IVAN EFREMOV
OPERE ALESE VOLUMUL I

IVAN ANTONOVICI EFREMOV
OPERE ALESE
VOLUMUL 1
LA HOTARUL OICUMENEI

În românește de: **A. Ivanovschi** și **Constantin Mihălescu**
Editura Tineretului
București
1955

Prolog

Vântul răcoros de toamnă ridica valuri mici pe Neva. Săgeata de pe frontispiciul fortăreței Petropavlovsk părea, în strălucirea zilei însorite, o rază de aur avântată spre bolta cerului albastru. Jos, Podul Palatelor își încovoia lin spinarea lată și puternică. La treptele lustruite ale cheiului băteau, în legănare ritmică, unde sclipitoare.

Un tânăr marinar stătea acolo, pe o bancă. Deodată, se uită la ceas, sări ca ars și o luă grăbit pe chei, de-a lungul palatului Amiralității. În văzduhul străveziu de toamnă se înălța cununa de coloane albe a zidurilor galbene.

Automobilele goneau fără zgomot pe asfaltul neted. Lumina fulgera sclipiri jucăușe în geamurile lor limpezi și pe luciul colorat al caroseriilor.

Tânărul mergea repede pe chei, cu pas ușor și sigur, fără să ia seama la forfota sărbătorească din jurul lui. Simțind că-i e cald, își împinse pe ceafă șapca de marinar. Tramvaiele coborau pe pod cu zgomot. Tânărul traversă o grădiniță cu copaci aprinși de purpura toamnei, străbătu o peluză întinsă și se opri o clipă înaintea unei intrări păzite de uriași de granit care sprijineau un balcon greoi, suspendat deasupra trotuarului în pantă. Pe două din trupurile uriașe de granit se vedeau încă, ca

niște răni cicatrizate, urmele bombelor nemțești. Tânărul împinse ușa masivă, intră, își scoase mantaua și se îndreptă grăbit spre scara largă de marmură albă care urca din vestibulul sumbru către o colonadă luminoasă, străjuită de un șir de statui, tot de marmură.

Îl întâmpină, zâmbindu-i vesel, o fată înaltă și subțire. Ochii ei cenușii, atenți și depărtați unul de altul, se încețoșară parcă, dar după o clipă îl priviră cu căldură. Ușor încurcat, marinarul se uită la ea. În timp ce se apropia, fata își punea în geantă numărul de la garderobă. Tânărul înțelese că nu întârziase, se învioră și-i propuse, cu glas sigur, să înceapă vizita cu muzeul de jos, unde erau secțiile de antichități.

Își făcură drum prin mulțime și trecură printre coloanele care susțineau plafonul zugrăvit în culori vii. Străbătură mai multe săli, toate foarte mari. După ce văzură tot soiul de cioburi de vase și de lespezi cu inscripții neînțelese, sculpturi sinistre și negre din străvechiul Egipt, sarcofage, mumii și felurite obiecte de ritual funerar, mai sinistre încă sub bolțile sălilor posomorâte de la parter — simțiră nevoia de culori vii și de soare. Se grăbiră dar să urce. Mai trecură, fără să se oprească, prin încă două încăperi, apoi se îndreptară spre o scară laterală, care ducea la sălile de sus ale unei aripi de clădire nu prea mare, cu ferestre înguste, prin care străbătea lumina palidă a cerului. Acolo, între coloane albe, erau câteva vitrine octoedrice. Micile obiecte de artă antică expuse în ele nu atrăgeau cu nimic atenția celor care treceau pe lângă ele.

Dar din a treia vitrină străluci deodată înaintea ochilor fetei o pată atât de viu și de minunat colorată în verde-albăstrui, încât făcea impresia că-și iradiază propria ei lumină. Fata își duse însoțitorul într-acolo. Pe un pătrat de catifea argintie era așezată în plan înclinat o piatră netedă, cu marginile rotunjite, deosebit de curată și de transparentă. Culoarea ei sclipitoare, verde-

albăstruie, era neînchipuit de vie, de luminoasă și adâncă, iar în strălucirea ei avea o nuanță caldă, așa cum are vinul limpede. Pe luciul neted, șlefuit pesemne de mâna unui meșter, se vedeau, gravate clar, figuri de oameni cât degetul cel mic.

Culoarea, sclipirea și transparența luminoasă a pietrei erau izbitoare în mijlocul austerității posomorâte a sălii și sub reflexul spălăcit al cerului de toamnă.

Fata auzi cum însoțitorul ei suspina adânc. Privindu-l, văzu că tânărul urmărea, parcă, o amintire.

— Așa e câteodată marea în sud, la amiază, când e vremea bună, zise el încet, cu tonul foarte sigur al omului convins prin propriile lui simțuri.

— Eu n-am văzut cum e marea în sud, răspunse fata, dar această piatră îmi dă o senzație nedeslușită de adâncime, de lumină, de bucurie… nu pot să spun anume ce… Și unde se găsesc asemenea pietre?

Nici inscripția cea mare, comună celor patru vitrine: „Obiecte de ritual funerar ale anților[1], secolul VII. Câmpia Niprului de mijloc, râul Rosi”, nici mica etichetă din interiorul vitrinei: „Kurganul de la Grebenț, sanctuar gentilic antic”, — nu-i puteau lămuri pe cei doi tineri. Nu înțelegeau, nici rostul obiectelor din jurul pietrei minunate: cuțite și vârfuri de sulițe, toate știrbite și mâncate adânc de rugină, cupe largi și puțin adânci și mici trapeze de bronz înnegrit sau de argint, atârnate de lanțuri subțiri.

— Cred că astea sunt din săpăturile făcute în regiunea Kiev, căută să ghicească tânărul. Dar asemenea pietre n-am auzit să se fi găsit pe undeva prin Ucraina.

Și adăugă, cercetând cu privirea largul încăperii:

— Pe cine să întrebăm?

Parcă dinadins, nu era acolo niciun ghid; numai o femeie de serviciu stătea pe scaun, într-un colț, lângă scară.

Dar se auziră pași: un bărbat voinic, în haine negre, călcate cu grijă, cobora scara. Judecând după felul cum femeia de serviciu se ridică și-l salută respectuos, fata ghici îndată că noul sosit îndeplinea acolo o funcție înaltă. Îi făcu semn tânărului, dar acesta pornise, fără să-i mai aștepte îndemnul, în întâmpinarea lui. Luând poziție militărească, rosti:

— Îmi permiteți să vă întreb ceva?

— Desigur. Ce doriți? îi răspunse savantul.

Vorbea liniștit, mijindu-și ochii de miop către cei doi.

Tânărul arătă obiectul care îi interesa. Savantul zâmbi:

— Ai gust, tinere! încuviință el. Ai ales unul din cele mai interesante obiecte din muzeul nostru! Ați putut vedea bine imaginea de pe piatră? Nu? Figurile sunt prea mici? Dar pentru ce aveți aci dispozitivul acesta? Ia uitați-vă!

… și savantul apucă un cadru de lemn, prins sus de marginea vitrinei, și iată că, după ce îl trase în jos, exact în dreptul pietrei, se opri o lupă mare, apoi se auzi țăcănind un comutator. O lumină vie se revărsă asupra pietrei. Și mai curioși acum, fata și tânărul se uitară prin lupă. Mărite, figurile gravate arătau pline de viață. Într-o parte a câmpului vizual străveziu, verde-albăstrui, apărea o imagine mică — o fată goală, în picioare, cu mâna dreaptă ridicată spre obraz. Bucle bogate și unduitoare îi cădeau pe umerii rotunzi, arcuiți în linie dulce. Chipul, lucrat cu deosebită îngrijire, era puțin întors și avântat cu mândrie în sus, ca și cum voia să-și arate frumusețea.

În cealaltă parte a câmpului vizual apărea, săpat în piatră, un grup: trei bărbați îmbrățișați. Gravura era executată cu și mai mare măiestrie decât imaginea fetei.

Cele trei trupuri subțiri și mușchiuloase fuseseră surprinse într-o mișcare viguroasă, dar stăpânită cu eleganță. Cel din mijloc, mai voinic și mai înalt, își

întindea larg brațele pe după umerii celorlalți doi. Iar aceștia, înarmați cu sulițe, își țineau capetele înclinate, foarte atenți. Atitudinea lor dovedea o încordare vigilentă, proprie luptătorilor puternici care nu se îndoiesc că vor respinge orice atac.

Cum am spus, gravura era executată cu deosebită măiestrie. Ideea apărea limpede: prietenie, frăție, tovărășie în luptă — totul exprimat cu extraordinară vigoare.

Farmecul pietrei, străvezie și luminoasă, care slujise și de fond și de material, sporea frumusețea operei. O sclipire caldă și umedă, izvorând parcă de undeva, din adâncul transparent al pietrei, da celor trei trupuri omenești îmbrățișate ceva din lumina voioasă, de aur, a soarelui…

Dedesubtul figurilor și pe marginea de jos, netedă, a pietrei, cercetătorul putea să vadă câteva semne neînțelese, încâlcite, zgâriate dezordonat și în pripă…

— Ei, nu v-ați săturat? Văd eu ce vă pasionează!

La spusele savantului, cei doi tineri tresăriră.

— Bine. Vreți să vă povestesc ce e cu piatra asta? E una din enigmele care se ivesc uneori în documentele istorice ale timpurilor de demult. Și care-i enigma? Ascultați, să vi le spun toate, pe rând. Piatra se cheamă beril[2]. Mineralul nu e din cele foarte rare. Foarte rare sunt însă pietrele ca aceasta, cu reflexe atât de limpezi și colorate verde-albăstrui. Se găsesc numai în sudul Africii. Asta e una. Mai departe: piatra e gravată — o gemă — asemenea lucruri erau foarte prețuite în perioada de înflorire a artei antice grecești. Dar berilul e un mineral foarte dur. Ca să tai în el imagini atât de fine, trebuie să ai un diamant, — iar maeștrii elini nu aveau diamante. Prin urmare, două. Mai departe. Din cei trei bărbați, cel din mijloc e, fără îndoială, un negru, cel din dreapta un elin, iar cel din stânga face parte din vreun alt popor mediteranean: poate e cretan, poate etrusc… În fine, după tehnica folosită de artist pentru a

înfățișa plastica trupului omenesc, ar trebui să credem că gema datează din epoca de înflorire a Eladei. Anumite particularități însă ne silesc să ne gândim la altă epocă, mult mai apropiată. Nu insist asupra faptului că sulițele pe care le vedeți aci se deosebesc mult, ca formă, atât de cele cunoscute în Elada, cât și de cele cunoscute în Egipt. Deci, o serie de indicii contradictorii, care se bat cap în cap… Dar gema există, iat-o…

Savantul tăcu o clipă, apoi urmă tot așa, întrerupându-se din când în când:

— Mai sunt și alte enigme istorice și destul de multe. Toate ne dovedesc același lucru: că știm puțin, foarte puțin! Ne facem imagini greșite despre viața din antichitate. De pildă, în tezaurul nostru de obiecte de metal scump, se află, printre cele rămase de la sciți, o cataramă de aur. Are două mii șase sute de ani și se vede pe ea, gravată minuțios, imaginea unui tigru fosil cu colții în chip de spadă[3]. Așa… Dar paleontologii vă vor spune că acest tigru a dispărut de pe fața pământului acum trei sute de mii de ani. Ce ziceți de asta? Și în adâncul piramidelor egiptene veți vedea fresce în care sunt redate, cu uimitoare precizie, toate speciile de animale care au trăit în Egipt. Printre ele, se află și o fiară uriașă, un fel de hienă colosală, necunoscută nici în Egipt, nici în celelalte părți ale Africii! Sau la muzeul din Cairo există o statuie care înfățișează o fată. A fost găsită în ruinele orașului Ahetaton din Egipt, zidit în secolul al XIV-lea înaintea erei noastre. Fata nu e deloc tipul egiptencei, iar stilul operei nu e de loc egiptean; nu știm de unde au fost luate nici tipul, nici stilul! Colegii mei v-ar explica totul scurt și fără ezitare: avem de-a face cu o sti-li-za-re, adăugă savantul, pronunțând în glumă ultimul cuvânt, așa, tărăgănat. Eu însă, în asemenea cazuri, îmi aduc aminte de un peștișor pe care îl vedeam adesea pe aceleași fresce egiptene. E mic, de altfel, un pește ca toți peștii, dar e arătat totdeauna cu

burta în sus. Cum vine asta? La egipteni, ai căror artiști țineau totdeauna să înfățișeze exact realitatea, ne pomenim deodată cu un pește nemaipomenit! Bineînțeles, explicațiile n-au lipsit; și stilizarea, și religia, cu influența cultului practicat de credincioșii zeului Amon. Perfect convingător! Așa că toată lumea s-a liniștit. Dar iată că, după cincisprezece ani, s-a constatat că asemenea pești există și astăzi se găsesc în Nil și — lucru absolut exact — înoată întotdeauna cu burta în sus! Cazul e instructiv… Ei, dar poate că am vorbit prea mult, m-am lăsat în voia pasiunii… La revedere, tineri studioși, și continuați a vă interesa de enigmele istoriei!…

— O clipă numai… strigă fata. Cum? E cu putință ca nici dumneavoastră, profesor, să nu fi putut pătrunde ideea acestei opere? Măcar așa, ca pentru dumneavoastră? Spuneți-ne, încheie fata, rușinându-se de îndrăzneala ei.

Savantul zâmbi.

— Ce să fac? Nu vă pot împărtăși decât presupuneri și nimic altceva! Un lucru, însă, e sigur: adevărata artă reflectă viața, trăiește și se ridică spre culmi noi numai dărâmând, prin luptă, ceea ce e vechi. În timpurile îndepărtate, când a fost lucrată această gemă, lipsa drepturilor, asuprirea și robia erau în floare. Cei mulți trăiau în suferință, dar lupta pentru eliberare dusă de robi n-a contenit niciodată. Asupriții au ridicat totdeauna armele împotriva crudei sclavii. Prin urmare, privind această gemă care înfățișează trei luptători, înclinăm a crede că prietenia lor s-a născut în furtuna luptei pentru libertate… Poate că fugiseră împreună din robie… Mie mi se pare că piatra aceasta e o mărturie a luptelor furtunoase de demult, ascunse pentru noi sub vălul vremurilor apuse. E posibil ca însuși artistul — cine o fi fost el — să fi luat parte la luptă… Și nici nu s-ar putea altfel: tocmai de aceea opera lui e atât de perfectă. Este, se zice, una din biruințele răzlețe în lupta

dintre nou și vechi — biruință repurtată în negura veacurilor. Asemenea mărturii, ajunse până la noi, atrag cu deosebire atenția oamenilor sovietici, care s-au ridicat la luptă împotriva a tot ce împiedică dezvoltarea noului. În toate: în viață, în știință și în artă. Iată: gema vă interesează acum și pe voi.

Fata și tânărul se uitară iarăși prin lupă, uluiți de torentul acesta de cuvinte neașteptate. Piatra le părea misterioasă, de neînțeles.

Culoarea mării, adâncă, limpede și pură… Pe fondul ei, trei oameni îmbrățișați frățește… piatra sclipind în lumini vii… auriul celor patru trupuri goale, încântătoare, ieșind la iveală și luminând atât de puternic acolo, în sala întunecată și sobră… Și fata, plină de viață și de farmec, se simți parcă pe țărmul mării…

Cu un suspin ușor, marinarul își îndreptă trupul obosit de încordare; fata tot se mai uita. De departe, răsunând prin coridoare, se auziră deodată pași și larma unui grup de excursioniști. Fata își ridică privirea de pe lupă. Comutatorul țăcăni, cadrul se ridică, dar cristalul verde-albăstrui tot își mai trimitea sclipirile, de acolo, de pe așternutul lui de catifea.

— Mai venim aici, nu? întrebă marinarul.

— Venim, desigur, și nu numai o dată, îi răspunse fata.

Cu o mișcare plină de dragoste, tânărul o luă de braț și, îngânduraţi, porniră amândoi pe treptele albe ale scării, către sălile de sus.

Capitolul I UCENICUL SCULPTORULUI

Stânca se prelungea, netedă, până departe în mare. Nevăzută în întunericul nopții, apa clipocea ușor sub mal. Piatra era încă înfierbântată de căldura zilei, așa că pe Pandion nu-l supărau răbufnirile răcoroase ale vântului care se strecura printre stânci.

El privea îngândurat departe, acolo unde dispărea, în beznă, fâșia lungă și argintie — Calea

Laptelui. Urmărea cum se prăbușesc stelele căzătoare. Se aprindeau multe deodată, străfulgerau cerul cu ace scânteietoare și dispăreau în zare, stingându-se apoi în apă ca niște săgeți de foc. Altele se împrăștiau în văzduhul înalt și-și luau zborul în depărtări necunoscute, spre țările fantastice de peste mare, spre hotarele Oicumenei[4].

„O să-l întreb pe bunicul unde cad stelele” își zise tânărul și se gândi ce bine ar fi dacă ar putea să zboare și el așa, dincolo de boltă, în necunoscut.

Pandion nu mai era un copilandru — peste câteva zile o să aibă vârsta de luptător. Dar el n-o să fie luptător, o să fie artist celebru, sculptor vestit. Se deosebea de ceilalți oameni prin darul înnăscut de a vedea, de a simți și de a reține formele naturii. Așa îi spusese sculptorul Agenor, meșterul său. Într-adevăr, pe acolo pe unde alții treceau cu nepăsare, el se oprea, zguduit până în adâncul sufletului, iar ochiul lui prindea imagini pe care încă nu era în stare să le înțeleagă și să le explice. Nenumăratele aspecte ale naturii îl atrăgeau prin schimbările lor de la ceas la ceas și, cu timpul, ochiul lui din ce în ce mai ager putea să prindă și să păstreze multă vreme trăsăturile care îl impresionau. Frumusețea tainică stăruia pretutindeni: în creasta de dantelă a unui val care venea grăbit spre țărm, în buclele inelate pe care Tessa, fiica maestrului, le purta fluturate în vânt, în coloanele zvelte ale trunchiurilor de pin, ca și în stâncile sinistre care se înălțau semețe deasupra mării. Încă de pe atunci tânărul își pusese în gând să întruchipeze forme neasemuite, să desprindă frumusețea și s-o pună el, sub ochii celor care nu ar fi în stare s-o vadă ei înșiși. Dar ce poate fi mai frumos decât trupul omenesc! Și cât de greu e să-l înfățișezi plastic!…

Iată de ce trăsăturile vii, prinse în memorie, aveau atât de puțină asemănare cu întruchipările de zei și de eroi pe care le vedea în jurul său și pe

care învăța să le reproducă! Nici operele celor mai iscusiți maeștri ai Oiniadei[5] nu puteau exprima, plastic și viu, trupul omenesc.

Simțea nedeslușit că în acele opere erau scoase artificial în relief și accentuate grosolan numai unele trăsături, numai cele care exprimă bucurie, voință, mânie ori blândețe. Atât! De dragul impresiilor puternice, sculptorul le jertfea pe toate celelalte. Nu, el se simțea dator să dea expresie vieții! Atunci va fi cel mai mare sculptor al țării lui, va fi slăvit de admiratori. În operele lui se va întruchipa, în bronz ori în piatră, frumusețea vieții, ca niciodată până atunci — pe vecie.

Tânărul se avântă departe cu gândurile lui îndrăznețe, când deodată un val puternic izbi stânca cu zgomot, împroșcând pietrele și împroșcându-l și pe el pe obraz. Tresări, își veni în fire și zâmbi rușinat în întuneric. O, zei! Până atunci mai este vreme! Deocamdată, Agenor îl ceartă adesea că lucrează fără pricepere și — parcă e un făcut! — totdeauna are dreptate… Dar bunicul? Dacă învățăcelul are sau nu succese ca artist, asta îl interesează prea puțin. Bunicul nu are decât o singură grijă: să facă din nepot un luptător vestit. Parcă artistul are nevoie să fie puternic! Totuși, era bine că bunicul îl crescuse așa. Tânărul se știa foarte puternic și foarte rezistent. Cât de mult îi plăcea să-și arate puterea și dibăcia, seara, la întrecerile cu ceilalți băieți din sat! Tessa era acolo — și el vedea atunci cu bucurie, din lumina ochilor ei, cât era de fericită.

Sări în picioare. Obrajii îi ardeau, își simțea toți mușchii încordați. Scoase mândru pieptul înainte în bătaia vântului, își înălță capul spre cer și, deodată, râse încetișor, apoi se apropie, fără grabă, de marginea stâncii, se uită în bezna fără fund și, chiuind, sări în apă. Noaptea liniștită și tăcută prinse îndată viață. Mângâietoare, marea sclipea în nenumărate luminițe în jurul brațelor și umerilor lui, răcorindu-i trupul înfierbântat.

Undele jucăușe îl ridicau ori se sileau să-l arunce înapoi; el însă înota, ghicind în întuneric curenții schimbători ai apei, sărind cu mișcări sigure pe valurile înalte care-i ieșeau fără veste în față. I se părea că marea nu are nici fund, nici margini și că se face una cu cerul întunecat. Ridicat de un val puternic, zări pe țărm, departe, o flacără roșie. Făcu o mișcare ușoară și valurile îl purtară ascultătoare spre mal, spre pata cenușie de nisip, abia văzută în întuneric. Ușor înfiorat de frig, se urcă iarăși pe piatra netedă, își ridică mantaua de lână aspră, o făcu sul și porni, în goană, spre lumina care ardea pe țărm. Împrejur, până departe, se răspândea fum aromitor de vreascuri culese dintr-un desiș de tufari.

La lumina slabă a flăcărilor potolite se vedea o casă mică, acoperită cu stuf, cu zidurile făcute din bolovani colțuroși. Crengile ocrotitoare ale unui platan singuratic o fereau de urgia intemperiilor. Un bătrân înfășurat într-o manta cenușie ședea îngândurat lângă foc. Auzind pași, se întoarse zâmbind spre voinicul care se apropia și își arătă fața zbârcită, arsă de soare și umbrită de barba căruntă și creață care-i acoperea obrajii.

— Unde ai zăbovit atâta, Pandion? întrebă bătrânul, ca și cum l-ar fi dojenit. M-am întors de mult și voiam să-ți vorbesc.

— Nu credeam că o să vii așa de curând, — se dezvinovăți Pandion, — și am dat o fugă să mă scald. Sunt gata să te ascult toată noaptea, dacă vrei.

Bătrânul clătină din cap:

— Nu, am a-ți spune multe, iar tu trebuie să te scoli mâine dis-de-dimineață. Vreau să te pun la o încercare, așa că trebuie să fii în depline puteri. Iată turte calde, le-am adus acum, iată și miere. Astăzi mâncăm ca în zi de sărbătoare. Ia, însă puțin și fără lăcomie, așa cum trebuie să mănânce un luptător.

Pandion rupse cu plăcere o turtă și întinse cu marginea albă și moale în mierea din ulcea. Mânca fără să-și ia ochii de la bunicul său care, tăcut, își privea cu duioșie nepotul. Ochii bătrânului semănau uimitor cu ochii lui Pandion: erau strălucitori și aurii ca razele de soare. Se spunea în popor că oamenii cu astfel de ochi se trag din dragostele pământești ale lui Hiperion[6], „fiu al cerului", zeul soarelui.

— Azi, după ce ai plecat, m-am gândit la tine, zise Pandion. De ce alți aezi[7] au case bune, mâncare din belșug și nu se gândesc decât la cântecele lor, pe când tu, bunicule, care știi atâtea, care compui cu atâta măiestrie cântece noi, trebuie să muncești la mare? Pentru tine e prea greu acum să tragi la vâsle, și alt ajutor afară de mine nu ai: noi n-avem robi!

Bătrânul zâmbi și își lăsă mâna lui cu vine ca sforile pe capul cârlionțat al lui Pandion.

— Și despre asta aveam de gând să-ți vorbesc, însă mâine. Acum îți spun numai atât, că poți să faci câte cântece vrei și despre zei, și despre oameni; dacă ești cinstit cu tine însuți și dacă ești cu ochii deschiși, vezi îndată că ele nu sunt pe placul nobililor proprietari și nici pe al mai-marilor de oști. Așa că pentru ele nu primești nici daruri scumpe, nici robi, nici glorie; nu te cheamă prin casele bogate și nu-ți poți câștiga hrana cu cântecele… Dar e timpul să ne culcăm, zise bătrânul, curmându-și vorba. Uite: carul mare se și întoarce spre cealaltă parte a cerului. Repede mai gonesc caii lui negri! Omul însă, ca să fie puternic, are nevoie de odihnă. Să mergem. Și zicând așa, se îndreptă spre intrarea îngustă a colibei lor sărăcăcioase.

A doua zi bătrânul îl trezi pe Pandion devreme.

Toamna rece se apropia; cerul era acoperit, stuful uscat foșnea, frământat de vântul tăios, iar

platanul înfrigurat foșnea și el, legănându-și frunzele tremurătoare cu margini crestate.

Sub îndrumarea severă și neînduplecată a bunicului, Pandion făcea exerciții de gimnastică. Le făcuse de mii și mii de ori, încă de copil, în fiecare zi, la răsăritul și la asfințitul soarelui. Acum însă bunicul le alegea pe cele mai grele și-l punea să le facă de tot mai multe ori.

Pandion aruncă o suliță grea, zvârli pietre și sări obstacole cu un sac de nisip în spate… În cele din urmă, bunicul îi legă de mâna stângă un butuc greu de nuc, îi dădu în dreapta o ghioagă noduroasă și-i puse pe cap o oală de piatră, hârbuită. Stăpânindu-și râsul ca să nu-și irosească respirația, Pandion, la un semn al bunicului, se repezi în goană spre miază-noapte, acolo unde o cărare ocolea malul de piatră înalt și povârnit. Ajuns pe cărare, cu iuțeala viforului, se cățără într-o clipă pe cea dintâi treaptă a malului, coborî de acolo imediat și o luă îndărăt în goană tot mai repezită. Bătrânul îl întâmpină lângă colibă, îl ușură de toate poverile și-și lipi obrazul de al lui, ca să simtă, după răsuflare, cât era de obosit.

După ce tăcu puțin, tânărul zise:

— Aș putea să fac asta de mai multe ori la rând, fără să cer îngăduința de a mă odihni.

— Da, așa e, îi răspunse bătrânul încet, îndreptându-se mândru de șale. Poți să fii luptător, poți să te bați fără să obosești și poți să duci povara armelor de aramă. Fiul meu, adică tatăl tău, ți-a dat sănătate și putere, eu ți le-am întărit și te-am făcut răbdător și îndrăzneț.

Bătrânul cuprinse cu privirea toată făptura tânărului, se uită, ca și cum ar fi zis „bun”!, la pieptul lui larg și bombat, la mușchii puternici sub pielea netedă și curată, apoi urmă:

— Tu nu mă ai decât pe mine, biet bătrân neputincios. Avere n-ai, robi n-ai, și toată fratria[8] noastră e alcătuită doar din trei căsuțe așezate aici, pe țărmul stâncos. Lumea e largă și multe

primejdii îl amenință pe cel singur. Cea mai mare e să-ți pierzi libertatea, să cazi în robie. De aceea am căutat să fac din tine un luptător viteaz, bun de orice la război. Acum ești liber și poți să-ți slujești neamul. Să-i aducem jertfă de recunoștință lui Hiperion, ocrotitorul nostru, cinstind ziua când ai ieșit din copilărie!

Bunicul și nepotul porniră de-a lungul desișurilor de papură ruginie și de stuf, spre locul unde o limbă îngustă de pământ pătrundea, ca un val prelungit, departe în mare.

Doi stejari groși, cu crengile larg întinse străjuiau la capătul promontoriului. Între ei se înălța un altar — câteva lespezi de gresie brută — iar mai încolo se vedea, înnegrit de vreme, un stâlp de lemn în care era cioplit un chip de om. Totul alcătuia un templu vechi, unde era cinstit zeul locului, Acheloos, fluviu care se vărsa acolo în mare.

Gura fluviului se pierdea în zăvoaie verzi, prin care zburătăceau păsări, venite din miazănoapte. În față se deschidea priveliștea mării învăluită în ceață. Veneau dintr-acolo valuri, sărind cu vuiet peste vârful ascuțit al promontoriului care părea gâtul unui animal uriaș, cu capul vârât în apă.

Vuietul solemn al valurilor, țipetele stridente ale păsărilor, șuieratul vântului printre stufișuri și freamătul stejarilor — toate se contopeau într-o amplă simfonie tulburătoare.

Bătrânul aprinse focul pe altarul de lespezi. Aruncă în flăcările vii o bucată de carne, și o turtă. După ce aduse jertfa, îi arătă lui Pandion o piatră mare de lângă marginea povârnită a unei stânci, ascunsă sub mușchi, și-i porunci s-o dea la o parte. Flăcăul birui cu ușurință povara pietrei și, făcând ce-i spunea bunicul, vârî mâna într-o crăpătură adâncă dintre două straturi de calcar. Se auzi un clinchet: Pandion scoase de acolo o spadă de aramă, un coif și o centură lată făcută din plăci

pătrate de aramă — apărătoare pentru partea de jos a trupului — toate coclite.

— Sunt armele tatălui tău, răpus de tânăr, îl lămuri bunicul cu glas scăzut. Scut și arc trebuie să-ți găsești singur.

Tânărul se aplecă, mișcat, asupra armelor și începu să le curețe cu grijă de cocleală.

Bătrânul se așeză pe o piatră. Rezemat cu spatele de stâncă, urmărea tăcut mișcările nepotului, căutând să-și ascundă tristețea.

Deodată Pandion lăsă armele, se repezi la bătrân și-l îmbrățișă cu avânt. Moșneagul cuprinse în brațe trupul vânjos al băiatului. I se părea că și el, bătrânul, și feciorul lui, mort de mult, se întrupaseră în acest voinic născut pentru luptă. Îi căută privirea și rămase îndelung cu ochii în ochii lui mari, cu reflexe aurii.

— Acum, Pandion, hotărăște singur: ori te duci la căpetenia frateriei noastre, să lupți alături de ceilalți tineri, ori rămâi ucenic la Agenor.

— Rămân la Agenor, îi răspunse Pandion, fără să stea mult pe gânduri. Dacă mă duc la căpetenie, trebuie să rămân acolo, să mănânc cu ceilalți luptători și tu să rămâi singur. Nu vreau să mă despart de tine, vreau să te ajut.

— Nu, Pandion, acum, trebuie să ne despărțim, zise bătrânul, îndurerat, dar hotărât.

Mirat, tânărul încercă să se tragă îndărăt, dar bătrânul îl ținu strâns lângă el.

— Eu am împlinit, Pandion, ce i-am făgăduit fiului meu, tatăl tău, urmă el. Acum intri în viață, începutul drumului tău trebuie să fie slobod, fără poveri, cum ar fi grija de un bătrân neputincios. Plec din Oiniada noastră; mă duc în mănoasa Elidă[9], unde se află fiicele mele cu soții lor. Când vei ajunge meșter vestit, vino să mă găsești acolo…

Băiatul se împotrivi aprig, dar bătrânul clătina mereu din cap:

— Nu… Nu!… și multe vorbe — și mângâietoare, și de rugăminte, și de supărare a spus Pandion, până să-și dea seama că hotărârea bătrânului era neclintită, că fusese îndelung pregătită și întărită de cunoașterea vieții.

Rămase toată ziua lângă el și, cu tristețea în suflet, grea ca o piatră, îl ajută să-și facă pregătirile de plecare.

Seara, se așezară amândoi lângă o barcă întoarsă cu fundul în sus, câlțuită de curând și bunicul își luă vechea lui liră, cu care de atâtea ori își întovărășise cântecele.

Glasul bătrânului aed, puternic ca al unui tânăr, zbura de-a lungul țărmului, pierzându-se în depărtări.

Melodia era tristă ca vaietul ritmic al mării.

La rugămintea lui Pandion, bătrânul cântă legende în care era vorba despre originea poporului lor, despre ținuturi și țări învecinate.

Dându-și seama că-l asculta pentru cea din urmă oară, tânărul prindea cu nesaț fiecare vorbă, silindu-se să-și întipărească în minte cântecele acelea nedespărțite, în închipuirea lui, încă din copilărie, de imaginea bunicului. Părea că îi vede pe eroii de demult, care adunaseră laolaltă triburile răzlețite.

Bătrânul aed cânta frumusețea sobră a patriei lui, în care însăși natura era întruchiparea zeilor pe pământ, cânta măreția celor care, iubind viața și știind să biruie natura, nu se ascundeau în temple și nu-și întorceau privirile de la realitate.

Inima tânărului clocotea, ca în fața unor drumuri care goneau spre depărtări necunoscute, dezvăluind, după fiecare cotitură, ceva nou și neașteptat.

În dimineața următoare, ai fi zis că se întorsese vara. Azurul limpede al cerului respira fierbinte, greierii umpleau văzduhul neclintit cu țârâitul lor, razele soarelui se răsfrângeau orbitor în stâncile și

pietrele albe. Marea clipocea leneș lângă mal, străvezie, ca un vin vechi legănat într-o cupă uriașă.

Când barca bunicului dispăru în depărtare, Pandion își simți pieptul apăsat de durere. Se prosternă cu fruntea pe brațele încrucișate și rămase așa, ca un copil singur și părăsit. Simțea că, o dată cu plecarea bunicului drag, i se rupsese ceva din inimă. Lacrimile îi udau mâinile, dar nu erau lacrimi de copil, lacrimi de ușurare, ci lacrimi care curgeau, rostogolindu-se în boabe rare și grele, fără să-i ogoiască durerea.

Visurile lui de fapte vitejești zburaseră și nimic nu-l mai mângâia. Atât ar fi vrut: să fie cu bunicul.

Conștiința că plecarea bătrânului era pentru el o pierdere fără leac îi veni încet și necruțător. Dar se stăpâni, mușcându-și buzele și, rușinat că plânsese, își ridică fruntea și se uită peste întinsul mării, mult, până când gândurile zbuciumate începură să i se desfășoare în rânduială și cumpănit. Se ridică, se uită la țărmul care ardea în bătaia soarelui, la căsuța de sub platan, și iarăși îl cuprinse aleanul, greu, copleșitor. Înțelese că vremea copilăriei se dusese pentru totdeauna, că viața fără griji, cu visurile ei nevinovate, unele chiar copilărești, nu se va mai întoarce.

Plecă agale și intră în căsuță. Își încinse spada, își adună lucrurile și le înfășură în mantie. Legă bine ușa, să n-o doboare furtuna, apoi o luă pe cărarea de piatră, măturată de vânturile mării. Iarba uscată și aspră foșnea trist sub picioarele lui. Cărarea îl duse pe o colină acoperită cu tufiș des, de un verde întunecat, ale cărui frunze mărunte, încălzite de soare, răspândeau mireasmă tare de măsline tescuite. Acolo, drumul se desfăcea în două: unul o lua la dreapta, către un grup de colibe de pescari, celălalt, de-a lungul malului, spre sat. Pandion o luă la stânga. Dincolo de colină picioarele i se adânciră în praful alb și fierbinte. Țârâitul greierilor acoperea vuietul mării. Coasta

pietroasă a muntelui cobora până lângă râu, unde dispărea sub copaci. Frunzele înguste ale oleandrilor și verdeața deasă a smochinilor alternau cu coroane bogate de nuci uriași și toate se contopeau într-o singură masă unduitoare care, alături de zidurile de calcar alb, părea aproape neagră. Cărarea se adâncea în umbra răcoroasă și, după câteva cotituri, ieșea într-o poiană cu căsuțe îngrămădite pe coastele line ale viilor.

Pandion grăbi pasul, se îndreptă spre o casă scundă și albă, ascunsă după trunchiurile noduroase ale unor măslini și intră sub șopron. Un bărbat în vârstă, mic de statură și cu barba neagră, îi ieși în întâmpinare: era meșterul sculptor Agenor.

— Ai venit, Pandion? strigă cu bucurie artistul, salutându-l. Și eu care mă gândeam să trimit după tine… Aha, asta era! se dumeri el, uitându-se la arme. Vino să te îmbrățișez, dragul meu. Tessa, Tessa! strigă apoi. Ia uite ce viteaz a sosit la noi!

Pandion întoarse repede capul și o văzu, în ușă, pe fată: era învesmântată în himation[10] roșu, închis peste hitonul[11] subțire și albăstrui, ieșit de soare. Un zâmbet de fericire îi descoperea dinții fără cusur. Dar peste o clipă se încruntă, zâmbetul îi pieri, și fata îl învălui pe băiat într-o privire rece.

— Vezi? Tessa e supărată pe tine: în două zile, n-ai putut să dai o fugă până la noi, să-mi spui că nu mai vii la lucru! îl dojeni sculptorul pe Pandion care asculta tăcut, cu capul plecat, uitându-se pe sub gene când la fată, când la meșter.

— Ce ai, dragul meu băiat?… Adică, acum nu mai ești băiat, ci luptător! zise Agenor. Ești mâhnit. Și ce e cu sulul pe care-l aduci?

Încă sub impresia emoțiilor încercate cu o zi înainte, Pandion începu să povestească, cu glas întretăiat. Din vorbele lui fără șir se înțelegea doar că bunicul plecase…

În timp ce povestea, veni și soția sculptorului.

Agenor își lăsă mâinile pe umerii tânărului:

— Ne ești drag de mult, Pandion, și suntem bucuroși că te-ai întors. Eu, mai ales, sunt fericit că vrei să te faci artist, nu luptător. O să fii și luptător mai târziu, dar deocamdată ai încă multe lucruri de făcut, la desăvârșirea cărora nu poți ajunge decât muncind și meditând îndelung…

După obicei, Pandion se înclină adânc în fața soției lui Agenor. Ea îi acoperi capul cu poala mantiei, apoi îl strânse cu duioșie la piept.

Fata nu-și putu stăpâni un strigăt de bucurie, după care, rușinată, fugi în casă petrecută de zâmbetul tatălui.

Agenor se așeză la intrarea atelierului, să se odihnească. Lângă casă erau câțiva măslini bătrâni. Trunchiurile lor mari, numai noduri, se împleteau între ele. Privirea gânditoare a artistului descoperea în acestea forme de oameni și de animale. Iată un uriaș îngenuncheat, cu brațele larg desfăcute și ridicate deasupra grumazului încovoiat; iată alt trunchi, căruia nodurile îi dădeau înfățișarea unui trup hidos, răsucit în chinuri. Și ai fi zis că toți copacii se încovoiau, silindu-se să împingă în sus povara crengilor fără număr, acoperite cu frunziș mărunt și argintiu.

Prin fața casei trecu grăbită o femeie în himation de sărbătoare, albastru aprins, împodobit cu paiete de aur. Artistul își recunoscu fiica abia în clipa când silueta ei dispărea de pe povârnișul colinei. Călcând ușor cu picioarele goale, soția lui Agenor se apropie și se așeză alături de el.

— Tessa se duce iarăși în crângul de pini, la Pandion, zise sculptorul, apoi adăugă: Ei își închipuie că nu le cunoaștem taina!

Femeia râse, apoi întrebă, serioasă:

— Ce zici de Pandion, acum, după ce a stat la noi un an și mai bine?

— Mi-e și mai drag, răspunse Agenor.

Femeia încuviință, aplecându-și capul.

— Însă… (sculptorul își căuta cuvintele).

— … prea multe vrea! termină ea în locul lui.

— Da, prea multe vrea, și zeii au fost darnici cu el. Dar n-are cine să-l învețe… eu nu-i pot da ce caută! urmă sculptorul mâhnit.

— Mie mi se pare că se frământă să se găsească pe sine însuși. Nu seamănă cu alți tineri, zise încet femeia. Și nu înțeleg ce-i mai trebuie? Câteodată mi-e și milă de el.

— Da, draga mea, ai dreptate, năzuința spre ceea ce nimeni n-a izbutit încă, nu-i poate aduce fericirea. Iar îngrijorarea ta… o înțeleg, te gândești la Tessa… Ți-e frică?

— Nu, nu mi-e frică — fata e mândră și curajoasă. Simt însă că dragostea ei pentru Pandion poate să-i aducă multă suferință. E rău când un om ca el e stăpânit de pasiune și nu-și găsește liniștea. Așa rămâne: dragostea nu-l lecuiește…

— Cum m-a lecuit pe mine, spuse sculptorul zâmbind cu duioșie. Poate că și eu am fost cândva ca Pandion…

— Nu, tu ai fost totdeauna mai liniștit și mai hotărât, îi răspunse femeia, mângâindu-i părul încărunțit.

Agenor privea departe, dincolo de copacii după care dispăruse Tessa.

Fata mergea acum repede spre mare, uitându-se mereu împrejur, deși știa că în ziua aceea de sărbătoare nimeni nu urca atât de devreme în crângul sacru.

O adiere fierbinte venea, plutind, dinspre pereții albi ai munților pleșuvi. La început drumul tăia o câmpie plină de mărăciniș, și Tessa călca ușor, cu băgare de seamă, ca nu cumva să-și agațe poalele hitonului, făcut dintr-o țesătură subțire, aproape străvezie, adusă de dincolo de mare — cel mai bun hiton din câte avea. Mai încolo, drumul urca un dâmb al colinei, acoperit de sus până jos cu flori roșii ca sângele. În bătaia soarelui aprins, colina părea cuprinsă de vâlvătăi purpurii. Acolo nu mai

erau mărăcini, așa că fata, adunându-și faldurile hitonului, își urmă drumul în goană.

După ce trecu în grabă de copacii răzleți, intră în crâng. Trunchiurile drepte ale pinilor aveau sclipiri de ceară vânătă, crestetele fremătau, răsfirate, luptându-se cu vântul, iar crengile cu ace fragede și lungi de-o palmă prefăceau lumina vie a soarelui în pulbere de aur.

Mirosul de rășină înfierbântată și de cetină se îmbina cu adierea răcoroasă a mării și se răspândea, plutind, în tot crângul.

Fata își încetini mersul. Fără să-și dea seama, se lăsa cucerită de liniștea măreață a crângului.

La dreapta, printre trunchiuri, se înălța o stâncă cenușie, acoperită cu cetină. Soarele lumina puternic o poiană, iar pinii care o înconjurau păreau turnați în aur roșu. Din poiană se auzea mai deslușit murmurul ropotitor al mării, apa nu se vedea, dar își trimitea acordurile ei grave și ritmice, care aminteau mereu că era acolo.

Pandion ieși, alergând de după stâncă, s-o întâmpine pe Tessa. O luă de mâini, o trase mai aproape de el, apoi se îndepărtă ușor și o privi cu luare aminte, ca și cum ar fi vrut să-și întipărească în minte întreaga ei înfățișare.

Inele de păr negru și lucios îi tremurau în jurul frunții netede; sprâncenele subțiri i se ridicau ușor spre tâmple, arcuindu-se abia simțit și dând ochilor ei mari și albaștri o ușoară expresie de mândrie ironică.

Cu o mișcare lină, Tessa se trase la o parte.

— Grăbește-te, acuși sosește lumea, zise ea, privindu-l cu dragoste.

— Sunt gata!

Cu aceste cuvinte, Pandion se îndreptă spre o peșteră îngustă, crăpată vertical în stâncă: atelierul lui. Înăuntru, pe o lespede de calcar, se vedea o statuie neterminată, jumătate mărime, de argilă tare; tot acolo erau și sculele de lemn ale

sculptorului: pile mici și turtite, cuțitașe și lopățele.

Fata își scoase himationul, apoi își ridică încet mâinile la agrafele care susțineau faldurile ușoarei țesături, despicată de-a lungul umerilor.

Pandion îi urmărea mișcările, zâmbind și căutând printre scule. Dar când se întoarse spre statuie, zâmbetul i se stinse: prea era mare deosebirea între imaginea aceea grosolană și Tessa cea vie și fermecătoare. Însă, oricum, argila tot prinsese ceva din formele armonioase ale trupului ei. Astăzi le va desăvârși, dând lutului inert farmecul liniilor vii.

Încruntat și hotărât, Pandion se întoarse spre Tessa. Ea se uită la el pe sub gene și încuviință cu capul, apoi, coborând pleoapele, se rezemă cu spatele de trunchiul unui pin. Un braț și-l duse după ceafă. Pandion începu să lucreze în tăcere. Privirea lui era pătrunzătoare, ochii îi alergau de la fată la argilă și invers, măsurând, potrivind și comparând.

De multe zile dura această luptă între mâinile creatoare și argila fără viață, moale și indiferentă, care trebuia silită să ia forma neasemuită a unei ființe vii.

Vremea trecea. Urechea trează a tânărului o auzea pe Tessa cum ofta când și când înăbușit, obosită.

Pandion lăsă lucrul, se îndepărtă de statuie și o privi. Auzindu-i geamătul greu de dezamăgire, Tessa tresări. Într-adevăr, imaginea era și mai neizbutită decât înainte. Expresia de viață care se înfiripa din trăsăturile abia schițate, și abia simțite, pierise. Statuia nu era decât o imitație grosolană. Nu! Nu aceasta era Tessa, fata cu trupul bronzat, sprijinită de trunchiul de aur al pinului uriaș!

Mușcându-și buzele, tânărul o compara pe Tessa cu statuia; căutând cu încordare să vadă unde era greșeala. Dar nu era greșeală, nu putea fi vorba de greșeală ci — pur și simplu — el, Pandion, nu

fusese în stare să dea lutului expresia vieții, să prindă și să fixeze mișcarea formelor vii. Crezuse că iubirea și admirația lui pentru frumoasa Tessa îl vor înălța și-i vor da puterea să realizeze o adevărată creație, să dăruiască lumii o statuie nemaivăzută. Așa i se păruse în ajun, așa i se păruse chiar adineauri. Și iată că nu era în stare… nu știa… n-avea putere… Nici chiar pentru Tessa, pe care o iubea cu atâta patimă! Ce-i rămânea de făcut? Privirea i se întunecă, sculele îi scăpară din mâini, sângele i se ridică în obraji. Deznădăjduit, dându-și seama de nepriceperea lui, alergă spre fată și căzu în genunchi în fața ei, căutându-i privirile.

Tulburată și nedumerită, Tessa îi cuprinse cu mâinile obrajii înfierbântați și deodată, cu instinctul ei de femeie, înțelese ce se petrecea în sufletul lui de artist. Se aplecă asupră-i, duioasă ca o mamă, îi vorbi blând, îl mângâie pe cap, îi răsfiră cu degetele subțiri părul scurt și inelat, până simți că deznădejdea ce-l stăpânea începe să se potolească.

Din depărtare se auziră glasuri. Pandion se uită împrejur. Simțea că tot avântul i se stinsese, că mărețele lui nădejdi i se spulberaseră, că visul tinereții nu i se va împlini niciodată. Se apropie de statuie și rămase în fața ei, îngândurat. Tessa îl prinse ușor de cot:

— Să nu faci asta, copil fără minte! îi șopti ea.

— Ai dreptate, Tessa, nu pot, nu îndrăznesc, îi răspunse Pandion, fără să-și ia ochii de la statuie. Dacă… — și vorba i se curmă — dacă n-ar fi făcută după chipul tău, dacă nu te-ar înfățișa pe tine, aș distruge-o pe loc. E așa de grosolană, și de urâtă! Acest chip, care nu seamănă nici pe departe cu chipul tău, n-ar trebui să rămână.

Zicând acestea, Pandion împinse ușor piatra și statuia în peșteră, astupând bine crăpătura îngustă cu bolovani și cu cetină uscată.

Plecară apoi împreună spre mare. Valurile se izbeau cu putere de țărm. Merseră mult, în tăcere. Pandion vorbi cel dintâi, voia ca iubita să-i înțeleagă durerea și dezamăgirea. Fata îl îndemnă să muncească înainte, îi spuse că avea toată încrederea în el, în puterea lui de a-și realiza scopurile. Dar Pandion nu se lăsa înduplecat. Abia acum înțelegea că era încă departe de măiestrie și că, până la adevărata artă, trebuie să străbată un drum lung, ani îndelungați de muncă stăruitoare.

— Nu, Tessa, abia acum îmi dau seama că nu sunt în stare să te întruchipez într-o statuie! strigă el cu patimă. Sunt prea sărac aci, și aci, — adăugă, ducându-și mâna la inimă și la ochi, — ca să pot înfățișa frumusețea ta.

— Dar nu e și a ta, Pandion? zise fata și, cu o sinceră pornire, îi înlănțui gâtul cu brațele.

— Da, Tessa… și cât de mult sufăr, uneori, din pricina asta! Mă închin în fața frumuseții tale, dar nu sunt în stare să-ți fac statuia!… Și vreau, vreau cu orice preț să te întruchipez în lut, în lemn, în piatră! Trebuie să înțeleg de ce-i atât de greu să redai viața. Dacă nu pot să-mi dau seama de acest lucru, atunci operele mele vor părea totdeauna moarte.

Tessa îl asculta cu luare aminte și, simțind că în clipa aceea Pandion îi spunea tot ce avea pe suflet, își dădu seama cu amărăciune, că nu putea să-l ajute. Durerea artistului o durea și pe ea și în inimă îi creștea un zbucium nelămurit.

Deodată, Pandion zâmbi. Tessa nu apucă să-și dea seama despre ce e vorba și se trezi ridicată în brațele lui puternice. Tânărul alergă cu ea spre mal, o lăsă pe nisipul umed și dispăru dincolo de colină.

O clipă mai târziu, Tessa îi zări capul deasupra crestei unui val și curând Pandion se întoarse la țărm. Mușchii îi zvâcneau sub piele, apa îi șiroia pe trup și din tristețea de adineauri nu mai rămăsese nici urmă. Tessa își zise că ceea ce se

petrecuse în crâng nu fusese ceva serios și surâse, amintindu-și de chipul ei jalnic modelat în lut și de fața abătută a sculptorului.

Pandion se ironiza și el, băiețește, lăudându-se că era îndemânatic și puternic. Și se îndreptau așa amândoi spre casă, mergând încet și oprindu-se mereu. Însă Tessa simțea că în adâncul sufletului ei continua să se cuibărească neliniștea.

Agenor își lăsă mâna pe genunchiul lui Pandion.

— Dragul meu, poporul nostru e încă tânăr și sărac. Avem nevoie de sute de ani de belșug, pentru ca sute de oameni să poată năzui la înalta măiestrie de artist, pentru ca sute de oameni să poată cerceta frumusețea omului și a lumii. Până nu de mult, noi ciopleam chipurile zeilor în stâlpi de piatră sau de lemn. Dar iată că astăzi căutăm să pricepem legile frumuseții și nu greșesc afirmând că poporul nostru le va lua înainte altor popoare și va ajunge să înfățișeze mai bine decât ele, frumosul. Deocamdată însă, meșterii din țările străvechi și bogate sunt mult mai iscusiți decât noi…

Sculptorul se ridică, trase dintr-un ungher al odăii un cufăr mare de lemn galben și scoase din el un obiect înfășurat în pânză roșie. Era o statuetă de fildeș, nu mai înaltă de un cot[12], pe care bătrânul o așeză cu băgare de seamă în fața lui Pandion. Cu vremea, culoarea fildeșului căpătase o nuanță trandafirie, iar fața lui șlefuită arăta peste tot ușoare crăpături înnegrite.

Statueta înfățișa o femeie; brațele ei întinse înainte purtau, încolăciți până la coate, doi șerpi. Centura, cu marginile ușor îngroșate, îi cuprindea strâns mijlocul subțire, susținând fusta lungă până la călcâie, mult mai largă în partea de jos și împodobită, deasupra tivului, cu cinci dungi de aur. O mantie ușoară îi acoperea spatele, umerii și antebrațele, dar pieptul îi rămânea gol până la brâu.

Părul greu și ondulat era înnodat în creștet, nu la ceafă, cum îl purtau femeile eline. Din nod se desfăceau șuvițe dese, care-i acopereau gâtul și umerii.

Pentru Pandion, statueta aceea era ceva cu totul nou. Se vedea bine că era opera unui mare maestru. Atrăgea atenția, cu deosebire, figura ei, surprinzător de nepăsătoare, fața ușor turtită cu pomeții foarte proeminenți, cu buzele groase și cu maxilarul inferior ieșit în afară.

Sprâncenele drepte și groase sporeau mai mult expresia de nepăsare de pe obrazul statuetei, dar pieptul îi era mult ridicat, ca și cum ar fi închis în el un suspin înăbușit de greu.

Pandion rămase înlemnit. O, dacă ar stăpâni el arta meșterului necunoscut! Dacă dalta lui ar putea desprinde, cu aceeași precizie și cu aceeași eleganță, o formă ca aceea care trăia sub patina trandafiriu-gălbuie a fildeșului vechi!

Încântat de efect, Agenor îl privea atent, mângâindu-și ușor obrazul cu vârfurile degetelor.

Întrerupându-și contemplarea, Pandion depărtă puțin neprețuita statuetă. Fără să-și ia ochii de la opera cu luciu palid a străvechiului meșter, îl întrebă pe Agenor, încet și trist:

— E din vreun oraș vechi din răsărit?[13]

— O, nu! îi răspunse Agenor. E mai veche decât toate orașele acelea, mai veche și decât Micena cea bogată în aur, și decât Tirinthul, și decât Orhomenos[14]. Am luat-o de la Hrysaor, ca să ți-o arăt. Tatăl lui când era tânăr, călătorind pe mare cum călătoreau și alții, s-a oprit în Creta, unde a găsit statueta aceasta printre ruinele unui templu străvechi, la douăzeci de stadii[15] de ruinele orașului regilor mării[16], distrus cândva de cutremure groaznice.

— Tată, — imploră Pandion stăpânindu-și tulburarea și atingând ușor bărbia artistului[17], — tu știi atâtea! Să fi vrut, n-ai fi putut oare să-ți însușești arta străvechilor meșteri, ca să ne înveți și

pe noi și să ne duci acolo unde s-au păstrat aceste opere neasemuite? Se poate să nu fi văzut tu palatele cântate în legende? De câte ori te-am visat, ascultând poveștile bunicului!

Agenor își plecă ochii; o umbră grea îi întunecă fața liniștită și blândă.

— Eu nu te pot lămuri, răspunse el după o scurtă chibzuire. Dar ai să simți, curând, chiar tu: ce e mort, mort rămâne. Străin lumii noastre, străin sufletului nostru… Neînchipuit de frumos, dar searbăd… Ne încântă, dar nu trăiește!

— Înțeleg, părinte! strigă Pandion cu patimă. Am rămâne robi ai meșteșugului mort, chiar dacă l-am imita în chip desăvârșit. Dar noi trebuie să ne ridicăm pe aceeași treaptă cu meșterii antici, ba chiar să-i întrecem, și atunci… o, atunci!…

Negăsind vorbe potrivite, Pandion tăcu.

Agenor îl privea cu ochii aprinși; mâna lui mică și aspră îi strânse cotul, în semn de încuviințare.

— Ai spus limpede tocmai ce n-am fost în stare să spun eu. Da, arta antică trebuie să ne fie măsură și piatră de încercare, dar noi trebuie să urmăm calea noastră. Și, pentru ca această cale să nu fie prea lungă, trebuie să învățăm și din înțelepciunea străveche, și de la viață. Ești isteț, dragul meu…

Deodată Pandion lunecă fără zgomot pe podeaua de lut și îmbrățișă picioarele sculptorului.

— Părintele și învățătorul meu. Îngăduie-mi să văd orașele străvechi… Zeii mi-s martori că nu pot altfel. Trebuie să le văd! Mă simt în stare să ajung sus, pe culme! Dar trebuie să cunosc patria acelor opere rare, care se găsesc uneori și pe la oamenii noștri, și care îi tulbură! Poate că eu…

Tăcu — se înroșise până în vârful urechilor, însă privirea lui hotărâtă căuta cu stăruință s-o găsească pe a lui Agenor.

Sculptorul tăcea, încruntat. Se gândea adânc, privind undeva, într-o parte.

— Ridică-te, Pandion, spuse el în cele din urmă. Da, mă așteptam de mult la toate astea… Nu mai

ești copil și n-aș putea să te opresc, chiar dacă aș dori. Ești liber să te duci, unde vrei; îți vorbesc însă ca unui copil al meu, ca unui discipol, mai mult decât atât: îți vorbesc cum i-aș vorbi unui prieten, de la egal la egal și te previn că dorința ta te poate duce ori la nenorociri înspăimântătoare, ori la moarte.

— Nu mi-e frică de nimic, tată! și Pandion își lăsă capul pe spate, respirând adânc, cu nările umflate.

— Văd că am greșit, ești copil încă, zise Agenor, liniștit. Dacă mă iubești într-adevăr, ascultă-mă cu inima deschisă.

Și Agenor începu să povestească cu glas puternic, încordat:

— În orașele din răsărit mai dăinuiesc încă obiceiuri străvechi își se mai găsesc multe opere de artă antică. Femeile poartă, cum purtau cele din Creta acum o mie de ani, veșminte lungi și dintr-o țesătură aspră, în toate culorile, și-și lasă pieptul descoperit, acoperindu-și numai umerii și spatele. Bărbații umblă cu cămăși scurte și fără mâneci, poartă părul lung, și sunt înarmați cu spade mici și grele, de bronz.

Cetatea Tirinth e încinsă cu un zid uriaș, înalt de 50 de coți, făcut din blocuri cioplite, colosale.

Micena e și mai impunătoare. Așezată pe culmea unui deal înalt, are porți uriașe de piatră, cu zăbrele de aramă, și mari construcții care se văd de pe câmpie, de la mari depărtări.

Cu toate că zugrăvelile de pe pereții palatelor din Micena, din Tirinth și din Orhomenos par proaspete și vii, cu toate că pe drumurile netede, pavate cu bolovani mari de piatră albă, mai trec uneori, în goană, carele bogaților proprietari de pământuri — buruienile, semn al uitării, năpădesc tot mai mult drumurile, curțile caselor pustii și chiar creștetul zidurilor puternice.

A trecut de mult vremea bogăției, vremea îndepărtatelor călătorii în Aigyptosul[18] legendar.

Acum, în jurul acestor orașe sunt puternice așezări de fratrii, care cuprind mulți luptători. Căpeteniile lor au cotropit împrejurimile până la mari depărtări, au înglodat așezări întregi în temene[19] pe care le stăpânesc, au subjugat popoarele slabe și s-au proclamat stăpâni peste țări și peste oameni. Aici, în Oiniada, încă nu avem asemenea căpetenii puternice, nici orașe și temple frumoase. În schimb, acolo sunt mai mulți robi — bărbați și femei — în stare jalnică pentru că și-au pierdut libertatea. Printre ei nu întâlnești numai prizonieri, luați de pe la străini, ci și robi localnici de neam sărac.

Prin urmare, ce să mai spunem despre călătorii care se duc în țări străine! Dacă nu sunt ocrotiți de o fratrie puternică, ori de un neam cu care să le fie frică puternicelor căpetenii să se pună rău, ori dacă nu sunt însoțiți de o ceată numeroasă de oameni înarmați, nu le rămân decât două căi: moartea sau robia.

Ține minte, Pandion! zise sculptorul, apucându-i amândouă mâinile. Trăim vremuri grele și primejdioase, ginții și fratriile se dușmănesc între ele, legi cărora să se supună toată lumea nu sunt și pe orice călător îl amenință robia. Acele țări neasemuite nu sunt locuri în care să te încumeți a călători. Ține minte că, părăsindu-ne, vei ajunge pe tărâmuri străine, vei fi fără cămin și fără ocrotire și că oricine te va putea umili, sau chiar ucide, fără să se teamă de despăgubire și de răzbunarea sângelui[20]. Ești singur și sărac, și nici eu nu te pot ajuta cu nimic, prin urmare n-ai cum să-ți strângi o ceată de însoțitori, cât de mică! Singur, te prăpădești repede, afară doar dacă zeii te-ar ascunde vederii oamenilor… Iată, Pandion, cu toate că la început pare foarte ușor să treci strâmtoarea de o mie de stadii, de la capul Acheloos al nostru până la Corint, să faci apoi o jumătate de zi de drum până la Micena, o zi până la Tirinth și alte trei până la Orhornenos — totuși,

pentru tine, asta ar fi ca o călătorie dincolo de hotarele Oicumenei!

Agenor se ridică și se îndreptă spre ieșire, luându-l pe Pandion cu el.

— Ne ești drag și mie, și nevestei mele, dar nu e vorba de noi… Gândește-te cât ar suferi Tessa, dacă ar ști că-ți târăști zilele, jalnic, în robia străinilor!

Pandion se înroși ca para focului, dar nu răspunse nimic.

Agenor simțea că nu-l înduplecase, că tânărul șovăia între două porniri nestăpânite: una care-l ținea pe loc și alta care-l îndemna să plece, înfruntând toate primejdiile.

Nici Tessa nu știa cum ar fi mai bine. De aceea, când se împotrivea, când, stăpânită de o nobilă mândrie, îl ruga stăruitor pe Pandion să plece.

Trecură așa câteva luni, și când adierea vântului de primăvară aduse din Peloponez, de dincolo de strâmtoare[21], de pe coline și munți mireasma suavă de flori, Pandion își alese, hotărât, calea vieții.

Acum, îl aștepta lupta: de o parte el singur, de cealaltă lumea străină și îndepărtată. Cele șase luni pe care avea de gând să le petreacă departe de meleagurile lui iubite, îi păreau o veșnicie. Avea din când în când impresia tulburătoare că-și părăsea patria pentru totdeauna. Urmând sfatul lui Agenor și al altor bărbați înțelepți din sat, Pandion hotărî să plece în Creta, locul de baștină al urmașilor unui popor de oameni ai mării, leagănul unei civilizații străvechi. Cu toate că insula uriașă se afla în mijlocul mării, nemăsurat mai departe decât orașele antice din Beoția[22] și din Argolida[23], era mai puțin primejdios, pentru un om singur, să călătorească până acolo.

Așezat în centrul căilor maritime, insula era acum locuită de diferite neamuri. Pe țărmurile ei puteai vedea totdeauna oameni străini — negustători, marinari, hamali. Populația Cretei

vorbea multe limbi, se îndeletnicea cu negoțul, nu ducea războaie, ca Elada, și se purta mai omenos cu cei care veneau de prin alte părți. Numai în mijlocul insulei, dincolo de munți, trăiau încă urmași ai triburilor muntene, dușmănoase față de străini.

Pandion trebuia să treacă peste golful Calidon spre capul ascuțit al Achaiei numit Araxos și, după întreruperea de iarnă — pentru că în anotimpul furtunilor, corăbiile, șubrede cum erau, nu plecau în călătorii lungi — să se năimească acolo vâslaș pe vreuna din corăbiile care plecau spre Creta cu încărcătură de lână.

În serile cu lună plină, tineretul din sat se aduna la joc în poiana cea mare din crângul sacru.

Pandion stătea în curtea cea mică a casei lui Agenor, tăcut și împovărat de gânduri triste. A doua zi trebuia să facă ceea ce nu mai putea amâna: să-și smulgă din inimă oamenii pe care-i iubea, să-și smulgă din inimă locurile care-i erau dragi și să înceapă lupta cu destinul necunoscut. Îl aștepta despărțirea de iubită, un viitor plin de primejdii, singurătatea…

În casa întunecată și mută se auzi foșnetul veșmintelor Tessei, apoi fata se ivi în cadrul negru al ușii, potrivindu-și faldurile vălului aruncat pe umeri, și-l strigă încetișor. Pandion sări îndată, grăbindu-se s-o întâmpine. Tessa își adunase părul la ceafă, într-un nod greu. Din creștet plecau trei panglici, care se legau dedesubtul nodului.

— Astăzi te-ai pieptănat ca o fată din Attica! îi spuse Pandion. E frumos!

Tessa zâmbi și-i întrebă cu tristețe:

— Cum, Pandion, nu te duci la joc, de bun rămas?

— Dar tu vrei să te duci? o întrebă el.

— Da, vreau să joc în cinstea Afroditei, zise Tessa cu hotărâre. Și încă dansul „cocorului”!

— Dansul „cocorului”, jocul attic, poate chiar pentru el te-ai și pieptănat așa? Mi se pare că la noi

nu l-a jucat încă nimeni până acum.

— Dar azi o să-l jucăm toți pentru tine, Pandion!

— De ce pentru mine? se miră tânărul.

— Cum, ai uitat? răspunse Tessa cu glas tremurător. „Cocorul” se juca în Attica în amintirea lui Tezeu[24] și în cinstea biruinței lui. Să mergem, iubitul meu!

Tessa întinse mâinile spre Pandion și amândoi — tineri, strâns înlănțuiți — intrară sub bolta de copaci de la marginea satului…

… Marea îi întâmpină cu vuiet, punându-le în față, ca o ispită, întinderea ei fără sfârșit. Departe, luciul apei se umfla sub razele soarelui de dimineață ca arcul unui pod uriaș.

Valurile veneau încet, unul după altul, trandafirii în lumina zorilor, aducând de undeva — poate chiar din Aigyptosul legendar — stropi de spumă aurie. Soarele trimitea mănunchiuri de raze jucăușe, ce se legănau pe apa fără odihnă, străpungând văzduhul cu luminile lor subțiri și tremurătoare.

Poteca de pe care se mai putea vedea satul rămăsese dincolo de colină. Familia lui Agenor trimitea, de acolo, cele din urmă fluturări de salut.

Țărmul era pustiu. Pandion și Tessa rămăseseră singuri în fața mării. Lângă mal se vedea o barcă mică și neagră, cu care Pandion avea să înconjure capul de la gura fluviului Acheloos și să treacă golful Calidon.

Mergeau în tăcere, încet, cu pași șovăitori: Tessa se uita țintă la Pandion, iar el nu-și lua ochii de la chipul iubitei.

Ajunseră la barcă curând, prea curând. Pandion își îndreptă trupul și suspină adânc, ca să-și ușureze pieptul. Sosise clipa a cărei așteptare îl apăsa de atâtea zile și de atâtea nopți. Avea multe de vorbit cu Tessa în aceste din urmă clipe, dar nu putea să scoată un cuvânt.

Era încurcat. Îi treceau prin minte crâmpeie de gânduri, fără șir și fără legătură între ele.

Deodată, cu o mișcare neașteptată, Tessa își încolăci strâns brațele după gâtul lui și, ca și cum s-ar fi temut să n-o audă cineva, îi șopti grăbită, cu glas tremurător:

— Jură, Pandion, jură pe Hiperion… pe înspăimântătoarea Hecate[25]… Ba nu, jură mai bine pe iubirea ta și a mea că nu treci dincolo de Creta, că nu te duci acolo, în Aigyptosul îndepărtat… să cazi în robie și să te pierd! Jură-mi că te întorci curând… și șoapta Tessei se stinse într-un hohot de plâns înăbușit.

Pandion o strânse lângă el și jură. Vedea în închipuire întinderi de apă, stânei, crânguri, case, ruine de așezări necunoscute, tot ce-l va despărți de Tessa șase luni îndelungate, în care timp n-avea să știe nimic nici el de ea, nici ea de el…

Închise ochii și simți cât de puternic bătea inima fetei.

Timpul își urma zborul; clipa despărțirii se apropia, fatală, și așteptarea era tot mai grea.

— Pleacă, Pandion, mai repede… cu bine… șopti fata.

El tresări, o lăsă și se grăbi spre barcă. Izbuti, cu brațele lui puternice, s-o urnească, deși barca avea fundul adâncit în nisip și se împotrivea, hârșâind. O împinse intrând și el până la genunchi în apa rece, care clipocea agitată, apoi își întoarse privirea spre țărm. Legănată pe valuri, barca îl lovea acum ușor cu marginea.

Nemișcată ca o statuie, Tessa privea țintă promontoriul după care trebuia să dispară curând barca lui Pandion.

În sufletul tânărului păru că se frânge ceva. Cu o mișcare bruscă desprinse barca de nisip, sări înăuntru și se așeză la vâsle. Tessa întoarse capul; o răbufnire de vânt dinspre apus îi flutură părul, despletit anume în semn de jale.

Barca se depărta repede, împinsă puternic de vâsle. Pandion se uita țintă la Tessa, iar ea stătea neclintită, cu chipul mult înălțat deasupra umărului gol.

Șuvițe din părul ei negru și lucios, răvășite de vânt, îi acopereau fața. Tessa nici nu încerca să le dea la o parte. Totuși, Pandion îi vedea ochii sclipitori, nările care-i tremurau, buzele roșii întredeschise și pletele bogate care, unduind în bătaia vântului, îi acopereau gâtul, i se risipeau în inele pe obraji, pe tâmple și pe pieptul înălțat. Fata rămase nemișcată, până când barca se depărtă… se depărtă… îndreptându-se spre sud-est.

Tessa avea impresia că nu barca ocolea promontoriul, ci că promontoriul, întunecat și sinistru cu umbra lui sub soarele încă jos, înainta dinspre stânga în mare, apropiindu-se treptat de barcă. Iată-l atingând linia subțire și neagră din mijlocul mării sclipitoare — iat-o dispărând dincolo de el.

Fără să-și mai dea seama de nimic, Tessa se lăsă pe nisipul aspru și umed.

Barca se afundă în haosul valurilor. De mult pierduse din vedere capul Acheloos, și Pandion vâslea din răsputeri, de parcă i-ar fi fost teamă că dorul l-ar putea face să se întoarcă. Nu se gândea la nimic; voia doar să se istovească, trudindu-se sub arșiță…

Soarele bătea acum dinspre pupa bărcii: marea, colorată ca mierea brună, rostogolea valuri mici și molcome. Pandion aruncă vâslele pe fundul bărcii și sprijinindu-se cu băgare de seamă numai pe un picior, ca să nu se răstoarne barca îngustă, își luă vânt și sări în mare. După ce se răcori, înotă, împingând barca înaintea lui, apoi se urcă din nou în barcă și, în picioare, își întinse trupul cât era de lung.

În față se vedea un promontoriu ascuțit, ceva mai la stânga o mică insulă alungită, care mărginea

spre sud portul Calidon, prima țintă a călătoriei lui. Vâsli din nou, și insula începu să crească încet, răsărind din mare. Piscul ei se desfăcu în cununi țepoase și răzlețe de copaci. Curând apăru în fața lui un șir de chiparoși drepți, ca mișteșulițe uriașe. Copacii se înălțau, drepți, în albastrul curat al cerului, ocrotiți de vânturi de un colț de stâncă în chip de cârlig, care se ridica dinspre sud. Pandion își strecură cu băgare de seamă barca printre pietre acoperite cu alge roșcate și lunecoase. Fundul neted, de nisip, se vedea limpede prin apa străvezie, de un verde auriu. Pandion sări pe mal; descoperi, lângă un vechi altar acoperit cu mușchi, o mică poiană cu iarbă moale de primăvară. Bău ce-i mai rămăsese din apa luată pentru drum. Foame nu-i era. Până la portul ascuns în partea cealaltă a insulei nu erau mai mult de douăzeci de stadii. Dar, fiindcă voia să ajungă la stăpânul corabiei voios și cu puteri proaspete, se culcă să se odihnească.

Închise ochii — și îi apărură, limpezi, imaginile serbării din ajun.

Pandion și alți tineri din sat stăteau culcați pe iarbă, așteptând ca fetele să-și termine jocul lor în cinstea Afroditei. În veșminte ușoare, strânse la mijloc cu panglici colorate diferit, fetele jucau două câte două, spate la spate. Se țineau de mâini și se uitau una la alta, peste umăr, ca și cum fiecare din ele ar fi admirat frumusețea celeilalte.

Faldurile largi ale veșmintelor albe zburau și se lăsau în lumina lunii, ca valuri de argint. Trupurile brune ale dănțuitoarelor, cu luciri de aur palid, se mlădiau ca trestiile, în ritmul sunetelor de flaut — dulci sau tânguitoare, triste sau vesele.

Apoi, tinerii se amestecară printre fete și începură dansul „cocorului”; se ridicau pe vârfurile picioarelor și își întindeau larg brațele încordate în lături, ca aripile în zbor. Pandion se afla lângă Tessa; fata îl privea țintă, cu îngrijorare.

Tot tineretul din sat îi dădea lui Pandion mai multă atenție ca de obicei. Numai Eurimah, cel mai îndrăgostit de Tessa, arăta, cu fața lui luminată de bucurie, cât de bine îi părea că-i pleacă rivalul, și numai Eoie, cea veșnic pornită pe glume, îl mai necăjea câte puțin. Pandion vedea că ceilalți nu glumeau cu el ca până atunci și că se auzeau mai puține vorbe tăioase și provocatoare: parcă se și ridicase un hotar între el, cel care pleca, și ceilalți, care rămâneau. Purtarea prietenilor dovedea și milă, dar și invidie: Pandion se afla în pragul unei mari primejdii, dar în același timp era și superior tuturor celorlalți.

Luna scăpata încet dincolo de copaci. Un văl de umbră deasă se așternea peste poiană.

Nu mai juca nimeni. Tessa și prietenele ei cântară „Iresiona", un cântec cu rândunici și cu primăveri, care-i plăcea mult lui Pandion. În cele din urmă tinerii plecară, perechi-perechi, pe cărarea dinspre sat. Pandion și Tessa veneau în urma tuturor, încetinindu-și dinadins mersul. Abia ajunseseră pe creasta dealului din preajma satului, când, deodată, Tessa tresări, se opri și se strânse lângă Pandion.

Coasta de calcar, povârnită, de dincolo de vii, reflecta ca o oglindă uriașă lumina lunii. Ai fi zis că, asupra așezărilor, asupra țărmului întins și asupra mării, se așternea un văl străveziu, plin de farmec trist și de tainic dor.

— Mi-e frică, Pandion… șopti Tessa. Puterea Hecatei, zeița lunii, e mare, iar tu te duci chiar pe locurile pe unde stăpânește ea…

Tulburarea pe care i-o mărturisea Tessa îl cuprinse și pe Pandion.

— Nu, Tessa! Hecata nu stăpânește în Creta, ci în Caria[26], și drumul meu nu e într-acolo! strigă tânărul și, strângând brațul fetei, se grăbi spre casă…

Pandion se trezi din visurile lui. Trebuia să mănânce și să-și caute de drum. Aduse jertfă

zeului mării și, ieșind la mal, însemnă pe pământ lungimea umbrei, apoi o măsură cu piciorul.[27] Umbra, lungă de nouăsprezece picioare, îi arăta că trebuie să se grăbească: nu mai era mult până seara și voia să ajungă cât mai repede la corabie.

După ce ocoli insula cu barca, Pandion zări o coloană de piatră albă, care arăta că acolo era portul, și începu să vâslească mai repede.

Capitolul II ȚARA DE SPUMĂ

Vântul învolbura nisip zgrunțuros și, când trecea printre tufele de mărăcini, șuiera trist. Obcina, ca un drum făcut de niscaiva uriași nevăzuți, se întindea spre răsărit mărginind, șerpuitoare, o vale verde și întinsă. Muntele cobora în pantă lină spre mare, acoperit de flori galbene, colorate atât de viu, încât, de departe, ți se părea că ai în față o placă uriașă de aur, care se desprindea din albastrul sclipitor al apei.

Pandion iuți pașii. În ziua aceea îl ardea cumplit dorul de Oiniada. Își amintea de vorbele celor care-l sfătuiseră să nu se avânte atât de departe, în Creta, în ținutul acesta străjuit de munți, unde oamenii, urmași ai unui străvechi popor de marinari, nu sunt prietenoși cu străinii.

Pandion se grăbea. În cele cinci luni de călătorie, cercetase multe locuri de pe această insulă — fâșie lungă de pământ muntos, în mijlocul mării. Văzuse obiecte minunate și stranii, lăsate de oameni străvechi prin temple părăsite și prin orașe aproape pustii.

Petrecuse zile multe printre ruinele imensului Palat al Securii din orașul Cnossos, ale cărui ziduri vechi se pierdeau în negura vremurilor pe veci uitate. Urcând și coborând nenumăratele scări ale palatului, tânărul văzuse pentru întâia oară săli mari, cu coloane roșii care se subțiau în partea de jos, admirase cornișe pictate în pătrățele negre și albe sau împodobite cu linii arcuite, negre și azurii, care aminteau goana valurilor unul după altul.

Pereții erau zugrăviți în culori vii. Lui Pandion i se tăia răsuflarea de admirație, când se uita la diferitele imagini: jocuri sacre cu tauri, procesiuni de femei cu vase în mâini, fete care jucau în mijlocul unei curți, în afară căreia se îngrămădeau bărbați, fiare nemaivăzute, cu trupuri mlădioase, munți și plante fantastice. Contururile figurilor i se păruseră nefirești, plantele se înălțau în sus pe tulpini prea lungi și aproape fără frunze. Își dăduse seama că artiștii din vremurile trecute, în dorința lor de a exprima o idee oarecare, denaturau înadins proporțiile normale. Dar ideea îi rămânea neînțeleasă tânărului crescut în libertate, în mijlocul unei naturi frumoase, deși sobre.

La Cnossos, la Tilissos și la Eliros — ca și ruinele misterioase ale anticului port[28] casele nu erau făcute din obișnuitele blocuri de piatră cioplită, ci din lespezi drepte și netede de piatră cenușie stratificată. Pandion văzuse acolo numeroase statuete de fildeș, de bronz și de faianță, reprezentând femei, vase minunate, tipsii și cupe de aur amestecat cu argint, gravate cu desene nespus de fine.

Dar arta care-l uimise pe tânărul sculptor îi rămăsese tot atât de neînțeleasă ca și inscripțiile enigmatice de pe ruine, făcute cu semne uitate, într-o limbă moartă. Marea măiestrie, vădită în fiecare amănunt, oricât de neînsemnat, al fiecărei opere, nu-l satisfăcuse. Ar fi dorit ceva mai mult: nu numai imagini abstracte, ci realizarea căreia i se închina el — frumusețea vie a trupului omenesc.

Și, pe neașteptate, descoperi imagini de oameni și de animale, executate cu mult realism, în operele de artă aduse din Aigyptosul îndepărtat.

Oamenii din Cnossos, din Tilissos și din Eliros, care i le arătaseră, îi spuseseră că pe insula Creta, în ținutul Festos, acolo unde locuiesc urmașii străvechiului popor de marinari, se păstrează încă multe opere de acestea. Și Pandion, cu toate sfaturile celor care îl preveniseră că gândul lui era

primejdios, luase hotărârea să pătrundă acolo, în cercul acela de munți de pe litoralul de miazăzi al Cretei.

Da, îi mai trebuiau încă multe zile ca să vadă tot ce era de văzut și să poată pleca apoi spre casă, la Tessa. Doar acum se simțea stăpân pe puterile lui. Oricât de dornic ar fi fost să învețe câte ceva de la meșterii din Aigyptos, dragostea de patrie și dragostea pentru Tessa erau mai puternice; jurământul dat îl stăpânea cu tărie.

Minunată va fi întoarcerea acasă, cu cele din urmă corăbii de toamnă, când se va uita în ochii albaștri și strălucitori ai iubitei, când va vedea bucuria stăpânită a maestrului Agenor, omul care îi ținuse loc și de tată, și de părinte!

Scrută întinderea nemărginită a mării. Nu, acolo, în fața lui, erau țări îndepărtate și străine, era Aigyptosul. Patria era în spate, dincolo de lanțul lung al crestelor de munți, de care deocamdată se îndepărta, nu se apropia. Mai trebuia să vadă acolo, la Festos, templele antice despre care auzise vorbindu-se atâtea pe litoral. Suspină și plecă, aproape în fugă. Din creastă, cobora o coastă largă, acoperită cu dâmburi de piatră, ca niște mușuroaie, printre care se vedeau pete negricioase de tufăriș. În mijlocul copacilor de la poalele muntelui se zăreau, nelămurit, ruinele unui edificiu uriaș, ziduri pe jumătate prăbușite, resturi de bolți și o poartă, rămasă întreagă într-un cadru de coloane negre alburii.

Ruinele se înălțau mute. Zidurile se dădeau la o parte și se deschideau înaintea lui Pandion, asemenea unor brațe de uriași gata să-și înhațe victima. Crăpături largi — urmele unui cutremur recent — brăzdau fața zidurilor.

Tânărul sculptor mergea încet printre ruine, ca să nu le tulbure tăcerea și se uita cu luare aminte prin ungherele întunecoase de sub coloanele, încă în picioare.

După ce ocoli un colț, se trezi într-o sală pătrată, fără acoperiș, cu pereții zugrăviți în culorile vii pe care acum le cunoștea. Privind bărbații zugrăviți acolo unul după altul — unul în cafeniu și altul în negru, fiecare cu scut, cu spadă și cu arc, între fiare și corăbii ciudate, Pandion își aduse aminte de vorbele bunicului și-și dădu seama că toate acestea înfățișau călătoria unui grup de războinici în țara oamenilor negri, așezată, așa cum spuneau legendele, departe, departe de tot, tocmai la hotarul Oicumenei.

Surprins de această mărturie cu privire la călătoriile îndepărtate pe care le făcea acest vechi popor, se uită îndelung și atent la picturile murale — până când, întorcându-se spre stânga, descoperi în mijlocul sălii un cub de marmură împodobit cu rozete albastre și cu spire de sticlă. La temelia cubului erau mănunchiuri de flori proaspete.

Prin urmare, mai fusese cineva pe acolo: printre aceste ruine trăiau oameni! Ținându-și răsuflarea, tânărul se repezi spre ieșire, prin galeria acoperită, năpădită de iarbă înaltă.

Porticul — doi stâlpi albi pătrați și două coloane roșii — îl scoase la marginea unui mal drept și nu prea înalt, abia întrecând vârfurile frunzișului des al copacilor stufoși. O potecă îngustă, bătătorită și prăfuită, șerpuia pe mal. Tânărul coborî în vale și se pomeni deodată pe un drum neted, bine pietruit. O luă spre răsărit, călcând ușor pe pietrele fierbinți. Frunzele late ale platanilor din dreapta drumului, tremurând lin în văzduhul încins, aruncau o fâșie de umbră. Drumețul răsuflă ușurat, adăpostindu-se de bătaia soarelui dogoritor. De mult îl chinuia setea, dar era obișnuit încă din patria lui, săracă în apă, să fie cumpătat. După ce străbătu vreo două stadii, văzu mai în față, lângă un deal mic, de la care drumul se îndrepta spre miazănoapte, o clădire lungă și joasă. Câteva încăperi, ca un șir de cutii toate la fel, erau deschise spre drum și cu desăvârșire pustii.

Pandion înțelese că era un vechi adăpost pentru călători, cum mai văzuse adeseori pe drumurile litoralului de nord, și se grăbi să intre pe ușa din mijloc, zugrăvită în multe culori și despărțită în două de o singură coloană. Un susur slab îi atrase atenția. Moleșit de dogoare și de drumul lung, intră în baie, unde, printr-o gaură făcută în zid, apa venea dintr-un bazin închis între lespezi grele, printr-o țeavă mare, care trecea pe marginile a trei bazine.

Pandion își scoase haina și sandalele, se scăldă în apa rece și curată, își potoli setea și se culcă pe o bancă lată de piatră. Susurul apei și șoapta ușoară a frunzișului îl legănau; pleoapele umflate de arșiță și de vânt i se lipiră. Ațipi, dar nu dormi mult; pe podeaua luminată de soare, umbra aproape că nu-și schimbase locul. Pandion sări în picioare și își aruncă repede pe umeri veșmântul lui ușor. Se simțea odihnit și împrospătat. După ce mâncă un boț de brânză uscată și bău din nou apă, se îndreptă spre ieșire. Dar rămase deodată nemișcat: din depărtare venea zvon de glasuri. Ieși în drum și se uită împrejur. Da, fără îndoială de dincolo de drum, din spatele unui desiș de tufari, veneau izbucniri de râs, crâmpeie de vorbe neînțelese și, din când în când, scurte acorduri de strune.

Pandion simți și bucurie, dar și teamă. Mușchii i se încordară. Fără să vrea, dibui mânerul spadei. Șopti o scurtă rugă către Hiperion, ocrotitorul și străbunul lui, apoi o luă prin desiș în direcția de unde venea zvonul de glasuri. Aerul era apăsător; un miros iute și aromat îi îngreuia răsuflarea, destul de anevoioasă și altfel.

Ocolind cu băgare de seamă tufele înalte, cu țepușe uriașe, strecurându-se printre trunchiurile de fagi cu coaja subțire și netedă, albă-cenușie, se apropie de un desiș de mirți, nepătruns ca un zid așezat de-a curmezișul drumului.

Din frunzișul des coborau ciorchini de flori albe ca neaua. O clipă, lui Pandion îi apăru înaintea ochilor Tessa: în patrie, mirtul era simbolul tinereții feciorelnice. Acum, glasurile se auzeau aproape de tot; oamenii vorbeau înăbușit — de ce oare? — și tânărul înțelese că nu calculase bine distanța. Clipa hotărâtoare sosi. Aplecat, Pandion se strecură iute pe sub crengile joase; le dădu încet la o parte și văzu, într-o poieniță acoperită cu iarbă proaspătă, o priveliște ciudată.

În mijlocul poienii era culcat un taur alb ca zăpada, uriaș, cu coarne lungi și cu pete mici negre împrăștiate pe luciul părului curat, pe coaste și pe bot.

Ceva mai departe, la umbră, stătea un grup de oameni: tineri, fete și vârstnici. Un bărbat zvelt, cu barba creață și cu un cerc de aur pe cap, îmbrăcat într-o cămașă scurtă, strânsă la mijloc cu o centură de bronz, ieși din grup și făcu un semn. În clipa următoare, din grup se desprinse o fată, înfășurată într-o mantie lungă și grea. Ridică brațele; mantia îi căzu la picioare și fata rămase goală. Avea doar, în jurul șoldurilor, o pânză lată și, peste pânză, un brâu lat, alb, tivit cu șnur gros, negru și mătăsos. Părul ei, tot atât de negru, dar cu reflexe albăstrii, era despletit, iar pe brațe, mai sus de cot, purta brățări înguste și sclipitoare.

Cu pași repezi și ușori, de parcă juca, fata se apropie de taur. Deodată, scoțând un strigăt gutural, se opri. Taurul deschise ochii, clipi somnoros, își îndoi picioarele dinainte și-și înălță încet capul masiv. Cu un țipăt strident, fata se repezi, iute ca o săgeată și sări pe spinarea monstrului.

Taurul se ridică pe picioarele din față și-și înălță botul în sus. Fata se lipi strâns de spinarea lată, puternic arcuită, a animalului, i se agăță cu o mână de unul din coarne, iar cu cealaltă îi cuprinse gâtul peste măsură de gros. Pandion vedea bine: fata avea chipul încruntat și-și ținea buzele foarte

strânse. Contrastul dintre formele frumoase, dar colosale, ale taurului, și trupul subțire al fetei, îl ului.

Taurul mugi înăbușit, se ridică și, cu o ușurință uimitoare pentru trupul lui uriaș, făcu un salt. Fata se propti cu mâinile pe grumazul lui puternic și se răsturnă, sprijinindu-se în cap. Cu această mișcare de o clipă, zbură printre coarnele colosului și căzu, în picioare, la trei pași de el. Întinse brațele, bătu din palme și scoase din nou același țipăt strident. Taurul își plecă fruntea și se repezi furios la fată. Pe Pandion îl cuprinse groaza: „Fata asta, frumoasă și îndrăzneață… o s-o ucidă taurul!” Nesocotit, trase spada și era gata să se năpustească în poiană, când fata, cu o repeziciune pe care nici ochiul n-o putea prinde, sări spre taur și, ferindu-se de coarnele lui aplecate amenințător, îi sări iarăși în spate. Înfuriat, animalul porni în goană prin poieniță, zvârlind pământul cu copitele și scoțând mugete înspăimântătoare. Tânăra învingătoare stătea liniștită pe monstrul înfuriat, strângându-i puternic între genunchi coastele rotunde, umflate de răsuflarea precipitată. Taurul o luă la fugă către grupul de oameni, care îl salută cu strigăte de veselie. Fata bătu tare din palme, își lăsă trupul pe spate, se sprijini pe cap și sări la pământ, înapoia animalului. Apoi, emoționată și respirând des, se alătură spectatorilor.

Taurul se avântă în goană până la capătul poienii, se întoarse și se năpusti asupra grupului. Dar îi săriră înainte cinci oameni: trei tineri și două fete — și același joc se repetă, într-un ritm mai viu. Sforăind, taurul se năpustea cu furie asupra tinerilor care îl provocau, strigând și bătând din palme, dar ei îi săreau în spate, îl încălecau, se lipeau pentru o clipită de coastele lui, ferindu-se cu dibăcie de coarnele-i cumplite. Una din fete izbuti să-l încalece chiar pe grumaz, lângă coarne. Taurul își bulbucă ochii, clăbuci de spumă i se prelingeau pe bot. Cu capul plecat, cu botul aproape atingând

pământul, se silea s-o arunce jos pe îndrăzneață, dar ea se lăsă pe spate, i se prinse de grumaz cu mâinile întinse îndărăt și i se propti cu picioarele de cap, lângă urechi. După ce rămase așa câteva clipe, sări jos.

Tinerii și celelalte fete se așezară, la oarecare distanță, în șir, unul îndărătul altuia, și începură să sară, pe rând, peste monstrul care pornise asupra lor în goană nebună. Jocul ținu mult. Taurul alerga mugind înfricoșător, moartea era acolo, amenințătoare, iar tinerii și fetele roiau fără frică în jurul lui, mlădiindu-se ca în zbor.

Animalul mugea acum, răgușit; sudoarea îi șiroia pe trup, spuma îi zbura din gură și răsufla întretăiat. Încă o clipă și se opri, cu capul plecat, aruncând priviri într-o parte și în alta. Văzduhul se cutremura de strigătele celor de față. Omul cu cerc de aur în jurul capului făcu un semn și jucătorii lăsară în pace taurul învins. Toți, atât cei din picioare, ca și cei care până atunci stătuseră pe iarbă, se adunară la un loc și, înainte ca Pandion să fi avut când să-și vină în fire, dispărură în desișul de tufari.

În poiana pustie rămase numai taurul sleit de puteri. Și numai horcăitul răsuflării lui și iarba călcată mai arătau că acolo fusese o asemenea luptă.

Mișcat, Pandion își dădu seama abia atunci ce noroc avusese: văzuse acel joc străvechi, răspândit cu secole în urmă în Creta, la Micena și prin alte orașe ale Greciei antice.

În această luptă fără vărsare de sânge, omul mlădios și sprinten biruia taurul, animalul sacru pentru lumea veche, întruchipare a puterii războinice, a forței greoaie și cumplite. Animalul era iute ca fulgerul; dar i se opunea o iuțeală și mai mare. Precizia mișcărilor salva viața omului. Încă din copilărie, Pandion se silise să-și dezvolte puterea și dibăcia, așa că își dădea bine seama cât

de grea trebuie să fi fost pregătirea pentru cei care luau parte la acest joc primejdios.

N-avu curajul să-i urmeze, ci se întoarse la drum. Socotea că e mai bine să ceară ospitalitate oamenilor atunci când vor fi acasă la ei.

Pe o lungime de mai multe stadii, drumul mergea drept, apoi o lua dintr-o dată spre sud, în direcția mării. Pe marginile lui nu mai erau acum copaci mari, ci numai tufe prăfuite. Umbra lui Pandion se făcea tot mai lungă. Dintr-un tufiș, se auzi un zgomot ușor. Tânărul se opri și trase cu urechea. O pasăre, cu neputință de văzut în lumina soarelui, își luă zborul zgomotos și dispăru în tufiș. Liniștit, Pandion plecă mai departe, fără să mai țină seama de zgomote. Din depărtare veneau chemările duioase și dulci ale unei turturele. Alte două îi răspunseră. Urmară câteva clipe de tăcere, dar când Pandion trecu de cotitură, auzi iarăși turtureaua, foarte aproape acum. Se opri s-o vadă. Deodată, în spate, auzi un fâlfâit de aripi: două gaițe vinete își luau zborul pe deasupra lui. Întoarse capul și văzu trei oameni cu ciomege groase în mâini.

Cu țipete asurzitoare, cei trei necunoscuți se repeziră la el. Pandion apucă repede spada, dar primi o lovitură în cap. I se făcu negru înaintea ochilor și se clătină sub greutatea celor trei, care săriseră pe el. Alți patru, ieșiți de după tufe, se apropiau pe la spate. Pandion simți că i se întunecă mintea: își dădea seama că era pierdut, dar se apăra înainte, cu deznădejde. O lovitură puternică peste mână îl făcu să scape spada. Se lăsă în genunchi, îl dădu peste cap pe cel care-i sărise în spate, îl doborî pe al doilea cu o lovitură de pumn, iar pe al treilea îl zvârli la o parte cu o izbitură de picior.

Ai fi zis că atacatorii n-aveau de gând să-l ucidă. Lăsară ciomegele și, îmbărbătându-se unul pe altul cu strigăte războinice, săriră iarăși asupra lui. Împovărat de trupurile lor, Pandion se prăbuși cu fața în jos; praful îi umplu gura și nasul, îi intră în

ochi. Cu respirația tăiată de groaznica sforțare, se ridică în brânci și încercă să se libereze de dușmani. Dar ei îl apucau de picioare, îl strângeau de gât. Grămada de trupuri se prăbuși din nou, greoi, la pământ; praful se ridica în rotocoale mari și roșii sub razele soarelui. Atacatorii își dădeau seama că tânărul era foarte puternic și foarte rezistent. Acum nu mai strigau; pe drumul pustiu și tăcut nu se mai auzeau decât zgomotele luptei: opinteli și gemete răgușite.

Praful acoperea trupurile, veșmintele nu mai erau decât zdrențe murdare și sfâșiate, dar lupta continua.

De mai multe ori Pandion sărise în picioare și se eliberase din strânsori, dar dușmanii se repeziseră iarăși, agățându-i-se de genunchi. Deodată ei slobozirăstrigăte răsunătoare de izbândă: le soseau ajutoare. Și ceilalți patru intrară și ei în luptă. Cu mâinile și picioarele prinse în curele tari, abia răsuflând de oboseală și deznădejde, Pandion închise ochii. Vorbind cu însuflețire într-o limbă necunoscută, învingătorii se întinseră alături de el, la umbră, să se odihnească după lupta cea grea.

Când se ridicară, îi porunciră prin semne să meargă cu ei. Înțelegând că ar fi fost zadarnic să se împotrivească și hotărând să-și cruțe puterile pentru un prilej mai bun, Pandion arătă, printr-un semn cu capul, că primea să-i urmeze. Necunoscuții îi dezlegară picioarele. Încercuit strâns de dușmani, tânărul porni, clătinându-se.

Nu merseră mult și Pandion văzu câteva case sărăcăcioase, de piatră necioplită. De acolo ieșiră oameni: un bătrân cu cerc de bronz pe cap, câțiva copii și câteva femei. Bătrânul se apropie de Pandion, îl cercetă cu privirea, arătându-se mulțumit, îi pipăi mușchii și, vesel, le spuse ceva însoțitorilor care-l duseră pe tânăr la una din căsuțe.

Ușa se deschise, scârțâind strident. Înăuntru era o vatră joasă, o nicovală, scule împrăștiate și o

grămadă mare de jeratic. Pe un perete atârnau două roți de fier, mari și ușoare. Un bătrân scund, cu obrazul răutăcios și cu brațele lungi, îi porunci unuia dintre însoțitorii lui Pandion să aţâțe jeraticul, apoi luă din cui una din cele două roți și se apropie de captiv. După ce-i înălță capul cu un pumn brutal sub bărbie, fierarul dezdoi roata, o măsură pe gâtul tânărului, bombăni ceva, nemulțumit, și dispăru în fundul fierăriei. Se auzi un zornăit, și omul se întoarse cu un lanț de fier. Îi băgă veriga de la capăt în foc, apoi începu să îndoaie roata pe nicovală, potrivind-o, cu lovituri dese de ciocan, până la mărimea dorită.

Abia atunci își dădu seama Pandion ca ceea ce i se întâmpla era nespus de grav. Începură să i se perinde în minte imagini scumpe: acolo, pe țărmul drag, Tessa îl aștepta, încrezătoare în el și în iubirea lui, sigură de întoarcerea lui. Acum or să-i pună zgardă de rob și, peste câteva clipe, o să fie încătușat cu lanțul acela solid, fără nădejde că o să scape curând… Și el, care număra clipele pe care le mai avea de stat în Creta… că ar fi putut ajunge curând, cu corabia, în golful Calidon, de unde începuse nenorocita lui călătorie!…

— O, Hiperion, străbunul meu, și tu, Afrodita, trimiteți-mi moartea, ori, dacă nu, salvați-mă!… șopti încet tânărul.

Fierarul își vedea de lucru liniștit și cu socoteală; mai măsură o dată zgarda, îi turti capetele, le îndoi și le găuri. Nu-i mai rămânea decât să nituiască lanțul. Mormăi ceva, scurt. Însoțitorii lui Pandion îl prinseră în brațe și-i porunciră, prin semne, să se culce lângă nicovală. Dar el își încordă toate puterile, ca pentru cea din urmă încercare. Sângele îi țâșni de sub curelele care-i strângeau coatele, însă, simțindu-le că slăbesc, captivul uită de dureri. Încă o clipă, și legăturile plesniră. Izbi atunci cu capul în falcă pe omul care îl ținea sub el, și omul se prăbuși; răsturnă alți doi, zbughi afară și o luă la goană pe

drum. Dușmanii săriră după el, urlând furioși. Apărură în fugă bărbați înarmați cu sulițe, cu cuțite și spade, numărul urmăritorilor sporea mereu. Pandion se abătu din drum și, sărind peste tufe, alergă spre mare. Urlând furioși, gonacii îl urmăreau de aproape.

Tufișurile se răreau. Începea un mic urcuș, și fugarul se opri o clipă: departe, jos, la poalele unui zid de stânci drepte, se întindea, sclipind în bătaia soarelui, marea. Iar la vreo zece stadii de țărm se vedea deslușit o corabie roșie, plutind încet.

Pandion sărea când la dreapta, când la stânga pe malul prăpăstios, căutând o potecă pe care să poată coborî. Dar de amândouă părțile, până departe, nu erau decât pereți de stâncă. Nu mai avea nicio scăpare: dușmanii ieșeau acum din tufe și căutau să încheie, din fugă, o linie arcuită, în care să-l prindă din trei părți…

Pandion aruncă o privire spre urmăritori, apoi se uită în jos. „Aici e moartea, dincolo e robia — își zise el. Tessa, când vei afla, mă vei ierta…” Nu mai avea nicio clipă de pierdut.

Stătea pe un bloc de piatră, atârnat peste prăpastie. La vreo douăzeci de coți în adânc era alt bloc, ca o treaptă, pe care se vedea un pin stufos.

Cu o privire de bun rămas spre marea dragă, Pandion sări peste crengile dese ale copacului singuratic. Urletul furios al dușmanilor îi mai ajunse o clipă la urechi. Rupând frunzișul și sfâșiindu-și trupul, căzu amețitor până la crengile groase de jos, depăși marginea stâncii și se prăbuși pe pământul moale al coastei povârnite. Se rostogoli încă vreo douăzeci de coți, apoi se opri pe o treaptă de stâncă, udă de spuma valurilor. Amețit de cădere, fără să-și dea seama măcar că era salvat, se ridică și se așeză în genunchi. De sus, urmăritorii căutau să-l ajungă cu pietre și cu sulițe. Marea clipocea la picioarele lui.

Corabia se apropia, ca și cum marinarii voiau să știe ce se petrecea pe mal.

Pandion simțea că-l doare tot trupul. Ochii îi erau încețoșați de lacrimi și capul îi vuia înăbușit. Deși ametit, totuși își dădea seama că, în clipa când urmăritorii vor aduce arcuri, îl vor ucide. Marea îl îmbia, corabia din apropiere îi părea un prilej de mântuire, trimis de zei. Nu-i trecu prin minte că vasul era, poate, străin, sau chiar dușman: era încredințat că marea lui iubită nu putea să-l trădeze. Se ridică și, după ce se încredință că se putea sluji de brațe, sări în apă și începu să înoate spre corabie. Valurile îi acopereau capul, trupul, de atâtea ori lovit, i se supunea anevoie, rănile îl ardeau chinuitor și gura îi era uscată.

Corabia se apropia; se auzeau dintr-acolo strigăte de îmbărbătare, se auzeau și vâslele scârțâind puternic din încheieturi. Corabia ajunse lângă el, brațe zdravene îl prinseră și-i ridicară pe punte. Pandion se întinse ca mort pe scândurile calde și căzu în nesimțire, dar oamenii îl treziră și-i dădură apă. Bău mult și cu lăcomie, apoi se simți târât la o parte și învelit. Și tânărul sculptor se cufundă într-un somn adânc.

Munții Cretei abia se mai deslușeau în zare. Pandion se mișcă, gemu fără voie, apoi se trezi. Se găsea pe o corabie care nu semăna cu cele din țara lui: nu avea nici bordurile joase, nici coastele căptușite cu leasă de nuiele, nici vâslele deasupra calei. Corabia aceasta avea borduri înalte, iar vâslașii se trudeau sub covertă, de amândouă părțile unei tăieturi care se lărgea spre fundul calei. Pânza catargului din mijloc era mai lungă și mai îngustă decât cea de pe vasele eline.

Pe covertă se găseau mormane de piei, care răspândeau un miros greu. Pandion zăcea pe o punte strâmtă, triunghiulară, la prova vasului. Un om bărbos, cu nasul coroiat, veni lângă el și-i întinse o ceașcă cu apă călduță amestecată cu vin. Purta un veșmânt de lână groasă și vorbea o limbă necunoscută, cu intonații aspre, metalice. Pandion

clătină din cap. Omul îi atinse umărul și, cu un gest poruncitor, îi arătă pupa corăbiei. Pandion își înfășură zdrențele ude de sânge în jurul șoldurilor și plecă, de-a lungul bordului, spre pupa, unde era un locșor ferit de soare. Acolo stătea un bărbat slab, cu nasul tot atât de coroiat ca și al celui care-l însoțea pe Pandion. Își destinse în zâmbet buzele încadrate de o barbă aspră, proeminentă; chipul lui, uscățiv și ars de vânt, părea turnat în bronz. Părea a fi crud și lacom de pradă.

Pandion își dădu seama că se afla pe o corabie feniciană de negoț și că avea în față ori pe conducătorul, ori pe stăpânul vasului.

Nu înțelese primele două întrebări pe care i le puse. Atunci neguțătorul îi vorbi într-un dialect ionic stricat, pe care Pandion îl cunoștea, amestecând cuvinte din limba cariană și din cea etruscă. Îl întrebă de pățania lui, află din ce loc era și, apropiindu-și de el obrazul cu nas coroiat și cu ochi sfredelitori, care nu clipeau, îi zise:

— Te-am văzut cum ai fugit. Ai săvârșit o faptă vrednică de un erou din vremurile străvechi. Eu am nevoie de asemenea războinici neînfricați și puternici. Pe mările acestea și pe țărmurile lor sunt mulți tâlhari care jefuiesc pe neguțătorii noștri. Dacă îmi vei sluji cu credință, viața ta va fi ușoară și eu te voi răsplăti.

Pandion clătină din cap și-i spuse, vorbind fără șir, că trebuie să se înapoieze cât mai curând în patrie, apoi îl imploră să-l debarce pe insula cea mai apropiată.

Ochii stăpânului sclipiră cu răutate.

— Corabia mea merge de-a dreptul la Tyr[29] și n-am decât marea în calea mea. Sunt rege pe vasul meu, iar tu ești în puterea mea. Pot să poruncesc imediat și să termin cu tine, dacă e nevoie. Haide, alege: ori aici, rob, pus în lanțuri lângă vâsle — și fenicianul arătă jos, sub covertă, unde se mișcau vâslele în cadență și plutea cântarea tristă a vâslașilor — ori capeți arme și te alături celor de

colo — și degetul negustătorului arătă îndărăt, sub umbrar, unde stăteau, tolăniți alene, cinci bărbați zdraveni, pe jumătate goi, cu chipuri de dobitoace și de fiare. Aștept. Hotărăște-te mai repede!

Pandion se uită în jurul lui; corabia se depărta în grabă de Creta, distanța dintre el și patria lui creștea mereu. N-avea de unde să aștepte ajutor.

Se gândi că, războinic fiind, tot îi va fi mai ușor să fugă. Dar fenicianul, care cunoștea bine năravul elinilor, îl sili să jure pe cele trei cumplite jurăminte de credință.

Apoi stăpânul îi unse rănile cu leacuri și-l duse la războinici, spunându-le să-i dea de mâncare.

— Dar să fiți cu ochii în patru după el! le porunci plecând. Nu uitați că pentru greșeala unuia, răspundeți toți!

Cel mai în vârstă dintre războinici zâmbi, aprobativ. Îl bătu pe umăr, îi pipăi mușchii și le spuse ceva celorlalți. Aceștia râseră cu hohote. Pandion se uită la ei cu nedumerire: suferința lui adâncă îl despărțea acum de oameni.

Până la Tyr nu erau mai mult de două zile de mers. În cele patru zile câte le petrecuse pe corabie, Pandion se obișnuise oarecum cu situația lui. Urmele loviturilor nu se mai vedeau; rănile nu-i fuseseră adânci, trecuseră și ele.

Stăpânul corabiei, dându-și seama că Pandion avea mintea limpede și că știa multe, se arăta mulțumit și stătea adesea de vorbă cu el. În felul acesta află Pandion că se găsea pe străvechea cale maritimă, găsită de poporul cretan, spre țara de la miazăzi a oamenilor negri. Drumul corăbiilor trecea pe lângă Aigyptosul înfricoșător și puternic, de-a lungul țărmurilor deșertului nesfârșit, până la Poarta Cețurilor[30].

Dincolo de Poarta Cețurilor, acolo unde stâncile de la miazăzi se apropiau de cele de la miazănoapte, închipuind o strâmtoare îngustă, era sfârșitul uscatului, imensa Mare Cețoasă[31]. De

acolo corăbiile își schimbau direcția, se îndreptau spre sud și ajungeau curând la hotarul țării calde a negrilor, unde erau neprețuite bogății: fildeș, aur, grăsimi și piei. Această cale era urmată de locuitorii din Creta, care făceau expediții până la mari depărtări. Pandion văzuse imaginea unei asemenea călătorii în ziua care-i fusese fatală; poporul de marinari ajunsese până în țările îndepărtate ale sudului, unde nu ajungeau expedițiile plecate din Aigyptos.

Acum, corăbiile fenicienilor navigau de-a lungul țărmurilor de la miazăzi și de la miazănoapte, făcându-și rost de mărfuri ieftine și de sclavi puternici, dar rareori treceau dincolo de Poarta Cețurilor.

Dându-și seama că Pandion avea însușiri prețioase, fenicianul încerca să-l câștige. Îl ispitea cu frumusețea călătoriilor îndepărtate, cu perspectiva unui viitor fericit, îi spunea că, după zece sau cincisprezece ani de serviciu norocos, va putea ajunge și el negustător, ori stăpân de corabie…

Tânărul îl asculta cu interes, dar știa că viața de negustător nu era pentru el, că niciodată nu-și va părăsi patria, pe Tessa și viața liberă de artist pentru bogățiile din țările străine.

Dorea s-o mai vadă pe Tessa, măcar o clipă, să asculte iarăși vuietul puternic al crângului sacru de pini, în care trăise atâtea clipe de fericire. Și dorul îl ardea, îl chinuia mai aprig de la o zi la alta. Rămânea îndelung treaz, alături de tovarășii lui de drum care dormeau adânc și se silea să-și stâmpere bătăile inimii și să-și înăbușe gemetele deznădejdii.

Stăpânul corabiei îi porunci să învețe cum se ține vâsla de la pupa. Și vremea trecea greu pentru Pandion, când stătea la una din cârmele de la pupa, potrivind direcția corabiei după mișcarea soarelui ori după stele, cum îl învăța cârmaciul!

Așa era și în noaptea aceea. Rezemat cu șoldul de bordul navei și ținând cu putere dârjala[32] godilei, Pandion înfrunta împotrivirea vântului care se ridica. De cealaltă parte a corabiei stăteau cârmaciul și un războinic[33]. Stelele apăreau din când în când prin spărturile norilor, dar rămâneau mai mult în abisul negru al cerului posomorât, iar glasul sinistru al vântului, din ce în ce mai grav, trecea în vuiet amenințător.

Valurile aruncau violent corabia, vâslele în mișcare loveau înăbușit. Se auzea într-una glasul unui războinic care îi îndemna pe sclavi cu ocări și cu gârbaciul.

Stăpânul vasului, care stătuse până atunci dormitând în fundul adăpostului, ieși pe covertă, privi cu luare aminte marea și se apropie neliniștit de cârmaci. Stătu cu el de vorbă mult, apoi trezi din somn războinicii adormiți și, după ce-i trimise la vâsle, se așeză lângă Pandion.

Vântul își schimbă pe neașteptate direcția și se năpusti furios asupra corabiei; valurile se ridicau din ce în ce mai înalte, coverta era plină de apă. Trebui să se dea jos catargul care, lungit acum peste mormanele de piei, trecea dincolo de prova și izbea adânc înaltul spărgător de valuri.

Cei de pe corabie luptau din toate puterile împotriva valurilor și a vântului. Stăpânul, murmurând ceva — poate rugăciuni, poate blesteme — porunci să se întoarcă nava spre miazăzi. Luată de vânt, corabia porni repede spre depărtarea întunecată și nepătrunsă a mării. Noaptea de grea trudă trecu repede. Se crăpa de ziuă. În lumina cenușie, ca de amurg, valurile, rostogolindu-se cu furie, se vedeau și mai limpede. Furtuna nu se domolea. Vântul, tot atât de puternic, ținea corabia sub apăsarea lui năvalnică.

Pe covertă se auziră strigăte de spaimă. Toți îi arătau stăpânului ceva, peste bordul din dreapta al corabiei. Acolo, în lumina difuză a zorilor, se vedea o dungă uriașă de spumă care tăia marea. Pe

măsură ce se apropiau de această panglică albastră-cenușie, valurile își ogoiau goana lor turbată.

Tot echipajul vasului se îngrămădi în jurul stăpânului; până și cârmaciul își lăsă postul în seama unui războinic. În locul strigătelor de spaimă, se auzeau acum vorbe repezi și aprinse. Pandion văzu că atenția tuturor era îndreptată asupra lui: oamenii îl arătau cu degetul și-l amenințau cu pumnii. Fără să înțeleagă despre ce era vorba, el îl urmărea cu ochii pe stăpân și-l vedea împotrivindu-se cu mânie. Atunci bătrânul cârmaci îl prinse pe negustător de braț și-i vorbi îndelung la ureche. Stăpânul dădea din cap, ca un om care arată că nu-i de părere cu ceva și-i răspundea răstit. În cele din urmă însă, păru că se învoiește. În aceeași clipă, oamenii se repeziră la Pandion, uluit, legându-i mâinile la spate.

— Ei zic că tu ne-ai adus nenorocul — îi explică stăpânul, arătându-i cu dispreț pe cei din jurul lor — că tu ești vestitorul primejdiei, că din pricină că ești tu aici corabia e lovită de năpastă, adică e dusă spre țărmurile Ta-Chemt[34]-ului, ale Aigyptosului, cum îi ziceți voi. Ca să-i îmbunăm pe zei, trebuie să te ucidem și să te aruncăm în mare: asta îmi cer toți oamenii și eu n-am nicio putere să te apăr.

Pandion tot nu înțelegea și-l privea țintă pe fenician.

— Tu nu știi, că dacă suntem aruncați pe țărmul Ta-Chemt-ului, ori murim, ori cădem în robie toți, bombăni stăpânul, posomorât. Pe vremuri, Ta-Chemt-ul se războia cu popoarele de lângă mări, și de atunci, oricine ar veni la țărmurile acestei țări și s-ar opri în altă parte decât într-unul din cele trei porturi slobode pentru străini, e luat rob ori e ucis, iar avutul lui intră în tezaurul regelui. Acum ai priceput? își întrerupse el vorba și întorcându-și privirile, se uită cu luare aminte la fâșia de spumă care se apropia mereu.

Pandion înțelese că moartea îl amenința din nou. Iubea nespus viața și era gata să lupte pentru ea până la ultima clipă. Își întoarse privirea neputincioasă și plină de ură asupra mulțimii înfuriate de pe covertă. Văzându-se pierdut, luă o hotărâre.

— Stăpâne! strigă el. Poruncește oamenilor tăi să-mi dea drumul, mă arunc în mare de bunăvoie!

— La asta mă gândeam și eu, îi răspunse fenicianul. Și fricoșii ăștia, să ia pildă de la tine!

La poruncă, războinicii îl dezlegară. Fără să se uite la nimeni, Pandion se apropie de bordul navei. În fața lui toți se dădeau la o parte, în tăcere, ca înaintea unui om care se duce la moarte sigură.

Pandion privea încordat fâșia de spumă care ascundea țărmul neted; își măsura puterile instinctiv cu goana valurilor furioase. Prin minte îi treceau crâmpeie de gânduri. „Țara de dincolo de fâșia de spumă… Țara înspumată… Africa”[35].

Iată teribilul Aigyptos! Și el care-i jurase Tessei, pe iubirea lui și pe toți zeii, că nici nu se gândea să se ducă acolo! O, zei, ce făcea destinul din el!… Dar acum, de bună seamă, va muri. Și va fi mai bine așa…

Se aruncă în abisul clocotitor și, încordându-și brațele puternice, se depărtă înot de corabie. Valurile îl prinseră: înveselite parcă de moartea unui om, îl aruncau în sus, îl lăsau să cadă în goluri adânci, năvăleau peste el, îl apăsau și-l înăbușeau, umplându-i gura și nasul cu apă și plesnindu-l peste ochi cu spumă și stropi. Pandion nu se mai gândea la nimic; lupta deznădăjduit pentru viață, pentru fiecare gură de aer, dând desperat din mâini și din picioare. Născut pe țărmul mării, elinul era un înotător neîntrecut.

Vremea trecea, valurile nestăvilite îl duceau spre țărm. Nu întorcea capul să vadă corabia; în fața morții de neînlăturat, uitase de ea. Valurile scădeau, undele se rostogoleau mai domoale, în linii lungi, stârnind și năruind în clocot asurzitor

creste încovoiate, acoperite cu spumă. Fiecare val îl purta cu o sută de coți înainte. Uneori aluneca pe clinul unui val și atunci puterea uriașă a apei se revărsa ca o cascadă asupra lui, cufundându-l în prăpastia ei de întuneric. Inima înotătorului doar că nu plesnea de încordare.

Străbătu așa, înot, stadii și stadii; lupta lui cu valurile ținu mult. În cele din urmă, ajuns la capătul puterilor, înțelese că-i vine din ce în ce mai greu să se împotrivească îmbrățișării puternice a apei. Istovit, simți că i se stinge până și voința de a trăi; mușchii slăbiți se încordau tot mai anevoie, dorința de a lupta scădea tot mai repede. Săltându-și mâinile aproape inerte, Pandion se ridică pe creasta unui val și, cu fața întoarsă spre îndepărtata patrie, strigă:

— Tessa, Tessa!

Numele iubitei, aruncat de două ori în fața destinului și a puterii monstruoase și indiferente a mării, a fost acoperit imediat de mugetul valurilor furtunoase. Un val îi acoperi trupul nemișcat, se sparse tunător asupra lui și, deodată, tânărul căzu la fund, într-un vârtej de nisip răscolit.

Doi războinici cu fuste verzi și scurte, cum erau îmbrăcați cei care făceau de strajă pe coasta Marii Ape Verzi[36], scrutau zarea, rezemați în sulițe lungi și subțiri.

— Degeaba ne-a trimis stăpânul Seneb, zise alene cel mai în vârstă.

— Dar corabia fenicienilor era chiar lângă țărm, obiectă celălalt. Dacă furtuna n-ar fi trecut, am fi pus mâna pe o pradă ușoară, și chiar în apropierea cetății!

— Ia uite colo, îl întrerupse cel mai în vârstă, arătând în lungul malului. Să n-am parte de mormânt dacă nu e un om de pe navă!

Cei doi războinici se uitară mult timp și cu luare aminte la o pată care se zărea pe nisip.

— Hai acasă, propuse în cele din urmă cel mai tânăr. Am umblat destul prin nisip. Cui îi trebuie un leș de străin, vrednic de dispreț, în loc de pradă scumpă, marfă, robi, care au dispărut o dată cu corabia?

— Vorbești fără să te gândești, îl întrerupse din nou cel mai în vârstă. Câteodată, negustorii ăștia au asupra lor veșminte bogate și lucruri de preț. Un inel de aur nu ți-ar strica… Și ce nevoie avem să-i dăm socoteală lui Seneb pentru fiecare înecat?

Cei doi războinici porniră pe fâșia umedă de nisip bătătorit de furtună.

— Ei, unde ți-s scumpeturile? întrebă batjocoritor cel mai tânăr. E în pielea goală!

Cel mai în vârstă mormăi, posomorât, un blestem.

Într-adevăr, omul care zăcea la picioarele lui era gol, cu mâinile strânse a neputință sub trup, iar părul scurt și creț îi era plin de nisip.

— Ia te uită, că nu-i fenician! strigă cel mai în vârstă. Ce trup puternic și frumos! Păcat că a murit, ar fi fost un rob bun și Seneb ne-ar fi răsplătit.

— De ce neam o fi? întrebă celălalt.

— Nu știu: o fi turuș[37], ori chefti[38], ori din vreun neam de hanebu[39] de lângă mările din miazănoapte. Ei ajung rareori în binecuvântata noastră țară și, sunt prețuiți pentru rezistența, pentru deșteptăciunea și pentru puterea lor. Acum trei ani… Dar stai că nu e mort, lăudat fie Amon!

Prin trupul celui întins pe nisip trecuse un tremur ușor.

Lăsându-și jos sulițele, cei doi îl întoarseră pe spate și, deoarece omul era încă în nesimțire, se grăbiră să-l frece pe pântec și să-i îndoaie picioarele…

Truda lor nu rămase zadarnică. Curând înecatul, care nu era altul decât Pandion, deschise ochii și tuși adânc.

Organismul lui robust înfruntase încercarea grea. După mai puțin de un ceas, cei doi paznici îl duceau în cetate, sprijinindu-l.

Se opriră de multe ori să se odihnească; totuși, înainte de cele mai dogorâtoare ceasuri ale zilei, ajunseră cu tânărul sculptor la o mică fortăreață, pe unul din nenumăratele brațe care formau delta Nilului, ceva mai la apus de un lac întins.

Războinicii îi dădură apă, câteva bucăți de turtă muiată în bere și-l culcară într-un șopron de lut, strâmt și răcoros.

Cumplita încordare nu trecuse fără să lase urme: o durere ascuțită îi înjunghia pieptul, iar inima îi slăbise. Deși cu ochii închiși, i se părea că vede mereu tot valuri și iar valuri. În starea lui de grea amețeală, Pandion auzi totuși cum se deschide ușa cea șubredă, înjghebată din bucăți de scânduri groase din coastele vreunei corăbii. Un tânăr cu obrazul urât și bolnăvicios, căpetenia cetățuii, se aplecă asupra lui. Ridică încet, cu băgare de seamă, mantia care acoperea picioarele tânărului, și-l privi îndelung și cercetător. Pandion nu putea bănui că hotărârea pe care o lua atunci căpetenia avea să-l ducă la noi și grele încercări.

Omul îi învelii la loc și ieși din șopron, mulțumit.

— Câte două inele de aramă[40] și câte un urcior cu bere la fiecare, hotărî el, scurt.

Cei doi străjeri se ploconiră cu umilință înaintea lui, apoi îl străfulgerară de la spate cu priviri pline de mânie.

— O, puternică Sokhmet, ia te uită ce ne dă el pentru un rob ca ăsta… șopti cel mai tânăr, după ce căpetenia se îndepărtă. Ai să vezi că o să-l trimită în oraș și o să capete pe el cel puțin zece inele de aur!…

Căpetenia se întoarse pe neașteptate.

— Hei, Senni! strigă el.

Războinicul mai în vârstă alergă, supus.

— Să ai grijă de el, ți-l încredințez. Spune-i bucătarului meu să-l hrănească bine, dar bagă de seamă, prinsul pare un luptător puternic. Mâine să găsești o luntre ușoară: îl trimit plocon la Casa cea Mare[41]. Să-i punem ceva în bere, ca să adoarmă, altfel putem avea mare bătaie de cap cu el.

Pandion deschise încet ochii; își simțea pleoapele grele ca plumbul. Dormise atât de mult, încât nu mai știa nici dacă e zi sau noapte, nici în ce loc se află. Din crâmpeie de imagini pe care abia le putea reconstitui își aminti că, după o luptă crâncenă cu marea furioasă, fusese dus undeva, și că zăcuse într-un loc liniștit și întunecos. Se mișcă, și-și simți tot trupul ferecat. Întoarse cu greu capul și văzu un zid verde: erau trestii dese, cu spice răsfirate ca stelele. Deasupra era cerul străveziu, iar undeva, aproape, aproape de tot, apa lovea și clipocea ușor. Încetul cu încetul, Pandion își dădu seama că se găsea culcat într-o barcă îngustă și lungă, legat de mâini și de picioare. Ridică puțin capul și văzu pulpele câtorva oameni care împingeau barca cu ghiondere. Erau bine legați, aveau pielea bronzată tare și erau încinși cu centuri albe.

— Cine sunteți? Unde mă duceți? strigă Pandion, căutând să-i vadă pe cei de la pupa.

Unul din ei, cu obrazul ras și neted, se aplecă peste el și-i spuse repede nu știu ce într-o limbă ciudată, cu totul necunoscută. Rezonanța vorbei era melodioasă și vocalele cadențau apăsat. Încordându-și mușchii ca să rupă frânghiile, Pandion repeta mereu aceleași întrebări. Curând însă nefericitul văzu că nu era și nici nu putea fi înțeles. Barca era ușoară și izbuti s-o încline mult, dar unul din paznici îi vârî sub ochi ascuțișul unui pumnal de bronz. Scârbit de oameni, de el însuși și de toată lumea, Pandion nu se mai împotrivi, ci rămase liniștit cât ținu drumul cel lung prin labirintul tufărișurilor dese de baltă. Când barca

ajunse la o schelă largă de piatră, soarele apusese de mult și luna era sus.

Oamenii îi dezlegară picioarele și i le frecară repede și cu îndemânare ca să restabilească circulația sângelui. Războinicii aprinseră două făclii și se îndreptară spre un zid înalt de lut uscat. În zid era o ușă grea, întărită cu șine de aramă.

După o discuție vie și îndelungată cu straja, cei care-l aduseseră pe Pandion înmânară un sul mic unui om bărbos, buimăcit de somn, care răsărise ca din pământ și primiră în schimb o bucată de piele neagră.

Ușa grea scârțâi jalnic. Îi dezlegară mâinile și-l împinseră înăuntru, la închisoare. Străjerii, înarmați cu sulițe și cu arcuri, traseră la loc zăvorul masiv. Pandion se văzu într-o încăpere pătrată, strâmtă, înțesată cu oameni întinși pe jos. Răsuflau greu și gemeau, somnul le era neliniștit. Înecându-se de duhoarea grea care, cum i se părea lui, ieșea chiar din pereți, Pandion își alese un loc liber și se așeză cu băgare de seamă. Nu putea dormi. Se gândea la întâmplările din ultimele zile și-și simțea inima apăsată greu. Noaptea se scurgea încet cu aceste gânduri singuratice.

Se gândea la un singur lucru: libertatea. Dar nu găsea mijlocul prin care s-o dobândească. Nimerise în adâncul unei țări cu totul necunoscute. Prizonier, singur, fără arme, necunoscând limba dușmanilor între care se afla, nu putea să facă nimic. Își dădu seama că cei de acolo n-aveau de gând să-l ucidă, așa că se hotărî să aștepte. Mai târziu, când va cunoaște cât de cât țara… dar ce putea aștepta el de la acest „mai târziu”? Ca niciodată, dorea din toată inima să aibă un tovarăș, cu ajutorul căruia să înfrunte înspăimântătoarea singurătate. Se gândea că nu există soartă mai tristă decât să fii singur, străin între dușmani, într-o țară despre care nu știi nimic și pe care n-o cunoști, rob despărțit de lume prin zidul nepătruns al unei asemenea stări. E mult mai ușor să fii

singur în mijlocul naturii: natura oțelește sufletul, fără să-l umilească…

Elinul se supuse soartei și căzu într-o ciudată stare de apatie. Aștepta până la revărsatul zorilor, uitându-se cu nepăsare la tovarășii lui de nenorocire, prizonieri din diferite neamuri asiatice necunoscute. Ei erau mai fericiți decât el: cel puțin puteau să stea de vorbă și să-și împărtășească necazurile, să-și amintească de trecut și să-și croiască împreună nădejdi de viitor. Privirile curioase ale celor din temniță erau mereu ațintite asupra lui, dar el tăcea mereu.

Străjerii îi aruncară o bucată de pânză aspră, ca să-și facă o centură în jurul șoldurilor, apoi patru negri aduseră apă într-un vas mare de pământ, turte de orz și câteva fire de verdeață.

Pandion rămase uimit de fețele lor cu desăvârșire negre, pe care ieșeau la iveală atât de pronunțat dinții, albul ochilor și buzele roșii-cafenii. Înțelese că și ei erau robi, și iarăși se miră: păreau veseli și blajini, râdeau arătându-și dinții albi ca zăpada și glumeau, atât pe seama prizonierilor, cât și între ei. Cum? Va trece vremea, și el se va mai putea bucura de ceva, va putea să-și uite starea jalnică de om care și-a pierdut libertatea? Îi va pieri, oare, din suflet această durere care-l roade într-una? Dar Tessa? O, zei, dacă ar ști Tessa unde se află el! Dar nu, mai bine să nu știe, ori se va întoarce la ea, ori va muri. Altfel nu se poate.

Un strigăt prelung îi întrerupse șirul gândurilor. Ușa se deschise și Pandion văzu un râu larg care curgea, sclipind, foarte aproape de temniță. Robii fură înconjurați de războinici înarmați cu sulițe, apoi îngrămădiți în cala unei corăbii mari, care porni în susul râului și prinșii nici n-avură când să se uite împrejur. În cală era o căldură înăbușitoare; soarele, sus acum, ardea, iar în aerul îmbâcsit de aburi grei, respirația era anevoioasă.

Seara, din pricina răcorii, prizonierii începură să mai prindă viață și să vorbească iarăși între ei. Corabia își urmă drumul până dimineață, când făcu un scurt popas. Prizonierii primiră hrană, și obositoarea călătorie continuă. Trecură așa mai multe zile. Năucit și nepăsător, Pandion nici nu le mai număra.

În cele din urmă, glasurile vâslașilor și ale războinicilor răsunară cu mai multă însuflețire, de pe covertă veni larmă de oameni grăbiți: călătoria se sfârșise. Prizonierii rămaseră toată noaptea în cală, iar în zori Pandion auzi strigăte prelungi de comandă.

Pe un platou prăfuit și calcinat de arșița soarelui, garda se înșiră în semicerc, cu sulițele întinse. Prizonierii ieșeau unul câte unul și, care cum ieșea, era prins în brațe de doi războinici uriași, care aveau la picioarele lor o grămadă de frânghii. Egiptenii apucau cu putere brațele prizonierilor, le răsuceau și le împreunau coatele la spate. Uriașii nu țineau seama nici de gemete, nici de țipete; păreau încântați de puterea lor și de ușurința cu care stăpâneau aceste biete victime fără apărare.

Veni și rândul lui Pandion. Unul din războinici îl apucă de braț, chiar în clipa când Pandion pusese piciorul pe pământ. De durere, amorțeala i se risipi. Deprins să se bată cu pumnul, tânărul se smulse ușor din mâinile războinicului și-l lovi puternic peste ureche. Uriașul se prăbuși cu fața în praf, iar celălalt războinic, uluit, sări cât colo. În clipa următoare, treizeci de dușmani îl înconjurau pe Pandion, cu sulițele îndreptate asupra-i. Cuprins de o furie oarbă, el sări înainte: voia să moară luptând, moartea îi părea o izbăvire… Nu știa însă că egiptenii au, în ce privește domolirea sclavilor, o experiență acumulată de mii de ani. Războinicii se dădură numaidecât la o parte și se repeziră acum asupra lui Pandion, din spate. Viteazul sări afară din cerc, dar ei îl dădură peste cap, prinzându-l sub greutatea trupurilor. Coada unei

lănci îl izbi dureros între coaste, în partea de jos a pieptului, o pânză de flăcări roșii i se ivi, plutind, înaintea ochilor și respirația i se tăie. Într-o clipă, un egiptean îi ridică mâinile deasupra capului, i le împreună și i le strânse la încheieturi cu o unealtă de lemn, care semăna cu o barcă jucărie.

După aceea, războinicii îl lăsară în pace.

Repede legați, prizonierii erau mânați pe o potecă îngustă, care șerpuia între malul râului și ogoare. Tânărul sculptor simțea o durere groaznică: mâinile lui, ridicate deasupra capului, erau strânse într-o menghină de lemn, cu două colțuri ascuțite care-l apăsau pe încheieturi, așa că nu putea să-și îndoaie brațele de la cot ca să și le sprijine pe creștet.

De pe o potecă lăturalnică veni un alt grup de prizonieri și se alătură la grupul lui Pandion. Apoi mai veni încă unul, și așa se adunară cam două sute de sclavi.

Toți erau legați în chipul cel mai neomenos. Mulți aveau mâinile prinse în menghine, ca Pandion. Fețele tuturor erau schimonosite de durere, palide și nădușite. Tânărul mergea ca prin ceață, abia văzând că în jurul lui se întindea o țară bogată. Aerul era foarte răcoros și foarte curat, drumurile înguste și liniștite, fluviul cel uriaș își mâna încet valurile spre Marea Apă Verde. Palmierii își legănau ușor crestele sub adierea unui vânt lin de miazănoapte și holdele verzi de grâu dat în spic alternau cu vii și livezi.

Țara era o uriașă grădină, cultivată de milenii.

Pandion nu se putea uita într-o parte și în alta. Mergea greu, cu dinții încleștați de durere, pe lângă zidurile înalte care împrejmuiau casele bogaților, clădiri ușoare și zvelte, cu câte două rânduri și cu ferestre înalte și înguste, tăiate deasupra ușilor străjuite de coloane de lemn. Albe ca zăpada, zugrăvite cu desene complicate în culori vii și luminoase, zidurile apăreau foarte clar în strălucirea soarelui.

Deodată, înaintea captivilor se ivi o uriașă clădire de piatră cu ziduri drepte, neînchipuit de groase, făcute din blocuri mari de piatră, cioplite uimitor de regulat. Întunecata și misterioasa clădire strivea parcă, sub greutatea ei monstruoasă, pământul pe care stătea, mută. Pandion trecu de-a lungul unui șir de coloane groase și cenușii, care, pe fondul verde viu al grădinii fără margini, păreau și mai întunecate. Șiruri drepte de palmieri, de smochini și de alți arbori fructiferi se întindeau până departe. Dealurile erau inundate de bogata verdeață a viilor.

În grădina de lângă fluviu se ridica o clădire înaltă și zveltă, zugrăvită în aceleași culori luminoase ca și celelalte case din oraș. Lângă fațada ei întoarsă spre fluviu, dincolo de poarta largă, stăteau de strajă stâlpi înalți cât catargele, împodobiți cu mănunchiuri de panglici care fâlfâiau în vânt. Deasupra intrării principale, casa avea un balcon uriaș, alb ca neaua, străjuit de o parte și de alta de două coloane și adăpostit sub un acoperiș cu totul turtit, pe cornișa căruia era desenat un șirag de flori: una albastră și alta aurie, ca și ornamentele în zig-zag care împodobeau, sus, coloanele albe.

În adâncul balconului umbrit de covoare și de draperii, se vedeau oameni îmbrăcați în veșminte lungi, albe ca zăpada, din stofă subțire și încrețite mărunt. Omul care ședea la mijloc își aplecă asupra balustradei capul îngreuiat de o coroană înaltă, roșie-albă.[42]

Cei din garda care-i însoțea pe prizonieri, ca și mai-marele lor, care pășea în frunte cu demnitate, se prosternară toți într-o singură mișcare. La un semn pe care-l făcu faraonul cu mâna — pentru că el era, chiar el, faraonul, zeul viu și singurul stăpân al țării Ta-Chemt — captivii erau așezați unul după altul și trecuți încet prin fața balconului. Curtenii, strânși grămadă, schimbau între ei vorbe cu glasul pe jumătate și râdeau. Frumusețea palatului, luxul

veșmintelor pe care le purtau faraonul și cei din jurul lui, ținuta lor degajată și plină de îngâmfare contrastau atât de mult cu chipurile crispate ale captivilor canoniți, încât sufletul lui Pandion se aprinse de revoltă. Era aproape amețit de durerea pe care o simțea în mâini, trupul îi tremura ca de friguri, buzele îi erau mușcate, arse și plesnite. Totuși se îndreptă de mijloc, oftă adânc și-și ridică spre balcon fața mânioasă.

Faraonul le spuse ceva curtenilor; ei dădură din cap a încuviințare. Coloana de prizonieri se mișca încet. Curând, Pandion ajunse în spatele casei, la umbra unui zid înalt; apoi, după ce toți captivii se adunară acolo, sub paza războinicilor tăcuți, se ivi de după colț un bărbat trupeș, cu nasul coroiat. Avea în mână un toiag lung de lemn negru, bătut în aur, și era însoțit de un scrib cu o tăbliță și cu un sul de papirus.

Îngâmfat, omul îi spuse șefului gărzii câteva vorbe, la auzul cărora acesta își îndoi trupul într-o plecăciune adâncă și repetă, în auzul războinicilor, ordinul pe care îl primise. Apoi începu să arate cu degetul pe câte un prizonier. Atunci războinicii îi îmbrânceau brutal pe ceilalți și-l trăgeau la o parte pe cel arătat. Pandion a fost ales printre primii, iar după el încă vreo treizeci, din cei care păreau mai viguroși. Toți au fost duși îndărăt, pe același drum, până la marginea grădinii, după care războinicii îi mânară de-a lungul unui zid scund. Cărarea cobora în pantă din ce în ce mai repede și ducea la un patrulater uriaș de ziduri mute, într-o văgăună din mijlocul lanurilor de grâu. Războinici înarmați cu arcuri se mișcau în voie sus, pe zidurile groase de cărămidă, înalte de zece coți. La colțuri se vedeau rogojinile care-i apărau de soare.

Zidul din spre fluviu avea o intrare; alte uși sau ferestre nu se mai vedeau; suprafața oarbă, verde-cenușie a zidurilor împrăștia dogoare.

Captivii au fost duși înăuntru. Războinicii care-i escortaseră se îndepărtară repede și Pandion se

văzu într-o curte mică, strânsă între două ziduri. Al doilea zid, cel dinăuntru, era mai scund decât cel dinafară, și avea o singură ușă în partea dreaptă. În spațiul liber erau câteva bănci cioplite grosolan și o clădire joasă, cu o ferestruică neagră la intrare. Acum, grupul de captivi era păzit de alți războinici, cu pielea mai puțin neagră decât a celor care îi aduseseră acolo. Toți erau înalți, cu trupuri mlădioase și bine legate. Mulți aveau ochii albaștri și părul roșcat. Pandion nu știa că sunt libieni, fiindcă până atunci nu văzuse astfel de oameni, și nici locuitori băștinași.

Din clădirea de alături ieșiră doi oameni; unul ducea o bucată de lemn șlefuit, iar celălalt un vas cenușiu de porțelan. Libienii îl întoarseră pe Pandion cu spatele spre noii veniți. Tânărul simți o înțepătură ușoară: unul din ei îi așezase pe omoplatul stâng o scândurică pe care erau înfipte, cu vârfurile în afară, cuie de fier scurte și ascuțite. Apoi omul lovi, scurt, peste scândurică. Sângele țâșni. Fără să vrea, Pandion scoase un strigăt. Libianul șterse sângele și începu să frece locul cu o cârpă muiată în lichidul din vas. Sângele se opri repede, dar omul muia mereu cârpa și continua să frece rana. Pandion văzu că libienii aveau toți, pe câte un omoplat, un semn roșu aprins: un chenar oval făcut din mici figuri[43]. Abia atunci înțelese Pandion că fusese înfierat cu pecetea robiei. Îi scoaseră cătușele. Pandion nu-și mai putu stăpâni gemetele: avea dureri îngrozitoare în articulații. Cu cea mai mare greutate izbuti să-și destindă brațele. Se aplecă, intră pe ușa joasă din zidul dinăuntru, și, sleit de puteri, se așeză jos, în praful din curte. După un timp, bău apă tulbure dintr-un vas uriaș de pământ, care se afla la intrare, apoi începu să cerceteze locul. După voia stăpânilor de acolo, aceea trebuia să-i fie locuința pe toată viața. Ziduri atât de înalte, — încât nu puteau fi trecute — cu străji pe creste, închideau o curte mare, pătrată, cu fiecare latură cam de câte două stadii. Pe toată

jumătatea din dreapta a locului împrejmuit se vedeau cocioabe pitice de lut, lipite una de alta. De-a lungul lor era o trecere îngustă, în colțul din stânga, același lucru. Acolo, în fund, era un mic zid despărțitor, de unde venea miros iute de amoniac. Lângă ușă, se puteau vedea niște vase cu apă, o bancă lungă, înaltă de trei sferturi de cot: masa la care mâncau sclavii, cum află Pandion mai târziu.

Partea liberă era netedă și bătătorită: niciun firișor de iarbă nu se vedea pe întinderea ei cenușie și plină de praf. Aerul era greu, înăbușitor; părea că dogoarea zilei își lăsase tot zăduful în bazinul acela pătrat, închis între ziduri înalte își neacoperite. Așa arăta „șena", casa de muncă, una din multele sute de case, toate la fel, împrăștiate în Ta-Chemt. Acolo erau îngrămădiți sclavi de felurite neamuri — forța de muncă, temelia bogăției și a frumuseții Aigyptosului. Șena era pustie și mută: robii fuseseră scoși la muncă. Doar câțiva bolnavi zăceau, nepăsători, la umbra zidului. În această casă de muncă erau aduși captivii care, căzuți de curând în țara robiei, nu aveau încă familii și nu aveau urmași, care să sporească numărul brațelor de muncă în Țara Neagră.

Acum Pandion era *merè,* adică rob ereditar al faraonului, făcând parte din cei opt mii de oameni care munceau la grădinile, la canalele și la clădirile, de pe domeniile palatului.

Ceilalți captivi, care trecuseră o dată cu Pandion prin fața regelui și rămăseseră apoi lângă zidul palatului, fuseseră împărțiți între demnitari ca *sahu,* adică robi care, după moartea stăpânului, treceau în șena faraonului.

În aerul care te înăbușea, tăcerea apăsătoare era întreruptă, din când în când, de suspinele și de gemetele adânci ale robilor aduși odată cu Pandion. Tânărul simțea cum îl arde pe spate, ca un cărbune aprins, stigmatul. N-avea astâmpăr. În

locul întinderilor nemărginite ale mării, în locul crângurilor umbroase, în locul țărmurilor patriei, veșnic scăldate de valuri — avea acum un petic de pământ uscat, strâns între patru ziduri. În loc să trăiască liber alături de iubita lui — era rob în țară străină, departe, nespus, de departe de tot ce-i era apropiat și drag.

Numai nădejdea că se va putea elibera vreodată îl oprea să nu-și spargă capul de zidul care îi ascundea lumea largă și neînchipuit de frumoasă.

Capitolul III ROB LA FARAON

Ca și anul trecut, se deschideau mugurii. Povârnișurile erau acoperite cu covoare de flori roșii ca focul. Venise iarăși primăvara pe țărmurile Oiniadei. Constelația strălucitoare a Săgeții[44] apunea devreme; vântul de apus, suflând lin, vestea începutul navigației. Cele cinci corăbii care plecaseră spre Creta la începutul primăverii se înapoiaseră cu bine în portul Calidon, însoțite de două vase cretane. Și Pandion tot nu venea!

De multe ori Agenor cădea pe gânduri, dar se ferea de ai lui, să nu-l vadă îngrijorat. Se temea: oare nu cumva călătorul neocrotit de nimeni pierise în Creta, dispăruse undeva în munții de pe insula uriașă, ori între neamuri de alte limbi, ori, poate, în vreuna din numeroasele cetăți mari? Luă dar hotărârea să se ducă în portul Calidon și apoi, dacă i s-ar ivi acolo vreun prilej, să plece în Creta. În felul acesta va afla, poate, ceva despre soarta lui Pandion.

Acum, Tessa stătea mai mult singură; nu mai putea suferi nici compătimirea mută a rudelor.

Copleșită de adânca ei tristețe, privea întinderea nemărginită și veșnic mișcătoare a mării. Uneori alerga la țărm, cu nădejdea că, la întoarcere, Pandion va veni neapărat în același loc unde se despărțiseră.

Dar aceste zile de nădejde trecuseră de mult. Acum, Tessa era încredințată că dincolo de linia

orizontului se întâmplase o nenorocire. Pandion era captiv sau mort, altfel s-ar fi întors.

Fata implora valurile care veneau în goană din depărtări, poate chiar de acolo unde se afla acum iubitul ei, să-i spună ce s-a întâmplat, ca și cum ele i-ar fi putut da vreun semn. Dar marea îi trimitea ritmic la picioare val după val, toate la fel, și vuietul lor nu-i spunea mai mult decât tăcerea.

Cum ar putea să afle de soarta iubitului? Cum ar putea să înfrunte depărtările, ea, femeie, al cărei rost era să fie gospodină, îngrijind de aproape rosturile casei, să stea lângă bărbat ori să-i tămăduiască rănile? Dar femeia care îndrăznește să nu se supună bărbatului — fie el tată, soț sau frate — nu are altă cale decât să se facă hetairă[45] în oraș sau în port. Ea era femeie, prin urmare nu putea pleca în alte țări nici măcar pentru a încerca să-l găsească pe Pandion! Nu-i rămânea decât să se zbată, neputincioasă, pe țărmul nesfârșitei mări. Nu putea face nimic! Nu-l putea ajuta cu nimic! Și chiar dacă Pandion nu mai era în viață, ea n-o să afle niciodată, niciodată, locul unde a murit…

Torentul de lumină albastră-argintie pe care-l trimitea luna inunda toată valea, apoi, stăvilit de umbrele negre, verticale, din golurile adânci ale râpilor cu maluri drepte, se prelingea pe deasupra fluviului, de-a lungul cursului apei, de la miazăzi spre miazănoapte. În puțul pătrat — casa de muncă din apropierea Nut-Amonului, marea capitală a Aigyptosului era întuneric beznă. Zidurile însă erau puternic luminate și fețele lor zgrunțuroase trimiteau reflexe slabe și tulburi.

Pandion, treaz, stătea culcat pe un braț de iarbă uscată, aruncat pe jos în cușca lui strâmtă. Scoase cu băgare de seamă capul prin ușa joasă ca gura unei vizuini și, fără să-i pese că l-ar putea vedea paznicii, se ridică în genunchi să admire luna care se înălțase deasupra crestei zidului sinistru. Îl durea inima la gândul că aceeași lună strălucea

acum și acolo, departe, în Oiniada. Poate că Tessa, Tessa lui, o întreba în aceeași clipă pe Hecate în ce loc se află el, și nici nu bănuia că ochii lui erau ațintiți dintr-o groapă infectă, asupra potirului ei de argint… Își trase capul înăuntru și se culcă, cu fața la perete. În întuneric plutea iz de argilă încinsă.

Deznădejdea zguduitoare din primele zile, accesele turbate de durere i se potoliseră. Se schimbase mult. Sprâncenele lui dese și frumos arcuite erau acum mereu încruntate, în ochii lui, cu reflexe aurii ca ai strămoșului Hiperion, mocnea o flacără de mânie, care sclipea dârză în taină, iar buzele îi erau totdeauna strânse.

Trupul lui puternic rămânea însă plin de neistovită vigoare, și nici mintea nu-și pierduse nimic din agerimea ei. Încrederea nu-i slăbise, și el visa, ca și până atunci, la libertate.

Tânărul se prefăcea cu încetul într-un luptător de temut, nu numai prin curajul și prin puterea lui, nu numai prin îndârjirea fără margini și prin dorința de a se stăpâni în mijlocul iadului care-l înconjura și de a trece prin toate încercările, păstrându-și visurile, năzuințele și iubirea — dar mai ales prin faptul că ceea ce el, om singur, care nu cunoștea nici limba oamenilor între care trăia și nici țara în care se alia, nu putuse realiza până acum, fusese, în sfârșit, realizat: avea tovarăși! Tovarăși! Numai omul care s-a găsit singur în fața unei puteri cumplite și copleșitoare, numai omul care a fost silit să trăiască singur, departe de patrie, într-o țară străină — numai un asemenea om poate înțelege pe deplin rostul acestui cuvânt. Tovarăș! Ajutor prietenesc, înțelegere, ocrotire, gânduri și visuri comune, un sfat bun, o mustrare binevenită, sprijin, mângâiere… În cele șapte luni, petrecute la muncă în jurul capitalei, Pandion prinsese câte ceva din limba ciudată a Aigyptosului și ajunsese să se înțeleagă destul de bine cu oamenii de felurite neamuri cu care își ducea viața.

Din mulțimea de cinci sute de robi închiși în șenă și mânați zilnic la muncă, găsea din ce în ce mai mulți oameni cu o individualitate precisă și hotărâtă.

Căpătând treptat încredere unii în alții, robii se apropiară, încetul cu încetul, și de Pandion.

Îi uneau lipsurile grele suferite laolaltă, năzuința comună de a-și dobândi libertatea, de a lovi forța oarbă și asupritoare a statului Țării Negre și de a se întoarce în patria pe care o pierduseră. Patria! Toți aveau în suflet Patria, deși ea se găsea pentru unii dincolo de mlaștinile misterioase de la miazăzi, pentru alții dincolo de nisipurile de la răsărit sau de la apus, iar pentru câțiva, printre care și Pandion, dincolo de mare, la miazănoapte.

Erau puțini, însă destul de puternici ca să se pregătească de luptă. Cei în vârstă, istoviți de munca neomenească și veșnic flămânzi, se stingeau încet, fără să cârtească. Pe ei nu-i interesa nimic, în ochii lor nu sclipea tăișul hotărârii: nu mai aveau dorința să țină, pe ascuns, legături cu tovarășii lor. Munceau, abia mâncau și dormeau somn greu, pentru ca dimineața, la strigătul supraveghetorului, să tresară și să intre din nou în coloană, fără vlagă, nepăsători la toate.

Pandion înțelese de ce erau în șena atâtea cocioabe despărțite: pentru ca oamenii să nu fie împreună. După ce mâncau seara, robii n-aveau voie să stea de vorbă. Străjile de pe ziduri urmăreau, neobosite, să nu se calce această poruncă, iar cei care nu se supuneau erau săgetați pe loc sau ciomăgiți a doua zi. Nu aveau toți puterea și îndrăzneala să se strecoare târâș, pe neauzite și ocrotiți de întuneric, până la cuștile altora. Lucrul acesta nu-l făceau decât puțini din tovarășii lui Pandion.

Pandion se împrieteni mai de aproape cu trei din tovarășii lui. Cel dintâi era Chidogo, un negru uriaș, înalt aproape de patru coți, originar din

ținuturile care se întindeau la sud-vest, foarte departe de Aigyptos. Bun din fire, vesel și inimos, Chidogo era și el un sculptor iscusit. Fața lui expresivă, cu nas turtit și cu buze groase, îl atrase pe Pandion prin inteligența și prin energia ce le exprima. Pandion se deprinsese să vadă negri bine făcuți, dar acest gigant îi atrase imediat luarea aminte prin trupul lui deosebit de proporțional și de armonios. Mușchii lui prelungi și tari ca fierul arătau că omul era neobișnuit de puternic, rămânând totuși subțire, ușor și mlădios. Ochii, neînchipuit de mari, păreau totdeauna atenți și surprindeau prin vioiciunea cu care-i luminau chipul întunecat.

La început, Pandion și Chidogo se înțelegeau prin desenele pe care le schițau, în grabă, pe pământ sau pe vreun perete, cu câte un bețișor ascuțit; mai târziu, se înțelegeau destul de bine folosind vorbe din limba Ta-Chemt-ului, amestecate cu unele din limba lui Chidogo, ușor de reținut.

În nopțile fără lună, în bezna neagră ca tăciunele care stăpânea în șenă, Pandion și Chidogo veneau unul la altul târându-se, vorbeau în șoaptă și căpătau puteri noi și curaj, punând la cale planuri de fugă.

La o lună după ce Pandion trecuse pentru întâia oară pragul șenei, au fost aduși acolo, pe înserate, mai mulți sclavi prinși de curând.

Noii sosiți, — unii stând în picioare, alții culcați lângă intrare — aruncau în jurul lor priviri neputincioase. Fețele lor abătute purtau pecetea chinului și a durerii, atât de bine cunoscută fiecărui captiv. Pandion, care se întorsese de la muncă doar de câteva clipe, se apropie de unul din hârdaie, să ia apă. Acolo încercă o surprindere atât de mare, încât era cât pe ce să scape vasul din mână: doi din cei aduși de curând vorbeau încet în limba etruscă. Pandion cunoștea această limbă, deoarece pe țărmurile Oiniadei veneau adeseori etrusci. Popor

străvechi, aspru și misterios, etruscii erau socotiți drept vrăjitori, care pătrund tainele naturii.

Cutremurat de amintiri din patrie, Pandion le vorbi și ei îl înțeleseră. Îi întrebă cum ajunseseră acolo, dar ce doi tăcură, încruntați: parcă n-ar fi fost bucuroși că îl întâlniseră.

Amândoi erau de statură mijlocie, foarte bine legați și lați în spete. Părul negru, murdar și încâlcit, le atârna în plete inegale, de o parte și de alta a feței. Cel mai în vârstă părea a fi de vreo patruzeci de ani, celălalt arăta de vârsta lui Pandion.

Semănau mult unul cu altul; obrajii scofâlciți le scoteau la iveală pomeții, iar ochii lor sclipeau la fel, în priviri scurte, ce trădau o îndârjită hotărâre.

Nedumerit de răceala etruscilor, Pandion se simți jignit și se grăbi să se retragă în cocioaba lui. Câteva zile în șir nu le dădu, dinadins, nicio atenție, cu toate că vedea cum îl urmăreau cu ochii.

La vreo zece zile după sosirea etruscilor, Pandion și Chidogo stăteau ghemuiți alături, la capătul mesei, mâncând tulpini de papirus. Mâncară iute și, ca totdeauna, le mai rămase timp să stea și de vorbă, până să vină și ceilalți. Alături de Pandion, de cealaltă parte, era etruscul cel mai în vârstă. Deodată, omul își lăsă mâna lui grea pe umărul tânărului și, când Paindlion se întoarse spre el, i se uită drept în ochi.

— Un tovarăș rău nu se poate izbăvi — vorbi etruscul încet, dar oarecum provocator, fără să se teamă de loc că va fi înțeles de paznici — oamenii din Ta-Chemt disprețuiau pe captivi și de aceea nu învățau limbile lor.

Înciudat, și nepricepând ce rost aveau asemenea cuvinte, Pandion voi să scuture de pe umăr mâna etruscului, dar omul îl strânse și mai tare, până ce degetele i se înfipseră, ca niște gheare de aramă, în umărul tânărului.

— Îi disprețuiești pe nedrept, arătă etruscul cu capul, spre ceilalți robi care mâncau fără să ia seama la nimic. Ei nu sunt mai prejos de tine. Și ei visează să fie liberi…

— Ba sunt mai prejos! îl întrerupse Pandion, înfruntându-l. Au căzut de-atâta timp în robie și încă n-am auzit să fi evadat vreunul.

Etruscul își strânse buzele a dispreț:

— Tinerii care n-au minte trebuie să învețe de la cei în vârstă. Tu ești voinic ca un cal tânăr, puterea ta nu se istovește după o zi de muncă grea, iar hrana neîndestulătoare nu te-a doborât încă. Ei sunt istoviți de puteri, asta e deosebirea, norocosule. Dar ține minte: singur nu poți fugi, noi trebuie să aflăm calea și s-o răzbatem prin forță, iar forța noastră stă în unire. Când vei fi un bun tovarăș pentru toți, numai atunci visurile tale se vor apropia de înfăptuire…

Pandion plecă ușor capul, fără să răspundă. Era surprins că omul îi ghicise, cu atâta putere de pătrundere, gândurile ascunse.

— Ce zice, ce zice? întreba stăruitor Chidogo.

Pandion era gata să-i răspundă, dar supraveghetorul bătea în masă: sclavii care terminaseră de mâncat făcură loc altora și plecară la odihnă.

Noaptea, Pandion și Chidogo vorbiră îndelung despre etrusc. Într-adevăr, omul avea dreptate, el înțelegea situația robilor mai bine decât toți. Oamenii aceia înfierați cu semnul faraonului trebuiau să cunoască bine drumurile pe unde ar fi putut ieși din această țară. Altfel n-ar putea să fugă. Mai mult decât atât, ei trebuiau să răzbească printre vrăjmași, care zic că „sălbaticii” n-au alt rost pe lume decât să muncească pentru „poporul ales” de zei.

La aceste gânduri, amândoi prietenii se simțiră cuprinși de mâhnire; totuși, aveau încredere în acel etrusc cu mintea ageră.

După câteva zile, în șena faraonului erau patru prieteni. Prestigiul lor sporea treptat în mijlocul celorlalți sclavi. Curând, mulți îl recunoșteau drept conducător pe etruscul cel mai în vârstă — care purta numele cumplit de Cavi, zeu al morții. Ceilalți trei — adică Remd (al doilea etrusc), Chidogo și Pandion — tineri, puternici, răbdători și îndrăzneți, erau credincioasele lui ajutoare.

Încetul cu încetul, dintre cei cinci sute de robi, ieșeau la iveală tot mai mulți luptători gata să-și dea viața pentru idealul, abia întrezărit, de a se întoarce în îndepărtata lor patrie. Tot atât de încet renăștea și în sufletele celorlalți, terorizați și chinuiți, încrederea în puterile lor. Nădejdea că, uniți, se vor putea împotrivi puterii organizate a statului uriaș, creștea.

Zilele amare de robie, cu munca grea, odioasă, treceau serbede și deșarte, mai ales pentru că ele sporeau prosperitatea unor oameni cruzi, stăpâni pe mii și mii de robi. În fiecare zi, o dată cu răsăritul soarelui, cete de sclavi vlăguiți, păziți de războinici, părăseau șena și se împrăștiau pe la diferite munci.

Locuitorii Aigyptosului disprețuiau popoarele străine și nu-și băteau capul să învețe limba robilor; de aceea, noii veniți erau folosiți mai întâi la muncile cele mai simple, și abia mai târziu, după ce învățau limba Ta-Chemt-ului și erau în stare să înțeleagă poruncile complicate, îi puneau la felurite meșteșuguri. Supraveghetorii nu-și dădeau osteneala să țină minte cum îi chema pe prizonieri; fiecare sclav purta o poreclă, după numele poporului din care făcea parte. Așa, Pandion se numea *ecueș*[46], etruscii, *turuși,* iar Chidogo și ceilalți negri erau datori să răspundă la numele de *nehsi,* adică negru.

În primele două luni petrecute în șenă, Pandion și alți patruzeci de sclavi noi întrețineau canalele de irigație din grădinile lui Ammon, dregeau stăvilarele rupte de revărsările din anul trecut,

afânau pământul în jurul pomilor fructiferi, scoteau apa și o cărau la răzoarele de flori.

Încetul cu încetul, văzând că noii veniți sunt răbdători, puternici și deștepți, supraveghetorii alcătuiră din ei o echipă sorocită să muncească la construcții. În felul acesta, prin voia soartei, cei patru prieteni și alți treizeci de robi voinici, conducători ai captivilor din șenă, se găsiră strânși laolaltă. Dar această împrejurare rupse legătura lor cu cei rămași: echipa lui Pandion lipsea cu săptămânile, rămânând de multe ori peste noapte în alte șene.

Cea dintâi muncă pe care i-au încredințat-o lui Pandion a fost să desfacă, bucată cu bucată, un templu străvechi și o criptă de pe malul apusean al fluviului, departe de grădinile faraonului, la vreo cincizeci de stadii de șenă. Păziți de un supraveghetor și de cinci războinici, prizonierii au trecut fluviul cu barca, apoi au fost mânați de-a lungul malului, spre nord, către coastele înalte ale unor stânci prăpăstioase care formau în acel loc o imensă terasă. Ocoliră ogoarele pe o potecă, până dădură de un drum pietruit. Și deodată se desfășură înaintea ochilor lui, Pandion o priveliște care i se întipări în minte pentru totdeauna. Robii rămaseră pe o pantă largă, care cobora spre fluviu. Supraveghetorul plecă, poruncindu-le să-l aștepte acolo.

Pentru întâia oară avea Pandion putința să privească fără grabă, să se uite bine împrejur.

Drept înaintea lui, la trei sute de coți înălțime, se ridica un zid de stâncă roșu-arămiu, pătat de umbre negre-albăstrii. La poalele acestui zid se desfășura, în trei terase largi, colonada albă a unui templu[47].

Pe locul drept de lângă mal se înălța o coloană de piatră, cenușie și netedă. Avea pe ea două șiruri de sculpturi ciudate — oameni cu capete de lei, monștri, stând liniștiți[48]. Mai încolo începea o scară largă și albă, cu parapete înclinate, pe care

erau sculptați șerpi galbeni, cu trupuri unduitoare, câte unul de fiecare latură. Scara ducea la altă terasă, susținută de coloane de două ori mai înalte decât omul, din calcar orbitor de alb. În partea din mijloc a templului se vedea încă un șir de coloane la fel. Pe fiecare coloană era sculptat câte un chip de om, cu coroană de rege pe cap și cu mâinile încrucișate pe piept.

Colonada împrejmuia un platou întins, a doua terasă a templului. Aceasta a doua terasă era străbătută de o alee cu monștri de piatră, așezați pe rând. La treizeci de coți mai sus venea terasa superioară, înconjurată peste tot de coloane și adâncită într-o scobitură naturală, care alcătuia în stâncă un semicerc.

Terasa de jos era lată cam de un stadiu și jumătate. Coloanele de pe margini erau simple, în formă de cilindru, cele din centru erau pătrate, iar cele mai de sus erau cioplite în șase sau în șaisprezece muchii. Coloanele centrale, vârfurile celor laterale, cornișele porticelor, ca și figurile de oameni erau zugrăvite în albastru aprins sau în roșu, pentru ca albul de zăpadă al pietrei să pară și mai orbitor.

Acest templu, luminat din plin de soare, se deosebea cu totul de templele posomorâte și masive, pe care le văzuse Pandion până atunci. I se părea că nu s-ar putea închipui nimic mai frumos pe lume decât aceste încântătoare șiruri de coloane albe ca zăpada, în chenare de ornamente colorate. Iar pe terasele largi erau copaci de soiuri necunoscute lui Pandion — scunzi, cu ramuri dese și bogate, acoperite din belșug cu frunziș mărunt și compact. Copacii aceștia răspândeau o aromă puternică și apăsătoare, iar frunzișul lor verde-auriu se desena, ca podoabe de sărbătoare, pe albul coloanelor înfipte în stânca roșie.

Într-o pornire de entuziasm delirant, Chidogo îi dădea lui Pandion cu cotul, fluiera și scotea, în semn de admirație, strigăte nearticulate.

Niciunul din robi nu știa că templul din fața lor era foarte vechi, că fusese zidit de meșterul Senmut cu vreo cinci sute de ani înainte, pentru iubita lui, regina Hatșepsut[49] și că se numea Zeșer-Zeșeru[50], adică „cel mai măreț dintre cele mai mărețe”. Copacii exotici care creșteau în jurul templului fuseseră aduși din Puntul[51] îndepărtat, unde regina Hatșepsut trimisese anume o mare expediție navală. De atunci, cu prilejul fiecărei noi expediții în Punt, se aduceau copaci, care să-i înlocuiască pe cei uscați și, în felul acesta, podoaba templului părea că se păstrase neschimbată din timpurile cele mai îndepărtate.

Glasul supraveghetorului se auzi din depărtare. Robii plecară în grabă și, după ce ocoliră platforma din stânga, se pomeniră în fața unui alt templu antic, construit tot pe terasa unei stânci. Templul, în formă de piramidă, era mic și se sprijinea pe un complex de coloane dese[52].

Ceva mai sus, pe malul fluviului, se vedeau alte două edificii de granit cenușiu șlefuit, nici acelea prea mari. Supraveghetorul își duse echipa până la edificiul cel mai apropiat și grupul lui Pandion se pierdu în mulțimea celor două sute de sclavi care începuseră să dărâme templul. Tencuiala albă care acoperea pereții din interior era împodobită cu desene executate magistral, în culori. Slujbașii de la construcții și meșterii din Aigyptos, care conduceau lucrările, nu se îngrijeau decât de blocurile de granit șlefuit, scoase din zidăria dinafară a porticului și din colonadă: pe acestea aveau poruncă să le scoată întregi. Cât despre pereții din interior, trebuiau dărâmați fără cruțare. [53]

Pandion se simți adânc zguduit văzând cum se distrugeau asemenea opere de artă străvechi și izbuti să se alăture unui grup de sclavi care așezau blocurile de piatră pe sănii de lemn[54], apoi le trăgeau cu frânghii până la mal și le încărcau într-o luntre joasă și grea.

Nu știa că faraonii dărâmau de mult neasemuitele temple antice: ei nu prețuiau monumentele trecutului, ci se grăbeau să-și glorifice numele construind, pentru veacurile viitoare, temple și morminte din materiale luate de-a gata.

Nici hyksoșii[55], nomazi sălbatici, care cuceriseră Ta-Chemt-ul cu multe secole înainte, nici robii răzvrătiți, care supuseseră țara câtva timp, cu două secole înainte de nașterea lui Pandion, nu se atinseseră de aceste mărețe edificii. Acum însă, din porunca tainică a faraonilor, mormintele regilor de demult erau dărâmate. Stăpânitorii Aigyptosului prădau pentru vistieria lor, aurul ascuns în piramidele Regatului Vechi[56], dispărute sub năvala nisipului, în criptele mici și elegante ale Regatului Mijlociu și în vastele subterane, săpate în timpul marilor regi din primele dinastii ale Regatului Nou[57].

Pandion nu lucră la dărâmarea templului mai mult de trei luni. Și el, și Chidogo munceau cu sârguință, crezând că în felul acesta îi vor ușura pe ceilalți. Sârguința aceasta însă nu le convenea decât supraveghetorilor, deoarece sistemul de muncă din Ta-Chemt era organizat așa fel, încât cei slabi erau siliți să se țină în pas cu cei puternici.

Când se văzu că negrul și elinul erau amândoi foarte puternici și foarte isteți, îi trimiseră la atelierul pietrarilor, să învețe, apoi îi luă unul din sculptorii faraonului. Atunci legăturile dintre ei și tovarășilor de la șenă se rupseră cu totul. Pandion și Chidogo se adăposteau acum într-un șopron lung și șubred, în care mai erau și alți robi deprinși cu îndeletnicirea aceea, foarte simplă, de pietrar.

Erau acolo și locuitori de baștină — meșteșugari liberi — dar aceștia ocupau, osebit, câteva cocioabe într-un colț al curții. Locul era larg, însă plin de piatră necioplită și grămezi de pietriș. Egiptenii se țineau parcă anume la o parte, ca să nu fie cumva bănuiți și să fie pedepsiți, că ar avea

legături cu robii. După cât află Pandion ceva mai târziu, întocmai așa și stăteau lucrurile.

Șeful de atelier, marele meșter al faraonului, nici nu bănuia că Pandion și Chidogo erau sculptori în toată puterea cuvântului, și rămase adânc impresionat văzând ce ieșea din mâinile lor. Dornici să dea opere de creație în arta lor, cei doi munceau cu râvnă uitând chiar, în unele momente, că se străduiau pentru un faraon odios și pentru o țară blestemată, o țară de robi.

Chidogo modela cu pasiune figurine de animale: behemoți[58], crocodili, antilope și altele, pe care elinul nu le cunoștea; după acele modele, alți robi executau statuete de faianță. Egipteanul văzu că Pandion era în stare să facă și chipuri de oameni. Se arătă deci bucuros să-l sfătuiască pe acest ecueș care promitea atât de mult, cerându-i să migălească lucrul cât mai îndelung. „O ușoară lipsă de atenție, și strici totul!” repeta mereu sculptorul egiptean, citând această povață moștenită de la străvechii meșteri din țara Pământului Negru. Pandion învăța cu sârguință, și, câteodată, parcă i se mai potolea dorul. Atât statuile și basoreliefurile pe care le sculpta în piatră tare, modelate îngrijit, cât și ornamentele de aur fin pe care le executa plăceau mult.

Avu prilejui să intre, împreună cu șeful de atelier, chiar și în palatul faraonului. Încăperile erau neînchipuit de luxoase. Pe podelele înflorate se vedeau, încadrate în chenare de linii șerpuitoare, ori de spirale multicolore, zugrăveli care înfățișau, cu o vioiciune fără pereche, faptele de vitejie ale faraonului la vânătorile de lei și de tauri sălbatici. Plăcile de faianță de pe zidurile odăilor erau acoperite cu smalț auriu, diafan, iar sub smalț sclipeau, în nuanțe străvezii și gingașe, desene complicate lucrate cu aur fin — încântătoare opere de artă.

Și printre toate aceste minunății, tânărul elin privea cu ură stolul de curteni îngâmfați și țepeni.

Se uita atent la hainele lor albe, în falduri mărunte și dese, la salbele lor grele, la inelele care le împodobeau degetele și la insignele de aur care le străluceau pe piept, la perucile cu zulufi inelați care le cădeau pe umeri și la pantofii brodați, cu vârfurile în sus.

Lunecând ca o umbră pe urma meșterului care-și căuta, grăbit, de ale lui, Pandion vedea vase scumpe cu pereți foarte subțiri, făcute din cleștar de munte și din unele roci dure, apoi vase de sticlă, oale de porțelan cenușiu cu desene albăstrii și palide, și își dădea seama ce muncă titanică ceruse realizarea acestor desăvârșite opere de artă. Cea mai puternică impresie i-o produse uriașul templu din apropierea grădinilor lui Amon, acolo unde își începuse chinuitoarea lui viață de rob, în spatele zidurilor înalte care împrejmuiau așezarea numită „șena".

La templul acesta, închinat multor zei, se muncea de un mileniu și încă tot nu era terminat. Regii Ta-Chemt-ului aduceau fiecare, pe rând, contribuția lui, sporind prin noi adaosuri uriașul monument, care avea acum mai multe de 800 de coți lungime.

Pe malul drept al fluviului, în incinta capitalei Nut-Amon, sau, mai simplu, „Orașul Nut", cum îi ziceau locuitorii Aigyptosului, se întindea o splendidă grădină, cu șiruri regulate de palmieri înalți, iar la amândouă capetele ei se înălțau mai multe temple. Cu malurile fluviului și cu lacul sacru din fața templului zeiței Mut, divinitate despre care Pandion nu știa nimic, aceste temple erau legate prin alei lungi, împodobite pe margini cu statui de animale ciudate: fiare cu trup de leu, cu cap de berbec sau de om cioplite în granit și înalte cât trei staturi de om, care-ți făceau o impresie apăsătoare. Țepene, încremenite și enigmatice, ele se odihneau pe piedestaluri strâns alăturate, dublând aleea largă inundată de razele

soarelui orbitor. Iar capetele lor stăteau aplecate asupra trecătorilor.

Uriașele săgeți de pe obeliscuri, de câte cincizeci de coți fiecare, învelite în foițe de azem[59] galben aprins, ca încinse la foc, străfulgerau prin frunzișul aspru al palmierilor.

Stratul de argint cu care erau acoperite lespezile de pe alei orbea, în timpul zilei, ochii uimiți; iar noaptea, sub stele și sub lună, părea un râu nepământesc, un năvalnic șuvoi de lumină.

Intrarea templului era apărată de piloni uriași, de mari și greoaie scuturi de zid, în chip de trapez, ceva mai largi la bază și mai înalte cu cincizeci de coți decât sfincșii de pe alei. Pilonii erau parte acoperiți cu uriașe sculpturi — chipuri de zei și de faraoni, parte brăzdați de hieroglifele misterioase din Ta-Chemt. Porți gigantice și monstruoase, acoperite cu plăci de bronz și cu ornamente strălucitoare de azem, cu țâțânile turnate din bronz, închideau până sus spațiile dintre piloni; grea fiecare cât mai mulți boi la un loc, erau tot atât de uimitoare.

În interiorul templului se aflau coloane dese și masive, înalte, unele, de câte cincizeci de coți, iar între capetele lor se vedeau sculpturi greoaie, în relief.

Uriașele blocuri de piatră îmbinate în ziduri, în bolți și în coloane erau cioplite și alăturate unele de altele cu o uimitoare precizie.

Desene și sculpturi, zugrăvite în culori vii și așezate rânduri-rânduri, împodobeau pereții, coloanele și cornișele. În fundul templului erau discuri solare și ereți, și zei cu capete de fiare, care priveau sinistru din întunericul aproape nepătruns.

Afară, sclipind în aceleași culori vii de aur și de argint, se înălțau edificii și sculpturi monstruoase și greoaie, amețind, orbind și apăsând simțurile.

Pandion vedea peste tot statui de granit trandafiriu, de granit negru, de gresie roșie și de calcar galben — toate reprezentând imagini de

faraoni zeificați. Atitudinile lor, prea liniștite și prea pline de sine, nu-i păreau omenești. Uneori vedea coloși ciopliți dintr-o stâncă întreagă, înalți de câte patruzeci de coți, tăiați colțuros și grosolan, sau sculpturi înfricoșătoare cu aspect sinistru, vopsite, cioplite cu îngrijire și mult mai mari decât un stat de om.

La început tânărul elin, care crescuse într-o așezare simplă, în mijlocul naturii, rămânea copleșit de uimire. În această țară uriașă și bogată, totul îl impresiona puternic.

Monumentele colosale, construite prin mijloace necunoscute, care nu păreau a fi făcute de mâna unor simpli muritori, zeii cumpliți din întunericul templelor, religia obscură, cu rituri complicate, construcțiile cu pecete de adâncă antichitate, dar îngropate acum sub nisip — toate acestea îl apăsau la început pe Pandion. Credea că locuitorii Aigyptosului, închiși în ei și îngâmfați, cunoșteau cele mai adânci adevăruri și stăpâneau științele de bază, puternice, ascunse în slovele Țării Negre și cu totul neînțelese pentru străini.

Și toată țara aceea, strânsă între pustiuri moarte pe panglica îngustă a unei văi de fluviu uriaș, care-și trăgea apele din depărtările necunoscute ale sudului, părea a fi altă lume, fără nicio legătură cu restul Oicumenei.

Încetul cu încetul însă, mintea vie a tânărului elin, însetată de adevăruri curate și firești, începu să se împotrivească nesfârșitei mulțimi de impresii.

Acum avea timp să cugete; simțea cum în sufletu-i tânăr, cu tendința neobosită de a cunoaște frumosul, crește o pornire, mai întâi nedeslușită, apoi conștientă, de răzvrătire, împotriva vieții și a artei din Aigyptos.

Ai fi zis că în țara aceea roditoare, care nu cunoștea urgia intemperiilor, cu cerul acela strălucitor și veșnic senin, în aerul acela nespus de diafan, de proaspăt și dătător de viață, oamenii ar

trebui să trăiască sănătoși și fericiți. Dar tânărul elin, oricât de puțin ar fi cunoscut țara, vedea totuși mizeria cumplită și strâmtoarea în care trăiau nem-hiii, cei mai săraci și cei mai numeroși băștinași. Templele uriașe, statuile uriașe și grădinile neasemuite nu puteau ascunde șirurile nesfârșite de colibe sărace ale meșteșugarilor care, cu zecile de mii, munceau la palatele și la templele capitalei. Iar în ceea ce privește starea robilor care se chinuiau în sutele de șene, Pandion o cunoștea mai bine decât oricare altul.

Încetul cu încetul, își dădea seama, tot mai limpede, că arta din Aigyptos avea alte năzuințe, că nu căuta legile pe temeiul cărora să poată ajunge a reflecta viața. O singură dată s-a găsit în fața unei priveliști care i s-a părut cunoscută, care i-a plăcut și l-a bucurat: atunci când a văzut templul Zeșer-Zeșeru, monument neîmprejmuit cu ziduri, pierdut pe pământul înconjurător.

Toate celelalte temple gigantice, ca și toate mormintele, erau închise între ziduri înalte. Și acolo, între zidurile acelea, meșterii din Aigyptos folosiseră toate mijloacele cu putință pentru a-l îndepărta pe om de viață, pentru a-l umili, a-l strivi, a-l sili să-și simtă nimicnicia față de măreția zeilor și a faraonilor stăpânitori.

Și într-adevăr, omul se simțea strivit când se uita la monumentele gigantice, când se gândea la munca uriașă și la cantitățile colosale de materiale folosite pentru ridicarea lor. Mulțimea de forme egale, realizate în același chip monoton și mereu repetate, dădea impresia unei întinderi fără sfârșit. Sfincșii, toți la fel, pilonii, coloanele, zidurile toate la fel, toate cu amănunte stilizate și scoase în evidență, erau tăiați numai din linii drepte și neclintite. În coridoarele întunecoase ale templelor, se înălțau, de amândouă părțile, statui uriașe, uniforme, sinistre și posomorâte.

Oamenilor din Aigyptos le era frică de spațiu. Izolându-se de natură, ei îngrămădeau în temple

grămezi de piatră: coloanele, zidurile groase, grinzile cioplite tot din piatră, toate acestea ocupau, uneori, un loc mai întins decât spațiile dintre ele. În fundul templului, șirurile de coloane erau mai dese; în săli, lumina neîndestulătoare scădea treptat, până se cufunda într-un întuneric desăvârșit. Din pricina mulțimii de uși strâmte, templele păreau lăcașuri misterioase, de nepătruns, iar bezna din ele sporea și mai mult groaza pe care o inspirau zeii.

Pandion înțelese că această înrâurire asupra sufletului omenesc era calculată și că se realizase prin experiența adunată, secole după secole, de meșterii constructori din Aigyptos.

Dar dacă ar fi văzut monstruoasele piramide care se avântau în înalt, cu formele lor regulate, deasupra valurilor mișcătoare ale nisipurilor din deșert, ar fi înțeles mai bine că, prin asemenea monumente, omul înfrunta, semeț, natura, că această împotrivire semeață ascundea frica pe care le-o inspira stăpânitorilor Ta-Chemt-ului natura neînțeleasă și ostilă și — în sfârșit — că această frică se oglindea și în religia egiptenilor, misterioasă și rigidă. Meșterii din Ta-Chemt își preamăreau zeii și stăpânii, se străduiau să le exprime forța în statui, colosale, înfățișându-i, de pildă, pe faraoni în atitudini încremenite, cu trupuri simetrice și masive.

Pe pereți, faraonii erau reprezentați în proporții mult mai mari decât cele firești, pentru ca oamenii Țării Negre, care mișunau la picioarele lor, să pară pitici. În felul acesta, regii din Aigyptos se foloseau de orice prilej pentru a-și spori măreția. Ei credeau că se vor înalta și că influența lor va crește dacă vor înjosi, în toate chipurile, poporul.

Pandion își dădea seama că el, ca artist, va merge pe altă cale. În viziunea lui, frumosul era viu, armonios și proporționat, așa cum e trupul omenesc. Visa opere care să nu-l apese, care să nu-l micșoreze pe om ci, dimpotrivă, să-l înalțe.

Simțea că adevărata artă e aceea care înfățișează viața voioasă și simplă. Ea trebuie să se deosebească de toate operele din Aigyptos, după cum și patria lui, cu aspectele ei variate: râuri, ogoare, păduri, mări și munți, cu anotimpurile ei atât de viu colorate, se deosebea de această țară în care stâncile se înalță toate la fel, mărginind un singur fluviu, același și iar același, cu grădini îngrijite pe care deșertul le strânge în valuri de nisip încins. Înainte cu mii de ani, locuitorii din Aigyptos se ascunseseră în valea Nilului ca să se ferească de dușmani. Acum, urmașii lor încercau să fugă de realitate, ascunzându-se în temple și în palate.

Pandion încă nu-și dădea seama că măreția artei din Aigyptos se datora însușirilor înnăscute ale robilor de diferite neamuri, că se alegeau, din milioane de robi, elementele cele mai înzestrate care își jertfeau în silnicie puterile creatoare întru preamărirea acestei țări a sclaviei. Eliberat cu totul din constrângerea sentimentului de ploconire în fața puterii Aigyptosului, Pandion se hotărî să fugă cât mai curând. Dar voia să-l înduplece mai întâi și pe prietenul său Chidogo.

Acestea erau gândurile care-l stăpâneau atunci când plecă, împreună cu conducătorul lui, cu Chidogo și cu alți zece robi, într-o lungă călătorie, spre ruinele orașului Ahetaton[60].

Vâslea pe apa lină a fluviului și simțea cu bucurie că barca înaintează ușor. Drumul era lung. Aveau de străbătut aproape trei mii de stadii. Cam aceasta era și distanța care despărțea patria lui de Creta. Altădată, această distanță i s-ar fi părut infinit de lungă. Acum însă, află că până la Marea Apă Verde — așa îi ziceau locuitorii din Aigyptos mării la al cărei țărm, în partea de nord, îl aștepta Tessa lui — era de două ori mai departe decât până la Ahetaton, și bucuria i se risipi; pentru întâia oară își dădu bine seama cât de departe se afla în adâncul Africii, „Țara de spumă” și ce distanță

uriașă îl despărțea de țărmurile mării lângă care nădăjduia să se poată întoarce.

Se pleca posomorât asupra vâslelor; barca aluneca pe panglica sclipitoare și fără sfârșit a fluviului lin, depășind desișuri de verdeață, ogoare cultivate, stufișuri dese și stânci încinse de soare.

La pupa, adăpostit sub un cort pestriț, stătea culcat sculptorul faraonului; un sclav îl răcorea, slugarnic, cu evantaie lungi. Pe maluri erau risipite nenumărate colibe mici și neîncăpătoare: pământul cel mănos hrănea o uriașă îngrămădire de oameni, care umblau încolo și încoace pe ogoare, prin grădini ori prin desișurile de papirus, ca să-și agonisească o hrană sărăcăcioasă. Mii de oameni trăiau acolo, înghesuiți în ulițele prăfuite și arse de soare ale nenumăratelor orașe, pe când împrejur se înălțau, trufașe, templele greoaie, bine închise ca să nu pătrundă nicio rază de soare.

Deodată, Pandion își dădu seama că nu numai el și tovarășii lui munceau silnic în Ta-Chemt, că, pe cât se pare, toți cei care trăiau în căsuțele acelea jalnice, duceau aceeași viață fără bucurii, trăiau în aceeași robie, sclavi ai acelorași mari stăpânitori și demnitari care îi disprețuiau, așa cum îl disprețuiau și pe el, nenorocit sălbatic stigmatizat…

Adâncit în gânduri, lovi tare cu vâsla lui în vâsla altui rob.

— Hei, etueșe, ai adormit? Bagă de seamă! se auzi strigătul puternic al cârmaciului.

Noaptea, robii erau închiși: toate așezările mai mari și toate templele aveau, în preajma lor, închisori.

La popasurile de noapte, sculptorul faraonului era primit cu onoruri de căpeteniile locului: cât se odihnea, îl vegheau două slugi de încredere.

În a cincea zi de călătorie, barca ocoli un grup de stânci negricioase, scăldate la temelie de fluviu. Dincolo de ele se desfășura o câmpie întinsă, mărginită, spre mal, cu palmieri și smochini înalți, în rânduri. Barca se apropie de un chei pietruit, de

la care coborau, până în apă, două scări largi. Deasupra zidului crenelat de pe mal, se înălța un foișor înalt, cubic. Prin poarta grea, pe jumătate deschisă, se vedea o grădină cu iazuri și cu pajiști înflorite; în fund se ivea o clădire albă, împodobită cu desene în multe culori.

Era casa marelui preot al templelor de acolo.

Primit de paznici cu plecăciuni slugarnice, sculptorul faraonului intră pe poartă. Robii rămaseră afară, păziți de doi războinici. N-avură mult de așteptat; sculptorul se întoarse curând, însoțit de un bărbat care ținea în mână un sul de papirus, și-și duse robii, pe lângă temple și pe lângă case, spre un teren întins, acoperit cu dărâmături de ziduri, de coloane și de bolți. În mijlocul acestei cetăți moarte, se înălțau încă unele clădiri mai mici, nu prea ruinate. Buturugi rare, care se mai vedeau încă, arătau că pe acolo fuseseră cândva grădini; bazinele secate, iazurile, canalele fără apă și lespezile de piatră, toate erau năpădite de valuri groase de nisip, iar de-a lungul zidurilor ruinate se întindeau povârnișuri de nisip îngrămădit. Nu se zărea nicio vietate. O tăcere moartă plutea, grea, peste dogoarea istovitoare.

Sculptorul îi spuse lui Pandion, pe scurt, că aceste ruine erau resturile unui oraș, cândva capitală neasemuită a unui faraon blestemat, care se lepădase de zei[61].

— Numele lui nu trebuia rostit de niciun fiu adevărat al Țării Negre.

Ce făcuse acest faraon care domnise cu patru secole mai înainte, de ce-și construise el o capitală nouă — Pandion nu putu să afle.

Însoțitorul sculptorului desfășură sulul de papirus; era un plan după care cei doi egipteni găsiră un edificiu înalt și alungit, cu coloanele de la intrare prăbușite. Pereții din interior erau căptușiți cu plăci de piatră albastră-azurie în care șerpuiau vinișoare aurii.

Pandion și ceilalți robi de la atelierul de sculptură aveau însărcinarea să scoată cu băgare de seamă aceste plăci subțiri și șlefuite, bine lipite de pereți. Munca aceasta le luă mai multe zile. Robii rămâneau și noaptea tot acolo, între ruine: hrana și apa li se aduceau, de la o așezare din apropiere.

După ce terminară lucrul, Pandion, Chidogo și alți patru robi primiră poruncă să cerceteze clădirile și să caute printre ruine, poate vor găsi obiecte care să merite a fi duse în palatul faraonului. Negrul și elinul plecară împreună. Pentru întâia oară nu erau păziți nici de strajă, nici de supraveghetor. Se urcară în foișorul de la poarta unei clădiri mari și cercetară împrejurimile. Dinspre răsărit, nisipurile deșertului înaintau asupra ruinelor, întinzându-se, cât putea să cuprindă ochiul, în șiruri de coline scunde și în mormane de pietriș mărunt.

Pandion se uită îndărăt spre ruinele mute și, strângând tulburat brațul lui Chidogo, îi șopti:

— Hai să fugim! N-or să ne caute imediat, nu ne vede nimeni…

Pe obrazul liniștit al negrului trecu un zâmbet.

— Cum, tu nu știi ce e deșertul? se miră el. Dacă plecăm, mâine ne găsesc morți, uscați de soare. Ei, — Chidogo se gândea la egipteni — ei știu ce fac! Un singur drum spre răsărit are puțuri, dar acela e păzit. Aici, pustiul ne încătușează mai rău decât lanțurile…

Posomorât, Pandion dădu din cap; pornirea de o clipă i se risipise. Coborâră în tăcere din foișor și plecară în căutare, unul într-o parte și altul în alta. Se uitau prin spărturile zidurilor, pătrundeau în întunericul dărâmăturilor. Chidogo avu norocul să găsească, înăuntrul unui palat cu două etaje, bine păstrat și cu resturi de gratii de lemn la ferestre, o mică statuie de calcar gălbui, tare, care reprezenta o fată, o egipteancă. Îl chemă pe Pandion și amândoi admirară opera anonimă. Obrazul frumos al fetei era tipic: o egipteancă, într-adevăr! Elinul

cunoștea chipul femeilor din Aigyptos: frunte mică, ochi înguști, oblici, umerii obrajilor ușor proeminenți și buzele pline, cu gropițe la colțuri. Chidogo îi duse sculptorului statuia găsită, iar Pandion se adânci printre ruine. Călca mașinal peste dărâmături, trecea peste grămezi de pietre, și tot mergând așa, fără țintă, ajunse în umbra răcoroasă pe care o făcea o parte dintr-un acoperiș, rămas deasupra unei coloane. În fund, drept în fața lui, se vedea o ușă închisă. Pandion apăsă pe clanță. Ușa putredă se nărui și tânărul sculptor pătrunse într-o încăpere care primea o lumină difuză prin crăpătura tavanului.

Era o odaie nu prea mare, cu ziduri groase, căptușite cu pietre bine rânduite. Se vedeau acolo, acoperite cu un strat gros de praf, două fotolii ușoare de abanos încrustat cu ornamente albe, iar într-un colț o lădiță în care, printre crăpăturile scândurilor putrede, sclipea ceva. Lângă peretele opus, pe un soclu de granit trandafiriu șlefuit, se vedea o sculptură de piatră cenușie, lucrată cu îngrijire numai în partea superioară și reprezentând o femeie tânără, în mărime naturală, între două pantere de piatră neagră, care parcă lunecau, mlădiindu-se, de o parte și de alta a statuii, ca s-o păzească. Pandion șterse, cu luare aminte, praful de pe sculptură și se trase un pas îndărăt, mut de admirație.

Autorul acelei opere reușise să reproducă artistic, în piatră, țesătura diafană care acoperea trupul tânăr. Mâna stângă a femeii ținea, strâns la piept, o floare de lotus. Părul ei des, despărțit în două și răsucit de o parte și de alta în șuvițe lungi și subțiri, îi încadra fața în valuri bogate, apoi îi cădea până mai jos de umeri. Fermecătoare, femeia nu părea să fie egipteancă: avea obrazul rotund, nasul drept și mic, fruntea lată și ochii foarte mari și îndepărtați, iar maxilarul inferior nu era proeminent, ca al femeilor din Aigyptos. Pandion privi statuia din profil și uimirea lui spori

văzând expresia ciudată, de ascuțită ironie, întipărită de sculptor pe obrazul tinerei. Nu întâlnise niciodată vreo statuie cu o expresie de vioiciune și de inteligență ca aceea; artiștii din Aigyptos preferau imobilitatea măreață și placidă.

Tânăra semăna cu femeile din Oiniada, sau mai precis, cu frumoasele care trăiau pe insulele mării lui iubite.

Fața senină și inteligentă a statuii era foarte departe de frumusețea sobră a operelor din Aigyptos. Fusese cioplită de un artist desăvârșit, fără pereche. Pandion simți cum îl chinuie iarăși dorul. Stătea cu brațele încrucișate și încerca să-și imagineze modelul după care lucrase sculptorul, să-și reprezinte imaginea acestei femei tinere, pe care o simțea aproape, cine știe de ce, și care ajunsese în Aigyptos cu patru secole înainte, cine știe cum. Căzuse oare și ea captivă, ca și el, ori venise acolo de bunăvoie, dintr-o țară necunoscută?

Când răzbi de sus o rază de soare și lumina, neclară din pricina prafului, căzu asupra statuii, lui Pandion i se păru că chipul femeii își schimbă expresia: ochii parcă i se luminară, buzele parcă i se mișcară și un tremur de viață, ascuns până atunci, însufleți luciul pietrei.

Da, iată cum ar trebui să fie statuile… iată de la cine ar trebui să învețe artiștii cum să înfățișeze frumusețea vie: de la acest meșter care murise de atâta vreme! Cu o prudență plină de evlavie, Pandion puse degetele pe chipul acela sculptat, deslușì amănuntele aproape imperceptibile, care dădeau impresia că opera trăia cu adevărat. Rămase mult în fața frumoasei fete, privindu-i zâmbetul prietenesc și totodată ironic; i se părea că-și găsise un nou prieten, care avea să-i lumineze, cu zâmbet mângâietor, zilele lungi lipsite de bucurie.

Fără să vrea, gândurile îi zburară la Tessa și imaginea ei îi apăru, vie.

După aceea, îngândurat, privi picturile de pe tavan și de pe ziduri, cu ornamentele lor îmbinate: stele, mănunchiuri de lotuși, crini unduind în linii curbe, capete de tauri. Dar deodată tresări. Imaginea în care o văzuse pe Tessa dispăruse și, în locul ei, se ivise pe peretele întunecat altă imagine dureroasă: captivi legați doi câte doi, prosternați la picioarele faraonului. Își dădu seama că întârziase. Trebuia să se întoarcă mai repede și să explice pentru ce întârziase. Dar, după ce mai aruncă o privire asupra statuii, înțelese că nu trebuia să i-o ducă sculptorului: ar fi fost, — își zicea Pandion, — o trădare, necunoscuta ar fi căzut a doua oară în robie. Se uită grăbit împrejur, își aduse aminte de lada pe care o văzuse în colțul încăperii, se lăsă în genunchi și scoase de acolo patru cupe din faianță în chip de flori de lotus, acoperite cu smalț azuriu aprins. Era destul. Se mai uită o dată la statuie, silindu-se să-și întipărească în minte toate liniile ei și, cu un suspin greu, luă cupele. Se uită împrejur, astupă repede intrarea cu bolovani mari și, adunând pietriș, îl împrăștie cu grijă peste ei, ca să dea înfățișarea unui zid surpat de mult. Apoi vârî cu grijă cupele în centură, făcu, fără să vrea, un semn de bun rămas spre ascunzătoarea în care lăsase statuia și plecă alergând, luându-se după strigătele robilor care, pesemne, îl căutau. Printre celelalte, se deosebea glasul răsunător și puternic al lui Chidogo.

Sculptorul faraonului îl primi cu amenințări, dar când văzu vasele cele prețioase, se îmblânzi.

La înapoiere, călătoria ținu cu trei zile mai mult: vâslașii aveau de înfruntat puterea curentului, potrivnic acum. Pandion îi povesti lui Chidogo întâmplarea cu statuia, iar acesta încuviință felul în care a procedat, adăugând că tânăra aceea ar putea fi dintre mașași, neam care trăia în partea de nord al marelui deșert apusean.

Pandion îl ispitea pe Chidogo cu planuri de fugă, dar negrul clătina din cap: „Nu!”

În cele șapte zile de călătorie nu izbuti să-și înduplece prietenul; el însă, Pandion, simțea că nu mai poate să trăiască așa. Se gândea că în curând o să se istovească și o să moară. Îi era dor de tovarășii rămași la lucrările de construcții și în șenă. Își dădea seama că în ei clocotește o forță care, dezlănțuită, le-ar putea da libertatea, sau măcar nădejdea că odată și odată vor fi iarăși liberi. Pe când acolo unde se afla, nu-i era cu putință nici măcar să nădăjduiască! Și furia neputincioasă îl înăbușea.

Două zile după întoarcerea la atelier, sculptorul faraonului îl luă la palatul în care locuia mai-marele constructorilor. Acolo se organiza o serbare. Pandion trebuia să facă, din argilă, modele de statuete și după aceste modele, forme pentru dulciuri.

După ce termină, primi poruncă de la stăpân să rămână în palat până la sfârșitul ospățului pentru ca după aceea să ducă, împreună cu alți robi, litiera în care avea să se întoarcă acasă sculptorul faraonului. Trecând nepăsător printre sclavii și sclavele care umblau de colo până colo prin palat, Pandion se retrase în grădină.

Se înnopta. Stelele sclipeau pe cerul fără lună și ospățul nu se mai termina. Valurile de lumină galbenă, care pătrundeau în grădină prin ferestre, smulgeau din beznă trunchiurile de copaci, frunzișul și tufarii înfloriți, sclipind în luminițe roșii pe oglinda apei din bazine. Oaspeții erau jos, într-o sală mare, al cărei tavan se sprijinea pe coloane din trunchiuri de cedru. Dinăuntru venea zvon de muzică. Pandion, care de mult nu mai auzea decât cântece triste și necunoscute, se strecură nevăzut până la o fereastră largă și joasă, se ascunse acolo între tufe și rămase să se uite și să asculte.

Din sala plină de lume venea mireasmă puternică de mirodenii. Pereții, coloanele și ramele ferestrelor erau împodobite cu ghirlande de flori proaspete, mai ales lotuși, după cât putu vedea Pandion. Pe bănci scunde, lângă locurile oaspeților, erau puse urcioare colorate, pline cu vin, coșuri împletite și cupe mari cu fructe. Încălziți de băutură, unși cu uleiuri aromate, oaspeții se îngrămădeau de-a lungul pereților, iar în mijlocul sălii, între coloane, dănțuiau încet fete învești mântate în haine lungi. Părul împletit în nenumărate cosițe subțiri, le cădea, negru, pe umeri, nenumărate brățări de mărgele, în toate culorile, le cuprindeau încheieturile mâinilor, iar prin țesăturile subțiri se străvedeau brâiele de mărgele, tot atât de colorate, cu care erau încinse. Pandion observă dintr-o privire că femeile din Aigyptos n-aveau linii delicate și nu erau mlădioase ca cele din patria lui. Câteva, mai tinere, stăteau la o parte și cântau din felurite instrumente: două din flaut, una dintr-o harpă cu multe coarde, iar alte două scoteau sunete ascuțite și tremurătoare dintr-un fel de lăute lungi cu câte două strune.

Dănțuitoarele țineau în mâini talgere subțiri și sclipitoare de bronz și le loveau unul de altul, întrerupând din când în când melodia printr-un sunet scurt și sonor. Muzica, nouă pentru Pandion, era o alternanță de note înalte și de note joase care gemeau strident, când în tempo larg, când accelerat. Jocurile se terminară. Obosite, dănțuitoarele făcură loc cântăreților. Pandion trăgea cu urechea, silindu-se să prindă cuvintele, dar nu izbutea decât atunci când cântau încet sau când notele coborau.

În cel dintâi cântec era vorba despre o călătorie în ținuturile de la miazăzi.

„Acolo întâlnești o fată frumoasă. Ea vrea să-și închipuie că ești altul și-ți dă floarea sânului ei” — înțelese Pandion.

În alt cântec se preamărea vitejia oamenilor din Ta-Chemt. Cântăreții scoteau strigăte războinice și spuneau cuvinte înflorate, pe care Pandion nu le înțelegea, așa că, tulburat, se retrase încet de la fereastră.

„Numele de viteaz nu piere cât e lumea” — iată cele din urmă cuvinte pe care le prinse, apoi cântecul se sfârși. După aceea se auziră râsete, mișcare și zgomot. Pandion se uită din nou în sală.

Robii aduseră o fată cu fața albă, cu părul tăiat scurt, și o împinseră la mijloc. Fata rămase acolo, aruncând împrejur priviri, sfioase și speriate. Pe podeaua netedă se vedea risipă de flori strivite. Din mulțimea de oaspeți se desprinse un bărbat, îi spuse fetei, răstit, câteva cuvinte și-i întinse o țiteră de fildeș. Ea o luă, supusă, și începu să-și plimbe ușor degetele pe strune; îndată i se auzi și glasul care, plin și melodios, umplu sala. Oaspeții ascultau în tăcere. Nu era o melodie egipteană, sacadată și săltăreață, nu cobora prea jos, nu se ridica prea sus: notele ei se desfășurau lin și trist. La început căzură încet, ca niște picături sonore, răzlețe, apoi, contopite într-un ritm legănat, uniform ca susurul valurilor, se avântară cu o durere atât de nestăvilită, încât Pandion rămase neclintit. I se părea că în cântecul acela, în sunetele acelea neînțelese, în glasul acela fermecător, se legăna marea liberă, marea lui dragă și luminoasă, pe care cei de acolo n-o cunoșteau și n-o doreau. La început rămase uluit: prea multe simțiri tăinuite i se trezeau în adâncul sufletului. Dorul de libertate, una cu ființa lui, dorul care-l stăpânea cu atâta putere, striga sălbatic, plângea și se chinuia în cântecul acela. Astupându-și urechile și strângând din dinți ca să nu țipe, Pandion fugi în fundul grădinii. Acolo se aruncă la pământ, sub copaci, în beznă, și izbucni în hohote sfâșietoare de plâns, pe care nu și le putea stăpâni…

— Hei, ecueșe, vino aici! Ecueșe! strigă sculptorul faraonului.

Tânărul nu băgase de seamă că ospățul se sfârșise.

Se vedea bine că sculptorul era beat. Sprijinindu-se de o parte de brațul lui Pandion și de cealaltă de un sclav născut în robie, el refuza litiera și voia să se ducă acasă pe jos.

Mergea, poticnindu-se la hopuri. Pe la jumătatea drumului începu deodată să-l laude pe Pandion și să-i prevestească un viitor strălucit. Pandion era încă sub impresia cântecului. Mergea și nu-l prea asculta. Ajunseră, așa, la porticul înflorat al casei. În ușă se iviră soția egipteanului și două sclave, purtând opaițe. Sculptorul faraonului urcă treptele clătinându-se; când ajunseră sus, îl bătu pe Pandion peste umăr. Știind că sclavii de la atelier n-au voie să intre în casă, Pandion se pregătea să coboare.

— Mai așteaptă, ecueșe! zise stăpânul vesel, silindu-se să schițeze un zâmbet viclean. Dă-l încoace!

Și aproape smulgând opaițul din mâna unei sclave, îi spuse ceva în șoaptă. Sclava dispăru în întuneric, iar egipteanul îl îmbrânci pe Pandion în sala de așteptare. Acolo, în partea stângă era, între două ferestre, un vas mare și frumos, împodobit cu un desen roșu închis. Pandion văzuse în Creta asemenea vase și iarăși i se strânse inima de durere.

— Măria sa, viața, sănătatea și puterea noastră, — vorbi solemn sculptorul faraonului, — a poruncit să fac încă șapte vase la fel. Vasul e adus din țările de lângă marea ta. Schimbăm numai culoarea asta barbară și punem în locul ei albastru, cum le place oamenilor din Ta-Chemt. Dacă lucrezi frumos, pun o vorbă pentru tine la Casa Mare. Și acum… sculptorul ridică glasul și se întoarse spre două femei negre, care se apropiau cu pași grăbiți.

Era sclava de adineauri și încă una, o fată învăluită într-o mantie lungă și înflorată.

— Apropie-te! porunci egipteanul nerăbdător, apropiind opaițul de obrazul sclavei cu mantie.

Ochii fetei, mari, negri și ușor bulbucați, se întoarseră sfioși spre Pandion, iar printre buzele ei de copil, pline, dar fragede, se strecură un suspin tremurător. Pandion se uită la părul ei creț scăpat de sub văl, la nasul subțire cu nările fremătând nervos și-și zise că, fără îndoială, sclava era o asiatică dintr-un neam răsăritean.

— Ia privește, ecueșe! făcu egipteanul, smulgând cu o mișcare nesigură, dar puternică, mantia de pe fată.

Goală acum, fata țipă ușor și-și acoperi fața cu mâinile.

— Ia-ți-o de nevastă! zise sculptorul, împingând-o.

Iar fata, tremurând din tot trupul, se lăsă la pieptul lui Pandion.

Pandion se trase puțin îndărăt și mângâie părul cârlionțat al tinerei captive. Îi era milă, îl înduioșa ființa aceea drăgălașă și speriată.

Sculptorul faraonului pocni din degete, zâmbind, ca să-și arate mulțumirea.

— Să-ți fie nevastă, ecueșe. Și să aveți copii buni, care să rămână moștenire copiilor mei…

În sufletul lui Pandion parcă se destinse un arc de oțel. Zbuciumul inimii, trezit și sporit, de cântecul de adineauri, izbucni furtunos. O ceață roșie i se puse pe ochi. Se dădu la o parte, se uită împrejur și ridică brațul.

Trezit dintr-o dată, egipteanul fugi în casă strigându-și slugile într-ajutor. Fără să se mai uite în urma stăpânului spăimântat, Pandion, râzând disprețuitor, lovi cu piciorul vasul cel scump din Creta. Cioburile de argilă se risipiră în clinchet ușor pe lespezi.

Atunci casa se umplu de strigăte și de tropot. După câteva clipe Pandion zăcea la picioarele sculptorului, iar acesta, aplecat asupra-i, îl scuipa blestemându-l și amenințându-l. Ceva mai târziu,

după ce se mai liniștise, sculptorul îi spunea soției sale:

— Nemernicul! Ar trebui să-l ucid! Vasul pe care l-a spart face mai mult decât netrebnica lui viață… dar robul acesta poate să realizeze multe lucruri frumoase, așa că nu vreau să-l pierd. Îi cruț viața și nu-l bag la închisoare, fiindcă de acolo ajunge la minele de aur și se prăpădește. Îl trimit îndărăt la șenă, să-și bage mințile în cap. Pe urmă, la vremea semănatului, îl aduc din nou aici…

În felul acesta, snopit în bătăi, dar neînfrânt, Pandion se întoarse la șenă și, spre marea lui bucurie, găsi acolo pe cei doi etrusci, prietenii săi. După ce dărâmaseră templul, toți robii care lucrau la construcții trecuseră la udat grădinile lui Amon.

A doua zi, spre seară ușa dinăuntru a șenei se deschise, scârțâind ca totdeauna, și Chidogo intră zâmbind, întâmpinat de toți robii cu strigăte de bucurie. Spinarea îi era umblată și brăzdată — urmele loviturilor de bici — dar omul era vesel, îi râdea toată fața.

— Când am aflat că te-au trimis înapoi, — îi explică el lui Pandion, care rămăsese nedumerit, m-am trântit la pământ în atelier și am început să mă rostogolesc urlând, apoi am început să sfărâm tot ce-mi cădea sub mână. M-au bătut și m-au trimis aici. Asta doream și eu, încheie Chidogo.

— Dar parcă ziceai că vrei să ajungi meșter? îl, întrebă Pandion, făcând haz.

Negrul făcu semn că nu-i pasă și, holbându-și fioros ochii, scuipă în direcția marii capitale.

Capitolul IV LUPTA PENTRU LIBERTATE

Pietrele încinse de soare frigeau umerii și brațele oamenilor. Adierea ușoară a vântului nu răcorea, ci doar spulbera, de pe fața netedă a bolovanilor de calcar, praf mărunt, care pătrundea în ochi și orbea.

Treizeci de robi se speteau trăgând frânghii noduroase, ca să ridice pe ziduri lespezi grele, cu

basoreliefuri complicate: fiecare lespede trebuia așezată într-un loc anume pregătit, la opt coți înălțime. Patru sclavi încercați și îndemânatici țineau lespedea, fiecare de câte o latură. Printre ei se afla și Pandion, alături de un rob egiptean, singurul băștinaș din Aigyptos. Ceilalți erau de alte neamuri. Egipteanul acela, osândit la robie pe viață pentru o crimă groaznică despre care nimeni nu știa nimic, avea o cușcă la capătul șenei, în colțul privilegiat dinspre sud-est.

Două semne, două dungi vinete și late, îi tăiau cruciș pieptul și spinarea. Era însemnat și pe obraz cu un șarpe roșu, iar capul îi fusese ras. Ursuz, omul nu zâmbea niciodată, n-avea nicio legătură cu nimeni și, cu toată starea nenorocită în care se afla și el, îi disprețuia pe robii străini, cum îi disprețuiau și compatrioții lui liberi.

Acum, ținându-și capul plecat, și fără să ia seama la ceilalți, proptea cu mâinile o lespede mare, suspendată, ca să nu se clatine.

Udă de sudoare, pielea neagră a lui Chidogo sclipea în contrast izbitor cu marmura albă șlefuită.

Deodată, Pandion văzu că frânghia scripetelui începe să se rupă și strigă: „Luați seama!” Ceilalți doi sclavi săriră la o parte, dar egipteanul, fără să dea atenție strigătului și fără să știe că frânghia se rupea, stătea neclintit sub lespede.

Repezindu-se, Pandion îl izbi scurt în piept și-l aruncă îndărăt. În aceeași clipă lespedea se prăbuși, atingându-l ușor pe Pandion care sărise și el la o parte, zdrelindu-i brațul. Egipteanul îngălbeni. Lespedea se izbi de zid și un colț întreg din basorelief se rupse. Furios, supraveghetorul sări la Pandion și-l lovi cu biciul. Cureaua în patru muchii, din piele de hipopotam, groasă de două degete, despică adânc pielea de pe șalele celui lovit. De durere, lui Pandion i se făcu negru înaintea ochilor.

— Ce zor ai avut, nemernicule, să scapi viața unei stârpituri — zbieră supraveghetorul, ridicând

iarăși biciul. Dacă ar fi căzut pe trupul moale, lespedea ar fi rămas întreagă! Sculptura de pe piatră face mai mult decât o sută de păcătoși ca voi! urlă el, lovind a doua oară.

Pandion se aruncă asupra brutei, dar câțiva războinici se repeziră, îl înșfăcară și-l biciuiră fără milă.

Noaptea următoare, Pandion zăcea pe pântece în cușca lui. Avea fierbințeli: pe spinare, pe umeri și pe picioare, bicele lăsaseră brazde adânci care se umflară. Chidogo, care venise târâș la el, îi dădea apă și-i uda din când în când fruntea.

Cum stăteau așa în cușcă, auziră la ușă un zgomot ușor, apoi șoapte;

— Ecueșe, aici ești?

Pandion răspunse, apoi simți că-l atinge o mână.

Era egipteanul. Scoase de la brâu un borcănaș, frecă îndelung ceva în palmă, apoi unse încetișor rănile lui Pandion cu un ulei subțire, care mirosea greu. Elinul tresărea de durere, dar mâna sigură a egipteanului nu se oprea o clipă. Când începu să-i ungă picioarele, lui Pandion parcă îi și trecuse durerea de pe spate și, după alte câteva minute, rănitul se liniști și adormi.

— Cu ce l-ai uns? întrebă Chidogo, din colțul în care stătea pitit.

Egipteanul tăcu puțin, apoi îi răspunse:

— L-am uns cu *chithi,* cel mai bun leac, un secret al preoților noștri. Mi l-a dat și mie mama: îl cumpărase cu bani mulți de la un ostaș.

— Ești un om cumsecade. Iartă-mă, dar credeam că ești o scârbă! strigă negrul.

Egipteanul mormăi ceva printre dinți și dispăru fără zgomot în întuneric.

Din ziua aceea se împrieteni cu tânărul elin; pe prietenii acestuia însă tot nu-i lua în seamă, ca și înainte. Acum Pandion auzea adeseori, noaptea, zgomot pe lângă cușcă; dacă nu era nimeni la el, trupul ciolănos al egipteanului se strecura grăbit înăuntru. Deși născut în Ta-Chemt, deși singur și

înrăit de suferințe, când rămânea între patru ochi cu tânărul elin era totuși sincer și vorbăreț. Pandion îi află curând povestea.

Iahmos — fiu al lunii — se trăgea dintr-un neam vechi de *nedșeși,* adică foști slujitori credincioși ai faraonilor de demult, dar care, o dată cu schimbarea dinastiei, fuseseră înlăturați și aruncați în sărăcie. Iahmos însă, inițiat în științe, ajunsese scrib la guvernatorul din Sep Epur[62], când, îndemnat de soarta lui blestemată, se îndrăgostise de fata unui constructor care îi cerea o sumă mare de bani. Pierzându-și capul, amețit de dragoste și neavând nicio nădejde că o să se poată îmbogăți repede, Iahmos se hotărî să găsească cu orice chip suma de care avea nevoie și, în felul acesta, se făcu jefuitor de morminte regești. Știința de carte îl ajuta mult în această înspăimântătoare îndeletnicire, care se pedepsea cu multă cruzime. În scurt timp adună mult aur. Află însă, într-o bună zi, că iubita lui se măritase cu un slujbaș, departe, în ținuturile de la sud.

Încercă să-și înece durerea în ospețe zgomotoase și cu femei cumpărate, așa că banii se duseră repede. Curând avu nevoie de alții. Cunoscând acum căile întunecate care duceau la bogăție, se apucă din nou de groaznica lui îndeletnicire, dar până la urmă l-au prins și l-au torturat cumplit. Dintre tovarășii lui, unii au fost executați pe loc, alții și-au găsit moartea în chinuri grele. El a fost osândit să muncească în minele de aur. Convoaiele de condamnați erau îndreptate într-acolo numai o dată pe an, în timpul inundațiilor[63], așa că Iahmos fusese trimis deocamdată la o șenă unde era nevoie de brațe de muncă, deoarece se ridica un zid nou la templul lui Ptah[64].

Pandion îl asculta cu interes, minunându-se de curajul nemaipomenit al egipteanului care, altminteri, nu prea arăta a războinic.

Iahmos îi povestea câte îndurase prin criptele înspăimântătoare, unde capcane născocite de

constructori iscusiți pândeau, la fiecare pas, să prindă și să ucidă în chinuri pe îndrăzneții profanatori.

În mormintele cele mai vechi, ascunse la mari adâncimi sub piramide uriașe, comorile și sarcofagele erau apărate de porți grele, care închideau îngustele galerii de trecere. Mai târziu se construiseră labirinturi de galerii care nu duceau nicăieri, dar în care puteai să-ți găsești moartea în vreunul din puțurile adânci și cu pereți netezi, săpate acolo din loc în loc, ori puteai fi zdrobit de bolovani grei care se prăbușeau de sus când tu, jefuitor, încercai să dai la o parte lespedea care închidea intrarea în galerie, ori te puteau acoperi, când călcai pragul criptei, valurile de nisip care năvăleau din gropile făcute mai sus. Iar dacă îndrăzneai să pătrunzi și mai departe, se prăbușeau asupră-ți mase de pământ și te închideau, la strâmtoare. Între mormanele de nisip și pământ, surpat în urma ta, numai pentru că te încumetaseși să tulburi liniștea de mult răposaților faraoni. În alte morminte, mai puțin vechi, în bezna galeriilor scunde, se deschideau fără zgomot fălci de piatră, care te înhățau. Gratii, în care erau înfipte sulițe cu vârfurile înainte, se prăbușeau de pe coloane peste cei veniți, îndată ce picioarele lor călcau pe o anumită lespede a podelei. Iahmos știa câte asemenea capcane groaznice stăteau ascunse, de milenii și milenii, în tăcere și întuneric, așteptându-și victimele. Experiența se căpăta cu prețul vieții multora din tovarășii de jaf. Nu o dată, egipteanul dăduse peste resturile jalnice ale necunoscuților care își pierduseră viața prinși în capcane, cine știe când.

Iahmos și tovarășii lui petrecuseră multe nopți la marginea deșertului apusean, acolo unde cetățile morților se întindeau până departe, la sute de mii de coți. Cufundați în întuneric, neîndrăznind să vorbească ori să aprindă vreo lumină, pe dibuite, amețiți de urletele sinistre ale șacalilor și ale

hienelor, ori înfiorați, ca de tunet, de răcnetele leilor, jefuitorii săpau în galerii înăbușitoare ori străpungeau câte o stâncă dintr-o parte într-alta, căutând să descopere direcția în care se afla mormântul ascuns în adâncuri.

Era o meserie înspăimântătoare, pe potriva acelui popor care, căutând să păstreze pentru eternitate nu faptele vii, ci gloria celor morți, se gândea mai mult la moarte decât la viață.

Adânc zguduit, Pandion, care de dragul unor plăceri de o clipă își pusese și el adeseori viața în cumpănă, îl asculta cu spaimă pe omul acela slab și becisnic — și nu-l înțelegea.

— Dar de ce nu te lăsai de toate acestea? îl întrebă el o dată. Cum adică, nu puteai să pleci?

Egipteanul râse amar, în tăcere.

— Țara Ta-Chemt-ului nu e o țară ca celelalte. Tu, străine, nu poți s-o înțelegi. Noi, cei de aici, suntem toți captivi, nu numai robii, dar și fiii liberi ai Țării Negre. Altădată, în vremuri de mult uitate, deșerturile ne ocroteau. Acum, deșerturile ne sugrumă. Ta-Chemt-ul e o uriașă închisoare pentru toți, deoarece noi nu putem duce războaie cu neamurile îndepărtate, cu oștiri numeroase.

La apus, un deșert — regat al morții; la răsărit altul, care nu poate fi străbătut decât de caravane mari, cu provizii de apă; la miazăzi, triburi sălbatice, care ne dușmănesc — iar popoarele vecine fierb de mânie împotriva țării noastre, care și-a clădit bunăstarea pe suferința neamurilor mai slabe.

Tu nu ești fiu al Ta-Chemt-ului și nu poți să-ți dai seama ce îngrozitor e pentru noi să murim în ținuturi străine. În această vale Hapi, aceeași peste tot, în care strămoșii noștri au trăit robi de ani, au desfundat pământul, l-au brăzdat cu canale și l-au făcut roditor — aici trebuie să murim și noi. Ta-Chemt-ul e închis: acesta e blestemul care-l apasă. Acolo unde sunt prea mulți oameni, viețile lor n-au niciun preț. De mutat, n-avem unde să ne mutăm:

o fi el poporul nostru ales de zei, dar oamenii din țările străine nu-i iubesc…

— Acum însă, n-ar fi mai bine să fugi? stărui Pandion.

— Să fug, singur și înfierat? se miră egipteanul. Soarta mea e mai tristă decât a unui străin. Ține minte, ecueșe: de aici nu fuge nimeni! Afară numai dacă vreo putere ar răsturna toată Țara Pământului Negru. Dar cine ar putea s-o răstoarne? Și totuși asta s-a întâmplat cândva, în vremurile de demult…

Și Iahmos oftă trist.

Mai atent încă decât până atunci, Pandion se grăbi să-l descoase. Află că, din când în când, țara era zguduită de mari răscoale, care porneau de la robi. Mai află că, alături de răsculați, se ridica și sărăcimea, deoarece traiul săracilor nu se deosebea mult de acel al robilor. Află, în sfârșit, că oamenilor de rând nu le era îngăduit să aibă legături cu robii, pentru că „omul sărac ațâță furia mulțimilor din casele de muncă” — așa scriau faraonii în poveștele pe care le dădeau copiilor.

Strâmtă era lumea bieților fii ai Ta-Chemt-ului! Plugarul și meșteșugarul nu cunoșteau decât o singură uliță din așezarea lor. Căutau să aibă cât mai puțini cunoscuți și se umileau înaintea străjerilor „vestitori”, care aduceau poruncile date de slujbași. Faraonul cerea supunere și muncă grea, iar cei cât de puțin vinovați erau bătuți fără milă. Nenumărați slujbași împovărau țara. Afară de preoți și de demnitari, nimeni nu avea voie să iasă din sălașul lui și să călătorească.

Rugat de Pandion, Iahmos îi desenă pe nisip, la lumina slabă a lunii, o schiță a Ta-Chemt-ului. Și, tânărul elin se îngrozi. Se găsea în mijlocul văii unui mare fluviu, lung de mai multe mii de stadii. La miazănoapte și la miazăzi era apă, deci viață, însă nimeni nu s-ar fi putut strecura până la hotare prin această țară înțesată de fortificații și cu o populație atât de deasă. De amândouă părțile,

aproape de tot, se întindeau ținuturi pustii în care omul nu-și putea agonisi traiul.

Puținele drumuri pe care se aflau popasuri cu apă erau pline de caravane și bine păzite.

După plecarea egipteanului, Pandion petrecu o noapte fără somn: încerca să născocească un plan de evadare. Își dădea bine seama că, în măsura în care îl va istovi munca de rob, muncă peste puterile omenești, îi va pieri și nădejdea de scăpare. Iar norocul nu putea să surâdă decât unui om neobișnuit de răbdător și de puternic.

În noaptea următoare, Pandion se târî până la etruscul Cavi, îi povesti tot ce aflase de la egiptean și-l rugă stăruitor să încerce a-i răscula pe robi. Cavi își ciupea îngândurat barba și tăcea, dar Pandion știa prea bine că răscoala era pregătită mai demult, că grupurile de robi din diferite neamuri își și aleseseră conducătorii.

— Nu mai pot îndura. La ce bun? strigă el cu atâta patimă, încât Cavi se grăbi să-i astupe gura. Mai bine moartea, adăugă elinul cu glas înăbușit. Ce să mai așteptăm? Ce poate să se schimbe? Peste zece ani, chiar dacă s-o schimba ceva, noi n-o să mai putem nici lupta, nici fugi. Cum? Ți-e frică de moarte?

Cavi înălță mâna.

— Știi bine că nu mi-e frică, îi taie vorba. Dar avem în seama noastră cinci sute de vieți. Vrei să le sacrifici? Ar fi un preț prea scump pentru moartea ta!

Pandion se ridică atât de repede, încât se izbi cu capul de tavan.

— Am să mă mai gândesc, avem să mai vorbim, se grăbi să adauge Cavi. E păcat doar că nu sunt decât două șene pe aici, pe aproape. Și e prost că n-avem și în altele oameni de-ai noștri. Mai vorbim noi mâine noapte, îți dau eu de știre. Spune-i și lui Chidogo…

Pandion ieși din cușca etruscului și o luă târâș de-a lungul zidului. Cu toate că se grăbea să

ajungă la cușca lui înainte de răsăritul lunii, trecu totuși și pe la Iahmos. Egipteanul nu dormea.

— M-am târât până la tine, — șopti egipteanul mișcat, — dar nu te-am găsit. Voiam să-ți spun… Se opri o clipă, apoi urmă: Am auzit că mâine mă trimit de aici, cu încă alți trei sute, la minele de aur, în deșert. De acolo nu se mai întoarce nimeni…

— De ce? întrebă Pandion.

— Puțini din robii trimiși acolo trăiesc mai mult de un an. Nimic nu e mai groaznic decât munca aceea în inima fierbinte a muntelui, fără niciun pic de aer. Apa, câtă li se dă, nu le ajunge, iar oamenii trebuie să spargă stânca tare și să care în spinare coșuri pline cu minereu. Spre sfârșitul zilei de lucru, chiar și cei mai rezistenți cad în nesimțire și pierd sânge pe urechi și pe gură. Rămâi cu bine, ecueșe; ești om luminat. Mi-ești drag, cu toate că zadarnic m-ai scăpat de la moarte. Nu mi-ești drag pentru asta, ci pentru că ai suflet… Dezgustat de viață, un străvechi cântăreț de-al nostru a înălțat un imn întru preamărirea morții și acum îl repet și eu:

— „*Nu pot uita de moarte, cum nu poate uita bolnavul de vindecare și de lume*, — șopti egipteanul, — *cum nu pot uita să mă adăpostesc sub pânza corabiei atunci când șuieră vântul, cum nu pot uita mireasma de lotus, drumul spălat de ploaie, ori întoarcerea din război…*”

Glasul lui Iahmos se frânse într-un suspin.

Cuprins de milă, tânărul elin se apropie de el.

— Dar ai putea, singur să te…

Pandion nu-și termină vorba, că Iahmos se și trase înapoi.

— Ce spui, străine? Cum aș putea oare să-i cer lui Ka[65] să-l roadă pe Ba[66] în chinuri care nu se vor termina în vecii vecilor?…

Pandion nu înțelegea nimic. Era pe deplin încredințat că o dată cu moartea se sfârșesc și chinurile. Dar nu zise nimic, ca să cruțe credința egipteanului.

Iahmos înlătură așternutul de paie și începu să sape într-un colț, grăbit.

— Uite, primește pumnalul acesta… dacă o fi să îndrăznești cândva… Iar asta… ca să-ți aduci aminte de mine, dacă s-o întâmpla cumva să scapi din robie. Și zicând, așa, Iahmos vârî în mâna lui Pandion un obiect neted și rece.

— Ce îmi dai și la ce-mi poate folosi? se miră tânărul elin.

— E o piatră pe care am găsit-o în subteranele unui templu vechi, ascuns între stânci.

Și, bucuros că avea prilejul să-și uite soarta evocând amintiri, Iahmos îi povesti lui Pandion cum, de mult, pe vremea când căuta morminte bogate, dăduse peste un templu străvechi, misterios, ce se înălța într-o adâncitură a marelui fluviu, la mii de coți mai jos de „Cetatea” de scaun a lui Nut-Amon.

… O luase pe urmele unei cărări vechi care, pornind de pe malul unui golf mic, năpădit de stufăriș des, ducea către niște stânci cu pereții drepți. Locul acela era departe de orice așezări omenești și nu era cercetat de nimeni, deoarece malurile stâncoase și aspre nu atrăgeau cu nimic nici pe agricultori, nici pe păstori.

Prin urmare, Iahmos putea să-și caute în liniște de cercetările lui. Fără să piardă timpul, porni, ținând cărarea, pe fundul unei văi strâmte și pline de bolovani. Dar cărarea era astupată: pesemne că bolovanii se prăbușiseră mult mai încoace de vremea când legătura cu malul fluviului se făcea pe acolo. Egipteanul trecea anevoie peste bolovanii rupți din stâncă, peste șanțurile săpate de ape, printre tufele pline de țepi. Valea era plină de păianjeni, și pânzele lor, întinse de-a curmezișul trecătorii, se lipeau de obrazul nădușit al jefuitorului de morminte regești…

În cele din urmă, zidurile văii înguste se îndepărtară unul de altul, descoperind o văgăună strânsă între coline înalte. Din mijlocul ei se ridica

o movilă cu câte un șir de șanțuri de irigație de fiecare parte; poate că, pe vremuri, fusese acolo un izvor din care oamenii trăgeau apă pentru grădini. O tăcere de mormânt stăruia în negura tulbure a văii. Aerul era înăbușitor și neclintit. Stânci negre și lucioase se înălțau de jur împrejur închizând văgăuna. Numai în partea opusă se zărea o trecătoare strâmtă, la fel cu aceea prin care ajunsese Iahmos în locul acela uitat de lume.

Jefuitorul se urcă pe o colină și de acolo văzu, deschisă în stâncă, gura unei galerii, pe care n-o putuse descoperi mai înainte din pricină că i-o ascundea creștetul movilei. Gura galeriei era astupată și Iahmos trebui să se trudească mult până să pătrundă înăuntru. În galerie era întuneric și răcoare. După ce se odihni puțin, își aprinse opaițul pe care-l purta totdeauna cu el și porni de-a lungul coridorului înalt, cercetând cu grijă statuile care-l străjuiau de amândouă părțile: îi era frică de cursele viclene, care ucideau în chinuri pe trecători. Dar temerile lui se dovediră deșarte, fie că străvechii constructori nu pregătiseră capcane știind că locul era bine tăinuit, fie că, după mii și mii de ani, ruinate și ele, capcanele nu mai puteau ucide. Iahmos pătrunse fără nicio piedică într-o vastă subterană rotundă. Acolo, în mijloc, era cioplit în piatră zeul Thot[67], care, din înălțimea soclului, își întindea pliscul lung spre pământ. În pereți se vedeau zece intrări, înguste doar cât niște crăpături și așezate la depărtări egale una de alta. Toate dădeau în încăperi pline cu obiecte pe jumătate putrezite de vreme: suluri, papirusuri, tăblițe de lemn cu desene și cu inscripții… Una din încăperi era încărcată cu mănunchiuri de ierburi uscate, care se prefăceau în praf la cea mai ușoară atingere, în alta zăceau grămezi de pietre. Iahmos cercetă opt încăperi fără să descopere nimic de seamă. Toate erau pătrate. A noua intrare îl duse într-o încăpere alungită, cu coloane de granit de-a lungul pereților. Între coloane erau fixate plăci de

diabază[68] neagră, acoperite cu inscripții în limba străveche a Ta-Chemt-ului. În mijlocul încăperii era încă o statuie a zeului Thot, cel cu pliscul lung. Pe soclul statuii, într-o cupă plată de aramă, sclipi în lumina opaițului o piatră scumpă. Iahmos o ridică lacom, o apropie de flacăra mică și nu-și putu stăpâni un strigăt de dezamăgire: piatra nu era dintre cele prețuite în Ta-Chemt. Ochiul încercat al jefuitorului văzu dintr-o dată că nu avea valoare. Totuși, lucru ciudat, cu cât se uita mai atent la ea, cu atât piatra necunoscută i se părea mai atrăgătoare. Era o bucată de cristal verde-azuriu, cât un vârf de suliță, plată, șlefuită și nespus de străvezie. Interesat acum, Iahmos cercetă inscripțiile de pe pereți, în nădejdea că va găsi vreo însemnare cu privire la piatră. Încă nu uitase limba străvechilor locuitori ai Ta-Chemt-ului, pe care o învățase în școala superioară de scribi, așa că încercă să descifreze hieroglifele păstrate neatinse pe placa de diabază.

În subsol era aer puțin, orificiile pentru aerisirea templului se astupaseră de mult, iar uleiul din opaiț era pe sfârșite. Totuși, Iahmos citea, citea stăruitor. Încetul cu încetul, se desfășura înaintea lui, a hoțului prigonit de societate, povestea unei întâmplări din timpurile străvechi, curând după terminarea marii piramide a lui Khufu[69]. Faraonul Gedefra l-a trimis atunci pe Baurged, vistiernicul lui, departe în sud, în Ta-Nuter, Țara Duhurilor, să cunoască hotarele pământului și Marele Arc, adică oceanul. Baurged a plecat cu șapte corăbii, cele mai bune pe care le avea țara, pornind din Sun[70], port la Apele de Azur[71]. Șapte ani a ținut călătoria fiilor Țării Negre. Au ajuns la Marele Arc, plutind apoi mult timp spre miazăzi, de-a lungul unor țărmuri necunoscute. Jumătate din oameni și patru corăbii au pierit în furtunile cumplite din Marele Arc, dar cei rămași au poposit în Puntul legendar. Porunca faraonului îi gonea însă tot înainte: trebuia să afle unde se

găseau, în sudul îndepărtat, hotarele pământului. Și fiii Țării Negre și-au părăsit corăbiile și au pornit spre sud pe uscat.

Au călătorit așa doi ani și mai bine prin păduri întunecoase, au străbătut stepe nesfârșite, au trecut peste munți înfricoșători — lăcașuri de fulgere — și au ajuns, sfârșiți de puteri, la un fluviu mare, unde trăia un popor puternic, care știa să zidească temple de piatră. Și s-au încredințat că hotarele pământului rămâneau mereu tot în depărtări necuprinse, undeva în sud, peste stepele azurii și pădurile cu frunze de argint și că, dincolo de marginea pământului, se întinde iarăși Marele Arc, Oceanul, ale cărui hotare niciun muritor nu le putea cunoaște. Dându-și seama că nu vor fi în stare să împlinească până la capăt porunca faraonului, navigatorii s-au întors în Punt și au echipat alte vase în locul celor vechi, mâncate de carii sau sparte în lupta cu valurile Marelui Arc. Dar cei rămași abia ajungeau pentru o singură corabie. După ce au încărcat-o cu darurile primite în Punt, vitejii au vrut să se întoarcă îndărăt tot pe drumul neînchipuit de greu pe care veniseră. Dorința lor de a se vedea în patrie le-a sporit puterile: au biruit vânturile, valurile, furtunile de nisip, perfidia stâncilor submarine, foamea și setea, și au ajuns în portul Sun după șapte ani de la plecare.

În timpul acesta, în Țara Neagră se schimbaseră multe: noul faraon, necruțătorul Khafra[72], își silea supușii să uite de toate, afară de construirea celei de a doua piramide, deoarece voia ca acest monument colosal să-i preamărească numele peste mii și mii de veacuri. Întoarcerea călătorilor a nedumerit pe toată lumea, dar faraonul a rămas dezamăgit, aflând că marginile pământului și ale oceanului nu puteau fi atinse și că popoarele care trăiau departe, la sud erau foarte numeroase. Baurged îi dovedise, lui, care se socotea stăpân al lumii întregi, că Ta-Chemt-ul nu era decât un

colțișor din nemărginitul pământ cu păduri întinse, cu râuri nenumărate, cu tot felul de roade și de fiare, locuit de tot felul de neamuri care se pricepeau și ele să muncească și să vâneze…

Mânia faraonului s-a abătut atunci asupra călătorilor: tovarășii lui Baurged au fost exilați în ținuturi îndepărtate, s-a dat opreliște, sub amenințarea pedepsei cu moartea, să nu se vorbească despre această călătorie, s-au șters din însemnările faraonului Gedefra pasajele în care se pomenea despre misiunea acestor călători în sud, în Țara Duhurilor — și înșuși Baurged ar fi pierit de mânia lui Khafra, iar amintirea călătoriei lui ar fi dispărut pentru totdeauna din mintea oamenilor, dacă n-ar fi intervenit bătrânul preot al lui Thot. Zeul Thot era ocrotitorul științelor, al artelor și literelor, și însuși preotul îl îndemnase pe răposatul faraon să caute marginile pământului și noi bogății, atât de necesare Ta-Chemt-ului sărăcit de cheltuielile ce se făcuseră pentru uriașa piramidă. Înlăturat de preoții lui Ra[73] de la curtea faraonului Khafra, preotul i-a venit în ajutor călătorului și l-a adăpostit în tainicul templu al lui Thot, unde pusese la adăpost și felurite cărți secrete, planuri, plante și pietre aduse din țările îndepărtate. Apoi a poruncit ca povestea marii călătorii a lui Baurged să fie scrisă pe lespezi de piatră și păstrată într-o tainiță subterană, până va veni vremea să fie scoase la iveală. Din cea mai îndepărtată țară la care ajunsese dincolo de marele fluviu de la miazăzi, Baurged adusese o piatră verde-azurie, prin care lumina străbătea ușor. Locuitorii din Ta-Chemt n-o cunoșteau, deoarece asemenea pietre se găseau numai la sud de marele fluviu, în Țara Stepelor Azurii, la care soseai după trei luni de drum. Baurged i-o oferise zeului Thot, ca dovadă că ajunsese la marginea lumii. Acum, Iahmos o găsise pe soclul statuii și o luase.

Nu putuse citi povestea întregii călătorii, fiindcă, în momentul când ajunsese la descrierea

unor grădini submarine fermecate, descoperite de călătorii care plutiseră pe Apele de Azur, i se stinsese opaițul. Jefuitorul izbutise cu greu să iasă din subterane. Luase cu el numai piatra cea minunată, adusă din țări îndepărtate.

La lumina zilei, piatra părea și mai frumoasă. Iahmos nu se mai despărțise de ea, dar piatra nu-i adusese noroc.

Pandion avea de străbătut cale lungă până în patrie, și Iahmos nădăjduia că această piatră, cu care Baurged izbutise să se întoarcă din depărtări ca acelea, îi va ajuta și elinului.

— Și până atunci nu știuseși nimic despre această călătorie? îl întrebă Pandion.

— Nu, ea a rămas ascunsă fiilor Ta-Chemt-ului, îi răspunse Iahmos. Puntul îl cunoaștem de mult; corăbiile Ta-Chemt-ului au făcut multe călătorii acolo, dar ținuturile din sudul îndepărtat sunt încă, pentru noi, Țara misterioasă a Duhurilor.

— Bine, dar se poate să nu mai fi încercat și alții? Și nimeni n-a mai fost în stare, ca tine, să descifreze acele inscripții străvechi și să vorbească despre ele? stărui Pandion.

Iahmos rămase îngândurat; nu știa ce să-i răspundă.

— Cârmuitorii ținuturilor de la miazăzi au făcut multe călătorii până în adâncul ținuturilor de acolo, dar n-au lăsat alte însemnări. Au înșirat, în slove, doar bogățiile pe care le-au jefuit pentru faraon: fildeș, aur și pești. Căile însă au rămas necunoscute și nimeni n-a încercat să treacă pe mare dincolo de Punt. Prea mari sunt primejdiile, iar țara nu mai are oameni viteji ca acei din vechime.

— Dar de ce n-a citit nimeni inscripțiile? stăruia mereu Pandion.

— Nu știu… nu pot să-ți spun, mărturisi egipteanul.

Într-adevăr, Iahmos nu putea să știe că preoții, care treceau în ochii oamenilor Țării Negre drept

mari învățați, păzitori ai tainelor străvechi, nu mai aveau de mult aceste însușiri. Știința degenerase în rituri religioase și în formule magice; papirusurile care păstrau înțelepciunea veacurilor de demult pieriseră, mistuite de veacuri, în morminte. Templele erau părăsite și ruinate și nimeni nu se interesa de istoria oglindită în nenumăratele inscripții săpate în trainica piatră. Iahmos era străin de adevărul că aceasta era soarta de neînlăturat a științelor care se rup de forțele dătătoare de viață ale poporului și se închid într-un cerc îngust de inițiați…

Zorile se apropiau. Pandion se despărți, cu inima grea, de nefericitul și deznădăjduitul egiptean. Voia să ia numai pumnalul, iar piatra să i-o lase.

— Cum, tot nu înțelegi că nu mai am nevoie de nimic? îl întrebă Iahmos. Și vrei să lași minunea asta de piatră aici, în senă, în groapa asta murdară?

Pandion luă pumnalul în dinți, strânse piatra în mână și se târî, cât putu mai repede, spre cușca lui, ferindu-se cu grijă de lumina lunii.

Zăcu așa, treaz, până spre ziuă. Obrajii îi ardeau, trupul îi tremura. Se gândea că soarta lui făcea, acum, o mare cotitură, că poate i se apropie sfârșitul zilelor dureroase, pustii, deznădăjduite și chinuitoare.

Gaura care slujea de intrare în cușcă însemna pe zid o pată cenușie; întunericul opac din bârlogul sărăcăcios se mai risipise. Pandion ridică pumnalul în lumina difuză. Lama era lată, de bronz negru[74] cu o nervură la mijloc și bine ascuțită. Pe mânerul masiv, bătut în azem, era sculptată o leoaică cu trupul încordat — simbol al fioroasei zeițe Sehmet[75]. Pandion săpă cu pumnalul o groapă mică într-un colț, sub perete, și ascunse acolo darul primit. Atunci își aduse aminte de piatră; o găsi în paie, pe dibuite, și se apropie iarăși de ieșire, s-o vadă mai bine.

Piatra turtită, cu marginile rotunjite, tare, foarte curată și foarte străvezie, nu mai mare decât un vârf de suliță, în lumina tristă și scăzută a zorilor, părea de azur brumat.

Pandion o așeză pe palmă și scoase mâna din cușcă. În aceeași clipă, soarele care răsărea își revărsă razele asupra ei. Piatra străluci puternic, iar culoarea, verde-azurie, izbucni surprinzător de vie, de luminoasă și adâncă, cu o nuanță caldă, ca a vinului auriu și transparent! Fața pietrei, netedă ca oglinda, fusese șlefuită pesemne.

Strălucirea ei îi aduse aminte lui Pandion de ceva drag inimii sale și îi încălzi sufletul împovărat. Marea… Într-adevăr, așa arată marea departe de țărm, la ceasul când soarele e sus pe albastrul cerului fără nori. Natur-ae, piatră divină — așa o numise nefericitul Iahmos!

Neasemuita izbucnire de lumină a cristalului, în dimineața aceea lipsită de bucurii, îi păru tânărului elin ca un semn prevestitor de noroc.

Da, neprețuite erau aceste daruri! Un pumnal și o nestemată cum nu s-a mai văzut! Pandion era acum încredințat că piatra îl va ajuta să se întoarcă la mare — la marea care nu-l va trăda, care îi va reda libertatea și patria. Își cufundă privirea în adâncul ei străveziu, din care se ridicau valuri ca acelea de pe țărmurile patriei…

Toba răpăi înăbușit și amenințător deasupra cuștilor din șenă: suna deșteptarea!

Pandion se hotărî să nu se despartă de piatra cea minunată, să nu lase acest simbol al mării slobode în pământul prăfuit din șenă, și să-l păstreze la el, toată viața!

După mai multe încercări neizbutite, descoperi, în sfârșit, un mijloc: ascunse bine piatra în centură, apoi îngropă repede pumnalul. Era cât pe aci să întârzie de la masa de dimineață.

Pe drum, și mai târziu, în timp ce lucra în grădină, îl urmări din ochi pe Cavi. Etruscul le spunea, scurt, câte un cuvânt, când unuia, când

altuia din conducătorii aleși de oamenii din șenă. Pandion îi cunoștea. Unul după altul, aceștia alergau și transmiteau și altora ce le spusese el.

Elinul prinse un moment potrivit și se apropie de Cavi. Omul cioplea un bloc de piatră. Fără să-și ridice capul, îi spuse repede și cu glas înăbușit, pe nerăsuflate:

— Astă-seară, înainte de răsăritul lunii, în trecătoarea din margine, lângă zidul dinspre miazănoapte…

Pandion se întoarse la munca lui. Mai târziu, în drum spre șenă, îi împărtăși și lui Chidogo porunca etruscului.

Își petrecu toată seara în așteptare. De mult nu-și mai simțise sufletul atât de avântat, de mult nu mai fusese atât de hotărât să lupte!

Îndată ce șena se liniști și războinicii de pe ziduri ațipiră, Chidogo se ivi în umbra cuștii lui Pandion.

Se târâră apoi împreună spre zid, strecurându-se printre cocioabe. Ajunseră la zidul dinspre miazăzi și intrară în trecătoare. Întunericul era negru ca păcura.

Războinicii se arătau rar pe creasta acestui zid: le venea mai ușor să supravegheze ce se petrece jos, uitându-se prin golurile dintre cuști, sau de pe zidul de la apus, sau de pe cel de la răsărit. Așadar oamenii puteau nădăjdui că paza de sus n-o să audă un schimb de vorbe șoptite jos, cu glas scăzut.

În trecătoare erau culcați, pe două rânduiri, cap la cap și atingând pereții cu picioarele, nu mai puțin de șaizeci de robi. Printre ei erau și Cavi și Remd.

Cel mai în vârstă dintre etrusci îi chemă la el, în șoaptă, pe Pandion și pe Chidogo.

Tânărul elin puse, pe dibuite, pumnalul în mâna etruscului. Omul simți răceala metalului. După o clipă de nedumerire, înțelese și strânse repede

mâna: se tăie, dar apucă arma cu lăcomie, mulțumind pe șoptite.

Chinuit de dorul unei arme, încercatul luptător era fericit. Își dădea seama că, cedându-i neprețuitul pumnal, tânărul elin îi recunoștea superioritatea alegându-l, astfel, conducător.

Fără să-l mai întrebe pe Pandion de unde își făcuse rost de pumnal, Cavi începu să vorbească. Făcea, pauze lungi, pentru ca toți cei din apropiere să-i poată repeta spusele și, în felul acesta, ele să ajungă până la cei de la margini. Sfatul conducătorilor începu. Era vorba de viața și de libertatea celor cinci sute de oameni închiși în șenă.

Cavi le spunea că răscoala trebuia să izbucnească imediat, altfel nu le mai rămânea nicio nădejde, ba chiar puteau ajunge și mai rău, dacă stăpânii i-ar risipi ca mai înainte la alte munci, departe unii de alții.

— Puterile ni se irosesc în munca grea la care ne silesc asupritorii. Zi după zi ne pierdem sănătatea, adică ne pierdem puterea, singura noastră chezășie de izbândă. Dacă vom muri în lupta la care pornim bucuroși acum, moartea va fi o cinste pentru noi, și de o mie de ori mai ușoară decât moartea sub biciul cumplit!

Un murmur de încuviințare se ridică în beznă de-a lungul șirurilor de ascultători.

— Da, răscoala nu poate fi amânată, — urmă Cavi, — dar mai întâi trebuie să găsim drumul pe unde să ieșim din țara asta blestemată. Chiar dacă am sparge zăvoarele la alte două sau trei șene și chiar dacă am avea arme, tot n-am fi destul de tari, tot n-am putea ține piept multă vreme. De când cu marea răscoală a robilor[76], stăpânitorii țin șenele izolate unele de altele: n-avem legături cu celelalte, n-avem cum să răsculăm deodată toată mulțimea de robi. Suntem chiar în capitală, aici e oaste multă, oaste este și în țară, și n-o să putem trece luptând peste tot. Arcașii din Aigyptos sunt

necruțători, noi n-o să avem decât puține arcuri și, oricum, nu știm toți cum să le mânuim. Așa că trebuie să chibzuim dacă putem străbate deșertul spre răsărit ori spre apus. Deșertul e aproape, dacă ieșim de aici, dăm foarte curând de el. Altfel, cred că ar trebui să renunțăm, pentru că ne-am pierde zadarnic puterile și am muri în chinuri. Prin urmare să pornească la luptă cu slabă izbândă, numai cei hotărâți să înfrunte o moarte aproape sigură. În ceea ce mă privește, eu încerc.

După ce vorbi așa, etruscul tăcu. Printre robi se stârni un murmur de șoapte însuflețite.

Vorbele lui Cavi, repetate de la un capăt la altul, le treziseră la început spiritul de luptă. Acum însă, îndrăzneții conducători stăteau în cumpănă, încrederea în izbândă se risipea ca o umbră. Chiar și cei mai curajoși șovăiau. Era beznă. În întunericul adânc pluteau șoapte și vorbe abia îngânate în diferite limbi.

Amu, un semit bărbos, de felul lui din ținuturile care se întind dincolo de Apele de Azur, veni târâș în mijlocul grupului unde stăteau culcați cei patru prieteni. Mulți dintre robi erau de același sânge cu el.

— Cer să pornim îndată răscoala. Chiar dacă o fi să ne înghită moartea, tot trebuie să încercăm a ne răzbuna pe blestemații din țara aceasta blestemată! Pilda noastră va fi urmată și de alții. Ta-Chemt-ul trăiește de mult în pace. Arta fioroasă cu care ne asuprește a stins în milioane de robi voința de a lupta. Să le-o aprindem noi!

— Gândești frumos și ești viteaz, îl întrerupse etruscul. Dar ce-o să le spui oamenilor pe care îi conduci?

— O să le spun același lucru! răspunse semitul cu aprindere.

— Și ești sigur că ei or să te urmeze? șopti etruscul. Adevărul e greu de spus… iar minciuna n-are niciun rost. Oamenii își dau bine seama unde

stă adevărul. Pentru ei, adevărul e ceea ce are fiecare în inima lui.

Semitul nu răspunse. În clipa aceea, libianul Ahmi se strecură mlădios printre oamenii culcați. Pandion știa că acest sclav tânăr, prins într-o bătălie la Coarnele Pământului, se trăgea dintr-un neam nobil. Libianul îi încredință că aproape de mormintele celor mai vechi regi ai Ta-Chemt-ului, pe lângă orașele Tenis și Abidos, trecea, spre sud-vest, drumul către Uahet-Uer, o mare oază din deșert. Acest drum era o cărare slab păzită și de-a lungul ei se înșirau puțuri bune, cu apă din belșug. Așa că, spunea el, — oamenii să intre în deșert dincolo de templul alb Zeșer-Zeșeru și să se îndrepte spre nord-vest, apoi, la o sută douăzeci de mii de coți de fluviu, să taie drumul. Libianul se oferea să le fie călăuză până la cărare, și chiar mai departe. Oaza avea ostași puțini, așa că răsculații ar putea s-o ocupe ușor. Mai departe, numai la douăzeci și cinci de mii de coți, în deșert, se afla a doua oază mare, Pașt, care se întindea ca o fâșie spre vest. Venea apoi oaza Mut de la care pornea până la dealurile Șarpelui Mort o potecă tot așa, cu puțuri, iar de acolo se deschidea alt drum, spire miazăzi. Drumul acesta ducea în țara negrilor, pe care libianul mărturisea că n-o cunoaște.

— Și eu știu drumul, — se amestecă în vorba Chidogo, — l-am străbătut în anul blestemat când am căzut în robie.

— În oaze sunt foarte multe curmale. Am putea să facem popasuri. Forturi nu sunt de loc. Ca să ajungem mai repede la Șarpele Mort, putem lua cu noi și vite de povară. Dincolo de Lacul Sărat se găsește apă în multe locuri, apropiate unul de altul.

Planul libianului, care părea ușor de îndeplinit, a fost primit de toți. Dar Cavi, mai prudent, îl întrebă:

— Ești sigur că de la malul râului până la puțuri sunt numai o sută douăzeci de mii de coți? Mă tem că drumul e mai lung…

— Poate să fie și ceva mai lung, — îi răspunse libianul fără să se tulbure. Dar un om voinic poate să-l străbată și fără să bea apă, numai să nu pornească după miezul nopții, iar după ce a pornit, să nu se oprească la odihnă. În deșert, omul nu poate trăi fără apă mai mult de o zi și o noapte și, afară de asta, după amiază nu se poate merge.

Un asiatic, un heriuș, propuse să năvălească toți, de pe drumul care duce la portul Sun, de-a dreptul asupra cetății. Dar oricât de ispititor ar fi fost pentru robi — cei mai mulți asiatici și neamuri Amu — să încerce a răzbi deodată spre răsărit, planul le păru tuturor cu neputință de realizat.

Propunerea libianului era mult mai bună, dar se iscă neînțelegere între negri și asiatici: pe cei din urmă, drumul spre sud-vest îi ducea și mai departe încă de patria lor, în schimb era îmbietor pentru negri și pentru libieni. Libienii nădăjduiau să răzbată la nord de oaza Mut, iar de acolo să treacă în țara lor, în partea care nu era supusă oștilor Ta-Chemt-ului. Pandion și cei doi etrusci doreau să meargă cu ei.

Dar pe toți îi împăcă un nubian în vârstă, care le spuse că știa el, spre sud, un drum care ocolea cetățile Țării Negre, trecând apoi prin stepele țării Nub spre Apele de Azur.

Secera subțire a lunii, se înălțase peste terasele dealurilor pustii, și robii porniți pe răscoală își pregăteau încă planul lor de fugă. Discutau acum amănuntele răscoalei, împărțind roluri fiecărui grup și numindu-și conducătorii.

Hotărâră să înceapă răscoala peste două nopți, îndată ce s-o face întuneric beznă.

Apoi cei șaizeci de oameni se împrăștiară târâș, fără zgomot, prin toate colțurile șenei. Pe cerul luminat de luna abia înălțată, se profilau, întregi, siluetele paznicilor de pe ziduri. Plini de dispreț pentru cei care dormeau jos, în groapa adâncă, nici nu bănuiau ce se petrece acolo.

Toată ziua următoare, toată noaptea acelei zile și încă o zi, robii se pregătiră cu băgare de seamă, ca să nu fie descoperiți. De frica trădătorilor, conducătorii luau hotărâri numai cu oamenii pe care îi cunoșteau bine, socotind că și ceilalți se vor alătura mulțimii de răsculați, după ce vor măcelări paznicii. Sosi și noaptea răscoalei. Grupuri mici de oameni se adunau, fără zgomot, în întuneric: unul lângă zidul de la nord, altul lângă cel de la apus și al treilea lângă cel de la sud. În partea de răsărit, lângă zidul dinăuntru, se adunară două grupuri.

Mișcările oamenilor fuseseră atât de repezi, încât, în clipa, când Cavi lovi cu o piatră într-un urcior gol — semnalul de atac — robii se și aburcaseră, piramide omenești, unul peste altul. Șaptezeci de trupuri alcătuiau un urcuș, o punte vie rezemată de zidul drept. Erau cinci punți de acestea. Înfierbântați de apropierea luptei, oamenii alergau în toate părțile și urcau pe ele, căutând să ajungă la ziduri.

Cavi, Pandion, Remd și Chidogo ajunseră printre cei dintâi pe zidul dinăuntru. Într-o clipă, fără să stea la gânduri, tânărul elin se aruncă în beznă, urmat de zeci de oameni care alergau și săreau după el.

Doborî un războinic care ieșise din încăperea gărzii, îi sări în spinare, îi prinse capul și i-l răsuci spre spate. Vertebrele gâtului trosniră ușor și cedară: trupul rămase moale în brațele lui Pandion. Împrejur, în întuneric, mormăind înăbușit, robii îi căutau pe odioșii dușmani și săreau asupra lor. Se repezeau furioși, cu mâinile goale, deși războinicii erau înarmați. Cel atacat nici n-avea când să primească lupta cu unul, deoarece alții năvăleau asupră-i dintr-o parte și de la spate. Fără arme, dar, înarmați cu furia deznădejdii, robii își înfigeau dinții în mâinile care țineau arme și își vârau degetele în ochii dușmanilor. Arme, arme cu orice preț! Acesta era singurul lor gând. Cei care izbuteau să smulgă o suliță sau un cuțit, simțindu-

și mâinile întărite de o putere dătătoare de moarte, se repezeau și mai mânioși asupra dușmanilor. Pandion ucisese unul, îi luase spada și acum tăia în dreapta și în stânga. Chidogo mânui a o prăjină mare, din cele pe care robii înșirau hârdaiele când cărau apă.

Cavi sări de pe seara vie drept peste cei patru războinici care făceau de strajă la ușa dinăuntru. Uluiți, egiptenii nu opuseră decât o slabă împotrivire, striviți într-o clipă de grămada de oameni care se prăbuși în tăcere și în întuneric, peste capetele lor.

Cu un strigăt de biruință, Cavi trase zăvorul masiv și mulțimea de robi eliberați umplu imediat tot locul gol dintre ziduri. Unii năvăliră în casa mai-marelui șenei, ucigând pe războinicii care, schimbați din gardă, se odihneau.

Sus, pe ziduri, încăierarea fu și mai crâncenă. Cei nouă paznici de acolo îi văzuseră din timp pe atacatori. Săgețile porniră șuierând. În tăcerea nopții se auzeau gemetele răniților și zgomotul trupurilor prăbușite.

Dar cei nouă nu putură să se împotrivească mult, deoarece o sută de robi furioși se năpustiră de-a dreptul asupra sulițelor întinse. Unii căzură peste paznici și se rostogoliră de pe zid împreună cu ei.

În acest timp, răfuiala cu paznicii și cu slujitorii se sfârși. Oamenii găsiră la comandantul gărzii cheile de la poarta cea mare. Scrâșnetul aspru al balamalelor ruginite răsună în liniștea nopții ca un strigăt de biruință.

Sulițele, scuturile, cuțitele, arcurile — toate armele, până la cea din urmă săgeată — fuseseră luate de la cei căzuți. Robii care apucaseră arme trecură în fruntea coloanei, apoi se îndreptară cu toții, în grabă și în tăcere, spre fluviu. Dar când dădură de așezări omenești, se porniră pe jaf și pe omor, luară tot ce găsiră și zeci de locuitori își pierdură viața. Sclavii răsculați căutau arme și

mâncare. Fără strășnicia conducătorilor, ar fi dat foc la toate casele. Însă Cavi se temea că mișcarea va alarma prea curând garnizoana din capitală.

În sfârșit, începură să treacă fluviul, folosind toate bărcile, șlepurile și plutele pe care le găsiră pe mal. Câțiva căzură în apă, sfârtecați pe loc de crocodilii uriași, paznicii fluviului.

Nu trecuseră nici două ore de la izbucnirea răscoalei, și grupul din frunte se și apropia de porțile unei șene așezate de cealaltă parte a fluviului, pe drumul către templul Zeșer-Zeșeru.

Cavi, Pandion și doi libieni se apropiară de-a dreptul de poartă și bătură; alți robi — vreo sută — se adunară lângă zid, în jurul lor.

— Cine sunteți și ce vreți? se auzi, de sus, glasul paznicului.

Un libian, care cunoștea limba, ceru să vină mai-marele șenei întrucât aveau să-i dea o scrisoare din partea înaltului conducător al lucrărilor.

Se auzi cum se sfătuiau câțiva dincolo de poartă, se zăriră făclii aprinse. Prin poarta deschisă, răsculații văzură, între ziduri, o curte la fel cu aceea pe care abia o părăsiseră. Comandantul gărzii ieși dintr-un pâlc de războinici și ceru scrisoarea. Ca fulgerul, Cavi se repezi și, urlând, îi înfipse în piept pumnalul lui Iahmos, în timp ce Pandion și libienii săreau asupra războinicilor. Robii înarmați care stăteau gata de luptă sub ziduri, auzind larma, năvăliră în incintă cu chiote înspăimântătoare. Făcliile se stinseră. În întunericul adânc se contopeau gemete, urlete și strigăte de luptă. Pandion izbuti să-i răpună repede pe cei doi războinici care păzeau poarta interioară. O deschise larg și trimise cu strigăte puternice în șena trezită de zgomot înflăcărata chemare la răscoală. Robi de felurite neamuri alergau prin curte, uluiți, strigându-și frații. Vuietul, la început ca de albine îndârjite, crescu schimbându-se într-un urlet puternic. Războinicii de pe ziduri alergau

de colo până colo; le era frică să coboare și doar strigau, blestemând, furioși și aruncând, la întâmplare, câte o săgeată în întuneric. De jos, din curte, săgețile și sulițele bine mânuite îi uciseră pe războinicii de pe zid și lupta se potoli. A doua șenă era și ea eliberată.

Învălmășiți și amețiți de bucuria libertății, oamenii se revărsau grămadă pe poartă și se împrăștiau în toate părțile, fără să mai asculte de conducători. Curând se auziră dinspre așezări urlete deznădăjduite și în bezna nopții se aprinseră pete roșii: izbucneau incendii. Cavi îi sfătui pe ceilalți conducători să-și adune cât mai repede oamenii care înțelegeau că trebuie să fie disciplinați. Etruscul îngândurat își ciupea barba. În ochii lui ațintiți spre apus se reflectau, jucăușe, luminițele roșii și pâlpâitoare ale focurilor.

Se gândea că, poate, greșiseră; robii din cea de a doua senă ar fi trebuit să fie mai întâi pregătiți și numai după aceea eliberați. Răsculaților li se spusese că trebuiau să lupte laolaltă pentru un anumit scop, pe când cei oare li se alăturau acum erau nepregătiți, făcând fiecare cum îl tăia capul. O mulțime ca aceea, amețită de bucuria că se își răzbuna și, în același timp, își căpăta și libertatea, nu putea să le fie de folos răsculaților, ci mai curând putea să le strice.

Așa se și întâmplă. Mulți din robii din prima șena se porniră și ei pe jafuri și distrugeri. Afară de asta, în loc să se folosească fiecare clipă, se pierdea timpul.

Cu rândurile simțitor rărite, coloana se îndreptă spre a treia șenă, la opt mii de coți de a doua, chiar alături de templul Zeșer-Zeșeru.

Nu mai era când să schimbe planul răscoalei, deși Cavi prevedea greutăți mari. Într-adevăr, pe măsură ce se apropiau de șenă, etruscul vedea războinici înșirați pe ziduri și-i auzea strigând: „Aatu, aatu!”[77] Curând începură să șuiere săgeți: egiptenii întâmpinau coloana de la distanță.

Răsculații se opriră să-și întocmească planul de atac. Pregătită de apărare, șena era o fortăreață puternic întărită, care nu putea fi cucerită ușor. Răsculații făcură o gălăgie de iad, pentru ca robii dinăuntru să se trezească și să sară asupra paznicilor. Însă robii întârziau: nu îndrăzneau, ori nu se pricepeau cum să atace straja de pe ziduri.

Cavi striga răgușit la conducători, căutând să-i convingă că atacul trebuia să înceteze. Dar nu reușea. Biruința, până acum câștigată ușor, îi înflăcărase. Li se părea că erau în stare să elibereze toți robii din Ta-Chemt și să ocupe țara.

Deodată, libianul Ahmi strigă sfâșietor. Sute de capete se întoarseră spre el și oamenii îl văzură dând din mâini și arătând spre apă. De pe malul care se ridica în trepte până la stânci, se vedea, la mare depărtare, fluviul cu mulțimea de cheiuri ale capitalei. Acolo, jucau peste tot nenumărate scântei de făclii, formând laolaltă ca o fâșie de lumină difuză și tremurătoare. Multe lumini de acelea ajunseseră până la mijlocul fluviului și se îndreptau acum spre două puncte de pe malul pe care se aflau răsculații.

Nu mai încăpea îndoială: grupe mari de războinici treceau fluviul și se grăbeau să înconjure locul unde bântuiau incendiile și unde se găseau răsculații.

Robii forfoteau pe mal. Încă tot nu aveau un plan de atac. Unii încercau să se apropie de dușmani mergând pe fundul canalului de irigație, alții trăgeau fără niciun rost cu arcurile, risipindu-și prețioasele săgeți.

Cavi cercetă în întuneric, cu privirea, grămada de oameni. Deși nu se vedea bine, își dădu totuși seama că abia vreo trei sute din ei ar fi fost în stare să lupte, că dintre aceștia nici jumătate n-aveau cuțite ori sulițe și că arcuri n-aveau cu totul decât vreo treizeci. Și se gândi că, peste puțin, necruțătorii arcași ai Țării Negre, sute și sute, vor revărsa de departe, peste robi, o ploaie de săgeți

lungi, iar alte sute și sute de războinici iscusiți vor încercui mulțimea care abia dăduse de gustul libertății!

Cu ochii scânteind de mânie, Ahmi striga că era miezul nopții și că, dacă nu se hotărau acum, n-or să mai poată pleca.

Libianul, Cavi și Pandion au trebuit să-și piardă multe clipe prețioase până să-i facă pe oameni să înțeleagă, înflăcărați și însetați de luptă cum erau, că ar fi zadarnic să încerce a se împotrivi ostașilor din capitală. Conducătorii stăruiau să plece toată lumea în deșert, fără întârziere. Iar cei care, dornici să caute arme, să se răzbune ori să jefuiască, n-ar vrea să meargă — să fie lăsați, la urma urmei, în voia soartei. Atunci robii se despărțiră: cei care nu voiau să plece mai departe o luară la vale, de-a lungul fluviului, spre moșia bogată a unui demnitar, atrași de zgomotul și de făcliile care-și jucau luminile acolo, iar ceilalți, peste două sute, se îndreptară spre deșert.

Curând mulțimea de oameni pătrunse, unduind ca un șarpe lung, în trecătoarea adâncă dintre coastele stâncilor, încă încinse de dogoarea zilei trecute și porni peste șes. O câmpie nesfârșită, plină de nisip și de pietriș, se întindea înaintea lor. Pandion se uită pentru ultima oară îndărăt, la fluviul uriaș care sclipea domol în vale. Câte zile de suferință, de deznădejde, de speranță și de mânie petrecuse acolo; apele acelea line oglindeau durerea lui! Bucuria și recunoștința caldă față de tovarășii credincioși îi umpleau inima. Își întoarse triumfător fața de la țara robiei și grăbi pasul, și așa destul de iute.

Ceata de răsculați ajunsese la douăzeci de mii de coți departe de capătul văii, când libianul dădu semnalul de oprire. În urma coloanei, la răsărit, cerul începea să se lumineze.

Spre apus, în zarea încă plumburie, se profilau, șterse, liniile movilelor rotunde de nisip, unele înalte de câte o sută cincizeci de coți, împrăștiate

în valuri domoale până la orizontul posomorât. În zorile încă nedesluşite, aerul era neclintit; lătratul şacalilor şi râsul hienelor se potoliseră.

— Ce vrei, tu, cel care ne-ai tot zorit? De ce ne-ai oprit? îl întrebă nerăbdător pe libian unul din coada coloanei.

Libianul arătă terasele nesfârşite şi colinele de nisip, apoi îşi lămuri tovarăşii: drumul cel mai greu abia acum începea. Mai departe, — le spuse, — colinele erau şi mai înalte, ajungând până la trei sute de coţi. Oamenii să se înşire doi câte doi şi să meargă înainte, fără să ţină seama de oboseală: care rămâne în urmă, nu mai ajunge la ţintă. El va merge în fruntea lor, căutând drumul printre dealurile de nisip.

Oamenii se plânseră că, în focul luptei, mai niciunul nu avusese timp să bea apă, că, de pe acum chiar, mulţi erau chinuiţi de sete şi că nu toţi aveau veşminte, cârpe sau bucăţi de stofă cu care să-şi apere de soare capetele şi umerii. Dar nu era nimic de făcut. Şi lanţul de oameni, lung de două sute de coţi, porni mai departe. Mergeau tăcuţi, uitându-se cum li se înfundau picioarele în nisipul mişcător. Drumul şerpuia în cotituri dese, aşa că perechile din capul coloanei o luau când la dreapta, când la stânga, ocolind dunele călătoare.

La răsărit se aprinse o largă fâşie de purpură.

Nisipul, ridicat pe linia colinelor în coame rotunjite ca secera ori ascuţite şi crestate, era acum ca aurul. În lumina dimineţii, deşertul îi păru lui Pandion o mare cu valuri înalte, încremenite în nemişcare, şi cu povârnişuri netede, viu colorate în galben-portocaliu. Cu încetul, aţâţarea nervoasă din noaptea trecută scădea. Oamenii se linişteau. Libertatea, întinderea deşertului, aurul zorilor strălucind în depărtări, aveau o înrâurire binefăcătoare asupra acestor oameni chinuiţi până atunci în robie. Bucuria înflorea în toate inimile, iar mânia, frica, durerea şi deznădejdea se risipeau.

Lumina se făcea tot mai vie, albastrul cerului se îndepărta tot mai mult în înaltul nesfârșit, soarele se înălța treptat. Razele lui, care la început trimiteau mângâieri calde, frigeau acum ca focul. Înaintarea tărăgănată prin labirintul de trecători adânci, cu aer înăbușitor, dintre uriașele coline de nisip, era tot mai anevoioasă. Umbrele colinelor se făceau tot mai scurte. Din pricina mersului prin nisipul încins, îi dureau picioarele. Însă oamenii își vedeau de drum, fără să se oprească și fără să se uite în jurul lor: oricum, tot n-ar fi putut vedea altceva decât aceleași coline de nisip, toate la fel, repetându-se într-una, fără sfârșit.

Vremea trecea. Arșița și nisipul se contopeau într-un ocean de foc orbitor, înăbușitor și fierbinte, aidoma metalului topit.

Le venea greu, mai ales oamenilor din țările maritime de la nord, ca Pandion și cei doi etrusci.

Tânărul elin își simțea capul strâns ca într-un cerc de fier. Sângele îi zvâcnea năvalnic în tâmple și-i dădea dureri înspăimântătoare.

Era ca orb: în fața ochilor lui pluteau, curgeau ori se învârteau ametitor pete și linii în culori neînchipuit de vii, îmbinându-se fantastic. Furia neîmblânzită a soarelui prefăcea nisipul într-o mare de aur, topit în lumină.

Pandion aiura, treaz. Creierul lui, tulburat până la nebunie, era bântuit de vedenii. În mijlocul unor văpăi purpurii se mișcau statui egiptene colosale, care se înecau apoi în valurile unei mări violete. Marea se despica, făcând loc unor turme de vietăți ciudate, jumătate fiare, jumătate pasări, care, prăbușindu-se de pe malurile drepte de la înălțimi ametitoare, goneau apoi nu știu încotro. După aceea, faraonii de granit, stăpâni ai Țării Negre, se aliniau în ordine de bătaie și porneau asupra lui…

Clătinându-se, Pandion se freca la ochi, își trăgea palme peste obraji și se silea să vadă realitatea: coline de nisip încinse de căldură, desfășurate unele peste altele în lumina orbitoare,

auriu-cenușie. Dar din nou vedea vârtejuri învolburate, roșii ca focul, și delirul greu îl cuprindea din nou. Numai dorul pătimaș de libertate îl mai făcea să-și potrivească pasul după picioarele negre ale lui Chidogo, și mii de coline de nisip rămâneau îndărătul lui, într-acolo unde se afla Aigyptosul. Alte lanțuri de nisip, îngrămădite în coline înalte, se iviră înaintea, fugarilor. Între ele se deschideau pâlnii uriașe și netede, în fundul cărora se vedeau petice de pământ negru ca tăciunele.

De-a lungul lanțului de sclavi izbucneau, tot mai des, gemete răgușite și rugăminți. Ici și colo, oameni sleiți de puteri se prăbușeau în genunchi sau chiar cu fața în nisipul fierbinte, implorând tovarășii să le curme zilele. Dar oamenii își întorceau de la ei privirile posomorâte și mergeau înainte, iar glasurile celor căzuți rămâneau în urma coloanei stingându-se între movilele de nisip.

Nisipul, nisipul încins, monstruos în imensitatea lui necuprinsă, neclintit și sinistru, cotropise parcă tot universul cu marea lui de foc revărsată și înăbușitoare.

Deodată, printre flăcările aurii ale soarelui, sclipi în fața lor, departe, o dungă de argint. Libianul încercă să strige, să-și îmbărbăteze tovarășii, dar glasul abia i se auzea. Pe pânza ruginie și îndepărtată se deslușeau tot mai lămurit pete care trimiteau scântei albastre, orbitoare: erau fâșii de pământ acoperite cu sare cristalizată.

Acum, colinele de nisip erau mai mici și mai scunde; curând rămaseră numai grămăjoare întărite și bătătorite, pe care picioarele călcau cu ușurință, fără să se mai împotmolească în nisipul moale. Argila galbenă și tare, brăzdată de crăpături negre, părea o lespede netedă, ca lespezile de pe aleile din jurul palatului.

Soarele mai avea de urcat ca un lat de palmă până la nămiezi, când sclavii răsculați ajunseră la o terasă de piatră stratificată, negricioasă, dreaptă și

nu prea înaltă de unde cotiră brusc la stânga, spre sud-vest.

Deodată, li se păru că văd, o gură de peșteră. Într-adevăr, în stâncă se deschidea, scobită la o mică distanță, o intrare largă, în care se afla un puț vechi, un izvor cu apă rece și curată.

Ca să-i împiedice pe oamenii înnebuniți de sete să se încaiere, Cavi puse de pază, la gura intrării, pe cei mai puternici, lăsându-i pe cei istoviți să-și potolească ei întâi setea.

Soarele trecuse de mult de amiază și oamenii tot mai beau. Își umflau pântecele, se târau la umbra malului, dar imediat se întorceau din nou la apă.

Încetul cu încetul, își veneau în fire. Mai rezistenți, negrii începeau să vorbească între ei, se auzeau râsete scurte, certuri în glumă… Însă veselia nu se întorcea o dată cu înviorarea: prea mulți tovarăși credincioși pieriseră în labirintul munților de nisip, după ce abia porniseră, luptând cu bărbăție, pe drumul libertății. Și aceia înfruntaseră moartea, și aceia se înfrățiseră, în nestăvilit avânt, cu cei care izbutiseră acum să scape.

Pandion vedea cu mirare cât se schimbaseră robii cu care trăise atâta vreme în șenă; pecetea de mută nepăsare de pe chipurile lor obosite și supte dispăruse.

Ochii lor, până atunci tulburi și nepăsători, priveau cu atenție și cu vioiciune, trăsăturile aspre păreau parcă mai adâncite. Se simțeau oameni, nu sclavi. Pandion își aduse aminte: avusese dreptate înțeleptul Cavi, când îl mustrase că-și disprețuia tovarășii; lipsit de experiență, el nu-i putea înțelege și socotea înnăscută starea de adâncă deznădejde în care îi aruncase îndelungata lor captivitate.

Oamenii se înghesuiră între pereții trecătoarei, în petele mici de umbră salvatoare. Curând îi doborî somnul. De urmărire nu le era frică deocamdată: numai cei hotărâți să moară de dragul

libertății ar fi putut încerca să treacă, ziua, prin iadul acela, prin marea aceea de nisip arzător.

Fugarii se odihniră până la asfințit. Picioarele lor, dezmorțite acum, călcau ușor. Puțina hrană, pe care cei mai voinici avuseseră înțelepciunea s-o poarte cu ei străbătând nisipurile, fusese împărțită cu grija între toți.

Până la izvorul următor era cale lungă. Libianul le spunea că aveau de mers toată noaptea, dar că în schimb, în zori, înainte de căldura cea mare, vor ajunge la apă. Dincolo de cele două puțuri se întindea încă un deșert cu dune de nisip — cel din urmă până la oaza cea mare. Din fericire, deșertul acela nu era mai întins decât cel străbătut, și dacă răsculații vor pleca înainte de a se însera, imediat ce soarele apune, vor putea să ajungă la oaza cea mare chiar înainte de a se lumina die ziuă. Iar acolo vor putea găsi și de mâncare, așa că hrana le va lipsi numai o zi și o noapte.

Toate acestea nu păreau prea înspăimântătoare pentru oamenii aceia, trecuți prin atâtea încercări. Gândul care le dădea aripi și-i înviora era, că, liberi acum, se îndepărtau tot mai mult de blestemata Țară Neagră și că, cu cât se îndepărtau, cu atât scădea și primejdia de a fi prinși.

Asfințitul se stingea. Peste văpaia lui de jeratic se cernea din văzduh cenușă, ca bruma. După ce mai băură, să se îndestuleze bine, fugarii porniră la drum.

Dogoarea apăsătoare scăzuse. Purtată pe aripa neagră a nopții, bezna mângâia și cuprindea, blândă, trupurile arse de focul deșertului.

Mergeau pe un șes întins, plin de pietriș colțuros, care rănea picioarele, dacă nu te uitai unde calci.

Spre miezul nopții coborâră într-o vale largă, acoperită toată cu bolovani de piatră sură. Aceste pietre ciudate, înalte de unu, doi și chiar de trei coți, erau risipite pretutindeni ca niște mingi aruncate de zeii nevăzuți. Oamenii nu mai

mergeau înșirați, ci grămadă. Străbăteau acum valea de-a curmezișul, spre un deal care se vedea departe, drept în fața lor.

După ziua grea, în care suferința necruțătoare le luase parcă mințile, tăcerea nopții îi liniștea până în adâncul sufletului, limpezindu-le gândurile.

Lui Pandion i se părea că pustiul nemărginit se înălța până la cer, că stelele erau aproape de tot, aci, în văzduhul străveziu, abia luminat. Luna răsări, așternând pe pământul întunecat vălul ei argintiu.

Robii ajunseră la poalele dealului. Povârnișul, acoperit cu lespezi de calcar dur, era lin. Roase și lustruite de nisipul mărunt mânat de vânt, lespezile răsfrângeau lumina lunii și coasta părea o scară de sticlă albastră.

Simțind sub picioare pietrele lucii și răcoroase, Pandion avea impresia că în curând va atinge bolta albastră a cerului.

Dar urcușul se sfârși, scara cu lumina ei rămase în urmă și începu coborâșul, lung și anevoios, în șesul care se așternea întunecat, ca o nesfârșită tipsie acoperită cu grăuncioare de nisip. La capăt, departe, se înălța un lanț de stânci crestate și povârnite, ca o îngrămădire de buturugi uriașe. Grămada de fugari se apropie de ele în zorii zilei și merse multă vreme prin labirintul de văgăuni înguste și adânci până când libianul-călăuză găsi izvorul. De pe stânci se vedea alt șir de munți de nisip — arc de cerc amenințător în jurul piscurilor care-i adăposteau acum pe fugari. Între clinurile trandafirii ale movilelor de nisip se întindeau umbre adânci, violete. Atât timp cât se aflau lângă apă, marea de nisip nu era chiar atât de înspăimântătoare.

Chidogo găsi un loc ferit de soare, la umbra unui cub uriaș de piatră, suspendat deasupra zidurilor de grezie stratificată, retezate la nord de o curmătură adâncă săpată de ape. Între piscuri era

loc și umbră pentru toți. Acolo aveau să se adăpostească până la apusul soarelui.

Oamenii obosiți adormiră îndată. Acum nu mai aveau altceva de făcut decât să aștepte până când urgia din înălțimi va începe să se potolească, o dată cu declinul soarelui spre asfințit. Cerul, care noaptea li se păruse atât de apropiat, se îndepărtase din nou și, de acolo, imensitatea lui îi orbea și-i mistuia cu dogoarea, ca și cum ar fi vrut să se răzbune pe ei pentru clipele de răgaz pe care le avuseseră în timpul nopții. Vremea trecea, oceanul arzător care-i despărțea de locurile lor de baștină, unde soarele nu nimicește tot ce e viu, își închise marginile în jurul lor. Oamenii adormiră liniștiți.

Deodată, Cavi se trezi în gemete ușoare. Ridică nedumerit capul și trase cu urechea. Se auzeau pârâituri puternice și, printre ele, din ce în ce mai tare, gemete prelungi și jalnice, pline de durere. Se mai treziră câțiva și se uitară înspăimântați împrejur, dar între stâncile fierbinți nu se simțea nicio mișcare. Toți fugarii erau în locul unde se culcaseră și dormeau sau ascultau. Cavi îl trezi pe Ahmi, care dormea adânc. Libianul se ridică în capul oaselor, căscă cu gura larg deschisă, apoi îi râse în obraz etruscului nedumerit și speriat.

— Strigă pietrele încinse, îl lămuri el. Asta înseamnă că dogoarea se potolește.

Într-adevăr, trosnetele pietrelor păreau strigăte deznădăjduite și fugarii erau neliniștiți. Libianul se urcă pe o stâncă, își acoperi ochii cu palmele, lăsând între ele o mică deschizătură, și se uită împrejur. Apoi își înștiință oamenii că vor putea să plece curând, să străbată cea din urmă bucată din drumul până la oază. Dar înainte de plecare, să bea apă.

Cu toate că soarele coborâse mult spre apus, munții de nisip își mai trimiteau încă dogoarea fierbinte. Ai fi crezut că oamenilor le va fi cu neputință să părăsească umbra și să se cufunde iarăși în marea de foc și de lumină. Dar ei se

înșirară fără să crâcnească, doi câte doi, și plecară în urma libianului. Atât de puternică era în sufletele lor chemarea libertății.

Pandion alături de Chidogo, era acum al treilea după libianul Ahmi. Cu rezistența lui nesecată, cu blânda lui veselie, negrul îl îmbărbăta de multe ori, când se simțea slab și neputincios în fața cumplitei puteri a deșertului.

Și iarăși dogoarea dușmănoasă, iarăși deșert fioros, iarăși capete plecate…

Străbătuseră așa cam cincisprezece mii de coți, când Pandion îl văzu pe libianul-călăuză cuprins de o ușoară îngrijorare. Ahmi opri de două ori coloana, se urcă pe câte o creastă, cufundându-se până la genunchi în nisip, și cercetă zarea. Nu răspunse nimic celor care-l întrebau.

Colinele erau acum mai puțin înalte și Pandion, înviorat, îl întrebă dacă nu cumva marea de nisip era pe sfârșite.

— Mai avem cale lungă, mai este mult nisip! îi răspunse scurt și posomorât libianul, apoi privi spre nord-vest.

Uitându-se și ei într-acolo, Pandion și negrul Chidogo văzură pe cerul de foc un nor de ceață plumburie și mohorâtă, care stăvilea puterea titanică a soarelui și strălucirea văzduhului.

Deodată se auziră sunete limpezi și dulci, subțiri și armonioase, cu timbru fin, metalic. Ai fi zis că dincolo de colinele de nisip răsuna, din trâmbițe de argint, o melodie fermecătoare.

Sunetele se repetau tot mai puternic și tot mai des. Inimile oamenilor începură să bată și ele mai tare, biciuite de frica pe care le-o strecurau în subconștient acele sonorități argintii, venite ca din altă lume.

Libianul se opri; cu un strigăt sfâșietor se prăbuși în genunchi, își ridică brațele spre cer și începu să se închine zeilor, cerându-le ocrotire împotriva groaznicei primejdii. Înspăimântați, fugarii se înghesuiră în spațiul îngust dintre trei

dealuri de nisip. Pandion se întoarse întrebător spre Chidogo — și rămase nedumerit: pielea ca de abanos a negrului se făcuse cenușie. Tânărul elin îl vedea pentru întâia oară speriat și nu știa că așa arăta paloarea la negri. Cavi îl apucă pe libian de umăr și, punându-l repede pe picioare, îl întrebă înciudat ce se întâmplase.

Ahmi își întoarse spre el fața îngrozită și acoperită cu broboane mari de sudoare.

— Cântă nisipul pustiului… cheamă vântul, și pe aripile vântului vine și moartea, zise libianul cu glasul stins. Se apropie furtuna de nisip…

Mulțimea se cufundă într-o tăcere apăsătoare. Liniștea nu era întreruptă decât de sunetele pe care le trimitea nisipul cântător.

Cavi tăcea nedumerit, fără să se poată gândi la nimic, iar cei care, știind despre ce era vorba, își dădeau seama de primejdia groaznică, tăceau și ei. Până la urmă, Ahmi își veni în fire:

— Înainte, cât mai repede, înainte! Văd un loc neted, fără nisip. Trebuie să ajungem acolo! Aici nu scăpăm de moarte, ne îngroapă nisipul pe toți, dar acolo… acolo poate să mai scăpăm câțiva…

Și o luă la goană. Speriați, oamenii porniră după el. Ceața plumburie se prefăcea într-o negură de aramă, învăluind cerul; crestele dealurilor de nisip începură să fumege sinistru, vântul arunca în fețele umflate valuri de nisip mărunt. Oamenii își simțeau răsuflarea tăiată, văzduhul parcă era plin de otravă clocotitoare. În cele din urmă, spațiul dintre colinele de nisip se lărgi și fugarii se treziră pe un petic de pământ pietros, negru și neted. Împrejur creștea tunetul și bubuitul vântului care venea năvalnic, din depărtări. Poala norului arămiu se întunecă pe dată, ca și cum ar fi tras cineva, peste cer, o perdea neagră. Iar sus rămase roșu închis; discul palid al soarelui dispăru în norul cumplit. Luându-se după cei mai încercați, fugarii își smulgeau în grabă centurile de pe șolduri și cârpele care le apărau capul și umerii, își înfășurau

fața, apoi se lăsau pe piatra aspră și fierbinte, strâns lipiți unii de alții.

Pandion mai întârzie o clipă. Ceea ce vedea îi umplea inima de groază. Totul era acum în zbucium: pe pământ, pietrele cât pumnul se rostogoleau ca frunzele uscate alungate, toamna, de vânt. Din vârful dealurilor porneau spre fugari trâmbe de nisip — tentacule puternice, șerpuitoare. Valurile răscolite se aruncau vijelios și se revărsau împrejur, așa cum se revarsă apa împinsă de furtună pe malul ușor înclinat. Nisipul clocotitor năvăli peste Pandion: tânărul se prăbuși greu și nu mai văzu nimic. Inima îi zvâcnea puternic, fiecare bătaie îi răspundea în creier; răsufla din ce în ce mai des, dar aerul îi răzbea cu greu în piept: părea că gâtlejul și nările îi erau căptușite cu ceva tare.

Vântul șuiera ascuțit sub larma năbușită pe care o făcea nisipul zburător: deșertul bubuia și urla. Amețit, Pandion lupta totuși să nu cadă în abisul spre care îl împingea uraganul uscat și înecăcios. Tușind cât putea, își libera gâtlejul și iarăși începea să respire, adânc. Dar aceste tresăriri de împotrivire erau tot mai rare și, în cele din urmă, tânărul căzu în nesimțire.

Tunetul furtunii, din ce în ce mai stăpânitor și mai cumplit, huruia pe deasupra deșertului ca un gigantic car de aramă. Pământul pietros se cutremura sub norii zburători de nisip și răspundea prin alte tunete — prelungi vibrații metalice. Firișoare de nisip încărcate cu electricitate se aprindeau în sclipiri albăstrii, și toată masa spulberată se rostogolea învălmășită, scânteind. Bieților oameni, uscați de aerul dogoritor și prăbușiți în nesimțire, li se părea că dintr-o clipă într-alta trebuie să se reverse ploaia, că apa proaspătă venea să-i scape de la moarte. Dar ploaia nu venea, ci urla, urla vijelia. Peste grămada întunecată de trupuri, nisipul se așternea din ce în ce mai gros, acoperind mișcările tot mai slabe, înăbușind gemetele tot mai rare…

Pandion deschise ochii și văzu capul lui Chidogo tăiat în negru pe pânza cerului înstelat. După cum află mai târziu, negrul avusese mare bătaie de cap până să-și aducă în simțiri prietenii, pe Pandion și pe cei doi etrusci.

Oamenii se mișcau în întuneric, dezgropând pe cei împotmoliți, ascultând tremurul plăpând de viață din piepturile celor în nesimțire și dându-i la o parte pe cei morți.

Libianul Ahmi și frații lui de același neam, deprinși cu deșertul, împreună cu câțiva negri, se întoarseră la izvorul dintre stânci. Chidogo rămase lângă Pandion: era prietenul lui și nu putea să-l lase așa, abia răsuflând.

În cele din urmă, cincizeci și cinci de oameni, ținându-se cu greu pe picioare, porniră, cu Chidogo în frunte, pe urmele celor plecați, sprijinindu-se unul de altul și dibuind drumul. Niciunul nu se gândea că în cazul când ar fi urmăriți, se duceau de voia lor în întâmpinarea urmăritorilor. Fiecare nu era stăpânit decât de un singur gând: să ajungă la apă. Gândul acesta le măcina voința de a mai lupta și le stingea orice năzuință. Dar în fierbințeala tulbure a minților încinse, alt gând nu-și mai găsea loc. Apa!… Asta era singura lor țintă!

Pandion pierduse cu desăvârșire noțiunea timpului. Uitase că nu se depărtaseră de izvor decât cu cel mult douăzeci de mii de coți, uitase tot, afară de nevoia de a se ține de umerii omului care mergea înaintea lui și de a călca, silnic, în același ritm cu ceilalți. Cam la jumătatea drumului, auziră înaintea lor glasuri care răsunau puternic: Ahmi și cei douăzeci și șapte de oameni plecați o dată cu el se grăbeau să le iasă în întâmpinare, purtând cu grijă cârpe ude și două vase vechi, pline cu apă, pe care le găsiseră lângă izvor.

Oamenii însă avură puterea să se stăpânească. Nu se repeziră să bea, ci îl trimiseră pe Ahmi la cei

rămași pe locul catastrofei.

Drumul îndărăt la izvor era greu. Puterile scădeau cu fiecare pas, și totuși îi trimiseră mai departe pe cei care le aduceau apă și-și urmară în tăcere calea lor anevoioasă.

O ceață deasă și tremurătoare îi împiedica să vadă. Se poticneau, unii căzeau, dar îmbărbătați de ceilalți sprijiniți de cei mai zdraveni, mergeau înainte, fără să se oprească. Din cincizeci și cinci, câți erau, niciunul nu-și mai putea aduce aminte de când mergea așa. Pășeau cu toții aproape în neștire, picioarele li se mișcau încet și șovăitor. Totuși, ajunseră la țintă. Apa îi aduse în simțiri, le împrospăta trupurile sleite, sângele, până atunci îngroșat, începu să circule ușor prin mușchii deshidratați și, în felul acesta, fugarii se simțiră din nou în putere.

Înviorați, își amintiră de pilda celorlalți, de datoria lor față de tovarășii și plecară fără întârziere îndărăt, ducând în întâmpinarea celor care se târau undeva, prin nisipuri, elixirul dătător de viață — apa — picurând din bucățile de pânză îmbibate. Ajutorul lor neprețuit ajunse tocmai la timp. Soarele răsărea. Acum, și cel din urmă grup din cei rămași în viață era înviorat. Oamenii se opriseră în mijlocul nisipurilor; deși sfătuiți, îndemnați și chiar amenințați, nu aveau putere să meargă mai departe. Dar cârpele ude le prelungiră puterile încă o oră, atât cât le trebuia ca să ajungă la puț.

Astfel se întoarseră la apă și ceilalți treizeci și unu de oameni. În totul, scăpaseră cu viață o sută paisprezece, adică mai puțin de jumătate din câți pătrunseseră în deșert cu două zile în urmă. Cei mai slabi pieriseră chiar de la început: apoi, cumplita catastrofă răpusese alți luptători, mulți din cei mai buni și mai puternici. Viitorul părea acum și mai nelămurit: statul pe loc silit îi făcea să-și piardă curajul. Putere să meargă mai departe nu mai aveau și nu mai aveau nici arme, deoarece le aruncaseră acolo unde îi prinseseră furtuna.

Dacă ar fi avut hrană, s-ar fi refăcut, dar ultimele resturi fuseseră împărțite încă din seara trecută.

Cerul era limpede și soarele necruțător. Fără îndoială că toți cei rămași, între viață și moarte, pe locul catastrofei, nu mai trăiau.

Oamenii se adăpostiră tot în văgăuna dintre stânci, unde se adăpostiseră cu o zi înainte, vii și morți laolaltă. Ca și cu o zi înainte așteptau seara, nu numai ca să scadă dogoarea, dar mai ales fiindcă după seară venea noaptea, iar ei nădăjduiau că, pe răcoare, chiar și cei slabi vor fi în stare să lupte cu deșertul care se întindea în calea lor spre patrie.

Zadarnică nădejde!

Într-adevăr, o dată cu căderea nopții fugarii plecară încet. Dar deodată auziră în depărtare răgete de măgari și lătrat de câini. Câteva clipe, li se trezi nădejdea că era vreo caravană de negustători, ori ceata care însoțea vreun om de-al vistieriei, venit să strângă birul. Curând însă, văzură pe câmpie, în lumina îndoielnică a înserării, câțiva călăreți. Strigau „*Aatu! Aatu!*” Și strigătul bine cunoscut răsuna în văzduhul deșertului. Cu ce puteau fugarii să susțină lupta? Și la ce le-ar fi folosit să fugă mai departe sau să se ascundă? Câinii cei răi cu urechile ascuțite, deprinși să vâneze oameni, tot i-ar fi ajuns, tot i-ar fi prins! Câțiva se lăsară, istoviți, la pământ: nu mai aveau putere; alții alergau năuci printre bolovani, iar alții își smulgeau părul, deznădăjduiți. Un libian tânăr de tot gemea jalnic și plângea speriat, cu lacrimi mari. Amuii și heriușii rămăseseră cu capetele plecate și scrâșneau din dinți, iar câțiva, fără să-și dea seama ce făceau, o luară la fugă, dar câinii îi ajunseră din urmă.

Cei mai tari stăteau nemișcați, ca încremeniți, încordându-și mintea ca să găsească vreun mijloc de scăpare. Fără îndoială că războinicii Țării Negre avuseseră noroc: dăduseră de fugari tocmai în clipa când erau cu totul istoviți. Dacă ar fi avut

măcar jumătate din puterea lor de mai înainte, cei mai mulți ar fi primit lupta, chiar inegală, hotărâți să moară, numai să nu cadă iarăși în robie. Acum însă, răsculații erau sfârșiți. Nu se împotriviră cu nimic războinicilor călări, care se apropiau de ei cu arcurile întinse. Lupta pentru libertate se sfârșise: erau mai fericiți acum cei care-și dormeau somnul de veci între armele împrăștiate…

Cu totul istoviți, fără nădejde că vor mai fi liberi vreodată, robii stăteau umiliți și nepăsători.

Curând, toți cei o sută paisprezece oameni se târau spre răsărit, sub loviturile de bici care cădeau peste ei ca ploaia. Mâinile le erau legate la spate, iar pe gâtul fiecăruia se încolăcea un lanț, care lega om de om în grupuri de câte zece. Câțiva războinici călări se îndreptară spre locul catastrofei, să vadă dacă mai era pe-acolo vreun rob în viață, deoarece fiecare om adus îndărăt intra în socoteală la răsplată.

Numai gândul urmăritorilor că vor fi răsplătiți pentru cei prinși, îi scăpă pe fugari de o moarte năprasnică. Pe drumul înspăimântător al întoarcerii nu pieri niciunul, deși se târau goi, legați, biciuiți și flămânzi. Caravana înainta încet, ocolind nisipurile.

Pandion călca anevoie. Nu îndrăznea să se uite la ceilalți și din tot ce se petrecea în jurul lui nu-l interesa nimic. Nici loviturile de bici nu-l scoteau din amorțeală. Drumul acesta care îl ducea înapoi în robie nu-i lăsă decât o singură amintire: clipa în care ajunseseră în Valea Nilului, nu departe de orașul Abidos. Comandantul grupului oprise caravana și căuta cheiul, lângă care trebuia să-i aștepte un șlep. Prizonierii se înghesuiseră la capătul coborâșului, în vale. Unii se așezaseră jos. Era de dimineață. Vântul aducea miros de apă proaspătă.

Deodată Pandion, care rămăsese în picioare, zări la marginea deșertului câteva floricele vesele, gingaș colorate în azuriu. Se legănau ușor pe

tulpini, răspândind în jur mireasmă diafană. Pandion se gândi că libertatea pierdută îi trimitea acum acest din urmă dar.

Încercă să spună ceva, dar nu-i trecură dincolo de buzele crăpate și sângerate decât șoapte slabe și nedeslușite. De câte ori se oprea convoiul, Chidogo, prins în lanț cu alți robi, se uita atent și îngrijorat la prietenul lui. De data asta își încorda auzul, dar nu putu deslușI decât un cuvânt:

— Azurii… și Pandion se cufundă iarăși în amorțeala lui.

Fugarii au fost scoși din lanțuri și îngrămădiți într-un șlep care îi duse undeva, aproape de capitală. Acolo, ca niște răsculați foarte primejdioși și foarte dârji, au fost aruncați într-o temniță, unde urmau să-și aștepte deportarea sigură în minele de aur.

Închisoarea era o groapă uriașă, săpată în pământ uscat și tare, căptușită cu cărămizi și acoperită cu un tavan făcut din câteva bolți în semicerc. În loc de ferestre avea, sus, patru deschizături înguste, în loc de ușă un chepeng oblic în tavan: pe acolo li se cobora apa și li se arunca hrana.

Semiîntunericul veșnic din groapă venea ca o binefacere pentru fugari: mulți aveau ochii inflamați de lumina ucigașă a pustiului și ar fi orbit cu toții, dacă ar mai fi rămas la soare.

Dar ce chin le era viața în groapa infectă și întunecoasă, după cele câteva zile de libertate! Captivii erau cu totul izolați. Ce gândeau și ce simțeau, nu interesa pe nimeni.

Dar cu toată starea lor desperată, îndată ce-și veniră în fire, cât de cât, după marșul cel nimicitor, începură din nou să creadă în ceva.

Cavi vorbea iarăși, și iarăși făcea, în felul lui obișnuit, cam brutal, propuneri pe care toți le înțelegeau cu ușurință. Râsul lui Chidogo răsună iarăși, ca mai înainte, laolaltă cu vorba răstită a libianului Ahmi. Numai Pandion, care simțea

adânc spulberarea nădejdilor lui, își venea în fire mai încet.

De multe ori pipăia în centură piatra — darul cel neprețuit pe care-l primise de la Iahmos. I se părea însă un sacrilegiu să scoată lucrul acela neasemuit acolo, în groapa hidoasă și obscură. Și apoi, piatra îl trădase, nu-și dovedise puterile magice, nu-l ajutase să-și capete libertatea își să răzbească până la mare.

Totuși, într-o zi, scoase pe furiș cristalul albastru-verzui și-l privi în firul unei raze palide, care pătrundea printr-o crăpătură, dar nu ajungea până la podeaua gropii. Din prima clipă, cu limpezimea ei dătătoare de viață, piatra îi deșteptă iarăși gândul și dorința de a trăi, de a lupta. Din tot ce avusese, nu mai avea nimic. Nici nu mai îndrăznea să se gândească la Tessa, ori să se mângâie cu vreo altă imagine din patrie. Nu mai avea decât piatra, care îl făcea să viseze la mare, la viața adevărată pe care o trăise cândva. De atunci o privea adeseori cu admirație, găsind în adâncul ei diafan o mângâiere fără care n-ar fi putut trăi.

Pandion și tovarășii lui zăcură în temniță nu mai mult de zece zile. Fără cercetări, fără judecată, soarta răsculaților fusese hotărâtă, acolo sus, de stăpâni.

Într-o zi, pe neașteptate, chepengul se ridică și o scară de lemn căzu prin deschizătură.

Trași sus, unde-i orbea lumina vie a zilei, robii au fost legați își înlănțuiți laolaltă, șase câte șase. După aceea au fost mânați la Nil și îmbarcați imediat pe un șlep mare, care porni pe fluviu împotriva curentului: erau trimiși la hotarul de miazăzi al Țării Negre, spre Porțile Sudului[78], de unde aveau să facă drumul fără întoarcere la sinistrele mine de aur din țara Nub[79].

La două săptămâni după ce fugarii schimbaseră temnița subpământeană cu temnița plutitoare, iată ce se petrecea la cinci sute de mii de coți mai sus, pe fluviu, la sud de capitala Ta-Chemt-ului, în

palatul luxos al mai-marelui Porților Sudului de pe insula Neb.

Mai-marele Porților Sudului, Cabnefta, cel crud și autoritar, care era și cârmuitor al provinciei Neb, socotindu-se al doilea după faraon în Țara Neagră, chemă la el pe comandantul trupelor, pe mai-marele vânătorii și pe al conducătorilor de caravane din părțile sudului.

Îi primi pe terasa palatului și-i ospătă din belșug. Era de față și șeful scribilor. Trupeș și bine legat, răsturnat după pilda faraonilor într-un jilț înalt de abanos și fildeș, Cabnefta îi domina, îngâmfat, pe toți și zâmbea în sinea lui văzând cum demnitarii schimbau între ei priviri nedumerite.

Palatul era zidit pe partea cea mai înaltă a insulei. De pe terasă se vedeau brațele fluviului larg deschise în jurul unui grup de temple de calcar alb și de granit roșu, iar pe maluri se înșirau palmieri înalți, al căror frunziș încingea ca o centură de pene întunecate, poalele malului de stimei prăpăstioase. Dinspre sud înainta zidul drept al platoului de granit, la a cărui margine de răsărit, era cea dintâi cataractă a Nilului. Acolo, valea largă și culturile revărsate se îngustau dintr-o dată și se curmau lângă pustiul întins al țării aurului, Nub. Mormintele strămoșilor celebri — stăpâni al Porților Sudului, exploratori neînfricați ai țării negrilor, începând chiar cu marele Hirhuf[80]- contemplau de pe terasele stâncilor, palatul.

Depărtarea se pierdea în negura cenușie a arșiței, dar pe insulă era răcoare; vântul de la nord se lupta cu căldura care năvălea dinspre sud și o împingea înapoi în stepele arse și pustii.

Mai-marele Porților Sudului privi îndelung în zare, spre mormintele strămoșilor, apoi porunci sclavului de față, cu un semn, să umple cupele. Cu aceasta, masa se termină. Oaspeții se ridicară urmându-l pe amfitrion în apartamentele dinăuntrul palatului. Ajunseră într-o încăpere pătrată, nu prea înaltă, orânduită cu gustul și cu

eleganța timpurilor mărețe ale lui Memheperra[81]. Pereții albi și netezii aveau, jos, un chenar lat, albăstrui, împodobit cu ornamente complicate din linii albe, drepte. Spre tavan avea un chenar, însă îngust, din flori de lotus și figuri simbolice, albastre, verzi, negre și albe, pe fond de aur mat. Tavanul era conturat de un chenar din pătrățele negre și aurii, iar de-a curmezișul, era tăiat de patru grinzi paralele de lemn vopsite vișiniu închis, iar spațiile dintre ele erau umplute cu desene colorate: pătrate roșii și albăstrii în eșicher, cu aplicații de spirale, aurii și de rozete albe.

Ușorii largi de cedru, netezi și lustruiți, aveau dungi înguste și negre, tăiate transversal de nenumărate liniuțe duble, albăstrii.

Un covor, câteva scaune de fildeș care se strângeau și se desfăceau după voie, cu blăni de leopard aruncate pe spătare, două jilțuri de abanos cu încrustații de aur, câteva cufere cu picioare, care serveau totodată și de măsuțe, alcătuiau toată mobila. Odaia era încăpătoare, luminoasă și bine aerisită.

Cabnefta se așeză încet într-un jilț. Profilul aspru i se contura deslușit pe peretele alb ca zăpada. Demnitarii își traseră scaunele mai aproape, numai șeful scribilor rămase în picioare lângă o măsuță înaltă de abanos, încrustată cu aur și cu fildeș.

Pe măsuță se vedea un sul de papirus, cu pecetea roșie și albă. La un semn dat de cârmuitorul Porților Sudului, scribul desfășură sulul și rămase nemișcat, într-o tăcere respectuoasă.

Comandantul oștilor, un bărbat slab și chel, făcu un semn cu ochiul către unul din conducătorii de caravane, puțintel la trup și scund, dându-i a înțelege că în clipa aceea urma să înceapă sfatul pentru care fuseseră chemați.

Într-adevăr, Calbnefta își plecă ușor capul și începu să vorbească:

— Înălțimea sa, stăpânitorul amânduror părților Țării Negre, viața, sănătatea și puterea noastră, mi-a trimis un răvaș grabnic și mi-a poruncit să facem o ispravă nemaipomenită: să aducem în Oraș o fiară vie cu corn pe nas, monstru, puternic și înfiorător, care trăiește dincolo de țara Vavat[82]. În vremurile de demult se aduceau la Casa Mare multe fiare vii din țările îndepărtate ale Sudului. Oamenii din Oraș și cei din Ta-meri-heb au văzut maimuțe uriașe, girafe, au văzut fiara lui Seth[83], au văzut și porcii pământului[84], iar pe marele Ușermar-Sotepenra[85] l-au însoțit lei și leoparzi fioroși, care chiar au luptat cu dușmanii Ta-Chemt-ului[86]. Însă nimeni m-a prins vreodată un rinocer.

Încă din vremuri de mult uitate, stăpânitorii Sudului aduceau în Țara Neagră toate cele de trebuință din țara negrilor. Pentru ei, nimic nu era cu neputință. Nici eu nu vreau să se piardă acest glorios obicei. Ta-Chemt-ul trebuie să vadă un rinocer viu. De aceea v-am chemat să ne sfătuim: cum putem aduce mai ușor aici măcar una din aceste fiare cumplite? Ce ai de zis, Nezi, tu care ai văzut atâtea vânători glorioase? îl întrebă el pe mai-marele vânătorilor, un bărbat ursuz și greoi, cu părul creț, cu pielea negricioasă și cu nasul coroiat, semn că se trăgea din hyksoși.

— Fiara stepelor din miazăzi e cumplită cum nu se poate spune; pielea ei, sulițele n-o străpung, iar puternică e ca elefantul, începu Nezi, grav. Nu așteaptă, ci se repede fără veste, răsturnând și strivind tot ce-i iese în cale. În groapă nu poți s-o prinzi, că, hotărât, se schilodește în cădere. Dar dacă pornim o vânătoare mare, și dacă găsim o mamă cu pui, ucidem mama, prindem puiul și-l ducem în Ta-Chemt.

Cabnefta izbi mânios cu palma în brațul jilțului.

— De șapte și încă de șapte ori mă prostern la picioarele Casei Mari și la ale stăpânului meu! Dar pe tine, — și stăpânitorul Sudului, înciudat, îl arătă

pe mai-marele vânătorilor uluit, — pe tine, care păcătuiești împotriva înălțimii sale, te scuip. Trebuie să-i aducem o fiară nefer-neferu[87], în plină putere și înspăimântătoare, nu un pui pe jumătate mort! Și nu putem aștepta să crească puiul la noi, în captivitate. Porunca trebuie îndeplinită grabnic și cu râvnă, mai ales că această fiară se găsește departe de Porțile Sudului.

Peheni, un conducător de caravane, îl sfătui să trimită vreo trei sute din cei mai curajoși-războinici, fără arme, dar cu frânghii și cu plase în care să prindă monstrul.

Senofri, comandantul oștilor, se strâmbă nemulțumit. Cabnefta se încruntă și el. Atunci conducătorul de caravane se grăbi să adauge că nu era neapărat nevoie de războinici și că pentru acest lucru se puteau trimite și nubieni.

Cabnefta clătină din cap, încrețindu-și gura într-un zâmbet de dispreț:

— Vremurile lui Menheperra și ale lui Sotepenra au trecut de mult. Ticăloșii de nubieni nu-și mai încovoaie spinările, supuși. Senofri știe cât sunt de lacomi, știe cu câtă trudă și cu câte șiretenii îi ținem în frâu… Nu, nu merge așa: porunca trebuie s-o îndeplinim noi!

— Dar ce ar fi, adică, dacă în loc de războinici am sacrifica niscai robi? întrebă încet Senofri.

Cabnefta, care rămăsese pe gânduri, se înviora:

— Jur pe Maat[88] că drept ai vorbit, înțeleptule conducător de oști! Să scoatem din închisori răzvrătiții și fugarii, că ei sunt cei mai îndrăzneți dintre robi. Ei or să prindă monstrul!

Mai-marele vânătorilor zâmbi cu neîncredere:

— Ești înțelept, o, stăpâme al Sudului, dar îndrăznesc să te întreb: cum ai să-i silești pe acești robi să meargă la moarte sigură? Că doar asta înseamnă lupta cu groaznicul monstru. Amenințările n-or să ajute cu nimic, pentru că, dacă în locul morții pui tot moartea, pentru ei e totuna.

— Vezi, tu te pricepi mai bine la fiare, așa că lasă-i pe oameni în seama mea. Le făgăduiesc libertatea. Cei care au mers o dată la moarte pentru libertate, vor mai merge o dată. Iată de ce vreau să-i trimit pe răsculați.

— Și o să-ți ții făgăduiala? întrebă iarăși Nezi.

Cabnefta își răsfrânse cu îngâmfare buza de jos:

— Măreția stăpânitorilor Sudului nu-mi îngăduie să mă înjosesc mințind pe niște robi. Dar ei nu se vor mai întoarce… Să lăsăm asta; mai bine spune-mi de câți oameni ai nevoie și cât drum e până la locurile unde se află fiara?

— Cel puțin două sute de oameni. Fiara o să strivească jumătate din ei, ceilalți or s-o înconjoare din toate părțile și or s-o lege. Peste două luni în țara Nub încep ploile și revărsările și atunci iarba din savană învie, fiarele se îndreaptă spre miază-noapte să caute pășuni și le putem găsi chiar lângă râu, în ținutul celei de a șasea cataracte. Lucrul cel mai de seamă e ca fiara să nu fie prinsă departe de fluviu: altfel, războinicii n-ar putea-o aduce vie, monstrul fiind greu cât șapte boi. Însă pe apă îl aducem într-o cușcă mare, chiar până în Oraș…

Stăpânitorul Sudului își strânse buzele, chibzuind ceva în gând.

— *Het!*[89] hotărî el în cele din urmă. O sută cincizeci de robi ajung, dacă se bat bine. Să zicem, apoi, o sută de războinici cu douăzeci de vânători și de călăuze. Pe tine, Nezi, te pun mai mare peste toți. Și acum, la lucru! Senofri să aleagă războinici de încredere și negri pașnici[90].

Mai-marele vânătorilor se ploconi până la pământ, iar demnitarii plecară, făcând haz de procopseala care căzuse pe capul lui Nezi.

Cabnefta îi porunci scribului să se, așeze și începu să-i dicteze o scrisoare către conducătorul închisorilor din cele două orașe de la Poartă: Neb și Sevene.

Capitolul V SAVANA DE AUR

La poalele treptelor care coborau spre țărmul de sud al insulei Neb aștepta un grup de robi, legați cu lanțuri de inelele mari de aramă înfipte în stâlpii de granit ce se înălțau pe terasă: erau cei o sută paisprezece supraviețuitori și încă patruzeci negri și nubieni, cu fețe fioroase și cu trupuri brăzdate de cicatricile rănilor vindecate. Sufereau din greu în bătaia soarelui fierbinte, așteptând să vadă ce se hotărâse cu ei.

Într-un târziu se ivi pe terasa de sus un bărbat înalt, învești mântat în alb. Pe frunte, pe piept și pe toiagul negru purta podoabe strălucitoare de aur. Se mișca încet, ocrotit de apărătoarele pe care i le țineau deasupra capului doi războinici nubieni. Odată cu el veneau câțiva însoțitori — mari demnitari după cât îi arăta portul. Era Cabnefta, mai-marele Porților Sudului.

Războinicii îi înconjurară îndată pe sclavi; scribul închisorii, și el de față, păși înainte și făcu o plecăciune până la pământ.

Cabnefta coborî treptele încet, fără să-și schimbe expresia de calm încremenită pe obraz și se opri în dreptul robilor. Îi învălui pe toți într-o privire scurtă și disprețuitoare, apoi șopti ceva, din treacăt, unui slujbaș. După felul cum vorbea, părea mulțumit. Apoi lovi puternic în lespezi cu vârful de aramă al toiagului.

— Uitați-vă la mine și ascultați-mă, voi toți! Cei care nu înțeleg limba Ta-Chemt-ului să treacă la stânga; li se va tălmăci pe urmă.

Războinicii se grăbiră să execute ordinul, despărțind din mulțimea de robi cincisprezece negri.

Cabnefta vorbea răspicat și fără grabă, în limba robilor, alegându-și cuvintele. Se vedea bine că era deprins cu străinii.

Le explică robilor ce aveau de făcut, fără să le ascundă că vor muri mulți din ei și le făgădui celor ce vor scăpa cu viață, că vor fi liberați. Cei mai mulți strigară că erau gata să plece, alții însă

tăceau cu încăpățânare, dar niciunul nu se împotrivi.

— Het! urmă Cabnefta, și privirea lui alunecă din nou peste trupurile uscate și murdare. O să poruncesc să vă dea mâncare, ba o să faceți și baie. Drumul peste cele cinci cataracte Hapi e greu, dar în bărci ușoare o să-l puteți străbate cu bine. O să mai dau poruncă să vă scoată lanțurile, dar să jurați că n-o să fugiți…

Strigăte de bucurie îi tăiară vorba. După ce se făcu liniște, Cabnefta urmă:

— Însă, pe lângă jurământ, vă pun în vedere că pentru fiecare fugar, câte zece, cei mai buni din voi, vor fi duși în nisipurile din Nub, legați, jupuiți de vii și presărați cu sare. Cel ce s-o înspăimânta de fiară și va fugi, va fi supus la cele mai cumplite cazne. Le-am dat de știre oamenilor din Nub și le-am rânduit pedepse aspre dacă nu vor urmări și prinde fugarii.

Aceste din urmă vorbe îi făcură pe robi să tacă, posomorâți. Dar, ca și cum n-ar fi băgat de seamă, Cabnefta începu iarăși să-i cerceteze cu privirea. Deprinderea îl ajuta să-i aleagă fără greș.

— Fă-te încoace, tu, îl arătă el pe Cavi, pe tine te pun mai-mare peste cei care trebuie să prindă fiara, om de legătură între vânătorii mei și prietenii tăi.

Cavi îi făcu demnitarului o plecăciune, fără grabă, zâmbind amar, o clipă, pe sub mustață.

— Ne vinzi scump libertatea, prea înălțate, dar noi o cumpărăm, îi răspunse el, apoi se întoarse către ai săi: Fiara cea îngrozitoare nu e mai înspăimântătoare decât minele de aur, în schimb avem mai mulți sorți de izbândă.

Cabnefta plecă și prizonierii se întoarseră la închisoare. Stăpânul Sudului se ținu de făgăduială: răsculații aveau mâncare destulă, erau sloboziți din lanțuri și din zgărzi și duși de două ori pe zi să se scalde în Nil, într-un golf îngrădit ca să nu dea crocodilii peste ei. După două zile cei o sută

cincizeci și patru de robi, împreună cu războinicii și cu ceata de vânători, plecară în susul apei, în treizeci de bărci ușoare făcute din tulpini de trestie împletite.

Drumul era lung. Oamenii Țării Negre numărau, de la Porțile Sudului până la a șasea cataractă a Nilului, patru milioane de coți. Fluviul trecea aproape în linie dreaptă prin țările Vavat și Iertet, apoi făcea două cotituri uriașe mai sus, în țara Cuș[91], deschise una spre miazănoapte și cealaltă spre miazăzi.

Mai-marele vânătorii era grozav de grăbit: drumul ținea două luni, iar peste două săptămâni apele începeau să crească. Atunci curentul va fi năvalnic și lupta împotriva lui le va încetini înaintarea. Apoi barca cea mare, împovărată cu monstrul pe care trebuiau să-l prindă, n-ar fi putut trece peste cataracte decât în timpul revărsării apelor, așa că îi rămânea puțină vreme pentru întoarcere.

În timpul drumului, robii erau bine hrăniți și se simțeau în putere, cu toate că munceau din greu toată ziua. Vâsleau împotriva curentului, bărcile erau încărcate, iar apa năvălea amețitor de repede.

Deocamdată, vânătoarea apropiată nu-i îngrijora: fiecare era încredințat că el, personal, va scăpa și apoi va fi liber. Era prea mare deosebirea între nemărginirea ținuturilor sălbatice și necunoscute pe care le străbăteau și viața din temniță, unde își așteptau pedeapsa. Așa că oamenii munceau din răsputeri, voioși și puternici atât trupește, cât și sufletește. Mulțumit de ei, mai-marele vânătorii nu se arăta zgârcit cu hrana pe care, de altfel, i-o dădeau, fără plată, satele și orașele așezate în drumul lor.

După ce trecură de orașul Neb, Pandion și tovarășii săi văzură imediat cea dintâi cataractă a Nilului. Curentul repede, sugrumat de stânci, se spărgea în șuvoaie răzlețe și clocotitoare care năvăleau, făcând spume și urlând, printr-un labirint

de mici ostroave din stâncă neagră. Cu multe sute de ani în urmă, zece mii de robi, sub supravegherea iscusiților ingineri din Ta-Chemt, tăiaseră acolo canale în granit; prin ele treceau ușor pragurile până și vasele mari de război, așa că bărcile expediției de vânătoare le trecură și ele pe nesimțite, de la cel dintâi până la cel din urmă. Robii se înșirau în apă până la brâu, ca un lanț viu și împingeau bărcile de la un ostrov la altul. Uneori erau siliți să le poarte pe umeri, călcând pe terasele largi tăiate în mal de puterea apelor. Zi după zi, vânătorii înaintau spre sud.

Nu după mult timp lăsară în urmă și templul din peșteri de pe malul stâng al fluviului. Acolo, lui Pandion îi atraseră atenția patru sculpturi uriașe, așezate fiecare în câte o firidă. Erau statuile colosale ale lui Sotepenra, faraonul cuceritor, care, înalte de câte 30 de coți, păreau că păzesc intrarea în templu.

A doua cataractă o trecură într-o singură zi.

Mai sus era insula Uronartu, cu cataracta Semneh; acolo se înălța, pe malul stâncos și drept, o cetate foarte mare, care se numea „Înapoi, sălbatici!” zidită cu nouă secole în urmă, pe vremea faraonului care cucerise țara Nub[92].

Zidurile ei groase, înalte de douăzeci de coți, din cărămidă brută, erau în stare perfectă, deoarece la fiecare treizeci de ani, faraonii puneau să le repare. Pe stânci se vedeau plăci străvechi de piatră, cu inscripții care glăsuiau că intrarea negrilor în Ta-Chemt este oprită.

Fortăreața posomorâtă și cenușie, cu turnuri pătrate la colțuri și cu multe altele privind spre Nil, cu o scară îngustă plecând de la fluviu în sus, pe stânci, se înălța ca o întruchipare a puterii și a trufiei Ta-Chemt-ului. Niciunul din sclavi nu bănuia însă că țara aceea, clădită cu truda mulțimii de robi, era zguduită mereu, până la temelie, de răscoale și amenințată de puterea crescândă a unor popoare noi.

Mai întâlniră în drumul lor încă patru fortărețe, așezate tot pe insule stâncoase sau înălțate pe creste. Bărcile trecură peste apele repezi ale unui cot, în al cărui centru era așezat micul oraș Hem-Aton. Îl construise același faraon blestemat care-și avusese capitala acolo unde descoperise Pandion, între ruine, misterioasa statuie a unei fete. În acest loc trăiau egiptenii izgoniți sau fugiți pe vremuri din Țara Neagră. La adâncitura cotului, fluviul se izbea în stânci prăpăstioase de gresie neagră și-și schimba cursul în unghi drept. Acolo începea a treia cataractă, lungă de aproape o sută de mii de coți, pe care vânătorii abia izbutiră s-o treacă în patru zile.

A patra, mai sus de marele oraș Napata, capitala țării Nub, era și mai lungă; se chinuiră cinci zile până s-o treacă, și bărcile mai rămaseră încă alte două zile pe loc, pentru că mai-marele vânătorii intrase în tratative cu stăpânitorii din Cuș. Acolo, la a patra cataractă, expediția a fost întrecută de trei bărci cu nubieni, mânați înainte să dibuiască fiara.

Întâlneau acum mult mai puține așezări omenești decât în Ta-Chemt. Valea se îngusta simțitor. Prin pânza ușoară a arșiței se vedeau bine stâncile platourilor pustii pe care le străbătea fluviul. Sute de crocodili, dintre care unii uriași, stăteau ascunși prin desișurile de trestie sau zăceau nemișcați pe bancurile de nisip, expunându-și în bătaia soarelui arzător spinările lor crestate, negre-verzui. Câțiva sclavi și războinici neatenți, atacați pe furiș de reptilele mute, pieriră chiar sub ochii celorlalți.

Întâlneau și mulți hipopotami. Pandion, etruscii și alți robi de prin țări străine mai avuseseră prilejul să cunoască aceste urâte făpturi de apă, pe care egiptenii le numeau „hte”. Hipopotamii nu fugeau de oameni, dar nici nu-i atacau dacă nu erau provocați, așa că robii se apropiau de ei înot. În depărtare, în fața zidului verde de trestii se

zăreau nenumărate pete mari, albastre: erau hipopotami care se odihneau în largul văii, unde fluviul se revărsa în voie ca un lac liniștit și strălucitor. Pielea udă a dihăniilor bătea în albastru. Greoaie și grase, ele urmăreau mișcările bărcilor, ridicându-și deasupra apei capetele lor uriașe și pătrate, cu boturile ca retezate. Adesea se scufundau cu totul și atunci, pe valurile apei galbene, sclipitoare și tulburi, nu se vedeau decât pete negricioase: capetele lor, cu urechile mici și rotunde lăsate înainte. Ochii, așezați în două bulbucături ale craniului — ceea ce le dădea o expresie cu totul fioroasă — se uitau la oameni stăruitor și stupid.

Ici și colo, unde stâncile de granit se ridicau din fundul fluviului în praguri și în trepte, erau gropi adânci cu apă limpede și liniștită. Odată, în timp ce târau o barcă pe marginea unui bloc de granit, sclavii văzură, în fundul unei gropi de acestea, un hipopotam uriaș care se mișca fără grabă pe picioarele lui scurte. Sub apă, animalul părea de un albastru întunecat. Negrii, care cunoșteau obiceiurile hipopotamului, le explicară celorlalți că „hte” caută adeseori, pe fundul fluviului, rădăcini de plante acvatice.

Acolo, valea făcea cea din urmă cotitură neașteptată. De la un ostrov întins, cu pământ roditor și cu așezări dese, o lua aproape de-a dreptul spre sud; călătorii nu mai aveau de mers decât puțin.

Malurile de stâncă ale văii erau acum mai joase și străbătute de numeroase râpi largi și uscate, în care se adăposteau crânguri mici de copaci cu țepi. Când să treacă peste a cincea cataractă, două bărci se răsturnară și unsprezece oameni, înotători nepricepuți, se înecară.

După ce trecură cea de a cincea cataractă zăriră, în sfârșit, cel dintâi afluent al marelui fluviu, râul Atbara[93], care se vărsa în Nil, pe dreapta, printr-un larg estuar, contopit cu albia principală într-un

întins desiș de trestie și de papirus. Zidul verde și nepătruns, înalt pe alocuri de doisprezece coți și tăiat în zig-zag de golfuri ori de afluenți mai mici, stăvilea gura râului. Pe malurile cu grămezi de coline răzlețe se vedeau tot mai multe crânguri de copaci cu trunchiurile ascuțite spre vârf și din ce în ce mai înalte. De la râu porneau în fâșii largi și întunecate, spre adâncul ținutului necunoscut, necălcat de picior de om, desișuri de verdeață, iar pe coaste foșneau încet, în vânt, mănunchiuri de iarbă, aspră ca peria. Se apropia timpul când robii aveau să plătească scump călătoria pe care o făcuseră în libertate, fără lanțuri și fără închisoare. La gândul acesta li se strângea inima de neliniște:

„În curând va veni cumplita încercare: unii vor scăpa, răscumpărați cu sângele și cu chinurile celorilalți, alții vor rămânea pentru totdeauna în pământul acesta necunoscut, ca jertfe ale răscumpărării”. Așa gândea Cavi, uitându-se la oamenii lui și încercând să-și imagineze viitorul care-i aștepta.

În susul fluviului, câmpia se întindea din ce în ce mai largă. Malurile mlăștinoase tiveau albia sclipitoare cu o linie neagră și dreaptă de ierburi înalte, prelungită cât cuprindea ochiul. Spicele înstelate de papirus se plecau peste apă, întrerupând monotonia malurilor netede. Ostroave pline de iarbă ieșeau deasupra fluviului, alcătuind labirinturi de trecători înguste. Între zidurile înalte de verdeață, apa, fără îndoială adâncă, părea tainică și întunecată. Pe alocuri, pe unde malul era mai tare, călătorii vedeau întinderi mari de argilă uscată și crăpată, cu numeroase urme de dihănii. Păsări care semănau cu berzele, dar înalte aproape cât omul, îi speriau pe călători cu pliscurile lor enorme, la rădăcina cărora ai fi zis că aveau câte un cufăraș greu de os, cu marginea capacului răsfrântă, ceea ce le dădea o înfățișare feroce. De sub marginea de sus a orbitelor, ieșită în afară, acești monștri priveau cu ochi galbeni și răi.

Dincolo de vărsarea în Nil a râului Atbara, spre sfârșitul celei de a doua zile de drum, valea, până atunci dreaptă ca o lance, făcu o cotitură spre răsărit și oamenii văzură, pe o terasă a malului, două ruguri, din care se ridicau în văzduh șuvițe subțiri de fum. Era semnalul: în locul acela îi așteptau cei trimiși înainte, vânătorii și nubienii-călăuze, vestindu-i în felul acesta că fiara fusese descoperită.

După căderea nopții, cei o sută patruzeci de robi, păziți de douăzeci de războinici, plecară pe jos spre apus. O ploaie caldă cădea din belșug pe pământul încins. Umezeala văzduhului îi amețea

pe oamenii aceștia care, sub cerul pururea senin al Ta-Chemt-ului, uitaseră ce e aceea ploaie.

Vânătorii mergeau prin iarba aspră, înaltă până mai sus de brâu. Câteodată răsăreau umbre negre de copaci răzleți. Hienele și șacalii urlau și țipau din toate părțile, pisicile sălbatice miorlăiau ascuțit și păsări de noapte necunoscute se chemau cu strigăte metalice, sinistre. Întinderea necunoscută se topea în întuneric, tainică și nedeslușită. Oamenii aceia din Asia și de pe țărmurile de la miazănoapte aveau în fața lor o țară încă necucerită de om, clocotind de o viață care era a ei, și numai a ei.

Se opriră sub un copac gigantic, care acoperea jumătate din cer. Acolo, în jurul trunchiului mai gros decât cele mai groase obeliscuri din Țara Neagră, trebuia să fie, pentru mulți, cel din urmă popas de noapte.

Mult timp Pandion nu putu să doarmă. Neliniștit, cu gândul la lupta care se apropia, asculta glasurile stepei africane.

Așezat lângă rug, Cavi le explica vânătorilor planul de luptă pentru a doua zi. Suspina greu văzându-și oamenii îngrijorați, unii pe jumătate adormiți, alții culcați fără să doarmă, dar în cele din urmă se culcă și el. Îl mira nepăsarea lui Chidogo care dormea liniștit între Pandion și Remd. Tot drumul, cei patru prieteni fuseseră nedespărțiți. Liniștea negrului îi părea etruscului cea mai înaltă vitejie, la care nici el, luptător încercat, care nu o dată văzuse moartea cu ochii, nu putea ajunge.

La ziuă, sclavii au fost împărțiți în trei grupe, conduse de câte cinci vânători și de câte două călăuze, alese dintre localnici. Fiecare rob primi o frânghie lungă sau o fâșie de curea cu lațuri la capete. Patru oameni din fiecare grupă duceau câte o plasă mare, cu ochiuri largi de un cot, împletită din frânghii groase. Monstrul trebuia încurcat în

lațuri, învăluit în plase, doborât la pământ și legat de picioare.

Oamenii mergeau în deplină tăcere, fiecare grupă la oarecare depărtare de celelalte. Războinicii se răspândiră în lanț și, neavând încredere în robi, veneau în urma lor cu arcurile întinse. Înaintea lui Pandion și a prietenilor lui se desfășura savana, cu iarbă înaltă până la brâu. Pe suprafața ei netedă erau risipiți copaci cu coroanele în chip de umbrele[94]. Trunchiurile lor sure se despărțeau, aproape de la rădăcină, în crengi grele și răsfirate, așa fel încât fiecare copac părea un con răsturnat, deasupra căruia plutea, sus, verdeața străvezie, abia colorată.

Între copaci se zăreau petele întunecate ale tufelor înalte, cu frunziș mărunt, care se țineau lanț prin albia abia văzută a vreunui torent întâmplător, sau se zăreau în depărtare ca grămezi întunecate și informe. Din când în când ieșeau la iveală copaci cu trunchiurile scunde și monstruos de groase, desfăcute în nenumărate crengi uriașe, strâmbe și noduroase, acoperite cu frunze mici, abia ieșite din muguri și cu mănunchiuri de flori albe[95]. Masivi, cu căciula lor imensă — coroană scundă care arunca fâșii negre de umbre alungite — se înălțau impunător în savană. Scoarța lor fibroasă și cu luciri metalice părea de plumb, crengile lor erau ca de aramă roșie, iar florile răspândeau o mireasmă plăcută, ca de migdal.

Soarele poleia iarba aspră, care se legăna ușor, iar vârfurile copacilor păreau că plutesc deasupra ei în nourași verzi și străvezii.

Sulițe negre și subțiri se iviră din iarbă: câțiva oricși[96] își arătară o clipă coarnele lungi, apoi dispărură după șirurile de tufișuri. Sezonul ploilor abia începuse, așa că iarba era încă rară și între tufele ei răzlețe se mai vedea încă pământul gol și crăpat. La stânga se ivi un crâng mic de copaci cu frunze ca penele. Păreau a fi palmieri, dar trunchiurile lor se desfăceau spre vârf ca două

degete răsfirate și, ceva mai sus, trimiteau numeroase ramuri.

Acolo descoperiseră vânătorii rinoceri în ajun. Acum le făcură semn robilor să stea pe loc și se furișară, cu băgare de seamă, până la marginea crângului. Cercetară locul în adânc. După savana luminată atât de puternic, crângul li se păru întunecos. Și, fiindcă nu văzură nici urmă de fiară, îi mânară pe robi spre albia secată a unui pârâu năpădit de tufișuri dese. Acolo era un izvor și, lângă el, o groapă plină cu noroi, în care se bălăceau rinocerii ca să scape de arșiță. Vânătorii ieșiră la locul deschis, străjuit la răsărit doar de trei salcâmi singuratici, ca trei umbrele. Până la albia secată nu mai erau decât vreo două mii de coți când, deodată, nubianul care mergea înainte, se opri ca trăsnit, dădu semnalul de oprire, întinzându-și brațele de-a latul. În liniștea care urmă se auzi zumzetul ușor al gâzelor. Chidogo atinse umărul lui Pandion și-i arătă ceva dincolo de drum. Tânărul elin zări, lângă copacii scunzi și plini de țepi, ceva ca două blocuri lustruite de piatră: într-adevăr, ele erau cumplitele fiare ale stepelor din sud! La început, rinocerii nu-i văzură. Stăteau liniștiți, cu spatele spre oameni. Lui Pandion nu-i părură uriași, nici chiar cel mai puternic dintre ei. Robii nu știau că vânătorii, cu gândul la o răsplată cât mai frumoasă, căutaseră și un rinocer cât mai impunător, adică din cei cu pielea albicioasă[97], care se deosebeau de cei negri fiind mai mari, având greabănul mai înalt, botul larg și pătrat. Vânătorii hotărâră să schimbe planul de luptă în așa fel, încât atacul femelei să nu-i împiedice să-și ajungă scopul…

Mai-marele vânătorilor și comandantul războinicilor se urcară, în grabă, într-un copac. Se urcau, blestemând în șoaptă spinii de pe trunchi. Războinicii se ascunseră după tufe, iar robii se adunară grămadă, apoi, laolaltă cu vânătorii, se repeziră împrăștiindu-se, valuri-valuri, în poiană,

fluturându-și frânghiile și îmbărbătându-se cu strigăte de luptă. Cele două namile se ridicară neașteptat de repede. Rinocerul cel mare rămase o clipă locului, uitându-se țintă la oamenii care alergau spre el, dar femela sări speriată la o parte. Asta așteptau și vânătorii: săriră și ei după ea, s-o abată într-acolo și, în felul acesta, s-o despartă de mascul.

Din copac, mai-marele vânătorilor vedea trupul uriaș al rinocerului rămas pe loc, căușele negre ale urechilor îndreptate înainte și despărțite prin creștetul lat, ca un sul gros. Îndărătul urechilor i se ridica cocoașa greabănului masiv, iar în față îi sclipea vârful ascuțit al cornului. Egipteanul mai văzu că fiara avea ochi mici și că privea în jos, risipit și întărâtat.

După un minut, rinocerul se răsuci pe loc. Egipteanul îi vedea acum capul lung, ridicol de scobit la mijloc, greabănul puternic arcuit, oasele ascuțite care-i umflau pielea de pe crupă, picioarele ca bușteni și coada mică, ridicată bătăios.

Fiara avea deasupra botului un corn uriaș, de cel puțin trei coți[98], lucios, foarte gros la rădăcină și dintr-o dată subțiat la vârf, iar îndărătul lui încă unul, mai scurt și mai ascuțit, cu rădăcina largă și rotundă.

Inimile celor care alergau spre rinocer zvâcneau puternic: de aproape, monstrul era fioros. Trupul lui enorm avea opt coți lungime, iar greabănul cocoșat se ridica la patru coți deasupra pământului. Rinocerul sforăi atât de puternic, încât îl auziră cu toții, apoi se repezi asupra oamenilor. Cu o sprinteneală neașteptată la o matahală atât de mare și de greoaie, ajunse într-o clipă în mijlocul mulțimii de oameni. Niciunul n-avu timp măcar să arunce frânghia. Pandion se pomeni lângă monstrul care ataca vijelios, apucă să-i vadă doar nările larg desfăcute și tivite cu cercuri de piele zbârcită, urechea dreaptă despicată și pielea de pe

coaste acoperită cu licheni parcă, apoi mintea i se întunecă. Un țipăt sfâșietor răsună în savană și, o clipă, se văzu zburând în aer un trup omenesc, încovoiat așa cum nimeni nu și-ar fi putut închipui, apoi rinocerul își croi drum prin mulțimea de robi, și se depărtă, lăsând în urma lui nenumărate trupuri întinse la pământ. Dar se întoarse și se repezi din nou asupra nenorociților. De data aceasta, blocul viu în goană amețitoare, se pomeni strâns înconjurat din toate părțile de trupuri omenești. Însă monstrul, numai mușchi și oase puternice, învelite în piele tare ca zalele, i-a aruncat cu atâta putere, că oamenii zburară care încotro, apoi rinocerul năvăli asupra celor doborâți, îi călcă în picioare, îi strivi și-i străpunse cu cornul. Pandion, care se repezise și el o dată cu ceilalți, oprit pe loc de o izbitură scurtă și groaznică, căzuse în brânci, amețit.

Gemetele lungi și strigătele de durere se învălmășeau. Peste locul luptei pluteau nori de praf. Mai marele vânătorilor, care până atunci strigase cât îl ținea gura de sus, din copac, îmbărbătându-i pe robi, tăcea acum și privea lupta uluit: nicio frânghie nu se înfășurase în jurul trupului uriaș, și cel puțin treizeci de oameni zăceau morți sau răniți! Cu inimile pierite, războinicii se ascundeau pe după copaci, tremurând și implorând zeii să-i scape… Monstrul se întoarse a treia oară și, cu toate că oamenii se fereau din calea lui, izbuti să-l străpungă cu cornul pe Remd, cel mai tânăr dintre etrusci. Sforăind sălbatic, alerga nebunește printre oameni, călcându-i în picioare și împungându-i. Din nări îi țâșneau clăbuci de spumă și ochii îi ardeau de mânie.

Cavi se repezi urlând sălbatic, dar frânghia lui alunecă pe cornul fiarei, iar el se trezi aruncat cine știe unde, cu trupul însângerat: toată pielea de pe umăr și de pe piept îi fusese jupuită de pielea zgrunțuroasă a rinocerului.

Se ridică cu greu în picioare, plângând de furie neputincioasă. Oamenii se fereau la o parte, înspăimântați, ascunzându-se unii la spatele altora. Ai fi zis că erau gata s-o ia la fugă cu toții, care încotro, îngroziți, uitând și de libertate și de tot…

Când rinocerul năvăli din nou, se porniră din nou și gemetele. Atunci Chidogo îi ieși înainte. Sufla puternic cu nările larg deschise: i se aprinsese în suflet acea flacără care nu izbucnește decât în ceasul primejdiei de moarte, când omul nu mai cunoaște decât un singur îndemn, acela de a lupta ca să-și apere viața. Sări într-o parte, ferindu-se de cornul cumplit care amenința să-l ucidă pe loc, apoi se repezi după fiara care trecuse vijelios înainte și, fără să-și mai dea seama ce face, i se agăță cu toată puterea de coadă. După ce-și veni în fire, Pandion își ridică plasa de acolo de unde-i căzuse. În clipa aceea înțelese că locul lui era în fruntea tovarășilor care-l acoperiseră cu trupurile lor cât stătuse amețit, la pământ. Învălmășeala din jurul lui îi trezi o amintire nedeslușită: poiană din Creta… jocul primejdios cu taurul… Rinocerul nu prea semăna a taur, totuși Pandion se hotărî să folosească același fel de a lupta pe care-l văzuse atunci. Își aruncă pe umăr plasa împăturită și se repezi. Fiara îl azvârlise pe Chidogo cât colo și acum se oprise locului, stârnind cu picioarele de dinapoi nori de praf. Înțelegând ce voia să facă Pandion, doi libieni căutară să atragă asupra lor atenția rinocerului. Dintr-un salt, tânărul elin ajunse lângă monstru și i se lipi de coaste, dar bestia se răsuci cu iuțeala fulgerului și pielea ei aspră sfâșie pielea îndrăznețului. Pandion simți o durere arzătoare. Dar, uitând de toate, prinse animalul de ureche și, dintr-o săritură, așa cum văzuse în Creta, i se aruncă pe spinare. Rinocerul sărea acum, înnebunit. „Trebuie să mă țin! Trebuie să mă țin!” își zicea Pandion într-una și, silindu-se din răsputeri, se ținu exact atâta timp cât îi trebui ca să arunce capătul plasei peste botul fiarei.

Coarnele răzbiră prin ochiuri. O flacără de bucurie se aprinse în inima lui Pandion. Dar în clipa următoare ceva pârâi, o povară cumplită se prăbuși peste el, i se făcu negru înaintea ochilor și căzu în nesimțire…

În focul luptei nu-l văzuse pe Chidogo care, răcnind sălbatic, se agățase iarăși de coada rinocerului; nu văzuse cum zece libienii și șase robi din neamul amu țineau zdravăn plasa trecută peste capul fiarei. Căutând să se scuture de năvala oamenilor, rinocerul se lăsase pe-o coastă, frângându-i lui Pandion, care se izbise greu de pământ, mâna și o claviculă. Oamenii profitară numaidecât de clipa când monstrul zăcea în țărână. Urlând, dădură buzna peste el; îi mai aruncară o plasă pe cap și, cu două lațuri, îi prinseră un picior dinainte cu un picior dinapoi. Fiara nu mai sforăia, ci răgea înăbușit, din adâncul măruntaielor. Se rostogoli pe cealaltă coastă, apoi pe spate, zdrobind oamenii, și puterile parcă n-aveau de gând să i se mai sfârșească. De șase ori sări în picioare, dar de șase ori se încurcă și mai rău în frânghii. În cele din urmă se prăbuși iarăși pe spate, după ce ucisese peste cincizeci de oameni. Frânghiile și curelele, tot mai multe, îi încurcau acum picioarele, lațurile îl strângeau tot mai puternic. Era prins în trei plase. Câțiva oameni, plini de sânge și de sudoare, i se urcaseră pe trup și-l apăsau cu toată puterea. Pielea lui, udă de sânge omenesc, era lunecoasă, mâinile încleștate nu se puteau prinde de ea, dar frânghiile se strângeau mereu. Până și cei peste care se prăbușise trupul greu al fiarei trăgeau de lațuri, aproape morți, cu cele din urmă sforțări de care mai erau în stare.

Vânătorii se apropiară cu alte curele, îi legară cruciș tuspatru picioarele, groase ca buștenii, iar capul i-l aduseră la cele dinainte, legându-i frânghia de unul din coarne.

Și așa, cumplita luptă se sfârși.

Înnebuniți de sforțările supraomenești pe care le făcuseră, oamenii își veneau încet în fire. Trupurile lor pline de răni tremurau ca scuturate de friguri, iar pe dinaintea ochilor le fluturau pete negre: nu mai vedeau nimic.

În cele din urmă începură să se liniștească, inimile nu le mai zvâcneau deznădăjduite. Ici și colo se auzeau suspine de ușurare: oamenii începeau să înțeleagă că primejdia de moarte trecuse. Plin de noroi și de sânge, Cavi se ridică, clătinându-se. Chidogo se apropie și el, tremurând din tot trupul, dar zâmbind. Însă zâmbetul îi pieri și obrazul i se făcu cenușiu când văzu că prietenul său Pandion nu era printre cei rămași în viață.

Șaptezeci și trei de oameni rămăseseră teferi, ceilalți fuseseră uciși sau răniți de moarte. Etruscul și Chidogo îl găsiră pe Pandion printre morți, în iarba strivită, și-l traseră la umbră. Cavi îl cercetă și nu-i găsi nicio rană mortală. Remd însă era mort, înflăcăratul conducător al neamului amu pierise și el, iar viteazul libian Ahmi gemea de moarte, cu pieptul zdrobit.

În timp ce robii își socoteau pierderile și-și rânduiau muribunzii la umbră, războinicii aduseră de la fluviu o platformă uriașă de lemn — podeaua cuștii pregătite pentru rinocer — rostogoliră pe ea monstrul legat și-l traseră, pe roți, spre apă.

Cavi se apropie de mai-marele vânătorilor.

— Poruncește-le, — zise, arătând spre războinici, — să ne ajute să cărăm răniții.

— Ce vrei să faci cu ei? întrebă vânătorul.

Îl respecta fără să vrea pe omul acesta puternic, plin de sânge și de praf și cu fața aspră umbrită de tristețe.

— Să-i ducem la vale; poate că unii vor mai ajunge cu viață în Ta-Chemt, la vracii iscusiți de acolo, răspunse Cavi posomorât.

— Cine ți-a spus că vă întoarceți în Ta-Chemt? îi tăie vorba mai-marele vânătorilor.

Etruscul tresări și făcu un pas înapoi.

— Cum, Stăpânul Sudului ne-a mințit? Nu suntem liberi? strigă el.

— Nu, marele stăpân nu v-a mințit, ticălosule: sunteți liberi.

Cu aceste vorbe, mai-marele vânătorilor îi întinse etruscului un sul mic de papirus.

— Iată porunca lui.

Cavi luă cu grijă foaia mică și neprețuită care-i făcea, din sclavi, oameni liberi.

— Dacă e așa, atunci de ce… începu el.

— Taci, — îl întrerupse celălalt, îngâmfat, — taci și ascultă. Sunteți liberi *aci*, — apăsă el pe ultimul cuvânt, — și vă puteți duce unde vreți, — zise arătând cu mâna spre vest, sud și est, — însă nu în Ta-Chemt și nici în țara Nub, de sub puterea lui. Altminteri, rămâneți tot robi. Eu însă cred, — încheie el, — că după ce v-o veni mintea la cap, o să vă întoarceți toți, de bunăvoie, la picioarele stăpânitorului nostru, ca să se împlinească ceea ce vă este scris: să slujiți poporul ales al Țării Negre.

Ochii lui Cavi se aprinseră. Făcu doi pași înainte, întinse brațul spre un războinic, care se uită uluit la mai-marele vânătorilor și, cu o mișcare îndrăzneață, îi smulse spada de la brâu. O înălță cu vârful în sus, o sărută pe luciu și zise repede în limba lui neînțeleasă:

— Jur pe marele zeu al fulgerului, jur pe zeul morții, al cărui nume îl port, să ajung viu, în ciuda crimelor acestui popor blestemat, pe locurile mele de baștină! Jur ca din această clipă să nu mai am liniște până nu mă voi întoarce, cu o ceată puternică, pe țărmurile Ta-Chemt-ului și nu voi plăti totul cu vârf și îndesat!

Cavi arătă cu mâna poiana acoperită cu trupuri și aruncă spada cu putere lângă picior. Lama se înfipse adânc în pământ. Etruscul se întoarse și se îndreptă spre ai săi, dar deodată se răsuci îndărăt:

— Nu te mai rog nimic altceva, i se adresă el din nou mai-marelui Vânătorilor, care se îndepărta cu cel din urmă grup de războinici. Poruncește

numai să ni se lase câteva sulițe, câteva cuțite și câteva arcuri. Trebuie să ne păzim răniții.

Mai-marele vânătorilor încuviință cu capul fără să-i răspundă și dispăru după tufișuri, spre râu, pe urma lată pe care o lăsa prin iarbă platforma cu rinocerul.

Cavi le spuse celorlalți totul. Vorbele lor mânioase, blestemele înăbușite și amenințările neputincioase se amestecau cu gemetele slabe și jalnice ale muribunzilor.

— O să vedem noi pe urmă ce e de făcut! strigă Cavi. Acum trebuie să hotărâm ce facem cu răniții. Până la râu e departe, suntem osteniți și nu-i putem căra. Să ne odihnim puțin, apoi cincizeci dintre noi să se ducă la râu după apă și douăzeci să rămână aici, de pază, deoarece sunt multe fiare primprejur, zise, arătând departe ici și colo, hienele care, atrase de mirosul de sânge, își ridicau din iarbă spinările cocoșate și pestrițe.

Păsări uriașe, cu gâtul gol, dădeau târcoale pe deasupra poienii, se lăsau până aproape de pământ, apoi își luau iarăși zborul.

Pământul uscat și încins dogorea; petele de soare împleteau o plasă care tremura ușor pe sub copaci. În arșița liniștită răsunau, triste, chemările porumbeilor sălbatici… În sufletele oamenilor focul luptei se stinsese, rănile și jupuiturile îi dureau, îi ardeau și-i usturau.

Moartea lui Remd îl îndurerase adânc pe Cavi. Tânărul era, pentru el, singurul fir care-l mai lega de patria îndepărtată, acum și acest fir subțire se rupsese…

Aplecat asupra lui Pandion, Chidogo își uitase de răni. Se gândea că tânărul elin trebuie să fi fost zdrobit rău de nu-și mai venea în fire. Răsuflarea abia i se strecura, șuierătoare, printre buzele uscate. Negrul se uită de mai multe ori la ceilalți robi care, tăcuți, stăteau culcați la umbră. În cele din urmă, sări în picioare și le porunci să aducă apă pentru răniți.

Oamenii începură să se ridice gemând. Setea arzătoare îi chinuia, înțepându-le gâtlejurile care-i usturau. Dacă cei teferi erau atât de însetați, cât trebuie să sufere răniții, care zăceau istoviți și fără glas! Iar până la fluviu, în linie dreaptă, erau cel puțin două ceasuri de mers voinicesc.

Deodată, de după tufișuri se auziră glasuri: un detașament de războinici, vreo cincizeci la număr, se întorceau cu apă și cu de mâncare. Nu erau egipteni, ci numai nubieni și negri, însoțiți de două călăuze.

Apropiindu-se și văzând locul luptei, războinicii tăcură cu toții. Se îndreptară spre copacul sub care stătea Cavi și, fără să scoată o vorbă, îi așezară la picioare vase de argilă și de lemn, vreo zece sulițe, șase arcuri cu tolbele doldora de săgeți, patru cuțite grele și patru scuturi din piele de hipopotam, bătute în plăci mărunte de aramă. Oamenii se repeziră lacomi la urcioare. Însă Chidogo apucă un cuțit și, rotindu-și ochii fioros, strigă:

— Care se îmbulzește, îl ucid!

Goliră pe loc două vase, turnând apa în gurile deschise și uscate ale răniților. Veni apoi și rândul celorlalți să-și stingă pojarul. Războinicii plecară așa cum, veniseră, fără să spună măcar o vorbă.

Printre sclavi se găsiră doi care se pricepeau să lecuiască rănile. Împreună cu Cavi, începură să-și oblojească tovarășii. Lui Pandion îi prinseră oasele zdrobite în lopățele de scoarță tare, legate cu fâșii rupte chiar din centura lui. Cu acest prilej, Chidogo descoperi, legată cu grijă în pânză, o piatră sclipitoare, verde-azurie. Negrul o ascunse bine, gândindu-se că e vreo amuletă cu putere magică.

Mai trebui să li se pună lopățele încă la doi răniți: un libian cu mâna frântă și un negru uscățiv, numai mușchi, care zăcea neputincios, cu piciorul rupt mai jos de genunchi. Pe cât se vedea, starea celorlalți era deznădăjduită: unora, cornul cumplit al monstrului le pătrunsese adânc în trup,

sfâșiindu-le intestinele, alții fuseseră striviți sub povara trupului uriaș ori a picioarelor lui ca butucii.

Cavi încă nu terminase cu răniții, când prin iarba galbenă se ivi făptura întunecată a unui om care grăbea spre locul luptei: era localnicul care-i călăuzise pe războinici când aduseseră apa și care acum se întorcea la ei.

Gâfâind, nubianul se apropie de Cavi și întinse spre el amândouă mâinile cu palmele în sus. Etruscul înțelese că era un gest de prietenie și-i răspunse la fel. Călăuza se așeză pe vine la umbra copacului, se rezemă în sulița lui lungă și începu să spună ceva repede, arătând spre fluviu și spre sud. Urmă o clipă de nedumerire; nubianul nu știa mai mult de zece cuvinte din limba Ta-Chemt-ului, iar Cavi nu-l înțelegea de loc. Dar se găsiră printre robi câțiva tălmaci și în felul acesta aflară că omul rămăsese în urma detașamentului de războinici și se întorsese anume ca să-i ajute să-și găsească drumul. Nubianul susținea că sclavii liberați fuseseră izgoniți din ținutul stăpânit de Ta-Chemt și că, prin urmare, ar fi fost primejdios să se întoarcă la fluviu, unde puteau să cadă din nou în robie. Așa că îl sfătui pe Cavi să plece spre apus: vor intra curând într-o vale uscată și largă, vor merge de-a lungul ei, spre sud, patru zile, după care vor ajunge în ținutul unor nomazi pașnici, crescători de vite.

— Să le arăți asta și or să vă primească bine, or să vă dea măgari pentru răniți, zise nubianul, scoțând din bucata de stofă petrecută peste umăr un semn făcut din nuielușe roșii, împletite și îndoite într-un anumit fel. Mai la sud, o să dați de ținuturile unui popor bogat și liniștit, care urăște Ta-Chemt-ul. O să stați acolo, până vi s-or vindeca rănițiii. Într-acolo, ploile sunt din ce în ce mai dese. În albia uscată a râului, drumul vostru de la început, o să găsiți totdeauna apă, săpând nu mai mult de doi coți…

Nubianul se ridică, grăbit să plece. Cavi ar fi vrut să-i mulțumească, dar deodată unul din robi, un asiatic cu chica zburlită și cu barba lungă, încâlcită și murdară, se repezi la el:

— De ce ne îndemni să plecăm spre apus și spre sud? Țara noastră e într-acolo, — arătă el spre răsărit, — acolo unde e fluviul…

Nubianul se uită cu luare aminte la cel care vorbise și-i răspunse încet, dar lămurit:

— Dincolo de fluviu, la răsărit, e un deșert pietros și fără strop de apă. Dacă poți să-l străbați, și apoi să treci și peste munții înalți de dincolo, ajungi la țărmul mării, unde stăpânește Ta-Chemt-ul. Dacă după aceea izbutești să treci și peste mare, pustiurile care te așteaptă dincolo de ea sunt, pe cât se aude, și mai înspăimântătoare, iar în munți și pe râul Atbara trăiesc neamuri care aduc Ta-Chemt-ului sclavi ca să capete, în schimb, arme. Gândește-te!

— Dar spre miazănoapte, nu este drum? întrebă un libian cu licăriri de nădejde în ochi.

— La miazănoapte, după două zile de mers, se întinde un deșert fără sfârșit: la început pietre uscate și humă, pe urmă nisip cât vezi cu ochii. Unde să te duci și ce să cauți acolo? Or fi, poate, drumuri și izvoare, dar eu nu le știu. Eu vorbesc de calea cea mai ușoară și pe care o cunosc bine…

Și arătând cu mâinile că nu mai avea nimic de adăugat, omul porni la drum.

Cavi îl ajunse din urmă, îl cuprinse pe după umeri, încercând să-i mulțumească, dar se încurcă, amestecând vorbe din limba egipteană cu vorbe din limba, etruscă, până când, văzând că n-o scoate la capăt, chemă un tălmaci.

— N-am ce să-ți dau, că asta e singura mea avere… și etruscul își arătă centura. Dar te voi păstra în inimă…

— Nu aștept plată, fac ce mă îndeamnă inima, îi răspunse nubianul zâmbind. Am fost și noi asupriți de Țara Neagră, oricare dintre nubieni v-ar ajuta

bucuros pe voi, vitejii care v-ați dobândit atât de scump libertatea. Dar ia aminte, nu uita sfatul meu și păstrează semnul pe care ți l-am dat. Și să-ți mai spun ceva: la dreapta voastră, la două mii de coți, acolo unde se scăldau rinocerii, e un izvor… Însă mai bine să nu întârziați pe locurile astea, ci să plecați chiar astăzi înainte de căderea nopții. Rămâi cu bine, viteazule străin, și tot norocul pentru vitejii tăi tovarăși! Mă duc. Sunt grăbit.

Nubianul dispăru. Îngândurat, Cavi se uită lung în urma lui.

Nu, nu puteau să plece în ziua aceea, nu puteau să-și lase muribunzii pradă hienelor. Dacă apa e aproape, cu atât mai bine; vor rămâne pe loc…

Cavi se întoarse la tovarăși. Îi găsi punând la cale ce era de făcut. După ce-și potoliră setea și mâncară, oamenii se mai domoliră și începură a cumpăni cu băgare de seamă ce și cum.

Înțelegeau cu toții că spre nord nu puteau pleca și că era necesar să se îndepărteze cât mai curând de fluviu. Părerile însă se împărțeau când era vorba încotro să se îndrepte: spre miazăzi ori spre răsărit?

Asiaticii, adică aproape jumătate din robii rămași teferi, nu voiau să se afunde în țara negrilor și țineau s-o ia spre răsărit. Nubienii susțineau că în trei săptămâni ar fi putut să ajungă la țărmurile mării înguste care desparte Nubia de Asia și se arătau gata să înfrunte încă o dată călătoria prin deșert, numai să se întoarcă mai repede acasă.

Cavi ajunsese rob după ce căzuse prizonier într-un război. Își lăsase familia pe locurile lui de baștină, așa că șovăia. Îl ispitea să încerce: dacă ar fi izbutit, s-ar fi întors mai repede acasă. Lucrul cel mai simplu pentru el ar fi fost să se înapoieze prin Ta-Chemt, coborând cu barca până la mare. Dar ca un luptător încercat și umblat prin lume ce era, își dădea seama că o mână de oameni pierduți într-o țară de dușmani, și, mai ales, în deșerturile fără sfârșit, unde puțurile se numără pe degete, n-aveau

sorți să rămână în viață decât printr-o minune. Iar soarta încă nu-i blagoslovise cu minuni, așa că nu prea credea în ele.

Se amestecă în vorbă și Chidogo; își părăsise prietenul numai ca să poată lua și el parte la sfat.

Negrul vorbi — pentru întâia oară despre el însuși. Tovarășii aflară că era fecior de olar și că poporul lui, bogat și numeros, trăia pe malul mării care mărginea țara negrilor spre apus. Acolo, un golf imens, căruia îi spuneau Cornul de Miazăzi[99] pătrundea adânc în uscat. Chidogo nu cunoștea drumul până la ai săi — căzuse prins la hotarul marelui deșert, în timp ce se îndrepta spre Ta-Chernt, mânat de dorința de a vedea minunile artei rafinate a acestei țări — dar își zicea că țara lui trebuie să fie nu tocmai departe, la sud-vest de locul unde prinseseră fiara. Susținea că știe și calea cea bună, dincolo de neamul spre care îi îndrumase nubianul-călăuză, și-și asigura prietenii că poporul lui le va da ospitalitate tuturor celor care vor ajunge până acolo. Le mai spunea că, după câte auzise în copilărie, în țara lui veneau, pe marea dinspre miazănoapte, corăbii cu oameni care semănau cu etruscul și cu Pandion.

Cumpănind totul, Cavi își îndemnă prietenii să asculte de sfatul călăuzei și să se îndrepte spre sud. După ce-i ascultase și pe Chidogo, țara necunoscută a negrilor nu-i mai părea dușmănoasă. Marea liberă, nesupusă odiosului Ta-Chemt, le dădea putința să ajungă în patrie. Iar etruscul avea mai multă încredere în mare decât în deșert.

Asiaticii i se împotriveau, libienii îl sprijineau, iar negrii, fără doar și poate, erau gata cu toții să pornească spre sud ori spre apus, deoarece pe acolo trecea drumul către țările lor de baștină.

Asiaticii susțineau că nimeni nu putea ști cum se vor purta nomazii cu ei, mai ales poporul acela numeros și bogat, despre care vorbise nubianul-călăuză, că semnul pe care i-l dăduse etruscului

putea să fie o cursă în care, căzând, ar ajunge iarăși în robie.

Atunci, negrul cel care zăcea cu piciorul frânt le atrase atenția asupra lui, prin strigăte și gesturi. Se încurca în vorbă, împroșca salivă și spunea ceva, căutând să zâmbească și bătându-se cu pumnii în piept. Din toată vorbăria lui furtunoasă, din năvala de cuvinte necunoscute, Cavi înțelese că negrul făcea parte chiar din poporul acela, până la care îi sfătuise călăuza să ajungă cu ajutorul nomazilor, și că se jura că toți cei din neamul lui le vor da ospitalitate. În sfârșit, etruscul se hotărî: trecu de partea negrilor și libienilor împotriva asiaticilor, care tot își mai susțineau punctul lor de vedere. Soarele cobora spre asfințit, era timpul să se gândească la apă și la somn. Așa că îi sfătui pe toți să aștepte până a doua zi. Oricât ar fi dorit să plece de pe locul acela înfiorător, acoperit cu cadavre, erau siliți să rămână în poiană ca să nu sporească chinurile muribunzilor mutându-i în altă parte. Zece oameni plecară la izvorul despre care le vorbise nubianul și se întoarseră cu ulcioarele pline cu apă tulbure și călduță, cu miros de lut. După sfatul negrilor, ridicară între copaci o îngrăditură de crengi cu spini, ca să se apere de hiene. În partea deschisă, îndreptată spre câmpie, aprinseră trei ruguri. Trei oameni rămaseră de veghe lângă răniți, alți zece, înarmați cu sulițe, se așezară lângă unul din ruguri. Pe locurile acelea, noaptea cădea repede. La apus, norii mai erau încă luminați, iar dinspre miazănoapte și răsărit valul negru de întuneric se apropia din ce în ce, înecând crestetele copacilor și aprinzând deasupra lor nenumărate luminițe de stele. Nedeprins cu țările de la miazăzi, Cavi își dădu seama curând de ce îi sfătuise călăuza să plece cât mai repede din locurile acelea. Urletele șacalilor se ridicau, învălmășindu-se spre cer. Hohotele scurte și isterice ale hienelor răsunau de jur-împrejur. Ai fi zis că sute de fiare veneau acolo, alergând, să

sfâșie nu numai morții, dar și pe cei rămași în viață. În jurul poienii se auzeau mârâit de fiare, trosnete și clămpănit de fălci care mestecau cu lăcomie. Mirosul dulceag al cadavrelor care se descompuneau repede la căldură plutea în aer și se răspândea pretutindeni.

Oamenii strigau, aruncau cu bulgări și cu pietre, săreau cu tăciuni aprinși, dar în zadar: numărul dihăniilor sporea mereu.

Deodată se auzi în spatele îngrăditurii de spini un hârâit înăbușit, apoi un răget care se rostogoli pe pământ, cutremurându-l ca tunetul. Sălbăticiunile care se băteau între ele în poiană se potoliră, oamenii treziți din somn săriră în picioare. În liniștea care se lăsă deodată, gemetele răniților răsunară mai tare. Răgetul se apropia, adânc și puternic, mai presus de orice închipuire, ca slobozit dintr-o goarnă imensă. O umbră nedeslușită, cu capul mare, se ivi o clipă lângă copacul din margine: un leu cu coama deasă se apropia de oamenii speriați, iar în urma lui se strecura ca o nălucă o leoaică, cu trup subțire și mlădios. Vârfurile de aramă ale sulițelor întoarse repede spre fiară sclipiră ușor în lumina pe sfârșite a rugurilor. Oamenii strigau și aruncau în lei cu tăciuni, fără să se gândească că ar putea să ia foc iarba. Fiarele se opriră, uluite, apoi se traseră îndărăt și nu mai atacară. Însă oamenii rămaseră încă mult timp cu sulițele gata, cu toate că-i dureau palmele de tare ce le strângeau.

Nu apucară să aținească, și alt răget, ca tunetul, cutremură văzduhul, apoi al doilea, al treilea… Le dădeau târcoale cel puțin trei lei, cu leoaica de mai înainte patru. Oamenii își dădură seama de greșeala de neiertat pe care o săvârșiseră; îngrăditura era prea mică și făcută de mântuială. Patru lăncieri stăteau cu sulițele pregătite, în cazul când leii ar fi năvălit din spate, iar ceilalți șase se ațineau după ruguri. Nimeni nu dormea. Înarmați fiecare cu ce putea, oamenii sărutau întunericul.

Un nou răget zgudui văzduhul și lângă rugul din margine se ivi un leu uriaș, cu coama gălbuie. Flacăra tremurătoare mărea trupul fiarei, ai cărei ochi sfredelitori aruncau lumini verzi.

Unul din asiaticii de la nord, care nu se pricepeau la vânătoare, stătea din păcate aproape de rug, cu arcul în mână. Înspăimântat de răget, trimise o săgeată bine ochită drept în botul fiarei. Răgetul se curmă într-un geamăt prelung, se auzi o hârâială răgușită, apoi încetă.

— Luați seama! strigă un nubian, înnebunit de spaimă.

Leul își făcu vânt, sări în zbor peste linia rugurilor și căzu în mijlocul oamenilor. Însă nu era atât de ușor să-i tulbure pe învingătorii rinocerului: sulițele îl opriră, înfigându-i-se în coaste și în piept, trupul mlădios îi fu străpuns de săgeți. Două din ele, lovite cu laba, se frânseră trosnind uscat, dar în aceeași clipă, trei negri uriași, acoperindu-se cu scuturile, îi implântară trei cuțite în piept. Leul slobozi un urlet prelung și jalnic. Împroșcați cu sângele lui, oamenii săriră la o parte. Se făcu tăcere. Deodată, un strigăt, asurzitor de biruință izbucni, umplând savana: leul era mort. Oamenii aruncară hoitul dincolo de ruguri și se grăbiră să lege rănile pe care le căpătaseră doi dintre ei. Răniții erau încă scuturați de fiorii luptei.

Fiarele le tot dădură târcoale până în zori, răgând cumplit din când în când, dar nu mai îndrăzniră să-i atace.

La ziuă, cinci din cei grav răniți muriră. Pe alți șapte îi găsiră morți: noaptea, în focul luptei cu leul, nimeni nu văzuse când și cum își dăduseră sfârșitul. Ahmi respira încă și buzele lui cenușii, fără pic de sânge, îi mai tremurau din când în când.

Pandion stătea culcat, cu ochii deschiși, răsuflând liniștit și egal. Chidogo se aplecă asupră-i, dar înțelese cu groază că rănitul nu-l vedea. Bău însă apa pe care i-o dădu, apoi își strânse încet pleoapele… După ce mâncară cu toții, împărțind

ce le mai rămăsese din ajun, Cavi le propuse să pornească la drum. Înțeleși între ei chiar din timpul nopții, asiaticii se răzvrătiră, strigând că în țara aceea bântuită de atâtea fiare înspăimântătoare vor pieri, fără îndoială, cu toții, că trebuie să iasă cu orice preț din savana aceea fatală și că deșertul era mai puțin primejdios, deoarece se deprinseseră oarecum cu el.

În zadar le vorbea Cavi, în zadar stăruiau negrii: asiaticii rămâneau neînduplecați. Însă etruscul se hotărâse.

— Bine, fie, zise el. Eu plec spre miazăzi cu Chidogo: care vreți să mergeți cu noi, treceți la dreapta, iar care vreți să vă duceți spre răsărit, treceți la stânga.

În jurul etruscului se adună îndată un mănunchi de trupuri negre sau bronzate — nubienii și libienii — cu toții, treizeci și șapte de oameni, fără să-i numărăm pe Pandion și pe negrul cel cu piciorul rupt. Culcat pe pământ, sprijinindu-se într-un cot, negrul urmărea tot ce se petrecea.

Ceilalți treizeci și doi de oameni trecură la stânga. Stăteau acolo, neînduplecați, cu capetele plecate.

Armele și vasele pentru apă se împărțiră pe din două, pentru ca asiaticii, dacă n-ar izbândi, să nu poată spune că ar fi fost nedreptățiți.

După aceea conducătorul lor, omul cel bărbos, plecă îndată spre răsărit, ca și cum i-ar fi fost frică să nu li se înmoaie inima și să li se schimbe hotărârea. Cei rămași se uitară îndelung în urma acestor viteji tovarăși, de care se despărțeau în ajunul libertății, apoi, oftând cu părere de rău, își văzură de treburi.

Etruscul și Chidogo îi ridicară pe Pandion și pe negrul rănit, mutându-i lângă alt copac, cu crengile subțiri. Când încercară să-l ridice și pe Ahmi, nenorocitul mai gemu o dată și apoi îndrăznețul luptător pentru libertate își dădu sfârșitul.

Cavi îi sfătui pe libieni să-l urce într-un copac și să-l lege acolo, bine, cu frânghii. Oamenii îi urmară sfatul: știau că trupul o să fie sfâșiat de păsările de pradă, dar soarta aceasta li se părea mai puțin hidoasă decât să-l lase pradă hienelor spurcate.

În tăcere, fără să se fi înțeles între ei, Cavi și Chidogo începură să taie crengi.

— Ce faci? întrebă un negru înalt, apropiindu-se de etrusc.

— O targă, Chidogo și cu mine îl ducem pe el, — și Cavi îl arătă pe Pandion, — iar voi pe celălalt — și-l arătă pe negrul cel cu piciorul strâns în fâșii de pânză. Libianul merge și fără ajutor, nu-i rănit decât la mână.

— O să-l ducem cu toții, pentru că el a sărit cel dintâi pe rinocer, răspunse negrul, întorcându-se spre ai lui. Viteazul ne-a scăpat viața și asta nu se uită. Stai, că noi ne pricepem mai bine să facem tărgi.

Patru negri începură să împletească și, cum erau într-adevăr îndemânatici, făcură imediat două tărgi din nuiele lungi și din frânghiile rămase pe locul luptei. Așezară între nuiele câte două bețe, iar la mijloc, în loc de perne, bucăți rotunde de scoarță tare, învelite în blana leului. Negrul cel cu piciorul rupt se uita la ei cum lucrează și zâmbea: ochii lui mari și întunecați erau plini de recunoștință.

Răniții au fost urcați pe cele două tărgi. Acum, totul era gata. Negrii se rânduiră câte doi de fiecare targă, așezară cu grijă pernele, ridicară tărgile dintr-o singură mișcare, apoi plecară călcând măsurat și ușor.

În felul acesta, fără să-și fi venit în fire, Pandion porni pe drumul cel necunoscut. Doi nubieni și un negru, cei dintâi cu sulițe și celălalt cu arcul, mergeau înainte, călăuze. Ceilalți treizeci veneau în urma lor, iar alți trei încheiau coloana, înarmați și ei tot cu două sulițe și cu un arc. Călătorii o luară prin marginea poienii, spre apus. Se sileau să

nu se uite îndărăt, la prietenii căzuți în luptă, și plecau ducând în suflet remușcarea sfâșietoare că-i lăsau pradă hienelor mâncătoare de leșuri.

Curând după odihna de la amiază, oamenii ajunseră la o albie largă și secată. Valea se vedea de departe în savana galbenă, datorită celor două șiruri de tufe care-i tiveau malurile.

O luară pe albie drept spre miazăzi și până la apusul soarelui merseră fără să se oprească. În ziua aceea nu săpară gropi pentru a obține apă, deoarece dădură de un izvor care ieșea la suprafață, dintr-o crăpătură, între două lespezi de gresie zgrunțuroasă. Dar munciră din greu ca să-și împrejmuiască locul unde trebuiau să înnopteze, cu o îngrăditură de crengi țepoase. Noaptea avură parte de somn liniștit: nici nu auziră, venind din depărtări, răcnete înfricoșătoare de lei, nici nu simțiră hiene mișunând în întuneric.

A doua și a treia zi de drum trecură în liniște. Numai o dată văzură, de departe, o namilă neagră: un rinocer care umbla prin iarbă cu capul în jos. Oamenii se opriră neliniștiți (nu puteau să uite cumplita luptă) și se lăsară la pământ. Rinocerul înălță capul. Ca și în ceasul cel groaznic, oamenii îi văzură urechile ciulite, depărtate mult una de alta și, între ele, vârful cornului. Greabănul îi era acoperit cu piele groasă, zbârcită mărunt, până unde începeau picioarele din față, care-i dispăreau, răschirate, în iarbă. Namila rămase câtva timp nemișcată, apoi își întoarse capul și-și văzu de drum.

Adeseori se iveau turme de antilope mici, de un cenușiu-gălbui. Oamenii ucideau câteva cu săgețile și în felul acesta aveau hrană bună și îmbelșugată.

În ziua a patra, albia uscată se lărgi, apoi dispăru. În locul lutului galben ieșea acum la iveală un pământ ciudat, de un roșu orbitor**[100]**, întins în strat subțire peste pietrișul de granit. Movile rotunde, tot de granit, apăreau ca niște pete negre pe întinderea dezolantă a șesului roșu. Iarbă

nu se mai vedea. În locul ei, ieșeau din pământ mănunchiuri de frunze aspre și înguste, ca niște spade drepte[101], înfipte cu vârfurile spre cer în pământul moale. Călăuzele ocoleau cu băgare de seamă aceste tufe de frunze ciudate, cu marginile ascuțite ca briciul.

Valea roșie se întindea fără sfârșit, praful se ridica în vârtejuri ca stâlpii, întunecând strălucirea soarelui. Oamenii sufereau de căldură, dar își urmau drumul, tulburați de gândul că valea aceea stearpă o să țină cine știe cât. Vâna subpământeană de apă rămăsese în urmă, și cine ar fi putut să spună când aveau să mai găsească apa atât de necesară în țara aceea fierbinte…

Ajungând în vârful unei movile de granit, călătorii zăriră în depărtare o dungă aurie: acolo se termina pesemne pământul roșu și începea iarăși savana acoperită cu iarbă.

Într-adevăr, umbrele după amiezii nu crescuseră decât pe jumătate și ei călcau pe iarba foșnitoare, mai mică decât cea dinainte, dar mai deasă. Ceva mai la o parte se vedea un nor larg verzui, acoperindu-și parcă propria lui umbră albăstrie: era puternicul „copac al oaspeților”, care îmbia călătorii sub ocrotirea lui. Călăuzele se îndreptară într-acolo. Obosiți, oamenii iuțiră pasul și în curând tărgile cu răniții erau așezate la adăpost sub copacul acela cu trunchiul adânc brăzdat de jgheaburi drepte și cu muchiile rotunjite.

Câțiva negri făcură o scară vie și se urcară pe crengile puternice. De acolo, de sus, începură să strige de bucurie: așa cum bănuiseră, trunchiul gros de cel puțin cincisprezece coți avea o scorbură plină cu apă proaspătă de ploaie. Oamenii își umplură vasele cu apă rece, dar cam negricioasă. Cei de sus aruncară din copacul uriaș câteva fructe lungi și ascuțite la capete. Fiecare din ele, cât un cap de om, avea sub coaja subțire și tare, o pulpă făinoasă, gălbuie și dulce-acrișoară, care răcorea nespus gurile fierbinți și uscate ale

călătorilor. Chidogo sparse două din ele, scoase nenumărați sâmburi mici, îi sfărâmă și-i frământă cu puțină apă pentru Pandion.

Spre bucuria lui, tânărul elin mâncă amestecul acela cu multă poftă. Apoi, pentru întâia oară, își ridică ușor capul și încercă să se uite împrejur. În timpul drumului rămăsese culcat pe targă, având fața acoperită cu frunze mari, culese de pe lângă izvoare. Acum, întinse cu greu palmele spre Chidogo și degetele lui slăbite strânseră ușor mâna negrului. Ochii larg deschiși îi erau tulburi și plini de durere.

Mișcat, Chidogo îl întrebă cum se simte, dar Pandion nu-i răspunse și ochii i se închiseră din nou, ca și cum această ușoară năzuință spre viață îl obosise peste măsură. Chidogo îl lăsă și se repezi să-i spună etruscului vestea îmbucurătoare. Mai întunecat decât în ziua înspăimântătoarei lupte, Cavi se apropie de targă și rămase acolo mult, uitându-se cu luare aminte la fața prietenului său. Apoi, cu mâna pe pieptul lui, încercă să-i prindă bătăile inimii.

În clipa aceea se auzi glasul unui nubian: omul se cățărase în vârful unui copac, să cerceteze drumul, și striga acum că departe, în fața lor, spre linia orizontului, vedea împrejmuiri de mărăcini, ca acelea pe care le fac nomazii crescători de vite pentru a-și adăposti turmele împotriva fiarelor.

Această veste îi hotărî să înnopteze sub copac și să plece abia a doua zi dis-de-dimineață, ca să ajungă devreme la așezarea nomazilor. Nori deși învăluiau cerul la asfințit, noaptea fără stele era nespus de liniștită și de întunecoasă: prin bezna neagră și catifelată nu puteai să-ți vezi nici mâna.

Curând, tocmai când oamenii erau gata să părăsească adăpostul, orizontul se încinse de fulgere șerpuitoare. Tunetele se rostogoleau, prelungindu-se în depărtări, trăsnetele se întețeau, cerul era brăzdat de nenumărate flăcări albastre, orbitoare, în chip de uriașe crengi desfrunzite. Din

depărtări se porni un vuiet care curând se umflă și se prefăcu în urlet: se apropia un val năprasnic de ploaie. Copacul se clătină și o mare de apă se revărsă din cer. Cascadele răcoroase se sfărâmau, în cădere, cu vuiet înfiorător și apa creștea repede în jurul copacului, acoperindu-i rădăcinile care ieșeau, groase, din pământ. La lumina scurtă a fulgerelor, ai fi zis că toată savana o să fie inundată, atât de multă apă se prăbușea de sus. Dar fulgerele încetară curând și ploaia se opri. Deasupra stepei sătule de apă, se desfășura acum cerul înstelat. O adiere ușoară de vânt aducea, de departe, mireasmă de ierburi și de flori. Libienii și etruscul rămaseră uluiți de priveliștea acelei ruperi de nori, care li se păruse o adevărată catastrofă. Dar negrii râdeau și-i asigurau că nu fusese decât o ploaie obișnuită de anotimp și nu era deloc grozavă. Cavi, clătina din cap și-și zicea că dacă o asemenea ploaie era socotită acolo ca un lucru obișnuit, atunci fără îndoială că în țara negrilor îi așteptau aventuri extraordinare. Și presimțirea nu-l înșelă.

A doua zi se auzi de undeva, pe neașteptate, un lătrat de câine. Prin aburii care învăluiau zarea ca o perdea, se deslușiră împrejmuiri lungi. Dincolo de ele se tupilau colibe scunde. În jurul drumeților se adunaseră oameni mulți, nomazi care aveau, drept îmbrăcăminte, șorțuri de piele. Fețele lor cu fălcile late erau aspre, ochii negri și înguști priveau cu răutate la armele egiptene din mâinile foștilor sclavi. Cu toate acestea, semnul de la nubianul-călăuză făcu asupra lor o impresie cât se poate de bună. Când îl văzură, ieșiră din mulțime cinci oameni împodobiți cu pene negre și albe, cu pieptănături înalte, ridicate pe un fel de împletituri rotunde, făcute din crenguțe desfrunzite.

Nubienii înțelegeau limba nomazilor. Curând, noii veniți erau înconjurați de un cerc strâns de ascultători care sorbeau lapte acru. Călătorii

începură să povestească aventurile prin care trecuseră, întrerupându-se unii pe alții și sărind, înflăcărați, în picioare, în timp ce ascultătorii își arătau uimirea strigând cu toții într-un glas. Căpeteniile, împodobiți cu pene, nu strigau: se băteau doar peste șolduri.

Ca să le fie drumul mai ușor, nomazii echipară șase oameni, să-i călăuzească până la un sat mare, locuit de un popor stabil, care-și avea așezările la alte șapte zile de drum spre sud-vest, pe malul unui pârâu care nu seca niciodată. Le mai dădură, pentru poveri, și zece măgari, din care patru purtau tărgile reînnoite, iar ceilalți duceau în spate apă, lapte acru și brânză tare, în saci de piele groasă. Ușurați de poveri, oamenii puteau să străbată distanțe mari, făcând nu mai puțin de o sută douăzeci de mii de coți pe zi.

Zilele treceau una după alta. Savana se întindea nemărginită sub soarele aprins și orbitor, când toropită de tăcerea arzătoare, când rostogolindu-și valurile largi ale ierburilor bătute de vânt. Foștii robi se adânceau tot mai mult în șesurile sălbatice ale sudului, cutreierate de nenumărate turme. La început, neavând ochii deprinși, oamenii nu-și dădeau seama ce fel de animale erau acelea care treceau în plină lumină sau pe jumătate ascunse în iarbă. Vedeau doar spinări și coarne — coarne scurte și încovoiate, lungi și drepte ca sulițele sau răsucite în spirală. Mai târziu, se deprinseră să le recunoască: erau oricși cu coarne lungi, cerbi uriași și blânzi, tauri, antilope gnu, păroase, cu botul urât și coroiat și alte antilope, ciudate, cât vițeii, care se ridicau în două picioare sub copaci clămpănindu-și urechile mari[102].

Iarba galbenă, cu tulpina aspră și înaltă cât omul, foșnea ca o holdă fără sfârșit. De-a lungul albiilor uscate și pe lângă băltoacele dese acum, întinsul ei, aurit de soare, arăta pete de verdeață proaspătă. În depărtare se vedeau, înfipte în

savană, șiruri de creste de munți, albăstrii sau violete.

Copacii se aflau uneori grămadă, adunați în insule înalte și întunecate, deasupra ierbii, alteori împrăștiați, departe unul de altul, ca un stol de păsări speriate. Cei mai mulți erau în chip de umbrelă întoarsă, ca acei care-l uimiseră pe Cavi când văzuse întâia oară savana de aur: trunchiurile lor țepoase se desfășurau de la rădăcină în sus în pâlnii largi — conuri răsturnate cu vârfurile la pământ. Alții aveau trunchiuri mai groase și mai scurte, cu coroane dese și întunecate, alcătuind cupole verzi și largi sau cupe răsturnate. Palmierii se cunoșteau de departe, după ramurile lor în furcă, împodobite cu pene de frunze de culoare închisă și răsfirate la vârf.

Cavi își dădea seama cum, zi după zi, negrii și nubienii atât de neîndemânatici și de greoi la minte în Ta-Chemt, sau lângă marele fluviu, prindeau acum puteri, erau mai hotărâți și mai siguri de ei. În același timp însă, ursuzul etrusc simțea că, deși autoritatea lui de conducător rămânea neclintită — pe pământul acela străin, cu legi de viață proprii, pe care el nu le cunoștea — își pierdea încrederea în sine.

Chiar libienii, care se dovediseră atât de vrednici în deșert, păreau acum neputincioși. Îi înfricoșa savana cu miile ei de fiare, li se năzăreau din iarbă primejdii nenumărate și simțeau, la fiecare pas, amenințări nevăzute.

E drept că nici drumul nu era ușor. Întâlneau desișuri de iarbă cu capsule[**[103]**] din care ieșeau milioane de țepi mărunți ce li se înfigeau în piele și acolo unde se înfigeau, stârneau iritații nesuferite și răni purulente… În ceasurile de arșiță, fiarele se adunau pe sub copaci. Câteodată se ivea, printre mănunchiurile de iarbă puternic luminate, ieșind dintr-o umbră neagră ca o gură de peșteră, trupul mlădios, cu pete, al unui leopard.

Negrii se furișau și vânau cu uimitoare dibăcie antilope roșii, așa că foștii sclavi aveau totdeauna, din belșug, carne proaspătă și hrănitoare, cu care se saturau și prindeau puteri. Când se arătau în depărtare turmele de tauri uriași, negri-cenușii, cu coarne largi și aplecate, negrii dădeau semnalul de alarmă. Atunci toată ceata alerga spre copacii cei mai apropiați, pentru a se feri din calea acestor cumplite vietăți ale stepelor africane.

Dar călăuzele nu știuseră, pesemne, cât de lung era drumul: călătorii mergeau de nouă zile și nu vedeau niciun semn că s-ar afla prin apropierea unor așezări omenești. Mâna libianului se vindecase, negrul cel cu piciorul rupt stătea în sus acum pe targă, nu culcat, iar seara, la popas, șontâcăia vesel și caraghios în jurul focului. Tovarășii erau bucuroși văzându-l că se vindeca. Numai Pandion zăcea, mereu mut și nepăsător, cu toate că acum Chidogo și Cavi îl sileau să mănânce mai mult.

După ploaia care căzuse, viața nestăvilită a stepei renăștea din plin.

Milioane de gâze roiau și bâzâiau pe deasupra ierbii, păsări, variat colorate, treceau în zbor, ca niște vedenii albastre, galbene, verzi și negre, printre crengile cenușii, strâmbe și încurcate. În aerul dogoritor se auzeau, grăbite, strigătele sonore ale dropiilor mici: „mac-har! mac-har!”

Cavi îi văzu de aproape pe giganții Africii: elefanți masivi și cenușii treceau liniștiți, adeseori fără cel mai mic zgomot, de parcă pluteau deasupra ierbii, ciulind spre oameni urechile uriașe, cu pielea groasă. Albul sclipitor al colților se deslușea bine de o parte și de alta a trompelor negre, șerpuitoare. Etruscului îi plăceau animalele acelea puternice, purtarea lor înțeleaptă se deosebea mult de neliniștea antilopelor, de cruzimea rinocerilor și de încordarea mlădioasă a fiarelor de pradă. Oamenii izbuteau să-i vadă uneori odihnindu-se, atunci când turma stătea

înghesuită și nemișcată la umbră. Masculii bătrâni, uriași, își țineau capetele plecate, aveau frunți largi și colți grei, încovoiați; femelele aveau frunțile turtite și dormeau ținându-și capetele mai sus. Într-o zi, cei din fruntea coloanei dădură peste un elefant bătrân, un solitar. Uriașul stătea în bătaia soarelui. Părea că adormise la umbră și că, după aceea, îl ajunsese soarele; el însă, adâncit în somn, nu-i simțea dogoarea. Cavi se uită mult și cu admirație la el.

Neclintit ca o statuie, elefantul își ținea picioarele de dinapoi ușor desfăcute, trompa strânsă melc, ochii mici închiși, iar coada, subțire, îi atârna pe crupa rotundă. Colții groși și încovoiați ieșeau amenințători înainte, cu vârfurile mult depărtate unul de altul.

Pe unde copacii erau mai rari, apăreau niște animale cu înfățișarea ciudată: aveau picioarele lungi, trupul scurt, iar spinarea încovoiată. Picioarele din față mult mai lungi decât cele dinapoi. Din umerii puternici și din pieptul lat se ridica un gât neașteptat de lung, înclinat înainte și purtând capul mic, cu cornițe scurte și cu urechi mari în chip de pâlnie. Erau girafe[104]. Ele umblau în turme de la cinci până la o sută de capete. O asemenea turmă, văzută la loc deschis, oferea o priveliște de neuitat, ai fi zis că în lumina vie se mișca o pădure cu copacii îndoiți de vânt, aruncând umbre ciudate. Girafele alergau în trap ori făceau salturi fantastice, îndoindu-și picioarele din față și întinzându-le mult pe cele dindărăt. Blana lor cu dungi gălbui, despărțite prin pete mari, negre și neregulate părea o plasă pestriță și se confunda uimitor cu umbra copacilor, în care girafele rămâneau cu totul ascunse vederii. Rupeau, încet, cu buzele frunze de pe crengile înalte și le mestecau fără lăcomie, mișcându-și în același timp, fără încetare, urechile lor mari, totdeauna atente.

Gâturile girafelor se iveau adeseori deasupra mării de ierburi agitate, înaintând încet și purtând, la zece coți de pământ, capetele mândre, cu ochi negri și sclipitori. Aveau mișcări reținute și elegante, nu făceau rău nimănui și călătorii le întâlneau cu plăcere.

De multe ori oamenii auzeau prin zidul de iarbă sforăituri mânioase de rinocer. Acum însă învățaseră să se ferească din calea acestor monștri fioroși, cu vederea slabă. Dacă totuși i-ar fi întâlnit, foștii sclavi nu s-ar mai fi înspăimântat ca înainte.

Mergeau înșiruiți câte unul, prin coridoare înguste de ierburi înalte. Numai sulițele și capetele înfășurate în cârpe și în frunze se legănau deasupra ierbii aplecate. De o parte și de alta se înălțau aceleași ziduri mișcătoare și fără sfârșit. Ziua, călătorii nu vedeau decât iarba și cerul arzător, iar noaptea visau tot ziduri de iarbă, și li se părea că erau pierduți fără nicio nădejde în imensitatea aceea foșnitoare și înăbușitoare. Abia în a zecea zi ele mers se ivi înaintea lor o fâșie de pământ mai ridicat, învăluită în pâclă albăstrie. După ce trecură peste ea, ajunseră pe un podiș acoperit cu pietre, cu tufișuri și cu arbori fără frunziș, ale căror crengi se ridicau mohorâte spre cer, ca nenumărate brațe larg desfăcute[105]. Trunchiurile scunde și crengile aveau aceeași culoare verde și respingătoare. Copacii arătau ca niște perii rotunde, tunse cu grijă și înfipte în bețe scurte. Pe locurile unde erau mai mulți, stăruia un miros greu și puternic. Crengile fărâmicioase se rupeau cu ușurință când bătea vântul, iar pe locul acela se ivea seva, închegându-se în picături prelungi, cenușii. Călăuzele se grăbiră să treacă repede prin pădurile acelea ciudate, zicând că dacă se întețește vântul, copacii aceia fărâmicioși pot să se prăbușească și să strivească oamenii.

Mai încolo se întindea iarăși savana cu dealurile ei mărunte și cu iarba verde și proaspătă. De pe o

ridicătură, privirile călătorilor descoperiră cu surprindere, lângă o fâșie de pădure deasă și înaltă, lanuri acoperite cu culturi. În adâncul pădurii se vedea un luminiș, iar acolo, pe o colină, o îngrămădire de colibe conice. Colina era împrejmuită de un gard de pari groși. Porțile de bârne grele erau drept în fața călătorilor și aveau deasupra, ca podoabă, un șir de cranii de lei, înălbite de soare.

Războinici înalți, cu înfățișare aspră, ieșiră pe porți în întâmpinarea foștilor robi, care urcau încet la deal. Păreau a fi nubieni, dar aveau pielea ca arama, adică ceva mai deschisă. Țineau strânse în mâini sulițe grele, cu vârfuri uriașe, mai mult ca niște spade înguste și se rezemau pe scuturi mari, cu înfloriturii negre și albe. Măciuci de lemn negru, tari și grele, le atârnau de brâiele făcute din piele de girafă.

De pe coasta colinei se deschidea o priveliște neasemuită: pe savana acoperită de iarbă aurie, se zugrăvea, proaspătă și lucitoare ca smaraldul, verdeața de pe malurile care tiveau panglica îngustă și albăstrie a unui râu sclipitor. Tufișurile cu coroane aidoma unor mingi trandafirii și pufoase tremurau ușor, iar din copaci atârnau ciorchini de flori galbene și albe.

Discuțiile lămuritoare ținură mult. Negrul cel cu piciorul rupt pretindea că se trage din acest popor și se oferise să fie tălmaci. Sprijinindu-se în băț, alergă sărind într-un picior, în întâmpinarea războinicilor, făcându-le totodată semne celor rămași pe loc.

Negrul, Cavi, Chidogo, un nubian și unul din nomazi au fost lăsați să intre pe poartă și duși apoi în coliba căpeteniei.

Cei rămași în fața porții îi așteptau, chinuiți de nerăbdare. Doar Pandion, nemișcat și nepăsător, zăcea pe targa lui, așezată acum pe pământ. Timpul trecea anevoie.

În cele din urmă etruscul ieși, însoțit de o întreagă gloată de bărbați, de femei și de copii. Oamenii din sat zâmbeau, fluturând frunze late și strigând vorbe neînțelese, dar pline de prietenie.

Porțile se deschiseră. Foștii robi mergeau acum printre colibele mari, făcute din argilă și cu acoperișuri conice din tulpini lungi de iarbă aspră.

Într-o poiană, sub doi copaci, era o colibă mai încăpătoare, cu șopron la intrare. Acolo se adunară căpeteniile, să-i vadă pe noii sosiți. În jurul călătorilor se adunau și se înghesuiau aproape toți localnicii, tulburați de un eveniment neobișnuit ca acela. La rugămintea căpeteniei celei mari, negrul cel șchiop mai spuse o dată povestea cumplitei vânători, arătându-l mereu pe Pandion, care zăcea adânc.

Băștinașii își arătau, prin strigăte de admirație, de mirare și de groază, impresia pe care le-o făcea nemaipomenita ispravă săvârșită din porunca ferocelui faraon al Ta-Chemt-ului.

Căpetenia cea mare se ridică și adresă poporului său câteva cuvinte, pe care oaspeții nu le înțeleseră. Drept răspuns, răsunară strigăte de încuviințare. Călătorii așteptau. Căpetenia se apropie de ei, le arătă cu mâna colibele și-și înclină capul.

Cu ajutorul negrului tălmaci, Cavi mulțumi căpeteniei și poporului pentru ospitalitate. Apoi călătorii au fost poftiți să ia parte, seara, la ospățul care se pregătea în cinstea lor.

O mulțime de băștinași înconjură targa pe care zăcea Pandion. Bărbații îl priveau cu respect, femeile cu milă. O fată în mantie albastră ieși cu îndrăzneală din mulțime și se aplecă asupra tânărului elin. Bronzat de soare de atâta timp de când stătea în Țara Neagră și țara Nub, Pandion părea a nu se deosebi de ceilalți locuitori ai stepelor de la miazăzi decât prin umbra aurie, mai deschisă, a pielii. Dar părul lui creț, acum lung și

încâlcit, ca și trăsăturile regulate ale feței slăbite, privite mai de aproape, îl trădau că era străin.

Fata se înduioșă de eroul tânăr și frumos care zăcea fără putere pe targă. Întinse mâna încet și, cu o mișcare dezmierdătoare, îi dădu la o parte o șuviță de păr care-i cădea pe obraz.

Pleoapele grele se ridicară cu încetul și ochii cu reflexe aurii se deschiseră, mari. Văzându-le culoarea neașteptată, fata tresări ușor. Dar necunoscutul n-o vedea. Privirea tulbure îi era ațintită cu nepăsare la crengile care se legănau deasupra lui.

— Iruma! o strigară prietenele pe fată.

Chidogo și Cavi se apropiară de targă, îl ridicară pe Pandion și plecară cu el. Fata rămase locului, cu ochii în pământ, tot atât de nemișcată și de nepăsătoare ca și tânărul elin care o tulburase.

Capitolul VI DRUMURI ÎNTUNECATE

Datorită îngrijirilor atente ale lui Chidogo și ale lui Cavi, oasele sfărâmate ale lui Pandion se vindecaseră, dar tânărul nu mai avea puterea de altădată. Nesimțitor la toate și lipsit de voință, zăcea toată ziua în coliba largă, aproape lipsită de lumină, răspundea la întrebările prietenilor în silă, doar cu câte un cuvânt, abia înghițea câte ceva și nici măcar nu încerca să se ridice. Slăbise mult. Ochii, mereu închiși, îi căzuseră adânc în orbite, iar obrajii i se acoperiseră cu o barbă scurtă și mătăsoasă.

Se apropia timpul când trebuiau să plece la drumul cel lung, care avea să-i ducă la mare și apoi în patrie. Chidogo îi întrebase de mult și cu toate amănuntele pe localnici care și cum era drumul spre Cornul de Aur.

Din cei treizeci și nouă de foști sclavi, care găsiseră adăpost în această așezare, doisprezece plecaseră care încotro: erau oameni de prin partea locului, așa că puteau ajunge repede pe la casele lor, fără multă trudă și fără primejdii.

Cei rămași, îl zoreau pe Chidogo să plece. Acum, când erau liberi și în putere, glasul patriei îndepărtate îi chema tot mai stăruitor și fiecare zi de odihnă li se părea o crimă față de patrie. Și cum întoarcerea era lăsată în seama lui Chidogo, toți năvăleau asupra lui, rugându-l și aducându-i mereu aminte.

Dar cum Chidogo nu voia, să-l părăsească pe Pandion, căuta să scape de ei cu vagi promisiuni.

După ce îi potolea, negrul petrecea ore întregi lângă patul prietenului său, chinuit de îndoieli și punându-și mereu aceeași întrebare: cât o să mai zacă oare?… După sfatul lui Cavi, oamenii scoteau bolnavul din colibă îndată ce căldura începea să scadă și-l culcau în fața ușii. Dar în zadar, căci starea lui rămânea aproape aceeași. Bolnavul nu se simțea mai bine decât dacă ploua: când bubuia tunetul și urlau puhoaiele, se ridica într-un cot și asculta, ca și cum din zgomotele acelea ar fi desprins chemări pe care ceilalți nu le cunoșteau. Cavi i-a adus și doi vraci băștinași, care l-au înăbușit cu fum de buruieni, îngropând apoi o oală cu rădăcini știute numai de ei. Dar starea tânărului elin nu se schimbă.

Într-o zi, în timp ce Pandion zăcea lângă colibă, iar Cavi gonea alene, cu o crenguță, roiurile de muște, se apropie de ei o fată înveșmântată în mantie albastră. Era Iruma, fiica celui mai vestit vânător din sat, fata ale cărei priviri se opriseră asupra lui Pandion chiar în ziua sosirii lor.

În clinchet de brățări își scoase de sub mantie brațul delicat și puse în mâna lui Cavi o punguță împletită. În pungă erau, zicea ea, nuci fermecate din pădurile de la apus, leac fără greș pentru bolnav. Încercă să-i explice etruscului cum să pregătească leacul, însă Cavi, deși prinsese câteva vorbe din limba indigenilor, nu înțelegea mare lucru. Încurcată, Iruma stătea cu capul în piept, dar deodată se înviora și-l rugă să-i aducă piatra cea turtită de fărâmat grăunțe și o cană cu apă.

Mormăind nu știu ce pe nas, etruscul intră în colibă. Fata se uită împrejur, apoi se lăsă în genunchi la căpătâiul bolnavului și se uită de-aproape la el. Îi atinse ușor fruntea, dar când auzi, după o clipă, pașii grei ai lui Cavi, se grăbi să-și tragă mâna.

Vărsă din punguță câteva nuci care aduceau cu castanele, le sparse, zdrobi miezul lor cu piatra, îl amestecă bine cu laptele pe care i-l adusese în grabă Chidogo și făcu un aluat subțire. Cum văzu nucile, negrul chiui de bucurie și începu să joace în jurul etruscului care rămăsese posomorât și nedumerit, apoi îi explică: în pădurile din apus și în cele din patria lui, crește un copac mic cu tulpina dreaptă. Crengile lui se scurtează pe măsură ce sunt mai sus, așa încât copăcelul pare ascuțit la vârf. Face nuci multe, multe și fermecate, care vindecă pe bolnavi, întăresc pe cei istoviți, înviorează pe cei obosiți, iar celor sănătoși le dă bună dispoziție**[106]**.

Fata îi dădu bolnavului să mănânce din aluatul de nuci vrăjite, apoi se așezară tustrei lângă pat, așteptând cu răbdare. Și iată că, după câteva minute doar, răsuflarea slabă a lui Pandion se făcu puternică și egală, iar fața lui lividă se coloră în trandafiriu! Etruscul, de obicei ursuz, urmărea ca vrăjit efectul leacului misterios. Tânărul elin oftă adânc și se ridică, uitându-se cu ochii larg deschiși și plini de lumină când la etrusc, când la Chidogo. Apoi și-i opri asupra fetei, uimit de fața ei ca bronzul negru, cu pielea surprinzător de netedă și cu expresia nespus de vioaie.

Frumoasa avea pe tâmple, la coada ochilor alungiți, cute subțiri de poznașă viclenie, iar printre pleoapele pe jumătate închise îi sclipeau albul curat al ochilor. Nasul, cam turtit dar regulat, își desfăcea nervos nările, în timp ce buzele pline, foarte roșii, descopereau, într-un zâmbet neprefăcut și sfios, un șirag de dinți albi ca mărgăritarele. Obrazul ei rotund arăta atâta

viclenie îndrăzneață, totuși gingașă, și atâta veselie tinerească, încât Pandion zâmbi fără voie. Și ochii lui, doar cu o clipă înainte tulburi și nepăsători, începură a străluci scânteietori. Iruma își plecă ochii, rușinată, apoi se uită în altă parte.

Cei doi prieteni, până atunci uluiți, erau acum nebuni de bucurie: Pandion zâmbise pentru întâia oară din ziua cumplită a luptei cu rinocerul. Efectul miraculos al nucilor era de netăgăduit. Bolnavul își descosea cu lăcomie prietenii despre tot ce se petrecuse din ziua când fusese rănit, îi întrerupea cu întrebări grăbite, spuse parcă de un om amețit de ceva.

Iruma făgădui că va veni pe seară să vadă ce face bolnavul, apoi plecă, grăbită.

Pandion mâncă mult și cu poftă, întrebând, întrebând mereu. Dar spre seară năvala aceea de viață se stinse și bolnavul căzu din nou în toropeală: efectul leacului încetase. Văzându-l așa, etruscul și negrul se gândiră că poate n-ar strica să-i mai dea din aluatul cel fermecat. Dar trebuiau s-o întrebe mai întâi pe Iruma.

Fata veni cu tatăl ei, un luptător înalt, cu cicatrice pe umeri și pe piept — urmele unor gheare de leu. Tatăl și fiica se sfătuiră multă vreme. Vorbind, vânătorul făcea unele mișcări, ca și cum ar fi aruncat ceva, cu dispreț — poate că voia să scape de stăruințele fetei. Clătină înciudat din cap, izbucni în râs zgomotos și o lovi ușor pe spate. Fata ridică mânioasă din umeri și se apropie de cei doi prieteni.

— Tata zice să nu-i dați multe muci, îi spuse ea negrului socotind, pesemne, că el era prietenul cel mai bun al bolnavului. Să nu-i dați decât o dată pe zi, la amiază, ca să poată mânca mult…

Chidogo îi răspunse că știe și el rostul nucilor și că o să facă întocmai așa.

În clipa aceea, vânătorul se uită la bolnav, clătină din cap și-i spuse fetei lui câteva cuvinte pe care nici Cavi, și nici Chidogo nu le înțeleseră.

Iruma însă arunca fulgere din ochi, ca o pisică înfuriată. Buza de sus i se ridicase puțin, descoperindu-i ascuțișul dinților. Vânătorul zâmbi blând, dădu din mână și ieși din colibă. Fata se aplecă asupra lui Pandion și se uită mult și de aproape la fața lui. Apoi, ca și cum și-ar fi dat seama de ceva, se îndreptă și ea spre ușă.

— Mâine seară îl lecuiesc eu singură, ca la noi! zise ea cu hotărâre înainte de a ieși. Femeile noastre tămăduiesc de mult așa bolnavii și răniții. Duhul bucuriei a părăsit trupul prietenului vostru, și fără el omul pierde dragostea de viață. Noi o să i-o dăm!

Chidogo se gândi la vorbele acestea și-și zise că fata avea dreptate: după toate chinurile pe care le suferise, Pandion își pierduse, într-adevăr, dragostea de viață. Ceva se frânsese în ființa lui. Dar în privința felului de a-l vindeca de care vorbise Iruma, negrul tot nu se putu lămuri, cu toate că își bătu capul multă vreme. Și se culcă așa, nelămurit.

A doua zi, Chidogo îi dădu iarăși prietenului său câteva nuci amestecate cu lapte. Pandion se ridică din nou, începu să vorbească și, spre bucuria prietenilor săi, mâncă bine și cu poftă, însă tot timpul căuta cu ochii împrejur. La un moment dat, întrebă de fata care fusese la ei în ajun. Chidogo se strâmbă poznaș, îi făcu etruscului cu ochiul și-i răspunse bolnavului că, spre seară, fata aceea o să vină și o să-l vindece, numai ea știe cum. La început, Pandion se arătă curios, dar mai târziu, când efectul nucilor se risipi, căzu din nou în starea de nepăsare, de mai înainte. Cu toate acestea, atât Cavi, cât și Chidogo erau de părere că în ultimele două zile înfățișarea bolnavului se schimbase în bine: tânărul lor prieten se mișca mai mult pe locul unde zăcea și respira mai adânc.

Spre scăpătatul soarelui satul se umplu, ca de obicei, de miros iute de vreascuri aprinse și de bocănitul adânc și monoton al maiurilor, cu care

femeile zdrobeau în pive mari, pentru mâncarea de seară, semințele mărunte ale unei plante necunoscute.

Oamenii se hrăneau cu păsatul negricios pe care-l făceau din aceste semințe și-l amestecau cu lapte[107].

Noaptea căzu repede. Deodată prin așezarea liniștită răsună un răpăit înăbușit de tobă, după care o mulțime zgomotoasă, mai mult tineret, se apropie de coliba celor trei prieteni. În frunte mergeau patru fete cu făclii aprinse și, între ele, două femei bătrâne în mantii largi și negre. Câțiva tineri luară bolnavul în brațe, în timp ce mulțimea striga cât putea — și așa, cu alai, îl duseră în celălalt capăt al așezării, pe loc curat, la marginea pădurii.

Cavi și Chidogo veneau în urma alaiului. Etruscul se uita în jur nemulțumit: se vedea bine că nu se aștepta la nimic bun de pe urma acestei comedii.

Băștinașii îl duseră pe Pandion într-o colibă goală, largă de cel puțin treizeci de coți, și-i culcară lângă stâlpul din mijloc, cu capul spre intrare. Mai multe făclii de lemn moale, îmbibate cu ulei de palmier și prinse de stâlp, luminau cu flacăra lor vie mijlocul colibei. Dar pereții, sub tavanul scund, rămâneau în întuneric. Îndată coliba se umplu de oameni. Fete tinere și femei bătrâne sporovăiau cu însuflețire, înșirate de-a lungul pereților. O bătrânică îi dădu lui Pandion o băutură neagră, și el se înviora numaidecât.

Cineva sună ascuțit și tremurător dintr-un colț găunos de elefant. Bărbații părăsiră în grabă coliba și se făcu tăcere deplină. Etruscul și Chidogo ar fi vrut să rămână, dar au fost îmbrânciți fără multă vorbă și aruncați afară, în întuneric. Apoi, ca să nu se vadă ce se petrece înăuntru, câteva babe hidoase se îngrămădiră în dreptul intrării.

Cavi rămase lângă colibă, hotărât să aștepte sfârșitul acestei isprăvi misterioase. Lângă el veni

și Chidogo, rânjindu-și dinții: negrul credea în mijloacele de vindecare pe care le foloseau popoarele sudului.

Două fete îl ridicară pe bolnav ușor și cu băgare de seamă și-l rezemară de stâlp. Pandion se uita nedumerit împrejur, dar nu vedea decât albul ochilor și dinții femeilor care râdeau lângă pereții rămași în umbră. În colibă atârnau peste tot mănunchiuri de frunze rupte dintr-un arbust aromatic[108], iar pe dinafară, prins pe sub streașină, ca și în jurul stâlpului de care era rezemat Pandion, se încolăcea un lanț de crengi subțiri din același arbust. Mirosul iute și înviorător care stăruia pretutindeni îl irita pe Pandion și-l tulbura, amintindu-i de ceva nespus de drag și de îmbietor, dar uitat și pierdut pentru totdeauna.

În dreptul elinului se adunară, mai multe femei. La lumina făcliilor se deslușeau două trâmbițe lungi, încovoiate și albe, făcute din colți de elefant, iar tobele, scobite în trunchiuri groase de copac, își umflau coastele rotunde și negre.

Goarna își repetă chemarea tremurătoare. Bătrânele așezară înaintea lui Pandion o statuetă de lemn înnegrit, care înfățișa o femeie cu formele scoase la iveală în chip stângaci.

Apoi glasuri subțiri de femei începură un cântec tărăgănat. Înlănțuiri line de note guturale și de suspine adânci, tot mai largi, tot mai puternice, pluteau, risipindu-se înaripate tot mai sus, în avânt nestăpânit. Deodată, un bubuit de tobă, greu ca tunetul, cutremură văzduhul și-i făcu pe Pandion să tresară. Cântecul amuți. La hotarul dintre lumină și umbră apăru, în mantie albastră, fata pe care Pandion o cunoștea. Intră în cercul luminat de făclii și se opri, nehotărâtă parcă. Dar goarna sună din nou și geamătul ei era susținut acum de țipetele deznădăjduite ale câtorva bătrâne. Atunci fata aruncă mantia de pe ea și rămase încinsă numai cu o centură împletită din crenguțe aromate.

Lumina făcliilor tremura în sclipiri mate pe pielea ei lucitoare ca bronzul întunecat. Iruma avea pleoapele grele de vopsea neagră-albăstruie; inele de aramă, lucioase, îi sclipeau pe mâini și la glezne. Părul negru, nu prea lung, răsucit în zulufi, i se revărsa pe umerii rotunzi.

Tobele ropotiră cadențat și înăbușit. În ritmul bătăilor încetinite, călcând ușor cu picioarele goale, fata se apropie de Pandion și, cu o mișcare mlădioasă, de felină, se ploconi înaintea zeiței necunoscute, întinzându-și brațele înainte, într-o poziție de așteptare dureroasă și pătimașă. Pandion îi urmărea mișcările, fermecat. Pe chipul fetei nu mai rămase mici umbră de viclenie. Gravă și aspră, cu sprâncenele încruntate părea că ascultă ce-i spune inima. Își desfăcea larg brațele, când nemișcată, când îndreptându-și trupul și ridicându-se pe vârfurile degetelor, ca și cum întreaga ei făptură s-ar fi avântat, slobodă, spre cer. Tânărul elin nu văzuse în viața lui nimic asemănător: mișcările vii și tainice ale brațelor se îmbinau într-un singur tot cu avântul care însuflețea chipul înălțat al fetei.

Trâmbițele de fildeș sunau nebunește. Un zgomot metalic izbucnit pe neașteptate, îi tăie lui Pandion răsuflarea: talgere de aramă izbite unul de altul ropotiră în clinchet biruitor, cântându-și bucuria și acoperind cu glasul lor bubuitul cadențat al tobelor.

Fata se aplecă mult pe spate, ca un arc sclipitor, apoi picioarele ei mici porniră încet pe podeaua bătătorită: dănțuia în cerc, șovăitoare, tulburată și sfioasă.

Scăldată de lumina vie a făcliilor, părea turnată dintr-un metal negru, iar când trecea în întuneric, se mișca acolo ca o umbră ușoară, aproape nevăzută.

Bubuitul plin de neliniște al tobelor creștea tot mai vijelios, talgerele de aramă ropoteau sălbatic

și, urmându-le îndemnul furtunos, dansul, la început domol, era acum grăbit, tot mai grăbit.

În ritmul vibrațiilor de aramă, joase și tremurătoare, picioarele înalte și puternice se avântau repede, se împleteau, rămâneau o clipă nemișcate, apoi alunecau mai departe, abia atingând podeaua.

Umerii dănțuitoarei și pieptul ei mult ridicat nu se clinteau. Numai brațele încordate, înălțate în implorare spre chipul zeiței, unduiau încet și lin.

Bătăile stăruitoare ale tobelor încetară, vibrațiile sonore de aramă se stinseră. Doar, din când în când, țipetele tânguitoare ale trâmbițelor mai sfâșiau tăcerea în care se ciocneau zornăind brățările Irumei.

Mișcările ciudate ale mușchilor sub pielea netedă îl uimeau pe Pandion. Fără să se deslușească lămurit, ei șerpuiau, curgând ca apa pe fața unui pârâiaș. Iar liniile trupului fetei treceau în goană pe dinaintea ochilor tânărului sculptor, într-o alternanță pe care nimeni n-ar fi putut-o imita: aveau în ele ceva din ritmul întinsului mării, sau goneau, nestăvilite și năvalnice, ca vântul când cutreieră savana aurie.

Acum, implorarea care la începutul dansului se oglindea în fiecare mișcare a fetei, făcuse loc unui avânt nestăvilit. Pandion avea impresia că înaintea lui izbucneau înseși flăcările vieții, în reflexele de bronz ale luminii și în răsunetul puternic al muzicii.

Setea de viață se trezi iarăși, poruncitoare, în sufletul tânărului elin, visurile de demult înviară, o lume nouă, largă și tainică, i se deschidea înainte.

Trâmbițele tăcură, ropotul grav și amenințător al tobelor se uni cu țipetele pătrunzătoare ale femeilor, iar talgerele de aramă bubuiră ca un tunet apropiat. Apoi, fără veste, se făcu liniște deplină. Pandion își auzea bătăile inimii.

Fata se repezi înainte, dar deodată își lăsă brațele de-a lungul trupului, neputincioasă,

tremurătoare, sleită de puteri. Genunchii i se îndoiră, strălucirea ochilor i se stinse, țipă sfâșietor și se prăbuși în fața statuii, rămânând acolo, nemișcată. Numai pieptul i se ridica în suspine fără sfârșit.

Pandion tresări, uluit că dansul acela plin de avânt se curmase într-un strigăt de durere.

Un murmur de admirație umplu încăperea.

Patru femei o ridicară pe Iruma și o duseră în fundul colibei, șoptind vorbe neînțelese. Străvechea statuie de lemn a fost scoasă imediat. Femeile se ridicară, agitate și cu ochii aprinși. Vorbeau în gura mare și-l arătau pe străin. Bătrânele de la ușă se dădură la o parte, Chidogo și Cavi intrară și îl copleșiră pe Pandion cu întrebări. Dar tânărul elin nici nu putea și nici nu voia să vorbească. Cei doi prieteni îl duseră acasă și el rămase mult timp nebiruit de somn, sub impresia dansului misterios.

Pandion se înzdrăvenea. Trupul lui tânăr își recăpăta uimitor de repede vigoarea de altădată.

După trei zile ajunse singur, fără ajutorul nimănui, până la coliba vânătorului: dorea s-o vadă pe Iruma. Fata nu era acasă; tatăl ei îl primi cu blândețe și prietenie, îl cinsti cu o băutură plăcută la gust și se sili, mult timp, să-i explice nu știu ce, gesticulând și bătându-l peste umeri și pe piept. Tânărul elin nu pricepu nimic și plecă de la el aproape înciudat.

Dar revenirea lui la viață nu era deplină: acea ciudată amorțire sufletească stăruia încă, deși acum era liber și aproape sănătos.

Își dădea seama că încercările grele prin care trecuse frânseseră ceva în el. Zguduirea pe care o încercase în lupta cu rinocerul fusese mai presus de puterile lui. Slăbise. Avea încă mult de așteptat până să-și reia viața normală și își dădea seama că trebuie să fie deplin sănătos ca să lupte înainte cu greutățile care-l așteptau în drumul spre patrie. Așa

că, făcând un efort de voință, începu iarăși exercițiile fizice, ca să ajungă, ca mai demult, la fel cu tovarășii lui.

Liniștiți acum în privința lui Pandion, Chidogo și Cavi împreună cu ceilalți foști robi și cu cei mai mulți dintre localnici plecară pentru mai mult timp la o mare vânătoare de girafe, în nădejdea că vor putea aduce carne pentru primitoarele lor gazde și că, totodată, vor putea cerceta întrucâtva drumul pe care-l mai aveau de străbătut.

În râsetele și glumele prietenești ale vecinilor, Pandion, cu mușchii tari acum, măcina și el grăunțe pentru bere, cu toate glumele bărbaților, care-l vedeau muncind laolaltă cu femeile. Curând, începu să iasă din așezare înarmat cu o suliță subțire, egipteană. Se ducea în savană unde făcea exerciții, arunca sulița și alerga, bucurându-se că zi după zi mușchii i se întăreau, iar picioarele, din nou neobosite, îi purtau trupul cu ușurință.

Totodată, fiindcă nu putea s-o uite nicio clipă pe Iruma, începu să învețe limba indigenilor. Repeta mereu cuvinte necunoscute, cântătoare. După o săptămână de trudă, datorită memoriei lui bune, era în stare să înțeleagă ce i se spunea.

De paisprezece zile n-o văzuse pe Iruma și tot nu se hotăra să se ducă la ea în lipsa tatălui ei, deoarece nu cunoștea încă obiceiurile locului. Dar într-o zi, în timp ce se întorcea din savană, zări o fată în mantie albastră și inima începu să-i bată mai puternic. Iuți pasul, o ajunse din urmă și se opri în fața ei, zâmbind fericit. Nu se înșelase: era ea, Iruma. Cum o văzu, se și tulbură. Încercă să-i mulțumească dar, cu tot efortul, își găsea greu cuvintele în limba străină. Fata îl asculta, încurcată, ținându-și ochii în pământ. Comoara lui de cuvinte străine se sfârși însă repede și, în patima vorbei, Pandion îi dădu înainte pe limba lui, apoi, dându-și seama de greșeală, tăcu și rămase cu ochii la legătura înflorată de pe capul fetei. Iruma, al cărei creștet nu trecea de umerii lui Pandion, îi

aruncă pe furiș o privire piezișă apoi, deodată, izbucni în râs. Pandion zâmbi și el, întrebând-o cu grijă, deși demult învățase cuvintele pe de rost:

— Pot să vin la tine?

— Vino mâine în marginea pădurii, când o ajunge soarele în dreptul ei, îi răspunse fata, simplu.

Mut de fericire, Pandion întinse brațele către ea. Atunci mantia albastră se desfăcu și două mâini se așezară cu încredere pe palmele lui întinse. Pandion i le strânse puternic, dar cu gingășie. În clipa aceea, gândul lui nu mai era la ce se afla atât de departe, la Tessa. Fata tresări. Nările largi i se umflară mai mult și, cu o mișcare tot atât de gingașă, dar hotărâtă, se desprinse, își acoperi fața cu mantia și o luă repede la vale pe coastă. Pandion înțelese că nu trebuie s-o urmeze și rămase locului, uitându-se în urma ei, până când se făcu nevăzută printre colibe. Apoi, zâmbind fără să știe de ce, plecă și el, cumpănindu-și sulița.

Abia atunci își dădu seama pentru întâia oară de poziția pitorească a așezării. Colibele frumoase erau făcute cu pricepere și frumos, ulițele erau largi.

Fără să caute anume își dădu seama că oamenii de acolo se deosebeau cu totul die cei din țara Nub, pe care avusese prilejul să-i vadă, ca și de nenorociții din Ta-Chemt-ul „cel ales”, unde pecetea tristei nepăsări stăruia pe fețele oamenilor. Trupurile lor, istovite de foame și de munca peste măsură de grea, erau încovoiate de umilință, pe când aici, oamenii călcau ușor și slobod. Până și bătrânii erau arătoși la înfățișare.

Gândurile lui Pandion au fost întrerupte de un tânăr spătos, numai mușchi, care purta pe cap o tichiuță de blană de leopard. Tânărul îl privi dușmănos și, cu un gest autoritar, întinse brațul atingându-i pieptul. Elinul se opri nedumerit. Tânărul rămase drept în fața lui, cu mâna pe cuțitul

lat pe care-l purta la brâu, și-l măsură cu o privire provocătoare.

— Am văzut că alergi bine, zise în cele din urmă tânărul. Vrei să te iei la întrecere cu mine? Mă cheamă Fulbo, ai mei îmi zic Leopardul, adăugă, ca și cum acest nume ar fi fost de ajuns ca să lămurească totul.

Pandion îi răspunse zâmbind prietenos că altădată alerga mai bine, dar că acum nu ajunsese încă să alerge ca pe vremuri. Atunci Fulbo începu să-i arunce vorbe urâte, de batjocură, la auzul cărora sângele începu să clocotească în vinele elinului. Neputând înțelege de ce îl ura tânărul, Pandion îl măsură cu dispreț, îi primi provocarea și amândoi hotărâră să se ia la întrecere chiar în ziua aceea, după ce s-o mai lăsa soarele.

Tinerii din așezare și câțiva oameni mai vârstnici se strânseseră la poalele dealului, să privească întrecerea dintre Fulbo și străin.

Fulbo arătă un copac izolat care se vedea în depărtare, la cel puțin zece mii de coți: care din doi s-o întoarce întâi la linia de plecare aducând o creangă din copac, acela va fi învingător.

Unul din cei de față dădu semnalul, bătând din palme. Pandion și Fulbo o luară la goană. Tremurând din tot trupul de nerăbdare, Fulbo porni îndată în salturi largi. Parcă zbura. Tineretul izbucni în strigăte de bucurie.

Pandion, încă slăbit de boală, își dădu seama că era amenințat să piardă prinsoarea, dar hotărî să nu se lase. Porni așa cum îl învățase bunicul lui, pe când se aflau amândoi pe dunga îngustă de nisip de pe țărmul mării. Alerga legănându-se ușor, fără să facă mișcări de prisos și cântărindu-și respirația.

Fulbo i-o luă mult înainte. Tânărul elin alerga liniștit și vioi, dar nu încerca să-și ajungă rivalul. Încetul cu încetul plămânii i se lărgeau și primeau tot mai mult aer, picioarele i se mișcau tot mai repede, iar privitorii, care la început îl urmăreau cu compătimire, văzură că distanța dintre cei doi

începea să se micșoreze. Africanul se uită îndărăt, strigă ceva, mânios, apoi se avântă mai repede încă. Ajunse în goană la copac, cu patru sute de coți înaintea lui Pandion, sări, rupse o creangă și plecă imediat înapoi. Pandion îl întâlni nu departe de copac și-l văzu că respira greu. Cu toate că și inima lui Pandion bătea destul de tare, tânărul elin conta că va putea învinge pe adversarul prea înfocat, care nu cunoștea regulile alergării, și continuă să fugă, având mereu grijă să nu-și istovească puterile. Când nu mai erau până la privitori decât cel mult trei mii de coți, își luă deodată avânt și-l ajunse pe Fulbo. Dar băiatul, prinzând aerul cu gura larg deschisă, își alungi salturile și-l lăsă iarăși în urmă. Însă nici Pandion nu se dădu bătut. Cu toate că i se făcea negru înaintea ochilor, cu toate că inima îi zvâcnea de parcă stătea să-i sară din piept, îl ajunse iarăși. Fulbo fugea fără să mai vadă nimic înaintea lui, fără să-și mai aleagă drumul. Și deodată se poticni și căzu. Pandion se avântă câțiva pași înainte, dar se opri și se întoarse să-i dea ajutor. Însă Fulbo îl respinse cu mânie, se ridică șovăind și zise cu greu, privindu-l drept în fată:

— M-ai învins tu… dar bagă de seamă!… Iruma…

Din aceste vorbe tânărul elin înțelese tot, și triumful biruinței se îmbină în sufletul lui cu un simțământ nedeslușit, ca și cum intrase într-un loc străin, unde nu-i era îngăduit să intre.

Fulbo își plecă trist capul și înainta încet, cu pași greoi, fără să mai facă vreo încercare de a alerga. Pandion se întoarse și el tot încet la linia de plecare, întâmpinat de strigătele privitorilor care-l salutau. Dar sentimentul acela nedeslușit nu-l părăsise.

De cum intră în colibă îl apăsă pustiul și se simți chinuit de dor. Iruma! Întâlnirea pe care i-o dăduse ea pentru a doua zi îi părea atât de îndepărtată…

În aceeași seară se întoarseră și vânătorii. Tovarășii lui Pandion sosiră obosiți, încărcați cu vânat și cu nenumărate impresii. Etruscul și negrul erau mai mult decât fericiți văzându-l pe Pandion vindecat. Chidogo îi propuse în glumă să se ia amândoi la trântă. După o clipă se și rostogoleau în praf, cuprinzându-se într-o încleștare de fier. Cavi dădea cu picioarele în ei și îi certa, încercând să-i despartă.

După aceea, prietenii luară parte la ospățul dat în cinstea vânătorilor. Amețiți de bere, vânătorii se lăudau care mai de care cu isprăvile lor. Stând mai la o parte, Pandion arunca priviri furișe spre poiana unde dănțuia tineretul, căutând să vadă dacă printre tineri și fete nu era și Iruma.

Una din căpetenii se ridică, clătinându-se ușor, și ținu o cuvântare de mulțumire, însoțind-o cu gesturi frumoase și cumpănite. Pandion nu putu să prindă tot, înțelese doar că cel care vorbea aducea laude străinilor. Îi părea rău, — zicea el, — că vor să plece curând și le propunea să rămână, făgăduindu-le că oamenii lui îi vor primi bucuroși să trăiască laolaltă cu ei.

Ospățul se termină abia noaptea târziu, după ce vânătorii se săturară de carnea fragedă de girafă și dădură gata toată berea. În drum spre colibă, Chidogo vesti pe toți foștii robi, care rămăseseră acum numai douăzeci și șapte, că a doua zi se vor sfătui ce drum să apuce. Negrul izbutise să stea de vorbă cu câțiva vânători nomazi, pe care-i întâlnise în pădure. Nomazii aceia cunoșteau bine ținutul de la apus de așezare și-i arătaseră și calea. De acolo până la mare și până în patria lui Chidogo era drum lung, dar el știa acum că în trei luni, chiar mergând încet, vor putea ajunge.

Ce ar mai fi putut acum să-i oprească, pe ei, oameni încercați în lupte, legați prin puterea prieteniei! Fiecare om din cei douăzeci și șapte, făcea cât cinci războinici!

Negrul își destinse mândru umerii, își ridică spre stele obrazul, strălucitor de fericire, dar și de băutură, îl îmbrățișă pe Pandion și zise, mișcat:

— Acum, că te văd teafăr, mi-a venit inima la loc. La drum! Plecăm chiar mâine!

Pandion tăcea: simțea pentru întâia oară că dorințele lui nu erau aceleași cu ale prietenilor săi, și el nu știa să fie fățarnic.

După întâlnirea din ziua aceea, înțelese că tot dorul care-i sfredelea inima era stârnit de dragostea lui pentru Iruma, fata în floarea frumuseții feciorelnice care-i ieșea în cale acum, în pragul libertății, după viața cea crudă de rob.

Era oare puțin pentru el care, până deunăzi, în adâncul unui mormânt de temniță neagră, se agăța până și de cea mai slabă nădejde că va fi vreodată liber? Și, în sfârșit, ce mai putea să ceară el de la lume și de la viață, de vreme ce iubirea îi poruncea să rămână acolo, în sânul stepei de aur? Dorința de a rămâne pentru totdeauna lângă Iruma, acea dorință tainică, pe care și-o ascundea chiar sieși, începu să prindă rădăcini în sufletul lui Pandion. Se lupta, căuta să-și dea seama dacă într-adevăr o iubește — și nu știa că tinerețea lui încrezătoare îl mâna fără voie în lumea visurilor, lume în care toate par atât de simple și de ușoare.

Mâine o va vedea pe Iruma și-i va spune tot, pentru că și ea… pentru că poate și ea îl iubea…

Foștii robi trebuiau să se întâlnească la celălalt capăt al așezării, unde locuiau cu toții în două colibe mari. Numai Cavi, Chidogo și Pandion aveau, singuri o mică colibă, care le fusese lăsată de la început pentru că elinul era bolnav pe atunci.

Așezat într-un colț al colibei, Pandion își ascuțea sulița când, deodată, se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Încotro? îl întrebă etruscul, mirat. Nu rămâi la sfat?

— Mă întorc mai târziu, îi răspunse Pandion privind în altă parte, și ieși grăbit.

Etruscul se uită cu luare aminte după el, schimbă priviri nedumerite cu Chidogo care muncea de zor, lângă intrare, să facă un scut dintr-o bucată mare de piele groasă.

Tânărul elin nu le spusese că în ziua aceea Iruma îl aștepta la marginea pădurii. Și simțind acum că o dată cu plecarea prietenilor se ivea pe neașteptate o amenințare pentru dragostea lui abia înfiripată, ținea cu atât mai mult să nu lipsească de la întâlnire. Își îndreptățea purtarea spunându-și că, oricum, tot o să afle de la ceilalți hotărârea sfatului.

Ajuns aproape de pădure, o căută îndelung cu privirea pe Iruma — când, deodată, fata se desprinse zâmbitoare de lângă trunchiul unui copac și-i ieși înainte. Își pusese mantia de vânătoare a tatălui ei, țesută din fibre de scoarță moale, cenușie, că nimeni n-ar fi putut s-o vadă pe fondul copacilor deși. Îi făcu semn s-o urmeze și porni repede, pe margine, spre locul unde pădurea făcea un ocol în savană, la trei mii de coți de sat. Acolo intră sub copaci. Pandion se uită curios împrejur: nu văzuse niciodată o pădure africană. Și-o închipuia cu totul altfel. Pădurea se așternea ca o panglică lungă, îngustă doar de două mii de coți, de-a lungul văii pârâului din marginea satului.

Era o boltă uriașă de copaci înalți, o galerie întunecoasă deasupra văgăunii adânci și veșnic posomorâtă prin care curgea pârâul.

Mai încolo, copacii erau din ce în ce mai înalți, dar lângă malul care cobora în pantă repede până la apă, se aplecau și atingeau pământul încrucișându-și crengile din vârf. Trunchiurile înalte și drepte, cu scoarța albicioasă, neagră sau cafenie, se ridicau uneori până la o sută de coți și păreau coloanele dese ale unui edificiu înalt. Crengile se împleteau strâns între ele, alcătuind o boltă neîntreruptă, în care soarele nu putea

pătrunde. Lumina, cenușie ca de amurg, curgea de sus și se stingea în gropile adânci dintre nenumăratele rădăcini cu înfățișare ciudată de ziduri pitice. Liniștea întreruptă numai de susurul abia auzit al apei, amurgul, înălțimea colonadei uriașe de copaci — toate acestea îl apăsau pe Pandion. Se simțea ca un venetic nedorit, ca un om care răzbise cu sila în inima închisă și tăinuită a naturii de acolo, străină pentru el.

Deasupra apei, bolta verde era întreruptă de luminișuri înguste, prin care se revărsau din înălțimi, în cascade, flăcări aurii, învăluiau copacii într-o ceață sclipitoare, apoi se răzlețeau printre trunchiuri în fâșii verticale de lumină, care scădea treptat și se stingea în adâncul pădurii.

Pandion își aminti de templele întunecate și misterioase ale Aigyptosului. Între trunchiuri atârnau odgoane de plante agățătoare, în lațuri slobode ori în fire, alcătuind perdele unduitoare. Sub covorul de frunze, pământul plin de fructe și de crengi putrede era moale și afânat. Ici și colo se vedeau risipite, aidoma unor steluțe, flori minunat colorate.

Șuvițe de scoarță cojită atârnau de trunchiuri ca fâșii lungi de piele.

Fluturi mari zburau, fără zgomot, aproape de pământ și aripile lor pâlpâitoare îl uimeau pe tânărul elin prin îmbinările ciudate de culori vii: negre-catifelate, argintii, albastru-metalic, roșii sau aurii.

Iruma coborî spre râu și, călcând fără șovăire printre rădăcini, îl aduse pe Pandion chiar la marginea apei, pe o poiană netedă, acoperită cu un covor de mușchi moale ca puful. Acolo era un copac doborât de trăsnet. În inima lemnului galben, se deslușeau forme săpate grosolan închipuind un om. După cât se vedea, copacul acela era un obiect de adorație: de crengile lui atârnau tot felul de cârpe colorate și dinți de fiare,

iar în pământ, alături, erau înfipți trei colți de elefanți, înnegriți de vreme.

Fata își înclină capul cu evlavie, apoi se apropie de copac și-i făcu semn lui Pandion să se apropie și el.

— E străbunul neamului nostru, născut din trăsnet, — zise ea încet. Dăruiește-i ceva, să-i îmbunăm pe cei de demult…

Pandion se căută peste tot și descoperi că nu avea ce să-i dăruiască acelui idol cioplit atât de grosolan, pretins străbun al Irumei. Își desfăcu brațele, zâmbind, dar fata stărui, neînduplecată.

— Dă-i asta!

Și atinse cu mâna cingătoarea pe care Chidogo abia i-o împletise lui Pandion, din cozi de girafă, ca amintire de la vânătoare.

Ascultător, tânărul elin își dezlegă cingătoarea și i-o întinse fetei. Iruma lăsă să-i cadă mantia. Era fără brățări și fără salbă și nu avea pe ea decât o centură largă de piele cenușie, lăsată pieziș pe șoldul stâng.

Se ridică pe vârfurile degetelor, își întinse trupul până la o crestătură de lângă capul idolului și anină acolo darul lui Pandion. Ceva mai jos prinse un petic de blană pestriță de leopard și un șirag de boabe roșii și negre, ca mărgelele, apoi vărsă la picioarele idolului un pumn de mei și se trase la o parte, mulțumită.

Rezemată de trunchiul unui copac scund, între ale cărui frunze străluceau sute de flori roșii, îl privea acum țintă pe Pandion. Ai fi zis că i se revărsa pe creștet lumina din nenumărate candele purpurii și că, pe pielea ei bronzată, jucau raze de soare.

Pandion o admira, mut. Frumusețea ei îi părea sacră în tăcerea codrului uriaș, templu al unor zei necunoscuți, atât de deosebiți de însoriții zei ai cerurilor din timpul copilăriei lui.

Simțea cum îi pătrunde în suflet o adiere de bucurie liniștită și senină. Se simțea din nou artist,

și vechile lui năzuințe se trezeau din nou în el.

Deodată însă îi răsări în minte, din adâncuri, o vedenie mai limpede decât cea mai limpede lumină: acolo, în mult îndepărtata lui patrie, în vuietul pinilor și al mării, Tessa stătuse tot așa, rezemată de un copac. Dar zilele acelea erau pierdute acum, pentru totdeauna, în negura trecutului.

Iruma își ridică mâinile pe cap, își aplecă pe spate mijlocul ei subțire și suspină ușor. Uluit, Pandion făcu un pas îndărăt: era întocmai atitudinea în care voise el s-o înfățișeze pe Tessa.

Trecutul îi învie înaintea ochilor, și dorința de a se întoarce în Oiniada îi izbucni în suflet cu puteri proaspete. La drum, în întâmpinarea luptelor, la drum, departe de Iruma!

Îl chinuia gândul că năzuințele lui nu mai erau hotărâte, ca altădată, descoperea în el o îndoială necunoscută până atunci, care îl înspăimântă.

Aici, îl chema cu o putere nestăvilită viața, arzătoare ca soarele Africii, tânără ca savana înflorită după ploaie, nestăvilită ca un torent vijelios, pe când acolo erau visurile lui cele mai senine, dorul de a înfăptui opere mari. Nu stătea oare în fața lui frumusețea însăși, apropiată și plină de bucurie? Iruma și Tessa nu semănau prea mult una cu alta, și totuși în amândouă trăia aceeași putință de a realiza frumosul.

Tulburată și ea de tulburarea lui Pandion, fata se apropie de el, și vorbele ei cântătoare și străine goniră liniștea pădurii.

— Ești al nostru, tu, cel cu ochii de aur… am dănțuit în cinstea marii zeițe, iar străbunul meu a primit darurile noastre…

Aci, glasul Irumei se stinse, genele i se coborâră, lungi, peste ochi și fata se lipi strâns de Pandion, încolăcindu-și puternic brațele pe după gâtul lui.

Tânărului i se făcu negru înaintea ochilor. Cu o sforțare deznădăjduită se smulse din îmbrățișare.

Fata ridică ochii spre el și gura i se deschise ușor, ca a unui copil mirat.

— Nu vrei să rămâi la noi? Vrei să pleci cu prietenii tăi? îl întrebă ea, nedumerită.

Pandion se simți rușinat.

O apropie cu duioșie de el și, alegând vorbele cele mai potrivite din câte le știa, încercă să-i spună, în limba ei, cât de dor îi era de patrie, de Tessa… Iruma se strânse lângă pieptul larg al tânărului, privirile i se adânciră în sclipirea aurie a ochilor lui și un zâmbet ușor îi descoperi dinții. Acum vorbea ea, dar cuvintele cântau aceeași duioșie, aceeași dezmierdare de dragoste ca și cele care, cântate de Tessa, îl îmbătau pe vremuri.

— Da, dacă nu poți trăi cu noi, atunci trebuie să pleci… zise fata, și la aceste cuvinte glasul i se schimbă. Dar dacă poporul meu și cu mine îți suntem dragi, atunci rămâi, Ochi-de-aur. Gândește-te și hotărăște. Eu aștept!

Își îndreptă trupul și-și înălță capul cu mândrie. Era tot atât de gravă și de severă ca în seara când jucase în fața zeiței.

Pandion stătu o clipă în cumpănă, apoi, hotărându-se, întinse brațele spre fată. Dar ea dispăruse printre copaci, mistuindu-se în negura din adâncul pădurii…

Plecarea Irumei îl lovi ca o pierdere grea. Rămase mult în pădurea întunecată, apoi plecă încet, la întâmplare, prin pâcla aurie care plutea peste poiană. Căuta să-și înfrângă dorința de a alerga după fată, de a o ajunge și de a-i spune că o iubește și că rămâne cu ea.

Iruma alergă, sărind cu ușurință peste rădăcini și strecurându-se printre liane, tot mai repede, tot mai repede, până se simți sleită de puteri. Atunci se opri cu răsuflarea tăiată în fața unui ochi mare de apă limpede ca oglinda — un golf pe care îl făcea pârâul în locul acela. După întunericul și răcoarea din pădure, nu se simțea bine în lumina vie și în valul de aer fierbinte în care se afla acum.

Îndurerată, își privi, printre lacrimi, chipul oglindit pe fața netedă a apei, apoi se cercetă, întreagă. Da, era frumoasă! Dar iată că frumusețea nu era de ajuns dacă el, străinul cu ochi de aur, viteaz, bun și blând, voia să plece! Prin urmare îi mai trebuia ceva. Dar ce anume?…

Soarele apunea în zarea stepei deluroase. Chidogo și Cavi așteptau pe pragul colibei, în umbra albăstrie care se întindea pieziș.

Judecând după mișcarea de neliniște pe care o făcură amândoi prietenii văzându-l, Pandion înțelese că etruscul și negrul îl așteptau de mult. Cu ochii în jos, tânărul elin se apropie de ei. Solemn și aspru, Cavi se ridică și-i puse mâna pe umăr,

— Vrem să-ți vorbim amândoi, și eu, și el, arătă etruscul spre Chidogo care stătea alături. N-ai venit la sfat, dar noi ne-am hotărât: mâine plecăm…

Surprins, Pandion făcu un pas înapoi. Într-adevăr, cele din urmă trei zile fuseseră bogate în întâmplări, totuși nu-și închipuise că prietenii lui se vor grăbi atât de mult. S-ar fi grăbit își el dacă… dacă n-ar fi fost Iruma!

Din privirile celor doi prieteni înțelese că ei nu-l încuviințează. Acum era nevoit să înlăture îndoiala care îi rodea de mult sufletul și să ia hotărârea pe care o tot amâna, nesăbuită, în nădejdea naivă că, până la urmă, lucrurile se vor limpezi singure. Avea impresia că un zid îi tăia din nou drumul spre lumea fericită a libertății, a acelei libertăți care, la drept vorbind, nu exista decât în visurile lui.

Într-adevăr, trebuia să se hotărască: ori rămânea acolo, cu Iruma, ori pleca împreună cu ceilalți și o pierdea pentru totdeauna. Iar dacă rămânea, tot pentru totdeauna era, fiindcă fără eforturile laolaltă ale celor douăzeci și șapte de oameni, gata de orice, chiar să moară, dar să nu părăsească gândul întoarcerii în patrie, n-ar putea birui depărtarea

care-l ținea captiv pe pământul acela. Prin urmare, dacă rămânea, pierdea pentru totdeauna patria, marea, pe Tessa — tot ce-l sprijinise până atunci.

Dar va putea el oare să trăiască aci, să fie una cu viața aceasta îmbietoare, dar străină, fără credincioșii lui tovarăși încercați în nevoi, pe a căror prietenie se bizuise, fără să-și dea seama, tot timpul și în toate împrejurările? Chiar fără să se mai gândească mult, Pandion găsi, în adâncul inimii lui, răspunsul cuvenit: nu și-ar trăda el oare prietenii, cărora le datora viața și vindecarea, dacă i-ar părăsi?

Da. Prin urmare trebuia să plece cu ei, lăsându-și aci jumătate din inima lui!

Voința tânărului elin nu era în stare să înfrunte această încercare. Cuprinse mâinile prietenilor săi și, în timp ce ei căutau cu neliniște la zbuciumul sufletesc care i se citea deslușit pe față, îi rugă să nu plece atât de curând. Le spuse că acum, când erau liberi, nu le-ar fi greu să mai rămână o vreme acolo, să se mai odihnească înainte de a pleca la drum și să cerceteze mai bine ținuturile acelea necunoscute…

Chidogo șovăia: îl iubea nespus de mult pe tânărul elin; etruscul însă se încruntă și mai tare.

— Să intrăm. Ne poate auzi cineva…

Și îl împinse pe Pandion în întunericul colibei. Ieși o clipă, apoi se întoarse cu un cărbune și aprinse o făclie mică. I se părea că la lumină i-ar fi mai ușor să-și înduplece prietenul zbuciumat.

— La ce te gândești tu când ne rogi să rămânem? îl întrebă cu asprime etruscul și vorbele lui pătrunseră adânc în sufletul lui Pandion. Tot ai să pleci mai târziu! Sau poate că vrei s-o iei cu tine?

Nu, lui Pandion nici nu-i trecea prin minte s-o ia pe Iruma cu el la un drum atât de lung. Dădu din cap: „Nu!”

— Atunci nu te mai înțeleg, urmă etruscul, tot atât de aspru. Crezi că alți oameni de-ai noștri nu

și-au găsit și ei aici fete pe plac? Cu toate astea, la sfat, niciunul n-a șovăit să aleagă între femeie și patrie, niciunul nu s-a gândit să rămână! Tatăl Irumei, vânătorul, crede că nu pleci cu noi. Te-a plăcut. Faima vitejiei tale a pătruns în popor. Mi-a spus că e gata să te primească în casa lui! Cum, poți tu să ne părăsești, să-ți uiți patria de dragul unei fetișcane?!

Pandion își plecă fruntea. N-avea ce să-i răspundă și nu putea să-i explice etruscului de ce n-avea dreptate. Cum să-i spună, că nu se supunea numai și numai dragostei? Cum să-l facă să înțeleagă ce îl fermecase pe el, ca artist, în făptura Irumei? Pe de altă parte îl ustura adevărul necruțător din vorbele etruscului. Uitase că poporul acela străin își avea legile și obiceiurile lui și că, rămânând, ar fi trebuit să se facă și el vânător, să primească soarta oamenilor de acolo. Acesta era prețul cu care, fără îndoială, trebuia să-și cumpere fericirea lui lângă Irurna… Însă, aci, numai ea, numai Iruma îi era aproape de suflet. Întinsul liniștit, și arzător al stepei de aur nu semăna nicidecum cu imensitatea neprețuită a mării, zgomotoasă și vie. Iar fata nu era decât o părticică din această lume, în care el se simțea doar oaspete vremelnic, pe când patria îndepărtată îi lumina, ca un far, tot sufletul. Ar putea el oare să trăiască dacă s-ar stinge acest far?…

Etruscul făcu o pauză, lăsându-i lui Pandion timp să se gândească. Apoi urmă:

— Bine, ai să-i fii soț, apoi ai s-o părăsești și ai să pleci. Crezi tu că poporul ei o să treacă peste această insultă și o să ne mai dea vreun ajutor? Tu le jignești ospitalitatea, dar pedeapsa pe care n-o meriți decât tu, o să cadă pe capul nostru, al tuturor… Și apoi, de unde știi că oamenii noștri vor să mai aștepte? Nu, nu vor nici ei, și nici eu nu vreau!

Etruscul tăcu un timp, apoi, parcă rușinat că vorbise atât de aspru, adăugă cu tristețe:

— Mă doare inima că, atunci când voi ajunge la mare, n-o să mai am drept prieten un corăbier priceput! Remd al meu a murit, toată nădejdea îmi era în tine: doar ai călătorit pe mare, ai învățat meșteșugul de la fenicieni…

Cavi își plecă fruntea și tăcu.

Chidogo sări la Pandion și-i legă la gât o curelușă lungă, de care atârna o pungă.

— Am păstrat-o cât ai fost bolnav, zise el. E a ta, e amuleta care nădăjduiam că o să te ajute pe mare… Ne-a ajutat să biruim rinocerul, și tot ea o să ne ajute tuturor să ajungem la mare, dacă vii și tu cu noi…

Abia atunci își aduse aminte Pandion de piatra pe care i-o dăruise Iahmos. Uitase cu totul de acel simbol sclipitor al mării, așa cum în zilele acelea, uitase de multe.

Suspină adânc. Tocmai atunci intră în colibă un bărbat înalt, cu o suliță lungă în mână. Era tatăl Irumei. Se așeză fără sfială, îi zâmbi lui Pandion cu prietenie și se întoarse către etrusc:

— Am venit, am treabă cu tine, începu el domol. Spuneai că după un răsărit de soare, plecați spre țara voastră.

Cavi încuviință cu capul: „Așa e”. Apoi așteptă în tăcere să audă ce o să urmeze. Pandion se uita neliniștit la tatăl Irurnei: omul își păstra ținuta demnă, simplă, dar mândră.

— Drumul vostru e lung, în savană și în pădure pândesc multe fiare, urmă vânătorul. Și armele voastre nu sunt bune de nimic! Ține minte, străine: cu fiarele nu te lupți cum te lupți cu oamenii. Spada, săgeata, și cuțitul sunt bune împotriva omului, dar împotriva fiarei cea mai bună armă e sulița. Numai sulița poate să oprească o fiară puternică, s-o țintuiască pe loc și să ajungă de departe până la inima ei. Armele voastre nu sunt bune pentru savana noastră, și vânătorul arătă cu dispreț sulița egipteană, subțire și cu vârf mic de

aramă, rezemată de peretele colibei. Iată ce vă trebuie vouă aici!

Și așeză pe genunchii lui Cavi o teacă lungă, de piele, din care trase o suliță.

Sulița avea peste patru coți lungime și era grea. Coada ei, groasă de două degete era din lemn tare, lustruit ca osul și înfășurată la mijloc cu piele aspră și subțire de hienă. În loc de vârf, avea un tăiș lung de un cot și lat de trei degete, făcut din fier — metal lucios și tare, foarte rar și foarte scump[109].

Îngândurat, Cavi pipăi tăișul ascuțit, cântări sulița în mână și i-o înapoie vânătorului, suspinând. Străinul zâmbi, căutând să vadă ce impresie făcuse sulița lui asupra etruscului. Apoi zise, alegându-și cuvintele:

— E mare lucru să faci o suliță ca asta. Metalul pentru vârf îl găsim la oamenii dintr-un neam vecin, care ni-l vând scump. În schimb, când te afli într-o încleștare de moarte, sulița te scapă cu siguranță.

Cavi tăcea, fără să priceapă unde voia să ajungă vânătorul.

— Voi ați adus din Ta-Chemt arcuri puternice, urmă celălalt. Noi nu știm cum să le facem și am vrea să ni le dați pe ale voastre, primind în schimb sulițe. Căpeteniile noastre zic să vă dăm două sulițe pentru un arc. Cum v-am spus, o să aveți mai multă nevoie de sulițe decât de arcuri.

Cavi se uită întrebător la Chidogo. Negrul încuviință, înclinând din cap.

— În savană e vânat mult și n-o să avem nevoie de arcuri, zise el. În păduri însă, o să fie mai greu… Dar pădurile sunt departe și șase sulițe în loc de trei arcuri prind mai bine dacă sar asupra noastră cumva niscai fiare.

Cavi se gândi, apoi primi schimbul, dar începu să se tocmească. Vânătorul rămânea neînduplecat, ținând morțiș că arma pe care o dădea el era de mare preț. Nu, niciodată n-ar fi dat două sulițe

pentru un arc, dacă n-ar fi avut nevoie să afle cum se fac arcurile în Țara Neagră.

— Bine, zise etruscul. Noi v-am dărui arcurile noastre, fără să ne dați nimic pe ele, că doar ne-ați adăpostit și ne-ați hrănit, dar drumul pe care trebuie să-l străbatem e lung! Primim schimbul și mâine vă dăm arcurile.

Încântat, vânătorul bătu palma cu Cavi, ridică sulița, uitându-se la sclipirea roșie care juca pe tăiș, apoi o vârî în teaca ei de piele, împodobită cu bucățele de blănuri colorate.

Etruscul întinse mâna spre suliță, dar vânătorul nu i-o dădu.

— Mâine ai șase la fel. Pe asta — și tatăl Irumei făcu o pauză — pe asta o dăruiesc prietenului tău cu ochi de aur. Teaca a cusut-o Iruma, cu mâna ei. Uite ce frumoasă-i!

Și vânătorul întinse sulița tânărului elin care, nehotărât, o primi.

— Tu nu pleci cu ei, — urmă tatăl Irumei arătându-i pe etrusc și pe negru, — dar o suliță bună e cea mai de seamă avuție pentru un vânător, și vreau să cinstești neamul nostru primind să-mi fii fecior!

Chidogo și Cavi își țintiră privirile în ochii prietenului lor. Negrul își trosnea degetele. Clipa hotărâtoare sosise pe neașteptate.

Pandion păli și, cu o mișcare bruscă, îi dădu vânătorului sulița înapoi.

— Cum, n-o primești? Ce înseamnă asta? strigă omul uluit.

— Plec cu ei, îngăimă cu greu tânărul elin.

Tatăl Irumei rămase nemișcat, privindu-l în tăcere. Apoi, furios, îi aruncă sulița la picioare.

— Fie, dar să nu mai îndrăznești nici să te uiți la fata mea! Chiar astăzi o trimit de aici!

Pandion își ținea ochii larg deschiși, uitându-se, fără să clipească, la vânător. Fața i se crispase de durere și lucrul acesta mai domoli furia străinului.

— Ai avut bărbăția să te hotărăști înainte de a fi prea târziu. Bine, zise el. Dar dacă pleci, pleacă cel puțin mai repede…

Vânătorul îl mai măsură o dată pe Pandion din cap până-n picioare, mormăind ceva nelămurit. Apoi plecând, se uită înapoi, din prag, la Cavi.

— Rămâne așa cum am spus! strigă el brutal și pieri, în întuneric.

Văzând cum îi sclipeau lui Pandion ochii, negrul nu se simți tocmai la largul lui. Înțelese că în clipa aceea tânărului nu-i ardea de prieteni. Pandion rămase locului, străpungând cu ochii depărtarea, de parcă o întreba ce trebuie să facă. Apoi se întoarse încet și se prăbuși pe pat, ascunzându-și fața în palme.

Cavi aprinse altă făclie; nu voia să-l lase pe Pandion în întuneric, singur cu gândurile lui. Se trase cu Chidogo la o parte și rămaseră amândoi tăcuți; din când în când se uitau cu neliniște la prietenul lor, dar nu-l puteau ajuta cu nimic.

Timpul trecea greu. Când se făcu întuneric, Pandion se mișcă, sări din pat și, trăgând cu urechea, se repezi să iasă. Dar umerii largi ai etruscului îi închiseră calea. Tânărul se izbi de brațele încrucișate ale prietenului și se opri, încruntat și mânios.

— Lasă-mă! strigă el nerăbdător. Nu mai pot, trebuie să-mi iau rămas bun de la Iruma, dacă n-or fi și trimis-o undeva!

— Vino-ți în fire! îi răspunse Cavi. Îi faci rău și ei, îți faci rău și ție și ne faci rău nouă tuturor! Tatăl fetei e furios.

Pandion nu zicea nimic, încerca doar să-l îmbrâncească pe etrusc, însă omul se ținea bine.

— Ai hotărât, destul! Nu-l supăra mai mult pe tatăl ei, urmă Cavi, silindu-se să-și înduplece prietenul. Gândește-te ce ar putea ieși din asta…

Tânărul elin îl împinse și mai tare, dar primi o lovitură în piept și se trase îndărăt. Văzând că prietenii lui erau gata să se ia la bătaie, negrul sări

la ei, încurcat, neștiind ce să facă. Pandion își ținea dinții încleștați, iar în ochi i se aprinsese o lumină care nu prevestea nimic bun. Se repezi la Cavi, cu nările umflate. Etruscul își scoase în grabă cuțitul și, întorcându-l cu mânerul spre Pandion, îi strigă furios:

— Ia-l și lovește-mă!

Pandion se opri uluit. Etruscul își ridică pieptul, își apăsă mâna stângă pe inimă și cu dreapta îi întinse mânerul cuțitului.

— Lovește-mă o dată aici! Cât voi fi eu viu, n-o să te las! Omoară-mă și pe urmă du-te! strigă el.

Pentru întâia oară Pandion îl vedea în starea asta pe ursuzul și înțeleptul său prieten. Se trase îndărăt, gemu înfrânt, se târî încet spre pat, se prăbuși din nou și rămase așa, cu spatele la prietenii lui.

Suflând greu, Cavi își șterse fruntea de sudoare și-și vârî la loc cuțitul, în brâu.

— Trebuie să-l păzim toată noaptea și să plecăm cât mai curând, îi spuse el lui Chidogo, speriat. Vestește-i pe ceilalți să fie gata când s-o lumina de ziuă.

Pandion auzi aceste vorbe și înțelese că nu va putea s-o mai vadă pe Iruma. Se înăbușea, simțind cum îl apăsau, parcă, pereții încăperii strâmte. Lupta cu el însuși, încordându-și toată voința și, încetul cu încetul, în locul deznădejdii lui furtunoase, aproape nebune, îl cuprinse o tristețe liniștită.

Savana africană își desfășura iarăși întinsul ei fierbinte în fața celor douăzeci și șapte de oameni, hotărâți să ajungă cu orice preț în patrie.

Acum, după ploi, iarba aspră cu spice mari ruginii era înaltă de doisprezece coți. Desișul ei întunecat ascundea fără urmă până și trupurile uriașe și cenușii ale elefanților[110]. Chidogo îi explică lui Pandion pentru ce se grăbeau așa: ploile vor înceta curând, arșița va începe iarăși și savana

nu va mai fi decât un pustiu fără viață, acoperit cu cenușă, unde le va fi greu să mai găsească hrană.

Pandion asculta supus și mut. Durerea lui era încă foarte proaspătă, totuși, simțea că acolo, între tovarășii cărora le datora atât de mult, legăturile de prietenie și dorința de a merge înainte puneau din nou stăpânire pe el. Simțea că i se aprind în suflet, tot mai arzătoare, setea de luptă și nerăbdarea de a ajunge cât mai curând în Oiniada.

Și cu toate că-i era dor de Iruma, se simțea în sfârșit așa cum fusese înainte, curat și drept, urmându-și netulburat calea pe care și-o alesese. I se trezea iarăși, nestăvilit, interesul artistic pentru formele și culorile naturii și dorința de a crea opere de artă îi umplea iarăși sufletul.

Cei douăzeci și șapte de bărbați erau voinici și aveau sulițe, lănci, cuțite și câteva scuturi. Trecuți prin atâtea încercări și lupte, astfel înarmați, foștii robi alcătuiau acum un grup puternic, care ar fi putut să nu se teamă, deși erau multe fiare pe acele locuri.

Dar prin iarba înaltă primejdia era mare. Oamenii nu puteau să meargă decât înșirați unul câte unul, ceasuri și ceasuri la rând, fiecare văzând numai ceafa celui din față. Și primejdia se putea ivi în orice clipă din cele două ziduri foșnitoare: fie din dreapta, fie din stânga, ierburile puteau fi date fără veste la o parte de un leu care s-ar apropia pe furiș, de un rinocer înfuriat, ori de trupul înalt, de colos, al vreunui elefant solitar, totdeauna morocănos. Iarba îi despărțea unii de alții: cei din urmă erau cei mai în primejdie, deoarece asupra lor putea să se arunce oricând vreo fiară furioasă stârnită de înaintași. Dimineața strălucea pe iarbă rouă rece; o pulbere sclipitoare de stropi plutea deasupra trupurilor ude ca de ploaie, dar ziua, pe arșiță, dispăreau fără urmă. Atunci praful uscat, care se scutura din belșug din spicele ierbii, le zgâria gâtlejurile. În coridoarele

înguste pe care și le croiau prin iarba înaltă și deasă, oamenii abia mai puteau să respire.

În a treia zi de drum, curajosul libian Tachel, care mergea în urma coloanei, se pomeni atacat de un leopard și numai mulțumită unei întâmplări fericite se alese doar cu ușoare zgârieturi. În ziua următoare, un leu uriaș, cu coama brună, sări asupra lui Pandion și a unui negru care mergea alături de el. Sulița dăruită de tatăl Irumei opri fiara în loc, iar negrul, ridicând scutul pe care Pandion, luat prin surprindere, îl scăpase din mâini, o atacă pe la spate. Fiara se răsuci ca să facă față acestui nou dușman, dar căzu străpunsă de trei sulițe. Chidogo alergă în goană să dea ajutor, dar când ajunse, gâfâind de spaimă, totul se terminase și luptătorii, răsuflând din greu, își ștergeau sulițele de sângele înnegrit pe loc. Fiara doborâtă mai că nici nu se vedea din iarba călcată în picioare. Oamenii se adunară cu toții în grabă acolo unde fusese lupta. Strigau cât puteau, căutând să le dovedească celor doi negri zdraveni — Dhlorno și Mpafu — care împreună cu Chidogo călăuzeau coloana că, până la urmă, fiarele tot or să ucidă pe vreunul din ei. Prin urmare, trebuiau să ocolească această întindere cu iarbă înaltă. Călăuzele nu se împotriviră. Coloana o luă brusc spre sud și, încă înainte de căderea serii, se apropia de o fâșie lungă de pădure care se întindea chiar spre sud-vest, în direcția dorită. Pandion mai văzuse asemenea păduri — adevărate coridoare verzi, boltite deasupra câte unui pârâu îngust de savană. Asemenea păduri-galerii tăiau savana în toate direcțiile, de-a lungul râurilor și pâraielor.

Călătorii aveau noroc: sub bolta verde nu erau desișuri cu spini, lianele nu se împleteau în perdele prin care să nu se poată trece. Coloana porni așadar voioasă prin fâșia îngustă de pădure, strecurându-se printre rădăcini uriașe. Tăcerea adâncă și umbra răcoroasă înlocuiră foșnetul ierbii și arșița orbitoare. Pădurea se întindea până cine

știe unde. În timpul zilei călătorii mergeau prin desiș, ieșind doar din când în când în savană după vânat, sau urcându-se în copacii scunzi de la margine, să-și dea seama dacă țin direcția cea bună.

Cu toate că prin locurile acestea era mai ușor și mai puțin primejdios de mers, Pandion se simțea apăsat de întunecimea și de liniștea plină de taine a pădurii și se lăsa iarăși pradă amintirilor care-i vorbeau numai și numai de Iruma. O pierduse și se temea acum că nu va putea să îndure această pierdere. Durerea lui învăluia totul în ceață adâncă, iar viitorul necunoscut îi părea trist, mut și întunecat ca pădurea prin care treceau.

Drumul, cu monotonia colonadelor lui de trunchiuri uriașe, când prin întuneric, când prin pete de soare, când prin gropi, când peste mușuroaie, părea că n-o să aibă sfârșit: ducea spre depărtări pline de mister, înfigându-se tot mai adânc în inima acestui ținut străin și ciudat unde totul îi era necunoscut. Și Pandion simțea că, fără prietenii care-l vegheau mereu, ar fi murit.

Marea, spre care năzuia cu atâta patimă și la care, pe vremea când era captiv, i se părea că ar putea să ajungă atât de ușor, se retrăsese acum departe, foarte departe, îngrădită de mii de obstacole, la capătul unui drum greu și peste măsură de lung… Marea i-l răpise Irumei și totuși Pandion nu putea să ajungă la mare…

La capătul pădurii, în fața călătorilor apăru un smârc care tăia drumul dintr-o parte într-alta a zării și se lățea în depărtare, ziua perdeluit de aburi verzui, iar seara acoperit de ceață grea, albicioasă. Stârci albi zburau în stoluri mici pe deasupra mării de stufiș.

Cavi, Pandion și libienii, încurcați de obstacolul care le ieșise în cale, se uitau cu îngrijorare la desișul acela de plante palustre, bogată verdeață vie, cu ochiuri de apă care ardeau în bătaia soarelui. Călăuzele însă schimbau priviri de

înțelegere și zâmbeau: drumul fusese bine ales, cele două săptămâni de mers anevoios nu erau pierdute în zadar.

A doua zi, ceata de călători își făcu plute dintr-un fel de trestii foarte ușoare și poroase, ale căror tulpini pline de noduri ajungeau până la zece coți înălțime[111]. Apoi o apucară de-a lungul unor desișuri înalte de papirus cu vârfuri ca măturile, plutind printre grămezi de tulpini uscate și frânte sau printre insule mișcătoare de iarbă. Pe fiecare plută erau câte doi sau trei oameni, înfigând cu mișcări ritmice, în fundul mâlos, prăjini lungi pe care le mânuiau și le cumpăneau cu multă băgare de seamă.

Apa neagră și rău mirositoare era groasă ca uleiul, prăjinile ridicau la suprafață bășicuțe de gaz palustru, iar de-a lungul zidurilor verzi se legăna spuma ruginie ori brună de mucegai lipicios. Cât vedeai cu ochii, nu era un petic de pământ uscat. Arșița umedă îi chinuia pe bieții oameni asudați leoarcă, soarele necruțător îi frigea fără milă, iar pe înserat năvăleau asupra lor, în nourași compacți, milioane de musculițe vătămătoare. Era o adevărată fericire când găseau câte un dâmb necotropit de ape: oamenii aprindeau acolo ruguri uriașe care făceau fum. Dar și mai multă ușurare le aducea vântul care gonea aiurea roiurile ele gângănii. Abia atunci puteau oamenii să doarmă cum se cuvine după zile și nopți de chin. Vântul apleca trestiile, stârnind undă după undă pe întinderea oceanului de verdeață.

În apa stătută și în mijlocul plantelor dese în plină putrezire se ascundeau nenumărate reptile. Crocodili uriași se îngrămădeau cu sutele pe movilițe de nisip sau iscodeau din zidurile de verdeață, pe jumătate ascunși de tulpini. Noaptea, dihăniile monstruoase dădeau glas și mugetul lor gros și înăbușit umplea inimile oamenilor de spaimă superstițioasă. În glasul lor nu era nici mânie, nici amenințare: notele scurte și adânci care

se rostogoleau în bezna nopții pe apa stătătoare erau lipsite de suflet și de patimă.

Călătorii dădură peste un golf puțin adânc, în care se vedeau nenumărate mușuroaie conice de mâl, cu vârfurile afară și înalte ca de un cot și jumătate. Apa cafenie răspândea o duhoare nesuferită, iar mușuroaiele erau acoperite cu o crustă albă de murdărie de pasăre. Negrii le explicară că pe locurile acelea venea un soi de păsări mari, cu aripile trandafirii, și picioare lungi[112] și că, dacă ar fi fost alt anotimp, nori întregi de asemenea păsări ar fi acoperit toată balta.

Câțiva oameni, mai ales libieni, se îmbolnăviră din pricina apei rele și a aerului nesănătos: zăceau fără simțiri pe plute, la picioarele celorlalți, istoviți de febra necruțătoare.

În a cincea zi de călătorie începură să se ivească printre plantele dese din baltă, din ce în ce mai multe, ochiuri de apă limpede, din care ieșeau vârfuri de copaci. Mirat, Pandion îl întrebă pe Chidogo ce putea fi asta? Zâmbind, negrul îi răspunse că nu mai era mult și chinurile se vor sfârși.

— Aici, — zise el înfigând prăjina în apa adâncă, — pe vreme de secetă pământul e încins de arșiță. Acum însă s-au revărsat apele, a plouat…

— Ce râu e acesta? îl mai întrebă Pandion.,

— Nu e un singur râu, sunt două[113], legate între ele printr-un șir lung de bălți, îi răspunse negrul. Pe vreme de secetă albia lor e aproape uscată.

Ca întotdeauna în ultimul timp Chidogo avea dreptate: curând plutele începură să dea de fundul mâlos, iar mai încolo pământul se înălță și se desfășură într-o întindere netedă, acoperită de iarbă cu spice albe-argintii care sclipeau în razele soarelui și te făceau să crezi că, după oglinda de apă, va începe iarăși savana. Cu un simțământ de mare ușurare, călătorii trecură prin noroiul care le

venea până la brâu și ajunseră pe pământul tare și fierbinte, speriind cu strigătele lor crocodilii. Vântul răcoros și uscat îi primi, gonind pâcla grea a bălții. Călătorii ajunseră pe un loc ridicat, plin de arbuști cu frunze mari verzi-albăstrii și cu multe fructe portocalii, cât oul de mari.

Găsind acolo apă curată, hotărâră să poposească și-și alcătuiră tabere cu îngrădituri de plante spinoase înalte de șase coți. Negrii culeseră fructe portocalii foarte gustoase și delicate și mai aduseră și niște frunze, al căror suc îl dădură celor bolnavi de friguri. Bolnavii dormeau acum cât pofteau, iar plăgile mici, datorită înțepăturilor musculițelor palustre, li se vindecau repede. Câteva zile în șir n-a mai plouat, dimineața însă era foarte răcoare, așa că negrii tremurau și sufereau de frig.

Nu peste mult, călătorii plecară din nou, mergând încă douăzeci și cinci de zile prin savană. Erau acum numai nouăsprezece: dincolo de baltă, opt se despărțiseră, pornind spre miazănoapte către locurile lor de baștină, până la care n-aveau de mers decât vreo zece zile. Cu toate că îi chemaseră stăruitor și pe ei, cei nouăsprezece încăpățânați rămaseseră credincioși hotărârii lor: să răzbească la mare.

O ceață deasă acoperea bolta cerului, din care, totuși, se revărsau sclipiri orbitoare. Adeseori, noaptea se înnora, tunete înspăimântătoare se rostogoleau fără întrerupere pe deasupra stepei, dar nicio săgeată de fulger nu spinteca bezna neagră, de catifea, a nopții și nicio picătură de ploaie nu cădea pe iarba uscată și peste pământul crăpat de arșiță.

Prin savană erau risipite movile mici în chip de conuri ascuțite sau de turnuri cu vârfurile rotunjite, înalte, unele, până la zece coți. Înăuntrul acestor mușuroaie de argilă tare ca piatra, mișunau nenumărate gâze mari, semănând cu furnici albe, dar care erau primejdioase, deoarece aveau mandibule puternice[114]. Pandion se deprinsese

acum cu multe din fiarele stepei, cu girafele sau cu turmele mari de elefanți de câte cinci sute de capete. Acum însă întâlnea un fel de animale ciudate, cu dungi albe și negre, care semănau cu caii din Oiniada, dar se deosebeau oarecum de ei: erau mai mici, aveau picioarele mai subțiri, crupa mai lată, spinarea scobită, buza de sus ușor încovoiată, iar cozile și coamele mai scurte[115].

Pandion se uita curios la ele când veneau, în herghelii, să se adape. Se gândea cum să prindă câțiva din caii aceștia vărgați și să-i învețe la călărie. Dar când îi împărtăși lui Chidogo și altor negri aceste gânduri, oamenii începură să râdă cu hohote, spunându-i că aceste dobitoace vărgate erau puternice și rele, că nu se lăsau domesticite și că, chiar dacă ar pune mâna pe câteva mai blânde, nici în zece ani n-ar putea să adune douăzeci, câte le-ar fi trebuit lor…

A doua dezamăgire a avut-o Pandion atunci când au întâlnit bivoli. Văzând taurii aceia masivi, cu părul cenușiu închis, cu coarnele larg desfăcute și aduse la vârfuri, a dat să se furișeze până la cel mai de aproape și să-l doboare cu sulița. Dar Chidogo, aruncându-se cu toată puterea asupra lui, l-a trântit la pământ și i-a spus, răspicat, că aceste dihănii sunt poate cele mai primejdioase din toată țara sudului, că nu le puteai doborî decât cu arcuri și cu lănci și că, fără acest soi de arme, vânătorul merge la o moarte sigură. Pandion l-a ascultat, s-a ascuns în tufișuri cu ceilalți, însă tot n-a înțeles de ce-i era atât de frică lui Chidogo de bivoli, când rinocerii sau elefanții erau mult mai fioroși.

Adeseori drumul călătoriilor era tăiat de șiruri de stânci, de lanțuri de coline sau de îngrămădiri de piscuri drepte, năruite. În locuri de acestea întâlneau maimuțe hidoase, cu capete de câini[116]. Când vedeau că se apropie oamenii de ele, se înghesuiau pe stânci ori pe sub copaci, se uitau fără frică la venetici și se strâmbau la ei cu nerușinare. Pandion privi cu scârbă la boturile lor

întocmai ca ale câinilor, la obrajii lor albaștri, umflați și încadrați cu păr des și aspru și la șezuturile lor neastâmpărate și pleșuve, cu bătături roșii. Maimuțele acestea erau primejdioase. Într-o zi, întâlnind trei care-i tăiau drumul, provocatoare, Cavi s-a înfuriat și a lovit cu sulița pe una din ele. Din asta s-a iscat acolo, la poalele piscurilor, o adevărată luptă. În cele din urmă călătorii au fost bucuroși să scape teferi, retrăgându-se fără pierderi, dar cu multă grabă.

În a douăzeci și cincea zi de drum, se ivi la orizont o fâșie întunecată, care se înălța pe nesimțite. Chidogo le-o arătă celorlalți strigând de bucurie: acolo începea o pădure mare, cea din urmă piedică în calea lor. Dincolo de dealurile împădurite se întindea mult așteptata mare, drumul sigur spre casă.

Către amiază, coloana atinse un crâng de palmieri. Pandion rămase mirat de înfățișarea lor ciudată. În savană nu întâlnise copaci ca aceștia, înalți și subțiri, asemenea curmalilor pe care-i văzuse în Aigyptos. Fiecare trunchi se înălța parcă din mijlocul umbrei lui negre-albăstrii, în formă de stea, pe care o proiecta coroana. Pământul uscat dintre aceste stele negre părea de metal încins până la alb. După felul neobișnuit cum cădeau umbrele, Pandion înțelese că soarele îi stătea drept deasupra capului. Spunându-i lucrul acesta lui Cavi, etruscul ridică din umeri, ca un om care nu știe, dar Chidogo îi răspunse că, într-adevăr, așa era: cu cât înaintezi spre sud, cu atât soarele se ridică, însă nimeni nu știe de ce. Bătrânii spun că, după câte auziseră și ei din vechile povești, departe în sud soarele se coboară din nou.

Tânărul elin n-avu când să se gândească prea mult la acest mister, deoarece oamenii, istoviți de căldură, se grăbeau să găsească apă. La popas, Chidogo îi anunță că spre seară vor ajunge la pădure și că drumul lor va străbate desișurile și

munții care se întind, departe, până la marginea pământului.

— Acolo, — arătă negrul spre dreapta, — și acolo, — arătă el spre stânga, — sunt râuri mari, dar noi n-o să putem merge pe apă. Cel din dreapta[117], la marginea pustiurilor de la miazănoapte, se îndreaptă spre marea cea întinsă cu apă dulce, iar cel din stânga[118] o ia spre miazăzi și ne-ar duce departe de locul unde vrem noi să ajungem. Afară de asta, de-a lungul râurilor trăiesc neamuri puternice, care mănâncă și carne de om și care ne-ar ucide pe toți. Prin urmare trebuie să mergem spre sud-vest, între cele două râuri, pe o cale dreaptă ca un zbor de săgeată. Pădurile întunecoase sunt pustii și lipsite de primejdii, pentru că în munți nu trăiește nimeni de frica furtunilor mari și a întunericului din desișuri. Animalele sunt rare pe acolo, dar noi suntem puțini acum și o să ne putem hrăni cu vânat mic și cu fructe…

Pandion, Cavi și libienii se uitau cu îndoială la pădurea întunecoasă din fața lor, tulburați de o teamă nelămurită.

Capitolul VII PUTEREA PĂDURILOR

Călătorii nu mai văzuseră copaci ca aceia. Din tufărișul des se ridicau trunchiuri subțiri și înalte, cu muchii piezișe, care se terminau în evantaie late de crengi scurte, cu foi mari, iar ceva mai sus trimiteau vlăstari lungi și drepți, ca niște uriașe spade verzi, de câte zece coți fiecare[119].

Patru copaci din aceștia stăteau în preajma pădurii, câte doi de fiecare parte, de parcă ar fi fost patru santinele cu spadele ridicate amenințător spre cerul de un albastru șters. Ceata trecu printre ei, răzbind prin tufele cu spini. Un porc buburos, uriaș, cu colții răsuciți și cu capul hâd[120] sări de sub un tufiș, grohăi cu indignare spre oameni și dispăru.

Chiar din prima zi Cavi își pierdu prin pădure bastonașul, cu cele 49 de crestături care arătau numărul zilelor de drum, și călătorii nu mai putură să țină socoteala timpului. Dar pădurea uriașă și monotonă se întipări pentru totdeauna în mintea tânărului elin.

Oamenii mergeau în tăcere. Când vorbea vreunul, glasul i se rostogolea sonor pe sub bolta verde și compactă. Niciodată, cât timp străbătuseră întinderile largi ale stepei de aur, nu se simțiseră atât de mici și de pierduți în ținutul acela străin. Odgoane gigantice de plante agățătoare, uneori groase cât omul, se răsuceau în spirală în jurul trunchiurilor netede, se împleteau, sus, în plase imense și de acolo atârnau în perdele sau în laturi răzlețe. Crengile copacilor se despărțeau la înălțimi ametitoare, trunchiurile lor se topeau în amurgul cenușiu. Băltoace de apă stătută, înverzită, le ieșeau mereu în cale, iar pe alocuri se strecurau, fără zgomot, izvoare mici cu apă întunecată. Prin poienile rare soarele le lua ochii deprinși cu lumina slabă din pădure. Din când în când, desișurile îi sileau să facă ocoluri. Ferigi nemaipomenite, de patru ori mai înalte decât omul, își întindeau foile ca uriașe pene verzui[121]. Frunzișul cenușiu al mimozelor, crestat frumos, înfățișa desene minunate și fine în valurile de lumină ale soarelui. Nenumărate flori, roșii-sângerii, portocalii, violete și albe, se desprindeau clar și cu o mare bogăție de culori pe fondul deschis al frunzelor uriașe, late sau înguste, drepte, despicate sau zimțuite. În haosul sălbatic, lujere agățătoare se împleteau și se încolăceau ca șerpii. Țepi lungi cât degetul sfâșiau fără milă trupurile. Gălăgia asurzitoare și ciripitul păsărilor răsunau prin poieni, ca și cum toată viața pădurii s-ar fi adunat acolo.

Oamenii își chibzuiau drumul după soare, apoi se adânceau iarăși în amurgul pădurii, călăuzindu-se după direcția șanțurilor săpate de ape, după

cursul pâraielor, ori după mănunchiurile de raze pe care le trimitea soarele prin frunziș. Călăuzele se fereau de luminișuri, mai cu seamă din pricină că erau pline de insecte primejdioase: viespi negre amenințătoare și furnici cumplite. Licheni mari, ridicături groase ca de piele cenușie și tot felul de alte umflături acopereau trunchiurile copacilor. Din loc în loc se vedeau creste de rădăcini ieșite afară și acoperite de mușchi verde. Aceste rădăcini netede, înalte uneori de cinci sau șase coți, se desprindeau din coastele copacilor uriași ca niște proptele înclinate. În gropile adânci dintre ele ar fi încăput toată ceata celor nouăsprezece drumeți. Rădăcinile copacilor se încrucișau, îngreuind mersul oamenilor care erau siliți să treacă peste ele sau să le ocolească, strecurându-se prin coridoare înguste. Picioarele li se cufundau în straturi adânci de crengi pe jumătate putrezite, de frunze ori de vlăstare uscate. Pe alocuri, se iveau cuiburi de ciuperci albicioase, cu miros greu de cadavru. Pe unde copacii erau mai puțin înalți, rădăcinile nu mai îngreuiau mersul și drumeții puteau călca pe covor de mușchi moale, dar pe acolo creștea tufiș des și țepos, care-i silea pe oameni ori să-l ocolească, ori să-și taie trecători, irosindu-și astfel puterile și vremea. Din crengi cădeau pe umerii goi ai călătorilor melci pătați, arzându-i cu balele lor veninoase. Din când în când se arăta, o clipă, umbra unei sălbăticiuni, care dispărea apoi fără zgomot, atât de repede, încât de multe ori oamenii nici n-aveau timp să vadă ce fel de animal fusese. În timpul nopții stăpânea aceeași tăcere adâncă, întreruptă doar de urletul jalnic al vreunei sălbăticiuni de noapte, ori de țipetele stridente ale vreunei păsări necunoscute.

Călătorii trecură peste multe dealuri scunde, dar nu dădură niciodată de loc liber, fără copaci. Pădurea dintre înălțimi era și mai deasă, aerul umed și înăbușitor din văi mirosea a pământ amestecat cu putregaiuri și îngreuia respirația.

După ce trecură o vale cu un șuvoi repede de apă rece, călătorii făcură popas.

Începea acum un urcuș greu. Două zile merseră tot la deal. Pădurea era mai compactă, mai nepătrunsă, nu mai întâlneau poieni în care să găsească hrană, și drumul le era tot mai des închis de arbori uriași. Oamenii trebuiau să ocolească liane cu țepi, subțiri și mlădioase, care atârnau ca niște perdele, ori desișuri nepătrunse de tufe și de copaci mărunți. Câteodată se strecurau de-a bușilea prin viroage scobite pe coaste de puhoiul ploilor, și pământul uscat și zgrunțuros le fugea de sub palme și de sub genunchi. Și ei se târau prin acest labirint, călăuzindu-se numai după șanțurile săpate de ape.

Aerul era din ce în ce mai răcoros, de parcă treceau printr-un beci adânc și umed.

Când se termină urcușul, se înnoptase de-a binelea. Călătorii ajunseră pe un podiș, unde nu mai erau șanțuri săpate de ape, și se opriră acolo pentru popasul de noapte, ca să nu piardă direcția. Nicio stea nu străbătea cu sclipirile ei prin bolta întunecată. Un vânt puternic sufla furios undeva, sus. Pandion nu putea să doarmă. Asculta zbuciumul pădurii, care vuia ca marea. Ropotul, foșnetul și vâjâitul crengilor în răbufnirile vântului se amestecau, zguduind puternic văzduhul, ca vuietul valurilor care se loveau, în ritm năvalnic, de țărm.

Se lumină târziu, deoarece razele soarelui nu puteau pătrunde prin ceață. Până la urmă negura deasă se risipi și oamenii avură înaintea ochilor o priveliște tristă, care-i făcu să-și piardă curajul.

Copaci monstruoși, înalți de câte o sută cincizeci de coți, cu scoarța netedă, neagră și albă, dispăreau cu crestele în ceața lăptoasă și grea, care le ascundea cu totul crengile îmbrăcate în mușchi. Mușchi și licheni, plini de apă, atârnau aidoma unor plete lungi și întunecate, ori ca bărbi cărunte, legănându-se pe alocuri la înălțimi

înspăimântătoare. Apa colcăia sub picioarele oamenilor, țâșnind ca dintr-un burete din plasa de rădăcini împletite, de ierburi și de mușchi. Tufișuri cu frunze mari le tăiau drumul. Flori uriașe, palid colorate, în chip de mingi spongioase, se legănau încetișor în ceață, pe tulpinile lor înalte.

Coloanele negre și albe, groase de patru coți, se îngrămădeau fără număr. În jurul lor plutea în rotocoale ceața cenușie, iar pe scoarță se scurgeau șuvițe de apă. Unele trunchiuri erau îmbrăcate într-o pătură groasă de mușchi umed.

În această pădure de spaimă nu era chip să vezi nimic mai departe de treizeci sau patruzeci de coți, iar oamenii nu puteau merge decât tăindu-și drum pe la poalele giganților verzi.

Îngrămădirile de trunchiuri uriașe, prăbușite, îi făceau pe mult încercații călători să-și piardă toată nădejdea. Sufereau, mai ales de faptul că nu se puteau călăuzi, nimic nu le dădea putința să controleze direcția pe care o luau.

Negrii tremurau în ceața rece, înspăimântați. Ei nu cunoșteau puterea cumplită a pădurii, iar libienii erau cu totul abătuți. Tuturor li se părea că se găsesc, fără putință de scăpare, pe însuși tărâmul zeilor junglei, unde oamenii n-au dreptul să pătrundă.

Cavi îi făcu un semn lui Pandion. Amândoi puseră mâna pe cuțite și începură să reteze, cu înverșunare crengile ude. Încet-încet, se înviorară și ceilalți; ca să-și croiască drum printre rădăcinile monstruoase, oamenii munceau cu schimbul, se târau peste mormanele de trunchiuri gigantice, se încurcau, dar nu izbuteau să iasă din vegetația aceea nepătrunsă. Timpul trecea, negura albă plutea mereu deasupra lor, apa picura rar din copaci, iar văzduhul nu se încălzea. Numai când văzură că ceața se făcea roșie-cenușie, își dădură seama că se însera.

*

* *

— Nicio potecă, pe nicăieri!

Aducând această veste, Chidogo se așeză pe o rădăcină, strângându-și cu deznădejde capul între palme. Cele două călăuze se întorseseră cu aceeași veste.

De-a curmezișul potecii pe care o tăiaseră oamenii, se întindea un luminiș îngust, lung de o mie de coți. În spate era pădurea imensă și posomorâtă, prin care răzbiseră trei zile cu prețul unor eforturi peste puterile omenești, iar în față se ridica desișul neîntrerupt de bambuși înalți. Trunchiuri lucioase, alcătuite din bucăți articulate între ele, se ridicau la douăzeci de coți înălțime și de acolo își aplecau ușor vârfurile desfăcute în pene subțiri. Bambușii creșteau atât de îngrămădiți, încât ar fi fost cu neputință să răzbească cineva printre ei; cu țevile lor vârâte una în alta și drepte ca sulițele, închipuiau un gard nestrăbătut, care împrejmuia aria pădurii încâlcite. Suprafața lustruită a trunchiurilor rotunde era atât de tare, încât cuțitele de bronz ale călătorilor se știrbeau de la primele lovituri. Ca să înfrunte acest zid le-ar fi trebuit topoare sau spade grele. Nici să-l ocolească nu era cu putință, la amândouă capetele lui, luminișul se închidea, iar bambușii se întindeau ca o centură largă cât vedeai cu ochii, de o parte și de alta, în depărtarea cețoasă a podișului.

Chinuiți de frig, de foame și de lupta cu pădurea cea neînduplecată, oamenii își pierduseră vlaga. Ultima parte a drumului îi costase prea multe și prea grele sforțări. Însă nici cu gândul să renunțe și să se întoarcă înapoi nu se puteau împăca.

Ca să treacă prin pădurile acelea, nu era de ajuns să țină mereu spre sud-vest, să-și croiască singuri drumul și să răzbească, luptând din răsputeri prin vegetația aceea necruțătoare; mai aveau nevoie să cunoască și ieșirile prin care s-ar putea strecura. Dar locurile de trecere le știau numai oamenii

pădurii, și oamenii pădurii nu se arătau! Iar cei care i-ar fi căutat, era foarte probabil că ar fi nimerit de-a dreptul în frigări, deasupra rugurilor de ospăț…

„N-am trecut, n-am răzbit!” era singurul gând care se oglindea în zbârciturile adânci, în crisparea de deznădejde și în măștile înțepenite de resemnare ale tuturor celor nouăsprezece oameni.

Chidogo care își veni cel dintâi în fire, după ce pierduse și el orice nădejde, stătea acum cu capul dat pe spate și cu ochii spre crengile uriașe întinse la o sută de coți deasupra luminișului. Ghicindu-i gândurile, Pandion se grăbi să se apropie de el.

— Oare nu ne-am putea cățăra până acolo? întrebă tânărul elin, uitându-se la trunchiurile cu totul netede și neînchipuit ide înalte.

— Trebuie să putem, chiar dacă ne-am pierde o zi întreagă, îi răspunse Chidogo posomorât. Ori înainte, ori înapoi! Nu mai avem timp de pierdut: am terminat hrana.

— Uite, arătă Pandion în fața lor, în poiană, un copac uriaș cu scoarța albă și cu crengile strâmbe, închipuind o stea pe pânza cerului. Din copacul acela am vedea bine.

Chidogo clătină din cap:

— Nu, cel cu scoarța albă nu-i bun; nu-i bun nici cel cu scoarța neagră[122]. Lemnul lor e tare ca fierul, nu poți înfige în el nici cuțitul, necum o pană de lemn. Dacă găsim unul cu scoarța roșie și cu frunzele mari[123], atunci ne urcăm.

Oamenii plecară să caute, de-a lungul luminișului, un copac cum le trebuia. Curând veniră să spună că găsiseră unul. Copacul nu chiar atât de înalt cât uriașii de fier, era aproape de ei și întrecea desișul dimprejur cu peste cincizeci de coți. Călătorii izbutiră cu greu să taie doi bambuși groși și să-i despice în pene de câte un cot, ascuțite la unul din capete. Cu ajutorul unui ciot, Chidogo și Mpafu bătură aceste pene în lemnul moale al copacului și, urcându-se din ce în ce mai sus,

ajunseră până la o liană care se răsucea în jurul trunchiului. Se încinseră cu lujere subțiri, apoi sprijinindu-se din răsputeri cu picioarele de trunchi și aplecându-se mult într-o parte, izbutiră să se urce sus de tot. Curând, făpturile lor negre se făcură mici pe fondul norilor grei care acopereau cerul. Deodată, Pandion simți cum îl înțeapă în inimă pizma: cei doi prieteni de-acolo, de sus, vedeau lumea, în timp ce el rămânea jos, în umbră, ca viermii cei mari roșii-albăstrui din șanțurile săpate de ape în pământul pădurii! Și, fără să mai stea la gânduri, se hotărî și se prinse de penele de bambus bătute în copac.

— Bagă de seamă! îi strigă etruscul.

Dar Pandion, în loc de răspuns, îi făcu un semn cu mâna și începu să se cațere, grăbit. Se prinse de aceeași liană, tăie capătul subțire al unei plante agățătoare care atârna lângă el și făcu întocmai așa cum făcuse și Chidogo. Nu-i era ușor de loc, liana aspră îl strângea cumplit. Cum slăbea puțin strânsoarea, cum îi alunecau picioarele, iar scoarța aspră îi zdrelea dureros genunchii. Cu multă greutate izbuti să ajungă până la jumătatea trunchiului. Penele din vârful bambușilor se legănau acum dedesubtul lui, totuși mai avea încă mult până la crengile cele mari. Atunci îl auzi pe Chidogo strigându-l și simți o liană groasă, făcută laț, atingându-i umărul. Pandion își petrecu lațul pe sub subsuori făcându-și astfel un ajutor de neprețuit, și Chidogo îl trase cu băgare de seamă în sus. Cu picioarele zgâriate, obosit, dar bucuros, Pandion ajunse repede la cele dintâi crengi mari. Acolo, între două crengi uriașe, stăteau la largul lor Chidogo și tovarășul lui, Mpafu.

Tânărul elin privi înainte, de la optzeci de coți înălțime, orizontul larg care, după atâtea zile, i se deschidea înaintea ochilor. Desișul de bambuși înconjura pădurea de pe podișul înalt ca o centură, care se întindea de o parte și de alta, cât puteai cuprinde cu ochiul, dar nu era lată decât cel mult

de patru sau cinci mii de coți. Dincolo de ea se ridica un lanț de stânci negre, nu prea înalte, aplecate spre apus într-un lanț de vârfuri rare, înclinate pieziș. Mai departe, pământul cobora din nou, încrețindu-se ca niște nori deși și verzi, în nenumărate dealuri rotunde, acoperite cu păduri dese și despărțite prin brazde înguste de râpi adânci, pline de neguri grele care pluteau în rotocoale. Străbaterea lor presupunea multe zile de drum greu și ucigător, fără hrană îndeajuns, și spre ele se îndreptau acum călătorii. Dar în această masa verde, compactă, deasupra căreia treceau încet trâmbe mari de ceață albă, nu se zărea niciun luminiș, nicio poiană, nicio vale mai largă. Drumeților nu li se părea cu putință să răzbească prin întinderea pe care o cuprindeau ochii lor. Iar mai departe, dincolo de negura nepătrunsă, putea să fie tot așa, — și atunci, fără îndoială, vor muri cu toții.

Chidogo își întoarse ochii de la priveliștea care i se întindea departe în față și-l văzu pe Pandion uitându-se la el. Tânărul elin citi în ochii bulbucați ai prietenului său neliniște și oboseală fără margini: energia nesecată a negrului se stinsese, obrazul i se crispase într-un zâmbet amar.

— Trebuie să ne uităm și îndărăt, zise Chidogo.

Apoi se ridică fără să mai stea la gânduri și porni pe o creangă care se întindea orizontal până cine știe unde, deasupra desișului de bambus.

Lui Pandion îi venea să strige de spaimă, dar negrul păși cu nepăsare, legănându-se ușor la înălțimea aceea înfiorătoare, spre capătul crengii, unde frunzele mari și ovale tremurau scuturate de greutatea lui. Creanga începu să se îndoaie. Pandion încremeni, dar Chidogo se și așezase călare pe ea, cu picioarele în gol, proptindu-se cu amândouă mâinile în crengile subțiri și privind cu luare aminte dincolo de marginea din dreapta a luminișului. Pandion nu se încumetă să-l urmeze. Cu respirația oprită și el și Mpafu așteptau să-l

audă pe Chidogo spunându-le ceva. Jos, aproape nevăzuți de la înălțimea lor, cei șaisprezece oameni urmăreau ce se petrecea în copac.

Chidogo se legănă mult timp pe creanga care tremura ca o coardă de arc, apoi se întoarse la ceilalți.

— Mare pacoste să nu știi drumul! zise el cu amărăciune. Am fi putut ajunge aci mult mai ușor. Acolo, aproape, — arătă el spre nord-vest, — e savana. Ar fi trebuit s-o luăm mai la dreapta, nu să intrăm în pădure… Poate întâlneam pe cineva. La marginea pădurilor găsești totdeauna mai mulți oameni decât în mijlocul pădurilor sau în savană.

Coborâșul a fost și mai înfricoșător decât urcușul. Fără ajutorul prietenilor Pandion n-ar fi putut ajunge atât de repede jos, ci, aproape sigur, s-ar fi prăbușit și ar fi rămas mort pe loc. Îndată ce calcă pe pământ, picioarele prea încordate până atunci îi slăbiră și el se întinse pe iarbă, în hazul celorlalți. Chidogo le povesti ce văzuse el din copac și le propuse să lase drumul urmat până atunci și s-o apuce spre dreapta. Pandion rămase mirat că nimeni nu se împotrivi, deși își dădeau seama cu toții că suferiseră o înfrângere în lupta cu pădurea și că drumul cel nou putea să fie foarte lung. Până și Cavi, etruscul cel încăpățânat, rămase mut, înțelegând se vede cât se istoviseră oamenii în lupta aceea grea care se dovedise a fi și de prisos.

Pandion își aducea aminte de vorbele pe care i le spusese Chidogo la începutul călătoriei și-și dădea seama că drumul ocolit era lung și primejdios: pe malurile râurilor și la marginea pădurii trăiau neamuri crude și puternice, de care cei nouăsprezece drumeți n-aveau putere să se apere.

Savana cu copaci scunzi, așezați la distanță egală unul de altul, ca într-o livadă, cobora în pantă grăbită spre un pârâu cu ape repezi. Pe malul din față se înălța un morman de pietre negre:

pârâul îngrămădise lângă el un val lung — trunchiuri și crengi, amestecate cu trestii uscate și înălbite de soare.

Ceata de călători trecu printr-un crâng de palmieri, doborât de elefanți, și se așeză sub un copac. Pe trunchiul lui curgea rășină aromată, iar fâșiile lungi de scoarță mătăsoasă, care atârnau din crengi și de pe trunchiuri șuierau domol în adierea ușoară a vântului. Obosiți cum erau, oamenii erau gata să aținească.

Deodată, Chidogo se ridică în genunchi, iar ceilalți săriră și ei, speriați. Un elefant uriaș venea spre râu. Apropierea lui putea să fie primejdioasă. Oamenii urmăreau cu ochii elefantul care călca fără grabă, cu pași mari, rostogolindu-se parcă în propria lui piele. Se apropia, mișcându-și trompa liniștit; în purtarea lui avea ceva nepotrivit cu prudența de care dau totdeauna dovadă aceste animale simțitoare și sperioase. Curând se auziră glasuri omenești, dar elefantul nici măcar nu-și ridică urechile uriașe, date pe spate. Nedumeriți, călătorii se ridicară, întrebându-se din ochi, dar în clipa următoare, ca la comandă, se trântiră cu toții la pământ: alături de elefant apăruseră câțiva oameni. Abia acum văzură călătorii că pe gâtul lat al elefantului stătea culcat un om, cu mâinile încrucișate pe ceafa lui.

Elefantul se apropie de râu și intră în apa care se tulbură sub picioarele lui, aidoma unor stâlpi. Deodată, urechile enorme i se desfăcură, capul lui părea acum de trei ori mai mare. Ochii unici, cafenii, priveau cu atenție în adâncul pârâului. Omul de pe elefant se ridică și dădu o lovitură în capul bombat al animalului.

— Hei! strigă el, și glasul îi răsună pe întinsul apei.

Elefantul își cumpăni trompa, apucă un trunchi mare din grămada adusă de apă și, ridicându-l deasupra capului, îl aruncă în mijlocul pârâului. Apa plescăi, bușteanul dispăru în adânc, dar după

câteva clipe se ivi mai la vale. Elefantul mai zvârli câțiva bușteni, apoi călcând cu luare aminte, înaintă până la mijlocul pârâului unde se opri, cu capul împotriva șuvoiului.

Atunci oamenii care veniseră o dată cu elefantul — opt negri, băieți și fete — se aruncară în apa rece râzând și țipând. Se bălăceau, se făceau că vor să se înece unii pe alții, iar râsetele lor și palmele pe care și le dădeau pe trupurile goale răsunau până departe. Cel care ședea pe elefant striga și el vesel, dar în același timp lua seama la pârâu și-i poruncea mereu animalului să arunce, din când în când, alți bușteni în apă.

Drumeții se uitau uimiți. Prietenia dintre om și elefant li se părea ceva de necrezut, o adevărată minune. Și totuși, doar la trei sute de coți, vedeau un monstru cenușiu supus omului! Cum se făcea că un animal atât de mare și fără seamăn de puternic care, netăgăduit, stăpânea pădurile și stepele, se pleca în fața omului atât de plăpând, de slab și de neînsemnat pe lângă blocul acela de stâncă, ce număra șase coți de la pământ până la umăr? Ce fel de oameni erau acei care supuseseră giganții Africii?

Cu ochii aprinși, Cavi îl atinse în coastă pe Chidogo. Negrul își întoarse, privirile de la vesela petrecere și-i șopti etruscului la ureche:

— Am auzit încă din copilărie că undeva, la limita dintre păduri și stepe, trăiesc oameni despre care se vorbește că i-ar stăpâni pe elefanți. Văd acum că nu e poveste. Iată: un elefant păzește de crocodili pe oamenii care se scaldă! Am mai auzit că oamenii aceștia se trag dintr-un popor înrudit cu al nostru și că limba lor seamănă cu a noastră…

— Vrei să te duci să vorbești cu ei? întrebă etruscul, fără să-și ia ochii de la omul de pe elefant.

— Aș vrea, nu zic, dar nu știu cum e mai bine… răspunse Chidogo în doi peri. Dacă limba mea e limba lor, or să mă înțeleagă și or să ne arate

drumul, dar dacă limba lor e altfel, atunci e prost, ne sucesc gâtul ca la puii de găină!

— Cum, aceștia mănâncă oameni? întrebă Cavi după o clipă de tăcere.

— După cât am auzit, nu. E un popor bogat și puternic, răspunse negrul încurcat, morfolind un fir de iarbă.

— Eu zic să încercăm a le afla limba chiar acum, înainte de a intra în satul lor, propuse etruscul. Tinerii aceștia nu sunt înarmați, iar dacă cel de pe elefant ne atacă, ne putem ascunde în iarbă și prin tufișuri. Pe când în sat, dacă nu ne înțelegem cu stăpânii elefanților, ne ucid pe toți!

Lui Chidogo îi plăcu sfatul etruscului. Se îndreptă cât era de înalt și o luă încet spre pârâu. Cel de pe elefant strigă ceva, ascuțit, jocul celor care se scăldau încetă și tinerii rămaseră nemișcați în apă până la brâu, privind spre malul opus.

Elefantul se întoarse amenințător spre Chidogo, care se apropia de el. Trompa i se ridică șuierând deasupra colților lungi și albi, iar urechile i se întinseră iarăși ca două mari aripi aplecate. Omul de pe elefant se uita cu luare aminte la cel care se apropia.

În mâna dreaptă cumpănea ușor, gata pentru orice întâmplare, un cuțit lat, cu cârlig la vârf.

Chidogo veni în tăcere până aproape de apă, își puse sulița sub picior și-și desfăcu larg brațele, ca să le arate că nu avea alte arme.

— Să trăiești, prietene, începu el, vorbind încet și cu grijă. Prietenii mei și cu mine suntem fugari, rătăciți în singurătățile astea. Căutăm să ne întoarcem în patrie și vrem să cerem ajutor, de la poporul tău…

Ascunși sub copac, călătorii așteptau cu răsuflarea oprită să vadă dacă omul îl înțelegea ori nu pe Chidogo. Dar omul de care atârna soarta lor tăcea.

Elefantul bătea din picioare pe loc: apa clipocea în jurul lui, iar trompa îi atârna între colți. În sfârșit indigenul încetă de a-și cumpăni cuțitul și Pandion oftă ușurat, iar Chidogo, care stătea încordat, se înveseli și el: vorba conducătorului de elefanți avea accente aspre și sunete șuierătoare care lipseau din graiul cântător al lui Chidogo, totuși până și Pandion înțelese câteva cuvinte.

— De unde ești, veneticule? întrebă omul din înălțimea elefantului, cu oarecare îngâmfare. Unde ți-s tovarășii?

Chigodo îi spuse că împreună cu tovarășii lui fuseseră prizonieri în Ta-Chemt, că acum încercau să-și găsească drumul spre patrie și că de aceea căutau să ajungă la țărmul mării. După ce vorbi, negrul își chemă prietenii și cei nouăsprezece oameni, slăbiți și posomorâți, se iviră pe mal.

— Ta-Chemt… silabisi conducătorul de elefanți. Ce e Ta-Chemt-ul și unde se află?

Chidogo îi vorbi despre puternica țară de la nord-est, așezată de-a lungul unui fluviu uriaș, și conducătorul de elefanți dădu din cap în semn că știe despre ce e vorba.

— Am auzit eu de ea, e foarte, foarte departe… Și cum ați putut răzbi de acolo? întrebă el cu neîncredere.

— E poveste lungă, îi răspunse Chidogo obosit. Uită-te la ei, adăugă, arătându-i pe Cavi, pe Pandion și pe libieni. Ai mai văzut vreodată asemenea oameni?

Conducătorul se uită atent la chipurile lor ciudate. Încetul cu încetul neîncrederea din privirea lui se risipea. Până la urmă, lovi elefantul cu palma peste ceafă.

— Sunt prea tânăr și n-am dreptul să hotărăsc nimic fără cei bătrâni. Treceți pe malul nostru și

așteptați. Uite, elefantul e în apă. Ce să le spun căpeteniilor din partea voastră?

— Spune-le că niște călători osteniți cer îngăduirea să se odihnească în satul vostru și vor să afle drumul spre mare. De altceva n-am nevoie, îi răspunse Chidogo lămurit.

— Nemaipomenită întâmplare și nemaipomeniți oameni! încheie cu mirare conducătorul de elefanți, apoi se întoarse spre ai săi și le strigă: Luați-o înainte, că vă ajung și eu!

Tinerii care se uitaseră nedumeriți la venetici, fără să spună un cuvânt, ieșiră îndată pe mal. Mergând, priveau mereu înapoi, vorbind între ei. Conducătorul întoarse elefantul de-a curmezișul curentului. Călătorii se apropiară și ei de mal, trecând apoi prin apă până la piept. Atunci conducătorul porunci elefantului să grăbească pasul, dispărând printre copacii rari în urma celor care se scăldaseră. Foștii sclavi se așezară pe pietre, așteptând cu îngrijorare, libienii erau cei mai neliniștiți, dar Chidogo îi asigură că stăpânii elefanților n-or să le facă niciun rău.

Curând apărură pe câmpie patru elefanți. Purtau pe spinări, legate cu chingi, platforme largi din crengi împletite. Pe fiecare platformă stăteau câte șase războinici înarmați cu arcuri și cu sulițe foarte lungi. Sub această escortă, foștii robi ajunseră până la satul care, spre surprinderea lor, se afla aproape de locul unde-i întâlniseră pe localnici, la o cotitură a aceluiași râu, patru mii de coți spre sud-est. În depărtare, între ierburile înalte, pe un loc deluros, se vedeau vreo trei sute de colibe.

La stânga se întindea o pădure rară, iar la dreapta, mai la o parte, era o împrejmuire înaltă de stâlpi mari și ascuțiți, sprijiniți pe dinafară cu bârne înclinate.

În jurul ei se vedea un șanț adânc, înconjurat cu gard de pari cu țepușe. Pandion se miră de mărimea împrejmuirii, iar Chidogo își dădu părerea că trebuie să fie țarcul elefanților.

Așa cum făcuseră și de data cealaltă, cu multe zile înainte, „veneticii” se înfățișară și aci mai-marilor și bătrânilor satului, spunându-le iarăși nemaipomenita poveste — răscoala robilor — la care se adăuga acum noua lor ispravă, călătoria lungă prin ținuturi necunoscute. Căpeteniile le puneau întrebări amănunțite, le cercetau armele, semnele roșii cu care-i înfierase faraonul pe spinări și-i îndemnau pe Pandion, și pe Cavi să le povestească despre țările lor din nordul mării îndepărtate. Pandion rămase uimit de câte știau acești oameni: nu numai că auziseră de țara Nub, de unde veneau ei, dar cunoșteau și o mulțime de alte ținuturi din Africa, de la răsărit, miazănoapte, miazăzi și apus.

Chidogo era fericit: localnicii le vor arăta acum drumul, iar călătorii vor ajunge curând și sigur, fiecare în patria lui.

Sfatul scurt al bătrânilor hotărî: veneticilor li se îngăduia să se odihnească în sat câteva zile, în timpul cărora vor căpăta adăpost și hrană, după sfânta datină a ospeției.

Foștii robi au fost duși într-o colibă mare de la marginea satului, unde se puteau odihni în liniște. Aflând că stăpânii elefanților le vor arăta drumul și că sfârșitul rătăcirilor lor nu mai era departe, prinseră și mai mult curaj.

Pandion, Chidogo și Cavi umblau prin sat, uitându-se cu respect la poporul acela care ținea în puterea lui animalele cele uriașe. Pandion se minuna de țarcurile mari făcute din colți de elefant**[124]**. Aceste întocmiri, tânărul elin le socotea ca pe o vădită manifestare de dispreț față de monștrii cei cumpliți. Și câți colți trebuie să fi avut poporul, dacă putea folosi prețiosul fildeș la asemenea lucrări mărunte? Când Pandion îl întrebă pe unul din localnici, omul îl sfătui, grav, să ceară voie conducătorilor să vadă depozitul cel mare de colți, aflat în mijlocul satului.

— Acolo sunt adunați uite atâția colți! zise omul arătând locul dintre două șiruri de colibe, lung de vreo sută cincizeci de coți, apoi, ridică deasupra capului un ciomag, arătând înălțimea grămezilor de colți.

— Dar cum le porunciți elefanților? îl întrebă Pandion, neputându-și stăpâni curiozitatea.

Cel întrebat se încruntă și se uită bănuitor la elin.

— Eu n-am voie să-ți spun, ești străin. Dar dacă vrei, întreabă-i pe conducătorii de elefanți. Cei care poartă la gât un lanț de aur cu piatră roșie sunt cei mai de seamă îmblânzitori de elefanți.

Pandion își aduse aminte că n-aveau voie să se apropie de împrejmuirea cu șanț și tăcu, înciudat de greșeala pe care o făcuse. Tocmai atunci îl strigă Chidogo. Negrul stătea sub un șopron lung, unde lucrau mai mulți oameni. Pandion descoperi acolo un atelier de olărie, unde meșterii îmblânzitorilor făceau oale mari de lut pentru grâne și pentru bere.

Pe Chidogo nu-l rabdă inima. Luând un bulgăre mare de argilă umedă, bine frământată, se așeză pe vine, își ridică ochii spre tavanul de trestie, se gândi, apoi începu să modeleze ceva, cu mișcările sigure ale mâinilor lui mari, doritoare de munca iubită. Pandion îl urmărea. Râzând între ei, meșterii nu-și întrerupeau lucrul. Mâinile negre tăiau încet, netezeau și apăsau argila: din bulgărele inform începură să se ivească liniile unei spinări late, cu greabănul larg, cu pielea zbârcită atârnând de pe umeri ca niște saci, până când din boțul de argilă ieși forma caracteristică a unui elefant. Olarii încetară vorba, își lăsară lucrul și se adunară în jurul lui Chidogo, dar negrul, absorbit de lucrul lui, nu se uita la nimeni.

Picioarele puternice stăteau sigure pe pământ, elefantul își înălța capul cu tromba întinsă. Chidogo căută câteva bețișoare și, înfigându-le în argilă ca pe niște spițe de evantai, clădi pe ele

urechile largi, date pe spate. Olarii admirară toți, zgomotos, apoi rămaseră iarăși tăcuți. Unul din ei se strecură tiptil de sub șopron și dispăru.

Chidogo lucra acum la picioarele de dinapoi de elefantului, fără să-și dea seama că în cercul de privitori pătrunsese una din căpetenii, un bătrân uscățiv, cu gâtul lung, cu nasul gros și coroiat și cu barba căruntă. Pandion văzu pe pieptul lui o piatră roșie prinsă cu un lanț de aur: era, prin urmare, unul din marii îmblânzitori de elefanți.

Bătrânul îl urmărea pe Chidogo, în tăcere, cum își termina lucrul. Negrul se trase la o parte, își frecă palmele pline de argilă, zâmbi și se uită în chip critic la elefantul cel de un cot. Olarii își arătară încântarea, gălăgioși. Bătrânul conducător își ridică sprâncenele stufoase și gălăgia încetă. Atinse argila udă, ca și cum s-ar fi priceput la sculptură, apoi îi făcu semn lui Chidogo să se apropie.

— După cum văd, ești un adevărat meșter, — zise el cu înțeles, — ai fost în stare să faci așa de ușor și așa de bine ceea ce nu poate face niciun om de-al nostru. Spune: poți să faci și altceva, afară de elefant, un chip de om?

Zicând acestea, se arătă pe sine.

Chidogo dădu din cap: „Nu”. Fața conducătorului se întunecă.

— Dar este printre noi un meșter mai bun decât mine, dintr-o țară îndepărtată de la miazănoapte, — zise Chidogo. El poate.

Și negrul îl arătă pe Pandion care se afla lângă el.

Bătrânul se întoarse spre tânărul elin și repetă întrebarea. Pandion văzu privirea rugătoare a prietenului său și nu se împotrivi.

— Dar să știi, conducătorule, zise el, că în patria mea chipurile se cioplesc în piatră moale ori în lemn. Aici n-am nici scule, nici piatră, așa că nu te pot face decât tot din argilă, uite așa, până aici, și tânărul elin își trecu muchea palmei peste piept.

Dar argila o să se usuce curând și chipul tău n-o să țină decât câteva zile…

Bătrânul zâmbi.

— Vrem să vedem, și eu și meșterii noștri, ce poate face un meșter dintr-o țară străină, zise el.

— Bine, o să încerc, — îi răspunse Pandion, — dar trebuie să te am în față când lucrez.

— Pentru ce? se miră bătrânul și, arătându-l pe Chidogo, adăugă: Tu nu poți să lucrezi ca el?

Încurcat, Pandion nu găsea ce să răspundă.

— Eu am făcut un elefant oarecare, — se amestecă în vorbă Chidogo, — dar tu, îmblânzitorul lor, nu știi că elefanții nu seamănă unul cu altul? Numai unui om care nu-i cunoaște i se pare că toți sunt la fel.

— Da, ai dreptate, încuviință bătrânul. Eu văd limpede în sufletul fiecărui elefant și pot să spun dinainte cum o să se poarte fiecare.

— Ei, vezi? întări Chidogo. Ca să pot face un anume elefant, trebuie să-l am înaintea ochilor. Tot așa și prietenul meu: el nu are de făcut un om oarecare, ci un anumit om, așa că trebuie să se uite la tine în timp ce lucrează.

— Am priceput, zise bătrânul. Fie. Să vină la mine în timpul odihnei, ziua, și o să stau cum vrea el.

Bătrânul plecă. Olarii așezară elefantul de argilă pe o bancă de lemn. Curioși, localnicii veneau buluc să-l vadă.

— Uite ce e, prietene, îi zise Chidogo lui Pandion. În mâinile tale stă soarta noastră: dacă bustul tău o să fie pe placul căpeteniei, stăpânii elefanților or să ne ajute…

Tânărul elin făcu semn cu capul că și el era de aceeași părere și plecară amândoi spre casă, petrecuți de o droaie de copii care se țineau pe urmele ciudaților străini.

— Cunoști limba noastră? întrebă bătrânul, lăsându-se pe spate pe banca înaltă și incomodă, în

timp ce Pandion așeza grăbit, pe un butuc gros, argila pe care i-o adusese un olar. Și poți să lucrezi vorbind?

— Pot, numai că nu cunosc bine limba, îi răspunse Pandion. N-o să pricep tot ce o să-mi spui, așa că o să-ți răspund cu puține vorbe.

— Atunci cheamă pe prietenul tău care locuiește în pădurile de lângă mare, să stea și el cu noi. Nu-mi place să stau așa, ca o maimuță, fără glas!

Chidogo veni și se așeză, cu picioarele strânse sub el, între bătrân își Pandion. Cu ajutorul negrului, căpetenia și elinul puteau să se înțeleagă destul de bine. Bătrânul îl întreba pe Pandion despre țara lui, iar Pandion, impresionat de privirea pătrunzătoare a bătrânului, simțea că putea să aibă deplină încredere în acel inteligent îmblânzitor de elefanți, care văzuse multe în viață.

Îi povesti despre traiul lui în patrie, despre Tessa, despre călătoria în Creta, despre robia în Ta-Chemt, adăugând că dorea să se întoarcă acasă. În timp ce vorbea, degetele lui modelau argila, iar Chidogo tălmăcea. Sculptorul lucra însuflețit și stăruitor. I se părea că bustul căpeteniei era stâlpul care arăta intrarea în portul patriei. Amintirile îi scormoneau nerăbdarea; popasul la îmblânzitorii de elefanți era, pentru el, un nou chin.

Bătrânul oftă și făcu o mișcare. Era, pesemne, obosit.

— Spune ceva în limba ta! îi ceru el lui Pandion pe neașteptate.

— To ellenicon elefteron! zise tare Pandion

Ce răsunet ciudat căpătau aci, în adâncul Africii, aceste cuvinte pe care bunicului său îi plăcea atât de mult să le repete, când îi povestea lui Pandion, copil, despre gloria poporului său și despre eroii lui!

— Ce înseamnă asta? întrebă căpetenia.

Pandion îi spuse că aceste cuvinte cuprindeau visul fiecărui om din țara lui: „*Orice elin e liber*”.

Bătrânul rămase pe gânduri. Chidogo îi șopti lui Pandion:

— E obosit; ajunge pentru astăzi.

— *Da,* ajunge! înălță capul îmblânzitorul de elefanți. Vino mâine. Câte zile îți mai trebuie?

— Trei! îi răspunse hotărât Pandion, cu toate că Chidogo îi făcea nu știu ce semne.

— Trei zile? Fie, o să mai stau, primi bătrânul ridicându-se.

Pandion și Chidogo înveliră lutul cu o bucată de pânză udă și-l duseră într-o cameră întunecoasă de lângă casa căpeteniei.

A doua zi îi povestiră amândoi despre Ta-Chemt, despre puterea acelei țări și despre edificiile colosale de acolo. Bătrânului nu-i prea făceau plăcere aceste povestiri despre poporul Aigyptosului; se încrunta, dar le asculta cu interes. Când Pandion începu să-i vorbească despre felul de viață monoton al egiptenilor, bătrânul se învioră:

— Acum a sosit clipa să aflați și voi câte ceva și despre poporul meu, zise el cu demnitate. Să povestiți despre el, acolo, departe, în țările voastre.

Și le spuse celor doi prieteni că îmblânzitorii, folosind puterea elefanților, fac dese călătorii prin îndepărtate ținuturi. Singura primejdie care îi poate ajunge în timp ce călătoresc, e să întâlnească turme de elefanți sălbatici, deoarece un elefant îmblânzit se poate hotărî, pe neașteptate, să se întoarcă la neamurile lui slobode. Dar oamenii au mijloace să preîntâmpine aceste neplăceri.

Le mai spuse că departe, la răsărit și la miazăzi de locurile unde se aflau acum foștii robi, găzduiți de poporul său primitor, se întind mări cu apă dulce[125]. Și sunt atât de întinse, încât nu poți pluti pe apa lor decât cu bărci făcute anume, iar ca să treci peste ele, trebuie să plutești mult timp. Se înșiră ca un lanț, una după alta, spre miazăzi și sunt înconjurate de munți care aruncă fum, flăcări și râuri de foc. Dar dincolo de ele se întinde iarăși

uscatul, cu podișuri înalte pe care trăiesc nenumărate animale. Hotarul cel adevărat al pământului, țărmul mării celei fără sfârșit, se află însă la răsărit, dincolo de un ținut mlăștinos.

Deasupra podișurilor se înalță doi munți[126], uriași, orbitor de albi, destul de aproape unul de celălalt. Cine nu i-a văzut, nu poate să-și închipuie măcar frumusețea lor.

Păduri nestrăbătute de picior de om încing acești munți. Acolo trăiesc oameni sălbatici și fiare străvechi, despre care nimeni nu poate să spună cum arată. Îmblânzitorii de elefanți au văzut în munți strâmtori pline de oase uriașe amestecate cu schelete de oameni și cu rămășițe de arme cioplite în piatră. Aproape de muntele alb de la miazănoapte se întâlnesc prin desișuri porci mistreți colosali și, odată, a fost văzut acolo un animal cât un elefant de mare, dar și mai greoi decât el, cu două coarne, unul după altul, așezate pe bot.

Pe lângă mările cu ape dulci, oamenii trăiesc în așezări plutitoare. Nimeni nu-i poate birui, iar ei nu cruță pe nimeni.

Pandion îl întrebă pe căpetenie cât de departe se întinde la miazăzi pământul Africii și dacă e adevărat că în părțile acelea soarele coboară iarăși pe cer.

Bătrânul se însufleți. Cei doi ascultători aflară că pe vremuri, pe când nu avea nici patruzeci de ani, condusese o mare expediție la miazăzi.

Călătoreau cu douăzeci de elefanți într-ales. Căutau aur și o iarbă neprețuită, care crește în stepele ținutului și care dă puteri bătrânilor, iar pe bolnavi îi lecuiește.

Dincolo de marele fluviu[127] care curge de la apus spre răsărit în uriașe căderi tunătoare de apă, dedesubtul veșnicului curcubeu ce stăruie în coloanele de stropi, se întinde, cât nu poate cuprinde ochiul, o savană cu ierburi albăstrui[128]. La marginile dinspre apus și răsărit ale stepei, de-a

lungul mării, cresc copaci uriași, ale căror frunze ca de metal lucitor strălucesc în soare aidoma unor milioane de oglinzi.[129]

Ierburile și frunzele copacilor nu sunt verzi, ci albăstrui, cenușii sau albicioase, dând priveliștii o înfățișare neprietenoasă și rece. Și cu cât înaintezi spre miazăzi, cu atât se face mai frig. Sezonul ploilor, care începe acolo când începe la noi seceta, e rece. Oamenii de la miazănoapte nu-l pot suporta, zicea bătrânul.

Îi povesti apoi lui Pandion despre ciudatul copac de argint care se găsește departe în sud, prin văile înguste ale munților. Poate să aibă cam treizeci de coți înălțime, scoarța lui subțire e încrețită pieziș, crengile dese și pline de frunze sclipitoare ca argintul și moi ca puful, așa că e neînchipuit de frumos.

Munți plești de piatră se înalță în uriașe turnuri violete sau în ziduri drepte, iar la poalele lor se adăpostesc copaci strâmbi, împodobiți de mănunchiuri mari de flori colorate în roșu aprins.

În părțile sterpe ale stepei și pe unele stânci cu petice de pământ pe ele cresc tufe urâte la vedere și copăcei mărunți[130]. La unele, frunzele cărnoase, pline cu sevă otrăvitoare, stau pe vârfurile crengilor ca niște degete răsfirate în chip de furci și înălțate drept spre cer. La altele, frunzele acestea roșiatice se apleacă și alcătuiesc căciuli grele pe capetele unor trunchiuri strâmbe, fără crengi, înalte de patru coți.

Pe lângă râuri și la marginea pădurilor se văd ruinele unor vechi clădiri, înălțate pe vremuri din uriașe lespezi cioplite, de un popor fără îndoială puternic și destoinic. Dar acum în preajma acestor ruine nu mai trăiește nimeni. Doar fioroșii câini sălbatici urlă printre dărâmături la lumina lunii. Prin savană rătăcesc nomazi, crescători de vite sau vânători săraci. Mai încolo, mai la sud, trăiesc popoare cu pielea cenușie, mai deschisă[131] la culoare, care stăpânesc turme nenumărate de tauri.

Dar oamenii îmblânzitorului de elefanți n-au ajuns până acolo.

Pandion și Chidogo ascultau cu lăcomie ce le spunea căpetenia. Descrierea stepei albastre de la sud le părea mai mult poveste decât adevăr, dar glasul bătrânului era convingător, omul se uita drept înainte cu ochi sclipitori de emoție, și lui Pandion i se părea că povestitorul vedea, aievea, ceea ce descria.

Deodată, bătrânul se opri.

— Ce, nu mai lucrezi? zâmbi el. Te pomenești că mă mai ții cine știe câte zile să te uiți la mine!

Pandion începu să se grăbească, deși nu părea a fi nevoie, bustul bătrânului era mai reușit decât tot ce făcuse el până atunci. Măiestria sculptorului creștea, treptat și pe nesimțite, cu toate încercările prin care trecuse. Experiența uriașă adunată din tot ce văzuse în Egipt nu se pierduse în zadar.

A treia zi, Pandion compară de mai multe ori chipul viu al bătrânului cu imaginea făcută din argilă.

— Gata! strigă el, răsuflând adânc.

— Ai terminat? întrebă căpetenia și, văzând că sculptorul încuviințează, se ridică și veni să-și vadă chipul.

Chidogo privea cu admirație opera lui Pandion, abia stăpânindu-se să nu-l ridice în înaltul cerului.

Argila, de o singură culoare primise toate trăsăturile modelului autoritar, inteligent și aspru, cu maxilare puternice, cu frunte înaltă, cu buze cărnoase, cu nasul coroiat și cu nările largi.

Bătrânul își întoarse fața spre casă și strigă cu glas scăzut.

La această chemare veni una din nevestele lui, femeie tânără, cu nenumărate cosițe subțiri, tăiate în semicerc deasupra sprâncenelor, și-i întinse bătrânului o oglindă rotundă de argint șlefuit, fără îndoială lucrată în nord și ajunsă, cine știe cum, în fundul Africii.

Căpetenia ridică în dreptul obrazului mâna în care ținea oglinda și începu să-și confrunte, foarte atent, imaginea cu bustul făcut de Pandion.

Elinul și Chidogo așteptau sentința bătrânului, dar el tăcu mult timp. În cele din urmă lăsă oglinda și zise, încet:

— Mare minune e priceperea omului! Tu, străine, ești mai priceput decât oricare om din țara noastră. M-ai înfățișat mai bine decât sunt; asta înseamnă că gândurile tale cu privire la mine sunt bune. Am să te răsplătesc după cuviință. Ce dorești să-ți dau?

Chidogo îl ghionti cu cotul, dar Pandion răspunse cu vorbe care păreau că-i izvorăsc de-a dreptul din inimă:

— Sunt așa cum mă vezi. N-am decât o suliță, pe care am primit-o în dar…

Aci limba i se împiedică, dar el termină cu avânt:

— Și n-am nevoie de nimic în această țară, străină pentru mine… Eu n-am decât patria. E foarte departe, dar e tot ce am eu mai bogat. Ajută-mă să mă întorc în patrie!

Îmblânzitorul de elefanți puse mâna părintește pe umărul tânărului:

— Bine, mai vorbim noi. Vino la mine mâine, cu prietenul tău. Acum să terminăm cu chipul. Uite, le dau poruncă meșterilor mei să-l usuce bine, că altfel crapă argila, și eu aș vrea să-l păstrez. Oamenii or să scoată dinăuntru lutul de prisos și or să acopere fața cu un fel de smoală, cum știu eu… Numai că ochii nu-mi plac așa orbi. Îți dau două pietre să le pui în locul lor. Poți?

Pandion îi răspunse că poate. Bătrânul își chemă iarăși soția, care veni aducând de data aceasta o lădiță învelită în blană de leopard.

Căpetenia scoase de acolo o punguță groasă și își vărsă din ea, în palmă, o grămăjoară de pietre ovale, șlefuite, mari și străvezii ca apa. Sclipirea lor minunată atrase atenția lui Pandion: fiecare

piatră scânteia ca și cum adunase în ea toată lumina soarelui, rămânând totuși rece, străvezie și pură[132].

— Totdeauna am dorit, — zise bătrânul, — să am ochi ca pietrele acestea, care adună lumină vie fără să se schimbe. Alege pe cele mai potrivite și pune-le.

Pandion se supuse. Bustul bătrânului căpătă, ca prin farmec, altă înfățișare. Cele două pietre, pline de lumină, străluceau în argila cenușie și umedă, iar sclipirea lor minunată dădea viață chipului. Contrastul care, la început îi păruse lui Pandion nefiresc, îl uimi mai târziu. Cu cât se uita mai cu luare aminte, cu atât mai multă armonie descoperea în îmbinarea acestor ochi străvezii cu argila cenușie a sculpturii.

Îmblânzitorul de elefanți era nespus de mulțumit.

— Ia și tu câteva ca amintire, meștere străin! zise el și-i puse lui Pandion în palmă mai multe pietre, dintre care unele erau mai mari decât sâmburele de prună. Sunt tot din stepele sudului, se găsesc acolo în râuri. Nimic pe lume nu e mai tare și mai curat. Arată în patria ta îndepărtată aceste minuni ale sudului pe care le stăpânesc îmblânzitorii de elefanți.

Pandion îi mulțumi bătrânului și plecă. Darurile primite le puse în punguța în care păstra și piatra de la Iahmos.

— Nu uita să vii mâine! îi strigă bătrânul îmblânzitor.

În colibă, foștii robi discutau cu aprindere, întrebându-se la ce puteau să se aștepte în urma succesului lui Pandion. Nădejdea că vor putea să plece în curând sporea. Li se părea cu neputință ca îmblânzitorii de elefanți să nu-i lase să se ducă unde vor și să nu le arate drumul.

După cum se învoiseră, a doua zi Pandion și Chidogo se îndreptară spre casa căpeteniei. Bătrânul le făcu semn să intre. Cei doi prieteni se

așezară la picioarele lui, căutând să-și ascundă tulburarea.

Bătrânul rămase câteva clipe fără să zică nimic, apoi le vorbi:

— M-am sfătuit cu celelalte căpetenii. Nimeni n-are nimic împotrivă. Peste o jumătate de lună, după vânătoarea cea mare, trimitem spre apus o ceată de oameni să caute aur și nuci de leac. Șase elefanți or să străbată mai departe prin pădure, spre izvoarele râului celui mare, la șapte zile de drum de aici. Dă-mi un bețișor — îi porunci lui Pandion, apoi desenă pe pământ marginea unui golf care intra din mare în uscat în chip de unghi ascuțit.

Chidogo își înăbuși un strigăt. Bătrânul trase apoi o linie șerpuită — apă curgătoare — cu ramificații la capăt și făcu o cruciuliță la jumătatea ei.

— Elefanții merg până aici; călcând pe urma lor, o să străbateți ușor pădurea. Mai departe vă duceți singuri, dar n-aveți mult de mers; după cinci zile de drum, sunteți la mare.

— Stăpâne și tată, ne mântuiești! strigă Chidogo ca scos din minți. Râul acesta curge chiar pe pământul țării mele! Cunosc și podișul cu aur…

Negrul sări în picioare și începu să se plimbe agitat încoace și încolo prin fața bătrânului.

— Știu, zise acesta liniștit, zâmbind cu bunăvoință… Cunosc poporul tău, cunosc țara ta. Am întâlnit acolo, pe vremuri, un puternic conducător, Iorumefu…

— Iorumefu!

O clipă Chidogo simți că-și pierde glasul.

— Iorumefu e unchiul meu după mamă…

— Așa? îl întrerupse conducătorul. Atunci să-i spui urări de bine din partea mea… Ai înțeles?

Și fără să-i mai aștepte răspunsul, încheie:

— Acum vreau să vorbesc cu prietenul tău…

Apoi, întorcându-se spre Pandion:

— Cred că dacă izbutești să te întorci în țara ta, ai să ajungi om mare acolo. Întreabă-mă tot ce vrei

și eu am să-ți răspund.

— De mult doresc să aflu cum îmblânzești elefanții. Ori poate că e o taină? întrebă Pandion, neîndrăznind să stăruie,

— Cum îi îmblânzim pe elefanți, asta nu e o taină decât pentru proști, zâmbi bătrânul. Orice om deștept poate s-o dezlege ușor. Dar pe lângă taină, mai este și o muncă grea și plină de primejdii, care cere răbdare fără margini. Priceperea nu e de ajuns; se cere și stăruință. Pe locurile astea, puține neamuri au la un loc, toate cele trei însușiri ale poporului meu: minte ageră, dragoste de muncă și vitejie fără seamăn. Află, străine, că e cu neputință să domesticești un elefant în toată firea. Îi prindem tineri de tot și-i ținem la învățătură câte zece ani. Da, zece ani de muncă neobosită până ce animalul începe să înțeleagă poruncile omului și să facă ce i se cere!

— Zece ani! strigă Pandion, uimit.

— Da, nu mai puțin, dacă ai înțeles firea elefantului; dar dacă te-ai înșelat, atunci nu izbutești nici în cincisprezece. Printre elefanți sunt și încăpățânați, leneși ori tari de cap. Și nu uita că e foarte primejdios să prinzi elefanți tineri. Trebuie să-i prindem noi, oamenii, cu mâinile noastre, fără să ne slujim de elefanți îmblânziți, pentru că se întâmplă ca aceștia, deși domesticiți, să plece după turmă. Ei ne ajută numai după ce am ajuns să alungăm turma și să prindem puii. La fiecare vânătoare pier câțiva viteji de-ai noștri, zise trist bătrânul, apoi urmă: Spune, ai văzut cum învață războinicii noștri? E și asta o măiestrie, de care au mare nevoie când prind elefanți…

Pandion avusese de mai multe ori prilejul să vadă jocurile ciudate ale îmblânzitorilor de elefanți. Pe o poiană dreaptă, războinicii înfigeau adânc două prăjini înalte și legau între ele, la cinci coți înălțime, altă prăjină de bambus. Apoi, din fugă, săreau în aer într-un fel al lor anumit și treceau pieziș peste bară. Trupul jucătorului se

îndoia aproape, zburând cu partea dreaptă înainte în direcția saltului. Pandion nu mai văzuse asemenea sărituri. Unii, mai iscusiți, ajungeau chiar la o înălțime de șase coți. Tânărul elin, mirat de arta îmblânzitorilor de elefanți, nu înțelegea bine la ce le foloseau aceste jocuri, dar vorbele severului bătrân îl lămuriră întrucâtva.

Căpetenia tăcu puțin, apoi urmă, cu glas mai ridicat:

— Înțelegi acum cât de grea e această îndeletnicire. Alte neamuri vânează și ele elefanți; oamenii urcă în copaci și, de acolo, aruncă în ei cu sulițe grele, sau sapă gropi în care elefanții cad din goană, sau se furișează prin pădure până aproape de ei ca să-i surprindă în timp ce dorm… Uite ce — și bătrânul se bătu cu palma peste genunchi —, o să le spun celorlalți să te ia și pe tine la vânătoare. Nu mai e mult, o facem înainte de plecarea voastră în pădurea de la apus. Vrei să vezi mândria și suferința poporului meu?

— Vreau să-ți mulțumesc, cârmuitorule! Dar tovarășilor mei le este îngăduit să meargă și ei?

— Nu, sunteți prea mulți. Ia cu tine unul sau doi, altfel i-ați încurca pe vânători.

— Atunci să meargă cei doi prieteni ai mei: el, — Pandion îl arătă pe Chidogo, — și… încă unul…

— Care? Ursuzul cela cu barba neagră? întrebă îmblânzitorul de elefanți, gândindu-se la Cavi.

Pandion îi întări dreapta presupunere.

— Aș dori să stau de vorbă și cu el. Să vină la mine, zise bătrânul. Și acum, cred că ții să dai de veste tovarășilor tăi, cât mai curând, că suntem gata să-i ajutăm. O să-ți trimitem vorbă ce zi hotărâm pentru vânătoare.

Bătrânul le făcu celor doi prieteni un semn cu mâna: puteau să plece.

Vânătorii plecară la drum, în răpăit sinistru de tobe. O parte erau urcați pe elefanți cu încărcătura

de frânghii, de hrană și apă; ceilalți mergeau pe jos. Cavi, Chidogo și Pandion, înarmați cu sulițele lor puternice, se alăturară celor de pe jos. Două sute de vânători trecură pârâul și o luară prin savană către nord, spre un podiș de stânci pleșuve, care abia se zăreau în ceața sinilie de deasupra orizontului. Mergeau atât de repede, încât celor trei prieteni, deși țineau la drum, nu le era tocmai ușor să meargă în pas cu ei.

De la poalele podișului, spre miazăzi și spre răsărit, savana era cu desăvârșire netedă. Ici și colo se vedeau petice mari de pământ ars. Vântul stârnea peste câmpia galbenă nourași de praf, care învăluiau frunzișul spălăcit al copacilor și al tufelor. Râpile malurilor mai apropiate se deslușeau bine, dar stâncile de departe rămâneau ascunse în ceața albastră-cenușie. Vârfurile lor rotunjite și drepte se ridicau ca uriașe cranii de elefanți fantastici, în timp ce altele, mai scunde, se încrețeau ca niște spinări de crocodili.

După popasul de noapte de lângă capătul de miazăzi al lanțului de stânci, îmblânzitorii de elefanți porniră în zori de-a lungul coastei de răsărit. În fața lor, deasupra câmpiei se clătina o mare de aer încins, în care tremurau și se topeau umbre de copaci. La miazăzi se vedea o baltă întinsă. Din ceata de vânători se desprinse un tânăr, le porunci celor trei străini să-l urmeze, apoi o luă în sus, spre culmea lanțului de munți.

Cavi, Pandion și Chidogo urcau acum pe culmea aceea, la două sute de coți înălțime. Deasupra lor se ridica o coastă de piatră încinsă, iar pe stâncile colorate viu în galben șerpuiau crăpături negre. Vânătorul îi duse pe podișul din fața bălții, îi sfătui să se ascundă în tufele de iarbă aspră sau pe după pietre, le făcu semn să tacă și dispăru.

Etruscul, negrul și elinul rămaseră mult timp culcați sub razele soarelui arzător, neîndrăznind să sufle măcar o vorbă. Niciun zgomot nu venea din valea care se întindea dedesubtul lor.

Dar de la o vreme parcă se auzi ceva, ca un ropot greu, din ce în ce mai aproape și din ce în ce mai lămurit. De după piatra lui, Pandion se uită cu băgare de seamă prin iarba ușor legănată de vânt, și rămase încremenit.

Un nor cenușiu întunecat de mii de elefanți acoperise balta. Uriașii o luau, de-a curmezișul, pe sub terasa de stânci și, trecând hotarul dintre savană și baltă, se îndreptau spre miazăzi și răsărit.

Trupurile lor se deslușeau limpede în iarba galbenă-cenușie. Înaintau în turme de o sută până la cinci sute de capete, închipuind grupuri înșirate, unul după altul, într-un lanț întrerupt de intervale mici. Animalele se lipeau unul de altul în mase compacte și, privite de sus, toate laolaltă, alcătuiau o pată mișcătoare, cenușie și neîntreruptă, pe fața căreia unduiau sutele de spinări și colții ca niște linioare albe.

În locurile mlăștinoase, turma se subția în coloană îngustă. Câțiva elefanți săreau la o parte, ciulind urechile și desfăcându-și caraghios picioarele de dinapoi, drepte, apoi intrau din nou în puhoiul viu.

Unii, în cea mai mare parte masculi uriași, își mișcau picioarele fără grabă, cu capetele și cu urechile plecate. Alții mergeau mândri, încrucișându-și picioarele de dinapoi; ceilalți se întorceau mereu pieziș, dându-și într-o parte codița subțire. Colții, de cele mai felurite mărimi și forme — și scurți, și lungi până aproape de pământ, și încovoiați, și drepți — sclipeau albi în grămada cenușie-întunecată de trupuri masive.

Chidogo își apropie buzele de urechea lui Pandion.

— Elefanții vin la bălți și la râuri, prin urmare, savana e uscată, șopti el.

— Dar unde-s vânătorii? întrebă tânărul elin.

— S-au ascuns; așteaptă turma de pui; aceea trece în urma tuturor. Vezi, aici sunt numai de cei mari.

— Dar de ce unii au colții scurți, iar alții lungi?

— Cei scurți sunt rupți.

— Se luptă între ei?

— Am auzit că elefanții se bat foarte rar între ei. Colții și-i rup mai ales când scurmă sub copaci, ca să-i răstoarne și să le roadă fructele, frunzele și crengile fragede. Elefanții de pădure au colții mai tari decât cei de savană. De asta, pentru negoț, colții tari se aduc de la elefanții de pădure, iar cei moi de la cei de savană.

— Și aceștia sunt de savană, sau de pădure?

— De savană, uită-te și tu, îi arătă Chidogo un elefant bătrân, rămas aproape de stânca pe care ședeau cei trei.

Uriașul cenușiu, în iarbă până la genunchi, se întoarse drept spre cei care-l priveau. Urechile lui, desfăcute larg, se ridicau, drepte, pielea lor se întindea ca o pânză de corabie, iar marginile de jos atârnau în încrețituri mărunte. Elefantul înclină capul și această mișcare îi scoase înainte fruntea bombată. Între ochi și creștet avea gropi adânci și tot capul părea acum o coloană groasă care, subțiindu-se din ce în ce, se transforma pe nesimțite în trompa lăsată drept în jos și brăzdată, la intervale egale, de zbârcituri adânci și piezișe, ca miște inele negre. La rădăcina ei, de o parte, de alta și în jos, ieșeau două suluri de piele din care porneau colții, larg despărțiți, scurți, dar foarte groși.

— Nu înțeleg de unde știi că acesta e elefant de savană, șopti Pandion, după ce se uită cu luare aminte la uriașul bătrân, care stătea liniștit.

— Îi vezi colții? Nu sunt rupți, ci numai tociți. La un elefant bătrân ei nu cresc la loc, ca la unul tânăr, și sunt tociți, pentru că sunt moi. La elefanții de pădure nu vezi asemenea colți, cei mai mulți sunt lungi și subțiri…

Prietenii stăteau de vorbă în șoaptă. Timpul trecea. Elefanții din frunte dispăruseră în zare și turma arăta acum ca o fâșie neagră.

Din stânga se arătă încă o turmă mare. În fruntea ei mergeau patru masculi uriași, având, fiecare, aproape opt coți înălțime. Mergeau clătinând din cap, iar colții lor lungi, ușor încovoiați, când se ridicau, când atingeau iarba cu vârfurile ascuțite.

În această turmă erau numeroase femele. Spinările lor erau mai subțiri, iar pe coaste aveau zbârcituri mari. În urma lor, lipiți de picioarele de dinapoi, călcau cu pași nesiguri puii cei mici, iar mai la o parte tropăiau veseli cei mai răsăriți. Colții și urechile mai mici, capetele lunguiețe și nu atât de mari, burțile umflate și picioarele de dinainte și de dinapoi, de aceeași lungime câteșipatru, îi deosebeau pe acești elefanți tineri de cei maturi.

Prietenii își dădură seama că se apropia clipa hotărâtoare a vânătorii. Elefanții cei mici mergeau greu prin baltă, și turma se abătu la dreapta, ieșind pe locul uscat dintre tufele și copacii rari. Pandion întrebă:

— De ce elefantul, așa greu cum este, nu se cufundă în baltă?

— Pentru că picioarele elefantului nu sunt ca ale altor animale… începu Chidogo. Ele…

Dar n-apucă să termine, că tunete asurzitoare de talgere și de tobe, țipete omenești cumplite răsunară deodată în savană. Înspăimântați, cei trei prieteni simțiră cum li se taie răsuflarea. Uitându-se în vale, văzură că turma de elefanți, cuprinsă de panică, se repezea spre baltă. Dar acolo o întâmpină din iarbă un șir de oameni, cu tobe și cu trâmbițe. Urletele sfâșietoare, ca de goarnă, ale elefanților speriați, bubuitul talgerelor și trosnetul crengilor, călcate în picioare, zguduiau văzduhul, iar prin această larmă de iad se auzeau, din când în când, țipetele subțiri și jalnice ale puilor. Elefanții săreau acum în toate părțile, când îngrămădindu-se, când risipindu-se. În norii de praf, în amestecul haotic de uriași învălmășiți, se zăreau din când în când făpturi omenești. Nu se apropiau de turmă,

alergau din loc în loc, se înșirau și băteau într-una din talgere. În cele din urmă prietenii înțeleseră ce urmăreau vânătorii: să despartă elefanții tineri de cei bătrâni, să-i împingă la dreapta, în gura largă a unei văi uscate care, înconjurată de copaci, pătrundea adânc într-un șir de stânci. Uriașii cenușii se repezeau la oameni, să-i calce în picioare și să-i strivească pe măsură ce ieșeau ca din pământ; dar oamenii făceau salturi mari, ascunzându-se pe sub tufe și pe după copaci și, în timp ce animalele înfuriate își agitau trompele și-și căutau dușmanii care se ascundeau, din cealaltă parte se iveau alte șiruri de războinici, urlând nebunește și zăngănind din talgere. Elefanții se repezeau și asupra acestora, însă oamenii repetau aceeași manevră, căutând mereu să mâne într-o parte puii tineri.

Turma se cufunda în savană tot mai departe, trupurile cenușii dispăreau pe după copaci și numai gălăgia asurzitoare și norii de praf mai arătau locul pe care se desfășura vânătoarea.

Uimiți de tot ce vedeau, uluiți de vitejia și de îndemânarea oamenilor care se fereau când monștrii furioși săreau asupra lor și apoi, netulburați, își căutau înainte de greaua și primejdioasa lor sarcină, cei trei priveau tăcuți savana pustie acum, cu tufe călcate și cu copaci frânți.

Chidogo se încrunta îngrijorat, trăgea cu urechea și, în cele din urmă, zise:

— Nu-i tocmai bine… Vânătoarea n-a mers cum ar fi trebuit!

— De unde știi? se miră Cavi.

— Dacă ne-au adus aici, înseamnă că, după socotelile lor, turma trebuia să treacă spre răsărit, pornind de la locul unde ne aflăm noi. Și, vezi, turma a luat-o la dreapta. Nu, cred că nu e bine…

— Hai să ne întoarcem pe treapta pe care ne-am așezat la început, propuse Pandion.

Fără să stea mult pe gânduri, Chidogo primi. În vâltoarea luptei, îi era totuna dacă se înapoiau, ori nu, pe treaptă.

Ascunzându-se în iarbă ori pe după pietre și mergând aplecați, etruscul, elinul și negrul se mutară cu o mie de coți îndărăt, de-a lungul lanțului de stânci, până ajunseră iarăși deasupra locului deschis al câmpiei. De acolo văzură o râpă îngustă, în care vânătorii izbutiseră să îngrămădească vreo zece elefanți tineri. Oamenii alergau printre copaci, aruncau cu îndemânare lațuri asupra puilor, îi prindeau, apoi îi legau de copaci.

Un lanț de vânători înarmați cu sulițe late închidea ieșirea râpii. Bubuiturile și strigătele răsunau la două mii de coți mai în față și la dreapta — acolo unde era, pesemne, cea mai mare parte din turmă.

Deodată veniră din față și din stânga glasuri aspre de trâmbițe. Chidogo tresări.

— Elefanții năvălesc asupra oamenilor! șopti el.

Un om gemu prelung. Altul strigă ceva, ca o comandă.

La capătul îndepărtat al poienii deschise, unde doi copaci cu coroane bogate aruncau pete mari de umbră, prietenii văzură mare forfotă. Încă o clipă și de acolo țâșni un elefant uriaș, cu urechile desfăcute și cu trompa întinsă ca o bârnă. Lângă el se iviră alți doi, tot atât de uriași. Pandion înțelese că aceștia erau conducătorii cei mari ai turmei. Un al patrulea venea în goană din urmă, însoțit de alți câțiva. Din tufele de la dreapta se iviră vânătorii și le tăiară calea, intrând ca o pană între ei și aruncând sulițe, din mers, în elefantul care apăruse cel din urmă. Acesta înălță trompa, răcni desperat și se repezi la oamenii care fugeau repede spre baltă.

Ceilalți se luară după el. Trei conducători ai turmei, fără să observe că oamenii, cu viclenia lor, îi despărțeau de tovarăși, goneau mereu spre valea

dintre stânci, atrași, fără îndoială, de țipetele puilor.

— E rău, e rău! S-au întors conducătorii, șopti Chidogo, tulburat, strângându-l întruna pe Pandion.

— Ia uitați-vă… uitați-vă strigă Cavi, uitând unde se afla.

Războinicii care îngrădeau înainte, nu șovăiră și nu se feriră din fața monștrilor porniră înainte, în lanț desfășurat. Iarba nu le putea ascunde mișcările.

Elefantul din frunte se repezi de-a dreptul în mijlocul lor. Doi vânători rămaseră pe loc, iar vecinii lor din amândouă părțile săriră pe neașteptate în întâmpinarea monstrului care năvălea acum asupra lor. Animalul își încetini goana, își ridică trompa grea și, șuierând mânios, se repezi tropăind spre oameni. Între viteji și elefant nu mai rămăseseră decât vreo zece coți, când ei săriră, ca fulgerul, la o parte. În aceeași clipă, lângă picioarele de dinapoi ale monstrului, răsăriră de amândouă părțile câte doi oameni. Doi înfipseră sulițele lungi în pântecul animalului, iar ceilalți doi, aplecându-se ușor pe spate, îl izbiră peste picioarele de dinapoi.

Conducătorul turmei scoase un sunet ascuțit și șuierător, cu trompa ridicată, apoi și-o coborî și-și întoarse capul spre omul din dreapta, care se găsea foarte aproape de el. Omul n-avu când, sau nu putu, să se ferească. Sângele țâșni, și cei trei prieteni văzură deslușit cum din umărul și din coastele nenorocitului nu rămaseră decât oase goale. Rănitul căzu fără să scoată un strigăt, dar și elefantul se lăsă greu pe picioarele de dinapoi lovite și porni încet, șoldiș. Părăsindu-l, vânătorii veniră alături de tovarășii care luptau cu alți doi conducători ai turmei. Aceștia, fie că erau mai iscusiți, fie că știau de mai înainte cum să se lupte cu omul, săreau dintr-o parte într-alta, strivind

astfel trei vânători, și nu lăsau pe nimeni să li se furișeze pe la spate.

Praful, roșu în lumina soarelui ce apunea, învăluia locul pe care se desfășura lupta. Elefanții păreau turnuri negre și uriașe la poalele cărora se învălmășeau îndrăzneți oamenii, sărind pentru a se feri de colții lungi, înfigând sulițele în pământ ca să întâmpine loviturile de trompă; atrăgând asupra lor, prin strigăte mânioase, ca să-și salveze tovarășii atacați.

Turbați elefanții trâmbițau într-una. Când se întoarseră spre stânca unde ședeau cei trei prieteni, părură peste măsură de înalți. Urechile desfăcute se clătinau, ca niște pete uriașe deasupra vânătorilor. Priviți dintr-o parte, cum stăteau cu capetele plecate, scurmând pământul cu colții, gata în orice clipă să ia omul ca în furcă, arătau mult mai mici. Pandion, Chidogo și Cavi își dădeau seama că nu văd decât o parte din arenă: lupta continua și dincolo de copaci, unde se afla grosul turmei, și la stânga, în baltă, unde vânătorii alergaseră ca să abată spre ei pe al patrulea conducător al turmei și pe ceilalți elefanți, care răzbiseră o dată cu el. Dar ce se petrecea acolo, cei trei prieteni nu puteau să știe. De altfel nici nu se mai puteau gândi la altceva, lupta crâncenă de sub ochii lor le ținea încordată toată atenția.

Tobele începură a răpăi dincolo de perdeaua copacilor; apropiindu-se tot mai mult, câteva zeci de războinici veneau în ajutorul celor care luptau. Conducătorii turmei sălbatice se opriră, șovăind parcă. Atunci oamenii izbucniră în strigăte înfricoșătoare, amenințându-i cu sulițele. Monștrii se retraseră, alergând spre cel de al treilea elefant, care zăcea rănit la pământ. Îngenunchind de amândouă părțile, își vârâră colții pe sub el, îl ridicară pe picioare, apoi, strângându-l între trupurile lor, îl târâră spre perdeaua de copaci. În mers, îl mai scăpau, apoi îl ridicau, așa până dispărură cu toții. Câțiva vânători săriră să-i

urmărească, dar omul care conducea expediția îi opri:

— Nu, nu, pleacă… Or să-l părăsească îndată… că acuși se înfurie iarăși… tălmăci Chidogo vorbele lui.

Larma din dreapta se îndepărta și se potolea. Părea că bătălia fusese câștigată. De la miazănoapte, dinspre baltă, se iviră câțiva vânători, purtând două trupuri nemișcate. Nimeni nu se mai gândea la cei trei prieteni. Atunci ei coborâră încet în savană să vadă câmpul de luptă, îndreptându-se spre locul unde se găsea grosul turmei. Dar cum își făcea loc printre tufișuri, Chidogo sări speriat înapoi: un elefant muribund zăcea culcat peste un copac pe care, căzând, îl frânsese sub greutatea trupului. Vârful trompei i se mișca încă, ușor. Mai încolo, copacii se răreau, iar între ei se deslușea altă grămadă cenușie: un elefant zăcea pe pântece, cu picioarele strânse sub el și cu spinarea încovoiată. Simțind că se apropie oamenii, înălță capul. În jurul ochilor tulburi și adânciți în orbite avea zbârcituri adânci, care-i dădeau un aer îmbătrânit și sfârșit de oboseală. Gigantul își plecă fruntea, își sprijini capul pe colții lungi, apoi se prăbuși pe o coastă, cu zgomot surd.

Vânătorii se strigau unii pe alții. Văzând că o nouă turmă de elefanți se ivea dinspre sud, Chidogo făcu un semn cu mâna și o luă înapoi. Cei trei prieteni alergau cât puteau spre stânci, dar spaima lor n-avea temei: erau elefanții dresați ai îmblânzitorilor.

Elefanții cei tineri, legați de copaci, își încordau cozile și se repezeau furioși la oameni, căutând să-i ajungă cu trompa. Îmblânzitorii așezau câte un elefant dresat de amândouă părțile fiecărui pui. Cei doi îl strângeau între trupurile lor și-l duceau așa spre așezare. Pentru orice întâmplare, oamenii aveau grijă să lege de gâtul și de picioarele dinapoi ale fiecărui pui câte o frânghie, de care țineau câte

cincisprezece vânători, jumătate înainte și jumătate în urmă.

Fețele oamenilor, ostenite și trase de cumplită încordare, erau posomorâte. Unsprezece trupuri, întinse fără mișcare pe platforme împletite, fuseseră așezate pe spinările elefanților. Dar mai lipseau doi oameni și ceilalți îi căutau prin tufișuri.

Elefanții plecaseră, ducând cu ei puii prinși. Vânătorii se opriseră, odihnindu-se după luptă. Cei trei prieteni se apropiară de mai-marele vânătorii și Chidogo îl întrebă dacă puteau să le fie de vreun ajutor. Omul se uită urât la ei și le răspunse răstit:

— Să ne ajutați? Cu ce puteți să ne ajutați voi, străinii? Vânătoarea a fost grea, am pierdut mulți viteji… Așteptați, acolo unde vi s-a poruncit, și nu ne mai încurcați degeaba!

Prietenii se întoarseră spre stânci și se așezară mai la o parte, de frică să nu se iște vreo ceartă cu acești oameni de care atârna acum viitorul lor.

Cavi, Pandion și Chidogo stăteau întinși, așteptând să fie chemați. Vorbeau încet între ei. Soarele apunea, iar umbrele negre ale stâncilor zimțuite se așterneau pe savană.

— Eu tot nu înțeleg cum de nu i-au ucis elefanții cei uriași pe toți vânătorii, zise Cavi îngândurat. Dacă s-ar lupta mai cu nădejde, i-ar face praf pe oameni…

— Ai dreptate, îi răspunse Chidogo. Dar au noroc oamenii că elefantul își pierde repede curajul.

— Cum asta? se miră etruscul.

— Da, elefantul nu-i deprins să lupte, e așa de mare și de puternic, încât niciun animal nu-l atacă, nicio primejdie nu-l pândește. Numai omul îndrăznește să-l vâneze. De aceea uriașul cenușiu nu ține la luptă, voința i se frânge ușor și nu poate duce o bătălie lungă. El trebuie să-și strivească îndată dușmanul. Cu bivolul e altceva: dacă ar fi deștept și mare ca elefantul, ar ucide toți vânătorii…

Cavi mormăi ceva nelămurit, stând la îndoială dacă trebuia să-l creadă pe Chidogo. Dar își aduse aminte de nehotărârea pe care o observase astăzi la elefanți în clipele cele mai grele ale luptei și înțelese că era mai bine să tacă.

— Îmblânzitorii de elefanți au altfel de sulițe decât ale noastre. Ale lor au vârful lat de opt degete, se amestecă în vorbă Pandion. Cât de puternic trebuie să fii ca să poți mânui o suliță ca asta.

Deodată, Chidogo se ridică în picioare și ascultă. Niciun zgomot nu venea din partea unde se odihneau vânătorii. Cerul, aurit de soarele ce apunea, se întuneca văzând cu ochii.

— Au plecat și ne-au uitat! strigă negrul sărind repede de după colțul stâncii.

În jurul lor totul era pustiu, doar în depărtare se mai auzeau glasuri abia deslușite: vânătorii plecaseră spre sat, părăsindu-i pe cei trei prieteni.

— Să ne luăm după ei, drumul e lung! zise Pandion, dar negrul îl opri:

— E târziu, peste puțin se întunecă de tot. Ne-am rătăci. Mai bine să așteptăm; acuși trebuie să răsară luna.

Cavi și Pandion se învoiră. Și se culcară toți să se odihnească.

Capitolul VIII FIII VÂNTULUI

Era întuneric. Hienele urlau, șacalii țipau jalnic. Îngrijorat, Chidogo se uita mereu spre răsărit, acolo unde luminișul cenușiu de deasupra copacilor prevestea răsăritul lunii.

— Nu știu dacă or fi pe-aici câini sălbatici, — șopti el, — dar dacă sunt, e vai de noi! Sunt îndrăzneți în haită, de-i atacă chiar pe bivoli…

De la o vreme, cerul începu să se lumineze și, până la urmă, piscurile negre și posomorâte se făcură argintii, iar copacii din savană se deslușiră ca pete negre de umbră. Răsări luna.

Strângându-și bine sulițele în mâini, uitându-se mereu în urmă și trăgând cu urechea, etruscul, negrul și elinul o luară spre miazăzi, de-a lungul lanțului de stânci. Se grăbeau să părăsească locul sinistru al bătăliei unde, printre tufe și copaci, zăceau elefanții morți, iar fiarele care se hrănesc cu hoituri făceau praznic. Acum, urletele din urma celor trei drumeți se potoliseră și savana era cufundată în tăcere. Părea că tot ce fusese viu murise, și numai zgomotul pașilor grăbiți ai celor trei prieteni răsuna în liniștea nopții.

Chidogo ocolea cu grijă pâlcurile dese de copaci și tufele încâlcite care se iveau ici și colo în savană, asemenea unor coline negre și pline de mister. Alegea drumul tot prin mijlocul poienilor descoperite care se vedeau, albe, ca niște lacuri într-un labirint de insule negre.

Lanțul de stânci se încovoia spre apus. Un crâng îngust îi sili pe drumeți să meargă chiar pe sub piscuri. Chidogo făcu la dreapta și o luă pe o platformă de pământ lungă și pietroasă, care cobora spre miazăzi. După câțiva pași se opri și, răsucindu-se scurt, întinse urechea. Pandion și Cavi ascultară și ei cu încordare, dar nu auziră nimic, aceeași tăcere adâncă stăruia peste tot.

Chidogo porni mai departe cu băgare de seamă, iuțind pasul, fără să răspundă la întrebările pe care i le puneau, în șoaptă, etruscul și elinul. După ce mai parcurseră încă vreo mie de coți, negrul se opri din nou. În lumina lunii, se vedea cum îi sclipeau ochii de neliniște.

— Vine cineva în urma noastră, zise el încet, apoi se culcă lipindu-și urechea de pământ.

Pandion făcu la fel, punând și ei urechea la pământ, dar etruscul rămase în picioare: își făcea ochii mici, silindu-se să deslușească ceva prin perdeaua de lumină argintie care le ascundea depărtările.

La început, Pandion nu-și auzea decât propria lui respirație. Tăcerea misterioasă și amenințătoare

îl tulbura. Apoi, i se păru că aude zgomote ușoare, abia perceptibile, care veneau de departe, străbătând prin pământul fierbinte și pietros. Zgomotele se repetau din ce în ce mai dese. Erau lovituri limpezi, egale și surde clic, clic! Pandion înălță capul; așa nu mai auzea nimic. Chidogo mai rămase puțin la pământ, ascultând când cu o ureche când cu cealaltă, apoi sări în picioare ca aruncat de un arc.

— Pe urmele noastre e o fiară mare, dar nu știu ce fel. Are ghearele scoase ca la câini ori ca la hiene, prin urmare nu e nici leu, nici leopard…

— O fi bivol, ori rinocer? presupuse Cavi.

Chidogo clătină din cap.

— Nu, e fiară de pradă, răspunse el scurt și hotărât. Trebuie să încercăm să ne salvăm. Păcat că n-avem niciun copac prin apropiere, șopti, uitându-se cu neliniște împrejur.

Dar cum pământul i se întindea în față aproape neted și acoperit cu pietriș, ori presărat cu mănunchiuri de iarbă rară și cu tufe mici, își zori prietenii:

— Înainte, mai repede!

Și o luară tustrei la fugă, călcând cu băgare de seamă ca să se ferească de spinii mari și de crăpăturile adânci care se căscau în pământul peste măsură de uscat.

În spatele lor, pe piatră, se auzea, limpede acum, țăcănitul ghearelor grele. Era atât de des și de ritmic, încât cei trei prieteni înțeleseră că și fiara o luase la goană și că-i ajungea. Clic, clic, clic! se auzea tot mai aproape tropotul surd.

Pandion se uită îndărăt și văzu o umbră înaltă, care se legăna, alergând în urma lor ca o fantomă cenușie.

Chidogo își întorcea capul în toate părțile, căutând să descopere vreun copac, ori măcar să-și dea seama la ce distanță era fiara și cât de repede alerga. Înțelegând că nici ceilalți, nici el n-aveau timp să ajungă la adăpost, negrul se opri.

— Fiara se apropie și trebuie să-i facem față. Altfel, vom pieri! strigă el tulburat.

— Să luptăm, mormăi Cavi posomorât.

Cei trei prieteni se așezară umăr lângă umăr, cu fața spre fantoma cenușie care se apropia, amenințătoare, în tăcerea nopții. Cât ținuse urmărirea, fiara rămăsese mută și această curiozitate, pe care n-o au celelalte fiare din savană, îi înspăimânta nespus.

Umbra cenușie și nelămurită se făcea tot mai neagră, contururile ei erau tot mai deslușite. Când ajunse cam la trei sute de coți, își încetini goana și își urmă drumul cu pași rari, încredințată că victimele nu-i mai puteau scăpa.

Cei trei prieteni nu mai văzuseră niciodată până atunci o asemenea fiară. Picioarele din față, mari, erau mai lungi decât cele de dinapoi, așa că jumătatea dinainte a trupului i se ridica mult deasupra mijlocului, iar spinarea i se înclina îndărăt. Gâtul scurt și gros îi lega de-a dreptul de trup capul greoi, cu fălci uriașe și cu fruntea boltită. Blana cu părul scurt, deschis la culoare, era împestrițată cu pete mai întunecate. Pe greabăn și pe ceafă părul îi stătea țepos, lung și aspru. Fiara aducea cu o hienă bălțată, dar de proporții monstruoase, nemaiîntâlnite: capul i se ridica la cinci coți deasupra pământului; pieptul lat, umerii și greabănul erau impresionant de masive, mușchii puternici i se umflau, încordați, iar ghearele mari și strâmbe loveau sinistru pământul. Cei trei erau îngroziți.

Fiara înainta cu mișcări ciudate, inegale, unduindu-și crupa joasă și plecându-și mereu capul greoi. Botul îi era atât de căzut, încât falca de jos aproape că-i atingea pieptul.

— Ce-o mai fi și asta? întrebă Pandion, umezindu-și cu limba buzele uscate.

— Nu știu, îi răspunse Chidogo, uluit. N-am auzit niciodată despre asemenea fiară.

Deodată sălbăticiunea se repezi. În ochii ei mari ațintiți asupra drumeților se aprinse o lumină pâlpâitoare. Făcu un ocol scurt pe la dreapta lor, apoi își întoarse iarăși botul spre ei și se opri: urechile rotunde și ieșite în afară îi atârnau de amândouă părțile capului.

— Știe ea ce face: s-a așezat așa fel, ca să ne poată vedea la lumina lunii… șopti Chidogo răsuflând des.

Pandion tremura nervos, ca totdeauna înaintea unei lupte primejdioase.

Fiara răsuflă adânc, apoi se urni, apropiindu-se încet. În mișcările, în tăcerea ei sinistră, în privirea stăruitoare a ochilor mari sub fruntea boltită era ceva care o făcea să nu semene cu niciuna din fiarele cunoscute de cei trei prieteni, care instinctiv își dădură seama că animalul acesta era supraviețuitorul unei lumi străvechi, cu alte legi de viață. Și, cot la cot, cu sulițele întinse, porniră în întâmpinarea acelui monstru al nopții. Animalul se opri o clipă nedumerit, apoi se repezi hârâind asupra lor. Botul uriaș i se deschise și colții groși îi sclipiră în lumina lunii. Trei ascuțișuri lungi de suliță i se înfipseră în pieptul lat și în gât, fără să-i stăvilească avântul; fiara era neînchipuit de puternică. Întâlnind oase masive, sulițele scăpară din mâinile oamenilor care căzură toți trei pe spate. Chidogo și Pandion izbutiră să sară în picioare și să-și ridice sulițele, dar Cavi rămase prins sub fiară. Prietenii îi săriră în ajutor. Monstrul se așeză atunci pe coadă și începu să-i lovească scurt, cu labele dinainte. Ghearele lui tocite îl izbiră pe Pandion peste șold cu atâta putere, încât el se prăbuși aproape în nesimțire. Călcându-l cu laba ei enormă pe picior, fiara îi pricinui o durere cumplită, articulațiile trosniră, iar ghearele îi sfâșiară și pielea, și mușchii.

Fără să-și lase sulița, Pandion se sprijini cu amândouă mâinile în pământ, încercând să se ridice. În clipa aceea auzi cum se frângea,

trosnind, sulița lui Chidogo. Reușind să se ridice în genunchi, îl zări pe negru ghemuit la pământ sub gura larg căscată a fiarei. Cu ochii ieșiți din cap de spaimă, Chidogo îi împingea cu mâinile falca, încercând zadarnic să se ferească de colții monstruoși. Murea, sub ochii lui, credinciosul său prieten! Fără să mai țină seama de nimic, fără să mai simtă vreo durere, tânărul elin sări în picioare și înfipse sulița în ceafa bestiei. Fiara clănțăni din dinți, se întoarse spre Pandion și, dintr-o singură mișcare, îl doborî. Dar tânărul elin nu-și scăpă sulița, ci o propti în pământ, oprind astfel fiara în loc pentru câteva clipe, în timpul cărora Chidogo izbuti să-și scoată cuțitul. Nici negrul și nici elinul nu văzuseră că, de cealaltă parte a fiarei, se ridicase prietenul lor Cavi. Rânjind, etruscul potrivi cu sânge rece sulița în coasta monstrului și i-o înfipse cu amândouă mâinile sub spată. Tăișul pătrunse adânc. Din gura căscată izbucni un zbierăt, fiara se cutremură într-un spasm scurt și se rostogoli pe partea stângă, spre etrusc. Cu capul între umerii mult ridicați, omul se clătină, dar nu căzu. Un țipăt ascuțit, și Chidogo vârî cuțitul în gâtlejul fiarei, în timp ce sulița etruscului îi pătrundea în inimă. Trupul greu, zguduit de spasme, răspândea o duhoare groaznică. Pandion își smulse sulița din pământ și o mai înfipse o dată în ceafa bestiei. Dar această ultimă lovitură era de prisos: cu gâtul întins, cu botul la picioarele etruscului, monstrul zvâcnea din labele dinapoi, zgâriind pământul. Mușchii i se contractau încă sub piele, dar coama, până atunci zburlită, îi căzuse, moale.

După ce își veniră în fire, cei trei prieteni începură să-și cerceteze rănile. Etruscul avea carnea de pe umăr smulsă și spatele sfâșiat de zgârieturi adânci. Piciorul lui Pandion nu era rupt, avea doar o rană adâncă mai jos de genunchi. În schimb, laba piciorului avea, pe cât se pare, ligamentele răsucite sau chiar rupte, așa că elinul

nu mai putea s-o pună în pământ, iar pieptul i se umflase și i se înnegrise din pricina loviturii de labă pe care o primise. Coastele însă îi erau întregi. Mai rău decât toți o pățise Chidogo, care pe lângă că avea mai multe răni, mai fusese și călcat în picioare de fiară.

Cei trei prieteni își legară rănile cu fâșii din îmbrăcămintea lor, bucuroși că scăpaseră de monstrul cel cumplit care zăcea acum întins sub lumina puternică a lunii. Pandion părea abătut, nu mai era în stare să meargă din pricina piciorului.

Chidogo îl liniști, asigurându-l că nu mai era acum nicio primejdie; hoitul fiarei îi punea la adăpost de toate celelalte animale de pradă. Iar îmblânzitorii de elefanți nu se putea să nu-și dea seama de lipsa lor, îi vor căuta și, când s-o lumina, sigur îi vor găsi.

Așteptând și înfruntând cu răbdare durerea arzătoare a rănilor, prietenii se întinseră pe pietrișul colțuros. Dar din pricina emoțiilor prin care trecuseră, nu puteau adormi.

Zorile se aprinseră neașteptat de repede și soarele goni umbra misterioasă și sinistră a nopții. Auzindu-l pe Chidogo vorbind, Pandion, pe care-l chinuia rău durerea din picior, deschise ochii osteniți. Negrul cerceta pe urmăritorul lor nocturn, biruit acum, și-i spunea etruscului că el văzuse imaginea acestei fiare în Ta-Chemt, printre ornamentele care împodobeau cu chipuri de animale un mormânt de lângă Cetatea Zidurilor Albe. Scoțându-și înainte buza de jos, Cavi arăta că nu crede, dar Chidogo se jura, asigurându-și prietenul că în vremurile de demult, fără îndoială, oamenii din Ta-Chemt întâlniseră asemenea fiare. Soarele se ridica. Setea și frigurile cu care se aleseseră de pe urma rănilor îi chinuiau pe tustrei. Chidogo și Cavi se hotărâră să plece după apă, dar tocmai atunci se auziră glasuri omenești. Urcați pe trei elefanți, câțiva războinici treceau prin savană pe sub coasta pietroasă, pe unde cei trei prieteni

întâmpinaseră monstrul nocturn. Auzind strigătele negrului, îmblânzitorii de elefanți întoarseră animalele, îndemnându-le să iuțească pasul. Elefanții se apropiau de străini, dar deodată, începură să trâmbițeze neliniștiți și să se tragă înapoi, ridicându-și trompele și ciulind urechile. Războinicii săriră de pe platformele lor împletite și se apropiară în goană de leșul monstrului, strigând: „Ghișu! ghișu!”

Mai-marele vânătorii din ajun se uită aprobator la cei trei prieteni și le spuse cu glas răgușit și dogit:

— Strașnici războinici trebuie să fiți, dacă ați ținut piept, numai voi trei, spaimei nopților, mâncătorului de negri!

Și îmblânzitorii de elefanți le povestiră străinilor că *ghișu* e o fiară foarte rară și foarte primejdioasă. Ziua se ascunde prin locuri neștiute de nimeni, iar noaptea umblă tăcută, atacă elefanți tineri, rinoceri și puii altor animale mari. Ghișu e grozav de puternic și de îndârjit în luptă: colții lui teribili taie într-o clipă piciorul unui elefant, iar labele dinainte, uriașe, ucid victima, zdrobindu-i oasele.

Cavi îi rugă prin semne pe vânători să-i dea ajutor ca să jupoaie fiara. Patru războinici se apropiară, fără să țină seama de duhoarea grea pe care o răspândea hoitul.

Pielea și capul retezat au fost puse pe un elefant, războinicii îi urcară și pe cei trei străini răniți, apoi elefanții porniră, supuși, în trap grăbit pe întinderea stepei, în timp ce îmblânzitorii îi îndemnau cu ușoare lovituri, folosind pentru asta cuțitele lor încovoiate.

Către amiază, cei trei ajunseră în sat. Războinicii care îi însoțeau strigau în gura mare, de pe înălțimea platformelor, povestind ce faptă săvârșiseră ei, iar mulțimea le răspundea cu vorbe de bun sosit.

Radios, Chidogo ședea lângă Pandion pe platforma largă ce se legăna la cinci coți deasupra pământului. Mereu începea să cânte, dar îmblânzitorii de elefanți îl întrerupeam, făcându-l atent că acestor animale nu le place zgomotul și că nu merg liniștite decât dacă e tăcere.

Patru zile de drum îi despărțeau deja pe cei trei prieteni de așezarea îmblânzitorilor de elefanți. Făgăduielile căpeteniei se împliniseră și ceata foștilor robi primise încuviințarea să plece spre apus împreună cu expediția tribului. Cavi, Chidogo și Pandion, cu rănile încă nevindecate, fuseseră așezați pe unul din cei șase elefanți, iar ceilalți șaisprezece veneau pe jos în urma convoiului. Elefanții mergeau câte o jumătate de zi, uneori și mai puțin, restul timpului mâncau și se odihneau. Cei care mergeau pe jos izbuteau să ajungă elefanții abia cu puțin înainte de căderea nopții.

Îmblânzitorii mânau elefanții pe alte drumuri decât acelea pe care le-ar fi ales foștii robi. Ocoleau pădurile înalte, dar tăiau de-a dreptul poienile și desișurile prin care oamenii ar fi fost nevoiți să-și deschidă singuri cărări. Uriașii cenușii croiau ei drumul, liniștiți. Din când în când, elefantul din frunte era înlocuit cu cel din coada convoiului și trimis să se odihnească în locul lui. În urma elefanților rămâneau poteci printre desișuri, și tovarășii lui Pandion puteau să înainteze fără să aibă nevoie să se folosească de cuțite, fericiți să vadă cât de ușoară le era biruința asupra pădurilor nepătrunse. Cei trei prieteni se simțeau și mai bine încă pe spatele elefantului. Platforma se legăna ușor plutind deasupra pământului, așa că nu-i supărau nici spinii, nici gângăniile, nici șerpii veninoși, nici noroiul mlaștinilor cu apă stătută, nici pietrișul ascuțit al coastelor de stâncă, nici iarba tăioasă și nici crăpăturile adânci și larg căscate ale pământului. Abia acum își dădu seama Pandion cât de atent trebuie să fie omul la primejdiile care-l pândesc

când umblă pe jos prin desișurile pădurilor africane și prin stepe; numai așa poate să scape teafăr, păstrându-și neatinse puterile și voința de luptă de care are nevoie ca să-și urmeze drumul. La lucrul acesta se gândeau cu toții. Așezat pe elefantul care înainta cu puterea nestăvilită a unei stânci, tânărul elin sorbea acum lacom, cu toată făptura lui, culorile, formele și miresmele acestui pământ străin, cu variată viață animală și vegetală. În lumina orbitoare a soarelui, culorile curate ale florilor erau atât de puternice, încât el, omul nordului, simțea o nelămurită emoție. Dar când cerul era acoperit de nori grei, sau când convoiul intra în lumina de amurg a pădurilor pline de umbră, culorile vii se stingeau, iar tonurile, totdeauna aceleași, care făceau trecerea de la o culoare la alta, păreau posomorâte și aspre în comparație cu acelea, delicate și armonioase ca un vis frumos din țara lui.

Convoiul străbătu o limbă de pădure și ajunse iarăși în savana cu dealuri de pământ roșu, în care creșteau copaci fără frunze, cu trunchiuri din care curgea un lichid lăptos. Crengile lor verzi sinilii se înălțau mohorât spre cerul orbitor, iar coroanele, ca potrivite cu foarfeca, ajungeau până la treizeci de coți deasupra pământului. În desișurile acestor copaci drepți și nemișcați nu trăiau nici păsări, nici fiare; liniștea dogorâtă și moartă stăpânea văzduhul deasupra colinelor roșii. Trunchiurile și crengile uriașe păreau sfeșnice turnate din metal verde, iar în vârfurile crengilor ardeau flori nenumărate, mari și roșii, cum ard candelele triste în cimitire. Mai departe, pământul era brăzdat de șanțuri adânci, săpate de ape. Malurile surpate arătau, sub pământul roșu ca focul, straturi de nisip orbitor de alb. Convoiul pătrunse într-un labirint de văi înguste și prăvălite. Pereții lor sfărâmicioși și purpurii se înălțau la o sută de coți de amândouă părțile. Elefanții se strecurau cu băgare de seamă prin această învălmășeală haotică de maluri

surpate, de piramide, de turnuri și de stâlpi subțiri. Pe alocuri, în văgăunele adânci și rotunde ca niște cupe, se întâlneau creste care se risipeau apoi în raze de-a curmezișul fundurilor netede, sau se ridicau în ziduri drepte și ascuțite de pământ fărâmicios. Uneori, când trecea convoiul pe lângă ele, se prăbușeau, și elefanții săreau speriați la o parte. Pământul moale, spălat de ape, își schimba mereu culoarea. După un zid roșu-aprins, se înălța altul galben-ruginiu, apăreau apoi piramide colorate în galben-viu ca soarele, alternând cu straturi ori cu trepte de un alb orbitor. Lui Pandion i se părea că se află într-o țară din basme. În văile acelea adânci, uscate și lipsite de viață, se ascundea, izvorând din natura moartă[133], o lume de culori variate și strălucitoare.

Urmară alte șiruri de creste, acoperite cu păduri, apoi ziduri verzi încercuiră iarăși convoiul, așa fel încât platforma de pe spinarea elefantului părea un ostrov plutind încet pe un ocean de crengi și de frunziș.

Pandion își dădea seama de prudența cu care călăuzele își mânau elefanții. La popasuri le cercetau cu băgate de seamă pielea. „De ce?” îl întrebă tânărul elin pe un băștinaș. Omul cu pielea neagră îi arătă, la cingătoare, un vas făcut dintr-un fruct de copac.

— Nu-i bine, — îi răspunse el, — când elefantului îi crapă pielea sau capătă vreo rană; îndată i se strică sângele și moare. Trebuie să-l ungem îndată cu rășină de leac, din asta pe care o purtăm totdeauna la noi.

Tânărului elin i se păru ciudat că giganții aceia nebiruiți și rezistenți erau, totuși, atât de gingași, dar înțelese rostul prudenței cu care umblau aceste animale inteligente.

Îngrijirea lor era anevoioasă. Locul pentru dormit și pentru odihnă era ales cu grijă, după îndelungate cercetări și sfaturi; elefanții erau legați își înconjurați de un lanț de paznici, care vegheau

toată noaptea. Alți oameni plecau înainte, până departe, să vadă dacă nu cumva sunt pe acolo elefanți sălbatici, iar animalele pe care le întâlneau erau speriate și gonite cu strigăte puternice.

La popasuri cei trei amici stăteau de vorbă cu tovarășii lor de drum. Îmblânzitorii de elefanți, oameni cu înfățișare aspră, le dădeau lămuriri îndeplinindu-le dorința.

Într-o zi, Pandion îl întrebă pe omul cel scund și în vârstă care conducea expediția, de ce se duceau bucuroși să prindă elefanți, când știau ce primejdie cumplită îi paște.

Brazdele adânci din jurul gurii omului se înăspriră și el îi răspunse în silă:

— Vorbești ca un fricos, nu cum arăți a fi. Elefanții sunt puterea poporului nostru: folosindu-i, trăim bine și în belșug, dar asta o plătim cu viețile noastre. Dacă ne-ar fi frică, am duce-o și noi ca triburile care se hrănesc cu șopârle și cu rădăcini. Cei ce se tem de moarte trăiesc flămânzi și rău. Dacă știi că moartea ta înseamnă bunăstarea poporului tău, atunci elefanții sunt puterea poporului nostru: folosindu-i, trăim viteaz în floarea puterilor, a pieri la o vânătoare de elefanți…

Omul care conducea expediția își îngustă posomorât ochii ațintiți asupra lui Pandion.

— Oare voi, străinii, gândiți altfel? Atunci, de ce ați mai străbătut atâtea țări, de ce ați luptat cu oamenii și cu fiarele și n-ați rămas în robie?

Rușinat, Pandion nu-l mai întrebă nimic. Chidogo care era în apropiere, lângă rug, se ridică și se târî șchiopătând, spre un crâng, la vreo două sute de coți de locul unde poposeau. Soarele, în asfințit, poleia frunzele mari și ovale, crengile subțiri tremurau ușor. Chidogo cercetă cu atenție scoarța aspră, plină de umflături, a trunchiurilor subțiri, apoi chiui de bucurie și-și trase cuțitul din teacă. Puțin mai târziu se întoarse la rug, aducând

două legături mari de scoarță de un cenușiu-roșcat. Pe una i-o întinse conducătorului expediției.

— Du-i-o mai-marelui vostru, ca dar de despărțire din partea lui Chidogo, îi zise el. E un leac tot atât de bun ca și iarba fermecată din savana albastră. Dacă o fi cumva bolnav, sau istovit, sau o avea necazuri, să piseze scoarța, s-o fiarbă în apă și să bea. Dar nu mult. Că dacă bea mult, nu mai e leac, ci otravă. Scoarța dă puteri bătrânilor, îi înveselește pe cei întristați și îi înzdrăvenește pe cei slabi[134]. Ține minte copacul și ai să-mi fii recunoscător.

Omul se arătă bucuros de dar și îndată porunci să i se adune cât mai multă scoarță. Chidogo ascunse a doua legătură în pielea ghișului, pe care Cavi o ducea cu el.

A doua zi, elefanții urcară până la un podiș de piatră netedă, unde pâlcuri de tufe înalte și dese, culcate la pământ de vânturi, alcătuiau cocoașe verzi, risipite în iarba cenușie și uscată.

Vântul bătea din față, răcorind plăcut aerul. Pandion tresări: simțea că, o dată cu amestecul de arome care se ridica din frunzișul încălzit al pădurii din vale, adierea aducea o mireasmă nespus de dragă și de mult uitată. Pante pleșuve, mari și ușor înclinate se întindeau până departe. Fâșii negre și pâlcuri de păduri dese tăiau fața lor albăstrie. În zare se ridica un lanț de munți înalți, sinilii.

— Asta e Tengrela, țara mea! strigă Chidogo ca scos din minți.

Toată lumea se întoarse spre el.

Negrul dădea din mâini, plângea în hohote, strâmbându-se cumplit, iar umerii puternici i se zguduiau. Pandion își dădea seama prin ce momente trece prietenul, și totuși un sentiment de invidie parcă îl înțepă dureros; Chidogo se apropia de patrie, pe când el mai avea atâtea de înfruntat până în ceasul fericit când va putea să strige, ca prietenul lui: „Iată patria mea!”

Își lăsă capul în jos și își întoarse, stânjenit, privirea. În clipa aceea n-avea putere să se bucure de bucuria prietenului său.

Elefanții coborau acum o coastă pustie de pământ negru, vulcanic. În lava pietrificată nu creștea niciun fel de vegetație. O terasă netedă, cu nenumărate lacuri mici, le tăie drumul. Între malurile negre se deslușeau bine ochiuri sclipitoare de apă albastră, limpede și adâncă. Pandion tresări: își aminti deodată și foarte clar de Tessa, de ochii ei albaștri, de părul ei negru și des. Și aci, aceste lacuri mici și albastre îl priveau mustrându-l parcă în tăcere, ca și cum însăși Tessa l-ar fi surprins descurajat. Zbură cu gândul în Oiniada. O nerăbdare tulbure și puternică îi ridică pieptul. Se apropie de prieten și-l cuprinse puternic în brațe. Atunci și Cavi își puse mâna lui vânjoasă și bronzată pe mâna neagră a lui Chidogo — și cei trei prieteni își uniră mâinile într-o strângere de fericire deplină.

Elefanții coborau mereu. O vale largă își ridica clinurile de amândouă părțile. Curând se deschise alta, în dreapta. Câteva pâraie, unindu-și apele, alcătuiau un râu repede, tot mai larg pe măsură ce înainta. Elefanții merseră câtva timp pe malul stâng, pe sub poalele unor piscuri surpate. Stâncile din față se trăgeau de o parte și de alta, apa curată a râului curgea acum și mai repede, cu susur vesel, pe sub o boltă de copaci înalți care se ridicau, arcade verzi, de amândouă părțile albiei, largă de cincisprezece coți. Înainte de a ajunge la copaci, elefanții se opriră.

— Aici! porunci omul care conducea expediția. Noi nu mergem mai departe.

Cei trei prieteni coborâră de pe elefanți și se despărțiră de însoțitorii lor. Convoiul trecu râul. Prietenii se uitară îndelung în urma uriașilor cenușii care urcau acum coasta podișului neted, la miazănoapte de râu. Când elefanții se făcură nevăzuți în depărtare, cei trei prieteni suspinară

adânc, cuprinși de păreri de rău. Ca să dea de știre tovarășilor rămași undeva, în urmă, aprinseră un rug.

— Să căutăm trestie și copaci pentru plute, îi propuse Chidogo etruscului. Drumul pe care-l mai avem, îl facem mai repede pe apă. Tu, care ești șchiop, așteaptă-ne la foc și cruță-ți piciorul, încheie negrul, zâmbind cu duioșie stângace către tânărul elin.

Pandion și Cavi îl lăsară pe Chidogo la neamurile lui, pe malul fluviului.

Mireasma mării apropiate îi îmbăta pe cei doi prieteni, crescuți la țărmul ei. Își desprinseră pluta și porniră pe brațul stâng al gurii fluviului, dar după câtva timp se opriră: brațul era înfundat cu nisip. Ieșiră atunci pe malul povârnit. Strecurându-se prin iarba înaltă și încâlcită, trecură peste un șir de coline, apoi, înecându-se de emoție, urcară grăbiți valul de pământ care se ridica de-a lungul malului și rămaseră încremeniți, fără glas, fără suflare.

Întinsul fără sfârșit al oceanului îi amețea, clipocitul domol al valurilor îi zguduia ca tunetul. Iarba plină de spini le venea până la piept. Sus, peste capetele lor, se legănau ca niște pene vârfuri de palmieri. De-a lungul fâșiei de nisip, care acoperea malul încins de razele soarelui, dunga poalei verzi a lanțului de coline părea aproape neagră. Nisipul auriu era tivit cu argint de panglica mișcătoare a spumei, în urma căreia se legănau valurile de un verde străveziu. Mai încolo, o linie dreaptă, orbitor de albă pe fondul adânc, albastru, al oceanului larg, arăta hotarul recifelor de la țărm. Pe cer pluteau încet, ici și colo, pale ușoare și înfoiate de nori. Lângă apă se înălțau deasupra nisipului cinci palmieri. Frunzele lor lungi ori se desfășurau larg în aer, ori se îndoiau în bătaia vântului ca aripile unor păsări cu pene aurii care ar fi plutit, zburlite, deasupra malului. Frunzele

palmierilor, ca turnate din bronz, ascundeau întinsul strălucitor al oceanului. Marginile lor ascuțite păreau tivuri de flăcări vii — atât de mare era puterea soarelui care răzbătea năvalnic prin ele. Vântul umed aducea miros sărat de mare. Adierile calde se scurgeau pe fața și pe pieptul gol al lui Pandion, de parcă i se aruncau în brațe după o lungă despărțire.

Etruscul și elinul se lăsară încet pe nisipul malului răcoros, tare și neted ca podeaua casei părintești.

După ce se odihniră, se aruncară în leagănul mângâietor al valurilor. Marea îi primi salutându-i cu plesnituri ușoare. Se desfătară de mirosul stropilor sărați și despicară, înotând, crestele sclipitoare, până ce rănile lor încă nevindecate, arse de apa mării, începură să-i usture. Ieșiră atunci pe nisip și priviră cu sete depărtarea oceanului, care se desfășura în fața lor ca un pod albastru, unit undeva cu apele mării lor dragi. Aceleași valuri băteau acum și stâncile albe de pe țărmurile Eladei, și malurile galbene ale patriei lui Cavi.

Tânărul elin avea ochii plini de lacrimi, lacrimi de bucurie însă; în clipa aceea nu se mai gândea la depărtarea nesfârșită care-l despărțea încă de patrie. Marea era aci, și dincolo de mare îl aștepta Tessa, îl așteptau toate cele neasemuit de dragi, părăsite și învăluite în vălul negru al anilor de crude încercări și de nenumăratele suferințe, îndurate pe drumuri grele.

Etruscul și elinul stăteau unul lângă altul pe o limbă îngustă de pământ. La spatele lor se înălțau munții masivi, acoperiți de păduri înspăimântătoare — hotarul pământului străin care îi ținuse atâta timp robi ai pustiurilor arzătoare, ai stepelor, ai podișurilor, ai desișurilor umede și întunecoase, prizonieri ai acestui pământ care le luase ani de viață și tot ce ar fi putut da în vremea asta celor dragi lor. Acești ani, în care luptaseră

eroic, în care făcuseră nemaipomenite eforturi ca să-și recapete libertatea, le-ar fi adus onoruri și glorie, dacă luptele și străduințele lor ar fi fost pentru patrie.

Cavi își lăsă mâinile-i grele pe umerii lui Pandion.

— Acum, Pandion, suntem singuri stăpâni pe soarta noastră! strigă el.

În ochii negri, de obicei întunecați, i se aprinsese acum o flacără pătimașă.

— Suntem doi; nu se poate, după ce am răzbit până la țărmul Marelui Arc, să nu ajungem la Marea Verde! Da, o să ne întoarcem. O să-i ajutăm și pe tovarășii noștri libieni, care nu sunt corăbieri tocmai iscusiți…

Tăcut, Pandion încuviință cu capul. Acolo, în fața mării, se simțea cu totul stăpân pe puterile lui.

Glasul lui Chidogo răsună deasupra malului. Însoțit de câțiva oameni din neamul lui, îngrijorați și ei, însoțit și de tovarășii de călătorie, negrul își căuta, speriat, prietenii dispăruți. Se întoarseră cu toții la râu și trecură pe malul celălalt, unde așteptau câțiva boi pentru răniți, poveri și arme.

Călătorii nu mai aveau mult de mers. Chidogo își îndeplinea făgăduiala făcută pe malul Nilului, lângă tovarășii care erau pe moarte după lupta cumplită cu rinocerul: cei nouăsprezece foști robi găsiră cu toții ocrotire duioasă și odihnă în așezarea întinsă din apropierea oceanului, pe malul unui fluviu mare, paralel cu cel pe care plutiseră ei după ce se despărțiseră de îmblânzitorii de elefanți.

Însă pentru Pandion și pentru Cavi a fost deosebit de îmbucurătoare vestea că, acum un an, *Fiii vântului* fuseseră pe acolo după o lipsă de douăzeci de ani. Cei din neamul lui Chidogo numeau Fii ai vântului pe oamenii mării, care încă din vremurile vechi veneau de la miazănoapte la țărmurile Cornului de Miazăzi să cumpere fildeș, aur, buruieni de leac și piei de animale. Localnicii spuneau că Fiii vântului arătau la față ca etruscul și

ca elinul, numai că aveau pielea mai negricioasă și părul mai creț. Cu un an înainte veniseră patru corăbii negre, urmând vechile căi pe care plutiseră și părinții lor. Fiii vântul îi făgăduiseră să vină iarăși îndată ce se vor stâmpăra furtunile pe Marea Cețoasă. După socotelile oamenilor pricepuți, mai rămăseseră vreo trei luni până la sosirea corăbiilor. Pandion și Cavi s-ar fi gândit să-și facă singuri o corabie, dar ar fi pierdut cu lucrul prea mult timp, și apoi drumul pe care aveau să-l urmeze le era cu totul necunoscut. Îi îngrijora pe amândoi gândul că oamenii mării nu-i vor primi pe corăbii, pe ei și pe cei zece tovarăși. Dar Chidogo, făcând cu ochiul și zâmbind misterios, le spunea că avusese el grijă și de asta.

Nu le rămânea decât să aștepte, speriați de necunoscut. Fiii vântului puteau să nu se arate încă douăzeci de ani de aci încolo. Etruscul și elinul se linișteau doar la gândul că, dacă navele nu veneau la sorocul fixat, or să-și înjghebe ei singuri o corabie.

Întoarcerea lui Chidogo a fost un mare eveniment, prilej de multe serbări. Pandion se săturase de-atâtea ospățuri și se plictisise să tot audă laudele fără sfârșit care i se aduceau pentru vitejia lui. Obosise vorbind mereu despre țările dragi sufletului său și despre întâmplările pe care le trăise.

Bineînțeles că Chidogo, mereu înconjurat de rude și de oameni din tribul lui și încântat de admirația femeilor, nu mai era tot timpul cu Pandion și cu Cavi. Cei trei prieteni începură să se întâlnească mai rar decât în șenă sau în drumul lor nesfârșit prin Africa. Acum, Chidogo avea de străbătut drumul propriei sale vieți, altul decât al prietenilor săi. Parte din tovarășii de drum ai lui Chidogo, oameni din triburi înrudite cu al lui, se împrăștiaseră repede care încotro. Nu mai rămăseseră decât etruscul, elinul și cei zece libieni,

care-și puseseră nădejdea, pentru întoarcerea lor în patrie, în Pandion și în Cavi.

Stăteau toți doisprezece într-o colibă încăpătoare, de argilă uscată la soare, de un verde cenușiu, dar Chidogo le dădu, lui Cavi și lui Pandion, o frumoasă colibă cu acoperișul ca o cupolă, aproape de casa lui. După atâția ani de rătăciri, Pandion putea să se odihnească iarăși pe un pat. Oamenii de acolo n-aveau obicei să doarmă pe jos, pe blănuri sau pe grămezi de iarbă, ci făceau rame de lemn cărora le adăugau picioare, iar în rame așezau plase împletite din mlădițe, care răsfățau trupul și pe care Pandion își odihnea minunat piciorul bolnav.

Elinul avea acum mult timp liber și făcea plimbări lungi pe malul mării, singur sau cu Cavi, ascultând ropotul ritmic al valurilor. Trăia într-o stare de permanentă neliniște. Sănătatea lui, deplină și viguroasă, slăbise în urma drumurilor făcute în clima aceea prea caldă, cu care nu era obișnuit. Se schimbase mult, și-și dădea seama de această schimbare. Pe vremuri, înaripat de tinerețe și de dragoste, avusese tăria să-și părăsească iubita, casa și țara în care se născuse, din dorința de a învăța arta celor vechi, de a vedea alte locuri, de a cunoaște viața.

Acum știa cât de amară e durerea, cunoștea trista captivitate, apăsarea deznădejdii, munca dobitocească de rob și se întreba, cu îngrijorare, dacă nu cumva inspirația creatoare i se risipise și dacă mai avea puterea să ajungă un mare artist. Simțea însă că din tot ce îndurase și din tot ce văzuse adunase multă experiență și amintiri de neuitat.

Se uita cu drag la darul primit de la tatăl Irumei, la sulița pe care o purtase cu el prin păduri și prin stepe și care nu numai o dată îl scăpase din primejdii de moarte — dar îl durea gândul că o pierduse pe Iruma. Arma aceea îi părea un simbol al vredniciei, al curajului bărbătesc în lupta cu

natura, singură stăpânitoare peste întinsurile fierbinți ale Africii. Mângâia ușor tăișul lung, înainte de a-l vârî în teaca cusută de Iruma. Bucățica aceea de piele împodobită cu blană pestriță era tot ce-i mai rămăsese de la fata gingașă și dragă, pe care o întâlnise la o răscruce a drumului anevoios spre patrie. Gândindu-se așa, Pandion își întorcea privirile spre munții întunecați — hotarul țărilor pe care le străbătuse până la ocean. Șirul zilelor de drum fără sfârșit i se ivea, plutind nedeslușit înaintea ochilor…

Mai presus de toate stătea însă chipul Irumei, viu ca o ispită pe care nu putea s-o înfrunte, așa cum îl văzuse pentru cea din urmă oară, lângă trunchiul copacului cu flori roșii ca făcliile… Și Pandion simțea că inima îi bate mai repede. Și-o închipuia limpede pe fată, cu pielea ei lucie, neagră și fragedă, cu ochii ei puși pe glumă, în care jucau flăcări tremurătoare… Parcă era acolo și îi vorbea duios, lipindu-și obrăjorul ei rotund de obrazul lui…

Încetul cu încetul începu să vadă cum trăia poporul vesel și curajos al lui Chidogo. Înalți, cu pielea neagră bătând în arămiu, toți bine făcuți, oamenii din neamul lui Chidogo se îndeletniceau mai ales cu agricultura. Cultivau palmieri pitici, cu fructe pline de ulei și uriașe plante cu foi gigantice care ieșeau în chip de evantai din mănunchiurile tulpinilor moi. Aceste plante făceau ciorchini grei de fructe lungi, galbene și îndoite ca secera, cu miez cărnos, dulce și parfumat[135]. Poporul se hrănea mai ales cu ele, de aceea culegea cantități uriașe. Lui Pandion îi plăceau nespus. Oamenii le mâncau crude, fierte ori prăjite în ulei. Localnicii se mai îndeletniceau și cu vânătoarea, căutau fildeș și blănuri, culegeau nuci vrăjite, mari cât castanele, din acelea cu care se vindecase Pandion de boala lui ciudată — și creșteau vite cornute și păsări.

Printre ei erau mulți meșteri iscusiți — constructori, fierari și olari. Pandion admira

lucrările numeroșilor artiști care, prin măiestria lor, nu erau mai prejos de Chidogo.

Casele mari, făcute din blocuri de piatră cioplită, din cărămidă nearsă, ori pe de-a-ntregul din argilă tare, erau împodobite cu ornamente complicate și frumoase, bine scoase în relief pe fața zidurilor. Uneori casele erau zugrăvite cu fresce în culori, care-i aminteau lui Pandion picturile din ruinele antice pe care le admirase în Creta. Pe vasele de lut, cu forme alese, descoperea desene minunate, executate cu mult gust. Nenumărate statui de lemn zugrăvit se găseau în clădirile adunărilor obștești și prin casele căpeteniilor. Unele statuete de oameni și de animale îl încântau pe Pandion prin adevărul expresiei și prin trăsăturile caracteristice bine prinse, dar, după părerea lui, aceste sculpturi dovedeau că maeștrii nu pătrunseseră încă tainicele frumuseți ale formei cum nu le pătrunseseră nici cei din Aigyptos. Sculpturile din Ta-Chemt erau înghețate, înfățișau atitudini moarte și lipsite de mișcare, cu toate că lucrările de amănunt dovedeau o execuție fină și elegantă, o măiestrie dobândită prin secole de muncă. Sculptorii din neamul lui Chidogo, dimpotrivă, dădeau o impresie ascuțită de viață, dar numai în unele amănunte răzlețe, pe care le subliniau înadins. Gândindu-se la operele executate de localnici, tânărul elin începu să-și dea seama, încă nedeslușit, că mijlocul de a sculpta desăvârșit trebuie să fie cu totul altul decât dorința oarbă de a copia natura, sau decât încercările de a oglindi impresii răzlețe.

Poporul lui Chidogo era iubitor de muzică și cânta din instrumente complicate, făcute din șiruri lungi de scândurele legate între ele prin bostănei lunguieți, uscați[136]. Unele cântece, triste, cu sunete largi și calde, îl tulburau adânc pe Pandion și-i aduceau aminte de cântecele din patrie.

Etruscul ședea în fața colibei, lângă vatra stinsă și mesteca niște foi înviorătoare[137], răsfirând

îngândurat spuza încă fierbinte în care copsese câteva fructe galbene: învățase să scoată din ele făină pentru turte.

Pandion ieși din colibă, se așeză lângă el și începu să se uite, fără vreun gând anumit, când la șirurile de colibe înalte, când la trecători.

Lumina blândă a înserării se așternea pe potecile prăfuite ori se stingea printre crengile încremenite ale copacilor plini de umbră.

Cum se uita așa, îi atrase atenția o femeie care trecea prin fața lor. O văzuse încă din primele zile după sosirea în cetatea lui Chidogo, dar de atunci nu mai avusese prilejul s-o întâlnească. După cât aflase Pandion, era soția unei rude a lui Chidogo și o chema Nyora. Frumoasă chiar între frumoasele aceluiași trib, Nyora trecea încet, mândră ca orice femeie care-și dă seama de farmecul ei. Tânărul elin o privea cu încântare și dorința fierbinte de a crea opere de artă se aprinse fără veste în el cu vechea ei putere.

Cu trupul înfășurat într-un veșmânt de pânză de un albastru-verzui strâns în jurul mijlocului, Nyora se împodobise cu un șirag de mărgele azurii, cu cercei masivi în chip de inimă și cu o brățară îngustă de aur la mâna stângă. Ochii ei mari priveau liniștit pe sub genele dese. Părul scurt, strâns pe creștet într-o împletitură meșteșugită, îi alungea capul. Umerii obrajilor i se rotunjeau, ușor proeminenți dedesubtul ochilor, ca la copiii sănătoși și bine hrăniți din neamul elinilor.

Pielea neagră și netedă, atât de netedă încât trupul femeii părea de metal, sclipea în bătaia soarelui, iar luciul ei de aramă căpăta nuanțe aurii. Gâtul înalt, ușor înclinat înainte, sprijinea portul mândru al capului.

Pandion admira trupul înalt și mlădios al Nyorei, ușurința și ritmul stăpânit al mișcărilor ei: femeia înfățișa, parcă, pe una din cele trei Harite[138], zeițe care, după credința lui, dădeau

viața frumuseții și o înzestrau cu un farmec nebiruit.

Etruscul îl atinse ușor pe Pandion cu bastonașul pe cap.

— De ce nu dai fuga după ea? întrebă el, prefăcându-se supărat. Voi, elinii, umblați cu ochii după orice femeie…

Pandion se uită senin la prietenul lui ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru întâia oară; apoi îl cuprinse cu avânt pe după umeri.

— Ascultă, Cavi, știu că nu-ți place să vorbești despre tine… dar te întreb: nu te impresionează de loc femeile? Nu vezi ce minunate sunt? Nu simți că și ele fac parte din tot ce vedem în jurul nostru, — și arătă cu mâna împrejur, — din mare, din soare, din lumea cea neasemuită?

— Da' de unde! Eu, când văd un lucru frumos, îmi vine să-l mănânc! râse etruscul, apoi urmă, serios: Glumesc. Nu uita că sunt de două ori mai bătrân decât tine și că văd mai bine, dincolo de partea luminoasă a lumii, cealaltă parte, întunecată, urâtă. Tu ai și uitat de Ta-Chemt, — și Cavi arătă semnul roșu de pe umărul lui Pandion, — dar eu nu uit nimic. Și mi-e necaz pe tine: tu ai să săvârșești lucruri frumoase, pe când eu, în luptă cu puterile întunericului, nu pot decât să distrug…

Tăcu o clipă, apoi încheie, mișcat:

— Tu nu te gândești cât se cuvine la ai tăi, la cei din patrie… Eu nu mi-am văzut de atâția ani copiii, nu știu măcar dacă mai trăiesc, nu știu dacă mai trăiește măcar unul din tot neamul meu… Iar dacă n-au pierit, cine știe cum o duc acolo, înconjurați de triburi vrăjmașe…

Durerea din glasul acelui om, de obicei liniștit, umplu sufletul lui Pandion de milă. Se gândea cum ar putea să-și mângâie prietenul? Dar în același timp vorbele etruscului îl înțepaseră dureros: „*Nu te gândești cât se cuvine la ai tăi, la cei din patrie*”… Cum a putut Cavi să vorbească așa?… Credea oare că pentru el, pentru Pandion, Tessa,

bunicul și Agenor nu însemnau inimic? Sau, dacă știa cât prețuiesc, credea că ar trebui să fie și el veșnic posomorât, să nu se pătrundă de neasemuita varietate a aspectelor vieții, să nu caute a înțelege frumusețea? Pandion se încurca în gânduri contradictorii și nu putea să-și dea seama ce se petrece în sufletul lui. Sări în picioare și-l rugă pe Cavi să meargă cu el la scăldat. Porniră amândoi peste dealurile dincolo de care, la cinci mii de coți departe de sat, clipoceau apele mării.

Cu câteva zile mai înainte, Chidogo chemase bărbații și tinerii tribului și le spusese că tovarășii lui care așteptau corăbiile n-aveau nimic, doar câte o suliță și câte o bucată de stofă în jurul șoldurilor, atât. Iar Fiii vântului n-or să-i ia așa, fără plată, pe corăbiile lor.

— Dacă fiecare din noi, — încheiase Chidogo, — ar da câte ceva, prietenii mei străini s-ar putea întoarce acasă. Ei mi-au ajutat să scap din robie. Fără ei, nu v-aș mai fi văzut.

Oamenii făgăduiseră cu toții. Atunci Chidogo, prinzând curaj, le propusese să meargă cu el pe podișul aurifer. Iar cei care nu vor putea merge, să dea fiecare ce o vrea: fildeș, nuci vrăjite, câte o piele de fiară sau câte o bucată de lemn scump.

A doua zi Chidogo își vestise prietenii că pleacă la vânătoare, dar nu-i luase cu el, îndemnându-i să-și cruțe puterile pentru drumul pe care aveau să-l facă.

În felul acesta, tovarășii lui de drum nu puteau să-i cunoască adevăratele planuri. Cu toate că se gândeau mereu, cu îngrijorare la plata călătoriei, cei doi nădăjduiau totuși că Fiii vântului îi vor lua ca vâslași. Pandion plănuia, într-ascuns de Chidogo, să folosească pietrele sudului pe care i le dăruise bătrânul cârmuitor. La rândul lui, Cavi, tot fără să-i spună nimic lui Chidogo, adună libienii, la două zile după plecarea lui, și o luă în susul fluviului, cu gândul să găsească prin apropiere lemn negru[139], să despice câțiva copaci și să

aducă despicăturile până în sat pe plute de lemn ușor, ca să nu se cufunde.

Pandion șchiopăta încă, de aceea Cavi îl lăsă acasă, cu toate că tânărul protesta și se arăta indignat că prietenii îl părăseau a doua oară, ca și atunci când plecaseră să vâneze girafe. Semeț, scoțându-și barba înainte, Cavi îi spuse că nici atunci nu-și pierduse vremea în zadar și că n-avea decât să facă și acum același lucru. Pierzându-și glasul de mânie, elinul fugi, dar etruscul îl ajunse și, bătându-l pe spate, îi ceru iertare, apoi căută să-l convingă că înainte de toate trebuie să se facă pe deplin sănătos.

Până la urmă Pandion se supuse și, la gândul că nu mai era decât un biet infirm, se grăbi să se ascundă în colibă, ca să nu fie de față la plecarea prietenilor lui teferi.

Rămas singur, simți și mai mult încă nevoia să-și mai încerce odată puterile, după încercarea fericită cu bustul îmblânzitorului de elefanți. În anii din urmă ochii lui văzuseră atâtea nenorociri și atâtea distrugeri, încât nu mai voia să întrebuințeze argila prea puțin trainică, ci visa să sculpteze o operă din material solid. Dar acest material îi lipsea și, chiar dacă l-ar fi avut la îndemână, îi lipseau sculele necesare.

Pandion admira adeseori piatra lui Iahmos, amuleta care până la urmă îl scosese la mare, cum pretindea naivul Chidogo, înclinat să creadă în puterea magică a unor obiecte.

Limpezimea și tăria pietrei îi dădură ideea să taie o gemă, dar gândindu-se bine, înțelese că nu se putea, piatra lui Iahmos era mai dură decât toate cele care se foloseau în acest scop în Elada. Acolo erau tăiate cu un fel de corindon, piatră și mai tare, adusă din insula Naxos[140]. Dar deodată își aduse aminte că avea — dacă era adevărat ce-i spusese căpetenia îmblânzitorilor de elefanți — câteva pietre mai tari decât toate pietrele din lume.

O scoase pe cea mai mică, îi trecu ușor muchea ascuțită pe marginea cristalului verde-albăstrui și văzu că pe fața netedă și tare rămânea o dungă albă. Atunci apăsă mai cu nădejde — și piatra tăie o brazdă adâncă, așa cum taie un cuțit de bronz negru într-o bucată de marmură moale. Într-adevăr, pietrele sudului erau mai tari decât toate pietrele pe care le cunoscuse Pandion până atunci. Prin urmare găsise material pentru cuțitul magic care îi va ușura sarcina!

Zdrobi o piatră din cele mici, adună cu grijă toate cioburile ascuțite și le lipi, cu rășină tare, la capetele câtorva bețișoare de lemn. Își făcu, așa, zece cuțite de diferite grosimi, atât pentru lucrul în adâncime cât și pentru liniile cele mai subțiri. Dar ce avea să reprezinte el în neasemuitul cristal verde-albăstriu, găsit de Iahmos printre ruinele unui templu vechi de mii de ani, adus apoi întreg până la marea al cărei simbol fusese, atât de mult timp, în captivitatea din țara înăbușitoare a Ta-Chemt-ului? Prin mintea lui Pandion treceau imagini nedeslușite.

Ieși din sat și rătăci singur până ajunse la mare. Rămase mult pe o piatră când privind în depărtări, când urmărind jocul valurilor care se rostogoleau, ușoare, până la picioarele lui. Se însera, amurgul grăbit șterse sclipirile mării, mișcările valurilor nu se mai vedeau și întunericul adânc al nopții părea de nepătruns. Dar mai târziu, când pe cer se aprinse puzderie de stele strălucitoare, luminițele mici și vii legănate de valuri treziră iarăși la viață marea, până atunci nemișcată. Cu capul dat pe spate, cu fața spre cer, tânărul elin căuta să prindă liniile constelațiilor necunoscute. Ca și în patrie, Calea Laptelui trecea, arc, peste tot firmamentul, ca un pod de argint. Aci însă era mai îngustă. Un capăt al ei era adânc despicat și împrăștiat în pete luminoase printre fâșiile largi de întuneric. Mai la o parte și mai jos ardeau, cu lumină albă-albăstrie, două îngrămădiri de stele[141]. Lângă ele se

deslușea bine o pată mare, cu totul obscură. În chip de pară, ca un bulgăre de cărbune ce s-ar fi așezat acolo între ochi și stele[142]. Pandion nu văzuse niciodată o priveliște ca aceea pe cerul iubit al nordului. Contrastul dintre pata aceea neagră și norii cei albi îl uimi, și i se păru că vede în ei deosebirea esențială dintre patria lui și ținuturile de la miazăzi — negrul și albul — în cea mai categorică și mai limpede expresie a acestei îmbinări. Era însuși sufletul Africii, imaginea ei, așa cum le simțea Pandion în clipa aceea: dungile negre și albe ale unor cai neobișnuiți, pielea neagră a indigenilor care ieșeau în evidență, dinții albi și albul ochilor, obiecte făcute din lemn negru îmbinat cu lemn alb ca perla, coloane negre și coloane albe de copaci în păduri, lumina orbitoare a savanei și întunericul din adâncul pădurilor, stânci negre cu dungi albe de cuarț — și multe alte imagini la fel trecură amețitor de repede prin mintea lui Pandion.

În patrie, pe țărmurile sărace și sterpe ale Mării Verzi, era cu totul altfel. Acolo fluviul vieții nu năvălea ca un torent sălbatic, iar albul și negrul nu se ciocneau atât de brutal.

Pandion se ridică. Oceanul necuprins, dincolo de care se afla Oiniada lui, îl despărțea de Africa. În spatele lui, țara la care nu se mai gândea rămăsese mohorâtă, după umbrele adânc întunecate ale munților. În fața lui se legănau alergând pe valuri lumini — stelele oglindite în apă — și marea se contopea, acolo, la miazănoapte, cu Elada lui iubită… Iar la țărmul ei, era Tessa. Ca să se întoarcă în patrie, cu dragostea pentru Tessa în suflet, luptase și trecuse el prin sânge, prin nisipuri, prin arșiță și prin beznă, prin nenumăratele primejdii cu care îl amenințaseră și fiarele și oamenii.

Tessa cea dragă, dar care e atât de departe! Tessa la care nu putea ajunge i se părea acum asemenea stelelor tulburi de deasupra mării, din locul unde

Căușul nordic își scaldă marginea în apă, dincolo de zare.

Și se hotărî să taie în piatră un simbol al mării: Tessa stând pe mal.

Pandion strânse cu atâta furie cuțitul între degetele lui puternice, încât bețișorul de lemn tare se rupse. De câteva zile stătea aplecat asupra pietrei lui Iahmos, cu inima zvâcnindu-i puternic și înfrânându-și cu toată tăria voinței nerăbdarea de creator, când tăind ferm linii lungi, când șlefuind cu nespusă băgare de seamă cele mai ușoare asperități. Imaginea se limpezea, artistul izbutise să înfățișeze bine figura; o avea înaintea lui pe Tessa, înaltă și mândră, așa cum fusese în ceasul despărțirii lor la capul Achelon. O săpase adânc în piatra străvezie și acum se putea desluși plastic, în albastrul mat pe fața netedă ca oglinda, șuvițele de păr ce se lăsau în linii subțiri, ușoare și nesilite, pe umărul rotund, dulce, arcuit. Pandion avu o clipă de șovăire, ca și cum și-ar fi pierdut pe neașteptate avântul creator, dar își veni în fire și, mai sigur de sine ca oricând, tăie îndată, adânc, conturul delicat al trupului. Eleganța precisă a liniilor îl liniști: izbutise. Dar după ce șlefui fața pietrei și imaginea apăru clară, își dădu seama surprins că n-o sculptase pe Tessa: în linia șoldurilor, în liniile genunchilor și ale bustului ieșea la iveală, viu, trupul Irumei, iar unele trăsături dovedeau, fără doar și poate, că îl mai inspirase și frumoasa Nyora… Nu, imaginea n-o înfățișa pe Tessa, nu înfățișa o fată elină, ci un chip abstract. Dar Pandion voise altceva: s-o reprezinte pe Tessa, pe Tessa cea vie și iubită… Încordându-și mintea, încercă să purifice imaginea ei de impresiile adunate în anii din urmă, până își dădu seama că cele mai noi erau cele mai limpezi.

Lucrurile merseră și mai rău atunci când înțelese că nu izbutise să înfățișeze natura vie. Atâta timp cât liniile erau abia schițate, imaginea trăia. Dar

îndată ce încerca s-o transpună în imagine plastică, trupul viu încremenea, înghețat și amorțit. Nu, nu pătrunsese încă tainele artei și nici această operă nu era vie, deoarece nu izbutise să-și realizeze ideea!

Înciudat, Pandion își rupse cuțitul, apoi luă piatra și începu s-o cerceteze de la depărtarea brațului întins: nu, nu putea s-o înfățișeze pe Tessa, nu putea desăvârși minunata gemă!

Prin piatra străvezie treceau razele de soare, împrumutându-i reflexe aurii, ca ale mării lui iubite… Lăsă neatins câmpul neted de pe fațeta cea mare a cristalului și săpă imaginea fetei în dreapta, chiar lângă margine. În piatră, ca pe malul mării, se ivi o fată… Dar nici asta nu era Tessa. Avântul cu care Pandion muncise zilnic din zori și până seara, așteptând apoi nerăbdător ziua următoare, îl părăsi din nou. Așeză piatra la loc, își strânse cuțitele și-și destinse spatele obosit. Durerea înfrângerii îi era oarecum ușurată de conștiința că putea realiza frumosul… numai că acest frumos era searbăd în comparație cu chipul viu! Prins cu totul de munca lui, Pandion nu-și mai aștepta prietenii, când un băiat veni în goană și-i risipi gândurile apăsătoare.

— S-a întors omul cu barba deasă și te cheamă la râu! îl vesti, mândru de însărcinarea primită, trimisul lui Cavi.

Faptul că etruscul rămăsese lângă fluviu și-l chema acolo, îl neliniști pe Pandion. Porni deci grăbit spre mal, pe poteca șerpuitoare dintre tufele cu spini. De departe văzu pe coasta de nisip un grup de oameni adunați în jurul unui snop de trestii. Un om zăcea întins acolo. Pandion o luă la goană, căutând să nu calce prea tare pe piciorul încă șubred, și intră în cercul tăcut al tovarășilor de drum. Văzu atunci că omul care zăcea era tânărul libian Tachel, unul din grupul celor evadați prin deșert, și se lăsă în genunchi lângă trupul neînsuflețit. Pe dinaintea ochilor îi trecu valea

îngustă și înăbușitoare dintre coastele munților și întinderile de nisip, pe unde se târâse și el aproape mort de sete. Tachel era printre cei care, în frunte cu Ahmi, mort apoi, îi ieșiseră în întâmpinare aducându-i apă de la izvor. Abia acum când îl vedea pe Tachel mort, își dădea seama cât de scump și cât de apropiat îi era fiecare din tovarășii lui de răscoală și de rătăciri. Ajunsese să se simtă una cu ei și nu-și închipuia cum ar mai putea să trăiască singur. Cât îi știa aproape, în pace și în siguranță, prinși de treburile lor, putea să nu-i vadă săptămâni întregi, dar acum, greutatea acestei pierderi îl uluia. Și cum stătea așa, în genunchi, îi aruncă etruscului o privire întrebătoare.

— L-a mușcat un șarpe în desiș, îl lămuri Cavi, trist, acolo unde căutam lemn negru. Nu cunoșteam leacul… oftă din greu etruscul. Am lăsat tot la pământ și ne-am întors cu plutele. Când l-am scos pe mal, Tachel trăgea să moară. Te chemasem să-ți iei rămas bun de la el cât mai trăiește. Acum e prea târziu…

Cavi nu sfârși vorba, își lăsă capul în jos și începu să-și frângă mâinile.

Pandion se ridică. Moartea lui Tachel îi părea cu totul nedreaptă și absurdă. Nu murise în vreo luptă glorioasă, în vreo încleștare cu fiarele — ci acolo, în satul liniștit, lângă marea care le făgăduia tuturor întoarcerea după ce săvârșiseră atâtea fapte de vitejie, după ce dăduseră dovadă de atâta statornică bărbăție cu prilejul drumului lor îndelungat! Asta îl durea mai mult pe tânărul elin. Simțea că-i vin lacrimi în ochi. Ca să se stăpânească, își îndreptă privirea spre fluviu. De amândouă părțile malului nisipos, se înălțau zăvoaie dese, adevărate ziduri verzi, îngrădind întinsul apei. O colină de nisip alb se ridica acolo ca în mijlocul unei porți deschise. La marginea zăvoiului, se vedeau copaci albi, noduroși și strâmbi, cu frunziș mărunt. Toate crengile erau îmbrăcate în panglici înfoiate de flori colorate în

roșu aprins[143], ale căror mănunchiuri, late ca penele, păreau fâșii alcătuite din linii scurte, așezate de-a curmezișul pe lujerele subțiri, dintre care unele se îndoiau, altele se ridicau drept spre cer. Florile ardeau purpurii, iar copacii albi se înălțau în mijlocul porților verzi, ca făcliile funerare de la poarta Aidului[144], spre care plecase acum sufletul lui Tachel. Apa fluviului, tulbure și presărată cu bancuri de nisip galben, curgea încet spre mare. Sute de crocodili zăceau tolăniți pe mal. Pe o limbă de pământ, aproape de Pandion, reptilele uriașe stăteau, nenumărate și somnoroase, cu gurile larg căscate. În lumina soarelui, gurile lor păreau găuri negre, pe care colții cumpliți le tiveau cu pene albe. Trupurile crocodililor se lățeau, ca turtite sub propria lor greutate. Pe pielea acoperită cu solzi treceau zbârcituri lungi, urmând linia spinărilor late, pe care se vedeau șiruri de plăci cărnoase pline de țepi mai deschiși la culoare decât intervalele dintre ele, de un verde aproape negru. Labele, ciudat articulate, se răsuceau în afară. Din când în când, câte una din dihăniile târâtoare mișca din coada ei lungă și crestată, lovind-o pe cea de alături. Tulburată din somn, aceasta își închidea gura și atunci clănțănitul dinților ei se auzea până departe pe fluviu,

Tovarășii ridicară mortul și, tăcuți, se îndreptară spre sat, sub privirile îngrijorate ale localnicilor care se adunau din toate părțile. Pandion rămăsese în urmă, departe de Cavi. Etruscul se simțea vinovat: el avusese ideea să ducă oamenii pe locurile acelea, după lemn negru. Mergea alături de tristul convoi, mușcându-și buzele și ciupindu-și barba.

Și pe Pandion îl chinuiau remușcările, și el se simțea vinovat; nu era bine că se lăsase tulburat de chipul unei fete iubite. Datoria lui era să înfăptuiască o operă în amintirea prieteniei, în amintirea luptei acestor oameni care trecuseră,

strâns legați, prin toate încercările, solidari în fața morții, a foamei și a setei în zilele dureroase de grea pribegie. „Cum de nu mi-a venit în minte acest lucru?” Cum putuse să uite prietenia ce se născuse în lupta lor pentru libertate? Neizbânda de acum nu fusese o simplă întâmplare: îl pedepsiseră zeii pentru nerecunoștința lui… Iar suferința de astăzi să-i fie de învățătură și altă dată să deschidă ochii mai bine…

Norii ca cenușa, cu nuanțe violete, plutiră câtva timp jos, apoi se urcară greoi pe cer în masă compactă, ca o turmă de bivoli înghesuiți. Din depărtare se auzea tunând. Venea o ploaie torențială și oamenii se grăbeau să adune prin colibe lucrurile împrăștiate pe afară.

Cavi și Pandion abia avură timp să se adăpostească în coliba lor și cupa necuprinsă a cerului se și răsturnă. Urletul apei acoperi bubuiturile tunetului. Dar, ca totdeauna, ruperea de nori trecu repede. Plantele răspândeau acum mireasmă iute în aerul proaspăt și umed, nenumărate pârâiașe susurau ușor, scurgându-se spre fluviu și spre mare, copacii plini de apă fremătau înăbușit în bătaia vântului, dar freamătul lor era trist, greoi și nu avea nimic din foșnetul ușor care dădea viață frunzișului în zilele cu vreme bună. Cavi ascultă câtva timp freamătul copacilor, apoi izbucni:

— Eu sunt vinovat, vinovat fără iertare, de moartea lui Tachel. Eu, fiindcă am plecat fără călăuză încercată în țara asta străină pentru noi, unde neatenția înseamnă moarte. Lemn negru tot n-am găsit, iar unul din cei mai buni tovarăși zace acum pe mal, sub un morman de pietre… Am plătit prea scump prostia mea. Nu mai am curaj să plec! N-avem ce le da Fiilor vântului!

Fără să-i răspundă, Pandion scoase din punga lui un pumn de pietre sclipitoare și i le întinse etruscului. La început Cavi încuviință cu capul, apoi o îndoială îi umbri fața:

— Dacă Fiii vântului nu cunosc prețul acestor pietre, s-ar putea să nu le primească. Cine-a mai auzit, în țările noastre, de asemenea pietre? Cine-o să le cumpere ca nestemate? Cu toate astea…

Etruscul rămase pe gânduri.

Pandion se înspăimântă: această presupunere a lui Cavi nu-i venise în minte, nu se gândise că pietrele lui ar fi putut să treacă în ochii negustătorilor drept lucruri fără niciun preț. Tulburarea și frica de viitor îl făcură să-și tragă, tresărind, mâna în care ținea pietrele. Văzând îngrijorarea de pe fața prietenului său, etruscul urmă:

— Cu toate astea am auzit, pe vremuri, că uneori se aduceau în Cipru și în Caria din răsăritul îndepărtat pietre străvezii, foarte tari, care erau mult prețuite. S-ar putea ca Fiii vântului să le cunoască…

A doua zi după ce vorbise cu Cavi, Pandion o luă pe cărare către poalele munților, pe unde creșteau copacii cei cu fructe galbene. Se apropia timpul când trebuia să se întoarcă și Chidogo. Cei doi prieteni îl așteptau cu nerăbdare. Etruscul și elinul se hotărâseră să se sfătuiască și cu el și să-l întrebe cum ar putea găsi obiecte de preț pentru Fiii vântului. Îndoielile lui Cavi doborâseră convingerea lui Pandion că pietrele sudului ar avea vreo valoare și acum tânărul elin era îngrijorat. Se îndrepta spre munți în nădejdea nelămurită că va întâlni ceata prietenului negru. Dar mai ales voia să fie singur și să se gândească la noua lui operă, pe care o vedea tot mai deslușit în minte. Mergea ușor pe pământul tare și bătătorit al cărării. Nu mai șchiopăta acum, ci pășea sprinten ca înainte. Se încrucișa pe drum cu localnici încărcați cu ciorchini de fructe galbene. Oamenii își arătau dinții albi, zâmbindu-i prietenește, ori fluturau frunze în chip de salut. Cărarea făcea o cotitură spre dreapta. Pandion mergea acum între două ziduri neîntrerupte de verdeață vie, poleită cu aurul

pe care-l revărsa soarele strălucitor. În lumina aceea fierbinte văzu deodată o femeie. Pandion o recunoscu: era Nyora care, mișcându-se domol, alegea fructele cele mai verzi din ciorchinii la care putea să ajungă și le punea într-un paner înalt. Pandion se trase în umbra frunzelor uriașe. Simțul lui de artist îi alungă din minte orice alt gând. Femeia trecea de la un ciorchine la altul, se mlădia, aplecându-se spre paner, apoi se ridica din nou în vârfurile picioarelor, cu tot trupul întins și cu brațele înălțate spre fructe. Soarele trimitea reflexe aurii pe pielea ei, neagră și netedă; pe pânza vie de verdeață. Nyora se săltă ușor și, aplecându-și mult trupul pe spate, întinse mâinile spre desișul de foi catifelate. Impresionat, Pandion nu luă seama și se agăță de o tulpină care foșni ușor tulburând liniștea. Nyora se întoarse repede, rămase o clipă nemișcată, apoi îl recunoscu pe Pandion. Trupul încordat ca o strună se destinse, femeia respiră liniștit și-i zâmbi tânărului artist. Dar Pandion nu mai vedea nimic; un strigăt de încântare îi izbucni din piept și ochii lui cu reflexe aurii, larg deschiși, o priveau pe Nyora fără s-o vadă. Doar gura i se deschise într-un zâmbet ușor. Femeia se trase un pas îndărăt, rușinată. Deodată străinul se întoarse și o luă la fugă, strigând ceva într-o limbă pe care ea n-o pricepea.

Dintr-o dată, Pandion făcuse o mare și neașteptată descoperire. Fără voie și fără odihnă, toată atenția lui se îndrepta stăruitor spre ea, toate gândurile lui se învârteau neîntrerupt în jurul ei. Acea descoperire el n-ar fi făcut-o dacă n-ar fi văzut atât de multe în viață, dacă n-ar fi comparat între ele toate câte le văzuse și dacă nu și-ar fi căutat pe dibuite o cale nouă, numai a lui. Ce e viu nu poate fi cuprins în nemișcare! În trupul viu și neasemuit în frumusețea lui, nu poate să zacă niciodată nemișcarea moartă: nemișcarea nu e decât o stare de odihnă, adică o clipă de oprire a unei mișcări sfârșite, înainte de a începe alta, în

sens contrar. Dacă surprinzi această clipă, ea va trăi chiar dacă e reflectată în piatră.

Iată ce văzuse Pandion la Nyora atunci când femeia, încremenită de spaimă, rămăsese nemișcată ca o statuie de metal negru. Tânărul elin se furișă într-o poiană mică, sub un copac. Dacă și-ar fi aruncat cineva ochii spre el, ar fi rămas încredințat că, nici vorbă, înnebunise: făcea mișcări repezite, când îndoindu-și brațul sau piciorul, când dezdoindu-le, își urmărea atent mișcările, își răsucea gâtul și se chinuia să se uite pieziș. Se întoarse acasă abia pe înserate, tremurând de emoție, cu ochii aprinși ca de friguri și îl rugă pe Cavi să stea în fața lui, apoi să umble și să se oprească la poruncă. La început, deși foarte mirat, etruscul se supuse cu răbdare acestor ciudățenii, însă până la urmă, se sătură, se plesni cu palma peste frunte și, hotărât, se culcă la pământ. Dar nici în această poziție Pandion nu-l lăsa în pace, se uita atent la el când din dreapta, când din stânga, până ce etruscul începu să-l certe și să-i spună că are friguri. În sfârșit, îl amenință că-l leagă și-l culcă.

— Bată-te norocul! strigă Pandion cu veselie. Nu mi-e frică mie de tine: te răsucesc, te fac șurub, te fac corn de antilopă albă!

Cavi nu avusese încă prilej să-și vadă prietenul atât de copilărește fericit și era bucuros, deoarece de mult simțea că tânărul avea ceva greu pe suflet. Bombănindu-l că parcă e un băiețandru care își bate joc de tată-său, etruscul îl bătu în glumă, iar Pandion, potolindu-se pe loc, declară că e flămând ca un lup. Se așezară să mănânce. Pandion încercă să-i spună ce mare descoperire făcuse și rămase plăcut surprins văzând că prietenul Cavi se interesează mult de descoperirea lui și-l întreabă mereu, silindu-se să înțeleagă greutățile pe care le întâmpina sculptorul în încercările sale de a reda natura vie.

Vorbiră așa până târziu și nu-și terminară vorba până nu se făcu întuneric.

Deodată, o umbră întunecă sclipirile pe care stelele le trimiteau până la ușa colibei, și glasul lui Chidogo îi făcu să tresară de bucurie: negrul se întorsese pe neașteptate și ținea să-și vadă îndată prietenii. La întrebarea lor, dacă vânătoarea îi fusese norocoasă, Chidogo le răspunse cam în doi peri, sub pretext că e obosit și le promise că le va arăta trofeele a doua zi. La rândul lor, prietenii îi vorbiră despre moartea lui Tachel și despre expediția lui Cavi după lemn negru. Chidogo se înfurie peste măsură, îi certă cumplit, strigă că-i necinstiseră ospitalitatea și chiar îl făcu pe etrusc „*hienă bătrână*”. În cele din urmă se potoli: durerea că pierduse un tovarăș îi stinsese mânia. Atunci cei doi prieteni îi mărturisiră cât îi chinuia grija că nu vor avea cu ce-i plăti pe Fiii vântului și-i cerură sfat. Dar Chidogo rămase cu totul nepăsător și plecă fără să le fi dat niciun răspuns.

Descurajați, cei doi prieteni își închipuiră că Chidogo se purtase așa de ciudat din pricina durerii pe care o simțea din cauza morții libianului. Se frământară amândoi mult timp în paturile lor, tăcuți și îngrijorați.

A doua zi, spre sfârșitul dimineții, Chidogo veni la ei. Chipul lui, totdeauna blajin, îl arăta acum ca un om viclean și pus pe glume. Adusese cu el pe toți libienii și împreună cu ei mulți localnici tineri. Cei din neamul lui Chidogo le făceau semne străinilor nedumeriți, râdeau cu gurile până la urechi, șușoteau între ei, apoi strigau frânturi de fraze neînțelese. Le vorbeau despre vrăjitorii care ei ziceau că numai în mijlocul poporului lor se află și susțineau că Chidogo putea să prefacă niște bețe ca toate bețele în lemn negru sau în fildeș, iar nisipul de râu în aur.

Îndreptându-se spre casa prietenului lor negru, străinii ascultau în tăcere toate aceste povești stupide. Chidogo îi duse în fața unei magazii care

se deosebea de colibele obișnuite pentru că era mai mică și avea ușa proptită cu un pietroi uriaș. Cu ajutorul câtorva oameni, Chidogo dădu pietroiul la o parte, apoi tineretul se rândui de amândouă părțile ușii larg deschise. Chidogo se aplecă, intră în magazie și le făcu semn prietenilor să-l urmeze. Cavi, Pandion și libienii, care tot nu pricepeau nimic, intrară și rămaseră tăcuți în întunericul colibei, până când ochii li se obișnuiră cu lumina firavă ce pătrundea prin cercul de crăpături dintre acoperișul conic și marginea de sus a zidului de lut. Văzură atunci o grămadă de bârne negre, alta de colți de elefant și cinci coșuri mari, descoperite, pline până sus cu nuci de leac. Urmărind atent expresia fețelor prietenilor, Chidogo zise tare:

— Toate acestea, ale voastre sunt! Poporul meu le-a adunat pentru voi, ca să vă fie calea ușoară și plină de noroc. Cu prețul lor Fiii vântului ar putea să ia douăzeci de oameni, nu zece…

— Poporul tău ne dăruiește atâtea… dar pentru ce? strigă Cavi uimit.

— Pentru că sunteți oameni buni și viteji, pentru că ați săvârșit atâtea fapte de seamă, pentru că îmi sunteți prieteni și m-ați ajutat să mă-ntorc, îi răspunse răspicat Chidogo, silindu-se să nu pară tulburat. Dar stați că încă n-am sfârșit!

Negrul făcu un pas la o parte, își vârî mâna între coșuri și scoase de acolo o pungă de piele, mare cel puțin cât un cap de om.

— Ia-o!

Și Chidogo i-o întinse lui Cavi.

Etruscul întinse palmele, dar se aplecă din pricina greutății neașteptate și era cât pe ce să scape punga jos. Negrul râdea în hohote, juca de bucurie. Râsetele zgomotoase și pline de veselie ale tineretului îi țineau isonul dincolo de zidurile colibei.

— Dar ce-i asta? întrebă Cavi, strângând punga în mâini.

— Mai întrebi, războinic bătrân și încercat? râse Chidogo. Parcă n-ai ști că un singur lucru poate fi atât de greu pe lume!

— Aur! strigă etruscul în limba lui, dar negrul înțelese.

— Da, aur, întări el.

— Dar unde ai găsit așa de mult? se amestecă în vorbă Pandion, pipăind săculețul bine îndesat.

— În loc să ne ducem la vânătoare, ne-am dus pe podișul cu aur. Opt zile am scormonit acolo nisipul și l-am spălat.

Negrul tăcu o clipă, apoi își termină vorba:

— Fiii Vântului n-or să vă ducă pe toți chiar până în patrie. Pe marea voastră o să-și ia fiecare drumul lui ca să ajungă acasă. Împărțiți aurul între voi și ascundeți-l bine, să nu vi-l descopere Fiii vântului.

— Cine a mai fost cu tine la „vânătoarea" asta? întrebă repede etruscul.

— Uite, toți câți îi vezi aici! îi arătă negrul pe tinerii îngrămădiți la ușă.

Fericiți și adânc mișcați, cei doi prieteni se îndreptară spre negri cu vorbe de recunoștință. Încurcați, tinerii stătură ce stătură călcând pe loc, apoi se făcură nevăzuți unul câte unul în spatele colibei.

Cei trei tovarăși ieșiră din magazie și puseră din nou pietroiul la ușă. Acum Chidogo tăcea, veselia îi pierise. Pandion îl trase spre el, dar negrul se feri de îmbrățișare, își lăsă mâinile pe umerii elinului și-l privi îndelung în ochii lui cu reflexe aurii.

— Cum să mă despart de tine, Chidogo!

Vorbele țâșniră din pieptul lui Pandion aproape fără voia lui.

Degetele negrului i se încleștară pe umeri.

— Zeul trăsnetului, — strigă cu glas înăbușit, — știe că aș da bucuros tot aurul de pe podiș, că aș da tot ce am, până la cea din urmă suliță, dacă ai primi să rămâi pentru totdeauna la mine…

Fața negrului se strâmbă dureros și omul își acoperi ochii cu palmele…

— Dar nici măcar nu te rog, urmă el cu glas tremurat, pentru că și eu știu, din robie, ce înseamnă patria… Te înțeleg: nu poți să rămâi și uite, chiar eu fac totul, numai ca să poți pleca…

Negrul îl lăsă pe Pandion și, fără veste, plecă în fugă spre casă.

Tânărul elin se uită în urma lui și lacrimile îi începețoșară vederea; etruscul era și el acolo, suspinând greu.

— Va veni vremea să ne despărțim și noi, zise el încet și trist.

— Noi nu suntem atât de departe unul de altul, și corăbiile trec adeseori pe la așezările noastre, îi răspunse Pandion, întorcându-se. Dar Chidogo… el o să rămână aci, la hotarul Oicumenei…

Etruscul nu răspunse.

Liniștit acum în privința viitorului, Pandion se dedică cu totul operei lui. Era grăbit. Măreția prieteniei ce se legase în lupta pentru libertate îl însufleția și-l făcea să se grăbească. Avea în minte gema cu toate amănuntele ei: cei trei oameni vor sta îmbrățișați, iar fondul va fi marea spre care năzuiau, marea care îi va duce în patrie.

Hotărî să înfățișeze pe fațeta cea mare și turtită a pietrei, pe cei trei prieteni: Chidogo, Cavi și el însuși, în lumina vie și diafană a depărtărilor mării, întruchipată cum nu se putea mai bine în cristalul verde-albăstrui.

Tânărul sculptor încercă mai multe schițe pe plăci mici și subțiri de fildeș, din cele pe care femeile de acolo frecau amestecuri pentru felurite alifii. Descoperirea pe care o făcuse îi cerea să aibă mereu înaintea ochilor trupuri vii. Dar lucrul acesta nu era greu: etruscul stătea tot timpul lângă el, iar Chidogo, presimțind apropiata sosire a Fiilor vântului, își lăsase toate treburile și era nedespărțit acum de prietenii săi.

Adeseori Pandion îi silea, pe etrusc și pe negru, să stea îmbrățișați în fața lui. Și ei, râzând blajin, îi făceau pe plac.

Vorbeau mult împreună, împărtășindu-și toate gândurile pe care și le ascunseseră până atunci, toate grijile și toate planurile lor, dar fiecare simțea cum îl sfredelește în adâncul inimii, un cui, durerea despărțirii apropiate.

Vorbind, Pandion nu-și pierdea vremea, ci tăia cu stăruință în piatra tare. Din când în când rămânea tăcut, iar privirea i se făcea ascuțită și pătrunzătoare; în clipa aceea prindea câte un amănunt, de mare însemnătate pentru el, din trăsăturile celor doi prieteni.

Imaginile celor trei bărbați îmbrățișați apăreau tot mai deslușite și mai vii. La mijloc uriașul Chidogo, la dreapta lui, ușor întors spre partea rămasă netedă el, Pandion, iar la stânga etruscul, amândoi cu sulițele în mână. Cavi și Chidogo găseau că ei seamănă, însă Pandion nu. Sculptorul le răspundea, zâmbind, că lucrul acesta nu avea importanță.

Cu toate că erau așa de mici, imaginile celor trei prieteni păreau neînchipuit de vii. Măiestria artistului se vădea în toate amănuntele. Fiecare trup era prins în mișcarea lui, și fiecare mișcare avea expresia de viață, de putere, și, totodată, de măsură și de eleganță, pe care o dorise artistul. Pandion izbutise ca mișcarea brațelor lui Chidogo, care cuprindeau umerii celorlalți doi, să exprime intenția de ocrotire și sentimentul de dragoste frățească. Pandion și Cavi erau reprezentați ținându-și capetele înclinate într-o atitudine încordată, aproape amenințătoare. Mișcarea aceasta oglindea atenția lor pururi trează de luptători puternici, gata oricând să-și apere libertatea și să respingă, siguri de sine, orice dușman. În întregul ei, compoziția dădea tocmai această impresie de putere și de încredere în sine; Pandion voise și izbutise să exprime tot ce era mai

bun în oamenii pe care-i îndrăgise de-a lungul drumului spre patrie, și vedea acum că, în sfârșit, crease o adevărată operă de artă. Chidogo și Cavi urmăreau acum ceasuri întregi, cu răsuflarea oprită, mișcările cuțitului fermecat. Nu mai glumeau pe seama lui Pandion, aveau față de el, fără să vrea, un sentiment de adorație. Tânărul lor prieten, îndrăzneț, vesel, uneori copilăros și chiar comic când își arăta admirația lui pentru femei, dovedise că era un mare artist. Lucrul acesta îi bucura, dar în același timp îi și mira.

Zilele treceau repede, ca în zbor. Abia după șase săptămâni își dădu seama Pandion că ziua în care erau așteptați Fiii vântului trecuse. Era și îngrijorat, și mulțumit: îngrijorat la gândul că poate Fiii vântului n-or să mai vină de loc, și mulțumit la gândul că despărțirea de Chidogo fusese amânată. Zbuciumat așa între două simțăminte, Pandion își părăsea uneori lucrul, deși mai avea puțin până să-l desăvârșească. Începu iarăși să se ducă mereu la mare, dar căuta să se întoarcă repede, ca să nu stea prea mult departe de prieteni.

Într-o zi se pregătea, ca de obicei, să se ducă la scăldat. Înainte de a pleca își chemă și prietenii, dar ei îl refuzară, deoarece discutau cu aprindere cum se pregătesc mai bine foile de mestecat. Atunci se porni din depărtare larmă de glasuri, strigăte și țipete ascuțite, semn că poporul înflăcărat al lui Chidogo întâmpina o veste neobișnuită. Chidogo sări în picioare. Obrazul îi păli, devenind cenușiu, o clipă se clătină ușor, apoi o luă la fugă spre casa lui, strigând peste umăr către prietenii care-l priveau îngrijorați:

— Să știți că au sosit Fiii vântului!

Sângele năvăli în obrajii etruscului și elinului; începură și ei să alerge pe cărarea îngustă cunoscută de Pandion, care ducea de-a dreptul spre mare. În vârful dealului, Pandion și Cavi se opriră.

— Are dreptate, sunt Fiii vântului, strigă Cavi.

Umbra violetă a muntelui uriaș se așternea până departe pe țărm stingând sclipirile mării. Apa avea acum culoarea întunecată a desișurilor verzi. Pe nisipul cenușiu trăseseră cinci corăbii, asemănătoare cu ale elinilor. Cu prova rotunjită ca pieptul de lebădă, așa cum stăteau cu catargele coborâte, păreau cinci rațe mari și negre adormite pe nisip.

Pe dinaintea lor umblau grăbiți încoace și încolo războinici bărboși, îmbrăcați în grele mantii sure. Scuturile lor rotunde, bătute în aramă, sclipeau, iar în mâini cumpăneau topoare late, cu cozi lungi. Mai marii lor, negustătorii și toți cei care nu aveau sarcina să păzească corăbiile, se duseseră, pesemne, în satul lui Chidogo. Etruscul și elinul se întoarseră înapoi.

Chidogo îi aștepta cu nerăbdare lângă colibă.

— Fiii vântului sunt la căpeteniile noastre, le dădu el de veste. L-am rugat pe unchiu-meu să se ducă la mai-marele nostru, iar mai-marele nostru o să vorbească el însuși cu Fiii vântului pentru voi. E mai bine așa. Fiii vântului au interes să rămână prieteni cu el, așa că o să vă ducă pe toți, vii și teferi.

Negrul zâmbi, reținut: nu era vesel.

Sute de oameni se adunaseră pe mal să vadă cum plecau corăbiile. Fiii vântului se grăbeau. Soarele cobora spre asfințit și ei, știind bine ce fac, voiau să pornească îndată. Încărcate gata, corăbiile se legănau încet la marginea recifurilor de piatră. Între mărfuri erau și cele dăruite de poporul lui Chidogo, drept plată pentru călătoria foștilor robi. Ca să ajungă la corăbii, oamenii treceau, cu apa până la piept, peste bancul de nisip de lângă țărm. Căpeteniile Fiilor vântului mai zăboviră: îi rugau pe mai marii băștinașilor să pregătească din timp cât mai multe mărfuri pentru anul viitor, și se jurau că vor veni, cu orice preț, la sorocul hotărât.

Cavi stătea lângă Chidogo, ținând într-o mână, strânse sul, pielea și capul cumplitului ghișu. La despărțire, negrul le dăruise lui Pandion și lui Cavi, câte un cuțit mare și ciudat. Arma aceea, născocită de poporul din Tengrela, avea forma unei plăci late de bronz, despicată adânc în cinci limbi: patru erau îndoite ca secera, iar a cincea, în chip de deget, avea un mâner scurt de corn. Aruncat de un om care se pricepea să-l mânuiască, cuțitul acela zbura învârtindu-se și șuierând prin aer și-l răpunea pe cel atacat de la douăzeci de coți depărtare.

Cu inima strânsă, Pandion se uita împrejur la noii lui tovarăși de drum și la stăpânii corăbiilor. Oamenii aveau fețe aspre, de un roșu întunecat, arse de vânt și bărbi țepoase și netunse. Nici mersul lor greoi și legănat, nici brazdele adânci din jurul gurii și de pe frunte nu-i arătau a fi blajini și simpli ca oamenii din neamul lui Chidogo. Cu toate acestea, fără să știe de ce, Pandion avea încredere în ei: poate pentru că Fiii vântului iubeau marea, trăiau lângă ea și o înțelegeau, sau poate pentru că Pandion și Cavi înțelegeau unele cuvinte din limba lor.

Fiii vântului nu se tocmiră mult și se învoiră să-i primească pe foștii robi. Iorumefu, unchiul lui Chidogo, izbuti chiar să rupă din plată șase colți de elefant și două coșuri cu nuci de leac. Prisosul acesta se încărcă pe o navă ca avut al lui Cavi, al libienilor și al lui Pandion. Foștii robi n-ar fi vrut să se despartă, dar Fiii vântului urcară într-o corabie șase libieni, iar în alta pe Cavi, pe Pandion și pe ceilalți trei libieni.

Portul Fiilor vântului era tocmai lângă Porțile Cețurilor, la mari depărtări de patria lui Chidogo — cel puțin două luni de navigare pe timp prielnic. Cavi și Pandion rămaseră uluiți, nu știau că drumul va fi atât de lung — și-și dădură seama că Fiii vântului luptau cu marea tot atât de înverșunat cum luptau îmblânzitorii de elefanți cu puterea oarbă a

stepelor africane. De la portul Fiilor vântului până la țărmul patriei, Pandion mai avea de străbătut aproape toată Marea Verde. Dar drumul acesta era de două ori și jumătate mai scurt decât acela dintre satul lui Chidogo și portul Fiilor vântului. Străinii îi liniștiră, pe Pandion și pe Cavi, asigurându-i că în portul lor veneau adesea corăbii cu fenicieni din Tir, ca și corăbii din Creta, din Cipru sau din marele golf al Libiei[145].

Stând acum pe țărm, Pandion nu se gândea la toate acestea. Se uita tulburat când la mare, de parcă voia să măsoare cu gândul nesfârșita cale pe care-o avea de străbătut, când la Chidogo. Stăpânul corăbiilor, împodobit cu un cerc de aur peste părul creț, strigă o poruncă: toată lumea să intre în corăbii.

Plângând, Chidogo prinse mâinile lui Pandion și ale lui Cavi.

— Plecați cu bine, Pandion și tu, Cavi! le șopti el. Acolo departe, în patria voastră, să vă aduceți aminte de credinciosul Chidogo care vă iubește. Nu uitați zilele petrecute în robie, în Ta-Chemt, când numai prietenia ne-a fost sprijin. Nu uitați zilele răscoalei, ale fugii, ale drumului lung până la mare. Eu o să mă gândesc mereu la voi. Plecați pentru totdeauna, voi, cei pe care i-am iubit mai mult decât mi-am iubit viața…

Dar glasu-i deveni deodată hotărât:

— Am credința că, odată și odată, oamenii n-or să se mai înfricoșeze de întinderile care îi despart. Mările or să-i unească… Dar eu n-o să vă mai văd niciodată! Și mult mă doare!…

Și trupul uriaș al lui Chidogo se zgudui de plâns.

Mâinile celor trei prieteni se strânseră, pentru cea din urmă oară. Fiii vântului îi strigau de pe corabie…

Degetele lui Pandion se desfăcură, Cavi se trase și el la o parte, etruscul și elinul intrară în apa caldă și, călcând pe pietrele lunecoase, se grăbiră să ajungă la corăbii.

Pentru întâia oară după atâția ani călca Pandion pe puntea unei corăbii. Își amintea de călătoriile fericite, pe care le făcuse odinioară, în zilele de mult dispărute în negura uitării, dar amintirea îi fulgeră prin minte doar o clipă, apoi dispăru. Toate gândurile lui se îndreptau spre omul negru care stătea mai la o parte de ceilalți, pe țărmul mării. Vâslele începură să se miște, la început abia clipocind, apoi lovind apa des. Când navele depășiră linia recifelor, corăbierii desfășurară pânzele cele mari; corăbiile erau acum duse de vânt.

Oamenii de pe mal se vedeau din ce în ce mai mici. Curând numai un punct mic și negru îl arăta pe Chidogo, pierdut pentru totdeauna pentru prietenii lui. Amurgul se întindea învăluind țărmul. Se mai vedea doar muntele, înălțându-se negru, masiv și posomorât, în urma pupei. Cavi plângea cu lacrimi grele. Un liliac uriaș veni în zbor dinspre țărm și atinse ușor cu aripa obrazul lui Pandion. Și această atingere mătăsoasă i se păru cel din urmă salut al țării pe care o părăsea. Ce-l aștepta în patrie după o lipsă atât de îndelungată? Cum va trăi printre cei din neamul lui după întoarcere? Pe cine va mai găsi acolo? Oare Tessa mai trăia? Îl mai iubea ca altădată, sau…?

Cu prova spre apus, corăbiile tăiau, mute, valurile. Abia după o lună de plutire aveau să se îndrepte spre miazănoapte, spuneau Fiii vântului. Răsuflarea puternică a mării făcea să-i fluture părul lui Pandion. Pe lângă el treceau încoace și încolo fără grabă, căutându-și de treburile lor, năieri[146] tăcuți. Fiii vântului, urmași ai străvechilor navigatori cretani, îi păreau mai străini decât negrii băștinași ai Africii. Strânse în mână punga de la piept, cu piatra care păstra imaginea lui Chidogo, apoi se îndreptă spre tovarășii care stăteau îngrămădiți și triști într-un colț al navei străine…

Roata arămie a lunii răsări de dincolo de munți. În lumina ei, oceanul — Marele Arc, care cuprindea toate țările, din lume — se arătă brăzdat de gropi negre, deasupra cărora pluteau domol creste albe de valuri. Corăbii mici pluteau cu îndrăzneală, când săltându-și prova spre cerul înstelat și împroșcând stropi de argint, când prăbușindu-se în bezna care vuia adânc. Lui Pandion i se părea că această priveliște seamănă cu drumul propriei sale vieți. Înainte, departe, crestele sclipitoare ale valurilor se topeau laolaltă într-o linie luminoasă, iar stelele coborau și se legănau pe valuri, ca în vremurile de demult, lângă țărmurile patriei. Oceanul primea pe oamenii aceia îndrăzneți și-i ducea în depărtările fără sfârșit — acasă…

— Ai văzut, Eupalin, gema de pe piatra cea verde ca marea? E cea mai desăvârșită operă din Oiniada sau, mai exact, din toată Elada.

Eupalin nu răspunse numaidecât; trase mai întâi cu urechea la nechezatul puternic al calului său favorit pe care-l ținea un rob voinic, apoi își strânse bine pe trup mantia dintr-o țesătură subțire. Adierea vântului de primăvară era rece și pătrunzătoare, deși pe coastele cenușii ale munților de piatră înfloriseră copacii. Jos se întindeau, ca nourași ușor colorați în trandafiriu, crângurile de migdali, iar ceva mai sus câteva pete mai închise, aproape liliachii, arătau locul tufișurilor. Vântul rece care venea din munți aducea parfumul migdalilor și trecea grăbit pe deasupra văilor Oiniadei, vestind primăvara. Eupalin respiră adânc, ciocăni cu degetul în coloana de lemn și răspunse încet:

— Am auzit numai. A făcut-o fiul adoptiv al lui Agenor, tânărul acela care a rătăcit mult pe uscat și pe ape. Oamenii îl credeau pierdut, dar el s-a întors de curând dintr-o țară nespus de îndepărtată.

— Dar fiica lui Agenor, prea frumoasa Tessa… Ai auzit și de ea, nu?

— Am auzit. Șase ani n-a vrut să se mărite, tot așteptând să i se întoarcă iubitul. Tatăl ei, sculptorul, n-a silit-o…

— Știu… Nu numai că n-a silit-o, dar a așteptat și el tot timpul întoarcerea fiului adoptiv.

— Câteodată, rareori, așteptările nu sunt zadarnice. Într-adevăr, tânărul s-a întors, s-a căsătorit cu Tessa și e un artist de seamă. Îmi pare rău că n-ai avut prilej să vezi gema. Cum te pricepi bine la astfel de lucruri, ți-ar fi plăcut…

— O să te ascult. Mă duc la Agenor. Stă lângă capul Achelon și până acolo nu sunt decât douăzeci de stadii.

— O nu, Eupalin, e prea târziu. Artistul care a tăiat gema i-a dăruit-o — închipuiește-ți! — unui vagabond etrusc cu care era prieten și care se îmbolnăvise pe drum. L-a adus în casa lui Agenor, l-a îngrijit și, la plecare, i-a dăruit gema aceea, care ar fi putut să facă faima Oiniadei! În schimb, etruscul i-a dat o piele de fiară groaznică, de fiară nemaivăzută până acum…

— Sărac a plecat, sărac s-a întors. Cum de n-a învățat nimic în rătăcirile lui? Cum să dăruiască el, așa, la întâmplare, ceva atât de neprețuit?

— Noi nu putem înțelege ușor ce se petrece în sufletul unui om care a rătăcit atâta timp departe de ai săi… Nu, eu nu-l judec, totuși îmi pare rău că am pierdut gema!

[1] Anții (latină: antae, în greacă Άνται) au fost o ramură a slavilor timpurii; ei au avut o organizare statală tribală care a existat în secolul al VI-lea în regiunea dintre Dunărea de Jos și în nord-vestul Mării Negre (Republica Moldova de azi și centrul Ucrainei). Ei sunt frecvent asociați cu cultura arheologică Penkovka.
[2] Beril - mineral din grupul alumino-silicaților. Duritatea 7,5-8. Unele varietăți transparente, colorate în verde intens, se numesc smaralde și sunt pietre prețioase. Alte varietăți albastre azurii se numesc acvamarine, iar cele trandafirii, vorobievite. (n.a.)
[3] Tigrii cu colții în formă de spadă făceau parte dintr-un grup de feline mari, care au trăit la sfârșitul perioadei terțiare și în cursul celei cuaternare (între 6 milioane și 300 mii de ani în urmă). Se deosebeau prin colții maxilarului superior, foarte lungi (până la 30 cm) ca și prin capacitatea de a-și deschide larg gura, din cauză că și colții erau foarte dezvoltați. Se presupune că vânau cele mai mari ierbivore. (n.a.)
[4] Oicumene - „pământ locuit”. După credința grecilor antici, era înconjurat de un cerc de pământ pustiu, nelocuit, pierdut în mijlocul oceanului. (n.a.)
[5] Oiniada, patria lui Pandion, se afla la extremitatea sudică a Acarnaniei, țară așezată pe țărmul sud-vestic al Greciei de nord. (n.a.)
[6] (În mitologia greacă) Unul dintre titani; fiul Geei și al lui Uranus. Tatăl lui Eos (Aurora), Helios (Soarele) și al Selenei (Luna). Confundat uneori cu Soarele sau cu unul dintre aștrii nocturni (ex. Luceafărul). (n.hy.)
[7] Aezi - cântăreți populari în străvechea Eladă. Mai târziu s-au numit rapsozi. (n.a.)
[8] Fratrie - grupare (înfrățire) de mai multe ginți. În timpurile străvechi, pe când orânduirea gentilică

era încă destul de puternică, triburile erau alcătuite din fratrii. (n.a.)
[9] Elida - ținut în partea de nord-vest a Peninsulei Peloponezului. (n.a.)
[10] Himation - veșmântul pe care îl purtau femeile eline. O bucată dreptunghiulară de stofă, în formă de șal care se arunca peste umăr, iar pe vreme rea se trecea și peste cap. (n.a.)
[11] Hiton - haină lungă, din stofă subțire și fără mâneci, pe care o purtau femeile eline. (n.a.)
[12] Cot (0,44 m) - unitate de măsură pentru lungime în antichitate. (n.a.)
[13] Pandion vorbește despre partea de răsărit a Greciei, unde, în perioada preelenică - a doua jumătate a celui de al doilea mileniu, înaintea erei noastre (1600-1200) - înflorea așa-zisa civilizație micenianã, care înlocuise, nemijlocit, civilizația cretană. Civilizația cretană, încă nelămurită pe deplin, a strălucit în bazinul mediteranean în perioada preelenică (mileniile III-II înaintea erei noastre). (n.a.)
[14] Micena, Tirinth, Orhomenos - centre ale civilizației din epoca micenianã. (n.a.)
[15] Stadiu - măsură de lungime, egală cu 177 m. (n.a.)
[16] E vorba de orașul Cnossos, centru al civilizației cretane. (n.a.)
[17] Gest de implorare în Grecia antică. (n.a.)
[18] Aigyptos - numele grecesc al Egiptului antic. Vine de la alteratul egiptean Het-Ka-Pta (Templul lui Pta), al doilea nume al „Cetății cu Ziduri Albe” (Memfis). (n.a.)
[19] Temenos (pl. temene) - domeniu al unui basileu, în epoca arhaică a Greciei. Mai târziu, domeniu închinat unei divinități. (n.a.)
[20] Ucigașul era expus la răzbunarea sângelui din partea rudelor celui ucis, dar putea scăpa de urmărire, plătindu-le o despăgubire după învoială. (n.a.)
[21] E vorba de golful Corint. (n.a.)

[22] Beoția - regiune în partea răsăriteană a Greciei, vecină cu Attica. (n.a.)
[23] Argolida - ținut în nord-estul Peloponezului.
[24] Tezeu - rege legendar al Atticei, s-a dus în Creta și acolo, în labirintul subteran, a biruit Minotaurul. În fiecare an, cei mai frumoși tineri și cele mai frumoase fete erau dați jertfă monstrului. Biruindu-l, Tezeu și-a scăpat astfel țara de acest tribut de sânge către regele Cretei. (N-A.)
[25] Hecate („de departe răpitoare”), zeița lunii și a vrăjilor, la elini. (n.a.)
[26] Caria - țară pe țărmul sud-vestic al Asiei mici. (n.a.)
[27] Măsurând lungimea umbrei, cei din Elada antică măsurau timpul. (n.a.)
[28] Așa-numita „cetate de ardezie”, al cărei nume străvechi a rămas necunoscut. (n.a.)
[29] Tyr - străvechi port al Feniciei, la sud de orașul numit astăzi Beirut, în partea de sud a Siriei. (n.a.)
[30] Poarta Cețurilor - strâmtoarea Gibraltar. (n.a.)
[31] Marea Cețoasă - Oceanul Atlantic. (n.a.)
[32] Prăjină lungă, de lemn necioplit.
[33] Corăbiile din antichitate aveau la pupa, în chip de cârmă, câte o vâslă de fiecare parte. (n.a.)
[34] Egiptenii își numeau țara „Pământ Negru” - Ta-Chemt, popular, „Chemt” sau „Chemit” (Negru). (n.a.)
[35] Aphros - spumă, în vechea limbă greacă. (n.a.)
[36] Așa se numea, la egipteni, Marea Mediterană. (n.a.)
[37] Turuș - etrusc. Etruscii trăiau în Italia de mijloc (în regiunea Toscanei de azi) și erau vestiți prin cultura lor. Către începutul mileniului I î.e.n. erau constituiți într-o federație de 12 cetăți. (n.a.)
[38] Chefti sau cheftui - „în spate”, „dindărăt”, numele insulei Creta și a locuitorilor ei (în vechea egipteană). (n.a.)
[39] Hanebu - „oameni nordici”. (n.a.)

[40] În Egipt se foloseau ca monedă inele de metal (după pilda fenicienilor). Cele de metale scumpe erau prețuite după greutate. (n.t.)
[41] Casa cea mare (per-o), din care a derivat cuvântul „faraon”, era în vechea ebraică, numele convențional al faraonului, regele Egiptului; nimeni n-avea voie să-i pronunțe adevăratul nume. (n.a.)
[42] Coroana faraonilor era dublă, roșie-albă, pentru a simboliza puterea lor asupra „ambelor țări”, Egiptul de Sus și Egiptul de Jos. Cea roșie era a Egiptului de Jos, cea albă a Egiptului de Sus. (n.a.)
[43] Hieroglifele care alcătuiau numele faraonului erau rânduite într-un chenar oval. (n.a.)
[44] Săgetătorul - apusul timpuriu al acestei constelații însemna sfârșitul furtunilor de iarnă. (n.a.)
[45] hetairă - nume dat curtezanelor din Grecia antică. (n.hy.)
[46] Ecueș - nume generic pentru popoarele din bazinul Mării Egee. (n.a.)
[47] Templul din Karnac, aproape de orașul numit astăzi Luxor. (n.a.)
[48] Sfincși. (n.a.)
[49] Hatșepsut - regină din dinastia a XVIII-a (1525-1503 î.e.n.). (n.a.)
[50] Celebrul templu al reginei Hatșepsut din Deir-El-Bahri. (n.a.)
[51] Punt - țară legendară, bogată în aur și în mirodenii. După concepția egiptenilor, se afla la izvoarele Nilului, în Ta-Nuter, Țara Duhurilor. Mai târziu, când corăbiile lor au început să plutească până departe, în sud, numele de Punt l-au primit țările pe care le-au descoperit pe litoralul de est al Africii, mai la sud de Somalia. (n.a.)
[52] E vorba de templul lui Mentuhotep IV, faraon din timpul Regatului Mijlociu, aparținând dinastiei a XI-a, circa 2050 ani î.e.n. (n.a.)

[53] Se dărâmau, mai ales, templele din vremea Regatului Mijlociu (2160-1580 î.e.n.), pentru cantitățile mari de piatră bine lucrată din care fuseseră clădite. (n.a.)
[54] Săniile erau trase pe valuri de rondele. Egiptenii cunoșteau și întrebuințarea șinelor de lemn tare. (n.t.)
[55] Cel dintâi rege al Egiptului, Menes, a întemeiat orașul de scaun Memfis (an 3200 î.e.n). Hyksoșii, popor de păstori războinici, au cotropit Egiptul în jurul anului 1700 și l-au stăpânit până la 1580. După izgonirea lor, capitala țării s-a mutat la Teba. (n.t.)
[56] Regatul Vechi, cu dinastiile a III-a până la a VIII-a (anii 2980-2445 î.e.n.). (n.a.)
[57] Regatul Nou, cu dinastiile a XVIII-a până la a XX-a (anii 1580-1205 î.e.n). (n.a.)
[58] Behemot - mamifer acvatic cu pielea foarte groasă, un fel de hipopotam. (n.t.)
[59] Azem - aliaj de argint cu aur. (n.t.)
[60] Ahetaton, (azi Tel-el-Amarna), capitala faraonului Ehnaton (Amenhotep IV, 1424-1388 î.e.n.) care a încercat să introducă în Egipt o nouă religie cu un singur zeu, Aton (soarele). (n.a.)
[61] E vorba de Ehnaton (Amenhotep IV). (n.t.)
[62] Sep - provincie. (n.a.)
[63] Revărsarea Nilului (urmare a ploilor mari din Abisinia și din Cordofan), nu începe înainte de sfârșitul lunii iunie. În Egipt nu plouă însă niciodată. (n.t.)
[64] Unul din cei 8 zei principali ai Egiptului, personificare a forței creatoare a Universului, sursă a tot ce este viu. Protector al artelor și meșteșugurilor. Inițial o zeitate locală a Memphis-ului, capitala Egiptului începând cu prima dinastie. Identificat de greci cu Hefaistos. (n.a.)
[65] Ka - după credința egipteană, sufletul rațional (rațiunea). (n.a.)
[66] Ba - imaginea trupului. (n.a.)

[67] Thot, scris și Thoth, zeul egiptean al lunii, al aritmeticii, al vorbirii și inventatorul scrisului, este reprezentat ca un bărbat cu cap de ibis sau de babuin. În mitologia heliopolitană este considerat și „inima lui Ra”, personificând deci cunoașterea divină și esența gândirii creatoare, care transmite cuvântului forța adevărului, puterea de a crea realitatea. Este gardianul morților și intermediarul lor în fața zeilor. A fost asociat de greci zeului Hermes. Thot mai era cunoscut și ca zeu al științei, al înțelepciunii. (n.hy.)
[68] Diabazul este o rocă magnatică (vulcanit) de origine bazaltică. Caracteristic rocii este culoarea neagră verzuie cu zone mai deschise datorită plagioclazului de origine metamorfică, roca poate fi îmbogățită cu clorit, din augit, iar din plagioclaz formându-se calcită. (n.hy.)
[69] Khufu (Cheops în greacă) a fost un faraon al Regatului Vechi al Egiptului. A domnit din 2589 î.Hr. până în 2566 î.Hr.. Khufu a fost cel de al doilea faraon al dinastie a IV-a. El este general acceptat ca fiind constructorul Marii Piramide din Ghiza, singura supraviețuitoare din „Cele șapte minuni ale lumii antice”. (n.hy.)
[70] Portul Sun, azi Kosseir, la Marea Roșie. (n.a.)
[71] Apele de Azur, Marea Roșie. (n.a.)
[72] Khafra sau Khafre (greacă Chephren) a fost un faraon egiptean al celei de a IV-a dinastii Egiptene (începutul mileniului III î.e.n.), având capitala în Memphis. Khafra a construit cea de a II-a piramidă ca mărime, Sfinxul și un templu care este singurul templu ce a supraviețuit din această dinastie. (n.t.)
[73] Ra - numele zeului soarelui, zeitate supremă în Regatul Vechi. (n.a.)
[74] Bronz negru - aliaj extraordinar de dur, aramă și un metal rar. Metalurgii din vechime știau să facă aliaje foarte dure, amestecând bronzul cu zinc, cu cadmiu sau cu alte metale. (n.a.)

[75] Zeița Sekhmet a fost inițial zeița luptătoare a Egiptului de Sus. Ea este descrisă ca având trăsături de leu, cel mai crud prădător cunoscut de către egipteni. Se spunea că respirația ei a creat deșertul. Ea a fost văzută ca protectoare a faraonului, ea fiind cea care îl ghida în război. Sekhmet, „Cea puternică", reprezentând aspectul puterii zeității feminine. Soția lui Ptah, mama lui Nefertem, fica lui Ra, era respirația de foc a Ochiului lui Ra. Unii faraoni din perioada dinastică timpurie erau considerați a fi concepuți de Sekhmet. Mitologia tebană o asimilează laturii agresive a zeiței Mut. (n.hy.)
[76] În secolul al XII-lea î.e.n. Acțiunea acestui roman se petrece aproximativ cu două secole mai târziu. (n.t.)
[77] Aatu - răsculați. (n.a.)
[78] Porțile Sudului - orașele Neb și Sevene, azi Siena și Assuan de pe insulele Elefantina și File. (n.a.)
[79] Nub (aur, în limba egipteană) - nume comun al tuturor țărilor de la Nil, începând de la primele cataracte. Mai târziu Nubia. (n.a.)
[80] Hirhuf - mai-marele provinciei Neb, a făcut călătorii în adâncul Africii sub dinastia a VI-a (între anii 2500-2400 î.e.n.). (n.a.)
[81] Menheperra - numele de rege al lui Tutmes al III-lea (1482 - 1450 î.e.n.), a fost un faraon din dinastia a 18-a a Egiptului antic, faraonul cuceritor. (n.hy.)
[82] Țara Vavat - ținut din Nubia de astăzi, pe valea Nilului, între orașele Assuan și Khartum. (n.a.)
[83] Fiara lui Seth (ocapi) - animal ciudat care seamănă cu girafa, din grupul strămoșilor acesteia. Astăzi nu se mai găsește decât în pădurile virgine din Congo, altădată trăia în mai toată Africa și, în număr mare, în delta Nilului. Egiptenii din antichitate au copiat după el chipul cumplitului lor zeu Seth. (n.a.)

[84] Porcii pământului (în limba egipteană: ta-riri) - ciudate mamifere râmătoare din Africa. (n.a.)
[85] Usermar-Sotepenra - numele de rege al marelui cuceritor Ramses II (1317-1251 î.e.n.). (n.a.)
[86] Lei domesticiți, folosiți de Ramses II în luptele lui cu hitiții. (n.a.)
[87] Nefer-neferu - de cel mai bun soi. (n.a.)
[88] Maat - atotvăzătoarea, zeița Adevărului. (n.a.)
[89] Het! - Fie! (n.a.)
[90] Negrii pașnici - așa se numeau în Egipt negrii care slujeau în oaste, sau erau însărcinați cu menținerea ordinii în stat. (n.a.)
[91] Țara Cuș (Kuș) - ținut din valea Nilului, între cataractele a doua și a cincea, cuprinzând țările străvechi Iam și Cario. Țara Iertet era așezată mai jos de a doua cataractă, iar țara Vavat se afla între Porțile Sudului și țara Iertet. (n.a.)
[92] Senusert III, legendarul Sezostris (1887-1849 î.e.n.), din dinastia a XII-a (2000-1740 î.e.n.), vestit pentru uriașele lui lucrări de construcții. (n.a.)
[93] Atbara - râul aromelor, afluent pe dreapta Nilului. (n.a.)
[94] Salcâmi și mimoze, în formă de umbrelă. (n.a.)
[95] Baobab, copac din genul „Adansonia", familia „Bombacaceae", ale cărui ramuri sunt asemănătoare rădăcinilor, de unde și numele de „copac cu capul in jos". El se mai numește „copacul butoi". Are un trunchi exagerat de gros, până la 9 m diametru. Trunchiul baobabului este altfel decât trunchiul altor copaci: el este moale, fibros și umed. Pulpa fructelor sale este comestibilă, fiind cunoscută sub numele de „pâinea maimuței". (n.hy.)
[96] Orix - specie de antilopă uriașă, care se domesticea în vechiul Egipt. (n.a.)
[97] În timpurile străvechi se găseau și rinoceri albi, mai ales în Sudanul de nord. (n.a.)

[98] aprox. 2 m. (1 cot = 0,664 m)
[99] Cornul de Miazăzi - numele străvechi al golfului Guineei. (n.a.)
[100] E vorba de laterit - depozit bogat în hidroxizi de aluminiu și de fier, format prin alterarea unor roci din zona tropicală umedă. (n.a.)
[101] Sanseveria - Plantă tropicală decorativă din familia liliaceelor, cu frunze lungi, cărnoase, din ale căror fibre rezistente se fac sfori, pânză etc. (n.a.)
[102] Gazela girafă (Litocranius walleri), cunoscută și sub numele de gerenuk, este o specie de antilopă cu gâtul lung, întâlnită în estul Africii, se ridică pe picioarele de dinapoi ca să ajungă la frunziș. (n.hy.)
[103] Iarba ascanit, cu capsule țepoase. (n.a.)
[104] Girafa este un mamifer si este cea mai înaltă din toate speciile de animale. Masculii pot avea 4,8 - 5,5 m înălțime și o greutate de 900 kg. Numele ei provine din arabă și înseamnă cea mai înaltă dintre toate. Trăiește în savanele din Africa și aparține familiei Giraffidae, care cuprinde doar girafa și ruda ei cea mai apropiată okapi. (n.hy.)
[105] Latex, din grupul laticiferelor, copac în formă de candelabru, seamănă cu cactușii (plante specifice deșertului african). (n.a.)
[106] E vorba de un arbore din familia sterculinelor, care face alune cola, cunoscute azi în toată lumea ca un excelent tonic. (n.a.)
[107] Eleusină, un soi de mei care crește în Africa, cu știuleții încărcați cu bobițe mici și negre. (n.a.)
[108] Eleleșo, plantă aromatică din Sudan, înrudită cu tarhonul. (n.a.)
[109] S-a făcut presupunerea că cele dintâi arme și unelte de fier se lucrau în epoca de bronz, din fier de origine cosmică, din componența meteoriților; de altminteri fierul era socotit, pe atunci, tot atât de scump ca aurul. (n.t.)
[110] E vorba de iarba elefanților, plantă uriașă care ajunge până la 6 m înălțime. (n.a.)

[111] Ambag, trestie foarte ușoară și groasă, ajunge până la 7 m înălțime. (n.a.)
[112] Flamingo, păsări de baltă cu aripile colorate frumos în trandafiriu, cu gâtul lung, cu picioarele lungi și cu pliscul mare și încovoiat. (n.a.)
[113] E vorba de cele două râuri: Bahr-el-Arab și de Bahr-el-Gazal, mai mari în antichitate decât astăzi. (n.a.)
[114] Termite. (n.t.)
[115] Zebre. (n.t.)
[116] Paviani, maimuțe care știu să lupte cu pietre, aruncându-le cu multă precizie. (n.t.)
[117] Râul din dreapta, azi Șari. (n.a.)
[118] Râul din stânga, azi Ubanghi, afluent principal al fluviului Congo. (n.a.)
[119] Lobelii (n.a.).
[120] Porc mistreț buburos, cu colți peste măsură de mari cu care scoate rădăcinile din pământ. (n.a.)
[121] Ferigi-arbuști, ciatea și todes, înalte până la 10 m. (n.a.)
[122] Diferite specii de copaci: copacul de fier, ficusul, copacul galben, macaranga, poliscias și multe altele. (n.a.)
[123] Copacul haia, cu lemnul moale. (n.a.)
[124] Până la mijlocul secolului al XIX-lea oamenii din tribul silluc, de la izvoarele Nilului, mai făceau încă țarcuri din colți de elefant. (n.a.)
[125] Mările cu apă dulce sunt lanțul de lacuri mari din Africa de răsărit (Turkana, Tana, Victoria, Tanganyika, Nyasa, Natron). (n.a.)
[126] Kenya și Kilimanjaro, cele mai înalte culmi din Africa de est (Kenya), sau britanică (Tanzania de azi). Cel dintâi are 5242 m, iar al doilea are două vârfuri, unul de 6010 m, celălalt de 5355 m, toate încununate cu zăpezi veșnice și ghețari. (n.t.)
[127] Zambezi este fluviul al patrulea ca lungime din Africa și cel mai mare fluviu care se varsă în Oceanul Indian. În dreptul orașului Livingstone formează cea mai mare cădere de apă din Africa,

Cascada Victoria (110 m) alimentând lacurile de acumulare Kariba și Cabora-Bassa. (n.hy.)
[128] Savana sud-africană. Africa de sud se deosebește prin vegetația ei specifică, în care predomină culoarea cenușie cu nuanțe albăstrui și albastre-verzui. (n.a.)
[129] Copaci cu frunziș sclipitor ca oglinda, caracteristici pădurilor Africii de sud. (n.a.)
[130] Diferite specii de aloes din familia liliaceelor, precum și dracene. (n.a.)
[131] În timpurile străvechi, popoarele de tipul hotentoților aveau mult mai mare răspândire decât astăzi. Se presupune că ele erau înrudite cu egiptenii din antichitate. (n.a.)
[132] Diamante. (n.a.)
[133] Regiunea de sedimente puternice de laterit din Africa apuseană. (n.a.)
[134] Scoarța arborelui iohimbe, din familia chenopodeaceelor, din care mai fac parte arborele de chinină și cel de cafea. (n.a.)
[135] Banane. (n.a.)
[136] Un fel de țambal-xilofon, la care bostănelul gol și uscat servește drept cameră de rezonanță. Foarte răspândit și azi în toate regiunile locuite de negri. (n.t.)
[137] Foi înviorătoare - frunze de plante din familia sterculinelor, de tutun sau de alte plante care conțin substanțe excitante. (n.a.)
[138] În mitologia greacă, Grațiile (sau Cele trei Grații) sau Haritele (în greacă: Χάριτες, Harites) erau personificări ale grației și frumuseții feminine. Romanii le numeau Gratiae. Erau fiicele lui Zeus și ale Eurynomei, trei la număr: Aglaea (zeița greacă a frumuseții, splendorii, gloriei și a măreției), Euphrosyne (zeiță a bucuriei sau veseliei, precum și întruparea grației și a frumuseții) și Thalia (zeița festivităților și a banchetelor îmbelșugate) (n.a.)
[139] În Africa sunt câteva soiuri de copaci care dau lemn de cea mai bună calitate, în primul rând

copacul cu lemn negru, din familia abanosului și dalberghia, din familia leguminoaselor. (n.a.)
[140] Insula Naxos, insulă grecească, cea mai mare insulă (429 km2), din grupul de insule Ciclade din Marea Egee. Acesta a fost centrul Civilizației Cicladice arhaice. (n.a.)
[141] Norii lui Magellan, cel Mare (NMM = galaxie-satelit, cea mai apropiată a treia galaxie de Calea Lactee. Este vizibil doar din emisfera sudică, situat între constelațiile Peștele de Aur și Platoul, în apropierea polului sud ceresc) și cel Mic (NmM = o galaxie pitică, poate fi observată numai din emisfera sudică și la latitudini mai joase din emisferă nordică și este situată în constelația Tucanul), mari îngrămădiri de stele și de nebulozități de pe cerul emisferei de sud. (n.hy.)
[142] Lacul cu cărbuni, îngrămădire neagră, de materie opacă de pe cerul emisferei de sud. (n.a.)
[143] Copacul combret. (n.a.)
[144] Aid (Hades), lumea subpământeană unde, după concepția elinilor, se duceau sufletele morților. (n.a.)
[145] Marele golf al Libei - golful Sirta Mare de pe litoralul Africii de Nord, la vest de Egipt. (n.a.)
[146] Năieri - Luntraș, corăbier.

NEBULOASA DIN ANDROMEDA

În românește de ADRIAN ROGOZ și TATIANA BERINDEI

EDITURA ALBATROS, BUCUREȘTI

1987

CUVÂNTUL AUTORULUI

„Nebuloasa din Andromeda" încă nu apăruse complet în paginile unei reviste, când sputnicii au și pornit să gonească în jurul planetei noastre.

În fața acestui eveniment incontestabil, ideile esențiale ale romanului se dovedesc — spre bucuria autorului — ca fiind realizabile.

Avântul fanteziei creatoare în domeniul progresului tehnic, credința în necontenita perfecționare și în viitorul luminos al unei societăți umane rațional orânduite își găsesc o confirmare concretă, palpabilă în semnalele emise de micile luni făurite de om. Înfăptuirea miraculos de rapidă a uneia dintre anticipațiile mele m-a pus înaintea următoarei probleme: cât de just am prezentat în „Nebuloasa din Andromeda" perspectiva istorică a viitorului? Încă pe când am lucrat la această carte, m-am decis să modific datele, apropiind de zilele noastre desfășurarea în timp a acțiunii. La început, mi se păruse că acele uriașe transformări din viața pământului și a omenirii n-ar putea fi realizate mai înainte de trei mii de ani. În aceste calcule, porneam de la istoria generală a omenirii, fără însă să țin seama de ritmul accelerat al progresului tehnic și, mai ales, de imensele posibilități, de puterea practic aproape nelimitată pe care o va da omului societatea comunistă.

Desăvârșindu-mi cartea, am redus termenul inițial, mai întâi cu un mileniu. Lansarea sateliților artificiali însă mă face să cred că evenimentele imaginate de mine ar putea avea loc chiar mai curând. De aceea toate datele pe care

apucasem să le precizez le-am înlocuit cu altele de natură să lase cititorului grija de a stabili o cronologie după propria lui intuiţie şi capacitate de previziune a viitorului.

O particularitate a romanului — care poate că nu va fi sesizată imediat — o constituie abundenţa de informaţii şi noţiuni ştiinţifice. Pricina acestui fapt n-a fost vreo scăpare din vedere şi nici lipsa dorinţei de a tălmăci unele formulări mai complicate. Mi s-a părut însă că acesta e singurul mijloc de a-i evoca pe îndepărtaţii noştri urmaşi, de a lumina în culoarea viitorului actele şi cuvintele reprezentanţilor unei epoci în care ştiinţa va fi pătruns în mod necesar în toate noţiunile, în gândire şi în limbaj.

I. EFREMOV

Capitolul I STEAUA DE FIER

La lumina opalescentă răsfrântă de plafon, cadranele aparatelor păreau o galerie de portrete: cele rotunde aveau un aer maliţios, cele ovale, culcate pe lat, zâmbeau parcă, sfidătoare şi satisfăcute de ele însele; cele pătrate încremeniseră în siguranţa lor obtuză. Luminiţele viorii, albastre, portocalii şi verzi care licăreau în interior accentuau această impresie.

În centrul mesei curbe de comandă se desprindea un cadran mare, roşu. În faţa acestuia, o fată stătea aplecată, într-o poziţie nu prea comodă. Uitase de fotoliul aflat alături şi îşi apropiase capul de geamul cadranului. Reflexele roşii făceau chipu-i tânăr să pară mai matur şi mai sever, desenând umbre aspre în jurul buzelor plinuţe şi subţiindu-i puţin năsucul uşor ridicat. Sprâncenele groase, încruntate, îi erau foarte negre, dând ochilor o expresie sumbră şi dezolată.

Ţârâitul contoarelor fu întrerupt de un uşor zăngănit metalic. Tânăra fată tresări şi-şi îndreptă spatele trudit, cu mâinile prelungi împreunate după ceafă.

Îndărătul ei se auzi o ușă. O mare umbră apăru și se prefăcu într-un bărbat cu mișcări bruște și precise. O lumină aurie izbucni, aprinzând reflexe vii în părul roșcat și des al fetei. I se luminară și ochii, ațintiți cu neliniște și dragoste asupra noului venit.

— Cum, n-ai adormit? O sută de ore fără somn!…

— Crezi că-i un exemplu prost? întrebă vesel bărbatul, deși fără să zâmbească. Glasul său avea inflexiuni metalice, înalte, care parcă-i nituiau cuvintele.

— Toți ceilalți dorm, rosti sfios fata, și nu bănuiesc nimic, adăugă ea, coborând glasul.

— Poți vorbi fără teamă! Tovarășii noștri dorm. În clipa de față, în Cosmos nu veghem decât noi doi, iar până la Pământ sunt încă cincizeci de bilioane de kilometri, adică un parsec[1] și jumătate!

— Dar nu mai avem anamezon[2] decât pentru o singură accelerare!

În glasul ei vibra spaimă, dar și o undă de exaltare.

Erg Noor, șeful celei de a 37-a expediții astrale, ajunse din doi pași lângă cadranul cel roșu.

— Suntem la al cincilea tur!

— Da, am intrat în el. Și… nimic. Tânăra fată aruncă o privire grăitoare spre difuzorul aparatului de recepție automat.

— După cum vezi, continuă Erg Noor, nu-i chip de dormit. Trebuie să mă gândesc la toate variantele, la toate posibilitățile. Soluția trebuie găsită până la sfârșitul celui de al cincilea tur.

— Dar asta înseamnă încă o sută zece ore…

— Bine, atunci voi trage un pui de somn aici în fotoliu, când se va termina acțiunea sporaminei[3]; am luat o doză acum douăzeci și patru de ore.

Fata rămase un timp cufundată în reflecții. În sfârșit, se hotărî:

— Ce-ar fi să reducem raza cercului? Poate că li s-a defectat emițătorul.

— Cu neputință! Dacă am reduce raza fără să micșorăm viteza, am distruge nava cât ai clipi. Să încetinim… să parcurgem apoi distanța de un parsec și jumătate fără anamezon, cu viteza celor mai primitive rachete selenare? Ar însemna să ne apropiem de sistemul nostru solar peste o sută de mii de ani…

— Înțeleg… Dar nu s-ar putea ca ei…

— Nu e cu putință. Timpurile când oamenii puteau să comită neglijențe sau să se înșele pe ei și pe alții au trecut de mult. Acum un asemenea lucru nu se mai poate întâmpla.

— N-am vrut să spun asta. În răspunsul repezit al fetei se simțea că fusese nițeluș jignită. Voiam să spun că poate „Algrab" s-a abătut din drumul său și ne caută și el.

— Nu se putea abate atât de mult. Fără nicio îndoială că a decolat la timpul fixat și calculat cu cea mai mare precizie. Dacă, prin imposibil, ambele lui emițătoare ar fi fost scoase din funcțiune, „Algrab" ar fi pornit să taie cercul pe diametru și atunci l-am fi detectat pe recepția planetară. O eroare nu este posibilă. Iată planeta convențională!

Și Erg Noor făcu un gest spre ecranele de cristal, instalate în firide adânci pe cele patru laturi ale postului de comandă. În bezna nețărmurită ardeau luminițele unei puzderii de stele. Pe cel dintâi ecran din stânga trecu rapid în zbor un mic disc cenușiu, abia luminat de astrul său, foarte depărtat de sistemul B-7336-C+87-A, unde se aflau ei în acel moment.

— Farurile-bombă[4] funcționează perfect, deși le-am lansat cu patru ani independenți[5] în urmă. Erg Noor arătă o dâră de lumină care se vedea clar pe peretele din stânga, de-a lungul unei benzi lungi de sticlă. „Algrab" ar fi trebuit să ajungă aici acum trei luni… Aceasta înseamnă că — Noor șovăi, de

parcă nu s-ar fi încumetat să rostească sentința — a pierit!

— Poate că n-a pierit chiar, dar a fost avariat de vreun meteorit și nu mai poate atinge viteza cerută… replică fata cu părul roșu.

— Nu poate atinge viteza cerută! repetă Erg Noor. Nu este oare același lucru? Ce se întâmplă dacă între astronavă și destinația ei se așternmilenii de parcurs! Este și mai rău: moartea nu vine dintr-o dată, ci după ani și ani de deznădejde. Poate că vor chema… atunci o să aflăm și noi… peste vreo șase ani… pe Pământ.

Cu o mișcare impetuoasă, șeful expediției trase un fotoliu pliant de sub pupitrul mașinii electronice de calculat de model mic MNU-II. Până acum, din cauza marii ei greutăți, a dimensiunilor și a fragilității sale, nu era cu putință să se instaleze pe astronave o mașină-creier electronică model I.T.U., care să îndeplinească operații multiple și căreia să i se poată încredința în întregime conducerea navei. Se impunea prezența navigatorului de serviciu în cabina de comandă, cu atât mai mult cu cât menținerea navei pe traseul stabilit nu se putea asigura în condiții de maximă precizie pe distanțe atât de mari.

Mâinile lui Erg Noor se mișcau acum pe manetele și butoanele mașinii de calculat cu o viteză uimitoare, de pianist. Fața lui palidă cu trăsături aspre, parcă împietrite, fruntea înaltă, plecată îndârjit asupra mesei de comandă, părea să arunce o provocare puterilor vrăjmașe ale naturii care amenințau colțișorul de lume vie furișat în adâncurile interzise ale spațiilor siderale.

Niza Krit, tânăra astronavigatoare, care pentru prima oară lua parte la o expediție cosmică, urmărea, ținându-și răsuflarea, mișcările lui Noor, care era cufundat în sine. Cât de calm, cât de energic și de inteligent era bărbatul acesta pe care-l îndrăgise! Îl iubea de mult, de cinci ani, de când lucra alături de el. Nu mai avea niciun rost să-și

ascundă dragostea; de altfel, Erg Noor știa, probabil, acest lucru. Niza o simțea… Acum, că se întâmplase această nenorocire, avea bucuria de a face de gardă în aceeași tură cu el. Trei luni petrecute în doi, în timp ce restul echipajului dormea cufundat în dulcele somn hipnotic! Mai aveau de vegheat împreună 13 zile. Apoi le venea și lor rândul să doarmă, pe o perioadă de șase luni, în care timp urma să se schimbe două echipe de serviciu, navigatori, astronomi și mecanici. Ceilalți — biologii, geologii — care n-aveau de lucru decât la locul destinației, puteau dormi și mai mult, în timp ce astronomii… Lor le revenea partea de muncă cea mai grea, cea mai încordată.

Erg Noor se ridică și firul gândurilor Nizei se rupse.

— Mă duc în cabina hărților siderale… Rândul dumitale la odihnă vine… (se uită la cadrul unui ceas dependent[6]) peste nouă ore. Am tot timpul să dorm înainte de a te schimba.

— Nu sunt obosită, rămân aici cât trebuie, important este să te odihnești dumneata!

Erg Noor se încruntă și voi să obiecteze ceva; dezarmat însă de duioșia din glasul și din ochii ei căprui, care-l priveau cu atâta încredere, zâmbi și ieși fără o vorbă.

Niza se așeză în fotoliu, își plimbă privirea peste aparatele atât de familiare pentru ea, și se lăsă furată de gânduri.

Deasupra ei se căscau, negre, ecranele reflectoare care transmiteau la postul central de comandă imaginea abisurilor ce înconjurau astronava. Luminițele multicolore ale stelelor păreau niște ace de lumină care străpungeau ochii omului.

Astronava întrecea tocmai o planetă, și forța de gravitație a acesteia o făcea să oscileze de-a lungul fâșiilor de intensitate variabilă a câmpului gravitațional[7]. Din cauza aceasta, stelele, mărețe și ostile, de pe ecranele reflectoare efectuau

neașteptate salturi. Desenul constelațiilor se schimba cu o viteză nemaipomenită.

Planeta K2-2N-88, depărtată de astrul său, rece și lipsită de viață, era cunoscută ca un loc comod de întâlnire pentru astronave… dar întâlnirea n-a mai avut loc. Al cincilea tur… Niza își închipui nava zburând cu viteza redusă într-un cerc fantastic cu o rază de un miliard de kilometri și întrecând neîncetat planeta care se târa ca un melc. Al cincilea tur va fi parcurs peste o sută zece ore… și apoi? Mintea ageră a lui Erg Noor își încordase adineauri toate forțele în căutarea soluției celei mai bune. Șeful expediției și comandantul navei nu se putea înșela — astfel astronava de prima clasă „Tantra", cu echipajul ei compus din cei mai eminenți savanți, nu se va mai întoarce niciodată din abisurile Cosmosului! Dar Erg Noor nu se va înșela…

Deodată Niza Krit simți o stare oribilă, apropiată de leșin, ceea ce însemna că astronava se abătuse de la traseul ei cu o fracțiune infimă de grad[8], admisibilă numai în condițiile vitezei micșorate, deoarece altminteri fragila ei încărcătură vie n-ar mai fi putut rămâne în viață. De îndată ce negura cenușie care împăienjenise ochii fetei se mai risipi, starea de leșin dispăru: nava se reintegrase în traseul ei. Suprasensibilele radiolocatoare dibuiseră în bezna din față un meteorit — cea mai mare primejdie pentru vehiculele astrale. Într-o milionime de secundă, mașinile electronice care conduceau nava (căci numai ele puteau executa toate manevrele cu rapiditatea necesară, nervii omenești necorespunzând vitezelor cosmice) asiguraseră o deviere a „Tantrei", iar după trecerea primejdiei, o făcuseră cu aceeași iuțeală să-și reia vechiul traseu.

«De ce, oare, aceleași mașini să nu fi fost în stare să-l salveze și pe „Algrab"?» își zicea Niza, care, între timp, își venise în fire. Era aproape sigur că această navă căzuse victimă întâlnirii cu

un meteorit. Erg Noor spunea că până acum fiecare a zecea astronavă pierea ciocnindu-se de meteoriți, în ciuda inventării unor locatoare atât de sensibile ca aparatul lui Voll Hod și ca dispozitivele energetice de protecție, care respingeau particulele mici. Pieirea lui „Algrab" îi punea și pe ei în primejdie, tocmai atunci, când totul părea atât de bine studiat și pus la punct. Niza începu să-și amintească de toate cele petrecute din clipa decolării.

A 37-a expediție siderală avea drept țintă să ajungă în sistemul planetar al unei stele apropiate din constelația Ofiucus, a cărei unică planetă populată, Zirda, intrase de multă vreme în legătură cu Pământul și cu alte lumi prin Marele Cerc. Deodată însă amuțise și, timp de 70 de ani, nu s-a mai primit de acolo niciun fel de comunicare. Pământul, care, în sistemul Marelui Cerc, era planeta cea mai apropiată de Zirda, avea deci datoria să lămurească ce se întâmplase. Tocmai de aceea „Tantra" luase pe bord numeroase aparate și câțiva savanți eminenți, al căror sistem nervos se dovedise, după multiple încercări, capabil să îndure lungi ani de recluziune într-o astronavă. În ceea ce privește rezervele de carburant pentru motoare — anamezonul, o substanță cu legăturile mezonice intranucleare[9] distruse și cu viteza de jet egală cu aceea a luminii — acesta fusese luat într-o cantitate strict limitată, și asta nu din cauza greutății anamezonului, ci din pricina volumului uriaș al rezervoarelor. Plănuiseră să se alimenteze cu anamezon o dată ajunși pe Zirda. Iar în cazul în care cu această planetă se va fi petrecut ceva grav, urma ca „Tantra" să se întâlnească cu astronava de clasa a doua „Algrab" lângă orbita planetei K2-2N-88.

Urechea exersată a Nizei prinse ușoara modificare a frecvenței sunetului pe care era acordat câmpul de gravitație artificială[10]. Discurile celor trei aparate așezate în dreapta

începură să clipească inegal. La tribord se conectă automat o sondă electronică. Pe ecranul deodată luminat apăru o formă strălucitoare și colțuroasă. Înainta ca un proiectil drept spre „Tantra”; cu alte cuvinte, se afla departe. Era un fragment uriaș de substanță din cele care se întâlnesc extrem de rar în spațiul cosmic. De aceea, Niza se grăbi să-i determine volumul, greutatea, viteza și direcția. Nu-și reluă firul amintirilor decât în clipa când se auzi țăcănitul ușor al bobinei automate a jurnalului de bord.

… Cea mai impresionantă dintre toate era viziunea unui soare lugubru, roșu-sângeriu, care crescuse în câmpul vizual al ecranelor, în ultimele luni ale celui de-al patrulea an de călătorie. Al patrulea pentru pasagerii astronavei, care zbura cu o viteză de 5/6 din unitatea absolută: viteza luminii. Pe Pământ se scurseseră aproape șapte ani independenți.

Apărând ochiul omenesc, filtrele ecranelor modificau culoarea și intensitatea razelor oricărui astru, în așa fel, încât acesta să apară ca văzut prin stratul gros al atmosferei terestre, cu păturile-i proteguitoare formate din ozon și vapori de apă. Lumina violetă fantastică, de nedescris, a stelelor cu temperaturi înalte părea azurie ori albă, aștri mohorâți de un roz-cenușiu deveneau veseli, galben-aurii, aidoma Soarelui nostru. Aici însă, dimpotrivă, astrul care strălucea victorios cu razele lui de un roșu-aprins căpăta tonalitatea sumbră, sângerie, cu care un observator de pe Pământ este obișnuit să vadă stele din clasa spectrală[11] M5. Planeta se afla față de soarele ei mult mai aproape decât Pământul nostru față de al său. Pe măsura apropierii de Zirda, astrul acesta devenea un uriaș disc stacojiu, care emitea mase de radiații calorice[12].

Încă cu două luni înainte de a se apropia de Zirda, „Tantra” încercase să comunice cu stațiunea exterioară a planetei aflată pe un mic satelit

natural, lipsit de atmosferă și care era mai aproape de Zirda decât Luna de Pământ.

Astronava continua să lanseze apeluri chiar și atunci când până la planetă mai rămăseseră 30 000 000 de kilometri, iar viteza nemaipomenită a „Tantrei” scăzuse la 3 000 de kilometri pe secundă. De serviciu era Niza. Veghea însă și restul echipajului, strâns în așteptare, în fața ecranelor, la postul central.

Niza lansa apeluri, mărind puterea emisiunii și aruncând înainte semnale luminoase în formă de evantai.

În cele din urmă, zăriră un punct minuscul și strălucitor: era satelitul pe care se afla stațiunea exterioară. Astronava începu să evolueze în jurul planetei, apropiindu-se treptat de ea în spirală și potrivindu-și viteza după cea a satelitului. Curând „Tantra” și satelitul erau ca legați cu un cablu nevăzut; astronava plana deasupra micii planete, care se mișca repede pe orbita ei. Stereotelescoapele electronice ale navei sondau acum suprafața satelitului. Și, deodată, în fața echipajului „Tantrei” apăru o priveliște de neuitat.

O clădire uriașă, plată, de sticlă, strălucea în reflexele sângerii ale soarelui. Chiar sub acoperiș se afla un fel de sală de conferințe sau un amfiteatru. Acolo se aflau, parcă încremenite, o mulțime de ființe, ce arătau altfel decât pământenii, dar, fără nicio îndoială, erau oameni și ele. Emoționat, astronomul Pur Hiss — un novice în materie de zboruri cosmice și care, chiar în ajunul pornirii expediției, luase locul unui savant cu multă experiență, puse mai bine la punct focalizarea lunetei. Rândurile de oameni, care se zăreau neclar sub acoperișul de sticlă, își păstrau aceeași neclintire. Pur Hiss mări și mai mult imaginea. Văzură acum un fel de podium, înconjurat de aparate; în fața auditoriului, la o masă lungă, un om stătea cu picioarele încrucișate și cu ochii înspăimântători, pironiți în zare…

— Sunt morți, congelați! exclamă Erg Noor.

Astronava continua să planeze deasupra satelitului Zirdei, și 14 perechi de ochi urmăreau neclintit mormântul acesta de sticlă, căci, într-adevăr, era un mormânt. De câți ani oare ședeau astfel aici aceste cadavre? Planeta amuțise în urmă cu 70 de ani — dacă li se adaugă cei șase ani ai drumului parcurs de raze, făceau trei sferturi de veac…

Toate privirile se îndreptară spre șeful expediției. Palid la față, Erg Noor scruta negura gălbuie a atmosferei; prin ea abia dacă se ghiceau contururile neclare ale munților, slabele reflexe ale mărilor; nimic însă nu le putea da răspunsul pentru care veniseră aici.

— Stațiunea a fost distrusă, continuă șeful expediției, și n-a fost refăcută în acești șaptezeci și cinci de ani! Aceasta dovedește că pe planetă s-a petrecut o catastrofă. Trebuie să coborâm, să străbatem atmosfera, poate să și descindem. Fiindcă ne-am adunat aici cu toții, vă cer părerea…

Singurul care a avut ceva de obiectat fu astronomul Pur Hiss. Niza examina, plină de indignare, nasul său mare de pasăre de pradă și urechile-i urâte, plantate prea jos.

— Dacă pe planetă s-a petrecut o catastrofă, n-avem nicio șansă să găsim aici anamezon. Înconjurul planetei la mică altitudine, cu atât mai mult o descindere, ne-ar face să cheltuim aproape întreaga rezervă de carburant planetar[13] de care mai dispunem. Afară de asta, nu se știe încă ce s-a întâmplat. S-ar putea să existe radiații puternice, care să ne fie fatale.

Ceilalți membri ai expediției își susținură însă șeful.

— Niciun fel de radiații planetare nu amenință o navă prevăzută cu o cuirasă cosmică, se pronunță Erg Noor. Am fost trimiși aici tocmai ca să lămurim ce s-a întâmplat. Ce va răspunde Marelui

Cerc Pământul? Să stabilim faptele este cu totul insuficient, trebuie să le și explicăm. Vă rog să-mi scuzați aceste truisme, mai spuse Erg Noor, și în glasu-i metalic străbătură note ironice. Nu cred că ne putem sustrage datoriei noastre directe…

— Temperatura straturilor superioare ale atmosferei este normală! strigă bucuroasă Niza.

Erg Noor zâmbi și începu să coboare, prudent, volută după volută, încetinind treptat avansarea în spirală a astronavei, care se apropia de suprafața planetei. Zirda avea dimensiuni ceva mai reduse decât Pământul, și un zbor la înălțime mică în jurul ei nu necesita viteze considerabile. Astronomii și geologul confruntau pe hartă caracteristicile planetei cu observațiile aparatelor optice de pe bordul „Tantrei”. Continentele își păstrau întocmai vechile lor contururi, mările scânteiau liniștit în lumina roșie a Soarelui. Nu-și schimbaseră forma nici crestele muntoase, pe care le cunoșteau din fotografiile mai vechi. Numai că planeta tăcea.

Timp de 35 de ore, membrii echipajului nu-și părăsiră posturile de observație.

Compoziția atmosferei, iradierea astrului roșu — totul coincidea cu vechile date ce le aveau despre Zirda. Erg Noor deschise un volum de tabele privitoare la această planetă și găsi coloana cu datele referitoare la stratosfera ei. Ionizarea se dovedi a fi mai ridicată decât cea normală. În mintea lui Noor începuse a miji o bănuială alarmantă.

La cea de a șasea volută a spiralei de coborâre, începură să se distingă contururile orașelor mari. Dar nici acum receptoarele astronavei nu înregistrară vreun semnal.

Niza Krit ieși din schimb ca să mănânce și ațipi. I se păru că n-a dormit decât câteva clipe. Astronava zbura pe deasupra părții umbrite a Zirdei cu o viteză care nu depășea pe aceea a unei obișnuite spironave[14] terestre. Aici, dedesubtul lor, trebuia să se întindă orașe, uzine, porturi. Dar

oricât de mult ar fi scrutat întunericul puternicele stereotelescoape, în bezna adâncă nu se zări nici măcar o licărire. Bubuitul de tunet al atmosferei spintecate de astronavă ar fi trebuit să se audă la distanțe de zeci de kilometri.

Trecu un ceas, dar nicăieri nu se aprinse vreo lumină. Așteptarea chinuitoare era acum de neîndurat. Noor conectă sirenele navei. Un urlet înspăimântător zbură deasupra abisului negru; oamenii Pământului sperau că, însoțit de bubuitul zborului, vuietul acela va fi auzit de locuitorii Zirdei, care nu dădeau niciun semn de viață.

O pală de lumină vie mătură tenebrele, și „Tantra" ieși pe partea luminată a planetei. Dar sub ea se așternea și acum un văl negru, catifelat. Fotografiile mărite rapid arătară un covor des de flori ce semănau cu macii negri de pe Pământ. Desișuri de maci negri se întindeau pe distanțe de mii de kilometri, înlocuind orice altă vegetație: pădurile, tufișurile, papura și ierburile. În mijlocul acestui covor negru, se zăreau străzile orașelor, asemenea coastelor unor schelete uriașe; construcțiile de fier ruginite arătau ca niște răni sângerânde. Nicăieri vreo suflare de viață, nici măcar un copăcel. Numai și numai maci negri și nimic altceva!

„Tantra" lansă o stație-bombă de observație, apoi se cufundă din nou în noapte. Peste șase ore, această stație robot prezentă un raport privind compoziția aerului, temperatura, presiunea și alte condiții de la suprafața solului. Totul era normal pentru această planetă, în afară de o radioactivitate sporită.

— Ce înspăimântătoare tragedie! murmură încet biologul Eon Tal, înregistrând ultimele date transmise de stație. S-au distrus pe ei și au distrus întreaga planetă!

— Adevărat? întrebă Niza, stăpânindu-și cu greu lacrimile. Ar fi groaznic! Dar gradul de ionizare nu este chiar atât de mare.

— Au trecut ani destui, răspunse posomorât tânărul biolog. Fața lui virilă, cu nas coroiat de caucazian, se întunecă. O asemenea dezagregare radioactivă, continuă el, este cu atât mai primejdioasă, cu cât se acumulează pe neobservate. În decurs de veacuri, radiațiile puteau spori cor cu cor[15], după cum numim noi biodozele[16], apoi deodată s-a petrecut un salt calitativ! O ereditate pe cale de destrămare, încetarea reproducției, la care se adaugă și epidemiile provocate de radiații… Nu este prima oară că se întâmplă așa ceva; Cercul cunoaște asemenea catastrofe…

— De pildă, așa-numita „Planetă a soarelui violet”, se auzi din spatele lor glasul lui Erg Noor.

— Cel mai tragic lucru, adăugă sumbru Pur Hiss, îl constituie faptul că bizarul ei soare — din clasa spectrală A-zero și de șaptezeci și opt de ori mai luminos decât al nostru — putea asigura populației o energetică foarte ridicată.

— Și unde se află această planetă? se interesă Eon Tal. N-o fi chiar aceea pe care Consiliul și-a propus s-o colonizeze?

— Ba da. În amintirea ei a și fost botezată „Algrab”, nava care a pierit.

— Steaua Algrab, numită și Delta Corbul! exclamă biologul. Dar până la ea este foarte departe!

— Patruzeci și șase de parseci. Dar pe Pământ se construiesc acum astronave pentru curse din ce în ce mai depărtate…

Biologul dădu din cap, mormăind printre dinți că n-ar fi trebuit să i se dea astronavei numele unei planete dispărute.

— Dar planeta însăși n-a pierit. În mai puțin de un veac o vom acoperi cu plante și-o vom repopula, afirmă convins Erg Noor.

Se hotărâse să recurgă la o manevră grea: să schimbe traseul orbital al astronavei de pe cercul de latitudine, pe cel de longitudine, adică să o

situeze în planul axei de rotație a Zirdei. Se puteau depărta de planetă fără a fi lămurit definitiv dacă toți locuitorii ei au pierit sau nu? Poate că supraviețuitorii nu erau în stare să cheme în ajutor astronava, din cauză că centralele energetice și aparatajul lor erau distruse.

Nu era prima oară când Niza îl vedea pe șeful ei la masa de comandă în timpul unei manevre pline de răspundere. Cu fața lui impenetrabilă și mișcările-i bruște, dar totdeauna precise, Erg Noor îi părea un erou legendar.

„Tantra" parcurgea din nou un drum decepționant în jurul Zirdei, de rândul acesta de la un pol la altul. Ici-colo, mai cu seamă pe la paralelele mijlocii, apărură zone întinse de sol dezgolit. Acolo, în aer, plutea o ceață galbenă, prin care se ghiceau, ca niște valuri, crestele uriașe ale unor nisipuri roșii bătute de vânturi.

Mai departe se așterneau covoare din catifeaua cernită a macilor negri — singurele plante care reușiseră să reziste radioactivității sau să dea naștere sub influența ei unei mutații[17] viabile.

Totul era acum limpede. Ar fi fost nu numai inutil, ci și riscant să mai caute undeva, printre ruinele acestea neînsuflețite, rezervele de anamezon pregătite pentru oaspeții din alte lumi, conform recomandării Marelui Cerc (Zirda nu poseda încă astronave, ci numai aparate de zbor interplanetare). „Tantra" începu deci să-și lărgească încetul cu încetul spirala zborului în sens opus, depărtându-se de planetă. Accelerând cu ajutorul motoarelor trigger-ionice[18], folosite la zborurile interplanetare, nava ieși din câmpul de gravitație al planetei moarte și porni spre sistemul nelocuit, desemnat numai printr-un cifru convențional, unde fuseseră aruncate câteva faruri-bombă și unde ar fi trebuit să-i aștepte „Algrab". Conectară motoarele cu anamezon. Cu ajutorul lor, în 52 de ore astronava atinse viteza ei normală de 900 de milioane de kilometri pe oră. Mai aveau

până la locul întâlnirii cincisprezece luni de drum, egale cu unsprezece luni calculate în timpul dependent al navei. Așadar, în afară de cei care rămâneau de gardă, întregul echipaj putea acum să se cufunde în somn. Dar discuțiile, calculele și pregătirea raportului ce trebuia să fie prezentat Consiliului mai luară încă o lună. Ghidurile privitoare la Zirda menționau experiențele riscante care fuseseră făcute acolo cu carburanți atomici cu dezintegrare parțială. Găsiră articole ale unor savanți de seamă care semnalaseră simptomele unor influențe dăunătoare vieții și stăruiseră să se sisteze experiențele. Cu 118 ani în urmă, fusese trimisă prin Marele Cerc o scurtă avertizare, suficientă pentru niște oameni inteligenți, dar, precum se vede, neluată în seamă de guvernul Zirdei.

Nu mai există niciun dubiu: planeta pierise din cauza unor radiații dăunătoare, acumulate în cursul a numeroase experiențe imprudente și încercări nesăbuite de a aplica în practică unele genuri primejdioase de energie nucleară, în loc de a se căuta altele mai puțin dăunătoare.

Enigma fusese dezlegată de mult. Echipajul astronavei trecuse până acum de două ori de la un somn de trei luni la o viață activă de aceeași durată. Și iată că trecuseră câteva zile de când „Tantra” descria cerc după cerc în jurul planetei cenușii, iar speranța de a se întâlni cu „Algrab” se micșora cu fiece oră. Presimțirea că se petrecuse o catastrofă deveni tot mai apăsătoare…

Erg Noor se opri în prag și se uită la Niza, gânditoare, a cărei coamă semăna cu o pufoasă floare aurie… Un profil de ștrengar, niște ochi puțin piezișI și adesea mijiți de un râs abia stăpânit, iar acum larg deschiși, scrutând necunoscutul cu îngrijorare și curaj! Fetița aceasta nici nu-și dădea seama ce mare sprijin sufletesc găsea el în dragostea-i neprecupețită. Deși trecut prin ani și ani de încercări care-i oțeliseră voința,

Erg Noor se simțea uneori obosit de rolul de șef care trebuie să fie gata în orice clipă să ia asupră-și întreaga răspundere pentru viața oamenilor, pentru astronavă și succesul expediției. Acolo, pe Pământ, de mult nu mai exista o răspundere atât de individuală, căci hotărârile erau totdeauna luate de un grup de oameni chemat să realizeze o anumită muncă. Iar dacă se întâmpla ceva neprevăzut, erai sigur că vei primi îndată sfatul cel mai competent, consultația cea mai amănunțită. Aici însă n-aveai de unde primi sfaturi, iar comandanții astronavelor se bucurau de drepturi speciale. Ar fi fost mai ușor ca o asemenea răspundere să dureze doar doi-trei ani, și nu zece-cincisprezece, cât reprezenta durata medie a unei expediții cosmice!

Erg Noor intră în cabina de comandă.

Niza se ridică repede și-i ieși în întâmpinare.

— Am adunat toate materialele și hărțile de care am nevoie, spuse el. Să dăm de lucru mașinii!

Șeful expediției se lungi într-un fotoliu și acum răsfoia încet filele metalice, indicând cifrele coordonatelor, intensitatea câmpurilor magnetice, ale celor electrice și de gravitate, intensitatea curenților de particule cosmice, viteza și densitatea șuvoaielor de meteori. Plină de încordare, Niza apăsa butoanele și întorcea întrerupătoarele mașinii de calculat. Erg Noor căpătă o seamă de răspunsuri, se încruntă și rămase pe gânduri.

— În calea noastră se află un câmp de gravitație puternic — regiunea acumulării de substanță obscură din Scorpion, alături de Steaua 6555-ZR+11-PKU, începu el. Spre a evita consumarea carburantului, trebuie să ne abatem încoace, spre Șarpe[19]. Pe vremuri, în asemenea cazuri, se naviga fără motor, folosind câmpurile de gravitație în chip de accelerator și navigând în marginea lor…

— Nu s-ar putea să folosim și noi această metodă? întrebă Niza.

— Nu, căci astronavele noastre sunt mult mai rapide. O viteză de cinci șesimi din unitatea absolută sau, mai precis, două sute cincizeci de mii de kilometri pe secundă ar mări, în zona terestră de gravitație, greutatea noastră de douăsprezece mii de ori[20], așadar ar preface în praf și pulbere întreaga expediție. Nu putem zbura astfel decât în spațiul cosmic, departe de marile acumulări de materie. De îndată ce astronava pătrunde într-un câmp de gravitație, trebuie să micșorăm viteza cu atât mai mult, cu cât acest câmp este mai puternic.

— Cu alte cuvinte, avem aici o contradicție, și, cu un gest copilăros, Niza își sprijini capul în palmă. Cu cât câmpul de gravitație este mai puternic, cu atât mai încet trebuie să zburăm!

— Asta-i valabil numai pentru viteze uriașe, apropiate de aceea a luminii, când astronava, aidoma unei raze de lumină, nu se poate mișca decât în linie dreaptă sau pe așa-numita curbă a intensităților egale[21].

— Dacă am înțeles bine, vrei să îndrepți „raza" noastră — „Tantra" — de-a dreptul spre sistemul solar.

— Tocmai aici e greutatea. Să îndrepți nava exact spre o stea ori alta e practic cu neputință, deși noi ținem seama de toate corecțiunile făcute calculelor. Suntem nevoiți să socotim necontenit eroarea care sporește mereu, să modificăm direcția, ceea ce nu ne permite să folosim la maximum conducerea automată. În momentul de față, suntem într-o situație dificilă. După ce am luat viteză, o oprire sau chiar și o simțitoare încetinire a zborului ar fi pentru noi egală cu moartea, întrucât n-am mai avea cu ce să ne mărim din nou viteza. Dar uite care-i primejdia principală: zona 344+2U este cu desăvârșire neexplorată. Nu cunoaștem aici nici stele, nici planete locuite, ci doar un câmp de gravitație, a cărui margine iat-o! Pentru a ne fixa definitiv, să așteptăm părerea astronomilor. După cel de-al

cincilea tur, îi vom deștepta pe toți, deocamdată însă… Șeful expediției se frecă la tâmplă și căscă.

— Acțiunea sporaminei e pe terminate, spuse Niza. Te poți odihni!

— Bine. Mă instalez aici, în fotoliu… Cine știe, poate că se întâmplă vreo minune. Măcar un sunet.

O inflexiune fugară din glasul lui Erg Noor trezi în sufletul Nizei un sentiment de mare duioșie. Cum ar mai fi vrut să strângă la pieptul ei capul acesta îndărătnic, să mângâie păru-i negru cu fire cărunte ivite prea timpuriu!

Niza se sculă, așeză cu grijă filele cu însemnări și stinse lampa, lăsând numai o slabă lumină verzuie de-a lungul panourilor cu aparate și ceasuri. Astronava zbura liniștit în vidul absolut, descriind uriașul ei cerc. Astronavigatoarea cu părul roșcat își ocupă fără zgomot locul alături de „creierul" imensei nave. Aparatele cântau încetișor obișnuitul lor cântec, acordat pe o anumită melodie; orice tulburare, cât de mică, provoca îndată o notă falsă. Totul era în ordine, melodia lină se depăna în tonalitatea voită, acompaniată când și când de lovituri surde, ca de gong: ele marcau momentele de conectare a motorului planetar auxiliar, care îndrepta traiectoria „Tantrei" după o curbă anumită. Motoarele cu anamezon tăceau. Pacea nocturnă domnea pe cosmonava adormită, ca și cum primejdia ce plana deasupra expediției nici n-ar fi existat. Părea că încă puțin și din pâlnia aparatului de recepție se va auzi multașteptatul indicativ de apel, iar cele două astronave, încetinindu-și impetuoasa cursă, se vor apropia pe căi paralele și, în sfârșit, își vor egaliza vitezele, spre a-și urma drumul una lângă alta. O vastă galerie tubulară va uni cele două lumi întâlnite, iar „Tantra" își va recăpăta gigantica-i putere.

În adâncul inimii, Niza era liniștită: avea încredere în șeful ei. Cei cinci ani ai călătoriei nu i se păruseră nici lungi, nici chinuitori, mai cu

seamă de când începuse a iubi… Dar chiar și înainte, observațiile pasionante, înregistrările electronice de cărți, de muzică și filme îi permiteau să-și îmbogățească neîncetat cunoștințele și să nu regrete frumosul Pământ, care se pierduse ca un firicel de nisip în abisurile nemărginitului întuneric. Tovarășii de drum, oameni de mare cultură, o interesau prin convorbirile lor, iar atunci când nervii oboseau de multitudinea impresiilor sau din pricina unei activități prea încordate, putea recurge la un somn prelungit, întreținut de oscilații hipnotice[22]. Astfel, frânturi mari de timp se prăbușeau în neființă, treceau într-o clipă. Alături de omul iubit, Niza era desigur fericită. N-o frământa decât gândul că ceilalți, mai cu seamă el, Erg Noor, o duc mai greu. De i-ar fi stat măcar în putință… Dar ce putea face ea, biată începătoare, alături de asemenea oameni! Poate că, totuși, aducea vreun folos prin duioșia-i nedezmințită, prin dorința-i fierbinte de a le ușura tovarășilor ei, clipă de clipă, această muncă istovitoare.

Șeful expediției se trezi și ridică fruntea îngreunată de somn. Melodia uniformă suna ca și până acum, întreruptă când și când de loviturile motorului planetar. Niza Krit se afla ca și mai înainte în fața aparatelor, ușor adusă de spate, cu umbre de oboseală pe fața-i tânără. O privire spre ceasul dependent, și Erg Noor, cu o mișcare energică, se ridică din fotoliul adânc.

— Am dormit paisprezece ore în șir! Și dumneata nu m-ai deșteptat, Niza! Este incalificabil… Se opri văzându-i zâmbetul radios. Imediat la culcare!

— Dacă-mi dai voie, aș dormi aici… ca și dumneata, se rugă fata. Apoi aduse repede de mâncare, se spălă și se instală în fotoliu.

Ochii ei căprui și strălucitori, parcă și mai mari din cauza cearcănelor adânci, se uitau pe furiș la Erg Noor, care, răcorit după un duș de unde, îi luă

locul în fața aparatelor. După ce controlă datele indicatoarelor pe P.L.E. — protecția legăturilor electronice —, se ridică și începu să măsoare cu pași iuți cabina de comandă.

— De ce nu dormi? o întrebă el sever pe astronavigatoare.

Niza își scutură buclele roșcate ce-ar mai fi trebuit să fie tunse nițel, deoarece, în expedițiile dinafara Pământului femeile nu purtau de obicei păr lung.

— Mă gândesc… începu ea șovăitor, iar acum, în pragul primejdiei, îmi vine să mă înclin în fața măreției și atotputerniciei omului, care a ajuns atât de departe în nemărginitele adâncuri ale spațiului! Pentru dumneata, multe lucruri sunt familiare aici, pe când eu mă aflu pentru prima oară în Cosmos! Ce minunat îmi pare totul: să iau parte la o călătorie atât de grandioasă, să mă îndrept printre stele, spre niște lumi noi!

Cu un zâmbet palid, Erg Noor își frecă fruntea:

— Sunt nevoit să te dezamăgesc sau, mai bine zis, să-ți arăt adevăratele proporții ale atotputerniciei noastre. Iată! Deschise proiectorul, și, pe peretele din spate al cabinei, apăru spirala luminoasă a Galaxiei[23]. Arătă o volută mărginașă, compusă din stele rare, abia perceptibilă în întunericul înconjurător, asemenea unei pulberi spălăcite. Iată regiunea pustie a Galaxiei, unde se află sistemul nostru solar și unde suntem și noi în clipa de față; ea nu-i decât o periferie cu prea puțină lumină și viață. Dar până și acest braț[24] al Galaxiei se întinde de la Lebădă la Carenă și, pe lângă faptul că e departe de zonele centrale, mai conține și un nor obscur, uite-l aici… Pentru a parcurge drumul de-a lungul acestei ramificații, „Tantra” noastră are nevoie de aproximativ patruzeci de mii de ani independenți. Iar hăul întunecat ce desparte ramificația noastră de cea vecină l-am putea străbate în patru mii de ani. După cum vezi, zborurile noastre în infinit nu

reprezintă deocamdată decât o învârtire pe un peticel cu diametrul de cincizeci de ani-lumină[25]. Cât de puțin am ști noi despre Univers dacă n-ar exista marea putere a Cercului! Comunicările, imaginile, ideile trimise din spații inaccesibile omului în scurta lui viață ne parvin totuși mai devreme sau mai târziu, dându-ne de știre despre lumi din ce în ce mai depărtate. Cunoștințele noastre sporesc necontenit!

Niza tăcea.

— Închipuieşte-ţi cele dintâi zboruri astrale… continuă Erg Noor visător. Mici nave încete și vulnerabile… De altfel, strămoșii noștri trăiau de două ori mai puțin decât noi… Iată când măreția omului era într-adevăr de admirat!

Niza înălță capul cu o mișcare îndărătnică, așa cum obișnuia s-o facă întotdeauna când voia să protesteze.

— Dar poate că mai târziu, când oamenii vor învăța să învingă altfel spațiile, nu înfruntându-le direct, ei vor spune, dându-te drept exemplu: Ce eroi! Au cucerit Cosmosul cu mijloace atât de primitive!

Șeful expediției întinse tinerei fete mâna:

— Și despre dumneata, Niza, vor putea spune asta!

Niza se aprinse la față:

— Sunt mândră că sunt aici, împreună cu dumneata! Și aș fi gata să dau orice ca să mă întorc din nou în Cosmos.

— Da, știu acest lucru, rosti gânditor Erg Noor, dar nu toată lumea gândește la fel…

Instinctul feminin îi ajută tinerei fete să înțeleagă gândul șefului. Avea în cabina lui două magnifice stereoportrete colorate în violet și auriu. Ambele înfățișau pe frumoasa Veda Kong, specialistă în istoria antică. Într-unul îi vedeai ochii limpezi și albaștri ca și cerul pământesc, privind de sub sprâncenele-i lungi, arcuite… Bronzată de soare, cu zâmbetul ei minunat, cu

mâinile ridicate spre părul ca fuiorul de in. Și iat-o altădată, surâzând voios, cocoțată pe un tun de corabie, monument al unei antichități imemoriale.

Erg Noor își pierdu vioiciunea. Se așeză încet în fața astronavigatoarei.

— De-ai ști, Niza, cât de brutal mi-a distrus soarta visul, acolo pe Zirda! spuse el deodată cu glas surd, atingând ușor maneta care punea în mișcare motoarele cu anamezon, de parcă ar fi vrut să accelereze și mai mult cursa ametitoare a astronavei. Dacă Zirda n-ar fi pierit și noi am fi putut să ne aprovizionăm cu carburant, continuă el, răspunzând întrebării mute a Nizei, aș fi condus expediția mai departe. Așa a și fost, de altfel convenit cu Consiliul. Zirda ar fi trimis Pământului mesajele primite de ea, iar „Tantra" ar fi plecat mai departe cu cei care ar fi dorit-o… Ceilalți s-ar fi îmbarcat pe „Algrab", care, după îndeplinirea sarcinii sale aici, ar fi fost chemat de Zirda.

— Dar cine ar fi primit să rămână pe Zirda? exclamă indignată tânăra fată. Poate Pur Hiss? Este totuși un savant eminent. Oare dorința de a-și îmbogăți cunoștințele nu l-ar fi mânat și pe el mai departe?

— Dar dumneata, Niza, ai fi plecat mai departe?

— Eu? Desigur!

— Dar… unde? întrebă deodată Erg Noor, ferm, privind-o țintă pe Niza.

— Oriunde, fie și acolo… și cu o privire tot atât de fermă și cu buzele ușor întredeschise, fata arătă spre abisul negru dintre cele două brațe ale înstelatei spirale galactice.

— O, n-am fi mers chiar atât de departe! Știi, drăguța mea astronavigatoare, că, aproximativ cu optzeci și cinci de ani în urmă, a fost organizată cea de a treizeci și patra expediție cosmică, denumită „în releu". Trei astronave, care se aprovizionau reciproc cu carburanți, se depărtau din ce în ce mai mult de Pământ, în direcția constelației Lira. Cele două care n-aveau pe ele un

echipaj de exploratori, după ce și-au dat anamezonul celei de-a treia, s-au întors pe Pământ. Astfel își executau alpiniștii ascensiunile pe piscurile cele mai înalte. În sfârșit, cea de-a treia navă, numită „Vela”…

— Cea care nu s-a mai întors!… șopti Niza înfiorată.

— Da, „Vela” nu s-a mai întors! Și-a atins însă destinația și a pierit pe drumul înapoierii, după ce a apucat să trimită o comunicare. Ținta finală era marele sistem planetar al stelei albastre Vega sau cum i se mai spune — Alfa Lira. Câte perechi de ochi omenești, de nenumărate generații, au admirat această stea albastră și strălucitoare a cerului nordic! Vega se află la opt parseci sau treizeci și unu de ani independenți de Soarele nostru, distanță pe care până atunci oamenii n-o mai străbătuseră niciodată… În orice caz, „Vela” ajunsese la destinație… Motivul pieirii sale este necunoscut: un meteorit sau poate o avarie gravă… Totuși, n-ar fi exclus ca și acum nava să mai plutească în spațiu, iar eroii, pe care noi îi credem morți, să mai fie încă în viață…

— Ce îngrozitor!

— E destinul care pândește orice astronavă ce nu poate înainta cu o viteză apropiată de aceea a luminii. Între ea și planeta-i natală se interpun îndată milenii de parcurs.

— Și ce anume a comunicat „Vela”? întrebă repede tânăra fată.

— Foarte puțin. Comunicarea se întrerupea mereu, apoi a amuțit cu totul… Mi-o amintesc și acum: „Vorbește „Vela”, vorbește „Vela”! Vin dinspre Vega… De douăzeci și șase de ani… ajunge… voi aștepta… Vega are patru planete… Nu există nimic mai frumos. Ce fericire…”

— Dar au chemat în ajutor, voiau să aștepte undeva?

— Firește că aveau nevoie de ajutor. Altminteri astronava n-ar fi cheltuit o energie uriașă pentru

trimiterea comunicării. Dar ce era de făcut? Nu s-a mai primit de la „Vela” niciun cuvânt.

— Douăzeci și șase de ani independenți parcurși pe drumul întoarcerii. Până la Soare mai rămăseseră aproape cinci ani. Înseamnă că nava se afla undeva în zona noastră sau, poate, și mai aproape de Pământ.

— Nu prea cred… poate doar în cazul când a depășit viteza normală, navigând în apropiere de limita cuantică[26]. Dar aceasta este cât se poate de primejdios!

Erg Noor explică pe scurt principiul saltului distructiv ce amenință materia[27] când viteza ei de deplasare se apropie de aceea a luminii; băgă însă de seamă că fata îl asculta doar pe jumătate.

— Te-am înțeles! exclamă ea de îndată ce șeful expediției își încheie lămuririle. Și aș fi înțeles chiar de la început dacă pieirea astronavei nu m-ar fi tulburat într-atât. Este un lucru îngrozitor, cu care nu mă pot împăca!

— Acum ai priceput sensul principal al comunicării, spuse posomorât Erg Noor. Descoperiseră lumi de nemaivăzută frumusețe. Eu visez de mult să refac calea parcursă de „Vela”; cu perfecționările moderne, lucrul acesta a devenit cu putință chiar și cu o singură navă. Încă din tinerețe visez la Vega, acest soare albastru cu splendide planete!

— Ce minunat… rosti Niza, și glasul i se frânse. Dar ca să te întorci, ai nevoie de șaizeci de ani tereștri sau patruzeci de ani dependenți… Aceasta înseamnă… o jumătate din viață.

— Da, realizările mari cer și jertfe mari. Dar pentru mine, aceasta n-ar reprezenta nici măcar un sacrificiu. Viața mea pe Pământ n-a fost decât scurte escale între călătorii cosmice. Eu sunt născut pe o astronavă!

— Cum așa? se minună tânăra fată.

— Cea de a treizeci și cincea expediție siderală era compusă din patru nave. Mama era astronom

pe una dintre ele. Eu m-am născut pe drumul înspre steaua dublă MN 19026+7AL, comițând astfel o dublă încălcare a legilor. Dublă, întrucât am crescut și am învățat alături de părinții mei, pe astronavă, în loc să fiu educat la școală. Ce era de făcut! Când expediția s-a întors pe Pământ, împlinisem optsprezece ani. Ca una dintre isprăvile lui Hercule a fost considerat faptul că am învățat să conduc astronava și că am devenit navigator cosmic.

— Nu înțeleg totuși… obiectă Niza.

— Cum de a avut maică-mea curajul? Ai să înțelegi când ai să fii mai în vârstă! Pe vremea aceea serul AT (Anti-Tia) nu se putea conserva un timp mai îndelungat, medicii nu știau acest lucru… Când eram mic, mă aduceau într-o cabină de comandă la fel cu aceasta și-mi holbam ochii de copil, urmărind pe ecrane astrele jucăușe. Zburam spre Theta[28] Lupul, unde se descoperise o stea dublă, aproape de Soare. Două pitice — una albastră și alta portocalie — camuflate de un nor obscur. Prima impresie conștientă pe care am avut-o a fost aceea a cerului unei planete pustii, lipsită de orice urmă de viață, un cer pe care-l vedeam de sub cupola de sticlă a stației provizorii. Planetele stelelor duble sunt de obicei lipsite de viață din pricina neregularității orbitei lor. Expediția a coborât pe planetă și a făcut timp de șapte luni prospectări de minereuri. Pe cât îmi amintesc, acolo s-au descoperit imense zăcăminte de platină, osmiu și iridiu. Cuburile de iridiu, extrem de grele, mi-au fost jucării. Și cerul acela, primul meu cer, era negru ca păcura, cu luminițele curate ale stelelor care nu clipeau și cu doi sori de o frumusețe uimitoare: unul — de un portocaliu viu, altul — albastru închis. Îmi amintesc că uneori razele lor se întretăiau și atunci peste planeta noastră se revărsa o lumină verde[29], atât de vie și de veselă, încât țipam și cântam de bucurie!… Erg Noor încheie: Dar ajunge! M-am lăsat furat de

amintiri, iar dumneata trebuia să te fi dus de mult la odihnă.

— Te rog să continui, n-am auzit niciodată nimic mai interesant, îl rugă Niza, dar șeful rămase neînduplecat.

Aduse un mic pulsator hipnotic, și, fie din pricina căutăturii sale poruncitoare, fie din cauza aparatului somnifer, tânăra adormi atât de bine, încât nu se trezi decât în clipa când trebuiau să intre în cel de-al șaselea tur. O privire spre fața rece a șefului, și Niza pricepu îndată că „Algrab" tot nu fusese găsit.

— Te-ai trezit tocmai la timp! anunță Erg Noor când Niza se întoarse în cabina de comandă, după ce s-a răcorit cu o baie electrică și de unde și s-a mai aranjat puțin. Conectează muzica și lumina de deșteptare. Pentru toți!

Niza apăsă repede pe câteva butoane, și în toate cabinele astronavei, în care dormeau membrii expediției, începură să se aprindă și să se stingă lumini și răsună o muzică specială, din acorduri joase și vibratoare, care se intensificau tot mai mult. Începu o trezire treptată și prudentă a sistemului nervos înfrânt, întoarcerea lui spre activitatea normală. După cinci ore, la postul central de comandă se adunaseră toți membrii expediției, treziți de-a binelea, înviorați cu ajutorul hranei și al stimulenților nervoși.

Reacțiile fiecăruia dintre ei la știrea pieirii astronavei auxiliare au fost diferite. După cum se și așteptase Erg Noor, expediția se arătă la înălțimea situației. Niciun cuvânt de deznădejde, nicio privire speriată. Până și Pur Hiss, care nu se arătase prea curajos pe Zirda, nici nu tresări măcar auzind comunicarea. Tânăra Luma Laswy, medicul expediției, păli ușor și-și trecu pe furiș vârful limbii peste buzele uscate.

— Să cinstim prin reculegere memoria tovarășilor care au pierit! spuse șeful, conectând

ecranul de proiecție, pe care apăru „Algrab”, fotografiat înainte de pornirea „Tantrei”.

Se ridicară cu toții în picioare. Pe ecran trecură încet, una după alta, fotografiile celor șapte membri ai echipajului de pe „Algrab”, unii serioși, alții zâmbitori. Erg Noor îi numea pe rând, iar călătorii îi omagiau pentru cea din urmă oară. Era o tradiție a astronauților. Astronavele care plecau împreună aveau totdeauna seria completă de fotografii a tuturor membrilor expediției. Navele dispărute puteau rătăci mult timp în spațiul cosmic, echipajele lor puteau rămâne încă multă vreme în viață. Dar aceasta nu mai avea importanță, căci nava nu se mai întorcea niciodată. Să pornești în căutarea ei, să-i vii în ajutor era cu neputință. Mașinile de pe nave erau într-atâta de perfecționate, încât avarii mici aproape n-aveau loc, în orice caz puteau fi reparate cu ușurință. Niciodată însă până acum n-a putut fi remediată în Cosmos o defecțiune mai serioasă a mașinilor. Uneori navele mai apucau să trimită o ultimă comunicare, așa cum făcuse și „Vela”. De cele mai multe ori, însă, aceste comunicări nu-și atingeau ținta, din cauza dificultății de a le da o precisă orientare. În decursul mileniilor, fuseseră reperate direcțiile exacte necesare emisiunilor Marelui Cerc, care în plus puteau să fie și variate, făcându-se astfel transmisiuni de pe o planetă pe alta. De obicei însă, astronavele se aflau în regiuni necercetate, în care direcția emisiunilor nu putea fi nimerită decât din întâmplare.

Printre astronauți era răspândită părerea că în Univers ar fi existând un fel de câmpuri neutre sau zone-zero, care absorbeau radiațiile sau mesajele. Dimpotrivă, astrofizicienii considerau aceste câmpuri zero ca fiind himere născute în imaginația prea înfierbântată a unor exploratori ai Cosmosului.

După terminarea tristei ceremonii și a unei scurte consfătuiri, șeful expediției conectă

motoarele cu anamezon. După 48 de ore, aceste motoare amuțiră, iar astronava începu să se apropie de planeta natală, cu 21 de miliarde de kilometri în 24 ore. Până la Soare mai aveau aproximativ cale de șase ani tereștri. La postul central de comandă și în biblioteca-laborator se desfășura o muncă intensă: efectuau calcule și determinau direcția noului traseu.

Astronava urma să zboare timp de șase ani consumând anamezonul numai pentru a corecta direcția navei. Cu alte cuvinte, trebuiau să conducă astronava economisind la maximum accelerația. Erau cu toții îngrijorați la gândul regiunii necercetate 344+2U, aflată între Soare și „Tantra" și pe care n-o puteau ocoli în niciun chip: în această regiune până la Soare se întâlneau zone de meteoriți liberi, și apoi, la fiecare cotitură, nava pierdea din accelerație…

Peste două luni, curba izotendoare[30] a zborului era gata. „Tantra" începu să descrie o cicloidă cu înclinare mică, de intensitate egală.

Minunata navă era în cea mai perfectă stare de funcționare. Viteza zborului se menținea în limitele calculate. Acum numai timpul — aproape patru ani dependenți — îi mai despărțea de planeta natală.

Erg Noor și Niza, care-și terminaseră schimbul și erau obosiți, se cufundară într-un somn îndelungat. Împreună cu ei, se refugiară în vremelnica neființă doi astronomi, un geolog, un biolog, medicul și patru ingineri.

De gardă era acum un alt schimb: astronavigatorul experimentat Pel Lyn, care era la a doua lui expediție, astronoma Ingrid Ditra și inginerul electronist Key Beer — care li se alăturase de bună voie. Cu autorizația lui Pel Lyn, Ingrid se retrăgea adesea în biblioteca de lângă postul de comandă. Împreună cu vechiul său prieten Key Beer, ea scria o mare simfonie „Pieirea planetei", inspirată de tragedia Zirdei. Obosit de cântecul aparatelor și de priveliștea

negrelor abisuri cosmice, Pel Lyn, după ce o lăsă pe Ingrid la masa de comandă, se cufundă cu pasiune în descifrarea ciudatelor inscripții pe care le primiseră de pe o planetă — din sistemul celor mai apropiate stele ale Centaurului[31] — părăsită în chip misterios de populația ei. El credea în succesul temerarei lui încercări.

După încă două schimburi, astronava se apropiase de Pământ la o distanță de aproape zece trilioane de kilometri. Nu conectau motoarele cu anamezon decât pentru câteva ore.

Era către sfârșitul turei grupului lui Pel Lyn, care venise la rând pentru a patra oară de când „Tantra" părăsise locul în care ar fi trebuit să se întâlnească cu „Algrab".

Terminându-și calculele, astronomul Ingrid Ditra se întoarse spre Pel Lyn, care urmărea cu o privire melancolică freamătul necontenit al acelor roșii de pe cadranele albăstrii ale tensiometrelor ce măsurau câmpurile gravitaționale. În cea de a doua jumătate a schimbului, se făcea simțită obișnuita încetinire a reacțiilor psihice, de care nu scăpau nici oamenii cei mai rezistenți. Luni și ani de-a rândul astronava înaintase pilotată automat pe traseul stabilit dinainte. Dacă ar fi intervenit un eveniment extraordinar, care să depășească facultățile automatului-pilot, catastrofa ar fi fost aproape inevitabilă, intervenția oamenilor fiind inutilă, deoarece mintea omenească, oricât de bine ar fi fost antrenată, n-ar fi putut reacționa cu suficientă rapiditate.

— După părerea mea, spuse astronavigatorul Ingrid, am pătruns de mult în regiunea necercetată 344+2U. Șeful voia să preia singur serviciul pe acest traseu.

Pel Lyn aruncă o privire pe contorul cronologic:

— Mai avem două zile și, oricum, vom fi înlocuiți. Deocamdată nu prevăd nimic care să merite atenția… Ce zici, ne ducem schimbul până la sfârșit?

Ingrid dădu aprobator din cap. Venind din încăperile de la pupă, Key Beer ocupă obișnuitul său fotoliu de lângă panoul mecanismelor de echilibru. Pel Lyn se sculă căscând:

— Mă duc să dorm câteva ceasuri, spuse el adresându-se Ingridei.

Aceasta trecu ascultătoare la pupitrul de comandă.

„Tantra" înainta în vidul „absolut", fără să oscileze. Aparatele suprasensibile ale lui Voll Hod nu semnalau prezența nici unui meteorit, fie chiar îndepărtat. Acum, traseul astronavei se îndepărta puțin de direcția Soarelui: diferența echivala aproximativ un an și jumătate de zbor. Ecranele de vizibilitate de la proră oglindeau uimitoare hăuri negre; părea că astronava se îndreaptă spre însăși inima beznei. Numai prin telescoapele laterale o puzderie de stele străpungeau ecranele cu acele lor luminoase.

Nervii Ingridei fură deodată străbătuți de o bizară senzație de neliniște. Întorcându-se la mașinile și telescoapele ei, le controlă din nou indicațiile și întocmi harta regiunii necunoscute. Totul era pe deplin calm, și totuși Ingrid nu-și putea lua ochii de la întunericul amenințător din fața navei. Key Beer remarcase neliniștea astronomului, și, la rândul său, scrută îndelung aparatele, ascultându-le bătaia.

— Nu găsesc nimic, spuse în cele din urmă. Ce te-a neliniștit?

— Nu știu nici eu. Mă alarmează bezna asta dinaintea noastră. Am impresia că nava se îndreaptă spre o nebuloasă obscură.

— E drept că aici trebuie să existe un nor obscur, confirmă Key Beer, dar noi nu-l vom atinge decât în treacăt. Cel puțin așa rezultă din calcule. Tensiunea câmpului de gravitație crește în mod egal, dar nu cu mult. Traversând această regiune, ne vom apropia neîndoios de un centru de

gravitație. Ce ne pasă, de va fi unul întunecat ori luminos?

— Desigur, ai dreptate — spuse Ingrid, ceva mai liniștită.

— Atunci de ce să fi îngrijorată? Ne urmăm traseul chiar mai repede decât a fost stabilit. Dacă nu intervine nimic, vom ajunge la Triton în ciuda insuficientelor noastre provizii de carburant.

Chiar numai gândul la Triton, satelit al lui Neptun, o umplu pe Ingrid de bucurie. Acolo, fusese construită o stație de astronautică limitrofă a sistemului solar. Să ajungă la Triton, însemna să ajungă acasă…

— Am crezut că vom putea lucra puțin la simfonia noastră, dar Lyn s-a dus la culcare. Are să doarmă vreo șase-șapte ore. Între timp, mă voi gândi singur la orchestrarea finalului din partea a doua, știi tu, pasajul în care nu izbutim deloc să redăm apariția aproape nesimțită a primejdiei. În partea asta… și Key cântă câteva note.

— Di-i, di-i, da-ra-ra, parcă-i răspunseră deodată pereții postului de comandă.

Ingrid tresări, se uită în jurul ei și, după o clipă, pricepu. Intensitatea câmpului de atracție crescuse, iar aparatele de gravitație artificială răspundeau printr-o schimbare a melodiei lor.

— Ce coincidență nostimă! zise râzând Ingrid, cu un sentiment ușor de vinovăție.

— Gravitația a sporit, cum și era de așteptat în prezența unui nor obscur. Acum poți fi cu desăvârșire liniștită. Așa că lasă-l pe Lyn să doarmă!

Spunând acestea, Key Beer trecu în biblioteca puternic luminată și se așeză la un mic pian-vioară electronic și se cufundă în lucru. Se scurseră astfel vreo câteva ceasuri. Deodată, ușa ermetică a bibliotecii se deschise larg și în prag apăru Ingrid.

— Key dragă, trezește-l pe Lyn!

— Ce s-a întâmplat?

— Intensitatea câmpului de gravitație crește mai mult decât a fost prevăzut în calculele noastre.

— Și ce se vede în față?

— Întuneric, ca și mai înainte. Și Ingrid dispăru.

Key Beer îl trezi pe astronavigator. Acesta sări în picioare și se precipită la postul de comandă, la aparate.

— Nu văd nimic amenințător. Un singur lucru: de unde provine oare un asemenea câmp de gravitație? Pentru un nor obscur este cu mult prea puternic, iar în apropiere nu e nicio stea…

Lyn se gândi o clipă, apoi apăsă pe butonul de deșteptare de la cabina lui Erg Noor, se mai gândi un pic și conectă și cabina Nizei Krit.

— Dacă nu se întâmplă nimic, vor veni pur și simplu să ne schimbe, explică el, văzând-o pe Ingrid alarmându-se.

— Și dacă se întâmplă? Erg Noor nu-și poate reveni la normal decât după cinci ore. Ce-i de făcut?

— Trebuie să așteptăm, răspunse calm navigatorul. Ce s-ar putea întâmplă în decurs de cinci ore aici, atât de departe de orice sistem stelar?…

Tonalitatea aparatelor era din ce în ce mai joasă, anunțând o modificare a condițiilor în care se desfășura zborul. Clipele treceau încet în această atmosferă de încordată așteptare. Două ore li se părură lungi cât un schimb întreg. Pel Lyn păstra o aparență de calm, dar nervozitatea Ingridei i se comunicase și lui Key Beer. Acesta, deși știa că deșteptarea din somnul prelungit era lentă, se întorcea mereu spre ușă, nerăbdător să-l vadă pe Erg Noor, apărând cu obișnuita-i impetuozitate.

O sonerie sună prelung, făcându-i pe toți să tresară. Ingrid se cramponă de Key Beer.

— „Tantra” e în pericol! Intensitatea câmpului de gravitație depășește de două ori prevederile!

Astronavigatorul păli. Iată un factor neașteptat, care cerea o neîntârziată hotărâre! Soarta navei era

în mâinile lui. Atracția crescândă reclama o încetinire a mersului, nu numai din cauza greutății sporite a navei, ci și pentru că devenise evident că în calea lor se afla o mare aglomerare de materie densă. Dar, după această încetinire, nu mai aveau cu ce să asigure o nouă accelerare. Pel Lyn strânse din fălci și întoarse maneta de conectare a motoarelor ionice planetare, ce serveau pentru frânare. În melodia aparatelor se amestecară bubuituri care acoperiră sunetul de alarmă al aparatului ce calcula corelația dintre gravitație și viteză. Soneria se opri, și acele confirmară succesul: viteza și gravitația erau acum egale. Dar de îndată ce Pel Lyn deconectă dispozitivul de frânare, soneria răsună din nou. Această teribilă forță de atracție silea nava să frâneze. Era acum evident că ea se precipita spre un puternic centru de gravitație.

Astronavigatorul nu se hotăra să schimbe traseul care fusese stabilit în urma unei munci mari și de cea mai înaltă precizie. Folosindu-se de motoarele planetare, frâna astronava, deși acum era vădită eroarea pe care o săvârșiseră, îndreptându-se mult prea aproape de masa unei materii necunoscute.

— Câmpul de atracție este vast, remarca Ingrid cu jumătate de glas, poate că…

— Ar mai trebui să încetinim mersul, spre a putea întoarce! exclamă navigatorul. Dar cum să accelerăm apoi zborul?… În glasul său se simțea o șovăială funestă.

— Am și străbătut zona turbulentă exterioară[32], răspunse Ingrid. Gravitația crește acum neîntrerupt și rapid.

Se auziră dese bubuituri: motoarele planetare intraseră automat în funcțiune, după ce mașina electronică care pilota astronava simțise în fața ei o acumulare uriașă de materie. „Tantra” începuse să se clatine. În ciuda încetinirii zborului oamenii de la postul de comandă începură să-și piardă cunoștința. Ingrid căzu în genunchi, iar Pel Lyn,

așezat în fotoliul său, încerca să-și ridice capul, greu ca de plumb, Key Beer, cuprins de o absurdă frică animalică, se simțea neputincios ca un copil.

Din ce în ce mai frecvente, loviturile motoarelor se contopiră într-un tunet neîntrerupt. „Creierul" electronic al navei lupta acum în locul stăpânilor săi pe jumătate leșinați, puternic în felul său, dar limitat, întrucât nu era în stare să prevadă consecințele complexe, nici să găsească o soluție în cazuri excepționale.

Legănarea „Tantrei" se domoli. Coloanele care indicau rezervele de încărcătură planetară ionică coborâră rapid. Trezindu-se, Pel Lyn înțelese că această creștere bizară a gravitației progresa atât de iute, încât se impunea luarea unor măsuri urgente pentru frânarea navei, iar apoi pentru o bruscă schimbare de direcție.

Pel Lyn mișcă maneta motoarelor cu anamezon. Vizibil, printr-o crăpătură specială a panoului, se aprinseră înăuntru patru cilindri înalți din nitrură de bor. Încă o clipă, și în ei începu a se zbate fulgerul nebun al unei văpăi de un verde viu, șiroind și învârtejindu-se în patru spirale strânse. În partea din față a navei, un puternic câmp magnetic îmbrăcase duzele motoarelor, salvându-le de la o distrugere imediată.

Navigatorul mută maneta mai departe. Prin peretele verde, învolburat, se vedea acum raza directoare — un torent cenușiu de particule K[33]. Încă o mișcare, și de-a lungul razei cenușii trecu un fulger violet orbitor, semnalând începutul vertiginoasei scurgeri a anamezonului. Tot trupul astronavei răspunse printr-o vibrație de înaltă frecvență, greu de suportat, dar neauzibilă.

Erg Noor absorbise rația necesară de hrană, dar mai stătea culcat într-o stare de toropeală, sub acțiunea cât se poate de plăcută a masajului electric, care-i refăcea sistemul nervos. Negura neființei, care-i mai învăluia creierul și trupul, se destrăma treptat. Melodia de deșteptare avea

tonalități din ce în ce mai majore, ritmul tot mai frecvent.

Deodată, o impresie neplăcută năvăli din lumea exterioară, curmându-i bucuria revenirii la viață după un somn de nouăzeci de zile. Avu deodată conștiința faptului că el este șeful expediției și începu să lupte desperat, căutând să se întoarcă la starea normală. În cele din urmă, își dădu seama că astronava își pierde viteza și că fuseseră conectate motoarele cu anamezon, dovadă că s-a întâmplat ceva. Încercă să se scoale din pat. Dar trupul nu-l ascultă încă, picioarele i se tăiară și căzu pe podeaua cabinei, inert, ca un sac. După un timp, izbuti să se târască până la ușă și s-o deschidă. Conștiința mijea în el prin negura somnului. Pe culoar, se ridică în patru labe și astfel trecu pragul postului central de comandă.

Oamenii, cu ochii pe ecrane și cadrane, se întoarseră speriați și se repeziră spre șef. Acesta, nereușind încă să se ridice în picioare, rosti cu greu:

— Reflectoarele cele din față… treceți pe infraroșu… opriți… motoarele!

Cilindrii de borazon se stinseră, totodată încetară și vibrațiile navei. Pe primul ecran din dreapta se aprinse o stea uriașă răspândind o palidă lumină roșie-cafenie. Timp de o clipă rămaseră cu toții nemișcați, fără să-și ia ochii de la discul enorm, răsărit din întuneric drept în fața navei.

— Prostul de mine! strigă cu amărăciune Pel Lyn. Eram convins că ne aflăm în apropierea unui nor obscur! Când colo, este…

— O stea de fier! strigă înspăimântată Ingrid Ditra.

Ținându-se de speteaza unui fotoliu, Erg Noor se ridică de jos. Fața lui, de obicei palidă, avea acum o nuanță albăstruie, dar ochii îi ardeau, ca întotdeauna, cu nestinsa văpaie.

— Da, este o stea de fier, spuse el încet, groaza astronauților!

Nimeni nu ar fi bănuit-o în zona aceasta și ochii tuturora se îndreptară spre el cu teamă, dar și cu speranță.

— Nu m-am gândit decât la nor, rosti Pel Lyn încet și vinovat.

— Un nor obscur cu o asemenea forță de gravitație ar fi trebuit să conțină particule solide relativ voluminoase, astfel încât până acum „Tantra" ar fi fost distrusă. Este cu neputință să eviți o ciocnire într-un asemenea roi… rosti Erg Noor încet, cu glasul însă ferm.

— Dar bruștele variații ale intensității câmpului, vârtejurile acelea nu semnalau prezența unui nor?

— Sau că steaua are o planetă, ba poate chiar mai multe…

Șeful făcu din cap un semn de îmbărbătare și apăsă el însuși pe butoanele de trezire.

— Dați-mi mai repede rezultatul observațiilor! Să calculăm izogravele[34]!

Astronava se legănă din nou. Pe ecran trecu cu rapiditate colosală ceva extraordinar de mare, care dispăru într-o clipă.

— Iată și răspunsul… am depășit o planetă. Mai repede la lucru, grăbiți-vă! Privirea șefului se opri la indicatoarele de consum al carburanților. Își încleștă mâna mai tare pe speteaza fotoliului, voi să spună ceva, dar tăcu.

Capitolul II EPSILON-TUCAN

Se auzi un clinchet ușor, ca de sticlă, și pe tablou se aprinseră luminițe portocalii și albastre. Pe peretele transparent începură a juca reflexe multicolore. Dar Veter, directorul stațiunilor exterioare ale Marelui Cerc, urmări mai departe lumina Căii Spirale. Arcul ei uriaș se boltea în înălțime, desenând în geana mării o dungă gălbuie mată. Fără să-și ia ochii de la ea, Dar Veter întinse mâna și mută maneta pe punctul R: raționamentul nu era încă terminat. Astăzi, în viața acestui om se producea o mare schimbare. Dimineața, din zona

locuită a emisferei australe sosise succesorul său, Mwen Mas, ales de Consiliul Astronautic. Împreună cu Mas, avea să facă ultima-i transmisiune pe Cerc, iar apoi… tocmai acest „apoi” nu fusese încă lămurit. Timp de șase ani executase munca lui, care cerea o nemaipomenită încordare și pentru care se alegeau oameni excepțional de înzestrați, posedând o memorie remarcabilă și cunoștințe vaste, enciclopedice. Când însă, cu o frecvență amenințătoare, au început să se repete accesele de indiferență totală față de viață — una dintre cele mai grele boli omenești — Evda Nal, o celebră psihiatră, l-a supus unui examen amănunțit. Vechiul remediu care dăduse până atunci rezultate atât de bune — tratamentul prin acorduri triste, în „camera visurilor albastre”, străbătută de unde calmante — nu i-a fost de niciun folos. Nu-i mai rămânea decât să schimbe felul de activitate și să se trateze prin muncă fizică, într-un loc unde mușchii să-i fie puși la contribuție, zi de zi și oră de oră. Buna lui prietenă, Veda Kong, specialistă în istorie antică, îi propusese în ajun să lucreze la săpăturile ei. La aceste șantiere de săpături arheologice mașinile nu puteau efectua în întregime munca: etapa finală cerea brațe omenești. Nu duceau lipsă de voluntari, dar Veda îi promisese o călătorie îndelungată prin regiunea stepelor antice, unde urma să trăiască nemijlocit în sânul naturii.

Veda Kong… Veda însă iubea pe Erg Noor, membru în Consiliul Astronautic, șeful celei de-a 37-a expediții astrale. Erg Noor trebuia să fi dat un semn de viață încă de pe planeta Zirda. Dar dacă nu s-a primit nicio comunicare (iar calculele tuturor zborurilor siderale sunt excepțional de exacte), nu se cădea să se gândească la posibilitatea de a cuceri dragostea Vedei! Vectorul[35] prieteniei — iată ce-l putea lega de ea, în cazul cel mai bun. Și totuși, era hotărât să meargă să lucreze în echipa ei!

Dar Veter trase o manetă, apăsă un buton și camera fu inundată de lumină. O fereastră de cristal ce alcătuia unul dintre pereții clădirii înălțate deasupra pământului și mării, dezvăluia vastele lor întinderi. Deplasând altă manetă, Dar Veter mută peretele deasupra lui. Acum încăperea se deschidea spre cerul înstelat, iar rama de metal o despărțea de luminile drumurilor, de clădirile și farurile litoralului.

Atenția lui Dar Veter fu atrasă de cadranul ceasului sideral, împărțit prin trei cercuri concentrice. Transmiterea informațiilor în Marele Cerc se efectua după timpul cosmic la fiecare a suta mia parte de secundă galactică sau, socotind după timpul terestru, o dată la opt zile, de patruzeci și cinci de ori pe an. O rotație a Galaxiei în jurul axei reprezenta douăzeci și patru de ore de timp galactic.

Emisiunea viitoare, cea din urmă pentru Dar Veter, trebuia să aibă loc la ora nouă dimineața, după ora Observatorului din Tibet, așadar la două noaptea aici, la Observatorul mediteranean al Consiliului. Mai avea deci ceva mai mult de două ore.

Aparatul de pe masă începu din nou să sune și să clipească. Prin peretele despărțitor al încăperii se văzu un om în haine deschise, cu luciu mătăsos. Era adjunctul lui Dar Veter.

— Gata pentru emisie și recepție! spuse el scurt, fără vreo manifestare exterioară a respectului, deși în priviri îi puteai citi o mare admirație față de șeful său.

Dar Veter tăcu un timp. Tăcu și adjunctul, păstrându-și atitudinea degajată și plină de demnitate.

— În sala cubică? întrebă în cele din urmă Dar Veter. Primind un răspuns afirmativ, se informă unde se află Mwen Mas.

— Lângă aparatul împrospătării de dimineață. Se reface după oboseala drumului. De altfel, mi se

pare cam emoționat…

— În locul lui aș fi și eu emoționat! spuse gânditor Dar Veter. Așa eram și eu acum șase ani…

Deși se căznea să rămână nepăsător, adjunctul se îmbujoră la față. Tânăr și înflăcărat, era plin de simpatie pentru șeful său, poate și pentru că își dădea seama că, odată și odată, va trăi și el bucuriile și durerile unei munci importante și ale unei răspunderi mari. Directorul stațiunilor exterioare nu-și trăda prin nimic emoțiile: la vârsta lui, un asemenea lucru era socotit indecent.

— Când o veni Mwen Mas, să-l aduci îndată la mine.

Adjunctul plecă. Dar Veter se apropie de colțul încăperii în care peretele translucid era înnegrit de sus până jos, și deschise cu un gest larg două canaturi placate cu lemn de culoare. Undeva, în fundul unui ecran ce semăna cu o oglindă, se aprinse o lumină.

Cu ajutorul unei borne speciale, directorul stațiunilor exterioare conectă „vectorul prieteniei” ce stabilea nemijlocit contactul între oamenii legați printr-o adâncă afecțiune, permițându-le să comunice în orice clipă. Vectorul prieteniei lega între ele câteva dintre punctele unde se afla în permanență omul — locuința lui, locul de muncă, colțul preferat de odihnă.

Ecranul se lumină și, în fundul său, se distinseră contururile cunoscute ale tablourilor înalte cu nenumăratele coloane de numiri ale filmelor electronice, scrise într-un cod special, care înlocuiau arhaicele fotocopii ale cărților. De când întreaga omenire adoptase un alfabet unic — denumit linear din pricina faptului că nu cuprindea niciun semn grafic complex — filmarea cărților, chiar și a celor vechi, devenise o operație și mai simplă, și mai accesibilă automatelor. Dungi albastre, verzi și roșii închipuiau semnele filmotecilor centrale, unde se păstrau rezultatele

cercetărilor științifice care de multă vreme nu se mai editau decât în zece exemplare. Era suficient să formezi o serie de cifre convenționale, pentru ca filmoteca să transmită automat textul complet al cărții filmate. Ceea ce se vedea acum pe ecran era biblioteca personală a Vedei. Un țăcănit ușor, și imaginea se stinse, aprinzându-se din nou într-o altă odaie pustie și aceasta. Un al doilea țăcănit mută imaginea într-o sală cu pupitre slab luminate. Femeia așezată în fața celui mai apropiat înălță capul, și Dar Veter recunoscu chipul drag, prelung, cu ochii mari, cenușii. Gura ei, cu contururi îndrăzneț desenate, zâmbea, descoperind un șir de dinți albi; obrajii rotunjiți de zâmbet, năsucul ușor ridicat, cu vârful cârnuț, ca la copii, îi făceau întreaga față mai dulce, mai prietenoasă în lumina acestui zâmbet.

— Veda, nu mai sunt decât două ore și mai trebuie să ne schimbăm hainele; dar aș dori să vii ceva mai devreme la observator.

Femeia de pe ecran înălța mâinile spre părul ei des, de un blond platinat.

— Mă supun, dragă Veter, râse ea ușor. Plec acasă.

Tonul ei vesel nu-l amăgi pe Dar Veter.

— Curajoasa mea Veda, liniștește-te! Orice om care a vorbit prin Marele Cerc a trebuit odată și odată să-și facă debutul…

— Nu te mai strădui să mă liniștești, răspunse Veda Kong, ridicându-și cu îndărătnicie fruntea. Vin curând.

Ecranul se stinse. Veter închise la loc cele două canaturi și se întoarse ca să-l întâmpine pe succesorul său. Mwen Mas intră în încăpere, călcând larg. Trăsăturile feței și culoarea cafeniu-închisă a pielii lui netede și lucioase îi dezvăluiau originea: se trăgea din strămoși negri. O pelerină albă cădea în falduri grele de pe umerii săi de atlet. Mwen Mas strânse mâinile lui Dar Veter în ale sale, subțiri, dar puternice. Cei doi directori ai

stațiunilor exterioare, fostul și viitorul, erau foarte înalți. Veter, care se trăgea din ruși, părea mai larg însă în umeri, mai masiv decât africanul zvelt.

— Am impresia că astăzi trebuie să se petreacă ceva important, începu Mwen Mas cu acea sinceritate caracteristică pentru oamenii Erei Marelui Cerc.

Dar Veter ridică din umeri.

— O să se petreacă ceva important pentru toți trei. Eu îmi voi preda serviciul, dumneata îl vei prelua, iar Veda Kong va vorbi pentru prima oară cu Universul.

— E într-adevăr foarte frumoasă? spuse Mwen Mas, pe un ton în același timp întrebător și afirmativ.

— Ai să vezi singur. De altfel, transmisiunea de astăzi n-are nimic deosebit. Veda ține o conferință despre istoria noastră pentru planeta KRZ 664456+BS 3252.

Mwen Mas făcu în minte un calcul uimitor de rapid:

— Constelația Monoceros, steaua Ross 614 — sistem planetar cunoscut din cele mai îndepărtate timpuri; nu s-au manifestat însă în niciun fel. Îmi plac denumirile și cuvintele antice, adăugă el, și în glasul său se simți o umbră de scuză.

Dar Veter își zise că Consiliul știe să-și aleagă oamenii. Spuse cu glas tare:

— În cazul acesta, o să te înțelegi bine cu Iuniu Ant, care are în grija lui mașinile mnemotehnice. Se intitulează director al lămpilor de memorizat. Expresia aceasta nu vine de la biata lampă din antichitate, ci de la primele aparate electronice, greoaie sub clopotele cu vid, asemănătoare becurilor electrice din acele timpuri.

Mwen Mas râse, atât de sincer și prietenos, încât Dar Veter simți crescând în el sentimentul de simpatie față de acest om.

— Lămpile de memorizat! Rețelele noastre de memorizat, coridoare de lungimi kilometrice

alcătuite din miliarde de celule! Dar m-am lăsat prins de discuție, adăugă el, și încă n-am lămurit un lucru important. Când a vorbit pentru prima oară Ross 614?

— Acum cincizeci și doi de ani. De atunci au învățat limba Marelui Cerc. De noi nu-i despart decât patru parseci. Conferința Vedei o vor recepționa peste treisprezece ani.

— Ce urmează?

— După conferință, trecem pe recepție. Vom primi informații prin Cerc, de la vechii noștri prieteni.

— Prin 61 Lebăda?

— Da, sigur. Sau poate și prin 107 Ofiucus, ca să folosesc terminologia din vechime care-ți place atât de mult…

În încăpere intră un om îmbrăcat cu aceleași veșminte argintii ale membrilor Consiliului Astronautic, ca și adjunctul lui Dar Veter. Mic de statură, vioi, cu nasul coroiat, atrăgea simpatiile prin agerimea privirii ochilor săi negri ca murele. Noul venit își mângâie capul rotund și pleșuv.

— Numele meu este Iuniu Ani, spuse cu un glas înalt și strident, adresându-se, probabil, lui Mwen Mas.

Africanul îl salută cu respect. Directorii mașinilor mnemotehnice întreceau pe oricine în erudiție. Ei erau cei ce hotărau care anume informație primită merită să fie imortalizată prin înregistrarea la mașinile de memorizat și care să fie dirijată pe linia informației generale sau spre palatele de creație.

— Încă unul dintre brevani, mormăi Iuniu Ani strângând mâna lui Mwen Mas.

— Cum ați zis? întrebă acesta.

— E o născocire de a mea, în limba latină. Am botezat astfel pe toți cei care lucrează la stațiunile exterioare, pe piloții flotei siderale, pe tehnicienii uzinelor de motoare astronautice, oameni care n-au o viață prea lungă. Și noi tot din categoria lor

facem parte. Nu vom trăi decât cel mult jumătate din durata normală a vieții. Ce să-i faci. În schimb, este atât de interesant! Dar unde-i Veda?

— Spunea că vine mai devreme… începu Dar Veter, dar cuvintele lui fură acoperite de acorduri muzicale de alertă, care răsunară îndată după țăcănitul sonor al ceasului sideral.

— Apel de avertizare, transmis pentru întreg Pământul! Către toate centrele energetice, către toate uzinele, transporturile în rețea și stațiile de radio. Peste o jumătate de oră trebuie să se sisteze distribuirea energiei și să fie acumulată în condensatoare de mare capacitate, pentru a străpunge atmosfera printr-un canal de radiație dirijată. Emisiunea va absorbi 43 la sută din energia terestră. Recepția, numai pentru menținerea canalului, opt la sută, lămuri Dar Veter.

— Chiar așa mi-am și închipuit acest lucru, spuse Mwen Mas dând din cap.

Deodată, în ochii săi se citi o vie admirație. Dar Veter se întoarse. Neobservată până acum, lângă o coloană luminiscentă și străvezie, stătea în picioare Veda Kong. Îmbrăcase pentru conferință toaleta care împodobea cel mai bine o femeie, veșmânt creat în urmă cu mii de ani, în epoca culturii cretane.

Greul coc al părului ei platinat, strâns deasupra cefei, lăsa degajat gâtul robust și zvelt. Umerii netezi erau descoperiți, iar pieptul susținut de un corsaj foarte răscroit dintr-o țesătură azurie. Fusta largă și scurtă, brodată cu flori albastre, pe un fond argintiu, lăsa să se vadă picioarele goale și bronzate, încălțate cu pantofiori vișinii. Pe gâtul gingaș, nestemate mari, de aceeași culoare — faanți de pe Venus — montate cu voită simplitate pe un lanț de aur, străluceau viu, asortându-se de minune cu obrajii și urechile ei împurpurate de emoție.

Mwen Mas, care vedea pentru prima oară pe celebra istoriciană, o examină cu admirație fățișă.

Veda își înălță privirea îngrijorată spre Dar Veter.

— Ești bine, răspunse el la întrebarea mută a frumoasei sale prietene.

— Am vorbit de multe ori în public, dar nu în felul acesta, spuse Veda Kong.

— Consiliul, o încurajă Dar Veter, urmează tradiția. Difuzarea informațiilor interplanetare este întotdeauna încredințată unor femei frumoase. Ele dau astfel o imagine despre simțul estetic al pământenilor și în general procedeul e cât se poate de sugestiv.

— Consiliul nu s-a înșelat în alegerea lui! exclamă Mwen Mas.

Veda aruncă africanului o privire pătrunzătoare:

— Ești necăsătorit? întrebă ea încet și, primind răspunsul afirmativ al lui Mwen Mas, râse.

— Voiai să stăm de vorbă, se întoarse ea către Dar Veter.

Ieșiră pe o largă terasă circulară, și Veda își întinse cu plăcere obrazul vântului răcoritor dinspre mare.

Directorul stațiunilor exterioare îi împărtăși intenția pe care o avea să participe la săpături, spunând totodată că șovăie în alegerea dintre a 38-a expediție astrală, exploatările submarine din Antarctica și arheologie.

— Nu, doar la expediția astrală să nu te gândești! exclamă Veda, și Dar Veter simți că făcuse o gafă. Prins de propriile sale frământări, atinsese fără să vrea un punct sensibil din sufletul Vedei.

Melodia acordurilor avertizoare îi veni în ajutor:

— N-a mai rămas decât o jumătate de oră până la conectarea cu Cercul! Să mergem.

O luă pe Veda Kong de mână. Însoțiți de ceilalți, coborâră pe scara mobilă într-o subterană adâncă — o încăpere cubică, săpată în stâncă.

Pretutindeni se vedeau aparate. Panourile mate ale zidurilor negre, brăzdate de fâșii de cristal,

păreau de catifea. Luminițe aurii, verzi, albastre și portocalii luminau slab scalele, semnele și cifrele. Vârfurile ca de smarald ale acelor tremurau pe semicercurile întunecate, de parcă înșiși pereții aceștia largi fremătau într-o încordată așteptare.

Câteva fotolii, o masă mare de abanos, iar deasupra acesteia un uriaș ecran emisferic, cu reflexe irizate, într-o ramă de aur masiv.

Dar Veter făcu un semn, invitându-l pe Mwen Mas să vină lângă el, iar celorlalți le arătă înaltele fotolii negre. Africanul se apropie ținându-și respirația și călcând ușor, așa cum umblau odinioară strămoșii lui prin savanele pârjolite de soare, furișându-se spre fiarele feroce. De aici, din această inexpugnabilă grotă de piatră se va deschide îndată o fereastră spre întinderile nemărginite ale Cosmosului, și oamenii vor arunca o punte care să le îngăduie să schimbe cu frații lor din alte lumi gânduri și cunoștințe. În clipa de față, omenirea era reprezentată în fața Universului de micul lor grup format din cinci inși. De mâine, cel căruia se vor încredința pârghiile acestei legături, va fi el, Mwen Mas. Africanul simți că-l trec fiorii. Poate că abia în clipa aceasta înțelese ce uriașă răspundere luase asupră-și atunci când își dăduse Consiliului consimțământul. Și când îl văzu pe fostul director cum mânuia fără grabă comenzile, privirea lui exprimă un entuziasm asemănător aceluia care strălucea în ochii tânărului adjunct al lui Dar Veter.

Se auzi un dangăt puternic și amenințător, produs parcă de un bloc de aramă. Dar Veter se întoarse repede și mută din loc o manetă lungă. Dangătul amuți, și Veda Kong văzu un panou îngust de pe peretele din dreapta luminându-se pe toată înălțimea încăperii. Peretele parcă ar fi dispărut în infinit, cedându-și locul contururilor fantomatice ale unui vârf de munte piramidal, încununat de un uriaș cerc de piatră. Mai jos de

căciula aceasta colosală de lavă solidificată se vedeau pe alocuri pete orbitoare de zăpadă.

Mwen Mas recunoscu muntele Kenya, al doilea ca înălțime din Africa.

Din nou un bubuit cu timbru de aramă zgudui încăperea subterană, făcându-i pe oamenii aflați acolo să-și încordeze atenția.

Dar Veter luă mâna lui Mwen și o așeză pe o manetă rotundă, care strălucea ca un ochi de granat. Mwen Mas se supuse împingând-o până la refuz. Acum toată puterea Pământului, întreaga energie primită de la 1 760 de puternice electrocentrale fu proiectată spre ecuator, spre muntele acesta înalt de 5 000 de metri. Vârful său fu încins de o aureolă multicoloră care se concentră și se avântă brusc în văzduh, ca o suliță în zbor vertical, străpungând adâncurile tăriei. Această aureolă avea deasupra ei o coloană subțire aidoma unei trombe și pe care un fel de negură albăstruie, de o intensă luminozitate, urca în spirală.

Radiația dirijată străpungea atmosfera pământului, formând pentru recepția și emisia stațiunilor exterioare un canal permanent ce ținea loc de fir. Acolo, la o înălțime de 36 000 de kilometri deasupra Pământului, era suspendat un satelit diurn[36], o mare stațiune ce se rotea în jurul planetei în decurs de o zi, în planul ecuatorial și astfel rămânea ca fixată deasupra muntelui Kenya din Africa Orientală, punctul ales pentru comunicarea permanentă cu stațiunile exterioare. Un alt satelit se rotea la o înălțime de 57 000 de kilometri, străbătând polii pe meridian și comunicând cu Observatorul de emisie-recepție din Tibet. Acolo existau mult mai bune condiții de formare a canalului de transmisiune; în schimb, lipsea posibilitatea unei legături permanente. Cei doi mari sateliți mai erau legați și de câteva stațiuni automate situate în jurul Pământului.

Panoul îngust din dreapta se stinse: canalul energetic ajunsese până la stația de recepție a satelitului. Ecranul irizat, încadrat în aur, se lumină și el. În centrul său, apăru o siluetă mărită în mod bizar. Deveni mai clară și zâmbi cu o gură enormă. Pe ecran crescu ca un uriaș din povești Gur Gan, unul dintre observatorii de pe satelitul diurn. Cu un semn voios din cap, întinse o mână lungă de trei metri și conectă toată rețeaua stațiunilor exterioare ale planetei noastre. Unite cu ajutorul energiei trimise de Pământ, ele formau acum un singur circuit. Ochii sensibili ai aparatelor de recepție se îndreptau spre toate colțurile Universului. Steaua roșie și puțin luminoasă din constelația Monoceros, de pe ale cărei planete se auzise de curând un apel, putea fi mai bine fixată de pe satelitul „57”; de aceea, Gur Gan stabilise legătura cu acest satelit. Contactul invizibil dintre Pământ și un alt corp ceresc putea fi menținut doar trei sferturi de oră. Nu trebuia pierdută nicio clipă din acest timp atât de prețios.

La un semn al lui Dar Veter, Veda Kong păși pe un disc metalic din fața ecranului, care răspândea o lucire albastră. O cascadă puternică de raze nevăzute, căzând de sus, accentua și mai mult nuanțele tenului ei bronzat. Mașinile electronice care traduceau conferința Vedei în limba Marelui Cerc se puseră fără zgomot în funcțiune. Peste treisprezece ani aparatele de recepție de pe planeta stelei purpurii vor înregistra vibrațiile emise cu ajutorul unor simboluri cunoscute tuturora, iar mașinile electronice de tradus vor transforma acele simboluri în sunetele graiului viu, dacă un astfel de grai există acolo.

„Păcat numai — se gândi Dar Veter — că ființele acestea depărtate nu vor putea auzi glasul sonor și dulce al acestei pământene, nu vor putea prinde modulațiile lui adânci. Cine știe cum or fi construite urechile lor! Multe feluri de auz sunt posibile! Numai văzul — slujit pretutindeni de

acea parte a vibrațiilor electromagnetice ce străbat atmosfera — e aproape identic în întregul Univers, și de aceea dânșii o vor putea vedea pe Veda, atât de fermecătoare în emoția ei."

Fără să-și ia ochii de la urechea micuță a Vedei, pe jumătate acoperită de o șuviță de păr, Dar Veter începu să-i asculte conferința.

În termeni laconici, limpezi și precișI, Veda Kong evocă principalele etape ale istoriei umane. Trecu foarte rapid peste vechile epoci în care omenirea fusese sfâșiată de antagonismele economice și ideologice și care erau grupate sub numele general de E.L.D.: Era Lumii Dezunite. Pe oamenii din epoca Marelui Cerc însă nu-i preocupa acum enumerarea războaielor distrugătoare, a suferințelor cumplite și a unor așa-ziși mari dregători, de care erau pline străvechile manuale de istorie rămase din Antichitate, din Secolele de Întuneric sau din Era Capitalismului. Cu mult mai importantă era istoria plină de contradicții a dezvoltării forțelor de producție, odată cu formarea ideilor, artelor, cunoștințelor și cu lupta spirituală pentru crearea Omului și a Umanității, urmărirea apariției noilor concepții despre lume și relații sociale, despre datoria, drepturile și fericirea omului, căci toate acestea au făcut să răsară și să înflorească peste întreaga planetă puternicul copac al societății comuniste.

În ultimul veac al E.L.D., veac numit al Sciziunii, oamenii și-au dat în sfârșit seama că toate nenorocirile li se trag din lipsa de organizare socială, dintr-o orânduire haotică, vestigiu al epocilor de sălbăticie; au înțeles că toată puterea omenirii, întreg viitorul ei este în muncă, în sforțările unite ale milioanelor de oameni izbăviți de asuprire, în știință și în reorganizarea științifică a vieții. Lumea pricepuse acum legile fundamentale ale dezvoltării societății, cursul dialectic contradictoriu al istoriei, ca și necesitatea unei discipline sociale mai severe, cu atât mai

necesară cu cât populația planetei sporea necontenit.

Lupta dintre ideile cele vechi și cele noi s-a ascuțit mai cu seamă în secolul Sciziunii, când lumea întreagă s-a împărțit în două tabere: de o parte, statele cele vechi, capitaliste, de partea cealaltă, statele cele noi, socialiste, cu orânduiri economice deosebite. Tocmai atunci au fost descoperite și cele dintâi forme ale energiei atomice și îndărătnicia apărătorilor lumii celei vechi a fost cât pe aci să împingă omenirea întreagă pe calea celei mai cumplite catastrofe.

Dar orânduirea socială cea nouă nu putea să nu iasă victorioasă, deși această victorie a fost cu mult întârziată din cauza marii înapoieri în domeniul formării conștiinței sociale. Transformarea societății umane pe baza concepțiilor comuniste nu se putea înfăptui fără o modificare radicală a economiei, cu dispariția mizeriei, a foamei și a muncii grele, istovitoare. Dar această modificare a economiei cerea o conducere foarte complexă a producției și a repartiției bunurilor și era cu neputință fără o educare temeinică a conștiinței sociale a fiecărui om.

Comunismul nu s-a extins de îndată la toate popoarele și în toate țările. Smulgerea din rădăcină a vrajbei și, mai cu seamă, a minciunii acumulate prin propaganda dușmănoasă în cursul luptei ideologice, purtate în secolul Sciziunii, a necesitat sforțări uriașe. Pe calea dezvoltării noilor relații dintre oameni s-au săvârșit și destule greșeli. Ici-colo, aveau loc dezordini stârnite de adepții înapoiați ai vechiului, care, în ignoranța lor, încercau să găsească în trecut soluții ușoare pentru a rezolva marile dificultăți din calea omenirii.

Dar organizarea cea nouă a vieții s-a extins necontenit și inevitabil peste întregul pământ, și astfel popoarele și rasele cele mai diferite au format până la urmă o singură familie strâns unită și înțeleaptă.

Astfel a început E.U.M. — Era Unirii Mondiale, care cuprinde secolele Uniunii Țărilor, Graiurilor Diferite, Luptei pentru Energie și Graiului Comun.

Dezvoltarea socială se accelera acum tot mai mult. Orice epocă nouă se scurgea mai rapid față de cea precedentă. Puterea omului asupra naturii creștea cu pași gigantici.

Străvechii utopiști, visând la viitorul fericit al omenirii, năzuiau spre o treptată eliberare a ei de necesitatea muncii. Scriitorii precizau că printr-un efort zilnic de două-trei ore, consacrat binelui obștesc, vor fi asigurate toate cele necesare vieții omului, care va putea astfel să-și petreacă restul timpului într-o dulce lenevie.

Aceste ficțiuni proveneau din dezgustul pentru truda penibilă și bazată pe constrângere, de odinioară.

Curând însă, oamenii au înțeles că munca le aduce fericirea, pe care o pot găsi și în neîncetata luptă cu natura, și în înfrângerea greutăților, și în rezolvarea problemelor ivite pe măsura dezvoltării științei și a economiei. O activitate după puterea deplină a fiecăruia, dar o activitate de creație, corespunzătoare capacităților și gusturilor înnăscute, o muncă multiformă care să se schimbe din timp în timp — iată de ce avea nevoie omul. Dezvoltarea ciberneticii — a tehnicii dirijării automate —, o vastă cultură și instrucțiune, o desăvârșită educație fizică a oricărui individ le-au permis oamenilor să-și schimbe profesiunile, să se perfecționeze în scurtă vreme în orice specialitate nouă și să-și varieze la infinit activitatea, găsind în ea satisfacții din ce în ce mai mari. Știința în plină dezvoltare a îmbrățișat întreaga viață umană și bucuria de a descoperi tainele naturii a devenit accesibilă unor imense mulțimi de oameni. Artei i-a revenit un rol extrem de important în opera de educare socială și de orânduire a vieții, și astfel a început E.M.G.

— Era Muncii Generale, cea mai frumoasă din istoria omenirii cu secolele Simplificării Lucrurilor, Reorganizării, Primului Belșug și Cosmosului.

Descoperirea procedeului de condensare a energiei electrice, care a dus la realizarea unor acumulatori de capacitate imensă și a unor motoare mici dar foarte puternice, a constituit cea mai însemnată revoluție în domeniul tehnicii din timpurile noi. Și mai înainte oamenii ajunseseră să lege, cu ajutorul unor semiconductori, cele mai complexe rețele de curenți slabi și să construiască mașini cibernetice, auto-dirijate. Tehnica a devenit o înaltă măiestrie, o artă rafinată de giuvaergiu, și, în același timp, și-a subordonat forțe de proporții cosmice.

Dar necesitatea de a se da fiecăruia totul a impus o simțitoare simplificare a vieții de toate zilele. Omul a încetat să mai fie sclavul lucrurilor, iar elaborarea unor standarde amănunțite a permis crearea oricăror obiecte și mecanisme pornind de la un număr minim de elemente, după cum numeroasele specii de organisme vii sunt constituite din celule destul de puțin variate; celula din proteine etc. În urma măsurilor luate pentru încetarea fantasticei risipe de alimente din timpurile de demult, miliarde de oameni și-au văzut hrana asigurată.

Toate energiile pe care societatea le irosise în antichitate pentru făurirea unor mașini de război, pentru întreținerea unor armate imense fără nicio muncă utilă de îndeplinit, pentru propaganda politică și strălucirea de paradă, au fost acum îndreptate spre organizarea vieții și dezvoltarea cunoștințelor științifice.

La un semn al Vedei Kong, Dar Veter apăsă pe un buton, și, alături de frumoasa specialistă în istorie, apăru un mare glob terestru.

— Am început, urmă Veda, prin a modifica în mod complet repartiția zonelor locuibile și a celor

industriale ale planetei…

Dungile cafenii de pe glob, de-a lungul latitudinii 30° din emisferele boreală și australă, reprezintă un șir neîntrerupt de așezări urbane, concentrate pe litoralul mărilor calde, în zona climei dulci care nu cunoaște iarna. Omenirea nu mai cheltuiește cantități colosale de energie pentru încălzirea locuințelor în lunile de iarnă, pentru fabricarea hainelor călduroase și groase. Populația cea mai compactă s-a concentrat în jurul Mării Mediterane, leagănul culturii omenești. Zona subtropicală s-a lărgit de trei ori, după topirea pe cale artificială a ghețurilor polare.

Spre nord de zona aceasta locuită se întinde o zonă uriașă de câmpii și stepe, în care pasc nesfârșite turme de animale domestice.

Spre sud (în emisfera boreală) și spre nord (în emisfera australă), unde în vechime se aflau zonele deșerturilor uscate, dogoritoare, au înflorit adevărate grădini. Aici au fost construite odinioară uriașe termocentrale, acționate de energia Soarelui.

Producția alimentelor vegetale și a lemnului a fost concentrată în zona tropicelor, unde ea este de mii de ori mai avantajoasă decât în regiunile reci. De multă vreme, în urma descoperirii posibilității de a obține pe cale artificială hidrați de carbon, zaharuri, din lumina Soarelui și oxid de carbon, am încetat să mai cultivăm plantele zaharifere. Deocamdată n-am reușit să obținem o producție industrială ieftină a albuminelor nutritive complete; de aceea cultivăm pe uscat plante și ciuperci bogate în albumine, iar în oceane alge pe suprafețe imense. Datorită informațiilor primite prin Marele Cerc am aflat un mijloc simplu de a produce pe cale artificială grăsimi alimentare, iar vitaminele și hormonii de orice fel le scoatem în cantitate dorită din huilă. Agricultura lumii noi a scăpat de necesitatea de a furniza toate produsele alimentare, cum era în vechime. Pentru noi, de fapt, nu mai există o limită în producția

zaharurilor, a grăsimilor și a vitaminelor. Numai pentru producția albuminelor ne stau la dispoziție uriașe întinderi de uscat și de mare. Omenirea s-a eliberat pentru totdeauna de teama foametei care bântuise în lume timp de zeci de milenii.

Una dintre principalele bucurii ale omului o constituie dorul de ducă, dorința de a se deplasa dintr-un loc în altul, moștenită de la strămoșii noștri vânători, care rătăceau în căutarea sărăcăcioasei lor hrane. Acum, în jurul întregii planete s-a încolăcit marele Drum Spiral, care unește continentele cu uriașe punți aruncate peste toate strâmtorile — aici Veda își plimbă degetul de-a lungul unui fir argintiu și roti globul. Pe Drumul Spiral circulă neîntrerupt trenuri electrice, iar sute de mii de oameni pot ușor și rapid să se transporte din zona locuită în zona de stepă, de câmpie ori de munte, unde nu există orașe permanente, ci numai tabere vremelnice ale maeștrilor zootehniei și ai recoltelor, ai industriei forestiere și miniere. Automatizarea deplină a tuturor uzinelor și centralelor energetice a înlăturat necesitatea de a se construi în apropierea lor orașe sau colonii mari, acolo nemaiaflându-se decât casele personalului de serviciu, puțin numeros, compus din observatori, mecanici și montatori.

Organizarea planificată a vieții a pus în sfârșit capăt ucigătoarei curse a vitezei, construcției mijloacelor de transport din ce în ce mai rapide. Pe Drumul Spiral trenurile circulă cu două sute de kilometri pe oră. Numai în caz de accident sunt folosite nave exprese, care străbat mii de kilometri pe oră.

Cu câteva sute de ani în urmă, am îmbunătățit considerabil aspectul planetei noastre. Încă în secolul Sciziunii fusese descoperită energia intraatomică, iar oamenii au învățat să elibereze din ea o infimă părticică, spre a o transforma într-o explozie termică; ucigătoarele proprietăți ale acestei explozii au fost imediat folosite pentru

fabricarea armelor militare. Fuseseră făcute mari stocuri de bombe îngrozitoare; mai târziu, odată cu instaurarea comunismului, s-a încercat să se folosească în mod pașnic energia lor. Marea primejdie pe care radiațiile le-ar putea avea asupra vieții a făcut să se renunțe la vechea energetică nucleară. Studiind fizica unor aștri îndepărtați, astronomii au descoperit două căi noi de obținere a energiei intraatomice — Q și F, cu mult mai eficace, mai puțin primejdioase, deoarece nu lăsau în urmă produse de dezintegrare.

Cele două mijloace sunt folosite și astăzi, dar pentru motoarele astronavelor este utilizată o altă formă a energiei nucleare — anamezonul — pe care l-am cunoscut cercetând prin intermediul Marelui Cerc stelele uriașe ale Galaxiei.

Toate vechile stocuri de materiale termonucleare — izotopi radioactivi ai uraniului, toriului, hidrogenului, cobaltului, litiului au fost distruse de îndată ce a fost găsit mijlocul de a expulza în afara atmosferei terestre produsele dezintegrării lor. În anii aceia, denumiți secolul Reorganizării, au fost creați sori artificiali, „suspendați" deasupra zonelor polare. Reducând mult câmpurile de gheață care s-au format la poli în epoca glaciațiunii cvaternare am transformat clima întregii planete. Nivelul oceanelor s-a ridicat cu șapte metri, iar în circulația atmosferei s-au redus brusc fronturile polare și cercurile alizeelor, care aduceau secetă în pustiurile de la marginea tropicelor. Și uraganele s-au domolit aproape cu desăvârșire, ca de altfel toate celelalte tulburări violente ale vremii.

Stepele calde din sud și-au întins limitele până la paralela 60, iar câmpiile verzi și pădurile din zona temperată au trecut de 70° latitudine.

Continentul antarctic, degajat pe trei sferturi de veșmântul său de gheață, s-a dovedit a fi un adevărat tezaur minier al omenirii. Acolo s-au păstrat neatinse rezerve uriașe de bogății minerale care fuseseră sleite pe toate celelalte continente, în

urma nesăbuitei risipe de metale în distrugătoarele războaie din trecut. De asemenea Drumul Spiral și-a putut desăvârși circuitul trecând peste Antarctida.

Chiar mai înainte de această radicală schimbare a climei fuseseră săpate canale uriașe și străpunse masive muntoase, pentru a echilibra circulația maselor de aer și de apă. Pompele dielectrice cu acțiune permanentă au permis să se alimenteze cu apă până și deșerturile alpine din Asia.

Posibilitățile de obținere a produselor alimentare au crescut de mai multe ori, pământurile noi au devenit proprii să fie populate. Mările calde interioare au început să fie folosite pentru cultivarea algelor bogate în albumine.

Vechile, primejdioasele și șubredele nave planetare au dat totuși posibilitatea de a atinge cele mai apropiate planete din sistemul nostru. Un brâu de sateliți artificiali a încins Pământul, și de pe ei oamenii au reușit să cunoască îndeaproape Cosmosul. Și iată că, acum patru sute opt ani, s-a petrecut un eveniment atât de important, încât a deschis în viața omenirii o eră nouă — E.M.C., Era Marelui Cerc.

Mintea omenească se frământase mult în căutarea unui mijloc de a transmite la mari distanțe imagini, sunete, energie. Sute de mii de savanți dintre cei mai talentați au activat într-o organizație specială, care și astăzi se mai numește Academia Radiațiilor Dirijate. Ei au ajuns până la urmă să găsească posibilitatea transmiterii dirijate a energiei la distanțe mari fără intermediul vreunui conductor. Aceasta a devenit cu putință când s-a aflat că poate fi ocolită legea conform căreia fluxul de energie este proporțional cu sinusul unghiului de dispersiune a razelor. Folosirea fascicolelor de radiații paralele a permis o continuă comunicație cu sateliții artificiali, așadar și cu întregul Cosmos. Ecranul atmosferei ionizate, deși forma un strat de protecție pentru viață, reprezenta un necontenit obstacol în calea emisiunilor și a recepțiilor din

spațiu. Pe la sfârșitul Erei Lumii Dezunite, savanții noștri stabiliseră că din Cosmos se revarsă pe Pământ torente puternice de radiații radioactive. Odată cu radiația generală a constelațiilor și a galaxiilor mai ajungeau până la noi, denaturate, pe jumătate absorbite de atmosferă, apeluri și transmisiuni ale Marelui Cerc. Nu le puteam pricepe, cu toate că foarte de demult învățasem să captăm aceste misterioase semnale, luându-le drept radiații ale unei materii moarte.

Savantul Kam Amat, indian de origine, a avut ideea să efectueze pe sateliții artificiali experiențe cu niște receptoare de imagini și, în decurs de zeci de ani, cu o nesfârșită răbdare, a studiat toate combinațiile noi cu putință ale gamelor de unde recepționate.

Kam Amat a recepționat o emisiune de pe sistemul planetar al unei stele duble, numită din vremuri îndepărtate 61 Lebăda. Pe ecran a apărut un om care nu ne semăna, dar care, incontestabil, era și el om, și a arătat o inscripție făcută cu ajutorul simbolurilor Marelui Cerc. Această inscripție n-a putut fi descifrată decât peste nouăzeci de ani. Ea împodobește astăzi, transcrisă în limba noastră pământească, monumentul lui Kam Amat: „Vă salutăm, frați care ați venit în familia noastră! Despărțiți prin spațiu și timp, iată-ne uniți prin rațiune în cercul unei mari puteri”.

Limbajul Marelui Cerc, compus din simboluri, planuri și hărți, s-a dovedit a fi accesibil pentru nivelul de dezvoltare al omenirii. Peste două sute de ani, am putut să comunicăm prin intermediul mașinilor de tradus cu sistemele planetare ale celor mai apropiate stele, să recepționăm și să transmitem aspecte complete din viața atât de variată a diferitelor lumi. De curând, am primit răspuns de pe paisprezece planete ale lui Deneb, important centru de viață din Lebăda, o stea de dimensiuni colosale, cu o luminozitate de patru mii opt sute de sori, care se află la o distanță de o sută

douăzeci și doi de parseci. Dezvoltarea gândirii celor de acolo a urmat o altă cale decât a noastră, dar și ea a atins un nivel ridicat.

Cât despre lumile străvechi — îngrămădirile globulare ale Galaxiei și vastul cuprins populat din jurul centrului ei — acestea ne trimit semne și priveliști stranii, care, deocamdată, n-au fost descifrate. Înregistrate de mașinile mnemotehnice, ele sunt transmise la Academia Limitelor Cunoașterii, cum se numește organizația ce lucrează la rezolvarea problemelor abia ridicate în fața științei noastre. Ne străduim să înțelegem o gândire care ne-a depășit cu milioane de ani și este, probabil, extrem de diferită de a noastră, datorită faptului că viața a urmat acolo cu totul alte căi de dezvoltare istorică, de la formele organice inferioare până la ființele superioare, înzestrate cu rațiune.

Veda Kong își mută privirea de pe ecranul spre care privea ca hipnotizată și se uită întrebător la Dar Veter. Acesta zâmbi și-i făcu din cap un semn aprobator. Veda își înălță cu mândrie fruntea, întinse mâinile înainte și se adresă ființelor nevăzute și necunoscute, care aveau să recepționeze peste treisprezece ani cuvintele și imaginea ei:

— Acesta este istoricul nostru, drumul greu, complicat și lung pe care l-am parcurs spre culmile științei. Vă chemăm să vă contopiți cu noi în cuprinsul Marelui Cerc, pentru a duce în Universul infinit puterea rațiunii, care înfrânge materia inertă, moartă!

Glasul Vedei vibră triumfător, de parcă ar fi absorbit forța tuturor generațiilor de pământeni, care se ridicaseră atât de mult, încât până și Galaxia[37] devenise pentru ei neîncăpătoare și se adresau acum altor insule siderale ale Cosmosului.

Un sunet metalic prelung: Dar Veter a mutat maneta, deconectând curentul emițător. Ecranul se

stinse. Pe panoul transparent din dreapta rămase coloana luminoasă a canalului purtător.

Obosită și tăcută, Veda se ghemui în fundul unui mare fotoliu, Dar Veter îl instală la masa de comandă pe Mwen Mas și rămase în picioare în spatele lui. În liniștea adâncă nu se mai auzea decât, din când în când, țăcănitul scurt produs de fixatoarele manetelor. Deodată ecranul înrămat în aur dispăru, și în locul său se căscă o genune fără fund. Veda Kong, care vedea minunea aceasta pentru prima oară, oftă adânc. Într-adevăr, chiar și pentru cei care cunoșteau bine secretul complexei interferențe a undelor luminoase, cu ajutorul căreia se putea realiza o asemenea adâncime și lărgime a câmpului vizual, priveliștea părea totdeauna uimitoare.

Crescând clipă de clipă, din depărtări se apropia suprafața întunecată a unei planete străine. Era un sistem extrem de rar, al unei stele duble, în care doi sori se echilibrau în așa fel încât orbita planetei lor era regulată, ceea ce îngăduia apariția vieții. Cei doi aștri — unul portocaliu și altul roșu — mai mici decât soarele nostru, luminau undele înghețate ale unei mări purpurii. În marginea unor munți negri cu vârfurile retezate, pe care jucau misterioase reflexe violete, se înălța o clădire uriașă dar joasă, pe al cărei acoperiș se afla o platformă spațioasă. Raza vizuală se lăsa pe ea, străpungând-o parcă — și toată lumea văzu un om cu pielea cenușie și ochi rotunzi ca de cucuvaie, încercuiți cu puf argintiu. Era înalt, dar foarte subțire, cu lungi membre asemenea unor tentacule. Omul își mișcă grotesc capul, ca și când ar fi vrut să împungă. Era, probabil, un salut grăbit. Apoi, îndreptându-și spre ecran ochii impasibili, ca un obiectiv de aparat fotografic deschise o gură fără buze, acoperită cu o clapă de piele moale, care aducea cu un nas. Îndată răsună glasul melodic și dulce al mașinii de tradus.

— Vorbește Zaf Ftet, șeful serviciului de informație externă de pe 61 Lebăda. Transmitem un program pentru steaua galbenă STL 3388+04JF… Transmitem pentru…

Dar Veter și Iuniu Ani schimbară între ei o privire: Mwen Mas îl strânse pe Dar Veter de mână. Era indicativul de apel galactic al Pământului, mai bine zis al sistemului nostru planetar, considerat odinioară de observatorii celorlalte lumi ca fiind un singur mare satelit care face înconjurul Soarelui în decurs de 59 de ani tereștri. În această perioadă are loc o singură dată opoziția lui Iupiter cu Saturn, care deplasează Soarele într-un chip vizibil pentru astronomii stelelor învecinate. Aceeași greșeală o comiteau și astronomii noștri în privința multor sisteme planetare, a căror existență în jurul anumitor aștri fusese descoperită încă din antichitate.

Cu o grabă mai mare decât la începutul emisiunii, Iuniu Ani verifică acordarea mașinii de memorizat și datele aparatelor OES care vegheau cu vigilență la buna funcționare a instalațiilor.

Vocea indiferentă a translatorului electronic urmă:

— Am recepționat o emisiune foarte bună din partea stelei… — din nou se auzi un rând de cifre și de sunete sacadate — am recepționat-o întâmplător în afara programului de emisiuni al Marelui Cerc. Cei de acolo n-au descifrat limbajul Cercului și-și cheltuiesc inutil energia emițând în orele de tăcere. Noi le-am răspuns în timpul propriilor lor emisiuni: rezultatele vor fi cunoscute aproximativ peste trei zecimi de secundă…

Vocea amuți. Aparatele semnalizatoare rămaseră mai departe aprinse, în afară de o singură luminiță verde care se stinse.

— Încă nu cunoaștem cauza acestor întreruperi în transmisie, îi explică Vedei Iuniu Ani. Ele se datoresc poate trecerii prin faimosul câmp neutru al astronauților, care ne desparte.

— Trei zecimi de secundă galactică… asta face cam șase sute de ani de așteptare, mormăi Dar Veter. Ce rost au pentru noi toate astea?

— După câte am înțeles, spuse Mwen Mas, steaua cu care au stabilit legătura este Epsilon-Tucan, o constelație a cerului austral. Această stea se află la o depărtare de nouăzeci de parseci, ceea ce ne apropie de limita legăturilor noastre permanente. N-am reușit încă să le împingem mai departe de Deneb.

— Nu recepționăm însă și emisiuni din centrul Galaxiei și de pe îngrămădirile globulare? întrebă Veda Kong.

— Dar în mod neregulat, pe recepție întâmplătoare sau prin intermediul mașinilor mnemotehnice ale celorlalți membri ai Cercului, care se înlănțuie de-a lungul Galaxiei, răspunse Mwen Mas.

— Comunicatele trimise cu mii și poate cu zeci de mii de ani în urmă, adăugă Iuniu Ani, nu se pierd în spațiu și, în cele din urmă, ajung până la noi.

— Dar asta înseamnă că despre viața și cunoștințele oamenilor din lumile foarte depărtate judecăm cu o întârziere de douăzeci de mii de ani, cum ar fi, de pildă, pentru zona din centrul Galaxiei?

— Da, indiferent dacă informațiile sunt transmise de mașinile mnemotehnice ale lumilor mai apropiate sau sunt recepționate de stațiunile noastre, lumile îndepărtate ne apar așa cum au fost ele în timpuri foarte vechi. Vedem oameni care de mult au murit și au fost uitați pe planeta lor.

— Cum se poate ca noi, care am dobândit o putere atât de mare asupra naturii, să rămânem neputincioși în această privință? spuse Veda cu o copilărească revoltă. Nu putem oare atinge lumile îndepărtate altfel decât prin intermediul unui fascicol de unde sau de fotoni[38].

— Ce bine te înțeleg, Veda! exclamă Mwen Mas.

— Cei de la Academia Limitelor Cunoașterii se ocupă actualmente de studiul învingerii spațiului, a timpului, a forței de gravitație cercetând adâncimile temeliilor siderale, se amestecă în convorbire Dar Veter. N-au ajuns încă, ce-i drept, la stadiul experiențelor și n-au putut…

Deodată se aprinse lumina cea verde, și Veda simți din nou că amețește văzând ecranul care se adâncea în abisul spațiului.

Marginile imaginii, precis conturate, arătau că au de-a face cu o înregistrare a mașinii de memorizat, și nu cu o emisiune recepționată direct.

Pe ecran apăru suprafața unei planete, așa cum a fost desigur văzută de pe stația-satelit exterioară. Un soare imens, de un violet deschis, fantomatic din cauza incandescenței fantastice, scălda în razele lui pătrunzătoare învelișul ultramarin, neguros al atmosferei sale.

— Da! Avem în fața noastră astrul planetei Epsilon-Tucan, o stea cu o temperatură înaltă din clasa C9, și cu o luminozitate de șaptezeci și opt de sori ai noștri, spuse în șoaptă Mwen Mas.

Dar Veter și Iuniu Ani dădură afirmativ din cap.

Imaginea se schimbă, devenind parcă mai îngustă și coborând aproape de solul lumii aceleia necunoscute.

În față se înălțau cupolele rotunjite ale unor munți ce păreau turnați din aramă. Un minereu necunoscut ori un metal cu structură grunjoasă se învăpăia în razele luminii extraordinar de albe și strălucitoare, răspândite de un soare albastru. Chiar și așa, redată imperfect prin intermediul aparatelor de recepție, priveliștea era de o splendoare solemnă, triumfătoare.

Reflexele razelor înconjurau munții arămii cu o cunună de un trandafiriu argintat, care se oglindea ca o dâră largă în undele line ale unei mări violete. Apa de culoarea ametistului închis părea grea și

luminată dinăuntru de licăriri roșii, aidoma unor roiuri de ochi mărunți și vii. Undele spălau piedestalul masiv al unei statui uriașe, așezate departe de mal, într-o semeață singurătate. Femeia sculptată în piatră sângerie avea capul lăsat pe spate și brațele întinse înainte, ca în extaz, spre adâncul învăpăiat al cerului. Putea să fie o fiică a Pământului; asemănarea-i cu oamenii noștri nu era mai puțin zguduitoare decât frumusețea statuii. În trupul și chipul dăltuit, asemenea unui vis întruchipat al sculptorilor pământeni, fiecare linie îngemăna puterea și spiritualitatea. Piatra lustruită părea să reverse din ea flacăra unei vieți necunoscute și tocmai de aceea misterioasă și fascinantă.

Cei cinci pământeni priveau tăcuți uimitoarea lume nouă. Din pieptul larg al lui Mwen Mas izbucni un lung suspin; chiar de la prima vedere aruncată asupra statuii, nervii săi se încordară într-o așteptare plină de bucurie.

Pe țărm, turnuri de argint dantelate marcau începutul unei scări largi și late, care se boltea liber pe deasupra unui desiș de copaci zvelți, cu frunziș de peruzea.

— Parcă le-aud cum răsună! îi șopti Vedei la ureche Dar Veter, arătându-i turnurile. Ea încuviință, plecându-și fruntea.

Aparatul de emisiune al noii planete continua să desfășoare fără zgomot mereu alte și alte priveliști.

O clipă, prin fața lor trecură ziduri albe cu ieșituri largi, în care se deschidea un portal din piatră albastră, apoi ecranul se deschise într-o încăpere înaltă, scăldată într-o lumină puternică. Culoarea mată, sidefie, a pereților, brăzdați de șănțulețe mărunte dădeau o preciziune neobișnuită tuturor celor ce se aflau în această sală. Atenția pământenilor fu atrasă de un grup de ființe aflate în picioare în dreptul unui panou lustruit, care părea o fațetă a unui uriaș smarald.

Pielea lor roșu-învăpăiată avea nuanța statuii din largul mării, ceea ce pentru pământeni nu însemna un lucru neobișnuit; cromofotografiile păstrate din antichitate arătau că unele triburi de indieni din America Centrală avuseseră o carnație asemănătoare, poate ceva mai puțin intensă.

În sală erau două femei și doi bărbați, două perechi îmbrăcate diferit. Cei aflați mai aproape de panoul verde purtau o îmbrăcăminte scurtă și aurie, asemănătoare unor combinezoane elegante cu mai multe cheutori. Ceilalți doi erau înfășurați cu pelerine identice, de aceeași nuanță sidefie ca și pereții.

Cei dintâi se mișcau lin și ciupeau un șir de strune întinse pieziș, la marginea din stânga a panoului. Peretele din smarald șlefuit sau din sticlă devenea tot mai transparent. În ritmul mișcărilor descrise de ei treceau ca plutind prin cristal, una după alta, imagini clare. Apăreau și dispăreau atât de repede, încât până și niște observatori atât de bine antrenați ca Iuniu Ani și Dar Veter reușeau cu greu să le prindă în întregime sensul.

În această alternanță de munți arămii, de ocean violet și de păduri ca peruzeaua, se ghicea istoricul planetei. Aidoma unor fantome ale trecutului, prin fața ochilor se perindau nenumărate animale și plante, uneori neînțeles de monstruoase, alteori minunat de frumoase. Multe dintre ele păreau foarte asemănătoare cu acele ale căror rămășițe au rămas păstrate în „cronica” formată de stratele scoarței terestre. Scara ascendentă a formelor de viață, a materiei vii în continuă desăvârșire se desfășură astfel mult timp. Calea infinit de lungă a dezvoltării le părea pământenilor și mai îndelungată, și mai chinuitoare, și mai grea decât propria lor genealogie.

În lumina de vis a aparatului, răsăreau tablouri noi: văpăile unor ruguri uriașe, blocuri mari de piatră grămădită pe câmpii, încăierări cu fiare sălbatice, ritualuri de înmormântare și ceremonii

religioase. Mare cât întreg panoul, se ivi silueta unui bărbat, învești mântat într-o piele tărcată de animal. Sprijinindu-se cu o mână într-o suliță, iar pe cealaltă ridicând-o spre cer, cu un gest larg, strivea sub picior gâtul unui monstru răpus, cu o coamă aspră pe șira spinării și colți lungi rânjiți. În fund, un șir de femei și bărbați se țineau de mână doi câte doi și păreau să cânte ceva.

Viziunile dispărură și în locul lor apăru suprafața întunecată a unei pietre lustruite.

Cele două făpturi în straie aurii se retraseră acum spre dreapta, și cealaltă pereche veni înainte. Cu o mișcare rapidă își lepădară pelerinele, și, pe fondul irizat al pereților, se desprinseră trupurile lor arămii. Bărbatul întinse mâinile spre femeie și aceasta îi răspunse printr-un zâmbet plin de o bucurie atât de mândră și de strălucitoare, încât, fără să vrea, și pământenii zâmbiră. Acolo, în sala sidefie a unei lumi depărtate, cei doi începură un dans lent. Probabil că nici nu era propriu-zis un dans, ci mai curând un fel de atitudini ritmice, menite să înfățișeze perfecțiunea, frumusețea liniilor și mlădierea acelor trupuri. În alternanța ritmică a mișcărilor se ghicea însă o muzică, în același timp grandioasă și tristă, ca o amintire a imensei scări de jertfe anonime și fără de număr, plătite în cursul dezvoltării vieții, spre a ajunge la această minunată ființă gânditoare: omul.

Lui Mwen Mas i se păru că percepe o melodie, un mănunchi de note înalte și pure, susținute de ritmul sonor și sacadat al unor sunete grave. Veda Kong strânse mâna lui Dar Veter, care nici nu observă acest lucru. Iuniu Ani privea nemișcat, ținându-și răsuflarea, în timp ce pe fruntea lui înaltă se iviră broboane de sudoare.

Oamenii de pe Tucan semănau atât de mult cu pământenii, încât încetul cu încetul pierdeai impresia că te afli în fața unei alte lumi. Ei dovedeau însă o deplină perfecțiune a trupului, care deocamdată trăia doar în visurile și în operele

artiștilor de pe Pământ și nu-și găsise întruchiparea decât într-un număr foarte redus de inși, minunat de frumoși.

„Cu cât mai penibilă și mai lungă este calea oarbei evoluții animale până la ființa gânditoare, cu atât mai raționale, mai perfecte, așadar mai frumoase sunt și formele superioare ale vieții — reflecta Dar Veter. Pământenii au înțeles de mult că frumusețea este expresia unei instinctive structuri logice, a adaptării la un scop bine definit. Cu cât mai variată este destinația, cu atât mai frumoasă este și forma. Probabil că oamenii aceștia roșii sunt mai multilaterali și mai iscusiți decât noi. Poate că civilizația lor este mai curând rezultatul dezvoltării omului însuși, a puterii sale spirituale și fizice, mai puțin a tehnicii. La noi cultura și-a păstrat multă vreme un caracter cu precădere tehnic, și abia o dată cu instaurarea societății comuniste ea a pornit hotărât pe calea perfecționării omului însuși, nu numai a mașinilor, a caselor, a mâncării și a distracțiilor lui.”

Dansul se sfârși. Tânăra femeie cu piele roșie trecu în mijlocul sălii și raza vizuală a aparatului se concentră numai și numai asupra ei. Ea își înălță spre plafonul sălii fața și brațele aruncate în lături.

Involuntar pământenii îi urmăriră privirea. Sala nu avea tavan, sau poate, datorită unei iluzii optice, creată cu multă măiestrie, în locul său se vedea un simulacru de cer spuzit de stele mari și luminoase. Constelațiile observate erau dezordonate și străine, neevocând nicio asociație familiară. Fata își scutură mâna stângă, și o bilă albastră apăru în vârful arătătorului ei. Din bilă izbucni o rază argintie, care părea să țină locul unei baghete. Micul rotocol de lumină de la extremitatea ei se oprea când pe o stea, când pe alta. Și îndată pe panoul de smarald se ivea o imagine imobilă de mari dimensiuni. Raza indicatoare se deplasa încet, și tot atât de încet apăreau pe panou priveliști de pe planete pustii sau

populate, cu o viață necunoscută. Apăsătoare, sterpe, străluceau întinderi pietroase ori nisipoase, scăldate în lumina unor sori roșii, albaștri, violeți și galbeni. Uneori, razele vreunui astru ciudat, plumburiu, trezeau la viață pe planetele lor cupole plate și spirale încărcate cu electricitate, înotând ca niște meduze într-o atmosferă densă sau într-un ocean portocaliu. În lumea unui soare roșu, creșteau copaci de o înălțime neînchipuită, cu scoarță neagră și alunecoasă, care întindeau spre cer, ca într-o desperare fără margini, miliarde de ramuri strâmbe. Alte planete erau în întregime acoperite cu ape întunecate. Pretutindeni pluteau uriașe insule vii, cu animale ori plante, legănând peste oglinda lină nenumărate tentacule păroase.

— În apropierea lor nu există planete cu forme biologice, superioare, spuse deodată Iuniu Ani, care nu-și lua ochii de pe harta acelui necunoscut firmament.

— Ba da, replică Dar Veter. Într-o parte au un sistem stelar plan, una dintre formațiile mai recente ale Galaxiei. Or noi știm că sistemele plane și cele sferice, cele noi și cele vechi, alternează uneori. Într-adevăr, iată înspre Eridan un sistem populat de făpturi gânditoare și care face parte din Marele Cerc…

— VVR4955+MO3529… și așa mai departe, se amestecă în vorbă Mwen Mas. Dar cum se poate ca ei să nu aibă cunoștință de existența acestui sistem?

— Sistemul acesta a intrat în Marele Cerc cu două sute șaptezeci și cinci de ani în urmă, după ce a avut loc această emisiune, răspunse Dar Veter.

Cu o mișcare a degetului, fata cu pielea roșie din lumea aceea îndepărtată făcu să cadă bila cea albastră și se întoarse spre spectatori, cu brațele larg aruncate în lături, de parcă ar fi vrut să îmbrățișeze pe cineva invizibil, din fața ei. Cu capul ușor lăsat pe spate și umerii trași înapoi, părea o femeie de pe Pământ, într-un avânt

pătimaș. Buzele ei întredeschise se mișcau repetând cuvinte neauzite. Rămase astfel neclintită, într-o atitudine de invocație, trimițând prin bezna înghețată a spațiilor siderale chemarea-i fierbinte, către frații ei, oamenii unor alte lumi.

Din nou frumusețea-i strălucitoare îi înmărmuri pe observatorii de pe Pământ. Nu vedeau în ea nimic din trăsăturile severe și accentuate pe care le avuseseră pieile-roșii. Fața ei rotundă, nasul delicat, imensii ochi albaștri, ca și gura-i mică aminteau mai curând de popoarele nordice terestre. Părul negru îi cădea în unde moi și bogate. Fiecare linie a feței, fiecare mlădiere a trupului mărturisea încrederea firească și voioasă, sentimentul adânc al unei mari forțe.

— Este oare cu putință ca ei să nu știe nimic despre Marele Cerc? gemu aproape Veda Kong, cucerită de farmecul risipit de minunata ei soră din Cosmos.

— Acum probabil că știu, răspunse Dar Veter, căci ceea ce vedem în clipa de față s-a petrecut cu trei sute de ani în urmă.

— Optzeci și opt de parseci, spuse Mwen Mas cu vocea lui profundă, de bariton. Optzeci și opt… Toți cei pe care i-am văzut acum au murit de mult.

Și, parcă spre a-i confirma spusele, viziunea prodigioase-i lumi păli și se stinse; se stinse, de asemenea, și indicatorul verde de legătură. Emisiunea Marelui Cerc luase sfârșit.

O clipă rămaseră cu toții nemișcați. Cel dintâi se dezmetici Dar Veter. Mușcându-și înciudat buza, mută în grabă maneta de granat. Deconectarea coloanei de energie dirijată stârni un vuiet sonor, ca de aramă, care-i preveni pe inginerii centralelor energetice de necesitatea de a îndrepta din nou puternicul torent pe canalele obișnuite. Numai după ce termină cu toate operațiile necesare, directorul stațiunilor exterioare se întoarse spre tovarășii săi.

Iuniu Ani, cu sprâncenele ridicate, răsfoia filele pline de însemnări.

— O parte a mnemogramei[39] cu harta stelelor de pe plafon trebuie să fie imediat expediată Institutului Cerului Austral! spuse el, adresându-se tânărului adjunct al lui Dar Veter. Acesta îi aruncă o privire mirată, de parcă s-ar fi trezit abia acum dintr-un vis extraordinar.

Savantul cel sever își stăpâni un zâmbet. Într-adevăr, viziunea de adineauri fusese un vis al unei lumi încântătoare, lansat în spațiu cu trei veacuri în urmă… Un vis pe care-l vor vedea acum cu ochii lor miliarde de oameni pe Pământ, din orașele Lunii, ale lui Marte și ale lui Venus.

— Ai avut dreptate, Mwen Mas, rosti zâmbind Dar Veter, când preziceai că se va petrece un eveniment neobișnuit. Pentru prima oară în cei opt sute de ani de când există pentru noi Marele Cerc am văzut ivindu-se din străfundurile Universului o planetă locuită de oameni care ne sunt frați nu numai prin spirit, ci și prin trup. Sunt încă plin de bucuria acestei descoperiri. Ce început frumos pentru activitatea dumitale! Anticii ar fi socotit aceasta un fericit augur sau, cum ar spune psihologii noștri, un concurs favorabil de împrejurări pentru siguranța și elanul muncii viitoare.

Își dădu deodată seama că reacția nervoasă îl făcuse să devină prea vorbăreț. În epoca Marelui Cerc, excesele în vorbire erau considerate ca unul dintre defectele umane cele mai rușinoase și mai respingătoare. De aceea, directorul stațiunilor exterioare se opri la jumătatea frazei.

— Da, da! răspunse distrat Mwen Mas.

Iuniu Ani prinse în glasul său un accent straniu și deveni atent. Veda Kong atinse ușor cu degetul mâna lui Dar Veter și făcu semn cu capul în direcția africanului.

„Poate că e prea impresionabil”, îi trecu prin gând lui Dar Veter. Se uită țintă la succesorul său.

Acesta, simțind nedumerirea celorlalți, își îndreptă spatele și redeveni specialistul atent și ager de mai înainte. Scara mobilă îi transportă sus, spre ferestrele cele largi, și cerul înstelat apăru din nou, la fel de îndepărtat ca în cele treizeci de milenii ale existenței omului, mai bine zis ale speciei lui numită Homo sapiens: Omul înțelept.

Mwen Mas și Dar Veter trebuiau să rămână la observator.

Veda Kong îi spuse în șoaptă lui Dar Veter că nu va uita niciodată această noapte.

— Mi-am dat seama cât de slab m-am prezentat! conchise ea zâmbind, în ciuda mâhnirii din cuvintele rostite.

Dar Veter pricepu la ce se gândește Veda și dădu negativ din cap:

— Sunt convins că dacă femeia cea roșie te-ar fi văzut pe dumneata, Veda, ar fi fost mândră de sora ei. Pe cuvânt, Pământul nostru nu-i mai prejos de lumea lor! adăugă el, cu fața luminată de iubire.

— Aceasta-i părerea dumitale, scumpe prietene, zâmbi Veda. Întreabă-l mai bine pe Mwen Mas…

Își umbri glumeață ochii cu palma și dispăru după o cotitură a zidului.

Începuse să se crape de ziuă când, în sfârșit, Mwen Mas, fu lăsat singur. În văzduhul răcoros și neclintit plutea o lumină cenușie, iar marea și cerul aveau acum aceeași strălucire de cristal: argintie spre ape, trandafirie spre văzduh.

Africanul rămase mult timp în picioare pe balconul observatorului, scrutând cu privirea contururile pe jumătate cunoscute ale clădirilor.

Pe un platou nu prea înalt, la o oarecare depărtare, se înălța un arc gigantic de aluminiu, brăzdat de nouă fâșii paralele, despărțite prin geamuri opal-gălbui și alb-argintii din sticlă incasabilă: era sediul Consiliului Astronautic. În fața lui era monumentul ridicat celor dintâi oameni care se avântaseră în spațiile cosmice. O coastă abruptă, toată numai nori și vârtejuri, era

încununată de o astronavă de tip antic — o rachetă în formă de pește, cu botul ascuțit îndreptat spre înălțimile odinioară inaccesibile. Sprijinindu-se unii pe alții, depunând sforțări uriașe, un șir de oameni se cățărau sus, înlănțuind ca o spirală soclul monumentului. Erau aici piloți de rachete, fizicieni, astronomi, biologi, scriitori cu înaripată fantezie… Zorile învăluiau în lumina lor roșietică străvechea astronavă și contururile ușoare, dantelate ale clădirilor. Mwen Mas tot se mai plimba cu pași mari pe balcon. Până acum nu trecuse niciodată prin emoțiile pe care le trăise astăzi. Crescut după regulile generale ale Erei Marelui Cerc, își oțelise trupul prin aspre încercări și îndeplinise cu succes toate Isprăvile lui Hercule. Astfel se numeau, în amintirea frumoaselor mituri ale vechii Elade, grelele probe pe care orice tânăr era dator să le săvârșească la sfârșitul perioadei de educare. Acela care trecea cu succes aceste încercări era socotit demn să urce treapta superioară a instrucțiunii.

Mwen Mas organizase alimentarea cu apă a unei mine din Tibetul apusean, replantase o pădure de araucari[40] pe platoul Nahebt în America de Sud, participase la nimicirea rechinilor care apăruseră din nou lângă coastele Australiei. Experiența lui de viață și marile-i capacități îi îngăduiseră să se pregătească pentru o activitate grea și plină de răspundere. Astăzi, chiar de la prima oră a îndeplinirii noilor sale atribuții, avusese loc întâlnirea cu o lume apropiată Pământului și în sufletul lui Mwen Mas se trezi ceva nou. Simți neliniștit cum se căsca în el o prăpastie, pe marginea căreia umblase în toți anii vieții sale, fără a-i bănui existența. Dorința unei noi întâlniri cu planeta stelei Epsilon-Tucan, parcă răsărită din cele mai frumoase basme ale omenirii pământene, trăia în el cu o intensitate excepțională. Niciodată nu va putea s-o mai uite pe fata cu pielea roșie,

nici brațele ei întinse într-o aprigă chemare, nici gingașele ei buze întredeschise!

Faptul că de această lume minunată îl despărțea colosala distanță de două sute nouăzeci de ani-lumină, inaccesibilă pentru posibilitățile tehnicii terestre, nu-l potolea deloc, ba, dimpotrivă, îi ațâța dorul fierbinte.

În sufletul lui Mwen Mas luase naștere ceva care trăia acum prin sine, fără a se supune controlului voinței și al rațiunii reci. Africanul nu iubise până acum niciodată: cufundat în studiul său aproape ca un anahoret, nu simțise până atunci nimic care să fi semănat cu dorul și nemaipomenita bucurie aprinsă în sufletul său de această întâlnire pe deasupra uriașelor depărtări ale spațiului și ale timpului.

Capitolul III PRIZONIERI AI ÎNTUNERICULUI

Pe coloanele portocalii ale indicatoarelor de carburant anamezonic, marile ace negre se opriseră la zero. Nava nu izbutise să-și abată cursul de la steaua de fier și, cu o viteză ce nu scăzuse încă, se apropia inevitabil de astrul înspăimântător, nevăzut pentru ochiul omenesc.

Tremurând de încordare și de slăbiciune, Erg Noor se instală, cu ajutorul astronavigatorului, lângă mașina de calculat. Deconectate de pilotul robot, motoarele planetare amuțiră.

— Ingrid, ce este o stea de fier? întrebă Key Beer, care stătuse tot timpul nemișcat în spatele astronomului.

— O stea invizibilă din clasa spectrală T, stinsă, dar nu răcită definitiv sau care n-a fost încă din nou încălzită. Împrăștie în jurul ei numai lumina de undă lungă a părții termice a spectrului, adică radiații infraroșii, care ne apar negre. Această stea devine vizibilă doar prin invertorul electronic[41]. Bufnița, care percepe vizual razele termice infraroșii, ar putea s-o vadă.

— Dar de ce este de fier?

— Fiindcă în spectrul ei, ca și în spectrul tuturor aștrilor studiați din aceeași clasă, există mult fier, ceea ce înseamnă că probabil acest metal abundă și în compoziția stelei. De aceea, când astrul este mare, masa și câmpul său de gravitație sunt enorme. Mă tem că ne-am întâlnit tocmai cu un asemenea corp ceresc…

— Și atunci?

— Nu știu nici eu. Carburantul ne e pe sfârșite, iar noi ne îndreptăm mereu spre astru. Ar trebui să reducem viteza „Tantrei" până la a mia parte din unitatea absolută, spre a putea obține un unghi de deviere suficient de mare. Dacă nu ne ajunge nici carburantul planetar, nava noastră va continua să se apropie necontenit de steaua de fier, până se va prăbuși.

Ingrid tresări nervos. Beer îi netezi cu o mișcare duioasă brațul gol.

Șeful expediției trecu la masa de comandă, concentrându-se asupra aparatelor. Tăceau cu toții, ținându-și respirația; tăcea și Niza Krit, care se trezise între timp și pricepuse instinctiv gravitatea situației în care se aflau. Nu mai aveau carburant decât cel mult pentru încetinire, dar, pierzând viteza, astronava putea tot mai greu să se smulgă, fără ajutorul motoarelor, din câmpul de atracție al stelei de fier. Desigur, dacă „Tantra" nu s-ar fi apropiat chiar atât de mult și dacă Lyn și-ar fi dat seama la timp… Dar ce mângâiere se mai putea găsi acum în acești zadarnici „dacă"?

După vreo trei ore, Erg Noor se hotărî. Ritmul viguros al motoarelor trigger zgudui nava. „Tantra" își încetini mersul. Trecu o oră, apoi două, trei, patru… Șeful expediției făcu o mișcare imperceptibilă. Simțiră cu toții o senzație groaznică, un fel de leșin. Înspăimântătorul astru cafeniu dispăru de pe ecranul din față, mutându-se pe cel de-al doilea. Lanțurile invizibile ale atracției continuau să încătușeze nava și se manifestau în

aparate. Erg Noor smuci manetele spre el și motoarele se opriră.

— Am scăpat! șopti ușurat Pel Lyn.

Dar șeful expediției își întoarse încet spre el privirea.

— Nu! Mai avem doar rezerva intangibilă de carburanți, păstrată pentru rotirea orbitală și coborâre.

— Ce-i de făcut atunci?

— Să așteptăm. Am reușit să deviez puțin astronava. Totuși trecem mult prea aproape de stea. În clipa de față se desfășoară o luptă crâncenă între forța ei de atracție și viteza în descreștere a „Tantrei". Aceasta înaintează acum cu viteza unei rachete selenare, și dacă va reuși să se depărteze, ne vom îndrepta spre Soare. Ce-i drept, durata călătoriei noastre se va mări simțitor. Peste vreo treizeci de ani vom lansa apelul nostru și după încă opt, ne va sosi ajutorul…

— Treizeci și opt de ani! șopti Beer, abia auzit, la urechea Ingridei. Aceasta îl trase de mânecă și-i întoarse spatele.

Erg Noor se lăsă pe rezemătoarea fotoliului, cu mâinile pe genunchi. Oamenii tăceau, aparatele cântau încet. În acordurile normale ale aparatelor de bord, se amesteca de astă dată o melodie stranie, discordantă și care, tocmai de aceea, părea amenințătoare. Era chemarea stelei de fier, resimțită aproape fizic, puterea reală a masei sale negre, ce urmărea nava extenuată.

Obrajii Nizei Krit ardeau, inima îi bătea repede în piept. Așteptarea aceasta inactivă devenea insuportabilă pentru tânără fată.

… Timpul abia se târa. La postul central de comandă, astronauții treziți din somn apăreau unul după altul; curând se adunară toți cei paisprezece membri ai expediției.

„Tantra" își încetinea zborul într-o progresie mult prea rapidă față de viteza de depărtare[42], pentru a putea scăpa de steaua de fier. Uitând de

mâncare și de somn, rămaseră cu toții de veghe. Orele treceau într-o tăcere apăsătoare. Drumul „Tantrei” devenea din ce în ce mai curb. Când ea se angajă pe elipsa orbitei fatale, soarta astronavei deveni limpede tuturora.

Un urlet neașteptat îi făcu să tresară. Astronomul Pur Hiss sări de la locul său și începu să dea din mâini. Fața lui schimonosită era de nerecunoscut; nu mai semăna cu un om din Era Marelui Cerc. Spaima, mila față de sine însuși și setea de răzbunare alungaseră de pe chipul savantului orice urmă de intelectualitate.

— El e de vină, el! zbieră Pur Hiss, arătându-l cu degetul pe Pel Lyn. Imbecilul, viermele ăsta fără creier!… Astronomul se opri, încercând să-și amintească înjurăturile străbunilor, de mult ieșite din uz.

Niza, care stătea lângă el, se trase cu scârbă la o parte. Erg Noor se ridică în picioare.

— Condamnarea unui tovarăș nu ne poate fi de niciun folos. Timpurile când greșelile puteau fi premeditate au trecut de mult. În cazul de față (Noor răsuci cu un gest neglijent manetele mașinii electronice de calculat), după cum vedeți, probabilitatea unei erori reprezintă treizeci la sută. Ținând seama și de depresiunea inevitabilă care survine spre sfârșitul orelor de gardă, ca și de zguduirea produsă în organism din pricina legănării navei, nu mă îndoiesc că și dumneata, Pur Hiss, ai fi comis aceeași greșeală!

— Dar dumneata? strigă astronomul ceva mai puțin furios.

— Eu n-aș fi comis-o. Mi s-a mai întâmplat să văd destul de aproape un monstru asemănător în timpul celei de a 36-a expediții astrale… Cea mai mare vină o port eu: crezând că voi conduce personal astronava în regiunea nestudiată, n-am prevăzut chiar totul, limitându-mă la simple instrucțiuni.

— Dar cum puteai ști că, fără dumneata, vor nimeri tocmai în regiunea aceasta? interveni Niza.

— Trebuia să știu acest lucru, răspunse ferm Erg Noor, respingând ajutorul prietenesc al Nizei. Dar despre aceasta ar avea sens să vorbim numai pe Pământ…

— Pe Pământ! țipă Pur Hiss și până și Pel Lyn se încruntă îngrijorat. Să vorbești astfel când totul este pierdut și nu te așteaptă decât pieirea!?

— Nu, nu pieirea, ci o luptă dârză, răspunse calm Erg Noor, așezându-se în fotoliul din fața mesei. Luați loc. Avem tot timpul până ce „Tantra" va descrie o revoluție și jumătate…

Cei de față se supuseră în tăcere. Niza schimbă cu biologul un zâmbet triumfător, în ciuda situației lor desperate.

— Steaua aceasta are incontestabil o planetă, poate chiar și două, dacă ar fi să judecăm după curbele izogravelor, urmă Erg Noor, făcând rapid o schemă remarcabilă prin precizia ei. Planetele astea trebuie să fie de dimensiuni mari și, în consecință, să aibă și atmosferă. N-avem însă deocamdată nevoie să coborâm, deoarece avem provizii mari de oxigen atomic[43] în stare solidă.

Erg Noor tăcu o clipă, adunându-și gândurile, apoi reluă:

— Ne vom roti în jurul planetei, în felul unui satelit. Dacă atmosfera planetei se va dovedi respirabilă și ne vom fi cheltuit tot aerul, restul de carburant planetar ne va permite să descindem și să trimitem un apel. Peste o jumătate de an vom fi calculat direcția. Atunci vom transmite rezultatele privitoare la Zirda, vom chema o astronavă de salvare și iată-ne scoși din încurcătură.

— Dacă vom reuși… se strâmbă Pur Hiss, căutând să-și stăpânească bucuria.

— Da, dacă vom reuși! repetă Erg Noor. Dar țelul este clar, deci trebuie să ne concentrăm toate forțele ca să-l realizăm. Dumneata, Pur Hiss, împreună cu Ingrid veți avea sarcina să observați și

să calculați dimensiunile planetelor; Beer și Niza vor calcula, în funcție de masa planetelor, viteza de depărtare, iar cu ajutorul ei — viteza orbitală și radiantul optim[44].

Cercetătorii începură să se pregătească și pentru o eventuală descindere. Biologul, geologul și medicul puneau la punct pentru lansare o stație-robot automată. Mecanicii reglau radiolocatoarele și proiectoarele de coborâre, montau racheta-satelit pentru transmiterea comunicărilor pe Pământ.

După spaima și desperarea prin care trecuseră, lucrau acum cu un spor deosebit, întrerupându-se numai în timpul când astronava începea să se legene intrând în vârtejurile gravitației. Dar acum viteza „Tantrei" era simțitor micșorată, și oscilațiile ei nu mai erau atât de primejdioase pentru organismul uman.

Pur Hiss și Ingrid stabiliră prezența a două planete. Au fost nevoiți să renunțe la încercarea de a se apropia de cea exterioară: uriașă și rece, învăluită într-o atmosferă groasă, probabil otrăvitoare, îi amenința cu pieirea. Și dacă era vorba să aleagă felul de moarte, parcă era preferabil să se prefacă în scrum lângă suprafața unei stele de fier decât să piară în bezna unei atmosfere amoniacale, înfundându-și nava în ghețuri groase de mii de kilometri. Sistemul solar are și el planete uriașe atât de înfricoșătoare: Iupiter, Saturn, Uranus, Neptun.

„Tantra" se apropia inevitabil de steaua de fier. După nouăsprezece zile dependente, astronauții reușiră să precizeze dimensiunile planetei interioare: era mai mare decât Pământul. Aflată la o distanță foarte mică de astrul ei de fier, ea se învârtea în jurul lui cu o viteză nebună: anul era pentru ea cel mult de două sau trei luni terestre. Steaua invizibilă T o încălzea probabil suficient cu razele-i negre: în cazul în care avea o atmosferă, viața era posibilă pe suprafața ei, ceea ce ar fi făcut ca descinderea să fie deosebit de primejdioasă…

O viață străină, dezvoltată în condițiile altor planete, pe alte căi de evoluție, deși păstrând forma generală a corpurilor albuminoide, era extrem de dăunătoare pentru locuitorii Pământului. Imunitatea organismelor pe care pământenii o elaboraseră în decurs de milioane de veacuri, luptând împotriva reziduurilor nocive și a bacteriilor patogene, era ineficace în alte părți. Și, în aceeași măsură, viața de pe acele planete era primejduită în condițiile terestre.

Activitatea elementară a vieții animale — de a ucide și a devora — se manifestă cu o înfiorătoare cruzime în cazul când ființe din lumi diferite vin în contact. Cele dintâi cercetări întreprinse pe planete locuite, dar fără oameni, fuseseră însoțite de izbucniri de boli nemaipomenite, de epidemii fulgerătoare, de agenți vătămători care se înmulțeau cu o iuțeală monstruoasă, de distrugeri îngrozitoare. Însă și lumile locuite de ființe omenești gânditoare întreprindeau nenumărate experiențe și pregătiri prealabile înainte de a stabili o legătură interastrală directă. Pe pământul nostru, depărtat de zonele centrale ale Galaxiei[45], unde abundă viața, n-au ajuns încă oaspeți de pe planetele altor stele, reprezentanți ai altor civilizații. Abia de curând, Consiliul Astronautic încheiase pregătirile pentru primirea prietenilor ce trebuiau să ne sosească de pe stelele mai apropiate făcând parte din constelațiile Ofiucus, Lebăda, Ursa Mare și Phoenix.

Îngrijorat de eventualitatea unei întâlniri cu organisme vii, necunoscute, Erg Noor dispuse să se scoată din depozite mijloacele de protecție biologică.

În cele din urmă, „Tantra” își echilibră viteza orbitală cu aceea a planetei interioare a stelei de fier și începu să se rotească în jurul ei. Suprafața tulbure, brună a globului, sau mai degrabă atmosfera lui luminată de reflexele sângerii ale uriașei stele nu era vizibilă decât prin intermediul

invertorului electronic. Toți membrii expediției, fără excepție, erau ocupați lângă aparate.

— Temperatura suprafeței straturilor pe partea luminată: trei sute douăzeci de grade Kelvin![46]

— Rotația în jurul axei — aproximativ 20 de zile.

— Radiolocatoarele atestă prezența apei și a uscatului.

— Grosimea atmosferei — 1700 de kilometri.

— Masa e de 43,2 ori mai mare decât aceea a Pământului.

Comunicările se succedau neîntrerupt, caracteristicile planetei devenind din ce în ce mai precise.

Erg Noor aduna cifrele obținute și datele necesare pentru calcularea regimului orbital. 43,2 mase terestre… planeta era deci mare. Forța de gravitație era capabilă să strivească nava de sol. Oamenii se vor transforma în niște biete insecte încleiate…

Șeful expediției își aduse aminte de relatările înspăimântătoare, jumătate de domeniul legendei, jumătate reale, cu privire la astronauții care au nimerit pe planete gigante. Navele interastrale de odinioară își găseau adesea pieirea din pricina vitezei lor reduse și a carburantului lor prea slab. Își închipui urletul motoarelor și tremurul convulsiv al navei, care nemaiputându-se smulge, se lipea de suprafața planetei. Nava rămânea întreagă, frângându-se doar oasele oamenilor, care încercau să se târască în interiorul ei. Groaza de nedescris a acestor catastrofe răzbea în strigătele întretăiate ale ultimelor mesaje, în transmisiunile de adio…

O asemenea primejdie nu amenința echipajul „Tantrei” cât timp aceasta urma să se rotească în jurul planetei. Dacă însă vor fi nevoiți să coboare pe suprafața ei, numai oamenii cei mai puternici vor izbuti să ducă povara propriului lor trup în viitorul lor adăpost, în care aveau să stea zeci de

ani… Vor reuși oare să supraviețuiască în asemenea condiții, sub o greutate copleșitoare, în noaptea veșnică a soarelui infraroșu în acea atmosferă compactă? Oricum ar fi, mai exista totuși speranța unei salvări. N-aveau altă alegere.

„Tantra” evolua aproape de marginea atmosferei. Astronauții nu puteau scăpa ocazia de a cerceta o planetă până atunci necunoscută, aflată la o depărtare relativ mică de Pământ. Latura luminată sau, mai bine zis, încălzită a planetei se deosebea de cea umbrită nu numai printr-o temperatură mult mai înaltă, dar și prin enorme acumulări de electricitate, care tulburau chiar și funcționarea puternicelor radiolocatoare, denaturându-le aproape complet indicațiile. Erg Noor hotărî să întreprindă studierea planetei cu ajutorul stațiilor-bombă. Lansară o stație fizică[47], și automatul îi informă în curând despre existența uimitoare a oxigenului liber în straturile atmosferei neonoazotice[48], ca și despre prezența vaporilor de apă la o temperatură de douăsprezece grade deasupra lui zero. Condițiile acestea erau, în linii mari, asemănătoare cu acelea pământești. Numai presiunea atmosferică era superioară cu 1,4 și atracția întrecea de peste 2,5 ori pe aceea a globului nostru.

— Aici se poate totuși trăi! spuse cu un zâmbet palid biologul, transmițând șefului comunicările stației.

— Dacă putem trăi noi pe această planetă sumbră, cu siguranță că vor fi existând acolo și alte ființe vii, probabil mărunte și dăunătoare.

Pentru cea de a 15-a tură a astronavei pregătiră o stație-bombă cu un puternic teleemițător. Dar cea de-a doua stație fizică, lansată în umbră după ce planeta se rotise cu 120°, dispăru mai înainte de a fi transmis vreun semnal.

— O fi nimerit într-un ocean, presupuse geologul Bina Led, mușcându-și de necaz buzele.

— Vom fi nevoiți să facem sondaje cu ajutorul radiolocatorului principal, mai înainte de a lansa televizorul robot. N-avem decât două.

Trimițând un fascicul de radiații dirijate, „Tantra" evolua în jurul planetei, sondând contururile continentelor și ale mărilor, neclare din cauza deformării. După un timp, se precizară marginile unei câmpii uriașe, care înainta în mijlocul unui ocean sau despărțea două mări, aproape la ecuatorul planetei. Proiectorul navei mătură în zigzag cu lumina lui o zonă lată de două sute de kilometri. Deodată, pe ecranul radiolocatorului se aprinse un punct luminos. Un șuierat le biciui nervii încordați, confirmând că n-au în fața lor o halucinație.

— Metal! exclamă geologul. Zăcăminte deschise.

Erg Noor clătină din cap:

— Deși n-a durat decât o clipă, am putut distinge contururi precise. Este fie o bucată mare de metal — un meteorit, fie…

— O navă! rostiră în același timp Niza și biologul.

— Închipuiri! mormăi Pur Hiss.

— Sau, poate, realitate, răspunse Erg Noor.

— În orice caz, discuția n-are niciun rost, nu voi să dezarmeze Pur Hiss. Tot n-avem nicio posibilitate să controlăm. Doar n-o să coborâm…

— Vom verifica acest lucru peste trei ore, când vom ajunge din nou deasupra acestei câmpii. Vă atrag atenția că obiectul metalic se află pe un „teren" pe care și eu l-aș fi ales pentru descindere. Vom lansa postul nostru de televiziune tocmai acolo… Reglați fasciculul radiolocatorului la un avans de șase secunde!

Planul trasat de șeful expediției izbuti, și „Tantra" porni pentru a doua oară să înconjoare timp de trei ore planeta întunecată. Acum, apropiindu-se de câmpia continentală, nava fu întâmpinată de o comunicare a telerobotului.

Oamenii își ațintiră privirile avide asupra ecranului luminat. Raza vizuală se conectă cu un țăcănit ușor și începu să se deplaseze asemenea unui ochi omenesc, dibuind contururile obiectelor aflate în fundul abisului întunecat. Key Beer își închipui limpede cum se răsucește capul mobil al stației, asemenea unui far, ieșit de sub carapacea tare. În zona luminată de raza automatului se perindau râpe puțin adânci, dealuri, văi șerpuitoare și negre. Deodată, în timp ce raza smulgea din umbră marginile unui platou, pe ecran trecu viziunea unui contur scânteietor în formă de pește, apoi întunericul se așternu din nou.

— O astronavă! izbucni din mai multe piepturi.

Niza îi aruncă lui Pur Hiss o privire triumfătoare. Ecranul se stinse, deoarece „Tantra" se depărtase iar de postul televizor. Dar biologul Eon Tal apucase să fixeze pelicula clișeului electronic. Cu degetele tremurând de nerăbdare, introduse filmul în proiectorul ecranului emisferic[49], ai cărui pereți interiori oglindiră o imagine mărită.

Iată botul fuzelat, cu profilul atât de familiar, partea dinapoi mai umflată, creasta înaltă a dispozitivului de echilibrare… Oricât de neverosimilă era această priveliște, oricât de neînchipuit ar fi părut o asemenea întâlnire pe o planetă cufundată în întuneric, era totuși, într-adevăr, o astronavă terestră! Stătea în poziție orizontală, ca la un aterizaj normal, sprijinită pe suporturi puternice, nevătămată, de parcă abia acum ar fi coborât pe planeta stelei de fier.

Descriindu-și cercurile, foarte rapide din cauza apropierii mari de planetă, „Tantra" trimitea semnale care rămâneau fără răspuns. Trecură câteva ore. La postul de comandă se adunaseră din nou toți cei paisprezece membri ai expediției. Erg Noor, care stătuse până acum pe gânduri, se ridică în picioare.

— Cred că va trebui să descindem. Poate că frații noștri au nevoie de ajutor, poate că nava lor a fost deteriorată și nu mai poate să se întoarcă pe Pământ. În cazul acesta preluăm anamezonul lor, și iată-ne pe toți salvați. Să lansăm o rachetă de salvare n-are rost. Ea n-o să ne poată furniza carburant și va consuma atâta energie, încât n-o să mai avem cu ce trimite pe Pământ semnalul.

— Dar dacă și nava lor a ajuns aici tot din lipsă de anamezon? întrebă prudent Pel Lyn.

— Atunci trebuie să le fi rămas încărcăturile ionice planetare; nu puteau să fi consumat chiar totul. Uitați-vă: nava are o poziție normală, așadar au coborât cu ajutorul motoarelor planetare. Vom lua carburantul ionic, apoi vom decola din nou, și, trecând în poziție orbitală, vom chema și vom aștepta ajutor din partea Pământului. În caz de reușită, nu vor trece decât opt ani. Iar dacă vom reuși să ne procurăm anamezon, am câștigat bătălia.

— Dacă însă carburantul lor planetar nu este ionic, ci fotonic? își exprimă îndoiala unul dintre ingineri.

— Îl vom putea folosi la motoarele principale, cu condiția de a adapta la ele cupele reflectoare ale motoarelor auxiliare.

— După câte văd, ai cântărit totul! se dădu bătut inginerul.

— Mai rămâne totuși riscul coborârii pe solul unei planete grele, precum și acela de a rămâne acolo, bombăni Pur Hiss. Această lume a beznei te îngrozește chiar numai închipuindu-ți-o.

— Riscul rămâne, de bună seamă. Dar în situația noastră, oricum, el există, și nu prea cred că l-am mări cu ceva. De fapt, planeta pe care s-a așezat astronava nu este chiar atât de rea! Numai de ne-am putea-o salva pe „Tantra”!

Erg Noor se uită pe cadranul egalizatorului de viteze și se apropie repede de tabloul de comandă. O clipă, șeful expediției rămase în fața manetelor

și a vernierelor de conducere. Degetele mâinilor lui mari se mișcau, căutând parcă acorduri pe un instrument muzical: spatele i se încovoie tot mai mult, iar fața îi împietri.

Niza Krit se apropie de șeful ei, îi luă cu îndrăzneală mâna dreaptă și-și lipi obrazul neted, fierbinte de emoție, de palma acestei mâini prietene. Erg Noor o privi cu recunoștință, mângâie părul bogat al fetei și se îndreptă din mijloc.

— Pornim spre straturile inferioare ale atmosferei! spuse el tare, conectând semnalul.

Chemarea răsună în toată nava; membrii echipajului se îndreptară în grabă la locurile lor și se legară de scaune, prevăzute cu puternice amortizoare hidraulice.

Erg Noor se lăsă în brațele moi ale fotoliului de coborâre, ieșit dintr-o trapă din fața mesei de comandă. Se auzi bubuitul motoarelor planetare, și astronava, vuind puternic, porni în picaj în întâmpinarea stâncilor și a oceanelor planetei necunoscute.

Radiolocatoarele și reflectoarele infraroșii sondau întunericul de sub ei. Pe altimetru, lângă cifra fixată (cincisprezece mii de metri), ardeau lumini roșii. Munți mai înalți de zece kilometri nu erau de așteptat pe o planetă unde atât apa, cât și căldura emanată de soarele negru lucrau la nivelarea suprafeței, întocmai ca și pe Pământ.

Chiar de la primul zbor de cercetare reușiră să descopere, pe cea mai mare parte a planetei, în loc de munți, doar înălțimi de mică importanță, abia ceva mai mari decât pe Marte. Părea că orogeneza[50] încetase de tot, ori se întrerupsese.

Erg Noor mută limitatorul de altitudine la două mii de metri și conectă puternice proiectoare. Sub astronavă se întindea un uriaș ocean, o adevărată mare a groazei. Talazuri negre ca păcura se înălțau deasupra unor adâncuri misterioase.

Ștergându-și fruntea asudată de eforturile făcute, biologul căută să prindă reflexul luminos al apei cu ajutorul unui aparat foarte sensibil care determina albedoul[51] pentru a cunoaște salinitatea sau mineralizarea acestui ocean al tenebrelor.

Luciul negru al apelor făcu loc unei întunecimi mate: începea uscatul. Razele încrucișate ale reflectoarelor croiau un drum îngust printre pereții de beznă. Pe acest drum apăreau pe neașteptate culori, petele gălbui ale nisipului ori suprafața unor grinduri stâncoase de un verde-cenușiu.

Ascultând de mâna experimentată a șefului expediției, „Tantra" zbura deasupra continentului.

În cele din urmă, Erg Noor descoperi câmpia cu pricina. Din cauza micii sale altitudini, nu putea fi numită un platou. Era totuși evident că eventualele fluxuri și furtuni ale oceanului întunecat nu puteau ajunge la nivelul acestei câmpii, înălțată deasupra zonelor mai joase ale uscatului aproximativ cu o sută de metri.

Radiolocatorul din față de la babord scoase un șuierat. „Tantra" își îndreptă razele proiectoarelor spre direcția indicată. Acum se vedea deslușit că era vorba de o astronavă de prima clasă. Blindajul care-i acoperea partea din față, executat din iridiu anizotrop[52] strălucea la lumină ca nou. În apropiere nu se zărea niciun fel de construcție provizorie, nu ardea nicio lumină; astronava stătea nemișcată, întunecoasă, nereacționând în niciun fel la apropierea „Tantrei". Razele proiectoarelor alergară mai departe și scăpărară brusc, reflectate de un imens disc albastru cu muluri în spirală, și implântat pieziș pe o muchie în solul negru. Timp de o clipă, observatorilor li se păru că dincolo de disc se zăresc niște stânci, iar mai departe un întuneric și mai adânc. Probabil că acolo era o râpă sau o coborâre ducând undeva, în vale…

Un urlet asurzitor zgudui întregul corp al „Tantrei". Erg Noor voia să coboare cât mai aproape de astronava descoperită, și prevenea

echipajul ei, care s-ar fi putut afla în zona primejdioasă, pe o rază de aproximativ o mie de metri de la locul descinderii. Bubuitul cumplit al motoarelor planetare răzbătea până în interiorul navei; pe ecrane apăru un nor format din particule incandescente ale solului. Podeaua începu să se ridice, luând o poziție verticală. Articulațiile hidraulice întoarseră însă lin și fără zgomot fotoliile, spre a le menține paralel la orizont.

Din pântecele navei se desprinseră uriași suporți articulați, care trebuiau să amortizeze șocul produs de contactul cu solul lumii străine. O izbitură, o zguduitură, încă una! „Tantra" își legănă botul, apoi, în clipa în care i se opriră motoarele, rămase și ea nemișcată. Erg Noor ridică mâna spre tabloul de comandă, aflat acum deasupra capului său, și trase de maneta care deconectă suporții. Astronava începu să-și lase botul în jos, încet, prin smucituri scurte și, în cele din urmă, își reluă poziția orizontală. Descinderea fusese terminată. Ca totdeauna în asemenea împrejurări, organismul omenesc fusese supus unei zguduiri atât de puternice, încât toți membrii echipajului, pe jumătate culcați în fotoliile lor, au avut nevoie de oarecare timp ca să-și vină în fire.

Se simțeau striviți de o greutate enormă. Abia dacă puteau să se ridice, ca după o boală grea. Cu toate acestea, neastâmpăratul biolog apucase să ia o probă a aerului.

— E respirabil! îi înștiință el pe ceilalți. Voi face îndată analiza microscopică.

— Inutil! răspunse Erg Noor, desfăcând ambalajul fotoliului de coborâre. Nu putem în niciun caz părăsi nava fără scafandri. S-ar putea să existe aici bacterii și virusuri extrem de primejdioase.

În cabina de ecluzare, lângă ieșire, fuseseră pregătiți din vreme scafandrii biologici și „scheletele săltătoare" — carcase de oțel, îmbrăcate în piele și înzestrate cu un motor

electric, cu arcuri și amortizoare, servind la deplasări individuale, în condițiile unei forțe de gravitație sporită; „scheletele săltătoare” trebuiau trase peste scafandri.

După ce rătăciseră timp de șase ani prin genunile interastrale, ocupanții navei erau cu toții nerăbdători să simtă odată sub picioare solul, fie el și unul străin. Key Beer, Pur Hiss, Ingrid, doctorul Luma și doi ingineri mecanici trebuiau să rămână în interiorul navei, de gardă la radio, la proiectoare și aparate.

Niza se ținea deoparte, cu casca în mână.

— Ai rămas pe gânduri, Niza? o întrebă șeful expediției, care verifica stația de radio din casca lui. Să vizităm astronava!

— Cred… tânăra fată șovăi. Am impresia că este moartă, că se află aici de multă vreme. Încă o catastrofă, încă o jertfă a neînduratului Cosmos. Înțeleg, e ceva inevitabil, dar nu e totuși mai puțin dureros… mai cu seamă după cele întâmplate pe Zirda, după „Algrab”…

— Poate că pieirea acestei astronave ne va salva viața, remarcă Pur Hiss, îndreptând o lunetă cu focarul scurt spre nava cufundată în întuneric.

Cei opt exploratori pătrunseră în camera de trecere și se opriră în așteptare.

— Introduceți aer! comandă Erg Noor celor rămași în interiorul navei, despărțiți acum de un perete de nepătruns.

Numai după ce presiunea din cameră ajunse la 10 atmosfere, fiind astfel superioară celeia din exterior, vinciurile hidraulice deschiseră ușa etanșă. Presiunea aerului îi aruncă pe oameni afară, fără să permită vreunui element dăunător din lumea cea străină să pătrundă în interiorul acestui fragment al Pământului. Ușa se închise la loc cu o viteză vertiginoasă. Raza proiectorului așternu un drum puternic luminat, pe care exploratorii porniră șontâcăind pe picioarele lor cu arcuri, abia târându-și trupurile grele. La capătul căii

luminoase se înălța o navă enormă. Un kilometru și jumătate de drum li s-a părut o distanță extraordinar de lungă, atât din cauza nerăbdării lor, cât și din pricina zdruncinăturilor puternice produse de salturile greoaie pe solul inegal, presărat cu pietre mărunte și puternic încălzite de soarele cel negru.

Prin atmosfera densă, saturată de umiditate, stelele se zăreau ca niște pete palide cu contururi nelămurite. În locul strălucitoarei splendori a Cosmosului, cerul de aici nu oferea decât schițări de constelații, ale căror slabe, roșiatice luciri nu puteau înfrunta bezna de la suprafața planetei.

Pe tenebrele înconjurătoare, astronava se desprindea puternic reliefată. Stratul gros de borazon-zirconiu cu care îi era acoperit blindajul se uzase pe alocuri: probabil că ea călătorise mult timp prin Cosmos.

Eon Tal scoase o exclamație care răsună în receptoarele tuturor radiourilor din căști. Arătă cu mâna ușa larg deschisă, căscată ca o pată neagră, și un lift mic lăsat în jos. Pe solul de lângă acest lift și dedesubtul navei creșteau, fără doar și poate, niște plante. Lujerii lor groși susțineau cam la un metru înălțime corole negre, frunze sau flori de formă parabolică și zimțate pe margini. Îngrămădirea aceea de roți dințate negre și nemișcate avea un aspect sinistru. Dar și mai mult te punea pe gânduri ușa larg deschisă și mută. Plantele neatinse și o ușă deschisă — aceasta însemna că oamenii n-au mai folosit de mult această cale, că nu mai apărau mica lor lume terestră de asaltul lumii străine.

Erg Noor, Eon și Niza pătrunseră în ascensor. Șeful expediției răsuci maneta de pornire. Mecanismul se puse în funcțiune cu un scrâșnet ușor și-i sui, docil, pe cei trei cercetători în camera de trecere, cu ușa larg deschisă. După ei se urcară și ceilalți. Erg Noor transmise „Tantrei” rugămintea să stingă proiectorul. Într-o clipă, cei

câțiva oameni se pierdură în abisul de beznă. Lumea soarelui de fier îi împresura acum de aproape, ca și cum ar fi vrut să soarbă sâmburele acesta plăpând de viață pământească lipit de solul uriașei și noptatecii planete.

Aprinseră felinarele portative fixate pe căști. Ușa interioară era închisă, dar nu încuiată, și cedă lesne. Exploratorii pătrunseră în culoarul din mijloc, orientându-se ușor în întuneric. Construcția astronavei se deosebea de a „Tantrei” doar prin detalii de puțină importanță.

— A fost construită cu câteva zeci de ani în urmă — spuse Erg Noor, apropiindu-se de Niza. Ea se întoarse. Prin silicolul[53] căștii, fața pe jumătate luminată a șefului părea enigmatică: Nu-mi vine a crede, urmă el, dar dacă este…

— „Vela”! exclamă Niza, uitând de microfon, și văzu că toată lumea se întoarse spre ea.

Grupul de recunoaștere pătrunse în încăperea principală a navei, în biblioteca-laborator, apoi în cabina centrală de comandă. Mișcându-se greoi în scheletul său săltător, clătinându-se și lovindu-se de pereți, șeful expediției ajunse în fața tabloului principal de distribuție. Rețeaua de iluminat era conectată, dar n-avea curent. În întuneric străluceau doar indicatoarele și semnele fosforescente. Erg Noor găsi maneta iluminatului de siguranță și deodată, spre uimirea tuturor, se răspândi o lumină slabă, care lor însă li se păru orbitoare. Probabil că se aprinse și în apropierea ascensorului, deoarece în radiourile din căști se auzi glasul lui Pur Hiss, care se interesă de mersul cercetărilor. Răspunsul i l-a dat Bina Led, geologul. Șeful rămase nemișcat în pragul cabinei de comandă. Niza îl urmări cu privirea și văzu sus, între ecranele din față, o inscripție dublă — în limba terestră și în codul Marelui Cerc: „Vela”. Ceva mai jos, sub o linie, urmau indicativele galactice ale Pământului și coordonatele sistemului solar.

Astronava dispărută cu optzeci de ani în urmă era descoperită astfel pe o planetă din sistemul unei stele negre, necunoscut mai înainte și socotit mult timp doar un nor obscur…

Cercetarea încăperilor n-a putut lămuri unde dispăruseră oamenii. Rezervoarele de oxigen nu fuseseră epuizate, rezervele de apă și de alimente le-ar fi putut ajunge pentru câțiva ani. Și totuși nicăieri nu se vedea nicio urmă, nicio rămășiță a echipajului „Velei”.

Pe alocuri, pe culoare, în cabina de comandă și în bibliotecă se vedeau pe pereți ciudate pete negre. Pe podeaua bibliotecii era de asemenea o pată, pe care se formase o coajă groasă, ca și cum s-ar fi uscat aici un lichid vărsat. În sala mașinilor, în fața ușii deschise, ce ducea în ultimul compartiment, atârnau fire rupte, iar suporții masivi ai dispozitivelor de răcire, făcuți din bronz fosforos, erau mult îndoiți. Întrucât în restul navei totul era în perfectă stare, aceste deteriorări, care necesitaseră o lovitură foarte puternică, rămâneau de neînțeles. Exploratorii căutară îndelung, dar nu reușiră să găsească nimic care să le poată explica dispariția și incontestabila pieire a echipajului „Velei”.

Între timp făcură o descoperire extrem de importantă: rezervele de anamezon și de încărcături ionice planetare, găsite pe navă, asigurau „Tantrei” decolarea de pe planeta cea grea și drumul până la Pământ.

Comunicarea, transmisă imediat „Tantrei”, împrăștie spaima ce cuprinsese echipajul de când astronava devenise prizoniera stelei de fier. Necesitatea unor lucrări îndelungate în vederea transmiterii unui mesaj pe Pământ era înlăturată. În schimb îi mai aștepta o muncă intensă, legată de transportul rezervoarelor de anamezon. Sarcina aceasta, complicată în orice condiții, se transforma aici — pe o planetă cu o greutate aproape triplă față de aceea a Pământului — într-o problemă care

cerea o mare inventivitate tehnică, un mare efort de gândire. Dar oamenii din epoca Marelui Cerc erau bucuroși să rezolve asemenea probleme.

Dintr-un magnetofon aflat la postul de comandă, biologul scoase banda neterminată a jurnalului de bord. Erg Noor și Eon Tal reușiră să deschidă seiful ermetic închis, care conținea documentele expediției întreprinse de „Vela”. Trebuiau să transporte o povară foarte mare: o mulțime de benzi de filme fotomagnetice, jurnale, observații și calcule astronomice. Dar oamenii de pe „Tantra”, ei înșiși exploratori, nu puteau părăsi descoperirea prețioasă.

Frânți de oboseală, se întâlniră în biblioteca „Tantrei” cu tovarășii lor, care ardeau de nerăbdare să afle amănunte. Aici, în atmosfera familiară, așezați la o masă comodă, puternic luminată, bezna lugubră a lumii dinafară ca și astronava moartă păreau doar o închipuire, un coșmar. Rămăsese numai forța de gravitație a acestei planete înspăimântătoare, o forță permanentă care-i apăsa pe toți în așa măsură, încât orice mișcare le smulgea o strâmbătură de durere. Din lipsă de obișnuință, le era cât se poate de greu să-și coordoneze mișcările cu acelea ale „scheletului” de oțel. Această nepotrivire le provoca zguduiri și șocuri violente. Deși nu făcuseră decât o scurtă incursiune, erau frânți de oboseală. Bina Led suferise, pe cât se pare, o ușoară comoție cerebrală; dar până și ea, rezemată de masă, apăsându-și tâmplele cu mâna, refuză să plece mai înainte de a fi ascultat cea din urmă bandă a jurnalului de bord. Niza se aștepta să afle lucruri cutremurătoare din înregistrarea aceasta, păstrată timp de opt decenii într-o navă moartă, pe suprafața înfiorătoarei planete. Își închipuise glasuri răgușite cerând ajutor, țipete de suferință, cuvinte tragice de adio. Tresări auzind din aparat un glas sonor și rece. Până și Erg Noor, acest mare specialist în materie de zboruri interastrale, nu

cunoștea pe nimeni din echipajul „Velei”. Compus exclusiv din tineri, grupul pornise în expediția-i temerară spre Vega fără a fi trimis Consiliului Astronautic obișnuitele clișee ale membrilor săi.

Glasul necunoscut expunea evenimentele petrecute la șapte luni după transmiterea celui din urmă mesaj către Pământ. Cu un sfert de veac înainte, pe când străbăteau centura de ghețuri cosmice de la hotarul sistemului Vega, „Vela” fusese avariată. Reușiseră să repare spărtura produsă în partea dindărăt a navei și să-și urmeze drumul; accidentul deteriorase însă reglajul de înaltă precizie al câmpului de protecție magnetică a motoarelor. După douăzeci de ani de luptă fură nevoiți să le oprească. Timp de alți cinci ani „Vela” a zburat în virtutea inerției, până când fireasca imprecizie a traiectoriei i-a deviat mersul. Atunci au trimis prima lor comunicare. Se pregăteau s-o trimită pe a doua, când astronava lor a nimerit în câmpul de gravitație al stelei de fier. Pe urmă a pățit același lucru ca și „Tantra”, cu singura diferență că, nemaiputând folosi motoarele principale, după ce frână, „Vela” nu mai era în stare să-și continue zborul. Nu reuși să devină satelit al planetei, întrucât și motoarele planetare de accelerație îi fuseseră scoase din funcțiune ca și cele cu anamezon. „Vela” izbuti să coboare cu bine pe un podiș aflat în apropierea unei mări. Echipajul s-a apucat să îndeplinească cele trei sarcini care se ridicau în fața lui: să încerce să repare motoarele, să trimită un apel Pământului și să studieze planeta necunoscută. N-au apucat însă nici să monteze turela de lansat rachete, când oamenii au început să dispară într-un chip misterios. Cei trimiși în căutarea lor nu se mai întorceau nici ei. Au sistat deci cercetările; nici pentru construirea turelei nu mai părăseau nava decât cu toții împreună, iar în pauzele dintre orele de muncă îngrozitor de obositoare, din cauza marii forțe de gravitație, se odihneau îndelung în corabia

lor astrală ermetic închisă. Grăbiți să lanseze racheta, nici n-au întreprins măcar studierea unei cosmonave străine aflată în apropiere de „Vela” și — probabil — eșuată acolo de foarte mult timp…

„Discul acela!” îi trecu prin minte Nizei. Întâlni privirea lui Erg Noor, care, ghicindu-i gândul, dădu afirmativ din cap.

Din cei paisprezece membri ai echipajului de pe „Vela” mai rămăseseră în viață opt. Brusc, jurnalul de bord se întrerupse timp de trei zile, după care comunicările au fost reluate, de rândul acesta de o voce înaltă de femeie tânără:

„Astăzi, în ziua a douăsprezecea din luna a șaptea, anul trei sute douăzeci și trei din Era Marelui Cerc, noi, toți cei rămași în viață, am terminat pregătirea rachetei-emițător. Mâine, la ora aceasta…”

Key Beer aruncă instinctiv o privire pe gradația în ore de pe panglica desfășurată în fața lor — era ora cinci dimineața după timpul „Velei” — cine știe cât după cel al planetei…

„Vom lansa pe o traiectorie bine calculată… — glasul se frânse, apoi se auzi din nou, de rândul acesta mai asurzit, mai slab, ca și cum femeia care vorbea și-ar fi întors capul de la emițător. Stabilesc contactul! Încă o dată…”

Aparatul tăcu, deși panglica continua să se desfășoare. Ascultătorii schimbau între ei priviri emoționate.

— S-a întâmplat ceva! făcu Ingrid Ditra.

Din magnetofon se auziră cuvinte precipitate, rostite de un glas înăbușit: „Au scăpat doi… Laik n-a reușit să sară până… Ascensorul… N-au putut să închidă ușa, numai a doua! Mecanicul Sah Kton s-a târât spre motoare… Vom lovi cu planetarele… Ei… doar furie și groază și nimic altceva! Da, nimic…”

Banda s-a mai desfășurat un timp fără zgomot, apoi aceeași voce a urmat:

„Mi se pare că Kton n-a mai apucat… Am rămas singură, dar știu ce să fac. Înainte de a începe”… glasul ei suna acum mai puternic și mai convingător: „Fraților, dacă găsiți „Vela”, vă previn: să nu părăsiți nava niciodată!”

Femeia care vorbea a oftat adânc, apoi a mai spus, încet, parcă și-ar fi vorbit singură: „Trebuie să aflu ce este cu Kton, când mă întorc, o să explic mai bine…”

Un zgomot ușor, apoi banda a continuat să se desfășoare încă un timp de douăzeci de minute, până la terminarea bobinei. În zadar însă mai așteptară continuarea: necunoscuta nu mai explică nimic, întrucât, desigur, nu s-a mai întors…

Erg Noor opri aparatul și se adresă tovarășilor săi:

— Surorile și frații noștri care au murit în aceste locuri vin să ne salveze! Nu simțiți oare mâna omului puternic al Pământului? Am găsit pe nava lor anamezon, iar adineauri am fost avertizați de primejdia de moarte care ne paște aici. Nu știu despre ce-i vorba, dar probabil este o viață străină de noi. Dacă ar fi fost la mijloc niște forțe cosmice neînsuflețite, ele nu numai că ar fi ucis oamenii, dar ar fi deteriorat nava! Odată preveniți, acum ar fi rușinos dacă nu ne-am descurca. Datoria noastră este să ducem Pământului descoperirile făcute de „Vela” și de noi, pentru ca strădaniile celor răpuși în lunga lor luptă cu Cosmosul să nu fi fost zadarnice…

— Cum crezi că am putea să ne aprovizionăm cu carburant fără să părăsim nava? întrebă Key Beer.

— De ce fără să părăsim nava? Știi doar că asta-i cu neputință și că vom fi nevoiți să ieșim să lucrăm afară. Suntem, însă, preveniți și vom lua măsurile necesare…

— Bănuiesc — spuse biologul Eon Tal… Un baraj în jurul locului de muncă.

— Nu numai acolo, ci și pe întregul parcurs dintre cele două nave! adăugă Pur Hiss.

— Desigur! Din moment ce nu știm încă ce primejdie ne pândește, vom stabili un baraj dublu, cu radiații și curent electric. Vom întinde fire, vom crea de-a lungul întregului drum un culoar de lumină. Îndărătul „Velei" se află racheta abandonată, a cărei energie ne va ajunge pentru toată durata lucrărilor.

Capul Binei Led se lovi cu zgomot de masă. Înfrângându-și greutatea copleșitoare, medicul și astronomul secund se traseră mai aproape de tovarășa lor leșinată.

— Nu-i nimic! spuse doctorița Luma Laswy. Are numai o ușoară comoție și este surmenată. Ajutați-mă s-o transport până la un pat.

Până și operația aceasta, în aparență simplă, n-ar fi putut să fie executată destul de repede dacă mecanicul Taron n-ar fi avut ideea să se servească de un cărucior electric automat. Cu ajutorul lui fură transportați toți cei opt cercetași; era timpul să se odihnească, altminteri surmenajul organismului neadaptat la condițiile noi de viață s-ar fi transformat în boală. În aceste momente critice, fiecare membru al expediției era de neînlocuit.

Curând, două vehicule automate cuplate, folosite pentru transport și diferite lucrări rutiere, începură să niveleze calea dintre cele două corăbii astrale. De o parte și de alta a drumului fură întinse cabluri groase. Lângă cosmonave se înălțară mici turnuri de observație, înzestrate cu groase cupole din silicobor[54]; în ele stăteau observatori care din când în când trimiteau câte un fascicul de radiații dure, ucigătoare, din camerele de pulsație instalate acolo. În timpul lucrărilor, lumina puternică a reflectoarelor nu se stingea o clipă. Deschiseră trapa principală din carena „Velei", demontară pereții despărțitori și pregătiră pentru a fi coborâte pe cărucioare electrice patru containere cu anamezon și treizeci de cilindri cu încărcături

ionice. Problema încărcării lor pe „Tantra” era cu mult mai complicată. Nu puteau deschide această astronavă în același fel, lăsând să pătrundă în ea viață străină, desigur ucigătoare. De aceea au pregătit trapa și, îndepărtând pereții interiori, au adus de pe „Vela” baloanele de rezervă cu aer lichefiat. Conform planului stabilit, din clipa deschiderii trapei și până la terminarea încărcării containerelor, casa ascensorului urma să fie necontenit măturată de un puternic jet de aer comprimat. Pe lângă aceasta, nava trebuia să fie protejată de o radiație în cascadă.

Oamenii se obișnuiau treptat să muncească îmbrăcați în „scheletele” lor de oțel, după cum s-au mai învățat și cu forța de gravitație aproape triplă: durerile intolerabile pe care le simțiseră în toate mădularele la început se mai atenuau.

Trecură câteva zile terestre. Misteriosul „nimic” nu-și făcea simțită prezența. Temperatura aerului înconjurător începuse să scadă brusc. Se stârni un vânt uraganic, care se întețea cu fiecare oră. Erau urmările faptului că soarele cel negru era pe cale să apună; rotația planetei ducea pe emisfera „nocturnă” continentul pe care se aflau astronavele. Curenții de convecție[55], restituirea căldurii de către ocean și grosul învelișului atmosferic frânau răcirea temperaturii; totuși pe la mijlocul „nopții” planetare, gerul deveni intens. Lucrările continuară cu ajutorul încălzitoarelor din scafandri. Reușiseră tocmai să coboare de pe „Vela” și să aducă până la „Tantra” primul container, când, fără de veste, „în zori” se stârni un nou uragan, cu mult mai puternic decât cel dinainte! Temperatura se urcă repede peste zero, palele dense de vânt cărau imense mase de precipitații, fulgere fără de număr brăzdau cerul, suflarea monstruoasă a vântului zguduia astronava. Oamenii își intensificară eforturile, căutând să fixeze containerul sub carena „Tantrei”. Urletele înfiorătoare ale uraganului sporeau mereu, pe podiș se învolburau vârtejuri

primejdioase în formă de coloană, asemenea unor tornade[56] terestre. În fâșia de lumină crescu deodată o trombă uriașă de zăpadă și pulbere, cu creștetul în formă de pâlnie, izbindu-se de cerul greu, sumbru, mâncat de pecingine. Sub asaltul acelei trombe, firele de înaltă tensiune se rupseseră, iar la capetele lor răsucite scăpărau fulgerele albastre ale scurtcircuitelor; raza gălbuie a proiectorului de lângă „Vela” se stinse ca suflată de vânt.

Erg Noor dădu dispoziții ca toată lumea să sisteze lucrările și să se adăpostească în interiorul navei.

— Dar acolo a rămas observatorul! strigă geologul Bina Led, indicând luminița abia vizibilă a turnului de silicobor.

— Știu. A rămas Niza. Mă duc și eu îndată acolo — răspunse șeful expediției.

— Curentul e însă întrerupt, așa că „necunoscutul” are acum câmp liber de acțiune, obiectă grav Bina.

— Dacă uraganul ne încurcă pe noi, fără doar și poate că-l stânjenește în mișcări și pe „necunoscut”. Sunt convins că nu există nicio primejdie atât timp cât furtuna e dezlănțuită. Cât despre mine, cu greutatea pe care o am acum, nici vântul nu mă poate lua, dacă am să mă târăsc lipit de sol. De altfel, de mult am poftă să surprind pe acel „necunoscut”.

— Îmi dai voie să te însoțesc? sări biologul.

— Bine, vino, dar numai dumneata și altcineva nimeni.

Cei doi oameni s-au târât mult timp de-a bușilea, agățându-se de proeminențele solului și de crăpăturile din stâncă, căutând să nu nimerească tocmai în calea vârtejurilor. Uraganul se căznea să-i smulgă, să-i răstoarne și să-i rostogolească. Nu reuși acest lucru decât o singură dată, dar atunci Erg Noor îl prinse pe Eon dus de-a dura, se trânti

pe el și se agăță cu mâinile-i îmbrăcate în mănuși cu gheare, de marginea unui pietroi.

Niza deschise trapa turnulețului și cei doi se strecurară pe rând prin ea. Înăuntru era căldură și liniște; turnulețul fusese trainic construit și bine întărit, deoarece prevăzuseră eventualitatea furtunilor.

Tânăra astronavigatoare cu părul de aramă era în același timp și bucuroasă și supărată de venirea tovarășilor săi. Mărturisi cinstit că perspectiva de a rămânea singură o zi și o noapte față în față cu taifunul pe o planetă străină nu-i surâdea deloc.

Erg Noor transmise pe „Tantra" că au ajuns cu bine, și proiectorul navei se stinse. Acum, hăul de beznă nu mai era străpuns decât de luminița din interiorul turnulețului. Solul era zguduit din temelii de amenințătoarele trăsnete, trombe și rafale ale furtunii. Niza stătea așezată pe un scaun turnant, sprijinită cu spatele de un reostat[57]. Șeful expediției și biologul se așezară la picioarele ei, pe ieșitura circulară de la baza turnului. Voluminoși în scafandrii lor, ocupau aproape tot locul disponibil.

— Propun să dormim, se auzi în căști glasul lui Erg Noor. Până la răsăritul negru mai sunt cel puțin douăsprezece ore. Abia atunci uraganul se va potoli și are să fie mai cald.

Ceilalți doi încuviințară. Striviți de întreita lor greutate, ghemuiți în scafandrii ale căror carcase rigide le comprimau trupul, oamenii dormeau în turnulețul cel strâmt, cutremurat de furtună. Căci mare este puterea de adaptare a organismului omenesc și mari sunt forțele și rezistența pe care le ascunde!

Din când în când, Niza se trezea, transmitea tovarășului de serviciu de pe „Tantra" informații liniștitoare și adormea din nou. Uraganul scăzuse simțitor, solul nu se mai zguduia ca mai înainte. Acum putea să apară acel „necunoscut". Observatorii din turn luară PA — pilulele atenției,

ca să-și mai remonteze puțin sistemul nervos obosit.

— Enigma astronavei străine mă preocupă mereu, mărturisi Niza. Aș vrea să știu atât de mult cine erau „ei”, de unde veneau și cum de au nimerit aici…

— Și eu sunt curios, răspunse Erg Noor. Încă de mult s-au transmis prin Marele Cerc relatări despre stele de fier și despre planetele lor, niște adevărate capcane. În cele mai populate regiuni ale Galaxiei, unde zborurile interstelare au fost săvârșite de multă vreme, există planete care sunt adevărate cimitire de cosmonave. Câte corăbii astrale, mai ales dintre acelea străvechi, n-au pierit fiind atrase de asemenea corpuri cerești, câte istorii zguduitoare n-au circulat despre soarta lor! Toate acestea țin astăzi aproape de domeniul legendei țesute despre apriga cucerire a Cosmosului. S-ar putea să existe aici astronave și mai vechi, deși în zona noastră puțin populată întâlnirea a trei nave ar constitui un eveniment cu totul excepțional. În vecinătatea Soarelui, însă, nu se cunoștea până acum existența unui asemenea astru. Acesta este cel dintâi.

— Intenționezi să întreprinzi o cercetare a astronavei-disc? întrebă Eon Tal.

— Negreșit! Un savant nu și-ar putea ierta pierderea unui asemenea prilej. Astronavele discoidale nu sunt cunoscute în regiunile populate, vecine cu noi. Așadar aceasta trebuie să fi venit de departe, trebuie să fi rătăcit poate prin Galaxie câteva mii de ani după pieirea echipajului ei sau după ce suferise o avarie ce n-a putut fi reparată. Poate că multe dintre transmisiunile Marelui Cerc vor fi mai pe înțelesul nostru după primirea materialelor pe care le vom găsi pe această corabie siderală. De fapt, nu este un simplu disc, ci o spirală discoidală, căci pe suprafața ei nervurile sunt foarte proeminente. Îndată ce vom fi terminat cu transporturile de pe „Vela”, ne vom ocupa de

astronava străină. Deocamdată, însă, nu putem detașa în acest scop niciun om.

— Dar am studiat „Vela” doar în câteva ceasuri…

— Am examinat discul prin stereotelescop. Este închis și nicăieri nu se vede vreun orificiu. Nu-i lucru ușor să pătrunzi în interiorul unei nave cosmice, apărată împotriva unor forțe cu mult mai puternice decât toate stihiile Pământului. Încearcă numai să te introduci în „Tantra” închisă, să-i străpungi blindajul de metal cu structura cristalină modificată sau învelișul ei de borazon! E o sarcină mai grea decât asedierea unei cetăți. Dar această întreprindere extrem de dificilă se complică atunci când e vorba de o navă cu desăvârșire străină și construită pe principii cu totul necunoscute. Desigur însă că vom încerca să-i dezlegăm enigma.

— Dar când vom studia cele găsite pe „Vela”? întrebă Niza. Cred că trebuie să conțină informații extrem de interesante despre minunatele lumi pomenite în mesaj.

Prin telefon se auzi râsul blând al lui Erg Noor:

— Eu, care din copilărie visez Vega, sunt mai nerăbdător decât toți. Vom avea însă timp destul pe drumul întoarcerii. Mai întâi trebuie să scăpăm din aceste tenebre, din acest iad, cum se spunea pe vremuri. Astronauții „Velei” n-au mai descins în alte părți, altminteri am fi găsit în colecțiile navei o mulțime de obiecte de pe acele planete, îți amintești: deși am căutat cu grijă, n-am găsit decât măsurători, înregistrări și filme, probe de aer și baloane cu pulbere explozivă…

Erg Noor tăcu și ascultă atent. Nici microfoanele sensibile nu mai prindeau zgomotul vântului: furtuna încetase, dar de afară, prin sol, se auzea un foșnet ciudat.

Șeful expediției făcu un semn cu mâna, și Niza, înțelegându-l fără cuvinte, stinse lumina. În turnul încălzit de radiațiile infraroșii, întunericul părea să

aibă densitatea unui lichid negru, ca și cum această întocmire ieșită din mâinile omului ar fi fost așezată pe fundul unui ocean. Prin cupola străvezie de silicobor, se văzură aprinzându-se luminițe cafenii. Se aprindeau, formând o clipă câte o steluță mică cu razele de un roșu închis sau verde, se stingeau, apoi apăreau din nou. Steluțele se înșirau în lanțuri, care se îndoiau, se răsuceau în inele și opturi, alunecau fără zgomot pe suprafața clopotului, netedă și dură ca diamantul. Oamenii din turn simțiră înțepături ciudate în ochi și o durere acută, care-i fulgeră de-a lungul nervilor principali ai trupului, de parcă razele scurte ale steluțelor cafenii s-ar fi înfipt ca niște ace în centrii lor nervoși.

— Niza, spuse în șoaptă Erg Noor, mută regulatorul la maximum de incandescență, apoi aprinde lumina dintr-o dată!

Turnul fu intens luminat de o fulgerare albastră. Oamenii orbiți nu văzură nimic sau, mai bine zis, aproape nimic. Niza și Eon apucară să observe — sau poate că li s-a părut numai că întunericul din partea dreaptă a turnului nu dispăruse dintr-o dată, ci mai zăbovise o clipă, ca un fel de cheag lățit, cu numeroase tentacule. Dar totul nu durase decât o clipă. Acel ceva pe care au crezut că-l văd își adună cu o iuțeală vertiginoasă tentaculele și sări înapoi, o dată cu peretele de întuneric, alungat de lumină. Erg Noor nu văzu nimic, dar n-avea motiv să nu se încreadă în reflexele rapide ale tinerilor săi prieteni.

Niza emise o presupunere:

— Să fi fost un miraj? Cheaguri de întuneric condensate în jurul unor acumulări de energie, ceva analog fulgerelor noastre sferoidale? Și nicidecum niște forme de viață? Din moment ce aici totul este negru, fulgerele s-ar putea să fie și ele la fel…

— Ipoteza dumitale este poetică, dar nu cred să fie justă, obiectă Erg Noor. În primul rând, acel

„ceva” necunoscut ne-a atacat, umbla după carnea noastră vie. E foarte probabil că echipajul „Velei” a fost nimicit de această făptură ori de altele asemenea ei. Iar dacă avem de-a face cu o ființă organizată și stabilă, care poate să se miște după voie, să acumuleze și să degaje energie, atunci, desigur, nu poate fi vorba de miraj. Trebuie să fie un produs al materiei vii, care încearcă să ne devoreze!

Biologul se arătă de acord cu argumentele șefului:

— Această planetă ni se pare întunecată deoarece ochii noștri sunt insensibili la razele infraroșii din zona termică a spectrului. În schimb, cred, celelalte raze, cele galbene și albastre, au o acțiune foarte puternică asupra viețuitoarelor de aici. Într-adevăr, trebuie să reacționeze cu o iuțeală atât de vertiginoasă, încât tovarășii dispăruți de pe „Vela” n-au putut observa nimic atunci când luminau locul din care se producea atacul. Iar atunci când observau, era prea târziu, și muribunzii nu mai puteau povesti nimic…

— Vom repeta îndată experiența, oricât de neplăcută ne-ar fi apropierea acestei ființe.

Niza stinse lumina, și cei trei observatori rămaseră din nou în bezna adâncă, așteptând venirea acelei făpturi a tenebrelor.

— Cu ce-o fi înarmat? De ce apropierea lui se simte prin clopot și prin scafandru? se întreba biologul. O fi vreo formă specială de energie?

— Există foarte puține forme ale energiei, și, în orice caz, aceasta trebuie să fie una electromagnetică. Dar, desigur, există o mulțime de aspecte sub care se manifestă această energie. Ființa de aici are o armă care impresionează sistemul nostru nervos. Vă puteți închipui ce trebuie să însemne pentru un corp neapărat contactul cu un asemenea tentacul.

Erg Noor tăcu înfiorat, iar Niza Krit se cutremură toată zărind șiragurile de luminițe

cafenii care se apropiau repede de ei, din trei părți.

— Ființa asta nu-i singură, spuse încet Eon, cred că n-ar trebui să le lăsăm să se atingă de cupola turelei.

— Ai dreptate. Să ne întoarcem toți cu spatele la lumină și să ne uităm numai în direcția aleasă de fiecare. Niza, aprinde!

De rândul acesta, fiecare dintre cei trei exploratori reuși să prindă câte un amănunt precis și astfel să-și formeze o imagine generală despre aceste viețuitoare care semănau cu niște gigantice meduze turtite; pluteau la o mică înălțime deasupra solului, pe care-l măturau cu niște franjuri dese și mișcătoare. Unele tentacule erau mai scurte în comparație cu dimensiunile monstrului, atingând cel mult un metru lungime. În colțurile ascuțite ale trupului romboidal șerpuiau câte două membre mult mai lungi. La rădăcina lor, biologul observă mari bășici fosforescente, care păreau că împrăștie de-a lungul întregului braț sclipiri stelare.

— Observatori, de ce aprindeți și stingeți lumina? se auzi deodată în căști glasul limpede al Ingridei. Aveți nevoie de ajutor? Furtuna s-a terminat și acum începem lucrul. Venim îndată la voi.

— În niciun caz! o întrerupse sever șeful. Ne amenință o mare primejdie. Chemați-i pe toți!

Erg Noor comunică celorlalți observațiile făcute din turn. După un scurt sfat, astronauții hotărâră să scoată pe un cărucior partea mobilă a unuia dintre motoarele planetare. Șuvoaiele de foc lungi de câte trei sute de metri porniră să măture câmpia pietroasă, înlăturând toate cele văzute și nevăzute din calea lor. În mai puțin de o jumătate de oră, oamenii putură să întindă netulburat cablurile rupte. Sistemul de apărare era restabilit. Era evident că încărcarea anamezonului trebuia efectuată mai înainte de a se începe noaptea planetară. Reușiră să facă acest lucru cu prețul unor sforțări supraomenești. Istoviți de această

muncă, închiseră ermetic toate trapele și se adăpostiră îndărătul blindajului de nestrăpuns al astronavei, ascultându-i în tihnă trepidațiile. Prin microfoane le parveneau dinafară urletele uraganului; dar tocmai din cauza aceasta, lumea lor mică, luminată puternic și inaccesibilă forțelor întunericului, părea și mai confortabilă.

Ingrid și Luma lărgiră ecranul stereoscopic. Filmul fusese bine ales. În bibliotecă, la picioarele spectatorilor adunați acolo, clipociră strălucitoarele unde azurii ale Oceanului Indian. În fața lor, se desfășurau Jocurile lui Poseidon, întreceri mondiale la toate probele sporturilor nautice. În epoca Marelui Cerc, marea le era dragă și accesibilă tuturora, nu ca pe vremuri, când nu puteau profita de ea decât unele popoare, din țările de pe litoral. Sărituri, înot, plonjoane de pe platforme cu motor și plute eoliene. Mii de trupuri tinere, frumoase, bronzate. Cântece voioase, chiote și muzica solemnă a întrecerilor finale…

Niza se aplecă spre biologul așezat alături de ea: dus pe gânduri, el se și vedea transportat în depărtări, pe scumpa lor planetă natală, cu natura ei îmblânzită de oameni.

— Ai luat vreodată parte la asemenea întreceri, Eon?

Biologul se uită la ea, de parcă n-ar fi priceput întrebarea.

— Întreceri? Nu, niciodată. Mă gândeam la ceva și nu te-am înțeles imediat.

— Te gândeai, probabil, la asta, nu-i așa? și tânăra fată arătă ecranul. Cât de încântătoare pare lumea noastră, mai ales după bezna, furtuna și meduzele electrice de-aici!

— Da! De aceea și doresc să pun mâna pe o asemenea jivină. Și tocmai îmi băteam capul să rezolv această problemă.

Niza Krit se întoarse cu spatele la biolog, care râdea mulțumit, și întâlni privirea zâmbitoare a lui Erg Noor.

— Și dumneata tot la asta te gândeai, cum să capturăm oroarea aceasta neagră? întrebă ea ironic.

— Nu, mă gândeam la posibilitatea de studiere a discului-navă.

Licăririle șirete din ochii șefului aproape că o supărară pe Niza.

— Înțeleg acum de ce în vechime bărbații se îndeletniceau cu războaiele! Credeam că e numai un fel de a se grozăvi al sexului tare, cum era el numit în societatea rău organizată…

— Nu pot spune că ai întru totul dreptate deși în parte ai priceput vechea noastră psihologie. Eu însă am părerile mele: cu cât mai admirabilă este planeta noastră natală, cu atât mai mult doresc să-mi pun viața în slujba ei. Să plantez grădini, să scot din pământ metale, să produc energie, hrană, să creez muzică, așa încât să pot lăsa în urmă-mi ceva aievea, făurit de mâinile mele, de mintea mea. Eu unul nu cunosc decât Cosmosul, arta astronavigației și doar pe calea aceasta pot servi draga-mi omenire. Dar scopul nu-l reprezintă însuși zborul, ci îmbogățirea științei, descoperirea unor lumi noi pe care odată și odată le vom preschimba în planete tot atât de minunate ca și Pământul nostru. Dar dumneata, Niza, de dragul cărui ideal muncești? De ce și pe dumneata te atrage atât de mult misterul astronavei-disc? Crezi că este o simplă curiozitate?

Printr-o sforțare a voinței, tânăra fată învinse greutatea mâinilor ei obosite și le întinse șefului. Acesta le luă în mâinile lui mari și le mângâie cu drag. Obrajii Nizei se îmbujorară, trupu-i obosit se simți plin de forțe noi. Ca și atunci, înainte de coborârea lor primejdioasă, își lipi obrazul de mâna lui Erg Noor, iertându-i și lui, și biologului aparenta lor trădare față de Pământ. Și, ca să le dovedească pe deplin amândurora că este alături de ei, le propuse să pună în aplicare o idee ce-i venise în minte: să adapteze la unul dintre rezervoarele lor de apă un capac cu închidere automată, iar înăuntru să vâre ca nadă o bucată de carne conservată în stare proaspătă care ca o delicatesă excepțională să fie un adaos la alimente concentrate ale astronauților. Când făptura cea neagră va pătrunde înăuntru și va fi închisă în rezervor, acesta să fie umplut prin robinete pregătite dinainte cu un gaz terestru inert, iar apoi marginile capacului să fie sudate.

Eon era entuziasmat de inventivitatea „fetișcanei cu părul roșu”.

Cât despre Erg Noor, acesta era absorbit de problema punerii la punct a unui robot antropoform și de pregătirea unor puternice foarfeci electrohidraulice, pentru străpungerea spiralodiscului venit de pe cine știe ce astru îndepărtat.

Astronauții se mai obișnuiseră cu întunericul înconjurător. Furtunile se potoliseră, locul gerului îl luase căldura: venise „ziua”, care dura cât nouă zile pământești. Mai aveau de lucru pentru patru zile terestre, ca să desăvârșească transportarea pe „Tantra” a încărcăturilor ionice, a proviziilor și a instrumentelor atât de prețioase. Pe lângă aceasta, Erg Noor socoti necesar să ia și oarecare obiecte personale care aparținuseră membrilor echipajului dispărut, spre a le aduce după o riguroasă dezinfectare, familiilor celor defuncți. În Era Marelui Cerc, oamenii nu obișnuiau să se încarce

cu prea multe lucruri, astfel încât transferarea lor pe „Tantra” n-a prezentat greutăți.

În cea de-a cincea zi, curentul a fost întrerupt, și biologul, împreună cu doi voluntari, Key Beer și Ingrid, s-a închis în turnul de observație de lângă „Vela”. Ființele cele negre au apărut aproape îndată. Biologul își aranjase un ecran infraroșu și putea urmări acum mișcările „meduzelor” ucigătoare. Iată că una dintre ele se apropie de rezervorul-capcană, își strânse tentaculele și, făcându-se ghem, începu să se strecoare înăuntru. Deodată, lângă orificiul deschis al rezervorului apăru încă un romb negru. Cel care venise primul și-a desfăcut tentaculele: luminițele în formă de stea începură să se aprindă și să se stingă cu o viteză uimitoare, transformându-se în vibratoare dungi de lumină purpurie, care, pe ecranul pentru raze invizibile, se arătau ca niște fulgere verzi. Primul monstru se dădu la o parte; al doilea se strânse într-o clipă și căzu pe fundul rezervorului. Biologul întinse mâna spre buton, dar Key Beer îl reținu. Acum, în rezervor se aflau două meduze înspăimântătoare. Era de mirare cum de reușiseră să-și reducă într-atât volumul lor aparent. O apăsare pe buton, și capacul se închise. Îndată cinci sau șase monștri negri se lipiră jur împrejur pe recipientul cel mare, îmbrăcat în exterior cu zirconiu. Biologul aprinse lumina și transmise „Tantrei” rugămintea să fie conectat dispozitivul de apărare. Ca de obicei, arătările cele negre se topiră într-o clipă; două dintre ele rămaseră însă prizoniere sub capacul ermetic închis al rezervorului.

Biologul se apropie de rezervor și puse mâna pe capac. Simți îndată o durere atât de sfâșietoare, încât scoase un țipăt. Brațul stâng îi atârna inert, paralizat.

Mecanicul Taron îmbrăcă un scafandru de protecție rezistent la temperaturi înalte, pentru a putea curăța rezervorul cu un curent de azot

terestru pur și a suda capacul. Tot prin sudură fură închise robinetele; recipientul fu acoperit cu un blindaj și transportat în camera colecțiilor. Victoria îi costase scump: brațul biologului rămăsese paralizat cu toate sforțările medicului. Eon Tal suferea cumplit, dar nici gând să renunțe la ideea de a participa la expediția spre discul-spirală. Erg Noor, care înțelegea foarte bine curiozitatea lui științifică într-adevăr mistuitoare, nu s-a îndurat să-l lase pe „Tantra".

Spiralodiscul — oaspe venit din lumi îndepărtate — se afla la o distanță cu mult mai mare de „Vela" decât crezuseră la început. În lumina reflectoarelor — difuză în depărtare — nu putuseră inițial să-i aprecieze bine dimensiunile. Era o construcție cu adevărat colosală, având un diametru aproximativ de 450 de metri. Ca să întindă până la el sistemul de protecție, au fost nevoiți să demonteze de pe „Vela" cablurile. Astronava misterioasă se înălța deasupra oamenilor ca un zid aproape vertical, care se pierdea departe, în apele întunecate ale cerului. Nori ca de smoală învăluiau marginea superioară a discului uriaș. Întreaga lui suprafață era acoperită cu o masă de un verde de malachit și care — după cum arătau adâncile crăpături ce-l brăzdau — atingea aproape un metru grosime. Sub stratul acesta se zărea strălucind un metal de un albastru viu. Partea discului întoarsă spre „Vela" era prevăzută cu o creastă în formă de val, răsucită în spirală, având cincisprezece metri în diametru și aproape zece metri în înălțime. Cealaltă parte, cufundată în beznă, părea să fie mai bombată, constituind o calotă sferică lipită de discul gros de douăzeci de metri. Și aici se vedea șerpuind un val înalt, de parcă la suprafața navei ar fi ieșit o parte a unei țevi în spirală.

Discul acela colosal se înfundase adânc cu o margine în sol. La poalele zidului metalic vertical,

oamenii văzură stânca topită, care cursese în lături ca o smoală groasă.

Exploratorii pierdură mai multe ore căutând o trapă sau vreun orificiu oarecare. Intrarea era însă camuflată sub stratul de malachit ori de metal oxidat, sau, poate, fusese închisă cu atâta măiestrie, încât nu se putea deslușI nici cel mai mic indiciu al existenței sale. Nu găsiră nici găuri de-ale aparatelor optice, nici robinete ale sistemului de purjare. Stânca de metal părea turnată dintr-o bucată. Erg Noor, care prevăzuse acest lucru, hotărî să pătrundă înăuntrul navei cu ajutorul dispozitivului de tăiere electrohidraulic, care biruia orice blindaj al astronavelor terestre. După o scurtă consfătuire, căzură cu toții de acord să deschidă creasta spiralei. Acolo trebuia negreșit să se afle un gol oarecare, fie o conductă, fie o comunicație circulară, prin care puteau ajunge până la încăperile dinăuntru fără riscul de a da peste o serie de despărțituri.

O studiere temeinică a spiralodiscului necesita o expediție specială. Mai înainte însă ca aceasta să pornească spre o planetă atât de primejdioasă, trebuia să se demonstreze că în interiorul navei s-au păstrat neatinse aparatele și materialele, ca și obiectele de uz curent ale celor care străbătuseră depărtări atât de fantastice, încât, pe lângă ele, traiectoriile astronavelor terestre păreau doar timide excursii.

De partea cealaltă, spirala ajungea până la sol. Deplasară până acolo un proiector și traseră fire de înaltă tensiune. Lumina albăstruie reflectată de disc se răspândi ca o pâclă peste câmpie, ajungând până la niște obiecte întunecoase și foarte înalte, cu contururi nedefinite, probabil stânci, printre care se căscau porțile largi ale unui întuneric fără fund. Nici reflexele cețoaselor pete stelare, nici razele proiectorului nu permiteau să ghicești, dincolo de aceste porți negre, existența unui sol. Probabil că tocmai acolo se afla coborâșul spre

câmpia cea joasă pe care o întrezăriseră în răstimpul descinderii.

Căruciorul automat se apropie cu un uruit surd și descărcă singurul robot universal de care dispunea „Tantra”. Fără să-i pese de întreita-i greutate, acesta se îndreptă în grabă spre disc și se opri în fața lui; părea o namilă cu picioarele scurte, cu trunchiul prelung, și capul enorm, înclinat amenințător înainte.

Ascultând de comenzile lui Erg Noor, robotul luă cu cele patru brațe ale sale masivul dispozitiv de tăiere și rămase în așteptare, înfipt pe picioarele-i crăcănate, gata să treacă la execuția primejdioasei acțiuni.

— Robotul va fi condus doar de Key Beer și de mine, spuse la telefon șeful expediției. Scafandrii noștri sunt mai bine protejați. Ceilalți, care au scafandrii biologici, să se îndepărteze…

Deodată, șeful se opri. Prin conștiința lui trecu fulgerător ceva ce-i stârni în inimă o teamă de neînțeles: simți că i se taie picioarele. În locul nobilei lui voințe umane, fără de veste apăru supunerea oarbă a unui animal sleit de puteri. Scăldat în sudoare, Erg Noor înaintă fără să vrea spre poarta cea neagră. Strigătul Nizei, răsunând în telefonul său, îl dezmetici pentru o clipă. Se opri în loc, dar puterea întunecată care-i stăpânea psihicul îl mână din nou înainte.

Aflați la marginea cercului de lumină, Key Beer și Eon Tal porniră împreună cu șeful expediției, oprindu-se ca și el în drum și luptând din greu împotriva lor înșiși. Acolo, la poarta întunericului, învăluită de neguri, se stârni o mișcare, o formă de neconceput pentru mintea omenească și cu atât mai înspăimântătoare. De rândul acesta, nu mai era cunoscuta făptură cu chip de meduză; în penumbra cenușie se mișca o cruce neagră, cu brațele largi și o umflătură eliptică în centru. Pe trei extremități ale crucii se vedeau lentile care străluceau în

lumina proiectorului, estompată de ceață. Baza crucii se pierdea în bezna unei văgăuni.

Erg Noor, care mergea mai repede decât ceilalți, ajunse cam la o sută de pași de obiectul acesta neînțeles, și căzu. Chiar mai înainte ca oamenii încremeniți de spaimă să-și fi putut da seama că în joc este însăși viața șefului lor, crucea neagră se înălță deasupra cablurilor electrice. Se aplecă înainte ca un lujer de plantă, cu intenția vădită să-și ajungă victima peste câmpul de protecție.

Cu un efort suprem, Niza Krit sări spre robot și întoarse manetele de comandă pe care acesta le avea la ceafă. Automatul ridică dispozitivul de tăiere încet și parcă nesigur. Văzând cu deznădejde că nu poate conduce cum trebuie acest mecanism complex, Niza se repezi înainte pentru a-l acoperi cu trupul său pe Erg Noor. Din cele trei extremități ale crucii țâșniră fulgere șerpuitoare. Tânăra fată căzu peste Erg Noor cu brațele aruncate în lături. Din fericire, robotul apucase să întoarcă dispozitivul de tăiere drept spre centrul crucii celei negre. Aceasta se îndoi convulsiv, ca și cum ar fi căzut pe spate, și dispăru în bezna de nepătruns dintre stânci. Erg Noor și cei doi tovarăși ai lui își veniră îndată în fire, ridicând-o pe Niza; se retraseră dincolo de marginea discului-spirală. Însoțitorii lor, care se dezmeticiră între timp, împingeau spre ei un tun improvizat dintr-un motor planetar. Cu o ferocitate pe care nu și-o cunoscuse până acum, Erg Noor îndreptă șuvoiul distrugător al radiațiilor spre stâncile care formau poarta întunericului și mătură câmpia cu cea mai mare grijă, căutând să nu scape niciun metru pătrat al solului. Eon Tal, îngenuncheat în fața Nizei, îi vorbea încet, prin telefon, căutând să-i distingă fața prin silicolul căștii. Tânăra fată ținea ochii închiși și nu se mișca deloc. Nici prin telefon, nici prin scafandru, biologul nu reuși să prindă vreo urmă de respirație.

— Monstrul a omorât-o pe Niza! strigă cu durere Eon Tal zărindu-l pe Erg Noor care se apropia. Prin viziera îngustă a căștii nu putea vedea ochii șefului.

— Transportați-o imediat pe „Tantra", în îngrijirea Lumei! porunci el, și glasul îi suna acum mai metalic decât oricând. Ajută-i și dumneata să elucideze natura afecțiunii. Rămânem aici șase inși pentru desăvârșirea cercetărilor. Geologul să meargă cu voi și să adune toate mostrele de roci întâlnite pe drum. Nu putem zăbovi mai mult pe această planetă. Pentru cercetări am avea nevoie de tancuri cu o protecție superioară; fără ele, primejduim echipajul în mod inutil. Luați al treilea cărucior și grăbiți-vă!

Erg Noor se întoarse și, fără să mai arunce vreo privire îndărăt, se îndreptă spre astronava-disc. „Tunul" fu împins înainte. Inginerul mecanic, care se postă lângă el, aruncă șuvoiul de foc din zece în zece minute, măturând tot semicercul până la marginea discului. Robotul trase dispozitivul de tăiere lângă creasta celei de a doua volute exterioare a spiralei, care îi ajungea la înălțimea pieptului.

Un vuiet puternic străbătu chiar și prin grosimea scafandrilor de înaltă protecție. Pe porțiunea pe care o aleseseră pe stratul de malachit începură să șerpuiască crăpături mărunte. Bucăți din această masă dură zburau în lături, lovindu-se cu zgomot de trupul metalic al automatului. Deplasându-se lateral, dispozitivul de tăiere desprinse din stratul protector o lespede întreagă și descoperi o suprafață grunjoasă de un albastru intens, plăcut chiar și în lumina proiectorului. După ce robotul decapă[58] un pătrat destul de larg pentru trecerea unui scafandrier, Key îl făcu să practice în metalul albastru o tăietură profundă care totuși nu străpunse întreaga lui grosime. Automatul trase o a doua linie, perpendiculară pe cea dintâi, și începu să miște tăișul înainte și înapoi, mărind tensiunea.

Crestătura se adânci cu mai bine de un metru. Când și cea de a treia latură a pătratului fusese trasată, tăieturile începură să se caște, lărgindu-se înspre afară.

— Atențiune! înapoi, jos! strigă prin microfon Erg Noor, deconectând robotul și trăgându-se îndărăt.

O bucată groasă de metal se răsfrânse deodată ca tinicheaua unei cutii de conserve: din orificiul deschis țâșni pe o tangentă la spirală o flacără orbitoare, irizată. Această deviere a văpăii, ca și topirea metalului albastru, care reînchise într-o clipă gura, îi salvă pe exploratori. Din puternicul robot nu mai rămăsese decât o masă informă, din care ieșeau jalnic două picioare scurte. Erg Noor și Key Beer scăpaseră numai datorită scafandrilor lor. Explozia îi aruncă departe de astronava aceea ciudată, îi împrăștie pe ceilalți, răsturnă „tunul" și rupse cablurile de înaltă tensiune.

Venindu-și în fire după șocul suferit, înțeleseră cu toții că au rămas fără apărare. Din fericire, se aflau în câmpul luminat de proiector. Nimeni nu era rănit. Erg Noor hotărî totuși că le ajunge. Părăsind instrumentele, cablurile și proiectorul devenite inutile, cercetătorii se urcară pe căruciorul care nu suferise deteriorări și se retraseră în grabă spre „Tantra".

Fericitul concurs de împrejurări care-i scăpase în clipa deschiderii imprudente a astronavei străine nu fusese nicidecum determinat de spiritul de prevedere al șefului. O a doua încercare s-ar fi putut solda cu rezultate mult mai tragice… Iar Niza, astronavigatoarea lui dragă, ce-o fi cu ea? Erg Noor trăgea nădejdea că scafandrul ei mai atenuase puțin puterea ucigătoare a crucii negre. La urma urmei, nici biologul nu fusese omorât de atingerea monstruoasei meduze. Dar putea-vor ei, departe de perfecționatele institute medicale de pe Pământ, să combată acțiunea unei arme necunoscute?…

În camera de trecere, Key Beer se apropie de șeful expediției, arătându-i partea din spate a umărului său stâng. Erg Noor se întoarse spre oglinzile — mobilier indispensabil al cabinelor intermediare — ce serveau unui control atent la întoarcerea de pe o planetă străină. O pojghiță subțire de pe umărarul făcut din zirconiu titanic se desfăcuse; din ruptură se vedea un fragment de metal azuriu, care pătrunsese dublura izolatoare fără a fi străpuns stratul interior al scafandrului. Abia reușiră să scoată schija aceasta. Cu prețul atâtor primejdii și de fapt cu totul întâmplător, puteau acum să aducă pe Pământ o mostră din enigmaticul metal al spiralodiscului.

În sfârșit, eliberat de scafandru, Erg Noor reuși să intre sau mai bine zis să se târască, sub apăsarea îngrozitoare a teribilei planete, înăuntrul navei lui.

Membrii expediției îl așteptau cu o mare nerăbdare. Prin stereoviziofoanele lor, urmăriseră desfășurarea catastrofei, așa încât nu mai aveau nevoie să pună întrebări.

Capitolul IV FLUVIUL TIMPULUI

Veda Kong și Dar Veter stăteau pe mica platformă rotundă a elicoplanului care plutea încet deasupra nemărginitelor stepe. O dulce adiere făcea să unduiască ierburile dese, smălțuite de flori. În depărtare, spre stânga, se zărea o turmă de vite bălțate alb și negru, o specie nouă de animale, obținută prin încrucișarea vacilor cu iacii și bivolii.

Dealurile scunde și liniștitele râuri cu văi largi, totul respira pacea vastelor întinderi ale acestei regiuni terestre, care odată se chemase Depresiunea vest-siberiană.

Dar Veter contempla gânditor acest tărâm, odinioară acoperit de mlaștini mohorâte și de crânguri firave ale nordului siberian, și în minte-i răsărea tabloul unui maestru străvechi care îi lăsase din copilărie o impresie adâncă, de neșters.

… Pe un promontoriu, împrejmuit de cotul unui mare fluviu, se ridica o bisericuță de lemn, înnegrită de ani, pierdută în imensitatea ogoarelor și a pășunilor. Crucea subțire din vârful turlei se profila pe norii cei groși. În micul cimitir din spatele bisericii, un pâlc de mesteceni și sălcii își plecau în bătaia vântului coamele despletite. Ramurile lor aproape că atingeau crucile pe jumătate putrezite, prăbușite sub vremi și furtuni în iarba umedă și crudă. De partea cealaltă a fluviului goneau amenințător deasupra câmpiei nori vineți plumburii, îngrămădindu-și stâncăriile. În curgerea ei, apa arunca lumini reci, de oțel. Același luciu rece stăruia pretutindeni. Pământul era muiat de ploaia îndărătnică pe care o cunoșteau toamnele acelor vitrege ținuturi septentrionale. Și toată gama posomorâtelor tonuri albastre — cenușii — verzi ale acestui tablou evoca vastele tărâmuri sărace, unde omul viețuia în nevoi, suferind de foame și frig, copleșit de singurătatea lui, atât de caracteristică îndepărtatelor timpuri ale nechibzuinței.

Lui Dar Veter, această piesă de muzeu, renovată și luminată de raze invizibile, îndărătul unei transparente plăci de protecție, îi părea o fereastră deschisă spre vechime.

Se întoarse tăcut spre Veda. Tânăra femeie își pusese mâna pe balustrada platformei. Cu capul plecat, stătea pe gânduri, privind înaltele ierburi unduite de vânt. Negara argintie se tălăzuia molatec, în timp ce elicoplanul plutea fără grabă deasupra stepei. Când și când, mici vârtejuri fierbinți se năpusteau asupra călătorilor, răvășind părul Vedei, jucându-se cu rochia ei, suflând șăgalnic în ochii lui Dar Veter. Dar nivelatorul automat funcționa mai iute ca gândul, așa că rotunda platformă zburătoare abia dacă se legăna sau tresărea.

Dar Veter se aplecă peste indicatorul de itinerar. Harta geografică se mișca repede, reflectând

propria lor deplasare; se abătuseră cam prea mult spre nord. Trecuseră demult de paralela 60, depășiseră locul de confluență al fluviilor Irtâș și Obi și se apropiau acum de un șir de înălțimi denumite Povârnișurile siberiene.

Cei doi călători care timp de patru luni lucraseră la săpături în regiunea vechilor curgane[59] scitice din stepele dogoritoare de la poalele munților Altai, erau obișnuiți cu întinderi vaste. Cercetările arheologice îi cufundaseră în vremile de demult în care prin stepele sudului nu treceau decât pâlcuri rare de călăreți înarmați.

Veda se întoarse tăcută și arătă spațiul din fața lor. Acolo, în vibrarea văzduhului încins, părea că plutește, ruptă de pământ, o insuliță întunecată. Peste câteva clipe, elicoplanul se apropie de delușor, probabil halda unei mine părăsite. Din vechile clădiri ale exploatării nu mai rămăsese nimic — doar o gâlmă pe care creșteau vișini.

Platforma zburătoare se aplecă brusc.

Dar Veter o prinse mașinal pe Veda de mijloc și se repezi spre marginea ridicată a platformei. Elicoplanul se redresă o clipă, pentru ca apoi să se prăbușească la poalele dealului. Amortizoarele intrară în funcțiune; Veda și Dar Veter fură proiectați pe coasta movilei, drept într-un tufiș. După o clipă de tăcere răsună râsul melodios al Vedei. Veter își închipui cum trebuie să-i arate propria față uimită și zgâriată. Dezmeticindu-se, izbucni la rândul său în râs, arătându-se fericit că o vede pe Veda teafără și nevătămată și că accidentul n-avusese urmări grave.

— Nu degeaba li se interzice elicoplanelor să zboare la înălțime mai mare de opt metri, spuse gâfâind Veda Kong. Acum înțeleg și eu…

— La orice pană, aparatul se prăbușește și singura speranță sunt doar amortizoarele. N-avem ce-i face; e reversul faptului că aceste aparate au dimensiuni atât de mici și o greutate atât de redusă. Ba mă tem că vom mai avea de plătit pentru

zborurile noastre reușite, făcu Dar Veter cu o nepăsare nițel afectată.

— Ce vrei să spui? întrebă Veda, redevenind serioasă.

— Funcționarea ireproșabilă a aparatelor de stabilitate presupune o mare complexitate a mecanismelor. Mă tem că o să-mi ia o groază de timp ca să mă descurc cu ele. Va trebui să ieșim de aici după metoda celor mai neajutorați strămoși ai noștri.

În ochii Vedei jucau lumini șăgalnice. Îi întinse o mână, și Dar Veter o ridică ușor din mijlocul tufelor. Coborâră spre elicoplanul căzut, își unseră zgârieturile cu o soluție cicatrizantă și-și lipiră hainele rupte. Dar Veter pregăti pentru Veda un culcuș la umbra unui tufiș, apoi se apucă să studieze cauzele avariei. După cum bănuia, se defectase ceva la nivelatorul automat, iar dispozitivul de blocare al acestuia deconectase motorul. De cum a deschis carterul, și-a dat seama de imposibilitatea reparației: ar fi trebuit să zăbovească prea mult asupra unor extrem de complexe probleme electronice. Cu un oftat de mâhnire își îndreptă spatele obosit și aruncă o privire spre tufișul unde Veda Kong ațipise, într-o atitudine de calmă încredere. În stepa dogorâtoare nu se vedea până hăt în zare țipenie de om. Deasupra stratului de aer care vibra de căldură planau două mari păsări de pradă.

Aparatul, până acum atât de docil, nu mai era decât un disc inert care zăcea pe pământul uscat. Dar Veter fu cuprins de o ciudată senzație de singurătate, de parcă ar fi fost rupt de restul lumii.

Și totuși nu se temea de nimic. Când se va înnopta, vizibilitatea va fi mai bună, vor zări fără îndoială lumini și se vor îndrepta înspre ele. Plecaseră fără bagaje, fără radiotelefon, fără lanterne sau mâncare.

„Pe timpuri, dacă nu luai cu tine în stepă provizii de hrană și apă, puteai muri de foame… și

de sete", gândea fostul director al stațiunilor exterioare, ferindu-și ochii de lumina orbitoare a Soarelui. Își alese un locșor sub vișinul care o umbrea pe Veda și se întinse pe iarba ale cărei fire uscate îl înțepau prin stofa subțire a hainelor. Foșnetul vântului și căldura zilei îl toropeau; firul gândurilor era lin, prin minte i se perindau imagini din timpuri străvechi, popoare, triburi și oameni izolați treceau într-o lungă procesiune… Părea că din genunile trecutului curgea un mare fluviu de întâmplări, personaje și veșminte mereu schimbătoare.

— Veter! îl smulse din somnolență chemarea glasului iubit. Se ridică în capul oaselor.

Discul roșu al Soarelui atingea acum marginea întunecată a orizontului. În văzduh nu se simțea nici cea mai mică adiere.

— Veter, stăpânul meu, glumi Veda, înclinându-se în fața lui, așa cum făceau în vechime femeile Asiei, binevoiește a te trezi și a-ți aminti de mine.

După câteva exerciții de gimnastică, Dar Veter alungă definitiv orice urmă de somn. Veda încuviință proiectul său de a aștepta înnoptarea. Întunericul îi găsi discutând cu însuflețire despre munca lor din trecut. Deodată el își dădu seama că Veda tremură. Mâinile tinerei femei erau reci; desigur, hainele ei ușoare nu reușeau s-o apere de răcoarea nopții septentrionale.

La paralela 60, nopțile de vară sunt luminoase; reușiră să adune o grămadă mare de vreascuri.

Se auzi o descărcare electrică: Dar Veter scoase o scânteie din puternicul acumulator al elicoplanului și curând, un mare foc alungă întunericul și dărui oamenilor căldura lui binefăcătoare.

Veda părea că se deschide iar ca o floare în lumina soarelui, și amândoi se lăsară furați de visare. În cele o sută de milenii în care focul fusese refugiul și salvarea omului, se depusese în străfundul sufletului său un indestructibil

sentiment de apărare și tihnă, care renăștea înaintea focului ori de câte ori frigul și întunericul se înstăpâneau…

— Spune-mi, Veda, ce te frământă? se neliniști Dar Veter, prinzând o umbră de tristețe pe fața tovarășei lui.

— Mi-am adus aminte de fata aceea… cu basma… — răspunse încet Veda, fără a-și lua ochii de la tăciunii aurii.

Dar Veter înțelese. În ajunul zborului lor tocmai terminaseră săpăturile la un mare mormânt scitic din stepa Altaiului. În interiorul unei construcții din bârne, bine păstrată, găsiseră scheletul unui bătrân șef de trib, înconjurat de oseminte de cai și de sclavi, îngropate sub taluzul unui gorgan. Bătrânul fusese înmormântat cu paloșul, scutul și platoșa sa, iar la picioarele lui se afla ghemuit scheletul unei femei foarte tinere; o maramă de mătase, odinioară petrecută în jurul feței, se lipise de craniu. În ciuda tuturor precauțiunilor luate, nu izbutiră să conserve această basma; totuși înainte să se fi pulverizat, reușiseră să reproducă întocmai trăsăturile frumosului chip ce se întipărise pe mătase, cu milenii în urmă. Năframa dezvăluise un amănunt groaznic: ochii ieșiți din orbite ai femeii, desigur sugrumată cu această basma și aruncată-n groapa soțului spre a-l însoți pe neștiutele căi de dincolo de mormânt. Ea nu părea să fi avut mai mult de nouăsprezece ani, în vreme ce el trecuse de șaptezeci, o vârstă venerabilă pentru acea epocă.

Dar Veter își aminti de viile discuții stârnite printre tinerii colaboratori ai expediției arheologice conduse de Veda în legătură cu această descoperire. Femeia își urmase bărbatul de bună voie ori prin constrângere? Și de ce? În numele cărui ideal? Dacă era dintr-o mare iubire plină de abnegație, cum de au avut inimă s-o ucidă în loc s-o păstreze ca pe cea mai frumoasă amintire a defunctului în lumea celor vii?

Atunci a luat cuvântul Veda Kong. Își ațintea ochii arzători asupra gorganului, străduindu-se a străbate cu gândul straturile vremilor apuse:

— Încercați să-i înțelegeți pe acei oameni! Întinderile stepelor străvechi erau cu adevărat nemărginite pentru mijloacele de locomoție ale acelei epoci; cai, cămile, boi. Pe această imensitate trăiau triburi nomade de crescători de vite, care nu numai că erau dezuniți, dar se și vrăjmășeau cumplit. Ura și dorul de răzbunare creștea din generație în generație. Orice străin era socotit un dușman, orice alt trib — o pradă bogată de vite și sclavi, adică oameni care munceau, ca animalele, sub amenințarea biciului. O asemenea orânduire socială prilejuia, pe de o parte, o mare libertate, necunoscută nouă, care îngăduia individului să-și satisfacă măruntele pasiuni și dorințe, iar pe de altă parte o nemaipomenită rezervă în raporturile dintre oameni și o strictă limitare a intențiilor. În cazul când o seminție sau un trib se compunea dintr-un număr restrâns de inși în stare să-și asigure hrana prin vânătoare ori prin culesul roadelor, nomazii aceștia liberi trăiau în necontenită spaimă că vor fi atacați și luați în robie sau nimiciți de războinicii lor vecini. Dacă însă țara era izolată și avea o populație numeroasă capabilă să alcătuiască o mare forță militară, oamenii plăteau faptul de a fi apărați împotriva năvălirilor cu prețul scump al libertății lor, căci în aceste state puternice se dezvoltau întotdeauna despotismul și tirania. Așa s-a întâmplat în Egiptul antic, în Asiria și în Babilon.

Femeile, mai cu seamă cele frumoase, reprezentau o pradă și o jucărie a celor puternici. Nu puteau trăi fără un stăpân și un apărător.

Dorurile și voința femeii însemnau atât de puțin… atât de puțin, încât în fața unei asemenea vieți… cine știe, poate că moartea le părea mai ușoară…

Un vreasc mai gros trosni cu putere, readucându-l pe Dar Veter la realitate. Răspunzând acum gândurilor lui, Veda se trase mai aproape de el, răscolind crengile aprinse, cu ochii la flăcăruile albăstrui ce jucau pe tăciuni.

— Cât curaj îți trebuia pe atunci ca să rămâi tu însuți și să te ridici în viață în loc să decazi!… murmură ea.

— Părerea mea, replică Dar Veter, este că exagerezi. Pe lângă faptul că oamenii se obișnuiseră cu această existență, dezorganizarea ei înmulțea întâmplările neprevăzute, după cum își scântei din scăpărările cremenei.

— Și eu sunt uimită de faptul că strămoșii noștri nu înțelegeau această lege simplă care spune că destinul unei orânduiri e determinat de oamenii înșiși, că o societate corespunde dezvoltării morale și ideologice a membrilor ei, dezvoltare determinată de factorul economic.

— … Și că forma perfectă a unei științifice organizări sociale, urmă Dar Veter, nu reprezintă o simplă acumulare cantitativă a forțelor de producție, ci o nouă treaptă calitativă. E doar atât de simplu! Interdependența dialectică, datorită căreia noile relații sociale sunt tot atât de imposibile fără oameni noi, ca și aceștia fără o economie nouă, a făcut umanitatea să acorde cea mai mare atenție educației fizice și morale a omului. Când s-a ajuns în sfârșit la aceasta?

— În E.L.D., spre finele secolului Sciziunii, curând după a Doua Mare Revoluție.

— A fost la timp! Tehnica distrugătoare a războiului…

Dar Veter tăcu și se întoarse spre umbra dintre focul lor și povârnișul movilei. Un tropot greu și o răsuflare aprigă, întretăiată, îi făcură pe cei doi călători să sară în picioare.

În fața focului răsări un taur negru, enorm. Flăcările aruncau reflexe sângerii în ochii lui holbați și furioși. Sforăind sălbatic și scurmând cu

copitele pământul uscat, dihania se pregătea să atace. În lumina slabă a focului părea de proporții uriașe; capul său lăsat în jos semăna cu un mare bolovan de granit, iar grumazul înalt cu mușchi puternic dezvoltați se arcuia ca un munte. Până acum nici Veda, nici Dar Veter nu mai avuseseră prilejul să înfrunte forța destructivă a unei fiare cu creierul inaccesibil oricărei influențe a rațiunii.

Tânăra femeie stătea nemișcată, cu mâinile încrucișate pe piept, ca hipnotizată de cumplita arătare țâșnită din beznă. Sub impulsul unui puternic instinct, Dar Veter se puse între taur și Veda, cum o făcuseră de mii și mii de ori strămoșii lui. Dar omul erei noi era dezarmat.

— Veda, sări în dreapta… abia avu el timpul să spună, că animalul se și năpusti asupra lor.

Trupurile bine antrenate ale celor doi călători se puteau însă întrece în viteză chiar și cu agerimea primitivă a taurului. Namila trecu valvârtej pe lângă ei și se afundă cu mare zgomot în desișul tufelor. Veda și Dar Veter rămaseră în întuneric la câțiva pași de elicoplan. Aici, mai departe de foc, noaptea nu era chiar atât de neagră și rochia de culoare deschisă a Vedei se vedea, fără îndoială, de departe. Taurul ieși dintre tufe. Dar Veter o ridică pe tovarășa lui, iar aceasta, dintr-un singur salt, ajunse pe platforma aparatului. În timp ce animalul se întorcea, scurmând pământul, Dar Veter se urcă și el alături de Veda. Schimbă cu ea o privire rapidă; ochii prietenei lui exprimau doar o sinceră încântare. Capota motorului fusese scoasă încă din timpul zilei, când Dar Veter încercase să descifreze tainele complicatului mecanism. Încordându-și toți mușchii, Dar Veter smulse acum din parapetul platformei cablul câmpului de nivelare, vârî capătul său dezvelit sub contactul principal al transformatorului și o dădu binișor pe Veda la o parte. În aceeași clipă, taurul agăță cu cornul parapetul și elicoplanul se cutremură de puternica lovitură. Dar Veter atinse cu capătul cablului botul

animalului. Un fulger gălbui, o bubuitură surdă și fioroasa jivină se prăbuși grămadă.

— L-ai ucis! strigă indignată Veda.

— Nu prea cred, căci pământul e uscat, zâmbi el mulțumit de șiretenia lui.

Drept confirmare a cuvintelor sale, taurul mugi slab, se ridică și se depărtă în trap nesigur, fără să se mai uite înapoi, de parcă s-ar fi rușinat de înfrângerea suferită. Cei doi călători se întoarseră la foc. Un braț de vreascuri învioră flacăra pe cale să se stingă.

— M-am încălzit, spuse Veda. Să ne urcăm pe delușor.

Vârful movilei ascundea focul; stelele palide ale cerului nordic se pierdeau la orizont, ca niște luminițe în negură.

Spre apus nu se vedea nimic; la nord abia dacă puteau discerne niște șiraguri de licăriri; la sud, tot atât de departe, strălucea, ca o stea luminoasă, un turn de observație al crescătorilor de vite.

— Stăm cam prost. Va trebui să umblăm toată noaptea… mormăi Dar Veter.

— Ba nu, privește! și Veda arătă spre răsărit, unde se aprinseră deodată patru lumini așezate în pătrat. Până acolo erau doar câțiva kilometri.

Stabilind cu ajutorul stelelor direcția, ei coborâră. Veda Kong zăbovi câteva clipe lângă jarul care ardea mocnit; părea că încearcă să-și aducă aminte de ceva.

— Rămâi cu bine, căminul nostru, spuse ea gânditor. De bună seamă că nomazii au avut totdeauna asemenea locuri de popas vremelnice și nesigure. Astăzi am fost și eu o femeie din acele vremi.

Se întoarse spre Dar Veter și-i puse, încrezătoare, mâna pe grumaz.

— Am simțit atât de viu nevoia să fiu ocrotită! Nu din teamă, nicidecum, dar dintr-un fel de fascinantă supunere în fața destinului. Cel puțin, așa mi s-a părut.

Împreunându-și mâinile la ceafă, se întinse înaintea focului, mlădioasă ca întotdeauna. În clipa următoare, ochii ei își recăpătară strălucirea șăgalnică.

— Hai, du-mă… eroule! Și vocea ei joasă sună misterios și în același timp mângâietor.

Noaptea strălimpede, îmbălsămată de miresmele ierburilor, era însuflețită de foșnetele gângăniilor și de țipetele păsărilor. Veda și Dar Veter înaintau cu băgare de seamă, temându-se să nu calce în vreo vizuină ascunsă sau într-o crăpătură din pământul uscat. Măturicele negarei le lunecau înșelător pe lângă glezne. Veter scruta întunericul ori de câte ori din el se iveau contururile vreunei tufe.

Veda râse încet.

— N-ar fi trebuit să luăm cu noi acumulatorul și cablul?

— Ești neserioasă, Veda, răspunse blând Dar Veter. Mai neserioasă decât m-aș fi așteptat!

Tânăra femeie deveni deodată gravă.

— Am simțit mult prea viu protecția dumitale…

Și Veda începu să vorbească sau, mai bine zis, să-și depene cu glas tare gândurile, privind activitatea viitoare a expediției sale. Prima etapă a săpăturilor din gorganele stepei se încheiase și colaboratorii ei se întorceau acum la vechile lor îndeletniciri sau își căutau altele noi. Dar Veter, însă, care încă nu-și alesese altă ocupație, era liber s-o urmeze pe aleasa inimii lui. Judecând după informațiile primite, activitatea lui Mwen Mas se desfășura în condiții bune. Dar chiar și altminteri, Consiliul nu l-ar fi readus pe Dar Veter atât de curând în vechiul său post. În epoca Marelui Cerc nu era considerat util să muncești prea multă vreme în același domeniu, spre a nu ți se ofili darul cel mai de preț al omului — inspirația creatoare — și nu-ți puteai relua vechea îndeletnicire decât după o întrerupere mai îndelungată.

— Nu ți s-a părut meschină și monotonă munca noastră, după cei șase ani de contact nemijlocit cu

Cosmosul?

Privirea limpede și atentă a Vedei îi căuta ochii.

— Nicidecum, protestă Dar Veter, dar ea nu-mi oferă acea încordare a puterilor cu care am fost obișnuit. Fără aceasta risc să devin mult prea liniștit, de parcă aș urma un tratament cu vise albastre!

— Vise albastre!? repetă Veda. Și pentru Dar Veter răsuflarea ei oprită o clipă fu mai grăitoare decât roșeața-i din obraji, de altfel invizibilă în întuneric.

— Îmi voi continua cercetările spre miazăzi, urmă Veda. Dar nu înainte să fi adunat o nouă echipă de cercetători voluntari. Până atunci, voi da unor tovarăși, care m-au chemat de mult, ajutor la niște săpături submarine.

Dar Veter pricepu și inima îi bătu de bucurie. Dar se grăbi să-și stăpânească emoția și veni în ajutorul Vedei, întrebând-o calm:

— E vorba de orașul scufundat în sudul Siciliei? Am văzut în Palatul Atlantidei lucruri minunate aduse de acolo.

— Nu, acum explorăm litoralul răsăritean al Mediteranei, Marea Roșie și coastele Indiei. Am întreprins acolo cercetări în legătură cu vestigiile istorice conservate sub apă, din vremea culturii indocretane și până la începutul Veacurilor de întuneric.

— Ceea ce înainte era ascuns sau pur și simplu aruncat în mare, în clipele când micile oaze de civilizație se năruiau sub presiunea forțelor proaspete, barbare și nepăsătoare; îmi închipui acest lucru, rosti gânditor Dar Veter, scrutând mereu câmpia alburie. Înțeleg de asemenea prăbușirea culturii antice, când statele cele vechi, puternice datorită legăturii lor cu natura, n-au fost în stare să schimbe nimic în lume, să lichideze sclavagismul din ce în ce mai odios și aristocrația parazitară…

— Și atunci locul anticului sclavagism l-a luat feudalismul, urmă Veda, bezna religioasă a Evului Mediu. Dar ce anume ți se pare de neînțeles?

— Nu-mi pot închipui prea bine cultura indocretană.

— Nu cunoști cercetările cele mai recente. Dezvoltarea acestei culturi a fost urmărită pe un vast teritoriu, care se întinde din America până în India de Nord și China Vestică, înglobând și sudul Asiei Centrale și insula Creta.

— Nu bănuiam că în timpuri atât de îndepărtate au putut exista ascunzători pentru comori artistice, de felul celor descoperite la Cartagina, în Grecia sau la Roma.

— Vino cu mine și vei vedea, îi spuse Veda încet.

Dar Veter mergea tăcut alături de ea. Terenul urca lin. Ajungând pe culme, Dar Veter se opri brusc:

— Îți mulțumesc, am să vin…

Veda întoarse capul spre el, privindu-l cu o ușoară neîncredere. În umbra nopții nordice ochii tovarășului ei de drum erau întunecați și de nepătruns.

Povârnișul trecut, luminile se arătară aproape de tot. Prevăzute cu clopote polarizante, ele nu împrăștiau razele și de aceea păreau mai depărtate decât în realitate. Această iluminație era o dovadă că se lucrează noaptea. Vuietul unui curent de înaltă tensiune devenea tot mai puternic. Contururile argintii ale unor grinzi dantelate străluceau în bătaia înaltelor lămpi albastre. Un urlet de avertizare îi făcu să se oprească: robotul de baraj intrase în funcțiune.

— Atențiune, primejdie! Mergeți pe stânga! Nu vă apropiați de stâlpi! îi preveni un amplificator invizibil.

Se îndreptară ascultător spre un grup de căsuțe albe demontabile.

— Nu priviți în direcția câmpului, stărui automatul.

Ușile a două căsuțe se deschiseră simultan și două fascicule de lumină se intersectară pe drumul întunecat. O mână de oameni, bărbați și femei, făcură celor doi călători o primire prietenoasă, exprimându-și mirarea cu privire la felul de locomoție ales de ei, atât de primitiv și nepotrivit, mai ales pe timp de noapte.

O mare desfătare le oferi o cabină strâmtă, unde se încrucișau înmiresmate șuvițe de apă, saturate de gaze și de electricitate și unde pielea era ciupită plăcut de descărcări.

Împrospătați, drumeții se întâlniră la masă.

— Dragă Veter, am nimerit la tovarăși de meserie — spuse Veda, turnând în niște pahare înguste o băutură aurie și atât de rece, încât sticla se aburi îndată.

— „Zece tonusuri", iată ce avem noi aici, și Dar Veter, încântat, își întinse mâna spre paharul său.

— Învingător al taurului, ai început să te sălbăticești în stepa asta, protestă Veda. Îți comunic noutăți interesante, iar dumneata numai la mâncare te gândești!

— Se fac și aici săpături? se îndoi Dar Veter.

— Da, însă nu arheologice, ci paleontologice. Sunt studiate fosilele din perioada permiană, de acum două sute de milioane de ani. Când mă gândesc că toată istoria noastră numără doar câteva biete milenii…

— Aceste resturi sunt studiate pe loc, fără să fie dezgropate? Cum așa?

— Da, pe loc, dar încă n-am aflat cum procedează.

În convorbirea lor se amestecă unul dintre comeseni, un ins slab, cu fața galbenă.

— Echipa noastră urmează să preia schimbul. Tocmai am terminat operațiile preliminare și vom începe radiografia…

— Cu raze dure, ghici Dar Veter.

— Dacă nu sunteți prea obosiți, v-aș sfătui să mergeți să vă uitați. Mâine vom deplasa platforma mai departe, ceea ce nu prezintă pentru dumneavoastră niciun interes.

Veda și Dar Veter primiră bucuroși invitația. Gazdele lor primitoare se ridicară de la masă și-i conduseră într-o casă învecinată. Acolo, găsiră haine de protecție, atârnate în nișe, deasupra cărora se aflau cadrane indicatoare.

— Ionizarea produsă de tuburile noastre e foarte puternică, explică, parcă scuzându-se, o femeie înaltă, ușor adusă de spate, în timp ce-o ajuta pe Veda să îmbrace o salopetă dintr-o țesătură deasă, să-și tragă pe cap o cască transparentă și să-și fixeze în spate gențile cu acumulatoare.

În lumina polarizată, cel mai mic dâmb se detașa pe terenul accidentat al stepei cu o precizie nefirească. Un vuiet surd ca un oftat răsună deasupra unui câmp pătrat, delimitat cu niște șipci subțiri. Pământul se umflă, se brăzdă de crăpături și se surpă, formând o pâlnie în centrul căreia apăru un cilindru strălucitor, cu vârful ascuțit. O creastă elicoidală se împletea în jurul suprafeței lustruite a cilindrului; la extremitatea lui se învârtea o complicată freză electrică dintr-un metal albăstrui. Cilindrul basculă peste marginea pâlniei, se întoarse descoperindu-și paletele dindărăt, vânturate de o mișcare rapidă, și prinse din nou a se înfunda la câțiva metri mai departe, cu botul înfipt în sol aproape vertical.

Dar Veter observă un cuplu de cabluri — unul izolat, celălalt lipsit de protecție — care urmau cilindrul. Trăgându-l de mânecă, Veda îi arătă însoțitorului ei un punct aflat dincolo de un gard din stinghii de magneziu. Un alt cilindru, similar celui dintâi, se ivi din sol, se răsturnă la stânga și dispăru din nou, scufundându-se în pământ ca în apă.

Omul cu fața galbenă le făcu semn să se grăbească.

— L-am recunoscut, spuse în șoaptă Veda, căutând să prindă din urmă echipa ce se depărtase puțin. Este Liao Lan, paleontologul care a descifrat enigma populării continentului asiatic în era paleozoică.

— E chinez de origină? întrebă Dar Veter, gândindu-se la ochii negri și pieziși ai savantului. Spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc că nu-i cunosc lucrările.

— Constat că nu prea ești tare în paleontologia terestră, observă Veda. Cred că mai bine o cunoști pe cea a unor lumi astrale.

Prin mintea lui Dar Veter se perindară într-o clipă nenumăratele forme ale vieții: milioanele de schelete ciudate, închise în raclele diferitelor planete, vestigii ale trecutului, ascunse în stratificările fiecărei lumi locuite, mărturii înregistrate chiar de natură, păstrate de ea, până la apariția unei ființe gânditoare, capabilă să rețină, ba chiar să reconstituie cele uitate.

Ajunseră pe o mică platformă, fixată în vârful unui semicerc ajurat. În centrul planșeului se afla un mare ecran mai. Cei opt oameni se așezară în tăcere pe băncuțe joase, în jurul ecranului.

— „Cârtițele” vor termina îndată, spuse Liao Lan. După cum ați și ghicit, ele străbat rocile, trăgând după ele un cablu neizolat și formând o rețea de linii paralele și perpendiculare. Scheletele fosile se află îngropate în gresia afinată, la o adâncime de paisprezece metri. Mai jos, la șaptesprezece metri, terenul este căptușit cu o rețea metalică, conectată Ia puternici inductori. Se creează astfel un câmp reflector, care proiectează razele X pe ecranul unde apare imaginea oaselor pietrificate.

Două mari globuri de metal se rotiră pe soclurile lor masive. Se aprinseră proiectoarele, urletele unei sirene vestiră primejdia. Curentul continuu de un milion de volți degajă o proaspătă adiere

ozonată și imprimă bornelor izolatorilor și suspensiunilor o fosforescență albăstrie.

Liao Lan mânuia butoanele pupitrului de comandă cu ușurință. Ecranul cel mare se lumina din ce în ce mai puternic. În adâncul lui pluteau siluete vagi, răspândite ici-colo în câmpul vizual. Dar iată că mișcarea se opri și contururile nebuloase ale unei pete mari umplură aproape tot ecranul, devenind din ce în ce mai precise.

Câteva manipulări încă, și în fața observatorilor se ivi, într-o aureolă cețoasă, scheletul unei făpturi necunoscute. Labele mari, cu gheare, se zgârceau sub trupul fiarei, o coadă lungă forma un cerc. Izbitor era mai ales volumul oaselor, cu extremitățile late și răsucite, cu apofize pentru inserția mușchilor uriași. Craniul cu fălcile încleștate își rânjea incisivii puternici. Văzut de sus, monstrul părea un bolovan de oase cu suprafața măcinată. Liao Lan modifică distanța focală și mări imaginea: acum tot ecranul era ocupat de capul reptilei care se târâse cu două sute de milioane de ani în urmă, pe malurile unui străvechi curs de apă.

Pereții cutiei craniene erau groși de cel puțin douăzeci de centimetri. Excrescențe osoase se arcuiau peste orbite, peste cavitățile temporale și peste protuberanțele parietalelor. La occiput, în dreptul unui con se căsca gaura unui ochi imens. Lui Liao Lan îi scăpă un oftat admirativ.

Dar Veter nu-și mai lua ochii de la scheletul greoi al acelei ființe de demult. Mărirea forței musculare provocase îngroșarea oaselor supuse la o povară mai mare, iar greutatea crescândă a scheletului cerea o nouă întărire a mușchilor. Această dependență directă, proprie organismelor primitive, conducea adesea dezvoltarea animalelor la impasuri fără ieșire, până când vreo perfecționare fiziologică importantă le îngăduia să înlăture contradicțiile existente și să se ridice pe o nouă treaptă de evoluție. Părea de necrezut că

asemenea făpturi au putut figura printre strămoșii omului, cu trupul său minunat, uluitor de ager și de precis în mișcări.

Dar Veter contempla arcadele groase de deasupra sprâncenelor, ce exprimau ferocitatea stupidă a reptilei permiene, și le compara cu mlădioasa Veda, ai cărei ochi limpezi îi luminau chipul sensibil și inteligent… Ce monstruoasă prăpastie în organizarea materiei vii! Trase involuntar cu coada ochiului, cătând să-i distingă Vedei trăsăturile, sub casca de protecție. Când își întoarse din nou privirile spre ecran, viziunea se schimbase. Observă acum un craniu parabolic și plat al unui batracian, al vreunei salamandre, sortită să zacă o viață întreagă în apa caldă și întunecată a mlaștinii permiene, pândind apropierea prăzii. Un salt, botul enorm hăpăia… și din nou acea zăcere pătrunsă de o răbdare infinită, golită de orice gând. Aceste imagini care sugerau nesfârșit de lunga și de cruda evoluție a vieții îl deprimau pe Dar Veter, îl iritau. Își îndreptă spinarea și Liao Lan, ghicindu-i starea de spirit, îi propuse să se întoarcă spre a se odihni în casă. Veda, cu nedomolita-i curiozitate, plecă de acolo cu părere de rău, deoarece văzu că savanții conectaseră mașinile electronice pentru fotografiere și înregistrare sonoră, ca să nu cheltuiască degeaba curentul de mare putere.

În curând, Veda se întinse pe un larg divan din camera de oaspeți a căsuței destinate femeilor. Dar Veter se mai plimbă un timp pe terasă, evocând impresiile zilei.

Dimineața nordică spălase cu roua ei ierburile prăfuite. Terminându-și schimbul, imperturbabilul Liao Lan le propuse vizitatorilor să-i trimită la aerodrom cu un „elf” — un mic automobil cu acumulatoare. Terenul de aterizaj al avioanelor „săltătoare” cu reacție se afla la o sută de kilometri spre sud-est, pe cursul inferior al râului Trom-Iugan. Veda dori să cheme prin radio echipa ei, dar

la săpături nu exista un post de emisiune suficient de puternic. De când strămoșii noștri pricepuseră cât de dăunătoare sunt emanațiile radioactive și instituiseră un regim strict, emisiunile dirijate necesitau instalații cu mult mai complexe, cu deosebire pentru convorbiri la distanțe mari. Pe lângă aceasta, se redusese simțitor și numărul stațiunilor. Liao Lan hotărî, așadar, să se stabilească o legătură cu cel mai apropiat turn de observație al crescătorilor de vite. Aceste turnuri comunicau între ele cu ajutorul emisiunilor dirijate și puteau transmite orice la postul central din raionul lor. Tânăra practicantă care trebuia să readucă „elful" la tabăra paleontologilor îi sfătui pe călători să se oprească în drum la un asemenea turn, de unde puteau vorbi ei înșiși prin televiziofon[60]. Veda și Dar Veter primiră bucuroși această propunere. Vântul puternic ridica în trâmbe praful ușor și răvășea părul tuns scurt al fetei de la volan. Stăteau înghesuiți pe scaunul mașinii, căci trupul masiv al fostului director al stațiunilor exterioare le cam înghesuise pe cele două tovarășe de drum ale lui. Pe cerul albastru și senin abia se zărea silueta zveltă a turnului de observație. Curând „elful" se opri la picioarele lui. Contraforturi metalice mult depărtate sprijineau un acoperiș din material plastic, sub care staționa un alt „elf". Din centrul acoperișului pornea casa unui ascensor. O cabină minusculă îi transportă pe toți, unul câte unul, deasupra etajului cu locuințe, în vârful turnului, unde fură salutați de un tânăr ars de soare și aproape gol. Tulburarea care o cuprinse deodată pe însoțitoarea lor o făcu pe Veda să-și dea seama că istețimea fetei cu părul tuns scurt avea rădăcini mai adânci…

Mica încăpere rotundă cu pereții de cristal oscila sensibil, turnul ușor răsuna ca o coardă întinsă. Plafonul și planșeul erau zugrăvite într-o culoare închisă. De-a lungul ferestrelor se înșiruiau mese înguste încărcate cu binocluri, cu mașini de

calculat și caiete de însemnări. De la această înălțime de nouăzeci de metri, privirea îmbrățișa o mare suprafață a stepei, până la limitele de vizibilitate ale celorlalte turnuri. Ele îngăduiau o continuă supraveghere a turmelor și ținerea în evidență a rezervelor de furaje. Labirinturile de strungi, prin care de două ori pe zi erau trecute turmele vitelor mulgătoare, își desenau în stepă cercurile verzi concentrice. Laptele care, ca și cel al antilopelor africane, nu se acrea niciodată, era colectat și congelat pe loc, în frigorifere subterane, putând fi conservat foarte multă vreme. Turmele erau mânate cu ajutorul „elfurilor" de care dispunea fiecare turn. Observatorii aveau posibilitatea să studieze în timpul serviciului lor; de aceea cei mai mulți dintre ei urmau cursurile școlilor. Tânărul îi conduse pe Veda și pe Dar Veter la etajul cu locuințe, suspendat câțiva metri mai jos, între grinzi încrucișate. Încăperile de aici aveau pereți izolanți, care opreau orice sunet, astfel încât drumeții noștri se pomeniră cufundați într-o tăcere perfectă. Numai legănarea neîncetată mai amintea că odaia se afla la o înălțime primejdioasă.

Un alt tânăr lucra la postul de emisie. Coafura complicată și rochia de culori vii a interlocutoarei lui de pe ecran arătau că stabilise legătura cu stațiunea centrală, căci oamenii stepei purtau combinezoane scurte și ușoare. Fata de pe ecran intră în comunicație cu stațiunea de centură și curând, în televiziofonul turnului apăru figura tristă și silueta mărunțică a principalei ajutoare a Vedei Kong — Miiko Eigoro. Ochii ei negri și oblici, ca ai lui Liao Lan, exprimară o bucuroasă surpriză, gurița ei se întredeschise de uimire. O clipă mai târziu, însă, pe chipu-i devenit impasibil nu mai puteau citi decât o atenție profesională. Urcând în vârful turnului, Dar Veter o găsi pe tânăra paleontologă într-o discuție animată cu primul băiat și ieși pe platforma circulară care

încingea camera de cristal. Locul umedei prospețimi matinale îl luase de mult arșița amiezii, care estompase coloritul viu și asperitățile terenului. Stepa se întindea vastă, până-n zori, sub un cer senin și dogoritor. Din nou îl cuprinse pe Dar Veter un dor nelămurit de pământul nordic al strămoșilor săi. Rezemat de balustrada platformei mișcătoare, fostul director al stațiunilor exterioare avu, mai tare decât oricând, sentimentul că visurile celor din vechime s-au înfăptuit. Clima cea vitregă a fost împinsă de mâna omului departe spre nord, iar căldura dătătoare de viață a sudului s-a revărsat pe aceste plaiuri, odinioară înfrigurate sub linţoliul norilor reci.

Veda Kong intră în odaia de cristal și anunță că radiooperatorul s-a obligat să-i conducă mai departe. Fata cu părul scurt îi mulțumi cu o lungă privire. Prin peretele străveziu se vedeau umerii lați ai lui Dar Veter, încremenit în contemplație.

— Visezi… auzi el din spate. La ce visezi? Te pomenești că la mine!?

— Nu, Veda, mă gândeam la acest principiu al vechii filosofii indiene: lumea n-a fost creată pentru om, și omul devine cu adevărat mare doar când pricepe valoarea și frumusețea altei vieți, a vieții naturii…

— Dar nu înțeleg: e incomplet…

— Incomplet? Poate… Aș adăuga că numai omului îi este dat să înțeleagă atât frumusețea, cât și defectele vieții. Și numai el poate să dorească și să creeze o viață mai bună!

— De data asta sunt de acord — spuse încet Veda, iar după o tăcere mai îndelungată continuă: Te-ai schimbat, Veter…

— Desigur. După ce-am muncit patru luni de zile cu o simplă cazma, urnind pietroaiele și bârnele putrede ale gorganelor voastre, am început, vrând-nevrând, să privesc viața mai simplu și să îndrăgesc bucuriile-i obișnuite…

— Nu glumi, Veter, se încruntă Veda, vorbesc serios. Când te-am cunoscut pe dumneata, stăpâneai întreaga putere a Pământului, vorbeai cu lumile cele îndepărtate… Acolo, la observatoarele voastre, păreai o ființă supranaturală, un zeu! cum spuneau cei din antichitate. În vreme ce aici, la munca noastră, modestă, colectivă, dumneata… Ea tăcu.

— Ce s-a întâmplat cu mine? se interesă el curios. Mi-am pierdut măreția? Ce-ai fi spus atunci de mă vedeai cum eram înainte de-a fi intrat la Institutul de Astrofizică: mașinist al Căii Spirale? E mai puțin ilustru, nu-i așa? Ori ca mecanic la mașinile de recoltat fructe în zonele tropicale?

Veda izbucni în râs:

— Să-ți dezvălui taina unui suflet de fată. Când învățam la școala de ciclul trei, eram îndrăgostită de un mecanic al Căii Spirale. Nu-mi puteam închipui un om mai puternic decât el… Dar uite că vine radiooperatorul! Să plecăm, Veter!

Mai înainte de a-i introduce pe Veda și Dar Veter în cabină, pilotul îi mai întrebă o dată dacă sănătatea le îngăduie să suporte brusca accelerație a avionului săltător. El se ținea cu strictețe de regulament. Primind pentru a doua oară un răspuns afirmativ, pilotul îi instală în fotolii adânci, la botul transparent al avionului, care semăna cu o uriașă picătură de apă. Veda se simțea cât se poate de incomod; din cauza fuzelajului ridicat, fotoliile se răsturnaseră pe spate. Un semnal de gong, apoi un resort puternic proiectă avionul aproape vertical. Trupul Vedei se cufundă încet în fotoliu ca într-un lichid dens. Dar Veter își întoarse anevoie capul ca s-o încurajeze cu un zâmbet. Pilotul porni motorul. Un vuiet, o senzație de greutate copleșitoare în tot corpul, și avionul în formă de picătură zbură, descriind un arc, la o înălțime de douăzeci și trei de mii de metri. Părea că trecuseră doar câteva minute, dar călătorii și coborau, cu genunchii tremurători, în fața căsuțelor lor din stepa altaică,

în timp ce aviatorul le făcea semn să se depărteze. Veter înțelese că în lipsa unei catapulte, motorul trebuia pus în funcțiune chiar pe sol. Porni deci în goană, trăgând pe Veda după sine, spre Miiko Eigoro, care venea alergând în întâmpinarea lor. Cele două femei se îmbrățișară ca după o lungă despărțire.

Capitolul V CALUL DE PE FUNDUL MĂRII

Marea caldă și transparentă își legăna leneș scânteietoarele unde albastre-verzui. Dar Veter intră încet în apă până la gât și, aruncându-și brațele în lături, caută să se țină în picioare pe fundul povârnit. Privind pe deasupra undelor line zările pline de lumină, simțea din nou că se dizolvă în marea aceasta nemărginită, că devine el însuși o părticică din necuprinsul naturii. Adusese cu el, la mare, o durere veche, cu greu stăpânită. Era durerea despărțirii de măreția Cosmosului, de nemărginitul ocean de gândire și știință, de aspra concentrare în care își trăise fiecare zi din viață. Existența lui de acum era într-un contrast pronunțat cu trecutul și numai dragostea-i mereu crescândă pentru Veda îi mai înfrumusețea zilele de muncă neobișnuită pentru el și-i făcea mai puțin împovărător melancolicul răgaz pe care îl avea acum creierul său atât de bine antrenat la reflexiune. Se cufundase cu entuziasmul unui neofit în cercetările istorice. Fluviul timpului, oglindit în cugetul său, îl ajuta să se împace cu schimbarea ce-i intervenise în viață. Îi era recunoscător Vedei Kong, care cu un tact demn de ea organizase călătoria cu elicoplanul într-o țară transfigurată de munca omului. Ca și în fața imensității mării, necazurile-i personale se pierdeau înaintea grandioaselor lucrări terestre și-l făceau să se împace cu ireparabilul, cu care de obicei omul se împacă cel mai greu…

O voce dulce, aproape de copil, îl strigă pe nume. O recunoscu pe Miiko. Cu o mișcare largă sări în apă și veni lângă dânsul. De pe părul ei aspru, negru ca pana corbului, se rostogoleau picături mari, iar trupu-i oacheș, gălbui, părea verde sub stratul subțire de apă. Înotară alături, în întâmpinarea Soarelui, spre o insuliță singuratică și pustie, ce se înălța ca un dâmb negru la un kilometru de țărm. Toți copiii Erei Marelui Cerc creșteau pe malul mării ca niște înotători de clasă; cât despre Dar Veter, avea în această materie un talent deosebit. La început, pornise înot fără grabă, temându-se să n-o obosească pe Miiko, dar fata luneca pe lângă el ușor, fără pic de efort, încât Dar Veter începu să-și mărească viteza, oarecum uimit de măiestria ei. Dar chiar și atunci când el înota din răsputeri, Miiko nu rămânea în urmă, deși chipu-i drăgălaș și imobil păstra și mai departe aceeași expresie calmă. Dinspre insulă se auzi vuietul surd al valurilor care se spărgeau de mal. Dar Veter se lăsă pe spate, iar fata, care-și luase tocmai avânt, descrise un cerc și se întoarse spre el.

— Miiko, înoți minunat! strigă, plin de admirație, Dar Veter și, umplându-și pieptul cu aer, își ținu răsuflarea.

— Înot mai prost decât mă cufund, mărturisi fata și Dar Veter se miră din nou.

— Strămoșii mei erau japonezi, urmă Miiko. Pe timpuri existase un trib întreg în care toate femeile erau specializate în înotul sub apă: pescuiau perle, adunau alge comestibile. Această îndeletnicire, transmisă din generație în generație, deveni în decursul unui mileniu o artă desăvârșită, care s-a manifestat acum din întâmplare în persoana mea.

— N-aș fi bănuit niciodată…

— … Că un vlăstar al cufundătoarelor de odinioară ar putea deveni un istoric? În familia noastră a existat o legendă. A fost o dată, cu mai

bine de o mie de ani în urmă, un pictor japonez cu numele de Yanaghihara Eigoro…

— Eigoro? Numele dumitale?…

— Este un caz rar în zilele noastre, când îți iei numele care-ți place, care-ți pare că-ți sună mai bine. De altfel, fiecare se străduie să aleagă consonanțe, sau cuvinte din graiul poporului din care se trage. Numele dumitale, dacă nu mă-nșel, e format din rădăcini rusești?

— Exact! Numai că nu este vorba de rădăcini, ci de cuvinte întregi. Primul înseamnă dar, prinos; cel de-al doilea — vânt, vijelie…

— Înțelesul numelui meu îmi este necunoscut. Dar pictorul a existat; un străbunic de-al meu a găsit într-un muzeu unul dintre tablourile acestui artist. Este o pânză mare, pe care o poți vedea la mine. Te asigur că prezintă interes pentru un istoric… Este o vie evocare a vieții aspre și curajoase, a sărăciei și a modestiei unui popor de demult… Mergem mai departe?

— O clipă, Miiko! Parcă mai voiai să spui ceva despre scufundătoare…

— Pictorul s-a îndrăgostit de una dintre acestea, și a rămas în tribul ei. Fiicele lui au fost și ele scufundătoare și toată viața și-au petrecut-o muncind în apă… Ia privește, ce insulă bizară! Parcă ar fi un rezervor rotund sau un turn jos, din acelea folosite la fabricarea zahărului.

— Nici pomeneală! pufni fără voie Dar Veter. În copilărie, aceste insule pustii mă fascinau. Singuratice, împresurate de mare, câte ciudățenii n-ascund ele prin crângurile sau falezele lor! Acolo poți întâlni orice năzdrăvănie.

Miiko îl răsplăti cu râsul ei argintiu. De obicei tăcută, nițeluș cam tristă, tânăra fată era acum de nerecunoscut. Avântată cutezător înainte, spre valurile agitate, rămânea totuși pentru Dar Veter o ușă închisă, spre deosebire de transparenta Veda, al cărei curaj reprezenta mai curând o splendidă încredere decât o adevărată dârzenie.

Printre stâncile mari de lângă mal, marea formase trecători adânci, străbătute de soare. Căptușite cu mogâldețele întunecate ale bureților și încadrate cu ciucurii algelor, galeriile acestea submarine duceau spre partea răsăriteană a insulei, mărginită de adâncuri necunoscute și negre. Dar Veter regreta acum că nu luase de la Veda o hartă amănunțită a litoralului. Plutele expediției marine străluceau la soare lângă promontoriul vestic, la câțiva kilometri de insulă. Ceva mai aproape era o plajă pe care se odihneau toți membrii expediției, profitând de faptul că în acea zi se preschimbau acumulatoarele mașinilor. Numai Dar Veter nu putuse rezista patimii sale din copilărie pentru cercetarea insulelor nelocuite.

Deasupra înotătorilor atârna o sinistră faleză de andezit[61]. De curând, un cutremur dărâmase partea mai veche a malului și blocurile de piatră mai purtau urmele proaspete ale cataclismului. Dinspre larg trăgea un curent puternic. Miiko și Dar Veter înotară mult timp prin apa întunecată de lângă malul răsăritean; în sfârșit găsiră o lespede de piatră, pe care Dar Veter o împinse pe Miiko.

În văzduh, se zbuciumau pescărușii înspăimântați; izbiturile valurilor cutremurau blocurile de andezit. Nu se zărea nimic, în afară de stânci golașe și aspre tufișuri, nici urmă de oameni sau de alte viețuitoare.

Cei doi înotători suiră până în vârful insulei și după ce priviră de sus zbaterea valurilor se întoarseră. Tufele ce ieșeau din crăpăturile stâncilor răspândeau un miros acru. Dar Veter se întinse pe o piatră caldă, privind alene talazurile.

Miiko se lăsă pe vine chiar la marginea stâncii și se căznea să distingă ceva de pe fundul apei. În partea aceasta a insulei nu existau nici bancuri de nisip, nici obișnuitul bolovăniș. Faleza se înălța de-a dreptul din apa întunecată, uleioasă. Soarele îi tivea creasta cu o geană orbitoare. Acolo unde lumina, retezată de stâncă, pătrundea vertical în

apa limpede, abia se ghicea scânteierea aurie a nisipului de pe fund.

— Ce vezi acolo, Miiko?

— Nimic. Pe dumneata te atrag insulele pustii, pe mine fundul mării. Mi se pare și mie că acolo poți găsi oricând ceva interesant, poți face o descoperire.

— Atunci de ce lucrezi în stepă?

— E greu de răspuns. Pentru mine marea reprezintă prilejul unei bucurii atât de puternice, încât n-aș putea trăi tot timpul alături de ea, după cum nu poți asculta întruna muzica preferată. Cu atât mai prețioase sunt întâlnirile noastre…

Dar Veter dădu înțelegător din cap:

— Vrei să ne scufundăm acolo? — întrebă el, arătând nisipul luminos din adâncime. Sprâncenele fetei, ridicate ușor spre tâmplă, se înălțară și mai mult:

— Ai să poți? Aici sunt cel puțin douăzeci și cinci de metri, lucru de care nu-i în stare decât un scufundător cu multă experiență…

— Am să încerc… Dar dumneata?

În loc de răspuns, Miiko se ridică, căută în jurul ei și alese o piatră mare, pe care o aduse la marginea stâncii.

— Dă-mi voie să fac întâi o încercare cu o piatră. Este cam împotriva regulilor mele, mă tem însă să nu dăm de oarecare curenți: prea este curat fundul…

Fata ridică mâinile, se aplecă înainte, apoi se îndreptă, lăsându-se pe spate. Dar Veter îi urmărea mișcările respiratorii cu gândul s-o imite. Miiko nu mai rosti niciun cuvânt. După câteva exerciții, apucă piatra și se azvârli în neagra adâncime, ca într-o prăpastie.

Trecuse mai bine de un minut, dar nu se vedea nici urmă din curajoasa fată. Dar Veter simți o vagă neliniște. Începu și el să caute o piatră pentru lest, făcându-și socoteala că lui îi trebuia una cu mult mai mare. Ridicase tocmai o bucată de

andezit de vreo patruzeci de kilograme, când la suprafața mării apăru Miiko. Răsufla din greu și părea foarte obosită.

— Este acolo… un cal! reuși ea cu greu să rostească.

— Ce spui? Ce cal?

— Statuia unui cal imens… acolo, într-o firidă naturală. O să mă uit îndată mai bine.

— E prea greu, Miiko. Așteaptă puțin, ne ducem înapoi și luăm niște scafandri și o barcă.

— Nu! Vreau să mă duc așa cum sunt! Și chiar acum! și fata își aruncă brațele în lături. Va fi izbânda mea proprie, nu a aparatelor. Pe ceilalți îi chemăm mai târziu.

— Bine, numai să viu și eu cu dumneata! Dar Veter puse mâna pe piatra lui. Miiko zâmbi:

— Ia una mai mică, uite ca asta. Dar cu respirația ce faci?

Dar Veter repetă docil exercițiile preliminare și se aruncă în mare cu piatra în brațe. Apa îl izbi puternic în obraz, îl întoarse cu spatele spre Miiko, îi strivi pieptul, stârnind o durere vie în urechi. Luptă împotriva ei, încordându-și toți mușchii trupului, strângând din fălci. Dedesubt, penumbra rece și cenușie devenea tot mai deasă, lumina vie a zilei se întuneca rapid. Puterea dușmănoasă a adâncimilor își punea pe el stăpânirea; simțea amețeală, ochii îl dureau. Deodată mâna fermă a lui Miiko îl atinse pe umăr și Dar Veter simți sub picioare nisipul solid cu slabe luciri argintii. Întorcându-și cu greu capul în direcția indicată de Miiko tresări de uimire, scăpând piatra din mână. Îndată apa îl împinse în sus. Nu-și mai amintea cum a ajuns la suprafață. Nu vedea nimic în ceața roșiatică ce-l înconjura; inspira și expira convulsiv aerul… După un timp, când urmările presiunii submarine se mai atenuară puțin, lăsându-i creierul liber, în memorie îi înviară cele văzute. În puținele clipe petrecute pe fund, ochii și creierul său reușiseră să înregistreze o mulțime de amănunte.

Stâncile întunecate formau în partea lor superioară o ogivă uriașă, sub care se afla statuia unui cal gigantic. Pe suprafața ei lustruită nu se prinseseră nici alge, nici scoici. Sculptorul necunoscut urmărise, în primul rând, să exprime vigoarea. Mărise partea din față a trupului, lărgise pieptul imens al calului, trăsese mult în sus gâtul puternic arcuit. Piciorul stâng din față era ridicat, înaintând spre spectator încheietura rotunjită a genunchiului, iar copita uriașă îi atingea aproape pieptul. Celelalte picioare păreau a se smulge de la pământ într-un efort neînchipuit, astfel încât uriașul animal atârna deasupra privitorului, parcă strivindu-l cu puterea lui fantastică. Pe gâtul arcuit, coama se ghicea ca un pieptene zimțat, botul aproape că se proptea în piept, iar ochii priveau de sub fruntea aplecată cu o cumplită răutate, care se oglindea și în urechile mici, culcate pe spate, ale colosului de piatră.

Liniștindu-se în ceea ce privește starea lui Dar Veter și lăsându-l întins pe stânca netedă, Miiko sări din nou în apă. În sfârșit, obosită de aceste scufundări la adâncime și săturată de priveliștea descoperirii sale, tânăra fată se întoarse, se așeză alături de Dar Veter și așteptă mult timp în tăcere ca respirația să-i revină la normal.

— Ar fi interesant de știut ce vechime are această sculptură? se întrebă ea, îngândurată.

Dar Veter ridică din umeri, amintindu-și amănuntul care-l mirase cel mai mult.

— Cum se face că statuia calului n-a fost deloc acoperită de alge, nici de scoici?

Miiko se răsuci spre el dintr-o mișcare:

— Da, cunosc asemenea descoperiri. S-a văzut că au fost acoperite de o compoziție specială, care nu permite fixarea pe ele a organismelor vii. Asta ar însemna că statuia datează de la sfârșitul ultimului secol al E.L.D.

Pe mare, între litoral și insulă, apăru un înotător. Apropiindu-se, se ridică din apă și-i salută dând

din mâini. Dar Veter recunoscu umerii largi și pielea neagră și strălucitoare a lui Mwen Mas. Curând, acesta se cățără pe stânci. Un zâmbet plin de bunătate strălucea pe fața umedă a noului director al stațiunilor exterioare. Se înclină în fața micuței Miiko și-l salută pe Dar Veter cu un gest larg.

— Sunt însoțit de Ren Boz. Am venit aci pentru o zi, ca să-ți cerem un sfat.

— Cine-i Ren Boz?

— Un fizician de la Academia Limitelor Cunoașterii…

— Parcă-l știu. Se ocupă de problemele corelațiilor spațiu-câmp[62]? Unde l-ai lăsat?

— Pe mal. Nu înoată… ca dumneata în orice caz…

Un clipocit ușor întrerupse cuvintele lui Mwen Mas.

— Mă duc la Veda, strigă din apă Miiko. Dar Veter zâmbi tinerei fete.

— N-o mai rabdă inima să povestească cât mai curând despre calul din adâncuri, făcu el și-l încunoștiință pe Mwen Mas despre descoperirea lor.

Africanul îl ascultă fără niciun interes. Degetele lungi i se mișcau nervos, pipăindu-i mecanic bărbia. În privirea îndreptată asupra lui, Dar Veter citi neliniște și speranță.

— Văd că te frământă ceva grav. Atunci să nu mai zăbovim!

Mwen Mas nu se lăsă rugat de două ori. Așezat pe marginea stâncii, deasupra abisului ce ascundea enigmatica statuie, își mărturisi îndoielile care-l chinuiau. Întâlnirea cu Ren Boz nu era întâmplătoare. Viziunea minunatei lumi de pe Epsilon-Tucan nu-l mai părăsise din momentul întâlnirii lor. Atunci încolțise în sufletul său un vis minunat: să se apropie, fie și pentru o singură clipă, de lumea aceea, înfrângând pe orice cale spațiul monstruos care-l despărțea de ea. Dorea ca

între trimiterea și recepționarea unei comunicări, a unui semnal sau a unei imagini să nu mai existe un interval de șase sute de ani, inaccesibil unei existențe omenești. Să simtă aproape pulsul minunatei vieți înrudite cu a noastră, să poată, prin cumplitele spații ale Cosmosului, să întindă o mână de ajutor oamenilor-frați. Mwen Mas își concentrase de atunci toate eforturile asupra studierii problemelor nerezolvate și a experiențelor neterminate, întreprinse de mii de ani în direcția înțelegerii spațiului ca o funcție a materiei. Era aceeași problemă a cărei rezolvare o visase și Veda Kong în noaptea când vorbise pentru prima oară în cadrul emisiunii pentru Marele Cerc…

La Academia Limitelor Cunoașterii cercetările de această natură le conducea Ren Boz, un tânăr fizician și matematician. Întâlnirea lui cu Mwen Mas și prietenia care s-a legat apoi între ei au fost determinate de comunitatea năzuințelor lor.

Ren Boz considera că problema fusese îndeajuns studiată pentru a se trece la experimentare. Aceasta, ca orice cercetare pe scară cosmică, nu putea fi efectuată în laborator. Proporțiile uriașe ale problemei cereau și o experiență tot atât de uriașă. Ren Boz ajunsese la concluzia că este necesar să se ceară efectuarea acestei experiențe prin stațiunile exterioare, cu cheltuirea întregii energii de forțe terestre, inclusiv a stațiunii de rezerve energetice Q de pe Antarctida.

Intuiția unei mari primejdii îl alarmă pe Dar Veter în timp ce scruta ochii arzători și nările fremătătoare ale lui Mwen Mas.

— Ai vrea să știi ce-aș face eu într-un asemenea caz? puse el calm întrebarea hotărâtoare.

Mwen Mas dădu afirmativ din cap și-și trecu vârful limbii peste buzele arse.

— Eu unul n-aș face experiența, spuse răspicat Dar Veter, fără să ia seama la grimasa de durere care trecu într-o clipă pe fața africanului și dispăru

tot atât de repede, încât un interlocutor mai puțin atent n-ar fi remarcat-o.

— Eram sigur! îi scăpă lui Mwen Mas.

— Atunci de ce-ai atribuit o importanță atât de mare sfatului meu?

— Credeam că o să te putem convinge.

— Ei bine, încearcă! Dar să mergem la ceilalți! Sunt, desigur, pe cale să pregătească scafandrii pentru a studia calul din mare.

Veda cânta și două voci necunoscute de femeie o acompaniau.

Văzând pe cei doi cercetători venind înot spre mal, începu să le facă semne copilărești, îndoindu-și degetele mâinilor deschise. Cântecul amuți. Una dintre femei era Evda Nal. Dar Veter o vedea pentru prima oară fără îmbrăcămintea-i albă de medic și remarcă silueta-i frumoasă, înaltă și mlădioasă, care n-avusese încă timpul să se bronzeze; renumita psihiatră fusese probabil foarte ocupată în ultima vreme. Părul foarte negru al Evdei, pieptănat cu cărare la mijloc, era ridicat la tâmple. Pomeții proeminenți, deasupra obrajilor ușor trași, subliniau tăietura prelungă a ochilor negri pătrunzători. Obrazul ei avea o imperceptibilă asemănare cu străvechiul sfinx egiptean, cel care din depărtata antichitate veghea în marginea deșertului mormintele piramidale ale regilor celui mai vechi stat de pe Pământ. Trecuseră douăzeci de veacuri de când deșertul dispăruse, în mijlocul nisipurilor foșneau acum crânguri de pomi roditori, iar sfinxul era acoperit cu un clopot de sticlă, care nu ascundea nici cea mai mică scobitură de pe obrazul lui mâncat de vechime.

Amintindu-și că Evda Nal era de origine peruviană sau chiliană, Dar Veter o salută după ritul străvechi al adoratorilor soarelui din America de Sud.

— Ți-a priit faptul că ai muncit cu istoricii, spuse Evda. Pentru asta trebuie să mulțumești

Vedei…

Dar Veter se întoarse spre prietena lui, dar Veda îl apucă de mână și-l conduse spre o femeie pe care n-o cunoștea deloc.

— Aceasta este Ciara Nandi! Suntem aici cu toții oaspeții ei și ai pictorului Kart San. Ei locuiesc pe acest litoral de o lună de zile. Studioul lor mobil se află la capătul golfului.

Dar Veter întinse tinerei mâna; ea ridică spre dânsul niște ochi albaștri imenși. O clipă i se tăie respirația; femeia aceasta avea în ea ceva ce-o deosebea de toate celelalte. Stătea în picioare între Veda Kong și Evda Nal, minunate amândouă, de o frumusețe spiritualizată, de o inteligență vie și de disciplina unei îndelungate activități științifice. Și totuși frumusețea lor pălea în fața strălucirii radiate de întreaga făptură a necunoscutei.

— Numele dumitale se aseamănă puțin cu al meu, spuse Dar Veter.

Colțurile delicatei guri tresăriră schițând un zâmbet stăpânit:

— După cum și dumneata semeni oarecum cu mine.

Dar Veter aruncă o privire peste bogata-i coamă neagră și lucioasă și-i zâmbi larg Vedei.

— Veter, nu te pricepi deloc să faci complimente femeilor, îl necăji malițios aceasta, plecându-și ușor capul pe umăr.

— Crezi că mai e nevoie de ele în epoca noastră izbăvită de înșelăciune?

— Este! interveni Evda Nal. Și va fi nevoie oricând!

— Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai explica, făcu Dar Veter, încruntându-și ușor sprâncenele.

— Peste o lună voi ține la Academia Necazurilor și a Bucuriilor conferința mea de toamnă; voi vorbi atunci pe larg despre însemnătatea emoțiilor directe. Evda se întrerupse și-l salută din cap pe Mwen Mas, care se apropia de ei.

Africanul umbla, ca de obicei, cu pași măsurați și ușori. Dar Veter observă că Ciara avu o ușoară tresărire; obrajii ei bronzați se îmbujorară de parcă soarele, pătrunzându-i în toate fibrele și celulele corpului, ar fi strălucit deodată prin pielea ei brună. Mwen Mas se înclină nepăsător.

— Mă duc să-l aduc pe Ren Boz. A rămas dincolo, pe o piatră.

— Să mergem la el, propuse Veda, și în întâmpinarea lui Miiko, care s-a dus după aparate. Ciara Nandi, ne-nsoțești?

Tânăra fată dădu negativ din cap.

— Vine domnul și stăpânul meu. Soarele a apus și în curând începem lucrul.

— Trebuie să fie foarte greu să pozezi — spuse Veda. Cere un adevărat eroism. Eu una n-aș putea.

— Și eu am crezut tot așa, că n-am să pot. Dar dacă ajungi să te pasionezi de ideea pictorului, începi să participi și tu la creația lui. Cauți întruparea imaginii în propriul tău trup… În orice mișcare, în orice mlădiere a lui există mii de nuanțe! Să le prinzi întocmai ca pe niște acorduri muzicale care plutesc în aer…

— Ciara, ești o comoară pentru un pictor!

— Da, într-adevăr o comoară! o întrerupse pe Veda o puternică voce de bas. O comoară descoperită într-un mod extraordinar!

Pictorul Kart San îi salută cu mâna ridicată. Părul său galben ca paiul era răvășit, obrazul, asprit de vânt, se îmbujorase.

— Dacă ai timp, condu-ne puțin și povestește-ne, se rugă de el Veda.

— Sunt un povestitor cam prost. Totuși este foarte interesant. Mă pasionează reconstituirile. Pe calea aceasta pictez diferite tipuri umane, care au existat până la Era Lumii Dezunite. După marele succes al picturii mele „Fiica Gondvanei”, am simțit o dorință arzătoare să creez altă întruchipare etnografică. Frumusețea trupească este cea mai perfectă expresie a unei rase de-a lungul mai

multor generații de viață sănătoasă și curată. Fiecare rasă poseda pe vremuri o anumită cizelare a ei, o anumită concepție a frumosului, elaborate încă din vremurile sălbăticiei. Aceasta este concepția noastră, a pictorilor, socotiți ca fiind mai înapoiați… Această părere trebuie să fi luat naștere probabil încă din paleolitic, de pe vremea troglodiților. Dar m-am îndepărtat de subiect… Am conceput, așadar, tabloul „Fiica lui Thetis", adică a Mării Mediterane. Am fost frapat de faptul că în Grecia antică, în Creta, în Mesopotamia, în America, în Polinezia, zeii ieșeau din mare. Ce poate fi mai frumos decât mitul elin al Afroditei, zeița frumuseții și a iubirii! Însuși numele ei e minunat: Afrodita Anadiomena, cea născută din spumă, ieșită din mare. O zeiță ivită din spuma fecundată de lumina stelelor deasupra mării nocturne! Care alt popor a fost în stare să găsească o imagine mai poetică?…

— Din lumina stelelor și spuma mării, auzi Veda Kong șoapta Ciarei. Se uită cu coada ochiului la tânăra fată.

Profilul dur, parcă sculptat în lemn sau în piatră, al Ciarei amintea de popoarele antice. Nasul mic și drept, ușor rotunjit la vârf, fruntea puțin aplecată înapoi, bărbia puternică, dar mai cu seamă marea distanță de la nas la ureche — trăsături caracteristice pentru popoarele antichității mediteraneene — se regăseau în figura Ciarei.

Veda o examină pe furiș, din creștet până-n tălpi, și găsi că totul era nițel exagerat în această tânără fată. Un ten prea neted, o talie prea subțire, șoldurile mult prea largi. Se și ținea exagerat de drept, din care cauză sânii ei pietroși ieșeau prea mult în relief. Dar poate că pictorul avea nevoie tocmai de asemenea elemente, puternic conturate.

Un grind de piatră le tăie calea. Veda își schimbă părerea formată adineauri, văzând cu câtă ușurință și grație Ciara Nandi sărea din piatră în piatră, de parcă ar fi dansat.

„În vinele ei curge, fără doar și poate, sânge indian, își zise Veda. Am s-o întreb mai târziu…”

— Ca să creez tabloul meu „Fiica lui Thetis”, urmă pictorul, trebuia să mă apropii de mare, să mă înrudesc cu ea, deoarece cretana mea trebuia să iasă din ape întocmai ca Afrodita, dar într-un chip care să fie pe înțelesul tuturora. Pe când mă pregăteam să pictez „Fiica Gondvanei”, am lucrat trei ani în Africa Ecuatorială, la o stațiune silvică. Terminându-mi tabloul, m-am angajat ca mecanic pe un glisor poștal și, timp de doi ani, am împărțit corespondență la exploatările piscicole și la fabricile de albumină și sare de pe uriașele platforme metalice care plutesc pe apele Atlanticului.

Într-o seară străbăteam cu mașina mea oceanul la vest de Azore, unde contracurentul întâlnește curentul septentrional. Acolo sunt totdeauna valuri mari și agitate. Glisorul meu când se avânta spre norii joși, când cădea vertiginos în văile dintre valuri. Elicea vuia din greu: eu stăteam în picioare sus, pe punte, alături de timonier. Și deodată… N-am să uit niciodată clipa aceea!

Închipuiți-vă un talaz mai înalt decât toate celelalte venind în goană spre noi. Și pe creasta acestui perete de apă, sub denșii nori de sidef, stătea o fată cu pielea bronzată… Valul se rostogolea tăcut, iar fata zbura neînchipuit de mândră în singurătatea ei, împresurată de nețărmuritul ocean. Glisorul meu sălta și trecurăm pe dinaintea fetei, care ne făcea semne prietenoase cu mâna… Atunci am văzut că se ținea dreaptă pe una dintre acele „scânduri” cu motor pe care le conduci cu picioarele…

— Știu, răspunse Dar Veter, pentru plimbări pe valuri.

— Ceea ce m-a impresionat cel mai mult a fost faptul că în jurul fetei nu mai exista nimic… Închipuiți-vă norii ce atârnau jos, deasupra oceanului pustiu, pe distanță de sute de mile,

lumina amurgului și fata care zbura pe valul uriaș. Era…

— Bineînțeles, Ciara Nandi! spuse Evda Nal. Dar de unde venea?

— În orice caz, nu din spuma mării și nici din lumina stelelor! Ciara izbucni într-un râs neașteptat de înalt și sonor. Veneam de pe platforma unei fabrici de albumine. Staționam atunci la marginea sargaselor[63], unde se cultiva chlorella[64] și unde lucram ca biolog.

— Fie și așa, consimți împăciuitor Kart San. Dar din clipa aceea ai devenit pentru mine fiica Mării Mediterane, născută din spuma ei, modelul predestinat pentru tabloul meu viitor. Am așteptat un an de zile.

— Aș putea să vin la dumneata să-l văd? întrebă Veda Kong.

— Cum să nu, numai să nu fie la o oră de lucru, mai bine seara. Lucrez foarte încet și nu suport prezența nimănui în acest timp.

— Pictezi în culori?

— Felul nostru de a lucra s-a schimbat prea puțin în miile de ani de când există pictura. Este și firesc: legile optice și ochiul omului au rămas tot aceleași! S-a sensibilizat intuirea unor nuanțe, s-au inventat oarecare vopsele noi cromcatoptrice[65], precum și noi metode de armonizare a culorilor. Dar, în genere, putem spune că pictorii din cea mai îndepărtată antichitate lucrau întocmai ca și mine, acum. Chiar și mai bine în unele privințe… Noi nu mai avem nici încredere, nici răbdare: suntem prea năvalnici, iar pe de altă parte nu destul de siguri de noi înșine. Or, în artă, e de preferat uneori să fii mai simplu… Dar m-am abătut din nou de la subiect! Ar fi timpul să plecăm… Să mergem, Ciara!

Ceilalți îi petrecură cu privirea.

— Știu acum cine este el, rosti Veda. Am văzut tabloul său „Fiica Gondvanei”.

— Și eu, răspunseră într-un glas Evda Nal și Mwen Mas.

— De la ce provine acest cuvânt — Gondvana? de la țara gonzilor din India? întrebă Dar Veter.

— Nu. Vine de la denumirea generică a continentelor din sud. De fapt, este țara vechii rase negre.

— Și cum arată această „Fiică a negrilor”?

— Tabloul este simplu. În fața unui platou de stepă, în marginea unei sălbatice păduri tropicale, o fată neagră înaintează în orbitoarea lumină solară. Jumătate din fața ei și din trupul dur, elastic, ca turnat din metal, este viu luminată de razele dogoritoare: jumătatea cealaltă se află în umbră străvezie și totuși densă. La gâtu-i prelung poartă un colier din dinți albi de animale, părul scurt îi este legat în vârful capului și împodobit cu o cununiță de flori, roșii ca focul. Cu mâna dreaptă ridicată deasupra capului dă la o parte din cale o ultimă ramură de copac, cu stânga împinge din dreptul genunchiului un lujer plin de ghimpi, în întreaga mișcare a trupului, în respirația ei liberă și în gestul puternic al mâinii este exprimată o viață tânără și fără grijă, care se contopește cu natura într-un singur tot, veșnic schimbător ca un torent. Această contopire rezultă dintr-o cunoaștere intuitivă, intimă, a lumii… În ochii negri ai fetei, îndreptați pe deasupra mării de ierburi albăstrii, spre contururile estompate ale munților, simți limpede o frământare, așteptarea unor încercări mari, într-o lume nouă, care abia i s-a deschis!

Evda Nal tăcu.

— Dar cum a izbutit Kart San să redea aceasta? întrebă Veda. Poate prin intermediul sprâncenelor înguste și încruntate… Cu ajutorul gâtului aplecat înainte și al cefei descoperite, fără de apărare… Prin acei ochi uimitori, plini de întunecata înțelepciune a naturii primordiale… Și lucrul cel mai surprinzător — prin impresia simultană a unei

forțe lipsite de griji, dănțuitoare și a unei neliniștite cunoașteri.

— Îmi pare rău că n-am văzut și eu acest tablou! oftă Dar Veter. O să fiu nevoit să mă duc la Palatul Istoriei. Îmi dau seama de culorile picturii, dar nu-mi pot închipui atitudinea fetei.

Evda Nal se opri:

— Atitudinea?… Uite așa stă „Fiica Gondvanei”… și, aruncându-și de pe umeri prosopul, își îndoi brațul drept ridicat deasupra capului și se lăsă lin pe spate, cu profilul spre Dar Veter. Piciorul ei lung se întinse ușor, schițând un pas mic, și înmărmuri, abia atingând cu degetele pământul. Îndată trupu-i mlădios parcă ar fi înflorit.

Se opriră cu toții, plini de admirație.

— Evda, nu mi-aș fi putut închipui niciodată! strigă Dar Veter. Ești de temut ca lama unui pumnal tras pe jumătate din teacă.

— Iarăși un compliment neizbutit, Veter! râse Veda. De ce numai „pe jumătate” și nu „de tot”?

— Are dreptate, zâmbi Evda Nal, reluându-și vechea înfățișare. „Pe jumătate” e cuvântul potrivit. În schimb, noua noastră cunoștință, fermecătoarea Ciara Nandi, este un pumnal strălucitor, tras cu totul din teacă, pentru a folosi limbajul epic al lui Dar Veter.

— Nu-mi vine a crede că ai mai putea fi asemuită cu cineva! se auzi deodată de după o stâncă un glas răgușit.

Evda Nal zări un cap roșcovan, cu părul tuns ca o perie și niște ochi de un albastru pal ce-o fixau cu o extaziere pe care ea n-o mai văzuse nicicând pe chipul vreunui om.

— Sunt Ren Boz, se prezentă, timid, omul, când, făptura lui mărunțică, cu umeri înguști, apăru de-a binelea de după stâncă.

— Pe dumneata te căutam, i se adresă Veda, apucându-l pe fizician de mână. Ți-l prezint pe Dar Veter.

Ren Boz roși, și pistruii care-i acopereau din belșug obrazul și chiar gâtul deveniră și mai vizibili.

— Am zăbovit acolo sus — și Ren Boz arătă cu mâna povârnișul pietros — în preajma unui mormânt străvechi.

— E al unui poet celebru, care a trăit în antichitate, spuse Veda.

— Am găsit o inscripție săpată-n piatră. Iat-o. Fizicianul despături o foiță metalică, trecu peste ea o riglă scurtă și patru rânduri de caractere albastre se iviră pe suprafața mată.

— Sunt litere europene, semne grafice folosite înaintea adoptării alfabetului linear universal! Aspectul lor bizar derivă din pictograme[66] încă și mai vechi… Cunosc totuși această limbă.

— Atunci citește, Veda!

— Câteva clipe de tăcere! porunci ea și toată lumea se așeză pe pietre.

Și Veda Kong citi:

„*Gânduri, şi fapte, corăbii şi visuri*
Trec şi se mistuie-n zbor ne-ncetat…
Eu duc cu mine spre negre abisuri
Darul Pământului cel mai curat…”

— Splendid! murmură Evda Nal, așezându-se în genunchi. Un poet modern n-ar fi exprimat mai bine marea putere a timpului. Care este însă acest dar al Pământului, socotit ca fiind cel mai frumos și păstrat de el în gând până la moarte?

În depărtare apăru o bărcuță dintr-un material plastic, transparent și în care erau doi oameni.

— Iat-o și pe Miiko, împreună cu Șerlis, un mecanic de pe-aici. Ba nu, este însuși Frit Don, șeful expediției navale! Până deseară, Veter, rămâneți numai în trei. Pe Evda o iau cu mine!

Cele două femei alergară spre marea ușor vălurită și porniră înot spre insulă. Barca coti spre ele, dar Veda îi făcu semn cu mâna să meargă înainte. Ren Boz rămase nemișcat, urmărind din ochi pe cele două înotătoare.

— Trezește-te, Ren, să ne apucăm de treabă! îi strigă Mwen Mas, iar fizicianul zâmbi blând și stingherit.

O porțiune de nisip compact dintre două rânduri de pietre fu prefăcută într-o sală de cursuri. Înarmat cu o bucată de scoică, Ren Boz scria și desena pe nisip, apoi, în plină înflăcărare a demonstrației, ștergea cu propriul său trup cele scrise și desena din nou. Mwen Mas își exprima aprobarea și-l încuraja prin exclamații scurte. Proptit cu coatele pe genunchi, Dar Veter asculta, ștergându-și când și când nădușeala de pe frunte; îl obosea urmărirea expunerii. În cele din urmă, fizicianul cel roșcat tăcu și se așeză pe nisip, gâfâind.

— Da, Ren Boz, rosti Dar Veter, după o tăcere îndelungată, ai făcut o descoperire remarcabilă!

— Nu sunt singurul… Cu mai bine de zece veacuri în urmă matematicianul Heisenberg a enunțat principiul nedeterminării, adică al imposibilității de a defini precis locul particulelor infime. Or, imposibilul a devenit posibil când s-a ținut seama de tranzițiile reciproce dintr-o stare în alta, adică mulțumită calculului repagular[67]. Cam în aceeași epocă a fost descoperit și norul inelar mezonic al nucleului atomic, precum și starea de trecere dintre nucleon[68] și acest inel, cu alte cuvinte, s-a ajuns în pragul noțiunii de antigravitație.

— Fie și așa! Nu sunt un cunoscător al matematicii bipolare[69], cu atât mai puțin mă pricep la un domeniu al ei de felul calculului repagular, la cercetarea limitelor tranziției. Dar ceea ce ai realizat dumneata în materie de funcții ale umbrei este nou ca principiu, deși încă greu de înțeles pentru noi, oamenii de rând, lipsiți de o viziune matematică clară. Îmi dau totuși seama de însemnătatea acestei descoperiri. Un singur lucru…

Veter se opri.

— Ce anume? întrebă îngrijorat Mwen Mas.

— Cum să experimentăm o idee de amploarea acesteia? Nu-mi vine să cred că vom fi în stare să obținem un astfel de câmp de forțe electromagnetice.

— Încât, îi tăie vorba Ren Boz, să egalăm cu ajutorul lor forța câmpului gravitațional și să ajungem într-o stare de tranziție?!

— Întocmai — răspunse Dar Veter. Căci dacă nu reușim aceasta, spațiul cosmic pe care vrem să-l cercetăm va rămâne ca și până acum în afara influenței noastre.

— S-ar părea că ai dreptate. Dar nu uita că din punct de vedere dialectic, problema nu poate fi rezolvată decât cu condiția existenței termenului contrar celui în cauză. Ce-ar fi dacă am căuta să obținem umbra antigravitațională nu discret, ci vectorial?…

— Aha! Dar cum?

Ren Boz desenă în grabă trei linii drepte și un sector îngust, tăiate de un arc de cerc cu raza suficient de mare.

— Lucrul acesta era cunoscut încă mai înainte de crearea matematicii bipolare. Cu aproximativ o mie de ani în urmă aceasta se numea problema celor patru dimensiuni. Pe vremea aceea mai erau încă răspândite noțiunile de dimensiuni multiple ale spațiului, căci oamenii, necunoscând încă însușirile de umbră ale gravitației, încercau să le asimileze câmpurilor magnetice și credeau că punctele singulare[70] însemnează dispariția materiei sau transformarea ei în ceva inexplicabil. Cum puteau ei să-și reprezinte spațiul cu o asemenea cunoaștere a naturii fenomenelor? Și totuși strămoșii noștri au bănuit adevărul: iată, ei au înțeles că, dacă distanța, să zicem de la o stea A și până la centrul Pământului, urmărind această linie OA, este de douăzeci de cvintilioane de kilometri, atunci distanța până la aceeași stea, urmând vectorul OB, va fi egală cu zero… Mai

exact, nu cu zero, ci cu o mărime care tinde către zero… Spuneau de aceea că timpul se transformă în zero, în cazul când viteza mișcării este egală cu viteza luminii… Or, trebuie să nu uităm că și calculul cohlear[71] a fost descoperit abia de curând!

— Dar mișcarea în spirală era cunoscută cu mii de ani în urmă, se amestecă prudent în vorbă Mwen Mas.

Ren Boz făcu un gest de dispreț:

— Mișcarea aparentă da, era cunoscută: dar nu și legile ei fizice! Știi bine că forțele gravifice și cele electromagnetice sunt două aspecte ale aceleiași proprietăți a materiei. Dacă forțele gravifice constituie funcția spațiului, cele electromagnetice alcătuiesc funcția antispațiului. O tranziție între spațiu și antispațiu ne dă funcția de umbră — denumită și vectorială — a spațiului zero. În vorbirea curentă, aceasta înseamnă că s-a atins viteza limită — viteza luminii. Eu consider cu putință să obținem spațiul zero în orice direcție. Mas vrea să ajungă pe Epsilon-Tucan, iar pe mine mă interesează doar efectuarea experienței. Doar experiența! repetă fizicianul, lăsându-și obosit în jos genele scurte și albicioase.

— Pentru această experiență e nevoie nu numai de stațiunile exterioare și de energia Pământului, după cum spunea Mwen, ci și de o instalație specială. Crezi că sunt chiar atât de simple și ușor de realizat?

— În privința aceasta am avut puțin noroc. Putem folosi instalațiile lui Kor Yull, aflate în apropierea Observatorului din Tibet. Acum o sută șaptezeci de ani s-au făcut acolo niște experiențe pentru cercetarea spațiului. N-am avea nevoie decât de transformări neînsemnate în utilaj. Cât despre voluntari care să ne dea ajutor, găsesc oricând cinci, zece, douăzeci de mii de oameni. Numai să-i chem, și-și iau imediat concediile respective.

— Într-adevăr, ai prevăzut totul. Nu mai rămâne decât un singur lucru, dar și cel mai serios: primejdia pe care o prezintă această experiență. Rezultatele ar putea fi dintre cele mai neașteptate, căci legile numerelor mari nu se verifică la experiențele făcute pe scară redusă. Ești silit să treci dintr-o dată la o scară extraterestră…

— Care-i savantul ce se teme de risc? dădu din umeri Ren Boz.

— Nu vorbesc de riscul personal! Știu că mii de oameni sunt gata să se prezinte pentru încercarea oricărei acțiuni primejdioase. Dar în experiența aceasta se includ stațiunile exterioare și observatoarele, tot aparatajul care a costat omenirea o muncă gigantică, și a deschis o fereastră spre Cosmos, dându-ne posibilitatea să ne împărtășim din viața, activitatea creatoare și știința altor lumi locuite. Fereastra aceasta este cea mai măreață realizare a oamenilor și mă întreb dacă dumneata, eu, un individ izolat sau vreun grup de oameni avem dreptul de a risca s-o închidem, fie și numai pentru un timp. Aș vrea să știu dacă dumneata te simți în drept să preiei un asemenea risc și pe ce anume se bazează o asemenea convingere?

— Eu mă simt în drept, se ridică Mwen Mas, și acest drept se bazează pe… Ai participat la săpături… Oare miliardele de oseminte ale mormintelor anonime n-au ridicat spre noi strigătul lor, n-au cerut dreptate, n-au mustrat? Văd în gând miliarde de vieți omenești cărora tinerețea, frumusețea și bucuria vieții le-a curs printre degete într-o clipă, ca nisipul. Viețile acestea cer imperios să fie dezlegată marea enigmă a timpului; să ne angajăm în luptă cu el! Victoria asupra spațiului este tocmai înfrângerea timpului. Iată de ce sunt convins că cele ce am pus la cale sunt mărețe și justificate!

— Eu am un alt sentiment, spuse Ren Boz. Dar acesta nu-i decât un alt aspect al unuia și aceluiași

lucru. Spațiul este, ca și mai înainte, de nebiruit în Cosmos; el desparte lumile, nu ne permite să găsim planetele cu o populație înrudită cu noi și să devenim o singură familie infinit de bogată în bucurii și putere. Ar fi cea mai grandioasă revoluție după Era Unirii Mondiale, de când omenirea Pământului a pus în sfârșit capăt absurdei existențe izolate a popoarelor sale, pentru a se uni și a se ridica astfel, dintr-un salt, pe o nouă treaptă de stăpânire a naturii. Orice pas făcut pe această cale nouă e cu mult mai important decât toate celelalte cercetări și cunoștințe.

Ren Boz tăcu. Acum vorbi din nou Mwen Mas:

— Mai am apoi un motiv personal. În tinerețe, am dat o dată peste o veche culegere de romane istorice. Într-unul era vorba despre strămoșii dumitale, Dar Veter. Fuseseră cotropiți de un cuceritor celebru, de un fioros nimicitor de oameni, unul dintre aceia care abundau în istoria omenirii în epoca formelor inferioare ale societății. Eroul era un tânăr viteaz care iubea din tot sufletul o fată. Iubita lui fusese făcută prizonieră și smulsă din locurile ei; așa se făcea pe atunci. Închipuiți-vă bărbați și femei legați și mânați ca vitele în țara cotropitorilor. Pe vremea aceea, nimeni nu cunoștea geografia, singurele mijloace de transport erau animalele de călărie și de povară. Planeta noastră era mai enigmatică și mai vastă, mai periculoasă și mai greu de străbătut decât sunt pentru noi astăzi spațiile cosmice. Tânărul erou porni în urmărirea visului său, rătăcind ani de zile pe drumuri pline de primejdii, până când reuși să-și găsească iubita în inima munților Asiei. Este dificil să-ți exprimi impresiile adolescenței, dar continui să cred că și eu aș fi în stare să pornesc în urmărirea unui țel înfrângând toate piedicile Cosmosului!

Dar Veter schiță un zâmbet.

— Îți înțeleg sentimentele, dar nu văd temeiul rațional care leagă romanul acesta rusesc de

năzuințele dumitale de a străbate Cosmosul. Îl înțeleg mai curând pe Ren Boz. De altfel, ne-ai și prevenit că este vorba de ceva personal…

Și Dar Veter se închise într-o tăcere atât de îndelungată, încât Mwen Mas începu să se frământe, cuprins de neliniște.

— Înțeleg acum, începu din nou fostul director al stațiunilor exterioare, de ce pe vremuri oamenii fumau, se îmbătau, se stimulau cu diferite narcotice în orele lor de șovăială, slăbiciune și singurătate. În clipa de față mă simt și eu tot atât de singur și nesigur. Ce aș putea deci să vă spun? Cine sunt eu ca să mă pun în calea realizării măreței voastre experiențe? Dar am oare puterea s-o îngădui? Trebuie să vă adresați Consiliului și atunci…

— Nu, nu vrem asta! Mwen Mas se ridică în picioare și marele său trup se încordă ca în fața unei primejdii de moarte. Răspunde-ne: dumneata ai face această experiență? În calitate de director al stațiunilor exterioare. Nu ca Ren Boz… Cu el e altceva!

— N-aș face-o, răspunse ferm Dar Veter. Aș mai aștepta.

— Ce anume?

— Construirea unei instalații experimentale pe Lună.

— Dar energia necesară?

— Câmpul de gravitație al Lunii este mai mic, deci mai mică ar fi și scara experienței. Ar putea ajunge doar câteva stațiuni Q.

— Este același lucru. Doar pentru aceasta va fi nevoie de o sută de ani, și atunci eu n-aș mai vedea niciodată nimic.

— Acest amănunt este important pentru dumneata, nu și pentru omenire. Ce înseamnă pentru ea dacă se face acum sau după încă o generație?

— Dar pentru mine înseamnă sfârșitul, sfârșitul oricărui vis! Ca și pentru Ren Boz, de altfel…

— Pentru mine ar însemna imposibilitatea să-mi verific teoria prin experiență, deci și imposibilitatea să-mi corectez, să-mi continui opera începută!

— V-am spus că părerea mea nu contează. Adresați-vă Consiliului!

— Consiliul a și hotărât, prin gândurile și cuvintele dumitale. Nu mai avem ce aștepta de la el, rosti încet Mwen Mas.

— Ai dreptate. Consiliul va refuza și el.

— Nu te mai întreb nimic. Mă simt vinovat în fața dumitale: Ren și cu mine ți-am pus în spinare sarcina grea a hotărârii.

— Datoria mea în calitate de om cu o experiență mai mare era să vă ajut. Dacă problema s-a dovedit a nu fi tocmai simplă, nici ușor de rezolvat, voi n-aveți în aceasta nicio vină. Îmi pare rău…

Ren Boz propuse cel dintâi să se întoarcă la tabăra expediției. Cei trei oameni porniră abătuți pe nisip, fiecare resimțind în felul său amărăciunea produsă de renunțarea la acea tentativă de o nemaipomenită anvergură! Dar Veter își privea pe furiș tovarășii de drum și se gândea că tot lui îi vine cel mai greu. În firea lui există o temeritate extraordinară, o pornire irațională pe care fusese nevoit s-o combată întreaga-i viață. Semăna puțin cu haiducii de odinioară: de ce simțise el atâta bucurie în lupta curajoasă cu taurul? Și sufletul său se răzvrătea împotriva hotărârii luate, o hotărâre, desigur, înțeleaptă, dar lipsită de îndrăzneală.

Capitolul VI LEGENDA SORILOR ALBAȘTRI

Din cabina-spital ieșiră doctorița Luma Laswy și biologul Eon Tal. Erg Noor se grăbi spre ei.

— Ce face Niza?

— Mai trăiește încă, dar…

— Nu cumva-i pe moarte?

— Deocamdată nu, dar este paralizată. Sunt prinse toate fasciculele măduvei vertebrale,

sistemul parasimpatic[72], centrii asociativi și cei senzoriali. Respirația îi e extrem de încetinită, dar uniformă; inima-i funcționează, dar foarte lent: o bătaie la o sută de secunde. Aceasta nu înseamnă desigur moartea biologică: e în orice caz un colaps[73] complet, care poate dura un timp nedefinit.

— Revenirea cunoștinței și suferința sunt excluse?

— Da.

— Absolut? Căutătura șefului era tăioasă, stăruitoare, dar doctorița o înfruntă netulburată.

— Absolut!

Erg Noor aruncă o privire întrebătoare biologului. Acesta dădu afirmativ din cap.

— Ce măsuri intenționați să luați?

— O menținem în repaus absolut, la temperatură egală și lumină slabă. Dacă colapsul nu va deveni progresiv, atunci… Parcă nu este totuna dacă doarme?… Să rămână astfel măcar până la sosirea pe Pământ. Atunci o vom transporta la Institutul de curenți nervoși. Șocul a fost produs de un curent puternic. Scafandrul a fost perforat în trei locuri. Din fericire, ea abia respira!

— Am observat la timp orificiile și le-am astupat cu plasturele pe care-l aveam la mine, spuse biologul.

Erg Noor îi mulțumi, strângându-i în tăcere brațul mai sus de cot.

— Numai că… interveni Luma, ar fi bine să părăsim cât mai curând câmpul gravitației sporite… Dar cea mai mare primejdie o reprezintă nu atât accelerarea zborului, cât întoarcerea la o gravitație normală.

— Înțeleg: te temi ca pulsul să nu-i încetinească și mai mult. Doar n-avem de-a face aici cu un pendul care-și accelerează oscilațiile în câmpul unei gravitații crescute?

— Ritmul impulsurilor organice este, în genere, supus acelorași legi. Dacă pulsul s-ar încetini de

două ori, inima ajungând să bată la intervale de două sute de secunde, alimentarea creierului cu sânge ar deveni insuficientă și…

Erg Noor se cufundase atât de adânc în meditațiile sale, încât părea să fi uitat de cei de lângă el. După câteva clipe, se dezmetici însă și suspină adânc. Colaboratorii săi așteptau răbdători.

— Nu s-ar putea să supunem organismul unei presiuni mai înalte, într-o atmosferă cu un conținut de oxigen mai bogat? întrebă prudent Erg Noor și, după zâmbetele mulțumite ale Lumei Laswy și ale lui Eon Tal, își dădu seama că ideea era bună.

— Minunat! Să saturăm sângele cu oxigen la o mai mare presiune parțială[74]. Bineînțeles, vom lua măsurile necesare împotriva trombozei[75] și atunci chiar o bătaie de inimă la două sute de secunde nu va mai prezenta nicio primejdie. Totul se va normaliza ulterior…

Eon Tal zâmbi, arătând un șirag de dinți albi sub mustăcioara lui neagră; fața-i severă deveni deodată foarte tânără și voioasă.

— Organismul va rămâne în viață, deși în stare de inconștiență, spuse ușurată Luma. Ne ducem să pregătim camera. Aș vrea să folosesc vitrina cea mare de silicol destinată colecțiilor Zirdei. În ea are să încapă cât se poate de bine un mare fotoliu hidraulic, pe care îl vom transforma într-un pat pentru momentul decolării. După ce accelerarea va fi redusă, o vom instala pe Niza definitiv.

— Să-mi comunicați la postul de comandă de îndată ce veți fi gata! Nu mai zăbovim aici nicio clipă. Sunt sătul de această copleșitoare lume a beznei!

Cu toții se grăbiră spre diferitele compartimente ale navei, luptând fiecare după puterile lui cu groaznica apăsare a întunecatei planete.

Semnalele decolării le detunară în urechi ca o melodie victorioasă.

Cu un sentiment de imensă ușurare se cufundară în brațele moi ale fotoliilor hidraulice. Decolarea

unei nave de pe o planetă cu o forță de gravitație atât de mare era și anevoioasă, și plină de pericole. Marea accelerare de care aveau nevoie se afla la limitele rezistenței umane, astfel încât cea mai mică greșeală a pilotului putea duce la catastrofă.

Șeful expediției conducea cu măiestrie astronava pe o curbă tangentă la orizont. Motoarele planetare vuiau asurzitor; pârghiile amortizoarelor hidraulice se înfundau tot mai mult sub greutatea crescândă care apăsa asupra oamenilor. Dacă va merge așa, până la refuz, accelerația va sfărâma, ca sub o presă, fragilele oase umane. Mâinile lui Erg Noor, așezate pe butoanele aparatelor, îi deveniseră grele, parcă de plumb. Dar degetele lui puternice continuau să lucreze, și „Tantra", descriind un uriaș arc de cerc, se smulgea tot mai mult din bezna opacă spre negrul transparent al infinitului. Erg Noor nu-și mai lua ochii de la dunga roșie a egalizatorului orizontal, care oscila într-un echilibru instabil, indicând că nava este gata să recoboare, urmând traiectoria căderii. Planeta cea grea nu-i eliberase încă de tot din captivitate. Erg Noor hotărî să conecteze motoarele cu anamezon, capabile să-i smulgă de pe orice planetă. Vibrația lor sonoră cutremură astronava. Linia roșie se ridică deasupra lui zero cu vreo zece milimetri, încă puțin și… Prin periscopul superior, șeful expediției văzu că „Tantra" se învăluie cu un strat subțire de flăcări albăstrii care se scurg încet spre partea dindărăt a navei. Străbăteau atmosfera planetei, și, conform legii supraconductibilității[76], curenții rezultați se scurgeau de pe fuzelaj de-a dreptul în vidul cosmic.

Stelele se vedeau din nou ascuțite ca niște ace, iar „Tantra" eliberată se depărta tot mai mult de înspăimântătoarea planetă. Atracția descreștea clipă de clipă. Trupul devenea tot mai ușor. Aparatul de gravitație artificială își intonă melodia și tensiunea lui familiară, pământească, li se păru

oamenilor extrem de mică, după nesfârșitele zile de viață sub apăsarea planetei întunecate. Săriră cu toții de pe fotoliile lor. Ingrid, Luma și Eon începură să execute cele mai grele figuri ale unui dans frenetic. Dar curând veni și inevitabila reacție, și majoritatea echipajului se cufundă în somnul scurt al odihnei temporare. Nu mai vegheau decât Erg Noor, Pel Lyn, Pur Hiss și Luma Laswy. Trebuiau să calculeze itinerarul provizoriu al astronavei, pentru ca, descriind o vastă curbă perpendiculară pe planul de rotație al sistemului stelei T, să treacă de centura ei glaciară și meteoritică. Abia apoi puteau să aducă nava la o viteză normală, apropiată de aceea a luminii, și să treacă la îndelungatul studiu al adevăratei traiectorii.

Doctorița supraveghease starea Nizei după decolare și după revenirea la forța de gravitație normală pentru un pământean. Curând comunică echipajului vestea îmbucurătoare că pulsul, deși încetinit, devenise constant: o bătaie la 110 secunde. În condițiile unui regim de oxigen sporit, catastrofa era evitată. Luma Laswy intenționa să recurgă la agregatul tiratronic[77] și la stimulenții organici[78].

Pereții navei vuiră 55 de ore de-a rândul sub acțiunea vibrațiilor motoarelor cu anamezon, până când indicatoarele de bord ajunseră să arate viteza de 970 000 000 de kilometri pe oră, apropiată de limita securității. În decurs de 24 de ore, socotite în timpul pământenilor, distanța dintre navă și steaua de fier se mărise cu mai bine de 20 miliarde de kilometri. Ușurarea resimțită de cei treisprezece călători după toate crâncenele încercări prin care trecuseră — descoperirea planetei moarte, pieirea lui „Algrab” și, în sfârșit, contactul cu înspăimântătorul soare negru — era greu de redat. Dar bucuria eliberării nu era deplină: cel de-al paisprezecelea membru al echipajului, tânăra Niza

Krit, zăcea inertă, cuprinsă de un somn vecin cu moartea, într-o firidă a cabinei-spital…

Cele cinci femei aflate pe navă: Ingrid, Luma, inginerul electronist secund, geologul și profesoara de gimnastică ritmică, Ione Mar, care îndeplinea și funcțiile de distribuitor al hranei, operator aerian și colector de materiale științifice, se adunaseră ca pentru o ceremonie funebră din antichitate. Trupul Nizei, eliberat de orice veșminte și spălat cu soluții speciale T.M. Și A.S. Fu culcat pe un covor gros, cusut manual din cei mai moi bureți ai Mediteranei. Așezat pe o saltea pneumatică, covorul acesta fu introdus sub o cupolă rotundă din silicol trandafiriu. Un termobarooxistat[79] de mare precizie putea să mențină ani de-a rândul temperatura, regimul aerului și presiunea care erau necesare în interiorul acestui clopot gros. Niște proeminențe moi de cauciuc o mențineau pe Niza în aceeași poziție. O mare primejdie însă reprezentau escarele[80], posibile în condițiile imobilității absolute. Tocmai de aceea, medicul Luma Laswy, renunțând pentru primii doi ani ai drumului ce-i aștepta la terapia somnului de lungă durată, hotărî să stabilească un control permanent asupra Nizei, a cărei poziție își propunea s-o schimbe o dată pe lună. Starea cataleptică a bolnavei persista. Singurul lucru pe care reușise să-l obțină Luma era accelerarea pulsului până la o bătaie pe minut. O asemenea realizare, oricât de neînsemnată era, îngăduia totuși să se înlăture saturarea cu oxigen, dăunătoare plămânilor.

Trecură astfel patru luni. Astronava își urma de mult drumul adevărat — calculat cu mare precizie — care ocolea regiunea meteoriților liberi. Istoviți de munca lor supraomenească și de numeroasele aventuri prin care trecuseră, membrii echipajului se cufundaseră într-un somn de șapte luni. De rândul acesta vegheau nu trei, ci patru oameni: medicul Luma Laswy și biologul Eon Tal se

alăturară lui Erg Noor și lui Pur Hiss, rămași de gardă.

Conducătorul expediției, care ieșise învingător din cea mai dificilă situație în care au nimerit vreodată astronavele terestre, se simțea cât se poate de singur. Pentru prima oară în viața lui, cei patru ani ai călătoriei spre Pământ i se păreau nesfârșiți. Și știa prea bine de ce anume: pentru că numai acolo, pe Pământ, putea spera s-o salveze pe Niza, atât de dragă inimii lui.

Amânase mult timp operația pe care în alte condiții ar fi îndeplinit-o chiar a doua zi după decolare: vizionarea stereofilmelor electronice luate de pe „Vela". Ar fi vrut atât de mult ca Niza să poată vedea și auzi împreună cu el cele dintâi vești de pe planetele nespus de frumoase ale stelei albastre ce luminează nopțile verilor terestre. Ar fi dorit ca Niza să fie alături de el când se înfăptuiau cele mai îndrăznețe și cele mai romantice visuri ale trecutului și ale prezentului; descoperirea unor noi lumi astrale, viitoare insule îndepărtate ale omenirii…

Filmele, luate la opt parseci distanță de Soare, cu 80 de ani în urmă și rămase de-atunci în nava de pe planeta întunecată a stelei T, se păstraseră admirabil. Stereoecranul emisferic îi transportă pe cei patru spectatori de pe „Tantra" în spațiile unde, deasupra lor, strălucea Vega cea albastră.

Imaginile alternau rapid. Pe ecran apărea când astrul orbitor de albastru, când aspecte de o importanță secundară, instantanee din viața navei. Tânărul conducător al expediției, în vârstă abia de 28 de ani, lucra la o mașină de calculat; astronomii, și mai tineri decât el, își făceau observațiile. Iată și sportul și dansurile zilnice obligatorii pe care membrii echipajului le ridicaseră la o perfecțiune acrobatică. Un glas ironic de comentator menționa că în decursul întregului drum întâietatea îi revenea biologului. Într-adevăr, fata aceea cu părul scurt și bălai își

mlădia în cele mai dificile exerciții superbu-i corp de gimnastă antrenată.

Privind pe ecranul emisferic imaginile atât de vii și de reale, care își păstraseră prospețimea coloritului, nu-ți venea să crezi că astronauții aceștia atât de tineri și de energici fuseseră demult înghițiți de monștrii dezgustători de pe steaua de fier.

Scurta cronică ce relata viața expediției trecu repede prin fața celor de pe „Tantra". Amplificatoarele aparatului de proiecție începură să bâzâie; lumina astrului violet era atât de puternică, încât până și reflectarea ei palidă pe ecran îi sili pe oameni să-și pună ochelari de protecție. Steaua aceea avea o masă colosal de mare și o formă foarte turtită. Întrecea în diametru Soarele aproape de trei ori și se rotea cu o viteză turbată, care la ecuator atingea 300 km pe secundă. Părea o sferă alcătuită din gaze orbitor de incandescente și a căror temperatură ajungea la suprafață până la 11 000°C. Pe distanță de milioane de kilometri, Vega întindea aripi de foc trandafirii cu reflexe de sidef. Razele ei păreau imense lănci care se avântau în spațiu distrugând tot ce le ieșea în cale. În profunzimea strălucirii lor se ascundea planeta cea mai apropiată de steaua albastră. Acolo însă, în acel ocean de flăcări, nu putea pătrunde nicio navă a Pământului sau a vecinilor săi din sistemul Marelui Cerc. După proiecție urmă un raport vorbit despre observațiile efectuate: pe ecran apărură liniile vagi ale unor desene stereometrice, care arătau dispoziția primei și a celei de a doua planete ale stelei. „Vela" nu se putuse apropia nici măcar de această a doua planetă aflată la 100 000 000 de kilometri de Vega.

Din adâncurile oceanului de transparente flăcări violete, care învăluiau astrul, apăreau protuberanțe[81] monstruoase, întinse în spațiu ca niște brațe atotmistuitoare. Energia Vegăi era atât de intensă, încât ea iradia o lumină reprezentând

cele mai puternice cuante[82] — pe acelea ale sectorului violet și invizibil din spectrul solar. Aceasta crea, chiar și pentru un ochi omenesc apărat de un triplu filtru, o teribilă impresie ireală, fantomatică, a unui necunoscut purtător de mortale primejdii… În jur, înfrângând puterea de gravitație a stelei, bântuiau vârtejuri fotonice. Ecourile lor depărtate legănau și săltau periculos „Vela”. Contoarele pentru raze cosmice și alte radiații dure nu mai funcționau. Până și în interiorul navei, cu toată cuirasa ei, ionizarea creștea într-un mod amenințător, semnalizând prezența unei frenetice radiații care irosea în eter un monstruos puhoi de cvintilioane de kilowați.

Conducătorul „Velei” își apropiase astronava cu multă prudență de o a treia planetă, voluminoasă, dar învăluită doar de o atmosferă subțire și transparentă. Probabil că suflarea de foc a stelei albastre alungase învelișul de gaze ușoare, care se întindea ca o lungă trenă luminiscentă pe partea umbrită a planetei. Nu rămăseseră decât emanațiile corozive ale fluorului, otrava oxidului de carbon, densitatea gazelor inerte, care făceau această atmosferă irespirabilă pentru orice ființă pământească.

Din străfundurile planetei ieșeau la suprafață piscuri și creste ascuțite, pereți verticali, zimțați, roșii ca niște răni proaspete, sau negri ca abisurile. Pe platourile vulcanice, bătute de vânturi turbate, se vedeau crăpături și prăpăstii din care se revărsa o magmă incandescentă, asemenea unor vine de foc sângeriu.

Nori groși de cenușă, orbitor de albaștri pe partea lor luminată și negri ca smoala pe cea umbrită, se înălțau sus de tot. Fulgere uriașe de mii de kilometri lungime scânteiau în toate direcțiile, dovedind saturația electrică din acea atmosferă fără viață.

Un soare violet și amenințător, uriaș și spectral, un cer negru pe jumătate acoperit de cununa

scânteietoare a luminii sidefii, iar dedesubt, pe planetă, umbre roșii cu contraste puternice pe haotica îngrămădire a stâncilor, dâre, cercuri și linii șerpuitoare de foc, neîntrerupte sclipiri de fulgere verzi — toate acestea, redate de stereotelescoape, fuseseră înregistrate cu o preciziune impasibilă, supraomenească, de către filmele electronice.

Dar îndărătul aparatelor exista rațiunea astronauților, care protesta împotriva oarbelor forțe distrugătoare, împotriva îngrămădirii materiei inerte, exista conștiința pe care o avea despre ostilitatea acelei lumi a focului cosmic dezlănțuit.

Hipnotizați de acest spectacol, cei patru astronauți schimbară între ei priviri aprobative când auziră glasul care vestea că „Vela” se îndreaptă spre cea de a patra planetă.

Peste câteva clipe, sub telescoapele de la carena „Velei”, apăru ultima planetă a Vegăi, cea mai din margine, și ale cărei dimensiuni erau asemănătoare cu ale Pământului. Cosmonava cobora tot mai mult. Pesemne, exploratorii hotărâseră să cerceteze cu orice preț această ultimă planetă — cea din urmă speranță a lor de a descoperi o lume, chiar dacă nu prea frumoasă, cel puțin accesibilă vieții.

Erg Noor se surprinse că pronunță în gând aceste cuvinte concesive: „cel puțin”. Probabil că la fel au gândit și cei care o conduseseră pe „Vela” pe când cercetau prin telescoape suprafața planetei.

„Cel puțin”… Aceste două cuvinte însemnau un adio spus visului că vor descoperi în jurul Vegăi lumi minunate, că vor afla în fundul oceanului sideral planetele-mărgăritare de dragul cărora acceptaseră de bună voie să se claustreze 45 de ani într-o astronavă, părăsindu-și planeta natală pentru mai bine de 60 de ani.

Captivat de priveliștea din fața lui, Erg Noor nu se gândi însă îndată la acest lucru. Prin adâncurile ecranului emisferic el zbura acum împreună cu

„Vela” deasupra îndepărtatei planete. Din nefericire, atât pentru exploratorii care pieriseră, cât și pentru cei care se aflau pe bordul „Tantrei”, și cea de-a patra planetă s-a dovedit a fi asemenea lui Marte, cel mai apropiat vecin al Terrei, cunoscut din copilărie. Același înveliș subțire și străveziu de gaze, cu un cer verde-negricios, pururea senin, aceeași suprafață netedă de deșert, cu crestele unor munți sfărâmați. Existau însă și deosebiri. Pe Marte domnește gerul aspru al nopții și schimbarea bruscă a temperaturii din timpul zilei; acolo există mări de mică adâncime, asemenea unor lacuri liniștite, care, evaporându-se, lasă pe suprafața planetei doar niște pete umede și mlăștinoase; acolo cade, când și când, câte o ploicică, promoroacă ori zăpadă, există viața meschină a unor plante amorțite și a unor animale bizare, lipsite de vlagă, subterane.

Aici, în schimb, flăcările victorioase ale soarelui albastru încălzeau atât de puternic planeta, încât aceasta răspândea arșița celor mai fierbinți deșerturi ale Pământului. Aburii de apă înălțau spre straturile superioare ale învelișului de aer în cantități minime, iar câmpiile întinse nu le întunecau decât vârtejurile curenților de căldură care tulburau continuu atmosfera. Planeta se rotea tot atât de repede ca și celelalte trei. Răcirea din timpul nopții măcina rocile, transformându-le într-o mare de nisip, un nisip portocaliu, violet, verde, albăstrui sau orbitor de alb, ce forma pete uriașe, care de departe păreau mări sau desișuri de plante plăsmuite de închipuirea omenească. O crustă strălucitoare, neagră ori cafenie, acoperea lanțurile de munți erodați, mai înalți decât pe Marte, dar tot atât de lipsiți de viață. Soarele albastru și arzător, cu radiațiile lui puternice ultraviolete, distrugea mineralele, volatilizând elementele mai ușoare.

Câmpiile de nisip păreau să emane flăcări. Erg Noor își aminti că, în vechime, pe când învățații nu formau încă majoritatea populației Pământului, ci

doar un grup extrem de mic, se răspândise printre scriitori și artiști ideea despre existența unor oameni din alte lumi, adaptați la temperaturi ridicate. Gândiți-vă numai: făpturi trăind în răsuflarea fierbinte a planetelor din sistemul sorilor albaștri să-și întâmpine confrații lor pământeni… Visul acesta era frumos și poetic, sporind credința în atotputernicia naturii omenești… Erg Noor, ca și atâția alții, fusese impresionat de un tablou expus la muzeul centrului răsăritean al zonei de sud: o câmpie de nisip roșu, dogoritor în pâcla depărtărilor, un cer cenușiu incandescent, iar sub el, forme omenești în scafandri termici, care aruncau într-un contrast violent umbre negru-albastre. În atitudini pline de dinamism, acele făpturi se opriseră pline de uimire lângă colțul unei construcții metalice, încinsă aproape la alb. Alături de această masă metalică stătea o femeie goală, cu părul roșu, revărsat pe umeri. În lumina orbitoare, pielea-i albă strălucea și mai viu decât nisipul; umbrele violete și purpurii îi accentuau fiecare linie a siluetei mlădioase, înălțate ca un steag al biruinței repurtate de viață asupra puterilor Cosmosului. Ce vis îndrăzneț, dar cu totul ireal acum, în epoca Marelui Cerc, contrazicând toate legile dezvoltării biologice, care erau cu mult mai bine studiate decât în vremurile acelei picturi!

Erg Noor tresări: suprafața planetei oglindită pe ecran porni vertiginos în întâmpinarea lui. Necunoscutul pilot al „Velei” începuse să coboare. Aproape de tot trecură conuri nisipoase, stânci negre, strălucitoare zăcăminte de cristale verzi. Astronava descria metodic o spirală, înconjurând planeta la nivelul polilor ei. Nici urmă de apă sau cel puțin de viață vegetală, fie ea oricât de primitivă. Iarăși „cel puțin”!…

I se păru că e cuprins de un val de singurătate, avu senzația izolării în spațiile cele moarte din sfera stăpânirii stelei albastre și arzătoare… Simți de asemenea nădejdile zadarnice ale celor care

turnaseră filmul cercetând planeta în căutarea unei vieți, fie ea chiar și trecută. Cei care mai vizitaseră planete moarte și pustii, fără apă și atmosferă, cunoșteau prea bine aceste neliniștite căutări ale unor presupuse ruine, vestigii de orașe și construcții, în contururile întâmplătoare ale crăpăturilor și ale rocilor din povârnișurile munților lipsiți de viață!

Pe ecran gonea solul unei lumi depărtate, calcinat, bântuit de vânturi năprasnice, fără pic de umbră. Ajungând treptat la conștiința unui străvechi vis spulberat, Erg Noor se căznea acum să-și imagineze cum de a putut să se nască o imagine atât de inexactă despre lumile pârjolite din sistemul stelei albastre.

— Frații noștri pământeni vor fi dezamăgiți aflând acest lucru, spuse încet biologul, care se apropiase între timp de șeful expediției. Milioane de locuitori ai Pământului și-au îndreptat privirile spre Vega timp de milenii. În nopțile de vară, în nord, toți îndrăgostiții, toți visătorii contemplau cerul. Vega luminoasă și albastră, se află vara aproape la zenit. Cum poți să n-o admiri? Chiar și cu mii de ani în urmă oamenii știau destul de multe despre stele. Dar, din cauza unei ciudate orientări a gândirii, ei nici nu bănuiau că majoritatea stelelor cu rotație lentă și câmp magnetic puternic au planete, după cum majoritatea planetelor au sateliți. Nu cunoșteau această lege, dar visau să se întâlnească cu confrații lor din alte lumi, în primul rând de pe Vega, soarele cel albastru. Îmi amintesc că am citit traduse dintr-o limbă străveche versuri frumoase consacrate unor semizei de pe o planetă albastră.

— După comunicarea primită de pe „Vela” am trăit mereu cu Vega în gând, dorind realizarea visului meu, spuse șeful expediției, întorcându-se spre Eon Tal. Acum însă am înțeles că multimilenarul dor de lumi depărtate și frumoase m-a orbit ca pe atâția oameni înțelepți și serioși…

— Și cum ai descifra dumneata astăzi comunicarea „Velei”?

— Foarte simplu. „Cele patru planete ale Vegăi sunt cu desăvârșire lipsite de viață. Nu există nimic mai frumos decât Pământul nostru. Cât de fericiți vom fi să ne întoarcem!”

— Ai dreptate! făcu biologul. Cum de nu s-a gândit până acum nimeni la acest lucru?

— Poate că s-a și gândit cineva, în orice caz nu noi, astronauții. Și cred că nici cei din Consiliu. Părerea mea este însă că faptul acesta ne face cinste: în viață învinge visul cel îndrăzneț și nu dezamăgirea sceptică.

Pe ecran, înconjurul planetei se terminase. Urmară înregistrările stației-robot lansată pentru a face o analiză a condițiilor de pe suprafața planetei. Apoi se auzi o bubuitură puternică. Era bomba geologică[83] aruncată de pe „Vela”. Un nor uriaș de particule minerale azvârlite în sus ajunse până la astronavă. Pompele au început să urle, culegând particulele în filtrele canalelor absorbante laterale. Câteva probe dintr-o pulbere minerală extrem de fină, provenită din nisipurile și munții acelei planete calcinate, umplură eprubetele de silicol; aerul preluat din straturile superioare ale atmosferei a fost captat în baloane de cuarț. „Vela” porni îndărăt pe calea-i ce urma să țină 30 de ani și pe care nu i-a fost dat s-o mai străbată până la capăt. Acum o altă navă terestră aducea oamenilor datele pe care cei dispăruți le culeseseră cu atâta trudă, răbdare și curaj.

Celelalte înregistrări — șase bobine de observații — urmau să fie studiate cu amănunțime pe Pământ de astronomi, iar esențialul să fie transmis prin Marele Cerc.

Nimeni n-a mai vrut să vizioneze filmele privitoare la soarta „Velei”, la lupta-i înverșunată cu avaria și steaua T, și mai ales la tragicul deznodământ: propriile emoții ale echipajului erau încă prea recente. Hotărâră deci să amâne proiecția

generală până la trezirea tuturora. Deocamdată cei ce fuseseră de gardă, copleșiți de impresii, plecară să se odihnească, lăsând la postul central doar pe șeful expediției.

Erg Noor nu se mai gândea la visul său năruit. Căuta să analizeze acele amare fărâme de cunoștințe pe care cele două expediții, a lor și a „Velei", aveau să le aducă omenirii cu prețul unor sforțări și jertfe atât de mari. Oare întotdeauna marile realizări trebuie să fie însoțite de gustul amar al dezamăgirilor?

Și pentru întâia oară se gândi la frumoasa lui planetă ca la o nesecată comoară de suflete omenești evoluate, pline de setea cunoașterii, descătușate de grijile și primejdiile naturii sau ale societății primitive. Desigur, și acum, în epoca Marelui Cerc, mai dăinuiau vechi suferințe, căutări și eșecuri, greșeli și decepții, dar transpuse într-un plan superior de creație, în domeniile științei, construcției sau artei. Numai datorită cunoașterii și muncii creatoare, Pământul fusese eliberat de grozăviile foametei, ale suprapopulației, ale bolilor molipsitoare și ale animalelor dăunătoare; oamenii fuseseră salvați de primejdia secării combustibilului, a insuficienței elementelor chimice utile, a morții premature și a slăbiciunii umane. Iar aceste fărâme de cunoștințe pa care „Tantra" le va aduce cu sine reprezentau, la rândul lor, un aport la puternica avalanșă a gândirii ce progresa cu fiecare deceniu în organizarea societății și cunoașterea naturii!

Erg Noor deschise seiful în care se păstra jurnalul de bord al „Tantrei" și scoase de acolo cutia ce conținea fragmentul metalic din carcasa astronavei spirale de pe planeta întunecată. Schija aceea grea, de un albastru viu ca al cerului, se cuibări în palma lui. Erg Noor știa prea bine că nici pe planeta lui natală, nici pe cele învecinate din sistemul ei solar, nici pe stelele cele mai apropiate nu exista un asemenea metal. Iată încă o

informație esențială, poate cea mai importantă pe care urmau s-o ducă Pământului și Marelui Cerc, în afara știrii despre pieirea Zirdei.

Steaua de fier fiind foarte apropiată de Pământ, cercetarea planetei celei întunecate de către o expediție special pregătită n-avea să mai fie acum, după experiențele făcute de „Vela" și de „Tantra", tot atât de primejdioasă ca înainte, oricâte cruci negre și meduze ar fi existat în acele veșnice tenebre. Încercarea de a deschide astronava spirală se soldase cu un eșec. Dar dacă ei ar fi avut timpul să se gândească mai bine la cele ce-aveau de făcut, ar fi priceput încă atunci că uriașa țeavă în spirală făcea-parte din sistemul motrice al astronavei.

Erg Noor evoca din nou evenimentele din ultima și fatala zi: o revăzu pe Niza, apărându-l ca o pavăză când el căzuse fără putere în fața monstrului. Cât de scurtă fusese înflorirea tinerei ei iubiri, care întrunea devotamentul eroic al femeilor din antichitatea Pământului și curajul inteligent, avântat al epocii contemporane!…

În spatele șefului expediției răsări fără zgomot Pur Hiss, venit să preia garda. Erg Noor trecu în biblioteca-laborator, dar nu-și îndreptă pașii spre culoarul care ducea, prin compartimentul central, către dormitoare, ci deschise ușa grea a cabinei-spital.

O lumină difuză, imitând-o pe aceea a zilei pământești, lucea blând pe dulapurile de silicol, cu medicamente și instrumente, și se oglindea în metalul aparatajului de radiologie și în acela al inimilor și plămânilor artificiali. Erg Noor dădu la o parte perdeaua groasă care ajungea până la tavan și pătrunse în semiobscuritate. Lumina slabă, semănând cu lumina Lunii, căpăta tonuri și mai calde în transparența aurie a silicolului. Doi stimulatori triatronici, branșați în vederea unui eventual colaps, ajutau cu un imperceptibil țăcănit să bată inima bolnavei. Întinsă în lumina roz-albă de sub clopot, Niza părea cufundată într-un somn

liniștit și ferice. O sută de generații de strămoși care au trăit o viață sănătoasă, curată și îmbelșugată ajunseseră să cizeleze până la o înaltă perfecțiune artistică liniile mlădioase și puternice ale acestui trup de femeie, care acuma lui Erg îi părea că aparține celei mai frumoase făpturi născute cândva pe Pământ. Oamenii știau de mult că planeta de care au avut ei parte era extrem de bogată în apă. Apa stimula viața vegetală îmbelșugată, care la rândul ei, a permis să se creeze rezerve uriașe de oxigen în stare liberă. Atunci viața animală s-a revărsat ca un torent năvalnic — o viață care s-a perfecționat treptat în decurs de multe sute de milioane de ani, până să apară omul, ființa cugetătoare. Uriașa experiență istorică în domeniul dezvoltării vieții pe sistemele planetare ale nenumăratelor lumi dovedise acest adevăr: cu cât mai greu și mai lung este drumul orb, evolutiv al selecției, cu atât mai frumoase sunt formele ființelor cugetătoare superioare obținute pe această cale, cu atât mai amănunțit elaborată este logica adaptării lor la condițiile înconjurătoare și la cerințele vieții, logica aceea care reprezintă însăși frumusețea.

Tot ce există, se mișcă și se dezvoltă în spirală. Și Erg Noor își închipuia această imensă spirală a ascensiunii universale aplicată la viața și societatea oamenilor. Înțelegea acum, pentru prima oară, cu o limpezime uimitoare, că, cu cât mai dificile sunt condițiile de viață și de funcționare a organismelor ca mașini biologice, cu cât este mai anevoios drumul construirii societății, cu atât mai mult este răsucită și spirala dezvoltării, iar volutele ei mai apropiate una de alta, așadar cu atât mai lentă este și ascensiunea, cu atât sunt mai asemănătoare între ele și formele ce apar.

N-avea dreptate când gonea cu îndărătnicie după minunatele planete ale sorilor albaștri și o îndrumase greșit și pe Niza. Zborul către lumile cele noi nu se făcea de dragul descoperirii unor

planete nelocuite, care se organizaseră întâmplător; el reprezenta mersul conștient al omenirii, înaintarea ei pas cu pas de-a lungul brațului Galaxiei, marșul victorios al științei și al frumuseții vieții, al unei frumuseți aidoma Nizei…

Copleșit de durere, Erg Noor îngenunche în fața sarcofagului de silicol în care era culcată tânăra astronavigatoare. Respirația Nizei nu se simțea; pleoapele îi erau lăsate; genele îi aruncau umbre viorii pe obraji; printre buzele întredeschise străluceau dinții ei albi. Pe umărul stâng, pe braț mai sus de cot și pe gât se vedeau palide pete viorii — semne lăsate de curentul ucigător.

— Spune-mi, vezi tu ceva, îți amintești de ceva în somnul tău atât de adânc? întreba chinuit Erg Noor, simțind că voința-i de fier se înmoaie ca o ceară la flacăra marii lui dureri, iar în gât i se suie un nod, împiedicându-i răsuflarea.

În străduința de a-i transmite Nizei gândurile lui, chemarea-i arzătoare la viață și fericire, își strânse cu atâta putere degetele împletite, încât le învineți. Dar fata cu părul roșu rămase nemișcată ca o statuie din marmoră trandafirie care reproducea la perfecție modelul viu.

În odaia de spital intră încet doctorița Luma Laswy. Simți îndată, în tăcerea încăperii, o prezență străină. Dând binișor la o parte perdeaua, îl văzu pe șeful ei îngenuncheat, imobil, ca un monument înălțat milioanelor de bărbați cărora le-a fost dat să-și plângă iubita. Nu era prima oară că-l găsea aici pe Erg Noor, și un val de compătimire îi cuprinse inima. Erg Noor se ridică mohorât. Luma se apropie repede de el și-i șopti emoționată:

— Trebuie să-ți spun ceva!

Cu un semn al capului, Erg Noor trecu în anticamera spitalului. Nu se așeză pe scaunul oferit de Luma, ci rămase în picioare, rezemat de suportul unui iradiator în formă de ciupercă. Doctorița, care era micuță, se înălță cât putu, spre a da vorbelor ei o mai mare autoritate. Privirea

șefului însă nu-i dădu răgazul să-și ducă până la capăt intenția.

— Știi și dumneata, începu ea șovăitor, că neurologia modernă a descifrat procesul nașterii emoțiilor la treapta conștientă și subconștientă. Subconștientul poate fi influențat de acțiunea pe care medicamentele inhibitive o exercită prin zonele vechi ale creierului asupra reglării chimice a organismului, inclusiv asupra sistemului nervos, iar, în bună parte, și a activității nervoase superioare.

Erg Noor ridică din sprâncene. Luma Laswy simți că vorbește prea mult, dând explicații prea amănunțite.

— Aș vrea să spun că medicina dispune de posibilitatea influențării centrelor din creier care dirijează emoțiile puternice. Aș putea…

În ochii lui Erg Noor se aprinse o licărire de înțelegere: pe buzele lui jucă un zâmbet fugar:

— Îmi propui să acționez asupra dragostei mele, scutindu-mi în acest fel suferințele?

Medicul își plecă fruntea.

Erg Noor îi întinse recunoscător mâna, clătinând negativ din cap:

— Oricât aș suferi, nu renunț la bogăția sentimentelor mele. Suferințele, dacă nu întrec puterile omenești, duc la dragoste și astfel cercul se închide. Ești foarte drăguță, Luma, dar n-am nevoie de asta!

Și, impetuos ca totdeauna, șeful dispăru îndărătul ușii.

Grăbiți ca în timpul unei avarii, cei doi ingineri electroniști și mecanicii instalau din nou acum, după 13 ani, în postul central de comandă și la bibliotecă, un ecran T.V.F. Pentru transmisiuni terestre. Astronava pătrunsese în zona în care devenea posibilă captarea undelor de radio emise de rețeaua universală a Pământului și difuzate de atmosferă.

Glasurile, sunetele, formele și culorile recepționate de pe scumpa lor planetă naturală îi îmbărbătau pe exploratori, sporindu-le în același timp și nerăbdarea: durata zborului cosmic le părea interminabilă.

Astronava chema satelitul artificial 57, pe unda obișnuită a expedițiilor interstelare depărtate, așteptând din oră în oră răspunsul acestei puternice stațiuni ce asigura legătura dintre Pământ și Cosmos.

În cele din urmă, apelul atinse Pământul.

Tot echipajul astronavei veghea acum în fața aparatelor de recepție. Întorși la viață după 13 ani tereștri și 9 ani dependenți, în timpul cărora fuseseră lipsiți de orice legătură cu patria lor, oamenii sorbeau acum cu nesaț orice comunicare de pe Pământ, dezbăteau problemele importante pe care, ca de obicei, oricine le putea ridica pe rețeaua mondială.

Astfel, o propunere a savantului pedolog Heb Ur, recepționată din întâmplare, a fost urmată, timp de șase săptămâni de vii discuții și calcule complexe.

„Discutați propunerea lui Heb Ur! îi invita glasul de pe Pământ. Toți cei care ați meditat asupra acestei chestiuni și aveți idei asemănătoare sau concluzii negative, pronunțați-vă!” Formula tradițională a discuțiilor publice îi umplea de bucurie pe călătorii noștri. Heb Ur propunea Consiliului Astronautic să studieze sistematic planetele accesibile ale stelelor albastre și verzi. După părerea lui, acestea erau lumi deosebite, ale căror radiații energetice puteau pe cale chimică să stimuleze în lupta împotriva entropiei[84] compoziții minerale, inerte în condiții terestre, cu alte cuvinte să le cheme la viață. Forme speciale de viață pornind de la elemente minerale cu greutate atomică mai mare decât a multor gaze[85] ar deveni active la temperaturile înalte și la iradierile fantastice ale stelelor din clasele spectrale

superioare. Heb Ur considera ca fiind normal eșecul exploratorilor care nu descoperiseră nicio urmă de viață pe Sirius, această stea cu rotație rapidă fiind dublă și lipsită de un câmp magnetic puternic. Toți erau de acord că stelele duble nu puteau fi considerate ca generatoare ale unor sisteme planetare, dar în esența ei, propunerea lui Heb Ur stârni o vie opoziție din partea echipajului „Tantrei".

Astronomii expediției, în frunte cu Erg Noor, redactară o comunicare, care a și fost transmisă ca opinia celor dintâi oameni care observaseră Vega în filmul turnat de „Vela". Și pământenii ascultară emoționați glasul care le vorbea de pe astronava aflată în drum spre ei.

„Tantra" se pronunță împotriva trimiterii unei expediții după propunerile lui Heb Ur. Este adevărat că stelele albastre generează pe planetele lor o energetică suficient de puternică pentru crearea vieții din combinații de elemente grele. Dar orice organism viu este un filtru și un baraj al energiei generale, care, luptând cu cea de a doua lege a termodinamicii[86] ori cu entropia, acționează creând o structură, complicând extrem de mult moleculele minerale și gazoase simple. Această complicare e posibilă doar în decursul unei foarte lungi dezvoltări istorice, ca atare în condiții fizice de o îndelungată constanță. Or, tocmai această permanență a condițiilor nu există pe planetele stelelor cu temperaturi înalte, care distrug rapid compozițiile complexe în vârtejurile și vâltorile puternicelor radiații. Acolo nu există nimic care să dăinuiască mult, și nici nu poate exista, deși mineralele capătă o extrem de rezistentă structură cristalină, cu o rețea atomică cubică.

După părerea colectivului „Tantrei", Heb Ur relua concepția unilaterală a astronomilor antichității, care nu pricepuseră dinamica dezvoltării planetelor. De fapt, orice planetă își

pierde elementele ușoare, care zboară în spațiu și se risipesc. Fenomenul se intensifică la formidabila căldură a sorilor albaștri și la presiunea radiațiilor pe care ei le emit. „Tantra” aducea apoi un șir întreg de exemple, încheind cu afirmația că procesul „îngreunării” planetelor stelelor albastre nu permite apariția formelor de viață.

Satelitul 57 transmise obiecțiile savanților de pe astronavă direct la observatorul Consiliului.

În cele din urmă, sosi și clipa pe care o așteptaseră cu atâta nerăbdare Ingrid Ditra și Key Beer, ca, de altfel, toți membrii expediției. „Tantra” își încetinise zborul, depășise centura glacială a sistemului solar și se apropia de stațiunea cosmonautică de pe Triton. Acum nu mai era necesară o viteză apropiată de aceea a luminii: zburând de pe Triton, satelitul lui Neptun, cu o viteză de 900 000 000 km pe oră[87], „Tantra” ar fi putut ajunge pe Pământ în mai puțin de cinci ore, dar luarea elanului ar fi durat atâta timp, încât ar fi făcut-o să treacă dincolo de Soare, la o distanță uriașă.

Pentru a nu irosi prețiosul anamezon și pentru ca navele să nu fie îngreunate cu utilaj prea voluminos, oamenii zburau în interiorul sistemului planetar cu planetonave ionice. Viteza lor nu întrecea 800 000 km pe oră pentru planetele mai apropiate de Soare și 2 500 000 km pe oră pentru cele mai depărtate. În felul acesta, o călătorie de la Neptun la Pământ le lua între două și trei luni.

Triton, aproape la fel de mare ca uriașii sateliți 3 și 4 ai lui Iupiter — Ganimed și Callisto — sau ca planeta Mercur, posedă o atmosferă rară, formată mai cu seamă din azot și bioxid de carbon.

Erg Noor conduse astronava să coboare pe locul ce-i fusese indicat lângă marile cupole ale cosmodromului polar al satelitului. Pe o treaptă a platoului, la marginea unei faleze brăzdate de subterane, străluceau ferestrele sanatoriului de

carantină. Exploratorii urmau să rămână acolo timp de cinci săptămâni, complet izolați de ceilalți oameni. În acest răstimp, medici iscusiți urmau să le verifice cu grijă trupurile în care ar fi putut să se cuibărească agenții necunoscuți ai unei boli infecțioase. Primejdia era mult prea mare ca să fie ignorată! De aceea, toți cei care ajungeau pe alte planete, chiar și pe cele nelocuite, erau supuși inevitabil acestei proceduri, oricât de mult ar fi durat timpul petrecut de ei pe astronavă. Interiorul acesteia era și el cercetat de savanții sanatoriului, mai înainte ca stațiunea să elibereze autorizația de decolare în direcția Pământului. Numai pe planetele pe care omenirea își asigurase de mult accesul, ca Venus, Marte și câțiva asteroizi, carantina se făcea chiar în stațiunile locale înainte de decolare.

Claustrarea în sanatoriu era mult mai ușor de îndurat decât în astronavă. Aici aveau la dispoziția lor laboratoare pentru studii, săli de concert, minunate băi combinate din electricitate, muzică, apă și vibrații, făceau plimbări zilnice pe munți și prin împrejurimile sanatoriului în scafandre ușoare, aveau, în sfârșit, comunicația cu planeta lor natală, ce-i drept, nu totdeauna regulată, dar destul de rapidă: pentru a transmite de aici o comunicare pe Pământ nu aveau nevoie decât de cinci ore.

Sarcofagul de silicol în care se afla Niza fusese transportat cu toate precauțiile necesare la sanatoriu. Erg Noor și biologul Eon Tal părăsiră „Tantra” cei din urmă. Pășeau ușor, în ciuda dispozitivelor de îngreunare pe care le îmbrăcaseră, spre a nu face salturi neașteptate din cauza forței de gravitație redusă pe această planetă mică.

Puternicele lumini de balizaj din jurul cosmodromului se stinseră. Triton ieșea acum pe partea însorită a lui Neptun. În ciuda slabei lumini cenușii răsfrânte de această planetă, distanța de numai 350 000 km care o despărțea de Triton făcea

ca uriașa-i oglindă să împrăștie întunericul și să domnească în jur un crepuscul clar, asemenea amurgurilor de primăvară din latitudinile înalte ale Pământului. Triton făcea înconjurul lui Neptun în sensul invers de rotație a planetei, de la est la vest, aproape în 6 zile-nopți terestre; perioadele lui „diurne" durau astfel aproximativ 70 de ore. Între timp Neptun se învârtea de patru ori în jurul axei sale, iar acum se vedea limpede umbra satelitului lunecând pe discul său cețos.

Șeful expediției și biologul văzură aproape în aceeași clipă o mică navă oprită destul de departe de marginea platoului. Nu avea partea dindărăt umflată și crestele de echilibru mari ca la astronave. Judecând după botul extrem de ascuțit și după fuzelajul îngust, trebuia să fie o navă planetară; se deosebea însă și de linia cunoscută a acestora, căci la pupă avea un inel gros, iar în partea superioară o construcție lungă, în formă de fus.

— Încă o navă aici în carantină? întrebă Eon. Să-și fi schimbat oare Consiliul obiceiurile…

— De a nu trimite noi expediții astrale înainte de întoarcerea precedentelor? îi întregi gândul Erg Noor. E adevărat că absența noastră nu s-a prelungit prea mult, totuși mesajul pe care trebuia să-l trimitem de pe Zirda a întârziat cu doi ani.

— Poate că este expediția trimisă pe Neptun? încercă să ghicească biologul.

Străbătură cei doi kilometri care-i despărțeau de sanatoriu; suiră pe o vastă terasă, pardosită cu bazalt roșu. Pe cerul negru, cea mai strălucitoare stea era minusculul disc al Soarelui, foarte vizibil din regiunile polare ale acestui satelit cu rotație lentă. Prin scafandrul cu autoîncălzire, cumplitul ger de 170° se percepea ca frigul obișnuit al unei ierni polare terestre. Fulgi mari de amoniac sau bioxid de carbon congelați se cerneau prin atmosfera nemișcată, creând impresia liniștitoare a unei ninsori pământene.

Erg Noor și Eon Tal priveau ca hipnotizați căderea fulgilor, întocmai așa cum o făcuseră odată strămoșii lor care locuiau în zona temperată a Pământului și pentru care ninsoarea însemna întotdeauna sfârșitul ostenelilor plugarului. Zăpada aceasta neobișnuită le vestea și lor sfârșitul ostenelilor și călătoriei lor lungi.

Sub impulsul acestor sentimente subconștiente, biologul întinse șefului expediției mâna.

— Peregrinările noastre au luat sfârșit, și, mulțumită dumitale, am scăpat cu viață!

Erg Noor protestă cu un gest violent.

— Parcă a scăpat toată lumea? Dar eu, datorită cui am scăpat cu viață?

Eon Tal nu-și pierdu cumpătul.

— Sunt convins că Niza va fi salvată! Medicii de aici vor să înceapă numaidecât tratamentul. Au primit instrucțiuni din partea lui Grim Shar în persoană, directorul laboratorului de paralizie generală.

— Se știe ce are?

— Deocamdată nu. Este clar însă că Niza a fost lovită de un fel de curent care modifică compoziția chimică a ganglionilor sistemelor autonome. A înțelege cum poate fi anihilată acțiunea inexplicabil de persistentă a acestui curent înseamnă a o vindeca pe bolnava noastră. Azi noi știm cum funcționează complexul mecanism al paraliziilor psihice rezistente, care atâtea veacuri fuseseră considerate incurabile. De data aceasta, avem de-a face cu ceva similar, provocat însă de un agent extern. După ce prizonierii mei vor fi fost supuși experiențelor de rigoare, indiferent de faptul dacă mai sunt sau nu în viață, atunci și brațul meu va putea din nou să se miște!

Un sentiment viu de rușine îl făcu pe șeful expediției să se încrunte. În durerea lui uitase de marele devotament al biologului, față de care se purtase într-un fel indecent pentru un om în toată firea! Strânse mâna biologului. În gestul acesta

străvechi de solidaritate virilă își găsi expresia simpatia reciprocă a celor doi savanți.

— Crezi că organele ucigătoare sunt de același fel la meduzele cele negre ca la oroarea aceea în formă de cruce? întrebă Erg Noor.

— Nu mă îndoiesc. Dovadă este brațul meu, răspunse Eon Tal. Acumularea și modificarea energiei electrice rezumă adaptarea la viață a făpturilor negre care locuiesc pe o planetă saturată de electricitate. Sunt, fără doar și poate, niște ființe rapace. Cine sunt victimele lor, aceasta deocamdată n-o știm.

— Dar îți mai amintești ce am pățit cu toții în clipa când Niza…

— E o altă problemă. M-am gândit mult la acest lucru. O dată cu apariția înspăimântătoarei cruci, cred că a fost emis un șuvoi de infrasunete de o putere neverosimilă, care ne-a frânt voința. În lumea aceea de tenebre până și sunetele sunt întunecate, inaudibile. După ce ne-a zăpăcit cu infrasunetul, monstrul încercă asupra noastră un fel de hipnotism, mai teribil decât acela al marilor noștri șerpi dispăruți, de soiul anacondei. Iată ce ne-ar fi ucis, desigur, pe toți de n-ar fi fost Niza…

Erg Noor își îndreptă privirile spre îndepărtatul Soare care lumina în acel moment Pământul. Soarele, veșnica speranță a omului, chiar și în anii jalnicei sale vieți din epoca preistorică, împresurat de o natură necruțătoare! Soarele, întruchiparea puterii luminoase a rațiunii care împrăștie tenebrele și vedeniile monstruoase ale nopții! Și în sufletul lui Erg Noor se aprinse scânteia vie a speranței…

Directorul stațiunii de pe Triton veni la sanatoriu să-l caute pe Erg Noor. Pământul îl chema pe șeful expediției, iar apariția directorului în încăperile interzise ale carantinei însemna sfârșitul izolării lor și posibilitatea ca „Tantra” să-și încheie călătoria, care durase 13 ani. Șeful

expediției se întoarse curând și mai grav decât de obicei.

— Plecăm chiar azi. Am fost rugat să iau cu mine șase oameni din echipajul planetonavei „Amat”, care rămâne aici ca să valorifice pe Pluton noi zăcăminte de minereu. Vom îmbarca materialele pe care le-au adunat.

Acești șase oameni au modificat și au reutilat o navă planetară obișnuită și au săvârșit o faptă extraordinară. S-au scufundat în fundul genunilor, străbătând atmosfera densă neonometanică din jurul lui Pluton. Au zburat în mijlocul viforelor de zăpadă amoniacală, riscând clipă de clipă să se zdrobească în beznă de colosalele ace ale blindajului de gheață, tare ca oțelul. Au știut să găsească un loc unde stratul glacial era străpuns de munți. Enigma lui Pluton este în sfârșit dezlegată: această planetă nu aparține sistemului nostru solar. Ea a fost capturată în drumul Soarelui prin Galaxie. Iată de ce densitatea lui Pluton e cu mult mai mare decât a oricărei alte planete depărtate. Cercetătorii au descoperit acolo minerale ciudate, făcând parte dintr-o lume cu totul străină. Dar ceea ce este și mai important, pe una dintre crestele muntoase au fost descoperite urmele unor clădiri distruse aproape în întregime — vestigii ale unei civilizații de neînchipuită vechime. Datele adunate de exploratori trebuie, desigur, supuse verificării. Mai trebuie dovedit că materialele de construcție au fost prelucrate de ființe gânditoare… Oricum însă isprava lor este cu adevărat temerară. Sunt mândru că astronava noastră îi va duce pe acești eroi pe Pământ și ard de nerăbdare să le-aud relatările. Carantina lor s-a terminat acum trei zile.

Erg Noor tăcu, ostenit de atâta vorbă.

— Dar aici există o gravă contradicție! exclamă Pur Hiss.

— Contradicția este mama adevărului, îi răspunse calm astronomului Erg Noor, recurgând

la un vechi proverb. Dar e timpul să pregătim „Tantra”.

Curând, mult încercata astronavă decolă ușor de pe Triton și porni în goană, descriind un arc gigantic perpendicular pe planul eclipticei. Un drum în linie dreaptă către Pământ era cu neputință: orice navă ar fi mers la pieire sigură în zona largă a meteoriților și a asteroizilor, fragmente ale planetei Faeton, care existase cândva între Marte și Iupiter, dar a fost destrămată de forța de gravitație a giganticului astru din sistemul nostru solar.

Erg Noor mărea viteza „Tantrei”. În loc să-i ducă pe eroicii săi pasageri pe Pământ în cuvenitele 72 de zile, hotărâse, folosind puterea uriașă a astronavei, să ajungă în 50 de ore, cu un consum minim de anamezon.

Emisiunea de pe Pământ străbătea spațiul până la astronavă: planeta saluta victoria repurtată asupra stelei de fier și a întunericului de pe înghețatul Pluton. Compozitorii executau simfonii și cântece compuse special în cinstea „Tantrei” și a lui „Amat”.

Cosmosul răsuna de melodii triumfătoare. Stațiunile de pe Marte, Venus și asteroizi chemau nava, unindu-și acordurile cu corul general care îi glorifica pe eroi.

— „Tantra”, „Tantra”! răsună în sfârșit un glas de la postul de emisiune al Consiliului. Vă dăm indicația să aterizați pe El Homra.

Era cosmoportul central, situat undeva în fostul deșert din Africa de Nord. Astronava se îndreptă într-acolo prin atmosfera Pământului, străbătută de razele soarelui.

Capitolul VII SIMFONIA ÎN FA MINOR, DE TONALITATE CROMATICĂ 4,750 MU.

Veranda spațioasă, îndreptată spre sud, către mare, avea drept pereți plăci de masă plastică transparentă. Lumina palidă și difuză a plafonului

nu contrasta cu strălucirea lunii, ci, dimpotrivă, o întregea armonios, îndulcind contururile umbrelor. Pe verandă se adunaseră aproape toți membrii expediției maritime. Numai cei mai tineri se zbenguiau voios în apele mării, argintate de razele selenare. Venise și pictorul Kart San, împreună cu frumosul său model. Șeful expediției, Frit Don, scuturându-și pletele aurii, le comunică rezultatele studierii calului descoperit de Miiko în fundul apei. Încercarea de a defini materialul din care fusese făcută această statuie — pentru stabilirea greutății sale ascensionale — dusese la rezultate cu totul neprevăzute. Sub un strat dintr-un aliaj oarecare ce acoperea suprafața sculpturii se afla aur curat. Dacă acest cal era într-adevăr turnat, însemna că avea o greutate de cel puțin 400 de tone, chiar și ținându-se seama de volumul apei dislocuite. Pentru a ridica la suprafață o asemenea matahală, trebuia să se recurgă la vase mari și să se construiască dispozitive speciale.

La întrebarea: de ce s-a dat acestui metal prețios o folosire atât de absurdă, unul dintre vârstnicii veterani ai expediției povesti o legendă pe care o găsise cândva în arhivele istorice. Era vorba de dispariția unei rezerve de aur a unei țări întregi; pe vremea aceea, aurul servea drept echivalent al valorii muncii. Niște guvernanți criminali, făcându-se vinovați de despotism și de jaf, înainte de a dispărea refugiindu-se într-o altă țară (pe vremea aceea mai existau între popoare bariere denumite granițe), au adunat întreaga rezervă de aur a statului și au turnat o statuie, pe care au ridicat-o în cea mai frecventată piață a capitalei. Nimeni n-a putut găsi aurul. Istoricul presupunea că nimeni nici n-a bănuit pe atunci prezența aurului ascuns sub stratul exterior de aliaj ieftin.

Povestirea stârni un viu interes. Aflarea unei cantități atât de importante de aur reprezenta un minunat dar făcut omenirii. Cu toate că metalul acesta galben și greu încetase de mult de a mai fi

simbolul supremei valori, era încă și acum cât se poate de necesar pentru fabricarea unor aparate electrice, a anumitor preparate medicale și, mai cu seamă, pentru producerea anamezonului.

La colțul exterior al verandei se strânseseră într-un mic cerc Veda Kong, Dar Veter, pictorul, Ciara Nandi și Evda Nal. Alături de ei se așeză timid Ren Boz, care renunțase a-l mai căuta zadarnic pe Mwen Mas, dispărut nu se știe unde.

— Ai avut dreptate când ai spus că pictura, sau mai exact arta în genere, rămâne totdeauna și inevitabil în urma avântului vertiginos al științei și al tehnicii, spuse Dar Veter.

— Nu m-ai înțeles, obiectă Kart San, arta și-a și îndreptat greșelile și a devenit conștientă de datoria ei față de omenire. A încetat să mai creeze forme monumentale deprimante, nu mai înfățișează fastul și splendoarea, ireale, întrucât reprezintă doar exteriorul lucrurilor. Rolul artei este să dezvăluie latura lăuntrică, emoțională a omului. Numai ea are puterea să dispună și să pregătească psihicul uman pentru sesizarea celor mai complexe impresii. Cine nu cunoaște minunata ușurință cu care poți percepe ceva prin intermediul muzicii, al culorilor, al formei?… Și cât de inaccesibil este sufletul când vrei să pătrunzi în el în mod brutal. Dumneavoastră, istoricii, știți mai bine decât oricine câte nefericiri au îndurat oamenii fiindcă n-au înțeles necesitatea de a dezvolta și a educa latura emoțională a psihicului.

— A existat în timpuri străvechi o perioadă când arta a tins spre forme abstracte, făcu Veda Kong.

— Ea voia să imite rațiunea, care dobândise o vădită întâietate asupra tuturor celorlalte facultăți ale omului. Dar în afara muzicii, ce ocupă un loc aparte și este, în felul ei, cât se poate de concretă, arta nu poate fi exprimată în mod abstract. A fost o cale greșită.

— Și care crezi că este calea cea bună?

— După părerea mea, arta este oglindirea luptei și a frământărilor lumii în sentimentele omenești; ea servește uneori și ca o ilustrare a vieții, aflată însă sub controlul logicii. Și tocmai această logică este frumusețea, fără de care nu-mi pot închipui nici fericirea, nici rostul vieții. Fără ea, arta degenerează rapid în artificii pretențioase, mai ales când viața și istoria sunt insuficient cunoscute…

— Eu, interveni Dar Veter, aș dori ca arta să-și ia drept țel victoria asupra lumii și transformarea ei, în loc să se mulțumească doar s-o înțeleagă.

— De acord! făcu Kart San. Cu o singură precizare: să fie o victorie nu numai asupra vieții exterioare, ci mai cu seamă asupra lumii lăuntrice a omului, asupra emoțiilor lui. Cu alte cuvinte, să-l educe ținând seama de toate contradicțiile…

Evda Nal își puse mâna-i fermă și caldă pe brațul lui Dar Veter.

— La ce vis ai renunțat astăzi?

— La unul foarte frumos…

— Oricare dintre noi, urmă pictorul, care a văzut opere antice de artă populară: filme cinematografice, înregistrări de reprezentații teatrale, expoziții de pictură, apreciază prin comparație desăvârșirea, distincția, sobrietatea spectacolelor, dansurilor și tablourilor moderne… Fără să mai vorbesc despre epocile de decadență!

— Este inteligent, dar prolix, șușoti Veda Kong.

— Unui pictor îi vine greu să exprime prin cuvinte sau formule fenomenele pe care le vede și le alege din preajmă, spuse Ciara Nandi.

Evda Nal aprobă din cap.

— Iată idealul meu, continuă Kart San: să adun și să concentrez într-o singură imagine grăunțele pure, ale minunatei autenticități de sentimente, forme și culori risipite în oameni izolați; să descopăr expresia cea mai înaltă a fiecăreia dintre rasele străvechi al căror amestec a format omenirea contemporană. Astfel „Fiica Gondvanei” reprezintă marea înfrățire a omului cu natura,

cunoașterea subconștientă a legăturii ce există între obiecte și fenomene, o complexitate de sentimente și senzații, stăpânită încă de instincte… Cât despre „Fiica lui Thetis”[88], ea întruchipează sentimente extrem de dezvoltate, de intense și infinit de variate. Contopirea cu natura e făcută aici la o treaptă diferită, pe calea emoțiilor, nu pe cea a instinctelor: este puterea lui Eros[89] — iată cum apare în ochii mei acest tablou. Marile civilizații ale antichității mediteraneene — cretană, etruscă, elenă, protoindiană — l-au crescut pe omul care numai el a fost în stare să creeze această cultură ieșită din matriarhat. Ce mare noroc s-o întâlnesc pe Ciara: în ea s-au unit din întâmplare trăsăturile caracteristice străvechilor eleno-cretani și ale popoarelor de mai târziu din India Centrală.

Veda zâmbi că presupunerea ei se dovedise a fi adevărată. Dar Veter îi șopti că și el socotea că un model mai bun pentru realizarea acelei idei s-ar fi găsit cu greu.

— Dacă voi reuși să realizez „Fiica Mediteranei”, mă voi strădui să duc la bun sfârșit și partea a treia a proiectelor mele: o femeie nordică cu păr auriu sau bălai, cu ochi limpezi și calmi. Înaltă, domoală în mișcări, cu privirea atentă, ea le seamănă vechilor femei ale rușilor, scandinavilor și englezilor. Abia după aceea voi putea trece la sinteză, creând imaginea femeii contemporane, care a luat de la cele trei străbune ale ei tot ce aveau mai bun, pentru a deveni ceea ce este astăzi.

— Dar de ce te ocupi numai de „fiice”, și nu de „fii”? zâmbi enigmatic Veda.

— Este oare necesar să explic că frumusețea este totdeauna mai desăvârșită în chipul femeii? se încruntă ușor pictorul. Mai cizelată de legile fiziologiei?…

— Când vei picta al treilea tablou al dumitale, să te uiți la Veda Kong, începu Evda Nal. Nu cred să…

Pictorul se ridică nerăbdător:

— Crezi că nu văd? Lupt împotriva mea însumi, căutând să nu mă las cucerit de această imagine, acum când sunt încă plin de cealaltă. Dar Veda…

— Ea moare de dorul muzicii, spuse aceasta, roșind ușor. Ce păcat că n-avem aici decât un pian solar, care este mut în timpul nopții!

— Funcționează prin intermediul semiconductorilor alimentați de lumina Soarelui? întrebă Ren Boz, plecându-se peste brațul fotoliului. Aș putea să-l adaptez la curenții aparatului de recepție.

— Ar dura mult? făcu bucuroasă Veda.

— Vreo oră de lucru.

— Nu merită. Peste o oră începe transmiterea veștilor pe rețeaua mondială. Am fost atât de pasionați de munca noastră, încât de două zile nimeni n-a mai deschis aparatul.

— Atunci cântă-ne ceva, Veda, o rugă Dar Veter. Kart San posedă un instrument cu coarde din Veacurile întunecate ale societății feudale.

— O ghitară, îi suflă Ciara Nandi.

— Și cine are să mă acompanieze? Adică, aș putea s-o fac eu însămi.

— Eu știu să cânt la ghitară. Și Ciara propuse să dea o fugă până la atelier, spre a lua instrumentul.

— Să mergem împreună, se oferi Frit Don.

Ciara își scutură șăgalnic neagra-i coamă. Șerlis întoarse o manetă și deplasă peretele lateral al verandei, descoperind privirii litoralul răsăritean al golfului. Frit Don înainta în salturi mari, iar Ciara îl urma alergând cu capul lăsat pe spate. La început, ea rămăsese în urmă, dar la atelier ajunseră în același timp, dispărură în intrarea lui întunecată și, peste o clipă, goneau din nou în bătaia Lunii, de-a lungul mării, întrecându-se în iuțeală. Frit Don ajunse cel dintâi pe verandă, dar Ciara sări prin deschizătură și se află înaintea lui înăuntru.

Veda făcu un gest de admirație.

— Frit Don a învins în decatlonul de primăvară!

— Iar Ciara Nandi a absolvit școala superioară de coregrafie, ambele cicluri: de dansuri antice și moderne, răspunse Kart San.

— Am urmat și noi, Veda și cu mine, școala de coregrafie, dar numai cursul inferior, spuse cu un oftat Evda Nal.

— Ca aproape toată lumea, o necăji pictorul.

Cu bărbia-i mică și îndărătnică, ținută în sus, Ciara ciupea încet strunele. Vocea înaltă a tinerei femei răsuna nostalgică, fascinantă. Intona o arie nouă adusă de curând din zona de sud, despre un vis neîmplinit. Veda i se alătură, iar vocea-i gravă deveni urzeala pe care se țesu fremătătoare melodia Ciarei. Contrastul dintre cele două cântărețe se armoniza minunat. Dar Veter își muta privirile de la una la alta, neștiind pe care dintre ele cântarea o făcea mai frumoasă: pe Veda, rezemată de pupitrul postului de radio, cu fruntea plecată de povara părului ei blond argintat de Lună, sau pe Ciara, înclinată înainte, ținându-și ghitara pe genunchii rotunzi și goi și cu fața atât de bronzată, încât pe ea albul dinților și al ochilor părea nemaipomenit de strălucitor.

Romanța se terminase. Ciara atingea acum șovăitoare corzile. Și iată-l pe Dar Veter încleștându-și fălcile: auzea tocmai cântecul care-l depărtase odinioară de Veda și care acum era și pentru ea chinuitor.

Acordurile se perindau în sacade, se fugăreau și se stingeau înainte de a se fi putut contopi. Melodia se desfășură sincopat, de parcă niște valuri, năvălind pe o plajă, s-ar fi răspândit o clipă peste nisip, pentru a se mistui îndată unul după altul în marea întunecată, fără fund. Ciara nu bănuia nimic. Glasu-i sonor evoca iubirea avântată în hăurile glaciale ale spațiilor, de la o stea la alta, încercând să afle, să ghicească unde este el, eroul pornit să exploreze Cosmosul… El nu se mai întoarce. Fie! Dar măcar de l-ar regăsi o clipă în

infinit, spre a-i veni în ajutor cu o vorbă, cu un gând bun, cu o salutare afectuoasă!

Veda tăcea. Neliniștită, Ciara se întrerupse, sări de pe locul ei, aruncă pictorului ghitara și cu un aer stânjenit se apropie de tânăra cea blondă, care stătea nemișcată.

Veda zâmbi:

— Dansează pentru mine, Ciara!

Aceasta dădu ascultător din cap, dar Frit Don protestă:

— Să lăsăm pe mai târziu dansurile, începe emisiunea!

Pe acoperișul casei apăru un telescop cu două suprafețe metalice care se întretăiau și opt emisfere pe un cerc metalic încununând întreaga construcție. În încăpere răsunară sunete puternice.

Emisiunea începu cu prezentarea unuia dintre orașele noi, în spirală, din zona locuită de nord. În urbanistică predominau actualmente două tendințe arhitectonice: orașele în formă de piramidă și acelea de tipul spiralei. Situate în mod obligator pe litoralul unei mări sau pe malul unui lac, orașele erau construite în regiunile cele mai prielnice vieții omului, unde se concentrau uzinele automate, ale căror șiraguri, alternate cu brâie de crânguri și de lunci, împrejmuiau așezările.

Acestea erau durate pe înălțimi, pentru ca nicio fațadă a edificiilor, dispuse în terase, să nu rămână lipsită de aer, soare, cer și stele. În partea din fund a clădirilor existau încăperi afectate mașinilor, depozitelor, camerelor de distribuție, atelierelor și bucătăriilor, adâncite mult în pământ. Orașele-piramidă erau lăudate pentru faptul că, deși aveau o înălțime relativ mică, asigurau o considerabilă capacitate de locuire, în timp ce orașele-spirală ajungeau până la o înălțime de peste un kilometru.

În fața membrilor expediției maritime apăru acum, strălucind în lumina soarelui, o spirală strânsă, cu pereți opalescenți din mase plastice, cu muchiile ca de porțelan ale carcaselor din piatră

topită cu armături din metal polisat. Volutele acestei spirale se ridicau de la periferie spre centru. Grupurile de edificii erau despărțite între ele prin adânci firide verticale. Punți ușoare, balcoane și grădini erau suspendate la înălțimi amețitoare. Coloanele scânteietoare ale contraforturilor coborau spre temelie, unde, printre mii de arcade, se întindeau scări cu trepte largi, ducând spre parcuri în terasă, care porneau radial spre prima centură de crânguri umbroase. Străzile erau și ele arcuite, urmând linia spiralei; acelea situate în exterior erau suspendate, iar cele interioare erau protejate de planșee de cristal. Pe străzi nu vedeai niciun fel de vehicule: neîntreruptele benzi transportoare erau camuflate în firide longitudinale.

Pretutindeni forfoteau oameni veseli ori gravi; unii se plimbau pe sub arcade, alții se retrăgeau printre colonade, în pasajele scărilor, în grădinile suspendate de pe acoperișurile teraselor…

Imaginea acestui mare oraș nu dură însă mult: curând începu emisiunea vorbită.

— Continuăm discutarea proiectului prezentat de Academia Radiațiilor Dirijate în legătură cu înlocuirea alfabetului linear cu înregistrări electronice, spuse un om care apăruse pe ecran. Proiectul n-a fost întâmpinat cu o aprobare unanimă. Principala obiecție o constituie complexitatea aparatelor de citire. Cartea va înceta de a mai fi pentru om prietenul care-l însoțește. Probabil că, în ciuda avantajelor sale aparente, proiectul va fi respins.

— Dezbaterile au durat mult, observă Ren Boz.

— Contradicția e flagrantă, declară Dar Veter. Pe de o parte simplitatea ademenitoare a înregistrării, pe de altă parte, dificultatea citirii.

Omul de pe ecran urmă:

— Se confirmă informația primită ieri: a 37-a expediție astrală a trimis comunicări. Sunt pe cale de a se întoarce…

Dar Veter încremeni, buimăcit de violența conflictului său interior. Cu coada ochiului o văzu pe Veda Kong, cu ochii mari deschiși, sculându-se încet în picioare. Auzul dintr-o dată atent al lui Dar Veter prinse respirația ei întretăiată.

— … dinspre pătratul 401. Nava a ieșit adineauri din câmpul minus[90], la o sutime de parsec de orbita lui Neptun. Întoarcerea expediției a întârziat din cauza întâlnirii lor cu un astru negru. N-au avut pierderi de oameni. Viteza navei, încheie crainicul, este aproximativ de 5/6 din unitatea absolută. Expediția este așteptată peste 11 zile la stațiunea Triton! Vom da mai târziu un comunicat în legătură cu importantele lor descoperiri!

Transmisiunea continuă. Nimeni însă nu mai asculta celelalte știri. O înconjurară cu toții pe Veda, felicitând-o călduros.

Ea zâmbea cu obrajii aprinși și cu o neliniște grea în fundul ochilor. Dar Veter se apropie și el. Veda simți strângerea fermă a mâinii lui, atât de scumpă și de necesară acum, îi întâlni privirea deschisă. N-o mai privise demult astfel; cunoștea nuanța de bărbătească tristețe din vechea-i atitudine față de ea. Și știa prea bine că pe fața ei Dar Veter citește și altceva, nu numai bucurie…

Dar Veter îi dădu încet drumul mâinii, îi zâmbi în felul său inimitabil de senin, și se depărtă. Ceilalți discutau cu însuflețire informația primită. Veda rămase în mijlocul lor, urmărindu-l pe furiș pe Dar Veter. Văzu pe Evda Nal apropiindu-se de el. Peste o clipă li se alătură și Ren Boz.

— Trebuie să-l căutăm pe Mwen Mas. Nu știe încă nimic, strigă deodată Dar Veter. Vino cu mine, Evda! Vii și dumneata, Ren?

— Vă însoțesc și eu, făcu apropiindu-se de ei Ciara Nandi. Mă primiți?

Porniră în direcția din care venea clipocitul lin al undelor. Dar Veter se opri o clipă, oferindu-și

fruntea adierii răcoroase și suspină adânc. Se întoarse și prinse privirea cercetătoare a Evdei Nal.

— Plec fără să mă mai întorc în casă, răspunse el la întrebarea ei fără cuvinte.

Evda îl luă de braț. Un timp umblară cu toții în tăcere.

— M-am întrebat dacă este bine să procedezi astfel, spuse în șoaptă Evda, dar probabil că ai dreptate. Dacă Veda…

Evda tăcu. Dar Veter îi strânse mâna cu un gest de înțelegere și o lipi de obrazul său. În urma lor venea Ren Boz. Acesta căuta să păstreze o distanță respectuoasă de Ciara, care unduia alături și avea în ochi scântei ironice. Evda râse încet și deodată îi întinse fizicianului mâna ei liberă. Ren Boz o prinse cu un gest sălbatic ce părea comic la omul acesta atât de sfios.

— Unde să-l căutăm pe prietenul dumitale? întrebă Ciara, oprindu-se chiar la marginea apei. Uitându-se atent în jurul său, Dar Veter distinse în lumina vie a Lunii urmele precise ale unor picioare pe fâșia de nisip umed. Erau atât de regulat spațiate și de simetrice, încât păreau imprimate cu o mașină.

— S-a îndreptat într-acolo, spuse Dar Veter arătând în direcția unor stânci mari.

— Da, sunt urmele lui, confirmă Evda.

— De unde știți? întrebă Ciara neîncrezătoare.

— Observă, te rog, regularitatea pasului. Astfel umblau vânătorii primitivi, sau îndepărtații lor urmași. Și mi se pare că, oricât ar fi de savant, Mwen este mai aproape de natură decât noi… Poate și dumneata, Ciara? se întoarse Evda spre tânăra fată, rămasă pe gânduri.

— Eu? A, nu! Și deodată strigă, întinzându-și brațul: Iată-l!

Pe un bolovan din apropiere apăru silueta uriașă a lui Mwen Mas; trupul său strălucea în razele Lunii ca o statuie de marmură neagră. Gesticula

energic, de parcă ar fi amenințat pe cineva. Mușchii vânjoși i se umflau sub pielea lucitoare.

— Seamănă cu un geniu al nopții din basmele pentru copii! șopti emoționată Ciara.

Zărindu-i, africanul sări jos de pe stâncă și peste câteva clipe apăru în fața lor, îmbrăcat. Dar Veter îi povesti pe scurt cele întâmplate și Mwen Mas își exprimă dorința s-o vadă neîntârziat pe Veda Kong.

— Du-te acolo împreună cu Ciara, spuse Evda. Noi mai rămânem puțin aici…

Dar Veter făcu un gest de bun rămas și pe fața africanului se oglindi o adâncă înțelegere. Un impuls subit îl făcu să murmure cuvinte de adio de mult uitate. Mișcat și gânditor, Dar Veter se îndepărtă însoțit de Evda, care tăcea și ea. Ren Boz avu o clipă de șovăire, apoi se luă după Mwen Mas și Ciara Nandi.

Dar Veter și Evda ajunseră la promontoriul care despărțea golful de largul mării. De aici se vedeau deslușit luminile de balizaj care încadrau marile plute circulare ale expediției maritime.

Dar Veter împinse de pe nisipul plajei o barcă străvezie și rămase o clipă în picioare la marginea apei în fața Evdei, și mai masiv, mai puternic decât Mwen Mas. Evda se ridică pe vârfuri și-și sărută prietenul.

— O să fiu alături de Veda, Veter, îi făgădui ea, parcă răspunzând gândului său. Ne întoarcem împreună în zona noastră și așteptăm acolo sosirea lor. Să ne dai de știre după ce te vei fi instalat. Voi fi bucuroasă oricând să-ți fiu de folos… Evda petrecu îndelung cu privirea luntrea ce luneca pe apa argintată…

Dar Veter ajunse cu barca la pluta a doua, unde mai lucrau încă mecanicii grăbiți să termine instalarea celor din urmă acumulatoare. La rugămintea lui Dar Veter, aprinseră în triunghi trei lumini verzi.

Peste un ceas și jumătate cea dintâi spironavă care trecu pe acolo se opri deasupra plutei. Dar Veter intră în ascensorul coborât, se arătă o clipă sub pântecul luminat al navei și dispăru prin trapă. A doua zi dimineața ajunse la locuința lui permanentă, pe care încă n-apucase s-o schimbe, nu departe de Observatorul Consiliului. Deschise robinetele de purjare ale celor două odăi și după câteva clipe tot praful adunat aici dispăru cu desăvârșire. Scoțându-și din perete patul și acordând încăperea pe miresmele și clipocitul mării cu care se învățase în ultima vreme, adormi adânc.

La deșteptare avu senzația unei mari pierderi. Veda era departe și va rămâne departe de el, până când… dar el trebuia să-i vină în ajutor, nu să complice și mai mult lucrurile!

O coloană rotitoare de apă răcoroasă, electrizată se prăbuși deasupra lui în baie. Rămase sub ea până simți că e aproape să înghețe. Răcorit, se apropie de T.V.F., deschise ușițele lui de cristal și chemă cea mai apropiată stațiune de distribuire a muncii. Pe ecran apăru fața unui tânăr. Acesta îl recunoscu pe Dar Veter și-l salută cu o umbră de respect, semn de rafinată politețe.

— Aș vrea să mi se dea o ocupație dificilă și de lungă durată, spuse Dar Veter. Ceva care cere o muncă fizică: să zicem la exploatările miniere antarctice.

— Acolo toate posturile sunt ocupate. (În glasul celui care vorbea se simțea regretul.) Aceeași situație și la exploatările miniere de pe Venus, Marte, chiar și pe Mercur. Știți și dumneavoastră că tineretul se îndreaptă mai cu seamă acolo unde este munca mai grea…

— Da, dar nu mă mai pot lăuda că fac parte din această categorie… Ce aveți acum disponibil? Îmi trebuie o ocupație acum, îndată.

— Avem ceva la minele de diamante din Siberia Centrală, spuse încet omul de pe ecran, uitându-se

pe un tabel pe care Dar Veter nu-l vedea. Aceasta, în cazul că vă interesează exploatările miniere. Mai avem câteva posturi și la uzinele plutitoare de alimente din mijlocul oceanelor, la stațiunea de pompare solară din Tibet, dar asta-i ceva ușor. Mai avem și alte posturi, însă niciunul nu-i prea greu.

Dar Veter mulțumi informatorului și-l rugă să-i lase un timp de gândire, rezervându-i deocamdată minele de diamante.

Debranșând stațiunea de distribuire a muncii, stabili legătura cu Casa Siberiei, un mare centru de informație geografică pentru acest ținut. Stereoteleviziofonul său fu conectat cu o mașină de memorizat pentru înregistrări recente și prin fața lui Dar Veter începură să treacă încet nemărginite păduri. Străvechea taiga cu foioasele ei, rărită și mlăștinoasă, cu solul ei veșnic înghețat, dispăruse, cedând locul giganților pădurii: cedrului siberian și sequoiei americane, a căror specie fusese odinioară amenințată cu dispariția. Uriașele trunchiuri roșii se înălțau ca o splendidă împrejmuire circulară în jurul unor dealuri cu căciuli de beton. De sub acestea se târau afară țevi de oțel cu un diametru de 10 metri ducând peste cumpene de apă spre cele mai apropiate râuri, pe care le absorbeau pe de-a-ntregul prin gurile larg căscate ale sorburilor. Pompele electrice vuiau surd, cu o fantastică putere. Sute de mii de metri cubi de apă curgeau spre adâncurile craterelor pe care le săpaseră și în care se aflau zăcăminte de diamante. Învârtejindu-se cu vuiet, spălau rocile, fărâmițându-le, și se revărsau din nou, lăsând tone de diamante în cascadele camerelor de spălare. În încăperi lungi scăldate în lumină, în fața cadranelor mișcătoare ale mașinilor de sortat, ședeau mai mulți oameni. Nestematele strălucitoare se scurgeau în torente de grăunțe mărunte prin orificiile calibrate ale lăzilor de recepție. Operatorii stațiunilor de pompare erau tot timpul cu ochii pe indicatoarele mașinilor care

calculau necontenit rezistența variabilă a rocilor, presiunea și debitul apei, adâncirea abatajului și debleierea particulelor solide. Dar Veter își zise că peisajul voios al pădurilor scăldate în soare nu se potrivea cu starea lui de spirit. Întrerupse deci legătura cu Casa Siberiei. Deîndată se auzi semnalul de chemare și pe ecran apăru din nou figura informatorului de la stațiunea de distribuire a muncii.

— Voiam să revin cu o precizare. Chiar adineauri am primit o cerere: s-a eliberat un post la exploatările submarine de titan de pe litoralul de vest al Americii de Sud. Este postul cel mai greu din câte avem la dispoziție astăzi… Dar trebuie să vă prezentați acolo cât mai urgent.

Dar Veter se alarmă:

— N-o să am timpul să trec probele psihofizice la cea mai apropiată stațiune A.P.M.[91]

— N-aveți nevoie de ele; probele anuale pe care le-ați trecut în vechea dumneavoastră muncă sunt îndestulătoare.

— Trimiteți comunicarea și dați-mi coordonatele! răspunse Dar Veter fără să mai stea pe gânduri.

— Ramura vestică a Căii Spirale, a 17-a ramificație sudică, stațiunea 6L punctul KM40. Îi previn îndată.

Figura cea gravă de pe ecran dispăru. Dar Veter adună toate obiectele mărunte ce-i aparțineau personal, așeză într-o casetă filmele cu imaginile și glasurile celor ce-i erau dragi și cu cele mai însemnate înregistrări ale propriilor sale gânduri. Scoase din perete o reproducere cromatoreflexă[92] a unui vechi tablou rusesc, apoi luă de pe masă o statuetă de bronz a actriței Bello Gal, care semăna oarecum cu Veda Kong. Toate acestea, împreună cu câteva obiecte de îmbrăcăminte încăpură ușor într-o lădiță de aluminiu, pe al cărei capac se vedea o combinație de cifre și semne lineare în relief. Dar Veter

compuse din aceste simboluri coordonatele ce i-au fost comunicate, deschise o trapă din perete și împinse înăuntru lădița. Aceasta dispăru într-o clipă, dusă de o bandă fără sfârșit. Dar Veter își inspectă apoi încăperile. De mai multe veacuri, pe planetă nu mai existau oameni însărcinați în mod special cu întreținerea locuințelor. Aceste funcții erau îndeplinite de locatarii înșiși, ceea ce pretindea din partea lor o grijă și o disciplină desăvârșită, precum și o judicioasă amenajare a imobilelor și localurilor, automatizarea ventilației și a curățirii.

Inspecția odată terminată, Dar Veter întoarse în jos maneta din fața ușii, semnalând astfel stațiunii de repartiție a spațiului locativ că încăperile ocupate până acum de el au devenit vacante. Ieși în stradă. Galeria exterioară cu geamuri albe mate se încălzise la Soare, dar pe acoperișul plat bătea ca întotdeauna o briză marină răcoroasă. Punți ușoare de pietoni, legând între ele la mare înălțime clădirile grilajate, păreau că plutesc în văzduh, îmbiindu-te la plimbare. Dar Veter însă știa că nu-și mai aparține. Cu ajutorul tubului de coborâre automată ajunse la calea ferată electromagnetică subterană, de unde un mic vagon îl duse spre stația Căii Spirale. Dar Veter nu se îndreptă spre nord, spre Strâmtoarea Bering, pe unde trecea arcul de joncțiune cu Ramura vestică. Pe acest itinerar, călătoria spre America de Sud dura aproximativ 4 zile și 4 nopți — mai ales când era vorba să ajungă atât de departe în sud — până la ramificația a 17-a. În zonele locuite de nord și de sud circulau mari spironave de marfă care făceau ocolul planetei, traversând oceanele și uneau pe drumul cel mai scurt diferitele ramuri ale Căii Spirale. Dar Veter porni pe Ramura centrală până la zona locuită de sud, cu nădejdea să-l convingă pe șeful transporturilor aeriene că reprezintă „un colet expres”. În afara faptului că își scurta drumul până la o durată de treizeci de ore, Dar Veter putea astfel

și să se întâlnească cu fiul lui Grom Orm, președintele Consiliului Astronautic, care-l alesese drept mentor.

Băiatul creștea și anul viitor urma să pășească la îndeplinirea celor 12 isprăvi ale lui Hercule. Între timp lucra la Serviciul de supraveghere prin mlaștinile Africii de Vest.

Cine dintre tineri n-ar vrea să facă parte din Serviciul de supraveghere, să urmărească apariția balenelor în ocean, a insectelor dăunătoare, a vampirilor și a reptilelor în mlaștinile tropicale, a microbilor purtători de boli în zonele locuite, a epizootiilor și a incendiilor în zonele de stepă și de pădure, dezvăluind și nimicind rămășițele impure și nefaste ale trecutului, ce apăreau în chip misterios, când și când, în locurile mai izolate ale planetei? Lupta cu formele nocive ale vieții nu înceta niciodată. Diferitelor mijloace de nimicire, microorganismele, insectele și miceliile le răspundeau cu ivirea unor noi forme și specii rezistente la cele mai temute preparate chimice. Abia în Era Unirii Mondiale oamenii au învățat să folosească judicios puternicele antibiotice, evitând urmările primejdioase.

„Dacă Dis Ken a fost numit în Serviciul de supraveghere prin mlaștini, își zise Dar Veter, înseamnă că de tânăr devine un muncitor de nădejde”.

Ca toți copiii din Era Marelui Cerc, fiul lui Grom Orm fusese educat departe de casa părintească, la un colegiu de pe malul mării în zona nordică. Tot acolo și-a trecut și primele probe la stațiunea Academiei de Psihofiziologie a Muncii.

Încredințându-se tinerilor o muncă, se ținea întotdeauna seama de particularitățile psihologice ale vârstei: exaltarea, puternicul sentiment al răspunderii, egocentrismul juvenil.

Vagonul uriaș înainta în goană, însă lin și fără zgomot. Dar Veter se sui la etajul de sus, cu

acoperiș străveziu. Departe, în jos și pe marginile drumului, se perindau clădiri, canaluri, păduri și piscuri muntoase. În soare străluciră orbitor cupolele transparente de sticlă selenară ale uzinelor automate înșirate ca o cingătoare îngustă de la hotarul dintre zona agricolă și cea păduroasă. Prin pereții clădirilor de cristal se vedeau deslușit contururile precise și sobre ale unor mașini colosale.

Trecură prin fața monumentului lui Djinn Kad, care a elaborat o metodă de fabricație ieftină a zahărului artificial, apoi arcul drumului începu să străbată pădurile zonei agricole tropicale. Perdele de copaci cu nuanțe felurite de frunziș ori scoarță, de forme și înălțimi diferite, se pierdeau în zări depărtate. Pe drumurile înguste și netede ce despărțeau uriașele masive de verdeață se târau încet mașinile de recoltat, de polenizat și de control; nenumărate fire se încrucișau într-o rețea scânteietoare. Odinioară, simbolul belșugului era holda aurie de grâu. Dar, începând cu Era Unirii Mondiale, oamenii și-au dat seama de dezavantajul economic al culturilor anuale; deplasarea întregii agriculturi în zona tropicală scuti umanitatea să semene și să îngrijească în fiecare an, cu prețul atâtor eforturi, plantele erbacee și arbuști. Cu sute de ani înainte de Era Marelui Cerc, copacii — vegetale vivace, care epuizau mai puțin solul și erau mai rezistente la intemperii — deveniseră principalele plante agricole.

Se cultivau astfel arbori de pâine, arbori fructiferi și nuci, cu mii de soiuri de roade bogate în albumine, dând câte un chintal de masă nutritivă de tulpină. Imense livezi de pomi fructiferi, a căror suprafață măsura sute de milioane de hectare, încingeau planeta cu două brâie — o adevărată cingătoare a lui Ceres, mitologica zeiță a fecundității. În interior se găsea zona ecuatorială păduroasă, ocean de păduri umede, care furnizau planetei lemn alb, negru, violet, roz, auriu, cenușiu

cu reflexe mătăsoase, dur ca fildeșul sau moale ca miezul mărului, greu ca piatra sau ușor ca pluta. Se obțineau aici zeci de varietăți de rășini, mai ieftine decât cele sintetice și posedând prețioase însușiri tehnice sau medicinale.

Vârfurile uriașelor păduri ajungeau până la nivelul Căii Spirale; de o parte și de alta se auzea foșnind un ocean verde. În adâncurile lui întunecate se ascundeau case pe stâlpi metalici înalți, așezate în mijlocul unor poieni plăcute, ca și mașini monstruoase amintind ca formă niște păianjeni, în stare să transforme această junglă, din trunchiuri înalte de 80 de metri, de o grosime și o tărie de necrezut, în stive ascultătoare de bârne și scânduri.

În stânga se arătară cupolele celebrilor munți de la ecuator. Pe Kenya, unul dintre ei, se afla o instalație de legătură a Marelui Cerc. Marea de păduri se retrăsese mai departe, spre răsărit, făcând loc unui podiș pietros. De o parte și de cealaltă a drumului se înălțau albastre clădiri cubice. Trenul se opri și Dar Veter coborî la gara Ecuator, al cărei vast peron era pavat cu sticlă verde. Alături de pasarela care părea că se avântă în zbor pe deasupra coroanelor cenușii și turtite ale cedrilor din Atlas se înălța o piramidă din aplit[93] alb ca porțelanul, adus de pe malurile râului Lualaba. Pe vârful ei trunchiat era așezată o statuie ce înfățișa un om în salopetă de lucru din Era Lumii Dezunite. În mâna dreaptă ținea un ciocan, cu stânga ridica deasupra capului, spre cerul palid al zonei ecuatoriale, un glob strălucitor cu patru antene emițătoare. Era monumentul durat în cinstea constructorilor celor dintâi sateliți artificiali ai Pământului, care înfăptuiseră minuni de ingeniozitate, muncă și îndrăzneală. Întreaga atitudine a omului, ușor lăsat pe spate și proiectând parcă spre cer sfera din mână, exprima sforțarea înaripată. Această putere părea să-i vină de la

grupul oamenilor ciudat înveșmântați care înconjurau soclul.

Dar Veter privea întotdeauna cu o vie emoție chipurile dăltuite pe acest monument, știa că oamenii ce făuriseră primii sateliți artificiali și se avântaseră în spațiile siderale fuseseră ruși, adică fii ai aceluiași admirabil popor din care se trăgea el însuși și care făcuse primii pași atât în edificarea noii societăți, cât și în cucerirea Cosmosului.

Și de această dată el se îndreptă spre monument pentru ca, privind chipurile eroilor de odinioară, să-i compare cu contemporanii săi. Din umbra ramurilor argintii și stufoase ale leucodendronilor[94] ce încadrau această piramidă, căreia razele răsfrânte ale Soarelui îi dădeau o strălucire orbitoare, se arătară două siluete zvelte. Se opriră o clipă în loc, apoi unul dintre tineri se repezi spre Dar Veter. Acesta cuprinse cu o mână umerii lui musculoși și cercetă pe furiș familiarele trăsături ale chipului său energic: nasul mare, bărbia lată, conturul buzelor neașteptat de vesel și atât de nepotrivit cu expresia severă a ochilor de oțel de sub sprâncenele îmbinate.

Dar Veter privi mulțumit pe fiul celebrului Grom Orm, constructorul bazei de pe sistemul planetar al Centaurului și șeful Consiliului Astronautic, ales pentru a cincea oară în această funcție. Grom Orm avea pe puțin o sută treizeci de ani, de trei ori mai mult decât Dar Veter.

Dis Ken își chemă tovarășul, un tânăr brun.

— Prietenul meu cel mai bun, Tor An, fiul compozitorului Zig Zor. Lucrăm împreună în mlaștini, urmă Dis. Vrem să ne trecem împreună probele și apoi să lucrăm tot laolaltă.

— Te mai pasionează și acum cibernetica ereditățiii[95]? întrebă Dar Veter.

— Sigur că da! Tor m-a făcut să mă pasionez și mai mult de această problemă. Este muzicant, ca și tatăl său. El și prietena lui visează să lucreze în domeniul în care muzica contribuie la înțelegerea dezvoltării biologice, adică să studieze simfonia structurii organice.

— Vorbești cam neclar, remarcă Dar Veter, încruntându-se.

— Nu știu încă să vă explic, bâigui încurcat Dis, poate că Tor va ști să exprime mai bine acest lucru.

Tânărul celălalt roși, însă nu-și plecă ochii sub privirea cercetătoare a lui Dar Veter.

— Dis vorbește despre cibernetica ritmurilor ereditare[96]. Se știe că un organism ieșit din celula maternă capătă o suprastructură din acorduri de legături moleculare. Spirala geamănă originară se dezvoltă într-un plan analog desfășurării unei simfonii muzicale. Cu alte cuvinte, construirea unui organism din celule vii se desfășoară după un program muzical.

— Ia te uită! se miră exagerat Dar Veter. Dar atunci veți reduce întreaga evoluție a materiei organice și anorganice la un soi de simfonie gigantică?

— Al cărei plan și ritm lăuntric sunt determinate de legile fizice fundamentale. Trebuie doar să lămurim, să înțelegem cum este întocmit programul și de unde provine informarea acestui mecanism cibernetico-muzical, întări Tor An cu siguranța de neclintit a tinereții.

— Cine spune asta?

— Tatăl meu, Zig Zor. Și-a publicat de curând cea de a 13-a simfonie cosmică în Fa minor, de

tonalitate cromatică, 4,750 MU.

— Am s-o ascult neapărat! Îmi place culoarea albastră. Dar deocamdată să ne gândim la ceea ce vă așteaptă în viitorul cel mai apropiat, la isprăvile lui Hercule, pe care urmează să le îndepliniți. Cunoașteți subiectele?

— Numai primele șase.

— Bineînțeles, celelalte șase sunt fixate după îndeplinirea precedentelor, își aminti Dar Veter. Și care sunt aceste șase probe?

— Să curățăm și să facem accesibil pentru vizitatori nivelul inferior al peșterii Kon-i-Gut din Asia Centrală, începu Tor An.

— Să construim un drum spre lacul Mental, străbătând creasta ascuțită a lanțului de munți, urmă Dis Ken, să refacem o veche și întinsă livadă de arbori de pâine din Argentina, să lămurim cauzele apariției unor caracatițe uriașe în regiunea recentei ridicări de teren de lângă Trinidad…

— Și să le nimicim!

— Toate acestea fac cinci. Și care-i a șasea probă?

Cei doi tineri se codiră.

— S-a descoperit că avem amândoi oarecari aptitudini muzicale, spuse roșind Dis Ken, și am fost însărcinați să ne documentăm cu privire la străvechile dansuri de pe insula Bali, spre a le reconstitui muzica și coregrafia.

— Cu alte cuvinte să alegeți dansatoare și să creați un ansamblu? precizează Dar Veter râzând.

— Da, recunoscu Tor An, cu ochii-n pământ.

— Nu-i rău! Dar proba aceasta constituie o acțiune colectivă, ca de altfel construirea drumului spre lac, nu-i așa?

— O, avem o echipă excelentă. Numai că și ei ar dori să le fiți mentor. Ar fi grozav!

Dar Veter se îndoi de aptitudinile lui în ceea ce privește cea de a șasea probă. Dar băieții îl asigurară, bucuroși și entuziaști, că Zig Zor „în

persoană” le făgăduise să-i îndrume în această direcție.

— Peste un an și patru luni o să-mi găsesc o ocupație în Asia Centrală, spuse Dar Veter, privind cu plăcere figurile lor tinerești luminate de bucurie.

— Ce bine că nu mai sunteți directorul stațiunilor! exclamă fiul lui Grom Orm. Nici n-am visat vreodată să am un asemenea mentor! Și deodată roși atât de tare, încât fruntea i se broboni de sudoare. Tor clătină din cap a mustrare.

Dar Veter se grăbi să-i vină în ajutor lui Dis Ken, rușinat de scăparea lui.

— Aveți la dispoziție mult timp?

— O, nu! Ne-au dat liber numai trei ore. Am adus aici un bolnav de friguri de la stațiunea noastră din mlaștini.

— Frigurile n-au fost încă lichidate?! Și eu care credeam…

— Cazurile sunt foarte rare și apar numai în mlaștini, se grăbi să-l liniștească Dis. Tocmai asta supraveghem și noi.

— Mai avem la dispoziție două ceasuri. Mergem în oraș? Probabil că vreți să vedeți Casa Noului?

— Nu! Am prefera… să ne răspundeți la unele întrebări. Ne-am pregătit și este atât de important pentru alegerea drumului pe care vom merge…

Dar Veter consimți și tustrei se îndreptară spre o încăpere a Casei de oaspeți, cu aerul împrospătat de o adiere marină artificială.

Două ore mai târziu, un alt vagon îl purtă mai departe pe Dar Veter, care ațipise, obosit, pe canapea. Nu se trezi decât în clipa opririi într-un orășel al chimiștilor. Deasupra unei mine de cărbuni se înălța o imensă clădire din sticlă în forma unei stele cu zece colțuri. Cărbunele extras acolo era prelucrat, transformat în medicamente, vitamine, hormoni, mătase și blănuri artificiale. Din deșeuri se fabrica zahăr. Într-una dintre

ramurile stelei, din cărbune se extrăgeau metale rare: germaniu și vanadiu. Câte comori nu erau închise în acest minereu negru!

Un vechi coleg al lui Dar Veter, care lucra acolo în calitate de chimist, veni să-l vadă la gară. Au fost o dată la o stațiune indoneziană de mașini pentru recoltat fructe tropicale trei mecanici tineri și veseli… Astăzi, unul dintre ei era chimist și conducea un mare laborator de uzină, al doilea a rămas pomicultor și a inventat o metodă ingenioasă de polenizare; al treilea — era el, Dar Veter — revenea la Pământ, în înseși măruntaiele lui. Cei doi prieteni abia dacă au stat împreună vreo zece minute, dar acest contact direct era oricum cu mult mai plăcut decât întâlnirile pe ecranul televiziofonului.

Restul călătoriei a durat puțin. Șeful liniei aeriene latitudinale, manifestând acea bunăvoință caracteristică oamenilor din Era Marelui Cerc, se lăsă îndată convins. Dar Veter străbătu în zbor oceanul și ajunse pe Ramura vestică a Căii Spirale, la sud de a 17-a ramificație, la capătul căreia se îmbarcă pe un glisor, ce-l aduse la exploatarea de titan, aflată pe litoral.

Povârnișurile unor munți înalți coborau de-a dreptul pe mal. La poalele lor veneau în trepte terase din piatră albă, susținând stratul de sol cu rânduri de pini sudici și vidringtonii[97], care alternau în alei paralele, cu cetina lor când arămie, când de un verde albăstrui. Mai sus, stânci golașe, aride, căscau defileuri întunecate, pe fundul cărora se prăvăleau mici cascade, risipite imediat în pulbere de apă. Pe terase se înșirau rare căsuțe portocalii sau orbitor de galbene, cu acoperișuri albastre-cenușii.

De la liziera unui povârniș continental, prăbușit în ocean la adâncime de 1 km, pornea adânc spre larg un banc artificial de nisip. La capătul acestuia se afla un turn alb, de care se spărgeau valurile turbate. De sub turn cobora perpendicular o uriașă

galerie de mină, ca un tub foarte gros de ciment, ce putea să reziste presiunii adâncurilor. Tubul acesta se afunda într-un munte submarin, compus din rutil — oxid de titan — aproape pur. Toate procesele de prelucrare a minereului se desfășurau acolo jos, sub apă și munți. La suprafață nu se ridicau decât lingourile mari de titan pur și un puhoi de apă saturată de reziduuri minerale, care se revărsa departe în jurul turnului. Valurile acestea galbene și tulburi legănară glisorul în fața cheiului din partea de sud a turnului. Prinzând un moment prielnic, Dar Veter sări pe platforma udă de stropi și sui pe o galerie împrejmuită, unde cei câțiva oameni, care nu erau de serviciu, se adunaseră ca să-l întâmpine pe noul lor tovarăș de lucru. Cei care activau la această exploatare, socotită de Dar Veter cu totul izolată de restul lumii, erau departe de a fi pustnicii mohorâți pe care el se așteptase să-i întâlnească aici, influențat fiind de propria-i stare sufletească. Dimpotrivă, în jurul său văzu figuri vesele, doar puțin cam obosite din cauza muncii încordate. Cinci bărbați și trei femei; aici exista și personal feminin…

Trecură zece zile până când Dar Veter reuși a se deprinde cu noua sa activitate.

Exploatarea avea o rețea energetică proprie: în vechile mine de pe continent se ascundeau generatoare de energie nucleară de tip E — sau, cum era numit odinioară, de al doilea tip — care nu produceau radiații reziduale dure și erau deci mai adecvate pentru instalațiile locale.

Un sistem foarte complex de mașini se deplasa în măruntaiele muntelui submarin, scobind roca fărâmicioasă de culoare cafenie-roșcată. Sectorul cel mai dificil era la etajul de jos al agregatului, unde extracția și sfărâmarea rocii se făcea automat. Acolo veneau semnalele postului central, situat sus, și care asigura supravegherea generală a dispozitivelor de tăiere și a concasoarelor, controlul variațiilor de duritate și de plasticitate a

minereului, verificarea instalațiilor de flotație. Viteza extracției și a sfărâmării depindea de conținutul de metal al minereului. Or, din pricina faptului că spațiul protejat împotriva mării era prea strimt, complexa muncă de reglare nu putea fi încredințată în întregime mașinilor cibernetice.

Dar Veter se oferi să lucreze ca mecanic la supravegherea, controlul și acordarea agregatului de jos. Începură gărzile zilnice în încăperi semiobscure, ticsite de cadrane, în care pompele instalației de condiționare nu reușeau să biruie căldura apăsătoare, sporită încă de presiunea înaltă datorită inevitabilei infiltrații de aer comprimat.

Dar Veter și tânărul său ajutor, ieșind la suprafață, rămâneau un timp lângă balustradă, respirând aerul proaspăt, apoi se duceau să facă baie, mâncau și se retrăgeau fiecare în odaia sa, într-una din căsuțele de sus. Dar Veter încerca să-și reia studiile în domeniul nou al matematicii cohleare. I se părea că uitase de vechiul său contact cu Cosmosul. Ca toți ceilalți care lucrau la mina de titan, petrecea cu satisfacție fiecare plută nouă cu lingourile de titan frumos așezate pe ea. După reducerea fronturilor polare, furtunile de pe planetă se domoliseră considerabil, astfel încât o mare parte a traficului maritim era efectuat cu ajutorul unor plute remorcate sau autopropulsate. La un moment dat, efectivul de colaboratori ai exploatării fu schimbat; Dar Veter însă, ca și alți doi entuziaști ai extracției miniere, își prelungi termenul de muncă.

Totuși nimic nu este veșnic în această lume schimbătoare. Și iată că lucrările au fost oprite pentru repararea agregatului de extracție și sfărâmare. Pentru prima oară, Dar Veter pătrunse în abataj dincolo de scutul de protecție, unde doar un scafandru special îi îngăduia să înfrunte căldura, presiunea ridicată și gazele toxice care țâșneau pe neașteptate din crăpături. În lumina orbitoare, pereții bruni de rutil aveau străluciri de

diamant, și aruncau reflexe roșii asemenea unor ochi cu scânteieri furibunde, pitiți în rocă. În abataj domnea o liniște uimitoare. Întâia dată după luni și luni de muncă, perforatorul electro-hidraulic și enormele discuri emițătoare de unde ultrascurte înțepeniseră. Dedesubtul lor, geofizicienii care tocmai sosiseră se agitau, instalându-și aparatele: trebuiau să se folosească de acest prilej spre a controla contururile zăcămintelor.

Sus, la suprafața Pământului, era o toamnă meridională, caldă și liniștită. Dar Veter se duse în munți și simți cu o deosebită ascuțime măreția neînsufleților mase de piatră, înălțate aici de mii de ani, între mare și cer. Ierburile uscate foșneau, de jos abia dacă se mai auzea clipocitul valurilor. Trupul trudit cerea odihnă. Mintea înregistra însă cu aviditate impresiile lumii, care părea nouă și proaspătă după această lungă și anevoioasă muncă în subteran.

Fostul director al stațiunilor exterioare trase în piept mireasma stâncilor încălzite și a ierburilor de pustiu, și în suflet îi crescu certitudinea că înainte i se deschideau perspective cu atât mai largi, cu cât el însuși va fi mai bun și mai puternic.

Își aminti de o veche zicală:

„*Cine seamănă-o faptă, culege-un obicei.*

Cine seamănă un obicei, culege o fire.

Cine seamănă o fire, culege-un destin”.

Da, lupta cea mai mare și cea mai grea pe care o are de dat omul este lupta împotriva egoismului! Și trebuie să lupte împotriva lui nu cu ajutorul unor maxime sentimentale și al unei morale frumoase, dar neputincioase, ci prin înțelegerea dialectică a faptului că egoismul nu este un produs al forțelor răului, ci este instinctul de autoconservare al omului primitiv, care a jucat un mare rol în viața lui sălbatică. Iată de ce egoismul este mai pronunțat și mai greu de învins la personalități mai puternice. Dar victoria asupra lui este o necesitate, poate chiar necesitatea cea mai imperioasă a

societății contemporane. Tocmai de aceea se și acordă atâtea eforturi și atâta timp educației omului, se studiază cu atâta grijă structura eredității fiecărui om. Din marele amestec de rase și popoare care a creat familia unită a omenirii de pe planetă apar deodată, de undeva din străfundurile eredității, anumite trăsături de caracter aparținând strămoșilor depărtați. Uneori psihicul suferă devieri uimitoare, ca pe vremurile pline de mari calamități din Era Lumii Dezunite, când oamenii, nepricepându-se să folosească cu prudență radiațiile, provocau nefaste schimbări eredității a numeroși semeni…

Dar Veter avea și el o lungă genealogie, devenită acum inutilă. Studiul strămoșilor fusese înlocuit prin analiza directă a structurii mecanismului ereditar, analiză deosebit de importantă de când viața umană fusese prelungită. Începând din Era Muncii Generale, oamenii trăiau până la o sută șaptezeci de ani, iar acum se adeverise că nici trei sute nu constituiau o limită…

Un hârșâit de pietre îl făcu să se rupă din meditația lui. De sus, prin vâlcea, coborau doi inși. Dar Veter recunoscu pe o operatoare de la secția de topitorie electrică, o femeie timidă și tăcută, și pe un inginer de la serviciul exterior, mărunțel și vioi. Îmbujorați de umbletul rapid, cei doi îl salutară și voiră să treacă înainte. Dar Veter îi opri însă:

— Voiam să te rog demult — îi spuse el operatoarei, să-mi cânți simfonia a 13-a cosmică în Fa minor albastru. Ne-ai cântat dumneata multe lucruri, dar această simfonie niciodată.

— Simfonia cosmică a lui Zig Zor? întrebă tânăra femeie și râse încetișor, văzând gestul de confirmare al lui Dar Veter.

— Pe toată planeta noastră există doar câțiva oameni care ar putea executa această operă… Pianul solar cu claviatură triplă este prea sărac pentru aceasta, iar o transpunere nu avem deocamdată… și nu cred că vom avea vreodată.

Dar de ce nu ceri o înregistrare de la Casa de muzică superioară? Să ți-o pună ei. Aparatul nostru de recepție este universal și destul de puternic!

— Nu știu cum se procedează în asemenea cazuri, bâigui Dar Veter, n-am mai avut prilejul…

— O să chem eu deseară Casa de muzică, îi făgădui muziciana și, întinzând mâna tovarășului ei de drum, își continuă coborâșul.

Tot restul zilei Dar Veter nu se putu dezbăra de presimțirea unui eveniment extrem de însemnat. Aștepta cu o nerăbdare ciudată să se facă 11 seara, ora fixată de Casa de muzică superioară pentru transmiterea simfoniei.

Operatoarea de la topitoria electrică își asumase la această audiție rolul de organizator. Îi instalase pe Dar Veter și pe ceilalți amatori de muzică în sala de concerte, înaintea grilajului argintiu al difuzorului așezat în focarul unui ecran emisferic. Făcu întuneric, explicând că lumina ar împiedica să se aprecieze coloritul acestei simfonii, care, neputând fi executată decât într-o sală cu amenajare specială, se găsea aici, de nevoie, limitată la dimensiunile ecranului.

În întuneric licărea doar slab ecranul luminat. Din afară abia dacă se auzea zgomotul neîncetat al mării. Deodată, de foarte departe, luă naștere un sunet grav și atât de plin, încât părea palpabil. Sunetul acesta crescu, cutremurând odaia și inimile ascultătorilor, iar apoi se prăbuși, din ce în ce mai subțire, parcă sfărâmându-se și risipindu-se în milioane de cioburi de cristal. Prin întuneric scăpărară minuscule scântei portocalii. Părea lovitura trăsnetului primitiv, care prin descărcarea sa legase pe Pământ, cu milioane de veacuri în urmă, cele mai simple hidrocarburi în molecule mai complicate, ce aveau să devină temeiul materiei organice și al vieții.

În sală năvăli un torent de tonuri frământate și discordante, un cor de mii de glasuri exprimând voință, dor și deznădejde și pe care-l completau,

aprinzându-se și stingându-se alternativ, vagi scânteieri de purpură și porfiră.

În succesiunea de note scurte și stridente se înfiripă o mișcare rotitoare și, în înălțimi, porni să se învolbureze o diafană spirală de flăcări cenușii. Corul, care pornise și el într-un vârtej, fu brusc străbătut de note lungi, semețe și sonore, pline de impetuozitate.

Contururile de foc ale spațiului fură spintecate de liniile precise ale unor săgeți albastre, care zburau spre genunea fără fund, dincolo de marginea spiralei, pierzându-se în bezna de tăcere și spaimă.

Tenebre și tăcere — așa fu sfârșitul primei părți a simfoniei.

Ascultătorii, puțin cam năuciți, nu apucară să rostească nicio vorbă. Sunete puternice, însoțite de jocurile unor scânteieri multicolore, se revărsau în cataracte, tot mai grave, tot mai pierdute, iar văpăile vii se stingeau în ritmul unei melodii melancolice. Și din nou fire fremătătoare prinseră a se zbate în cascade, iar albastrele focuri își reluară cadențata ascensiune.

Adânc zguduit, Dar Veter deslușI în aceste sunete albastre năzuința spre stadii mai complexe ale ritmurilor și ale formelor, și-și spuse în gând că anevoie s-ar fi putut zugrăvi mai bine încăierarea primitivă a vieții cu entropia… Praguri, mici baraje și filtre ce rețineau cascadele de energie în cădere spre nivelurile inferioare… Iată-le deci, așa erau acele prime zvâcniri ale atât de complexei organizări a materiei!

Săgețile albastre formară un lanț de figuri geometrice, forme cristaline și rețele, devenite tot mai complicate în raport cu îmbinarea armoniilor minore, care se împrăștiau, se adunau din nou, pentru ca să se mistuie dintr-o dată într-o penumbră cenușie.

Partea a treia a simfoniei începu cu marșul notelor grave, în ritmul cărora se aprindeau și se

stingeau lampioane albastre ce piereau în abisul infinitului și al veșniciei. Fluxul bașilor, în mersul lui amenințător, se amplifica, ritmul se accelera tot mai mult, transformându-se într-o melodie sacadată și lugubră. Luminile albastre păreau flori ce se pleacă pe lujeri subțiri de foc; își lăsau trist capetele în jos sub năvala tunătoarelor acorduri ale bașilor și se stingeau în depărtare. Dar rândurile de luminițe deveneau din ce în ce mai dese, iar lujerii lor tot mai groși. Două dâre de foc croiră spre întunericul nemărginit un făgaș, și către necuprinsele zări ale Universului își luară zborul glasurile aurii și limpezi ale vieții, însuflețind cu minunata lor ardoare indiferența mohorâtă a materiei în mișcare. Drumul cel întunecat devenea un puhoi de flăcări albastre în care fluturi multicolori desenau arabescuri din ce în ce mai capricioase.

Subtilele combinații de curbe armonioase și de suprafețe sferice nu erau mai puțin frumoase decât acordurile în trepte a căror succesiune făcea să crească vertiginos complexitatea unei melodii care răsuna tot mai puternic, tot mai departe în vuietul grav al timpului…

Dar Veter simți că amețește. Nu mai putea urmări toate nuanțele muzicii și ale luminii; acum prindea doar în linii mari grandioasa idee a compozitorului. Iar oceanul cel albastru de note își legăna talazurile cristaline, strălimpezi, de o rară intensitate a culorii, aducătoare de bucurii. Sunetele acestea deveniră tot mai înalte, iar melodia însăși se transformă într-o spirală ascendentă, ce se răsucea vertiginos, și se frânse, în cele din urmă, din avântul ei spre tării, într-o orbitoare izbucnire de flăcări.

Simfonia se terminase. Dar Veter înțelegea în sfârșit ce anume îi lipsise în lungile luni de până atunci. Simțea din nou necesitatea de a lucra mai aproape de Cosmos, de spirala năzuinței omenești, avântată spre viitorul în veșnică mișcare. Din sala

de concert trecu de-a dreptul în camera de convorbiri și chemă stațiunea centrală de distribuire a muncii din zona locuită din nord. Tânărul informator care-l îndrumase pe Dar Veter aici, la exploatările de titan, îl recunoscu și se arătă foarte bucuros.

— Chiar azi-dimineață ați fost chemat de Consiliul Astronautic, dar n-am putut obține legătura. Vă dau îndată Consiliul.

Ecranul se stinse, apoi se lumină din nou și pe el apăru Mir Om, cel mai în vârstă dintre cei patru secretari ai Consiliului. Părea foarte grav, chiar trist.

— S-a întâmplat o mare nenorocire! Satelitul 57 nu mai există. Consiliul te cheamă pentru efectuarea unei munci dintre cele mai grele. Trimit după dumneata o navă planetară ionică. Să fii gata!

Dar Veter rămase nemișcat în fața ecranului, mut de uimire.

Capitolul VIII UNDELE ROȘII

Pe balconul larg al observatorului, vântul bătea în voie. Aducea de peste mare, din Africa, miresme de flori tropicale, ce trezeau în tainițele sufletului dorințe neliniștite. Mwen Mas nu-și putea recăpăta seninătatea și hotărârea dinainte, de care avea nevoie în preajma unei mari încercări. Ren Boz îi comunicase din Tibet că transformarea instalațiilor lui Kor Yull fusese terminată. Patru observatori de la satelitul 57 consimțiseră de bunăvoie să-și rișteviața spre a participa la această experiență de proporții nemaipomenite.

Și totuși ea fusese pusă la cale fără autorizația Consiliului, fără o dezbatere în prealabil și pe larg a tuturor posibilităților. Aceasta conferea întregii operații un caracter de mister și de teamă, atât de nepotrivite Erei Marelui Cerc.

Mărețul țel pe care îl urmăreau părea să justifice aceste măsuri, dar… s-ar fi cuvenit să aibă cugetul cu desăvârșire împăcat! Apărea din nou străvechiul

conflict uman dintre scop și mijlocul de realizare. Experiența a mii de generații ne învață că trebuie să fii în stare să stabilești precis limitele de trecere, așa cum o face în problemele abstracte ale matematicii calculul repagular. Cum se putea însă ajunge la o asemenea apreciere în domeniul intuiției și al moralei?…

Amintirea celor întâmplate cu Bet Lon nu-i dădea pace lui Mwen Mas. Cu treizeci și doi de ani în urmă, Bet Lon, celebru matematician al Pământului, susținuse că anumite manifestări ale deplasării în interacțiunea câmpurilor de forță puternice pot fi explicate prin existența unor dimensiuni paralele. Efectuase o serie de experiențe curioase în legătură cu dispariția obiectelor. Academia Limitelor Cunoașterii remarcă însă o eroare în formulele lui și dădu o explicație principial diferită fenomenelor în discuție. Bet Lon avea o inteligență viguroasă, hipertrofiată în dauna dezvoltării principiilor morale și a inhibiției imboldurilor. Energic și egoist, el se îndărătnici să experimenteze în aceeași direcție. Spre a obține dovezi hotărâtoare, atrăsese o seamă de tineri voluntari îndrăzneți și devotați științei. Supuși experiențelor lui Bet Lon, oamenii dispăreau fără urmă ca și obiectele, și niciunul nu mai dădea vreun semn „de dincolo”, din acea dimensiune necunoscută, cum ar fi sperat neomenosul matematician. După ce Bet Lon trimisese în „neființă” — sau, mai bine zis, a nimicit — în acest fel un grup de doisprezece inși, a fost deferit judecății. El a susținut cu toată tăria că dispăruții continuau să trăiască în limitele unei alte dimensiuni și a afirmat că acționase numai cu consimțământul victimelor lui. Condamnat la exil, a petrecut zece ani pe Mercur, apoi s-a retras pe Insula Uitării. După părerea lui Mwen Mas, această istorie semăna cu a sa. Și în cazul său era vorba despre o experiență secretă, interzisă, bazată pe principii respinse de știință, iar această

asemănare îi displăcea profund directorului stațiunilor exterioare.

Peste două zile urma să aibă loc viitoarea transmisie prin Marele Cerc, iar după aceea Mwen Mas avea la dispoziție opt zile libere pentru efectuarea experienței.

Cu capul pe spate, privi cerul. Stelele îi păreau astăzi mai luminoase și mai apropiate ca oricând. Multe îi erau cunoscute după vechiul lor nume ca buni prieteni. Nu erau oare ele tovarășe de totdeauna ale omului, inspiratoarele, călăuzitoarele lui?

Steluța aceea cu lucire mai stinsă care s-a lăsat spre orizontul nordic era Steaua Polară sau Gama[98] Cefeu. În Era Lumii Dezunite, Steaua Polară făcuse parte din constelația Ursei Mici, dar curbura pe care o formează partea marginală a Galaxiei laolaltă cu sistemul solar se îndreaptă în direcția lui Cefeu. Lebăda cea cu aripile întinse pe Calea Lactee — una dintre cele mai interesante constelații ale emisferei nordice — își aplecase gâtul lung spre miazăzi. În mijlocul ei ardea frumoasa stea dublă pe care vechii arabi o botezaseră Albireo. În realitate erau acolo trei stele: Albireo I — o stea dublă — și Albireo II — uriașă stea îndepărtată, albastră, cu un vast sistem planetar. Se afla față de noi la o depărtare aproape tot atât de mare ca și Deneb — situat în coada Lebedei — gigantic astru alb, cu o luminozitate de 4 800 de sori ai noștri. În timpul transmisiunii trecute, bunul nostru prieten 61-Lebăda prinsese o comunicare de pe Albireo II. Era un avertisment, extrem de interesant, deși fusese recepționat cu patru sute de ani după data emisiunii. Un ilustru explorator cosmic de pe Albireo II, al cărui nume redat în sonorități pământene era Vlihh oz Ddiz, pierise în regiunea constelației Lira, într-o întâlnire cu cea mai cumplită primejdie a Cosmosului — steaua Ookr. Savanții de pe Pământ considerau această stea ca aparținând clasei E, denumită astfel

în cinstea celui mai ilustru fizician din vechime — Einstein — care prevăzuse cel dintâi existența unor asemenea stele, cu toate că ulterior faptul a fost îndelung contestat, stabilindu-se chiar o limită a masei stelare, cunoscută sub denumirea de „limita Ciandrasechar". Dar acest astrofizician al antichității își baza calculele doar pe mecanica gravitațională elementară și pe termodinamica generală, neținând deloc seama de complexa structură electromagnetică a stelelor gigante și supergigante. Or, tocmai acești factori condiționau existența stelelor din clasa E. Prin dimensiunile lor, acești aștri rivalizau cu gigantele roșii din clasa M de felul lui Antares sau Betelgeuza, diferind însă printr-o densitate mai mare, echivalentă aproximativ cu densitatea Soarelui. Formidabila lor putere de atracție oprea orice iradiere și astfel împiedica lumina să părăsească steaua, pentru a se răspândi în spațiu. Asemenea imense și misterioase mase stelare existau în Univers din timpuri imemoriale, absorbind în oceanul lor inert orice putea fi ajuns de tentaculele irezistibile ale atracției pe care o aveau. Mitologia hindusă dădea numele de „Nopți ale lui Brahma" perioadelor de inacțiune a divinității supreme, cărora le succedau „zilele" sau perioadele de creație. Acesta semăna, într-adevăr, cu o îndelungă acumulare de materie, care culmina cu încălzirea suprafeței stelelor până la clasa O-zero, adică 100 000 de grade ceea ce, firește, n-avea nicio legătură cu voința divină. În cele din urmă se producea o deflagrație colosală, care împrăștia în spațiu stele noi cu șiragul lor de planete. Acesta a fost și cazul Nebuloasei Crabul, al cărei diametru măsoară acum 50 de bilioane de kilometri; explozia ei echivala ca putere pe aceea a unui cvadrilion de bombe hidrogenice din Era Lumii Dezunite.

Stelele din clasa E, cu desăvârșire obscure, puteau fi ghicite în spațiu doar după forța lor de gravitație, astfel încât pieirea unei astronave care

s-ar fi apropiat imprudent de acest monstru era inevitabilă. Stelele infraroșii invizibile ce făceau parte din clasa spectrală T prezentau și ele o primejdie în calea navelor, ca și norii obscuri compuși din particule mari sau corpurile cu desăvârșire răcite din clasa TT.

Mwen Mas își zise în gând că întemeierea Marelui Cerc, care a legat între ele lumile locuite de ființe cugetătoare, a reprezentat pentru Pământ, deci și pentru orice altă planetă locuită, cea mai mare revoluție posibilă. Era, în primul rând, o victorie repurtată asupra timpului, asupra scurtimii vieții, care nu le permitea nici pământenilor, nici celorlalți frați ai lor întru gândire să pătrundă în adâncurile îndepărtate ale spațiului. Trimiterea oricărui mesaj prin Cerc era o emisiune spre viitor, întrucât sub această formă gândul omului urma să străbată spațiul până la cele mai depărtate regiuni ale lui. Posibilitatea de a explora stelele foarte îndepărtate devenise o realitate, nu mai era decât o chestiune de timp. Primisem doar și noi de curând o comunicare de la imensul astru numit Gama-Lebăda. Între noi se afla o distanță de 2 800 de parseci și mesajul călătorise mai bine de nouă mii de ani, dar el putu fi înțeles de pământeni, membri ai Marelui Cerc, al căror mod de gândire se înrudea cu acela al expeditorilor, și astfel izbutiseră să-l descifreze. Cu totul altceva era dacă comunicarea venea de la sistemele stelare sferice și de la îngrămădirile cu mult mai vechi decât sistemele noastre plane.

Același lucru se petrecea și cu centrul Galaxiei. În jurul norului său axial de stele există o vastă zonă de viață, unde milioane de planete nu cunosc întunericul nopții, fiind luminate de radiațiile din centrul Galaxiei! De acolo primim mesaje misterioase, imagini de o structură complexă, inexprimabilă prin noțiunile noastre. De 800 de ani Academia Limitelor Cunoașterii se străduiește să

priceapă ceva din aceste enigmatice comunicări și nu izbutește. Dar poate că…

— Mwen Mas simți că i se taie respirația la gândul ce-l străfulgerase — poate că sistemele planetare apropiate, membre ale Cercului, trimit informații despre viața *interioară* a fiecărei planete locuite (știință, tehnică, artă) în timp ce străvechile și îndepărtatele lumi ale Galaxiei redau mișcarea *exterioară*, cosmică, a științei și a vieții lor, ne arată cum sunt reorganizate voit sistemele planetare. „Măturându-se" spațiul năpădit de meteoriții care stânjenesc circulația astronavelor, aceste corpuri meteorice ca și planetele exterioare reci, improprii vieții, sunt aruncate în astrul central, pentru a i se prelungi radiațiile sau pentru a i se ridica temperatura de încălzire a sorilor din acele lumi. Iar dacă nici aceasta nu-i suficient, sunt restructurate sistemele astrale învecinate, creându-se acolo cele mai favorabile condiții pentru dezvoltarea unor gigantice civilizații.

Mwen Mas stabili legătura cu depozitul de înregistrări mnemonice ale Marelui Cerc și compuse cifrul unuia dintre mesajele îndepărtate. Pe ecran porniră să plutească imagini stranii, recepționate pe Pământ de pe îngrămădirea stelară globulară Omega-Centaurul: a doua îngrămădire mai apropiată de sistemul solar, de care era despărțită doar de 6 800 de parseci. Strălucirea stelelor ei traversase vreme de douăzeci și două de milenii spațiul cosmic, pentru ca să ajungă până la ochii omului terestru.

O ceață densă, albăstrie se așternea în straturi egale, străpunse de negri cilindri verticali, care se roteau destul de rapid. Când și când ei se comprimau abia perceptibil, luând forma unor conuri unite la bază. Atunci cețurile albăstrii se sfâșiau și se preschimbau în seceri de foc prinse-n vârtej nebun în jurul axei conurilor. Întunericul dispărea, descoperind coloane uriașe orbitor de

albe, iar îndărătul lor țâșneau pieziș verzi tăișuri în fațete.

Mwen Mas își freca fruntea, încercând să pătrundă înțelesul acestei enigme.

Pe ecran, tăișurile verzi se răsuciră în spirală în jurul albilor pilaștri și deodată se risipiră într-un torent de bule scânteietoare, care se orânduiră până la urmă într-un mare inel. Acesta începu să crească în lărgime și în înălțime.

Mwen Mas zâmbi și întrerupse legătura, revenind la meditațiile sale.

„Din lipsa unor lumi populate sau, mai exact, a legăturii cu latitudinile superioare ale Galaxiei, noi, pământenii, nu putem încă ieși din întunericul zonei galactice ecuatoriale, nu putem încă răzbate prin pulberea cosmică în care este cufundat astrul nostru — Soarele și stelele învecinate. Tocmai de aceea pentru noi cunoașterea Universului este mult mai anevoioasă decât pentru alții…”

Mwen Mas își ațintи privirea asupra orizontului, acolo unde, mai jos de Carul Mare, sub Câinii de Vânătoare, se întindea constelația Părul Berenicei. Era polul „nord” al Galaxiei, spre care se deschidea o mare perspectivă a spațiului extragalactic, ca și în punctul opus al cerului, în constelația Sculptorul, nu departe de vestita stea Fomalhaut, unde se află polul sud al sistemului. În regiunea marginală în care e situat Soarele nostru, ramurile discului spiral al Galaxiei au o grosime doar de 600 de parseci. Pentru a se ridica deasupra nivelului acestei gigantice roți stelare, trebuiau străbătute perpendicular pe planul ecuatorului galactic 300-400 de parseci. Acest traiect, inaccesibil unei astronave, n-ar fi însemnat o piedică pentru transmisiunile Marelui Cerc. Dar deocamdată nicio planetă a stelelor situate în acele regiuni nu aderase la această rețea de comunicație.

Nesfârșite enigme și extrem de dificile probleme ar fi rezolvate dacă s-ar putea înfăptui încă o revoluție științifică, cea mai mare dintre toate:

dacă s-ar repurta o victorie asupra timpului, dacă oamenii ar învăța să înfrângă orice distanță în orice interval de timp, să pătrundă ca stăpâni atotputernici în spațiile nemărginite ale Cosmosului. Atunci nu numai Galaxia noastră, dar și celelalte insule stelare ar deveni pentru noi tot atât de apropiate ca și măruntele insulițe din Marea Mediterană, care clipocea acum, acolo jos, în bezna nopții. Tocmai aceasta justifica temerarul proiect conceput de Ren Boz și pe care el, Mwen Mas, directorul stațiunilor exterioare ale Pământului, era pe cale să-l înfăptuiască. Numai de le-ar fi cu putință să justifice această experiență, să aducă în sprijinul ei argumente atât de puternice, încât să obțină autorizația Consiliului…

Luminile înșirate de-a lungul Căii Spirale își schimbară culoarea din portocalie în albă. Era ora două din noapte — când circulația se intensifică. Mwen Mas își aminti că a doua zi va avea loc serbarea Cupelor de foc, la care Ciara Nandi îl poftise să participe. Directorul stațiunilor exterioare nu putea uita clipa când pe litoralul mării cunoscuse pe această fată bronzată de soare și cu mișcări atât de grațioase. Era asemenea unei flori a sincerității și a elanurilor puternice, rară într-o epocă a sentimentelor disciplinate.

Mwen Mas se întoarse în camera lui de lucru, intră în legătură cu Institutul Metagalactic, care lucra totdeauna în timpul nopții, și ceru să i se trimită pentru noaptea viitoare stereotelefilmele mai multor galaxii. Primind un răspuns afirmativ, se urcă pe acoperiș. Acolo se afla aparatul său pentru salturi la distanță. Lui Mwen Mas îi plăcea sportul acesta puțin popular, în care atinsese un grad de înaltă măiestrie. Fixând în jurul corpului său curelele balonului cu heliu, africanul se înălță în văzduh cu o săritură elastică, conectând pentru o clipă elicea de tracțiune, pusă în funcțiune de un acumulator ușor. Descrise în aer un arc de cerc lung aproape de 600 de metri, ateriză pe o ieșitură

a Casei alimentare și sări din nou. În cinci salturi ajunse până la o mică grădină de la poalele unui munte calcaros. Își lăsă aparatul în vârful unui turn de aluminiu și alunecă de-a lungul unei prăjini pe pământ, alături de patul său tare, așezat de-a dreptul sub un mare platan. Curând adormi legănat de foșnetul frunzelor acestui arbore umbros.

Serbarea Cupelor de foc își împrumutase denumirea de la vestitul poem al poetului istoriograf Zan Sen; acesta descrisese străvechiul rit indian de a alege cele mai frumoase femei care să le ofere eroilor ce porneau la îndeplinirea unor isprăvi mărețe spade de luptă și cupe în care ardeau rășini aromate. Deși atât spadele cât și cupele căzuseră de mult în desuetudine, rămăseseră totuși un simbol al eroismului. Or, faptele de acest fel se înmulțiseră peste măsură în rândurile cutezătoarei și energicei populații terestre. Uriașa putere de muncă cunoscută în trecut numai la oamenii particular de rezistenți, denumiți pe atunci „genii", depindea în întregime de vigoarea fizică, de abundența hormonilor stimulatori. În decurs de milenii, grija de sănătate transformase pe orice om de rând într-o ființă asemenea eroilor antichității, setoși de încercări mărețe, de iubire și de cunoștințe.

În fiecare an, în a patra lună după solstițiul de iarnă (denumită în vechime aprilie), cele mai frumoase femei de pe Pământ își arătau în public talentele de dansatoare, de cântărețe și de gimnaste. Cele mai fine nuanțe de frumusețe ale diferitelor rase, acum amestecate în populația întregii planete, străluceau aici într-o varietate infinită, aidoma nestematelor, și prilejuiau infinite desfătări spectatorilor, de la învățații și inginerii obosiți de munca lor stăruitoare și până la artiștii inspirați sau tinerii și tinerele încă fără experiență de viață.

Nu mai puțin magnifică era și serbarea de toamnă a bărbaților, serbarea lui Hercule, celebrată

în cea de a noua lună a anului. Tinerii ce treceau pragul maturității raportau aici despre isprăvile herculeene pe care le săvârșiseră. Mai târziu s-a instaurat obiceiul ca în aceste zile să se treacă în revistă toate faptele și realizările remarcabile de peste an. Serbarea, devenită comună pentru bărbați și pentru femei, a fost împărțită în zilele Minunatei Utilități, ale Artei Supreme, ale Îndrăznelii Științifice și ale Fanteziei. Într-un timp, și Mwen Mas fusese recunoscut drept erou al primei și al celei de-a treia zi…

Veda Kong tocmai cânta când Mwen Mas apăru în uriașa Sală solară a stadionului din Tirena. Găsind sectorul 9 din raza 4, unde se instalaseră Evda Nal și Ciara Nandi, el se opri în tăcere în umbra unei arcade și ascultă vocea gravă a Vedei. Îmbrăcată în alb, cu privirile îndreptate spre galeriile de sus ale sălii, Veda cea blondă cânta o arie plină de voioșie; îi păru africanului întruchiparea primăverii.

La sfârșitul fiecărei producții spectatorul putea apăsa pe unul dintre cele patru butoane pe care le avea în față. Luminile aurii, albastre, verzi ori roșii ce se aprindeau pe tavanul sălii arătau artistului felul în care fusese apreciat, înlocuind zgomotoasele aplauze de pe vremuri.

Isprăvindu-și cântecul, Veda fu răsplătită printr-o mulțime de lumini aurii și albastre printre care se zăreau doar câteva verzi. Îmbujorată de emoție, se alătură prietenelor ei. Tocmai atunci se apropie și Mwen Mas, pe care-l întâmpinară cu salutări prietenești.

Directorul stațiunilor exterioare se uită în jurul său, căutându-și maestrul și predecesorul. Dar nicăieri nu-l vedea pe Dar Veter.

— Unde l-ați ascuns pe Dar Veter? li se adresă în glumă celor trei femei Mwen Mas.

— Dar dumneata unde ni l-ai ascuns pe Ren Boz? răspunse printr-o întrebare Evda Nal, și

africanul se grăbi să scape de privirile ei pătrunzătoare.

— Veter scormonește adâncurile în America de Sud, la exploatările de titan, se îndură de el Veda Kong și pe fața ei tresări ceva.

Cu un gest protector, Ciara Nandi o atrase spre sine și-și lipi obrazul de al ei. Pe chipurile celor două femei, atât de diferite, se citea aceeași duioșie care le apropia.

Armonizându-se cu ochii-i migdalați, sprâncenele Ciarei, tăiate drept, sub fruntea înaltă, păreau aripile întinse ale unei păsări plutitoare. Sprâncenele Vedei se avântau spre tâmple.

„Pasărea a bătut din aripi”… gândi africanul.

Coama neagră i se revărsa Ciarei pe grumaji și pe umeri, formând un contrast cu pieptănătura sobră, linsă și pornită în sus a Vedei.

Aruncând o privire pe ceasul încastrat în cupola sălii, Ciara se ridică.

Îmbrăcămintea ei îl miră pe Mwen Mas. Pe umerii-i netezi purta un colan de platină, care-i lăsa descoperit gâtul, iar în față se încheia cu o sclipitoare turmalină roșie.

Sânii tari, ce semănau cu niște cupe întoarse, dăltuite cu o admirabilă precizie, erau aproape dezveliți. O bandă stânjenie trecea între ei, de la turmalină la cingătoare. Benzi de același fel, petrecute peste mijlocul sânilor, erau întinse de un lănțișor care se încheia pe spatele gol. Mijlocul fin al tinerei fete era încins cu un cordon alb, presărat cu stele negre și prins cu o copcă de platină de forma unei lunule. În spate, cordonul ținea un soi de fustă lungă, dintr-o mătase albă, grea, împodobită și ea cu stele negre. Dansatoarea nu purta niciun fel de bijuterie, în afară de agrafe strălucitoare pe pantofiorii ei negri.

— Încă puțin și-mi vine rândul! spuse fără să se tulbure Ciara, îndreptându-se spre arcada de trecere. Îi aruncă o privire lui Mwen Mas, apoi

dispăru, petrecută de întrebări rostite în șoaptă și de mii de priviri.

Pe scenă apăru o tânără gimnastă admirabil făcută, în vârstă de cel mult 18 ani. Scăldată într-o lumină de aur, ea executa o vertiginoasă cascadă de salturi, avântări în aer și întoarceri, înmărmurind într-un echilibru neverosimil la pasajele lente ale melodiei. Spectatorii îi lăudară dansul prin o puzderie de lumini aurii, și Mwen Mas se gândi că, după un asemenea succes, îi va fi cam greu Ciarei Nandi să se distingă. Ușor alarmat, își plimbă privirile peste mulțimea spectatorilor din fața lui, și deodată zări în sectorul al 3-lea pe pictorul Kart San. Acesta îl salută cu o dezinvoltură care africanului i se păru nelalocul ei: cum de nu era emoționat acest om pentru care Ciara pozase în „Fiica Mediteranei”?

Nici n-apucă bine să-și spună că, după ce-și va fi isprăvit experiența, se va duce negreșit s-o vadă pe „Fiica Mediteranei”, că lucirile de sus se și stinseră. Planșeul străveziu din sticlă organică[99] fu cuprins de o văpaie zmeurie ca a fontei incandescente. De sub rampa scenei porniră să curgă șuvoaiele de lumină roșie. Se rostogoleau valuri, valuri, îmbinându-se cu ritmul răspicat al melodiei, cu glasul pătrunzător al viorilor și sunetul puternic și grav al strunelor de aramă. Oarecum buimăcit de puterea și cadența năvalnică a muzicii, Mwen Mas nu-și dădu seama din prima clipă că în centrul estradei cuprinse de flăcări apăruse Ciara.

Își începu dansul într-un ritm atât de rapid, încât spectatorilor li se tăia răsuflarea. Mwen Mas se întrebă cu spaimă ce se va întâmpla dacă muzica va cere o accelerare și mai mare. Dansau nu numai picioarele, nu numai brațele; tot trupul fetei răspundea muzicii înflăcărate printr-o suflare a vieții tot atât de fierbinte. Și africanul își spuse în gând că, dacă femeile din vechea Indie fuseseră ca și Ciara, poetul care le comparase cu Cupele de foc

și de la care se trăgea denumirea serbării femeii avusese deplină dreptate.

În reflexele scenei și ale planșeului tenul ars de soare al Ciarei avea acum o strălucitoare nuanță de aramă, și inima lui Mwen Mas începu să bată cu putere. Această carnație o mai văzuse la oamenii fabuloasei planete Epsilon-Tucan. Atunci aflase că trupul poate ajunge la o asemenea spiritualizare, încât prin subtile modificări ale frumoaselor lui forme să poată exprima cele mai adânci ecouri ale sufletului, toate modulațiile fanteziei, așteptările pătimașe, setea de fericire…

Și, de unde până atunci toate gândurile i se îndreptaseră către depărtări de neatins, aflate la mai bine de 90 de parseci, Mwen Mas pricepu că în nemărginita bogăție a frumuseții din lumea noastră omenească se pot afla flori tot atât de admirabile ca și viziunea minunată din adâncul firmamentului. Dar dorul pe care de atâta vreme îl aprinsese în sufletul său un vis irealizabil nu se putea stinge chiar atât de lesne. Luând înfățișarea fetei cu pielea roșie de pe Epsilon-Tucan, Ciara nu făcu decât să întărească în inima directorului stațiunilor exterioare hotărârea luată mai demult.

Evda Nal și Veda Kong, ele însele excelente dansatoare și care vedeau pentru întâia oară arta Ciarei, erau fermecate. Veda, în care se trezise antropologul și istoricul raselor antice, reflectă că femeile din Gondvana — adică din țările calde — fuseseră întotdeauna mai numeroase decât bărbații decimați în luptă cu mulțimea fiarelor sălbatice. Mai târziu, când în țările meridionale, foarte populate, s-au format statele despotice ale antichității, bărbații continuau să se nimicească în războaie stârnite de fanatismul religios și de capriciile tiranilor. Fiicele Sudului duceau așadar o viață grea, care le cizela desăvârșirea. În schimb, în nord, unde populația era mai rară, iar natura mai puțin generoasă, n-a existat despotismul de stat al Veacurilor de întuneric. Bărbații erau mai

numeroși, iar femeile, mai apreciate, duceau o viață mult mai demnă.

Veda urmărea fiecare gest al Ciarei, gândindu-se că în mișcările ei există o stranie dualitate: erau în același timp gingașe și violente. Gingășia le venea din grația mișcărilor, din uimitoarea flexibilitate a trupului, pe când impresia de violență se degaja din bruștele schimbări de atitudine, din neașteptatele șerpuiri și opriri săvârșite cu iuțeala sălbăticiunilor. Brunele fiice ale Gondvanei dobândiseră această felină înmlădiere de-a lungul a multor milenii de aprigă luptă pentru existență. Dar cât de armonios se îmbina această suplețe cu delicatețea egeeană a chipului Ciarei! Într-un languros adagio se împletiră sonoritățile discordante, tot mai frecvente, ale unor instrumente de percuție. Ritmul impetuos al avânturilor și prăbușirilor sentimentelor omenești era exprimat prin alternarea mișcărilor bogate cu stagnarea lor aproape totală, când dansatoarea încremenea într-o imobilitate statuară. Trezirea sentimentelor adormite, violenta lor explozie, apoi căderea ființei vlăguite, moartea și din nou viața — o viață tumultuoasă și necunoscută, înlănțuită și în același timp luptând cu mersul implacabil al vremii, cu neîndurătoarea determinare a datoriei și a soartei. Evda Nal simți că tema psihologică a dansului îi este extrem de familiară; obrajii i se îmbujorară, respirația i se acceleră…

Mwen Mas nu știa că suita aceasta de balet fusese scrisă de compozitor pentru Ciara Nandi; nu se mai temea însă de ritmul îndrăcit, fiindcă văzuse cât de ușor i se adaptează tânăra fată. Undele de lumină roșie îi îmbrățișau trupul de aramă, revărsând flăcări peste picioarele ei puternice, pierzându-se în șerpuirile întunecate ale catifelei, aprinzând zori trandafirii pe mătasea albă. Brațele ei îndoite spre spate înmărmureau deasupra capului. Și, deodată, fără niciun fel de final, tumultul de note ascendente se curmă; roșiile

văpăi se stinseră. Cupola înaltă a sălii era acum scăldată de lumina obișnuită. Obosită, tânăra își plecă fruntea, și părul ei bogat îi acoperi fața. Sub cupolă se aprinseră mii de focuri aurii, apoi izbucni un vuiet surd: spectatorii îi aduceau Ciarei cel mai înalt omagiu care putea fi adus unui artist, îi mulțumeau ridicați în picioare, întinzând spre scenă mâinile împreunate. Și Ciara, atât de calmă înainte de a ieși în scenă, se tulbură fără de veste, își îndepărtă dintr-o mișcare părul de pe obraz și fugi din scenă, cu ochii la galeriile de sus ale sălii.

Organizatorii serbării anunțară o pauză. Mwen Mas porni în căutarea Ciarei, iar Veda Kong și Evda Nal ieșiră pe scara lată de un kilometru, din sticlă albastră, mată, care cobora de la stadion drept în mare. Amurgul străveziu și răcoros le îmbia să facă o baie după pilda altor mii de spectatori veniți la serbare.

— Nu mă mai mir acum că ea ne-a atras de la început atenția, spuse Evda Nal. Este o artistă excepțional de talentată. Am văzut astăzi un dans care reprezintă însăși puterea vieții! Probabil că aceasta și întruchipa anticul Eros.

— Îl înțeleg acum pe Kart San, care afirma că frumusețea e ceva mult mai important decât s-ar crede. Ea este fericirea și sensul vieții, a spus-o prea bine deunăzi! Iar definiția dumitale și ea este justă — consimți Veda — scoțându-și pantofii și cufundându-și picioarele în apa călduță care clipocea pe trepte.

— Este justă, cu condiția ca vigoarea psihică să izvorască dintr-un corp sănătos și plin de energie, o corectă Evda Nal, lepădându-și rochia și aruncându-se în unda străvezie.

Veda o ajunse din urmă, și cele două femei înotară alături spre o uriașă insulă de cauciuc, care se zărea, argintie, la un kilometru și jumătate de cheiul stadionului. La nivelul apei, suprafața netedă a insulei era mărginită de un fel de adăposturi din materie plastică sidefie în formă de

scoici, suficient de mari pentru a feri de razele Soarelui și de vânt trei-patru oameni, izolându-i complet de vecinii lor.

Se întinseră amândouă pe podeaua moale și mișcătoare a uneia dintre scoici, trăgând în piept aerul curat al mării.

— Te-ai înnegrit foarte tare de când ne-am văzut ultima oară pe litoral, spuse Veda privindu-și prietena. Ai fost la mare sau ai luat pilule pentru pigmentare?

— Pilule ZP, mărturisi Evda. N-am stat la soare decât ieri și azi.

— Nu știi într-adevăr unde-i Ren Boz? întrebă Veda.

— Știu cu aproximație, și aceasta îmi ajunge să fiu neliniștită, răspunse încet Evda Nal.

— Vrei într-adevăr?… Veda se opri fără să-și fi sfârșit fraza și Evda își ridică pleoapele obosite și o privi drept în ochi.

— Ren Boz îmi pare un băiețandru încă necopt și fără putere, urmă nehotărât Veda, iar dumneata ești atât de întreagă, ai o rațiune puternică, nu mai prejos de a unui bărbat. Se simte că ai o voință de fier.

— Asta mi-a spus-o și Ren Boz. În ceea ce privește însă părerea dumitale despre el, n-ai dreptate decât parțial. Este un om înzestrat cu o minte îndrăzneață, cu o putere de muncă atât de uriașă, încât nici chiar în zilele noastre n-ai să găsești pe întreaga planetă mulți care să-i poată ține pasul. În comparație cu aceste însușiri, celelalte par insuficient de dezvoltate; au rămas într-un stadiu infantil, după cum se întâmplă majorității oamenilor, și poate într-un fel și mai pronunțat. N-ai greșit spunând că este un băiețandru. Dar, în același timp, este și un erou în adevăratul înțeles al acestui cu vânt. Și Dar Veter are în el ceva copilăros, dar la el este un rezultat al surplusului de forțe fizice, pe când la Ren avem dimpotrivă o insuficiență a lor.

— Dar ce părere ai despre Mwen, se interesă Veda, acum că-l cunoști mai bine?

— Mwen Mas reprezintă o îmbinare a rațiunii reci cu frenezia arhaică a dorințelor.

Veda Kong izbucni în râs:

— Aș vrea să am și eu perspicacitatea dumitale.

— Psihologia e specialitatea mea, răspunse Evda, dând din umeri. Dar îngăduie-mi acum și mie să-ți pun o întrebare: știi că Dar Veter îmi place mult?…

— Ți-e teamă de jumătățile de măsură? spuse Veda, îmbujorându-se toată la față. Nu, aici nu poate fi vorba nici de echivocuri, nici de reticențe. Totul este limpede, limpede ca și cristalul… Și, sub privirea scrutătoare a psihiatrei, Veda urmă liniștită: Erg Noor și cu mine… căile noastre s-au despărțit de mult. Nu m-am putut hotărî totuși să cedez unei afecțiuni noi atâta vreme cât el se mai afla în Cosmos, nu-l puteam părăsi pe Erg slăbind prin aceasta puterea speranței, a credinței că se va întoarce. Acum acestea au devenit din nou calcule exacte, certitudine. Erg Noor știe tot, dar își urmează calea.

Evda Nal puse mâna ei subțire pe umărul Vedei.

— Cu alte cuvinte, este Dar Veter?

— Da! răspunse ferm Veda.

— Dar el știe?

— Nu. Am să-i spun mai târziu, după ce „Tantra” va fi revenit… Nu crezi că ar fi timpul să ne întoarcem? întrebă Veda.

— Trebuie să părăsesc serbarea, spuse Evda Nal, concediul meu este pe sfârșite. Mă așteaptă o nouă lucrare de mari proporții la Academia de Bucurii și Necazuri, iar mai înainte trebuie să-mi văd fata.

— Ai o fetiță mare?

— De 17 ani. Băiatul este cu mult mai vârstnic. Mi-am îndeplinit datoria oricărei femei sănătoase cu ereditate normală: cel puțin doi copii. Acum

vreau să am un al treilea, dar să fie de la început mare!

Evda Nal zâmbi. Fața ei se lumină deodată și un zâmbet de duioșie îi întredeschise buzele arcuite.

— Îmi închipui un băiețaș drăguț, cu ochii mari… cu o guriță tot atât de mirată și de drăgăstoasă ca a dumitale… dar cu pistrui și cu un năsuc cârn, spuse malițios Veda, privind drept în fața ei.

Prietena ei tăcu un timp, apoi întrebă:

— N-ai deocamdată nicio ocupație, Veda?

— Nu. Aștept sosirea „Tantrei". Pe urmă am să plec într-o lungă expediție.

— Vino cu mine să-mi vezi fetița! îi propuse Evda și Veda acceptă cu plăcere.

Pe toată lățimea peretelui din observator se întindea un ecran emisferic de șapte metri pentru vizionarea fotografiilor și a filmelor luate cu ajutorul unor telescoape puternice. Mwen Mas conectă fotografia panoramică a unui sector de cer de lângă polul nord al Galaxiei, cuprinzând zona meridională a constelațiilor, de la Carul Mare până la Corb și Centaur. Aici, între Câinii de Vânătoare, Părul Berenicei și Fecioara, se vedeau foarte bine numeroase alte galaxii, alte insule stelare ale Universului în formă de discuri ori roți. Cele mai multe fuseseră descoperite în Părul Berenicei, izolate, de o formă regulată sau nu, văzute sub diferite unghiuri și proiecții, uneori neînchipuit de depărtate, la distanțe de miliarde de parseci, formând pe alocuri adevărați „nori" compuși din zeci de mii de galaxii. Galaxiile cele mai mari ating în diametru între 20-50 000 de parseci, cum ar fi de pildă insula noastră stelară sau de asemenea galaxia NN89105+SB23, care odinioară se numea M-31 sau Nebuloasa din Andromeda. Ea putea fi văzută și de pe Pământ cu ochiul liber, sub forma unui nouraș care împrăștie o slabă luminescență. Oamenii îi dezlegaseră de mult

misterul. Nebuloasa se dovedise a fi un uriaș sistem stelar în formă de roată și ale cărui dimensiuni întreceau cu jumătate pe acelea ale imensei noastre Căi Lactee. Cercetarea Nebuloasei din Andromeda, în ciuda depărtării de patru sute cincizeci de mii de parseci ce-o despărțea de observatorii de pe Pământ, a contribuit foarte mult la cunoașterea propriei noastre Galaxii.

Mwen Mas își mai aducea aminte de minunatele fotografii pe care le văzuse în copilărie și care reprezentau diferite galaxii; aceste fotografii erau obținute prin inversiunea electronică a imaginilor optice sau cu ajutorul unor radiotelescoape puternice, care pătrundeau și mai adânc în Cosmos, ca, de pildă, telescoapele din Pamir și din Patagonia, fiecare având un diametru de 400 de km. Galaxiile, aceste colosale îngrămădiri de sute de miliarde de corpi cerești, despărțite prin milioane de parseci, au trezit totdeauna într-însul nedomolita dorință să cunoască legile după care sunt alcătuite, istoria apariției lor și soarta lor viitoare. Ceea ce preocupa acum în primul rând pe oricare dintre locuitorii Pământului era problema vieții pe nenumăratele sisteme planetare ale acestor insule ale Universului, problema gândirii și a științei care înfloreau pe ele și a civilizațiilor omenești în infinitele spații siderale.

Pe ecran au apărut trei stele pe care vechii arabi le denumiseră Sirrhah, Mirrhah și Almah — Alfa, Beta și Gama-Andromeda, dispuse pe o treaptă ascendentă. În dreapta și în stânga acestei linii erau situate două galaxii apropiate: gigantica Nebuloasă din Andromeda și frumoasa spirală M-33 din constelația Triunghiul. Mwen Mas nu ținea să le revadă cunoscutul contur luminos; schimbă deci banda metalică.

Iată galaxia de mult observată ce poartă denumirea antică de NGC 5194[100] sau M-51, din constelația Câinii de Vânătoare. Ea se află la o depărtare de milioane de parseci și este una dintre

puținele galaxii văzută de la noi în plan orizontal, perpendicular pe ecuatorul lor. De la un nucleu compact și foarte luminos, format din milioane de aștri, pornesc două brațe răsucite în spirală. Mai departe, ele devin tot mai slabe și mai nebuloase, până ce se pierd în întunericul spațiilor, întinzându-se în părți opuse pe distanțe de zeci de mii de parseci. Între aceste brațe sau ramuri principale, alternând cu „abisuri" negre — nori de materie obscură — se întind dârele mai scurte ale îngrămădirilor stelare și nori de gaze luminoase, îndoiți întocmai ca paletele unei turbine.

Iată și uriașa galaxie NGC 4565 din constelația Părul Berenicei. E nespus de frumoasă. De la o distanță de șapte milioane de parseci este văzută pe muchie. Aplecată ca o pasăre ce plutește în zbor, această galaxie își întinde larg discul subțire, compus, probabil, din ramuri răsucite în spirală; iar în centrul ei arde globul puternic turtit al nucleului, care pare o strălucitoare masă compactă. Se vede clar cât de plane sunt insulele stelare: o galaxie poate fi comparată cu roata subțire a unui mecanism de ceasornic. Marginile acestei roți sunt difuze, părând să se dizolve în bezna fără fund a spațiului. Într-o asemenea margine a Galaxiei noastre se află Soarele și, ca un firicel de praf minuscul, Pământul, care, legat prin puterea științei cu o mulțime de lumi locuite, întinde aripile gândirii omenești deasupra eternității Cosmosului.

Mwen Mas trecu pe o galaxie care-l interesa mai mult: NGC 4594 din constelația Fecioara. Și aceasta se vedea tot în plan orizontal. Această galaxie, aflată la o depărtare de zece milioane de parseci, aducea cu o lentilă incandescentă, învăluită de un strat de gaze luminoase. De-a lungul ecuatorului, ea era străbătută de o groasă bandă neagră, o îngrămădire de materie obscură. Galaxia părea o misterioasă lanternă, luminând din fundul unei genuni.

Ce lumi se ascund acolo în iradierea ei, mai vie decât la alte galaxii și care atingea în medie clasa spectrală F? Există oare acolo locuitori ai unor planete importante, pulsează oare și acolo ca și la noi, gândirea ce triumfă asupra tainelor naturii?

Faptul că de pe aceste vaste insule stelare nu venea niciun răspuns îl făcea pe Mwen Mas să-și strângă pumnii de ciudă. Își dădea seama că distanțele sunt cu adevărat monstruoase: până la această galaxie lumina avea de parcurs o cale de treizeci și două de milioane de ani! Pentru un schimb de mesaje era nevoie de șaizeci și patru de milioane de ani!

Mwen Mas manipulă bobinele, și pe ecran apăru o mare pată de lumină vie, în mijlocul unor stele rare și palide. O bandă neagră, neregulată tăia în două pata cea rotundă, accentuându-i prin contrast strălucirea; extremitățile lățite ale bandei eclipsau vastul câmp de gaze arzătoare ce aureola pata luminoasă. Așa arăta, obținut prin mijloace extrem de ingenioase, clișeul ciocnirii a două galaxii din constelația Lebăda. Această coliziune a unor galaxii la fel de uriașe ca a noastră sau Nebuloasa din Andromeda era cunoscută de mult ca o sursă de radioactivitate, cea mai puternică, probabil, din partea accesibilă a Cosmosului. Jeturile de gaze animate de o mișcare rapidă dădeau naștere unor formidabile câmpuri electromagnetice care difuzau în Univers vestea nemaipomenitei catastrofe. Însăși materia trimitea acest zguduitor semnal de alarmă, printr-un emițător de un cvintiliard, adică de o mie de cvintilioane de kilowați. Distanța până la acele galaxii era însă atât de mare, încât imaginea proiectată pe ecran arăta situația cu milioane de ani în urmă. Cât privește aspectul actual al galaxiilor care s-au întrepătruns, el va deveni vizibil abia după un număr de ani atât de colosal, încât nici nu se poate ști dacă omenirea va mai dăinui până atunci.

Mwen Mas sări în picioare și se rezemă cu mâinile de masa masivă cu o violență care făcu să-i trosnească mădularele.

Aceste termene de milioane de ani erau inaccesibile pentru zeci de mii de generații și însemnau ucigătorul „niciodată” chiar și pentru cea mai îndepărtată posteritate. Dar aceste termene puteau fi suprimate ca la un semn de baghetă magică. Și această baghetă magică era descoperirea lui Ren Boz și experiența pe care tocmai o făceau împreună.

Datorită lor, cele mai îndepărtate puncte ale Universului vor deveni apropiate, de să le atingi cu mâna!

Astronomii din vechime presupuneau că galaxiile se împrăștie în toate părțile. Ei observau că lumina — care, plecând de pe îndepărtatele insule stelare, parvenea la telescoapele terestre — era modificată: oscilațiile de lumină se alungeau transformându-se în unde roșii[101]. La prima vedere, această „deplasare spre roșu” a luminii părea să ateste că galaxiile se îndepărtau de observator. Cei vechi erau însă obișnuiți să interpreteze fenomenele într-un mod rigid și unilateral: de aceea au și ajuns la ipoteza unui univers care se împrăștie sau explodează, fără să priceapă că din marele proces al distrugerii și al creației nu văd decât un singur aspect. Doar dispersarea și distrugerea — adică trecerea energiei la niveluri inferioare, în conformitate cu cea de a doua lege a termodinamicii — erau percepute de simțurile noastre și de aparatele construite pentru a le amplifica. Celălalt aspect — al acumulării, al concentrării, al creației — le scăpa oamenilor, căci însăși viața își trăgea puterea din energia împrăștiată de aștri, ceea ce condiționa și perceperea noastră a lumii înconjurătoare. Și totuși viguroasa inteligență umană a izbutit să pătrundă și în aceste enigmatice procese de formare a lumilor în Univers. În acele timpuri

străvechi însă se presupunea că cu cât era mai îndepărtată galaxia, cu atât viteza ei de îndepărtare era mai considerabilă. Pe măsura adâncirii în Cosmos, unii au crezut că observă la galaxii viteze apropiate de aceea a luminii, și au existat savanți care să declare că limita Universului vizibil era distanța de unde galaxiile păreau să fi atins iuțeala luminii: într-adevăr, nemaiprimind de la ele nicio rază, n-am mai putea să le vedem niciodată. Acum însă cunoaștem cauzele înroșirii luminii răspândite de galaxiile îndepărtate. Cauzele fenomenului sunt multiple. De la insulele stelare depărtate ajunge la noi numai lumina iradiată de centrele lor strălucitoare. Aceste colosale mase de materie sunt înconjurate de câmpuri electromagnetice inelare, care acționează asupra razelor de lumină atât prin puterea cât și prin întinderea lor; aceste câmpuri încetinesc oscilațiile luminii, ale cărei unde se alungesc și devin roșii. Din antichitate, astronomii au știut că lumina stelelor cu densitate foarte mare se înroșește: liniile spectrului se deplasează spre capătul cel roșu, și steaua pare că se depărtează, așa cum se întâmplă, de exemplu, cu componenta stelei duble Sirius: pitica albă Sirius B. Cu cât galaxia este mai departe, cu atât mai mult se centralizează radiația ce ajunge până la noi și cu atât mai sensibilă este deplasarea spre capătul roșu al spectrului.

Pe de altă parte, undele luminoase care străbat genunile siderale sunt supuse „balansării”, iar cuantele de lumină își pierd o parte a energiei lor de mișcare[102]. Fenomenul acesta a fost acum studiat temeinic: undele roșii pot fi și „vechi” unde de lumină obișnuită (albă), dar „obosită”. Chiar și undele luminoase omnipenetrante „îmbătrânesc”, traversând înspăimântătoarele spații. Cum ar mai putea spera deci omul să le înfrângă, dacă n-ar ataca forța de gravitație cu ajutorul contrariului ei, urmând calculele lui Ren Boz?…

Nu, acum toată această frământare s-a potolit! Și de aceea Mwen Mas se simțea îndrituit să întreprindă această experiență fără precedent.

Ca de obicei, directorul stațiunilor exterioare ieși în balconul observatorului și începu să se plimbe cu pași repezi dintr-un capăt într-altul. În ochii săi osteniți mai licăreau galaxiile îndepărtate ce-și trimiteau spre Pământ undele roșii ca niște apeluri de ajutor adresat atotputernicei gândiri umane. Deodată râse încet. Nu se îndoia că într-un viitor apropiat, undele roșii vor deveni supuse mâinii omului, întocmai ca acelea ce scăldaseră trupul Ciarei Nandi la serbarea Cupelor de foc, al Ciarei care-i apăruse în ipostaza fetei arămii de pe steaua Epsilon-Tucan, obiectul visurilor sale.

Da, el va îndrepta vectorul lui Ren Boz tocmai spre Epsilon-Tucan, nu numai spre a vedea această lume splendidă, ci și în cinstea fetei ce-o reprezintă pe Pământ!

Capitolul IX O ȘCOALĂ DE CICLUL III

Școala nr. 410, de ciclul III, se afla în sudul Irlandei. Câmpii întinse, vii și pâlcuri de stejari coborau de pe dealuri verzi până la malul mării. Veda Kong și Evda Nal sosiseră la o oră de curs. Înaintau încet pe culoarul circular care înconjura clasele așezate pe perimetrul clădirii rotunde. Era o zi înnorată, cu ploaie cernută, și lecțiile se țineau înăuntru, nu ca de obicei afară sub copaci, în poiene.

Veda Kong se simțea ca o școlăriță: se furișa de la o clasă la alta și asculta pe la intrările care, ca la majoritatea școlilor, erau amenajate ca niște culise. Amândouă strecurau câte o privire prudentă în clase, căutând s-o găsească pe fata Evdei și să rămână totuși neobservate.

În prima încăpere, pe un întreg perete, văzură un vector desenat cu cretă albastră și înfășurat de o spirală. Două sectoare ale spiralei erau înconjurate

de elipse transversale, în care era înscris un sistem de coordonate dreptunghiulare.

— Matematică bipolară!? spuse cu spaimă glumeață Veda.

— Ba cred că-i ceva mai mult, făcu Evda. Să așteptăm o clipă!

— Acum, că am făcut cunoștință cu funcțiunile de umbră ale mișcării cohleare, adică ale mișcării ascendente spirale, care se nasc pe direcția unui vector, spuse bătrânul profesor cu ochi arzători, înfundați în orbite, ne apropiem de noțiunea de „calcul repagular". Această denumire provine de la vechiul cuvânt latinesc „repagulum", care înseamnă „barieră, obstacol", mai exact, trecerea de la o calitate la alta, privită sub aspectul ei bilateral. Profesorul arătă o elipsă largă, de-a curmezișul spiralei, și urmă: Cu alte cuvinte, studiul matematic al fenomenelor de trecere dintr-o stare într-alta…

Veda Kong se ascunse după o ieșitură a zidului, trăgând pe prietena ei de mânecă:

— Este ceva cu totul nou! Face parte din domeniul de care ne-a vorbit Ren Boz al dumitale atunci, pe malul mării.

— Școala prezintă întotdeauna elevilor tot ce este mai nou și înlătură necontenit ce s-a învechit. Cum am putea de altfel să asigurăm un progres rapid, dacă tânăra generație ar repeta idei perimate? Chiar și așa, pentru a le transmite copiilor cunoștințele se pierde destul timp. Zeci de ani trec până ce copilul ajunge să fie destul de instruit ca să înfăptuiască opere grandioase. Această pulsație a generațiilor — faci un pas înainte pentru a da imediat înapoi cu nouă zecimi, până ce ți-a crescut schimbul — reprezintă cea mai penibilă dintre toate legile biologice — legea morții și a renașterii. Multe dintre cele învățate de noi în domeniul matematicii, al fizicii și al biologiei s-au și învechit. Cu istoria dumitale se

petrece altfel, îmbătrânește mai încet, fiind în sine foarte bătrână.

Se uitară într-o altă clasă. Profesoara, întoarsă cu spatele la ele, și elevii absorbiți de cele auzite nu observară nimic. Vedeau aici fete și băieți înalți, de 17 ani. Aveau obrajii îmbujorați, semn că lecția îi pasiona.

— Omenirea a trecut prin cele mai aspre încercări, spuse profesoara, și glasul ei trăda emoția. Tocmai de aceea, până în zilele noastre, principalul în istoria pe care o facem la școală a rămas studierea marilor erori umane și a consecințelor lor. Am trecut printr-o excesivă complicare a vieții și a obiectelor de uz curent, ca să ajungem la simplificarea lor maximă. Complicarea traiului ducea uneori la o sărăcire a culturii spirituale. Nu-i nevoie ca omul să se împiedice în lucruri inutile, căci și sentimentele și percepțiile lui sunt cu mult mai subtile și mai complexe în condițiile unei vieți simple. Acum, cele mai luminate minți studiază tot ce este cât de cât legat de satisfacerea trebuințelor zilnice, în aceeași măsură ca și problemele științifice capitale. Au urmat calea de evoluție generală a lumii animale, care tinde să elibereze atenția, automatizând mișcările, dezvoltând reflexele în activitatea sistemului nervos. Automatizarea forțelor de producție ale societății a creat un sistem de conducere reflector analogic în economie, și a dat la nenumărate persoane posibilitatea să se consacre sarcinii fundamentale a omului: cercetărilor științifice. Natura ne-a înzestrat cu un mare creier investigator, ale cărui funcțiuni se limitau odinioară la căutarea hranei și la cercetarea comestibilității ei…

— Frumos! spuse în șoaptă Evda Nal și în aceeași clipă își zări fiica.

Fără a bănui prezența mamei, aceasta privea gânditoare suprafața ondulată a geamului, care ascundea priveliștea de afară.

Veda Kong o cercetă, comparând-o cu mama ei. Același păr negru și lung, legat cu o panglică albastră și strâns în două mari cozi. Același oval al feței care se îngustează în partea de jos, aceeași frunte lată și pomeți mari, care-i dădeau o expresie copilăroasă. O bluză scurtă, strălucitor de albă, din lână artificială, sublinia paloarea tenului ei oacheș și negrul intens al ochilor, al genelor și sprâncenelor. Singura ei podoabă era un colier din mărgean roșu, care sublinia fizicul original al fetei.

Ca toți ceilalți elevi, fiica Evdei purta un șort larg cu franjuri roșii la cusături.

— E un ornament indian, spuse în șoaptă Evda Nal, răspunzând zâmbetului interogativ al prietenei sale.

Se retraseră repede pe sală: profesoara părăsea clasa, în urma ei veneau câțiva elevi, printre care și fiica Evdei. Dând cu ochii de maică-sa, de care era nespus de mândră și pe care se străduia mereu s-o imite, fata încremeni. Evda nici nu știa că avea la școală un cerc de admiratori, care hotărâseră să-și aleagă în viață aceeași cale ca și celebra Evda Nal.

— Mamă! rosti în șoaptă fata și, aruncând o privire sfioasă tinerei femei ce-i însoțea mama, se lipi de Evda.

Profesoara se opri și se apropie de ele.

— Trebuie să înștiințez consiliul școlar, spuse ea fără a lua seama la gestul de protest al Evdei. Vom trage oarecare foloase din vizita dumitale.

— Mai bine profitați de venirea prietenei mele, și Evda o prezentă pe Veda Kong.

Profesoara de istorie se roși toată, arătând acum foarte tânără.

— Foarte bine, făcu ea, căutând să-și păstreze tonul grav, ne pregătim tocmai de o nouă promoție din grupele mari. Pentru tinerii noștri elevi va fi o mare fericire să primească sfaturile Evdei Nal și în același timp să treacă în revistă, împreună cu Veda Kong, vechile culturi și rase. Nu-i așa, Rhea?

Fata Evdei bătu din palme, iar profesoara porni cu pas ușor de gimnastă spre încăperile de serviciu aflate într-o anexă lungă și dreaptă.

— Rhea, vrei să lipsești de la o oră de muncă și să te plimbi cu noi în grădină? îi propuse Evda. N-o să mai am timp să vin la tine până la alegerea probelor pe care trebuie să le dai. Rândul trecut n-am hotărât nimic definitiv…

Fără să răspundă, Rhea o luă de braț pe mama ei. În programul oricărui ciclu studiile teoretice alternau cu lucrările practice. În momentul acela, se ținea tocmai una dintre lecțiile preferate ale Rheei — șlefuirea lentilelor optice. Dar ce putea fi mai interesant și mai important decât vizita mamei?

Ca să le lase singure, Veda se îndreptă spre un mic observator astronomic care se zărea în depărtare.

Agățată ca un copil de brațul puternic al mamei, Rhea mergea dusă pe gânduri.

— Unde este micul tău Kay? se interesă Evda. Fetița se întristă. Kay era elevul ei: cei mari vizitau școlile de ciclul I și II din apropiere, pentru a se ocupa de „prichindeii” pe care și-i aleseseră. Acest ajutor dat profesorilor era necesitat de grija pusă în educarea copiilor.

— Kay a trecut în ciclul II și a plecat departe. Îmi pare nespus de rău… De ce oare ne-or fi mutând din patru în patru ani, de la un ciclu la altul?

— Știi doar și tu că psihicul se obosește și devine mai puțin receptiv când impresiile sunt prea monotone.

— Nu înțeleg totuși un lucru: de ce primul dintre cele patru cicluri de patru ani se numește „ciclul O”? Doar și-n răstimpul său are loc un important proces de instruire și educare a copiilor, de la unu la patru ani?

— Este o denumire veche și improprie. Dar în afara cazurilor absolut necesare, ne străduim să

păstrăm terminologia încetățenită. Altminteri s-ar produce o irosire de energie umană. Și cu toții fără excepție avem datoria să scutim omenirea de asemenea risipe.

— Dar împărțirea pe cicluri, care sunt net separate, și periodicele deplasări de la un ciclu la altul nu sunt și ele irosiri de forțe, ba chiar destul de mari?

— O asemenea cheltuire de energie este pe deplin compensată prin ascuțirea percepției, prin randamentul sporit în învățătură, care altminteri ar scădea cu fiecare an. Voi, oamenii cei mici, pe măsură ce creșteți, sunteți educați, deveniți ființe cu calități diferite. Viața în comun a copiilor de vârste diferite stânjenește educația și enervează chiar pe elevi. Noi am redus aceste diferențe la minimum, repartizând copiii în patru cicluri, după etate; totuși nici această împărțire nu este perfectă… Dar să vedem care ți-s proiectele și preocupările. Vă voi ține o conferință și poate că astfel voi răspunde și problemelor tale.

Rhea își deschise sufletul cu încrederea spontană a copiilor din Era Marelui Cerc, care n-au cunoscut nici ironia jignitoare, nici neînțelegerea. Era o întruchipare a tinereții care nu cunoaște încă viața, dar este plină de visuri și așteptare. Împlinind 17 ani fata urma să absolve școala și să treacă la îndeplinirea Isprăvilor lui Hercule, care durau trei ani și se desfășurau în mijlocul adulților, în cursul acestor probe se precizau definitiv înclinațiile și capacitățile tânărului. Urmau apoi doi ani de studii superioare, după terminarea cărora căpăta dreptul de a lucra de sine stătător, în specialitatea aleasă. În răstimpul lungii sale vieți, omul reușea să dobândească o asemenea calificare în câte cinci sau șase specialități, schimbându-și din când în când munca; totuși alegerea primei și a celei mai dificile activități — a Isprăvilor lui Hercule — era cât se poate de importantă. Tocmai de aceea, această

alegere cerea o meditație prealabilă aprofundată, sub îndrumarea obligatorie a unui sfătuitor mai în vârstă.

— Ați trecut probele psihologice de absolvență? întrebă Evda încruntându-și sprâncenele.

— Le-am trecut. Eu am 20-24 la primele opt grupe, 18 și 19 la grupa a zecea și a treisprezecea și 17 la grupa a șaptesprezecea! se lăudă Rhea.

— Minunat! se bucură Evda. Ai toate căile deschise. Nu ți-ai schimbat alegerea celei dintâi isprăvi?

— Nu! Voi fi infirmieră pe Insula Uitării, iar pe urmă tot cercul nostru — al discipolilor tăi — va lucra la Spitalul de psihologie din Iutlanda.

Evda glumi fără răutate pe seama acestor tineri și zeloși psihologi, dar Rhea o rugă să devină mentor al membrilor cercului, care trebuiau și ei să-și aleagă probele.

— Voi fi nevoită să rămân aici până la sfârșitul concediului meu, râse Evda. Și ce va face în acest timp Veda Kong?

Fetița își aduse aminte de însoțitoarea mamei.

— Este foarte bună, spuse ea grav, și aproape tot atât de frumoasă ca și tine!

— Cu mult mai frumoasă!

— Nu, nu… și nicidecum pentru că ești mama mea, stărui fata. Poate că, la prima vedere, ea să pară mai frumoasă, dar tu porți în tine forțe lăuntrice pe care Veda Kong nu le are. Nu vreau să spun că nu le va avea cândva. Când o să le aibă, atunci…

— O va eclipsa pe maică-ta, așa cum luna eclipsează o stea?

Rhea clătină energic din cap:

— Dar parcă tu ai să rămâi pe loc? Vei ajunge și mai departe ca ea!

Evda îi mângâie părul neted, privindu-i chipul ridicat spre dânsa:

— Ajunge cu atâtea laude, fetița mea! Trebuie să ne grăbim!

Veda Kong umbla încet pe alee, afundându-se tot mai mult în pădurícea de arțari cu frunza lată, care cu un foșnet dulce își mișcau frunzișul greu și umed. Primele năluci ale negurii de seară dădeau să se ridice din lunca din apropiere, dar vântul le alunga îndată. Veda Kong se gândea la repausul mobil al naturii și la faptul că amplasamentul școlilor se alege de obicei cât se poate de potrivit. Esențialul în educație îl constituie dezvoltarea gustului de natură, a capacității de a percepe cu acuitate contactul intim cu ea. Omul care se dezinteresează de natură, nu poate evolua, căci dezobișnuindu-se a observa, pierde facultatea generalizării. Veda se gândea la arta pedagogică — atât de prețioasă într-o epocă în care oamenii pricepuseră în sfârșit că învățământul constă de fapt în educație, și că doar ea îl putea pregăti pe copil pentru anevoioasa cale a unui om adevărat. Firește, baza caracterului o formau însușirile înnăscute, dar acestea n-aveau nicio valoare fără iscusita modelare a sufletului omenesc, săvârșită de profesor.

Eminenta istoriciană se întoarse cu gândul spre îndepărtatele zile când și ea fusese o tânără ființă din ciclul III, toată numai contradicții: plină de dorința arzătoare de a se jertfi, dar și judecând lumea numai din punctul ei de vedere, cu egocentrismul unei tinereți sănătoase. „Cât de mult au făcut atunci pentru mine profesorii! Într-adevăr, în lumea noastră nu există îndeletnicire mai nobilă!”

În mâinile profesorului se află viitorul omenirii. Căci numai prin sforțările lui omul se ridică tot mai sus și devine tot mai puternic, îndeplinind sarcina cea mai grea: aceea de a se învinge pe sine însuși, de a înfrânge pornirile de aviditate egoistă și nestăpânitele pofte ale firii.

Veda Kong o luă spre un golf mic, înconjurat de pini, din direcția căruia venea zvonul unor glasuri de copii. Curând dădu peste un grup de zece

băieţandri cu şorţuri din masă plastică. Ei meştereau de zor la o bârnă lungă de stejar, cu nişte topoare, aceste unelte inventate încă în peşterile epocii de piatră. Tinerii constructori o salutară politicos şi îi explicară că, luând exemplu de la eroii din trecut, vor să construiască un vas fără ajutorul ferăstraielor automate şi al maşinilor de asamblare. Pe această corabie aveau să călătorească spre ruinele Cartaginei, în timpul vacanţei, împreună cu profesorii lor de istorie, geografie şi lucru manual. Veda le ură spor la muncă şi voi să-şi continue plimbarea. Din grupul copiilor înaintă un băiat înalt şi subţire, cu părul galben.

— Aţi venit cu Evda Nal? Aş putea să vă pun câteva întrebări?

Veda consimţi.

— Evda Nal lucrează la Academia de Bucurii şi Necazuri. Noi am studiat orânduirea socială a planetei noastre şi a altor câteva lumi; nu ni s-a vorbit însă de însemnătatea acestei Academii…

Şi Veda le vorbi despre vastele studii întocmite de Academie în domeniul existenţei sociale, despre statistica suferinţelor şi a fericirii din viaţa fiecărui om în parte şi despre clasificarea necazurilor în conformitate cu diferitele vârste. Etapa următoare o constituia stabilirea modificărilor ce se produc în domeniul bucuriilor şi al necazurilor în raport cu evoluţia istorică a umanităţii. Oricât de mare ar fi varietatea în ceea ce priveşte calitatea acestor stări sufleteşti — rezultatele unui bilanţ general, prelucrate cu ajutorul metodelor stohasticei, adică ale cifrelor mari, permit să se descopere anumite legi importante. Consilii cu sarcina de a conduce dezvoltarea societăţii se străduiau din răsputeri să obţină indici cât mai buni. Şi doar creşterea volumului de bucurii sau echilibrul dintre acestea şi necazuri puteau asigura progresul social.

— Cu alte cuvinte, Academia de Bucurii şi Necazuri este cea mai importantă dintre toate,

spuse un alt băiețaș cu priviri îndrăznețe și pline de istețime.

Ceilalți râseră și primul interlocutor al Vedei Kong lămuri:

— Ol caută în toate întâietatea. Nu visează decât la conducătorii de odinioară.

— Este o cale primejdioasă, zâmbi Veda. În calitatea mea de istoric, pot să vă spun că acești mari conducători au fost în realitate oamenii cei mai dependenți și cei mai încătușați.

— Încătușați prin condiționarea acțiunilor lor? întrebă băiatul cu părul ca paiul.

— Chiar așa. Dar aceasta se întâmplă într-o societate care se dezvolta inegal și spontan, cum era de pildă vechea societate din E.L.D. Și încă mai înainte. Acum nu mai există întâietate: niciun consiliu nu poate să acționeze fără consensul tuturor celorlalte.

— Dar Consiliul Economic? Fără el nimeni nu poate să întreprindă nimic important, obiectă cu prudență Ol, puțintel rușinat, totuși fără să-și piardă cumpătul.

— Din cauză că economia formează singura bază reală a existenței noastre. Dar am impresia că ai o concepție oarecum greșită despre întâietate… Ați studiat citoarhitectonica[103] creierului uman?

Băieții răspunseră afirmativ.

Veda le ceru un băț și le desenă pe nisip cercurile care reprezentau cele mai importante instituții mondiale.

— Uite, în centru este Consiliul Economic. Să ducem de la el legături directe înspre organele lui consultative: A.B.N. (Academia de Bucurii și Necazuri), A.F.P. (Academia Forțelor de Producție), A.S.P. (Academia de Stohastică și de Previziune), A.P.M. (Academia de Psihofiziologie a Muncii). Legătura aceasta laterală duce spre un organ cu activitate de sine stătătoare: Consiliul Astronautic, legat nemijlocit de Academia

Radiațiilor Dirijate și de Stațiunile Exterioare ale Marelui Cerc. Mai departe…

După ce desenă pe nisip o schemă complicată, le spuse:

— Toate acestea nu vă amintesc oare creierul omenesc? Centrele de cercetări și statistică reprezintă centrele senzoriale. Consiliile sunt centre asociative. Știți și voi că întreaga viață este compusă din atracție și reacție, din ritmul de explozii și de acumulări, din excitare și frânare. Centrul principal de frânare îl formează Consiliul Economic, care transpune orice pe tărâmul posibilităților reale ale organismului social și ale legilor lui obiective. Această interacțiune a forțelor contrarii, transformată într-o activitate armonioasă, se manifestă atât în funcțiunea creierului nostru, cât și în aceea a societății noastre: și una și cealaltă își continuă necontenit progresul. Odinioară cibernetica sau știința de a dirija a reușit să reducă cele mai complexe interacțiuni și transformări la operații relativ simple efectuate de mașini. Pe măsură însă ce cunoașterea se dezvolta, fenomenele și legile termodinamicii, ale biologiei, ale economiei apăreau tot mai complicate, făcând să dispară odată pentru totdeauna concepțiile simpliste despre natură sau despre procesele dezvoltării sociale.

Băieții o ascultau pe Veda cu cea mai desăvârșită atenție.

— Și ce anume este mai important într-o asemenea orânduire a societății? se adresă dânsa amatorului de conducători. Acesta tăcu încurcat. Primul băiat îi veni însă în ajutor.

— Progresul! declară el cu îndrăzneală, stârnind admirația Vedei.

— Pentru acest răspuns meriți un premiu! exclamă ea și, cercetându-și îmbrăcămintea, scoase de pe umărul stâng o broșă emailată, ce reprezenta un albatros zburând deasupra mării

albastre. O întinse pe palma deschisă băiatului. Acesta nu se putea hotărî s-o ia.

— Ia-o ca amintire a convorbirii noastre de azi și a progresului! stărui Veda, și băiatul luă broșa.

Ținându-și cu mâna umărul bluzei ce cădea, Veda porni îndărăt spre parc. Broșa era un dar al lui Erg Noor și faptul că o dăruise la rându-i însemna foarte mult — între altele și dorința ciudată de a se lepăda cât mai repede de trecut, de ceea ce a fost și nu mai este.

În rotonda din mijlocul edificiului se adunase toată populația acelei cetăți școlare. Evda Nal, îmbrăcată într-o rochie neagră, se urcă pe estrada aflată în centru și luminată de sus, și-și plimbă calm privirile peste rândurile de bănci în amfiteatru. Toți ascultau în tăcere glasul limpede și domol. Amplificatoarele zgomotoase nu mai erau folosite decât în tehnica securității, iar marile săli publice deveniseră inutile datorită dezvoltării stereotelevizoarelor T.V.F.

— 17 ani reprezintă o cotitură în viață. În curând veți rosti în adunarea Circumscripției irlandeze cuvintele tradiționale: „Voi cei mari, care m-ați chemat pe calea muncii, primiți dorința și priceperea mea, primiți-mi strădania și învățați-mă zi și noapte. Dați-mi o mână de ajutor, căci calea este anevoioasă și vă voi urma”. În această formulă străveche, printre rândurile ei, sunt cuprinse foarte multe lucruri, iar azi vă voi vorbi despre ele.

Din fragedă copilărie vi se predă filosofia dialectică, denumită pe vremuri, în cărțile secrete ale antichității: „Taina Dublului”. Pe atunci se credea că n-o pot stăpâni decât cei „inițiați”, oameni dotați cu o mare forță intelectuală și morală. Astăzi puteți pricepe lumea din cea mai fragedă tinerețe cu ajutorul legilor dialecticii, și marea ei putere este la îndemâna oricui. Ați venit pe lume într-o societate bine orânduită, creată de generații de miliarde de muncitori anonimi care au

luptat pentru o viață mai bună. De la înfiripareа celor dintâi societăți bazate pe diviziunea muncii s-au perindat pe Pământ cinci sute de generații. În acest răstimp, rasele și popoarele s-au amestecat. Oricare dintre voi poartă în sine picături de sânge, cum se spunea pe vremuri, sau mecanisme ereditare, cum zicem noi acum, moștenite de la câte un alt popor. S-a depus o muncă uriașă pentru a epura ereditarea de urmările folosirii imprudente a radiațiilor și de bolile răspândite mai înainte, care au pătruns în aceste mecanisme.

Educarea omului nou reprezintă o îndeletnicire de mare finețe, implicând analiza individuală și o excesivă prudență. A trecut demult timpul când societatea se mulțumea cu inși crescuți la întâmplare, scuzându-le defectele prin natura înnăscută a omului. Acum orice om rău-crescut reprezintă o dojană vie adusă întregii societăți, o tristă eroare de care răspunde un întreg colectiv.

Voi, care n-ați scăpat încă de egocentrismul propriu tinereții și de o supraapreciere a „eului”, trebuie să vă dați cât mai limpede seama ce mult depinde de voi, în ce măsură vă puteți voi înșivă crea libertatea și rostul vieții voastre. Vaste posibilități de a vă alege calea vă stau înainte, dar aceasta implică totodată și o deplină răspundere a alegerii. Visurile omului necivilizat doritor să se întoarcă în sânul sălbaticei naturi și la libertatea comunităților și a relațiilor primitive au dispărut de mult. Umanitatea care a știut să unească mase colosale de indivizi s-a găsit în fața alternativei să piară sau să accepte disciplina socială și să se supună unui îndelungat proces de educație și instruire; căci nu există alt mijloc de a trăi pe planeta noastră, oricât de generoasă ar fi ea. Acei filosofi absurzi care visau o întoarcere la natură n-o înțelegeau și nici n-o iubeau cu adevărat; altminteri ar fi cunoscut marea-i cruzime și inevitabila distrugere a tot ce nu se supune legilor ei.

Omul noii societăți se găsește în fața necesității imperioase de a se supune unei disciplinări a dorințelor, a voinței și a gândirii. Această educare a minții și a voinței este acum tot atât de obligatorie pentru oricare dintre noi ca și educarea trupului. Studierea legilor naturii, ale societății și ale economiei a transformat dorința individuală în știință rațională. Când spunem „vreau", subînțelegem: „știu că este posibil".

Cu mii de ani în urmă, vechii greci spuneau: „metronariston" adică: „măsura este mai presus de toate"; iar noi afirmăm și astăzi că la temelia civilizației se află înțelegerea măsurii în toate.

Paralel cu ridicarea nivelului cultural, a scăzut tendința spre satisfacția brutală a proprietății, spre sporirea avidă a avuției, tendință care, însă, se topea ușor, lăsând în urmă-i doar o surdă nemulțumire.

Noi ne străduim să vă deprindem a căuta o fericire cu mult mai mare: fericirea abnegației pe care ți-o procură ajutorul dat celorlalți, bucuria cea adevărată a muncii care încălzește sufletul. V-am ajutat să vă dezbărați de tirania măruntelor dorințe și preocupări, strămutându-vă năzuințele într-o regiune mai înaltă, în domeniul creației.

Grija pentru educația fizică, o viață curată și frumoasă dusă de zeci de generații v-au scăpat de cel de-al treilea dușman înspăimântător al psihicului omenesc: indiferența, nepăsarea unui suflet pustiu și leneș. Porniți în lume, la muncă, plini de energie, cu un psihic echilibrat, sănătos, purtând în sufletul vostru — datorită unei corelații firești între emoții — mai multă bunătate decât răutate. Cu cât veți fi mai buni, cu atât mai bună va fi întreaga omenire, deoarece între ea și fiecare dintre noi există o deplină interdependență. Creând în preajma noastră un mediu spiritual înalt, societatea vă va ridica, la rândul ei, pe o treaptă superioară. În zilele noastre, omul este educat și

instruit întreaga-i viață, iar societatea progresează rapid.

Evda Nal se opri și-și netezi părul cum și-l netezea și Rhea, care o urmărea atentă din bancă.

— A fost un timp, urmă ea, când oamenii numeau visuri năzuința de a cunoaște realitatea. Voi veți visa astfel o viață întreagă și veți fi fericiți, căci fericirea o dă cunoașterea, mișcarea, lupta și munca. Să nu luați în seamă prăbușirile care urmează momentelor de înălțare sufletească: sunt întorsăturile firești în spirala mișcării, comună întregii materii. Realitatea libertății este aspră, dar ați fost pregătiți pentru ea prin disciplina educației și prin studiile voastre: tocmai de aceea, vouă, celor care vă cunoașteți răspunderea, vă este permis să vă schimbați după dorință felul activității, ceea ce constituie fericirea personală. Visurile despre o dulce inactivitate paradisiacă au fost dezmințite de istorie, căci sunt în contradicție cu însăși natura omului luptător. Orice epocă a avut și mai are încă dificultățile ei; dar pentru întreaga omenire idealul îl constituie continua și rapida ascensiune spre culmi tot mai înalte ale cunoașterii și ale sentimentelor, ale științei și ale artei.

Terminându-și conferința, Evda Nal veni în rândurile din față, unde Veda Kong o salută cu același gest cu care o întâmpinase pe Ciara Nandi la serbarea Cupelor de foc. Iar ceilalți se ridicară la rândul lor în picioare, manifestându-și în același fel entuziasmul.

Capitolul X EXPERIENȚA DIN TIBET

Instalațiile lui Kor Yull se aflau pe culmea unui munte turtit, la un kilometru depărtare de Observatorul din Tibet al Consiliului Astronautic. Acolo, la altitudinea de 4 000 m, nu mai creșteau alți copaci în afara celor aduși din Marte, negri-verzui, fără frunze, cu crengile îndoite înăuntru, spre vârf. În vale, iarba, scurtă și gălbuie, unduia

în bătaia vântului, în timp ce acești reprezentanți robuști ai unei lumi străine păstrau o imobilitate desăvârșită. Pe povârnișurile munților se revărsau grohotișuri, aidoma unor fluvii de piatră. Ici-colo, vedeai sticlind imaculate straturi de zăpadă.

În spatele unor ziduri din diorit[104] crăpat — vestigii ale unei mănăstiri, clădită cu o uimitoare îndrăzneală la această înălțime — se vedea un turn de oțel tubular, care susținea două arcuri ajurate. Deasupra acestora, înclinată în unghi și deschizându-se în parabolă spre cer, scânteia o uriașă spirală din bronz berilic, presărată cu strălucitoarele puncte albe ale contactelor de reniu[105]. O altă spirală, cu deschiderea către sol, era aproape lipită de cea dintâi. Sub ea se aflau opt conuri mari dintr-un aliaj verzui de borazon, cu ramificațiile unor tuburi de șase metri în diametru, care transportau energia. De-a lungul văii se înșiruiau stâlpi cu inele de ghidaj, formând un branșament provizoriu pe artera principală a observatorului care primea în timpul funcționării lui energia tuturor stațiunilor de pe planetă. Trecându-și mâna prin părul-i răvășit, Ren Boz examina satisfăcut completările aduse vechilor instalații, pe care voluntarii le montaseră într-un termen nemaipomenit de scurt. Cel mai greu le-a fost să sape în stâncă tranșee deschise și foarte adânci fără ajutorul marilor perforatoare; dar și această dificultate a fost învinsă. Voluntarii care drept recompensă pentru eforturile lor voiau, firește, să asiste la desfășurarea grandioasei experiențe, fuseseră trimiși ceva mai departe de instalații și își aleseseră pentru corturi povârnișul lin de la nordul observatorului.

Mwen Mas, care ținea în mâinile lui toate legăturile cu Cosmosul, stătea zgribulit pe o piatră rece în fața fizicianului și îi povestea ultimele noutăți transmise prin Cerc. În timpul din urmă, satelitul 57 fusese folosit exclusiv pentru menținerea legăturii cu navele astrale și planetare

și nu mai lucra pentru Cerc. Mwen Mas îi comunică lui Ren Boz că Vlihh oz Ddiz pierise lângă steaua E. Deși obosit, fizicianul se însufleți:

— Crescându-i la maximum gravitația, steaua E ajunge la o nouă și uriașă încălzire. Se formează astfel o supergigantă violetă, în care colosala forță de gravitație de dinainte se atenuează treptat. Această supergigantă nu mai emite radiații roșii: în pofida puterii câmpului gravitațional, undele razelor luminoase nu se mai alungesc, ci se scurtează.

— Undele luminoase devin violete extreme și ultraviolete, întări Mwen Mas.

— Nu numai asta. Procesul se dezvoltă mai departe. Cuantele devin tot mai energice, este înfrântă tranziția câmpului zero și apare o zonă de antispațiu — un al doilea aspect al mișcării materiei, necunoscut la noi pe Pământ din cauza scalei de lucru extrem de reduse de care dispunem. Aici n-am putea să realizăm nimic asemănător, chiar dacă am arde tot hidrogenul oceanelor noastre.

Mwen Mas făcu în minte un calcul vertiginos.

— Cincisprezece mii de trilioane de tone de apă, transformate în energia ciclului de hidrogen conform principiului relativității masă-energie, reprezintă grossomodo un trilion de tone de energie. Soarele generează pe minut două sute patruzeci de milioane de tone; avem deci radiația Soarelui abia pe zece ani.

Ren Boz zâmbi satisfăcut.

— Dar cât ar putea da o supergigantă albastră?

— Cam greu de calculat. Judecă însă și dumneata. În Marele Nor al lui Magellan există îngrămădirea NGC 1910, în preajma Nebuloasei din Tarantula… Scuză-mă, dar m-am deprins să mă folosesc de vechile denumiri și indici ai stelelor!

— N-are nicio importanță.

— Nubuloasa din Tarantula este atât de strălucitoare, încât, dacă s-ar apropia de noi, să spunem la distanța la care se găsește Nubuloasa bine cunoscută din Orion, lumina ei ar fi egală cu aceea a Lunii pline. În îngrămădirea stelară 1910, cu un diametru doar de 70 de parseci, se numără pe puțin o sută de stele supergigante. Acolo se află supergiganta albastră dublă ES din Dorado, care are în spectru dungi luminoase de hidrogen și dungi întunecate lângă marginea violetă. Steaua aceasta este mai mare decât orbita Pământului și are o luminozitate de o jumătate de milion de sori de-ai noștri! La o asemenea stea anume te-ai gândit? În aceeași îngrămădire există și stele mai mari, cu un diametru cât orbita lui Jupiter, dar ele nu-s decât pe cale de încălzire după starea E.

— Să lăsăm deoparte supergigantele. Timp de milenii, oamenii au privit nebuloasele inelare din Vărsătorul, din Ursa Mare și Lira, fără să știe că au de-a face cu câmpuri neutre de gravitație-zero, care, conform legii repagulumului, reprezintă tranziția dintre gravitație și antigravitație. Tocmai acolo se și află enigma spațiului zero.

Ren Boz sări în picioare de pe pragul blindajului de comandă durat din mari blocuri de piatră, acoperite cu silicat.

— M-am odihnit. Putem începe!

Lui Mwen Mas inima îi bătea să-i spargă pieptul, de emoție i se pusese un nod în gât. Oftă din fundul rărunchilor. Ren Boz era în aparență calm; doar strălucirea febrilă a ochilor lui trăda concentrarea de gândire și voință a unui om care avea să întreprindă o experiență primejdioasă.

Mwen Mas întinse mâna-i mare și strânse mâna mică, dar fermă, a fizicianului. O înclinare a capului, și silueta africanului se și arătă pe drumul ce cobora spre observator.

Vântul rece urla lugubru, rostogolindu-se de pe uriașii munți înghețați ce se înălțau de o parte și de alta a văii. Mwen Mas simți un fior de gheață.

Grăbi pasul, deși n-avea niciun rost să se zorească. Experiența trebuia să înceapă după apusul soarelui.

Izbuti să stabilească legătura cu satelitul 57 pe lungimea de undă corespunzătoare stațiunii de pe Lună. Reflectoarele și ghidajele instalate acolo îl fixară pe Epsilon-Tucan pentru cele câteva minute în care satelitul 57, rotindu-se de la latitudinea nordică 33 până la Polul Sud, putea să observe steaua de pe orbita lui.

Mwen Mas se așeză la tabloul de comandă din încăperea subterană, care semăna mult cu aceea de la Observatorul mediteranean.

Revăzând a mia oară datele privitoare la planeta stelei Epsilon-Tucan, Mwen Mas verifică metodic calculul orbitei sale și stabili din nou legătura cu satelitul 57. Căzură de acord că, în clipa conectării câmpului, observatorii de pe satelit vor modifica cu multă prudență și foarte încet direcția, urmând un arc de cerc de patru ori mai mare decât paralaxa stelei.

Timpul se scurgea încet. Mwen Mas era obsedat de amintirea lui Bet Lon, matematicianul criminal. Dar iată că pe ecranul TVF apăru Ren Boz, în fața tabloului de comandă al instalației experimentale. Părul lui aspru era mai zbârlit ca niciodată.

Dispecerii stațiunilor energetice, preveniți mai înainte, comunicară că sunt gata. Mwen Mas puse mâna pe manetele de comandă, dar o mișcare a lui Ren Boz, de pe ecran, îl făcu să se oprească.

— Ar trebui prevenim stațiunea Q de rezervă din Antarctida. Poate că nu ne ajunge energia de care dispunem.

— Am și făcut-o. Stațiunea este gata.

Fizicianul se mai gândi câteva clipe.

— În peninsula Ciukotka și în Labrador există posturi de energie F. Ar trebui să ne înțelegem cu ei să se conecteze pe rețea în momentul inversiunii câmpului: mă tem că aparatul nu este chiar atât de perfect…

— Am făcut și asta.

Ren Boz se însenină la față și făcu un semn cu mâna.

Formidabila coloană de energie ajunse până la satelitul 57. Pe ecranul emisferic al observatorului apărură fețele tinere și surescitate ale observatorilor.

Directorul stațiunilor exterioare îi salută pe oamenii aceștia îndrăzneți, verifică concordanța coloanei de energie și gradul în care aceasta urmărea satelitul. Canaliză apoi curentul spre instalația lui Ren Boz. Imaginea fizicianului dispăru de pe ecran.

Indicatorii de putere își mișcau acele spre dreapta, arătând continua creștere a tensiunii. Semnalele ardeau tot mai intens, cu o lumină din ce în ce mai albă. Indicatorii de încărcare scădeau însă în salturi, apropiindu-se de linia zero, în măsura în care Ren Boz conecta alte și alte radiante de câmp. Un vuiet puternic venind dinspre instalația experimentală îl făcu pe Mwen Mas să tresară. Dar africanul știa ce are de făcut. O mișcare a manetei, și torentul de energie de la stațiunea Q năvăli spre ochii magici ai aparatelor pe cale de a se stinge, înviorând acele lor care coborau. De îndată ce Ren Boz branșă invertorul general, acele săriră totuși la zero. Fulgerător, aproape instinctiv, Mwen Mas conectă simultan cele două stațiuni F.

Avu impresia că toate aparatele se sting. Întreaga încăpere se umplu de o lumină palidă, ciudată. Orice sunet amuți. Încă o clipă, și umbra morții pluti peste conștiința africanului, amorțindu-i senzațiile. Cu mâinile crispate pe marginea mesei de comandă, gemând din cauza sforțărilor și a unei îngrozitoare dureri în șira spinării, el luptă cu amețeala și greața. Într-o parte a încăperii subterane lumina cea palidă deveni mai intensă. Mwen Mas nu-și putu da seama ori uitase de unde venea. Poate că dinspre ecran sau din partea instalației lui Ren Boz…

Deodată, parcă s-ar fi sfâșiat o cortină tremurătoare, și Mwen Mas auzi deslușit clipocitul valurilor. Un miros subtil și indefinibil pătrunse în nările-i dilatate. Cortina se trase spre stânga, în timp ce o ceață cenușie continua să unduiască spre colțul opus. Munți înalți, arămii, încinși de copaci albaștri răsăreau extraordinar de reali, și talazurile unei mări violete se zbăteau chiar la picioarele africanului. Cortina se dădu și mai mult deoparte, iar Mwen Mas văzu întruparea visului său: o femeie cu pielea de aramă stătea așezată pe palierul de sus al unei scări, la o masă de piatră albă, cu coatele pe suprafața ei lustruită, privind undeva peste apele oceanului. În ochii ei distanțați citi deodată uimirea și extazul: îl observase. Femeia se ridică în picioare, îndreptându-și mijlocul cu o grație infinită și-și întinse mâna spre african. Pieptul îi bătea agitat de o respirație adâncă, și în această clipă halucinantă el își aminti de Ciara Nandi.

— Offa alli kor! spuse femeia, și glasul ei melodios și sonor îi merse lui Mwen Mas drept la inimă. Deschise gura ca să-i răspundă, dar în locul minunatei viziuni izbucni o flacără verde, un șuierat zguduitor străbătu încăperea. Pierzându-și cunoștința, africanul simți cum o putere totodată irezistibilă și dulce îl înșfacă, îl încovoaie, îl învârtește ca rotorul unei turbine cu turație mare și, în sfârșit, îl turtește de ceva tare… Ultimul său gând a fost: ce se întâmplă cu stațiunea și cu Ren Boz?…

Colaboratorii observatorului și constructorii, aflați pe coasta muntelui la oarecare depărtare, nu văzură mare lucru. Pe cerul adânc al Tibetului trecu ceva care eclipsă strălucirea stelelor. O forță nevăzută se prăbuși peste înălțimea pe care se afla instalația experimentală și ridică în vârtej o imensă masă de pământ și de pietre. O trâmbă neagră ca păcura și largă de un kilometru țâșni spre clădirea observatorului, de parcă ar fi fost proiectată de un

uriaș tun hidraulic, se avântă în sus, se frânse în două și din nou izbi instalația, prefăcând-o în țăndări și împrăștiind-o în toate părțile. Totul n-a durat decât o clipă, apoi s-a făcut iar liniște. În aerul plin de praf rămăsese doar un miros de piatră încinsă și de incendiu, amestecat cu o mireasmă stranie, ce amintea țărmurile înflorite ale mărilor tropicale.

Oamenii adunați în grabă la locul catastrofei văzură că de-a lungul văii dintre munți și clădiri se întinde un șanț adânc cu marginile topite, iar povârnișul îndreptat spre observator fusese în întregime smuls. Clădirea observatorului rămăsese întreagă. Șanțul ajunsese până la peretele de sud-est, distrusese sălile de transformatori și se proptise în cupola sălii subpământene, acoperită cu un strat de bazalt topit, gros de patru metri. Bazaltul fusese retezat ca și cum l-ar fi luat cineva cu un gigant polizor: o parte se menținuse totuși nevătămată, ceea ce a salvat de la o distrugere totală camera subterană, în care se afla Mwen Mas.

Într-o scobitură din sol se închegase un râu de argint revărsat: se topiseră siguranțele stațiunii energetice de recepție.

Curând cablurile rețelei de rezervă au fost restabilite. La lumina aruncată de reflectorul farului de pe calea de acces, oamenii văzură o priveliște uimitoare: metalul construcțiilor instalației experimentale fusese întins ca un strat subțire pe tot șanțul, care strălucea de parc-ar fi fost cromat. În malul abrupt al povârnișului, retezat ca de un cuțit uriaș, se încrustase o bucată dintr-o spirală de bronz. Piatra se topise și cursese, formând un strat sticlos, întocmai ca o ceară roșie sub o pecete încinsă. Câteva roșiatice volute metalice cu zimții albi ai contactelor de reniu, înfundate în această piatră topită, străluceau în lumina electrică aidoma unei flori încrustate în email. Vederea acestei bijuterii de două sute de metri în diametru îți trezea în suflet un sentiment

de spaimă în fața necunoscutei puteri care cu puțin înainte bântuise aici.

După ce coborârea spre camera subterană a fost degajată de dărâmături, îl găsiră pe Mwen Mas în genunchi, cu fruntea lipită de piatra ultimei trepte. Directorul stațiunilor exterioare încercase, probabil, să scape de acolo în clipele când își regăsise cunoștința. Printre voluntari erau și medici. Organismul viguros al africanului, ajutat de medicamente tot atât de puternice, reuși să biruie șocul suferit. Sprijinit de amândouă părțile, Mwen Mas se ridică clătinându-se în picioare.

— Ren Boz? Ce-i cu el?

Oamenii din jurul savantului se întunecară la față. Directorul observatorului răspunse cu un glas răgușit:

— Ren Boz a fost crunt mutilat. Nu se știe dacă va scăpa cu viață…

— Unde este?

— A fost găsit de partea cealaltă a muntelui, pe versantul estic. Probabil că fusese aruncat afară din clădirea instalației. Pe culme nu mai există nimic… Până și ruinele sunt complet măturate!

— Și Ren Boz a rămas acolo?

— Nu poate fi deplasat. Are oasele zdrobite, coastele rupte…

— Cum ați spus?

— Abdomenul îi e spintecat, intestinele ieșite…

Mwen Mas simți cum i se moaie picioarele și-și încleștă convulsiv mâinile de umerii acelora care-l sprijineau. Voința și rațiunea îi funcționau însă fără greș.

— Ren Boz trebuie salvat cu orice preț! Este un mare savant…

— Știm acest lucru. Cinci medici se ocupă de el.

Deasupră-i a fost ridicat un cort steril, pentru intervenția chirurgicală. Doi donatori de sânge voluntari sunt gata pentru transfuzie. Tiratronul, inima și ficatul artificiale au și început să funcționeze.

— Atunci, vă rog să mă duceți în camera de convorbiri. Stabiliți legătura cu rețeaua mondială și chemați Centrul de informații al zonei nordice. Ce face satelitul 57?

— Am încercat să-l chemăm, dar nu răspunde.

— Căutați-l la telescop și studiați-l, mărindu-l cu ajutorul invertorului electronic…

— Mașinile au fost serios deteriorate și pe indicator nu se văd înregistrări noi.

— Totul e pierdut, spuse în șoaptă Mwen Mas, lăsându-și capul în piept.

Colaboratorul de serviciu al Centrului nordic de informații văzu apărând pe ecran o față murdară de sânge și praf, cu ochii strălucind febril. În prima clipă nu-și dădu seama că este directorul stațiunilor exterioare, o personalitate binecunoscută pe planetă.

— Trebuie să vorbesc cu Grom Orm, președintele Consiliului Astronautic, și cu psihiatra Evda Nal.

Colaboratorul de serviciu dădu afirmativ din cap și începu să manevreze butoanele și vernierele mașinii de memorizat. Răspunsul veni peste un minut.

— Grom Orm pregătește materiale pentru Consiliu și de aceea de o săptămână locuiește acolo, la Casa de oaspeți. Doriți să chem Consiliul?

— Chemați-l! Dar Evda Nal?

— Se află la școala 410, în Irlanda. Dacă aveți nevoie de ea — colaboratorul aruncă o privire pe schemă — voi încerca s-o chem la punctul de convorbiri 5654 SP.

— Desigur că avem nevoie! E o chestiune de viață și de moarte.

Colaboratorul ridică ochii de pe schemele lui.

— S-a întâmplat o nenorocire?

— O mare nenorocire!

— Trec ajutorului meu serviciul, ca să mă pot ocupa exclusiv de treburile dumneavoastră.

Așteptați!

Mwen Mas se lăsă în fotoliul ce i-a fost oferit, căutând să-și adune puterile și gândurile. În odaie năvăli directorul observatorului.

— Am fixat adineauri punctul satelitului 57. Nu mai există!

Mwen Mas se ridică în picioare, uitând de trupul său stâlcit.

— N-a mai rămas decât o bucată mai mare din partea din față — astroportul, urmă tragica relatare. Acum zboară pe aceeași orbită. Probabil că mai există și unele fragmente mai mici, care n-au fost încă descoperite.

— În cazul acesta, observatorii…

— Au pierit fără doar și poate!

Mwen Mas își încleștă pumnii și-și reluă locul în fotoliu. Se așternu o chinuitoare tăcere. În sfârșit, ecranul se aprinse din nou.

— Grom Orm este la aparatul Casei Consiliilor, spuse colaboratorul de serviciu și întoarse o manetă.

Pe ecranul care reflecta o vastă sală slab luminată apăru capul atât de caracteristic și bine-cunoscut tuturora al președintelui Consiliului Astronautic: o față îngustă părând că spintecă spațiul, cu un nas mare, coroiat, ochii adânciți sub sprâncene colțuroase de sceptic, curbura întrebătoare a buzelor ferme.

Întâlnind privirea lui Grom Orm, Mwen Mas își plecă fruntea ca un copil care a făcut o poznă:

— Adineauri a pierit satelitul 57! se grăbi să mărturisească totul dintr-o dată, cu senzația că plonjează într-o apă întunecată.

Grom Orm tresări, figura lui păru că se ascute și mai mult.

— Cum de s-a putut întâmpla una ca asta?

Mwen Mas povesti totul pe scurt și cu multă precizie, fără să ascundă faptul că experiența era interzisă și fără să se cruțe. Președintele își

încruntă sprâncenele, în jurul gurii i se desenară cute adânci. Privirea-i rămase însă calmă.

— Așteaptă puțin, am să mă interesez de ajutorul necesar lui Ren Boz. Crezi că Af Nut?…

— O, dacă ar putea Af Nut!

Ecranul se întunecă. Așteptarea începu iar, lungă, interminabilă. Mwen Mas reușea să se stăpânească numai cu prețul unor sforțări uriașe. Nu-i nimic, nu mai e mult… Iată-l și pe Grom Orm!

— L-am găsit pe Af Nut și i-am pus la dispoziție o navă planetară. Pentru a-și pregăti aparatajul și asistenții, are nevoie cel puțin de o oră. Peste două ore va sosi la observatorul vostru. Acum să vorbim de dumneata. Experiența a izbutit?

Întrebarea îl găsi pe Mwen Mas nepregătit. Avusese, desigur, viziunea lui Epsilon-Tucan. Fusese însă aceasta o reală luare de contact cu lumea aceea nespus de depărtată? Sau poate numai o halucinație produsă de emoțiile trăite, de dorința lui fierbinte! Putea el declara sus și tare lumii întregi că experiența reușise, că pentru repetarea ei este nevoie de noi sforțări, investiții și jertfe? Că Ren Boz și cu el au ales o cale mai bună decât predecesorii lor? Nevrând să expună riscului pe nimeni altul, lucraseră la această experiență singuri, numai ei doi. Ce nebunie! Și ce a văzut Ren Boz! Ce va putea povesti el? Asta presupunând că văzuse ceva… și că va fi în stare să vorbească…

Mwen Mas mărturisi de-a dreptul:

— N-am nicio dovadă că experiența a reușit. Nu știu ce a putut observa Ren Boz…

Pe fața lui Grom Orm se zugrăvi cea mai sinceră mâhnire. Până atunci nu fusese decât atent, acum însă deveni sever.

— Și ce ai de gând să faci?

— Vă rog să-mi dați voie să predau imediat lui Iuniu Ani stațiunile exterioare. Nu mai sunt demn să le conduc. Pe urmă rămân cu Ren Boz până la

sfârșit… Africanul se opri o clipă, apoi continuă: până la sfârșitul operației… După aceea, mă retrag pe Insula Uitării, așteptând judecata… M-am și condamnat singur!

— Poate că ai dreptate. Totuși, mai multe împrejurări îmi sunt neclare și mă abțin să mă pronunț. Fapta dumitale va fi analizată la prima ședință a Consiliului. Cine crezi că ar fi cel mai indicat să te înlocuiască — în primul rând pentru refacerea satelitului?

— Nu cunosc candidat mai bun decât Dar Veter.

Grom Orm dădu afirmativ din cap; privi lung la african, de parc-ar fi vrut să mai adauge ceva, dar se mulțumi să facă doar un gest de adio. Ecranul se stinse tocmai la timp, pentru că Mwen Mas simți că-și pierde cunoștința.

— Comunicați Evdei Nal tot ce s-a întâmplat, mai șopti el către directorul observatorului, apoi se prăbuși pe podea, se zbătu zadarnic să se ridice și rămase nemișcat.

Venirea unui om scund, cu fața galbenă, luminată de un zâmbet vesel, atrase atenția tuturora. În gesturile și vorbele lui avea ceva extraordinar de autoritar. Asistenții sosiți odată cu el i se supuneau cu acea bucurie cu care, probabil, odinioară, ostașii îi urmau pe marii conducători de armate. Dar prestigiul maestrului nu părea să înăbușe propria lor inițiativă. Era un grup unit al unor oameni puternici, vrednici de a se război cu cel mai de temut dușman al omului — moartea.

Aflând că genealogia lui Ren Boz nu fusese încă primită, Af Nut izbucni în imprecații furioase. Se liniști însă tot atât de repede aflând că Evda Nal este aceea care întocmește informația cerută și că o va aduce în persoană.

Directorul observatorului se informă prudent pentru ce anume era nevoie de arborele genealogic și în ce măsură îi puteau ajuta lui Ren Boz îndepărtații săi strămoși. Af Nut clipi viclean cu un aer tainic:

— Cunoașterea exactă a ascendenței fiecărui om servește nu numai la înțelegerea structurii sale psihice și a pronosticurilor ce se pot face în această direcție. Tot atât de importante sunt și datele privind particularitățile lui neuro-fiziologice, rezistența organismului, imunologia, sensibilitatea electivă față de traumatisme și alergia față de medicamente. Alegerea tratamentului nu poate fi cu desăvârșire exactă fără înțelegerea structurii ereditare și a condițiilor în care au trăit strămoșii.

Directorul voi să mai întrebe ceva, dar Af Nut îl opri:

— Am dat un răspuns care-ți permite să reflectezi asupra lui. N-am timp de mai mult!

Directorul bâigui niște scuze pe care chirurgul nu mai stătu să le asculte.

Pe o platformă pregătită la poalele muntelui era construită în grabă sala de operație, la care se aducea apa, curentul electric și aerul comprimat. Mulțimea muncitorilor adunați acolo își ofereau care mai de care serviciile, astfel încât clădirea fu montată în trei ore. Dintre medicii prezenți printre voluntari, ajutoarele lui Af Nut aleseră cincisprezece oameni pentru a deservi clinica chirurgicală ridicată atât de iute. Îl transportară pe Ren Boz sub o boltă transparentă din materie plastică, sterilizată în întregime și ventilată cu aer pur, furnizat de filtre speciale. Af Nut și patru dintre asistenții săi intrară în prima secție a sălii de operație și rămaseră acolo timp de câteva ceasuri pentru a se dezinfecta cu unde bactericide și cu un gaz saturat de emanații antiseptice până când chiar și respirația lor deveni sterilă. Între timp, corpul lui Ren Boz fu supus unei puternice acțiuni refrigerente. Atunci începu o activitate rapidă și sigură.

În timp ce oasele sfărâmate și vinele rupte ale fizicianului erau sudate cu ajutorul unor agrafe și cusături din tantal[106] care nu produceau iritații în țesuturile organice, Af Nut se ocupă de viscerele

vătămate. Degajate din țesuturile moarte, stomacul și intestinele rănite au fost cusute și cufundate într-un recipient cu o soluție BZ14, un cicatrizant rapid care corespundea particularităților somatice ale organismului. După aceasta, Af Nut trecu la operația cea mai dificilă. Fu scos de sub coaste ficatul înnegrit, străpuns de fragmente de oase, și, în timp ce asistenții îl țineau în mână, Af Nut îl desprinse cu o siguranță uimitoare și îl degajă de firicelele subțiri ale nervilor autonomi aparținând sistemului simpatic și aceluia parasimpatic. Cea mai neînsemnată atingere adusă unei infime ramificații putea duce la leziuni grave și ireparabile. Cu o mișcare rapidă, chirurgul tăie vena portă și fixă la capetele ei vine artificiale. Același lucru fu apoi făcut și cu arterele, după care Af Nut puse ficatul într-un recipient special cu soluția BZ. După cinci ore de operație, toate organele vătămate ale lui Ren Boz se aflau fiecare într-un alt vas, iar prin corpul său circula sângele artificial pompat de propria-i inimă, ajutată de un cord automat. Acum se putea aștepta vindecarea organelor extrase. Af Nut n-ar fi putut înlocui pur și simplu ficatul bolnav cu un altul, conservat în fondul chirurgical al planetei, întrucât aceasta ar fi pretins cercetări suplimentare, iar starea bolnavului nu permitea să se piardă nici măcar un singur minut. Alături de trupul său nemișcat, întins ca un cadavru în sala de disecție, rămase de gardă unul dintre chirurgi până când următorul schimb de medici își va fi terminat sterilizarea.

Ușile împrejmuirii de protecție, ridicate în jurul sălii de operație, se deschiseră cu zgomot și Af Nut apăru, înconjurat de asistenții săi mânjiți de sânge. Mijindu-și ochii, el se întinse ca o sălbăticiune deșteptată din somn. Evda Nal, obosită și palidă, îi veni în întâmpinare și-i dădu schema genealogică a lui Ren Boz. Af Nut o luă cu nerăbdare, o parcurse și răsuflă ușurat:

— Sper că totul va decurge în cele mai bune condiții. Să mergem să ne odihnim!…

— Dar… dacă se trezește?

— Vino fără teamă! Nu se poate trezi. Ne-am luat toate precauțiunile.

— Cât timp va trebui să așteptăm?

— Patru-cinci zile. Dacă analizele biologice sunt exacte și calculele corecte, vom putea opera din nou, punând organele la loc. Apoi îl vom face să-și recapete cunoștința…

— Cât timp veți putea rămâne aici?

— Vreo zece zile. Din fericire, catastrofa a survenit tocmai într-o perioadă de întrerupere în activitatea noastră. Profit de ocazie să vizitez Tibetul: n-am mai fost aici. Prin forța lucrurilor sunt nevoit să trăiesc acolo unde se află cei mai mulți oameni, adică în zona populată!

Evda Nal îi aruncă chirurgului o privire plină de admirație. Af Nut încruntă din sprâncene și zâmbi.

— Te uiți la mine așa cum, probabil, lumea se uita înainte la câte un idol. Nu șade bine pentru cea mai înțeleaptă dintre elevele mele!

— Într-adevăr, vă văd într-o lumină nouă. Pentru prima oară, viața unui om ce-mi este drag se află în mâinile unui chirurg. Acum înțeleg și eu emoția oamenilor care au avut de a face cu măiestria dumneavoastră… O măiestrie neasemuită, îmbinată cu imense cunoștințe!

— Prea bine! Dacă-ți face plăcere, n-ai decât să te extaziezi. Iar între timp eu îi voi face fizicianului dumitale nu numai a doua, ci și a treia operație…

— Care a treia?! se miră Evda Nal, dar Af Nut, făcându-i strengărește cu ochiul, arătă înspre cărăruia ce urca de la observator. Cu capul lăsat în piept, venea încet către el Mwen Mas.

— Iată încă unul dintre admiratorii mei… fără voie. Dacă nu poți dormi, stai de vorbă cu el. Eu unul am absolută nevoie de odihnă…

Chirurgul dispăru după o ieșitură a dealului unde fuseseră repartizați temporar medicii sosiți cu planetonava. Evda Nal văzu de departe cât de tare se trăsese la față, cât de îmbătrânit părea directorul stațiunilor exterioare… adică fostul director. Îi povesti tot ce aflase de la Af Nut, și africanul oftă ușurat.

— Atunci plec și eu peste zece zile!

— Crezi că-i bine ce faci, Mwen? Sunt încă mult prea buimăcită de cele întâmplate ca să pot judeca obiectiv. Mi se pare însă că pentru vina dumitale nu meriți o condamnare atât de categorică.

Chipul lui Mwen Mas se crispă dureros:

— M-am lăsat antrenat de teoria strălucită a lui Ren Boz, dar n-aveam dreptul să folosesc de la prima încercare întreaga energie a Pământului.

— Ren Boz arătase însă că experiența ar fi inutilă cu o energie mai mică, obiectă Evda.

— Ai dreptate. Trebuia totuși să fi făcut oarecari experimente prealabile. Am fost nerăbdător ca un copil și n-am vrut să aștept ani și ani. Nu te mai osteni să mă convingi. Consiliul îmi va confirma hotărârea, iar Controlul Cinstei și al Dreptății n-o va revoca.

— Sunt și eu un membru al Controlului!

— Dar în afară de dumneata mai fac parte din el încă zece oameni. Și întrucât cazul meu privește întreaga planetă, va trebui să hotărâți cu forțele unite ale Controlului din Sud și din Nord, așadar 21 de oameni în afară de dumneata…

Evda Nal își puse mâna pe umărul africanului:

— Să stăm jos, Mwen! Nu te ții încă prea bine pe picioare. Știi că primii medici care l-au consultat pe Ren au vrut să facă un consult al morții?

— Știu. Lipseau însă doi oameni. Medicii sunt cam rutinari, iar conform vechilor reguli, pe care n-au ajuns încă să le abroge, moartea ușoară a unui bolnav nu poate fi hotărâtă decât de 22 de oameni.

— Nu-i mult de când consultul morții se compunea din 60 de medici!

— Era o rămășiță a temerilor de abuz, din pricina cărora odinioară medicii îi osândeau pe bolnavi la chinuri prelungite și inutile, iar pe rudele și prietenii lor la cumplite suferințe morale atunci când nu mai exista nicio salvare și moartea ar fi putut fi ușoară și rapidă. Dar de data aceasta, vezi cât de folositoare a fost tradiția? Au lipsit doi medici, iar eu am reușit să-l aduc pe Af Nut… Mulțumită lui Grom Orm.

— Tocmai asta am și vrut să-ți reamintesc. Consultul care a hotărât moartea dumitale socială este deocamdată compus dintr-un singur om!

Mwen Mas luă mâna Evdei și-și lipi buzele de ea. Tânăra femeie îi îngădui gestul acesta care exprima o prietenie puternică și caldă. În acel moment, ea era singurul sprijin al acestui om energic, dar atât de greu încercat. Singurul… dar dacă în locul ei ar fi fost Ciara? Nu, pentru a o întâlni acum, i-ar fi trebuit un avânt al sufletului de care încă nu era în stare. Fie să meargă totul deocamdată așa, până la vindecarea lui Ren Boz și întrunirea Consiliului Astronautic!

— Nu știi care este cea de-a treia operație la care va fi supus Ren? schimbă ea subiectul.

Mwen Mas se gândi o clipă, apoi își aduse aminte de cele ce-i spusese Af Nut:

— Chirurgul vrea să profite de prilej ca să-i curețe organismul de entropia acumulată. Ceea ce de obicei se face cu mult mai încet și mai dificil prin fizioterapie chimică va putea fi efectuat mult mai rapid și mai temeinic cu ajutorul chirurgiei.

Evda Nal își aminti despre cele învățate cu privire la bazele longevității: despre curățirea organismului de entropie. Strămoșii depărtați ai omului — peștii, șopârlele — au lăsat în organismul său stratificări de structuri fiziologice contradictorii, fiecare dintre ele având particularitățile ei în formarea reziduurilor

entropice ale activității vitale. Studiate în decurs de milenii, aceste ancestrale regiuni ale acumulărilor de entropie, odinioară focare ale îmbătrânirii și ale bolilor, au început să fie supuse unei curățiri energetice: spălări chimice și radioactive ale organismului, însoțite de o stimulare prin unde.

În natură, eliminarea entropiei din corpurile vii se face prin încrucișarea specimenelor de diferite linii ereditare. Această amestecare a eredității în luptă cu entropia și sorbirea noilor forțe din mediul ambiant constituie cea mai complexă problemă științifică, pe care de milenii biologii, fizicienii, paleontologii și matematicienii se străduiesc s-o dezlege. Merită însă osteneala: viața a putut fi prelungită aproape până la două sute de ani și — ceea ce e mai important — a dispărut cu desăvârșire bătrânețea, istovitoarea dezagregare treptată a organismului.

Mwen Mas ghici gândul psihiatrei.

— Mă gândeam la o nouă și mare contradicție din viața noastră, spuse el încet. Pe de o parte avem o medicină biologică bine înarmată, care dăruiește organismului forțe noi, iar pe de altă parte, activitatea creatoare a creierului, care se intensifică mereu și ne consumă rapid. Cât de complicate sunt legile lumii noastre!

— Ai dreptate și tocmai de aceea întârziem deocamdată dezvoltarea celui de-al treilea sistem de semnalizare al omului, consimți Evda Nal. Descifrarea gândurilor altora ușurează mult comunicarea dintre indivizi, dar cere o mare cheltuială de forțe și slăbește centrele de inhibiție, ceea ce constituie lucrul cel mai primejdios…

— Și totuși majoritatea oamenilor, adevărații muncitori, nu trăiesc decât jumătate din vârsta posibilă, din cauza puternicei tensiuni nervoase. Pe cât am înțeles, medicina nu poate lupta împotriva acestui neajuns. Doar dacă ar interzice munca. Dar care dintre noi și-ar lăsa munca de dragul câtorva ani de viață în plus?

— Niciunul. Căci teama de moarte îi face să se agațe de viață numai pe aceia care au trăit închiși în sine, așteptând zadarnic bucurii neîncercate, rosti gânditor Evda Nal, spunându-și fără să vrea că poate pe Insula Uitării oamenii trăiesc mai mult ca oriunde.

Mwen Mas îi ghici din nou gândul și-i propuse, cu o nuanță de asprime în glas, să se întoarcă la observator pentru a se odihni. Și Evda se supuse.

… După două luni, Evda Nal o găsi pe Ciara Nandi în sala de sus a Palatului Informațiilor, care, prin zveltele-i coloane, semăna cu o catedrală gotică. Razele piezișe ale Soarelui veneau dinspre plafon, creând în partea superioară a sălii o pânză de lumină, sub care domnea o dulce penumbră.

Tânăra fată stătea sprijinită de un pilastru, cu mâinile la spate și picioarele ușor încrucișate. Evda Nal îi admiră ca întotdeauna eleganta simplitate a rochiei scurte, cenușiu-albastră, cu corsajul decoltat.

Aruncând prietenei sale o privire peste umăr, Ciara se învioră și în ochii-i triști licări bucuria.

— Ce cauți aici, Ciara? Credeam că ne pregătești vreun nou dans fermecător; când colo văd că te pasionează geografia!

— Vremea dansurilor a trecut, răspunse grav Ciara. Îmi aleg acum o ocupație în sfera activității pe care o cunosc. Există un post la o uzină de piei artificiale în mările interioare ale Celebesului și un altul în fostul deșert Atakama, la o stațiune de cultură a plantelor perene. Mi-a plăcut să muncesc în Oceanul Atlantic! Câtă seninătate și bucurie în contopirea cu vigoarea mării, în hârjoana și în trânta cu valurile-i puternice, mereu aproape, de îndată ce se termina ziua de lucru…

— Și eu, ori de câte ori mă cuprinde melancolia, îmi amintesc de munca mea la sanatoriul de boli mintale din Noua Zeelandă, unde mi-am făcut ucenicia ca tânără infirmieră. Cu Ren Boz e la fel: acum, după groaznicu-i accident, spune că

niciodată n-a fost mai fericit ca atunci când dirija zborul elicoplanelor. Dar știi și dumneata, Ciara, că acesta-i un semn de slăbiciune! Ești obosită de efortul cheltuit spre a te menține la altitudinea creatoare pe care ai atins-o în arta dumitale. Această istovire se va agrava când trupul își va fi pierdut minunata-i încărcătură de energie vitală. Câtă vreme ești însă în putere, continuă să ne desfeți cu talentul și frumusețea dumitale.

— N-ai idee, Evda, ce se petrece în sufletul meu! Pregătirea fiecărui dans înseamnă pentru mine o delicioasă căutare. Îmi dau seama că le pot da oamenilor o nouă frumusețe, că-i pot bucura și le pot răscoli cele mai adânci sentimente… și aceasta mă susține. Dar iată că vine și clipa realizării. Și atunci mă dăruiesc toată avântului pătimaș, flăcării care mă cuprinde… Această stare se transmite desigur și spectatorilor, și poate de aceea dansul are un răsunet atât de puternic. Mă dăruiesc toată vouă, tuturora…

— Și pe urmă? Vine depresiunea, nu?

— Da! Mă simt ca un cântec care s-a risipit în văzduh. Nu creez nimic care să rămână întipărit în gând…

— În schimb, faci mai mult: lași o urmă în sufletele oamenilor.

— Este prea imaterial și efemer; mă gândesc la mine însămi!

— N-ai fost încă îndrăgostită, Ciara?

Tânăra fată își coborî genele.

— Se vede deci? răspunse ea tot printr-o întrebare.

Evda Nal dădu din cap.

— Vorbesc de un sentiment foarte puternic, de care nu-i în stare oricine, dar în sufletul dumitale ar putea înflori…

— Pricep: în lipsa unei intense vieți intelectuale, îmi rămâne bogăția vieții emotive.

— Fondul ideii este just. Cred însă că emoțional ești atât de înzestrată, încât restul personalității

dumitale nu trebuie să fie în mod obligator sărac, deși desigur este mai slab dezvoltat, în virtutea legii contradicțiilor. Discutăm însă în abstract, iar eu vreau să-ți vorbesc despre o problemă urgentă, care se referă direct la subiect. Mwen Mas…

Tânăra fată tresări.

Evda Nal o luă de braț și o duse într-o absidă laterală, al cărei lambriu de lemn închis forma o sobră armonie cu vitraliile albastre și aurii ale ferestrelor largi, arcate.

— Draga mea Ciara, ești asemenea unei flori terestre, îndrăgostită de lumină și transplantată pe planeta unei stele duble. Doi sori — unul albastru, celălalt roșu — strălucesc pe cer, iar floarea nu știe către care dintre ei să-și întoarcă privirea. De vreme ce ești o fiică a soarelui roșu, de ce te-ai întoarce spre cel albastru?

Cu un gest ferm și tandru, o atrase pe Ciara, care se lipi deodată de umărul ei. Încercata psihiatră mângâie cu un gest matern părul bogat și nițeluș aspru, gândindu-se că mileniile de educație înlocuiseră măruntele, egoistele plăceri ale omului, cu marile bucurii comune. Totuși cât de departe mai erau de triumful asupra singurătății sufletului, mai cu seamă a unuia hrănit de un temperament arzător!… Spuse cu glas tare:

— Știi ce i s-a întâmplat lui Mwen Mas!?

— Desigur. Întreaga planetă vorbește despre nefericita-i experiență!

— Dar dumneata ce părere ai?

— Că el are dreptate!

— Așa cred și eu. Tocmai de aceea trebuie să-l scoatem din Insula Uitării. Peste o lună se ține sesiunea anuală a Consiliului Astronautic. Greșeala săvârșită va fi supusă dezbaterii, iar sentința va fi înaintată spre sancționare Controlului Cinstei și al Dreptății, care veghează asupra destinului oricărui pământean. Am toate motivele să sper că verdictul va fi blând, dar trebuie ca Mwen Mas să fie aici. Nu e bine ca un om cu o atât de intensă simțire să

rămână prea mult timp pe Insula Uitării, mai cu seamă în singurătate.

— Crezi că semăn chiar atât de mult cu femeile din vechime încât să-mi leg planurile de viitor de intențiile unui bărbat… fie el și acela ce mi-e drag?

— Ciara, fetița mea, lasă astea! V-am văzut împreună și știu ce însemnezi pentru el… ce însemnează el pentru dumneata. Să nu-l condamni pentru faptul că n-a mai căutat să te revadă, că a fugit de dumneata. Înțelege cât de greu trebuie să-i fie unui om atât de mândru să vină înaintea ființei iubite — da, Ciara, așa este! — sub aspectul unui biet învins chemat la judecată și amenințat cu exilul? Cum ar fi apărut înaintea dumitale, care ești o podoabă a Lumii celei Mari?

— Nu-i vorba de asta, Evda. Mai are el nevoie de mine, așa cum este acum, ostenit și frânt?… Mi-e teamă să nu-i lipsească energia unui mare avânt, de data aceasta nu al inteligenței, ci al sentimentului… pentru iubirea activă de care cred că suntem capabili amândoi… Aceasta ar însemna pentru el o nouă dezamăgire, și-ar pierde orice încredere în sine și n-ar putea trăi în dezacord cu viața! De aceea m-am gândit că în clipa de față cel mai bine ar fi să mă aflu în deșertul Atakama!

— Ai dreptate, Ciara, dar numai dintr-un punct de vedere. Mai există însă și singurătatea, și excesul de scrupule al unui om mare și pasionat, care odată plecat din lumea noastră, a rămas fără niciun sprijin. M-aș fi dus eu la el, dar îl am pe Ren Boz, care încă mai este într-o stare gravă, așa că trebuie să-i dau precădere. Dar Veter a fost chemat să construiască un nou satelit: e felul său de a-l ajuta pe Mwen Mas. De aceea cred că nu greșesc cerându-ți să te duci la el fără să-i pretinzi nimic: nici planuri de viitor, nici dragoste, nici măcar o privire duioasă. Întinde-i pur și simplu o mână de ajutor, risipește-i îndoielile, fă-l să creadă că dreptatea e de partea lui și-l vei readuce în

lumea noastră. Ești în stare, Ciara, s-o faci! Te duci?

Cu respirația întretăiată, Ciara își lipi fruntea de umărul Evdei și-și ridică spre ea ochii înlăcrimați, dar plini de o copilărească încredere:

— Chiar astăzi!

Evda Nal o sărută cu dragoste:

— Ai dreptate, trebuie să ne grăbim. Pe Calea Spirală ajungem împreună până în Asia Mică. Ren Boz se află pe Insula Rodos, într-un sanatoriu de chirurgie; eu rămân la el, iar pe dumneata te voi trimite la Deir ez Zor, la baza spironavelor sanitare, care fac curse în Australia și Noua Zeelandă. Prevăd plăcerea pe care o va avea pilotul s-o transporte la destinație pe Ciara dansatoarea și, vai, nu pe biologa…

Evda Nal și însoțitoarea ei fură invitate de șeful trenului la postul central de comandă. Un coridor din silicol trecea peste acoperișurile imenselor vagoane. Impiegații de serviciu circulau pe acolo, de la un capăt la celălalt al trenului și supravegheau aparatele OES. Cele două femei urcară o scară în spirală, străbătând culoarul de sus și dădură într-o mare cabină ieșită deasupra vagonului din față. În acest elipsoid de cristal, la șapte metri deasupra terasamentului, stăteau în fotolii doi mecanici, despărțiți de înaltul clopot piramidal al pilotului-robot electronic. Paraboloidalele ecrane de televiziune permiteau să se vadă tot ce se întâmplă în dreapta, în stânga și în spatele trenului. Antenele vibratoare ale avertizorului semnalau apariția unui obstacol de la o distanță de cincizeci de kilometri, deși un asemenea caz nu se putea produce decât în împrejurări cu totul excepționale.

Evda și Ciara se instalară pe o canapea lângă peretele din spate al cabinei, cu o jumătate de metru mai sus de fotoliile mecanicilor și se lăsară furate de farmecul drumului care gonea în întâmpinarea lor. Această cale uriașă străbătea

masivele muntoase, trecea în zbor peste câmpii, pe rambleuri colosale, traversa strâmtorile și golfurile pe niște estacade scunde, cu baza cufundată în adâncurile apelor. Viteza de două sute de kilometri pe oră preschimba arborii plantați pe taluz într-un neîntrerupt covor roșiatic, de culoarea malahitului sau de un verde sumbru, după esențe: pini, măslini sau eucalipți. Marea calmă a Arhipelagului, care se întindea de cele două părți ale estacadei, se vălurea la suflul aerului spintecat de vagoanele late de zece metri. Valuri mari se împrăștiau în evantai, întunecând albastra strălucire a apei.

Cele două femei priveau în jurul lor în tăcere, gânditoare, preocupate. Astfel se scurseră patru ore. Mai petrecură alte patru ore în fotoliile moi ale salonului de la etaj, printre alți pasageri, apoi se despărțiră într-o gară situată nu departe de litoralul apusean al Asiei Mici. Evda se sui într-un electrobuz care avea s-o ducă până la portul cel mai apropiat, iar Ciara își urmă drumul până la stația Taurus-Est, de unde pornea prima ramificație meridională. Două ceasuri mai târziu ajunse într-o câmpie secetoasă, al cărei aer uscat tremura de căldură. Aici, la marginea fostului deșert sirian, se afla Deir ez Zor, aeroportul de spironave, care reprezentau o primejdie pentru zonele locuite.

Niciodată nu va uita Ciara Nandi chinuitoarele ore petrecute la Deir ez Zor în așteptarea spironavei. Medita necontenit asupra actelor și vorbelor ei, închipuindu-și întâlnirea cu Mwen Mas; își făcea planuri privitoare la cercetările pe care trebuia să le întreprindă pe Insula Uitării, unde totul se pierde în succesiunea monotonă a zilelor.

În sfârșit, văzu apărând jos, în deșerturile Nefud și Rub-el-Chali, vastele câmpuri de celule termoelectrice, formidabile centrale care transformau căldura Soarelui în electricitate. Erau aliniate în șiruri drepte, așezate pe dune consolidate și nivelate, pe podișuri oblice,

orientate spre sud, pe labirinturi de râpe astupate: monumente amintind titanica luptă a omenirii pentru energie. Valorificarea unor noi genuri de energie nucleară — P, Q și F — pusese de mult capăt vremii de economii stricte. Păduri de motoare eoliene — altă rezervă energetică a zonei locuite de nord — se ridicau imobile de-a lungul coastei meridionale a Peninsulei Arabice. Spironava străbătu într-o clipă marginea estompată a continentului și iat-o zburând deasupra Oceanului Indian. Pentru un aparat atât de rapid, cinci mii de kilometri nu însemnau o distanță prea mare. Curând, după ce fusese petrecută cu urări de grabnică înapoiere, Ciara Nandi coborî din spironavă, cu picioarele amorțite.

Directorul stației de aterizaj îi încredință fiicei lui un mic glisor plan[107], ca s-o conducă pe Ciara în Insula Uitării. Cele două fete erau încântate de vertiginoasa cursă a micului vas care săgeta uriașele valuri din larg. Ambarcația se îndrepta spre malul răsăritean al Insulei Uitării, anume spre un mare golf, unde se afla unul dintre centrele medicale ale Lumii celei Mari.

Cocotieri înalți salutară sosirea Ciarei, plecându-și frunzele lanceolate spre plaja înspumată de valuri. La stațiune nu era nimeni: tot personalul plecase în interiorul insulei ca să extermine căpușele descoperite pe niște rozătoare din pădure.

În apropierea acelui centru medical existau grajduri. Caii erau crescuți pentru munca în regiunile asemănătoare Insulei Uitării sau în sanatorii, unde folosirea elicopterelor era interzisă din cauza zgomotului, iar electrocarele nu puteau circula din lipsă de drumuri. După ce se odihni puțin și-și schimbă hainele, Ciara se duse să vadă aceste animale superbe și rare. Acolo, dădu peste o femeie care conducea cu multă îndemânare mașinile de distribuit furajele și de curățat grajdurile. Ciara îi dădu o mână de ajutor și intră

în vorbă cu ea. Tânăra fată întrebă cum l-ar fi putut mai lesne găsi pe un cunoscut aflat pe insulă. Femeia o sfătui să se alăture uneia dintre caravanele sanitare care străbăteau în lung și-n lat acele locuri și le cunoșteau astfel mai bine chiar decât localnicii. Ciara socoti că sfatul acesta e bun.

Capitolul XI INSULA UITĂRII

Glisorul traversa strâmtoarea Palk, sărind peste talazuri lungi. Din față bătea un vânt puternic. Cu două mii de ani în urmă aci se aflau bancuri de nisip și recife de coral, care formau o barieră numită pe atunci Puntea lui Adam. Procese geologice recente o înlocuiseră cu o mare scufundătură, iar acum apele întunecate clipoceau deasupra genunii ce despărțea omenirea avântată spre viitor de amatorii de liniște.

Stând lângă balustradă, Mwen Mas contempla Insula Uitării, a cărei siluetă creștea treptat la orizont. Această insulă imensă, înconjurată de apele unui ocean cald, era un adevărat paradis terestru. În concepția primitivă, religioasă a omului, paradisul reprezenta un delicios refugiu postum unde nu exista nici trudă, nici griji. Tot astfel Insula Uitării era un refugiu pentru cei pe care nu-i mai atrăgea activitatea intensă a Lumii celei Mari și munca alături de ceilalți oameni.

Ghemuiți la sânul naturii, duceau aici o viață liniștită, consacrându-se muncii simple și monotone a străvechiului plugar, pescar ori crescător de vite.

Cu toate că omenirea dăruise confraților ei mai slabi un tărâm întins și roditor, economia primitivă din acel ostrov nu putea totuși asigura populației lui o viață îmbelșugată, mai cu seamă în anii cu recolte proaste sau din pricina altor perturbări proprii forțelor de producție puțin dezvoltate. De aceea Lumea cea Mare ceda mereu celor din Insula Uitării o parte din rezervele ei.

În cele trei porturi, situate la nord-vest, la sud și pe litoralul de est al insulei, erau aduse alimente conservate pentru un mare număr de ani, medicamente, mijloace de apărare biologică și alte obiecte de primă necesitate. Cei trei administratori principali ai insulei locuiau și ei în nord, în sud și în răsărit și purtau titlul de șefi ai crescătorilor de vite, ai agricultorilor și ai pescarilor.

Privind munții viorii profilați în zare, Mwen Mas se întrebă deodată cu amărăciune dacă nu cumva face și el parte din categoria „taurilor" care pricinuiau mari greutăți omenirii. „Taurii" erau oameni înzestrați cu putere și energie, dar lipsiți total de compasiune față de suferințele și frământările altora, urmărind doar satisfacerea nevoilor proprii. În trecutul îndepărtat al umanității, suferințele, dușmăniile și nenorocirile erau totdeauna agravate de indivizii de această teapă, care proclamau în fel și chip că numai ei cunosc adevărul, socotindu-se în drept să înăbușe orice opinie străină și să înlăture orice mod de gândire și de viață diferit de al lor. De atunci omenirea a ajuns să se ferească până și de urma manifestărilor de absolutism în materie de păreri, dorințe și gusturi, temându-se strașnic de acești „tauri" care trăiau de azi pe mâine, fără să respecte inviolabilele legi economice, fără să se gândească la viitor. Războaiele și economia neorganizată din Era Lumii Dezunite au dus la o jefuire sălbatică a planetei. Mai înainte ca omenirea să fi construit societatea comunistă, pădurile fuseseră tăiate fără milă, rezervele de cărbune și de petrol, strânse în decurs de sute de milioane de ani, fuseseră arse, aerul a fost infectat de bioxidul de carbon și de reziduurile fetide ale uzinelor rău amenajate, iar frumoasele și inofensivele animale — girafe, zebre, elefanți — au fost decimate. Solul era înțesat de tot felul de gunoaie; râurile și țărmurile mărilor au fost spurcate de scursori de țiței și deșeuri chimice. Numai după o curățire radicală a

apelor, a aerului și a pământului, omenirea a dat planetei aspectul ei actual, când puteai umbla pretutindeni desculț, fără să-ți rănești picioarele.

Dar și el, Mwen Mas, numit cu mai puțin de doi ani în urmă într-un post de mare răspundere, distrusese un satelit artificial, făurit prin sforțările a mii de oameni și printr-o extraordinară măiestrie tehnică. Tot el provocase pieirea a patru savanți de seamă, care, fiecare, ar fi putut deveni asemenea lui Ren Boz… Iar Ren Boz el însuși fusese la un pas de moarte. Și chipul lui Bet Lon, care se ascundea undeva în munții și în văile Insulei Uitării, îi reapăru în față, sfâșietor. Înainte de plecare, Mwen Mas văzuse niște fotografii ale matematicianului și reținuse pentru totdeauna figura lui voluntară, cu maxilarul masiv, cu ochii pătrunzători, apropiați și înfundați în orbite, întreaga-i siluetă atletică… Mecanicul de pe glisor se apropie de african.

— Resaca[108] e violentă. Nu cred că vom reuși să acostăm, valurile trec peste dig. Vom fi nevoiți să ancorăm în portul de sud.

— Nu-i nevoie. Aveți plute de salvare? Îmi voi vârî hainele înăuntru și voi ajunge singur la țărm.

Mecanicul și timonierul se uitară cu respect la Mwen Mas. Talazurile albicioase, tulburi se înălțau pe banc, revărsându-se în cascade grele și tunătoare. Mai aproape de coastă, vălmășagul valurilor învârtejea nisipul și spuma, rostogolindu-se până hăt-departe de plaja întinsă. Norii, care atârnau jos de tot, deasupra apei, lăsau să se cearnă o ploaie măruntă și caldă. Prin perdeaua ei neguroasă abia dacă se zăreau pe mal siluetele cenușii ale unor oameni.

Cei doi marinari se uitară unul la altul, în timp ce Mwen Mas se dezbrăca și-și împăturea hainele. Cei care se îndreptau spre Insula Uitării ieșeau de sub tutela societății, în care orice om răspundea pentru ceilalți. Dar Mwen Mas inspira simpatie tuturora, și timonierul se simți dator să-l prevină

despre marile primejdii ce-l așteptau. Africanul făcu un semn de nepăsare. Mecanicul îi aduse un mic pachet, închis ermetic.

— Luați-l! Aveți aici rezerve de hrană concentrată pentru o lună de zile.

După o clipă de gândire, Mwen Mas luă proviziile și le puse împreună cu hainele lui în despărțitura impermeabilă a plutei. După ce o închise ermetic, luă sub braț mica ambarcație și trecu peste balustradă:

— Întoarceți! comandă el.

Glisorul se aplecă pe-o rână, luând un viraj scurt. Proiectat lateral, Mwen Mas începu să lupte cu valurile. Marinarii îl văzură săltat pe creasta talazurilor furioase, prăbușindu-se în golurile dintre ele și apărând din nou.

— Se descurcă el! spuse mecanicul răsuflând ușurat. Derivăm, trebuie s-o luăm din loc.

Elicea glisorului scoase un uruit puternic și micul vas se repezi înainte, săltat de un val. Pe țărm silueta întunecată a lui Mwen Mas apăru o clipă, apoi fu mistuită în negura ploii.

În întâmpinarea lui, pe nisipul bătut de ape venea un pâlc de oameni goi, purtând doar o legătură peste șolduri. Trăgeau triumfător după ei un pește mare ce se zbătea din răsputeri. Văzându-l pe Mwen Mas, oamenii se opriră, și-l salutară prietenos.

— Un nou venit din lumea cealaltă, spuse zâmbind unul dintre pescari, și ce bine înoată! Vino să stai cu noi!

Mwen Mas îi măsură cu o privire deschisă și prietenoasă, apoi clătină din cap:

— Mi-ar veni greu să locuiesc aici, pe malul mării și să-i privesc necuprinsele întinderi, visând la minunata lume pe care am pierdut-o.

Unul dintre pescari, cu multe fire argintii în barba-i deasă, considerată, pesemne, aici drept o podoabă, puse mâna pe umărul umed al lui Mwen Mas.

— Te-au trimis împotriva voinței dumitale?

Cu un zâmbet trist pe buze, Mwen Mas încercă să-i explice motivele refugierii lui.

Pescarul îl privi mâhnit și compătimitor.

— Nu ne putem înțelege. Du-te acolo, urmă el arătând cu mâna către sud-est, unde printr-o spărtură a norilor se vedeau treptele albăstrui ale munților îndepărtați. Calea-i însă lungă și aici n-ai alt mijloc de locomoție decât… și insularul se plesni cu palma peste coapsa-i vânjoasă.

Mwen Mas nu mai lungi vorba și o întinse cu pași mari de-a lungul șerpuitoarei cărări care suia spre niște dealuri line.

Până în zona centrală a insulei avea de parcurs mai bine de două sute de kilometri; și totuși, nu se grăbea. Ce rost ar fi avut graba? Fără o activitate utilă, zilele abia se târau. La început, cât timp nu se refăcuse încă de pe urma catastrofei prin care trecuse, trupul său obosit tânjea după odihnă, cerea mângâierea naturii. Și de n-ar fi simțit arzătoarele regrete, l-ar fi desfătat, desigur, marea liniște a podișurilor pustii și bătute de vânturi, întunericul adânc și tăcerea primordială a nopților tropicale.

Dar zilele treceau, și africanul, care rătăcea prin insulă în căutarea unei ocupații pe pofta inimii, începu să ducă dorul Lumii celei Mari. Nu se mai bucura privind văile pașnice cu livezi cultivate manual, nu se mai lăsa furat de murmurul toropitor al limpezilor râuri de munte, pe malul cărora, în amiezile cu arșiță ori în nopțile cu lună, putea petrece ore nenumărate.

Nenumărate… Într-adevăr, de ce-ar mai fi numărat orele, de ce-ar mai fi măsurat timpul în care nu avea ce face? În oceanul infinit al vremii, timpul său, durata lui individuală însemna atât de puțin… o picătură infimă, o clipă scurtă, sortită uitării!

Abia acum înțelegea Mwen Mas cât de bine își merita insula numele. Insula Uitării — anonimatul de nepătruns al vieții străvechi, al faptelor și al

sentimentelor egoiste ale omului primitiv! Fapte uitate de urmași pentru că țînteau doar la satisfacerea nevoilor personale ale individului, în loc să slujească umanitatea, făcând viața mai ușoară, mai bună, și împodobind-o cu avântul unei arte creatoare.

Cele mai uimitoare fapte de acest fel au fost mistuite de neant.

… Primit în obștea crescătorilor de vite din centrul insulei, Mwen Mas ducea la păscut, de două luni, o turmă uriașă de gaurobivoli[109], la poalele unui masiv muntos, căruia străvechii localnici îi dăduseră un nume interminabil.

Se hrănea acum cu un păsat negricios, pe care și-l fierbea îndelung pe jăratec, într-un căzănel afumat. Cu o lună înainte de a ajunge în obștea crescătorilor de vite fusese nevoit să-și procure hrana în junglă, căutând fructe și luându-se la întrecere cu maimuțele lacome care aruncau în el cu resturi de mâncare. Ajunsese la această situație deoarece, chiar în prima vale întâlnită, își dăduse proviziile unor bătrâni amărâți, procedând după principiul Lumii Cercului, unde cea mai mare fericire a omului era să aducă bucurie altora. Pricepuse atunci ce înseamnă să-ți cauți hrana pe meleagurile nelocuite. Ce neînchipuită pierdere de timp!

Mwen Mas se sculă de pe piatra pe care stătuse și privi în jurul său. Soarele apunea în stânga, la marginea podișului; în spatele lui se înălța un munte păduros, cu vârful rotunjit.

Jos, scânteia în amurg un râu cu ape repezi ce curgeau printre desișuri de bambuși înalți. Acolo, la o distanță de o jumătate de zi de mers cu piciorul, se aflau milenarele ruine năpădite de vegetație sălbatică ale fostei capitale a insulei. Mai existau în împrejurimi și alte orașe mai mari și mai bine păstrate, dar și ele pustii. Deocamdată însă aceste vestigii ale trecutului nu-l interesau pe Mwen Mas.

Vitele se culcaseră în iarbă, ca niște mogâldețe negre. Noaptea cobora cu repeziciune. Pe cerul întunecat se aprinseră mii de stele. Bezna atât de binecunoscută unui ochi de astronom, liniile familiare ale constelațiilor, făcliile luminoase ale marilor aștri… Din acest colț al Pământului izbutea să deslușească fatalul Epsilon-Tucan… Dar cât de neputincioși erau ochii lui omenești, neînarmați cu nimic! Nu va mai vedea niciodată mărețele priveliști ale Cosmosului, spiralele galaxiilor gigante, enigmaticele planete și sorii albaștri. Pentru el, toate acestea nu mai erau decât niște luminițe, infinit de îndepărtate. Stele ori opaițe fixate pe o sferă de cristal, cum credeau cei vechi, pentru ochii lui era acum totuna!

Sări în picioare și începu să adune grămadă vreascurile pregătite. Iată încă un obiect devenit indispensabil: o mică brichetă. Poate că, urmând pilda unor localnici, are să înceapă în curând să aspire și el fumul narcotic pentru a-și scurta nesfârșitul timp ce se tărăgăna atât de chinuitor.

Limbi voioase de foc își începură dansul, împrăștiind întunericul și stingând stelele. Alături răsuflau calm bivolii.

Privind gânditor vâlvătăile, Mwen Mas se întreba dacă luminoasa-i planetă nu devenise pentru el un adăpost întunecat.

Nu! Trufașa-i autorenunțare nu era decât o mult prea mare încredere în sine, rezultat al necunoașterii. Nu-și cunoscuse propriul suflet, subapreciase măreția vieții creatoare de care avusese parte și nici măcar nu-și dăduse seama de forța dragostei lui pentru Ciara. Mai bine să-și jertfească viața într-un singur ceas pentru măreața cauză a Lumii celei Mari decât să trăiască aici încă o viață întreagă!

Pe Insula Uitării existau aproximativ două sute de stațiuni sanitare, unde medici voluntari veniți din Lumea cea Mare puneau la dispoziția localnicilor întreaga putere a medicinii moderne.

De asemenea foarte mulți tineri veneau să lucreze în detașamentele de nimicire, pentru ca insula să nu devină un focar de boli străvechi sau de animale vătămătoare. Mwen Mas evita intenționat orice întâlnire cu acești oameni: nu voia să se simtă surghiunit din lumea frumosului și a științei.

În zori Mwen Mas fu schimbat de un alt păstor. Având în fața lui două zile libere, hotărî să se ducă până la un orășel învecinat, ca să-și facă rost de o pelerină, căci în munți nopțile deveniseră reci.

Era o zi călduroasă și calmă. Africanul coborâse de pe podișul său și acum străbătea un șes întins, smălțuit cu flori violete și aurii; deasupra lor zburau insecte de toate culorile. Adieri ușoare de vânt legănau plantele, ale căror gingașe corole atingeau în treacăt genunchii goi ai lui Mwen. Ajungând pe la mijlocul câmpiei, el se opri, îmbătat de frumusețea înconjurătoare și de miresmele acestei imense grădini sălbatice. Se aplecă, îngândurat, ca să mângâie unduioasele petale și se simți ca într-un minunat vis copilăresc.

Auzi un foșnet ușor de pași. Ridicând capul, văzu o fată care înainta grăbit, cufundată în flori până la brâu. Ea coti și Mwen îi admiră silueta mlădioasă. Un viu regret îi săgetă inima: ar fi putut să fie Ciara… dacă lucrurile ar fi luat o altă întorsătură!

Spiritul său de observație dezvoltat îi îngădui să-și dea seama că necunoscuta era neliniștită. Arunca mereu în preajmă priviri furișe și-și zorea pasul de parcă ar fi fost urmărită. Africanul își schimbă direcția și porni iute spre tânăra fată, îndreptându-și statura de uriaș.

Necunoscuta se opri. Mijlocul îi era încins de un șal încrucișat peste piept, genunchii îi erau bătuți de fusta roșie umezită de rouă. Brățările fine de pe brațele-i goale zornăiră mai tare când își zvâcni capul spre a-și arunca pe spate părul negru, răvășit de vânt. Ochii ei îl priveau grav și trist pe sub zulufii risipiți pe frunte și pe obraji. Gâfâia,

desigur ostenită de-un drum lung. Fața ei frumoasă și oacheșă era brobonită de sudoare. Porni apoi cu pași șovăitori spre Mwen Mas.

— Cine ești și unde te grăbești? întrebă africanul. Ai nevoie de ajutor?

Tânăra se uită la el cercetător și-i răspunse precipitat:

— Mă cheamă Onar. Vin din colonia a cincea. N-am nevoie de nimic!

— Văd, dimpotrivă, că ești istovită și speriată. Ce te amenință, ce te frământă? De ce nu vrei să-mi primești ajutorul?

Necunoscuta ridică spre el privirea și în ochii ei se aprinse o lumină adâncă și pură, ca la femeile din Lumea cea Mare.

— Știu cine ești! Un om venit de acolo, și arătă în direcția Africii. Ești bun și încrezător.

— Fii și dumneata la fel! Te prigonește cineva?

— Da! strigă ea deznădăjduită. Este pe urmele mele…

— Și cine-i acela care cutează să te înfricoșeze, să te urmărească?

Fata se îmbujoră toată și-și lăsă ochii în jos.

— Un om. Vrea să fiu a lui…

— Dar nu ești liberă să răspunzi sau nu la alegerea lui? Cum poți sili pe cineva să te iubească? Să vină aici și am să-i spun…

— În niciun caz! Și el a venit din Lumea cea Mare, dar mai demult… Este puternic și el, dar altfel decât dumneata… stârnește spaima!

Mwen Mas râse nepăsător.

— Unde te duci?

— În colonia a cincea. Am fost la oraș și m-am întâlnit cu el…

Cu un semn prietenos al capului Mwen Mas luă mâna fetei; ea și-o lăsă ascultătoare într-a lui și amândoi porniră spre colonie pe o potecă lăturalnică.

În drum, aruncând îndărăt priviri speriate, Onar îi mărturisi că omul acela o urmărește pretutindeni.

Teama ei de a vorbi deschis îl indigna pe Mwen Mas. Nu se putea împăca cu gândul asupririi, oricât de întâmplătoare ar fi fost ea acum pe Pământul organizat!

— De ce nu iau măsuri oamenii voștri? întrebă el. De ce n-a fost sesizat Controlul Cinstei și al Dreptății? Oare în școlile voastre nu se învață istoria? Nu știți unde duce orice focar de violență, chiar și cel mai mărunt?

— Se învață… se știe… răspunse mașinal Onar cu ochii ațintiți înainte.

Câmpia înflorită se terminase. Poteca se pierdea în tufișuri, cotind brusc. De după întorsură un om înalt, cu înfățișare mohorâtă apăru punându-li-se în cale. Era dezbrăcat până la brâu; mușchi de atlet jucau sub părul cărunt care-i acoperea pieptul. Onar își smulse mâna dintr-a lui Mwen, spunându-i în șoaptă:

— Mi-e frică să nu pățești ceva… Pleacă, om din Lumea cea Mare!…

— Stai pe loc! tună o voce poruncitoare.

Acest ton brutal era neobișnuit în Era Marelui Cerc. Mwen Mas se așeză instinctiv în fața tinerei fete, apărând-o cu trupul său.

Omul cel înalt se apropie de el și încercă să-l dea la o parte. Dar Mwen Mas stătea neclintit ca o stâncă.

Cu o iuțeală fulgerătoare, străinul îi repezi un pumn în față. Mwen Mas se clătină. Niciodată până atunci nu mai primise o asemenea lovitură necruțător calculată spre a umili și a răni adversarul.

Buimăcit, auzi ca prin vis țipătul jalnic al fetei. Se repezi în întâmpinarea dușmanului, vrând să-l doboare. Alte două lovituri puternice îl trântiră însă la pământ. Onar se aruncă în genunchi, acoperindu-l cu trupul. Străinul o prinse în brațe cu un strigăt de triumf. Îi suci mâinile la spate, făcând-o să se încovoaie de durere și să izbucnească în plâns, roșie de mânie.

Dar africanul își regăsi stăpânirea de sine. În tinerețe, când înfăptuise Isprăvile lui Hercule, avusese parte de încăierări mai serioase cu vrăjmași nestăpâniți de legile omenești. În minte îi reveni acum tot ce învățase pentru lupta corp la corp cu fiarele primejdioase.

Se ridică încet, și-și privi dușmanul, a cărui față era schimonosită de furie, căutând să aleagă bine locul în care avea să-i repeadă năprasnica lovitură; dar deodată se îndreptă din șale și se dădu un pas înapoi. Recunoscuse figura atât de caracteristică a cărei amintire îl obsedase în timpul penibilelor lui frământări legate de experiența din Tibet.

— Bet Lon!

Acesta dădu drumul fetei și rămase nemișcat, scrutând pe necunoscutul cu pielea întunecată și care în clipa aceea își pierduse orice urmă a expresiei lui binevoitoare.

— Bet Lon, îi strigă Mwen Mas, m-am gândit adesea la posibilitatea întâlnirii noastre, căci te socoteam tovarăș de nenorocire. Niciodată însă nu mi-am închipuit că ne vom vedea în asemenea împrejurări.

— Ce împrejurări? replică pe un ton provocator Bet Lon, abia reținându-și ura ce-i sticlea în priviri.

Mwen Mas făcu un gest de protest:

— La ce bun să recurgem la vorbe goale? În lumea cealaltă nu le rosteai, iar acțiunile dumitale, deși criminale, pretindeai că-s făcute în numele unei mari idei. Acum însă de dragul cărui scop te porți astfel?

— De dragul meu și numai al meu! șuieră disprețuitor Bet Lon printre dinți. Destul am ținut seama de alții, de binele obștesc! Dar m-am convins: toate astea n-au pentru om nicio importanță. O știau, de altfel, și înțelepții din antichitate.

— Nu te-ai gândit niciodată la alții, Bet Lon, îl întrerupse africanul. Și acum, cedând întru totul

pornirilor dumitale, iată ce-ai devenit: o brută, aproape o fiară!

Matematicianul păru gata să se repeadă la Mwen Mas, dar se stăpâni la vreme.

— De-ajuns, vorbești prea mult!

— Văd că ai decăzut prea tare și vreau…

— Iar eu nu vreau! La o parte!…

Mwen Mas nu se clinti. Cu capul înclinat dârz îl înfruntă pe Bet Lon simțind cum tresare lângă spatele său umărul tinerei fete. Și tremurul acesta îi sporea înverșunarea cu mult mai mult decât loviturile primite.

Matematicianul stătea nemișcat și privea flacăra de mânie din ochii africanului.

— Pleacă! mârâi el în sfârșit, dându-se la o parte de pe cărare.

Mwen Mas o luă din nou de mână pe Onar și porni împreună cu ea printre tufișuri, urmărit de căutăturile înveninate ale lui Bet Lon. La un cot al potecii, se opri atât de brusc, încât Onar dădu peste el.

— Bet Lon, hai să ne întoarcem împreună în Lumea cea Mare!

Matematicianul răspunse cu râsu-i nepăsător, dar urechea sensibilă a lui Mwen Mas prinse în sfidarea lui o nuanță de amărăciune.

— Cine ești ca să-mi propui asta? Știi că…

— Da, știu. Și eu am întreprins o experiență interzisă, pricinuind moartea câtorva inși care s-au încrezut în mine. Căile cercetărilor noastre erau învecinate, iar dumneata, eu și alții ne găsim aproape de victorie! Umanitatea are nevoie de dumneata, dar nu de omul care ești acum…

Cu ochii-n pământ, matematicianul făcu un pas spre Mwen Mas apoi se-ntoarse brusc, și peste umăr își strigă brutal refuzul. Africanul o porni pe cărare, fără să mai spună nimic.

Până la colonia a cincea mai avea vreo zece kilometri.

Aflând că tânăra fată era singură pe lume, Mwen o sfătui să se mute într-o localitate maritimă de pe litoralul estic, ca să nu se mai întâlnească cu prigonitorul ei. Fostul savant devenise un tiran pentru liniștiții locuitori izolați în acele mici așezări de munte. Spre a preveni orice consecințe supărătoare, Mwen Mas hotărî să se ducă imediat în colonia unde locuia Onar, spre a cere ca Bet Lon să fie ținut sub supraveghere. La intrarea în colonie, își luă rămas bun de la Onar. Ea îi spuse că de curând, în pădurile muntelui înălțat ca o cupolă ar fi apărut niște tigri scăpați dintr-o rezervație, sau care supraviețuiseră în desișurile de nepătruns care înconjurau cel mai înalt vârf din insulă. Ținându-l strâns de mână, îl rugă să fie prudent și să nu care cumva să străbată munții în miez de noapte. Mwen Mas făcu grăbit cale întoarsă. Reflectând la cele petrecute, se simțea obsedat de ultima privire a fetei: o privire pătrunsă de grijă și devotament. Și pentru prima oară în viață, se gândi la eroii trecutului îndepărtat, la acei oameni care, chiar când erau pradă înjosirilor, vrăjmășiilor și suferințelor fizice, iar mediul înconjurător era prielnic dezvoltării egoismului animalic, au izbutit să fie buni și viteji, să rămână totuși oameni adevărați.

Încă din vechime dualitatea vieții îl pusese pe om în fața contradicțiilor ei. Iar puterea dragostei, duioșia și abnegația, deși se aflau pe atunci împresurate de primejdii și de adversități, cu toate că erau umilite și brutalizate, înfloreau până și pe marginea prăpastiei. Capriciile forței brute supuneau toate, făcându-le efemere și nesigure. În orice clipă, soarta fiecărui om putea fi năprasnic schimbată, planurile îi puteau fi zădărnicite, ideile și nădejdile spulberate; și aceasta pentru că în societatea antică, atât de rău orânduită, prea multe depindeau de indivizii întâlniți întâmplător. Și totuși această vremelnicie a speranțelor, a iubirii și

a fericirii nu numai că nu slăbea sentimentele, dar chiar le intensifica.

Iată de ce, cu toate vicisitudinile Veacurilor de Întuneric sau ale Erei Lumii Dezunite, n-a pierit din sufletul omului ceea ce avea el mai bun într-însul.

Și Mwen Mas își spuse că viața de odinioară, care contemporanilor lui le părea atât de cumplită, a cunoscut și ea fericirea și speranța și creația, uneori chiar mai intens decât acum, în mândra epocă a Marelui Cerc.

Îi evocă aproape cu indignare pe teoreticienii științei vechi; sprijinindu-se pe ideea prost înțeleasă a încetinelii cu care speciile se transformau în natură, aceștia preziceau că umanitatea nu va fi mai bună nici într-un milion de ani.

Dacă ei ar fi iubit mai mult oamenii și ar fi cunoscut dialectica dezvoltării, o asemenea inepție n-ar fi putut niciodată să le treacă prin minte!

Asfințitul umplea de culori norii de după umărul rotund al muntelui uriaș. Mwen Mas se aruncă în râu.

Răcorit și pe deplin calmat, se așeză pe o piatră ca să se usuce și să se odihnească. Nereușind să ajungă în orășel până la căderea nopții, hotărî să treacă muntele la lumina Lunii. În timp ce privea îngândurat apa ce se rostogolea în clocot peste pietre, simți deodată uitătura unor ochi îndreptați spre el, dar nu văzu pe nimeni. Neplăcuta senzație că este urmărit stărui pe când traversă râul și începu să urce.

Mwen Mas umbla cu pași repezi pe un drum bătătorit de care, de-a lungul unui podiș înalt de 1 800 m. Ca să ajungă la oraș pe drumul cel mai scurt, trebuia să străbată o coastă păduroasă. Secera îngustă a Lunii noi nu putea să-i lumineze calea mai mult de o oră și jumătate. De aceea Mwen Mas se grăbea, dându-și seama că-i va fi foarte greu să urce pieptiș pe o cărăruie povârnită

de munte, într-o noapte fără Lună. Copacii rari și scunzi brăzdau cu umbrele lor lungi și negre solul uscat, cenușiu. Africanul umbla gânditor, cu ochii în jos ca să nu se poticnească de nenumăratele rădăcini mărunte.

În dreapta, în depărtare, acolo unde coasta suia lin și se pierdea în umbră adâncă, un mârâit amenințător, prelung, cutremură văzduhul. Un răcnet gros îi răspunse din pădure, unde Luna zugrăvea pe pământ pete și dungi de lumină. În strigătele acestea era o putere care pătrundea până în străfundul sufletului, trezind în el mult-uitatele sentimente de frică și de resemnare în fața unei fiare de neînvins. Ca o reacție la această spaimă primitivă, în inima africanului se aprinse patima tot atât de ancestrală a luptei moștenite de la nenumăratele generații de eroi anonimi care afirmaseră dreptul speciei umane la viață în mijlocul mamuților, al leilor, al ursilor uriași, ai zimbrilor turbați și al nemiloaselor haite de lupi, în istovitoarele zile de vânătoare și în nopțile de groază când trebuiau să se apere.

Mwen Mas rămase locului o clipă, privind în jur cu răsuflarea tăiată. În liniștea nopții nu se mișca nimic; dar de îndată ce făcu pe cărare câțiva pași, simți deslușit că este urmărit îndeaproape. Tigrii? Ce-i spusese Onar era oare adevărat?

O luă la fugă, încercând totodată să-și facă un plan de acțiune, în cazul când fiarele — păreau să fie două — l-ar ataca.

Să caute scăpare în copacii aceștia înalți, în care tigrul se urcă mai bine decât omul? N-avea niciun sens. Să se apere? Cu ce? În jur nu erau decât pietre. Nu putea nici măcar să-și rupă o ghioagă din ramurile acestea tari ca fierul. Auzind răcnetele fiarelor aproape de tot, în spatele său, înțelese că este pierdut. Crengile arborilor ce se bolteau deasupra cărării colbuite îl apăsau; în aceste clipe de restriște ar fi vrut să caute îmbărbătare în adâncurile veșnice ale cerului spuzit de stele,

pentru cercetarea cărora își închinase întreaga viață. Începu să alerge în salturi mari. Soarta îi părea favorabilă: ieși într-o poiană lungă. În mijlocul ei zări o grămadă de pietroaie, își alese unul colțuros, de vreo 30 de kilograme, și se întoarse. Văzu acum niște năluci mișcătoare, dungate, care se iteau printre zăbrelele de umbră ale pădurii. Luna atingea cu un colț vârfurile copacilor. Umbre lungi se așterneau în curmezișul poienii. Urmându-le ca pe niște drumuri negre, două feline uriașe se târau spre Mwen Mas. Ca și atunci, în încăperea subterană a Observatorului din Tibet, africanul simți apropierea morții. De astă dată o vedea arzând ca o văpaie verde în ochii fosforescenți ai fiarelor. Trase în piept adierea răcoroasă adusă de o pală de vânt, se uită în sus, spre slăvile scânteietoare ale Cosmosului și, îndreptându-se din spate, ridică deasupra capului pietroiul.

— Sunt aici, tovarășe!

Din întunericul povârnișului o umbră înaltă se avântă în mijlocul poienii, răsucind amenințător deasupra capului o cracă noduroasă. Recunoscându-l uluit pe matematician, Mwen Mas uită o clipă de tigri. Gâfâind de goana-i nebunească, Bet Lon se așeză alături de african și hăpăi aerul cu gura deschisă. Cele două uriașe animale, care dăduseră o clipă înapoi, se apropiau din nou, implacabil. Tigrul din stânga era acum doar la vreo treizeci de pași. Iată-l cum se lasă pe labele dindărăt și se încordează, gata să țâșnească la atac.

— Mai repede! răsună în poiană un strigăt puternic.

În spatele lui Mwen Mas, scăpărară din trei părți flăcările palide zvârlite de țevile unor aruncătoare de grenade. Surprins, Mwen Mas scăpă din mână piatra. Tigrul cel mai apropiat se ridică în două labe, dar grenadele paralizante explodară cu un pocnet înăbușit, ca o bătaie de tobă, și fiara se

rostogoli pe spate. A doua făcu un salt în direcția pădurii. De acolo, se arătară alte trei siluete de oameni călări. O grenadă de sticlă cu o puternică încărcătură electrică se sparse în capul tigrului, care se prăbuși cu botu-i greu în iarba uscată.

Unul dintre călăreți se avântă înainte. Niciodată până atunci nu i-au părut lui Mwen Mas atât de frumoase hainele de lucru ale oamenilor din Lumea cea Mare, pantalonii mai scurți de genunchi și cămașa larg deschisă la guler, cu două buzunare la piept, din pânză groasă de în sintetic, de culoare albastră.

— Mwen Mas, am simțit că ești în primejdie!…

Cum să nu recunoască glasul melodios care în momentul acela părea atât de îngrijorat! Ciara Nandi!

Uitând să răspundă, africanul rămase încremenit până când fata sări jos din șa și alergă spre el. În urmă-i veneau cei cinci însoțitori. Mwen Mas nici n-apucă să-i vadă bine, că secera îngustă a Lunii se și ascunse îndărătul pădurii, vântul se domoli, iar întunericul înăbușitor al nopții toride învălui împrejurimile. Mâna Ciarei căută brațul lui Mwen. Acesta îi apucă încheietura subțire și lipi palma fetei de inima lui care zvâcnea tare. Cu vârful degetelor, Ciara îi mângâie lin pieptul vânjos și această ușoară atingere așternu asupra lui Mwen Mas o liniște încă necunoscută.

— Ciara, acesta-i Bet Lon, un nou prieten…

Mwen Mas se întoarse spre el; dar matematicianul dispăruse. Atunci strigă în noapte din răsputeri:

— Bet Lon, nu pleca!

— Mă întorc! răsună din depărtare vocea-i puternică, ce-și pierduse accentul sarcastic.

Unul dintre însoțitorii Ciarei, după toate aparențele conducătorul cetei, scoase de la oblâncul șeii o lanternă de semnalizare. O palidă lumină, însoțită de o radiație invizibilă, se îndreptă spre cer. Mwen Mas își dădu seama că noii veniți

așteaptă un aparat de zbor. Toți cinci erau băieți tineri, colaboratori ai unui detașament de nimicire, care-și aleseseră ca ispravă a lui Hercule lupta cu animalele vătămătoare din Insula Uitării. Ciara Nandi li se alăturase, spre a-l găsi pe Mwen Mas.

— Te înșeli dacă ne crezi chiar atât de perspicace, spuse conducătorul grupului după ce se instalară cu toții în jurul focului, iar Mwen Mas începu să le pună inevitabile întrebări. Am fost ajutați de o fată cu un nume împrumutat din antichitatea greacă.

— Onar! făcu Mwen Mas.

— Da, Onar. Detașamentul nostru tocmai se apropia dinspre sud de colonia a cincea, când veni în goană o fată, abia trăgându-și sufletul. Ea ne confirmă zvonurile despre tigri și ne convinse să pornim îndată pe urmele dumitale, de teamă să nu fii atacat de fiare pe când te vei întoarce prin munți. După cum vezi, am sosit la timp. Curând trebuie să treacă pe aici un elicoplan de marfă și cu el vom expedia într-o rezervație pe dușmanii dumitale, temporar paralizați. Dacă se va dovedi că sunt mâncători de oameni, vor fi nimiciți. Nu este însă îngăduit să distrugi animale atât de rare, fără un prealabil examen.

— Ce fel de examen?

Băiatul ridică din sprâncene.

— Aceasta depășește competența noastră. Probabil că, în primul rând, vor fi calmați… Li se va injecta un moderator al energiei vitale. Devenind pentru un timp mai slabi, tigrii vor învăța multe lucruri.

Un vuiet puternic, trepidant îl întrerupse pe tânăr. De sus cobora încet un aparat masiv și negru. O lumină orbitoare se revărsă asupra poienii. Dungatele feline fură închise în niște containere capitonate, pentru încărcături fragile, apoi aeronava, abia vizibilă în întuneric, dispăru, lăsând din nou luminișul scăldat în lumina blândă a stelelor, împreună cu tigrii plecă și unul dintre

cei cinci tineri; roibul acestuia îi rămase lui Mwen Mas.

Africanul și Ciara călăreau acum alături. Drumul cobora spre valea râului Galle, la vărsarea căruia, pe litoral, se afla o stațiune medicală și baza detașamentului de nimicire.

— E prima oară de când sunt pe insulă că mă îndrept spre mare, spuse Mwen Mas rupând tăcerea. Până acum mi se părea că pentru mine marea este o barieră care mă desparte pe vecie de lumea mea.

— Insula a reprezentat pentru dumneata o școală nouă? spuse Ciara și în glasul ei era și întrebare, și bucurie.

— Da. Într-un scurt răstimp, prin multe am trecut aici și la mai multe am reflectat. Aceste gânduri mă frământau de mult…

Și Mwen Mas îi împărtăși vechile sale temeri. Avea impresia că omenirea, repetând greșelile antichității, desigur într-o formă mult mai puțin hidoasă, atribuia o prea mare însemnătate intelectului și laturii tehnice. I se părea că pe planeta lui Epsilon-Tucan o umanitate asemenea nouă și tot atât de frumoasă avusese mai multă grijă de perfecționarea laturii emoționale a psihicului.

— Am suferit mult simțindu-mă în dezacord cu viața, răspunse Ciara Nandi după o clipă de tăcere. Eu personal visam la o epocă plină de forțe și sentimente proaspete, elementare, adunate prin selecție încă în evul lui Eros, care a înflorit odinioară pe tărâmurile mediteraneene. De aceea m-am străduit întotdeauna să trezesc în spectatorii mei puterea adevărată a sentimentelor. Dar mi se pare că până la urmă nu m-a înțeles decât Evda Nal!

— Și Mwen Mas! adăugă grav africanul, care-i povesti cum îi apăruse ea în ipostaza fetei arămii din Tucan.

Ciara își ridică spre el fața și, în lumina sfioasă a zorilor care începeau să mijească, Mwen Mas văzu niște ochi atât de mari și de adânci, încât simți că amețește. Se depărtă puțin și izbucni în râs:

— În romanele lor de anticipație, strămoșii noștri ne prezentau ca pe niște ființe firave, rahitice, cu craniul hipertrofiat. În ciuda milioanelor de animale schingiuite și ucise, oamenii aceștia n-au izbutit să se apropie de adevărata înțelegere a mașinii cerebrale omenești, pentru că mânuiau cuțitul acolo unde era nevoie de cele mai sensibile instrumente de măsură la scara moleculelor și a atomilor. Noi, cei de astăzi, știm că o activitate intensă a intelectului cere un trup viguros, plin de energie vitală, dar că acest trup generează, la rândul său, emoții puternice.

— Și totuși, trăim ca și mai înainte, înlănțuiți de rațiune, adăugă Ciara Nandi.

— S-au făcut multe pentru o îndreptare a situației, dar intelectul a luat-o totuși, la noi, cu mult înaintea laturii emoționale… Ea merită întreaga noastră atenție, și ar trebui să facem ca nu ea să fie încătușată de rațiune, ci, dimpotrivă, rațiunea să fie din când în când înlănțuită de sentimente. Aceasta-mi pare acum atât de important încât mă și gândesc să scriu pe tema asta o carte.

— Așa e! strigă Ciara înflăcărându-se, apoi, tulburată de pornirea ei, urmă: Prea puțini savanți de seamă s-au consacrat studierii legilor frumosului și a plenitudinii sentimentelor… Nu vorbesc de psihologie.

— Te înțeleg perfect, răspunse africanul, admirând-o fără să vrea pe frumoasa fată, al cărei cap ridicat cu semeție spre soarele răsărit căpăta în razele-i trandafirii nuanțe de aramă.

Ușoară și ageră, Ciara călărea pe murgul ei înalt, în pas cu roibul lui Mwen.

— Am rămas în urmă! strigă ea dând frâu liber calului, care se avântă îndată înainte.

Africanul o prinse din urmă, și amândoi porniră în galop. Ajungându-i pe tinerii lor tovarăși de drum, își struniră caii. Ciara se întoarse spre Mwen Mas:

— Dar fata aceasta, Onar?…

— Ar fi bine să vină în Lumea cea Mare. Mi-ai spus doar că a rămas pe insulă din dragoste pentru mama ei care venise aici și a murit de curând. Ar trebui să lucreze la săpăturile Vedei Kong; acolo se cer mâini sensibile și delicate de femeie. De altminteri, îi stau la dispoziție o mie de activități. Iar Bet Lon, devenit un alt om, o va întâmpina în lumea noastră într-un fel nou!…

Ciara își încruntă sprâncenele și-l privi pe Mwen Mas:

— Dar dumneata n-ai să-ți părăsești stelele?

— Îmi voi urma chemarea, oricare ar fi hotărârea Consiliului. Dar întâi trebuie să scriu o carte, o carte despre…

— Stelele sufletelor omenești?

— Exact, Ciara! Infinita lor varietate îți taie răsuflarea… Mwen Mas tăcu prinzând privirea fetei care-i zâmbea cu drag. Nu ești de părerea mea?

— Sigur că sunt! Mă gândeam la experiența pe care ai făcut-o, din ardoarea de a le dărui oamenilor lumea în toată plinătatea ei. Și aici ești mai curând artist decât savant.

— Dar Ren Boz?

— Pentru el, experiența aceasta n-a reprezentat decât încă un pas pe drumul cercetărilor lui.

— Îmi dai iar dreptate, Ciara?

— Pe deplin! Și sunt convinsă că la fel ar proceda foarte mulți oameni, majoritatea!

Mwen Mas mută dârlogii în mâna stângă, iar dreapta o întinse Ciarei. Astfel, mână în mână, intrară în micul orășel al stațiunii.

Valurile Oceanului Indian se spărgeau de faleză. În vuietul lor ritmic, Mwen Mas părea că distinge

cadența pașilor din simfonia lui Zig Zor închinată vieții care se avântă în Cosmos. Și nota dominantă, nota esențială a naturii pământene, un Fa albastru, răsuna deasupra mării, făcând să vibreze în sufletul aceluia care o asculta corzile cele mai profunde și îngăduindu-i să se contopească cu natura care l-a zămislit.

Marea se întindea transparentă și strălucitoare, curățită de toate reziduurile trecutului — rechini feroci, pești otrăvitori, moluște, meduze periculoase — după cum și viața omului contemporan fusese purificată de răutățile și temerile veacurilor apuse. Și totuși, în imensitățile oceanice mai existau unghere ascunse în care sămânța conservată a vieții dăunătoare continua să germineze și numai vigilența detașamentelor de nimicire putea asigura securitatea și puritatea apelor.

Nu se întâmplă oare același lucru când într-un suflet tânăr și neîntinat răsar deodată îndărătnicia răutăcioasă, trufia neroadă sau egoismul animalic? Când omul cedează ambițiilor întâmplătoare și patimilor, în loc să se supună înțeleptei autorități a societății, curajul se transformă în ferocitate, talentul în crudă viclenie, iar devotamentul devine un scut al despotismului, al crâncenei exploatări și al samavolniciei… Și cât de subțire este pojghița disciplinei și a culturii! Pentru ca s-o sfâșii e de ajuns o generație, două de viață rea. Mwen Mas întrevăzuse chipul acestei fiare aici, pe Insula Uitării. Dându-i frâu liber, riști să vezi renăscând monstruoasa tiranie care timp de veacuri a împilat cu nerușinare omenirea.

Lucrul cel mai uimitor în istoria Pământului a fost apariția urii implacabile pe care ticăloșii ignoranți au avut-o pentru știință și frumos. Această neîncredere, această frică și această repulsie persistă în toate societățile omenești, de la teama de magicieni și vrăjitoare și până la uciderea gânditorilor înaintași din Era Lumii Dezunite. La

fel, se întâmplă și în alte planete cu civilizații foarte dezvoltate, dar incapabile încă să-și ferească orânduirea socială de samavolnicia unei minorități, a unei oligarhii, care se ivea perfid, pe neașteptate, sub cele mai variate forme… Mwen Mas își aminti de comunicările Marelui Cerc despre unele lumi locuite, unde cele mai înalte realizări ale științei erau folosite spre intimidarea, torturarea și pedepsirea oamenilor, pentru a le citi gândurile, spre transformarea maselor în brute docile, gata să execute cele mai smintite porunci. Un strigăt de ajutor de pe o asemenea planetă izbucnise o dată prin Cerc și continuase a străbate spațiile timp de secole, după ce aceia care trimiseseră apelul și cruzii lor împilatori muriseră cu toții.

Lumea noastră a atins un stadiu de dezvoltare care excludea pentru totdeauna asemenea orori. Totuși, evoluția spirituală a omului nu era încă suficientă, deficiență pe care Evda Nal și alți savanți neobosiți ca ea se străduiau s-o înlăture.

Mwen Mas auzi venind dindărăt glasul Ciarei:

— Pictorul Kart San spune că înțelepciunea este o îmbinare a științei cu sentimentul. Să fim deci înțelepți!

Și trecând în goană prin fața africanului, Ciara se aruncă de pe faleză în adâncurile clocotitoare ale mării.

Mwen Mas o văzu dându-se lin peste cap, cu brațele aruncate în lături, ca o pasăre în zbor, și dispărând apoi în valuri. Tinerii din detașamentul de nimicire ce se-mbăiau pe mal încremeniră. Mwen simți fiori de admirație, aproape de spaimă. Nu mai sărise niciodată de la o asemenea înălțime amețitoare. Acum, însă, dezbrăcându-și hainele, păși fără frică pe marginea prăpastiei. Își aminti mai târziu că, în străfulgerări de gând, Ciara i se păruse atunci o atotputernică zeiță din antichitate. Și ceea ce putea să facă ea, trebuia să fie în stare și el!

Deasupra vuitoarelor talazuri se ridică strigătul de avertizare al Ciarei, dar Mwen Mas nu-l mai auzi. Zborul dură minunat de mult. Iscusit în arta săriturilor, Mwen Mas plonjă impecabil, afundându-se la o mare adâncime. Marea era atât de transparentă, încât fundul îi păru africanului primejdios de aproape. Își arcui trupul și, în aceeași clipă, fu buimăcit de șocul produs din pricina inerției. Proiectat la suprafața apei ca o rachetă, se răsturnă pe spate, legănându-se pe valuri. Dezmeticindu-se, o văzu pe Ciara Nandi, care înota spre el. Spaima îi pălise pentru prima oară bronzul arămiu al feței. În ochii ei citi totodată mustrare și admirație.

— De ce ai făcut asta? întrebă ea în șoaptă, cu răsuflarea tăiată.

— Ca să fac ca dumneata. Te voi urma oriunde!… Ca să construim un Epsilon-Tucan pe Pământul nostru!

— Și te vei înapoia cu mine în Lumea cea Mare?

— Da!

Mwen Mas se întoarse cu fața în jos ca să înoate mai departe și scoase un strigăt de uimire. Claritatea extraordinară a apei ce-i jucase adineauri o farsă neplăcută era și mai mare aici, departe de mal. Ciara și el păreau că plutesc la o înălțime amețitoare deasupra fundului pe care îl vedeau în cele mai mici amănunte în undele la fel de străvezii ca văzduhul. Sentimentul de biruitoare îndrăzneală al oamenilor care izbuteau să depășească limitele atracției terestre îl pătrunse pe Mwen Mas. Aceeași senzație de nemărginit curaj și de triumf o dădeau și zborurile peste ocean în plină furtună, și salturile în genunea neagră a Cosmosului de pe sateliții artificiali. Dintr-o mișcare, africanul se apropie de Ciara, șoptindu-i numele și citind în ochii ei cutezători și puri răspunsu-i fierbinte. Mâinile și buzele lor se împreunară deasupra abisului de cleștar.

Capitolul XII CONSILIUL ASTRONAUTIC

Asemenea Consiliului Economic, care reprezenta creierul central al planetei, Consiliul Astronautic dispunea de mult de o clădire proprie pentru sesiuni științifice. La construirea ei se ținuse seama de faptul că amenajarea și împodobirea unui asemenea edificiu trebuie să orienteze întreaga asistență spre problemele Cosmosului și să favorizeze transpunerea rapidă de la preocupările terestre la cele astrale.

Ciara Nandi nu pătrunsese încă niciodată în sala cea mare a Consiliului. Însoțită de Evda Nal, intră emoționată în ciudatul amfiteatru ovoid, cu tavanul boltit paraboloidal și cu rândurile de bănci dispuse în elipsă. Lumina, vie și diafană, părea emisă de un astru mai strălucitor decât Soarele. Toate liniile pereților, ale plafonului și ale băncilor se adunau într-un capăt al uriașei săli, ca în punctul lor firesc de convergență. Acolo, pe o estradă înaltă, se aflau ecranele de demonstrație, tribuna și fotoliile membrilor Consiliului care conduceau ședința.

Panourile de aur mai ale pereților aveau pe ele hărți planetare în relief. În dreapta se aflau hărțile planetelor din sistemul solar, în stânga ale planetelor celor mai apropiate stele pe care le studiaseră expedițiile inițiate de Consiliu. Mai sus, sub plafonul auriu se vedeau desenate în culori luminiscente schemele sistemelor stelare locuite și pe care le trimiseseră, prin Marele Cerc, savanții constelațiilor învecinate.

Atenția Ciarei fu atrasă de un tablou vechi, înnegrit și, probabil, restaurat de mai multe ori, fixat deasupra tribunei.

Un cer vânăt închis ocupa toată partea de sus a uriașei pânze. Mica seceră a unei luni străine cernea o lumină lividă peste cârma unei astronave antice, ridicată neputincios și profilată pe zarea sângerie a crepusculului. Într-acolo porneau șiruri de plante albastre urâte și atât de uscate și tari încât păreau metalice, înfundându-se la fiecare pas în nisip, înainta cu greu un om îmbrăcat într-un scafandru ușor. Se uita înapoi la nava sfărâmată și la trupurile neînsuflețite ale tovarășilor săi. Ochelarii măștii lui nu oglindeau decât văpăile roșiatice ale apusului, și totuși, folosind un procedeu inedit, pictorul reușise să exprime prin jocul acestor reflexe nemărginita deznădejde a omului rămas singur într-o lume străină. Pe o moviliță din dreapta, pe nisip, se târa o făptură informă și dezgustătoare. Dedesubt era o inscripție laconică, dar grăitoare: „Singur”.

Captivată de tablou, Ciara nu-și dădu seama din prima clipă de ingeniozitatea arhitecților care dispuseseră gradenurile sălii în evantai, așa încât se putea ajunge separat la fiecare loc prin galerii ascunse sub amfiteatru. Astfel, fiecare rând era izolat de cel vecin — de sus sau de jos. După ce se așeză lângă Evda, Ciara observă că fotoliile și pupitrele erau executate dintr-un lemn african cenușiu, sidefat. Aceste lucruri erau și ele amintiri ale trecutului. Acum nimeni n-ar mai fi cheltuit

atâta muncă pentru obiecte care puteau fi turnate și șlefuite în câteva minute. Poate din respectul tradițional pentru vestigiile timpurilor apuse, Ciara găsi lemnul mai intim și mai viu decât masa plastică; ea mângâie cu duioșie brațul curbat al fotoliului, continuând să studieze sala.

Ca întotdeauna, se adunase multă lume, cu toate că teleemițătoare puternice urmau să transmită pe cuprinsul întregii planete imaginea exactă a tot ce avea să se întâmple aici. Secretarul Consiliului, Mir Om, făcea de obicei scurte comunicări cu privire la problemele și informațiile cele mai importante intervenite în intervalul scurs de la ultima reuniune. Printre sutele de ascultători nu vedeai niciunul cu figura distrată, căci una dintre caracteristicile oamenilor din Era Marelui Cerc o forma tocmai o mare și neistovită atenție. Tot examinând sala și citind aforismele unor învățați celebri înscrise sub hărțile planetelor, Ciara scăpă prima comunicare. Cel mai mult îi plăcură cele însemnate dedesubtul hărții lui Iupiter, prin care oamenii erau invitați să scruteze fenomenele naturii. „Priviți! De pretutindeni ne înconjoară fapte neînțelese; ele ne sar în ochi, ne strigă în urechi, dar noi nu vedem, nici nu auzim ce mari descoperiri se ascund în formele lor neclare”. O altă inscripție grăia: „Nu putem ridica lesne cortina necunoscutului; abia în urma unei munci stăruitoare, a unor rătăciri penibile, începem să prindem sensul cel adevărat și în fața noastră se deschid perspective necuprinse și noi. De aceea nu vă feriți de ceea ce vi se pare la început nefolositor, neînțeles, inexplicabil”. Deodată, la tribună se observă o animație, iar lumina din sală se întunecă. Vocea puternică și calmă a lui Mir Om tremură de emoție:

— Veți vedea îndată un lucru care, cu puțin înainte, ar fi părut cu neputință: o fotografie a Galaxiei noastre luată dinafara ei. Acum un minut și jumătate după timpul galactic[110], adică cu

peste o sută cincizeci de milenii în urmă, locuitorii sistemului planetar… (Ciara scăpă un șir de cifre care nu-i spuneau nimic)… din Constelația Centaurului au trimis un mesaj către Marele Nor al lui Magellan[111], singurul sistem stelar extragalactic apropiat de noi în care știm că există lumi cugetătoare, în stare să comunice prin Marele Cerc cu Calea lactee[112]. Încă n-am putut stabili punctul exact în care se află acest sistem planetar magellanian, dar am primit și noi fotografia Galaxiei transmisă de-acolo. Iată această fotografie!

Pe un ecran uriaș apăru o largă îngrămădire stelară, ce se îngusta înspre capete și din depărtări împrăștia o lumină argintie. Bezna adâncă a spațiului cosmic năpădea marginile ecranului; tot atât de întunecate erau și golurile dintre ramurile spirale, destrămate la extremități. Inelul de îngrămădiri globulare, cele mai vechi sisteme astrale din Universul nostru, era înconjurat de o aureolă pală. Câmpuri stelare plane alternau cu nori și dâre de materie neagră, răcită. Fotografia fusese luată dintr-un unghi dezavantajos: Galaxia era văzută foarte pieziș și de sus, astfel încât nucleul central abia dacă mai apărea, ca o masă incandescentă în relief, în mijlocul unei lentile înguste. Probabil că pentru a ne putea forma o noțiune completă despre sistemul nostru stelar ar fi trebuit să cerem fotografii din partea unor galaxii mai îndepărtate[113], situate și mai sus pe latitudinea galactică. Dar până acum, de când există Marele Cerc, nicio altă galaxie în afară de Marele Nor al lui Magellan n-a dat vreun semn de existență a unei vieți gânditoare.

Pământenii nu-și mai puteau lua ochii de pe ecran. Pentru prima oară, omul avea prilejul să contemple propriul său univers stelar din exterior, de la depărtări colosale.

Ciarei i se părea că întreaga planetă își privește cu răsuflarea tăiată Galaxia reprodusă pe milioane

de ecrane din cele șase continente și de pe toate oceanele, ori și unde existau insulițe ale vieții și muncii umane.

— Am terminat cu noutățile primite prin Cerc de observatorul nostru și care n-au fost încă transmise în cadrul informațiilor mondiale, spuse din nou secretarul. Să trecem acum la proiectele care urmează să fie dezbătute pe larg.

Propunerea Iutei Gay de a se crea în jurul lui Marte o atmosferă respirabilă, extrăgându-se din minereuri gaze ușoare, cu ajutorul unor dispozitive automate, a fost recunoscută ca interesantă, fiind bazată pe calcule serioase. Se va obține un aer suficient de bun pentru a asigura respirația și termoizolația așezărilor noastre, îngăduindu-le să se lipsească de sere. Cu ani în urmă, după ce pe Venus au fost descoperite oceane de țiței și munți de hidrocarburi în stare solidă, au fost puse în funcțiune instalații automate pentru crearea unei atmosfere artificiale sub uriașe clopote din masă plastică transparentă. Aceste aparate au îngăduit să se aclimatizeze acolo plante și să se construiască uzine pentru aprovizionarea omenirii cu tot felul de produse ale chimiei organice, în cantități colosale.

Secretarul puse deoparte placa de metal și zâmbi prietenos. Pe rândul de scaune cel mai apropiat de tribună apăru Mwen Mas, în haine roșii închise, mohorât, solemn și calm. Ridică deasupra capului mâinile împreunate în semn de respect față de adunare și se așeză.

Secretarul coborî de la tribună, cedându-și locul unei tinere femei blonde, cu părul scurt și ochii verzi, parcă mirați. Președintele Consiliului, Grom Orm, veni alături de ea.

— De obicei anunțăm noi înșine propunerile primite. De data aceasta, veți asculta un studiu aproape terminat care ne deschide vaste perspective. Autoarea, Iva Djan, va supune

meditației dumneavoastră datele principale ale lucrării ei.

Cu glasul înăbușit de emoție, Iva Djan începu să vorbească. Aminti faptul de mult cunoscut că vegetația continentelor sudice se deosebește prin nuanța albăstruie a frunzișului ei. Această culoare e specifică vechilor forme ale plantelor terestre. După cum au dovedit cercetările întreprinse asupra vegetației altor planete, frunzișul albastru este caracteristic fie pentru atmosferele mai străvezii decât aceea terestră, fie în condițiile unor radiații ultraviolete mai dure decât ale Soarelui nostru.

— Se știe că radiațiile roșii ale Soarelui sunt stabile, spre deosebire de cele albastre și ultraviolete. Radiațiile solare violete au suferit acum vreo două milioane de ani o bruscă transformare ce a durat foarte mult. Atunci au devenit albastre plantele, atunci au prins o culoare neagră de protecție păsările și animalele din spațiile descoperite, iar ouăle zburătoarelor ce-și ascund cuibul în locuri ferite s-au înnegrit și ele. În cursul acestei perioade, schimbarea regimului electromagnetic al sistemului nostru solar a făcut instabilă axa de rotație a Pământului. De mult au apărut proiecte cu privire la abaterea mărilor în depresiunile continentale, pentru ruperea echilibrului actual și modificarea poziției globului în raport cu axa lui. De-a lungul veacurilor, astronomii s-au bazat exclusiv pe mecanismul gravitației, fără să țină seama de rolul echilibrului electromagnetic, cu mult mai labil. Dacă, pentru rezolvarea problemei, se recurge nu la mecanica elementară, ci la forțele electromagnetice ale sistemului, totul devine mult mai simplu, mai eficace și mai ieftin. Să ne amintim fie și numai faptul că, la începuturile astronavigației, crearea unei gravitații artificiale necesita o atât de enormă cheltuire de energie, încât era practic irealizabilă. Acum însă, după descoperirea dezintegrării forțelor mezonice, navele noastre au fost înzestrate

cu aparate de gravitație artificială simple și sigure. De asemenea, experiența lui Ren Boz indică o cale ocolită pentru obținerea unei rapide și eficace schimbări a regimului rotației terestre…

Iva Djan tăcu. Un grup de șase oameni așezați în centrul sălii — eroii expediției pe Pluton — o salutară ridicându-se și întinzând înainte mâinile împreunate. Obrajii tinerei femei se împurpurară; în clipa următoare se reaprinse ecranul, barat de schițe stereometrice, cu contururi bizare.

— Îmi dau seama că extinzând această problemă ne putem gândi chiar să modificăm orbitele planetelor, în primul rând să-l apropiem de Soare pe Pluton, spre a reînvia acest corp ceresc care odată fusese locuit. Deocamdată însă avem în vedere doar deplasarea axei terestre, pentru a îmbunătăți climatele emisferei continentale.

Experiența lui Ren Boz a demonstrat posibilitatea inversiunii câmpului gravitațional în cel de-al doilea aspect al său, de câmp electromagnetic, căreia îi succede o polarizare[114] vectorială în direcțiile acestea…

Figurile de pe ecran se alungeau și se roteau. Referenta urmă: — În asemenea condiții rotația Pământului, pierzându-și stabilitatea, poate fi mult încetinită, iar axa terestră întoarsă în poziția dorită, pentru ca razele solare să ilumineze continentele cât mai favorabil și mai prelungit.

Pe o fâșie de sticlă de sub ecran treceau acum șiruri de parametri calculați cu ajutorul mașinilor. Și aceia care erau în stare să descifreze aceste simboluri se convingeau de temeinicia proiectului prezentat de Iva Djan.

Referenta opri mișcarea desenelor și a simbolurilor, își înclină ușor capul și coborî de la tribună. Ascultătorii schimbau între ei priviri pline de interes și discutau în șoaptă. După un schimb discret de semne cu Grom Orm, la tribună urcă tânărul conducător al expediției pe Pluton.

— Experiența lui Ren Boz, începu el, va duce incontestabil la o cascadă de descoperiri capitale. Prevăd că ea va deschide orizonturi până acum inaccesibile științei. Așa s-a petrecut și cu teoria cuantelor[115], cel dintâi pas spre a înțelege repagulumul sau tranziția reciprocă, iar apoi spre descoperirea antiparticulelor și a anticâmpurilor. Ulterior, a devenit posibilă crearea calculului repagular, care a însemnat o victorie asupra principiului nedeterminării[116], postulat de cunoscutul matematician din antichitate Heisenberg. În sfârșit, Ren Boz a făcut și pasul următor spre analiza sistemului „spațiu-câmp", ajungând la înțelegerea antigravitației și a antispațiului sau, conform legii repagulumului, la spațiul zero. Toate teoriile inițial nerecunoscute au fost în cele din urmă puse la temelia științei!

În numele grupului de exploratori ai lui Pluton propun ca problema aceasta să fie transmisă în cadrul informației mondiale spre a fi dezbătută. O deplasare a axei terestre ar economisi energia pe care o risipim de mii de ani pentru încălzirea regiunilor polare, ar egaliza și mai mult fronturile polare și ar îmbogăți cu apă continentele.

— Sunteți de părere ca problema să fie pusă la vot? întrebă Grom Orm.

Drept răspuns se aprinseră nenumărate luminițe verzi.

— Atunci să începem! spuse președintele, vârându-și mâna sub pupitrul său.

Acolo se aflau cele trei butoane de semnalizare pentru mașina de calculat. Cel din dreapta însemna „da", cel din mijloc „nu", iar cel din stânga abținere. Fiecare membru al Consiliului făcu același lucru, trimițând un semnal pe care ceilalți nu-l puteau vedea. Evda și Ciara apăsară și ele pe butoanele lor. O mașină specială numără părerile ascultătorilor, pentru a controla temeinicia hotărârii Consiliului.

Peste câteva clipe, pe ecranele de demonstrație se aprinseră mari semne luminoase. Se hotărâse ca problema să fie discutată pe întreaga planetă.

La tribună urcă însuși Grom Orm:

— Din motive pe care vă rog să-mi permiteți a vi le tăinui deocamdată, trebuie să examinăm mai întâi fapta lui Mwen Mas, fostul director al stațiunilor exterioare, și abia pe urmă să rezolvăm problema celei de-a treizeci și opta expediții astrale. Aș vrea să știu dacă Consiliul este de acord.

Răspunsul unanim fu dat prin aprinderea luminilor verzi.

— Știe toată lumea în amănunt ceea ce s-a întâmplat?

Urmă o nouă cascadă de lumini verzi.

— Aceasta ne permite să accelerăm discuția. Rog pe Mwen Mas, fostul director al stațiunilor exterioare ale Consiliului, să expună motivele ce l-au îndemnat să comită o faptă ale cărei urmări au fost atât de funeste. Fizicianul Ren Boz, care fusese grav rănit, încă nu s-a vindecat pe deplin, astfel încât nu l-am chemat ca martor. Nu este supus răspunderii.

Grom Orm observă lumina roșie aprinsă la locul Evdei Nal:

— Supun în atenția Consiliului! Evda Nal dorește să adauge ceva la comunicarea ce-l privește pe Ren Boz.

— Aș dori să vorbesc în locul său.

— Motivul?

— Îl iubesc!

— Vă dau cuvântul după Mwen Mas.

Evda Nal stinse semnalul roșu și se așeză.

La tribună urcă Mwen Mas. Calm, fără să se cruțe, africanul relată rezultatele la care se așteptase din partea experienței și ceea ce se produsese în realitate: o viziune abia întrezărită și de care el însuși se îndoia. Graba stupidă în care au săvârșit acțiunea, din pricina caracterului ei tăinuit

și ilegal, i-a împiedicat să pregătească înregistratoare speciale, în locul obișnuitelor mașini mnemotehnice, ale căror receptoare fuseseră distruse din prima clipă. Din aceleași motive a fost organizată greșit și experiența de pe satelitul 57, căruia ar fi trebuit să i se atașeze o veche navă planetară, pe care să fie instalate aparatele necesare orientării vectorului. Întreaga răspundere pentru aceste greșeli o poartă el, fostul director al stațiunilor exterioare, întrucât efectuarea experienței în Cosmos cădea în competența sa, pe câtă vreme Ren Boz se ocupa numai de instalație.

Ciara își strânse tare pumnii: argumentele autoacuzatoare ale lui Mwen Mas îi păreau convingătoare și puternice.

— Dar observatorii de pe satelitul distrus au știut că se putea produce o catastrofă? întrebă Grom Orm.

— Da, fuseseră preveniți și primiseră cu bucurie.

— Nici nu mă miră, replică Grom Orm încruntându-se; mii de tineri iau parte la primejdioasele experiențe întreprinse zilnic pe planeta noastră, iar unii își pierd viața… În locul lor se ridică alții, tot atât de curajoși, gata să se ia la trântă cu necunoscutul… Dar dumneavoastră i-ați prevenit pe acești tineri tocmai fiindcă bănuiați că există o primejdie. Și totuși ați riscat să faceți experiența…

Mwen Mas își plecă în tăcere fruntea.

Simțind mâna Evdei pe umărul ei, Ciara, care nu-și lua ochii de la african, își stăpâni un oftat.

— Expune, te rog, motivele care te-au îndemnat să procedezi astfel! urmă după o pauză președintele Consiliului.

Africanul vorbi din nou, de rândul acesta pătimaș, emoționat. Spuse că, încă din anii tinereții sale, milioanele de morminte anonime ale oamenilor înfrânți de necruțătorul timp înălțau spre

dânsul muta lor chemare mustrătoare. Nu se putuse îndura să nu încerce, pentru prima oară în istoria omenirii și a numeroase lumi învecinate, acest pas spre victoria asupra spațiului și a timpului, să nu pună primul jalon pe drumul măreț pe care s-ar fi avântat deîndată sute de mii de minți viguroase. Nu se considera în drept să amâne, poate pentru un veac întreg, această experiență numai și numai spre a nu expune riscurilor o mână de oameni și a evita el însuși orice răspundere.

Cuvintele sale făcură să bată inima Ciarei, mândră de alesul ei. Acum vina acestuia nu îi mai părea chiar atât de gravă.

Mwen Mas se întoarse la locul său, așteptându-și verdictul în văzul tuturora.

Evda Nal transmise declarația lui Ren Boz, înregistrată pe bandă de magnetofon. Amplificat de difuzoare, glasu-i slab și întretăiat se auzi în toată sala. Fizicianul lua apărarea lui Mwen Mas. Directorul stațiunilor exterioare, necunoscând complexitatea problemei, nu putea decât să se încreadă pe deplin în Ren Boz, care-l convinsese și-i făgăduise un succes sigur. Dar fizicianul nu se considera vinovat nici el. Spunea că în fiecare an sunt efectuate experiențe de o importanță cu mult mai mică și care au uneori un sfârșit tragic, că știința, fiind o luptă pentru fericirea omenirii, cere și ea jertfe ca oricare altă luptă. Fricoșii care tremură prea mult pentru propria lor piele nu se bucură niciodată de plenitudinea vieții, iar savanții prea timizi nu pot realiza mari progrese…

Ren Boz își încheie cuvântarea printr-o scurtă analiză a greșelilor comise, exprimându-și certitudinea în succesul experienței viitoare. Înregistrarea se sfârși.

— Ren Boz nu pomenește nimic de rezultatul observațiilor lui din timpul experienței, spuse Grom Orm ridicându-și capul și adresându-se Evdei Nal. Voiai dumneata să vorbești în locul lui?

— Am prevăzut această întrebare și tocmai de aceea am cerut cuvântul, răspunse Evda. Ren Boz și-a pierdut cunoștința la câteva clipe după ce au fost conectate stațiunile F, așa că n-a putut urmări experiența. Totuși, mai înainte de a leșina, a reușit să observe și să rețină indicațiile aparatelor, care adevereau apariția spațiului zero. Iată ce a putut nota din memorie.

Pe ecran apărură câteva cifre pe care mulți dintre cei de față le copiară imediat.

— Dați-mi voie să mai adaug ceva din partea Academiei de Bucurii și Necazuri, urmă Evda. Statistica părerilor exprimate de opinia publică după catastrofă ne dă următoarele…

Pe ecran se perindară șiruri de numere cu opt cifre, împărțite pe coloane care exprimau fie condamnarea sau justificarea experienței, fie criticarea temeiului ei științific sau dezaprobarea grabei cu care fusese întreprinsă. Totuși bilanțul general era neîndoielnic în favoarea lui Mwen Mas și a lui Ren Boz, și chipurile participanților la ședință se înseninară.

În cealaltă parte a sălii se aprinse un semnal roșu, și Grom Orm dădu cuvântul lui Pur Hiss, astronomul celei de-a 37-a expediții astrale. Acesta începu să peroreze cu glas puternic, gesticulând stângaci și lungindu-și gâtul slab cu om ușorul ascuțit.

— Eu și un grup de colegi de-ai mei, astronomi, îl condamnăm pe Mwen Mas. Săvârșirea acestei experiențe fără consimțământul Consiliului ne face să bănuim că Mwen Mas n-a fost chiar atât de dezinteresat cum au încercat să demonstreze cei care au luat cuvântul.

De indignare, Ciara se îmbujoră toată la față, și numai privirea rece și poruncitoare a Evdei Nal reuși s-o țină locului.

Pur Hiss tăcu.

— Acuzațiile aduse de dumneata sunt grave, dar neîntemeiate, răspunse africanul la încuviințarea

președintelui. Te rog să precizezi ce înțelegi prin interesul care m-ar fi mânat să întreprind experiența.

— Socoteai că succesul ei ți-ar fi adus o glorie nemuritoare: iată care ți-a fost interesul. Iar lașitatea constă în aceea că te-ai temut că ți se va refuza autorizația să efectuezi experiența și de aceea ai procedat pe ascuns și în grabă.

Mwen Mas zâmbi larg și se așeză în tăcere cu un gest oarecum copilăresc de neputință. Întreaga făptură a lui Pur Hiss exprima o bucurie răutăcioasă. Evda Nal ceru a doua oară cuvântul.

— Judecata lui Pur Hiss este prea pripită și părtinitoare pentru a fi luată în considerație într-o problemă atât de serioasă. Opiniile sale privind motivele ascunse ale faptelor ne amintesc de Veacurile Întunecate. Doar oamenii acelor vremuri puteau să aibă despre glorie și nemurire asemenea idei. Nemulțumiți de viață, izolați de colectivitatea activă, ei se temeau de moarte și se cramponau de orice le dădea iluzia eternizării. Savantul astronom Pur Hiss nu înțelege un lucru: umanitatea nu păstrează decât amintirea acelora ale căror idei, voință și opere rămân vii, și îi uită de cum încetează acțiunea lor. Ei renasc totuși adesea din neființă, cum li s-a întâmplat atâtor savanți ori artiști din antichitate, atunci când creațiile lor devin din nou necesare și reîncep să trăiască în conștiința umanității… aceasta cu atât mai mult astăzi, când ea cuprinde miliarde și miliarde de inși! De mult nu mi s-a mai întâmplat să întâlnesc la cineva o concepție atât de primitivă despre imortalitate și glorie și mărturisesc că sunt uimită văzând că asemenea păreri pot exista la un navigator cosmic.

Înaltă și dreaptă, Evda Nal se întoarse spre Pur Hiss, care se făcuse mic în fotoliul său, luminat de o mulțime de semnale roșii.

— Să lăsăm deoparte stupiditățile, urmă Evda, și să analizăm fapta lui Mwen Mas și Ren Boz

luând drept criteriu fericirea omenirii. Odinioară se întâmpla adesea ca omul să nu-și poată aprecia just fapta în raport cu reversul ei dăunător, inerent oricărei acțiuni. De această deficiență ne-am dezbărat demult; în ochii contemporanilor noștri faptele au însemnătatea lor reală.

Totuși acum, ca și în trecut, noile drumuri sunt încercate de indivizi izolați, întrucât doar o anumită dispoziție cerebrală, dobândită prin îndelungi pregătiri, poate duce la găsirea unei noi direcții, ascunsă în vălmășagul întâmplărilor contradictorii. După ce însă o cale nemaibătută de nimeni a fost deschisă, zeci de mii de oameni se apucă s-o desțelenească și o avalanșă de descoperiri pornește spre infinit, crescând neîncetat ca un bulgăre de zăpadă. Ren Boz și Mwen Mas au pornit și ei pe o cale care n-a fost deloc bătătorită. Fără să fiu competentă în materie, îmi dau perfect seama că experiența lor a fost prematură. Tocmai într-aceasta stă vina și răspunderea lor pentru imensele daune materiale și pentru pieirea a patru vieți omenești. După legile Pământului, este o crimă, dar nefiind săvârșită în scopuri personale, nu merită pedeapsa cea mai grea.

Evda Nal se întoarse la locul ei. Grom Orm nu mai găsi pe alții doritori să ia cuvântul. Membrii Consiliului îi cerură președintelui să tragă concluziile. Silueta subțire dar vânjoasă a lui Grom Orm se aplecă înainte, și privirea lui ascuțită pătrunse până în fundul sălii.

— Circumstanțele care permit aprecierea definitivă nu sunt prea complicate. Exclud în orice caz răspunderea lui Ren Boz. Care savant n-ar profita de posibilitățile ce i s-au oferit, mai cu seamă când este sigur de succes? Eșecul catastrofal al experienței să ne servească drept lecție. Și totuși utilitatea încercării este incontestabilă. Ea compensează în parte pierderile materiale, întrucât această experiență va contribui

la rezolvarea unei serii de probleme de care abia începea să se ocupe Academia Limitelor Cunoașterii.

Lichidând tendințele conformiste și utilitariste ale vechii economii, am ajuns să rezolvăm pe scară mare problemele legate de folosirea forțelor de producție. Totuși, chiar și acum, oamenii nu sesizează uneori momentul potrivit, pentru că uită de caracterul imuabil al legilor dezvoltării. Ei își închipuie că o structură trebuie să progreseze necontenit, înțelepciunea unui conducător constă însă în capacitatea de a recunoaște la timp care este limita unei anumite etape, de a se opri și aștepta sau de a schimba calea. Mwen Mas n-a izbutit să se dovedească la înălțimea înaltei lui misiuni. Consiliul a greșit în alegerea lui. De aceea el împarte răspunderea cu acela pe care l-a ales. Cel mai vinovat sunt eu însumi căci i-am susținut candidatura pusă de doi membri ai Consiliului.

Propun Consiliului să-l achite pe Mwen Mas în ceea ce privește mobilul personal al faptei sale, dar să-l îndepărteze din organizațiile conducătoare ale planetei. Eu de asemenea trebuie să fiu revocat din postul meu de președinte al Consiliului; să fiu trimis la construcția satelitului, spre a repara consecințele imprudentei mele alegeri.

Grom Orm își plimbă privirea prin sală și citi pe numeroase fețe un sincer regret. Dar nimeni nu protestă, căci oamenii din Era Marelui Cerc își respectau reciproc hotărârile și aveau încredere unii în ceilalți.

Mir Om se sfătui cu membrii Consiliului și mașina de calculat comunică rezultatul votului. Concluziile lui Grom Orm erau primite fără obiecții, cu condiția ca el să prezideze până la capăt lucrările adunării.

Grom Orm se înclină, dar pe fața-i stăpânită de o voință puternică nu se oglindi nimic din sentimentele lui.

— Trebuie acum să explic de ce am propus să amânăm discuția asupra expediției astrale, urmă liniștit președintele. O rezolvare favorabilă a cazului lui Mwen Mas era pentru mine evidentă și cred că Controlul Cinstei și al Dreptății va fi de acord cu noi. Acum însă pot să-l rog pe Mwen Mas să participe la dezbaterea importantelor hotărâri pe care le vom lua cu privire la expediția astrală. Cunoștințele lui ne sunt cu atât mai necesare cu cât Erg Noor, membru al Consiliului, nu poate asista la adunarea de azi.

Petrecut de luminile verzi ale bunăvoinței, aprinse în toată sala, africanul porni spre fotoliile Consiliului.

Hărțile planetelor se deplasară fără zgomot, făcând loc unor table negre, pe care luminile multicolore ale stelelor erau legate prin firul albastru al itinerariilor proiectate pe un veac înainte. Președintele Consiliului era transfigurat, obișnuita-i impasibilitate dispăruse cu totul, obrajii săi palizi se îmbujoraseră, iar ochii de oțel se făcură mai întunecoși. Sui la tribună:

— Fiecare expediție astrală, spuse el, este pentru noi un vis scump, îndelung râvnit, o nădejde vegheată cu grijă ani și ani, o treaptă nouă pe scara marii ascensiuni. Pe de altă parte reprezintă o muncă depusă de milioane de oameni și care trebuie negreșit să dea roade, să aibă asupra științei și economiei efectul necesar progresului nostru în cucerirea sistematică a naturii. Tocmai de aceea discutăm, ne gândim și calculăm atât de temeinic înainte de a trimite o nouă navă în spațiile siderale.

Datoria ne-a făcut să cedăm Marelui Cerc cea de a 37-a expediție. Cu atât mai amănunțit am studiat planul expediției a 38-a. În anul din urmă, însă, s-au produs evenimente care au schimbat situația și ne obligă să revizuim itinerarul și sarcinile expediției aprobate de Consiliile precedente, în urma discuțiilor pe întreaga planetă. Descoperirea

unor metode de tratare a aliajelor, sub înaltă presiune la temperatura de zero absolut, a mărit rezistența carcasei astronavelor. Perfecționarea motoarelor cu anamezon, devenite mai economice, permite unei nave izolate să parcurgă un drum mai lung. Astronavele „Aella” și „Tintagel”, care inițial fuseseră destinate celei de-a 38-a expediții, s-au învechit în comparație cu „Lebăda”, a cărei construcție a fost terminată recent și care e o navă circulară de tip vertical, cu patru derive de stabilitate. Suntem acum în măsură să întreprindem zboruri la depărtări mai mari.

Erg Noor, întors pe bordul „Tantrei” din expediția a 37-a, ne-a informat despre descoperirea unei stele negre din clasa T, pe a cărei planetă există o astronavă de construcție nemaivăzută. Încercând să pătrundă înăuntrul acelui aparat, exploratorii au fost la un pas de moarte; totuși au izbutit să-și procure un fragment din cuirasa metalică. E vorba de-o substanță necunoscută nouă, deși asemănătoare cu cel de-al paisprezecelea izotop al argintului, care a fost descoperit pe planetele unei stele extrem de fierbinți din clasa 08, denumită în vechime Zeta-Carena. Forma acestei nave — un disc biconvex, cu suprafața spirală — a fost discutată de Academia Limitelor Cunoașterii.

Iuniu Ani a revăzut toate înregistrările mnemonice ale informațiilor primite prin Marele Cerc în decursul celor patru sute de ani de când am aderat la sistemul său. Tipul de construcție al navei pomenite este irealizabil în condițiile științei terestre. De altfel e necunoscut și în acele lumi ale Galaxiei cu care am reușit să stabilim un schimb de mesaje.

O astronavă-disc atât de uriașă a venit, fără îndoială, de pe planete nespus de depărtate, poate chiar din lumi extragalactice; ea a putut rătăci de-a lungul spațiilor milioane de ani, înainte de a fi

coborât definitiv pe planeta stelei de fier, în regiunea pustie de la hotarele Căii lactee.

Importanța studierii acestei nave cu ajutorul unei expediții speciale pe steaua T este indiscutabilă.

Grom Orm conectă ecranul emisferic, și sala dispăru, în fața spectatorilor începură să plutească încet înregistrările mașinilor de memorizat.

— Iată o comunicare primită recent de pe planeta ZR519 (omit specificarea coordonatelor spre a nu lungi expunerea). Veți vedea acum imagini luate de o expediție întreprinsă de locuitorii planetei ZR519 în sistemul stelei Ahernar…

Dispoziția aștrilor părea stranie și nici chiar ochiul cel mai experimentat n-ar fi putut recunoaște un spațiu ceresc familiar. Se observau palide pete de gaze, nori obscuri și, în sfârșit, mari planete răcite, reflectând lumina unei stele extraordinar de strălucitoare.

Se apropiaseră de Ahernar, un astru albastru din clasa spectrală B5 cu un diametru doar de trei ori și jumătate mai mare decât al Soarelui nostru, dar de două sute optzeci de ori mai luminos. Astronava s-a îndepărtat după ce a luat această imagine. Decenii de drum au trecut probabil între timp. Pe ecran apăru o altă stea, verde și luminoasă, din clasa S. Creștea în dimensiuni, iar luminozitatea i se intensifica pe măsură ce astronava străină se apropia de ea. Mwen Mas gândi că lumina ei, minunat de verde, ar fi fost probabil și mai frumoasă văzută printr-o atmosferă. Răspunzând parcă dorinței sale, se ivi suprafața unei noi planete. Înregistrările fuseseră luate la oarecari intervale de timp, de aceea ecranul nu dezvălui apropierea treptată de planetă. Înaintea spectatorilor răsări, fără de veste, un tărâm cu munți înalți, pe care jucau toate nuanțele luminii verzi. Umbre de un verde întunecat acopereau defileurile adânci și povârnișurile abrupte, văluri

verzi-viorii și verzi-azurii adiau peste văi și stânci, zăpezi de peruzea acopereau podișurile și piscurile, iar nuanțe verzi-gălbui însemnau zonele pârjolite de astrul fierbinte. Torente smărăldii curgeau către lacuri și mări nevăzute, tăinuite de lanțuri de munți.

Mai departe o câmpie vălurită de dealuri se întindea până la țărmul oceanului, care din depărtare părea o strălucitoare tablă coclită. Copaci albaștri purtau pe ramuri un frunziș îmbelșugat, poieni de purpură erau înverzite de tufișuri și ierburi necunoscute. Peste această vegetație luxuriantă se revărsau din străfundurile unui cer de ametist șuvoaie de raze verzi-aurii. Oamenii Pământului încremeniră. Mwen Mas recurse la vasta-i memorie ca să definească precis poziția astrului cel verde:

„Ahernar, Alfa-Eridan — îi trecu prin minte — se află pe cerul austral, alături de Tucan, la o depărtare de 21 de parseci… Înapoierea unei astronave cu unul și același echipaj e cu neputință.”

Deodată ecranul se stinse, și aspectul sălii închise, amenajate pentru consfătuirile pământenilor, le păru tuturora cât se poate de bizar. Președintele reluă firul expunerii:

— Steaua cea verde cu dimensiuni puțin mai mari decât acelea ale Soarelui nostru vădește în liniile ei spectrale importante cantități de zirconiu.

Și președintele dădu coordonatele astrului de zirconiu.

— În sistemul său, urmă Grom Orm, există două planete îngemănate; ele gravitează în sens invers una față de alta, iar distanța până la astrul lor le face să primească o cantitate de energie egală celeia pe care Pământul o primește de la Soare.

Grosimea și compoziția atmosferei, cantitatea de apă existentă corespunde condițiilor de pe Pământ. Iată datele preliminare obținute de expediția pornită de pe ZR519. Aceste comunicări

menționează de asemenea că pe cele două planete nu există o viață superior organizată. O viață superioară a unor ființe gânditoare transformă într-atât natura, încât acest lucru devine evident, chiar în treacăt, de pe bordul unei astronave ce zboară la mare altitudine. Pe cele două planete așadar o asemenea viață nu s-a putut dezvolta sau vremea ei încă n-a venit. Aceasta reprezintă pentru noi un noroc extraordinar, întrucât în caz contrar, lumea astrului cel verde ne-ar fi fost închisă. Cu mai bine de trei veacuri în urmă, mai precis în anul 72 al Erei Cercului, savanții au dezbătut problema populării planetelor înzestrate cu o viață cugetătoare superioară, chiar dacă nu de nivelul atins de civilizația terestră. Concluzia la care s-a ajuns atunci a fost că orice intruziune pe astfel de planete ar duce, din cauza neînțelegerii, la inevitabile acte de violență.

Știm acum cât de mare este varietatea lumilor din Galaxia noastră. Există stele albastre, verzi, galbene, albe, roșii, portocalii, cuprinzând toate hidrogen și heliu, dar deosebindu-se prin natura nucleelor și a învelișurilor — de carbon, de cianogen, de titan, de zirconiu, prin caracterul radiațiilor, al temperaturilor. Există planete care diferă atât prin volumul și densitatea lor, cât și prin compoziția și grosimea hidrosferei și atmosferei lor, prin distanța până la astrul respectiv, prin condițiile de rotație. Dar mai știm și altceva: faptul că planeta noastră — datorită apei îndestulătoare pe care o are (70% din suprafața ei) și apropierii de Soare, de la care primește o puternică rezervă de energie — este baza unei vieți intense, cum nu întâlnești decât rar în Cosmos, a unei vieți bogate în masă biologică și supusă unor necontenite transformări.

De aceea la noi viața s-a dezvoltat mai repede decât acolo unde ea a fost împiedicată fie de lipsa apei sau a energiei solare, fie de micimea uscatului. Mai repede chiar decât pe planetele cu

excesivă umiditate. Din comunicările Cercului am văzut că pe tărâmurile inundate viața evoluează anevoie, cățărându-se cu desperare în sus, pe trunchiurile plantelor ce răsar din nesfârșitele ape.

De altfel chiar și pe Pământul nostru, atât de îmbelșugat în mări, suprafața continentelor este relativ redusă pentru colectarea energiei Soarelui prin intermediul plantelor alimentare, al lemnului sau, pur și simplu, cu ajutorul instalațiilor termoelectrice.

În perioadele foarte vechi ale istoriei Pământului, viața s-a dezvoltat mai încet în mlaștinile continentelor joase din paleozoic[117] decât pe înălțimile neozoicului[118], unde și apa, nu numai hrana era disputată.

Astăzi mai știm că pentru o viață abundentă și viguroasă e necesar un raport determinant între uscat și apă, și că planeta noastră se apropie de limita maximă a acestui coeficient favorabil. Asemenea corpuri cerești sunt destul de rare în Cosmos și fiecare dintre ele reprezintă pentru umanitate o comoară, întrucât întruchipează noi soluri locuibile, noi posibilități de perfecționare.

Omenirea nu se mai teme demult de suprapopulația care-i înspăimânta pe strămoșii noștri îndepărtați; noi tindem totuși mereu să pătrundem în Univers, extinzând necontenit zona locuită de oameni, căci și aceasta e o manifestare a progresului, o lege ineluctabilă a dezvoltării. Valorificarea și popularea planetelor care prin condițiile lor fizice se deosebesc prea mult de Pământ s-au dovedit atât de dificile încât, pentru stabilirea oamenilor în spațiile siderale, au fost proiectate vaste construcții de felul unor foarte mari sateliți artificiali. O astfel de insulă a fost realizată în ajunul Erei Cercului; e vorba de „Nadir”, situat la o distanță de 18 milioane de kilometri de Pământ. Acolo mai trăiește o colonie nu prea mare… Dar imperfecțiunea acestor „bârloguri”, prea strâmte pentru viața omenească,

îndrăzneață și îndreptată spre spațiile întinse, era atât de evidentă, încât nu ne rămâne decât să ne mirăm de orbirea strămoșilor noștri, oricât de temerar le-ar fi fost proiectul din punct de vedere tehnic.

Planetele gemene ale stelei verzi de zirconiu seamănă foarte mult cu Pământul. Pentru descoperitorii lor, plăpânzi locuitori ai planetei ZR519, ele sunt ori improprii, ori greu valorificabile, fapt pentru care ei s-au grăbit să ne comunice aceste informații, după cum și noi le vom comunica descoperirile noastre. De steaua cea verde ne desparte o distanță enormă pe care până acum n-a acoperit-o nicio astronavă terestră. Atingând planetele ei, vom înainta mult în Cosmos, și nu în lumea restrânsă a unei construcții artificiale, ci pe baza solidă a unor mari planete, unde putem organiza o viață confortabilă și o industrie puternică.

Iată de ce mi-am îngăduit să vă reține atenția descriindu-vă atât de amănunțit planetele astrului verde. Ele par să fie excepționale obiective de cercetări. Șaptezeci de ani-lumină putând fi străbătuți de o astronavă de tipul „Lebedei", e poate indicat să îndreptăm spre Ahernar cea de-a 38-a expediție astrală!

Încheindu-și cuvântarea, Grom Orm trecu la locul său și răsuci o mică manetă de pe pupitrul tribunei.

În locul președintelui, în fața spectatorilor se ridică un mic ecran pe care apăru până la brâu silueta masivă a lui Dar Veter, cunoscută multora dintre ei. Fostul director al stațiunilor exterioare zâmbi, întâmpinat de salutul mut al luminilor verzi.

— Dar Veter, explică Grom Orm, se află acum în deșertul radioactiv din Arizona, de unde se expediază, la o înălțime de 57 000 de kilometri, escadre de rachete pentru construirea satelitului.

Și-a exprimat dorința să vă comunice părerea sa în calitate de membru al Consiliului.

— Propun să se ia cea mai simplă hotărâre, se auzi un glas voios, căruia emițătorul portativ îi dădea o sonoritate metalică. Propun să se trimită nu una, ci trei expediții!

Membrii Consiliului și spectatorii înmărmuriră. Dar Veter, care nu era un orator iscusit, nu căută să profite de pauza aceasta plină de efect. Urmă:

— Planul inițial prevedea trimiterea celor două astronave ale expediției a 38-a spre steaua triplă EE7723…

Într-o clipă, Mwen Mas își închipui steaua triplă numită odinioară Omicron 2-Eridan. Acest sistem, situat la mai puțin de cinci parseci de Soare, era compus dintr-o stea galbenă, una albastră și una roșie și avea două planete lipsite de viață. Dar nu aceasta trezea interesul exploratorilor. Steaua albastră a sistemului era o pitică albă[119]. Deși avea dimensiunile unei planete mari, masa îi ajungea până la jumătate din cea a Soarelui. Greutatea specifică medie a substanței sale era de două mii cinci sute de ori mai mare decât densitatea celui mai greu metal terestru — iridiul. Caracteristicile acestui astru — gravitația, câmpurile electromagnetice, procesele de creare a elementelor grele — aveau o covârșitoare însemnătate științifică; ele meritau să fie studiate din apropiere, cu atât mai mult, cu cât a 10-a expediție astrală, trimisă odinioară în Sirius, semnalase primejdia înainte de a pieri. Vecin al Soarelui, Sirius — astrul dublu albastru — avea și el o pitică albă, mai mare și mai puțin fierbinte decât Omicron 2-Eridan și de douăzeci și cinci de mii de ori mai densă decât apa. Deși aflat în apropiere, Sirius s-a dovedit a fi inaccesibil din pricina torentelor de meteoriți care se încrucișau atât de haotic în jurul stelei, încât nu li se putea determina zona de răspândire. Atunci, cu 315 ani

în urmă, a fost proiectată o expediție pe Omicron 2-Eridan.

— … Acest plan prezintă acum, după experiența lui Mwen Mas și Ren Boz, continuă Dar Veter, o prea mare însemnătate ca să mai putem renunța la el.

Pe de altă parte, studierea astronavei străine găsită de expediția a 37-a poate să ducă la descoperiri care să întreacă foarte mult rezultatul primelor cercetări.

Cred că pot fi neglijate precauțiunile tradiționale și să separăm astronavele. S-o trimitem pe „Aella" spre Omicron 2-Eridan, iar pe „Tintagel" spre steaua T. Ambele nave sunt de clasa I, ca și „Tantra", care singură a făcut față unor nemaipomenite dificultăți.

— Ce romantism! strigă disprețuitor Pur Hiss. Remarcând însă unanima dezaprobare, se potoli îndată.

— Da, firește, este cel mai pur romantism! spuse voios Dar Veter. Romantismul este un lux al naturii, dar el e necesar într-o societate bine orânduită! Plinătatea forței fizice și psihice trezește în oameni setea de nou, năzuința spre schimbare. Astfel ajung să privească într-un fel aparte fenomenele vieții: ei caută să observe mai mult decât mersul obișnuit al cotidianului, pretind o doză superioară de încercări și de impresii.

— O văd în sală pe Evda Nal, urmă Dar Veter. Ea va confirma că romantismul nu e numai psihologie, ci și fiziologie! Dar revin la subiectul nostru. Propun să trimitem „Lebăda" spre Ahernar, steaua cea verde, pentru că rezultatele acestei expediții nu ne vor parveni decât peste o sută șaptezeci de ani. Grom Orm are deplină dreptate spunând că explorarea planetelor asemănătoare Pământului și crearea unei baze pentru deplasarea în Cosmos constituie datoria noastră față de posteritate.

— N-avem deocamdată anamezon decât pentru două nave, obiectă Mir Om, secretarul. Va fi nevoie de zece ani ca să pregătim încă un zbor, fără a ne perturba economia. Amintesc că, în momentul de față, refacerea satelitului absoarbe multe forțe de producție.

— Am prevăzut aceasta, răspunse Dar Veter, și propun, dacă Consiliul Economic este de acord, să ne adresăm populației terestre. Toată lumea să-și amâne timp de un an călătoriile și excursiile de agrement, să se deconecteze televizoarele acvariilor noastre din fundul oceanului, să nu se mai aducă pietre prețioase și plante rare de pe Venus și Marte, iar uzinele de îmbrăcăminte de lux și de podoabe să-și sisteze activitatea. Consiliul Economic este mai în măsură decât mine să hotărască ce anume trebuie să fie oprit un timp spre a se folosi energiile economisite pentru producția anamezonului. Cine dintre noi ar refuza să-și reducă necesitățile pentru un singur an, ca să le putem face copiilor noștri acest dar măreț: două planete noi, scăldate de razele dătătoare de viață ale unui soare verde, plăcut ochilor noștri de pământeni!

Dar Veter își întinse mâinile într-un apel adresat întregului Pământ, miliardelor de oameni care îl urmăreau pe ecranele televizoarelor. Apoi salută din cap și dispăru, lăsând în urmă o scânteiere albăstruie. Acolo, în deșertul Arizonei, bubuituri puternice cutremurau solul la intervale regulate, semn că o nouă rachetă a izbucnit cu încărcătura ei în adâncurile bolții cerești. În sala Consiliului, toți cei de față se sculară în picioare, cu mâna stângă ridicată drept mărturie că sunt de acord cu cele spuse de vorbitor.

Președintele Consiliului se adresă Evdei Nal:

— Scumpe oaspe venit din partea Academiei de Bucurii și Necazuri, cum vezi dumneata această problemă din punct de vedere al fericirii umane?

Evda Nal mai sui o dată la tribună.

— Psihicul omului nu este capabil de o excitare prelungită sau prea des repetată. Este un fel de prevenire a uzării prea rapide a sistemului nervos. Strămoșii noștri îndepărtați au fost cât p-aci să distrugă umanitatea, nesocotind că, fiziologicește, omul are nevoie de frecvente intervale de odihnă. Noi în schimb, speriați de această primejdie, am menajat prea mult psihicul, fără să pricepem că mijlocul cel mai bun de a ne relaxa de pe urma belșugului de impresii îl constituie munca. Și e necesar nu numai să ne variem ocupațiile, ci să și alternăm în mod regulat perioadele de lucru cu cele de repaus. Dacă odihna este cu atât mai prelungită cu cât efortul e mai istovitor, dificultățile vor reuși doar să ne învioreze, iar activitatea ne va absorbi pe deplin.

Putem spune că fericirea este o continuă alternanță de muncă și repaos, de dificultăți și plăceri. Longevitatea a lărgit orizontul omului, îngăduindu-l să se avânte în Cosmos. Lupta pentru nou — iată fericirea cea adevărată! Așadar, trimiterea unei astronave pe Ahernar va produce omenirii mai multă bucurie decât celelalte două expediții, deoarece planetele soarelui verde vor oferi simțurilor noastre o lume nouă, în timp ce studiul fenomenelor fizice ale Cosmosului, cu toată importanța lor, se adresează deocamdată numai rațiunii. Luptând pentru creșterea fericirii, Academia de Bucurii și Necazuri ar opta desigur pentru expediția spre Ahernar, dar dacă toate trei sunt realizabile, va fi cu atât mai bine!

Auditoriul entuziasmat o răsplăti pe Evda Nal cu o avalanșă de lumini verzi.

Grom Orm se ridică în picioare:

— Atât problema în sine, cât și hotărârea Consiliului au fost elucidate și cred că intervenția mea va fi cea din urmă. Ne vom adresa omenirii cu rugămintea să-și reducă parțial necesitățile în anul 409 al Erei Cercului. Dar Veter n-a spus nimic despre calul de aur din Era Lumii Dezunite,

descoperit de arheologi. Aceste sute de tone de aur curat pot fi folosite pentru producerea anamezonului și astfel vom izbuti să procurăm în scurt timp rezervele necesare zborului. Este pentru prima oară în istoria Pământului că vom trimite simultan expediții spre trei sisteme stelare pentru atingerea unor lumi situate la o depărtare de șaptezeci de ani-lumină!

Președintele declară ședința închisă, dar îi rugă pe membrii Consiliului să mai rămână: trebuia să adreseze de urgență cereri de avizare Consiliului Economic și Academiei de Stohastică și Previziune, pentru preîntâmpinarea eventualelor primejdii și greutăți survenite pe lungul drum spre Ahernar.

Foarte obosită, Ciara porni încet în urma Evdei, ai cărei obraji palizi își păstraseră obișnuita prospețime. Tânăra fată dorea să rămână cât mai repede singură, ca să se bucure în liniște de reabilitarea lui Mwen Mas. Ce zi memorabilă! E drept că africanul nu fusese încununat ca un erou, după cum nădăjduise Ciara în forul ei interior. I se luase pe mult timp dreptul să ocupe posturi de conducere, poate chiar pentru totdeauna… Dar oare n-a rămas în sânul societății? Nu le era acum deschis drumul cel larg și greu al iubirii, al cercetărilor și al muncii în doi?

Evda Nal o luă cu sine la cea mai apropiată Casă de alimentație. Aici Ciara zăbovi atât de mult asupra meniului, încât Evda hotărî să ia inițiativa. Spuse deci prin receptorul portavoce al automatului indicativul mesei și cifrele bucatelor alese. Abia se așezaseră la o masă ovală de două persoane, că în centrul ei se și deschise o trapă prin care apăru un mic container de argint cu felurile comandate. Evda Nal îi întinse Ciarei o cupă de „Lio”, o băutură întăritoare, cu reflexe opalescente, ea însăși mulțumindu-se cu un pahar cu apă rece și o budincă de castane, nuci și banane cu frișcă. După ce mâncă un fel gătit din carne de

rapt (pasăre care a înlocuit găina și vânatul), dată la răzătoare, Ciara plecă. Evda Nal se uită lung în urma tinerei fete, care, cu o grație surprinzătoare chiar și în Era Cercului, cobora în fugă scara străjuită de statui din metal negru și de felinare cu forme ciudate.

Capitolul XIII ÎNGERII CERULUI

Cu răsuflarea tăiată, Erg Noor urmărea mișcările iscusiților laboranți. Mulțimea de aparate amintea postul de comandă a unei astronave; dar vastitatea spațioasei săli, cu largi ferestre sinelii, te făcea să înlături îndată orice asemănare cu o navă cosmică.

În centrul încăperii, pe o masă metalică, se afla o cameră construită din plăci groase de rufolucit, un material prin care puteau pătrunde atât razele infraroșii, cât și cele vizibile. Un păienjeniș de țevi și fire învăluia smalțul cafeniu al rezervorului de apă în care se găseau cele două meduze negre capturate pe planeta stelei de fier.

Stând în picioare, drept și neclintit, cu brațul rănit prins încă în eșarfă, Eon Tal observa de departe cum se rotea încet tamburul înregistratorului. Deasupra sprâncenelor groase și negre, fruntea i se brobonise de sudoare.

Erg Noor își trecu vârful limbii peste buzele uscate:

— Nimic. În cei cinci ani de drum n-a mai rămas acolo decât praf și pulbere, făcu astronautul cu o voce răgușită.

— Ar fi cât se poate de trist… pentru Niza și pentru mine, răspunse biologul. Va fi nevoie, probabil, de ani și ani de cercetări pe dibuite, până să se determine natura leziunii.

— Mai crezi că organele ucigătoare ale meduzelor și ale crucii sunt identice?

— Nu sunt singurul de această părere: o împărtășesc și Grim Shar și ceilalți. La început, făceam însă cele mai surprinzătoare presupuneri.

Îmi închipuisem o vreme că arătarea cea neagră în formă de cruce nu-și avea originea pe acea planetă.

— Dacă-ți mai amintești, și eu spuneam același lucru. Mi se părea că această făptură provenea de pe astronava discoidală și că o păzea. Totuși, la drept vorbind, de ce ar fi apărată dinafară o cetate inexpugnabilă? Încercarea noastră de a pătrunde în spiralodisc a dovedit absurditatea unei astfel de presupuneri.

— Îmi ziceam că crucea nici nu e o făptură vie!

— Deci un automat pus de gardă lângă astronavă?

— Întocmai! Dar acum, firește, am renunțat la această ipoteză. Crucea neagră este o ființă vie, generată de acea lume a beznei. Acești monștri locuiesc fără îndoială în cuprinsul văii. Dușmanul nostru a venit dinspre „poarta" aflată între stânci. Meduzele, mai ușoare și mai mobile, populează platoul pe care am coborât. Legătura dintre cruce și spiralodisc este cu totul întâmplătoare: dispozitivele noastre de protecție atinseseră pur și simplu acest sector depărtat al câmpiei care rămăsese mereu în umbra uriașului disc.

— Și dumneata crezi că există o asemănare între organele ucigătoare ale crucii și ale meduzelor?

— Da! Aceste animale care trăiesc în condiții identice trebuie să aibă organe similare. Steaua de fier este un astru termoelectric. Pătura groasă a atmosferei lui este saturată de electricitate. Grim Shar crede că aceste viețuitoare culeg energia atmosferei și creează acumulări ce se aseamănă cu fulgerele noastre sferoidale. Amintește-ți de stelușele cafenii care scăpărau pe tentaculele meduzelor.

— Crucea avea și ea tentacule, n-avea însă…

— Nimeni n-a avut timpul să observe. Dar caracterul leziunii — traumatismul nervilor principali, cu paralizia centrului corespunzător — este identic la Niza și la mine; asupra acestui lucru

toată lumea-i de acord! De altfel aceasta constituie dovada esențială și suprema noastră nădejde!

— Există o nădejde? se învioră deodată Erg Noor.

— Desigur. Privește-aici! și biologul arătă linia dreaptă trasată de înregistrator. Electrozii sensibili introduși în capcana cu meduze nu arată nimic. Și totuși monștrii au intrat acolo cu încărcătura plină a energiei lor, care n-avea cum să dispară după sudarea rezervorului. Stratul protector al recipientelor alimentare folosite în expediții cosmice este fără îndoială de nepătruns: nu se compară cu ușoarele noastre scafandre biologice. Adu-ți aminte că aceeași cruce care pe Niza a paralizat-o, dumitale nu ți-a făcut niciun rău. Ultrasunetul jivinei ți-a străbătut scafandrul de înaltă protecție, ți-a biruit voința, dar descărcările-i ucigătoare au rămas fără rezultat. În schimb au străpuns scafandrul Nizei, după cum meduzele l-au străpuns pe al meu.

— Așadar, încărcătura de fulgere sferoidale sau de ceva asemănător ar trebui să se mai afle și acum în rezervor. Totuși aparatele nu marchează nimic…

— Tocmai aceasta mă și face să sper. Meduzele nu s-au descompus, ci s-au…

— Am înțeles. S-au închis într-un fel de coconi.

— Da. O asemenea adaptare este răspândită printre organismele vii nevoite să suporte periodic fenomene neprielnice existenței lor, cum ar fi lungile nopți glaciale de pe planeta cea neagră și înspăimântătoarele-i uragane de „dimineață” sau de „seară”. Cum însă aceste perioade alternează destul de rapid, sunt convins că meduzele se pot închista foarte iute și tot atât de iute pot ieși din această stare. În acest caz, le vom putea face lesne să-și recapete facultățile ucigătoare.

— Reconstituind temperatura, atmosfera, lumina și celelalte condiții ale planetei întunecate?

— Da. Totul a fost calculat și pregătit. În curând va veni și Grim Shar. Vom introduce în rezervor un

amestec de neon, oxigen și azot la o presiune de trei atmosfere. Dar mai întâi să ne convingem…

Eon Tal ținu o scurtă consfătuire cu cei doi asistenți. O instalație se apropie încet de rezervorul cafeniu. Placa de rufolucit din față se deplasă, dând acces spre primejdioasa capcană.

Electrozilor din interiorul recipientului le luară locul microoglinzi cu lămpi cilindrice. Unul dintre asistenți trecu la postul de telecomandă. Pe ecran apăru o suprafață concavă, acoperită cu un depozit grunjos, care reflecta sub razele lămpii: era peretele rezervorului. Oglinda se învârtea lin. Eon Tal rupse tăcerea:

— Nu se prea vede mare lucru cu ajutorul razelor X: izolația este prea puternică. Va trebui să recurgem la un sistem mai complex.

Rotindu-se mereu, oglinda reflectă fundul recipientului, unde se găseau două mogâldețe cu suprafața fibroasă și poroasă și cu un diametru de șaptezeci de centimetri. Ai fi spus că sunt marile fructe ale unui arbore de pâine, recent obținut de selecționatori.

— Branșați televiziofonul pe vectorul lui Grim Shar! spuse unui asistent biologul.

De îndată ce se convinse că presupunerile celorlalți erau întemeiate, savantul veni în grabă la laborator. Cu ochii mijiți, nu din miopie, ci din simplă deprindere, examină aparatele pregătite. N-avea aspectul impunător și nici atitudinea autoritară a unui corifeu al științei. Erg Noor își aminti de Ren Boz, a cărui înfățișare de băiețaș timid contrasta cu sclipitoarea-i inteligență.

— Tăiați sudura capacului! comandă Grim Shar.

O mână mecanică desprinse stratul dur de email, fără să deplaseze capacul cel greu. La supape fură adaptate tuburi cu un amestec de gaze. Un puternic proiector de raze infraroșii înlocuia steaua de fier.

— Temperatura… gravitația… presiunea… saturația electrică… citea unul din asistenți indicațiile aparatelor.

După o jumătate de oră, Grim Shar se întoarse spre astronauți.

— Să trecem în sala de odihnă. Nu putem prevedea momentul în care aceste capsule vor reveni la viață. Dacă Eon are dreptate, se va întâmpla în curând. Asistenții ne vor anunța.

Institutul de Curenți Nervoși fusese construit departe de zona locuită, la marginea unei stepe declarată rezervație. În acest sfârșit de vară, pământul era uscat, iar vântul gonea cu un foșnet ciudat, pătrunzând prin ferestrele larg deschise odată cu aroma suavă a ierburilor arse de soare.

Instalați în fotolii comode, cei trei cercetători tăceau, privind pe fereastră, peste vârfurile copacilor rămuroși, aerul încins care tremura în zare. Din când în când, ochii li se închideau de oboseală; dar așteptarea era cu mult prea încordată pentru ca vreunul să poată ațipi. De rândul acesta, soarta nu le-a încercat prea mult răbdarea. După mai puțin de trei ore, ecranul de legătură directă se lumină. Asistentul de serviciu își stăpânea cu greu emoția:

— Capacul se mișcă!

Într-o clipă, tustrei au și fost în laborator.

— Închideți ermetic camera de rufolucit și verificați etanșeitatea! porunci Grim Shar. Transpuneți acum în cameră condițiile planetei.

Se auzi șuierul ușor al pompelor și țiuitul nivelatorilor de presiune; în cușca transparentă fusese creată atmosfera acelei lumi a beznelor.

— Măriți umiditatea și saturația electrică, urmă Grim Shar.

În laborator se răspândi un miros tare de ozon.

Așteptarea lor fu zadarnică. Savantul se încruntă și examină aparatele, străduindu-se să-și dea seama ce anume le scăpase din vedere.

— Este nevoie de întuneric! se auzi deodată vocea clară a lui Erg Noor. Cum de-am putut uita! Dumneata, Grim Shar, n-ai fost pe steaua de fier. Eu însă…

— Jaluzelele polarizatoare! rosti savantul, în loc de răspuns.

Lumina se stinse. Laboratorul nu mai era luminat decât de lămpile aparatelor. Asistenții traseră perdelele dinaintea mesei de comandă și totul se cufundă în întuneric. Doar ici-colo, abia se mai zăreau, sclipind, punctele luminoase ale indicatoarelor.

Un suflu de pe planeta cea neagră răbufni în obrazul astronauților, trezindu-le în minte înspăimântătoarele și pasionantele zile de luptă.

Câteva minute se scurseră în tăcere. Nu se auzeau decât mișcările prudente ale lui Eon Tal, care regla ecranul de raze infraroșii, prevăzut cu un filtru polarizant.

Un foșnet slab, o lovitură surdă: capacul rezervorului de apă căzuse în interiorul camerei de rufolucit. Sclipirea cunoscută a fulgerelor cafenii și tentaculele unui monstru negru se arătară la marginea recipientului. Jivina țâșni brusc și, așternând un văl de întuneric peste întreaga cameră de rufolucit, se izbi de tavan. Mii de steluțe cafenii șiroiră pe corpul meduzei, care se bolti de parcă ar fi fost izbită de o pală de aer, și cu tentaculele-i strânse mănunchi se propti de podeaua camerei. Din rezervor se ivi cel de-al doilea monstru, hâdă nălucă de spaimă cu mișcări repezi și tăcute. Aici însă, îndărătul pereților rezistenți ai camerei de experiențe, în mijlocul unor instrumente telecomandate, aceste plăsmuiri ale planetei de beznă erau neputincioase.

Aparatele măsurau, fotografiau, determinau, trasau curbe complicate, descompunând structura monștrilor în indici fizici, chimici și biologici. Inteligența omului sintetiza toate aceste date, pentru a dezvălui misterul oribilelor creaturi și a le supune.

Cu fiece oră care trecea, Erg Noor era tot mai încredințat de victorie.

Eon Tal devenea din ce în ce mai vesel; Grim Shar și tinerii lui asistenți erau și ei cuprinși de o mare însuflețire.

În cele din urmă, savantul se apropie de Erg Noor:

— Poți să pleci cu inima ușoară. Noi rămânem aici până la sfârșitul experienței. Mi-e teamă să conectez lumina obișnuită: meduzele negre nu se pot adăposti de ea ca pe planeta lor. Or, ele trebuie să ne răspundă la tot ce vrem să aflăm.

— Și veți reuși?

— Peste trei-patru zile, cercetările noastre vor fi duse la capăt, cel puțin pentru nivelul nostru de cunoștințe. Putem însă chiar de pe acum să ne imaginăm acțiunea dispozitivului paralizant.

— Și s-o tratați pe Niza, pe Eon?

— Da!

Abia acum simți Erg Noor cât de mare fusese povara care-l apăsase din ziua aceea fatală!… Din acea zi ori din acea noapte… ce importanță mai avea acum! O frenetică bucurie crescu în inima acestui om întotdeauna atât de rezervat. Cu greu își înfrână dorința absurdă de a-l prinde în brațe pe micul Grim Shar, de a-l scutura și a-l arunca în aer. Uimit de aceste idei extravagante, se liniști până la urmă și-și regăsi obișnuita-i reținere.

— Ce mult o să contribuie studiile dumneavoastră la lupta împotriva meduzelor și a crucilor într-o viitoare expediție!

— Desigur. Acum îl vom cunoaște pe dușman. Dar va mai fi oare întreprinsă o expediție în lumea aceea a gravitației strivitoare și a tenebrelor?

— Fără nicio îndoială!

Era la începutul unei frumoase zile de toamnă septentrională.

Erg Noor umbla fără grabă, desculț, prin iarba moale. În fața lui, sub streașina pădurii, pe zidul verde al cedrilor se prefirau arțarii desfrunziți, aidoma unor coloane de fum. În rezervația de aici,

unde omul lăsase priveliștii întreaga-i sălbăticie, un farmec nespus era răspândit de hățișul de ierburi înalte, cu mireasma lor bogată și contradictorie, iute și desfătătoare.

Un râu cu unda rece îi tăie drumul. Erg Noor coborî pe o potecă. Vălurelele apei străvezii, străbătute de Soare, păreau o plasă de aur tremurând peste pietrișul pestriț din adânc. Fărâme de mușchi sau de alge pluteau, aruncând pe fund fugare umbre albăstrii. Pe malul celălalt, se plecau în vânt mari clopoței violeți. Aroma pajiștii umede și a roșiilor frunze de toamnă părea să făgăduiască omului bucuria muncii, căci fiecare mai păstra într-un ungher al sufletului ceva din plugarul vechimii.

Un grangur de un galben aprins se așeză pe o cracă și scoase un fluierat ironic și trufaș.

Deasupra cedrilor, tăriile erau argintate de ciruși întraripați. Erg Noor se afundă în penumbra pădurii, în care plutea o mireasmă amăruie de cedri și de rășină. Străbătu pădurea și urcă un deal, ștergându-și fruntea nădușită. Crângul, rezervație din jurul clinicii de neurologie, nu era mare, așa încât Erg Noor ieși curând la un drum. Apele râului umpleau o cascadă de bazine din sticlă lăptoasă. Bărbați și femei, în costume de baie, ieșiră de după o cotitură și se repeziră pe drumul cu marginile smălțuite de flori multicolore. Probabil că în această zi de toamnă apa era destul de rece, dar tinerii plonjară glumind și râzând, și coborâră cascada înot. Erg Noor zâmbi fără să vrea la vederea acestei cete voioase: erau muncitorii vreunei uzine sau ai vreunei ferme din împrejurimi, care profitau de odihnă…

Niciodată planeta natală nu i se mai păruse atât de frumoasă acestui om care-și trăise cea mai mare parte din viață într-o strâmtă astronavă. Inima lui era plină de o imensă recunoștință față de oamenii și de natura pământească, față de tot ce contribuise la salvarea Nizei, astronavigatoarea lui cu păr

roșcat. Ea venise astăzi să-l întâmpine în grădina clinicii! După o consfătuire cu medicii, hotărâseră să plece amândoi la un sanatoriu neurologic din zona polară. Niza și-a redobândit pe deplin sănătatea, de cum i se înlăturase paralizia prin suprimarea persistenței inhibiției cortexului, produsă de descărcarea tentaculelor crucii negre. Nu-i mai rămânea decât să-și recupereze energia pierdută în urma lungului somn cataleptic. Niza vie și sănătoasă! Erg Noor nu se putea gândi la aceasta fără să tresară de bucurie.

Astronautul văzu o siluetă singuratică de femeie, care, cu pași repezi, îi venea în întâmpinare dinspre răspântie. Ar fi recunoscut-o dintr-o mie: era Veda Kong, Veda care ocupase odinioară în gândurile lui un loc atât de mare, până când și-au dat seama amândoi că drumurile li se despart. Deprins cu diagramele mașinilor de calculat, Erg Noor își închipuia propriile-i năzuințe sub forma unei curbe încordate, izbucnită spre cer, iar drumul Vedei, al vieții și al activității ei, ca pe un zbor planat deasupra planetei, sau cufundându-se în adâncurile veacurilor trecute. Cele două linii se despărțeau, se îndepărtau tot mai mult una de alta.

Fața atât de cunoscută a tinerei femei îl uimi deodată pe Erg Noor prin asemănarea cu fața Nizei. Același oval îngust, cu ochi depărtați și fruntea înaltă, cu sprâncenele lungi, aceeași expresie de dulce ironie în colțurile gurii pline. Chiar și nasul — ușor alungit, adus în sus și rotunjit la vârf — îl aveau de parcă ar fi fost surori. Veda privea însă totdeauna drept în fața ei cu ochi gânditori, în timp ce căpșorul îndărătnic al Nizei Krit se înălța mereu într-un elan tineresc.

— Mă studiezi?! se miră Veda.

Își întinse mâinile spre Erg Noor, care i le luă și-și lipi obrajii de palmele ei. Veda tresări înfiorată și-și retrase mâinile. Astronautul schiță un zâmbet.

— Voiam să aduc omagiul meu de recunoștință acestor mâini care au luptat ca s-o salveze pe Niza… Ea… Știu totul! Era nevoie de cineva care s-o vegheze necontenit, și dumneata ai renunțat la o expediție interesantă. Două luni de zile!…

— N-am renunțat, ci doar am amânat-o, așteptând sosirea „Tantrei”. Oricum întârziasem. Și apoi Niza dumitale este minunată! Noi semănăm fizicește, dar ea, care-i toată numai avânt spre cer și devotament, poate fi socotită o adevărată tovarășă de viață pentru un învingător al Cosmosului și al stelelor de fier…

— Veda!…

— Nu glumesc, Erg! Încă n-a venit timpul glumelor! Trebuie mai întâi să lămurim lucrurile.

— Totul e limpede! Nu pentru mine îți mulțumesc, Veda, ci pentru Niza…

— Nu e nevoie de asta. Dacă-ai fi pierdut-o pe Niza, aș fi suferit…

— Înțeleg, dar nu-mi vine să cred, căci te știu incapabilă de asemenea calcule. De aceea îți păstrez întreaga mea recunoștință.

Erg Noor mângâie umărul tinerei femei, apoi își puse mâna pe brațul ei îndoit. Umblau alături pe drumul pustiu și tăceau. În cele din urmă Erg Noor vorbi din nou:

— Și cine este el, alesul inimii dumitale?

— Dar Veter.

— Auzi! Fostul director al stațiunilor exterioare!?

— Erg, vorbești fără rost. Nu te mai recunosc…

— Probabil că m-am schimbat. Dar nu-l știu pe Veter decât din munca lui, și credeam că și el e un visător al Cosmosului.

— Chiar așa e. Un visător al lumii astrale, dar care s-a priceput totuși să îmbine pasiunea pentru stele cu dragostea de pământ a vechiului plugar. Este un om de știință cu mâini mari de simplu meșter.

Erg Noor aruncă involuntar o privire spre mâna lui îngustă, cu degetele lungi și ferme, de matematician și muzicant.

— Dacă ai ști, Veda, cât de drag îmi este acum Pământul!…

— După lumea beznelor și îndelungata călătorie cu Niza paralizată? Cred și eu! Dar…

— Această dragoste nu înseamnă ea temeiul vieții mele?

— Nu poate să însemne. Ca un adevărat erou ce ești, nu te mai saturi de fapte nemaiauzite. Ai să porți și această iubire ca pe o cupă plină, temându-te să nu verși nicio picătură din ea pe Pământ, ca s-o dărui toată Cosmosului… de dragul Pământului!

— Veda, în Veacul Întunericului ai fi fost arsă pe rug!

— Mi s-a mai spus asta… Dar iată, am și ajuns la răscruce. Unde-ți sunt pantofii, Erg?

— I-am lăsat în grădină, ieșindu-ți în întâmpinare. Voi fi nevoit să mă întorc.

— La revedere, Erg. Rolul meu aici s-a terminat. Acum începe al dumitale. Unde ne vom revedea? Ori nu ne mai întâlnim decât la decolarea noii astronave?

— Nu, nu! Niza și cu mine plecăm la un sanatoriu polar, pe trei luni. Vino la noi și adu-l și pe Dar Veter.

— La ce sanatoriu vă duceți? La „Inimă de piatră”, pe coasta nordică a Siberiei, sau la „Frunze de toamnă” în Islanda?

— Anotimpul este prea înaintat ca să mergem în zona Cercului polar de nord. Vom fi trimiși în emisfera sudică, unde în curând începe vara… La „Zorile albe” din Țara lui Graham.

— Bine, Erg, o să venim și noi. Bineînțeles, dacă Dar Veter nu pleacă imediat să reconstruiască satelitul 57. Probabil că mai întâi vor pregăti materialele necesare…

— Grozav pământean ți-ai mai ales: de aproape un an e locuitor al cerului!

— Lasă ironiile! Acest cer e totuși foarte apropiat în comparație cu spațiile fantastice care ne-au despărțit pe noi doi.

— Regreți, Veda?

— De ce mă întrebi, Erg? În fiecare dintre noi există două laturi: una năzuiește necontenit spre nou, pe când cealaltă regretă trecutul și caută să se întoarcă la el. Știi acest lucru, după cum știi de asemenea că întoarcerea nu este niciodată fericită.

— Dar regretul rămâne… ca o coroană pe un mormânt ce-ți este scump. Sărută-mă, Veda, draga mea!…

Tânăra femeie îi îndeplini supusă rugămintea, apoi îl respinse ușor pe astronaut și plecă îndată spre artera principală, pe care circulau electrobuzele. Erg Noor o petrecu din ochi până când robotul-conductor opri mașina și rochia roșie a Vedei dispăru îndărătul portierei străvezii.

Veda privea și ea prin geam silueta imobilă a lui Erg Noor. În minte-i stăruia obsedant refrenul unui poem din Era Lumii Dezunite, tradus și transpus de curând în muzică de Ark Guir. Dar Veter îi spusese odată, drept răspuns la o blândă mustrare:

Nici îngerii-n slăvi, nici demonii-n hău,
Niciodată ei n-or izbuti
Să rupă-al meu suflet de sufletul său,
Al mult gingașei Annabel-Lee!

Era o sfidare aruncată de bărbatul de odinioară stihiilor potrivnice care îi răpiseră iubita. De bărbatul care nu voia să se împace cu pierderea suferită și nici să cedeze în fața destinului!

Electrobuzul se apropia acum de o ramură a Căii Spirale, iar Veda Kong tot mai stătea la fereastră, ținându-se strâns de bara lustruită și fredonând frumoasa romanță, pătrunsă de o dulce melancolie.

„Îngeri, așa numeau pe vremuri europenii religioși pretinsele duhuri ale cerului, vestitoare ale voinței divine. În greaca veche, cuvântul înger înseamnă, de altfel vestitor, sol. Un cuvânt vechi, uitat de veacuri…”

Se dezmetici din gândurile ei în gară, dar le reluă firul de îndată ce se instală într-un vagon al Căii.

— Soli ai cerului, ai Cosmosului — iată cum ar putea fi numiți și Erg Noor, și Mwen Mas, și Dar Veter. Mai ales acesta din urmă, când va fi ajuns să construiască satelitul în cerul atât de apropiat de noi, pământesc… Avu un zâmbet șăgalnic. Dar atunci demonii hăului ar însemna că suntem noi, istoricii, rosti ea tare și ascultându-și singură glasul, izbucni într-un râs vesel. Așadar, îngerii cerului și demonii adâncurilor! Mă îndoiesc totuși că asta-i va plăcea lui Dar Veter…

Cedri scunzi cu cetina neagră — o varietate rezistentă la frig și cultivată special pentru regiunile subantarctice — foșneau solemn în bătaia vântului. Aerul rece și dens curgea într-un flux rapid, aducând cu sine acea desfătătoare prospețime pe care n-o găsești decât în largul oceanului sau pe înaltele culmi. Dar în munți vântul care trece deasupra zăpezilor veșnice este uscat și iute ca un vin spumos, în timp ce în larg suflul umed al oceanului te petrece mângâietor.

Clădirea sanatoriului „Zorile albe” cobora spre mare în terase, cu pereți de sticlă și a căror formă aerodinamică amintea uriașele pacheboturi din trecut. În timpul zilei, zmeuriul palid al pereților, al scărilor și al coloanelor verticale contrasta net cu masele boltice ale stâncilor de andezit brun-violet, străbătute de cărărui sur-albăstrii din sienit[120] topit, cu luciu de porțelan. Acum însă, spre sfârșitul primăverii, noaptea polară albise și netezise toate culorile în strania-i lumină, care parcă emana din adâncurile cerului și ale mării. Pentru o oră, Soarele se ascunsese în spatele podișului sudic. O splendidă aureolă învăluia cu arcul ei grandios zarea de miazăzi a cerului. Era reverberația ghețarilor Antarctidei, conservați pe o înaltă cocoașă din jumătatea răsăriteană a

continentului, după ce fuseseră împinși până acolo de voința omului, ce nu lăsase decât un sfert din imensa lor masă de odinioară. Albele zori polare, de la care se trăgea și numele sanatoriului, transformaseră totul în jur într-o lume ireală, toată numai lumină diafană, fără umbre ori străluciri.

Pe cărarea argintie de sienit, cu șerpuiri line, se îndreptau încet spre ocean patru oameni. Chipurile bărbaților ce veneau mai în urmă păreau tăiate din stâncă sură de granit, iar ochii mari ai celor două femei aveau în priviri o adâncime enigmatică.

Lipindu-și obrazul de gulerul capei de blană a Vedei Kong, Niza Krit îi vorbea aprins, în timp ce savanta istoriografă, neascunzându-și o ușoară mirare, se uita atent la fata aceasta, care îi semăna atât de mult.

— Mi se pare că darul cel mai frumos pe care o femeie îl poate face omului iubit este să-l creeze din nou și, astfel, să-i prelungească existența. Aceasta nu-i aproape imortalitatea?!

— Bărbații judecă despre noi altminteri, răspunde Veda. Dar Veter mi-a zis odată că nu i-ar plăcea să aibă o fată care să semene prea mult cu femeia iubită. I se pare prea dureros gândul că ar putea să moară, lăsând-o în voia unui destin necunoscut, fără ca dragostea și duioșia s-o învăluie… Este, desigur, o rămășiță a vechii gelozii și a imboldului de a proteja ființa iubită.

— Mă revoltă ideea că ar trebui să mă despart de pruncul meu, trup din trupul meu, urmă Niza, preocupată de gândurile ei, și să încredințez altcuiva educația sa îndată după întărcare!

— Te înțeleg, dar nu sunt de acord, se încruntă Veda, ca și cum tânăra fată ar fi atins o coardă sensibilă a sufletului ei. Una dintre cele mai mari sarcini ce stau în fața omenirii este să triumfe asupra orbului instinct matern și să ajungă la înțelegerea faptului că numai educația copiilor făcută în colectiv de către inși bine aleși și special pregătiți poate forma adevăratul om al societății

noastre. Dragostea maternă de odinioară, aproape nebunească, nu mai există în zilele noastre. Orice mamă știe de mult că lumea întreagă îi va înconjura copilul cu bunătate și blândețe. Iată de ce a dispărut instinctiva iubire de lupoaică, iubirea născută din teama animalică pentru puiul ei.

— Înțeleg acest lucru, spuse Niza, dar numai cu mintea.

— Iar eu simt cu toată ființa mea că suprema fericire de a face bine semenilor este acum la îndemâna oricărui om de orice vârstă, lucru de care în vechile societăți n-aveau parte decât părinții, bunicii și bunicele, dar mai cu seamă mamele… De ce ai sta mereu cu copilul tău? Și aceasta-i o rămășiță a epocilor în care femeile erau silite să ducă o viață închisă și nu-și puteau însoți pretutindeni soții. Cât despre voi, atâta timp cât vă veți iubi, veți fi mereu împreună…

— Nu știu. Dar uneori mă cuprinde o dorință aprigă să văd umblând alături de mine o ființă micuță care să-i semene lui. O doresc atât de mult, încât, fără să vreau, îmi încleștez mâinile și… nu, nu mai știu ce să spun!…

— Există Insula Mamelor — Java. Acolo trăiesc mamele care vor să-și crească singure copilul…

— Dar nu-i vorba de asta. N-aș putea deveni educatoare, așa cum o fac femeile care iubesc foarte mult copiii. Simt în mine atâta putere, și am mai fost o dată în Cosmos…

Veda se îmblânzi.

— Ești tinerețea personificată, Niza, și nu numai din punct de vedere fizic. Ca toți oamenii foarte tineri, ce se izbesc de contradicțiile vieții, nu înțelegi că ele reprezintă însăși viața; că bucuria iubirii aduce totdeauna griji, frământări și dureri, cu atât mai vii, cu cât mai puternică este dragostea. Iar dumitale ți se pare că totul va fi pierdut chiar de la prima lovitură pe care ți-o dă viața…

Rostind cuvintele din urmă, avu fulgerător intuiția că pricina zbuciumului și a pătimașelor

dorințe ale Nizei nu era numai tinerețea ei.

Veda își dădu seama că, asemenea multor oameni, săvârșise greșeala să creadă că rănile sufletești se vindecă o dată cu leziunile fizice. Lucrurile stau însă altfel: o rană psihică ascunsă adânc într-un trup sănătos fizicește poate să rămână mult timp tăinuită și să se redeschidă pe neașteptate, uneori din cea mai neînsemnată cauză. Aceasta se va fi întâmplat și cu Niza. Cei cinci ani de paralizie, deși petrecuți în stare de completă inconștiență, lăsaseră o amintire de nești în toate celulele trupului ei, oroarea întâlnirii cu înspăimântătoarea cruce care fusese cât pe-aci să-l ucidă pe Erg Noor.

Ghicindu-i gândul, Niza spuse cu glas înăbușit:

— După cele trăite pe steaua de fier, nu mă părăsește o senzație ciudată. În fundul sufletului meu a rămas un gol înfiorător, care coexistă cu încrederea și cu forța voioasă, fără să le excludă, dar și fără să dispară. Și nu pot să lupt împotriva acestui gol decât cu ajutorul muncii mele, care trebuie să mă absoarbă în întregime, să nu mă lase singură față în față cu… Știu acum ce înseamnă Cosmosul pentru un om singur, și cu atât mai mult mă înclin în fața memoriei celor dintâi eroi ai astronavigației!

— Mi se pare că te înțeleg, răspunse Veda. Am fost odată pe micile insulițe ale Polineziei, pierdute pe întinsul oceanului. Acolo, în mijlocul apelor, te cuprinde o tristețe infinită, ca un cântec de jale care se pierde în zările sure. Poate că străvechile strune sufletești ale primitivului zbuciumat în singurătate îi amintesc omului de azi cât de slab și de osândit era el când se închidea în găoacea eului său. Nu putem scăpa de acest sentiment decât cu ajutorul muncii comune, al gândurilor împărtășite. De cum se ivește o navă, chiar și cu mult mai mică decât insula, nețărmuritul ocean se și preschimbă. O mână de prieteni și o navă formează îndată o adevărată lume, care se îndreaptă dârz spre zări ce

pot fi atinse și cucerite. Același lucru se petrece și cu corabia cosmică — astronava. În interiorul ei te afli laolaltă cu tovarăși puternici și curajoși. Dar să fii singur în fața Cosmosului!… Veda tresări. Nu cred că omul este în stare să îndure acest lucru.

Niza se lipi și mai tare de ea.

— Așa e, Veda, cum spui! Tocmai de aceea vreau și eu să am totul dintr-o dată…

— Niza, îmi ești foarte dragă. Acum îți înțeleg mai bine hotărârea care mi se păruse nesăbuită…

Niza strânse în tăcere mâna Vedei, lipindu-și nasul de obrazul ei rece.

— Dar ai să poți rezista, Niza? Oricum, e atât de greu!

— Despre ce greutăți vorbești, Veda? se întoarse spre ele Erg Noor, care-i auzise exclamația. Te-ai înțeles cu Dar Veter! De o jumătate de oră mă tot îndeamnă să rămân spre a împărtăși celor tineri experiența mea de astronaut, în loc să pornesc într-un zbor fără întoarcere.

— Și a reușit să te convingă?

— Nu. I-am răspuns că experiența mea de astronaut e mai necesară spre a duce „Lebăda” la destinație, într-acolo — și Erg Noor arătă spre cerul palid, fără stele, de unde strălucitorul Ahernar trebuia să-și trimită lumina mai jos de Micul Nor al lui Magellan, aproape de Tucan și de Hidra — spre a o conduce pe un drum nemaistrăbătut de nicio navă a Pământului sau a Marelui Cerc!

Pe când rostea Erg Noor aceste cuvinte, în spatele său se arătă un colț de soare, ale cărui raze măturară dintr-o dată tot misterul zorilor albe.

Cei patru prieteni erau acum pe mal. Dinspre ocean venea o suflare înghețată. De țărm se spărgeau rânduri, rânduri talazurile fără spumă ale puternicei hule antarctice. Veda Kong privea cu interes această apă de oțel, care pe măsură ce înainta în larg, se întuneca tot mai mult, prinzând

în razele piezișe ale Soarelui nuanțele viorii ale gheții.

Niza Krit stătea alături în hăinuța-i de blană albăstrie; de sub căciulița rotundă se revărsa bogatu-i păr de aramă. Ca de obicei, își înălța când și când fruntea cu o mișcare îndărătnică. Fără să vrea, Dar Veter o privi lung și-și încruntă sprâncenele.

— Veter, nu-ți place Niza? întrebă cu prefăcută indignare Veda Kong.

— Știi prea bine cât o admir! răspunse posac Dar Veter. Acum însă mi se pare atât de mică și de gingașă în comparație cu…

— În comparație cu ceea ce mă așteaptă! întrebă provocator Niza. L-ai lăsat în pace pe Erg și acum mă ataci pe mine?

— Nici nu mă gândesc! se apără grav și trist Dar Veter. Dar mâhnirea mea este cât se poate de explicabilă. O minunată creatură a Pământului meu se va cufunda în genunea de beznă și ger a Cosmosului. Nu este o compătimire, Niza, e un regret!

— Într-adevăr, îl aprobă Veda. Niza pare o luminiță a vieții în fața insensibilelor spații glaciale!

— Par o floare gingașă? întrebă Niza, și intonația ei ciudată o făcu pe Veda să se rețină a da un răspuns afirmativ. Cine oare cunoaște mai bine decât mine bucuria luptei cu frigul!?

Și, smulgându-și căciulița, Niza își scutură coama-i de aramă; apoi, dintr-o mișcare, își scoase haina.

— Ce faci, Niza? Veda Kong îi ghici cea dintâi intenția și se repezi spre astronavigatoare.

Dar fata se și urcase în vârful stâncii care atârna deasupra mării și de acolo își aruncă hainele în brațele Vedei.

Undele reci o primiră în sânul lor, iar Veda se înfioră la gândul senzației pe care o putea provoca o asemenea baie. Dar Niza înota liniștită înainte,

înfruntând cu mișcări puternice talazurile. Săltată pe o creastă de val, făcu de acolo semne celor rămași pe țărm, chemându-i s-o urmeze.

Veda Kong o privea plină de admirație.

— Veter, fata asta e mai puțin potrivită pentru Erg cât pentru un urs polar! strigă ea. Oare vei da înapoi, om al nordului?

— Sunt eu de origine nordică, dar prefer mările calde, spuse Dar Veter, apropiindu-se cam în silă de resac.

Se dezbrăcă, pipăi apa cu piciorul și, scoțând un „uf!” răsunător, se aruncă într-un val plumburiu ce-i venea în întâmpinare. Din trei mișcări largi ajunse pe coama valului, apoi lunecă în hăul negru care se surpa în fața talazului următor. Numai un antrenament de mai mulți ani și obiceiul de a face baie în toate anotimpurile salvară prestigiul lui Dar Veter. În primul moment i se tăiase răsuflarea, rotogoale roșii începuseră a-i juca pe dinaintea ochilor. Dar după câteva scufundări și salturi energice izbuti din nou să respire ca lumea. Se întoarse pe mal vânăt, tremurând și porni în goană, alături de Niza, pe cărarea ce ducea la deal. Câteva clipe mai apoi, gustând din plin plăcerea hainelor călduroase de blană, găsiră că până și vântul care se întețise le aduce adierea mărilor de mărgean.

— Cu cât te cunosc mai bine, șopti Veda, cu atât îmi dau mai mult seama că Erg Noor nu și-a greșit alegerea. Nimeni n-ar putea mai bine ca dumneata să-l îmbărbăteze într-o clipă de cumpănă, să-l apere și să-i aducă bucurie…

Obrajii palizi ai Nizei se îmbujorară.

Își luară micul dejun pe o înaltă terasă de cristal, care vibra toată în bătaia vântului. Veda prinse de mai multe ori privirea îngândurată și duioasă a tinerei fete. Erau tuspatru tăcuți, ca de obicei în ajunul unei lungi despărțiri.

— Ce trist e să legi prietenie cu oameni care-ți plac, și îndată să-i și părăsești! rosti brusc Dar Veter.

— Oare n-ai putea?… începu Erg Noor.

— Mi-am terminat concediul. Trebuie să pornesc spre înălțimi. Grom Orm mă așteaptă.

— Și eu trebuie să încep lucrul, adăugă Veda. Am să cobor într-o peșteră descoperită recent, un depozit din Era Lumii Dezunite.

— „Lebăda” va fi gata pe la mijlocul anului viitor, iar noi ne vom începe pregătirile peste șase săptămâni, spuse încet Erg Noor. Cine este acum directorul stațiunilor exterioare?

— Deocamdată Iuniu Ani. Dar el nu vrea să se despartă de mașinile lui de memorizat, iar Consiliul n-a confirmat încă candidatura lui Emb Ong, un inginer-fizician de la centrala F din Labrador.

— Nu-l cunosc.

— Nu-i prea cunoscut, pentru că se ocupă la Academia Limitelor Cunoașterii de problemele mecanicii megaondulatorii[121].

— Ce-i asta?

— E vorba de marile ritmuri ale Cosmosului, de undele uriașe care se propagă încet prin spațiu. Ele reflectă, de pildă, contradicțiile dintre vitezele conjugate ale luminii și dau valori relative superioare unității absolute. Dar toate astea abia se află la începutul cercetărilor…

— Dar Mwen Mas?

— Scrie o carte despre emoții. N-are nici el prea mult timp la dispoziție, căci Academia de Stohastică și Previziune l-a numit consultant pentru expediția „Lebedei” voastre. De îndată ce vor fi strâns documentația, Mwen Mas va fi nevoit să-și ia rămas bun de la cartea lui.

— Păcat! Este o temă de mare însemnătate. A venit timpul să înțelegem așa cum trebuie realitatea și forța emoțiilor, răspunse Erg Noor.

— Mă tem că Mwen Mas nu este capabil de o analiză rece, spuse Veda.

— Cu atât mai bine. Altfel n-ar fi în stare să scrie nimic remarcabil, obiectă Dar Veter și se

ridică în picioare cu gând să-și ia rămas bun.

— La revedere! Termină-ți cât mai repede treburile, căci altminteri nu mai reușim să ne vedem! făcură Niza și Erg, întinzându-i mâinile.

— Ne vedem noi! le făgădui cu toată încrederea Dar Veter. În cazul cel mai rău, în deșertul El Homra, înainte să decolați.

— Fie și înainte să decolăm! consimțiră cei doi astronauți.

— Să mergem, înger al cerului! Veda Kong îl luă de braț pe Dar Veter, făcându-se că nu observă cuta care i se brăzdase între sprâncene. Cred că ești sătul de Pământ!

Dar Veter stătea cu picioarele larg desfăcute pe temelia tremurătoare a carcasei încheiate doar provizoriu, uitându-se în jos în năprasnica prăpastie ce se căsca dincolo de ferestrele norilor. Acolo, planeta noastră, a cărei imensitate era sensibilă chiar și de la o distanță de cinci diametre terestre, prezenta șerpuirile sure și violete ale continentelor și ale mărilor.

Dar Veter recunoștea aceste contururi pe care le văzuse în copilărie după fotografiile luate de pe sateliți. Iată o linie curbă spre care mergeau dârele perpendiculare ale munților. În dreapta, strălucea marea, sub picioarele lui trecea o vale îngustă din zona dealurilor. Avea noroc astăzi: norii se sfâșiaseră tocmai deasupra acelei porțiuni a planetei unde locuia și lucra acum Veda. Acolo, la poalele acelor munți priporoși, cenușii ca fonta, se găsea o peșteră străveche, care în largi terase cobora în adâncul Pământului. Pe acele meleaguri culegea Veda, printre rămășițele mute și colbuite ale trecutului, fărâmele de adevăr istoric fără de care nu poate fi înțeles prezentul, nici prevăzut viitorul.

De pe platforma lui din tole de bronz zirconic gofrat, Dar Veter trimise un salut către acel punct ipotetic, îndată ascuns sub aripa norilor orbitor de

luminoși. Tenebrele nopții se ridicau dinspre apus ca un imens perete presărat cu stele strălucitoare. Straturile de nori înaintau asemenea unor plute uriașe și se încălecau deasupra negrei genuni, pe al cărei fund fața Pământului se rotea către peretele de beznă pentru a se pierde parcă pe veci în neant. O gingașă aurora zodiacală învăluia planeta în partea ei umbrită, răspândind o văpaie vie în noaptea spațiului cosmic.

Deasupra părții luminate a globului atârna o perdea albastră de nori care răsfrângeau incandescența Soarelui oțeliu. Oricine i-ar privi de aici fără filtre speciale ar orbi, ca și cel care și-ar întoarce fața spre astrul strălucitor aflându-se în afara protecției celor o mie de kilometri de atmosferă terestră. Durele raze solare cu unde scurte — ultraviolete și Roentgen — se revărsau într-un torent ucigător, căruia i se adăuga o necontenită ploaie de particule cosmice. Aștrii care s-au reaprins ori s-au ciocnit în depărtările inimaginabile ale Galaxiei trimiteau în spațiu radiațiile lor nimicitoare. Numai protecția sigură a scafandrelor îi scăpa de la moarte pe cei care munceau aici.

Dar Veter își mută de partea cealaltă a cingătoarei cablul de siguranță și porni de-a lungul grinzii de reazem în întâmpinarea căușului strălucitor al Ursei Mari. O conductă uriașă fusese montată pe toată lungimea viitorului satelit. La capetele ei se înălțau două triunghiuri ascuțite care sprijineau enormele discuri ale radianților de câmp magnetic, în curând, după instalarea bateriilor ce vor transforma în curent electric radiațiile albastre ale Soarelui, se va putea deplasa de-a lungul liniilor de forță magnetice, fără să mai fie legat, ci doar având plăci de ghidaj fixate pe piept și pe spate.

— Vrem să lucrăm noaptea, auzi deodată în cască glasul tânărului inginer Kad Lait.

Comandantul de pe „Altai” a făgăduit să ne dea lumină!

Dar Veter se uită jos în stânga, unde, asemenea unor pești adormiți, legați laolaltă, atârnau câteva rachete de transport. Mai sus, sub o umbrelă plată, menită să apere de meteoriți și de Soare, plutea o platformă provizorie, montată din foi de bordaj interior. Pe ea erau așezate și asamblate piesele aduse de rachete. Oamenii munceau de zor, asemenea unor albine întunecate sau strălucind ca licuricii atunci când suprafața lucioasă a scafandrului ieșea din umbra umbrelei de protecție. Un păienjeniș de cabluri pornea de la negrele guri din pântecele rachetelor, de unde, prin învelișul desfăcut, erau descărcate piesele cele mari. Și mai sus, chiar sub carcasa care și fusese montată, un grup de oameni, în poziții ciudate, adeseori amuzante, lucrau la o mașină imensă. Un singur inel din bronz berilic cu înveliș de borazon ar fi cântărit pe Pământ, desigur, peste o sută de tone. Aici însă această masă uriașă atârna docil lângă scheletul metalic al satelitului, fiind susținută de un cablu subțire, menit să egalizeze vitezele de rotație în jurul Pământului ale tuturor pieselor încă detașate.

Mișcările lucrătorilor erau îndemânatice și sigure: se învățaseră cu absența, mai bine zis cu valoarea infinit de mică a forței de gravitație. Ei trebuiau să fie însă în curând înlocuiți cu alții, căci o îndelungată muncă fizică în condițiile imponderabilității ducea la tulburări circulatorii, ce puteau să devină persistente și să transforme omul, la revenirea lui pe Pământ, într-un adevărat invalid. De aceea nimeni nu lucra pe satelit mai mult de 150 de ore; iar la întoarcere fiecare trecea printr-un stadiu de odihnă în stațiunea „Intermediară”, ce se rotea deasupra planetei la o înălțime de nouă sute de kilometri.

Dar Veter, care conducea montajul, căuta să nu se expună unor eforturi fizice prea mari, oricât de

dornic era adesea să accelereze cutare sau cutare operație. Într-adevăr, avea datoria să reziste aici, la înălțimea de 57 000 de kilometri, timp de câteva luni de zile.

Dacă și-ar fi dat consimțământul să se lucreze și noaptea, ar fi grăbit și mai mult termenul la care tinerii săi prieteni urmau să se întoarcă pe planeta natală. De asemenea și schimbul lor ar fi trebuit să fie chemat mai curând. „Barion", a doua navă planetară a șantierului, aștepta pe câmpia din Arizona, unde, lângă ecranele aparatelor de televiziune și pupitrele mașinilor de înregistrare, se afla Grom Orm.

Hotărârea de a se lucra în tot timpul glacialei nopți cosmice accelera mult ritmul montării satelitului și Dar Veter nu putea renunța la această posibilitate. Primind consimțământul șefului, oamenii părăsiră platforma și se risipiră în toate părțile. În curând începură a întinde o și mai complicată rețea de cabluri. Nava planetară „Altai", ce servea drept locuință lucrătorilor de pe șantier și atârna nemișcată la capătul grinzii de reazem, își desprinse deodată cablurile cu role care o legau de carcasa satelitului. Din motoarele ei țâșniră șuvoaie lungi de flăcări orbitoare. Uriașa siluetă a navei se întoarse rapid. Niciun zgomot nu străbătu vidul spațiului interplanetar. Experimentatul comandant al lui „Altai" avusese nevoie doar de câteva turații ale motoarelor spre a se înălța la 40 de metri deasupra șantierului și a se întoarce cu proiectoarele-i de coborâre către platforma de demontare. Din nou fură întinse între navă și carcasă cablurile de ghidare, și toată acea masă de obiecte eterogene suspendate în spațiu căpătă o imobilitate relativă, continuând în același timp să se rotească în jurul Pământului cu o viteză de aproximativ zece mii de kilometri pe oră.

Distribuirea maselor de nori îi indică lui Dar Veter că, în acel moment, șantierul trecea deasupra regiunii antarctice a planetei, așadar că urma să

intre curând în umbra Pământului. Încălzitoarele perfecționate ale scafandrilor nu reușeau să neutralizeze complet suflul glacial al spațiului cosmic, și vai de exploratorul ce-și cheltuia în mod nesăbuit energia bateriilor sale! Astfel și-a găsit moartea, cu o lună înainte un arhitect montator, care, surprins de ploaia unor meteoriți, se adăpostise în interiorul rece al unei rachete deschise, fără să aștepte ca satelitul să ajungă pe partea însorită a Pământului… De asemenea unul dintre ingineri fusese omorât de un meteorit. Asemenea cazuri nu puteau fi nici prevăzute în întregime, nici preîntâmpinate! Construirea sateliților cere întotdeauna anumite victime, și nu se știe cine va fi viitoarea… Legile stohasticii — deși cu greu aplicabile fiecărui om în parte, biet firicel răzleț de nisip — spuneau totuși că probabilitatea maximă de a deveni victima următoare o avea el, Dar Veter. Într-adevăr, el venise înaintea celorlalți tovarăși de muncă acolo, la acea înălțime, accesibilă oricărei posibilități de accident… O voce lăuntrică însă îi șoptea sprințară că splendida lui persoană nu poate păți nimic. Și, oricât de absurdă ar fi fost această certitudine pentru un om deprins a gândi matematic, ea nu înceta să-l urmărească și să-i inspire calmul cu care se balansa pe grinzile și rețelele carcasei împresurate de genunea cerului de catran.

Pe Pământ montajul construcțiilor era efectuat cu mașini speciale denumite embriotecți, deoarece funcționau după principiul dezvoltării unui organism viu. Desigur, structura moleculară a unei ființe vii, datorită mecanismului cibernetic ereditar, era neînchipuit mai complexă, fiind supusă nu numai selectivității fizico-chimice, ci și unei ritmicități ondulatorii, încă insuficient studiată. Cu toate acestea, organismele vii se dezvoltau numai în condițiile unor soluții calde de molecule ionizate, pe când embriotecții funcționau în general la curenți polarizați la lumină sau în

câmp magnetic. Semnele convenționale aplicate pieselor cu ajutorul taliului radioactiv dădeau mașinilor posibilitatea să realizeze numeroasele operații ale montajului cu o precizie și o rapiditate cu adevărat uimitoare pentru un neinițiat. Aici însă, la această înălțime, nu existau și nici nu puteau să existe asemenea mașini. Asamblarea satelitului era executată manual, după metode învechite. Totuși, în ciuda tuturor primejdiilor, munca aceasta era atât de interesantă, încât atrăgea mii de voluntari. Stațiunile de control psihic nu mai pridideau să examineze pe toți cei care doreau să aducă la cunoștința Consiliului că sunt gata să pornească în spațiul interplanetar.

Dar Veter ajunse până la fundația mașinilor solare, dispuse în evantai în jurul uriașei bucșe ce adăpostea aparatul de gravitație artificială, și-și branșă bateria din spate pe borna de intrare a circuitului de control. Auzind în telefonul căștii sale o melodie simplă, Dar Veter conectă aparatul în paralel cu o placă de sticlă, pe care, cu linii subțiri aurii, era desenată o schemă. Se auzi aceeași melodie. Deplasând două verniere, Dar Veter reuși să suprapună punctele instantanee și se convinse că nu mai există divergențe nici în melodie, nici în tonalitatea acordului. O parte importantă din viitoarea mașină fusese montată impecabil. Puteau începe acum instalarea electromotoarelor de radiație. Dar Veter își îndreptă umerii obosiți de purtarea îndelungată a scafandrului și-și întoarse de câteva ori capul spre dreapta și spre stânga; orice mișcare făcea să-i trosnească vertebrele gâtului, articulația craniană i se cam înțepenise din pricina căștii. De altfel, din fericire, Dar Veter s-a dovedit a fi rezistent la psihozele atât de răspândite printre cei ce lucrează dincolo de limitele atmosferei terestre; nu-l atinsese nici boala somnului provocată de razele ultraviolete, nici furia pricinuită de cele infraroșii.

Altfel n-ar fi fost în stare să ducă până la capăt misiunea de onoare ce-i fusese încredințată.

Curând, cel dintâi bordaj avea să asigure un adăpost oamenilor pierduți în imensitatea Cosmosului, deasupra abisului fără sol și fără cer!

Un mic proiectil de salvare se desprinse de „Altai” și trecu pe lângă șantier ca o săgeată. Era remorcherul trimis după rachetele-automate sosite cu materiale și care se opreau la o înălțime anumită. Era și timpul! Mulțimea zburătoare de rachete, oameni, mașini și materiale pătrundeau în partea umbrită a Pământului. Proiectilul de remorcare se întoarse, trăgând după sine trei fuzee lungi în formă de pește, cu luciri albastre, care pe Pământ cântăreau fără carburant câte o sută cincizeci de tone.

Rachetele se alăturară altora ca cele ancorate în jurul platformei de descărcare. Dintr-un salt, Dar Veter trecu de partea cealaltă a carcasei și ajunse în mijlocul tehnicienilor care se ocupau de recepția materialelor. Oamenii discutau tocmai planul muncii de noapte. Dar Veter aprobă programul lor; ceru însă înlocuirea tuturor bateriilor individuale cu altele proaspete, care să asigure treizeci de ore de încălzire neîntreruptă a scafandrelor, în afară de alimentarea cu curent a filtrelor aeriene și a radiotelefoanelor.

Tot șantierul se scufundă dintr-o dată în bezna nopții, ca într-o nemărginită genune. Dar lumina zodiacală[122], ce provenea de la razele solare dispersate de gazele zonelor superioare ale atmosferei, mai stărui mult timp, luminând scheletele viitorului satelit cu lucirile ei dulci cenușii. Temperatura coborâse la 180° sub zero. Supraconductibilitatea era acum și mai supărătoare decât în timpul zilei, cea mai mică uzură în izolația instrumentelor, a bateriilor sau a acumulatoarelor făcea ca obiectele din apropiere să fie îndată învăluite de aureola albăstrie a curentului, care,

neputând fi canalizat în direcția voită, se scurgea de-a dreptul la suprafață.

Odată cu gerul se întețea și întunericul sideral. Stelele erau asemenea unor ace albastre, extrem de luminoase. Cel mai de temut părea zborul nevăzut și neauzit al meteoriților. Pe suprafața globului întunecat de jos, în curenții atmosferei, se aprindeau norii multicolori ai aureolei electrice, descărcări de scântei de o lungime uriașă sau fâșii ale luminii de dispersie, lungi de mii de kilometri. Uragane mai năprasnice decât orice furtună terestră bântuiau în straturile superioare ale învelișului aerian, care, saturate de radiațiile Soarelui și ale Cosmosului, continuau să agite intens energia, îngreunând foarte mult comunicațiile dintre șantier și planeta natală.

Fără de veste, ceva se schimbă în această lume minusculă, pierdută în monstruosul noian de beznă și ger. Dar Veter nu-și dădu pe dată seama că se aprinseseră proiectoarele navei planetare. Întunericul se făcu și mai negru, iar lumina stelară mai palidă; platforma și carcasa se detașau acum și mai bine în lumina aceea albă, atât de vie. Peste câteva minute însă, „Altai” își reduse tensiunea, iar lumina se făcu mai galbenă, și mai puțin puternică. Nava economisea energia acumulatoarelor ei. Și iarăși, ca și în timpul zilei, începură să se miște pătratele și elipsele foilor de bordaj, grilajele armăturii, cilindrii și țevile rezervoarelor, fiecare găsindu-și treptat locul cuvenit în scheletul satelitului.

Dar Veter dibui o grindă transversală, se agăță de mânerele mobile prinse de cablul ce servea drept balustradă și, dintr-o lovitură de picior, se avântă în sus. Ajunse lângă trapa navei planetare, strânse frânele din interiorul mânerelor și se opri tocmai la timp ca să nu se izbească de ușa închisă.

În camera de trecere nu era întreținută o presiune terestră normală, pentru evitarea pierderilor de aer pricinuite de necontenitul du-te-

vino al numeroșilor muncitori. De aceea, abia după ce pătrunse în cea de-a doua cameră ajutătoare, construită provizoriu, Dar Veter își scoase scafandrul, casca și bateriile.

Dezmorțindu-și trupul obosit, se plimba cu pași fermi pe puntea interioară, bucurându-se de revenirea la o greutate aproape obișnuită. Instalațiile de gravitație artificială de pe nava planetară funcționau neîntrerupt. Și era nespus de plăcut să te simți „om cu picioarele pe pământ”, iar nu o musculiță ușoară, zburând prin amăgitoarele spații siderale. Lumina dulce, aerul cald, fotoliile comode te îmbiau să te întinzi și să te lași în voia unui repaus fără gând. Dar Veter gusta acum uimitoarea desfătare a strămoșilor săi, despre care citise în romanele străvechi. În același fel, după un drum nesfârșit, de-a lungul unui pustiu rece, printr-o pădure umedă sau pe munții încătușați de gheață, oamenii pătrundeau într-o locuință încălzită, fie ea o casă, un bordei sau o iurtă de pâslă. Și atunci, ca și acum, pereții subțiri îl despărțeau pe om de lumea imensă și plină de primejdii și vrăjmășie, îi ofereau căldură, lumină și odihnă, pentru ca, dobândind noi forțe, să poată gândi la ceea ce avea să facă mai departe…

Dar Veter rezistă totuși ispitei pe care o reprezentau un fotoliu și o carte. Trebuia să stabilească legătura cu Pământul, căci lumina aprinsă pe satelit ar fi putut provoca serioase îngrijorări printre observatorii care urmăreau activitatea șantierului. Mai era apoi necesar să-i prevină că trimiterea unui nou schimb trebuia să fie făcută înainte de termen.

Reuși să stabilească o legătură bună. Vorbea cu Grom Orm nu prin semnale codificate, ci prin TVF, un TVF foarte puternic, ca la orice navă planetară. Bătrânul președinte se arătă mulțumit și făgădui că va lua neîntârziat măsuri ca noul echipaj să fie ales, iar transportarea pieselor să fie intensificată.

Ieșind de la postul de comandă al lui „Altai”, Dar Veter trecu prin biblioteca transformată în dormitor; de-a lungul pereților se înșirau acum paturi suprapuse. Cabinele, sălile de mese, bucătăria, culoarele laterale și sala de motoare din față fuseseră și ele înzestrate cu paturi suplimentare. Nava transformată într-o bază staționară era ticsită. Deschizând și reînchizând ostenit ușile ermetice, greoaie, Dar Veter străbătea, abia târându-și picioarele, un coridor cu pereții îmbrăcați în plăci de masă plastică brună, călduțe la pipăit.

Gândul îi zbură la astronauții ce-și petreceau zeci de ani în interiorul unei asemenea nave, fără speranța de a ieși din ea înaintea termenului fixat, ucigător de lung. Dar Veter nu locuia acolo decât de cinci luni și părăsea zilnic încăperile strâmte ca să lucreze în copleșitorul vid interplanetar. Și totuși îi era dor de Pământul iubit, de stepele și mările lui, de centrele clocotitoare de viață din zonele locuite. În timp ce Erg Noor, Niza și alți 20 de oameni din echipajul „Lebedei” urmau să petreacă în astronava lor 92 de ani dependenți sau 140 de ani tereștri, până în clipa întoarcerii pe planeta natală. Dar niciunul dintre ei nu va putea trăi atât! Trupurile lor vor fi incinerate și înmormântate acolo, în nemărginitele depărtări ale planetelor stelei de zirconiu…

Sau, dacă vor înceta din viață în timpul zborului, rămășițele lor închise într-o rachetă vor continua să gonească prin Univers… Tot astfel corăbiile funerare ale strămoșilor săi de demult purtau în larg trupurile ostașilor morți. Istoria omenirii nu mai văzuse, însă, niciodată eroi care să consimtă a fi închiși pe viață într-o navă și care să pornească la drum fără nicio nădejde de întoarcere. Nu, n-avea dreptate, și Veda l-ar certa, să-i știe gândurile! A uitat el oare de luptătorii anonimi pentru demnitatea și libertatea omului din timpurile străvechi, care înfruntau încercări cu mult mai

cumplite: întemnițarea pe viață în beciurile umede, chinurile înspăimântătoare? Da, acei eroi erau și mai puternici, și mai de admirat decât înșiși contemporanii lui, care, râvnind să cerceteze lumi necunoscute, se pregăteau pentru cel mai lung zbor în Cosmos.

Iar în comparație cu aceștia, el, care niciodată nu-și părăsise pentru un timp îndelungat planeta natală, era un om de rând și nicidecum un înger al cerului, cum îi spunea în glumă draga lui, negrăit de draga lui, Veda Kong!

Capitolul XIV UȘA DE OȚEL

Robotul care executa automat înaintarea în stâncă s-a rotit timp de douăzeci de zile în întunericul umed, până a reușit să degajeze cele câteva zeci de mii de tone de sfărâmături de rocă și să armeze solid bolțile prăbușite. Drumul spre adâncul peșterii devenise acum posibil; nu mai rămânea decât să i se verifice securitatea. Cărucioarele-automate, care se mișcau pe șenile cu ajutorul unui elevator de apă, coborau fără zgomot. La fiecare sută de metri, aparatele comunicau date privind compoziția aerului, temperatura și umiditatea. Evitând cu dibăcie orice obstacol, cărucioarele pătrundeau tot mai jos, până atinseră o adâncime de patru sute de metri. Veda Kong intră în sfârșit cu echipa ei în această peșteră misterioasă. Cu nouăzeci de ani în urmă, în timpul prospectării apelor subterane infiltrate printre calcaruri și gresii cu totul sterile, indicatoarele au semnalat deodată prezența unei mari cantități de metal. Curând se lămuri că regiunea coincidea cu descrierea aceleia care înconjura faimoasa peșteră, veche de câteva secole, denumită Den-Of-Kul, ceea ce însemna într-o limbă dispărută: „Adăpost al culturii”. În fața cumplitei amenințări a războiului, popoarele care se considerau pe atunci cele mai înaintate în știință și cultură ascunseseră în această cavernă comorile civilizației lor. În acea

epocă îndepărtată secretul și misterul erau extrem de răspândite…

Alunecând în jos pe lutul roșu și umed care pardosea solul intrării înclinate, Veda era tot atât de emoționată ca și cea mai tânără dintre colaboratoarele ei.

Își închipuia săli grandioase cu safeuri ermetice, umplute de filmoteci, planuri și hărți, dulapuri întregi cu înregistrări magnetofonice sau cu benzile mașinilor de memorizat, rafturi încărcate cu mostre de compoziții chimice, de aliaje și medicamente. Vedea în gând animale dispărute astăzi, împăiate și conservate în vitrine etanșe la aer și umiditate, ierbare, scheletele foștilor locuitori ai planetei, reconstituite din fragmente pietrificate. Își imagina plăcile de silicol care protejau picturi minunate, busturi ale celor mai de seamă reprezentanți ai umanității, capodopere ale sculptorilor animalieri… I se părea că are în față machete ale celor mai vestite edificii, inscripții comemorative gravate în piatră și metal…

Cufundată în meditațiile ei, Veda Kong pătrunse într-o vastă cavernă, cu o suprafață de trei-patru mii de metri pătrați. Sub bolta înaltă care se pierdea în întuneric, stalactite lungi străluceau în lumina electrică. Sala avea o înfățișare cu adevărat grandioasă. Confirmând gândurile Vedei, în firidele din pereții pe care depozitele de calcar formaseră ieșituri și creste, se vedeau mașini și dulapuri. Cu strigăte voioase, arheologii se răspândiră prin grotă. Multe dintre mașinile, care mai păstrau strălucirea sticlei și a vernisului, erau vehicule foarte apreciate odinioară și socotite în Era Lumii Dezunite drept o culme a geniului tehnic uman. Pe atunci se construiau numeroase mașini capabile să transporte pe banchetele lor moi și încăpătoare abia câțiva oameni. Erau foarte elegante, mecanismele lor de conducere și de propulsie erau ingenioase, în rest însă reprezentau o absurditate. Circulau cu sutele de mii pe străzile

orașelor și pe drumuri, transportând un număr infim de persoane, care, nu se știe de ce, lucrau departe de locuința lor și în fiecare zi se grăbeau să ajungă la serviciu și să se întoarcă acasă. Acele mașini, a căror conducere era primejdioasă, omorâseră o mulțime de inși, consumaseră miliarde de tone din prețioasele rezerve de materie organică acumulată în adâncul planetei și otrăviseră aerul cu oxid de carbon. Văzând că acestor ciudate vehicule li se acordase atât loc în peșteră, arheologii din Era Cercului se simțiră destul de dezamăgiți.

Pe platforme joase se înălțau motoare cu piston mai puternice, motoare electrice, reactive, cu turbină și nucleare. În vitrine acoperite cu un strat gros de tuf se aliniau diferite aparate, probabil televizoare, camere fotografice, mașini de calculat sau cu diferite alte destinații asemănătoare. Muzeul acesta de mecanisme, dintre care unele erau roase de rugină, dar altele se păstraseră bine, prezenta o imensă valoare istorică, întrucât arăta nivelul tehnicii unor timpuri îndepărtate, ale căror documente dispăruseră în mare parte în cursul frământărilor militare și politice.

Ajutoarea credincioasă a Vedei, Miiko Eigoro, care din nou renunțase la marea atât de iubită pentru umezeala și întunericul subteranelor, observă la capătul sălii, îndărătul unei groase coloane de calcar, orificiul negru al unei galerii. Coloana se dovedi a fi carcasa unei mașini, la baza căreia se îngrămădeau rămășițele unui scut din masă plastică ce închisese odată intrarea. Înaintând pas cu pas după cablurile roșii ale cărucioarelor de recunoaștere, arheologii pătrunseră într-o a doua peșteră, aflată aproape la același nivel și plină de șiruri de dulapuri ermetice din sticlă și metal. O lungă inscripție în limba engleză se întindea de-a lungul pereților verticali, măcinați pe alocuri. Veda nu putu rezista ispitei de a descifra imediat această inscripție.

Cu lăudăroșenia tipică individualismului din vechime, constructorii adăpostului declarau urmașilor că ajunseseră pe culmile cunoașterii și adunaseră acolo pentru posteritate uimitoarele lor realizări.

Miiko ridică disprețuitor din umeri.

— Chiar numai după această inscripție se poate stabili că „Adăpostul culturii" datează de la sfârșitul E.L.D., din ultimii ani ai vechii formațiuni sociale. Cât de caracteristică pentru oamenii de atunci este această încredere absurdă în imuabilitatea civilizației lor apusene, a limbii, a obiceiuri lor, a moralei lor și a măreției așa-zisului om alb. Urăsc această civilizație!

— Îți imaginezi limpede trecutul, Miiko, dar unilateral. Mie, îndărătul sinistrului schelet al capitalismului mort, îmi pare că-i văd pe cei care au luptat pentru viitor. Pentru viitorul lor care a devenit prezentul nostru. Văd o mulțime de bărbați și de femei care căutau lumina într-o viață strâmtă și săracă, destul de buni ca să-i ajute pe alții, destul de puternici ca să nu devină răi în atmosfera sufocantă a lumii înconjurătoare. Și viteji, viteji până la nebunie!

— Cei care și-au ascuns cultura în această peșteră n-au fost așa, obiectă Miiko. Privește, nu-s adunate aici decât lucruri tehnice. Se făleau cu tehnica lor fără să le pese de crescânda lor sălbăticire morală și psihică. Disprețuiau trecutul și nu voiau să vadă viitorul.

Veda își zise că Miiko are dreptate. Acești oameni ar fi fost mai fericiți, dacă ar fi știut să cumpănească înfăptuirile cu ceea ce mai rămânea de făcut pentru o reală transformare a lumii și a societății. Ar fi văzut atunci adevărata înfățișare a planetei lor plină de funingine și de gunoaie, jefuită de păduri, cu mormane de hârtii, de cioburi, de moloz și de fiare vechi, și-ar fi dat mai bine seama ce mai au de înfăptuit și nu s-ar mai fi lăsat orbiți de propriile lor laude.

Un puț îngust, care cobora vertical la o adâncime de 32 de metri, ducea la o nouă sală. După ce o trimise pe Miiko și pe două ajutoare să aducă aparatul-gama pentru radioscopia dulapurilor, Veda începu să exploreze cea de a treia peșteră, lipsită de tuf și de aluviuni de argilă. Vitrinele joase, din sticlă turnată erau doar aburite de umiditatea interioară. Lipindu-și fruntea de geamuri, arheologii examinau complicate bijuterii de aur și platină, împodobite cu pietre prețioase.

Colecția acestor relicve trebuia să dateze, judecând după execuția lor, dintr-o epocă în care mai stăruia obiceiul primitiv, provenit din cultul strămoșilor, de a prefera pe cele vechi celor noi. Ca și atunci când descifrase inscripția, Veda se simți din nou înciudată de îngâmfarea acelor străbuni care crezuseră că gusturile și judecățile lor de valoare vor rămâne neschimbate de-a lungul a zeci de veacuri și vor fi primite drept canoane de posteritate.

Extremitatea din fund a grotei se preschimbă într-un coridor înalt și drept care cobora în pantă spre adâncimi necunoscute. Contoarele cărucioarelor de recunoaștere indicaseră la începutul culoarului o adâncime de 304 metri de la suprafața pământului. Crăpături largi împărțeau bolțile joase în enorme lespezi de calcar, care cântăreau desigur mii de tone. Veda se alarmă. Știa din experiența studierii mai multor subterane că, la poalele unui lanț de munți, rocile se află într-un echilibru instabil. Se putea ca ele să fi fost deplasate de un cutremur sau de modificarea milenară a scoarței terestre care, de când peștera devenise muzeu, se înălțase cu cincizeci de metri. Consolidarea acestei formidabile mase reprezenta o operație cu totul inaccesibilă unei obișnuite expediții arheologice. Doar obiective importante pentru economia planetei ar fi justificat eforturi atât de uriașe.

Pe de altă parte, comorile istorice tăinuite într-o cavernă atât de adâncă puteau să aibă o valoare tehnică, asemenea invențiilor uitate, dar folositoare lumii actuale.

Prudența și înțelepciunea ar fi sfătuit-o pe Veda să renunțe la continuarea cercetărilor. De ce însă un savant și-ar fi menajat propria-i persoană, când milioane de oameni săvârșeau lucrări și experiențe primejdioase, când Dar Veter și tovarășii săi construiau un satelit la 57 de mii de kilometri deasupra Pământului, iar Erg Noor se pregătea pentru călătoria lui fără întoarcere? Acești doi bărbați pe care Veda îi respecta atât de mult n-ar fi dat îndărăt… Ei bine, nici ea nu va da îndărăt…

Avea nevoie de baterii de rezervă, de o cameră electronică de fotografiat și de două aparate cu oxigen… O va lua cu ea și pe întreprinzătoarea Miiko, lăsând celorlalți tovarăși grija să studieze cea de a treia sală.

Veda Kong își sfătui colaboratorii să mănânce, spre a mai prinde puteri. Scoaseră tablete pentru exploratori, comprimate de albumine ușor asimilabile, zaharuri și antitoxine ale oboselii, amestecate cu vitamine, hormoni și stimulenți nervoși. De surescitare, Vedei îi pierise foamea. Miiko reveni abia după patruzeci de minute; nu putuse rezista tentației de a face radioscopia câtorva dulapuri, ca să-și formeze o idee despre conținutul lor.

Descendenta cufundătoarelor japoneze îi mulțumi din ochi șefei sale și se pregăti într-o clipă.

Prin centrul coridorului fură întinse cabluri roșii subțiri. Lumina liliachie a cununilor de gaze de pe capul celor două femei nu reușea să străpungă bezna milenară a galeriei care devenea tot mai povârnită. Stropi mari și reci cădeau de pe boltă cu zgomot ritmic și surd. De ambele părți ale făgașului și dedesubt se auzea clipocitul apei care șiroia prin crăpături. Umiditatea pătrunzătoare

întreținea în hruba aceea întunecată o atmosferă lugubră. Nu întâlnești decât în peșteri o așa tăcere absolută, pe care o păzește însăși materia insensibilă, inertă, a scoarței terestre. Sus, la suprafața Pământului, oricât de profundă ar fi liniștea, te lasă întotdeauna să ghicești o viață ascunsă, mișcarea apei, a aerului sau a luminii.

Miiko și Veda erau, fără voia lor, fascinate de această cavernă care le înghițise cu măruntaiele-i negre, ca în străfundurile unui trecut mort, însuflețit doar de nălucirile închipuirii.

Coborâșul nu era prea greu, deși un strat de pământ clisos acoperea solul. Blocurile căzute din pereți le sileau pe alocuri să escaladeze, să se strecoare printre crăpăturile rămase între boltă și surpături. Într-o jumătate de oră, cele două exploratoare au coborât cu 190 de metri și au atins un perete neted, în care se proptiseră cele două automate de recunoaștere. O rază de lumină le dezvălui în perete o ușă masivă, ermetic închisă, din oțel inoxidabil. În centrul canatului se deslușeau două cercuri în relief, marcate cu semne, săgeți, și mânere aurite. Broasca se deschidea cu ajutorul unui semnal convențional. Cele două arheologe cunoșteau acest tip de încuietori, dar de origine mai veche. După o scurtă consfătuire, examinară dispozitivul. Era aidoma mecanismelor pe care oamenii răi și vicleni le foloseau odinioară spre a-și apăra „de străini” comorile: în Era Lumii Dezunite, oamenii erau împărțiți în „ai noștri” și în „străini”. Când se încerca să se deschidă asemenea uși, dindărătul lor izbucneau adesea proiectile explozive, jeturi de gaze toxice sau radiații orbitoare, iar cercetătorii, care nu bănuiau nimic, erau uciși.

Mecanismele din metale rezistente ori din plăci speciale de masă plastică se conservau timp de milenii, și multe vieți au secerat ele până ce arheologii au învățat să facă inofensive aceste uși de oțel.

Era evident că ușa nu va putea fi deschisă decât cu ajutorul unor instrumente speciale. Exploratoarele se vedeau așadar nevoite să dea înapoi chiar de pe pragul principalei enigme tăinuite de peșteră. Fără nicio îndoială, această ușă ermetică ascundea vestigiile cele mai prețioase despre oamenii acelei vremi îndepărtate. Stingându-și lămpile, Veda și Miiko își îngăduiră o scurtă odihnă și luară gustarea doar la lumina răspândită de cununile lor.

— Ce-ar putea să fie acolo? suspina nerăbdătoare Miiko, fără a-și lua ochii de pe ușa al cărei cifru aurit strălucea provocator. Parcă și-ar bate joc de noi: nu vă las să intrați, nu veți ști nimic!

— Dar ce-ai reușit să vezi în dulapurile sălii a doua? se interesă Veda, alungându-și ciuda copilărească pe care i-o pricinuia această piedică neașteptată.

— Proiecte de mașini, cărți tipărite, dar nu pe vechea hârtie fabricată din lemn, ci pe file metalice. Se pare că mai sunt acolo și rulouri de filme cinematografice, niște liste, hărți stelare și terestre.

— Așadar în prima sală se află modele de mașini, în cea de a doua — documentația tehnică privitoare la ele, în a treia, cum să le spun… diferite valori ale epocii în care mai existau banii. Cu alte cuvinte, totul corespunde schemelor.

— Dar unde sunt valorile în sensul pe care li-l dăm noi? Unde sunt realizările supreme ale dezvoltării spiritului uman, ale științei, ale artei, ale literaturii? întrebă Miiko.

— Sper că le voi găsi în dosul acestei uși, răspunse calm Veda. Nu m-aș mira totuși să descoperim acolo arme.

— Ce?

— Armament, mijloace de exterminare rapidă și în masă a oamenilor.

Micuța Miiko rămase pe gânduri. Într-un târziu, spuse cu tristețe:

— De fapt, dacă ne gândim la țelul acestei ascunzători, totul este cât se poate de logic. Aici au fost puse la adăpost de o eventuală distrugere cele mai de seamă valori materiale și tehnice de care dispunea pe atunci civilizația apuseană. Ce putea să treacă însă drept esențial, în acel timp în care nu exista o opinie publică unitară pe întreaga planetă, și nici măcar în cadrul popoarelor din acele țări? Necesitatea și importanța pe care le aveau un lucru sau altul la un anumit moment erau stabilite de diriguitori, adesea cu totul lipsiți de competență. De aceea obiectele strânse în aceste grote nu reprezintă ceea ce realmente era cel mai de preț pentru omenire, ci doar ceea ce trece drept valoros pentru o minoritate de indivizi. Ei urmăreau în primul rând să conserve mașinile și poate și armele, fără să-și dea seama că, de-a lungul istoriei, civilizația dobândește o suprastructură, asemenea unui organism viu.

— Da, prin sporirea și asimilarea experienței muncii, a cunoștințelor, a tehnicii, a rezervelor de materiale, a substanțelor chimice pure și a construcțiilor. O înaltă civilizație distrusă nu poate fi restaurată fără să dispui de aliaje ultrarezistente, de metale rare, de mașini capabile să lucreze cu o mare productivitate și cu toleranțe tot mai mici. Dacă toate acestea au fost nimicite, de unde să mai iei materialele și experiența, iscusința de a fabrica mașini cibernetice din ce în ce mai complexe, în stare să satisfacă cerințele a miliarde de oameni?

— Tot atât de imposibilă ar fi fost pe atunci întoarcerea la o civilizație antică, lipsită de mașini, la care unii visau câteodată.

— Bineînțeles. În locul unei culturi antice s-ar fi iscat o monstruoasă foamete. Visătorii individualiști nu voiau să priceapă că istoria nu se repetă niciodată!

— Nu pot afirma în mod categoric că îndărătul acestei uși se află arme, spuse Veda, revenind la ideea care le preocupa. Totuși în favoarea acestei ipoteze pledează multe argumente. Dacă cei care au creat ascunzătoarea au comis greșeala, frecventă pe vremea aceea, să confunde cultura cu civilizația, neînțelegând obligativitatea educației și a dezvoltării sentimentelor umane, atunci nici arta, nici literatura și nici știința îndepărtată de nevoile momentului nu reprezentau pentru ei o necesitate vitală. Până și știința, ei o împărțeau în știință utilă și inutilă, fără să țină seama de caracterul ei unitar. O astfel de știință și de artă erau socotite cel mult drept atribute agreabile — dar nu întotdeauna necesare — ale vieții omului. Or, în acest cavou trebuie să fi fost ascuns esențialul. Și oricât de naiv și de absurd ar părea aceasta contemporanilor noștri, cred că îndărătul acestei uși se află arme.

Veda tăcu cu ochii țintă la ușă.

— Poate că este un simplu mecanism regulator, pe care vom reuși să-l deschidem cu ajutorul unui microfon, spuse ea deodată, apropiindu-se de ușă. Ce zici, să încercăm?

Dintr-un salt, Miiko se puse între prietena ei și ușă.

— Nu, Veda! De ce să riscăm atât de absurd?

— Am impresia că peștera asta e gata să se năruie. Odată plecați, nu cred că ne vom mai putea întoarce… Auzi?

În încăperea din fața ușii, un zgomot surd, venind parcă de departe, răzbătea când de sus, când de jos.

Dar Miiko, stând lipită de ușă și cu brațele date în lături, era de neînduplecat.

— Și dacă acolo se află arme, Veda? Există atunci desigur și un dispozitiv de protecție…

Peste două zile, în peșteră fură coborâte niște aparate portative: un ecran reflector cu raze X pentru radioscopia mecanismului și un emițător de ultrasunete cu centrare focală, pentru dislocarea

legăturilor interioare dintre piese. Dar n-au mai apucat să se servească de aceste aparate.

Deodată, din măruntaiele peșterii răbufni un bubuit sacadat. Pământul se zgudui puternic sub picioarele cercetătorilor, făcându-i să se repeadă instinctiv spre ieșire: se aflau în caverna a treia, cea mai de jos.

Vuietul creștea, preschimbându-se într-un scrâșnet surd. Pesemne, întreaga masă de roci fisurate se prăbușea pe linia unei falii de-a lungul poalelor muntelui.

— Totul e pierdut! Am venit prea târziu. Salvați-vă! strigă dezolată Veda, și cu toții se repeziră la cărucioarele-robot.

Agățându-se de cabluri, se cățărară prin puțul vertical. Vuietul subteran îi urmărea pas cu pas, făcând să se cutremure pereții de piatră și, în cele din urmă, îi ajunse. O detunătură înspăimântătoare — și peretele inferior al grotei a doua se nărui în gaura care se formase în locul culoarului de trecere spre a treia cavernă. Un suflu puternic îi luă literalmente pe sus, proiectându-i într-un nor de praf și de pietriș mărunt sub bolțile înalte ale primei săli. Așteptându-și ceasul morții, arheologii se întinseră la pământ.

Pulberea deasă care năvălise în peșteră se depunea încet. Văzute prin această perdea cețoasă, coloanele de stalagmite și colții de stâncă nu-și schimbau conturul. În subterană se înstăpâni din nou tăcerea mormântală de la început…

Venindu-și în fire, Veda se ridică. Doi dintre colaboratorii ei se grăbiră s-o sprijine, dar ea îi îndepărtă cu un gest de nerăbdare.

— Unde-i Miiko?

Rezemată de o stalagmită, Miiko își ștergea cu grijă de pulberea de piatră gâtul, urechile și părul.

— Aproape totul este pierdut, răspunse ea la întrebarea mută a Vedei. Ușa va rămâne închisă și ferecată sub patru sute de metri de grohotiș. Caverna a treia este distrusă în întregime, iar cea

de a doua… mai poate fi dezgropată. În ea, ca și aici, e strâns ce-i mai prețios pentru noi.

— Ai dreptate… Veda își trecu vârful limbii peste buzele uscate. Dar ne-am făcut vinovați de încetineală și imprudență. Ar fi trebuit să prevedem această surpare a peșterii.

— Am avut doar o presimțire gratuită. Dar nu trebuie să ne amărâm. Tot n-am fi stat noi să întărim acești munți de dragul îndoielnicelor valori ascunse îndărătul ușii. Mai ales dacă e vorba de arme care nu sunt de niciun folos omenirii.

— Dar dacă sunt opere de artă, monumente de neprețuită creație umană? Ar fi trebuit totuși să acționăm mai rapid!

Miiko ridică din umeri și luând-o de braț pe Veda, vădit abătută, porni în urma celorlalți tovarăși spre splendoarea soarelui, spre bucuria apei limpezi și a dușului electric atât de înviorător.

După obiceiul său, Mwen Mas măsura dintr-un capăt în altul odaia ce-i fusese rezervată în Casa Istoriei la un etaj de sus. Se mutase aici în sectorul indian al zonei locuite de nord abia cu două zile în urmă, după ce isprăvise de lucrat la Casa Istoriei din sectorul american.

Odaia, sau mai bine zis veranda, cu fațada dintr-un singur panou de sticlă polarizantă, dădea spre zările viorii ale unui podiș deluros. Din când în când Mwen Mas conecta jaluzelele de polarizare încrucișată. O penumbră cenușie se așternea atunci în încăpere, iar pe un ecran emisferic se perindau încet reproducerile electronice ale tablourilor, ale fragmentelor de filme, ale sculpturilor, și ale edificiilor pe care Mwen Mas le alesese. Africanul le examina, dictând robotului-secretar note pentru viitoarea-i carte. Mașina imprima, numerota paginile și le clasa cu grijă după teme și anumite generalizări.

Când se simțea obosit, Mwen Mas deconecta jaluzelele și se apropia de fereastră, privind visător

în zare și reflectând îndelung asupra studiului său.

Era uimit de faptul că atâtea lucruri ale unei culturi încă recente se și perimaseră definitiv. Dispăruseră cu totul subtilitățile lexicale caracteristice pentru Era Unirii Mondiale, trucurile orale și scrise care treceau odinioară drept semnul unei instrucțiuni superioare. Căzuse în desuetudine preocuparea pentru muzicalitatea cuvântului scris — practică foarte răspândită încă în Era Muncii Generale — ca și acea jonglerie numită vorbă de duh. Nevoia disimulării gândurilor, atât de acută în Era Lumii Dezunite, încetase să mai existe, iar conversațiile erau acum mai simple și mai scurte. Probabil că Era Marelui Cerc avea să vadă dezvoltarea celui de al treilea sistem de semnalizare al omului, adică a înțelegerii fără cuvinte.

Din când în când, Mwen Mas se adresa neadormitului său secretar mecanic, formulându-și cu glas tare gândurile:

— Psihologia fluctuativă[123] a artei, întemeiată de Liuda Fir, datează din primul secol al Erei Cercului. Ea a reușit să dovedească științific diferența percepției emoționale la femei și la bărbați, elucidând un domeniu care timp de veacuri existase ca un subconștient cvasi-mistic. Dar după concepția modernă, demonstrația nu reprezintă decât un prim pas. Liuda Fir a reușit cu mult mai mult — să stabilească circuitele principale ale percepțiilor senzoriale, care, datorită acestui lucru, au putut fi făcute să corespundă la cele două sexe.

Deodată un semnal sonor și o lumină verde îl chemară la TVF. Acest apel survenit în orele de studiu însemna desigur o comunicare importantă. Secretarul-robot fu scos din funcțiune și Mwen Mas coborî grăbit în camera teleconvorbirilor.

De pe ecran îl salută Veda Kong, cu obrajii supți și zgâriați, cu cearcăne mari la ochi. Africanul

întinse cu bucurie spre ea mâinile-i mari, stârnind un zâmbet palid pe fața îngrijorată a Vedei.

— Ajută-mă, Mwen. Știu că ești ocupat. Veter însă nu e pe Pământ, iar Erg Noor se află și el departe. În afară de ei, numai dumitale mă pot adresa fără sfială. Mi s-a întâmplat o nenorocire…

— Ce anume? Ceva cu Dar Veter?…

— Nu, nu! S-au surpat bolțile unei caverne unde făceam săpături.

Și Veda Kong îi povesti pe scurt cele întâmplate în peștera Den-Of-Kul.

— În clipa de față, ești singurul dintre prietenii mei care să aibă acces la Creierul Profetic…

— La care dintre cele patru?

— La cel de Precizie Inferioară.

— Am înțeles. Trebuie să calculăm toate posibilitățile de a ajunge la ușa de oțel, cheltuind minimul de eforturi și de materiale. Ați adunat datele necesare?

— Le am în fața mea.

Mwen Mas scrise câteva rânduri de cifre.

— Acum rămâne să așteptăm ca mașina să primească mesajul meu. Mă voi pune în legătură cu inginerul de serviciu. Creierul de Precizie Inferioară se găsește în Sectorul australian al zonei de sud.

— Dar cel de Precizie Superioară?

— În Sectorul indian al zonei locuite de nord, aici unde mă aflu și eu… Întorc comutatorul, așteaptă răspunsul.

Rămasă în fața ecranului întunecat, Veda încerca să-și imagineze Creierul Profetic. I se părea că vede un imens creier omenesc, cu circumvoluțiunile și șănțulețele lui palpitânde, cu toate că știa prea bine că erau doar uriașe mașini electronice de precizie superioară, capabile să rezolve aproape orice problemă din domeniile cunoscute ale matematicii. Pe toată planeta existau numai patru asemenea mașini, fiecare diferit specializată.

Veda nu avu de așteptat mult timp. Ecranul se reaprinse și Mwen Mas o rugă să-l cheme din nou peste șase zile.

— Mwen, ajutorul dumitale este de neprețuit!

— Numai pentru faptul că posed oarecari cunoștințe în domeniul matematicii? De neprețuit este activitatea dumitale, căci cunoști limbile și culturile străvechi. Veda, ești prea absorbită de Era Lumii Dezunite!

Africanul izbucni într-un râs atât de voios și de molipsitor, încât și Veda râse la rândul ei. Apoi, cu un gest de bun rămas, dispăru.

Mwen Mas o revăzu la televiziofon în ziua hotărâtă.

— Nu mai trebuie să-mi spui nimic, bănuiesc că răspunsul este nefavorabil.

— Da. Stabilitatea este sub nivelul securității…

— Nu ne mai rămâne decât o posibilitate: să scoatem safeurile din peștera a doua cu ajutorul unor tuneluri, făcu trist Veda Kong.

— Face să te amărăști atât de mult pentru acest lucru?

— Iartă-mă, Mwen, dar și dumneata ai stat în fața unei uși închise, care ascundea un mister. Al dumitale era mare, universal. Al meu este mic. Dar din punct de vedere emoțional, eșecul meu este egal cu al dumitale.

— Într-un cuvânt, suntem tovarăși de nenorocire. Pot să te asigur că o să ne mai lovim adesea de uși de oțel.

— Una dintre ele tot va trebui să se deschidă!

— Desigur!

— Dar dumneata n-ai renunțat definitiv?

— Firește că nu. Trebuie să aștept ivirea unor fapte noi, a unor noi indici, a unor metode mai bune. Puterea Cosmosului este extraordinar de mare, și a ne lua la trântă cu ea înarmați cu un simplu vătrai, ar însemna să ne purtăm naiv… după cum, din partea dumitale ar fi dacă ai încerca să deschizi cu mâna goală acea ușă primejdioasă.

— Dar dacă va trebui să așteptăm o viață întreagă?

— Ce înseamnă o viață de om față de progresul cunoașterii!

— Mwen, unde ți-a dispărut ardoarea?

— N-a dispărut, a fost doar stăpânită… de suferință…

— Dar Ren Boz?

— Pentru el este mai lesne. Își va continua drumul înainte, căutând posibilitatea să-și formuleze mai precis ipoteza lui abstractă.

— Înțeleg. O clipă, Mwen. Este ceva important.

Ecranul se stinse, iar când se apropie din nou, lui Mwen Mas i se păru că are în față o altă femeie, întinerită și lipsită de griji.

— Dar Veter revine pe Pământ. Construirea satelitului 57 a fost isprăvită înainte de termen.

— Atât de repede? Au terminat totul?

— Nu, numai montajul exterior și instalarea generatoarelor de energie. Lucrările interioare sunt mai ușoare. Dar Veter a fost chemat ca să se odihnească și să analizeze raportul lui Iuniu Ani cu privire la un nou mod de comunicații prin Marele Cerc.

— Mă bucur că-l voi revedea pe Dar Veter.

— Ai să-l revezi neapărat… Dar nu ți-am spus încă totul. Grație eforturilor depuse de întreaga noastră planetă, rezervele de anamezon pentru „Lebăda” au și fost strânse. Ai să vii la lansare?

— Desigur. Planeta le va arăta în momentul plecării celor din echipajul „Lebedei” tot ce are mai frumos și mai atrăgător. Întrucât voiau să vadă dansul Ciarei de la serbarea Cupelor de foc, va veni și ea la cosmoportul central El Homra. Ne întâlnim acolo!

— Ne-am înțeles, dragul meu Mwen Mas!

Capitolul XV NEBULOASA DIN ANDROMEDA

Uriașa câmpie El Homra se întinde în Africa de Nord, spre sud de golful Sirtei Mari. Înainte de slăbirea centurilor de alizee și de modificarea climei, aici se afla hammada — o pustie ferecată într-o platoșă de pietriș lustruit și de pietre colțuroase, roșiatice — de unde și denumirea de hammada — „Pustiul Roșu”. Adevărată mare de foc orbitor în zilele toride ale verii, acea regiune se transforma în timpul nopților de toamnă și de iarnă într-o mare de vânturi reci. Acum din tot acest deșert rămăsese doar vântul, care tălăzuia peste câmpia întinsă ierburile albastre-argintii, dese și înalte, transplantate din Africa de Sud. Șuieratul vântului și unduirile mării de ierburi trezeau în om o vagă melancolie și sentimentul de comunicare cu acest peisaj de stepă, de parcă l-ar mai fi văzut cândva, și nu o dată, în diferite împrejurări, la bucurie și la necaz, la despărțiri și la regăsiri.

După fiecare decolare sau aterizare, astronavele lăsau pământul pârjolit și impregnat de substanțe toxice pe o suprafață circulară cu un diametru de circa un kilometru. Cercurile acestea erau împrejmuite cu o plasă metalică roșie, și astfel rămâneau neatinse zece ani, interval ce reprezenta de două ori durata descompunerii gazelor zvârlite de cosmonave prin eșapamentul motoarelor. După fiece aterizare sau decolare, cosmoportul se muta în altă parte. Aceasta făcea ca utilajele și clădirile să aibă un caracter provizoriu, iar familiile lucrătorilor să semene oarecum cu străvechii nomazi ai Saharei, care rătăciseră pe-aici timp de milenii, călărind niște animale cu cocoașă, cu gâtul încovoiat, cu picioarele pline de bătături, numite cămile.

În cea de-a treisprezecea cursă întreprinsă între Pământ și satelitul în construcție, nava planetară „Barion” îl aduse pe Dar Veter în stepa din Arizona, care, din cauza radioactivității acumulate în solul ei, rămăsese un deșert chiar și după modificarea climei. În Era Lumii Dezunite, când

oamenii descoperiseră energia nucleară, fuseseră făcute acolo numeroase experiențe și încercări de aparate, astfel încât solul mai era și acum contaminat cu produsele dezintegrării radioactive, într-un grad prea mic ca să-i fie dăunător omului, totuși suficient ca să nu permită creșterea copacilor și a tufișurilor.

Dar Veter își desfăta ochii nu numai cu fermecătoarea priveliște a cerului albastru, străbătut de norișori vaporoși și albi, ci și cu aceea a prăfuitelor întinderi cu ierburi rare și aspre.

Ce bucurie să calci cu pași siguri pe Pământ în bătaia soarelui auriu, primind în față suflarea uscată și răcoroasă a vântului! Numai după ce ai fost la marginea abisurilor cosmice poți pricepe toată frumusețea planetei pe care strămoșii noștri atât de nechibzuiți o numeau „lăcaș al durerii și al lacrimilor”.

Grom Orm și Dar Veter sosiră la El Homra chiar în ziua plecării expediției.

Încă de sus, Dar Veter zărise pe câmpia sură ca oțelul două oglinzi uriașe așezate la o mică depărtare una de alta. Cea din dreapta reprezenta un cerc aproape perfect, cea din stânga, o elipsă lungă, mai ascuțită la unul dintre capete. Dar Veter înțelese că aceste oglinzi nu erau altceva decât urmele rămase după decolarea primelor două nave din cadrul celei de-a 38-a expediții astrale.

Cercul provenea de la „Tintagel”, care pornise înspre înspăimântătoarea stea T; această navă avea pe bord aparate mari și grele pentru a întreprinde un adevărat asalt asupra spiralodiscului venit din adâncimile siderale. Elipsa era urma „Aellei”, care se înălțase mai lin; pe ea călătoreau numeroși savanți ce aveau să cerceteze pe pitica albă a stelei triple Omicron 2-Eridan enigma materiei în transformare. Energia motoarelor arsese terenul până la o adâncime de un metru și jumătate: solul pietros se făcuse scrum. Această pulbere fusese acoperită cu o compoziție liantă spre a împiedica

să fie spulberată de vânt. Mai rămânea doar să fie deplasate acolo împrejmuirile de pe locurile vechilor decolări, operație care trebuia făcută imediat după plecarea „Lebedei”.

Iat-o și pe „Lebăda”, cenușie în blindaju-i termic, ce avea să se mistuie în timpul străpungerii atmosferei. Mai departe, nava va străluci în platoșa ei, care reflectă toate radiațiile. Nimeni însă nu-i va mai putea admira direct splendoarea; doar astroroboții, care îi vor urmări o vreme zborul, aveau să ofere oamenilor imaginea fotografică a unui punct luminos. Iar când nava se va întoarce pe Pământ, carcasa îi va fi acoperită de zgură și scrijelată de explozia micilor particule meteoritice. Niciunul însă dintre cei adunați acum în jurul „Lebedei” n-avea s-o mai revadă, deoarece astronava nu se va înapoia decât după 172 de ani: 168 de ani independenți de călătorie și patru ani de cercetări pe planete, ceea ce pentru membrii expediției reprezenta aproximativ optzeci de ani.

În ceea ce-l privește pe Dar Veter, prins cum era de istovitoarea-i activitate, nu putea nădăjdui să trăiască nici măcar până la sosirea „Lebedei” pe planetele stelei verzi. Totuși, ca în zilele îndoielilor din trecut, îl entuziasma temerara idee pe care o avuseseră Ren Boz și Mwen Mas. Chiar dacă experiența lor s-a terminat cu un eșec, chiar dacă această problemă fundamentală a Cosmosului era încă departe de rezolvare, chiar dacă în cele din urmă se va dovedi că fusese greșită, fantastică! Acești smintiți rămâneau titani ai gândirii, căci prin însăși infirmarea teoriei și a experienței lor, oamenii vor face un salt prodigios pe drumul cunoașterii.

Cufundat în meditațiile sale, Dar Veter era cât pe aci să se împiedice de semnul care marca limita zonei neprimejdioase. Se întoarse și, la picioarele unui turn-autopropulsat de teletransmisiune, zări o siluetă sprintenă care i se păru cunoscută. Apropiindu-se, își dădu seama că era Ren Boz.

Acesta îi veni în întâmpinare, răvășindu-și părul roșcovan și rebel și privindu-l cu ochii mijiți. O rețea de cicatrice fine, abia perceptibile, îi schimbase fizicianului expresia feței, contractată de suferință și încordare.

— Mă bucur că te văd sănătos, Ren!

— Am mare nevoie de dumneata! îi spuse acesta, întinzându-i mâinile lui mici și pline ca și înainte de pistrui.

— Ce faci aci, atât de devreme?

— Am asistat la plecarea „Aellei". Pentru mine sunt doar de mare importanță datele privitoare la forța de gravitație a unei stele supragrele. Am aflat că trebuie să sosești și am rămas…

Dar Veter tăcea, așteptând lămuriri.

— Vei primi invitația lui Iuniu Ani de a te întoarce la observatorul stațiunilor exterioare?

Dar Veter dădu afirmativ din cap.

— În timpul din urmă, continuă fizicianul, Ani a înregistrat o serie de emisiuni nedescifrate, transmise prin Cerc…

— Într-adevăr, îi explică Dar Veter, în fiecare lună, în afara orelor de informație, are loc o recepție de control a comunicărilor, momentul conectării fiind deplasat cu două ore terestre de la o lună la alta. În decurs de un an, controlul parcurge 24 de ore terestre, iar în opt ani a suta mia parte dintr-o secundă galactică. Cu alte cuvinte, sunt împlinite astfel toate omisiunile recepției cosmice. În ultimul semestru al ciclului de opt ani au început să fie primite comunicări de la distanțe foarte mari, pe care însă deocamdată nu le putem înțelege.

— Aceste comunicări mă interesează în gradul cel mai înalt.

— Am să-ți comunic imediat tot ce voi afla. Sau și mai bine ar fi să participi dumneata însuți la lucrări.

Ren Boz răsuflă adânc și întrebă:

— Vine și Veda Kong?

— Da, o aștept. Știi că era cât pe-aci să-și găsească moartea, explorând o peșteră unde găsise un depozit de utilaje străvechi și o ușă de oțel închisă ermetic.

— Nu, n-am auzit nimic.

— Am uitat că dumneata nu ești atras de istorie ca Mwen Mas. Pe întreaga noastră planetă se discută acum ce-ar putea să se ascundă îndărătul acelei uși. Milioane de voluntari își oferă serviciile pentru lucrările de dezgropare, dar Veda a hotărât să predea această problemă Academiei de Stohastică și Previziune. Nu vine și Evda Nal aici?

— Nu, n-are să poată veni.

— Mulți vor regreta lipsa ei! Veda o iubește mult, iar Ciara îi este devotată cu trup și suflet. Îți mai amintești de Ciara?

— E o femeie… de tip panteră, nu?

Dar Veter își ridică mâinile spre cer, într-o atitudine de glumeață spaimă:

— Vai, ce mare cunoscător ești al frumuseții feminine! De altfel comit mereu greșeala celor din vechime care nu pricepeau nimic din legile psihofiziologiei și ale eredității: aș vrea să regăsesc la alții mentalitatea și sentimentele mele.

— Evda, ca și toți ceilalți locuitori ai planetei, va urmări totuși decolarea, spuse Ren Boz, fără a-i sprijini tentativa de căință.

Fizicianul arătă un șir de trepiede înalte, dispuse semicircular în jurul astronavei și care serveau de suport unor aparate pentru recepția vizibilă, ca și pentru cea în lumină infraroșie și în lumină ultravioletă. Suprapuse una peste alta într-o imagine colorată, diferitele grupe de raze ale spectrului confereau ecranului adevărata căldură a vieții, după cum și diafragmele tonurilor înalte[124] suprimau rezonanța metalică în redarea vocii.

Dar Veter privi spre nord, de unde veneau greoaie electrobuze automate, înțesate de pasageri. Din prima mașină sări Veda Kong. Iat-o alergând

acum prin iarba înaltă! Din fugă se aruncă de gâtul lui Dar Veter și lovindu-l pe umeri cu cozile-i lungi, se lipi de pieptul lui lat.

El o respinse ușor și-i cercetă chipul drag, căruia neobișnuita pieptănătură îi dădea o expresie de noutate.

— Am jucat într-un film de copii rolul unei regine nordice din Veacurile Întunecate, lămuri tânăra femeie, gâfâind încă de goană. Abia am reușit să-mi schimb hainele. Pentru pieptănătură n-am mai avut însă timp, și am rămas așa.

Dar Veter și-o închipui înveșmântată într-o lungă rochie de brocart, purtând pe cap o coroană de aur cu albastre nestemate, cu cozile-i bălaie atârnând mai jos de genunchi și cu privirea deschisă a ochilor ei cenușii.

— Ai avut și coroană?

— Cum să nu: una, uite așa! Și Veda schiță cu degetul în aer conturul unui cerc cu zimți înalți în formă de trifoi.

— Am să te văd și eu?

— Chiar astăzi îi voi ruga să-ți arate filmul.

N-apucă s-o întrebe însă cine erau misterioșii oameni care trebuiau să fie rugați, că Veda îl zări pe Ren Boz. Fizicianul o salută cu un zâmbet naiv și cordial.

— Dar unde sunt eroii lui Ahernar? și Ren Boz cercetă din ochi câmpul din jurul navei, pustiu ca și mai înainte.

— Dincolo!

Și Veda arătă o mare clădire în formă de cort, din plăci de sticlă verde-opalescentă și ajurate de nervurile argintii ale grinzilor exterioare: hala principală a cosmoportului.

— Să mergem și noi într-acolo!

— Vom fi de prisos, răspunse ferm Veda. Vizionează acum salutul de adio al Pământului. Haidem mai bine spre „Lebăda”!

Cei doi bărbați se supuseră.

Umblând alături de Dar Veter, Veda îl întrebă încet:

— Spune-mi, nu arăt prea caraghios cu pieptănătura asta veche? Aș putea…

— Nu-i nevoie. Formează un contrast fermecător cu îmbrăcămintea modernă: cozile sunt mai lungi decât fusta. Rămâi așa!

— Te ascult, dragul meu Veter! rosti în șoaptă Veda, și aceste cuvinte magice făcură să bată mai repede inima bărbatului.

Sute de oameni se îndreptau fără grabă spre navă. Mulți dintre ei îi zâmbeau Vedei sau îi făceau semne de salut mult mai des decât lui Dar Veter sau lui Ren Boz.

— Ești foarte populară, Veda, observă fizicianul. Datorită cărei pricini: activității de istoric sau faimoasei dumitale frumuseți?

— Nici uneia dintre ele. Mă aflu însă mereu în mijlocul oamenilor, din cauza muncii și a ocupațiilor mele sociale. Dumneata și Veter ori vă izolați în laborator, ori lucrați necontenit noapte de noapte. Desigur, lucrul vostru în comparație cu al meu este mult mai important pentru umanitate, dar numai în legătură cu un singur domeniu al preocupărilor ei, care nu-i cel mai aproape de inimă. Ciara Nandi și Evda Nal sunt cu mult mai cunoscute decât mine…

— O nouă mustrare adusă civilizației noastre tehnice? o dojeni voios Dar Veter.

— Nu, ci numai rămășițelor unor greșeli fatale din trecut. Cu milenii în urmă strămoșii noștri știau că arta și dezvoltarea laturii emoționale a omului au pentru organizarea unei societăți o însemnătate cel puțin tot atât de mare ca și știința.

— În sensul relațiilor dintre oameni? se interesă curios fizicianul.

— Da.

— Un înțelept din antichitate a spus că lucrul cel mai dificil din lume este să-ți păstrezi bucuria,

interveni Dar Veter. Dar iată încă un fidel aliat al Vedei!

Spre ei venea cu pas ușor și larg Mwen Mas, atrăgând atenția tuturora prin statura lui uriașă.

— Pesemne, dansul Ciarei s-a terminat, spuse Veda. Cred că îndată o să apară și echipajul „Lebedei”.

— În locul lor aș veni încoace pe jos și cât se poate mai încet, rosti tulburat Dar Veter.

— Ești emoționat? întrebă Veda, luându-l de braț.

— Da. Pentru mine este atât de sfâșietor să-mi spun că prietenii mei pleacă pe vecie, că nu voi mai vedea niciodată această navă! O voce lăuntrică protestează în mine împotriva acestei silnice resemnări poate tocmai pentru faptul că printre ei se află oameni care mi-au devenit atât de dragi.

— Cred că nu numai acestea sunt motivele tristeții dumitale, se amestecă în vorbă Mwen Mas, a cărui ureche fină prinsese de departe cuvintele lui Dar Veter. În noi se zbuciumă eternul protest al omului împotriva timpului pe care nu-l poate stăpâni.

— Melancolie de toamnă? îi surâse Ren Boz cu o lucire de ironie în ochi.

— N-ai observat până acum că tocmai oamenilor energici, plini de bucuria de a trăi și înzestrați cu o mare sensibilitate, le place toamna melancolică a latitudinilor temperate? adăugă Mwen Mas, bătându-l prietenește pe umăr pe fizician.

— Observația e întemeiată, aprecie admirativ Veda.

— E cunoscută de mult…

— Dar Veter, sunteți pe câmp? Dar Veter, sunteți pe câmp? tună un glas undeva din stânga și de sus. Vă cheamă Iuniu Ani la postul TVF din clădirea centrală. Vă cheamă Iuniu Ani la postul TVF din clădirea centrală…

Ren Boz tresări și-și îndreptă spinarea:

— Pot să viu și eu cu dumneata, Dar Veter?

— Du-te în locul meu. Poți să nu fi de față la decolare. Iuniu Ani, fidel tradiției, preferă înregistrării observația directă. În această privință, seamănă cu Mwen Mas.

Cosmoportul poseda un puternic post TVF și un ecran emisferic. Ren Boz pătrunse într-o încăpere liniștită, de formă rotundă. Operatorul de serviciu îi indică ecranul lateral din dreapta, întoarse un comutator și în fața lor apăru Iuniu Ani, foarte emoționat. Îl fixă pe fizician și, înțelegând motivul absenței lui Dar Veter, îl salută din cap pe Ren Boz.

— În clipa de față are loc recepția de sondaj întreprinsă în afara programului, în direcția veche, pe lungimea de undă 62/77. Ridică pâlnia pentru radiația dirijată și îndreapt-o spre observator! Voi trimite peste Marea Mediterană, direct spre El Homra, o rază-vector. Iuniu Ani se uită într-o parte și adăugă: Grăbește-te!

În două minute, experimentatul savant execută cele cerute. În fundul ecranului emisferic apăru imaginea unei galaxii uriașe, în care cei doi savanți recunoscură îndată Nebuloasa din Andromeda sau M-31, descoperită de oameni încă din timpuri străvechi.

Pe voluta exterioară a spiralei sale cea mai apropiată de spectator se aprinse un punct luminos aflat aproape în centrul galaxiei, care avea forma unei lentile, văzută în perspectivă, pe muchie. Din acel loc se desprindea un firicel minuscul, care, în realitate, era un întreg sistem stelar, un braț uriaș, poate lung de o sută de parseci. Luminița începu să crească; în același timp se mărea și „firicelul”, în timp ce însăși galaxia dispărea, devenind difuză și ieșind din câmpul vizual. De-a curmezișul ecranului se revărsă un șuvoi de aștri roșii și galbeni. Luminița se vedea acum ca un cerculeț la extremitatea acelui râu stelar. În marginea lui se distingea un astru de culoare portocalie, aparținând

clasei spectrale K. În jurul său se roteau puncte abia vizibile — planetele. Cerculeţul de lumină se suprapuse pe una dintre ele, acoperind-o în întregime. Şi deodată totul prinse a se învârteji în fulgerări şi scânteieri purpurii. Ren Boz închise ochii.

— Este o explozie, se auzi glasul lui Iuniu Ani, de la ecranul lateral. Ţi-am arătat observaţiile din luna trecută înregistrate de maşinile mnemotehnice. Trec acum pe recepţie directă.

Ca şi mai înainte, pe ecran se roteau scântei şi dungi de lumină roşie închisă.

— Ce fenomen ciudat! exclamă fizicianul. Cum îţi explici dumneata această explozie?

— Răbdare! Continuăm recepţia. Dar ce consideri dumneata ciudat?

— Spectrul roşu al exploziei. În spectrul Nebuloasei din Andromeda se observă o deplasare spre violet; cu alte cuvinte nebuloasa se apropie de noi.

— Explozia n-are nicio legătură cu Andromeda. Este un fenomen cu caracter local.

— Crezi poate că din întâmplare postul lor de emisiune este situat chiar în marginea galaxiei, într-o zonă şi mai depărtată de centrul ei decât zona Soarelui de centrul Căii noastre lactee?

Iuniu Ani îi aruncă lui Ren Boz o privire sceptică.

— Te întinzi la discuţii, uitând că ne vorbeşte Nebuloasa din Andromeda de la o distanţă de patru sute cincizeci de mii de parseci!

— E adevărat! recunoscu jenat Ren Boz. Ne despart de ea un milion şi jumătate de ani-lumină. Mesajul a fost trimis cu cincisprezece mii de secole în urmă.

— Aşadar ceea ce vedem aici a fost transmis cu mult înainte de epoca gheţarilor şi de apariţia omului pe Pământ! făcu Iuniu Ani mai domolit.

Liniile cele roşii îşi încetiniră mişcarea. Ecranul se întunecă pentru o clipă, apoi se aprinse din nou.

Prin lumina difuză abia se ghicea o câmpie vastă, pe care se deslușeau ciudate construcții de forma unor ciuperci. În prim plan se zărea un uriaș cerc albastru, care arunca luciri reci metalice. Deasupra lui, chiar în centru, planau, suprapuse, două discuri biconvexe, care se ridicau încet. Câmpia dispăru, și pe ecran nu mai rămase decât un singur disc, mai bombat în partea inferioară și având de ambele laturi niște masive creste spirale.

— Ei sunt… Ei! strigară într-un glas cei doi savanți, gândindu-se la perfecta asemănare cu fotografiile și desenele spiralodiscului găsit de expediția a 37-a pe planeta stelei de fier.

Un nou vârtej de linii roșii, și ecranul se stinse. Ren Boz aștepta cu privirile ațintite asupra lui. Pentru întâia oară oamenii contemplau viața și gândirea unei alte galaxii! Dar ecranul nu se mai reaprinse. În schimb, pe partea laterală a televiziofonului apăru Iuniu Ani.

— Comunicarea s-a întrerupt. Nu mai putem aștepta mai departe, căci consumăm prea mult din energia Pământului. Întreaga planetă va fi zguduită de cele aflate! Vom cere Consiliului Economic să autorizeze recepții de două ori mai frecvente în afara celor din program, dar aceasta oricum nu va deveni posibil mai înainte de un an, avându-se în vedere uriașa energie cheltuită cu expedierea „Lebedei”. Știm acum de unde vine astronava aflată pe steaua de fier. Fără descoperirea lui Erg Noor, n-am fi putut înțelege nimic din cele văzute.

— Cum, discul acela vine de acolo? Dar cât timp o fi călătorit oare? întrebă Ren Boz, de parcă și-ar fi vorbit sieși.

— După moartea echipajului, a rătăcit vreme de aproape două milioane de ani prin spațiul care desparte galaxiile noastre, adăugă grav Iuniu Ani. În cele din urmă și-a găsit adăpost pe o planetă a stelei T. Probabil că aceste astronave sunt construite astfel încât să poată coborî în mod

automat chiar după ce mii de milenii nicio ființă vie n-a mai atins pârghiile de conducere.

— Poate că ei trăiesc mai mult decât noi? opină Ren Boz.

— În orice caz nu milioane de ani, căci aceasta ar contrazice legile termodinamicii, răspunse rece Iuniu Ani. Și, în ciuda dimensiunilor lui colosale, spiralodiscul n-avea posibilitatea să transporte în interiorul său o planetă întreagă de oameni adică de ființe cugetătoare. Nu, deocamdată galaxiile noastre nu pot nici să ajungă una la cealaltă, nici să organizeze între ele un schimb de comunicări.

— Vor putea! spuse convins Ren Boz.

Apoi, luându-și rămas bun de la Iuniu Ani, porni spre câmpul de decolare al cosmoportului.

Dar Veter cu Veda și Ciara cu Mwen Mas stăteau ceva mai la o parte de cele două șiruri lungi ale celor veniți să-i petreacă pe astronauți. Toți își întoarseră capul spre clădirea centrală. Prin fața lor trecu fără zgomot o platformă largă, pe care oamenii o întâmpinară cu fluturări de mână și cu strigăte de salut; un asemenea entuziasm nu-și îngăduiau decât în momente excepționale. Înăuntru se aflau toți cei douăzeci de membri ai echipajului de pe „Lebăda”.

Platforma se apropia de astronavă. Înaintea înaltului ascensor mobil aștepta un grup de oameni în salopete albe, cu fețele palide de oboseală — cei douăzeci de membri ai comisiei de decolare, în majoritate ingineri, colaboratori ai cosmoportului. În ultimele douăzeci și patru de ore, aceștia controlaseră cu ajutorul aparatelor tensoriale[125] starea navei.

Urmând tradiția care data de la începuturile astronavigației, președintele comisiei prezentă raportul său lui Erg Noor, care fusese din nou ales în unanimitate șef al expediției pe Ahernar. Ceilalți membri ai comisiei își înscriseră inițialele pe o tăbliță de bronz cu portretele și numele lor și i-o înmânară lui Erg Noor. Apoi își luară rămas bun și

se retraseră. Spre navă înaintă acum mulțimea celor veniți s-o petreacă. Toți se aliniară în fața echipajului „Lebedei”, lăsând rudele și prietenii exploratorilor să se adune pe mica platformă rămasă liberă a liftului. Operatorii cinematografici filmau fiecare gest al celor ce plecau, ultimă amintire lăsată planetei natale.

Erg Noor zări de departe pe Veda și, vârând certificatul de bronz în lata lui centură de astronaut, se apropie cu grabă de tânăra femeie.

— Ce bine că ai venit, Veda!

— Puteam oare să fac altfel?

— Tu reprezinți pentru mine simbolul Pământului și al tinereții mele trecute.

— Ai cu tine pentru totdeauna tinerețea Nizei.

— Nu pot spune că n-am și regrete. Ar însemna să mint. În primul rând îmi pare rău de Niza, de tovarășii mei, de altfel chiar și de mine… Prea este mare pierderea! De când m-am întors ultima oară, parcă am îndrăgit planeta noastră într-un fel nou, mai simplu, dar mai puternic, mai cert…

— Și totuși pleci, Erg?

— Nu pot altfel. Dacă n-aș întreprinde drumul ăsta mi s-ar părea că aș pierde nu numai Cosmosul, ci și Pământul.

— Cu cât iubești mai mult, cu atât este mai greu să fii eroic, nu-i așa, Erg?

— M-ai înțeles întotdeauna, Veda! Iat-o și pe Niza!

Fata cu părul învăpăiat, slăbită și semănând cu un băiețaș, se apropie de ei și se opri, umbrindu-și cu genele-i lungi ochii:

— Este mai greu decât aș fi crezut. Sunteți cu toții… buni, senini, frumoși… Nu-i ușor să pleci pentru totdeauna, să te smulgi, trăind, pe lângă Pământul atât de drag…

Glasul astronavigatoarei se frânse.

Veda o atrase spre sine, rostindu-i în șoaptă câteva cuvinte mângâioase, așa cum știu s-o facă numai femeile.

— Mai avem nouă minute până la închiderea trapelor, spuse încet Erg Noor, fără să-și ia ochii de la Veda.

— Ce mult!… exclamă naiv Niza, cu o voce tristă.

Veda, Erg, Dar Veter, Mwen Mas și ceilalți care veniseră să asiste la plecarea navei simțiră cu desperare și uimire că nu-și găsesc cuvintele. N-aveau cum să-și exprime sentimentele pe care le stârnea în inima lor această faptă eroică săvârșită în numele unei îndepărtate posterități. Atât cei care plecau, cât și cei veniți să-i petreacă înțeleseră că orice vorbe sunt de prisos.

Cel de-al doilea sistem de semnalizare al omului se dovedea imperfect, cedând locul celui de-al treilea. Numai privirile adânci, ce reflectau elanurile pătimașe, atât de greu traductibile în cuvinte, își grăiau prin tăcerea încordată ori se opreau avide asupra întinderii pustii din El Homra.

— Haideți! Glasul lui Erg Noor, ce-și regăsise sonoritatea metalică, îi făcu să tresară, ca un bici. Începură să se grăbească.

Fără să-și mai ascundă lacrimile, Veda o strânse la pieptul ei pe Niza. Cele două femei rămaseră astfel câteva clipe obraz lângă obraz, cu ochii închiși, în timp ce bărbații își luau bun rămas prin strângeri de mână. Ascensorul urcase opt membri ai echipajului înspre trapa ovală a navei, care se căsca neagră. Erg Noor o luă pe Niza de mână și-i șopti ceva la ureche. Îmbujorându-se, tânăra fată se smuci și se avântă spre astronavă.

Erg Noor și Niza se suiră laolaltă.

Cei rămași jos așteptau într-o liniște gravă: o clipă, pe scara luminată a „Lebedei” în fața trapei negre, se opriră două siluete — un bărbat înalt și o fată firavă, ca să primească ultimele salutări ale Pământului.

Veda Kong își încleștă atât de tare degetele, încât Dar Veter auzi cum le trosnesc încheieturile.

Erg Noor și Niza dispăruseră. Din deschizătura cea întunecată ieși o placă ovală, de aceeași culoare cenușie ca și restul carcasei. Încă o clipă, și nici chiar privirea cea mai ageră n-ar fi putut să mai distingă urmele deschizăturii văzută adineauri în flancul rotund al colosalei nave.

Așezată vertical pe suporții ei depărtați, „Lebăda" părea să aibă în liniile ei ceva uman. Poate că impresia aceasta o crea sfera provei, terminată printr-un coif ascuțit și prevăzută cu faruri care clipeau ca niște ochi; sau, poate, dispozitivele pentru spintecarea spațiului aflate în partea centrală și care semănau cu umerarii unei armuri de cavaler medieval. Astronava se înălța parcă aidoma unui titan cu picioarele larg implântate în pământ și care, de la înălțimea sa, privea cu trufie peste capetele mulțimii de oameni.

Sirenele semnalizatoare sloboziră deodată un urlet amenințător, anunțând că totul este gata. Ca prin farmec, alături de navă răsăriră platforme autopropulsate, încăpătoare, pe care se suiră mulți dintre cei veniți să asiste la decolare. Trepiedele aparatelor TVF și ale proiectoarelor porniră târâș în toate direcțiile, fixând totuși necontenit asupra „Lebedei" razele și gurile lor. Masiva siluetă cenușie a cosmonavei se întunecă, pierzându-și parcă din volum. La prova ei se aprinseră stranii lumini roșii, semnalizând apropierea plecării. Vibrațiile motoarelor puternice se comunicau solului dur: „Lebăda" începu să se întoarcă pe suporții săi, luând direcția decolării. Publicul se depărta acum tot mai mult spre linia de securitate, care se zărea fosforescentă prin negură. Oamenii coborau în grabă, iar platformele porneau imediat îndărăt să-i transporte pe cei rămași.

— Și n-o să ne mai vadă deloc? N-o mai vadă nici măcar cerul nostru? întrebă Ciara pe Mwen Mas, aplecat către ea.

— Nu! Cel mult prin stereotelescop…

Sub carena astronavei se aprinseră lumini verzi. Farul radiofonic, aflat pe turnul clădirii centrale, începu a se învârti cu o viteză turbată, trimițând în toate părțile semnalul stabilit pentru decolare.

— Astronava primește semnalul de plecare! se auzi un glas metalic vibrând cu atâta putere, încât Ciara tresări și se strânse cu teamă lângă Mwen Mas. Cei rămași înăuntrul perimetrului să ridice mâinile! Ridicați mâinile, altminteri muriți! Ridicați mâinile, altminteri muriți!., repeta automatul, în timp ce proiectoarele lui parcurgeau fâșii din câmp, căutându-i pe cei care ar fi rămas întâmplător în cuprinsul ariei de securitate.

Negăsind pe nimeni, proiectoarele se stinseră. Vocea robotului porunci din nou, după cum i se păru Ciarei, parcă și mai frenetic decât întâia oară:

— După semnalul dat de clopot, întoarceți-vă îndată cu spatele spre astronavă și închideți ochii! Nu-i deschideți până la semnalul următor! întoarceți-vă cu spatele și închideți ochii! repeta întruna, amenințător, automatul.

— Mi-e frică! spuse în șoaptă Veda însoțitorului ei.

Dar Veter desprinse calm din centura lui două măști cu ochelari absolut negri; pe una o dădu Vedei, iar pe cealaltă și-o puse el. Nu apucă bine să-și închidă catarama, când clopotul cel mare porni să sune strident.

Deodată se opri brusc. În liniștea lăsată, doar greierii se auzeau țârâind: lor nu le păsa de nimic.

Apoi nava scoase un urlet strident și-și stinse luminile. Hăulitul ei sfâșietor, care te răscolea până în străfundul ființei, răsună peste câmpia întunecată o dată, de două, de trei, de patru ori. Cei mai sensibili dintre cei prezenți avură impresia că strigă însăși nava, cuprinsă de durerea despărțirii.

Urletul sirenei se curmă tot atât de brusc cum începuse, în jurul navei izbucni acum un zid de flăcări neînchipuit de vii. Timp de o clipă, pe lume păru că nu mai există nimic în afara focului acesta

cosmic. Apoi peretele de flăcări se prefăcu într-o trâmbă imensă, care se alungea și se transforma într-o dâră orbitor de luminoasă. Clopotul prinse a suna pentru a doua oară. Întorcându-se, oamenii nu mai văzură decât câmpia pustie și întunecată, pe care mai ardea doar o uriașă pată de sol incandescent. O mare stea strălucea în zări: era „Lebăda” care se depărta.

Mulțimea porni încet spre electrobuze, întorcându-se când și când, ca să se uite la cer sau la câmpul de decolare, ce devenise dintr-o dată surprinzător de mort, de parcă aici ar fi renăscut legendara hammadă, El Homra, urgia caravanelor din vechime.

În partea de sud a orizontului luciră stelele atât de familiare pământenilor, și toate privirile se îndreptară spre locul unde răsărise Ahernar, luminos și albăstriu. Acolo avea să ajungă „Lebăda” după optzeci și patru de ani de călătorie cu nouă sute de milioane de kilometri pe oră. Pentru cei rămași erau optzeci și patru de ani, iar pentru „Lebăda” numai patruzeci și șapte. Poate că acolo aveau să creeze o lume nouă, negrăit de frumoasă și plină de bucurii, sub razele verzi ale stelei de zirconiu.

Dar Veter și Veda Kong îi ajunseră din urmă pe Ciara și pe Mwen Mas, care umblau alături. Africanul răspundea tocmai tinerei fete:

— Nu. Această despărțire nu mă face să sufăr. Ceea ce simt astăzi e o imensă mândrie, deși umbrită de oarecare tristețe. Sunt mândru pentru noi, cei care ne avântăm tot mai departe de planeta noastră și ne contopim tot mai perfect cu Cosmosul. Sunt atins de o fugară tristețe, pentru că Pământul nostru drag îmi pare din cale-afară de mic… De mult, foarte de mult, pieile-roșii din America Centrală au lăsat o inscripție din care răzbate deopotrivă și mândria și tristețea. Această inscripție am comunicat-o lui Erg Noor; el va împodobi cu ea biblioteca-laborator a „Lebedei”.

Africanul se întoarse, băgă de seamă că este ascultat și de prietenii lui care se apropiaseră între timp și urmă cu glas tare:

— „Tu, cel care îți vei arăta pe aici, mai târziu, fața! Dacă mintea ta gândește, vei întreba: cine suntem noi? Cine suntem noi? Întreabă zorile, întreabă codrul, întreabă valul, întreabă furtuna, întreabă dragostea! Întreabă pământul suferinței și pământul iubirii! Cine suntem noi? Pământul!”

— Și eu așijderea, cu toată ființa mea, sunt al pământului acesta! adăugă Mwen Mas.

Ren Boz gonea înspre ei, gâfâind. Îl înconjurară pe fizician, care le împărtăși pe scurt uluitoarea veste: primul contact al gândirii celor două gigantice insule stelare.

— Aș fi vrut atât de mult să revin înainte de decolare, adăugă mâhnit Ren Boz, să-i comunic această știre lui Erg Noor: el a înțeles de la început că spiralodiscul reprezintă o astronavă venită dintr-o lume foarte îndepărtată și cu totul străină. Tot atunci a observat că această navă ciudată trebuie să fi călătorit prin Cosmos un timp extraordinar de lung.

— Oare el n-o să afle niciodată că spiralodiscul său vine din depărtări atât de monstruoase ale Universului, de pe o altă galaxie, tocmai din Nebuloasa din Andromeda? întrebă Veda. Ce păcat că n-a putut și el să audă comunicarea de astăzi!

— O va afla! spuse hotărât Dar Veter. Vom cere Consiliului autorizația să cheltuim energia unui mesaj prin intermediul satelitului 36. „Lebăda” mai rămâne accesibilă chemării noastre timp de nouăsprezece ore!

[1] Parsec – unitate de măsură pentru distanțe astronomice egală cu 3,26 ani-lumină sau aproximativ 32xl012 km (n.a.).
[2] Anamezon – substanță cu legăturile mezonice intranucleare distruse, având o viteză de eflux apropiată de cea a luminii; e folosit de astronavă drept combustibil (noțiune fantastică – n.a.).
[3] Sporamină – medicament care înlătură somnul (noțiune fantastică – n.a.).
[4] Faruri-bombă – stații automate-robot pentru lansarea unor semnale puternice care străbat atmosfera planetei. Sunt lansate de pe astronave (noțiune fantastică – n.a.).
[5] An independent – an după calculul terestru, independent de viteza astronavei (n.a.).
[6] Ceas dependent – ceas care arată timpul de pe astronavă, în funcție de viteza acesteia (noțiune fantastică). Conform teoriei relativității, la viteze mari, inferioare celei a luminii, timpul unui obiect în mișcare se scurge mai lent în comparație cu timpul unui observator imobil față de astronavă (n.r.).
[7] Adică: de-a lungul liniilor de forță ale câmpului de atracție creat de un corp ceresc (n.r.).
[8] Un grad abatere în Cosmos, la viteza „Tantrei", ar însemna milioane de kilometri (n.r.).
[9] În fizica nucleară modernă se presupune că în nucleul atomic neutronii și protonii se țin legați unii cu alții prin intermediul unor particule numite mezoni (legături mezonice) (n.r.).
[10] Orice astronavă trebuie să aibă un câmp gravitațional propriu, pentru ca, de pildă, oamenii să se poată menține în poziție verticală (n.r.).
[11] Clasă spectrală – clasele spectrale ale stelelor sunt indicate prin litere în ordinea următoare: O, B, A, F, G, K, M, plecând de la stelele albastre foarte fierbinți, la suprafața cărora temperatura este de 100 000° și până la cele roșii, cu temperatura de 3 000°. Fiecare clasă are zece subdiviziuni notate cu

o cifră, de exemplu: A7. Există și clase stelare speciale: N, P, R, S, care au în spectrele lor un ridicat conținut de carbon, cian, titan, zirconiu (n.a.).
[12] Radiațiile sau undele calorice sunt radiații de căldură, de exemplu razele roșii, infraroșii etc. (n.r.).
[13] Carburant planetar – carburant folosit la motoarele navelor planetare (planeto-navelor), precum și la „aterizarea” și „decolarea” astronavelor (noțiune fantastică – n.a.).
[14] Spironavă – aeronavă care execută un zbor în spirală (noțiune fantastică – n.r.).
[15] Cor – unitate de iradiere la care e supus un organism (noțiune fantastică – n.a.).
[16] Biodoze – doze de iradiere dăunătoare unui organism viu (n.a.).
[17] Mutație – fenomen de naștere doar aparent spontană a unei specii dintr-o altă specie; aici: sub influența radiațiilor (n.r.).
[18] Motoare trigger-ionice – motoare în care jetul reactiv se realizează pe calea reacției „trigger” (în cascadă) a substanței ionizate (n.a.). Jetul ionic e un flux gazos de atomi ionizați, folosit ca propulsor la astronave. Noțiuni fantastice (n.r.).
[19] Șarpe – numele unei constelații (n.r.).
[20] Sub efectul accelerației, la viteze foarte mari, masele corpurilor cresc enorm de mult (n.r.).
[21] Curba intensităților egale sau drumul de propagare a razelor de lumină (n.r.).
[22] E vorba de procedeul de hipnotizare pe calea unor oscilații electromagnetice sau chiar ultrasonore ce acționează asupra creierului (n.r.).
[23] Galaxie – colțul cosmic din care face parte și sistemul nostru solar (n.r.).
[24] Galaxia este o spirală uriașă cu două brațe (n.r.).
[25] Un an-lumină: distanța parcursă de o rază luminoasă timp de un an, cu viteza de 300 000 de kilometri pe secundă (n.r.).

[26] Limita cuantică – limită a vitezei apropiate de aceea a luminii, la care niciun corp nu poate exista ca volum, întrucât masa devine infinită, iar timpul egal cu zero (n.a.).
[27] E vorba de saltul de la *materia* sub formă de masă inertă, adică cu masa de repaos deosebită de zero, la forma de *energie* a cărei masă de repaos e zero (n.r.).
[28] Literă grecească (n.r.).
[29] Din cauza efectului de complementaritate a două culori, în cazul de față, portocaliul cu albastrul dă verde (n.r.).
[30] Curba de câmpuri egale care acționează asupra astronavei, adică viitorul drum cosmic al „Tantrei" (n.r.).
[31] O constelație a cărei primă stea se află la 4,3 ani-lumină de Pământ (n.r.).
[32] Zonă turbulentă exterioară – zonă de contact dintre câmpurile gravitaționale a două sisteme stelare, în care au loc tulburări și vârtejuri (n.a.).
[33] Particule K – particule ale nucleului atomic care ar proveni din fragmente ale norului mezonic inelar (noțiune fantastică – n.a.).
[34] Izograve – linii care conturează câmpurile gravitaționale de aceeași intensitate (noțiune fantastică – n.r.).
[35] Vector (noțiune geometrică) – linia dreaptă dirijată care leagă două puncte. În cazul de față, termenul e luat în mod figurat, în înțelesul de „mijloc de comunicare" între doi oameni (n.r.).
[36] Mișcarea diurnă a unui corp ceresc (satelit, în cazul nostru) e mișcarea pe care o execută acest corp în 24 de ore, în jurul planetei sale (n.r.).
[37] Galaxia noastră are un diametru de 26 000 parseci, adică de aproximativ 85 000 ani-lumină; Soarele nostru e situat la o distanță de circa 6 000 parseci de periferia Galaxiei (n.r.).
[38] Fascicol de unde sau de fotoni – rază de lumină care posedă în același timp proprietățile unei unde și ale unui flux de particule (fotoni). În

tehnica viitorului, cele două proprietăți ale razei se separă și par să se concentreze (noțiune fantastică – n.a.).
[39] Mnemogramă – înregistrarea memorială (noțiune fantastică – n.r.).
[40] Pini de Chile (n.r.).
[41] Invertor electronic – aparat care mărește imaginile de mii de ori, transformându-le în imagini electronice și apoi amplificându-le (n.a.).
[42] Viteza de depărtare – viteza care permite înfrângerea forței de gravitație a unui corp ceresc și desprinderea în spațiul cosmic (n.a.).
[43] Oxigen atomic solidificat – oxigen sub formă de atomi izolați, nu în stare moleculară (O2). Oxigenul atomic dă reacții chimice mai intense și permite o comprimare mai mare decât în stare moleculară (n.a.).
[44] Radiantul optim e cea mai favorabilă rază a orbitei descrisă de o astronavă în jurul unei planete, în afara atmosferei acesteia. Depinde de dimensiunile și de masa planetei (noțiune fantastică – n.a.).
[45] Sistemul solar din care face parte Pământul se află spre marginea vestică a Galaxiei, adică a Universului nostru (n.r.).
[46] Temperatura K – temperatură dudă gradația absolută Kelvin: 0° = – 273,15°C (n.a.).
[47] Stație fizică – robot care determină condițiile fizice de pe suprafața unei planete (noțiune fantastică – n.a.).
[48] Atmosfera formată din azot și neon în amestec (n.r.).
[49] Ecran pentru obținerea de imagini stereoscopice (noțiune fantastică – n.a.).
[50] Orogeneză (geologie) – totalitatea fenomenelor care duc la formarea munților (n.r.).
[51] Albedo – raportul dintre cantitatea de lumină difuzată și cantitatea de lumină absorbită de o suprafață luminată (n.r.).

[52] O substanță este anizotropă atunci când cristalele ei au proprietăți diferite pe direcții diferite (n.r.).
[53] Silicol – material străveziu din compuși organici ai siliciului (noțiune fantastică – n.a.).
[54] Silicobor – aliaj de carbizi de bor și siliciu, material transparent și extrem de dur (noțiune fantastică – n.a.).
[55] Convecție – mișcare a aerului atmosferic într-o direcție verticală (n.r.).
[56] Tornade – cicloane foarte violente care se abat asupra coastei africane de vest (n.r.).
[57] Reostat – rezistență electrică reglabilă (n.r.).
[58] A decapa – a curăți, a prepara o suprafață metalică în vederea unei operații ulterioare (n.r.).
[59] Curgan sau gorgan – movilă în care se crede că ar fi un mormânt străvechi (n.r.).
[60] T.V.F. – stereoteleviziofon, dispozitiv pentru convorbiri și pentru transmiterea simultană de imagini stereoscopice (noțiune fantastică – n.a.).
[61] Andezit – rocă vulcanică (n.a.).
[62] Corelația spațiu-câmp – legătura ce există între spațiul cosmic și câmpurile unui anumit tip de forțe. De exemplu: gravitația și spațiul (n.r.).
[63] Sargase – regiuni ale mării – în mijlocul vârtejurilor formate de curenții marini – acoperite complet cu aglomerări de alge (n.a.).
[64] Chlorella – algă marină cu conținut foarte bogat de albumine, cultivată special pentru producția alimentară (noțiune fantastică – n.a.).
[65] Vopsele care au o mare capacitate de reflectare a luminii înăuntrul stratului (noțiune fantastică – n.a.).
[66] Pictograme – serii succesive de desene (n.a.).
[67] Calcul în matematică bipolară care se ocupă cu aflarea direcțiilor în momentele de trecere (repagulum) dintr-o stare în alta, de la un semn la altul (noțiune fantastică – n.a.).
[68] Micul nucleu central din interiorul inelului de mezoni din nucleul atomului (n.a.).

[69] Matematică bazată pe logica dialectică asociată cu analiza și soluționarea bilaterală (noțiune fantastică – n.a.).
[70] Punctele critice în cadrul trecerii de la schimbările cantitative la cele calitative (n.a.).
[71] Ramura cohleară a matematicii bipolare se ocupă cu analiza mișcării în spirală (noțiune fantastică – n.a.).
[72] Sistem nervos autonom cu acțiune de frânare, opus sistemului simpatic (n.a.).
[73] Colaps – stare de inconștiență (n.a.).
[74] Presiune parțială – presiunea unui gaz în funcție de densitatea lui (n.a.).
[75] Tromboză – coagularea sângelui, ceea ce provoacă trombe, adică cheaguri, care astupă vasele sanguine (n.a.).
[76] Supraconductibilitate – însușire pe care corpurile conducătoare de electricitate o au în anumite condiții (de exemplu: la temperaturile foarte joase ale spațiului cosmic) de a nu mai opune curentului electric decât o rezistență extrem de mică, practic nulă (n.r.).
[77] Tiratron – aparat electronic (lampă) care poate stimula și întreține procesele nervoase ale organismului uman, în special bătăile inimii (n.a.).
[78] Stimulenți organici – medicamente care au o acțiune nemijlocită asupra unor anumiți nervi; se extrag din secrețiile nervoase ale organismului (noțiune fantastică – n.a.).
[79] Termobarooxistat – aparat de înaltă precizie pentru reglarea temperaturii, a presiunii și a cantității de oxigen (noțiune fantastică – n.a.).
[80] Escare – răni pe care le face bolnavul din pricina unei imobilități prelungite (n.r.).
[81] Protuberanțe – erupții ale gazelor incandescente de pe suprafața unui astru (de exemplu: Soarele nostru) care sunt aruncate la înălțimi uriașe (n.a.).
[82] Cuantă – o cantitate infinit de mică de energie (n.a.).

[83] Bombă geologică – bombă de o putere explozibilă uriașă, care este aruncată de pe o astronavă pe planeta cercetată, pentru a se obține o erupție a substanței de la suprafață spre straturile superioare ale atmosferei (noțiune fantastică – n.a.).
[84] Entropie – noțiune folosită în fizică, mai precis în acea parte a fizicii care se ocupă de procesele legate de căldură și temperatură. Entropia este o mărime imaginată pentru a ne arăta evoluția cea mai probabilă pe care tinde să o aibă starea fizică a unei regiuni închise din Univers. Prin aceasta se caută mersul probabil ce-l va avea temperatura și deci și căldura (energia) acelei regiuni închise (acelui sistem izolat). Este știut că energia trece dintr-o formă în alta, și acest fapt caracterizează existența oricărui proces de viață sau mișcare din natură. Entropia arată că, într-o regiune izolată a Universului, toate formele de energie se degradează treptat, se repartizează uniform peste toată regiunea; din acel moment, schimburile de căldură (energie) încetând, se ajunge la o temperatură unică și constantă. Viața și mișcarea au dispărut, producându-se așa-numita „moartea termică”. Toate acestea sunt valabile numai pentru regiuni limitate și izolate din natură. Idealiștii au căutat să speculeze această lege, valabilă la scară redusă, extinzând-o la întregul Univers. Aceasta este o extrapolare absurdă, pe care materialismul dialectic a combătut-o de mult.

Rezumând cele de mai sus, putem spune că viețuitoarele se împotrivesc entropiei, luptând cu înverșunare împotriva degradării energiei, adică, mai precis, luptând pentru câștigarea de noi forme ale energiei, care le asigură existența (de la forma rudimentară a hranei și până la uriașele atomocentrale) (n.r.).
[85] Autorul se referă la posibilitatea construirii unei celule vii pornind nu de la carbon (gr. atom.

6), ci de la elemente cu greutatea atomică mai mare (n.r.).

[86] Termodinamica se ocupă de legile care guvernează procesele de transformare a energiei sau, mai simplu, de procesele din natură în care apare mișcarea energiei și a căldurii.

Prima lege a termodinamicii este legea conservării energiei: „Nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă". Aceasta exclude posibilitatea construirii unui „perpetuum mobile" (mașină veșnică) de speța I, care odată pornit, să nu se mai oprească și să producă lucru mecanic fără a mai consuma energie.

Legea a II-a a termodinamicii ne arată că este imposibil să trecem energia calorică de la un corp mai rece la unul mai cald, fără să cheltuim energie sau lucru mecanic. Prin această lege, natura interzice posibilitatea fabricării unui perpetuum mobile de speța a II-a, care odată pornit, să funcționeze pe seama energiei calorice a aerului sau a Pământului etc. Desigur, organismele vii pot lupta împotriva celei de a doua legi a termodinamicii, pentru a-și câștiga energia calorică și de la corpuri mai reci, deoarece cheltuiesc în acest proces o anumită energie. Legea a doua a termodinamicii și entropia exprimă, în esență, același lucru (n.r.).

[87] Adică: 250 000 km/sec. (n.r.).

[88] Thetis – divinitate marină în mitologia greacă. Aici simbolizează Marea Mediterană (n.r.).

[89] Eros – zeul iubirii în mitologia greacă (n.r.).

[90] Câmp minus – câmp cu sarcină negativă, în spațiul interastral (n.a.).

[91] A.P.M. – Academia de Psihofiziologie a Muncii (n.a.).

[92] Reproducere cromatoreflexă – tablou imprimat în culori cu o reflectare interioară a luminii, care dă imaginii plane o stereoscopicitate sporită, datorită unei gradații naturale a culorii și a luminii (noțiune fantastică – n.a.).

[93] Aplit – rocă eruptivă albă (n.r.).
[94] Leucodendron – arbore sud-african, cu cetină strălucitoare argintie (n.a.).
[95] Cibernetica eredității – dirijarea mecanismelor eredității (noțiune fantastică – n.a.).
[96] Ritmurile ereditare – acordarea și succesiunea creșterii lanțurilor moleculare ale unei substanțe organice, iar apoi ale moleculelor unui organism (noțiune fantastică – n.a.).
[97] Vidringtonia – arbore rășinos din Africa de Sud (n.a.).
[98] Literă din alfabetul grecesc (n.r.).
[99] Sticlă în a cărei compoziție intră substanțe organice. De exemplu plexiglasul (n.r.).
[100] NGC 5194 reprezintă indicativul după care se caută respectiva galaxie în catalogul NGC (Catalogul nebuloaselor galactice) (n.r.).
[101] Deplasarea spre roșu (efectul Doppler-Belopolski), efect observat în fizică și apoi în astrofizică. Acest efect constă în următoarele: când o sursă de lumină, de o anumită lungime de undă, se îndepărtează de noi cu o anumită viteză, la analiza spectrală a acestei lumini înregistrăm că se petrece un fenomen deosebit – pe măsură ce crește viteza sursei, se mărește și lungimea de undă a luminii. Deoarece lumina roșie este aceea care are lungimea de undă cea mai mare (în spectrul vizibil), efectul de mai sus se numește „deplasarea spre roșu” (n.r.).
[102] O undă luminoasă pierzând energie se deplasează spre regiunea roșie a spectrului vizibil, deoarece undele de lumină roșie sunt cele mai puțin energice (n.r.).
[103] Citoarhitectonica – studiul detaliat al structurii creierului după distribuirea și specializarea celulelor nervoase (n.r.).
[104] Diorit – rocă eruptivă folosită ca piatră de construcție (n.r.).
[105] Beriliu și reniu – metale rare (n.a.).

[106] Tantal – metal rar, foarte rezistent la coroziune (n.r.).
[107] Ambarcație marină care alunecă la suprafața apei, cu ajutorul unui propulsor cu reacție (n.r.).
[108] Resacă – val produs prin întoarcerea violentă a apei care se lovește de un obstacol (n.r.).
[109] Rasă de animale obținută prin încrucișarea bivolilor cu gáurii (soi de tauri uriași din India, Birmania și Malaca) (n.r.).
[110] Galaxia noastră se rotește în jurul axei sale în aproximativ 144 000 000 de ani tereștri; acest interval de timp a fost ales ca zi galactică. În consecință, un minut galactic reprezintă a 1 440-a parte dintr-o zi galactică, adică aproximativ 100 000 de ani tereștri (n.r.).
[111] Sistem stelar extragalactic, cel mai apropiat de noi. Se află situat la nordul Galaxiei noastre, la 72 000 ani-lumină (n.r.).
[112] Calea lactee este numele mai cunoscut al Galaxiei noastre, căreia observatorii din antichitate îi spuneau *Galuxias Kyklos*, adică „Cercul de lapte” (n.r.).
[113] În afară de Norul lui Magellan, galaxia externă cea mai apropiată de Calea lactee se află la peste 600 000 ani-lumină (n.r.).
[114] Polarizare – dirijare într-o direcție a unor vectori haotic distribuiți în spațiu (n.r.).
[115] Teoria cuantelor – ramură a fizicii moderne, ale cărei baze au fost puse de Max Plank (1900) și care a fost dezvoltată de o pleiadă de fizicieni, ca Einstein, Bohr, De Broglie, Heisenberg și Igor Tamm. Conform acestei teorii, energia este absorbită sau emisă de către un corp numai în cantități discrete, bine definite, adică în mod discontinuu, prin „pachete” cuantice de energie. De exemplu, lumina se deplasează în spațiu sub forma unor nenumărate „bule” infime de energie, numite cuante de lumină sau fotoni (n.r.).
[116] Principiul nedeterminării a fost formulat pentru prima oară de W. Heisenberg. Conform cu

acest principiu, în mecanica cuantică (disciplină care descrie lumea intraatomică), se arată că nu putem stabili concomitent și exact viteza și poziția unei particule atomice. Din această constatare, care – de fapt – corespunde doar fazei actuale de dezvoltare a atomisticii, filosofii idealiști au tras concluzia eronată că în lumea atomului domnește numai întâmplarea necontrolabilă, iar legea cauzalității nu acționează. Adevărul este că într-o fază superioară a fizicii, când vor fi stabilite noi proprietăți ale lumii atomice, principiul nedeterminării va fi depășit (n.r.).

[117] Era primară sau paleozoică (n.r.).

[118] Era terțiară (n.r.).

[119] Piticele albe (cunoscute deocamdată în număr mic) sunt cele mai mici stele; au dimensiuni foarte reduse, dar o densitate uriașă din cauza colosalei lor temperaturi și presiuni interne, care, ionizând aproape total atomii existenți acolo, îi aduce sub formă de nuclee apropiate unele de altele (n.r.).

[120] Sienit – rocă eruptivă, alcătuită din feldspați alcalini și din alte minerale (n.r.).

[121] Mecanica megaondulatorie studiază ritmurile gigantice ale răspândirii energiei pe scară galactică și metagalactică (n.r.).

[122] Lumină zodiacală – lumina solară reflectată de uriașele îngrămădiri de corpusculi meteoritici aflați în spațiul dintre Soare și Pământ (n.r.).

[123] Psihologia fluctuativă – studiul modificărilor cu caracter de masă, intervenite în psihologia umană de-a lungul veacurilor (noțiune fantastică – n.a.).

[124] Diafragme care redau tonurile înalte ale vocii omenești și cu ajutorul cărora se înlătură orice diferență dintre vocea reală și sonoritatea aparatului de transmisie (noțiune fantastică – n.a.).

[125] Aparate tensoriale – dispozitive de încercat rezistența unui obiect la tensiune sau la tracțiune (n.r.).

COROANA NEAGRĂ

Roman de aventuri

În românește de **Iţig Peltz și M. Roth**

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

București - 1966

Prolog

În zilele noastre, cunoașterea ia o amploare din ce în ce mai mare. Se conturează acea legătură extrem de fină, acea interdependență dintre fenomene din univers și din viață, fenomene aparent cu totul deosebite. Împletirea generală a unor întâmplări îndepărtate în timp și spațiu devine o necesitate, adică lege a naturii și constituie, poate, revelația cea mai de seamă a omului contemporan.

Tot astfel și în existența omului, anumite coincidențe, neluate în seamă, anumite înlănțuiri de împrejurări care s-au conturat cu mult înainte, anumite fire subțiri care leagă întâmplări neprevăzute, se transformă într-un lanț logic, bine sudat, care antrenează după sine viețile omenești intrate pe orbilă lui. Iar noi, necunoscând în profunzime legătura cauzală dintre fenomene și neînțelegând adevăratele cauze care le generează, ne-am deprins a le da numele de soartă.

Dacă urmărim în sens invers întregul lanț al întâmplărilor, cercetându-l verigă cu verigă, putem ajunge la un anume moment de pornire care i-a servit drept pârghie sau drept buton de declanșare. De aici înregistrăm un șir lung de evenimente care alătură inevitabil oameni cu totul străini unii de alții, trăind în locuri cu totul diferite ale planetei noastre, obligându-i să acționeze împreună ca

dușmani sau ca prieteni, în dragoste sau ură, urmărind, însă, laolaltă unul și același țel.

La 5 martie 1916, s-a deschis la Petrograd[1] expoziția vestitului artist și giuvaergiu, Alexei Kozmici Denisov-Uralski, colecționar al comorilor de nestemate din Urali.

Încă de jos, de la garderobă, unde forfotea un personal de serviciu cât se poate de stilat, se simțea o adiere ușoară de parfum franțuzesc și defilau, plutind ca niște lebede, cucoane gătite în mătăsuri grele și foșnitoare. Expoziția se bucura de succes.

Ziarele *Reci* și *Petrogradskie Vedomosti* aprobau această manifestare de „artă patriotică”, drept care, și „lumea bună” din capitală socotea că vizitarea expoziției constituie o acțiune patriotică.

Lumina acestei zile mohorâte făcea ea sălile joase să pară cam golașe și neprietenoase. În centrul fiecărei încăperi fuseseră așezate câte două sau trei vitrine în care erau expuse grupuri de sculpturi miniaturale, tăiate din cele mai frumoase nestemate ale Uralului. Aceste pietre își radiau propria lor lumină, independent de capriciile vremii de afară și de obscuritatea dinlăuntrul clădirilor durate de mâna omului.

În fața uneia din vitrine, un tânăr inginer, înalt și slab, într-un surtuc de gală, părea atât de adânc cufundat în gânduri, încât nu se întoarse decât atunci când simți că cineva îl atinge pe umăr, și întâlni zâmbetul prietenos al unui bărbat masiv cu barbișon, elegant îmbrăcat.

— Ivernev! Te chem o dată, Maximilian Feodorovici, te chem a doua oară - nici un răspuns. Se vede că pietrele astea te-au răpit cu totul! Mă întreb unde naiba le-o fi găsind Alexei Kozmici, că tare frumoase mai sunt!

— Au fost adunate de sute de oameni în zeci de ani, răspunse inginerul. Sunt, într-adevăr, frumoase, dar tot uitându-mă la ele, m-am gândit că…

— Aha! că nu făcea să iroseşti asemenea pietre şi asemenea măiestrie pentru confecţionarea unor caricaturi.

Tânărul tresări.

— Câtă dreptate ai, Eduard Eduardovici! Hai să mergem să le mai privim o dată.

Făcură din nou ocolul expoziţiei, zăbovind câte puţin în faţa grupelor-miniaturi, cum le numea însuşi artistul. Un urs alb, lucrat din piatra-lunii, de o rară frumuseţe, şedea pe o banchiză de selenit, părând că apără un stindard tricolor de lapislazuli, jasp-sangvin şi marmoră, iar la marginea gheţii plescăiau parcă valuri de ametist. Doi porci cu capete de oameni, ciopliţi din rodonit roz pe un mic suport de onix de un verde catifelat, îi înfăţişau pe Franz Joseph, împăratul Austro-Ungariei, şi pe Abdul-Hamid, sultanul Turciei, trăgând după ei o căruţă în care se afla un corb de turmalină neagră cu cască nemţească şi lance ascuţită. Corbul purta faimoasele mustăţi în furculiţă ale lui Wilhelm al II-lea. Ceva mai departe, un leu britanic galben-auriu, făcut din mineralul numit ochi-de-tigru; apoi o siluetă zveltă de fată - Franţa - cioplită din amazonit şi jasp, în nuanţe surprinzător de frumoase. Mai departe, vulturul rusesc bicefal, lucrat din cristal-de-stâncă, împodobit cu aur şi cu două smaralde mari, ţinând locul ochilor. Apoi iarăşi Kozma Kriucikov cu faimoasa lui lance pe care se aflau înşiraţi nemţi făcuţi din serpentin, pe un suport de malahit de un verde excepţional de dens, şi un sultan gras de morion polizat, fugind de unicornul englez pe malul Mării Negre - înfăţişată sub forma unor plăci late de hematit ale cărui reflexe sângerii, străbătând suprafaţa neagră şlefuită a morionului, aminteau de sângele vărsat în Dardanele.

Măiestria artistului şlefuitor era uimitoare, dar rămâneai nu mai puţin entuziasmat de calitatea excepţională a pietrelor din care erau executate figurinele. În acelaşi timp însă îţi părea rău că o

asemenea măiestrie și un asemenea material fuseseră irosite pentru confecționarea unor caricaturi ieftine, vrednice de un mic cotidian pe care nici nu catadicsești să-l citești ca lumea.

— Cred că e destul, suspină inginerul Ivernev.

— De acord, consimți însoțitorul lui, celebrul geolog Anert, și arătă spre un perete pe care atârnau tablouri înfățișând exploatările miniere din Urali. Erau niște basoreliefuri de ipsos, încrustate cu roci naturale reprezentând mine și peșteri în secțiune, din care nu lipseau nici figurinele încovoiate ale căutătorilor de nestemate.

În vitrine plate în formă de măsuțe dispuse de-a lungul pereților și ferestrelor străluceau, neatinse, minunate ofrande ale naturii: macle de cristal, druze de ametist, cristale aciculare de turmalină, sintere de malahit și fragmente pestrițe de piatră-evreiască.

— Ia uitați-vă, Maximilian Feodorovici - Anert făcu un semn cu capul spre un băiețel blond în vârstă de vreo opt ani, cu căpșor bălai și cu ochi imenși, albaștri; stătea ca vrăjit, cu privirea pierdută spre o vitrină cu „munți”. Iată unde se află autentica frumusețe, cea pe care o înțelege până și un țânc.

Acești „munți” miniaturali, cărora li se datora din străvechi timpuri faima meșterilor din Ekaterinburg, îi reușeau de minune lui Denisov-Uralski care nu mai pridideа cu executarea lor, ca și cu adunarea colecțiilor de pietre din Urali, pe care le așeza în lăzi mai mari sau mai mici, cu despărțituri pătrate.

„Muntele” - această originală manieră de expunere a pietrelor, azi pe nedrept uitată - avusese la începutul secolului o mare trecere. Diferite bucăți din frumoasele roci eruptive sunt îmbinate și lipite în așa fel, încât să alcătuiască o stâncă ascuțită cu câte una sau mai multe grote mici și adânci la bază. Cristale aciculare de beril și turmalină, sau mici trunchiuri de ghips-selenit

fixate ici, colo, înfățișează stalactitele de sub bolțile peșterilor. În fund scânteiază feeric puzderia măruntelor cristale de ametist, topaz, de corindon albastru-închis sau de cristal-de-stâncă. Terasele „muntelui” sunt împodobite cu bucățele de agată, malahit, azurit sau minereu de fier roșu și amazonit, alese cu mare iscusință. Ici, colo, se văd încrustate oglinjoare negre de biotit, iar în pereții „peșterilor” strălucesc, iradiind lumină, pietre străvezii, foițe de mică albă, muscovit sau cinvaldit[2].

Băiețelul încremenise ca vrăjit tocmai în fața unui astfel de „munte”, de altfel, cel mai bogat în minerale.

— Cum te cheamă? îi mângâie Ivernev căpșorul rotund.

Băiețelul își ridică în silă privirea spre el.

— Vanea, dar de ce mă-ntrebați?

— Îți place „muntele” ăsta?

— Oho!

— Și ce ți-a mai plăcut?

— Uite, asta. Și băiatul arătă cu degetul spre o geodă extrasă de cine știe ce meșter, din cine știe ce groapă de prin Munții Ilmen - o bucată de cuarț granular galben cu minusculi fluturași de mică peste care erau aruncate, cu o ciudată fantezie, mici cristale, strălucitoare columnare de turmalină neagră. Și asta! Băiatul se repezi spre o altă vitrină.

Deodată, se auzi în preajma lor un foșnet de mătăsuri. Inginerul văzu o doamnă tânără, cu o coafură înaltă și înfoiată. Avea părul blond-cenușiu cu reflexe aurii, și ochii - două lacuri albastre - la fel cu ai băiețelului.

— Vanea, Vanea, e timpul să mergem, e grozav de târziu!

Și îi puse sub nas brățara ei de aur cu un ceas minuscul.

— Iertați-mă, domnilor, dar trebuie să-l iau acasă. E un copil tare ciudat - nu-l poți rupe de

lângă pietre. A doua oară vin aici numai pentru el.

De ce spuneți că-i ciudat, *madame?* zâmbi Ivernev. Uneori un interes deosebit ascunde aptitudini deosebite. Noi printr-însul ne-am verificat impresiile.

— Și n-am greșit, întări Anert, înclinându-și capul cu început de chelie; omul era vădit entuziasmat de frumusețea doamnei.

Mama și fiul se depărtară, iar cei doi prieteni își urmară agale plimbarea prin expoziție,

— Ce ar fi să mergem să fumăm, propuse Ivernev, dar Anert îl opri cu un gest.

— Ia stai puțin, Maximilian Feodorovici, era cât p-aci să uit! Când te-ai întors din Turkestan, dacă-ți amintești, mi-ai povestit că ai găsit niște pietre pe care știința poate că nu le cunoaște încă. Aveai de gând să i le dai lui Denisov-Uralski să le șlefuiască. A ieșit ceva din asta?

— Vrei să știi ce a ieșit din ele? Ai să vezi numai-decât, chiar aici în expoziție.

— Dar cum de mi-au scăpat?

— Asta înseamnă că n-a ieșit nimic deosebit.

Se apropiară de o mică vitrină, înaltă, cilindrică, în care străluceau, așezate pe o catifea neagră, niște bijuterii executate potrivit schițelor aceluiași neobosit artist, șlefuitor de pietre.

— Iată-le!

Inginerul arătă spre un pandantiv cu patru pietre nu prea mari, prins de un colan de topaze de un galben atât de viu, încât era vizibil chiar de la intrare.

La prima vedere pietrele acestea nu erau atrăgătoare. Șlefuite în fațete „oglindă” și montate în platină, după cum era la modă, pietrele păreau cenușii, confundându-se cu metalul mat al monturii și al lanțului. Numai un ochi de cunoscător putea aprecia originalitatea acestor nestemate străvezii, străbătute în același timp de o puzderie de puncte abia vizibile, cu sclipiri metalice. Norișorul acestor puncte, răspândite la

baza străvezie, imprima pietrei acea stranie culoare cenușie dându-i un aspect de metal cu transparență de cristal și armonizându-se de minune cu cenușiul mat al platinei.

— Să știi că n-ai dreptate, protestă Anert după o lungă tăcere. Doar sunt și eu inginer de mine și amator de pietre. Cât despre Alexei Kozmici nu pot decât să-l felicit, iar dumneata trebuie să-i rămâi foarte îndatorat. Află că a intuit perfect această nestemată. Mda… Și ce ai de gând să faci cu ele?

— Zău, că nu știu. Le-aș păstra, dar mi-e teamă că asta are să mă coste prea scump. Am făcut prostia de a nu mă fi înțeles cu el în prealabil și, știi doar, că Alexei Kozmici e un negustor cam strâns la pungă. Mă tem că pentru lucru are să mă jupoaie, nu alta.

Anert se încruntă, nemulțumit.

— Știi și dumneata de ce e strâns la pungă - are nevoie de bani mulți, dar nu pentru el, ci ca să ducă lupta de apărare a meșteșugului prelucrării pietrelor din Urali. Și în acțiunea asta, o dată câștigi, altă dată dai faliment. Află că nu-i păcat să-i dai cât cere, că doar ai leafă bună! Am auzit de la Alexandr Pavlovici că Societatea de mineralogie are de gând să-ți acorde pentru raportul cu privire la cercetările din Turkestan medalia *Inginer Antonov.* Cu siguranță că va urma și un premiu în bani.

— Tot ce spui e adevărat, răspunse Ivernev, numai că… Șovăi o clipă, apoi izbucni: Mă însor, Eduard Eduardovici.

— Aha, asta era! Te felicit! Îmi voi îngădui, cu dreptul celui mai vârstnic, să te întreb dacă nu cumva te pripești. Nu mă refer la etatea dumitale, dar… e război!

— Să știi că mă însor tocmai din pricina războiului - războiul ăsta oribil, prea lung și inutil. Vera mea vrea să meargă pe front ca soră de caritate. Așa e ea. Și în acest caz, ce-o să se

întâmple: eu să plec în Siberia, iar ea pe front? Numai prin căsătorie voi reuși s-o împiedic! surâse inginerul, dar acest surâs păru cam forțat.

Anert întrebă pe un ton grav:

— Dacă e așa, să te ajute dumnezeu! Dar v-ați găsit casă?

— În Vasilievski, un apartament bun.

— Să mă chemi la nuntă, Maximilian Feodorovici. Sunt măgulit de cele ce mi-ai împărtășit; le iau drept un semn de prietenie. Totuși, nu sunt lămurit în privința pietrelor. Dacă n-ai de gând să-ți răscumperi pandantivul, ai să i-l lași lui Denisov-Uralski? În cazul acesta mai bine l-aș cumpăra eu! Dar pentru că veni vorba, cum ai denumit piatra asta nouă?

— Deocamdată în nici un fel! Aveam de gând să mă apuc de descrierea ei, dar știi și dumneata ce vremuri trăim. Și nu numai atât; pe noi, geologii, ne îngrijorează nivelul forțelor de producție, iar pe deasupra ceva se precipită și în Orientul îndepărtat - asta o știi mai bine decât mine. Când s-o termina cu războiul, poate o da dumnezeu să ne mai vedem și de știință.

— Vorba ceea: N-ai ordonat să se tragă o salvă din o sută unu de motive, dintre care principalul era că n-ai avut tun! surâse malițios Anert. Mă tem că nu tunul constituie motivul dumitale principal. *Cherchez la femme*[3]… Uite ce-i: în baza vechii noastre prietenii am să-ți cer un serviciu.

— Am înțeles. Alexei Kozmici va cere consilierului de stat Anert o asemenea sumă, încât acesta o să uite de folosul care trebuie acordat meșteșugului șlefuirii pietrelor. Așadar, am să răscumpăr eu pietrele pentru dumneavoastră. Locuiți tot acolo?

— Da, tot acolo, pe Troițkaia 23. Dar, uite-l chiar pe Denisov; vorbești de lup!…

În sală intrase tocmai atunci Denisov-Uralski, cunoscut de toți amatorii de nestemate. Originar dintr-o familie de munteni, fiu al unui miner care

lucra la minele din Berezovsk, născut la Ekaterinburg, acest autodidact rus era „ultimul meșter șlefuitor de pietre din Rusia”, cum îl numeau ziarele. Rămas de tânăr fără tată, a izbutit totuși să-și întrețină familia și să-și câștige celebritatea cu mozaicurile lui - peisaje alcătuite din pietricele. Denisov-Uralski, cunoscut ca artist în arta șlefuirii pietrelor prețioase încă de pe la sfârșitul secolului trecut, își făcuse studiile, pe nimica toată, la Școala societății pentru încurajarea artelor.

Ivernev se uita spre cunoscuta siluetă care se apropia - un bărbat cu o coamă de păr rebel și cu o barbă mițoasă care încadra obrazul prelung al artistului cu frunte înaltă de *starover*.

„Am impresia că simțul măsurii și bunul-gust l-au cam părăsit pe faimosul nostru șlefuitor, gândi geologul. De ce oare? Probabil că o dată cu faima, cu averea și cu somptuoasa lui vilă din Finlanda, s-a rupt acea neprețuită legătură cu comorile artei populare - cea care realizează autenticul infailibil…”

Denisov-Uralski îi strigă de departe: „Bună ziua, Ivernev!” și întorcându-se spre bărbatul înalt care îl însoțea continuă cu el convorbirea.

— Cine e domnul acela, Eduard Eduardovici - dumneavoastră cunoașteți toată societatea din Petersburg, ptiu! din Petrograd.

— E o persoană destul de importantă: e prințul Witgenstein.

— Oho, arhimilionarul?

— Nu, nu-i acela! E doar vărul lui, dar e bogat și el!.

— În cazul ăsta să mai așteptăm. Să mergem puțin jos să fumăm, iar seara am să-i telefonez lui Alexei Kozmici acasă.

— Nu, eu trebuie să plec, am treabă la Societatea orientaliștilor ruși, care e pe aici pe aproape, în Morskaia, își luă rămas bun Anert.

Denisov-Uralski îl conduse pe prinț chiar la vitrina în care scânteiau pe catifeaua lor neagră ciudatele pietre cenușii.

— Este vorba, luminăția-voastră, de o raritate nemaivăzută, spuse el cu o pronunție afectat populară. Nici în toată Rusia și nici în toată lumea, cred eu, nu se mai află pietre ca acestea. Au fost găsite de inginerul acela pe care l-am salutat adineauri. Nici el nu știe ce fel de pietre sunt și mi le-a dat mie să fac o probă cu ele. E o mostră necunoscută în mineralogie.

Aplecat spre vitrină, prințul cercetă îndelung pandantivul de platină și - îndreptându-și, în sfârșit, spinarea ostenită - își trecu mâna peste mustățile cănite.

Artistul se uita scrutător la prinț, căutând să-și dea seama în ce măsură îi ațâțase curiozitatea, apoi, așa într-o doară, aruncă:

— Ieri a trecut pe aici Letunovski Nikolai Nikolaevici, știți, milionarul care are vila aceea în Pokrovska. Spunea că va veni astăzi cu soția ca să-i arate aceste pietre.

— Aș da pentru ele…

Prințul Witgenstein rămase o clipă gânditor, apoi oferi o sumă.

Expresia de răceală pe care o luase chipul lui Denisov îl făcu să înțeleagă că sumă era cu mult inferioară celeia pe care conta artistul. Făcuse o gafă. Pietrele îi plăceau nespus de mult. Dacă ar fi oferit un preț cât de cât apropiat de cel meritat, artistul i le-ar fi cedat desigur, dar acum el era cel pus în situația să capituleze și, ca de obicei, capitularea urma să fie scump plătită de cel învins.

Pentru a mai câștiga timp, prințul își exprimă dorința de a privi pietrele mai de aproape. Denisov-Uralski trimise după chei, deschise vitrina, și pietrele expuse luminii, lângă fereastră, prinseră a scânteia și mai avan cu ciudatul lor joc de sclipiri metalice.

Un surâs șiret flutură sub mustața artistului. Prințul se încruntă și, cu ochii pe fereastră, rosti:

— Bine, le iau! Chiar acum! Să mi se aducă și sipetul!

PARTEA ÎNTÂI Rădăcinile mâniei

CAPITOLUL 1 Anna

Alunecând pe zăpada topită, Ghirin călca ostășește, pe toată talpa, împroșcând în juru-i stropi gălbui. Au trecut două luni de când a sosit la Moscova, dar abia acum este în măsură să îndeplinească rugămintea prietenului său. Două luni de nedumerire, de nesfârșite întrebări și demersuri pe la „instanțe". „Cine v-a convocat? Și de ce?" - așa era întâmpinat și interogat, pe un ton de vădită suspiciune, pus în ipostaza unui șmecher, care se străduiește din răsputeri să răzbească din „provincie" în capitală. I-a trebuit mult până să priceapă că demobilizarea și mutarea lui în capitală constituia o mișcare abilă într-un joc al cărui tâlc n-avu cum să-l înțeleagă din capul locului; nu izbuti să afle decât faptul că prin candidatura lui bara, aidoma unui pion la șah, drumul cuiva a cărui avansare în ierarhia științifică

era în dezavantajul unei persoane necunoscute, dar suficient de influente pentru a îndeplini formalitățile necesare în vederea transferării lui Ghirin la Moscova.

Nu se îndoia nici o clipă că într-o zi va descoperi totul; deocamdată, însă, acel penibil și dedublat sentiment - de a fi luat drept mincinos și impostor - îl urmărea pas cu pas, ba mai mult, îl împiedica să-și apere drepturile așa cum se cuvine. „Dar să lăsăm deocamdată toate astea…" Ghirin scoase din buzunar o scrisoare cu grafia aproape ștearsă - ultima rugăminte a prietenului său, sculptorul, mort pe front cu paisprezece ani în urmă. Amar de vreme a trecut de atunci, dar rugămintea rămăsese neîmplinită; fiind chirurg militar și șef al unui spital, Ghirin nu izbutise până azi să-și facă timp.

Sigur, asta e strada din spatele stadionului „Dinamo"! Ghirin mai privi o dată planul schițat de mâna precisă a unui maestru.

Casa artiștilor plastici, mare și cenușie, de pe Maslovka, i se păru mohorâtă. Prin geamurile mari și prăfuite ale atelierului de la parter zări foindu-se niște oameni. Străbătu un gang larg, apoi coti la dreapta scării pe un coridor unde erau îngrămădite statui, busturi, capete turnate din ipsos, precum și bucăți de ipsos informe, din care ieșeau sârmele ruginite ale carcaselor. Asta îi aminti în chip neplăcut de bucățile de ghips care zăceau aruncate într-un colț al curții marelui spital în care lucrase. Ghirin înainta pe coridorul întunecos pe bâjbâite, servindu-se de lanterna sa de buzunar. Prima, a doua, a treia ușă… aici e! De ușă însă era atârnat un lacăt trecut prin două belciuge. Fu nevoit, deci, să bată la ușa camerei de vizavi de unde răzbăteau niște glasuri.

Un omuleț într-un halat mânjit de sus până jos cu ipsos îi adresă un surâs întrebător.

— Nu mi-ați putea spune cum ajung la atelierul lui Pronin? întrebă Ghirin.

Zâmbetul pieri de pe fața omulețului, iar vecinul său - un bărbat neras, cu ochelari, îmbrăcat cu un palton negru, ponosit se încruntă.

— Păi știți că Pronin… mormăi el cu o nuanță de tristețe.

— Știu tot, îl întrerupse Ghirin, dar trebuie să-i găsesc neapărat atelierul.

— Atelierul e ocupat de un alt sculptor… e ocupat de mine, răspunse omul cu palton.

— Și asta de mult?

— Din cincizeci. Sunt unsprezece ani de atunci!

— Și cu sculpturile, cu machetele sale ce-ați făcut?

— Ce puteam face, le-am scos pe coridor. Noi am crezut că va veni după ele vreo rudă, dar rude n-are… sau, dacă are, n-au catadicsit să se intereseze.

— Dar cum e cu putință ca dumneavoastră, sculptor, să vorbiți cu atâta calm despre o asemenea situație? Asta-i curată barbarie!

— Lăsați! Viața e plină de asemenea întâmplări. Unde să te aciuezi? Chiar eu, când m-am întors, mi-am găsit lucrările… uite colo!

Cel care vorbise arătă spre curtea în care zăceau, claie peste grămadă, bucăți de sculpturi, închipuind un monument închinat înverșunatelor stăruințe creatoare și speranțelor neîmplinite.

— De altfel, urmă sculptorul, Pronin nu avea aproape nici o lucrare terminată, doar vreo zece eboșe de dimensiuni mai mici. Înainte de a izbucni războiul n-a lucrat decât la o singură statuie…

— Da, da, înțeleg… și unde se află lucrarea? deveni atent Ghirin.

— Chiar aici!

— Cum aici?

— Păi unde să fie? Uitați colo, în fundul coridorului. S-a păstrat, n-a fost folosită ca lemn de loc în timpul războiului…

— Ca lemn de foc?

Cu toată stăpânirea lui de sine, Ghirin nu-și putu ascunde indignarea.

— Da… zace uitată acolo. Cine să aibă nevoie de ea? Și, în afară de asta, dintre noi toți, Pronin era singurul care se încăpățâna să sculpteze nuduri. Înainte de război îi mergea rău de tot. De altfel nici acum nudul nu e… hm… la modă în artă. Naturalism… Tendință burgheză…

— Vă mulțumesc, am înțeles tot. Cu voia dumneavoastră am să mă duc să văd statuia. Cu bine!

Ghirin porni pe coridor, fără a observa privirile nedumerite pe care le schimbaseră, ei între ei, cei doi sculptori. Își ridică lanterna și văzu chiar lângă perete, dincolo de ultima ușă, o statuie de lemn, mare cât un stat și jumătate de om.

În mijlocul unui haos nemaivăzut de sculpturi schilodite, se înălța senină și triumfătoare, reliefându-se puternic prin țesătura vie a lemnului de albul-mort al ipsosului din preajmă-i. Lemnul se crăpase pe alocuri brăzdându-i cu fisuri adânci și negre brațul și obrazul drept. Torsul, în partea stângă, ca și șoldul erau spintecate în lung și, pe lângă toate acestea, întreaga lucrare era hașurată de mărunte liniuțe verticale. Ghirin își îndreptă lanterna spre fața statuii. Ea e, Anna! Din adâncurile timpului dus, peste abisul de netrecut ce-o despărțea pe moartă de cel viu, se ridică într-însul, renăscut, simțământul unei pierderi ireparabile…Un strat gros și întunecat de colb acoperea capul și umerii statuii, ca o străveche mărturie a durerii - iar goliciunea ei, aici, în acest capăt de coridor rece și murdar, părea atât de lipsită de apărare, încât inima doctorului se strânse întocmai ca în anii demult apuși, când neputința Annei celei vii și tinere de a se apăra fusese obiectul nemărginitei lui compasiuni.

Bateria lanternei era aproape descărcată, și lumina abia mai pâlpâia, dar Ghirin se deprinsese acum cu întunecimea coridorului, așa că băgă

lanterna în buzunar. Obscuritatea, în care stăruia mirosul de mucegai, ascunse urâțenia celor înconjurătoare, crăpăturile și praful de pe statuie; aceasta începu să prindă viață, abia conturată și misterioasă. În jocul șovăielnic al umbrelor, obrazul sculpturii devenise obrazul acelei Anna pe care o întâlnise pentru prima oară cu mulți ani în urmă…O clipă doar și se văzu în camera boltită, cu arcadele înalte ale ferestrelor - cabinetul profesorului său - doctorul Mednikov - aflat într-unul din numeroasele corpuri de casă ale Academiei medico-militare din Leningrad.

În vârstă de nouăsprezece ani, student al anului întâi, urma să plece în deplasare, spre a face primele sale cercetări științifice. Profesorul, cunoscându-i posibilitățile, îi încredințase sarcina de a recolta toate probele de apă potabilă, a cărei folosire constituia, pare-se, cauza apariției bolii Kașin-Bek în trei din satele regiunii Volgăi. Această afecțiune inexplicabilă se manifesta prin îmbolnăvirea articulațiilor picioarelor, cu precădere a genunchilor. Cartilagiul din articulații dispărea, iar capetele oaselor, lipsite de stratul de cartilaj, frecându-se unul de celălalt în timpul mersului, se polizau. E ușor de înțeles că în asemenea condiții mersul omului devenea extrem de chinuitor, atât din pricina durerilor, cât și a dificultăților de mișcare a genunchilor. Această boală era întâlnită numai în trei dintre satele unui raion. Interesant era faptul că în comunele învecinate cu acestea nu apăruseră nicicând simptomele bolii amintite. Sate lovite de boala Kașin-Bek mai erau cunoscute și în ținuturile de dincolo de Baikal, pe râul Ur, dar acolo se înregistra în plus și gușa - boală provocată probabil de lipsa iodului din apa cristalină, prea pură, a râurilor de munte din acest raion. Profesorul Mednikov presupunea că și boala Kașin-Bek ar fi condiționată de lipsa unor substanțe chimice din apă și solul localităților cu pricina. Misiunea lui

Ghirin era de a aduna probe de sol de pe câmp ca și probe de apă din fântânile și râurile raionului. Aceste probe urma să le adune atât din satele bântuite de boală, cât și - în mod obligatoriu - din cele învecinate, în care nu s-au semnalat asemenea cazuri.

În acest fel, prin metoda simplă a comparației, s-ar descoperi care anume sunt acele substanțe, a căror lipsă constituie cauza și, ca atare, explicația ciudatei boli.

Iată de ce, în toiul verii anului 1933, studentul Ghirin se pomeni navigând pe apele mărețului fluviu rusesc. Izbutise să termine cea mai mare parte a lucrării, când, într-o zi mohorâtă, fu nevoit să treacă pe malul drept al Volgăi. Traversarea marelui fluviu nu se face cu una, cu două, și podarii așteptau vreme îndelungată până se aduna destulă lume. Grație uniformei sale militare Ghirin fu luat de toată lumea drept soldat. În așteptare, avu tot timpul să mai schimbe câte o glumă cu fetele vioaie de pe bac, ba chiar să angajeze o discuție serioasă cu podarul, trăgând în răstimp din țigara lui cu mahorcă de Morșansk, până când vechiul pod umblător se desprinse de mal și începu să vireze. În ziua aceea urmau să fie trecute numai două căruțe pe malul drept, așa că platforma podului era liberă. Ghirin rămase lângă cârmă în preajma bătrânului podar, care, cu glas scăzut, dădea din când în când câte o comandă ajutoarelor sale de nădejde. Trei femei tinere, îngândurate, scuipau coji de semințe în apa gălbuie a Volgăi, iar fetele se adunaseră grămadă la proră sporovăind cu însuflețire despre niște flăcăi din Bogorodsk, cum că ar fi mult mai chipeși decât flăcăii din satul lor. Numai una din fete stătea deoparte cu ochii ațintiți în apa râului. Toată făptura ei vădea un fel de înstrăinare încordată, și, cu toate că de prietenele ei n-o despărțea decât un stânjen, Ghirin intui că între ele se căsca o adevărată prăpastie.

Adierea călduță, care venea din josul râului, aduse nori mai groși, suprafața apei se făcu plumburie și peste puțin se porni o burniță măruntă și deasă, aducând mai curând a ceață. Malul drept se depărta, șters de perdeaua ploii. Fetele tăcură, ba chiar și cele trei femei tinere, voinice și pline de importanță încetară cu scuipatul cojilor de semințe.

— Ei, dați-i drumul la cântec! strigă bătrânul podar.

Vâslașii scoaseră un fel de răcnet răgușit, tușiră ca să-și dreagă glasul și, după încă o încercare, tăcură de-a binelea.

— Alaltăieri a fost sărbătoarea hramului, privi strengărește la Ghirin un flăcău cu ochi albaștri și cămașă rusească - și atâta am horit, că acu' nu mai suntem în stare de nimic. Nene Mihail - se adresă către șeful lor - o avem cu noi pe Niușka Stolearova. Să ne cânte ea, că doar o trecem pe veresie!

— Păi eu și așa o iau întotdeauna pe gratis, răspunse bărbosul, și asta în amintirea lui taică-su. Niușa!

Fata, care stătea deoparte se întoarse la strigătul șefului. Ghirin zări privirea alunecândă a ochilor ei întunecați, o fluturare de gene și câteva șuvițe cârlionțate, aurii, scăpate de sub tulpan. Obrazul fetei - cam lat, cu pomeții proeminenți - nu putea fi numit frumos, dar avea ceva care o făcea să se deosebească de celelalte femei de pe bac. Căutătura bănuitoare, neliniștită, aproape înfricoșată, malițiozitatea, bunătatea și amărăciunea se învălmășeau pe chipul ei într-o stranie succesiune. O față atrăgătoare, dar plină de neliniște…

— Vrei să-ți cânt, nene Mihail? întrebă ea.

Bărbosul aprobă din cap cu duioșie.

După felul cum fetele își ciuliseră urechile și cum vâslașii mahmuri își ridicaseră capetele, Ghirin înțelese că Niușa e o bună cântăreață. Fata își întoarse privirea în josul apei, ținându-și

mâinile pe balustradă bacului, iar piciorul desculț și ud pe șipca de jos. Câteva clipe de tăcere, și un glas adânc, puternic - un adevărat mezzo-soprano - își luă zborul peste întinderea cenușie și cețoasă a fluviului.

Neagra-i noaptea-nopticica,
Doarme casa liniștită…

Vorbele cunoscute din copilărie despre soarta vitregă a femeii răsunară cu mult sentiment și cu o tragică forță. Ghirin, și el mare amator de muzică și un destul de bun cântăreț - la scara studențească - ascultă cu răsuflarea tăiată. Pentru întâia oară, poate, îi era dat să asculte o interpretare atât de pregnantă a *Lucinușkăi.* Cântecul acesta trist se potrivea de minune cu înserarea aceea ploioasă, fără pic de soare, cu grupul de oameni care amuțiseră ca prin farmec pe podul vechiului bac cu fân pe jos, însoțit de acompaniamentul ritmic al vâslelor ce scârțâiau încetișor…

Iar glasul Niușei răsuna, înălțându-se ca un pescăruș peste întinderea Volgăi.

Nu-s vrednică nevastă, nu-s de casă,
Bărbatului statornic preasupusă,
Întocmai ca un câine,
credincioasă?!…

Tristețea tragică a cântecului îl făcu pe Ghirin să-și strângă fără să vrea pumnii.

Fata tăcu, ațintindu-și ochii în pământ, iar vâslașii sloboziră deodată, în cor, un „off!” din adâncul sufletului,

— Ăsta zic și eu cântec!…spuse, surâzând visător, vâslașul cu ochi albaștri. Haide, Niușa, mai zi-i!

— Lasă fata să-și mai tragă sufletul, că tare nesățios mai ești, interveni bătrânul podar. Să mai cânte și alții! Ochii lui sclipiră ștrengărește îndreptându-se spre Ghirin. Iaca, studentul ista, tovarășul, e viitor doctor…(Ghirin o observă pe cântăreață tresărind și înălțându-și fruntea) - oare n-o fi și el în stare să ne arate cum se cântă în capitală?

— Nu-s din capitală, ci din Leningrad, îl corectă Ghirin, iar pân-oi fi doctor mai va.

— Tot ăia e, ba chiar e și mai bine; Leningradul e doar ăl mai prima oraș al nostru - nu se lăsă bătut podarul. Hai, studentule, dă-i drumul…

Ghirin rămase câteva clipe pe gânduri, întrebându-se ce anume ar putea să le cânte acestor întâmplători tovarăși de drum. Apoi, răspunzând dorinței spontane de a executa o bucată serioasă, care să se potrivească cu atmosfera acelei seri pe râu, dar să nu exprime atâta tristețe și deznădejde ca *Lucinușka* Niușei, Ghirin începu să cânte *Serenada* de Schubert.

Glasul meu duios te cheamă,
Vino, draga mea,
Vino iarăși în poiană
Unde-am stat cândva.

Cânta cu ochii la fată și observă cum chipul acesteia devenea mai sever, iar făptura ei mlădie și armonioasă, încordată ca o strună, părea a se oferi întreagă sunetelor melodioase ale cântecului.

Nicicând nu mai cântase el cu atâta însuflețire; cântecul său răsuna ca un protest împotriva soartei amărâte a țăranului din străvechi timpuri, care abia

acum începuse să se îndrepte spre adevărata lumină…

Era stăpânit de un simțământ nelămurit de forță interioară, grație căruia izbuti să dea glas ultimelor cuvinte ale serenadei - ca pe o chemare triumfătoare și plină de măreție:

Ce-ar putea să-ți
mişte oare
Inima din piept
Te aştept cu
nerăbdare,
Vino, te aştept!…

— Ei, ce-ați rămas toți cu gura căscată? Mișcați-vă, că de nu, o să-l ridicați cu funia! rupse tăcerea basul nemulțumit al șefului.

Vâslașii smuciră grăbiți vâslele și trecură de pe firul apei într-unul din golfulețele liniștite de sub râpele roșietice ale malului abrupt. Câteva minute încă și parâmele fură date pe după parii înfipți în fundul apei. Vâslașii aduseră podețele pentru coborâtul căruțelor de pe bac.

— Strașnic mai cânți, studentule! îi strigă flăcăul cu ochi albaștri, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea. Dumneata și cu Niușa ați fi o pereche potrivită! Să mai vii, că te-om trece întotdeauna fără să-ți luăm o copeică - numai să ne cânți!

Ghirin zâmbi către podari și strecură o monedă de zece copeici în mâna scorțoasă a lui nea Mihail care tocmai termina cu strânsul banilor.

— Te grăbești, doctore? mormăi bătrânul. Ai treabă, socot, la Nikolskoe?

— Da, la Nikolskoe. Ai dumneata vreo cunoștință pe acolo? întrebă Ghirin.

— Ai avea nevoie de casă? Păi la sovietul sătesc…

— Mi-ar plăcea să stau la niște oameni cumsecade, învoindu-mă cu ei. Pentru vreo două săptămâni.

— Ia stai - Niușa! - o strigă el pe cântăreața care și sărise pe mal. Nu l-ai lua pe student la tine? Aveți doar casă încăpătoare, și-i pustie!

Pe obrazul fetei se revărsă deodată o roșeață fierbinte, întunecată.

— Eu aș fi bucuroasă… poate că tovarășul doctor i-ar da vreun sfat mamei… Numai că știi și matale, nene Mihail, că nu prea avem cu ce-l ospăta, gospodărie nu mai avem…

Ghirin nu-și mai putea stăpâni dorința de a face mai de aproape cunoștință cu această fată atrăgătoare și oarecum stranie.

— Nu-i nimic, se amestecă el, nu râvnesc la cine știe ce bunătăți; de lapte și pâine ai să-mi poți face rost, nu-i așa? Numai dacă nu vă stingheresc…

— Ce vorbă-i asta, se bucură vădit fata…să nu vi se pară…dar atunci o să vă puteți muta în altă parte.

— Ei, văd că v-ați înțeles, spuse mulțumit șeful podarilor, grăbit parcă să se termine treaba asta. Iar tu, doctore, dacă nu te grăbești, mai stai olecuță cu mine, la o țigară. Te-aș mai întreba una-alta despre știința ta.

— Să fumăm dacă vrei… Dar pe dumneata, Niușa, cum să te găsesc?

— O iei pe drumul ăsta și mergi până ajungi aproape în capătul satului. Satul nu-i mare - o singură uliță, partea stângă e mai lungă, a dreaptă mai scurtă. Taman acolo, cobori într-o vâlcică, și în dreapta, pe o moviliță, ai să vezi o casă în cinci colțuri cu un pridvor de lemn cioplit.

— Ia uitați-vă, fetelor, Niușka și-a mai găsit un ibovnic! strigă deodată cu glas ascuțit o fată înaltă cu basma înflorată pe fond roșu-închis; au și început să se învoiască! Bagă de seamă, Niușka, mamă-mamă ce mai chelfăneală o să încasezi de la feciorul Urazovilor! Mi-e că o să-și primească și studentul partea!

Fata se răsuci în loc, de parcă ar fi plesnit-o careva cu biciul și o luă repede în sus, alunecând în lutul gălbui, muiat de ploaie, fără să privească înapoi.

— Ce v-a apucat, fetelor, cum de nu vă e rușine, strigă la ele Ghirin.

— De ce să ne fie, e o teleleică! Sau poate că asta și căutai mătălică?

— Ia ștergeți-o de aici, iepelor! le repezi brutal bătrânul podar. Nu știți decât să faceți omul de ocară… și de ce?

— Știm noi ce știm, strigară fetele în cor și o porniră râzând pe drum în sus.

Încruntându-și sprâncenele a nemulțumire, bătrânul își turnă în palmă puțină mahorcă din tabachera lui Ghirin.

— Ce le-o fi venit? întrebă studentul. Mie Niușka mi s-a părut o fată foarte bună.

— Să știi de la mine că o fată ca ea nu găsești ușor, dar n-a avut noroc. Eu îi cunosc bine familia…

— Care i-a fost nenorocul? Am băgat și eu de seamă că s-a întâmplat ceva cu ea.

— Aha, studentule, n-ai trecut-o cu vederea pe Niușka noastră! Și cu drept cuvânt, pe o fată ca ea doar un orb n-ar băga-o în seamă. După ce-i sta o bucată de vreme la ele, poate că le-i ajuta cu vreun sfat doftoricesc de-al tău. Bine m-am gândit să te rostuiesc la ele.

— Păi…

— Ai răbdare, că ți le-oi lămuri pe toate așa cum s-au întâmplat. Pe taică-său, zic, tatăl Niușkăi, de prin părțile de sus ale Volgăi, tâmplar, l-a luat în casa ei maică-sa. El a luptat în războiul cu nemții, apoi într-al civil și s-a întors el nu chiar ca om al partidului, dar conștient și, desigur, priceput în toate treburile ale noi. Satul ăsta-i vechi, bogat, chiaburii-s puternici, iar cozile de topor, și mai și; pe Pavel, pe tatăl Niușkăi, bineînțeles, nu-l aveau la inimă. Nici n-au fost începute bine discuțiile

despre colectivizare, că a și izbucnit aici la noi o zaveră chiaburească…

Bătrânul podar se posomorî și pufăi din țigară.

— O răscoală? întrebă Ghirin.

— Nu, ia așa, niște focuri banditești. Trăgeau noaptea prin ferestre și pândeau prin tufișuri… Și, între altele, s-au răfuit și cu Pavel. Seara, pe când el cu nevastă-sa și cu Niușka stăteau la cină, au năvălit în izbă doi indivizi, cu *nagane,* și, înjurând cumplit, au tras în Pavel, de i-au zburat creierii. Nevastă-sa, mama Niușkăi, a căzut jos fără simțire, iar Niușka, pe atunci de o șchioapă, a sărit la ei ca o leoaică. Unul dintre bandiți a lovit-o așa de strașnic, că a trebuit să treacă mult până să-și vină în fire.

— Dar împușcătura n-a auzit-o nimeni?

— Păi casa lor, ai să vezi și tu, e în capul satului. Și chiar de-a auzit-o careva, i-a fost frică - fiecare tremura pentru pielea lui.

— Și ce s-a întâmplat mai departe?

— Cu asta s-a isprăvit. De atunci mama Niușkăi nici nu s-a mai ridicat din pat și nici nu poate vorbi, scoate numai un fel de mugete. E paralizată de mâini și de picioare. Iar Niușka e ca ferecată - unde să pleci de lângă mamă-ta bună. Casa trainică, gospodăria, toate s-au dus de râpă. Ce-i în stare să facă o biată fată tinerică și singură? Se zbate ca peștele pe uscat, lucrează cu ziua pe unde apucă, spală și-și îngrijește grădina de zarzavat, un petec acolo - să aibă de-ale gurii.

— Dar colhozul nu i-a venit în ajutor?

— Să vezi cum stau lucrurile - și podarul îi trase o înjurătură zdravănă - la început cică pe alde Pavel l-ar fi „atins” unu la beție… Că la noi așa e obiceiul, care cum are temei să ocolească legea - gata: dă vina pe beție. De-ar fi după mine, apăi i-aș pedepsi și mai vârtos tocmai pe bețivanii ăștia… Bătrânul scuipă, scârbit, într-un cuvânt, la început, ele n-au primit nici un ajutor. Poate careva din oamenii de omenie își mai rupea din bucata lui de

pâine… Și-apoi Niușka e mândră și n-ar primi de la oricine… și uite așa, viața fetei a luat-o strâmb, și n-are, săraca, nici o ieșire.

— Dar de ce i se zice teleleică?

— Gândește-te și tu dacă ai cap. Fata nu e ca oricare alta, și asemenea făpturi ne atrag întotdeauna, pe noi, bărbații. Cu cât e blănița mai frumoasă, cu atât e și vânătorul mai șiret! Cei mai iscusiți în ale muierilor încep să alerge după ea. Iar tinerețea e verde, sângele fierbinte, și, într-o noapte caldă, a amețit-o unul de cap, și iac-așa a luat-o razna fata, s-a făcut ibovnica lui. De atunci toți ăi de-i dădeau târcoale și se așterneau la picioarele ei s-au preschimbat în fiare și își arată colții. Iar muierile, să te păzească dumnezeu: te fac de rușine și te bagă în mormânt fără pic de milă! Le roade pizma pentru frumusețea și îndrăzneala ei, asta e. Zău, nu pricep în ruptul capului, de ce-s atât de necruțătoare, că doar îs și ele tinere. Flăcăul, ăl de-a dus-o de nas pe Niușka, e chipeș ca un șoim, dar cu suflet de șarpe, coadă de topor, o lepădătură cârlionțată. Nu numai că nu se însoară, dar nici de rușine nu vrea s-o ferească. Se vorbește în sat că la un joc de noroc o pierduse pe Niușka. Câștigase, zice-se, un prieten de-al lui și că acum ea e încurcată cu ăsta, dar nu-mi vine a crede! Cât despre muieri - ce mai: scorpii, nu alta. Și uite așa trăiește biata fată ca în iad, din pricina inimii ei încrezătoare, din pricina bunătății și frumuseții ei. Ptiu!

Bătrânul își pierduse bună dispoziție și nu mai răspunse la întrebările pe care încerca să i le pună Ghirin.

După ce își împărți cu podarul tutunul, care-i plăcuse acestuia atât de mult, studentul își aruncă geamantanul pe umăr și o luă cu pași mari pe drumul care se mai zvântase, urcând pieptiș pe malul cel înalt.

Ieși din umbra râpelor pe întinderile nesfârșite ale ogoarelor. Razele slabe ale soarelui ce asfințea

răzbiseră prin valul uniform al norilor, înviorând cu reflexe roșietice băltoacele prelungi din făgașele drumului și frunzișul ud, proaspăt spălat de ploaie al tufanilor mărunți și noduroși. O biserică mare, albă, cu turla vopsită de curând, se lăsase cu toată greutatea pe culmea dealului, de-a lungul poalelor căreia se întindea satul. Izbele mari cu cerdace înalte sau cu verande, cele câteva acoperișuri de tablă și hambarele de piatră erau mărturia traiului îndestulat al gospodarilor de aici, iar prăvălia mare, spoită într-un albastru-închis, cu temelia de piatră, aflată nu departe de piața bisericii, ieșea în văzul lumii plină de trufie, deosebindu-se de stilul obișnuit al celorlalte case. Ghirin recunoscu îndată casa Annei sau Nușckăi - i-o descrisese fata cu precizie. De multă vreme nezugrăvită, cenușie ca majoritatea construcțiilor vechi de lemn, casa purta totuși amprenta unor pricepute mâini de gospodar. Chenare la ferestre, un pridvor de lemn sculptat cu fantezie și o ușă solidă, care nu dădea de-a dreptul în tindă, ci într-o galerie acoperită ce ducea până în fundul curții - răposatul tată al Annei era, se vede, un constructor priceput și cu mult gust. Totuși, deși de la moartea lui nu trecuseră prea mulți ani, acoperișul se lăsase, poarta stătea într-o rână, iar gardul parcă se jeluia că a fost reparat de o mână nedibace, cu scânduri și prăjini luate la întâmplare și prost îmbinate. Ghirin își curăță noroiul de pe cizme, bătu la ușă și auzi un lipăit grăbit de picioare desculțe. După felul cum i se deschise ușa, cât era de mare, și cum se lumină chipul trist al Annei, Ghirin înțelese că va fi un oaspete dorit, și luă pe dată hotărârea de a o ajuta pe fată cum o putea mai bine.

— Abia-abia de-am avut vreme să fac puțină rânduială, spuse Anna gâfâind ușor și deschise ușa spre o odaie destul de încăpătoare, cu un pat de lemn cât toate zilele în colțul cel mai apropiat, cu o masă și câteva lavițe de lemn nevopsite, curate. Pe

tot peretele din dreapta erau lipite afișe din *Vitrinele Rosta*[41] și placarde agitatorice de pe vremea războiului civil: ostași din Armata Roșie cu chipuri aspre, muncitori voinici, cu ciocane enorme, burjui pântecoși în fracuri, cu jobene lucioase, chiaburi, popi…

— Aici la noi e liniște, spuse fata scuzându-se parcă.

— Păi tocmai asta-i foarte bine, eu am de studiat! exclamă Ghirin, așezându-și cu un aer convins geamantanul pe o laviță.

— Veniți să vă arăt restul casei, îl îmbie încet Anna, mereu sfioasă.

Ieșiră în tinda din dos unde-l aștepta pe Ghirin un vas mare de pământ, plin ochi cu apă.

— Poftiți pe aici - Anna deschise o ușă umflată de umezeală ce dădea în bucătăria încăpătoare cu vatră rusească - mama stă aici, iar eu colo în stânga, în cămăruța din spatele cuptorului.

Simți imediat aerul acela greu al încăperilor în care zace un bolnav de multă vreme țintuit la pat. Intră în bucătărie și dădu cu ochii de o femeie care nu era încă bătrână, dar cumplit de palidă și slabă. Stătea în pat, nemișcată, acoperită cu o pătură din petice pestrițe și rezemată de un maldăr de perne.

Ochii ei atenți și inteligenți - aceiași că ai Annei - îl cercetară pe Ghirin dintru întâi cu atenție și severitate, apoi se încălziră.

…În spatele lui Ghirin scârțâi o ușă, iar coridorul semiobscur se lumină. Cei doi ieșiseră din atelier. Sculptorul cu palton mormăi:

— Tot aici e musafirul. E în contemplație! Se vede treaba că a găsit-o pe gustul lui!

— Șterge-o! i se adresă tăios Ghirin, și se înciudă grozav, atât pentru că fusese tulburat, cât și pentru faptul că nu putu să se stăpânească.

După ce-i aruncă răstit câteva cuvinte usturătoare cu privire la civilizație și educație, sculptorul se făcu nevăzut. Înlănțuirea armonioasă

a amintirilor fusese ruptă. Ghirin părăsi în grabă coridorul întunecos, ferm hotărât să găsească un loc vrednic de statuia Annei. Își închipui camera lui aproape pustie, doar cu un pat de campanie și câteva boarfe, cu statuia această uriașă, înaltă până în tavan, și chiar se înveseli. Până va fi primit la institut mai avea de așteptat multă vreme. Ghirin o luă prin curte spre stadionul „Dinamo”, îl ocoli și ieși în Șoseaua Leningradului. Aici, căută o bancă uscată, se așeză și, netulburat de nimeni, se lăsă din nou purtat de amintiri spre îndepărtatele zile ale tinereții lui…

După ce se instală în casa Annei, se apucă de cercetări. Umplea sticluțe cu apă și pământ, le închidea ermetic și, împachetându-le cu grijă în lădițe, le expedia prin poștă.

Îi rămânea destulă vreme atât pentru lungi și singuratice plimbări de-a lungul malului înalt al Volgăi, cât și pentru a o ajuta pe Anna în unele treburi ale gospodăriei, care cereau o mână de bărbat. Poarta strâmbă se îndreptă, treptele intrării din spatele casei se făcură albe datorită scândurilor noi puse de mâna lui, iar acoperișul bucătăriei și al lânăriei, prin care curgea apă, putea de-acum înainte să înfrunte ploile de toamnă.

Într-o noapte, Ghirin fu trezit din somn de un zgomot ciudat. Pe jumătate adormit, se întrebă dacă nu cumva i-o fi rău bolnavei și trase cu urechea.

Auzi scârțâind o ușă, apoi două glasuri de bărbați murmurând amenințări pe înfundate, întrerupându-se unul pe celălalt… O ciorovăială mută… și șoapta întretăiată și mânioasă a Annei.

— Pleacă de aici… fiară ce ești… nu vreau… te aude mama. Cruț-o măcar pe ea…

— Ce poa’ să-mi facă mă-ta? N-o vezi, zace ca un buștean, numai ochii-s de ea! bombăni unul din ei vorbind dinadins pe nas. Ia nu te mai codi…

— Știi că mama e bolnavă și de aia îți faci mendrele, ticălosule! Au!

Ușa spre cămăruța Annei se deschise, apoi se închise cu zgomot. Unul din cei doi plecă tropăind cu neobrăzare. Pe de-o parte, Ghirin se simțise cuprins de o aprigă dorință de a da lupta cu ticăloșii, pe de alta, se temuse să se amestece în treburile despre care nu avea habar. Când însă cugetă asupra apăsătoarei tragedii a Annei, neamestecul lui i se păru de-a dreptul rușinos. Stătea culcat, fără somn, regretând că, cu toată statura și marea lui forță fizică, reacționase ca un băiețandru fără experiență și își dori să se transforme ca prin minune într-un bărbat aspru și bărbos ca bătrânul podar. Atunci, cu siguranță că n-ar fi lăsat-o pe această fată la cheremul absurdului ei destin…

Ghirin nu adormi decât spre dimineață și se deșteptă când soarele se ridicase mult deasupra lăstărișului înalt al pădurii tăiate; sihla ajungea acum până sub ferestrele casei. Anna îi aduse obișnuita gustare de dimineață: lapte rece, ouă, pâine. Își legase basmaua până peste ochii adumbriți de gene, și, roșie ca focul, se uita țintă în pământ, aruncându-i pe furiș câte o privire; Ghirin pricepu că fetei îi crapă obrazul de rușine. Nu, Anna nu aducea de fel a femeie iubită, fericită, ceea ce îl făcu să ia hotărârea de a acționa într-un fel oarecare.

Ziua întreagă, în timp ce cutreieră, ca de obicei, ogoarele, fântânile și izvoarele, se gândi cum s-o scoată pe Anna din această crâncenă robie. Dificultatea rezolvării acestei probleme o constituia boala mamei ei; Anna era pur și simplu legată de mâini și de picioare și nu se putea despărți sub nici un motiv de bolnavă. Le-ar fi luat pe amândouă la Leningrad, dar treaba asta depășea posibilitățile unui student fără familie. Deci, înainte de toate, mama Annei ar fi trebuit internată într-un spital bun sau… vindecată. Și astfel,

reîmprospătându-și în minte tot ce-i era cunoscut cu privire la tratamentul ce se aplică în cazurile de paralizii psihice, Ghirin își aminti de o experiență a profesorului Astvațaturov, care făcuse vâlvă în tot Leningradul. Celebrul neurolog, șeful clinicii de boli nervoase al Academiei medico-militare - poreclit de studenți „*Infernul lui Dante*” pentru că adunase pe lângă el o seamă de bolnavi cu grave afecțiuni nervoase - primise la clinică o femeie adusă de undeva din provincie, lovită de paralizie psihică în urma morții subite a copilului ei. Un caz, deci, asemănător cu cel al mamei Annei - adică, bolnava auzea, vedea, dar nu putea nici să vorbească, nici să se miște. Vestitul Astvațaturov constituia ultima nădejde a femeii, deoarece toate eforturile medicilor care o îngrijiseră înainte rămăseseră fără nici un rezultat.

Astvațaturov chibzui o săptămână încheiată asupra cazului, în care timp intenționat nu dădu ochii cu bolnava. În cele din urmă luă o hotărâre îndrăzneață și originală.

După multe zile de așteptare încordată, femeia fu în sfârșit anunțată că va fi examinată de Astvațaturov „în persoană”. Și astfel, singură în rezervă, așezată într-un fotoliu chiar în fața ușii, bolnava paralizată își ieșise din fire de emoție. Asistenții îi recomandaseră să aștepte privind fix spre ușă, căci dintr-o clipă în alta urma să intre Astvațaturov „în persoană”, care, fără îndoială, o va vindeca… Trecu un sfert de oră, apoi o jumătate, iar așteptarea ei devenea tot mai încordată, mai chinuitoare. În sfârșit, ușa se dădu în lături cu zgomot și în cameră dădu buzna un bărbat de o statură uriașă, părând și mai înalt în halatul lui alb, cu tichia pe cap peste părul negru ușor încărunțit și cârlionțat, cu un obraz „vulturesc” frumos și expresiv, cu ochii imenși și aprigi. Astvațaturov se apropie cu pași repezi de femeie și, cu o voce înfricoșătoare, strigă: „Scoală-te!”

Bolnava se ridică, făcu un pas și căzu… dar paralizia fusese biruită. Astfel, profesorul din Leningrad înfăptuise o tămăduire miraculoasă, cu nimic mai prejos decât profetul biblic, exploatând în chip genial aceeași gigantică forță a psihicului, acea credință aproape religioasă în minuni.

Cum să facă ceva asemănător cu mama Annei - e știut doar că paraliziile psihice pot fi vindecate printr-un puternic șoc nervos… Dar cum s-o facă pe o femeie care de câțiva ani de zile trăiește într-o stare de deznădejde fără leac și este desigur deprimată și de tragedia fetei ei, de care nu se putea să nu-și fi dat seama - cum s-o facă, așadar, să creadă în el, un boboc-student, chiar dacă venise dintr-un oraș atât de „învățat" ca Leningradul? Nu, metoda lui Astvațaturov nu era bună în cazul de față. Totuși ce ar putea oare născoci el?…

Mai trecură două zile. Ghirin stătea întins în pat, cu lumina stinsă, străduindu-se să nu adoarmă, ci să vegheze trăgând cu urechea la liniștea nopții. Deodată auzi forfotă lângă ușa dinspre curte și sări din așternut. Cineva se străduia cu încăpățânare să dea la o parte zăvorul de lemn. Ghirin se repezi în tindă în clipa în care ușa se dădu în lături și o umbră răsări în prag lângă odaia Annei.

— Stai așa, că de nu, trag! strecură el încetișor printre dinți.

— Ușurel, ce te-a apucat? mormăi cu sfială umbra, lungindu-și gâtul.

— Afară, că te ucid! răcni Ghirin ridicând sonda recurbată pe care o ținea strâns în mână.

Silueta întunecată o rupse la fugă; se auzi bufnitura unei căzături însoțită de un icnit. Anna ieși din odaia ei cu un chibrit aprins în mână și dădu cu ochii de Ghirin, care, tremurând încă de surescitare, încuia cu grijă ușa. În cele două-trei secunde cât lumină flacăra chibritului, Ghirin citi în privirea ei îngrijorată și extaziată atâta recunoștință, încât se simți cu drept cuvânt un erou.

— Îți mulțumesc, dragul meu, spuse cu glas tare Anna.

Ghirin bolborosi și el ceva.

— Trebuie să vedem ce face mama, reluă fata, invitându-l cu un gest s-o urmeze.

Intrară în bucătăria luminată de o candelă micuță - în camera bolnavei lumina ardea toată noaptea - și întâlniră pe dată ochii mari deschiși ai paraliticei. Fără îndoială că știa tot, pentru că, văzându-i pe cei care intraseră, expresia de ură din privirea ei se și preschimbă în triumf. Anna îi potrivi mai bine pernele, șoptindu-i ceva la ureche. Simțind că e de prisos, Ghirin se înclină, dar plecăciunea lui, de orășean, i se păru nelalocul ei, și, fâstâcit, ieși. O idee, abia-abia conturată, îi încolțise în minte la vederea ochilor femeii. Ideea aceasta nu dispărea, ci se preciza din ce în ce mai bine în timp ce, culcat în pat, privea spre stele prin ochiurile de sus ale micuțelor lui ferestre…

Mama Annei, desigur, n-avea nici un motiv să se încreadă în puterea lui de a o vindeca. Dar o altă emoție, puternică, ar putea eventual declanșa șocul nervos, și anume: puterea urii. Ura împotriva acelora care îi uciseseră bărbatul și-i schilodiseră atât de groaznic viața, și care acum își băteau joc de tinerețea și de puritatea fetei ei… Da, în asta exista o nădejde reală și unică; încercarea de vindecare trebuia pusă la cale cu toată grija posibilă!

Era iarăși o zi mohorâtă. Ghirin mergea de-a lungul malului înalt al Volgăi, îndreptându-se spre un sat îndepărtat - ultimul de pe malul drept, rămas necercetat. Vântul foșnea a jale prin ovăzul pârguit, aplecând în valuri largi spicele lui răsfirate.

Nu apucase să se depărteze de sat nici cu o jumătate de verstă, când din tufișurile de pe buza râpei îi răsăriră în față, în mijlocul drumului, două siluete de bărbați. Inima porni să-i bată puternic - sosise clipa răfuielii, consecință a eroismului său

nocturn. Cu hotărârea fermă de a nu ceda nici în ruptul capului, se apropie tacticos de cei care-l așteptau, își vârî mâna în buzunarul drept și se opri. Judecând după cârlionții blonzi, ce ieșeau de sub *kubanka* de caracul, Ghirin presupuse că acesta era flăcăul care o sedusese pe Anna, un bărbat într-adevăr frumos, dar privirea ochilor lui albaștri cam bulbucați era neobrăzată, respingătoare. Celălalt, mai scund și mai îndesat, cu ochii mici și ageri, ca de urs, nu vădea nimic deosebit în afară de îmbrăcăminte - un veston de șeviot foarte fin, pus peste o cămașă elegantă și pantaloni croiți din aceeași ștofă cu vestonul, vârâți în niște cizme mai arătoase, poate, chiar decât ale șefului Academiei medico-militare.

După ce schimbară câteva fraze scurte, pe care Ghirin nu le deslușì, cei doi huligani rămaseră descumpăniți. Nu-și luau ochii de la mâna lui dreaptă vârâtă în buzunar, și Ghirin pricepu că inamicii lui sunt convinși că are la el o armă. Într-adevăr, uniforma ca și îndeletnicirile lui de neînțeles, îl făceau pesemne misterios, deci periculos pentru oamenii cu intenții rele. E student, dar parcă-i militar, doctor, când colo, umblă prin sate, caută fântâni și izvoare… Păși cu hotărâre înainte, făcând un gest de parcă ar fi vrut să-i înlăture din cale. Flăcăii se retraseră în silă spre marginea drumului, iar Ghirin trecu prin fața lor, urmărindu-i cu coada ochiului.

— Ei, studentule, ești ostaș al Armatei Roșii, sau ce naiba ești?! îl apostrofă flăcăul cel chipeș.

Ghirin se opri.

— Uite ce vreau să-ți spun, urmă flăcăul ca și cum ar fi nutrit intenții pașnice, dar cu o nuanță de amenințare în glas, nu te mai amesteca în treburile noastre, cât despre fată, nu cumva să te dai la ea… Ești un străin, în trecere, isprăvește-ți treaba și - ia-ți valea! Că de nu…

— Că de nu, ce?

Ghirin îl privi drept în ochi, simțind cum clocotește în el acea furie a omului bun când se ciocnește de puterea oarbă a bestialității omenești.

— O să te dichisim noi, așa cum ne pricepem, rânji cel scund, cu straie bogate. Cred că în anul ăsta n-ai să mai ai prilejul să alergi după fetele altora!

— E ultimul nostru cuvânt, îl întrerupse cârlionțatul, că de nu-l asculți, ai să te căiești. Noi suntem mulți, iar nopticelele-s întunecoase, și *naganul* tău n-o să-ți fie de mare folos.

Ghirin o luă fără grabă înainte, chibzuind asupra acestei întâlniri. Și chiar de ar fi avut un revolver - la ce i-ar fi putut sluji? De după orice tufă, fie că ar fi lucrat la o fântână, fie că ar fi mers pe drum - putea fi pândit, atacat prin surprindere, și dacă ar fi scăpat cu viață, ar fi rămas, fără doar și poate, „dichisit" în lege; or, asta l-ar fi pus în situația de a-și lua adio de la planurile cu privire la salvarea Annei și la înapoierea sa la studii. Acum Ghirin simțea că ajutorarea Annei devenise țelul imperios al existenței sale, și nici un fel de amenințări nu l-ar fi putut face să renunțe la el. Totuși era o prostie să nu-și dea seama de primejdia reală care îl amenința.

Tot gândindu-se la cele întâmplate, Ghirin se depărtase cam cu o verstă de sat, când deodată făcu stânga-mprejur și porni cu hotărâre îndărăt. Nu fără greutate îl găsi pe secretarul organizației de Komsomol din sat, în care activau o mână de tineri. Flăcăul, morocănos și neliniștit, foarte concentrat asupra lucrului său, repara o perniță veche de ham.

Acesta îl ascultă, vădind un aer de dezaprobare, își răsuci o țigară, trase un fum și scuipă.

— Ți-ai băgat nasul unde nu-ți fierbe oala, strecură el printre dinți, ori ți-a căzut cu tronc Niușka? Lasă-te de-alde astea, ți-o spun prietenește. Ea singură-i vinovată. S-a încurcat chiar din douăzeci și nouă cu un chiabur, iar acum

umblă cu cei mai mari bandiți din sat - asta-i situația! Așa că n-are rost să-ți pui pielea în saramură.

În glasul tânărului răsunase o notă de adâncă amărăciune, și Ghirin, care, lucru curios, devenise în ultima vreme grozav de sensibil, se lămuri pe dată. Găsind intuitiv linia justă a convorbirii, se trase mai aproape de comsomolist și, vorbind încet, începu să-i expună propriile lui păreri despre fata amăgită.

— Și, dacă ai iubit-o, spuse fără veste Ghirin, nu trebuia să-i întorci spatele, de parcă ai fi fost un sfințișor, ci s-o ajuți în mod serios. Ea trebuie smulsă de aici și nu lăsată pradă acestor bandiți. Ei și-au bătut joc de ea, iar tu, neghiobule, ai stat deoparte zgâindu-te, ba poate te-ai și bucurat.

— Ia te rog, știi, ia-o mai ușurel! se înfurie flăcăul.

— Ba de loc! Dacă ai să chibzuiești mai bine, ai să pricepi singur… numai să te gândești mai repede.

— Dar ce, sunt eu împotrivă?… Numai că nu știu cum le-am putea ajuta. Să-ți dăm o pază personală - dar crezi că se poate? Suntem cu toții doar trei inși; pe fiecare din noi ne paște primejdia.

— Nu despre asta ți-am vorbit eu. Trebuie să jucăm o comedie. Ne trebuie două pistoale și un om de nădejde ceva mai în vârstă ca noi…

Și Ghirin, întinzându-i comsomolistului vestita lui mahorcă, îi explică de ce sunt necesare toate acele ciudate pregătiri. Ascultându-l, flăcăul pricepu tâlcul vorbelor lui, și buzele i se destinseră într-un zâmbet larg, dezvelindu-i dinții mari și egal rânduiți.

— Ai cap, să știi! îl bătu el pe umăr, nu degeaba primiți voi acolo învățătură, îmbrăcăminte și mâncare. Face, zău așa… Hai să mergem!

Comsomolistul atârnă pernița în cui. Își strânse cu grijă sculele și curelele, apoi se încinse. O luară spre capul opus al satului, unde, într-o izbă mică

de tot locuia un fost ostaș al Armatei Roșii, membru de partid, cu numele de Gavrilov, palid și slab, care nu se restabilise încă după o boală grea. Spre norocul lor era acasă, ba chiar se bucură văzând un vizitator îmbrăcat în uniformă militară.

În timp ce-l ascultă pe Ghirin, Gavrilov se încruntă la început, căutând să-l contrazică, dar peste puțin pe chip îi înflori un zâmbet deschis, ca și al comsomolistului. Numai că surâsul lui nu promitea nimic bun în ce-i privea pe siluitori și pe bandiții ascunși. Gavrilov își netezi mustața cam rară și îngustându-și ochii ageri, se întoarse către comsomolist:

— Va să zică, e străin de sat, Ivan… cum te cheamă pe dumneata după tată?

— Nu trebuie, sunt încă prea tânăr…

— Cam așa-i. Vanea s-a dovedit mai tare ca tine… și mai ager la minte.

— D-aia a învățat!

— Umbli cu șiretlicuri, Fedka! Se vede după mutră că nu știi să minți. Dacă nu ți s-ar fi aprins chiar ție călcâiele după Anna, ți-ar fi dat mai repede prin minte ce trebuie să faci. Când colo, ți s-a pus un văl pe ochi.

— Lasă asta, nene Andrei, isprăvește! Doar am stabilit tot. Așadar, Ivan vorbește astă-seară cu Niușka, iar mâine noi ne prezentăm la fața locului,

— O fi așa cum spui, șovăi deodată Gavrilov, dar dacă bătrâna o mierlește?

— Aoleu, zbieră Feodor. Atunci ne condamnă pe toți. Vezi că la asta nu ne-am gândit!

— Nu pe toți - numai pe mine, îi asigură pe loc Ghirin, v-o dau și în scris. Vreți acum?

— Lasă, vedem noi. Întâi să facem treaba. Răspundem pe urmă.

— Ei, vă mulțumesc, mă plec în fața voastră până la pământ, oftă Ghirin ușurat. De izbutim sau nu, se va vedea, dar pentru ajutor și prietenie, îmi scot căciula în fața voastră.

— Ce vorbă-i asta, noi îți mulțumim că ne-ai deschis capul. Cu toate că… bănuiesc eu că ai și tu un interes, îl privi deodată fix Gavrilov, iar Ghirin se făcu roșu ca focul. Dar nu-i bai. Ăsta, Gavrilov arătă spre comsomolist, nu contează, pe Niușka a pierdut-o pentru totdeauna.

— Nici că mai am nevoie de ea, se justifică flăcăul. La ce bun acum?

Ghirin o luă încet spre casă, gândindu-se la convorbirea ce urma s-o aibă cu Anna. Trebuia ca ea să-și aducă aminte de înfățișarea celor care-i uciseseră tatăl și să accepte a juca un rol în mica înscenare pe care o pusese la cale. Succesiunea logică a concluziilor sale era tulburată de un sentiment nedeslușit de ciudă stârnit de ultimele cuvinte ale comsomolistului. În vorbele astea sălășluia toată „demnitatea" latentă a bărbatului, renunțarea amară și răutăcioasă la aceea care avusese îndrăzneala să aparțină altuia și nu lui. Și mai ales când respectivul s-a dovedit a fi un mare ticălos. Oare n-avea dreptate Feodor?

De îndată ce Anna înțelese ce anume intenționa să facă Ghirin, o cuprinse o emoție cumplită. Cu tâmplele în palme, gest clasic de fată îngândurată, îl asculta pe student cu răsuflarea tăiată și se străduia din răsputeri să-și amintească de chipurile ucigașilor tatălui ei. Nu se pricepu să-i descrie amănunțit, întrucât nu le putuse desluși chipurile la lumina slabă a unei lămpi de cinci focuri. Bandiții dăduseră buzna în casă, cu cozoroacele trase pe ochi, îmbrăcați în uniforme ponosite. Împrejurarea asta constituia totuși un element favorabil, pentru că-i dispensa de un machiaj special. De altminteri, ca să-l realizeze, n-aveau la îndemână decât câlți, vopsea și clei - și nici un fel de pricepere.

Ghirin hotărî să se înfățișeze el sub forma unuia dintre „bandiți", iar pe celălalt să-l întruchipeze Gavrilov, și tot el să răcnească, deoarece bolnava cunoștea glasul chiriașului ei.

Nu era admisibilă nici un fel de scăpare, nici măcar a celui mai neînsemnat amănunt. Înainte de a se însera, Ghirin puse zăvoare noi la uși și ferestre, de nu le-ai fi putut urni din loc nici cu caii. Sosirea neașteptată a „drăguților” Annei ar fi putut zădărnici totul. Când terminară cu pregătirile, Ghirin se simți groaznic de neliniștit. Nu dormi aproape toată noaptea și nu-și putu găsi astâmpăr nici a doua zi, până ce plecă după Gavrilov și Feodor. Comsomolistul consimți să-i împrumute pistolul, dar numai cu condiția ca să fie și el pe aproape.

Pe fostul ostaș al Armatei Roșii Ghirin îl găsi înfuriat peste măsură, iar lui Feodor îi ardeau urechile, de parcă l-ar fi făcut cineva cu ou și cu oțet.

— Ia te uită, i se adresă Gavrilov lui Ghirin, arătând spre o jumătate de duzină de cartușe stricate. Am încercat să scot gloanțele. Care-i tâmpitu’ ăla de a inventat drăcia asta? Să le vâre în așa fel, încât să nu le mai poți scoate de acolo, neam!

— Cine a inventat asta, a inventat-o bine: fii fără teamă, rămân și pentru țeasta dușmanului gloanțe, surâse Ghirin.

— Ție îți convine, bombăni, de astă dată mai potolit, Gavrilov, dar pentru mine și pentru el, cartușele sunt mai scumpe decât aurul.

— Ia taie tu cu pila jumătate din țeava cartușului, îl sfătui Ghirin.

— Păi atunci cum să trag? O să izbucnească focul din tambur!

— Dracu să-l ia! O să fie și mai înfricoșător. Numai să-l ții mai departe de ochi…

— Că bine zici!… Au să meargă alea de le-am stricat. Ajung două?

— Socot că ar trebui trei… Adu-ți aminte - întâi tragi în sus când intri, apoi în Anna, pe urmă ții spre bătrână!

— Ciudată poveste! Dar nu-i nimic - cum am hotărât, așa rămâne. Să mergem!

Când Anna se apucă să strângă masa din fața patului maică-si, zăbovind dinadins, începuse să se întunece. Mâncau întotdeauna împreună - Anna trăgea masa lângă pat, o așeza pe maică-sa în capul oaselor, o hrănea, apoi mânca și ea, în timp ce bătrâna o urmărea cu grijă, duioșie și atenție. Astăzi fata își stăpânea cu greu tremurul nervos. După ce-i dădu de mâncare bolnavei, se așeză pe scaun și mută lampa micuță în celălalt capăt al mesei. Acesta era semnalul. Deodată ușa se dădu în lături, bubuind, împinsă de cizma lui Ghirin. Slobozind sudălmi abjecte, năvăliră în bucătărie doi „bandiți" cu bluze cazone descheiate și șepcile trase mult pe ochi, cu pistoale în mână. Anna sări în sus urlând ca din gură de șarpe, răsturnându-și scaunul. Împușcătura porni cutremurând izba, umplând încăperea cu duhoarea acră a prafului de pușcă fără fum. Cu gura căscată, cu ochii ieșiți din orbite, mama Annei își pironise privirea asupra lui Gavrilov care răcni cât îl ținea gura, ca apucat de o furie oarbă:

— Aha, te-am prins! Atunci n-am izbutit s-o doborâm pe cățeaua lui Pavel, dar acum i-a sunat ceasul! Steopka (către Ghirin), împușcă-i tu odrasla, cu asta mă răfuiesc eu! zbieră Gavrilov țintind spre bolnavă. Aceasta însă, albă ca varul, nu se uita la el, ci o urmărea pe fie-sa care o zbughise spre fereastră. Bubui și cea de-a doua împușcătură, iar Anna se prăbuși acolo, pe dușumea, ca moartă. Gavrilov și Ghirin începură să urle ca niște fiare. Fostul soldat tocmai țintea în bolnavă, când se întâmplă ceea ce voise să obțină Ghirin cu orice preț. Uitând de toate câte sunt pe lume în afară de odorul ei ucis, mama Annei scoase un strigăt nearticulat și se smuci afară din pat.

— Co-o-pi-i-ll-a-a! răsună urletul ei, întipărindu-se pentru totdeauna în mintea lui

Ghirin.

Bolnava se prăbuși pe dușumea, lovindu-se puternic la cap, dar cu un efort supranatural se prinse cu mâinile de laviță, încercând să se ridice. Ghirin și Gavrilov săriră s-o ajute luând-o de subțiori. Cu o ultimă sforțare, mama Annei dădu să-l scuipe pe Ghirin în obraz, dar își pierdu cunoștința. După ce o culcă în pat, Ghirin îi luă pulsul, iar Anna „reînviată" alergă în tinda mică după apă și se ciocni de Feodor, îngrijorat și curios să afle cum s-au petrecut lucrurile. Comsomolistul păși greoi în cameră și, înainte de orice, își reluă în stăpânire pistolul, aruncat de Ghirin pe masă.

— Ei, cum a fost? Ați izbutit? Sau ați omorât-o de-a binelea? nu-l slăbea el pe Ghirin, care dădea doar din cap străduindu-se s-o readucă pe bolnavă în simțiri.

În sfârșit, apa rece, frecțiile, amoniacul își făcură efectul, și mama Annei deschise ochii; o expresie de nedumerire vecină cu nebunia îi încremeni pe chip când o văzu pe fiică-sa vie și nevătămată, aplecată asupra ei.

— Fetița mea, An-nușka… abia putu îngăima bolnava și, cu un imens efort, își ridică mâinile subțiri, numai piele și os.

Anna se aruncă pe patul maică-si, plângând în hohote nestăvilite. Ghirin se dădu la o parte și privi în jur. Gavrilov, leoarcă de nădușeală, își ștergea fața cu mâneca și își potrivea uniforma veche, dar îngrijită, pe care și-o pusese dinadins cât mai șleampăt ca să semene a bandit.

— Valeu, ce spaimă am mai tras când Maria… a făcut urât, gândindu-mă că a mierlit-o de tot și la ce o să mai fie de aci încolo! Primejdioasă treabă, frățioare! Cum de ai izbutit să mă vâri în drăcia asta? M-ai cam tras pe sfoară matale, bombănea Gavrilov privindu-l, totuși, aprobator, cu duioșie pe student.

— Spaima cea mare am tras-o eu, mai mult decât voi toți - mărturisi Ghirin. Asta, pentru că eu

am pus la cale toată înscenarea. Se putea foarte ușor întâmpla ca bolnava să se prăpădească. Îl am mereu în față pe Astvațaturov, despre care v-am povestit. Am crezut în el mai abitir decât bolnava aceea.

— Acum lasă, văd că toate s-au terminat cu bine. Eu mă duc. Și se apropie de pat cu un zâmbet șiret. Să fii sănătoasă, Maria! Să te vedem cât mai curând pe picioare! spuse Gavrilov și ieși din casă, însoțit de Feodor, care rămăsese uluit de cele văzute.

Ghirin mai tremura încă din fiecare fibră a trupului său, iar în timp ce asculta cuvintele rostite de mama Annei, nedeslușite, cu un fel de rezonanță prostească și cu accent străin, în gât i se punea un nod… Era pentru întâia oară după ani și ani de zile când mama îi putea mărturisi fiicei sale toată dragostea, grija și neliniștea ei, tot ceea ce până acum se străduise să-i exprime doar din priviri.

Lacrimile se prelingeau nesecate pe fețele celor două femei strâns îmbrățișate în ceasul acela de miraculoasă izbăvire. Ghirin se întoarse încet și făcu un pas spre ușă. Anna sări în sus și se aruncă la picioarele studentului, fâstâcit la culme.

— Ce ți-a venit… cum se poate… ce prostie… bolborosi el și, cu o singură mișcare puternică, o ridică.

Se aciuă apoi în camera lui de unde auzea hohotele de plâns ale celor două femei: „Îndatorată până la moarte… n-am să uit niciodată… pe vecie…”

Uriașa încordare și neînchipuitele temeri din ultimele douăzeci și patru de ore îl istoviseră într-atât, încât nu putea nici măcar să se țină pe picioare și parcă se abrutizase. Răsucindu-și în neștire o țigară, se așeză pe pat fără să se dezbrace, fără să se descalțe, încercând să stabilească tratamentul ce urma să-l aplice bolnavei de aci înainte, și… se trezi, târziu de tot, în dimineața

însorită a zilei următoare. După ce privi mirat în jur și își întinse mădularele amorțite, Ghirin se ridică din pat, încercând un sentiment de imensă ușurare. Ceva foarte greu și înfricoșător rămăsese în urmă - biruise. O adevărată victorie, care-ți dăruiește cea mai mare bucurie cu putință… Ce fericire este să izbăvești o ființă omenească, ba nu - două, de o soartă grea, nemeritată, de urmările unei fărădelegi întâmplate demult. Acum nu mai era decât o chestiune de timp, și nu prea îndelungat, pentru ca mama Annei, vindecată de paralizie, să redevină un om normal.

Auzi acel lipăit ușor de picioare desculțe - se vede că Anna se apropiase în repetate rânduri de ușa lui, trăgând cu urechea, temându-se să nu-l deștepte.

— Anna! făcu Ghirin, și fata năvăli ca vântul în odaie; rămase o clipă nemișcată, orbită de lumina soarelui, apoi strigă: „Scumpul meu!” și se aruncă de gâtul lui. Ghirin o îmbrățișă fără să-și dea bine seama ce face; ea îl sărută apăsat pe gură, se rușină și fugi.

Buimăcit de această furtunoasă manifestare de recunoștință, Ghirin pregetă o clipă înainte de a porni spre bucătărie, ca s-o vadă pe mama Annei. E greu pentru un tânăr de nouăsprezece ani, și încă sfios din fire, să suporte mulțumiri prea entuziaste, vecine cu venerația, dar este și mai greu când aceste cuvinte sunt rostite cu eforturi din cale afară de înduioșătoare și jalnice de buze cărora nu le-a revenit încă vorbirea normală, după cinci ani de mutenie deznădăjduită. Și e chiar insuportabil de greu când ai alături o fată fermecătoare, care ia drept un dar venit de sus orice privire și orice vorbă a ta… Ghirin îndură cu chiu, cu vai inevitabilul. Mai află și de zarva stârnită printre vecini de împușcăturile, țipetele și înjurăturile din noaptea trecută. Nimeni nu pricepea nimic, iar Gavrilov și Feodor tăceau chitic. Oricum, întâmplările misterioase din casa Annei avură o

binefăcătoare influență și asupra obișnuitelor vizite nocturne - nimic nu mai tulbura liniștea convalescentei.

Ghirin plecă la Korkino, un sat îndepărtat, necercetat încă și, când se înapoie, după patru zile, constată că mama Annei putea acum să umble puțin prin casă și chiar să ajungă până în pridvor.

Noutatea îi zguduise pe toți sătenii - pesemne că vreunul dintre ajutoarele lui Ghirin scăpase până la urmă o vorbă-două. Chiar și cei răuvoitori, care înainte vreme nu-i acordau studentului nici măcar o privire, începură să-i dea binețe. Cei doi neobrăzați nu-i mai ațînură calea. Se apropia și momentul în care Ghirin trebuia să plece.

În timpul acestor ultime zile, Anna îl evită parcă dinadins pe student, până în seara în care Maria îi chemă pe amândoi la un fel de consiliu de familie. Bucătăria bine aerisită, cu ferestrele micuțe date în lături, arăta cu totul altfel… Ghirin văzu cu mirare că mama Annei, pe care o socotea o femeie bătrână, nu era de fapt bătrână de fel, ba păstrase chiar mult din frumusețea ei de altădată - frumusețe moștenită și de fiică-sa. Cu fiecare zi ce trecea femeia prindea viață, cu fiecare zi devenea tot mai hotărâtă în privința viitorului lor.

— Nu mai pot rămâne nici o zi mai mult în izba asta blestemată, spuse ea. Aici unde l-au ucis pe Pavel, unde fii-mea și cu mine ne-am chinuit fără nădejde de scăpare cinci ani de zile, nu-i de trăit! Oriunde, numai aici nu!

Anna privea țintă la Ghirin, în așteptare. Acesta îi reaminti de sfatul pe care i-l dăduse - acela de a pleca la oraș la facultatea muncitorească. Mama ei putea acum să-și găsească de lucru în oraș, iar Ghirin făgădui să le caute o odăiță ieftină la Leningrad. Casa, pe care Pavel o clădise cu atâta dragoste, era încă trainică, iar banii obținuți din vânzarea ei le putea asigura existența până-și vor face un rost.

Anna începu să se învârtească bucuroasă prin bucătărie, iar Maria, rostind cuvintele tot tărăgănat, dar foarte deslușit, spuse:

— Bun, chiar mâine să-l chemi pe Obiedkov - că de când te tot sâcâie să-i vindem casa. Am să mă învoiesc chiar eu cu el, și cât mai degrabă. Numai să nu rămânem, fata mea, aici fără Ivan - știi și tu de ce! Trebuie să călătorim împreună… Măcar până la port. Până una-alta, facem un popas la Bogorodsk, cu chirie… Dacă tu și cu ai tăi ați fi fost din Leningrad, cred că te-aș fi rugat să ne iei la tine chiar de la început. Așa însă, o să așteptăm la Bogorodsk - acolo nu ne poate face nimeni nici un rău. Apoi, și eu am să mă mai obișnuiesc puțin - crezi că e lucru ușor să te întorci, ca să zic așa, de pe marginea gropii și să iei viața de la început?!…

Chiar așa și hotărâră. Să aduni și să împachetezi avutul Stoliarovilor era o treabă ușoară. În ultimele zile Anna se sculase cu noaptea în cap și dispăruse nu se știe unde, apărând acasă dimineața târziu. Ghirin nu putea alunga din minte o bănuială care-i făcea silă și, fără să vrea, începuse să se înstrăineze de fată, până când, într-o dimineață, Anna îl chemă și pe el să vină acolo unde se ducea ea. La întrebarea unde-l duce, fata se mulțumi să surâdă enigmatic, și, strângând mâna lui Ghirin într-a ei, fierbinte și aspră, șopti: „Ai să vezi singur!”

Ghirin se alarmă - citise în ochii strălucitori ai Annei expresia iubirii adevărate. A doua zi era ultima pe care o mai petreceau în sat. Furat de rolul său de cavaler-salvator, nici nu prinsese de veste că devenise foarte tandru cu Anna, subjugat de farmecul ei. La Leningrad însă, îl aștepta Nastia, cea cu ochi de nu-mă-uita - studentă la Facultatea de biologie, o fată mândră, de o seamă cu el. La drept vorbind, aventurile acestea ale lui îl făcuseră să cam uite de ea, dar acum toate erau pe cale de a se termina și… va trebui să-i vorbească deschis Annei. Ghirin știa că după ce convorbirea

lor va avea loc, toate se vor schimba; și tocmai de aceea poate căuta cu orice chip să o amâne. A doua zi însă, probabil că nu va mai avea încotro!

Anna îl deșteptă pe Ghirin înainte ca cerul să prindă a se lumina. Sus, în tării, stele strălucitoare de august clipeau deosebit de vii și de prietenoase. Era un ceas prea timpuriu chiar și pentru cei ce munceau pe câmp. Secerișul era în toi, și în timpul zilei satul rămânea pustiu, lăsat în seama copiilor și a bătrânilor. Ici-colo se aprindeau lumini pe la ferestrele izbelor și gospodinele își începeau trebăluiala. Tot drumul, Anna și Ghirin nu întâlniră nici țipenie de om și trecură de barieră neobservați de nimeni; apoi o luară pe drumul Leșnovului, spre nord. Nu departe începea un crâng de pini înalți și zvelți, care uitaseră de mult de topor. Ghirin se opri spre a-i pune Annei o întrebare, dar fata, adâncită în gânduri și grăbită, îl trase după ea de mânecă, fără a-i răspunde. Studentul își iuți pasul. Drumul de câmp, acoperit cu un strat gros de colb, îi înăbușea zgomotul cizmelor, și Ghirin avea impresia că se furișează prin liniștea nopții asemeni unei jivine.

Drumul de câmp coti, preschimbându-se într-o potecă. Rarele smocuri de iarbă ca și tufele micuțe din preajma pădurii erau încărcate de rouă. Anna, cu poalele fustei prinse în brâu, trecea peste ele zorită, cu picioarele desculțe și ude, iar în cizmele uzate ale lui Ghirin începuse să mustească apa. Își simțea genunchii uzi de roua bogată și răcoroasă.

O urmă pe Anna cea grăbită și tăcută, în așteptare a ceva deosebit. Secera îngustă a lunii suspendată deasupra pădurii ce se tot apropia, revărsa mai puțină lumină decât stelele mari și decât geana abia vizibilă de lumină ce se ivise în dreapta, dincolo de pădure.

Un simțământ ciudat îl tulbură pe Ghirin. I se părea că părăsise lumea gândurilor și grijilor de fiecare zi - grabnica lui revedere cu Leningradul pe care atât îl îndrăgise, Nastia, fata cu ochi albaștri,

raportul ce-l va da profesorului, vindecarea neașteptată a mamei Annei, modul în care o va ajuta pe Anna să-și făurească o viață nouă… Dar deocamdată acel simțământ primar de contopire cu natura înlăturase totul. O vie senzație de încordare stăpânea întreaga-i făptură; pășea grăbit alături de Anna, fermecat de liniștea poienii, de boarea ei înrourată, de chemarea luminițelor stelare, către o depărtare fără hotar, dătătoare de speranțe. Dar iată că stelele s-au stins. În locul lor îi învălui întunericul adânc al unei păduri seculare. Codrul acesta crescuse pe un val prelung de nisip. Îngrămădit aici cândva de ghețari. Pe aceste meleaguri pământul era uscat, sărac în iarbă și lăstăriș; sub tălpi foșnea molcom mușchiul alb. Ghirin mai colindase astfel de codri de obicei pustii, cu excepția perioadelor când oamenii vin aici să culeagă ciuperci. Acum, în timpul secerișului, puteai fi sigur că nu vei întâlni în calea ta nici măcar un suflet.

Întunericul nopții se risipea încet-încet, iar dincolo de pădure mijeau zorile. O negură mohorâtă, cenușie, stăruia în jur, dar printre crengi se și zărea cerul arămiu al răsăritului.

Un nou simțământ îi umplea sufletul. Acum nu mai era jivina care absorbea toate miresmele, foșnetele și luminițele firii, ci omul care pășise în templul codrului, triumfător, ca un artist, în clipa deșteptării naturii după somnul nopții.

Ieșiră din pădure într-o poiană ce se întindea chiar pe culmea unui deal. Locul acesta deschis, unde ziua se îngâna cu noaptea, era neașteptat la ieșirea dintre zidurile întunecate ale codrului. O pală de vânt, trecând ca un talaz înviorător deasupra poienii, netezi ușor iarba înaltă încărcată de rouă. Luminate de zorile de aramă, milioanele de picături răsfrângeau când o lumină caldă, rubinie, asemeni nenumăratelor scântei ale unui foc pe care-l întețește făurarul, când luciri reci, argintii, ce străpungeau întunericul care se

destrăma cu fiecare clipă. Fâșiile de smarald ale ceții, dinaintea ivirii zorilor, se unduiau ca faldurile unui văl fermecat deasupra poienii înrourate și, coborând ușor, se pierdeau în bezna adâncă ce domnea încă la liziera codrului secular.

Zorile prindeau putere stingând secera subțire a lunii și ivind atâta risipă de nestemate rubinii. Înviorate, firișoarele de iarbă se legănau lin în adierea vântului. Învăluită în tăcere și taină, poiana își lua acum rămas bun de la stelele care mureau una câte una. Totul încremenise, doar negura își urma jocu-i vrăjit, tot mai trandafirie și mai destrămată. Ghirin își spuse că poate strămoșii noștri aveau dreptate când atribuiau puteri miraculoase dimineților înrourate. Mai toate baladele și basmele povestesc cum în vremurile de demult oamenii se scăldau și își spălau caii în rouă la răsăritul soarelui, spre a căpăta o mai mare tărie în lupta cu dușmanii. Cine știe ce putere e tăinuită în această poiană care a sorbit atât lumina de noapte a stelelor, cât și primele raze ale fiecărui început de zi? Sorbind aerul dătător de viață, tânărul simți cum i se dilată pieptul, cum îi bate mai strașnic inima. Anna luă oftatul lui zgomotos drept un semn de nerăbdare. Mâna fetei îi prinse mâna și buzele ei sloboziră o șoaptă:

— E aici, vezi?

— Ce să văd aici?

— O poiană vrăjită. E a nu știu câta oară când vin aici de dimineață ca să mă spăl cu rouă.

— Și cum faci asta?

— M-a învățat o bătrână. Ei, te dezbraci de tot și o iei la goană prin poiană, drept înainte, apoi îndărăt, apoi la stânga, apoi la dreapta, încotro vezi cu ochii. La început ți se strânge inima rău, de parcă s-ar opri, o simți aici sus, în gâtlej, știi, roua-i rece, îmbelșugată, curge de pe tine șiroaie… Dar pe urmă te încălzești, trupul începe să-ți ardă ca potopit de flăcări, toată oboseala piere… Apoi te îmbraci și te duci acasă, iar sufletul ți-e liniștit, și

te simți curată, ca un înger pogorât din ceruri! Locul ăsta nu-i ca oricare, e străvechi, bătrânii spun că acum o mie de ani se aflau aici niște idoli - din care pricină poiana e așa de rotundă. Aici iarba nu se cosește niciodată - se spune că vitele se îmbolnăvesc dacă o mănâncă; buruienile astea au mare putere…

— Și nu ți-e teamă că te îmbolnăvești? În felul ăsta poți să răcești zdravăn.

— Ba nu mă îmbolnăvesc, mă întăresc.

Și fata se uită drept în ochii lui. Se lumina de ziuă, dar umbrele, adânci încă, dădeau chipului Annei ceva enigmatic, și toată făptura ei, dreaptă ca o trestie, pe fundalul zorilor, părea maiestoasă.

— Atunci de ce nu te scalzi pur și simplu în râu? întrebă Ghirin, căutând într-un fel oarecare să scape de neliniștea crescândă din sufletul său, la gândul că va trebui să aibă din clipă în clipă o explicație cu Anna… și că o va pierde.

— Aici te lepezi de toată necurățenia, de parcă te-ai naște din nou, răspunse abia auzit fata, iar eu trebuie să fiu curată, curată…

Tăcu, veni aproape de tot de Ghirin ți-l privi drept în ochi, cu ochii ei larg deschiși. Nu mai știe nici el câtă vreme au stat așa privindu-se.

Pădurea ce se deșteptase răsuna de cântecul păsărilor; razele oblice ale soarelui se strecurau printre trunchiurile roșii ale pinilor, movilițe de mușchi alb răsăreau ici-colo prin puzderia de conuri țepoase de pin. În depărtare, sfioasă încă și lipsită de vlagă, răsună prima cântare a secerătorilor. Anna îl cerceta atât de stăruitor, încât Ghirin se simți stânjenit. Nu știa și nici nu voia să se prefacă, dar temându-se să n-o jignească, încercă să-și ascundă sentimentele sau mai degrabă lipsa acestora printr-o glumă.

— Să stăm jos, îl îndemnă ea scurt, arătând spre o movilită acoperită cu mușchi. Spune-mi, sunt eu pentru tine prea bătrână sau mă socoți o stricată?

— De ce vorbești așa, Anna? se indignă sincer Ghirin, eu… tu îmi placi, dar…

— Bine, să nu mai vorbim. Tu ești un flăcău tânăr de tot, iar eu o teleleică, rosti Anna cu tărie și amărăciune.

Ghirin nu suflă o vorbă, blestemându-se pentru nepriceperea lui de a-i explica cum că nici prin gând nu i-a trecut una ca asta. Pur și simplu iubește o altă fată care-l așteaptă.

Anna rămase multă vreme culcată pe moviliță, cu mâinile sub cap, gânditoare, urmărind norii de pe cerul devenit acum de un albastru intens. Pierzându-și nădejdea că va putea relua discuția, Ghirin o rugă să-i cânte ceva. Fata se așeză în capul oaselor și, cu privirea îndreptată spre cer, urmărind cum se leagănă vârfurile înalte ale pinilor, începu un cântec străvechi și plin de tristețe:

În strălucirea zilei minunate,
Voi, mândri pini, spre soare vă-nălțați,
Nălțați-vă spre zările curate
Și-a mele grele lanțuri sfărâmați!

Și vechea jale, care-i aminti de întâlnirea lor pe podul plutitor, ca și de *Lucinuşka,* răsuna din nou în glasul ei. Îngândurat, Ghirin asculta cântecul Annei pornit din adâncul sufletului.

Se trezi la realitate abia când o auzi pe Anna izbucnind în hohote disperate de plâns. Nu avu însă prilejul s-o mângâie. Fata sări în picioare, își potrivi fusta, și amândoi o porniră tăcuți spre casă pe drumul de câmp, de-a lungul lizierei pădurii. Ghirin îi urmărea cu coada ochiului mersul mândru și nestingherit. Bluza nu i se uscase încă

de tot și îi mula strâns pieptul. Pășea dreaptă și zveltă ca un pin tânăr, cu fruntea ridicată. Sânii ei tari, fermecători, se desenau perfect pe țesătura subțire, gata parcă să-și ia avânt. Ghirin se uita la fată și se gândea cât de minunat e mersul acesta nestingherit, când tinerețea falnică nu se rușinează de propriu-i trup înfloritor, când își dezvăluie frumusețea-i deplină, fără a se sfii. Desigur că acea stranie pudicitate ni se trage de pe vremea cuceritorilor mongoli, când femeia își aducea dizgrațios umerii înainte, străduindu-se, jenată, să-și ascundă sânii. Sau poate că acest exces nesănătos de pudoare fusese o necesitate în timpul jugului tătăresc, când fetele, ieșind în lume, își poceau frumusețea, ca să nu nimerească în mâinile cuceritorilor, ca ostatece… Până nu demult - cu un veac și ceva în urmă - era socotit, în toată Rusia, drept o necuviință faptul că unei femei i se vedea părul de sub șalul sau basmaua care îi acoperea capul. Iată încă una din podoabele naturale ale femeii pe care cineva a declarat-o rușinoasă. Mai dăinuiesc și acum cuvinte ca „neîmbrobodită”, deși noi nu le mai atribuim sensul de odinioară…

Ghirin o mai cercetă o dată pe Anna cea mândră și gânditoare, care mergea alături de el și deodată se simți mândru de ea.

— Ei, militarule, ce stai, apuc-o de țâțe pe Niușka! se auzi strigând un glas puternic, dinspre câmpul unde muncea o namilă de flăcău.

Ghirin tresări, revenit din gândurile lui și o întrebă pe Anna ce anume strigase flăcăul.

— Nimic, prostii, răspunse fata roșindu-se și își plecă ochii, iar o dată cu ei și umerii, preschimbându-se pe loc într-o femeie a satului de odinioară, care se rușinează de frumusețea ei…

…Un urlet ascuțit de sirenă răsună pe bulevard și Ghirin se trezi la realitate. O mașină a salvării trecu în goană spre gara Bielorusia; viața cuiva era în primejdie. Pieri și studentul Ghirin, și vara

aceea dogoritoare de pe Volga, și Anna cea vie și tristă cu glas frumos. Medicul-savant, omul cu o atât de mare, experiență, se ridică încet de pe bancă și o luă spre stația de troleibuz. Da, memoria lui excelentă nu pierduse nimic din cele întâmplate atunci pe Volga, cu mulți ani în urmă. Petrecându-l până la vapor, fata îl încredințase că și-a pus ca țel să se instruiască, întocmai ca el. Și Anna își ținuse făgăduiala. După ce învăță o vreme la Leningrad, se mută la Moscova și deveni o bună cântăreață de muzică populară, dar fără a ajunge o celebritate.

Pasionată de pictură și sculptură, făcuse cunoștință cu Pronin, prietenul lui - poate singurul sculptor de nuduri de pe atunci. Deveniră prieteni, apoi soț și soție. În ultimii ani înainte de război, Ghirin, ocupat cu cercetările lui, venea rar la Moscova, așa că pierdu urma Annei. Dar într-o zi nefastă, află de la niște cunoscuți comuni că Anna, care se înrolase ca voluntar, murise în timpul luptelor de lângă Moscova… Chiar înainte de sfârșitul războiului, Ghirin primi o scrisoare de la Pronin care se afla la un spital, grav rănit. Sculptorul știa că va muri și-l rugă, în numele vechii lor prietenii, să încerce a găsi și păstra ultima lui lucrare - statuia neterminată a Annei. O încuiase în atelier înainte de a porni pe front, câteva zile după plecarea nevestei sale. Prietenul său murise, și Ghirin se simțea dator să-i împlinească această ultimă dorință.

Cu toate că vara aceea, când făcuse primele lui cercetări, trecuse atât de repede, toate cele întâmplate atunci avuseseră darul să determine drumul vieții sale, precum și multilaterala lui activitate ulterioară ca medic-savant. Tocmai de aceea îi și sunt atât de vii amintirile fiecărei zile ale acelui an, care, ca niște stâlpi adânc înfipți în pământ, au pus bazele concepției sale despre viață.

Vindecarea uimitoare a mamei Annei îl convinsese pentru totdeauna că atât la omul sănătos, cât și la cel bolnav, psihicul joacă un rol

mult mai important decât o credeau profesorii lui. Ca urmare, ajunsese la convingerea că organismul uman este o mașină biologică atât de complicată, încât anatomia și fiziologia din trecut nu făceau altceva decât să schițeze în linii generale contururile unui eșafodaj nemaipomenit de dificil. Chiar înainte de a se fi obținut rezultatele de laborator ale probelor de apă și de sol pe care la adunase, el respinsese presupusa influență a elementelor rare asupra apariției bolii Kașin-Bek. Chiar dacă această influență exista într-o oarecare măsură, ea putea constitui doar o cauză indirectă a unui proces foarte încâlcit, imposibil de analizat cu metodele științifice ale acelor vremuri. Ulterior, se dovedi că Ghirin avusese dreptate - încercările profesorului Mednikov de a stabili cauzele bolii rămaseră fără rezultat.

Întâlnirea cu Arma deșteptase într-însul un deosebit interes pentru frumusețea omului, ca și setea de a ajunge la înțelegerea științifică a legilor frumosului. Dar și mai important pentru el a devenit dorința de a pătrunde legile după care instinctele ancestrale, pe de-o parte, și prejudecățile sociale, pe de alta, răsfrângându-se în psihicul omului, influențează asupra fiziologiei lui. Ca rezultat al tuturor acestor frământări, ajunse la concluzia că este imperios necesar ca psihofiziologia, această știință majoră, să fie pusă eminamente în slujba omului - ființă înzestrată cu darul gândirii, a cărui medicină nu se deosebise până atunci de cea veterinară.

CAPITOLUL 2 Firida

Ghirin își duse mâna la reverul hainei unde ar fi trebuit să dea de buzunarul tunicii militare; se trezi însă la realitate și scoase un teanc de acte din buzunarul interior. Profesorul Riabușkin frunzări neglijent referințele și certificatele:

— Toate astea îmi sunt cunoscute, dar de ce Institutul Timukov a renunțat la dumneata? E drept că în timpul războiului n-ai prea progresat.

— Mi-am schimbat specialitatea și am devenit chirurg. Cred că…

Ghirin fu cât pe-aci să explice cum stăteau lucrurile în realitate, dar se stăpâni.

— Înțeleg, înțeleg, se reculese Riabușkin, toate astea ți-au folosit, au fost binevenite pentru lucrările dumitale experimentale, totuși, până la disertația de doctor în științele medicale mai ai mult!

— Dar nici nu pretind să conduc vreo secție. Aș fi mulțumit dacă mi s-ar da un post mic, de asistent de lucrări.

— Foarte bine! exclamă Riabușkin ușurat. Deci - de-a dreptul în laboratorul meu. Ne ocupăm de problema durerii sub aspectul ei fiziologic, iar pentru dumneata - cu o deviere spre psihologie.

Și directorul-adjunct al institutului se apucă să-i explice fondul problemei la care lucra. Ghirin îl ascultă din ce în ce mai încruntat, și, profitând de o mică pauză în expunerea profesorului, spuse:

— Nu, asta nu-mi convine.

Riabușkin rămase perplex, ca un cal oprit brusc din săritură.

— Și, mă rog, de ce?

— Mi se pare inadmisibil felul cum abordați problema. Un ser dureros - adică un mijloc de a provoca durerea și nu de a lupta împotriva ei.

— Cum se poate să nu pricepeți că, aflând mecanismul apariției și intensificării durerii vom putea merge la sigur în lupta împotriva ei! exclamă iritat profesorul. Se vede că nu sunteți dialectician.

— Dialectica e un lucru complicat, ripostă liniștit Ghirin. Iată, de pildă, și o astfel de dialectică: noi trăim într-o lume care e departe de a fi ajuns la un nivel de organizare exemplară, în care mai există tot soiul de ticăloși, și serul dumneavoastră provocator de durere poate fi folosit de minune pentru torturi nemaiauzite… În ce privește secretul, dumneavoastră, fiind coordonator științific, știți, desigur, mai bine decât oricine că secretele în știință nu sunt decât amânări, cu atât mai de scurtă durată, cu cât problema este mai vastă. Și toate acestea, pe fundalul realizărilor anesteziologiei noastre, nu arată prea frumos.

— Ce prostii spuneți! nu se putu stăpâni profesorul. Așadar, sunteți de părere că de unele lucruri nu trebuie să ne ocupăm de loc?

— Există lucruri de care nu-i admis să te ocupi până ce societatea de pe planeta noastră nu va fi mai bine organizată, întări Ghirin, și e bine că savanții să aibă asta în minte. Pe mine unul mă îngrijorează, de pildă, că pe ici, pe acolo, unii se distrează prea mult cu encefalografele.

— Și ce-i cu asta?

— Iată ce-i: o seamă de laboratoare de fiziologie din America se ocupă intens cu studierea influenței directe a curenților electrici asupra unor anumite sectoare ale creierului, provocând astfel diferite senzații: de teamă, de fericire sau de satisfacție deplină - euforie. Deocamdată, bineînțeles, la șobolani și la pisici, dar punticica asta-i îngustă.

— După părerea dumitale activitatea mea științifică e primejdioasă?

— Eu așa cred.

— Și tocmai din pricina asta nu vrei să lucrezi în laboratorul meu?

— Înainte de toate, din această pricină.

Trecu un răstimp în care profesorul încercă să-și adune gândurile și să-și biruie indignarea.

— Așadar, ăsta-mi ești! Să știi însă că la noi în institut n-o să-ți putem găsi o altă muncă! De altfel nu degeaba am fost prevenit că…

Riabușkin își înghiți vorba, dându-și seama că a făcut o gafă, dar Ghirin deveni atent.

— Vă rog să continuați! E vorba de caracterul meu imposibil, nu?

— Caracterul - fleac! Sunt altele mai grave!

— Așa? Atunci, binevoiți, vă rog, a-mi comunica despre ce e vorba, pentru că eu tot aveam de gând să mă duc la comitetul de partid. Acolo voi afla, cu siguranță, totul.

Riabușkin făcu o ușoară strâmbătură și începu să vorbească în silă, însuflețindu-se pe parcurs.

— Ai dumneata o hibă mică, ba chiar una mare - ce să ne mai ascundem după deget? - pentru care pe vremuri omului i se lua diploma de doctor… Ai îngrijit un bolnav, chipurile de cancer, dar de fapt l-ai intoxicat cu anestezice. Nici măcar n-a fost cancer, iar dumneata i-ai administrat o asemenea doză, încât bolnavul a murit… De justificat, te-ai justificat în fața comisiei, dar faima se ține coadă după dumneata.

— Da, aveți dreptate, se ține coadă! Tocmai astfel de întâmplări îi transformă pe oamenii mai slabi în târâtoare cu coadă… răspunse Ghirin înfuriat, și se ridică.

Se sculă și Riabușkin. Ocolindu-i privirea.

— Numirea dumitale se anulează, strigă profesorul în urma lui.

— Nu-i nimic, voi găsi eu o cale. Vă salut!

Și, plecând de la directorul-adjunct al institutului, Ghirin se îndreptă spre minister.

— Nu cred că mă voi putea întoarce - doar nu ne jucăm - după ce m-au scos din muncă, demobilizându-mă în vederea unei activități științifice… Dacă nu mai sunt bun pentru Moscova, pot să primesc orice post, chiar și undeva mai departe, îi spuse Ghirin șefului de cadre.

— Cine ți-a spus dumitale că nu mai ești bun? Riabușkin?

— Nu numai el. Oare cei de la Institutul Timukov n-au voit să scape de mine? Ca și Riabușkin, de altfel, după ce am refuzat să lucrez în laboratorul lui.

— Da, da. Dar nici unul, nici altul nu reprezintă ultimă instanță. O să-ți găsim o muncă frumoasă. Îl vom invita imediat pe consilierul nostru, pe profesorul Medvedev - poate îl cunoști?

— Am auzit de el.

— Bună ziua, docentule Ghirin, îl salută profesorul cel micuț, vioi și uscățiv, al cărui nume nu i se potrivea de fel.

— Ce docent pot fi eu, care n-am predat niciodată nicăieri, făcându-mi veacul doar în spital?

— Oricum, dacă ești candidat în științele medicale… Iartă-mă, m-am obișnuit să respect cu sfințenie tabelul gradelor în știință, pentru că, dacă nu le dai titlul care li se cuvine, oamenii se supără. Dar să lăsăm astea naibii și să nu ne pierdem timpul. Dumneata, ca și mine, ești neurolog. Îți cunosc articolele de psihofiziologie. Probabil că și acum tot la asta visezi?

— Mai mult ca oricând. Dar…

— Au trecut vremurile alea. Nu mai suntem nici în treizeci și șapte, nici în patruzeci și șapte. Suntem în șaizeci și unu.

— Bine ar fi să fie așa! Inerția însă e încă foarte mare. Și, după cum mi-a trântit-o Riabușkin, ceva se ține de mine coadă. De unde știe? Am povestit, desigur, despre experiențele mele tovarășilor de muncă. Se vede treaba că unul a găsit cu cale să v-o comunice în scris. Lev Tolstoi încă reproșa intelectualității ruse „incurabila ei înclinație de a scrie denunțuri” - sunt exact cuvintele lui.

— Ei, aici chiar că exagerezi, exclamară într-un glas cei doi interlocutori, trebuie totuși să cunoști oamenii.

— Numai după fapte și nu după cozi. Nu suntem crocodili; la animalele alea probabil că se bucură de stimă cel cu coada mai lungă. Permiteți-mi să vă povestesc o scurtă istorioară. Se poate?

Și, la gestul de încuviințare al șefului de cadre, Ghirin reluă:

— Știți că în secolul trecut, în Egipt, niște savanți arheologi s-au apucat să dezgroape ruinele Tel-el-Amarnei, capitala faraonului Ekhnaton[5], un faraon cu totul deosebit, reformator al religiei și al vieții sociale. S-a găsit o arhivă uriașă cu mii de papirusuri sau, mă rog, materiale pe care se scria pe atunci, în total câteva mii de documente, cărți, note - întreaga bibliotecă a palatului faraonului. Învățații s-au aruncat asupra bibliotecii ca niște ulii; era doar o bibliotecă de prin secolul XV înaintea erei noastre, și în plus, dintr-o epocă de reforme! Iată, în fine, și-au zis ei, s-a găsit cheia întregii istorii, a științei și a religiei vechiului Egipt! Descifrarea migăloasă a hieroglifelor a durat până după anii douăzeci ai secolului nostru. Și ce credeți? Nici un fel de date, nici despre știință, nici despre viață, nici chiar despre religie. Nu erau decât mii și mii de denunțuri! Nu știu dacă mi-aduc bine aminte, dar cred că procentajul era aproximativ următorul: șaizeci la sută denunțuri, patruzeci la sută umile cereri în vederea acordării a ceea ce se acordă pe atunci slugoilor stăpânirii - pământuri, vile, sau mai știu eu ce. Asta se petrecea acum aproape trei mii cinci sute de ani! Iar astăzi, și încă în primul stat socialist din lume, ar trebui să se fi pierdut și amintirea unor astfel de obiceiuri. În primul rând, trebuie să se termine cu această „coadă” a lumii vechi.

— Frumos, n-am ce zice! dădu din cap Medvedev. Dacă ești întotdeauna așa de arțăgos cu colegii dumitale, nu e de mirare… Ar putea scrie lucruri și mai grozave!

— Nu e important ce scriu ei, ci că…

— Bine, am înțeles. Dar totuși istorisește-ne întâmplarea aceea nefericită.

Ghirin începu fără vlagă:

— Încă înainte de război, pe când lucram la spitalul regional din Vologda…

În minte îi reapărură toate amănuntele acelui insucces.

…Fusese la o consultație în raion și la întoarcere înnoptase într-un sătuc. Pe la ora unu fu trezit din somn de doi copilandri. Alergaseră până la el din satul vecin, nădăjduind să găsească un ajutor de la vreun medic aflat în trecere.

— Taica s-a bolnăvit, auzi, rău de tot, de-ți e și milă să te uiți la el, îi explică gâfâind o fetiță bălaie, în timp ce fratele ei, un băiat de vreo doisprezece ani, speriat, dar plin de nădejde copilărească, privea pe sub sprâncene spre Ghirin care asculta pe jumătate adormit.

Din întrebările ce le puse, reieși că pe seară tatălui lor îi apăruse pe obraz o pată roșie, însoțită de o durere atât de violentă, încât bărbatul acesta voinic, în vârstă de patruzeci de ani, țipa uneori „ca din gură de șarpe”. Pata devenise roșie ca jarul, de nici n-o puteai privi…

— De ce n-o puteați privi? îi iscodi zadarnic Ghirin, depanând în minte tot ce știa despre gangrene și alte simptome de infecție purulentă.

— Mai repede, nene doftore, că se chinuie rău, îl zorea fetița în timp ce Ghirin se îmbrăca și își controla trusa medicală în care avea tot ce era necesar pentru a acorda primul-ajutor.

Și, pe neașteptate, Ghirin se lumină - memoria lui excelentă nu-l trădase nici de astă dată.

— Ascultă, o ținu el în loc pe fetiță care se repezise spre ușă, eu știu de ce nu poți să te uiți la pata aia. Numai să spui adevărat - miroase?

— Mamă, cum mai miroase, ți se întorc mațele pe dos!

„Asta trebuie să fie, e vorba de nomă, sau gangrenă bucală, una din rarele boli cu care un

medic nespecializat se întâlnește o dată în viață sau chiar niciodată…”, își spuse Ghirin, poticnindu-se pe întuneric și străduindu-se să nu rămână în urma acestor țânci atât de iuți la mers.

Noma este o afecțiune rară, gangrenoasă, întâlnită la copii și numai în cazuri cu totul excepționale la oamenii maturi. Apare întâi pe mucoasa cavității bucale și peste puțin răzbate spre exterior sub forma unei ușoare inflamații de un roșu-aprins de la care se întind în diferite direcții ramificații. De-a lungul lor, țesutul viu se descompune transformându-se într-un lichid vâscos cu un miros insuportabil de greu.

Sub ochii tăi, literalmente, un sector mare din corp se poate descompune, lăsând să apară osul. Noma este uneori însoțită de dureri grozave, iar alteori, dimpotrivă, evoluează aproape fără dureri. Ghirin se strădui să-și reîmprospăteze în minte vreun caz de vindecare a nomei, dar din păcate nu întâlnise nici unul până atunci. Numai o intervenție chirurgicală imediată, care să înlăture întreaga regiune infectată, și în plus o porțiune întinsă din jurul ei, putea salva victima. Bolnavul se alegea cu fața pocită, dar rămânea în viață.

Și dacă-l așteaptă într-adevăr o nomă, ce va putea face? Pe vremea aceea el nu se ocupa încă de chirurgia propriu-zisă. Făcuse simple incizii ale unor abcese, tratase unele fracturi sau extrăsese ghimpi intrați sub pielea pacienților

— Într-un cuvânt, practicase toată gama rănilor simple pe care le întâlnește orice medic chemat să dea primul-ajutor. Un bisturiu, un turnichet, un foarfece, o pensă - erau instrumentele pe care le avea în trusă.

În pragul unei case trainice și curate îl întâmpină o femeie speriată de moarte.

Stăpânul casei se perpelea în pat, gemând înăbușit. Cămașa ca și ștergarul aruncat peste umăr și gât erau leoarcă de sudoare. Părul încâlcit și jilav atârna peste fruntea-i îmbrobonată de

sudoare. Ochii mici, adânciți în orbite, cătară spre Ghirin cu atâta încredere și bucurie, încât acesta încercă să-și ascundă fâstâceala prin câteva cuvinte de îmbărbătare: „Ei, vedem noi acum”.

O duhoare groaznică, pe care până atunci n-avusese prilejul s-o mai întâlnească, îl izbi în nas. Se strădui să-și biruie greața și să nu respire; dar cum încă mai gâfâia după oboseala drumului, mirosul îi pătrundea stăruitor în nări. Da, era așa cum prevăzuse el. Inflamația roșie cu ulcerații și prelungiri era situată pe obrazul stâng, jos, aproape de unghiul maxilarului inferior, iar prelungirea cea mai mare ajunsese până la marginea fosei supraclaviculare, spintecând pielea ca o brazdă îngustă în fundul căreia se zărea, vag, osul. O examinare de un minut numai, era suficientă spre a te convinge că extirparea acestei nome necesită o operație complicată, pe care, fără doar și poate, chirurgul de la raion ar fi făcut-o cu o mână sigură. Dar până ce bolnavul va putea fi transportat la spital, inflamația se va întinde mult și atunci nici cei de la raion nu vor mai fi în stare s-o biruie; va fi nevoie de utilajul și de personalul unei clinici regionale. Iar până la clinică… Ghirin își întrerupse voit raționamentele, socotind că nu dispune de timpul necesar pentru a se pierde în presupuneri inutile. Ca să fie salvat, bolnavul trebuie transportat imediat la spital sau… sau - să frâneze extinderea inflamației. A-l transporta imediat nu era cu putință. Deci, nu rămânea de făcut decât un singur lucru - să oprească evoluția bolii! Dar cum? Dacă ar secționa țesuturile din jurul locului lezat? Dar la ce adâncime ajung ulcerațiile? Și ce-i poate garanta că ele nu vor trece chiar dincolo de țesuturile extirpate?

Ghirin se așeză pe scaunul care i se oferise și se adânci în gânduri. Membrii familiei, împrăștiați prin colțurile casei, așteptau încremeniți și muți. Chiar și gospodarul încetase să mai geamă, cu ochii pironiți la medic.

Acesta, încordându-și toate puterile, se străduia să găsească soluția justă. Dușmanul de care se ciocnise era atât de înspăimântător, încât o hotărâre greșită era inadmisibilă. Fără a se simți prea sigur de el, ceru să i se aducă niște apă fierbinte și un cearșaf curat, apoi își desfăcu trusa și scoase din cutiuța ei o siringă sterilizată. Chiar în clipa când deschisese cutia, se simțise parcă zguduit de ceva. Dacă în loc, să extirpe țesuturile, le-ar injecta cu novocainǎ? Poate că ceva în genul unei blocade cu novocainǎ ar fi tocmai ce trebuie? Chiar dacă e vorba de nomă - afecțiune virotică - procesul inflamator nu poate avea loc fără participarea sistemului nervos. Iar dacă este așa, novocaina va frâna procesul, exact atât cât îi trebuie bolnavului ca să ajungă pe masa de operație. Mai rău era că nu știa cât a progresat inflamația în adâncime: bariera de țesut anesteziat trebuia creată și sub zona inflamată. Nu va fi nici o nenorocire dacă va avea nevoie de o doză mare de anestezic, deoarece luase cu el o cutie întreagă…

Nesiguranța care-l făcuse să tărăgăneze dispăruse ca prin farmec. Cu fraze scurte și autoritare începu să dea dispoziții. Să se înhame calul și să fie așteptați, el și bolnavul. Cineva să iasă în șosea și să oprească prima mașină care va trece - prin orice mijloace - rugăminți, bani, amenințări - totul era ca automobilul să se ivească neîntârziat, și nu când se va fi terminat efectul anesteziculuI.

Începu cu toată încrederea operația, îmbibând porțiune cu porțiune țesuturile cu novocainǎ, așa cum învățase de la Spasokukoțki și Vișnevski. Peste puțin un inel alb înconjură inflamația cu un cerc de țesut desensibilizat. Bolnavul încetă de a se mai zvârcoli, surâse și ceru să bea lapte.

De aci încolo toate au decurs bine - pe șosea a fost oprită o mașină, bolnavul a fost transportat cu rapiditate; au ajuns la spital înainte de a se fi luminat de ziuă, iar chirurgul s-a pregătit să facă

rezecția, dar… bolnavul a murit de colaps, cam la o jumătate de oră după sosire. Ghirin nu putu stabili până la urmă ce anume se întâmplase - fie că omul avea intoleranță față de novocainǎ, fie că zona anesteziată cuprinsese și vreo ramură mare cu traiect anormal a nervului pneumogastric (nervul vag, perechea a zecea a nervilor cranieni), sau poate cantitatea de anestezic se dovedise a fi peste puterile bolnavului, deși acesta părea un ins robust. Dar cel mai important lucru era că inflamația nu numai că nu progresase, ci se redusese într-atât, încât chirurgul și medicul-șef al spitalului refuzaseră să confirme noma ca diagnostic! De aci - mari neplăceri: reieșea că Ghirin dăduse un diagnostic greșit și-l intoxicase pe bolnav cu o cantitate prea mare de novocainǎ, pe deasupra - prost administrată! Ghirin reuși să-și apere cauza la regiune, prezentând o analiză a țesutului inflamat și explicând de ce luase aceste măsuri, dar asupra lui mai planau anumite îndoieli pe care le târa după el, ca pe acea faimoasă coadă de crocodil. De altfel, nici medicii care îl găseau vinovat, nici cei care îl considerau fără vină nu avuseseră niciodată în practica lor prilejul să dea de un caz de nomă. Toate discuțiile aveau un caracter teoretic.

Cei doi lucrători din minister ascultară cu atenție relatarea lui Ghirin și schimbară tăcuți câte o privire. Ascunzându-și zâmbetul, Medvedev întrebă:

— E adevărat că pe vremea când erai student ai aplicat cuiva un „tratament” cu pistolul?

— Nu, nu cu un pistol, ci cu metoda lui Astvațaturov, ripostă aprins Ghirin, văd că și pe asta o cunoașteți.

— Dar dumneata nici n-ai ascuns-o vreodată!

— Nu, desigur. Numai că asta s-a întâmplat cu mulți, mulți ani în urmă!

Nimeni nu răspunse la provocarea ce răsunase în tonul lui.

— Așa, făcu după o îndelungă tăcere șeful de cadre… Dumneata posezi, se vede, vaste cunoștințe și mari capacități; ai fi de folos oricărui institut de cercetări și totuși…

Cel care vorbise tăcu.

— O dată ce ați început, continuați.

— Înțelegi și singur sau vei înțelege mai târziu. Ce părere aveți, profesore?

— Eu socot că e bine să te trimitem la acel laborator de fiziologie despre care ți-am vorbit. Vrei să fii numit cercetător la fiziologia comparată a vederii?

— Da… deocamdată, consimți indiferent Ghirin.

— Ce înseamnă acest deocamdată?

— Până când va fi creat un laborator special de psihofiziologie; voi dovedi utilitatea și ca atare necesitatea organizării lui.

— Atunci e bine, încheie șeful de cadre.

„La Moscova nu mi-a mers bine de la început - se gândea Ghirin, cercetându-și camera cu acele câteva mobile luate la întâmplare. A rămas baltă și problema muncii la institutul de care aveam eu nevoie. Lipsa de bani mă împiedică să restaurez statuia Annei și s-o aduc la expoziție - artiștii au spus că o vor expune dacă iau asupra mea toate cheltuielile. Mulțumesc și pentru atât.”

A doua zi Ghirin se duse la Institutul de geologie unde lucrau poate jumătate din geologii cărora țara noastră le datorează minele și țițeiul, cărbunele și diamantele, bauxitele și cimentul. Străbătea coridoarele pline cu dulapuri citind cu emoție pe uși nume cunoscute lui din ziare, indignat în același timp că această clădire era atât de vetustă și de strâmtă, o construcție ieftină de prin treizeci. Andreev îl întâmpină la intrarea unui cabinet cu despărțituri făcute din dulapuri. Ghirin se gândi că această firidă strâmtă nu-i potrivită

pentru un om care și-a petrecut întreaga viață prin întinderile stepelor kazahe, prin mlaștinile nesfârșite ale taigalei siberiene sau pe înălțimile Altaiului și ale Tian- Șanului… Geologul îi citi pesemne gândurile, deoarece spuse zâmbind:

— Nu-i ăsta necazul; după taiga e bine să stai nițel mai înghesuit. Știi și dumneata, că te saturi stând câte o jumătate de an în locuri fără pereți - e greu să te concentrezi.

— Ai rămas același, îi răspunse cu condescendență Ghirin, fără a lua în seamă gluma prietenului. Oare dumitale nu ți se întâmplă niciodată să ai ceea ce se cheamă un necaz?

Pe fața geologului licări un zâmbet și mai larg, dar fără veste se stinse și omul izbi supărat cu pumnul în masă.

— Cum să nu mi se întâmple? Numai cretinii nu au necazuri. Există și d-ăștia - încântați de toate… pe când eu!

Andreev deschise larg ușile unui dulap înalt din placaj ordinar și dădu la iveală două rânduri de sertare suprapuse, nevopsite.

În penumbra dulapului prinseră a sclipi bucățile colțuroase ale unor roci. Chiar și ochiul neexperimentat al lui Ghirin fu surprins de marea diversitate a pietrelor; când de un cenușiu-închis și sumbru, ori de un roșu sau galben-cald, când cu pete multicolore îmbinate în fel și chip. În bucățile de piatră scânteiau discret tot soiul de fluturași argintii și negri, iar luminițele ce le radiau niște cristale micuțe, verzi, trandafirii sau albastre îl zădărau[6] parcă pe Ghirin reproșându-i ignoranța.

— Vezi ce ticsite-s, n-ai unde s-arunci un ac?! strigă Andreev și Ghirin înțelese îndată că geologul vorbește într-adevăr de ceea ce îl doare mai mult decât orice. Și aici, și pe coridor, și la depozitul ăla prăpădit, peste tot e la fel. Și fiecare piatră pe care-o vezi aici, și care pentru tine nu e decât o piatră obișnuită, este o raritate. Astea, de pildă - și Andreev trase afară dintr-o smucitură un

sertar foarte greu - au fost tăiate din pereții de stâncă ai defileului aproape inaccesibil al unui afluent al Indighirkăi. Întâi ne-am rupt spinările purtându-le în ranițe, apoi le-am încărcat pe reni, iar pe urmă am gonit cu ele cu plutele peste râuri cu ape învolburate și praguri fără număr. Iar astea sunt de pe creasta unei culmi… hm, al unui munte uriaș, de nu mai știu nici eu cum de am reușit să coborâm cu o asemenea încărcătură de probe. Iar astea - ca să ajungem la ele a trebuit să ridicăm caii cu funiile pe repezișurile verticale ale righelelor - barierele trecătorilor din ghețari… Pe cele de acolo, din dulapul din stânga, le-am scos dintr-o coamă muntoasă de la care sunt patru sute de kilometri până la apa cea mai apropiată; și le-am cărat străbătând niște întinderi nisipoase înfiorătoare… Iar cele de dincolo sunt din bălțile fierbinți ale Africii - primele care au fost scormonite de o mână de savant, și nu de degetele indiferente ale vreunui prospector alb, care nu caută decât să se îmbogățească!…

Impresionat de vorbele amicului său, Ghirin cercetă rând pe rând, cu un sentiment de respect, sertarele cu pietre.

— Și chiar nu aveți unde le țineți? întrebă el. Cum se poate una ca asta?

— Nu avem! Cândva, în anii primelor cincinale, duceam o lipsă grozavă de geologi. Trimiteam pe atunci în expediții boboci din anul doi, cât despre cei care-și luaseră diploma, mai-mai că erau șefi de grupe. Desigur că recoltele erau cam disparate, iar colecțiile care se alcătuiau - de valori diferite. De atunci s-a statornicit părerea că colecțiile geologice nu trebuie păstrate, pentru că ocupă prea mult spațiu; ca atare, după ce harta este documentată și proba prezentată - la gârlă cu ele. Nici până acum n-a putut fi învinsă rutina asta. Dacă ar fi să luăm în considerație fie și numai uriașele eforturi cu care au fost culese din locuri inaccesibile aceste pietre, doar acest lucru să-l

socotim, și ele, cred eu, și-ar justifica păstrarea. Nu poți ști niciodată care din ele îți va trebui la un moment dat, pentru că itinerarele și expedițiile nu se pot repeta cu una, cu două, iar uneori trec și cincizeci de ani până ce vreunul din confrați reușește să ajungă prin locurile umblate de tine. Oare nu s-ar putea, fir-ar să fie! să se construiască o magazie mare de piatră, cu câteva birouri încălzite, realizându-se astfel, pentru binele țării, o adevărată arhivă? Cu tehnica noastră actuală asta-i un fleac, ar costa o nimica toată, dar gândește-te numai ce materiale de preț ar fi astfel păstrate. Cu condiția să se construiască însă chibzuit, cu o rezervă de spațiu, căci altminteri peste cinci ani s-ar ajunge la aceeași stare de lucruri.

— E limpede ca lumina zilei! Totuși, ceva nu înțeleg: cum de nu-și dau seama de asta șefii voștri ăi mari. La proporțiile actuale, treaba ar costa într-adevăr o nimica toată!

— Da, da, o nimica toată. Numai că nu e abordată izolat, ci laolaltă cu o sumedenie de alte probleme, și în cazul acesta rezultă că n-a sosit încă timpul, mormăi Andreev. Nenorocirea constă în aceea că academicienii noștri de multă vreme nu se mai deplasează personal pe teren ca să adune colecții. Știi doar că atunci când un lucru ți se aduce de-a gata, totul se schimbă. Vorba ceea: pică pară mălăiață în gura lui nătăfleață.

— Ehe, văd că fiecare își are necazurile lui, chiar și stâlpii științei ca dumneata.

— Asta-i viața, n-ai ce-i face!

Geologul se liniști la fel de repede precum se și supărase.

Ghirin rămase o vreme tăcut, apoi spuse foarte încet, ca pentru sine:

— Te invidiez pentru caracterul dumitale. Noi fiziologii numim asta un caracter bine echilibrat. O inhibiție rapidă și totul reintră în normal.

— Asta se datorește probabil obișnuinței de a face față la fel de fel de ghinioane, răspunse

Andreev și, fără veste, oftă. Dacă și dumneata ai fi călătorit cât mine în primii ani ai Puterii sovietice, în timpul primelor cincinale, când transportul constituia o problemă… Numai dumnezeu, și poate și dracu, știe câte ceasuri și zile penibile m-am perpelit prin oficii poștale, prin gări și halte, debarcadere și aerodroame! Câte argumente, amenințări, rugăminți pentru a-ți îmbarca la timp colectivul, pentru a expedia niște colete sau pentru a-ți trimite oamenii acasă. Pe lângă toate astea, incidentele din taiga erau floare la ureche; ele depindeau de tine însuți, de sănătatea, istețimea și tăria ta de caracter. Când ajungi însă să depinzi de cineva, și cum adesea se întâmplă să mai fie și un om rău, apoi să te ții frate… Geologul făcu o strâmbătură. Dracu știe dacă e întâmplător sau firesc, dar tocmai acolo unde este vorba de nevoi și griji omenești se nimeresc parcă anume oameni cu suflet de hârtie. Dacă ar fi după mine, la spațiile locative, la serviciile de asigurări, unde se vine cu nevoi și cereri, aș pune oameni acătării, de inimă, nemaivorbind de cele de transporturi, unde pentru geologi, aș înființa brigăzi speciale de deservire exemplară. Ba mai mult, aș institui o inspecție din acelea independente și cumpănite cu drepturi necruțătoare în genul *Rabkrin*[7]-ului de odinioară!

— Văd că ai avut de pătimit, nu glumă! râse Ghirin, iar geologul izbucni indignat:

— Închipuie-ți numai o clipă un râu mare în taiga. Maluri pustii, acoperite de un strat nu prea gros de zăpadă, cum e în Siberia răsăriteană, când gerurile timpurii se întețesc în timpul nopții, iar peste râu plutește aburul ca o ceață; prin apa lui alunecă cu freamăt puternic, îmbulzindu-se, sumedenie de sloiuri care, prin locurile repezi, gonesc nebunește. De la o zi la alta râul va îngheța și în acest caz întreaga expediție, care abia a ieșit din taiga, va fi condamnată să aștepte două luni de zile drumul de sanie peste apă.

— De ce două luni? Chiar dumneata spuneai: de la o zi la alta…

— Păi pentru că locurile repezi, gâtuiturile și pragurile îngheață cu mult mai târziu, așa încât să poți trece cu încărcătură peste ele. Nu există altă soluție decât poate cea cu sănii trase de reni, dar în sezonul de vânătoare care bate la ușa *orocenilor* - oamenii cu reni - e greu să aduni o caravană destul de mare ca să transporți tot: oameni, poveri, bagaje, colecții - astea pe care nu avem unde le ține. Asta era situația. Și ce crezi că se întâmpla când se apropia ultimul vapor de așezarea unde te aflai? Fiecare știe că ăsta e ultimul, că e arhiplin și că oamenii se zbat din răsputeri să-l ia. Siberienii din taiga sunt oameni serioși care știu ce vor și-s zdraveni pe deasupra, drept care, căpitanul postează la scara de bord vreo șase matrozi, toți unul și unul. Flăcăii ăștia sunt voinici și de-a dreptul fioroși ca niște fiare din pricina atacurilor, la fiecare așezare, la fiecare debarcader. În cazul ăsta, pe unde scoți cămașa?

— Și există vreo soluție?

— Există! O parte din băieții mei, simpli muncitori, de obicei rămâneau în sat, fie ca să străbată taigaua în sens invers, fie ca să aștepte drumul de sanie, și până una-alta mai lucrau pe lângă câte o casă. Băieții ăștia, împreună cu câțiva voluntari dintre localnici, care pentru asta își aveau asigurată recompensa corespunzătoare, asaltau cu nerușinare scara de bord, și se luau la harță cu matrozii dintr-o nimica toată. Curând se isca o bătălie pe care o susțineau cu încăpățânare. Întregul echipaj, cu căpitanul în frunte, săreau în ajutorul ortacilor, bătaia lua proporții, soseau întăriri din partea candidaților la călătorie. Căpitanul, în culmea furiei, dădea ordin să se ridice ancora și, când vaporul se îndepărta de așezare, ajungând în mijlocul râului, după ce răzbătuse prin zăpezile de lângă mal, se constata că toată expediția noastră se afla la bord.

— Cum vine asta?

— Păi la ce crezi că servea bătaia? În timp ce echipajul se războia, noi ne strecuram cu o barcă până la babord, aruncam într-o clipă încărcătura noastră pe vas și ne piteam și noi pe undeva pe după un horn sau o grămadă de marfă de pe punte, iar barca se făcea nevăzută.

— Și ce spunea căpitanul când dădea cu ochii de voi?

— Există sau a existat înainte vreme o lege nescrisă care se respectă pe râurile din taiga cu sfințenie: dacă ai reușit să te strecori pe vas, nu mai îndrăznește nimeni să te alunge de acolo. Este și de înțeles! Să debarci niște oameni undeva pe un mal în mijlocul taigalei, pe un râu gata, gata să înghețe, ar însemna să-i expui unui pericol de moarte. Iar să te întorci e și mai rău: n-ai voie să pierzi nici un ceas - vaporul poate rămâne toată iarna prins între ghețuri. Așa se nasc legile - din necesități vitale… Geologul tăcu, apoi se uită la ceas și întrebă: Și cu ce treabă ai venit la mine?

— Nu cu cine știe ce… împrumută-mi trei sute de ruble, dar cu condiția să ți-i înapoiez peste vreo cinci luni de zile… Complicat, nu?

— Nu-i de loc complicat. Am niște bani depuși pe carnetul de economii de care n-am să am nevoie curând. Toți geologii își fac cumpărăturile toamna, când se întorc din expediții - e un obicei statornicit de mulți ani, știi cum se spune:

Din junețe, primăvara n-ai la tine nici un ban,
Dar din taiga vii acasă cu chimirul dolofan.

Cum să facem? Cel mai bine ar fi să vii la noi pe seară. O să bem niște ceai bun, veritabil, tare… La

Moscova oamenii nu mai sunt ca altădată, chiar și geologii beau apă chioară în loc de ceai.

Lui Ghirin îi plăcea foarte mult nevasta lui Andreev; Ekaterina Alexeevna era exact antipodul bărbatului ei. Geologul voinic și vioi, dar nu prea înalt de statură și soția lui, o femeie impunătoare, trupeșă, ca o boieroaică de pe vremuri, alcătuiau o pereche minunată. Firea blajină, frumusețea autentic rusească a Ekaterinei Alexeevna, mișcările ei domoale și sigure, privirea atentă și pătrunzătoare a ochilor ei limpezi, ca și glasul adânc, din piept, îl făceau pe Ghirin să spună în glumă că s-ar fi îndrăgostit fără doar și poate de soția prietenului său, dacă n-ar fi fost atât de maiestoasă. Îi plăcea să vină din când în când în locuința lor ticsită cu cărți, care îți dădea o plăcută senzație de confort și tihnă, de casă rânduită parcă în chip special pentru lucru și odihnă. Vorba repezită, tăioasă a lui Andreev contrasta cu felul ei nepripit de a vorbi, în care stăruia acel abia perceptibil „o” în loc de „a” (era originară din Rostov Veliki). Cu nelipsita-i țigară între degetele-i subțiri, întotdeauna îndulcea cu umor expresiile aspre sau ușor grosolane ale geologului. Ghirin, care în general nu mânca mult, pleca de la soții Andreev ghiftuit, abia răsuflând, și nu-și putea explica de fel cum de reușea Ekaterina Alexeevna, veșnic foarte ocupată (era o pictoriță cunoscută) să pregătească niște mâncăruri atât de bune și în asemenea cantități.

De data aceasta Andreev nu avu prilejul să-l mai „hrănească” pe Ghirin - soția lui era plecată, iar fata, studentă, „hoinărea” pe la cine știe ce prietene, după cum se exprima el. Totuși ceaiul negru ca smoala fu opărit pe cinste.

— Ei, aștept să-mi povestești, spuse sever geologul, umplând pentru a doua oară ceștile de porțelan opalin, de care numai Andreevii aveau cunoștință din ce țară și din ce veac sunt.

— Deocamdată n-am ce povesti, răspunse Ghirin în silă.

— Cum vine asta? izbucni geologul. Când vechiul meu prieten, care a atins anumite culmi în cariera lui de medic, apare deodată la Moscova unde n-are nici casă, nici masă și, colac peste pupăză, se și repede să ceară bani cu împrumut… într-o asemenea împrejurare nu e nevoie să fii prea deștept ca să-ți dai seama că viața lui a luat o întorsătură serioasă. Și e limpede ca lumina zilei că întorsătura asta e legată de reîntoarcerea lui în sferele științei teoretice. Și încă ceva: după ce s-a despărțit de nevastă, a început să se afunde tot mai mult în burlăcie; un om însurat nu face asemenea „trăsnăi”. Se îngrijește de o leafă bună, de o locuință confortabilă, de perspective. Ce poți să-mi spui despre noua dumitale ocupație? Ai reușit să organizezi… cum îi spune… îți amintești, ceea ce îți doreai de mult - psihologia fiziologică?

— Cum de ai ținut minte? Am scris despre asta acum zece ani.

— Am ținut minte pentru că problema e interesantă și pentru că studiul era scris cu sentimentul unui om deznădăjduit. Nu te ironizez, mi-a rămas asta în minte nu pe calea înțelegerii, ci a intuiției. Iar acum ai venit din nou ca să lupți pentru asta chiar în capitală?

— De astă dată, da! Dar nu mai sunt deznădăjduit. E într-adevăr ciudat - de ce oare? N-am făcut încă nimic, mai bine zis, până acum chiar n-am avut noroc, și totuși sunt convins de reușită.

— Ba eu înțeleg de ce. Ceea ce voi oamenii cu mintea pătrunzătoare ați presimțit de mult și anume, gigantica ascensiune a științei, încep astăzi s-o înțeleagă toți!

— Să știi că ai dreptate! Acum e clar pentru oricine că știința va contribui la asigurarea viitorului copiilor, la crearea a tot ce este necesar pentru a hrăni, a îmbrăca și a feri de boli întreaga masă de locuitori, care acum se ridică. E clar

pentru toți că noi trebuie să ne clădim viitorul potrivit unor legi științifice, deoarece altfel…

Ghirin își curmă vorba cu un gest expresiv.

— Acest imn închinat științei ar fi valabil dacă n-ar exista și reversul: bombele termonucleare, de pildă. Totuși, și sub acest aspect puterea ei este de asemenea limpede! Dar, în fond, voiam să spun cu totul altceva - devine tot mai evident faptul că nu există științe inutile; de curând s-a dovedit că vechea lor împărțire este definitiv perimată și că omul cel mai perspicace nu va mai fi capabil să traseze o linie de demarcație între niște cercetări importante și altele mai puțin importante. Psihofiziologia asta, care înainte de război ți se părea chiar și dumitale departe de a fi aplicată, urmează să devină acum cea mai importantă ramură a biologiei și a medicinii…

— Ai perfectă dreptate! Nici dumneata nu-ți dai seama în ce măsură! Viața nouă creează necesități noi, mașinile noi necesită oameni noi, care să știe să-și stăpânească psihicul… Dar și psihicul acesta trebuie antrenat, întărit, dezvoltat. Pentru noi materialiștii însă este evident că psihicul se bazează pe fiziologie, se trage și se dezvoltă din ea, drept care, în primul rând, trebuie studiată corelația dintre ele, dar acest psihic e mai complicat și mai stabil decât sistemul de automatizare, adică al reflexelor. Iar noi, biologii, ne-am trezit neajutorați, nepregătiți pentru studierea activității creierului… Am operat cu noțiuni aproape mistice - inteligență, voință, emoții… până când fizicienii și matematicienii ne-au demonstrat-o - adică ne-au băgat cu nasul în cibernetică. Abia atunci a devenit clar cu ce construcție arhicomplicată avem de-a face. Probabil însă că nu s-a ajuns încă la ideea creării unui institut consacrat psihofiziologiei; totuși câteva centre de acestea științifice ar fi necesare.

— Destul, își ridică în chip glumeț Andreev brațele, înțeleg tot. Dar, pentru că veni vorba, ăsta

e un articol al dumitale?

Geologul ridică de pe masă o revistă de știință popularizată.

— E al meu, confirmă Ghirin.

Andreev îi aruncă o privire de parcă îl vedea pentru prima dată:

— M-da! Câtă dreptate avea Lenin când spunea că fantezia este o însușire de mare preț! Eu unul ți-aș acorda titlul de magister al fanteziei - și geologul agită revista în aer.

— Aici nu-i cine știe ce fantezie, dădu el din umeri. Am citit un articol despre dinozauri al unui cunoscut paleontolog al nostru în revista *Priroda.* Acolo se explică în mod convingător că aceste șopârle, animalele cele mai mari de pe pământ, nu erau mari pentru că aveau prea mult dezvoltată hipofiza - glandă cu secreție internă care stimulează între altele și creșterea. Dimpotrivă, hipofiza lor se dezvolta tocmai pentru a stimula o creștere rapidă - condiție de adaptare la mediul înconjurător. Asta mi-a plăcut. Într-adevăr, dacă animalul face parte dintr-o specie mare, el trebuie să și crească repede, altfel va pieri viețuind în condiții în care e nevoie să fii de dimensiuni mari. M-am gândit imediat la balenă. Un pui de balenă crește în greutate „văzând cu ochii", aproape cu o sută de kilograme în douăzeci și patru de ore. Iar dacă e așa, hipofiza unei balene trebuie să fie comparativ mare, și când se vânează o balenă, ea trebuie folosită pentru obținerea hormonului de hipofiză - cea mai importantă dintre toate glandele cu secreție internă.

— E adevărat că pentru a se obține un kilogram de hormoni…

— E nevoie de patru sute de mii de porci? Da, așa este. Bineînțeles că asta se obține concomitent cu tăierea lor la combinatul de abatoare, totuși ar fi bine să se găsească o sursă nouă și în același timp îmbelșugată. Eu am arătat într-un articol că

hipofiza trebuie obținută de la balene, mai ales de la cele tinere…

— Și în felul acesta ai aruncat o punte de la demult dispăruții dinozauri la industria medicală contemporană!

— Așa și trebuie să se procedeze în orice știință. Punți de astea există peste tot, numai că uneori suntem departe de a le vedea. Dar s-a făcut târziu, întotdeauna mi-a plăcut să stau de vorbă cu dumneata. Am pierdut și noțiunea timpului. Aș mai bea o ceașcă de ceai și apoi aș lua-o din loc. Acum am și eu capital, așa că chiar de mâine mă apuc să-mi îndeplinesc o veche îndatorire.

CAPITOLUL 3 Ziduri întunecate

Ghirin intră în sala prelungă și privi în jur. Da, chiar acolo, în fund, este statuia Annei. Curățată de praful care s-a depus pe ea ani de zile, cu rănile-fisuri vindecate, lustruită din nou, pare minunat de luminoasă pe fondul acestor pereți cenușii, întunecați. El înțelese abia acum scopul pentru care Pronin dăduse statuii dimensiuni mai mari decât cele normale. De aici, de la o distanță de câteva zeci de metri, statuia producea o impresie deosebită. Nu exprima o maiestate monumentală - nu, chipul Annei era executat după o cu totul altă metodă. Ghirin, care nu cunoștea tehnica sculpturii, putea din punctul lui de vedere s-o numească metoda vie. Totodată, dimensiunile

statuii o făceau cu totul neobișnuită, obligându-te să-ți concentrezi involuntar atenția asupra-i și să-i percepi frumusețea…

Deodată Ghirin trase adânc aerul în piept; un gând vag prinse a i se desluși în minte. Părea că Anna i-ar fi șoptit: „Asta de aici nu sunt eu, ci o alta, aceea pe care o slujești și spre care ai năzuit toată viața. Dar eu te-am ajutat s-o înțelegi, și, în statuia asta, eu sunt - *ea*…”

Avu - lucru rar pentru un om de vârsta lui, dar obișnuit pentru un tânăr - un fel de presimțire, a ceva nedeslușit încă, dar foarte plăcut. Această așteptare vine adesea spre tine în zbor, odată cu vântul de primăvară, cu mirosul de fum într-o noapte geroasă, te ademenește cu oglindirile lunii în apa râului cu maluri largi, foșnește în ierburile aspre ale stepei…

În ceasul acesta de dimineață, la expoziție era puțină lume. Ghirin străbătu sala, pornind de-a dreptul spre soclul înalt, în formă de cub, al statuii. Acolo, cu cotul sprijinit de un colț al piedestalului, se afla un bărbat slab, puțin adus de spate, cu ochelari, care se uita fix la statuie, apropiindu-și uneori atât de mult fața de ea, încât mai-mai că-i atingea genunchii cu nasul lui ascuțit. Văzându-l pe Ghirin care se apropia, omul luă un aer de vădită mulțumire că va avea cu cine schimba o vorbă.

— Ați văzut? Ce lucrare!! și necunoscutul împunse energie cu degetul în curbura genunchiului statuii.

Zâmbind propriilor sale gânduri, Ghirin încuviință. Necunoscutul se desprinse de statuie, aruncă spre el o privire trufașă și pufni disprețuitor.

— Nu vorbesc de întreaga sculptură, ci de felul cum e finisată suprafața. Uitați-vă! Și atinse cu duioșie lemnul lustruit, de parcă ar fi fost obrazul ființei iubite. Puneți puțin degetul și veți simți - de văzut n-o poate vedea decât un sculptor; nu e

netedă, ci are sute de minuscule proeminențe și gropițe, ceea ce dumneavoastră vă dă impresia vizuală de trup viu.

— Oare nu în orice sculptură…

— Bineînțeles că nu. Acum nimeni nu mai lucrează în acest fel - e un procedeu demodat.

Și necunoscutul pufni iarăși.

— Și din care motiv?

— Din o sută de motive. Și, desigur, motivul principal stă în faptul că executarea unei statui în stil antic, cum procedau vechii greci, cere o îndelungată și necruțătoare trudă, precum și un ochi de vultur, la care se adaugă și dificultatea de a-ți găsi modelul. Dumneata habar n-ai, dar eu mi-am dat imediat seama - ăsta-i un model cum rar găsești, un model care a pozat fără tricou, pentru ca artistul să-i poată vedea mușchii cei mai fini, precum și cele mai mărunte adâncituri de sub piele, adică tocmai ceea ce îți dă impresia de trup viu. Iar pentru a realiza o asemenea lucrare îți trebuie un model de cea mai înaltă clasă, cu un trup și o piele ca cel de aici.

— Oare, în general, se pozează în tricou? Niciodată nu mi-am închipuit așa ceva…

— Judecați, desigur, după tablourile în care un atelier de sculptură nu este pictat decât ca un fundal, pretext pentru a înfățișa un nud. Metoda asta a fost născocită de artiști ca să se apere de fățarnici. În realitate modelul e strâns într-un tricou, ca o balerină - sculptorului îi vine chiar mai ușor să lucreze: suprafața, după cum se spune, se uniformizează; de altfel și sculptura din zilele noastre e clădită pe uniformizare - la ce mai servește suprafața? A făuri, însă, a înfățișa, a aduna la un loc frumusețea omenească, în așa fel, încât să fie reală, vie, e un lucru uriaș și extrem de dificil. E mai simplu să dai o formă generală, să sublimezi, să scoți în evidență ici-colo câteva trăsături speciale, care să oglindească tema - să zicem mânia, elanul sau efortul. Sculptorii

deformează intenționat anumite proporții, pentru ca trupul să capete expresie, dar nu și frumusețe. Ca să înfățișezi însă un corp în felul acesta, trebuie să posezi un gust extraordinar, să ai pricepere, experiență, și în primul rând, măiestrie. Dar măiestria este practic inaccesibilă când faci numai meserie și în asta stă principala cauză a aparentei sale desuetudini. Frumosul, în complexitatea sa, se dezvăluie oricui, indiferent de unghiul din care e privit, indiferent de starea sufletească a vizitatorului. Tocmai asta a și realizat Pronin în sculptura sa.

Omul cu ochelari, de bună seamă un cunoscător în materie de artă, vorbea tare, ceea ce atrăsese în preajma lor câteva persoane.

— Dacă-mi îngăduiți o întrebare, cetățene, i se adresă cunoscătorului în ale sculpturii unul din cei care-l ascultaseră, dumneavoastră vorbeați despre frumos în toată complexitatea lui și dădeați statuia asta drept exemplu, dacă am înțeles bine?

— Da, chiar asta am și vrut să spun! Ați înțeles perfect.

— Ei, aflați atunci și părerea mea: cred nu numai că asemenea statui nu trebuie expuse, dar n-are rost nici măcar să le faci.

Cunoscătorul îl privi pe sub ochelari pe cel care vorbise, surâzând nedumerit, descumpănit. Acesta se proțăpi grav și, sprijinindu-și bărbia în piept, ceea ce făcu să i se încrețească pielea pe obrazul neglijent bărbierit, își țintui adversarul cu privirea grea a ochilor lui adânciți în orbite.

— Treaba dumitale! Și cunoscătorul în ale artei ridică din umeri. Din fericire, adăugă el, nu toată lumea îți împărtășește opinia. Dimpotrivă, imensei majorități a privitorilor, frumusețea unui corp omenesc le prilejuiește o mare desfătare spirituală.

— Știm noi ce este și cu desfătarea asta spirituală! Nu face decât să pervertească tineretul, să-l depraveze. În ceea ce mă privește, figura unei

fete sau a unei femei nu pierde nimic dacă părțile rușinoase sunt acoperite cu o brasieră și un slip.

Pe chipul cunoscătorului apăru o expresie de dezgust, de renunțare. Atunci interveni Ghirin. Cunoștea bine acest tip de oameni, cu psihicul atacat în mod latent - tipul paranoicului agresiv…

— Ceea ce ai spus aici, stimate cetățene, e o greșeală. Este rezultatul experienței dumitale neizbutite de viață. Mă prind pe ce vrei că pe dumneata te obsedează în permanență o lovitură pe care ai primit-o în cursul vieții, o fisură survenită în relațiile dumitale cu o femeie pe care ai iubit-o.

Cel atacat, cu obrajii roșii ca focul, se întoarse brusc spre Ghirin, cu buza de jos împinsă înainte:

— Dumneata o faci aici pe ghicitorul? Ai luat lecții de la vreo țigancă?

— Nu, n-am luat lecții de la nici o țigancă. Există însă o știință care se numește psihologie. Poți să vii la mine la o consultație și am să-ți dau explicația acestor gusturi „artistice” ale dumitale, lipsite de noimă, pe care de altfel ar fi mai bine să le păstrezi pentru dumneata! Și să ții minte că dacă privind frumusețea unei femei goale, vezi în primul rând „părțile rușinoase” și ceri ca ele să fie ascunse, înseamnă că în privința asta ești încă neevoluat.

Cei care se adunaseră în fața statuii întâmpinară aprobator cuvintele lui Ghirin.

— Insinuați, așadar, că sunt un animal? și adversarul înfuriat la culme, făcu un pas spre Ghirin, amenințându-l că „îi va cere socoteală pentru jignire”.

Ghirin însă îl privi drept în ochi câteva clipe și agresivitatea grosolană dispăru fulgerător de pe chipul adversarului. Ca oprit de o mână nevăzută, acesta se dădu înapoi și dispăru în spatele unui grup de oameni care tocmai ieșiseră din sala alăturată. Gesturile lor ușor disprețuitoare, ca și maniera voit nepăsătoare cu care examinau lucrările expuse, vădeau că sunt artiști de profesie.

— Nu înțeleg: de ce a fost expusă lucrarea asta a lui Pronin? întrebă cu voce tare o femeie subțire, cu obrazul îngust, trecând prin fața statuii Annei. Nu-i nici frumoasă, nici expresivă, n-are pic de bun-gust, e realizată într-o manieră primitivă…

— Îți împărtășesc părerea, nu merita să fie expusă, tună glasul unui bărbat corpolent, bine îmbrăcat, care mergea în urma ei; ce a trecut, e bun trecut; vremea noastră trebuie să dăinuiască prin dezvăluirea unei frumuseți de o altă factură.

Trăgând cu urechea la discuție și uitându-se prin sală, Ghirin remarcă o fată de statură mijlocie stând în fața unui mare panou. Ținuta ei dreaptă și în același timp nestingherită vădea o îndelungată prietenie cu sportul, cu gimnastica sau cu dansul. Rochia simplă, de un albastru-deschis, strânsă în talie cu un cordon negru îngust, nu-i ascundea făptura care corespundea în așa măsură cu idealul de frumusețe al lui Ghirin, încât acesta simți că i se tăie răsuflarea. Ochii ei neobișnuit de mari și cenușii care păreau aproape negri, în contrast cu albul lor strălucitor, ca la copii, întâlniră deodată privirea lui Ghirin. Fata schiță un zâmbet și își scutură părul negru, tuns scurt. Ghirin îl luă drept o aprobare tacită, și supunându-i-se, deși nu era poate decât rodul imaginației lui, se întoarse spre artiști.

— V-am ascultat părerea pe care o aveți despre această sculptură, se adresă el către bărbatul corpolent, cu părul destul de încărunțit și care părea a fi conducătorul grupului. Ați putea, oare, să-mi explicați ce anume înțelegeți dumneavoastră prin frumusețe? Colega dumneavoastră întru artă, de pildă - Ghirin făcu un semn cu capul spre femeia slăbuță - a declarat că statuia e urâtă, iar mie mi se pare foarte frumoasă; să fie, deci, aici ceva ce eu nu sunt în stare să discern?

Conducătorul grupului privi spre Ghirin cu milă și condescendență.

— Trebuie să știm să deosebim frumusețea adevărată de cea superficială, spuse el pe un ton de povață. Frumusețea superficială este ceea ce li se pare frumos oamenilor de rând, cu gustul nedezvoltat, pe când frumusețea… își curmă vorba lăsând să se înțeleagă multe.

— Și totuși?

— Cum să vă explic mai bine… cu tot aplombul său, pictorul se cam încurcase. Este… este atitudinea artistului față de viață. Dacă el e optimist, încrezător în fericire, aproape de sufletul poporului, de viață, dacă dovedește o profundă cunoaștere a vieții, atunci rezultatul obținut constituie adevărata frumusețe…

— În operele unui artist?

— Fără îndoială!

— Dar eu nu despre asta v-am întrebat. Problema este alta: există oare în natură această frumusețe, adevărată sau superficială, cum vreți să-i spuneți, sau se obține numai pe calea creației ei de către artist, ceea ce este, după părerea mea, o născocire idealistă.

Atrași de discuție, vizitatorii se apropiară și mai mult de grupul artiștilor.

— Da, desigur că pe lume frumosul există. Însă, pentru înțelegerea lui e nevoie de un gust dezvoltat, e nevoie de sensibilitatea unui artist. Și datoria lui este de a scoate la iveală frumusețea spre a o înfățișa oamenilor.

— În sfârșit! Asta înseamnă că frumosul există și în afară de noi, în realitatea obiectivă, cum spun filozofii. Iar dacă este așa, ce criterii aveți dumneavoastră pentru determinarea frumosului?

— Nu vă înțeleg, murmură pictorul care nu-l mai privea pe Ghirin cu superioritatea unui mare expert în ale artei.

— Păcat. Să încercăm atunci, servindu-ne de un exemplu. Colega dumneavoastră, care e, probabil, artistă…

Ghirin privi întrebător la femeia care criticase atât de aspru statuia.

— Tovarășa Semibratova e graficiană.

Ghirin se înclină:

— Tovarășa Semibratova a spus că statuia-i urâta. De ce? Explicați-mi, vă rog, care sunt criteriile care au determinat aprecierile dumneavoastră atât de categorice. Uitați-vă o clipă - și cuprinse cu un gest al mâinii grupul de oameni care creștea mereu. Mi se pare că majoritatea celor de aici găsesc că statuia e frumoasă.

Cei de față dădură din cap aprobator.

Pictorița își strânse buzele subțiri:

— Mi-e greu să vorbesc cu un om care nu e familiarizat cu noțiunile noastre despre artă. Am să încerc totuși. Într-un chip de femeie curat și luminos, particularitățile de sex nu trebuie accentuate.

— De ce? Este doar vorba de sexul ei.

— Dacă ai să mă întrerupi, n-am să mai spun nimic! În viața noastră nouă, femeia va semăna cu un bărbat, va fi subțire și zveltă ca un adolescent pentru a putea fi peste tot camarada și tovarășa de drum a bărbatului, capabilă de a îndeplini orice fel de muncă. Iar aici, uitați-vă - șolduri largi, masive. Pentru a respecta proporțiile, sculptorul a fost nevoit să îngroașe picioarele, să accentueze mușchii pulpelor și proeminențele musculare de deasupra genunchilor. Câtă forță animalică inutilă zace aici. La ce servește asta în secolul mașinilor? Și peste toate - nu numai forță fizică, ci și forță sexuală, erotică. Asta-i cam tot ce aveam de spus.

— Hm-m! Oricum, de astă dată am sesizat felul dumneavoastră de a gândi. Ghirin se uită cu respect la pictoriță. Rezultă că apreciați frumosul așa, cum ar trebui el să fie după părerea dumneavoastră. Și nu acceptați ceea ce nu concordă exact cu noțiunea de frumos pe care v-ați făurit-o?

— Se prea poate.

— În acest caz se poate trage concluzia că frumosul pornește din eul fiecăruia, din ideile și concepțiile personale asupra oamenilor și lucrurilor. Înseamnă că iar ajungem la părerea că frumosul nu există în afara artistului și deci nu este o realitate obiectivă? Frumosul este relativ, și problema ce și-o pune artistul este de a-i descoperi forme noi - concepție pe care o socot profund greșită. De unde să-l ia atunci artistul - numai din sufletul său? A descoperi legile frumosului în infinitatea de aspecte pe care o prezintă lucrurile și oamenii - iată o formulare materialist-dialectică. Se poate spune și altfel: a căuta în realitatea obiectivă, existentă în afara noastră, ceea ce deșteaptă în om sentimentul de frumos.

— Nu încerca să mă prinzi cu cazuistica dumitale, se supără deodată Semibratova. Am dreptul să-mi aleg acel tip de frumusețe care îmi place și pe care l-am întâlnit într-adevăr!

— Nu sunt câtuși de puțin cazuist. Eu nu știu aproape nimic - vinovați nu sunteți decât dumneavoastră, artiștii: unde sunt cărțile care să ne inițieze pe noi, oamenii de rând, care vă vom privi operele? Așadar, dumneata, de exemplu, ai întâlnit un anume tip de frumusețe care îți place, deoarece corespunde ideilor dumitale. Iar eu am întâlnit un alt tip, care îmi place mie - acesta. Ghirin arătă spre statuie. Există, oare, un criteriu obiectiv? Care dintre noi are dreptate? Ce spun în această privință mințile luminate din domeniul artei?

— Nu spun nimic! Ei, bineînțeles, se ține seama de corectitudinea anatomică; există o carte străveche scrisă de un abate în care acesta a cules toate proporțiile posibile ale corpului.

— Și le explică, sau le înșiră?

— Nu le explică.

— Atunci nu servește la nimic. Dar bine ai spus: „corectitudine anatomică”. Și în ce constă ea? Cine e în stare să ne-o spună? aruncă el pe un ton tăios, privind spre grupul de artiști care rămăseseră

tăcuți. Sau, după părerea dumneavoastră, este numai o corelație empirică între părți?

— Poate ne veți dezvălui dumneavoastră această taină, mormăi sarcastic conducătorul grupului, de vreme ce sunteți un atât de mare cunoscător.

— Nu sunt decât medic, dar m-am gândit mult la problemele de anatomie. Dacă simplificăm definiția frumosului, ceea ce este mult mai dificil, cum sunt de altfel toate pe lume, trebuie spus, în primul rând, că frumosul există ca o realitate obiectivă și nu creat de imaginația și simțurile omului. A sosit timpul să ne lepădăm de idealismul camuflat sau vădit din artă și din teoriile ei. E timpul ca noțiunile de artă să fie traduse într-un limbaj accesibil tuturor, folosindu-se definiții științifice. Vorbind în acest limbaj comun, frumosul este culmea cea mai înaltă a utilului, a concordanței și îmbinării armonioase a elementelor contradictorii ale oricărei creații, ale oricărui lucru, ale oricărui organism. Iar perceperea frumosului nu poate fi altfel decât instinctivă - cu alte cuvinte, fixată în memoria subconștientă a omului, mulțumită miliardelor de generații anterioare, cu experiența lor inconștientă și a miilor de generații cu experiența lor conștientă. De aceea orice linie, formă sau îmbinare armonioasă de culori este o rezolvare conformă unui scop, elaborată de natură în decurs de milioane de ani de selecție naturală, sau descoperită de om în căutările lui de frumos, adică cea mai potrivită fiecărui lucru. Frumosul este tocmai acea lege generală care aduce ordine în haos, este marea mediană în universalitatea rațională, atrăgătoare din orice unghi ai privi-o, ca o statuie.

Cunoscând dialectica materialistă, nu e greu de constatat că frumusețea este linia cea mai justă în unitatea și lupta contrariilor, acea medie între cele două aspecte ale oricărui fenomen, ale oricărui lucru, constatat încă de grecii din antichitate. Ei i-

au dat numele de *ariston* - cel mai bun, socotindu-l sinonim cu măsura, mai exact cu simțul măsurii. Eu îmi închipui această justă măsură ca ceva extrem de fin - ca tăișul unui brici - pentru că a-l găsi, realiza și respecta este adesea tot atât de greu ca și mersul pe o lamă de brici, aproape invizibilă din pricina extremei sale finețe. Dar asta e o altă problemă. Principalul lucru pe care voiam să vi-l spun, este că există o realitate obiectivă și că noi o percepem ca pe-o frumusețe incontestabilă. Aceasta este percepută de oricine, fără deosebire de sex, de vârstă sau profesie, grad de instrucție sau alte asemenea împărțiri convenționale elaborate de oameni. Dar mai există și o altă frumusețe și aici intervine gustul personal al fiecăruia. Mie mi se pare că dumneavoastră, artiștii, vă sprijiniți pe aceasta a doua frumusețe și căutați, cu sau fără știință, s-o prezentați drept autentică; or, frumusețea autentică trebuie să fie în realitate țelul artistului adevărat. Artistul care făurește acest fel de frumusețe devine un clasic, un geniu sau cum li s-o mai fi zicând unor astfel de oameni. Opera lui e apropiată și accesibilă tuturor, iar el se poate numi cu drept cuvânt un culegător de frumusețe care îndeplinește cea mai măreață sarcină a omenirii, după ce această omenire e hrănită, îmbrăcată și vindecată… sarcină care ar putea sta pe aceeași treaptă cu aceste probleme de primă importanță… Dar asta e greu de explicat acum. Taina frumosului zace în străfundurile ființei noastre și de aceea, pentru tălmăcirea ei, este nevoie de o bază biologică a psihologiei - psihofiziologia.

Artiștii îl ascultau, mirați, pe acest surprinzător orator.

— Așadar, socotiți, rosti încet Semibratova, că această statuie…

— Este întruchiparea acelei frumuseți din prima categorie - incontestabilă - întări Ghirin.

Pictorița ridică din umeri și se întoarse spre colegii ei. Pictorul corpolent și încărunțit făcu un pas spre Ghirin și-i întinse mâna. Acesta se prezentă.

— Sunt bucuros să te cunosc! Mi se pare că ne-ai captivat pe toți. Să nu te aștepți desigur să-ți dăm dreptate pe loc, totuși e interesant ce spui! Ascultă, se învioră el deodată, n-ai putea dumneata să ne ții o prelegere pe tema asta - se vede că te-ai gândit mult la aceste lucruri la care naturaliștii nu se prea gândesc de obicei. Să-i dăm ca titlu, de pildă: „*Frumosul ca utilitate biologică*”? După câte am înțeles, dumneata astfel intenționezi să-l definești, nu?

Ghirin nu rămase mult pe gânduri:

— De ce nu? Hotărâți dumneavoastră timpul și locul. În zilele cu soț sunt liber de dimineața până la ora trei, iar în cele fără soț - numai seara.

Rămaseră înțeleși să se întâlnească într-una din sălile Casei artiștilor plastici. Vizitatorii, care se strânseseră în jurul lor, începură să se agite, cerând permisiunea de a asista și ei la punerea concluziilor acestei interesante discuții. Spre norocul lor, pictorul cel cărunt era unul din membrii consiliului Casei artiștilor și-i invită pe toți să audieze proiectata prelegere.

Ghirin își lua rămas bun de la cei care cu câteva minute înainte îi fuseseră adversari, apoi o căută din ochi pe fata în albastru. O văzu tot acolo lângă panou și se îndreptă încet spre ea, temându-se totuși că nu cumva să dispară în sala alăturată. La rândul ei tânăra păși în întâmpinarea lui. Ghirin îi zâmbi, dar zâmbetul lui nu avu puterea să destrame acea gravitate ce se deslușea pe chipul ci.

— Ți-am îndreptățit oare speranțele? o întrebă el pe un ton oarecum glumeț.

— Ele n-au nici o importanță. Sunt însă foarte, foarte bucuroasă. Știi dumneata câtă satisfacție ai atunci când după îndelungate cugetări asupra unor lucruri, pe care n-ai cui să le împărtășești,

descoperi la un moment dat că n-ai tras concluzii greșite, că aprecierile tale sunt juste? Și lucrurile acelea devin parcă mai vii, mai calde, mai apropiate!

— O știu, o știu bine! exclamă Ghirin.

— Voi veni și eu la prelegerea dumitale, adăugă ea.

— Să vii neapărat! Dar mai întâi să facem cunoștință.

Ghirin își rosti numele și privi spre fată, în așteptare.

— Mă cheamă Sima… Serafima Iurievna Metalina, dacă vrei să cunoști numele meu întreg. Predau educația fizică și, bineînțeles, mă ocup și cu sportul. Asta e tot. Nici o legătură cu arta.

— Poate că așa e mai bine… Uneori nu-i prea ușor să ai de a face cu profesioniștii. Au prea multe idei preconcepute… Dar parcă voiai să mai spui ceva?

— Aș vrea, dar probabil că te grăbești. De altfel, și eu trebuie să mă duc la cursul seral…

— Atunci să mergem. Am să te conduc, dacă-mi permiți.

La garderobă Ghirin o mai privi o dată cu vădită plăcere când fata făcu doi-trei pași spre oglindă ca să-și aranjeze coafura. Cât de repede a făcut-o - două mișcări cu pieptenele, o ușoară atingere a părului cu degetele și imperfecțiunile, aproape imperceptibile, au și fost înlăturate. O bucurie pe care n-o încercase de mult îi trecu aidoma unui fior rece pe șira spinării. Mișcările ei line, dar în același timp iuți, ținuta ei mândră ca și privirea deschisă și atentă - îi făceau impresia că fata asta venea spre el din viitor. Și, într-adevăr, Sima nu părea stingherită, nu căuta să-și ascundă sânii sculpturali, picioarele frumos formate și șoldurile rotunjite. În mișcările sale degajate și mlădioase, trupul ei puternic căpăta acea independență fără de care altor femei le e uneori atât de greu să trăiască. Frumusețea fizică a tinerei fete se contopea cu

fondul ei sufletesc, se dizolva în el, pierzându-și în chip ciudat orice nuanță provocatoare…

Sima își puse paltonul și bereta, care-i dădea o înfățișare de adolescent, și amândoi pătrunseră în mijlocul acelei neîntrerupte forfote din preajma Podului Kuznețki.

Din când în când puternice rafale de vânt acopereau vorbele lor, întrerupându-le conversația.

Ca să fie mai aproape de fată, Ghirin îi luă brațul. Sima își potrivi cu ușurință mersul după al lui, cu pasul ei sprinten și dansant, cu ritm precis. Ghirin încercă și el, fără să vrea, să intre în ritmul acestui pas aproape de dans. Se străduí să-și răsucească puțin talpa din mers, așa cum făcea Sima, dar se încurcă și începu să râdă. Drept răspuns la întrebarea mută a fetei, Ghirin îi mărturisi ridicola lui încercare. Sima se îmbujora la față, se încruntă și, spre regretul lui, luă pasul obișnuit, mărunt, al femeilor care poartă pantofi cu toc înalt. Ghirin observă abia acum că pantofii ei micuți aveau tocuri înalte, „cui”, și că fata e ceva mai mică de statură de cum o crezuse el la început. După o tăcere, fata spuse:

— Așa calc eu întotdeauna când port în suflet o bucurie. Dar ce găsești caraghios în asta?

Ghirin se grăbi să o asigure că nu ea, ci el fusese caraghios. Fata ripostă:

— Dar dumitale, de pildă? Nu ți s-a întâmplat oare niciodată să simți cum îți cântă tot trupul? Atunci, fără să vrei, când mergi, parcă dansezi…

— Îți place să dansezi? ocoli el răspunsul.

— Foarte mult. Dar dumitale?

— Ce dansator mai pot fi eu, așa stângaci, bătrân și deșirat precum mă vezi…

Sima izbucni într-un hohot răsunător de râs, dându-și capul pe spate. Ochiul exersat al anatomistului înregistră perfecțiunea dinților în jurul cărora gingia era parcă trasă cu compasul.

— De ce o negare atât de categorică? Ți-e teamă că am să te invit să dansăm *rock and roll?*

— Dumneata știi așa ceva?

— Acel „așa ceva” despre care scriu ziarele, intenționat schimonosit - nu. Dar uneori te îmbie inima, mai ales dacă ai un partener bun, să dansezi o drăcie complicată și să-ți dai drumul, să ai impresia că plutești purtată de vânt.

Ghirin se simți puțin jignit de cuvintele „când ai un partener bun” - nu se putea considera un astfel de partener.

— Bine spus - să ai impresia că plutești purtată de vânt! Așa și este!

— Aha, ești doctor și socoți că așa este!

— Nu sunt doctor, ci medic. Doctor este acela care are titlul de doctor în medicină, dar, ca pe timpuri, li se spune doctori și medicilor. Mai ales bolnavii, ca să-l lingușească pe medic, și asta a devenit o obișnuință.

Sima râse din nou. „Ca iepurele cel vesel din filmul *Bamby”,* își zise Ghirin.

— La om, perioadele de liniște sau nemișcare trebuie să alterneze cu cele de mișcare energică, iar dansul are o bază fiziologică extrem de serioasă, urmă Ghirin, este, de fapt, o necesitate și nu un capriciu. Pe oamenii care nu se ocupă cu munca fizică îi atrag dansurile cele mai nebunești, iar pe cei cu muncă fizică grea - cele potolite. Răspândirea diferitelor *rock and roll*-uri, *mambo* și *twist*-uri din Europa constituie un fenomen firesc, - rezultat al creșterii populației de la orașe și a numărului de tineri care nu au o activitate efectivă. De aceea asemenea dansuri iau aproape caracterul unui fenomen social. Dar, în general, este mult mai recomandabilă pentru tineret gimnastica, mai ales cea artistică, pentru fete: ce minunat lucru!

Sima îi zâmbi radioasă:

— Ești un om grozav, pot să spun așa? Și mă bucur că te-am cunoscut. Trăiam cu impresia că una ca asta-i cu neputință a se întâmpla - eu să cuget asupra unui lucru, iar altul să-l exprime și încă atât de simplu și de limpede! Și, în genere…

Sima tăcu.

— În genere - ce?… o întrebă Ghirin.

— În genere, cu dumneata totul mi se pare simplu, și-i plăcut… Mai degrabă se întâmpla ca…

Sima tăcu din nou privind drept înainte, doar cutele subțiri din colțurile buzelor ei răsfrânte trădară amintirea unor clipe amare. Ghirin îi strânse ușor încheietura subțire a mâinii.

— Înțeleg tot. Dar ce să-i faci? Trăiești printre oameni atât de diferiți, în majoritate prost crescuți.

— O, da. Dumneata cu siguranță că nici nu bănuiești cât de mulți oameni, vorbesc de bărbați, socotesc că e destul să spună cu tandrețe câteva prostii ca să cucerească o fată necunoscută, abia întâlnită pe stradă… Uneori toate astea sunt atât de agasante, mai ales vara, când umbli…

— Ușor îmbrăcată, e clar. Și am să adaug de la mine: sunt oameni cărora frumusețea le stârnește un fel de răutate, și aceștia caută cu tot dinadinsul să jignească și să umilească o fată drăguță, să-i arunce din spate o vorbă grosolană…

— Ești atât de informat, de parcă singur ai fi fost în pielea noastră, a femeilor.

— Psihiatria e una din științele mele preferate. Într-o zi am să-ți descriu ce anume dirijează acțiunile oamenilor - există o explicație pentru orice. Până la urmă totul e firesc.

— Am să-ți fiu nespus de recunoscătoare! Dar uite că am ajuns. Îți mulțumesc foarte mult. Și - pe curând la Casa artiștilor.

— O clipă! Ghirin rupse o foaie din blocnotesul lui, își scrise numărul de telefon: cine știe, poate, ai să ai nevoie de el. Nu e rău să cunoști un medic, cu atât mai mult un chirurg…

Imensii ochi cenușii ai fetei îi aruncară, pieziș, o privire ironică.

— Dar dumneata de ce nu-mi ceri numărul telefonic sau adresa?

— Ca să nu simți… nici o obligație față de mine. Dacă ai să vrei - ai să mă suni, dacă nu, nu.

Eu aș putea să nu nimeresc momentul potrivit, să fiu inoportun.

— Nu cumva ești prea modest, teribile psihiatru? și fața îi atinse brusc tâmpla cu palma ei caldă.

Mângâierea fusese atât de fulgerătoare, încât Ghirin se întrebă mai apoi dacă nu cumva i se păruse numai… Sima se întoarse în loc și dispăru pe poarta grădinii școlii, între cele două coloane dizgrațioase de beton. Ghirin rămase câteva clipe încremenit, privind în gol, fără gânduri, dar cu o senzație limpede, deosebit de plăcută, unică.

Fantezia lui năvalnică îi înfățișa destinul sub forma unei surâzătoare zeițe din mitologia greacă, făcându-i un semn de bunăvoință din cap, încadrată de superbul arc de triumf în care se transformase poarta-standard de fier. Ghirin își adresă sieși un surâs ironic și porni mai departe. „Sunt incorigibil!” De câte ori aceeași soartă nu i se înfățișase ca un labirint de coloane sumbre și grele, învăluite în negură, ce se transformau treptat într-o beznă de nepătruns! Aceste coloane apăsătoare, în întunericul lipsit de cea mai mică rază de lumină, erau întotdeauna pentru Ghirin imaginea care oglindea propriile lui căutări neizbutite, asemenea unei rătăciri fără de sfârșit printre stâlpi de cremene a căror greutate îl copleșea. Dar cât de puțin îi trebuie omului cu un psihic și un trup sănătos, ca, de îndată ce simte cea mai ușoară adiere de speranță, când abia a atins ceva minunat, să renască într-însul forța nestăvilită a căutării și creației, dorința de a înfăptui ceva frumos și folositor, spre binele semenilor. Iată în ce constă imensa forță a frumosului!…”Femeia frumoasă este un paloș care spintecă viața”, glăsuiește un proverb japonez, iar o cimilitură din Asia Mijlocie îl secondează: „Ce-l face pe omul rău să fie cel mai rău, pe cel bun - cel mai bun, pe cel viteaz - cel mai viteaz?” Răspunsul:

„Frumusețea!” Îndepărtarea noastră de natură ne-a făcut să uităm aproape cu desăvârșire acest adevăr.

— Destul pentru azi! Ghirin deconectă encefalograful.

Banda lată de hârtie milimetrică ce se târa pe masa aparatului încremeni. Penițele care înscriau șiruri de zigzaguri - notarea grafică a biocurenților diferitelor sectoare ale creierului - își încetară oscilațiile. Vera, laboranta, apăsă pe o pârghie masivă și deschise ușa grea a camerei izolate de lumină, de sunete, de oscilații electrice și de influențe magnetice; o ușă vopsită în negru și pusă în contact cu pământul. Într-un fotoliu adânc, ședea un student care se oferise voluntar pentru experiență. Laboranta desprinse catarama bandei de cauciuc strânsă pe capul tânărului; banda fixa rețeaua experimentală, cu douăzeci de electrozi, care la rândul lor trimiteau prin peretele camerei până la un encefalograf enorm un mănunchi de fire electrice multicolore. Studentul își scarpină pielea capului iritată de electrozi, își netezi părul și o zbughi vesel din fotoliu. Cerându-și scuze, își dezmorți cu voluptate mădularele amorțite.

— Ura! s-a terminat. Recunosc că m-am plictisit. A câta experiență a fost azi, Verocika?

— A cinci sute șaptezeci și patra, răspunse laboranta.

— Și câte mai avem de făcut, Ivan Rodionovici?

— Probabil că vom ajunge la șapte sute, depinde de ce va spune profesorul.

— Recunoașteți și dumneavoastră că vi s-a urât să tot batem apa în piuă?

— De ce vorbești așa? Chiar și datele negative pe care le obținem au un rost.

— Așa este, încuviință cu tristețe studentul. Aș avea poftă de ceva zguduitor, de ceva foarte nou. Și care să se producă rapid! Există în știința noastră atâtea posibilități, atâtea poteci neumblate. Și dumneavoastră, văd eu, știți multe lucruri de

care noi, la Facultatea de biologie, nici n-am auzit. Și trebuie să facem o muncă plicticoasă, lipsită de elan - fiindcă bătrânul nostru e complet depășit!

— Nu v-am spus eu, oare, că în știință sunt două căi - calea marilor salturi, a ipotezelor îndrăznețe, cu reveniri, eșecuri și decepții, și cea a înaintării domoale, când adevărul ți se dezvăluie treptat-treptat? Amândouă căile sunt bune, și una nu se poate lipsi de cealaltă, comparabil cu caii de tracțiune grea, care trag după ei carul enorm al datelor precise, cum e profesorul nostru. Stimează-i, Serioja, sunt cele mai solide pietre de temelie.

— De fapt, așa-i, mormăi din nou studentul.

Într-un colț al laboratorului sună telefonul și laboranta îi întinse lui Ghirin receptorul.

— Ivan Rodionovici, dragul meu, ce bine că te-am găsit, auzi el glasul răsunător al lui Andreev. Am mare nevoie de dumneata. Ajută-mă. Ce-ar fi să vii până aici, da? Katia nu s-a întors încă, dar cu ceai te-oi ospăta… Un coleg al meu (rosti numele unui geofizician cunoscut) are nevoie să stea de vorbă cu un medic inteligent. Neoficial, ca să zic așa, fără ceremonialul profesional, ca între oamenii de știință! Ce zici?

Ghirin n-avea chef să se mai ducă nicăieri după unsprezece ore de muncă, dar îi veni greu să-l refuze pe Andreev.

Așadar, așezat în obișnuitul lui fotoliu adânc, în fața unei măsuțe de fumat, lucrată în stilul Kashmirului, asculta povestea destinului tragic și absurd al fiului acelui geofizician. Nici că se pomenise un matematician mai bun la Institutul politehnic. Când, deodată, tânărul acesta frumos și sănătos, muzician talentat și bun jucător de șah, se îmbolnăvise. La început se simțea vlăguit, obosea repede, iar în partea dreaptă avea dureri; peste puțin timp însă toate acestea fură urmate de o dereglare a mersului, de o proastă coordonare a mișcării mâinilor și de violente dureri de cap. Cauzele bolii fuseseră îndelung cercetate, tânărul

schimbase până acum trei spitale, și starea lui se înrăutățea mereu… Acum însă…

— Stați o clipă. Cred, bănuiesc despre ce e vorba. Sifilisul ereditar a fost exclus imediat? Ca și vreo tumoare la creier, nu-i așa?

Profesorul de geofizică încuviință tăcut din cap.

— Asta înseamnă că ați dat peste un medic inteligent. V-a pus să faceți o analiză a urinei pentru compușii metalici și a descoperit că…

— Da, da, desigur, cuprul!

— Așadar, e vorba de boala lui Wilson.

Ghirin își pierdu vizibil dispoziția.

Geofizicianul se ridică în picioare, făcu câțiva pași prin cameră și se apropie brusc de Ghirin cu un aer hotărât. Acesta înțelese că va urma imediat întrebarea pentru al cărei răspuns fusese rugat să vină aici.

— Ce anume a pricinuit boala lui Wilson? O ereditate proastă, atâta tot?

— Da, numai și numai ereditatea e de vină. Dar sunteți greșit informat. Nu e vorba, de o ereditate proastă, ci de o ereditate întâmplătoare.

— Nu e același lucru?

— Diferența e fundamentală! Se poate vorbi de o ereditate proastă când mecanismele ereditare sunt lezate în urma unei boli. Ca rezultat - un șir de defecte, cu precădere ale sistemului nervos, cum ar fi, de pildă, psihoza maniaco-depresivă ereditară, idiotismul amaurotic și mongolismic, sau al sângelui, ca talasemia. Sunt însă boli pricinuite de o dereglare întâmplătoare în formidabila complexitate a dezvoltării unui organism nou… Nu e vorba de vreo boală a părinților sau a cine știe căror strămoși, și nici de o îmbinare a structurilor lor ereditare lezate, ci de o combinație neizbutită. Chiar și o ereditate sănătoasă prezintă oscilații naturale sub raportul biochimic. Noi abia am început să sesizăm aceste diferențe. Unii oameni nu deosebesc nici un gust aparte în preparatul numit feniltiouren, în timp ce alții îl

găsesc insuportabil de amar. Una sau două molecule nu se combină perfect în dezvoltarea lanțurilor în spirală a mecanismelor ereditare, și din organismul nou-născutului lipsește un detaliu infim pe care noi nu-l putem deocamdată sesiza. Lipsa acestui amănunt se manifestă uneori mult mai târziu. Copilul se dezvoltă perfect normal, când, fără veste…

— Da, chiar așa, fără veste, izbucni geofizicianul, ce lovitură groaznică! Ce lovitură!

Emoționat, Andreev își întoarse capul și puse iute mâna pe o țigară. Ghirin reluă pe același ton:

— Se întâmplă însă uneori, ca de la început chiar, la unii nou-născuți să întâlnim cazuri de diabet al laptelui - e vorba tot de o dereglare a metabolismului când organismul nu asimilează zahărul din lapte, ceea ce provoacă intoxicarea copilului. În astfel de cazuri laptele mamei e mortal! Însă boala este vindecabilă dacă e surprinsă la timp. Incurabilă este boală numită urina neagră, sau alcaptonuria: organismul nu poate prelucra unele substanțe metabolice. Sunt cazuri când ficatul copilului nu poate transforma unul dintre aminoacizi - fenilanina - într-un alt aminoacid, anume în tirozină. Fenilanina crește în sânge peste limita normală și copilul devine un deficient psihic; de ce? - asta nu se știe în toate detaliile. Important este că o abatere infimă - plastic vorbind, nici cât un fir de păr - de la normal, în procesul extrem de gingaș al metabolismului, are repercusiuni extrem de grave. Abia de puțină vreme am început să ne imaginăm în ce mod se desfășoară procesele biochimice din organismul nostru și în consecință și complexitatea transmiterii acestor procese prin ereditate. Fără îndoială, că eventualitățile rare sunt pe deplin admisibile, iar ceea ce-i surprinzător, e că ele sunt atât de rare… Dar, iartă-mă, asta nu te poate ușura cu nimic!

— Ba dimpotrivă, m-a ușurat mult! Dumneata nu-ți poți închipui ce greutate ne iei de pe suflet, mie și soției mele - ideea că poartă o vină îngrozitoare față de băiatul nostru a adus-o la disperare. Ivan Rodionovici, te implor, explică toate acestea Natașei, soției mele. Am să-i telefonez imediat să vină și ea aici. Nu-ți poți închipui cât este de important ce-mi spui, și cât o va ajuta, în starea ei de acum, când e rănită de moarte.

Ce putea Ghirin să facă? După douăzeci de minute, repetă explicațiile, iar femeia, încă tânără, cu o față chinuită, îl ascultă că pe un profet care-i transmitea adevăruri din sfere superioare.

În timp ce explica, se gândea cât de binevenite sunt lămuririle în privința uriașelor realizări ale științei actuale. Fără autoironie înțelese că se transformase într-un propagator al cunoștințelor științifice în fața celor mai feluriți oameni, adeseori întâlniți pentru prima oară și că, de fapt, cei dintâi învățați au fost tocmai astfel de propagatori. Chiar și cuvântul „profesor” înseamnă în latinește „predicator” sau „propagator”, subliniind rolul extrem de important al popularizării activității oamenilor de știință. Cât de minunat ar fi dacă oamenii cu un talent oratoric deosebit ar ține conferințe despre cuceririle științei și ale artei, vorbind pe larg, în cuvinte simple, despre perspectivele nebănuite ce se deschid în fața omului zilelor noastre. Lectorii cu talent în ale științei sunt puțin numeroși, în schimb, fiecare din ei îndrumă spre știință mulți viitori savanți. Cât de folositor ar fi dacă, de pildă, slujitorii bisericii, printre care întâlnești adesea oratori minunați, ar propovădui știința, în locul acelor milioane de povețe religioase, care răsună zilnic în toate bisericile de pe glob…

Ghirin o convinse pe această mamă chinuită că e cu totul nevinovată de soarta tragică a fiului ei. Îi vorbi despre sistemele chimice complexe care sunt

descoperite în activitatea vitală a organismului omenesc, explicându-i cât de puțin trebuie pentru ca organismul să primească o lovitură nimicitoare. Viața se desfășoară sub semnul unei continue și încordate lupte între procese chimice contradictorii, iar existența noastră depinde de o reglare chimică de mare precizie care are loc încontinuu în organism prin trei sisteme. Cel mai străvechi sistem este reglarea chimică prin intermediul unor anumite substanțe: catalizatori și acceleratori ai proceselor chimice. Miile de așa-numiți fermenți sau enzime și hormoni, conlucrând cu alte mii, sunt legați într-un sistem unic și armonios care înlesnește transformarea hranei în energie, crearea de noi celule în corp, transformarea deșeurilor toxice în altele inofensive, ușor de eliminat. Enzimele sunt cheia bolilor, mai cu seamă ale celor ereditare. Cel de al doilea sistem este automat - sistemul nervos-simpatic - acționând independent de conștiința și voința noastră. Iar cel de al treilea este sistemul nervos propriu-zis, care funcționează după principiul reglementării impulsului, proces la care ia parte conștiința noastră.

Acest sistem întreit de reglare ne asigură viața și echilibrul, chiar și în cele mai vitrege condiții de trai. Și toate acestea, în pofida faptului că organismul nostru, luat ca mașină biologică, funcționează între limite foarte înguste și că toată viața noastră este un fel de balans pe tăișul unui brici. O cantitate infimă de zahăr mai mult în sânge poate provoca pierderea cunoștinței, și dacă situația nu este remediată, survine moartea, iar dacă, dimpotrivă, lipsește din organism, se produce pierderea cunoștinței, colapsul și iarăși moartea. Binecunoscutele șocuri termice nu și-au aflat explicația de cât de curând - ele fiind rezultatul scăderii (bineînțeles infime) a sării din sânge, deoarece în timpul arșiței, organismul, o dată cu sudoarea, pierde o mare cantitate de sare.

Prevenirea insolațiilor prin simpla administrare a unei doze de sare, înainte de a se porni la o muncă grea sau la un marș pe arșiță, este acum aplicată pretutindeni pe scară largă.

În cele mai diferite împrejurări, existența noastră se află mereu la un pas de moarte - și totuși trăim, săvârșim opere gigantice, fapte extraordinare, izbutim să realizăm minuni de stoicism fizic și uriașe munci intelectuale - iată cât de frumos se reglementează și se aduce la același numitor întreg ansamblul multilateral al proceselor activității vitale. Nu e deci de mirare, că pentru a reproduce un organism nou, pentru transmiterea ereditară nu numai a celor mai complicate structuri, ci și a instinctelor, sunt necesare mecanisme ereditare de o colosală complexitate. În cele două celule ale părinților - minuscule - ce se pot vedea numai la microscop, se găsesc două molecule spirale-lanț, care cuprind întreaga informație și întregul program după care va fi creat un om. Nu e de mirare deci că infimele imprecizii, cu neputință de apreciat cu ajutorul tehnicii noastre actuale, care se produc în timpul unirii moleculelor, se vor manifesta neapărat și în organism.

— Astfel stau lucrurile și cu băiatul dumneavoastră, spuse Ghirin. Nu putem spune încă precis de ce s-a întâmplat așa, dar știm că bolnavul are în sânge o insuficientă concentrație de ceruloplasmină - care conține cuprul din moleculele de albumină. Sângele lui conține puțin cupru, în schimb o parte considerabilă a acestui element a fost găsită în urină - deci nu e reținută de organism, ci eliminată. Puțin său mult, e o noțiune relativă - în realitate se exprimă în miimi de miligram. Și iată că această cantitate mică de cupru duce încet, dar sigur, la degenerescența ficatului și a creierului mic, numită degenerescența hepato-lenticulară… Noi nu știm cum anume se produce acest proces, pentru că mai există unul sau

mai multe stadii de transformări chimice complicate, care deocamdată constituie pentru noi un mister…

Imediat ce-și termină „prelegerea”, mama îi puse inevitabila întrebare: dacă bolnavul poate fi salvat, dacă i s-ar administra cupru sub o formă sau alta?

— Nu, preciză Ghirin, miimile acelea de grame necesare vieții normale organismul său le primea din hrana zilnică, însă n-avea capacitatea de a le asimila, adică de a le reține. Iar noi nu cunoaștem sub ce formă anume este asimilabil cuprul, spre a asigura echilibrul organismului și nu știm care anume ferment sau hormon răspunde de asta.

— Dar, doctore, poate că nu e prea târziu ca să facem totuși ceva? Poate că dumneavoastră… cei mai rugători ochi pe care-i poate avea o mamă când îi este copilul bolnav erau acum ațintiți asupra lui Ghirin - dacă l-ați vedea… A intrat în spital de curând.

Și din nou medicul din Ghirin nu-i îngădui să pronunțe cuvinte dure, de refuz, să explice că această boală îndeobște incurabilă a progresat probabil vertiginos și că dacă el s-ar deplasa până la pacient, prezența lui s-ar dovedi tot atât de inutilă ca a unui lăutar sau ca a unui scamator… Ca psiholog, însă, știa că nu trebuie înlăturată nici cea mai mică șansă pentru a ușura o durere, a ameliora starea de depresiune și de deznădejde a unei mame, care își închipuie că se mai poate face ceva pentru fiul ei sortit morții. După ce adresă o privire plină de imputare geologului amărât și stingherit, care suferea atât pentru prietenii săi, cât și pentru Ghirin, Ivan Rodionovici își luă rămas bun de la Andreev, îndreptându-se cu cei doi soți spre stația de taxi.

Așa cum se întâmplă adeseori, doctorul nostru nepoftit fu primit cu răceală de către medicii spitalului, ceea ce spori și mai mult sentimentul de stingherealã pe care Ghirin îl încerca ori de câte

ori trebuia să se amestece, fără voia lui, în treburi în care, de fapt, i se părea că se procedase cât se poate de just.

Tânărul se afla într-o rezervă confortabilă de trei paturi, lângă fereastră, în stare de inconștiență. Ghirin îl luă deoparte pe medicul de salon (care din fericire era de gardă tocmai în seara aceea) și își ceru cu jumătate de glas scuze, mărturisindu-i că cedase numai la stăruințele părinților, cu toate că știa și el ce înseamnă boala lui Wilson. Medicul de salon îi răspunse tot atât de încet că va îngădui ca bolnavul să fie examinat și de zece medici, dacă asta ar putea ușura cât de cât suferințele părinților. Ghirin îi strânse mâna cu putere și se apropie de bolnav. Cu un gest hotărât, dădu pătura la o parte și se așeză pe un scaun, în timp ce părinții, care își puseseră la repezeală halate albe, stăteau cu sufletul la gură lângă patul gol de alături.

Bolnavul, un băiat frumos și bine legat, zăcea în pat, în stare de totală imobilitate. Pleoapele sale ușor umflate și strânse dădeau feței lui o expresie de chinuitoare sforțare. Pe fruntea înaltă ieșiseră broboane mărunte de nădușeală, buzele albe încremeniseră într-o schimă de neputință. Ghirin observă că pielea bolnavului era curată și sănătoasă, și chiar ușor bronzată de soare. Îi pipăi tălpile picioarelor și încheieturile mâinilor care, împotriva așteptărilor, erau fierbinți și uscate. Ceva din întregul aspect al tânărului îi sugeră ochiului experimentat al lui Ghirin că omul acesta nu prezenta toate simptomele acelei boli fatale. Starea tânărului îi aminti mai curând de una din fazele extreme ale isteriei cataleptice, decât de efectul comatos al unei îmbolnăviri grave. Departe încă de a fi ajuns la vreo concluzie, îi pipăi cu băgare de seamă mușchii picioarelor și brațelor. Spre mirarea lui, mușchii erau puternici și elastici, deși contractați, departe de stadiul de sleire caracteristic bolii lui Wilson.

Pentru o clipă îl străfulgeră o presupunere aproape fantastică, făcându-l ca întotdeauna să se încordeze din tot trupul și să-și țină răsuflarea de bucurie, deoarece întrezărise o posibilitate de salvare care răsturna toate la câte se gândise pe când se apropia de patul bolnavului. Se concentră atât de puternic, încât nici nu observă că medicul de salon ieșise. Un glas domol, venit dinspre patul de lângă celălalt perete, îl făcu să se trezească la realitate. Un bătrân cu bărbuță rară, kazah pesemne, se săltă puțin sprijinindu-se pe un cot și spuse:

— O mândrețe flăcău, ai-ai, și se prăpădește. Rău îmi pare, doare inima. Toată ziua zace de parcă mort, iar noaptea când se scoală…

— Se scoală?!!

Ghirin sări atât de brusc în picioare, încât mama tânărului scoase un țipăt, iar bătrânul kazah își strânse buzele a obidă.

— Am spus doar, că se scoală, tu de ce speriat? Sunt aici o săptămână și în timpul ăsta de două ori sculat. Zace parc-ar dormi, numai că răsuflă des, ca un cal care mult alergat. Apoi scoală, iar cade pe pat, iar scoală. Pe urmă horcăie și buf, ca un buștean. Eu mă duc atunci, așez bine pe pat să nu cadă jos…

— Le-ai spus ceva despre asta doctorilor?

— De ce să le spui? Cine întrebat? Doctor știe și singur ce-i de făcut. Doctorul ăl mare, știi cât priceput este!

— Of, mulțumesc, *rahmat, aksakal!* Ghirin îi vorbise fără să vrea în kazahă - cunoștea puțin limba de pe când fusese în Kirghizia și Kazahstan. *Kup djahsî!*

— Ce s-a-ntâmplat? Ce spune? Credeți că mai există o speranță?

Vorba întretăiată a mamei vădea extrema ei încordare nervoasă, care putea să degenereze într-un acces de isterie.

— Vă rog s-o duceți acasă, porunci Ghirin în șoaptă profesorului de geofizică. Să nu-i spuneți absolut nimic - nădejdea de o clipă care nu s-ar împlini o poate distruge definitiv.

Și Ghirin, după ce-i adresă un zâmbet bătrânului kazah, porni să-l caute pe medicul de salon. Profesorul, descumpănit și palid, fugi după el pe coridor.

— Un singur cuvânt - există o speranță?

— Slabă, aproape de necrezut, dar există. Dacă scăpați însă un singur cuvânt față de soție - vă omor cu mâna mea.

Și cu pumnul lui masiv, Ghirin schiță un gest de amenințare.

— Bine, bine.

Geofizicianul izbucni în plâns.

— Tăceți! îi porunci el mânios, și profesorul dispăru în rezervă.

Medicul de salon împreună cu Ghirin rămaseră multă vreme în micul hol al secției. Șefa de secție se apropie de ei, iar medicul i-l prezentă pe Ghirin, expunându-i pe scurt fondul presupunerilor acestuia. Șefa se lăsă într-un fotoliu, privindu-l sceptic pe venetic, încruntându-și sprâncenele epilate cu grijă.

— Mi-e teamă că nu voi putea fi de acord cu argumentele dumitale, spuse ea cu convingere, agitându-și mâna pentru a alunga fumul de tutun - Sonia, deschide, te rog, fereastra - strigă ea către o soră care umbla la frigider.

— La urma urmei ce riscați, încercând să salvați un condamnat? întrebă el pierzându-și răbdarea.

— Ceea ce riscă un medic, când tratamentul se dovedește greșit. Și dacă rudele, care habar n-au de medicină, intentează un proces pentru așa-zisa moarte datorată diagnosticului greșit?

— Toate astea le știu prea bine, surâse Ghirin cu amară ironie. În cazul de față însă nu vă amenință nici o primejdie - părinții sunt oameni instruiți, iar eu am să le explic tot. Dacă asta nu vă e de-ajuns,

vom proceda altfel. Părinții își vor lua chiar mâine băiatul „contra chitanță”.

— Și dacă moare…

— Veți fi în afară de orice răspundere. Dar dacă se face bine? Cum rămâne atunci cu răspunderea pentru diagnostic și tratament greșit?! Hotărâți-vă, așadar.

— Bine. Să încetăm de a vorbi formal. Expune fondul chestiunii.

— Așa era bine s-o facem de la început.

Ghirin le împărtăși neașteptata bănuială care îi mijise în minte, în timp ce-l examinase pe bolnav. Spunea că psihiatrii cunosc o mulțime de afecțiuni care apar numai datorită unor dereglări psihice. Există cazuri de scleroză a creierului, pe care nu le poți deosebi de cele de vârstă. Numărul unor astfel de boli crește brusc în timpul epidemiilor, al războaielor, al foametei, în timpuri de teroare, cum erau de pildă acelea din evul mediu. Asta denotă că factorul principal al unor asemenea boli este isteria, nu în sensul obișnuit care se acordă cuvântului, ci în cel medical. În cele mai dese cazuri e vorba de un conflict sufletesc din domeniul subconștientului, dar, în fond, suntem în fața unei disocieri din ce în ce mai profunde și mai largi între conștient și subconștient, în urma influenței prelungite a unor împrejurări de viață grele, sau a inhibării prelungite a unor sentimente violente. Fără să-și dea seama, omul caută să evadeze din atmosfera prea apăsătoare pentru forțele lui sufletești, slabe sau slăbite. În același ev mediu, evadarea aceasta, fuga de realitate, se manifesta în diverse forme de invaliditate, provocată prin autosugestie. Numărul de paralitici de cele mai diferite vârste era monstruos față de densitatea, pe atunci mică, a populației. Nefiresc de mare era și numărul de vindecări, ceea ce sporea autoritatea religiei și a bisericii. Isteria profundă, provocând boala (de multe ori prin autosugestie), îl face în același timp pe om foarte

sensibil și la sugestia din afară, oferind, în consecință, prilejul acelor tămăduiri subite, chipurile, miraculoase, la care sunt atât de receptivi adepții religiei. Există și manifestări ale isteriei de-a dreptul înspăimântătoare. În cazurile de spasme isterice, puternicii mușchi ai coapsei își fracturează cu ușurință propriul lor os femural, dând așa-numitele autofracturi.

Multe asemenea afecțiuni s-au observat și în timpul celor două războaie mondiale. Din păcate, medicii nu știu încă bine să depisteze natura isterică, mai degrabă psihică, a unui șir întreg de afecțiuni. Iar pentru prevenirea lor se face și mai puțin.

— Te gândești la niște spitale speciale? întrebă cu interes șefa.

— Exact. Dar nu chiar spitale, ci un fel de cămine izolate, unde, în condiții de disciplină severă, un om obosit, în pragul îmbolnăvirii, ar putea să se ocupe cu o muncă ușoară, de preferință fizică și să stea acolo doi-trei ani, uneori chiar mai puțin, până ce își va fi refăcut forțele. Și, fiindcă veni vorba, înainte vreme, mănăstirile îi atrăgeau pe mulți tocmai pentru că le ofereau prilejul de a se odihni o vreme în urma unor puternice șocuri și a dezechilibrului lor psihic. Nu puțini veneau acolo, dar nu se călugăreau, ci se făceau frați, adică îndeplineau o muncă anumită în schimbul unei chilioare și a hranei.

Și bogătașii își găseau acolo un refugiu - dar, bineînțeles, în schimbul unei plăți pentru întreținere. Asta însă e altă chestie. Să revenim la bolnavul nostru. Sunt aproape sigur că e atins de o isterie gravă, cu transe de tip cataleptic…

— Bine, dar cuprul aflat în urină constituie indicația sigură a bolii lui Wilson. Asta, împreună cu toate celelalte simptome…

— Să încercăm să fim dialectici. Insuficiența de enzime provoacă eliminarea cuprului, și această eliminare provoacă leziuni ale anumitor regiuni

din creier. Să inversăm situația. Afecțiunea (sau depresiunea psihică) a acelorași zone ale creierului duce la schimbarea biochimiei organismului, la pierderea acelei anumite enzime și la eliminarea cuprului. Gândiți-vă la boala lui Grave sau la boala lui Basedow de natură psihică - oare nu are loc și aici o tulburare serioasă a echilibrului hormonal biochimic?

— Cam așa reiese, nu se putu stăpâni să recunoască medicul de salon, dar se potoli pe loc când privi spre severa lui șefă.

— Și atunci ce trebuie să facem? întrebă aceasta, de astă dată cu o voce mult mai blândă. Socot că înainte de orice, trebuie să verificăm presupunerile dumitale. Am să-l rog pe doctorul Sinițîn să telefoneze imediat părinților lui Mișa, ca să le punem întrebări asupra perioadei premergătoare bolii. Asta din punctul de vedere al depresiunii psihice.

Medicul de salon se și duse la telefon.

— Minunat! exclamă Ghirin. Pe urmă probabil că va trebui să începem a-i administra calmante. Acele umbrele care apără cu devotament creierul de tot felul de zguduiri: niamidă sau dacă s-ar putea face rost de mellaril, care e mult mai puternic.

— Umbrele - ce potrivită denumire! râse șefa secției - biochimiștii sunt cu drept cuvânt poeți. Îmi și închipui o umbrelă mare, care se deschide deasupra creierului descoperit al bolnavului.

— Păi, de fapt, chiar așa se și întâmpla. Toate aceste calmante înrudite cu atropina și chiar cu alt calmant - curara, acționează perfect chiar și în epilepsie. Așadar, mellaril sau toridazin în doze standard - noi, însă, îl vom administra în cantitate dublă.

— Și-apoi?

— Să ne consultăm cu profesorul Rogacev în privința hipnozei. O ședință serioasă de sugestie, și cred că toată boala lui Wilson va dispare. Asta o

iau asupra mea, iar dumneavoastră - umbrela. De acord?

Șefa de secție încuviință din cap, cu ochii îndreptați spre capătul coridorului, unde apăruse medicul de salon.

— Ați lămurit ceva?

— Nimic deosebit. O perioadă de timp înainte de a se îmbolnăvi, băiatul a fost foarte posomorât și tăcut, dar n-a mărturisit nimic părinților și n-a îndreptățit nici o presupunere a maică-si: o dragoste nefericită, o tovărășie proastă sau o boală ascunsă - refrenul obișnuit al tuturor mamelor.

— Care și sunt, de fapt, cele mai frecvente în realitate, spuse Ghirin. Dar asta o să se lămurească mai târziu; în clipa de față boala lui seamănă a depresiune psihică, indiferent de cauzele care au provocat-o. De când a intrat în starea asta, n-au spus?

— Ba da - de aproape un an.

— Precizarea e pe deplin satisfăcătoare. Of, și părinții ăștia! Ba se amestecă prea mult în existența copiilor și le strică viața și psihicul, ba îi lasă în voia lor, tocmai când nu trebuie… Oare când vom fi în stare să dăm societății copii educați așa cum se cuvine? Când vom pricepe că educația este totuși lucrul cel mai important și că în materia asta nu trebuie nesocotite nici un fel de posibilități?

— Ce om ciudat ești și dumneata, spuse șefa. Te-ai indispus, de parcă dumitale personal ți-ar fi pricinuit cineva un mare rău.

— Păi chiar așa și este. Sunt doar o părticică a societății și sufăr când ceva nu merge ca lumea. Asta mă privește direct: trăiesc doar în această societate. Așadar, ne-am înțeles în toate privințele și pornim la acțiune. Dar deocamdată mamei - nici o vorbă!

Șefa secției și doctoral de salon îl petrecură pe Ghirin până la scară; felul în care își luară rămas bun de la el nu semăna de loc cu cel în care fusese primit.

CAPITOLUL 4 Regina șerpilor de casă

Sima stătea lungită pe divan cu mâinile sub cap, străduindu-se să intre în starea aceea de relaxare, fără gânduri, care-l ajută pe sportiv să evite trucul, adică supraîncordarea nervoasă. Chiar și unii amatori de sport, de coregrafie, de spectacole de circ sau de muzică ignoră cât de mulți oameni talentați n-au izbutit să dobândească succesul meritat, numai pentru că în momentul hotărâtor sistemul lor nervos era parcă amorțit, incapabil să imprime corpului acea coordonare de-a dreptul muzicală, de care are nevoie oricine pentru a exprima anumite sentimente, rezistență, sau forță.

Nu arareori se întâmplă astfel: un antrenament îndelungat a prelucrat corpul, imprimându-i o coordonare precisă a mișcărilor; mușchii sunt

dezvoltați și plini de forța pe care au înmagazinat-o, inima e acum un motor neobosit, gata să pompeze acele tone de sânge,care vor trece printr-însa în timpul competiției sportive sau al unei manifestări artistice. Când deodată, ceva, ca o otravă misterioasă, atacă creierul: presimțirea paralizantă a unui eșec, a unei înfrângeri, o timorare neașteptată sau poate o influență psihică, asemeni hipnozei, venită din partea unor spectatori ostili sau sceptici, din cine știe ce motive; atunci cei slabi de înger încep să se autosugestioneze, automatismul mișcărilor lor - dobândit cu prețul unei îndelungate strădanii - trecute din conștient în subconștient, va face calea întoarsă, ajungând sub controlul conștiinței, otrăvită de-acum de acea sugestie întâmplătoare. În cazul acesta totu-i pierdut! Coordonarea perfectă se dereglează, mușchii sunt încordați de conștientul înfricoșat, mișcările, altădată degajate, devin repezite, cele rapide sunt încetinite, efortul este frânat. Și, pentru multă vreme, dacă nu pentru totdeauna, în sufletul sportivului sau al artistului își face loc tracul, care pe unii îi silește chiar să se despartă de ocupația îndrăgită, în ciuda aptitudinilor pe care le au…

Iată de ce antrenamentul psihic al omului chemat să slujească arta sau sportul nu este mai puțin important decât oricare altul. Este una din cauzele pentru care școlile de balet, de pildă, pentru a crea artiști desăvârșiți, încep să-i instruiască pe elevi încă din anii copilăriei. Mulți sportivi, însă, și-au descoperit vocația la un moment dat, după un termen de antrenament și instruire cu mult mai scurt; în cazul acesta, educarea lor psihică are un rol extrem de important.

Sima știa acest lucru, dar pentru psihicul ei sănătos, cu funcțiile creierului - conștiente și inconștiente - sudate într-un singur tot, nu se punea problema tracului. În gimnastica artistică te mai ajută și muzica. Muzica este cea care îți creează

dispoziția, te susține cu ritmul, cu armonia ei, te ajută să-ți dozezi mișcările. Altceva este să te produci la aparate, sub privirile mute a mii de ochi care cântăresc fiecare întoarcere a trupului, fiecare avântare a brațului său îndoire a piciorului… Dar și aici îți vine în ajutor, înviorându-te, acel simțământ înflăcărat al încrederii în forțele tale, pe care ți-l dă numai un antrenament susținut…

Sima își ridică brațul și privi la ceas.

Rita trebuia să vie peste o jumătate de oră ca s-o ajute să studieze o nouă compoziție - și ea nu se schimbase încă.

Astăzi e într-o stare sufletească deosebită. Nu izbutește să se concentreze și să examineze temeinic a doua parte, lentă, a programului. Gândurile îi zboară la întâlnirea de la Expoziția artiștilor plastici din Moscova. În fața Simei se desenează din nou - și pentru a câta oară?! - scena: un grup de oameni la picioarele unei statui uriașe de lemn, cu mutre sceptice, indiferente sau ironice, iar printre ei, cu capul ușor înclinat, încrezător și totodată cu o mare siguranță de sine, punând cu simplitate întrebări specialiștilor, stă el, acest neobișnuit medic-cunoscător în artă, Ivan Ghirin. Numele, înfățișarea, simplitatea și precizia mișcărilor, limpezimea ideilor, vorba reținută și glasul său profund - toate acestea constituiau expresia unui caracter specific rusesc.

Sima nu suferea ironia ieftină, zeflemisirea vulgară prin care cei ignoranți sau slabi își ascund neîncrederea față de nou, invidia față de frumos sau teama în fața unui mare erudit. I se păruse că dintru-ntâi artiștii voiseră să-l ia puțin peste picior pe necunoscutul care cutezase să-și exprime părerea în privința sculpturii. Plină de simpatie, îi trimisese în gând asentimentul ei, dar el nu părea nici stingherit, nici sfios și, fără a căuta să arate cu tot dinadinsul că ar cunoaște legile artei, exprimase lucruri atât de interesante, de-a dreptul captivante, despre esența frumosului.

Felul în care se cunoscuseră fusese simplu și inevitabil, ca și plecarea lor împreună. Tot așa au vorbit fără ocolișuri și cât se poate de direct despre toate câte îi priveau și-i preocupau pe amândoi. Era prima oară în scurta ei viață când întâlnea un om pentru care multe probleme ale științei erau o carte deschisă și care, mulțumită lui, deveniseră accesibile și Simei, o fată ca oricare alta, cu o cultură nu prea vastă, căreia, nu o dată, satisfacția de a avea un trup antrenat, suplu și puternic - ce să ne mai ascundem? - i se păruse mai de preț decât multe cărți serioase…

Grație lui, lui Ghirin, Sima înlăturase parcă vălul obișnuitului.

O ușoară bătaie în ușă îi rupse firul gândurilor. În prag apăru Rita Andreeva - o fată înaltă, cu pistrui pe mutricica ei simpatică de puștan.

— O, marele și înțeleptul meu calif! Vin la tine ca supus muzicant și o găsesc pe înălțimea-ta mângâiată de adierile voluptoase ale Orientului. Porunci-vei, oare, vizirului tău să te aștepte? Sau poate că Harun al-Rașid e bolnav, ocrotească-l Alah!

Izbucnind în râs ca o școlăriță, Sima sări din pat, îi dărui prietenei o sărutare și o portocală mare și începu să-și pună costumul de gimnastică, ascunsă de ușa deschisă a dulapului. Se împrieteniseră încă de pe vremea când Rita era în anul întâi al Institutului de educație fizică. În pofida diferenței de vârstă, născociseră această activitate pe jumătate în joacă, pe jumătate în serios, care continua tradițiile *timuriene*[8]. Cele două prietene duceau și ele o activitate plină de „inițiativă personală” - ca și romanticul calif al basmelor arabe, care seara se travestea în om din popor și colinda orașul însoțit de marele său vizir în căutarea nefericiților care aveau nevoie de un ajutor; Sima căpătase deci numele de Harun al-Rașid. Își făcuseră rost de un caiet gros, în care își notau cele mai variate întâmplări, de fapt, foarte

modeste - ce posibilități puteau avea două fetișcane, în afară de o inimă bună și picioare zdravene?

— Cântă-mi ceva ca să mă dezmorțesc, o rugă Sima, ieșind de după dulap.

Rita își șterse cu grijă degetele lipicioase pline de zeamă de portocală și se așeză la pian, umplând camera cu sunetele unei gavote vesele. Sima își începu încălzirea, privindu-se în oglinda care ocupa în întregime unul din pereții odăii sărăcăcios mobilate, dar spațioase.

— Până nu începi exercițiile, se poate discuta cu tine? întrebă Rita. E vorba și de o treabă serioasă referitoare la Harun al-Rașid, dar despre asta mai târziu. Până atunci însă… tu știi că-mi place să trăncănesc, cum spunea fostul tău bărbat.

— Desigur, numai că eu n-am să-ți răspund, ca să nu-mi pierd suflul.

— Știu, știu. Mi-am amintit așa, deodată, cum povesteai despre mama ta adoptivă. De multă vreme, chiar din ziua în care am venit la tine pentru prima oară, m-am mirat că o fetișcană singură cum ești tu are o cameră așa de mare, un pian și pe lângă asta ditamai oglinda. Englezeasca ta, ca și cunoștințele în materie de artă le datorezi tot ei?

— Da, ea m-a crescut, ea m-a instruit. Și a depus atâta trudă ca eu să devin cea mai - cea mai cultă! Numai că cu n-am fost în stare să ajung cea mai…

Sima făcu o piruetă, câteva salturi și, dându-se peste cap, se trezi pe divan.

— Acum, cinci minute de repaus și începem compoziția. Am însemnat pe note ce pasaje anume trebuie sărite. Ai mai cântat adagio-ul din *Egle?*

Sima se concentră. Se așeză în fața oglinzii, cu umărul drept împins înainte și cu brațele lăsate în jos, ușor încordate, încrucișate la încheietura mâinii.

— Vrei să începem de-a dreptul de la… cum îi zice… partea aceea mai lentă? întrebă Rita și, primind încuviințarea, începu să cânte urmărind notele și în același timp imaginea reflectată de oglindă a prietenei sale.

Compoziția concepută de Sima nu era de loc ușoară. Succesiunea ritmică a acordurilor se reflecta în mișcările ei foarte energice, cu opriri neașteptate, care ar fi putut părea sacadate, dacă n-ar fi alternat cu treceri line, încetinite. Prin gimnastica ei, tindea să realizeze o compoziție modernă, care să corespundă cu tempo-ul vieții contemporane, cu vertiginoasa ei succesiune de impresii. Sima îi spusese de mult Ritei că unele dansuri, mai precis, exprimarea sentimentelor prin intermediul lor, nu diferă cu nimic astăzi de vremurile trecute, când femeia avea la dispoziție mult timp pentru alambicarea senzațiilor și emoțiilor ei, când ea era aceea care trăia mult mai intens decât bărbatul chinurile, și bucuriile dragostei, când își permitea să se ofere pe de-a-ntregul patimii, când îi dădea mâna să fie jucăușă, amuzantă. Sima însă dorea ca suita ei coregrafic-gimnastică să înfățișeze femeia contemporană, care încearcă și ea sentimente puternice și profunde, dar care se străduiește să-și găsească locul în viață și în lume, capabilă să facă față în cele mai diverse domenii de activitate - o femeie cu desăvârșire alta decât aceea care nu așteaptă decât sosirea și sărutul bărbatului ales. Nu era convinsă că a izbutit să redea pe deplin ceea ce a conceput, dar, oricum, realiza ceva serios și estetic…

— Să-ți cânt finalul? întrebă Rita fără să se oprească.

— Da, da!

După o înlănțuire de mișcări fulgerătoare, aproape insesizabile, trupul Simei încremenea pentru o clipă într-o poziție sculpturală plină de grație, subliniată de câte o energică și dificilă

îndoire a brațului, o întoarcere bruscă a capului sau de un gest iute al mâinii cu degetele răşchirate. Piciorul ridicat cu repeziciune şi menţinut într-o perfectă imobilitate, flexiunea şi îndreptarea mâinilor aduse deasupra capului păreau hazlii acum, după execuţia atât de grea a paşilor de balet din dansul ei acrobatic.

Dar şi perfecţiunea corpului Simei făcea ca dansul să semene cu o succesiune de secvenţe cinematografice luate după o sculptură vie.

Adagio-ul se termină.

— Repetă finalul! ceru Sima gâfâind.

— Mai odihneşte-te!

— Nu, nu sunt obosită.

Rita mai cânta o dată şi încă o dată, până când Sima ceru ea o pauză, apoi se răsuci pe scaunul turnant şi îşi privi ţintă prietena.

— Eşti bine! Eşti aşa de bine de-mi vine, nu ştiu cum, să te înjur! exclamă ea.

— Ce-i asta? Spui că sunt bine şi vrei să mă înjuri? Şi asta se numeşte încurajare prietenească?

— Încetează. Nu te preface că nu pricepi! Îmi vine să te înjur pentru că totul e aşa de bine - şi corpul, şi mişcările, ai gust şi sensibilitate în execuţie. Cât s-ar mai zbate alta în locul tău ca toate astea să se lege, pe când la tine totul e gata pus la punct… O mai ţii minte pe gimnasta aceea din Austria, Karin Froner, care s-a produs la întrecerile demonstrative din aprilie?

— Sigur că da. Îmi amintesc şi programul ei liber ales - dans „modern”. Dar ce vrei să spui cu asta?

— E la fel de simpatică şi negruţă ca tine, şi aveţi exact acelaşi corp.

— Rita, scumpul meu vizir - Sima îşi trase prietena aproape şi o cuprinse de umeri - cât aş fi vrut să fiu niţel mai înaltă, aşa cum eşti tu. Şi cu un corp tot atât de uşor ca al Liusiei. Adu-ţi aminte de săriturile ei - eu ca să le fac, mai va! Dar Tamara? Iată adevărata gingăşie: e ca o statuetă japoneză.

— Nu te mai subestima! Întreaga ta făptură e cât se poate de feminină, și tocmai asta te caracterizează, în asta îți stă farmecul. Bărbații ar trebui să te poarte pe brațe…

— Ei sunt bucuroși să mă poarte, dar mă scapă cam repede, râse Sima, cum s-a întâmplat, de exemplu, cu Gheorghi, fostul meu bărbat.

— Și ce, nu mai există alții?

— Asta-i adevărat. Dar până la urmă toți bărbații țin morțiș ca tu să fii așa cum vor ei. Dacă nu ești, încearcă să te formeze după gustul lor. Iar cel mai teribil lucru se întâmplă când te dovedești a fi mai tare! În acest caz, ei trebuie să-și manifeste într-un fel sau altul superioritatea, iar dacă această superioritate nu există, atunci dumnealor simt nevoia să le umilească, să te coboare la nivelul lor sau, dacă se poate, și mai jos.

— Te cred și eu!… încuviință Rita cu gravitate. Vrei să punem de ceai? Am terminat pentru azi, nu-i așa?

— Dacă nu ești prea obosită, te rog să mai repetăm o dată. Până la nouă, o bine?

Și Rita cântă adagio-ul din baletul lui Balsis încă o oră încheiată, iar Sima își perfecționă programul liber ales. În sfârșit, fugi sub duș, lăsând-o pe Rita gânditoare în fața pianului.

— Ce părere ai de programul meu? întrebă Sima pieptănându-și părul des.

— Totul e bine, ți-am spus-o, dar… Rita rămase pe gânduri, adunându-și ideile. Eu aș mai căuta ceva. Lipsește punctul culminant, un ultim avânt, înfocarea aceea nebunească cu care ar trebui să se încheie o compoziție atât de originală și impresionantă. Aș zice că, ținând seama de temperamentul tău, e chiar cam rece… De altfel, poate că… Rita tăcu.

— Ai impresia că eu sunt cam rece?

— Uneori. E chiar ciudat: acolo unde femeia ar trebui să fie înflăcărată, tu ești liniștită, iar alteori

dai dovadă de un temperament aproape sălbatic.

— O, e interesant! Poate că ai dreptate, da, da, răspunse Sima, așezându-se pe marginea divanului. Mi s-a părut întotdeauna că iubirea dintre doi oameni puternici și sănătoși trebuie să fie ușoară și luminoasă. Nimic n-o denaturează, nimic n-o înăbușă. Iar dacă trece, trece de asemenea fără „autosfâșiere", fără neguri și disperare. Cu mine chiar așa se întâmpla - îmi trecea mai repede decât altora… dar nu pentru că aș fi sărit de la unul la altul…

— Bineînțeles, încuviință Rita. Eu te cunosc destul de bine ca să nu presupun ceea ce le-ar trece altora prin minte. Dacă ai multe preocupări, dacă ai o muncă permanentă care te fură, e limpede că nu ești dintre femeile a căror unică preocupare este dragostea.

— Se poate. Totdeauna se întâmpla așa: întâi te simți amărâtă, tristă, ți-e greu, dar în același timp undeva, în străfundurile tale, s-a și strecurat un fel de ușurare: chiar dacă s-a terminat, știi cel puțin un capăt.

— Rămâi singură, cu inima pustie.

— Da. După părerea mea, teama asta de singurătate la noi, femeile, este sentimentul predominant. Câte fete bune nu s-au grăbit să se mărite din pricina asta cu primul venit și plătesc pentru graba lor până în ziua de azi. Singurătatea te sperie la gândul că într-o zi vei fi bolnavă sau bătrână… Ba nu, teama asta o sorbim o dată cu laptele mamei și își are originea în trecutul îndepărtat al satului, unde într-adevăr o femeie singură era sortită să îndure cea mai neagră mizerie. Acum nu mai e așa. Femeia e capabilă să-și câștige pâinea tot așa de bine ca bărbatul, trăiește înconjurată de oameni și își poate oricând găsi o ocupație, chiar și la bătrânețe.

Sima își întinse mădularele și zbură cu gândul la evenimentele petrecute cu două zile în urmă, până ce Rita o scutură de umeri.

— Ce-i cu tine, o, nefericit calif? Nu cumva te-ai îndrăgostit de o roabă din vreo țară îndepărtată?

— Nu, m-am împrietenit doar. E, uite, așa de înaltă și mult mai în vârstă decât mine.

— Asta e ceva nou, Sima! Și tu crezi în prietenia dintre un bărbat și o femeie?

— Cât aș dori să cred! Uneori mi se pare că noi, oamenii zilelor noastre, nu suntem încă destul de evoluați din acest punct de vedere. În orice caz, doi bărbați bine mi-au propus prietenie și au sfârșit cu declarații de dragoste. Unul din ei îmi explica de zor că tânjește după o prietenie feminină, că acum nu mai există adevărata prietenie între bărbat și femeie din pricină că lumea e îmbâcsită de idei mic-burgheze și că ar fi încântat să poată găsi o adevărată prietenă, fără să intervină însă obligativitatea dragostei de care el a obosit. Dar n-a ieșit nimic!

— Poate că ar fi ieșit, dacă erai ceva mai urâtă!

— Nu știu. Sunt însă convinsă că în prietenie e altfel decât în dragoste. Prietenia cere neapărat reciprocitate. Și egalitate cu orice preț. Dar nu în sensul de a fi la fel, înțelegi?

— Desigur. Povestește-mi însă despre roaba ta, califule.

— Îmi plac astfel de oameni pentru că știu să muncească în toată accepțiunea cuvântului!

— Ca tata și mama! exclamă Rita. Mama spune că nu se simte niciodată obosită când o interesează sau vrea cu orice preț să dobândească ceva.

— Nu pot să sufăr oamenii care socotesc că au făcut tot pentru familie, pentru stat și pentru ei înșiși. Adeseori nu sunt decât niște trântori ascunși…

— Totuși, câți ani are roaba aceea?

— Nu e prea tânără, sincer vorbind, e mult mai în vârstă decât mine.

— Nu știu, nu știu, clătină Rita dezaprobator din cap.

— Pari dezamăgită. Ce nu-ți place?

— Pot să jur că te-ai ambalat, Sima. Am tot sperat că în viața ta va apărea un om adevărat, vrednic de tine și că vei deveni pentru el o zeiță care să-l înflăcăreze, să-i umple sufletul de dorință și nerăbdare. Un om dârz, cu multă fantezie și o nesecată dragoste și admirație față de tine. Pe când ăsta-i în vârstă… Înțeleg: vaste cunoștințe, sensibilitate, experiență de viață… Și totuși, după mine, astea nu fac nici doi bani în comparație cu acea mare dragoste care se înfiripă între doi tineri!

— Tu uiți că nici eu nu mai sunt tânără și apoi… prin toate astea eu am trecut. Dacă ai ști cât de repede se destramă totul când nu există înțelegere, când îți dai seama că nu ai același drum cu alesul tău… Nu știu cum să mă exprim mai bine. Țin foarte mult ca amândoi să aibă în general interese și gusturi comune, iar el să posede în plus și vaste cunoștințe.

— Visul meu e altul. Să fie copleșit de dragoste, să se extazieze în fața mea și să fie gelos, să aibă în el chiar și o doză de ferocitate bărbătească, în așa fel ca eu să mă simt o zeiță și sclavă supusă în același timp!

— Aoleu, Rita, asta o să se termine prost! Timpul corsarilor și al cavalerilor a apus. Partenerul tău de viață va căuta mai degrabă să-și dea seama dacă nu cumva îl obligi să facă mai multe decât faci tu însăți.

— Nu râde, calife, sunt cât se poate de serioasă. Dacă nu iese bine, îmi voi relua libertatea.

— Libertatea nu e posibilă decât în condiții de mare singurătate, dar adeseori oamenii n-o înțeleg, și nici tu de altfel. Hai mai bine să bem ceai… Vreau să știu ce treabă ai cu califul tău?

Rita îi povesti o întâmplare care le tulburase pe toate elevele ei de la cămin. Una dintre muncitoare, o fată tânără și bălaie, Nadia, se îndrăgostise de un aviator proaspăt ieșit din școală, plin de prestanță și prea sigur de el. Nici Nadia, nici tânărul aviator n-aveau cameră, drept care

prietenele fetei luară hotărârea să se restrângă puțin și să le ofere tinerilor căsătoriți o cămăruță chiar acolo în cămin. Asta pentru o vreme, până ce Nadia și bărbatul ei își vor fi găsit un adăpost. Noaptea, prietenele Nadiei au fost martorele unei scene dezgustătoare. La un moment dat, ușa camerei tinerilor s-a deschis, izbindu-se de perete. Aviatorul, îmbrăcat în pripă, cu geamantanul în mână, s-a oprit în prag, apoi s-a întors și, trăgând o înjurătură trivială, dădu să plece. Tânăra lui soție, plângând în hohote, s-a agățat de mânca bărbatului care, în culmea furiei, a împins-o brutal cât colo, și Nadia a căzut în genunchi. „Târfă" - a urlat el și a zbughit-o afară din cămin trântind ușa de-au zăngănit geamurile.

Prietenele ei veniră în fugă, o ridicară, o așezară în pat, o înveliră. Din scâncetele ei nearticulate reușiră să înțeleagă că Nadia nu era o fată neprihănită, dar că se temuse s-o mărturisească iubitului ei. Credea că va izbuti poate să-i ascundă într-un fel sau altul ceea ce fusese un scurt și nereușit roman de dragoste în adolescență. Aviatorul însă se considerase jignit în cele mai frumoase sentimente, frustrat, păcălit. Nici un fel de rugăminți nu l-au impresionat pe gelosul care, de atunci, n-a mai apărut. Nadia e într-o stare gravă de depresiune. Biata fată stă zile întregi într-un colț - prietenele ei au luat-o iarăși în vechea lor cameră. Dacă nu dă nimeni pe acolo, nu-și aprinde lumina și nu mănâncă.

— Trebuie făcut ceva ca să iasă din starea asta.

— Eu am încercat, au încercat și fetele, dar fără nici un rezultat. Poate vii tu să stai de vorbă cu ea. Nu face decât să repete: „Viața mea e distrusă, eu mi-am distrus-o singură, cine să mai aibă nevoie de mine?"

— Dar fanatic mai e și aviatorul ăsta! se indignă Sima.

— Ia încearcă s-o iei și altfel. Așa a fost el crescut. Pentru bărbați e foarte important să fie ei

primii. Asta o găsești aproape în toate romanele.

— Ai și găsit la ce să te referi - la vechiturile alea, unde toate se petreceau după canoane religioase.

— Ce legătură are asta cu vechiturile? Ia gândește-te și la unele opere de-ale noastre, sovietice - și acolo eroii sunt foarte sensibili în privința asta. Ferească dumnezeu ca eroina să fi avut pe cineva înainte, că încep torturile, umilințele. Așadar, ce pretenție să mai ai de la flăcăul ăsta? El visa că totul să fie așa cum a fost învățat că trebuie să fie. Iar Nadia n-a fost decât o fricoasă căreia i-a lipsit curajul să-i spuie totul din capul locului.

— În privința cărților, poate că ai dreptate, cât despre lașitate… Adică tu voiai ca ea să ia poziția de drepți și să raporteze: știi, eu nu sunt o fecioară neprihănită; dacă vrei, iubește-mă, dacă nu, nu? Mi se pare dezgustător…

— Dar să nu mărturisești nimic, iar nu e bine. E ca și cum te-ai ascunde de acela care trebuie să devină pentru tine omul cel mai apropiat din lume, ripostă Rita.

— Da, nu e bine nici așa. Ce e de făcut? Sima căzu pe gânduri. Aha, mi-am amintit de omul care vorbea de linia aceea din cale-afară de subțire, fină ca un tăiș de brici, care trece printre două extreme. Margarita, am să-i telefonez și am să mă sfătuiesc cu el în privința Nadiei.

— Cui, adică? Of, Serafima, ce ți-a venit așa deodată să ai nevoie de sfaturi? Te-ai prostit oare?

— Tu să nu mai spui prostii dacă nu știi despre ce e vorba. Oamenii cu cunoștințe multilaterale, enciclopediștii, au devenit foarte rari, iar un enciclopedist înzestrat cu o bogată fantezie constituie pur și simplu un miracol.

— Dar cine e ăsta, la urma urmei? E academician, profesor?

— N-are titluri înalte. E colaborator științific, sau medic, nu știu precis.

Profesorul de geofizică nu-l slăbea de loc pe Andreev în dorința de a cunoaște adresa lui Ghirin. Andreev îi jura însă că n-a aflat-o nici el, și că nici oficiul de adrese nu-i va fi de folos, întrucât Ghirin de-abia se mutase la Moscova.

Geofizicianul își descărcă năduful proferând un șir de blesteme.

— Natașa mă execută dacă mă întorc acasă fără adresă! Spune că niciodată în viața ei n-a încercat un atât de nestăpânit sentiment de recunoștință.

— Mai curând e consecința unei prea mari încordări și deprimări psihice. Aș sfătui-o să se trateze cu calmante, ca să-și potolească aceste elanuri nesăbuite.

— Îndrăznește numai să-i spui una ca asta Natașei, când fiul ei a și început să se dea jos din pat. Câteva medicamente, două ședințe de sugestie, și minunea s-a săvârșit! strigă geofizicianul.

— Frumusețea constă tocmai în faptul că nu e vorba do nici o minune. Este pur și simplu rezultatul unei uriașe erudiții, plus o minte limpede de medic. Dar ia stai, mi-a dat în gând cum îi poți afla adresa: telefonează la institut, am ținut întâmplător minte numărul… Dar îți repet că e în zadar.

— O fac numai pentru Natașa… Ba nu, mint, o fac și pentru mine, mărturisi geofizicianul.

— Verocika, uite o bomboană pentru dumneata, una mare de tot. Dat fiind că am terminat, am putea chiar să ne sărutăm. Dar nu merită, ai un logodnic tare hain, spuse cu o strâmbătură studentul Serghei, ajutorul lui Ghirin. Acum ce facem, Ivan Rodionovici? Ne apucăm de problema dumneavoastră?

— Să ne apucăm. Am elaborat atâtea materiale pentru profesorul nostru, încât i-am asigurat lucrul pentru vreo trei luni de zile. Conform înțelegerii

mele cu dânsul, pot profita acum de laborator… aș avea nevoie și de dumneata, dacă vrei.

— Cum de nu! Vorbeați despre eidetică.

— Ai ghicit. De asta o să ne ocupăm. Am și găsit câțiva oameni interesanți pentru experiențe.

— Dar eidetica asta ce-o mai fi, Ivan Rodionovici? întrebă laboranta.

— Uneori poți întâlni oameni cu o imaginație vizuală de-a dreptul extraordinară. Tablouri făurite în gând, de o limpezime și o putere surprinzătoare, asemeni unor halucinații. Dacă în fața unui astfel de om așezi un ecran - o coală mare de hârtie albă - acesta, în timp ce povestește, proiectează, s-ar putea spune, pe hârtie, imaginile acelea ale lui, ca și cum ar privi pe fereastră la niște întâmplări reale.

— Și acest tablou care se naște, rămâne așa, neschimbat, în mintea lui?

— De obicei, da. Dar se întâmplă ca prin fața lui să treacă o succesiune de imagini, probabil conforme cu desfășurarea poveștii ce și-o imaginează.

— E grozav! Aș dori să posed această însușire.

— Poate chiar că ai și avut-o. Imaginația eidetică nu e un fenomen chiar atât de rar și e întâlnit în special la copii, care mai târziu o pierd.

— Verocika, îți garantez că tu n-ai avut-o niciodată, se amestecă în vorbă Serghei.

— Și de ce, mă rog?

— Dacă ai fi avut-o, cu siguranță că te-ai fi amorezat de mine.

Ghirin urmărea zâmbind cum se tachinează prietenește tinerii lui colaboratori, continuând să se gândească la experiențele ce urmau să înceapă curând.

Fondul problemei care îl preocupa consta în aceea că în unele cazuri izolate plăsmuirile eidetice ale copiilor dau dovada unei imaginații mult mai bogate decât și-ar fi putut însuși din mediul înconjurător prin toate căile accesibile lor.

Idealiștii își explicau foarte simplu acest surplus de informare - fie prin existența unei lumi necunoscute, o lume de percepții psihice imateriale, de unde sufletul copilului ar putea, chipurile, să capete cele mai neobișnuite vești, sau - mai adeseori - prin mijlocirea memoriei unei vieți trecute, - în cazul când s-ar accepta teoria migrațiunii sufletelor care, după moarte, trec dintr-un trup în altul. Este de la sine înțeles că știința nu poate accepta „tălmăcirile" acestea idealiste, însă, negând categoric misticismul, se impune găsirea unei explicații reale. O dată cu dezvoltarea ciberneticii, multe procese inexplicabile ale gândirii și memoriei au început să capete contururi materiale. Acum Ghirin putea apela la experiențe, chiar dacă deocamdată mergea numai spre dibuirea metodei, chiar dacă nu era sigur că va atinge țelul propus, ca acele cercetări științifice care se fac pe baza unui bagaj considerabil de date culese anterior. El avea nevoie de oameni maturi care să-și fi păstrat eidetismul, oameni care să accepte să se supună de bunăvoie anumitor experiențe și să fie în stare să-și descrie senzațiile… Pe acești oameni îi și găsise: o tânără studentă, un inginer, un pictor și un electrician. Toți patru ardeau de nerăbdare să fie folositori științei, numai că era nevoie de timp sau mai bine zis - de un laborator liber… Acum sosise momentul!

— Pe dumneavoastră vă cheamă la telefon, Ivan Rodionovici! îl strigă laboranta dintr-un colț îndepărtat al laboratorului, întinzându-i receptorul.

Ghirin nu pricepu pe dată al cui este acest glas potolit și acest râs sonor; nu sesiză că pe firul telefonic pornea spre dânsul un adevărat val de bucurie. Nuanța de emoție, care nu-i scăpă Iui Ghirin, îi dezvălui că aceea care chemase nu era nici ea indiferentă la această convorbire; asta îi spori bucuria. Răspunse că mai bine îi convine să se vadă chiar în ziua aceea, pentru că a doua zi începea experiențele - și primi încuviințarea.

Rămase o clipă lângă aparat, calculându-și timpul. Aci îl găsi studentul care adună la un loc „rebuturile” muncii precedente - notițe, diagrame, scheme de câmp vizual, ciornele de rapoarte cu privire la experiențe.

— Mâine începem, Ivan Rodionovici?

— Negreșit. Electricianul lucrează în schimbul de seară, așa că punem mâna pe el chiar dimineața. Am să-i telefonez.

— Ce trebuie să pregătesc? Numai ecranele, creioanele și aparatajul medical obișnuit?

— Nu, Vera să pregătească și encefalograful. Pe cel mare. Electrozii nu-i vom așeza decât pe jumătatea posterioară a capului unsprezece bucăți. Medicamentele le voi aduce eu, siringa de asemenea - sunt obișnuit cu a mea.

— Oare *acidul lisergic*[9] nu se ia pe gură?

— Ba da. Dar cine știe ce se poate întâmpla? Da, bine că veni vorba - pentru orice eventualitate să pregătești și oxigenul. Balonul și masca, nu pernele.

— Dar…

— Experiența se face pe om și cu toate că nu există nici un pericol, nimic nu trebuie scăpat din vedere, conchise grăbit Ghirin. Psihicul îți joacă uneori niște feste… Ei, e timpul să plec. Termină și dumneata și odihnește-te ca lumea. Plimbă-te sau du-te la un film, condu-o acasă pe Verocika cu vaporașul. E o seară caldă cum rar întâlnești. La revedere!

Rămași singuri, studentul și laboranta se priviră nedumeriți.

— Auzi, seară caldă?! E o frigăraie de nu-ți vine să ieși fără palton, spuse mirat studentul.

Verocika zâmbi cu atâta înțeles, încât Serghei exclamă:

— Oare „ea” să-i fi telefonat?

— Bineînțeles. Ce prostuț ești încă, Serioja!

— Nu cred. Asta o spui dinadins. O mașină cibernetică, așa cum e Ivan Rodionovici al nostru,

poate fi oare scoasă de pe linie? Îmi pun capul că e vorba de un nou obiect de experiență!

— Dacă n-ai prea mare nevoie de cap, atunci fă-o. Eu însă, în locul tău, n-aș risca nici măcar un fir de păr.

— Nu, zău! Și cum e după… glas?

— Destul de bine, are un glas plăcut, vorbește politicos și calm.

— Nu asta vreau să întreb. Cam câți ani să aibă, dacă ești atât de perspicace?

— Cum să-ți spun… După glas pare a fi o persoană mult prea tânără. Dar să lăsăm pălăvrăgeala. Să ne strângem lucrurile și să mergem. Îndeplinește ordinul - condu-mă cu vaporașul.

Ghirin se întoarse acasă târziu.

Hoinărise mult timp împreună cu Sima pe minunata alee de tei de pe Șoseaua Vorobiov. Fata îi vorbi despre cazul nefericitei Nadia. Pe Ghirin întâmplarea îl impresionă și făgădui fetei că imediat după conferința care se va ține la Casa artiștilor plastici peste două zile, o va lua la bibliotecă și-i va arăta monstrul care pricinuise cele mai groaznice chinuri și cele mai mari rele femeilor întregii Europe. Rădăcinile geloziei și ale urii care distruseseră fericirea modestei Nadia veneau de acolo, și Ghirin socotea că înțelegerea acestei legături cauzale o va înarma pe Sima, iar prin intermediul ei și pe Nadia, cu destulă energie ca să iasă la suprafață din naufragiul ei sentimental.

După ce-o urcă în troleibuz, Ghirin porni spre casă pe jos, depănând amintirile din trecut care-l tulburaseră.

Toată lumea din casă dormea de mult. Ghirin își scoase încetișor pardesiul și se apropie de birou. Pe perete atârna o reproducere în culori. Cu spatele spre întunericul nopții și puternic luminată din față, ședea picior peste picior, pe marginea unei

mese, o fată în costum alb de *Colombină.* Trunchiul era puțin dat spre spate, iar în mâna ridicată ținea un trandafir. Masca micuță care-i ascundea partea de sus a obrazului părea indiferentă, contrastând puternic cu dinții strălucitor de albi și cu pomeții fragezi, ușor ridicați din pricina râsului ei nepăsător. Fustița scurtă și înfoiată îi descoperea până sus picioarele îndoite din genunchi și încrucișate la glezne, pentru menținerea echilibrului. Aveai impresia că dintr-o clipă în alta fata se va cocoța sus pe masă dansând, sau va coborî dintr-o săritură, mistuindu-se în bezna nopții…

Ghirin scoase reproducerea de pe perete, o întoarse în așa fel, încât să nu-l supere luciul sticlei și citi versurile scrise oblic, cu litere avântate, jos, în colțul din dreapta:

De vei afla c-ai fost respins de marele-ți prieten
De vei afla că arcul lui Eros n-a fost destul de-ntins…

Această amintire, insuportabil de vie, îi strânse dureros inima, dar Ghirin o respinse, gândind că memoria, mai ales când se referă la întâmplări foarte vechi, e cât se poate de perfidă. Noi ținem minte, mai întâi de toate, ceea ce a fost bun, viu, puternic, iar perioadele lungi de viață, lipsite de însemnătate, se pierd în noianul zilelor obișnuite. Oricând și oriunde, să fiți circumspecți față de amintirile oamenilor din altă generație. Ei n-au intenția nici de a se păcăli pe ei, nici de a induce în eroare pe ceilalți; din viață au reținut doar mirajul senzațiilor și chipurilor selecționate de memorie, ba încă înfrumusețate de regretul trist al zilelor tinereții lor, sănătoase și puternice, care își leapădă iute oboseala, care doarme somn greu, și crede că

așa va fi întotdeauna, că sfârșitul firesc a tot ce e viu fie că nu-i privește, fie că sălășluiește undeva într-o depărtare la care nu vor ajunge nicicând. În general e întocmai ca într-o operă literară: pe de o parte viața pare adevărată, reală, iar pe de alta, concentrată - marile trăiri și impresii acoperă zilele mărunte și triste cu meschinele lor dezamăgiri. Aidoma se petrec lucrurile și aici: dragostea veche e înfrumusețată datorită faptului că memoria n-a reținut dintr-însa decât clipele de trăire intensă, vii, puternice și care nu pot fi uitate. Tocmai de aceea Ghirin își aduce aminte nu de întâmplările reale din trecut, ci de esența lor, de ceea ce a fost atunci mai frumos și mai drag inimii sale.

Cercetă îndelung portretul mare al unei balerine, pictat de Serebriakova, atârnat deasupra canapelei. O fată îmbrăcată într-un splendid costum, ca o zână din basmele romantice din secolul trecut, cu capul ușor aplecat și fața încadrată de bucle negre, cu privirea fixă, tristă și gânditoare. Ghirin se încruntă frământându-și mintea, apoi făcu un pas hotărât spre masă și, cu un zâmbet abia mijit pe buze, scoase dintr-o mapă un desen pe care-l așeză în locul *Colombinei.* Executat în culori vii și pure, reprezenta o dansatoare stând pe vârful piciorului stâng, cu dreptul ridicat și îndoit din genunchi. În brațele ei goale flutura un voal lung cărămiziu. Obrazul rotund cu ochi prelungi era aplecat spre umărul drept. Asemănarea cu Sima atât la obraz, cât și la corp îl uimi și-l încântă. Dansatoarea purta pantaloni violet-închis, o fustiță largă de un albastru-tare căptușită cu galben, un corsaj verde strâns cu niște aripioare străvezii în spate. Bakst. *Truhanova în rolul Peri* - glăsuia subtextul.

CAPITOLUL 5 Două trepte spre frumos

Sala micuță de pe Kropotkinskaia era ticsită de lume. Spre surprinderea lui Ghirin, marea majoritate a publicului o forma tineretul. Pe „maeștrii" mai vârstnici sau bătrâni ai artelor plastice din primele rânduri îi puteai recunoaște după expresia lor plictisită său voit disprețuitoare. Nu o dată întâlnise Ghirin la unii această dorință, inexplicabilă când e vorba de oameni ai societății sovietice, de a-și lua un aer de stupidă superioritate.

Cercetă cu atenție sala cu ochiul lui de observator-naturalist căruia nu-i scapă nimic și o văzu în rândul al șaselea pe Sima, cu bărbia ei fermă și rotundă, mult ridicată, spre a privi peste capetele celor din față. În aceeași clipă, un sentiment fulgerător de bucurie îi năpădi inima: femeia aceasta i se păru uimitor de atrăgătoare. Ciudat! De ce simțea oare asta tocmai acum, în toiul căutărilor lui încordate, a bătăliei ce urma s-o dea împotriva rutinei și a fățărniciei, el care avea regretul permanent al timpului irosit… Dar iat-o acolo pe ea, într-o rochie de culoarea cafelei; nu-l vede; prezența ei are însă pentru dânsul, într-un fel, o mai mare importanță decât tot restul. Poate că inima omului rămâne întotdeauna accesibilă frumosului, și, de câte ori îl întâlnește, reîmprospătează veșnica așteptare inconștientă a ceva nou, pentru care de fapt și merită să trăiești?

Ghirin își ascunse zâmbetul și se apropie de catedră fără să-și ia ochii de la fată. Chipul ei se lumină de o sinceră bucurie.

Președintele anunță începerea prelegerii.

— Ceea ce am să spun aici - expunerea pe care o voi face - n-aș crede că poate fi considerată drept o prelegere - începu rar și cu vocea limpede

Ghirin. Trecând prin sală mi-au ajuns la ureche unele reflecții cu privire la mine și la ceea ce voi expune. Unii, cu precădere tinerii, spuneau că vor asculta cu plăcere cum vor fi strânși cu ușa înfumurații și mâzgălitorii. Alții, mai vârstnici, afirmau cu convingere că-l vor pune cu toată plăcerea cu botul pe labe pe doctorașul care intenționează să-i dăscălească pe artiști. Vă pot asigura că n-am venit cu gândul de a dăscăli, sau de a strânge cu ușa pe careva și nici de a fi pus cu botul pe labe.

Cred că nu ne aflăm nici la un miting de adversari politici, nici la tribunal și nici pe stadion. Eu intenționez să discut aici asupra celor mai dificile probleme ale naturii umane cu niște oameni instruiți și dornici de cunoștințe noi. S-ar putea ca știința să ne ofere, pentru întâia oară în toată istoria omenirii, posibilitatea de a rezolva aceste probleme…

Auditoriul se potoli, interesat de această introducere neobișnuită. Ghirin urmă:

— În anul 1908, pe fundul Mării Egee, în apropierea Insulei Terra, scafandrii au descoperit epava unei corăbii grecești antice din primul veac al erei noastre, sau înainte de era noastră - data nu s-a putut stabili cu exactitate. În această corabie a fost găsit, printre alte obiecte, un mecanism ciudat, lucrat din bronz - o îmbinare complicată de rotițe dințate - oarecum asemănător cu mecanismul unei pendule cu greutăți[10]. Timp de o jumătate de secol savanții n-au izbutit să dezlege taina acestui mecanism. Abia de curând s-a lămurit că era o originală mașină, creată în vederea calculării mișcării planetelor, foarte importantă pentru prezicerile astrologice în acele timpuri.

Dar nu e vorba de mașină, ci de faptul că noi n-am fost în stare să-i pricepem menirea până în momentul în care am creat noi înșine instrumente asemănătoare, bineînțeles mult perfecționate. Tot astfel ne aflăm și noi de mii de ani, nu în fața unei

mașini primitive, ci în fața celei mai complexe și superioare îmbinări de mecanisme biologice supuse acelorași legi fizice și chimice, care se desăvârșesc în decursul istoriei, ca și oricare din mașinile făurite de noi. Abia în vremurile din urmă - între anii patruzeci și cincizeci ai secolului nostru - a avut loc un avânt nemaipomenit al științei, extinderea nelimitată a orizonturilor ei. Întreaga omenire s-a convins de uriașa ei putere; în rău sau în bine - asta depinde de noi.

Acest avânt al științei ne dă putința să purcedem la studierea celei mai complexe creații a naturii - făptura înzestrată cu darul gândirii - omul. L-am studiat noi și înainte, dar am crezut cu naivitate că un bisturiu obișnuit, un cântar și o analiză chimică sumară pot rezolva probleme pentru înțelegerea cărora este nevoie de microscopul cuantic, analizatori electronici și mașini de calculat. Biologia, ca și celelalte științe despre om, a dobândit azi capacitatea de a descoperi unele particularități ale organismului uman, inaccesibile înainte vreme înțelegerii noastre…

Ghirin vorbi despre drumul, de o uriașă durată, al dezvoltării istorice a animalelor din care a rezultat până la urmă omul, a vorbit despre milioanele de legături, de o extremă finețe, care străbat toate celulele organismului ca niște fire întinse spre lumea exterioară care reacționează la felurite radiații - luminoase, calorice, sonore, moleculare - la torente magnetice care gonesc și vibrează în jurul nostru. A pomenit despre mecanismele ereditare care transmit nu numai întreaga informație necesară formării omului nou, ci și uriașul bagaj de cunoștințe ale generațiilor anterioare, reflectate prin instincte și în activitatea subconștientă a creierului. În acesta din urmă se află un fel de pilot-automat care ne conduce prin toate schimbările mediului înconjurător, fără participarea gândirii conștiente și care ne apără cu devotament de boli, urmărind fără preget reglarea

corectă a funcțiilor organismului pe care o realizează și sistemul nervos și sistemul mai vechi al reglării chimice - hormonii și enzimele.

Creierul omului este o suprastructură colosală legată de natură prin miliarde de tentacule; el oglindește necesitățile extrem de complicate ale naturii, drept care are - putem spune - o complexitate universală.

Omul este și el un univers, profund, misterios, inepuizabil, și lucrul cel mai de seamă acum îl constituie nevoia de a se descoperi fără întârziere toate necesitățile pe care le are. Și asta nu cu amânări de sute de ani și nici făcându-se apel la ființe superioare din cosmos - numească-se ele astronauți sau zei aflați pe alte planete.

Domeniul subconștientului la om este nebănuit de vast. Volumul memoriei instinctive înmagazinată într-însul este chiar greu de închipuit. În viața primitivă procesele psihice subconștiente joacă un rol primordial în vederea conservării speciei, iar animalele sunt mai automatizate, mai robotizate decât ne-o închipuiam noi înainte.

Viața primitivă a omului este atât - Ghirin își ridică palma mult de tot, iar civilizația - atâtica - arătă el apropiind degetul mare și arătătorul, și lăsând între ele o distanță milimetrică. Creierul este natură și univers, dar nu universul unui singur moment curent, ci al întregii lui istorii de milioane de ani, și experiența creierului reflectă nu numai această vastitate de necuprins a proceselor din natură, ci și întreaga lor evoluție. De unde și logica dialectică - exprimarea esenței acestui creier, iar psihicul nostru, care reflectă lumea înconjurătoare, este de asemeni un proces în continuă mișcare ca tot ce ne înconjoară.

Baza senzației de frumos a esteticii și moralei noastre se ridică din adâncul subconștientului și, făcând contact cu conștiința în procesul de gândire, se transformă în imagini și senzații… Vă rog să

mă iertați, îmi dau seama că nu explic destul de bine, dar nu știu cum aș putea s-o fac altfel. Cu acestea zise, s-ar putea încheia introducerea, care a ținut cam mult. Acum îmi rămâne să vă spun că întregul nostru simț al frumosului, plăcerea estetică și bunul-gust nu sunt decât experiența de viață acumulată în subconștient de miliarde de generații anterioare. Această experiență e dirijată în vederea selecționării a tot ce este mai perfect organizat, universal și avantajos în lupta pentru existență și pentru perpetuarea speciei. În aceasta constă esența frumuseții, înainte de toate a celei omenești, sau animale, pentru că ea e pentru mine, ca biolog, mai ușor descifrabilă decât perfecțiunea liniei unui val, a unui zid, proporțiile unei clădiri, sau o armonie de sunete…

Ghirin tăcu. Sala fu străbătută de un murmur, și un bărbat gras cu țăcălie se ridică în picioare.

— După câte înțeleg, dumneavoastră reduceți estetica noastră la niște senzații subconștiente. În privința asta, mărturisesc, îl întreceți și pe Freud[11]!

Oratorul se întoarse spre ascultători, vrând parcă să-i fie împărtășită indignarea. Ghirin însă nu-l lăsă să-și rostească a doua frază, probabil bine pregătită.

— A reduce nu este o expresie care corespunde realității. Să nu aruncăm vorbe în vânt. Eu cred că izvoarele principale ale senzațiilor de frumos se găsesc în zona memoriei subconștiente și sunt generate nu de cine știe ce intuiție supranaturală, ci de experiența milenară a nenumărate generații. În ceea ce-l privește pe Freud, e o neînțelegere. Freud și adepții lui operează cu același material ca și mine, cu activitatea psihică a omului. Însă drumul lui Freud - coborând în străfundurile psihicului, vrea să ne înfățișeze motivele primitive ale acțiunilor noastre. Reducerea de către Freud a psihicului la patru-cinci emoții principale este o deformare primitivă a realității. El a respins total legătura complexă a informației ereditare și a

scăpat cu totul din vedere puternica influență a instinctelor sociale consolidată de selecția ce s-a produs în decursul a milioane de ani, influență care alături de grija pentru posteritate a creat în psihicul nostru baze solide de sacrificiu, duioșie și altruism care paralizează străfundurile întunecate ale egoismului bestial. De ce oare au uitat, Freud și adepții lui, că încă în stare primitivă omul era supus selecției naturale în drum spre constituirea societății? Comunitățile erau cu atât mai viabile, cu cât membrii își luau mai vârtos apărarea unul altuia. Freudiștii au pierdut toată preistoria reală a omului și au rămas ca niște sinistrați numai cu hornurile pe locul incendiului - cu câteva instincte elementare ce ar putea mai degrabă privi o moluscă fără creier decât adevărata psihologie a unei ființe cugetătoare. Menirea mea, ca biolog sovietic, este să urmăresc cum, pornind de la niște baze primitive de senzații și gândire, se formează, devine o realitate cu totul materială, tot ceea ce e măreț, frumos și înălțător, adică ceea ce, în fond, reprezintă omul și-l deosebește de monștrii născociți de școala lui Freud[12]. Nu e limpede?

— Posibil - sări din nou artistul cu țăcălie, cu o schimă de nemulțumire. Dar oare noțiunea de frumos, mai ales frumusețea omului, a trupului său minunat, nu este decât simțul de discernământ supt o dată cu laptele mamei, cel al utilității în vederea perpetuării speciei? Părerea asta aduce a crescătorie de animale și o găsesc chiar jignitoare pentru femei…

— Urmează acum să afirmați că e jignitor să fii om pentru că ai intestine și anumite nevoi, precum și faptul că trebuie să mănânci în fiecare zi, răspunse Ghirin calm și, după cum i se păru Simei, cu o nuanță de tristețe în glas, ceea ce stârni râsul sălii. O astfel de concepție nu este nouă. La începutul secolului nostru, printre savanți era la modă să i se reproșeze omului imperfecțiunile lui, iar naturii care-l crease - prostia. Până și

Helmholtz[13], de pildă, studiind ochiul omenesc, exclamase: „Ce prost oculist mai e și Dumnezeu! Eu aș fi conceput ochiul mult mai bine!” Dar, vai, marele savant nu putuse declara o asemenea nerozie decât din pricină că gândea formal. Helmholtz nu cunoștea dialectica naturii nici pe departe, altfel ar fi înțeles că ochiul, răspunzând mai multor meniri, în parte complet contradictorii, ca sensibilitatea la lumină și ascuțimea văzului, se deosebește prin minunatul echilibru al acestor două extreme. Noi, care am parcurs un drum atât de lung după Helmholtz, nu avem încă aparate care să înregistreze două-trei cuante de lumină, ca ochiul. Iar imperfecțiunea lui optică este minunat compensată chiar în creier, prin experiența văzului… Așadar, organismul omului este construit extrem de complicat și, în același timp, splendid, dar, dat fiind că este o creație a lumii materiale, e construit pe două planuri, adică dialectic. Organismul însuși e alcătuit dintr-o multitudine de elemente contradictorii ale căror conflicte se rezolvă pe parcursul unei dezvoltări de o extrem de lungă durată. Organismul nu poate în nici un fel să depășească limitele materialității și de aceea toate simțămintele, noțiunile și instinctele noastre reprezintă o reacție la fenomene exclusiv materiale. La fel și cu simțul estetic: el nu e decât oglindirea a ceva foarte real și important, din moment ce s-a fixat în memoria ancestrală, subconștientă a generațiilor și a devenit unul din modurile esențiale în care percepem lumea exterioară - nicicum altfel; altminteri ne vom cufunda din nou în cloaca idealismului. Iar dacă este așa, înseamnă că legile de bază ale simțului estetic trebuie să se supună cercetării științifice. Înainte vreme asta nu era cu putință, dar acum a sosit timpul să fie!

— E nemaipomenit de greu! exclamă cineva din fundul sălii.

— Desigur că e greu! Tot ce e nou și necunoscut e greu. Și fără îndoială că eforturile noastre comune - ale dumneavoastră, ale făuritorilor și culegătorilor de frumos, și ale savanților, vor duce într-un viitor apropiat la o adâncă înțelegere a frumosului.

— Dar pentru ce? întrebă cu un aer nepăsător, îngustându-și ochii o femeie înaltă, care ședea la picioarele catedrei, gata-gata parcă să-și întindă mădularele.

— Într-adevăr, pentru ce? se auziră deodată câteva glasuri. Cât ni s-a tot repetat că amestecul gândirii omoară inspirația creatoare.

— Povestea lui Mozart și Salieri, de a verifica armonia prin algebră! aruncă disprețuitor un omuleț cu o coamă bogată de păr cărunt.

Sima îl urmărea neliniștită pe Ghirin, speriată la gândul că această conferință, care o interesa atât de mult, va fi întreruptă. Însă omul acesta puternic, cu fața lui mare, cu ochi sfredelitori și în același timp buni, nu păru de fel intimidat.

— De acord, e un exemplu bun! Salieri, în căutările lui, a fost un savant, dar greșeala sa, dacă acceptăm această pildă poetică drept realitate, era că a aplicat aici o altă ramură a matematicii decât ar fi trebuit. Să observăm, totuși, în treacăt, că armonia a și fost încredințată matematicii și că în curând mașinile vor scrie, simfonii - mediocre, de bună seamă, dar câte lucrări mediocre n-au existat oare în arta tuturor timpurilor și popoarelor?!

Sima observă cum se îmbujorase la față femeia înaltă care continua să afișeze o atitudine cât se poate de nepăsătoare.

— Rămâne însă întrebarea cea mai importantă: pentru ce? Pentru ce să cunoaștem adică legile naturii, lumea înconjurătoare? Dar a pune sub semnul întrebării necesitatea unei asemenea lămuriri, aici în mijlocul unui auditoriu alcătuit din intelectuali, ni se pare pur și simplu ridicol. Am să vă spun însă altceva - oare pe dumneavoastră,

artiștii, nu vă interesează și nu vă par importante cauzele care ne determină să socotim că un lucru este minunat, iar altul nu? Oare nu aveți nevoie să înțelegeți care anume este criteriul frumuseții, al bunului-gust, pe ce se bazează plăcerea estetică? Oare n-ați dori să cunoașteți toate acestea, tocmai pentru a evita lucrările mediocre și greșelile gratuite, pentru a vă înarma mai bine în lupta întru cucerirea unor trepte noi, superioare, în artă?…

Ghirin își roti privirea asupra asistenței și aproape că tresări, auzind glasul vibrând de emoție al Simei:

— Destul, nu vă mai pierdeți vremea, vorbiți-ne despre aceste legi! Cei pe care nu-i interesează, să plece sau să doarmă…

Ultimele cuvinte ale fetei fură acoperite de un vuiet aprobator, de râsete și de aplauze. Surâse și Ghirin, aruncând o privire spre Sima. Aceasta se fâstâci și se grăbi să se ascundă în spatele a doi indivizi cu o înfățișare sinistră - de la începutul conferinței rămăseseră tot timpul ca niște slane de piatră.

— Bine! glasul lui Ghirin tună pe neașteptate. Atunci, să cădem la o învoială: dumneavoastră să nu mai întrerupeți, oricât de straniu vi s-ar părea ceea ce voi spune, iar la sfârșit, vă stau la dispoziție, întrebați, îndoiți-vă, criticați…

Așadar, organismul nostru nu poate fi respins decât de ceva cu totul real, el stând pe o temelie materială. Dumneavoastră, artiștii, de pildă, apreciați în mod obișnuit, din ochi, să zicem, lungimea unor linii raportate una la alta, dar cum procedați?

În tăcerea care se lăsase, Ghirin reluă:

— Eu am pus întrebarea nu ca să vă umilesc sau să vă reproșez neștiința și nici ca să mă prevalez de înțelepciune. Puțini oameni își imaginează adevăratul mecanism al unui proces atât de simplu în aparență ca acela de a compara două linii. Urmărim cu ochii întâi o linie, apoi cealaltă. Linia

mai lungă, spre a fi percepută, cere ca ochii să se rotească un timp mai prelungit. În mușchii care pun ochii în mișcare se va acumula mai mult acid lactic - toxina oboselii, iar aceasta, pe baza experienței creierului și a sistemului nostru nervos, ne va da senzația unei linii de o lungime mai mare. În acest caz precizia este surprinzătoare, deoarece diferența cantitativă de toxină va fi infimă - e vorba literalmente numai de câteva molecule. Dar în același timp ele constituie baza absolut materială servită de procesul chimic al activității mușchilor din corp.

Omul se deosebește de toate animalele superioare ale întregului univers prin aceea că posedă în cel mai înalt grad simțul formei, pe care ne ajută s-o comparăm și s-o apreciem mușchii ochilor sus-amintiți. Acest simț este folosit de natură pentru îndeplinirea celei mai de seamă acțiuni - atracția reciprocă a sexelor. Cândva, vertebratele - târâtoare - cele mai vechi care trăiau pe pământ și păsările înrudite cu ele aveau ca simț principal - văzul, a cărui ascuțime era uneori de-a dreptul surprinzătoare! Condorii văd mortăciunea care zace pe un loc plat la o depărtare de aproape o sută de kilometri. Un văz foarte dezvoltat îl au și crocodilii și chiar șopârlele mici, și, în genere, toate speciile de șopârle - sauropodele, cum le numesc zoologii. Și iată cum împestrițarea solzilor, a penelor, colorația cea mai curioasă sau cele mai subtile nuanțe de culoare, alcătuiesc pentru sauropode semne de recunoaștere, de diferențiere sau de atracție. La păsările care au un creier mai dezvoltat decât șerpii și crocodilii, penajul pitoresc al masculului o atrage pe femelă și o cucerește. Cu cât speciile sunt intelectualmente situate pe o treaptă mai ridicată, cu atât sunt mai puternice și mijloacele pe care le întrebuințează pentru a obliga sexele - îndeosebi femela - să se supună legilor firii. O anumită gamă de culori

hipnotizează pur și simplu animalul înzestrat cu o deosebită sensibilitate față de ele.

Să mai urcăm o treaptă pe scara evoluției. La vertebratele superioare, mamiferele, din care facem și noi parte, simțul principal a devenit mirosul - este un simț conducător, cu toate că și văzul ocupă un loc destul de important în rândul mijloacelor de percepere a lumii exterioare. Mirosul - iată mijlocul cel mai de seamă al animalelor de sexe deosebite pentru a atrage și a fermeca. Omul, cu mirosul lui mai slab dezvoltat, a compensat această carență prin văzul obiectiv, binocular, percepând cu ascuțime adâncimea și forma. Un văz asemănător îl au și multe din animalele sălbatice printre care și maimuțele: pentru a sări de pe o ramură pe alta, de la o înălțime enormă, trebuie să vezi foarte precis - de asemenea ca să apuci, când urmărești o pradă. Marea capacitate psihică a creierului omenesc a accentuat și mai mult acuitatea văzului - simțul formei devenind și pentru om o senzație preponderentă, natura a folosit-o imediat pentru aceeași mare acțiune - perpetuarea speciei. Posedând un deosebit simț al formei, pe lângă cel al culorilor, sunetelor și mirosurilor, obținem întreaga gamă de senzații din care se alcătuiește percepția frumosului. Și iată cum, folosind simțul formei în vederea atracției sexelor, natura a fost fie voită să asigure o justețe automată în alegere, codificând în formă, culori și sunete, perceperea a tot ce se apropie cel mai mult de perfecțiune. Încă de pe atunci, strămoșii omului, situați pe o treaptă mult inferioară de dezvoltare, au început să se orienteze just în alegerea celor mai buni tovarăși de viață. Procesul de selecție sexuală se petrecea nu numai cu o mai mare intensitate, dar avea și o orientare justă, pe scurt, toate au început să meargă cum trebuie pentru ascensiunea pe scara evoluției istorice, a desăvârșirii tot mai mari a organismului omenesc. Iar mai târziu, când am început să

cugetăm și să înțelegem lumea din jurul nostru, această alegere instinctivă și justă a fost astfel codificată, încât perceperea ei să ne facă plăcere, să ne bucure, transformându-se într-o impresie de frumos, în senzația pe care o numim desfătare estetică. Dar, de fapt, nu este decât experiența acumulată de milioane de generații, o dată cu alegerea și determinarea a ceea ce este perfect, a ceea ce este construit corect, din punct de vedere anatomic, și răspunde cel mai bine menirii sale funcționale… Un mecanism - da! Procesul lent de dezvoltare istorică a chezășuit în acest mecanism înfăptuirea unei inevitabile perfecționări, a înălțării. Iată de ce frumosul prezintă atâta importanță pentru om.

Absolut toate simțurile care ne produc senzația de frumos au în fond o mare însemnătate și exercită o influență binefăcătoare asupra organismului nostru, fie că e vorba de o îmbinare de sunete și de culori, fie de mirosuri. Faptul că lucrurile pe care le percepem ca frumoase, armonioase, sunt construite după legi matematice riguroase, este incontestabil. Descoperirea tainelor frumuseții depinde de cercetările atente ale unor procese fizice care se produc în organismul nostru. Dar eu nu mă voi depărta de subiect vorbind despre ceea ce mai trebuie făcut - de acel noian de fenomene interesante și misterioase care se cer studiate - ci mă voi limita la analizarea frumuseții omului, la perfecțiunea fizică a corpului omenesc.

— Să fie, oare, totul atât de simplu? Să se reducă totul la utilitatea anatomică? nu se putu abține să nu întrerupă expunerea o femeie frumoasă, cu păr blond auriu și sprâncene negre, care ședea aproape de catedră.

— Aveți dreptate, răspunse Ghirin, nu e de loc simplu. Nu e vorba de osatura de bază a perceperii, pe care se clădește gama extrem de încurcată a psihologiei și a gusturilor personale, care depind de astă dată de constituția noastră individuală, de

temperament și de experiență. Dar noi trebuie să pornim de la această bază și, găsind în ea capătul firului, să depănăm ghemul până la sfârșit, cu prudență și răbdare. Iar aci este cu neputință să ne lipsim de ajutorul artiștilor.

— Dar artiștii s-au ocupat de când lumea cu aflarea legilor frumuseții, și eu nu înțeleg despre ce anume vorbiți, îl întrerupse iritat omul cu țăcălie.

— Îmi pare rău, înseamnă că n-am izbutit să explic nimic, răspunse Ghirin cu o ironie abia perceptibilă. Regret că n-am spus chiar de la început că în decursul mileniilor, de când este în ființă arta plastică, nu s-a făcut, din punctul meu de vedere, nici o singură încercare, într-adevăr științifică, de a se explica simțul estetic. Canoane, măsurători, jonglerie cu cuvintele „volum, corelație, proporție" întâlnim într-o sumedenie de cărți nemțești pseudoștiințifice și fals-antropologice, la toți cei care încercau să traducă limbajul artei în noțiuni raționaliste. Toate părțile componente ale corpului omenesc au fost raportate unele la altele și măsurate de mii de ori de un abate învățat încă din secolul al șaptesprezecelea. Nu poți să nu-ți scoți pălăria în fața eforturilor titanice pentru înțelegerea frumosului pe care le-au făcut oamenii din vechea Indie, din vechea și noua Europă, din China și Japonia! Dar nu poți să nu întrevezi și sterilitatea acestor încercări, tocmai pentru faptul că explicația au căutat-o în afara omului. Acum e cu totul limpede că senzațiile estetice își au obârșia în străfundurile ființei noastre. Trebuie să mergem însă mai departe și să stabilim regulile după care anumite forme, linii, culori, se reflectă în conștiința noastră drept „frumusețe neasemuită". Și dacă vorbim despre frumusețea omenească, aceasta nu poate fi ruptă de simțământul de patimă, deoarece țelul ei inițial este compasul în căutarea desăvârșirii a ce este mai favorabil pentru perpetuarea speciei! Totuși

cercetarea, chiar și superficială, a extraordinarei complexități a structurii omului ne-ar duce prea departe. Să ne întoarcem, așadar, la lucruri mai simple.

Care sunt punctele comune de plecare ale concluziei noastre: omul acesta este oare frumos? O piele strălucitoare, netedă și întinsă, un păr des, ochi limpezi și curați, buze roșii. Dar acestea sunt indiciile directe ale sănătății, în general, ale unui metabolism perfect, ale unei minunate vitalități. E frumoasă ținuta dreaptă, cu umerii ridicați, privirea atentă și capul sus, pe care o numim atitudine mândră. Sunt caracteristicile unei firi voluntare, energice - însușirile unui corp armonios dezvoltat, în veșnică mișcare sau antrenament - alert - cum ar spune fiziologii. Nu degeaba actorii, mai ales actrițele de cinema, dansatoarele, manechinele, toți acei pentru care e important să impresioneze prin farmecul iradiat de persoana lor, femei sau bărbați, sunt instruiți special cum să meargă, să stea în picioare sau jos într-o atitudine alertă, pe care în limbaj comun am numi-o corectă. Nu degeaba militarii se deosebesc de noi, civilii, nesportivi, printr-o ținută corectă și agerime în mișcări. Să spun ceva mai mult. Ați observat ce atitudini iau animalele - câinii, caii, pisicile - când ne par ele deosebit de frumoase? În momentele lor de maximă vioiciune, când, de pildă, animalul se înalță cât poate pe picioarele dinainte, își ciulește urechile, își încordează toți mușchii. De ce asta? Pentru că în asemenea momente ies cel mai puternic în evidență semnele de energie activă a corpului!

Și astfel, arcul dur al energiei, strâns de condițiile grele de trai, într-un corp viu omenesc este perceput de noi ca ceva minunat, care ne atrage și prin aceasta împlinește sarcina pusă de natură - unirea celor mai potriviți indivizi în lupta pentru existență, asigurând o justă selecție. Acesta este înțelesul biologie al simțului estetic care joacă

un rol primordial atât la omul primitiv, cât și în viața civilizată.

Un om cu o sănătate ideală nu simte nevoia de a-și sufla nasul sau de a scuipa, iar mirosul lui este foarte slab. E de prisos să vă explic de ce mare importanță era echilibrul chimic al organismului în viața primitivă, când omul fie că era pândit de fiare, fie că el urmărea prada.

Aceasta nu este însă decât prima treaptă, fundamentală, spre frumos. Să mergem mai departe. Ce este oare incontestabil frumos la om, în afara deosebirilor individuale de gust, de cultură sau a particularităților de rasă? De pildă, niște ochi mari și totodată depărtați, nu prea proeminenți, și nici prea adânciți în orbite. Cu cât ochii sunt mai mari, cu atât este mai mare și suprafața retinei, deci și vederea este mai bună. Cu cât ochii sunt mai depărtați, cu atât este mai bună stereoscopia văzului, adâncimea planurilor. Poziția ochilor în orbite oglindește starea țesuturilor înconjurătoare și a reglementării hormonale a organismului: probabil că poziția lor medie în orbite este cea mai bună. Sunt frumoși dinții regulați, bine înfipți, într-o arcadă corectă - astfel de arcadă dentară chezășuiește o perfectă masticație a alimentelor vegetale sau a cărnii crude. Sunt frumoase genele lungi, întrucât tocmai acestea apără cel mai bine ochiul. Ni se par mai gingașe când sunt răsfrânte - e firesc, deoarece vârfurile răsfrânte nu lasă genele să se lipească sau să înghețe. Iată cum tot ce-i frumos este în același timp și deosebit de util.

Flerul organic cu care suntem înzestrați este de o extremă finețe. Noi deosebim pe loc, subconștient, și interpretăm drept frumusețe, trăsăturile specifice ale sexelor și niciodată nu ne vom înșela asupra menirii lor. Mușchii proeminenți care reliefează puternic pielea li se potrivesc de minune bărbaților, dar la femei asemenea mușchi nu constituie o calitate. De ce? Pentru că o femeie dezvoltată normal, sănătoasă,

are sub piele un strat de grăsime întotdeauna mai gros decât al unui bărbat. Acesta-i un fapt notoriu. Dar oare se știe că în caz de foamete, stratul acesta constituie o rezervă de hrană pe o lună, când femeia poartă în sânul ei sau are de alăptat un copil? Observați unde sunt dispuse la femei aceste rezerve de hrană? În partea de jos a abdomenului și în regiunea din jurul bazinului - prin urmare acest strat servește drept izolație termică și în același timp constituie un mijloc de apărare împotriva șocurilor pentru copilul ce-l poartă în pântec. Totodată acest strat subcutanat creează liniile dulci ale trupului feminin - cea mai minunată creație a naturii.

Încă un exemplu: un gât subțire și prelung sporește frumusețea femeii, dar când același gât îl întâlnești la un bărbat, impresia pe care o produce nu numai că nu e aceeași, ci, dimpotrivă, supărătoare - omul pare bolnăvicios. Gâtul unui bărbat trebuie să fie de o lungime mijlocie ca să-i sprijine bine capul în luptă și ca să poată duce pe el greutăți. Femeia, potrivit naturii ei, încă din antichitate este un paznic, iar un gât lung are o mai mare elasticitate, permițând capului întoarceri rapide - deci încă o dovadă că frumosul se dovedește a fi în același timp și util. În sfârșit, unul din principalele componente ale organismului uman care diferă la bărbat și femeie: șoldurile late la bărbat sunt de-a dreptul, hidoase, alcătuind în schimb una din cele mai frumoase trăsături ale trupului feminin.

— Nu aveți dreptate! Așa se consideră pe vremuri; astăzi o asemenea concepție e perimată! Acum totul s-a schimbat. Nu există canoane veșnice pentru frumusețe! îl întrerupse fără sfială femeia cu mișcări lenețe și vorba tărăgănată, aceea care întrebase: „Pentru ce?”

— O-o! m-am așteptat la astfel de riposte. Într-adevăr, în istoria omenirii au existat multe perioade când adevăratele idealuri ale frumuseții

erau vremelnic înlocuite cu altele. Subliniez: eu nu mă refer decât la adevăratul ideal, la acele canoane, dacă vreți să le numiți așa; la frumusețea obiectiv existentă în natură. De altfel, în toate epocile de înflorire culturală și de belșug, idealul de frumusețe a fost un corp sănătos și robust, poate chiar prea robust din punctul nostru de vedere actual. Așa, de pildă, sunt femeile pe care le-au generat societatea de pe vremea matriarhatului din Creta și civilizațiile *protoindiene* și *dravidiene,* ca și India veche și cea medievală. Este interesant că la noi în Europa, în evul mediu, pictorii care au înfățișat pentru prima oară un trup gol pictau femei rahitice care prezentau acut semnele acestei afecțiuni: exagerat de înalte, înguste în șolduri, cu piept sărac, pântecele lăsat și fruntea bombată. Și nu e de mirare, de vreme ce le-au servit drept modele femei închise în cetăți medievale, în care aproape nu vedeau soarele și aveau o alimentație săracă în vitamine. Căderea părului, adeseori chelirea, mutarea tot mai spre spate a limitelor frunții, au creat chiar o modă care a dăinuit mai mult de două secole. În năzuința lor de a semăna cu cea mai rahitică dintre aristocratele de la oraș, femeile își rădeau părul de deasupra frunții. Toate aceste tragice figuri de Eve, sfinte Ariadne și zeități ale secolului al cincisprezecelea de pe pânzele lui Van Eyck, Bourdichon, van der Goes, frații Limbourg, Memling, Hieronymus Bosch, Dürer, Lucas Cranach, Niklaus Manuel Deutsch și ale multor altora sunt la fel. Italienii vechi, în genul lui Giotto și Bellini, își pictau frumoasele, între ghilimele, după modele asemănătoare și chiar și marele Sandro Botticelli a luat drept model pentru *Venus* a lui o orășeancă tipică - rahitică și tuberculoasă. Mai târziu, italienii au luat ca modele femei din sate sau localități din preajma mării, cu o climă mai sănătoasă, iar rezultatele le cunoașteți mai bine decât mine. Este interesant de reținut că pecetea unei sănătăți șubrezite de

condițiile vieții de la oraș se citește și pe unele figuri din frescele romane din epoca de mai târziu - aceleași urme de rahitism, întrucâtva atenuate datorită climei însorite, aceleași semne de avitaminoză, de lipsă a muncii fizice.

Cât este de adâncă neînțelegerea frumosului, în adevăratul sens al cuvântului, reiese din cunoscuta poezie a lui Dmitri Kedrin, *Frumusețea*:

Mândria frunților înalte de madone,
Create de măiestrul Leonard,
Ades am deslușit la secerat,
Când lanul se-nclina secerătoarei…

Hipnotizat de autoritatea marilor maeștri ai Renașterii, poetul nostru consideră frunțile rahitice, bombate, cu părul tras mult spre spate, drept „mândrie". Reîntâlnindu-le la femeile ruse din trecut, istovite de muncă și de foame, realități cu totul firești în condițiile grele de trai de atunci, poetul pune semnul de egalitate între madone și ele. Din punctul nostru de vedere, al medicilor, cu cât vor exista mai puține asemenea „madone", cu atât va fi mai bine.

În secolul XX se revine la acele canoane - femei vădit rahitice care alcătuiesc temele picturilor lui Munch[14], Rousseau, Matisse, Picasso, Van Dongen și ale altora asemeni lor. Moda contemporaneității înclină spre aflarea frumuseții într-un corp exagerat de lung, parcă anume alungit, mai ales al femeii - de la oraș, se înțelege - plăpând, slab, neînarmat pentru munca fizică și nici pentru procreație normală, având puține rezerve de forță.

— Într-un cuvânt, dumneata ai gusturi antice! căută să-l înțepe aceeași femeie.

— Nu vorbesc aici despre gusturi și nu pot să discut asupra justeței lor. Incontestabil că apariția a o mulțime de femei cu aspect de orășence, molatice, care nu se îndeletnicesc niciodată cu o muncă fizică grea, e firesc să exercite o oarecare influență asupra gusturilor epocii noastre. Le putem, oare, considera justificate la scara timpului nostru? Eu cred că nu, deoarece omului, prin natura lui, i-a fost dat să se bucure de o sănătate perfectă, fiind înzestrat cu o inepuizabilă rezervă de forță și energie. În legătură cu aceasta, ne vom referi din nou la șoldurile late, fără să luăm în seamă frumusețea lor, cu toate că vechii eleni, adresându-se unor femei, exclamau adesea: „Mândriți-vă cu șoldurile voastre!”.

Procesul de naștere la specia umană este mai dificil decât la animale și duce la o diferențiere mai pronunțată între sexe. De aci, o gravă contradicție.

Poziția verticală a omului în mers cere o apropiere maximă a capetelor oaselor femurale, fapt care înlesnește fuga, echilibrul și asigură rezistența în mers. Dar omul se naște cu un cap enorm și rotund, iar procesul nașterii cere un bazin larg cu articulațiile șoldurilor desfăcute. Blestemul Evei, atât de iscusit folosit de religie - „în chinuri îți vei naște copiii” - este o realitate: nașterea se dovedește a fi mai chinuitoare și mai dureroasă la om decât la animale. În istoria evoluției omului această contradicție s-a adâncit necontenit - dezvoltarea creierului cerea lărgirea bazinului mamei, iar poziția verticală - îngustarea acestuia. Această contradicție a fost rezolvată în parte prin apariția fontanelelor - zone neosificate ale craniului fetal. În momentul trecerii prin orificiul de jos al bazinului, oasele cutiei craniene au astfel posibilitatea de a se apropia, suprapunându-se în dreptul creștetului. Țeasta supusă presiunii ia o formă lunguiață caracteristică; ulterior această formă se corectează. Dar nici asta nu era de ajuns.

Omul se naște absolut neajutorat și are nevoie să fie hrănit un timp îndelungat cu laptele mamei, mai îndelungat decât toate celelalte animale. Comparând dezvoltarea omului cu a elefantului - animal cu care se aseamănă cel mai mult ca longevitate și etape de creștere - s-ar putea spune că omul se naște sub formă de avorton, și că gestația normală a omului ar trebui să fie de același ordin ca al elefanților care își poartă copilul în pântece 22 de luni. Probabil că într-un astfel de răstimp, copilul ar deveni mult mai mare, iar capul lui enorm ar provoca, fără îndoială, în momentul nașterii, moartea mamei. Și aici a venit în ajutor un fenomen biologie deosebit - reîntoarcerea la stadiul mamiferelor inferioare - marsupialele care nasc pui subdezvoltați. Numai că omul, în loc de pungă, are inteligența, abnegația și duioșia maternă. Ca să nu fie vătămat creierul copilului și pentru ca femeia să-l poată purta în pântec în condiții optime, ea trebuie să aibă șolduri largi. Totuși, tovarășa de viață a sălbaticului, care e nevoită să alerge mult, să transporte vreme îndelungată prada vânată de bărbat, ba își mai poartă și plozii după ea, devine în decursul procesului de selecție strâmtă în șolduri și adeseori moare la naștere sau aduce pe lume copii debili. În această privință, vânătorii primitivi din Australia, pigmeii, precum și alte triburi din pădurile Americii de Sud, care trăiesc în cele mai vitrege condiții cu putință de pe glob, sunt un exemplu elocvent. De îndată ce oamenii au început să ducă o viață mai așezată, încă de pe vremea când trăiau în peșterile Europei de Sud, ale Africii de Nord și ale Asiei, asistăm la un vădit proces de selecție; sunt preferate mamele robuste, cu șolduri largi, cele din care se trag exponenții cei mai înzestrați ai neamului omenesc și care merită pe drept cuvânt numele de *homo sapiens* - omul înțelept. Acest fenomen s-a vădit în toate părțile globului, din Japonia până la coasta de vest a Europei,

cuprinzând zona situată pe aceeași latitudine cu Marea Mediterană, unde belșugul de hrană animală și vegetală ca și născocirea suliței și a dardei l-au transformat pe om din hoinar în locuitorul unui adăpost stabil și trainic.

Și astfel, noțiunea instinctivă de frumos este rezultatul îmbinării necesității de perpetuare a speciei cu atracția fizică spre o tovarășă de viață - o făptură robustă, care să nu rămână schiloadă după prima naștere și care să procreeze urmași cu sorți de izbândă în acea împărăție întunecată și de necuprins a fiarelor care-i înconjura pe strămoșii noștri, întocmai ca o mare. Dar orice ar spune cei ce dictează moda ca și născocitorii a tot soiul de originalități, dumneavoastră, pictorii, când vi se va cere să înfățișați o femeie seducătoare, care cucerește bărbații, fie la modul serios, fie la modul umoristic, în genul lui Bidstrup[15] veți desena tot o femeie cu șoldurile pline, cu sâni provocatori și o talie de viespe. Și, fiindcă veni vorba, trebuie precizat că o talie subțire și mlădioasă constituie compensația anatomică a șoldurilor largi, spre a asigura vioiciune și suplețe întregului corp. Să observați că o linie într-adevăr frumoasă a șoldurilor o au acele femei la care nu sunt evidente adânciturile de deasupra proeminențelor trohanteriene ale oaselor iliace, adică este o linie curbă neîntreruptă. O astfel de linie se obține numai ca rezultat al unei perfecte dezvoltări fizice a ligamentelor și a mușchilor abductori iliaci ai coapselor. Uitați-vă la corpul balerinelor, al gimnastelor și, în sfârșit, la trupul robust al fetelor de la țară, obișnuite cu munca variată, și veți vedea că și de astă dată simțul nostru estetic se dovedește a fi în deplină concordanță cu utilul.

Iată că am analizat și a doua treaptă importantă a frumosului - rezolvarea armonioasă a unor contradicții ce s-ar părea a fi funeste, rezolvare adusă până la acea posibilitate unică și absolută, care, ca tăișul unui brici, sau ca vârful unei săgeți,

oscilează între două contraste. Și astfel drumul nostru întru aflarea frumosului, cel al căutării lui oriunde și pretutindeni, se așterne peste conturul acestei linii subțiri, formate într-o lungă perioadă istorică și care marchează în cel mai înalt grad biruința asupra dificultăților nebănuit de mari și atât de diverse pe care le are de întâmpinat ființa vie și cugetătoare - omul. Dați-mi voie, să închei cu aceasta!

Sala rămase tăcută câteva clipe, ca apoi dinspre ultimele rânduri, însoțite de un vuiet unanim de aprobare, să pornească ropote de aplauze care antrenară întreaga asistență. Se auzeau strigăte: „Foarte interesant!", „Vă mulțumim, doctore!" Ghirin mulțumi la rându-i și, de îndată ce coborî de la catedră, se trezi împresurat de un cerc compact de tineri. Sima, care intenționase să vină spre Ghirin, fu nevoită să se dea la o parte și să asculte conversația de la distanță.

Bărbatul cu țăcălie își croia energic drum spre conferențiar și numai statura de uriaș a lui Ghirin îl salvă de pericolul de a fi strivit de mulțimea artiștilor surescitați.

— Demult, dumneata nu erai pe atunci decât un țânc, strigă omul cu țăcălie, la Leningrad era un profesor-biolog, Nemilov! A scris o carte. *Tragedia biologică a femeii,* afirmând că destinul ei de a naște copii o apasă atât de greu, încât niciodată nu se va putea ridica la nivelul bărbatului. Oare prelegerea dumitale nu e oarecum î… î… influențată de Nemilov?

— Vă rog să judecați singur. Condiția femeii, după mine, n-o consider de loc tragică. Ba dimpotrivă, cred chiar că noi, bărbații, am avea multe temeiuri s-o invidiem. Deosebirea dintre sexe constituie o realitate și nu o putem nesocoti. Or, tocmai de aci pornesc toate neînțelegerile. Unei femei nu-i poți cere ceea ce nu poate da, sau îi dăunează, dar în toate celelalte privințe mă tem că nu se lasă mai prejos decât bărbatul, mai ales în

vremurile noastre, când în fața ei se deschid sute de căi, inclusiv calea spre știință. Trebuie să învățăm tineretul nostru să privească în mod just această problemă, a deosebirii între femeie și bărbat, deoarece, fie că am cam uitat s-o facem, fie că am fost siliți s-o trecem pe planul al doilea din pricina greutăților pe care le-am avut de întâmpinat în perioada industrializării și apoi a războiului.

— Dacă v-am înțeles bine, întrebă o ascultătoare căruntă, cu ochelari, dumneavoastră, bărbații, simțiți o plăcere estetică mult mai mare în fața unui corp de femeie decât noi, femeile, în fața unui corp bărbătesc.

— Întocmai. Asta se datorează faptului că la bărbați, hormonii sexuali exercită o influență mult mai mare asupra psihicului, acționează sub formă de porniri, de impulsuri care ascut la extrem perceperea a tot ce e legat de sex, deci și de frumusețe. Problema asta e încă prea puțin studiată, dar, în linii generale, este evident că întreaga activitate hormonală are o mare importanță pentru structura psihologică a omului și nu poate fi trecută cu vederea. Puternica frână sexuală - creierul, care în natură stimulează lenea firească a masculului și rezistența femelei, în cazul omului este echilibrată de un sistem sexual foarte puternic, amplificat de memorie și imaginație. Omul este înzestrat cu o cantitate de hormoni sexuali pe care nu o are nici un animal. Ei înăbușă protestul firesc al intelectului, fac să devieze în altă direcție suprastructura psihică. E știut că de cantitatea de hormoni sexuali depinde în foarte mare măsură tonusul energetic al organismului, cum e, de pildă, saturația, sângelui cu 17-cetosteroizi. Se impune ca o necesitate vitală studierea acestei chestiuni, în așa fel, ca energia hormonilor să fie conectată la alte forme de activitate, fără a răpi însă omului marea plăcere, fericirea pe care i-o dă dragostea sexuală.

— Dar iată o chestiune care pune sub semn de întrebare toate afirmațiile dumitale, de altfel, nu lipsite de spirit, rosti provocator pictorița, care tot timpul căutase să-l înțepe pe Ghirin.

Cu dezinvoltura femeii obișnuite să cucerească, își aduse înainte piciorul frumos format; purta niște sandale ultraelegante, foarte decupate și cu tocul „cui".

— Femeile din lumea întreagă, urmă ea, oricare ar fi moda și gusturile, corectează înțeleapta dumitale natură, purtând pantofi cu tocuri înalte. Și cutează, rogu-te, să susții că astfel încălțată, femeia ar fi mai puțin avantajată decât dacă ar umbla desculță.

— O-o, nici în ruptul capului nu m-aș încumeta să susțin una ca asta - râse Ghirin - pentru că femeia astfel încălțată e, fără îndoială, mai frumoasă. Totuși, nu strică să înțelegem: de ce? Veți spune că tocul înalt lungește, piciorul, făcând-o pe o femeie micuță de statură să pară mai înaltă, nu? Dar și celor înalte le stă mai bine cu tocuri. De ce este atunci atât de importantă această lungire a picioarelor? Nu e vorba însă numai de o alungire, ci de o schimbare a proporțiilor piciorului - iată care-i rostul tocului înalt. În felul ăsta gamba devine mai lungă decât coapsa. Un asemenea raport dintre gambă și coapsă este rezultatul adaptării la fuga rapidă, ușoară și de durată - condiție care asigură succesul la vânătoare. Aceeași proporționalitate o găsim la străvechiul reprezentant al speciei noastre omul de *Cromagnon*[16]; o întâlnim și azi la membrii unor triburi din Africa. Faptul că noi ne-am însușit tocul de dragul esteticii, dovedește că ne tragem din acești vechi alergători și vânători, locuitori ai stâncilor - o amintire subconștientă a perfecțiunii în alergare. Mai adaug că tocurile fac piciorul să fie mai cambrat. Aici estetica se sincronizează direct și nu indirect cu avantajul pe care îl dă scobitura din talpă la mers, făcându-l mai ușor și

mai puțin obositor. Toți oamenii cu picioarele cambrate știu câta economie fac la pantofi față de cei cu talpa normală sau plată.

— Înseamnă că în comparație cu vremurile vechi am cam degenerat? nu se potolea să-l sâcâie pictorița cu picioare lungi.

— De loc, deși oscilațiile în proporțiile lor generale la diverse neamuri sunt considerabile. Dacă ne-am ocupa serios de noi înșine, ne-am transforma curând în oameni de *Cromagnon.* Nimic din ce am moștenit de la acești îndepărtați strămoși ai noștri nu s-a pierdut încă. Dovadă: de îndată ce omul trăiește o perioadă îndelungată în condiții aspre, dar cu hrană îmbelșugată și climă sănătoasă, evoluează în bine; crește înalt, cu o musculatură puternică și picioare lungi. Așa erau, în mijlocul populației vechii Rusii, *staroverii,* unii cazaci și cei ce trăiau în preajma mării. Iar procesul invers - condiții nefavorabile de trai, o alimentație slabă în timpul sarcinii, în timpul alăptării copiilor, determină tot atât de repede micșorarea staturii și a forței fizice și încă ceva foarte interesant de observat este scurtarea picioarelor. Acest fenomen compensează pierderea parțială a vitalității; dacă în aceste condiții vitrege omul ar avea picioare lungi, ar irosi prea multă energie pentru alergare, iar organismul său s-ar uza repede și n-ar rezista mult.

— Dar părul lung la femei? întrebă cineva în spatele lui Ghirin.

— Constituie o senzație estetică perimată, pe cale de dispariție, pentru că de zeci de mii de ani omul se folosește de îmbrăcăminte. Părul lung se fixase în simțul nostru pentru frumos, pe vremea când oamenii, în perioada caldă, interglaciară, nu cunoșteau încă îmbrăcămintea. Putința de a apăra un copil mic de răcoarea nopții, ținându-l la sân, spre a-l feri de vremea rea - iată rostul părului lung și semnificația lui în alegerea mamei celei mai potrivite.

— Dar de ce se consideră mai frumos un nas drept? Oare dacă nu-i drept nu-i tot atât de frumos?

— Un nas drept înseamnă un drum direct pentru aerul inspirat. Pentru noi, europenii, oameni nordici, rădăcina nasului înaltă și cerul gurii boltit sunt însușiri caracteristice. Datorită lor, aerul trece în gâtlej urmând un arc rotunjit și se încălzește mai bine. Dar toate acestea mai trebuie studiate. Oare, într-adevăr, ochii înguști ai mongoloizilor sunt o adaptare la lumina bogată în raze ultraviolete din munții și pustiurile altitudinilor mari? Mai sunt destule probleme similare pe care antropologia ar fi trebuit de mult să le studieze, în loc să facă demagogie rasială. Deocamdată însă nu există o antropologie funcțională, iar noi nu putem decât deduce cauzele importante care au determinat particularitățile rasiale. Și, fiindcă veni vorba, majoritatea caracteristicilor rasiale care răspund aceleiași utilități anatomice-funcționale nu ne par străine și ne provoacă în general aceleași asociații estetice. Totul se reduce la faptul că noi oamenii de tipul *sapiens* suntem incontestabil frați și surori, înrudiți cu adevărat. N-au trecut decât treizeci de milenii de când eram doar o mână de oameni, dar care a generat toată această nesfârșită varietate de popoare, neamuri, triburi, vorbind fiecare altă limbă și fiecare închipuindu-și uneori că sunt unici, că ei sunt reprezentanții aleși ai neamului omenesc.

— Și totuși e ceva ce te înspăimântă - spuse deodată frumoasă blondă eu sprâncene negre, care se uita la Ghirin ca la un vestitor de rele. Toate ideile noastre despre frumos, visurile și operele de artă… deodată totul se reduce la - copii, cămin, o viață simplă…

— O viață simplă? Imposibil! Numai din ignoranță ne închipuim că e simplă, și într-una plătim pentru asta. Viața e foarte complicată, diversă și interesantă! Dar nu înțeleg totuși ce te

înspăimântă? Faptul că lumea va ști în ce anume rezidă frumusețea sprâncenelor dumitale? Sprâncenele, care au menirea să dirijeze sudoarea ce se prelinge pe frunte, pentru ca ochii să nu fie inundați, e bine să fie dese. Dese, da, dar nu prea late, ca să nu se strângă în ele murdăria și să se cuibărească paraziții. Nu? Iată și secretul frumuseții sprâncenelor dumitale de samur, subțiri și dese.

La râsetele lipsite de răutate ale asistenței, blonda își acoperi fața cu mâna.

Ghirin continuă:

— Dar aceasta constituie numai o urzeală grosolană pentru înțelegerea cauzelor care determină formarea senzațiilor estetice de un fel sau altul. Pe această urzeală, timp de milioane de ani, se va împleti broderia încântătoare a farmecului ochilor albaștri, cenușii, verzi și căprui, a tuturor nuanțelor imaginabile ale părului, sau ale tenului, a conturului buzelor și a tuturor celorlalte subtilități, ale căror combinații posibile sunt tot atât de numeroase, pe cât sunt de numeroși atomii sistemului solar. Atunci, ce vă înfricoșează?

Blonda nu răspunse, însă un tânăr lat în umeri, care nu-și mai luase ochii de la Ghirin, își croi drum până la el.

— V-aș ruga să ne mai dați un exemplu de contradicție în constituția omului… Ceva care s-a format în decursul istoriei?

— Mă tem să nu-i rețin prea mult pe cei prezenți. Veniți mai bine într-o zi la mine ca să stăm de vorbă.

Tânărul își maltrata nervos carnetul de însemnări.

— Dacă s-ar putea acum. Vreau să le povestesc prietenilor mei chiar astăzi…

— Bine, se dădu bătut Ghirin. Poziția verticală a omului i-a mutat pe de-a-ntregul greutatea părții dinainte a corpului pe coloana vertebrală, devenind astfel partea lui superioară. Vertebrele, mai ales

cele lombare, când omul transporta sau ridica poveri, au fost nevoite să suporte o încărcătură verticală foarte mare. Faptul acesta a provocat apariția uneia din cele mai frecvente îmbolnăviri ale omului: modificări ale vertebrelor lombare, însoțite de dureri, inflamații, așa-numita spondiloză, ca să nu mai vorbim de durerile de șale pe care le are aproape orice om la bătrânețe. Este interesant că de aceleași afecțiuni sufereau și tigrii cu colții în formă de sabie - *machairodus*[17] - astăzi dispăruți, singurii la care oamenii ar fi găsit înțelegere. Această năpastă a dat peste ei din pricina unei exagerate dezvoltări a colților maxilarului superior - colții-sabie. Forța cu care și-i înfigeau în trupul victimei și cu care își sfâșiau prada exercita o presiune mult prea mare asupra coloanei vertebrale - în cazul de față orizontală și nu verticală, dar care acționa de asemeni de-a lungul axului ei. Astfel ni se dezvăluie că printre sutele de schelete de tigri cu colți-sabie dezgropate în smârcurile asfaltice de la Rancho la Brea din California, foarte multe prezintă urme de spondiloză.

— Dar prin ce era compensată această contradicție la oameni?

— Prin dezvoltarea mușchilor presei abdominale, o dată cu mușchii intercostali, în scară, care dau un sprijin suplimentar trunchiului… Judecând după aspectul statuilor, mușchii aceștia erau deosebit de dezvoltați la atleții din Grecia antică. Să ne amintim de pildă de *Apoxiomen*[18] al lui Lisip sau mai curând de *Doriforul*[19] lui Policlet. E bine ca omul să-și dezvolte acești mușchi - sunt necesari din punct de vedere vital, în toate împrejurările.

Dar dacă ții să împărtășești cele auzite prietenilor dumitale, să-ți mai dau un exemplu. O frecventă afecțiune a omului, care nu se datorează nici infecțiilor, nici traumatismelor, este guta - depunerea de săruri în articulații, ca și formarea de

pietre în rinichi și vezica urinară. Toate acestea sunt procese deosebite, însă provocate de cauze analoge. Guta, ca și pietrele la rinichi, sunt rezultatul depunerii de acid uric, compus azotos puțin solubil. Aproape în sângele tuturor animalelor, cu excepția maimuței și a omului, există un anumit ferment - uretaza - care transformă acidul uric în uree solubilă. Cum de s-a întâmplat ca uretaza să lipsească din organismul omului? Putem presupune că acidul uric, care ține de grupul purinelor, din care face parte și cofeina, este un stimulent al funcțiunii nervoase. Când creierul a devenit dispozitivul conducător în viață, maimuța și omul au fost nevoiți să-și mențină sistemul nervos în stare de permanentă veghe, de excitație, ceea ce s-a obținut prin suprimarea uretazei. Un exces de acid uric le-a dat acel stimulent indispensabil care trebuia plătit. Natura-mamă nu dă nimic copiilor săi fără a le lua ceva în schimb - această lege extrem de importantă, noi, oamenii, apărați de condițiile civilizate de viață actuale, o înțelegem greșit.

— Destul!

Un bărbat ferchеș și sigur de el îl dădu la o parte fără prea multe menajamente pe tânărul cu blocnotes.

— Nu se, poate să-l reținеți atât de mult pe doctorul Ghirin. Toți mai avem câte ceva de întrebat. Cum să înțelegem, doctore, că unele combinații abstracte de linii, forme și culori ne produc o plăcere estetică? În ce măsură se leagă asta cu peripețiile despre care ne-ați vorbit?

— În nici o măsură. Am vorbit numai tangențial despre simțul frumosului fără a intenționa să epuizez problema. De altfel, v-am prevenit că nu voi vorbi decât despre perceperea frumuseții corpului uman.

— Iertați-mă, am venit puțin mai târziu și prelegerea începuse. Aș vrea totuși să știu ce părere aveți despre operele de artă abstracte? Nu

cred să negați faptul că și ele exercită o oarecare influență estetică.

— Nicidecum. Mie unul, accentuez că nu vorbesc decât ca biolog și psiholog, mi se pare că esența influenței exercitate de operele abstracte constă în aceea că sunt niște indicii memoriale. Adică puncte de sprijin și îndrumare ale memoriei, cum de altfel sunt pentru noi adesea și mirosurile.

— Aha, cam în felul următor: mergi pe stradă, adulmeci o dâră de fum și în minte ți se desfășoară o întreagă scenă…

— Ați explicat cum nu se poate mai exact esența indiciului memorial. Semne de acestea sunt nenumărate. O parte din ele se referă la aceeași memorie subconștientă a generațiilor. De exemplu: aspectul unui foc, culoarea mierii, zgomotul unei ape curgătoare. Dar cele mai multe indicii, observații inconștiente sunt adunate prin experiența vieții individuale, fără să fi fost în prealabil analizate în copilărie.

— Dați-mi voie să vă întreb, îl întrerupse cu glas pițigăiat încă una din pictorițe. Înseamnă că la noi perceperea frumuseții corpului omenesc este axată, ca să zic așa, pe tinerețe. Am dreptate?

— Pe deplin!

— Atunci, ce să facă cei vârstnici? întrebarea răsună nelalocul ei, dar din adâncul sufletului.

— Să rămână cât mai multă vreme tineri, surâse Ghirin. În acest sens au toate posibilitățile. Tinerețea nu se reduce numai la privilegiul vârstei. Ea constă în elasticitatea țesuturilor corpului, în fermitatea lor, și deosebit de important este să ai pielea netedă, întinsă. Toate astea sunt dovezile unei perfecte stări fizice, ale unui organism care funcționează minunat, care poate rămâne surprinzător de tânăr până la vârsta bătrâneții. Un regim de viață sobru și regulat, antrenament…

— Regim și antrenament! exclamă disprețuitor femeia cu picioare lungi. Atunci cum rămâne cu

libertatea, cu odihna? Omul e născut pentru fericire, și dumneata îl pui la regim!

— Eu? râse sincer Ghirin. În timpul evoluției sale omul a fost supus la încercări aspre și a ieșit învingător. Însă latura opusă acestei biruințe constă în faptul că organismul uman, prin însăși natura sa, este capabil să facă față unor încercări și eforturi mari. El are nevoie de ele chiar și atunci când nu-l supunem unor eforturi, sau când viața de oraș nu o impune; și dacă în acest caz nu-i vom stabili periodic un regim alimentar ponderat, vor surveni inevitabil tulburări și boli. Cu toate că de la strămoșii dumneavoastră, care au trăit în condiții de viață sănătoase și aspre, ați moștenit un organism perfect, dacă nu veți avea grijă ca el să fie supus unei activități normale, cel al copiilor sau al nepoților dumneavoastră va fi fatalmente șubrezit. Iar pentru a evita aceasta, trebuie muncă, în care intră și cea fizică, sport și un regim alimentar corespunzător. Sacrificiile aduse sunt compensate prin frumusețe și sănătate; găsiți că e puțin? Practic vorbind, fiecare om poate face ca trupul lui să devină frumos: astfel se pot îndrepta defectele noastre dacă nu sunt prea grave și dacă ne îngrijim de ele din timp. Exemplul îl aveți chiar în fața dumneavoastră. Rămas fără părinți în timpul războiului civil, am îndurat foame, nu glumă, fiind și un copil destul de pirpiriu. Iar acum, după cum vedeți…

Ghirin mișcă ușor din umerii lui puternici.

Un tânăr oacheș, cu ochelari cu rama groasă, neagră, se repezise spre Ghirin, de undeva din fundul sălii.

— Vă rog, numai o clipă! Vorbeați despre hotarul îngust între două meniri sau procese contradictorii și ați folosit încă o comparație foarte plastică, cea cu vârful unei săgeți care freamătă între două semne opuse. Dar asta din punct de vedere matematic înseamnă zero, iar frumusețea luată ca perfecțiune este, matematic vorbind, tot un

zero. Sau, dacă o luăm altfel: frumusețea este în același timp și scop, și energie vitală. În ea este ascunsă dualitatea lui zero.

Ghirin se opri deodată în loc.

— Dar asta-i o idee foarte profundă! Zău că până acum nu mi-a venit așa ceva în minte. Matematicienii indieni, care au descoperit zeroul cu multe sute de ani înainte de a se naște gândirea europeană, îl socoteau drept perfecțiunea absolută, cifră cu care, după expresia lor, „dualitatea ia ființă”. Frumusețea este ca și linia lui zero între două extreme, ca linia celei mai sigure rezolvări a unei probleme dialectice, ca ceva care conține în același timp amândouă laturile, amândouă posibilitățile - o formulare dialectică - și cât se poate de justă. Bravo dumitale!

Ghirin își scoase carnețelul, își scrise grăbit numărul de telefon pe o foaie și o vârî în mâna tânărului care se îmbujorase de plăcere, apoi se întoarse și, fără a mai lua pe nimeni în seamă, se apropie de Sima; aceasta, văzând cum toți ochii se îndreaptă de astă dată asupra ei, se fâstâci. Doctorul căută să-i surprindă privirea pe sub genele plecate.

— Dacă nu ești ocupată, hai să facem câțiva pași împreună. Când vorbesc în public sunt emoționat și consum fără nici un rost multă energie nervoasă.

— Și mie care mi se părea că ești ca o mașină cugetătoare, tăios și rece, puternic și lipsit de patimă, răspunse Sima. Sigur, să mergem, azi sunt liberă toată ziua…

Strada îi întâmpină cu vânt și ploaie. Cu capul ușor plecat, Sima înfrunta vântul, iar cu coada ochiului privea din răstimp în răstimp spre Ghirin. Uneori își încrețea năsucul scurt când o gâdila câte o picătură de ploaie. Fața ei lua atunci o expresie de nemulțumire și viclenie. Stropii de apă străluceau ca mărgelele în părul ei des, cârlionțat.

— Și totuși, cele două trepte spre frumos nu te-au speriat? O doamnă frumoasă…

— Am observat. Se uita la dumneata ca la un Mefisto, sau, cel puțin, ca o drept-credincioasă la un blasfemator. Dar să știi că și eu m-am înspăimântat de propria mea ignoranță. Este și în asta ceva înfricoșător; am simțit în mine un gol.

Ghirin izbucni în râs, iar Sima se îmbujoră.

— Știu că nu m-am exprimat cum trebuie, spuse ea încet. Dumitale ți-e greu să-ți închipui cât de ignorantă te poți simți când înțelegi atât de puțin lumea și viața. Și știi ce imagine mi-ai sugerat?

Sima își schimbă brusc felul de a vorbi potolit, aproape trist, într-unul ușor amuzat.

— Dar n-ai să te superi?

— Nu, n-am să mă supăr. Dar vreau să-ți spun mai întâi că mi-ai interpretat greșit râsul. Sentimentul ignoranței îl încerc și eu adeseori, și golurile în propria-mi cultură îmi sunt bine cunoscute. Da, da, văd că nu mă crezi, dar acesta-i adevărul. Acum spune-mi cu cine semănăm?

— Cu un urs sau cu un mistreț încolțit de câini. Sare la el un dulău, dar în aceeași clipă… o întoarcere fulgerătoare, un clănțănit de colți, și javra zboară cât colo, apoi sare altul, și cu acesta se întâmplă la fel.

— Îți plac animalele în general, sau numai câinii? o întrebă el râzând.

— Îmi plac în general animalele, nu însă orice câine. Nu pot suferi câinii de pază de când am auzit despre monstruozitățile fasciste din timpul războiului, din lagărele de concentrare. E abject să vezi câini întărâtați urmărind, încolțind, sfâșiind oameni. Descoperind în cărți sau în filme asemenea scene, regret întotdeauna că omul și-a pierdut acea însușire primitivă, când pentru el era o nimica toată să alunge cât colo chiar și o duzină de făpturi din astea infecte! Ce găsești frumos la dulăii furioși de la unele vile de lângă Moscova? O

făptură care se înăbușă de furie, lătrând de după un gard!

Ghirin asculta cu interes pledoaria energică a fetei. Pesemne că atunci când era ferm convinsă de ceva, vorbea tăios și răspicat.

— Hai să mergem într-o zi la Grădina zoologică. Îmi place să hoinăresc pe acolo, să privesc animalele, cugetând asupra legilor biologice.

— Să mergem, neapărat! Păcat de vremea asta urâtă, că am putea-o face chiar acum. Am lua troleibuzul și la a cincea stație am fi la Kudrinskaia. Mi se pare că încă nu cunoști prea bine Moscova?

— Ca să te familiarizezi cu un oraș atât de mare, ai nevoie de vreo câțiva ani, afară de cazul când te faci șofer de taxi. Nu mă pot încă dezobișnui de planul dreptunghiular al Leningradului.

Sima privea gânditoare spre depărtarea încețoșată de ploaie a străzii Sadovaia, plină de freamăt, înțesată de camioane.

— Vrei să mergem la mine? Am să te tratez cu ceai - garantez de calitate. Mama mea adoptivă era mare specialistă în ale ceaiului, și de la ea am aflat unele taine în ce privește prepararea lui.

— Era? sublinie întrebător Ghirin.

— A murit în cincizeci și șase.

— Câți ani aveai pe atunci?

— Douăzeci și doi. M-am născut în o mie nouă sute treizeci și patru.

— N-aș fi crezut niciodată! Mi se părea că abia acum ai împlinit douăzeci și doi-douăzeci și trei de ani și, ca profesionist, arareori mă înșel.

— Nu-i nimic de făcut, am douăzeci și opt.

— Ești măritată?

Cu mișcarea ei obișnuită, bruscă și precisă, Sima își întoarse fața spre Ghirin:

— Mă surprinde că ai început să cobori din ceruri pe pământ!

— Foarte bine - nici nu-s potrivit pentru împărăția cerească. Spune-mi totuși de ce?

— Crezi că o femeie măritată s-ar fi plimbat cu dumneata pe străzi, imediat ce te-a cunoscut? Ba să te mai și invite la ceai?

— Ce găsești rău în asta?

— Personal - nimic. De aceea te și invit. Dar stau singură. Închipuie-ți, însă, ce-ar fi dacă aș avea un soț crescut după toate regulile de educație mic-burgheză, în ideea că nu este posibilă nici un fel de prietenie între un bărbat și o femeie, convins că dacă o pereche merge pe stradă, o face în scopuri absolut precise… Chiar și într-un faimos cântec al nostru se spune că prietenia bărbatului e dezinteresată. Dar a femeii?

— Da, da, încuviință Ghirin după câteva clipe de tăcere. Nu sunt un bun psiholog.

— Ba cred că ești, păcat însă că știința dumitale se ocupă atât de puțin de morală și etică.

— Iarăși ai dreptate, Sima, și nici nu-ți dai seama în ce măsură. Ei, cum rămâne cu ceaiul făgăduit?

— Să mergem. E foarte aproape de aici. Stau pe străduța aceea din dreapta.

Restul drumului îl străbătură în tăcere; doar din când în când li se întâlneau privirile, și, de fiecare dată, zvâcnitura caldă a inimii îi sporea lui Ghirin bucuria că în acest oraș enorm și oarecum străin, trăiește această fată extraordinară pe care avusese norocul s-o întâlnească. Extraordinară - dar prin ce anume? De fapt Sima nu părea să aibă într-însa nimic neobișnuit… Să fie, oare, de vină ochii ei atât de mari? Dar fete cu ochi mari întâlnești adeseori, și totuși ai Simei sunt o raritate. Proporțiile desăvârșite ale întregii ei făpturi? Poate, dar după moda actuală nici nu are un corp extraordinar. Contrastul dintre părul negru, ochii cenușii și tenul foarte neted și oacheș? Nu, nici asta… Poate că tot farmecul acestei fete îl dă tocmai suma acelor trăsături care nu-ți sar în ochi,

dar care, luate în ansamblu, alcătuiesc un chip cu mult mai minunat decât fizicul cel mai de efect…”Nimic de zis, zâmbi în sinea lui Ghirin, limpede mai judec. «O perfecțiune insesizabilă» - poate că asta să fie cea mai potrivită caracterizare a Simei… Nu, nu e insesizabilă, e, dimpotrivă, atât de vădită, încât am impresia că nici un bărbat, ba chiar nici o femeie, nu trece fără s-o petreacă din ochi, cu o privire oarecum nedumerită, negăsind, în primul moment, nimic deosebit într-însa. Da, așa e… teoreticianul frumosului s-a cam încurcat. O, am găsit! Este formularea matematică a acelui tânăr matematician - armonia bilaterală dialectică, «zero-linie». Sima și «zero» - asta i se păru atât de comic, încât râse cu gura până la urechi.

— Ți-ai adus aminte de ceva? întrebă ea fără a manifesta vreun interes deosebit.

— Mă gândeam la dumneata, la puterea de atracție în general și la a dumitale în particular.

— Ce fel de putere de atracție o fi aceea, dacă îți sugerează ceva caraghios?

— Caraghios sunt eu, nu puterea de atracție.

Sima ridică din umeri, exprimând prin acest gest și nedumerire, și indiferență, și o ușoară ironie. Se apropiară de o vilă mică și veche cu mezanin, cu o curte îngustă și câțiva copaci piperniciți. Vopseaua brun-roșcată se cojise rău, iar tencuiala căzută pe ici, pe colo dezgolea șipcile oblice, putrede, ale paiantei. Această casă mică, sortită probabil demolării într-un viitor nu prea îndepărtat, nu se afla, desigur, în grațiile serviciului de gospodărie locativă.

— Pe aici, spuse stingherită Sima, îndreptându-se spre o scară de fier exterioară, care ducea la mezaninul cu ferestrele orientate spre curte. Scoase cheia și deschise o ușă capitonată cu o mușama veche, neagră.

— Casa nu-i arătoasă, în schimb, practic vorbind, locuiesc într-un apartament separat. Scoate-ți pardesiul aici. Sima aprinse lumina și

Ghirin se pomeni într-un vestibul de dimensiunea unui dulap. Locuința „practic vorbind, separată”, se reducea de fapt la o singură odaie, chiar sub acoperiș. O parte a camerei avea o despărțitură transformată într-o minusculă bucătărie, care la rândul ei era prevăzută cu o altă despărțitură pentru duș. Și totuși, în comparație cu normele din Moscova, Sima avea o locuință spațioasă - camera ei fiind mai mare decât a lui Ghirin.

Gazda îl invită pe oaspete să ia loc pe divan și dispăru în bucătărie. Ghirin privi curios în jur. Nimic nu dezvăluie mai bine caracterul unui om decât locuința lui. Un divan lat, o măsuță grea din lemn de stejar, vechi și întunecat, și un covor aspru pe jos - totul destul de uzat, dar de o curățenie impecabilă. Curățenia îl impresionă plăcut, deoarece, judecând după dușumeaua putredă și după petele din tavan, din pricina acoperișului stricat, nu era ușor să-ți întreții odaia într-o ordine atât de perfectă.

Oglinda mare și bara de lemn montată într-unul din pereții camerei îl intrigară o clipă, dar își aminti de gimnastica artistică. Unicul obiect de valoare era un pian deschis, cu niște note pe suport. Mai văzu și două mici tablouri în rame simple - o litografie după o pânză de Borisov-Musatov și peisajul fantastic și pitoresc al unei planete îndepărtate, de Andrei Sokolov.

Sărăcia necamuflată a încăperii, ca și simplitatea mobilierului, îl mișcară fără să știe nici Ghirin de ce, pe el, care, atunci când era vorba de mobilier, îl reducea la strictul necesar, ca un adevărat spartan. Se ridică și apropiindu-se de pian, se uită la note. *Elegie* de Rahmaninov[20] - o lucrare plină de melodioasă gingășie, în care clincăneau clopoței de argint. Ghirin își plimbă degetele pe clape. Jerbe de note înalte răsunară în cascade, coborând apoi și stingându-se.

Simțind că Sima intrase, întoarse capul. Fata îl privea bucuroasă și în același timp uimită. Ochii i

se întunecaseră, devenind parcă și mai mari. „E ca o prințesă coborâtă de pe planeta Marte”, se gândi el și spuse:

— Rahmaninov îmi place cel mai mult.

— Nu sunt notele mele, ci ale Ritei, răspunse Sima. Își pregătește programul după *Elegie.* Se potrivește de minune cu mișcările ei grațioase și unduitoare.

— Rita e prietena dumitale? Cum de nu m-am gândit imediat. Rita Andreeva! O cunosc de mult, sau, mai exact, îl cunosc pe tatăl ei.

— Așa? E cea mai bună prietenă a mea, cea mai apropiată…

— Adevărat că lumea e mică! Dar ce muzică ți-ai ales pentru dumneata?

— Adagio-ul din baletul *Egle, regina șerpilor de casă.*

— Nu l-am văzut și nici nu l-am auzit.

— E o bucată nouă a compozitorului lituanian Balsis. Dacă vrei, am să-ți cânt muzica mea, dar mai târziu, că se răcește ceaiul. Ia loc. Nu știu ce mă face să cred că dumitale îți place ceaiul tare, e adevărat?

— Ai ghicit, cu toate că asta este o caracteristică îndeosebi a celor care au călătorit mult.

— Dar dumneata ai fost pe front. Oare asta nu-i o mare călătorie?

— Și aici ai dreptate.

— Vorbești de parcă ai vrea să-ți ascunzi mirarea. De ce n-aș putea face și eu deducții logice?

„Adevărat, gândi Ghirin, de ce, oare, Sima nu le-ar putea face?”

Fata turnă ceaiul în cești frumoase, împestrițate, și se așeză parcă pentru o clipă pe marginea divanului, aproape de scaunul lui Ghirin. Chiar așa, parcă numai pentru o clipă: cu toată atitudinea ei firească și calmă, lui Ghirin i se părea că în orice moment e gata să se ridice, ca un fulg, iute și pe nesimțite. Tocmai asta îi producea acea

impresie de energie latentă, de forță și atenție încordată care-l surprinsese pe Ghirin din clipa în care se întâlniseră.

— Pune-le, te rog, pe raft.

Fata îi întinse două cărticele învelite în hârtie.

— Ai să ai mai mult loc pe masă.

Lângă el, în colț, se ridica un raft de lemn nevopsit plin de cărți. Privind cu coada ochiului observă: „Nici un fel de opere complete - foarte bine”. Luă cărțile ce i se părură cunoscute și exclamă:

— Șkapskaia! Îți place?

— Foarte mult. Și dumitale? E ciudat…

— De ce?

— Versurile ei sunt foarte feminine și multora li se par, cum să-ți spun…

— Știu. Că proslăvesc simțăminte primitive, aproape animalice. Și, ca orice părere ostilă față de ceva, și asta este exagerată. Noi exagerăm automat ceea ce nu ne place, dar asta n-o înțeleg mulți. Dacă ar fi altfel, s-ar da mai puțină atenție lucrurilor urâte care se spun despre oameni. Nu știu dacă ai observat că o părere proastă despre cineva cântărește mai mult decât una bună, chiar dacă pentru asta n-ar exista nici cel mai mic temei. În fond nu e vorba decât de același efect psihologic care ne face să ne speriem de un zgomot neașteptat: teama și starea de încordare a fiarei în lumea primitivă sau a proprietarului egoist în cea civilizată.

— Ce interesant, Ivan Rodionovici! Dumneata îmi explici exact ceea ce simt instinctiv sau dacă vrei, cu intuiția mea de femeie.

— Intuiția feminină este tocmai acea evaluare instinctivă câștigată prin înțelepciunea ce se datorează experienței generațiilor trecute, cu care femeia e mai înzestrată decât bărbatul. Și asta este explicabil pentru că ea poartă răspunderea pentru doi. Dar să ne întoarcem la Șkapskaia. Eu aș spune că ceea ce o caracterizează este redarea științific

justă a legăturii dintre generații - oglindirea trecutului în prezent. Cum spune într-o poezie:

Ce-naltă și lungă, și-abruptă e scara,
Cu trepte din beznă spre inima mea;
Din ele ziditu-mi-ați temniță grea -
Toată-s din voi, de voi nu-i scăpare!

— Este una din cele mai frumoase, se bucură Sima. Totuși eu prefer poezia aceea plină de mândrie, îți amintești?

Și pruncul ce-n sân am să-l port vreodată
Suna-vă din trâmbiți, chemând judecată!

— Conștiința atotputerniciei mamei pentru viitor. Ce să-i faci, va veni curând vremea când femeia își va da seama de valoarea ei și atunci toate vor deveni niște „vidme”.

— Ce tot spui! râse Sima, și Ghirin îi admiră iarăși dinții, de o perfecțiune uimitoare.

— Nu glumesc. Cuvântul „vidmă” vine de la „a vedea”, „a cunoaște”: cuvântul acesta o caracteriza și înainte vreme pe femeia care știa mai multe decât celelalte, fiind înzestrată pe deasupra și cu o intuiție pur feminină. Cunoașterea - pătrunderea simțămintelor ascunse și ale motivelor care au determinat unele acțiuni ale oamenilor este o calitate care decurge dintr-un contact strâns și multilateral cu natura. Nu este nicidecum o pornire urâtă sau lipsită de noimă a femeii, ci spirit de pătrundere. Strămoșii noștri au denaturat această

noțiune datorită influenței Apusului în perioada evului mediu ca și a religiei creștine care a preluat ideea barbară, aș zice, de a despica universul în două: rai și iad, așezând femeia în partea iadului! Iar eu, vorbind la figurat, voi fi întotdeauna dispus să ridic paharul pentru „vidme", pentru femeile pătrunzătoare, vesele, cu suflet tare, care nu sunt cu nimic mai prejos decât bărbații!!

Sima își așează palma caldă și uscată peste degetele lui Ghirin.

— Cât mă bucur! Nici nu-ți închipui cât mă bucur!…

Își ciuli deodată urechile și se ridică de pe divan ocolind cu îndemânare colțul mesei. Ghirin auzise și el niște pași repezi, mai degrabă o fugă, în sus pe scară. Sima deschise ușa, apoi se auzi o pupătură zgomotoasă și, luând-o înaintea stăpânei casei, cu dezinvoltura unui oaspete obișnuit, în cameră intră ca o vijelie o fată înaltă, roșcată. Văzându-l pe musafir, se opri descumpănită:

— Aoleu, cum adică, Ivan Rodionovici? Dumneata aici, la Sima? Cum se explică?

— Rita, ce-s vorbele astea? se indignă Sima. Așa cum vorbești tu, s-ar părea că…

— Nu s-ar părea nimic! Eu sunt fără doar și poate o proastă. Îl cunosc de mult pe Ivan Rodionovici, iar tata mi-a povestit atâtea despre el. Când deodată, dumneavoastră… Îl privi țintă râzând - aici, la Sima mea. Hi! hi! Hai, nu fi supărată pe mine și nu mai clătina din urechiușe. Și eu care am venit în goană ca să-mi ușurez sufletul plin de indignare în fața califului meu. Am fost cu întreg grupul nostru să dăm ajutor la o construcție, și acolo m-am certat rău de tot. Mai clocotesc și acuma!

— Întâi stai jos. Vrei ceai?

— Și cum încă! Dar eu am căzut ca musca-n lapte.

Rita înșfăcă ceainicul și fugi la bucătărie.

Ghirin se uită la ceas.

— Te grăbești?

În întrebarea Simei vibrase o nuanță de dezamăgire care lui Ghirin îi făcu plăcere.

— În cât timp se poate ajunge de aici la Prospectul Lenin?

— În ce loc anume? Prospectul Lenin e foarte lung.

— În strada a treia - a Constructorilor.

— Cred că în cel puțin patruzeci de minute.

— Atunci mai pot rămâne vreun sfert de oră. Mi-ai promis că-mi cânți *Egle*, *regina șerpilor de casă.*

— De ce te interesează asta atât de mult?

— Pentru că aș fi curios să știu ce muzică ți-ai ales pentru apropiata dumitale demonstrație.

Sima se așeză ascultătoare la pian și deschise notele. Cântă destul de bine, pe cât își putea da seama Ghirin ca diletant în muzică. Și această bucată inegală, cu melodia uneori ruptă, cu năvalnice izbucniri de ritm și treceri triste, melodioase, îi plăcu foarte mult. Căutând să nu facă zgomot, Rita se cățără pe divan și începu să bea ceai, golind ceașcă după ceașcă. Nota finală înaltă, prelungă, se curmă și Sima, rotindu-se pe scaunul turnant, se întoarse spre Ghirin. Acesta se arătă încântat de adagio.

— Și eu care credeam că n-are să vă placă, se auzi dinspre divan vocea Ritei. E o muzică modernă. Dumneavoastră preferați probabil bucățile clasice, ca majoritatea oamenilor din generația dumneavoastră.

Sima, care stătea în spatele lui Ghirin, clătină dojenitor din cap. Acesta izbucni în râs din toată inima, ca și adineauri pe stradă.

— Nu cred să cunoașteți zicala aceea spaniolă: „Bărbații se prefac doar că le place vinul sec, fetele subțiri și muzica lui Hindemith”. În realitate toți adoră vinul dulceag, femeile durdulii și muzica lui Ceaikovski.

— Adevărat că n-o cunoșteam! pufni în râs Rita. M-ați pus pe gânduri.

— Iar eu - pe mine însumi. Fără glumă, îmi place foarte mult Ceaikovski și în general îmi plac bucățile melodioase, cantabile. Judecând după gusturile mele luate în ansamblu, mă consideram drept un anost adept al normelor academice. Realitatea însă e alta: ori de câte ori vin în contact cu arta contemporană, cu „modernul”, după cum se obișnuiește a se spune astăzi, cu condiția să fie de bună calitate, mă simt atras de el, fie că e vorba de muzică, de pictură sau de sculptură. Mulți însă interpretează cu totul altfel modernismul. În loc să i se dea un sens larg, contemporan, sub egida lui se strecoară adeseori în artă fel de fel de elucubrații minore, atât în pictură, arhitectură, cât și în literatură. Până și în știință se întâmpla ca unii, în loc să se adâncească în cercetări, se limitează în a lansa câte un „truc științific” pentru a atrage atenția asupra lor, și astfel a-și câștiga mai repede „faima”. Asemenea fenomene au mai avut loc în decursul istoriei, numai că aceasta n-a găsit de cuviință să eternizeze în paginile ei acest balast. Și peste secolul nostru au trecut câteva valuri de „pseudomodernism”, nu mai puțin deocheate decât cele de astăzi.

— Înțeleg, spuse Sima.

— O dată, la televizorul unor prieteni, am văzut un campionat mondial de patinaj artistic. S-au produs două perechi - amândouă din Canada - sportivi de cea mai înaltă clasă, care, nu țin minte pe ce locuri s-au clasat, dar în orice caz foarte aproape de locul întâi.

— Da, da! Îmi amintesc foarte bine! strigară într-un glas cele două fete.

— Erau toți foarte simpatici! urmă Rita. Cele două partenere semănau una cu alta, micuțe, brune, ca niște adevărate franțuzoaice. Iar la corp, erau cam ca Sima…

— Rita, nu-l întrerupe pe Ivan Rodionovici.

— Deci, de vreme ce v-ați amintit de ele, explicațiile nu-și mai au rostul. Una dintre perechi își executa programul pe un fragment de muzică clasică; mișcările dansatorilor erau cizelate, trecând lin și grațios dintr-una într-alta cu ușurința ce ți-o dă virtuozitatea, curgând ca o apă, în strânsă îmbinare cu melodia. Erau admirabili! Dar după aceea, în acordurile unei melodii ritmate, s-a produs și a doua pereche, executând cu o precizie uimitoare, cu mișcări scurte, sacadate și repezi o admirabilă suită de exerciții. Nu sunt un cunoscător, și nu pot afirma care anume dintre perechi atinsese o mai mare măiestrie sportivă - mie unul mi s-a părut că amândouă patinau cu aceeași virtuozitate. Dar am simțit că-mi plăcea mai mult tocmai ritmul acela sincopat.

— Asta e bine, declară Rita. Înseamnă că și Sima o să-ți placă. Tocmai așa e și ea: plină de nerv, sprintenă, toată numai ritm. De aceea și-a și ales acest adagio.

— M-am gândit întâi să-mi aleg unul din dansurile simfonice ale lui Rahmaninov, spuse Sima. E acolo un fragment care îmi place la nebunie. M-au stingherit, însă, pauzele prea lungi, care mă împiedicau să execut suma necesară de mișcări. Iartă-mă, Ivan Rodionovici, noi trăncănim într-una, iar dumneata trebuie să pleci.

— Aș fi vrut mult să mai stau, dar sunt așteptat de un bolnav, și la un bolnav nu trebuie să întârzii - asta constituie încă din vechime etica medicală.

— Dumneata practici medicina, îngrijești bolnavi? întrebă Sima, conducându-l spre vestibulul ei micuț cât un dulap.

— O, nu! Și așa nu-mi ajunge timpul pentru cercetări. Totuși, se întâmplă să fiu solicitat - sunt predat că o ștafetă de la un bolnav grav la altul. Fapt este că am darul de a diagnostica. Și acum, spune-mi când ne vedem?

— Dacă vrei, mâine. Eu n-am telefon, dar pot să te sun. Hotărăște dumneata ora.

A doua zi Ghirin, cu sufletul stăpânit de o presimțire bună, cobora scara semiobscură care ducea la subsolul institutului. Starea asta sufletească nu avea însă nici o legătură cu seria monotonă de experiențe în curs și nu era condiționată nici de vreo discuție interesantă prevăzută pentru ziua respectivă; iar „victimele”, cum obișnuia să le spună Serghei celor supuși experiențelor, nu erau programate decât pentru săptămâna următoare. Acum două zile îi dăduse drumul Verocikăi spre a se pregăti pentru sesiunea de examene, iar astăzi, ajutat de Serghei, va face puțină ordine și… va aștepta până spre seară când spera să primească telefonul de la Sima. N-apucase însă nici să deschidă bine ușa grea a laboratorului, când auzi zbârnâitul strident al telefonului. Glasul Simei răsuna inegal, cuprins de o emoție abia stăpânită. Îl întrebă cât se poate de serios ce treburi importante are în zilele următoare și, după ce primi răspunsul, spuse:

— Astăzi e joi. Ai putea fi liber vineri și sâmbăta, ca să mergi cu mine undeva?

— Și la capătul lumii! glumi Ghirin, dar Sima nu-i gustă gluma.

— Știam. Va trebui deci să plec singură.

— Ba nu știi nimic, ripostă energic Ghirin. Pot într-adevăr dispune de două zile, plus duminică. Unde și când plecăm?

— La noapte, cu avionul; mă duc chiar acum să iau biletele. Îmi place să călătoresc, să zbor și să înot noaptea când totul e misterios, neobișnuit și plin de făgăduințe.

— Totuși…

— Totuși trebuie să ne vedem; eu am să te aștept lângă monument. Am impresia că termini la cinci, adăugă Sima și puse receptorul în furcă.

Uluit, Ghirin rămase câteva clipe locului; era nespus de bucuros că invitația Simei coincidea cu o oarecare stagnare a lucrărilor sale. La ora cinci se și înființase lângă monument, căutând din ochi

să deslușească, printre cei ce ședeau pe bănci, pardesiul negru al Simei.

— Ești un adevărat cavaler, Ivan Rodionovici, șopti Sima în spatele lui, cu gingășie în glas, și asta-mi place la fel de mult ca toastul pe care l-ai rostit în gând pentru „vidme”. Mă tem însă că te mai așteaptă o încercare.

Îi povesti lui Ghirin că, în ajun, verificând cu Rita cele patru bilete de loterie, se pomenise câștigând un covor în valoare de o sută douăzeci de ruble.

— Judecă și dumneata, la ce-mi trebuie mie covor, râse ea, și Ghirin îi admiră ochii strălucitori de surescitare, obrajii îmbujorați. Când deodată, reluă Sima și mai înflăcărată, mi-am dat seama că, de fapt, nu e vorba de un obiect, ci de niște bani veniți pe neașteptate și pe care pot să-i cheltuiesc pentru a-mi îndeplini o veche dorință. Revederea cu marea, căreia i-am dus dorul în toți acești șase ani ce s-au scurs de la concursurile de înot - proba de fond. Cu mijloacele actuale de zbor poți ajunge mai repede până în Crimeea decât la Istra cu trenul. Pentru mine acesta-i un prilej de nemărginită bucurie și nu știu de ce - Sima își coborî privirea și apoi vorbi dintr-o răsuflare - am impresia că și dumitale ți-ar face plăcere o călătorie ca asta, de aceea… tare aș vrea să fii și dumneata cu mine. Asta-i tot!

Îl privi țintă, cu ochii larg deschiși, în care el citi o speranță atât de naivă și de copilărească, încât refuzul pe care i-l sugerase demnitatea lui de bărbat îi muri pe buze.

— Ai să vii, ah, ce bine-mi pare, dacă ai ști ce teamă mi-a fost!

— Că am să te refuz pentru că plătești biletele? Într-adevăr, așa aveam de gând, mărturisi el.

— Nu, nu-i vorba de asta și nici de faptul că această călătorie a noastră n-ar fi avut loc, ci de altceva!

— Teama de a nu-ți fi înșelat așteptările?

— Da! spuse în șoaptă Sima și-i întinse radioasă amândouă mâinile.

Așa ajunse Ghirin pentru prima dată în viața lui în Crimeea gătită de primăvară. Cele trei zile trecură cu viteza peliculei de film, dar fură atât de bogate în impresii, încât i se întipăriră pentru totdeauna în memorie… Ședea în avion alături de Sima, într-un fotoliu confortabil; înăuntru era o lumină difuză. Se afundă într-o profundă izolare pe care ți-o dă zborul în înalturi, imprimând un caracter de vrajă întregii lor călătorii. Nici Sima, nici Ghirin nu-și destăinuiră nimic unul altuia, nu-și puseră nici un fel de întrebări, ci se bucurară din plin de pământul cald al Crimeei, de munți și de mare, de văzduhul primăvăratic răcoros, nebănuit de pur.

Prima zi o petrecură pe versantele Ai-Petri-ului, hoinărind printre pinii falnici și tufele încărcate cu flori de un liliachiu-aprins, ascultând vuietul melodios al vântului, clipocitul unor mici căderi de apă, într-un perfect acord cu această ambianță aproape muzicală, pătrunși de acel sentiment de evlavie pe care-l încearcă orice om poposind pe meleagurile Crimeei, Greciei sau Mediteranei, intuind parcă străvechea lui înrudire cu țărmurile aride și stâncoase ale mărilor calde.

Apoi Sima îl duse pe Ghirin la Sudak, unde, la doi kilometri de cetatea genoveză, pe povârnișul cu desăvârșire pustiu se întindea grădina ei „personală” - un desiș de brazi sădiți demult de cine știe cine.

La marginea desișului se deschidea o largă poiană, cu tufe de ienupăr rânduite ca într-o adevărată grădină, ce cobora spre un golf micuț, cu o apă uimitor de limpede, verde-albăstruie, ca în golful Lumea Nouă. Bineînțeles că Sima nu rezistă tentației și făcu o baie, iar apoi, în timp ce se încălzea, execută în fața lui Ghirin o întreagă demonstrație de gimnastică - exerciții liber alese.

Ultima zi pe care au petrecut-o împreună în parcul Nikitin trecu cât ai clipi. După ce admirară pe săturate cedrii și deodarii care își întindeau largile pologuri de crengi întunecate, copacii zișI „sacri” de ginkgo[21] și pinii din sud cu acele lor lungi, se așezară pe o bancă sub acoperământul unor platani uriași, lângă cascadă produsă de apa unor mici eleșteie. Apa, căreia i se dăduse drumul spre cascadă, plescăia, luând pe parcurs forma unor minuscule căderi, iar în spatele lor fâsâiau sonor, fără a-și fi pierdut din măreție, ierburile de pampas din anul precedent. Sima, tăcută și gânditoare, aproape tristă, îi recita, din memorie, versuri ale Marinei Țvetaeva.

Ghirin știa acum că Sima era o mare admiratoare a artei clasice și a vechilor tradiții rusești, că nutrea o nemărginită dragoste pentru natura rusească, pentru priveliștile ei, așa cum le realizaseră marii pictori ca Rörich, Vasnețov, Nesterov: mesteceni plângători, brazi semeți străjuind taina unei păduri de basm, lacuri fermecate peste a căror încremenită întindere plutește o ceață albăstruie, și-n apa cărora sclipește, argintiu, secera lunii; drumuri de stepă și lanuri fremătânde, gorgane și stânci singuratice de granit, sau coloanele unor monumente străvechi. Prin intermediul acestor peisaje, care s-au schimbat pentru totdeauna, se stabilește acea punte de legătură între generația trecută, cea a strămoșilor noștri, și tainele propriului nostru suflet. Ghirin începuse să se maturizeze tocmai în acele vremuri când, din dorința legitimă de a elimina influența șovină și religioasă din cultura sovietică în curs de formare, dintr-un exces de zel, era respinsă întreaga moștenire culturală a trecutului. El, care până atunci fusese indiferent față de Rusia veche, sub influența Simei, se trezi deodată cuprins de un sentiment cald, se iscă într-însul interesul față de tot ce ținea de trecut, se simți legat de viața strămoșilor săi.

Înainte vreme, lui Ghirin nu-i plăcea și nu înțelegea poezia Țvetaevei, dar prin Sima reușise să pătrundă profunzimea acelui fluviu al simțămintelor rusești din stihurile poetesei, strâns legate de istoria și pământul patriei.

În acompaniamentul sunetelor pure ale apei veșnic curgătoare, al foșnetelor ierbii și al plescăitului îndepărtat al valurilor mării, în țesătura străvezie a vălului acelui amurg de primăvară, Sima îi recita *Ulicioarele* - un poem despre Marinka, o fată vrăjitoare, care locuia într-una din ulicioarele străvechiului Kiev. Voinicul Dobrînea pleacă la Kiev, și maică-sa îi dă de grijă cu strășnicie, ca nu cumva s-o vadă pe fată, pentru că aceasta îi preschimbă pe voinici în tauri. Bineînțeles că primul lucru pe care-l face Dobrînea este s-o caute pe Marinka. Acesteia, flăcăul îi place și s-apucă să-l vrăjească. Întâi cu farmecele firii, apoi cu fermecătoru-i trup, apoi cu chipul ei de fecioară… În jurul lui vraja se așterne, se învârtejește și iată că nu mai sunt decât două suflete - al ei și al lui - ei doi, rămași singuri, trăgând cu ochiul la adâncurile nemăsurate dintr-înșii. Vraja devine tot mai puternică și în cele din urmă, o lovitură de copită, un salt, și din poartă se văd pe zăpada proaspătă, subțire, urme de taur.

Sima îi recita poemul aplecându-se tot mai aproape de Ghirin, și el observă cum în ochii ei întunecați se aprind tot mai dese luminițe jucăușe. Fata intra în rolul de vrăjitoare, unduindu-și provocator trupul și apropiindu-și obrazul de obrazul lui Ghirin, ca și cum ar fi încercat să privească într-adevăr în străfundurile sufletului său.

— Marea, copacii, ierburile și noi, spuse Sima cu glas adânc și stins - un glas care nu părea al ei.

Ghirin se lăsă pradă forței vrăjitorești emanate de făptura fetei, răsuflării ei fierbinți, privirii ei stăruitoare. Uitând de orice prudență, îi porunci Simei să i se supună. Cu capul plecat și cu genele

coborâte, fata căzu la pieptul lui. Ghirin o înșfăcă, o îmbrățișă strâns și o sărută apăsat pe gură. Un fior îi străbătu, aidoma unui val, trupul care se încorda, devenind dur ca lemnul. În clipa aceea Ghirin își și venise în fire și o lăsă din brațe. Sima sări în picioare, roșie ca focul, cuprinsă de un sentiment penibil, își duse degetele la tâmple și se așeză, cu capul plecat, cât mai departe de Ghirin.

— Vai, ce prostie! rosti ea, făcând o sforțare, nici nu pricep cum de s-a întâmplat. Vai, ce urât!

— De ce? surâse Ghirin, mie mi se pare că totul a fost foarte frumos! Nici că se poate mai frumos.

— N-ai priceput nimic! exclamă ea indignată. Așa nu merge! Știi bine că nu m-am apropiat încă îndeajuns de dumneata. Mi-a venit, nu știu cum, așa, dintr-o dată, să fac o strengărie și când colo mi s-a părut că voința mi-a fost anihilată și că ți-am devenit deodată supusă… ca o roabă. Așa visează Rita, dar eu… eu nu pot.

— Iartă-mă, Sima, spuse Ghirin luând un aer serios și mâhnit; îi strânse mâinile într-ale lui și continuă: cândva ai să înțelegi că vinovatul sunt eu. Să uităm asta. Consideră că nu s-a întâmplat nimic!

Sima schiță un zâmbet, dar tot drumul până la Simferopol fusese îngândurată, păstrând o atitudine de înstrăinare. Abia în avion îi reveni vechea încredere într-însul și ațipi cu capul pe umărul lui Ghirin, care ședea nemișcat ca o statuie, temându-se să nu tulbure neprețuitul simțământ de apropiere cu tovarășa lui de drum.

Înțelese dintr-o dată în ce măsură e autentic, din punct de vedere psihologic, poemul *Ulicioarele.* Când te desprinzi, treaptă cu treaptă, de sentimentele primare, răsare, se înalță conștiința spre o tot mai largă percepere a frumosului.

„Minunat, hotărî Ghirin, iată și titlul prelegerii pe care vor s-o publice artiștii: *Două trepte spre frumos*.”

CAPITOLUL 6 Umbrele fanaticilor

Ghirin se întâlni cu Sima pe treptele largi ale bibliotecii Lenin și porniră împreună spre Muzeul cărții. Acolo nu există acea cameră specială medievală - un „laborator al lui Faust” - cu arcade gotice, acea fereastră îngustă și mobila grea, sinistră, care-i impresiona pe vizitatorii Bibliotecii Publice din Leningrad. Dar și această încăpere, cu totul modernă, părea posomorâtă din pricina tomurilor enorme, legate în scoarțe groase de piele care păstrau încă urma monturii de fier ale acelor timpuri străvechi, când cărțile erau ferecate în lanțuri masive. Sima, dreaptă și ușor încordată, călca cu băgare de seamă, de parcă s-ar fi temut de o cursă. Amândoi îl salutară cu jumătate de glas pe custodele incunabulelor, care era un cunoscut al lui Ghirin. Acesta îi conduse spre o măsuță izolată pe care se afla o carte în stare de mare uzură, a cărei grosime depășea o jumătate de metru, legată în scoarțe netede de piele, albită de vremuri.

— Acesta este? întrebă scurt Ghirin.

— Acesta-i *Maiul.* Cam a cincea ediție de pe la sfârșitul secolului al cincisprezecelea.

— Dar câte ediții numără blestemata asta de carte?

— Douăzeci și nouă - ultima în 1669, prima în 1487. E un număr nemaiauzit de mare, pentru vremurile acelea de ignoranță!

— Hm! făcu vag Ghirin posomorându-se.

Custodele îi îmbie printr-un gest să cerceteze cartea și se retrase.

Ghirin se apropie încet de masă și rămase nemișcat, cu ochii pironiți asupra cărții, de parcă ar fi uitat de tot și de toate. Sima urmărea curioasă cum se schimba acea expresie, ce-i devenise atât de familiară, a chipului său blând. Acum luase o

înfățișare gravă, aspră, iar ochii îngustați și reci, aparțineau parcă unei cumplite mașini cugetătoare. Sima se gândi că așa arată probabil Ivan Rodionovici în ceasurile de grea cumpănă, după un insucces sau după o înfrângere, inerente oricărei adevărate activități creatoare.

Fără a se întoarce spre însoțitoarea lui, Ghirin dădu la o parte scoarța tare ca o scândură a cărții. Sima văzu literele mări ale titlului de pe prima pagină, scrise probabil de mână și care-și păstraseră pe de-a-ntregul claritatea. Cuvintele latine însă, scrise cu caractere gotice, îi erau cu totul necunoscute. Se uită nedumerită spre Ghirin.

O schimă de dezgust deformase buzele frumos conturate ale medicului, care citea în gând titlul misterioasei cărți. Se trezi la realitate abia atunci când fata îi atinse ușor mâna. Ghirin o privi țintă în ochi, și Sima înțelese că dincolo de privirea lui absentă se ascunde munca încordată a imaginației.

Monstrul din fața lui îi stârnise mânia și durerea, care, la rândul lor, generaseră în mintea să o galopadă de gânduri. Vedea acum lumea înfricoșătoare a evului mediu din Europa, ca retezată de restul vastului și minunatului univers, cufundată în bezna otrăvită de răutate, teamă și suspiciune a negurii răspândite de religie. Orașe medievale, strâmte, unde, într-o groaznică murdărie și promiscuitate, viețuia, înghesuită între zidurile cetăților, o populație rahitică, oameni care părăsiseră aerul curat al câmpiilor, în schimbul acestui refugiu insalubru. Dar și la șes, locuitorii satelor mici trăiau sub continua amenințare a jafurilor, a birurilor împovărătoare și a foametei, ca urmare a unor recolte proaste. Oamenii aceștia trăiau zi de zi cu frica în sân, strânși cu cruzime în clește de către feudalii războinici și de slujitorii bisericii, care se dovedeau a fi mai răzbunători, mai iscusiți și mai perspicace decât seniorii stăpânitori. Neîncetate amenințări, însoțite de fel și fel de pedepse pentru nesupunere și liberă

cugetare, se revărsau din partea puterii civile și a celei bisericești asupra capetelor lor, plecate și supuse. Groaznicele chinuri ale iadului și o întreagă gloată de diavoli și spirite rele, nevăzute, născocite de o imaginație bolnavă, țineau într-o permanentă încătușare psihicul popoarelor credule și ignorante.

Pentru Ghirin, ca psiholog, era absolut limpede că îmbolnăvirile psihice în masă erau, în asemenea condiții, inevitabile. Despotismul educației dată de familie și biserică transforma copiii în fanatici - paranoici. Hrana proastă, viața în acele condiții de permanentă groază, provoca psihoza isterică, adică acea disociere a conștientului de subconștient, când omul - în momentele anihilării conștientului - poate săvârși cele mai stupide fapte, își poate închipui că e oricine vrei, devine insensibil la durere, sau cade pradă halucinațiilor. Printre bărbați se iveau nenumărate cazuri de paralizie isterică, aidoma celei de care suferise mama Annei. Era, de fapt, o încercare subconștientă de a scăpa de ambianța abjectă înconjurătoare. Soarta femeilor însă era și mai grea. Fiind în general mai înclinate spre isterie decât bărbații - o consecință firească a răspunderii lor permanente față de copii și familie - ele sufereau și mai mult de pe urma condițiilor vitrege de existență. Urgia lui dumnezeu și a bisericii, neputința de a ocoli păcatul în sărăcia în care se zbăteau, apăsau asupra psihicului și așa oprimat, tulburând echilibrul și interacțiunea dintre cele două laturi ale gândirii - conștientă și subconștientă.

Diferite forme de isterie grăbeau sfârșitul acestor nefericite femei. Biserica și mulțimea întunecată la minte a credincioșilor considerau femeia drept o făptură inferioară, păcătoasă și primejdioasă - moștenire directă a religiei cu învățătura ei despre păcatul și blestemul Evei. Ruguri și torturi - așa a întâmpinat biserica boala generată de ea însăși, și, cu cât inchiziția se

dezlănțuia mai crâncen, cu atât deveneau mai frecvente și psihozele de masă, creștea frica față de vrăjitoare în atmosfera tulbure de zvonuri, intrigi și denunțuri monstruoase. În imaginația lui Ghirin trecură în goană țărmurile însorite ale Eladei - lumea ce se închina în fața frumuseții femeii, Asia cea întinsă și îndepărtată, cu al ei cult pentru femeia-mamă… apoi totul fu acoperit de duhoarea rugurilor care pălălăiau în Europa. Cu cât femeia era mai deșteaptă și mai frumoasă, cu atât avea mai mulți sorți de a pieri în temnițele înfiorătoare ale bisericii, deoarece frumusețea și deșteptăciunea atrag întotdeauna atenția, ies din comun, pentru ca apoi să cadă jertfă urii stârnite chiar de aceste însușiri în sufletele josnice ale denunțătorilor și călăilor…

Ghirin își trecu mâna pe frunte și privi spre Sima; chipul ei gingaș era cuprins de neliniște.

— Ce-i cu dumneata? întrebă fata.

— Iartă-mă, Sima, rosti el îndreptându-și spinarea. Prea mi-e mare ură față de această rușine a omenirii și nu pot cu nici un chip să mă ridic la nivelul cercetării imparțiale și înțelepte când e vorba de vremurile trecute. Am impresia că devin și eu părtaș al acestor fărădelegi și că port și eu o parte din răspundere. Așadar - cartea asta care zace aici, în fața noastră, este un monstru care a torturat un număr incomensurabil de oameni, mai cu seamă femei. Mi-e scârbă să-i ating paginile - mi se pare că și acum din ele mai picură sânge. Este *Maiul vrăjitoarelor - Malleus maleficarum,* născocită de doi preaînvățați monahi ai Germaniei medievale - Sprengeri și Institoris. Manual cu instrucțiuni pentru depistarea și torturarea vrăjitoarelor, ca și metode de a le stoarce mărturisiri.

— Și așa ceva ai ținut dumneata să-mi arăți? Pentru ce?

— Ca să capeți cât mai acut, mai pătimaș, din tot sufletul, convingerea în dreptatea și justețea

raționamentelor dumitale - acea convingere care formează tocmai forța omului cultivat și pe care voi, femeile, nu o posedați în suficientă măsură. Cultura construită de bărbați, fie și în formele ei cele mai înalte, păcătuiește uneori… chiar și în vremurile noastre!

— Prin justificarea sexului tare și condamnarea celui slab?

— În linii generale, da. Însă rădăcinile acestui fenomen zac la mari adâncimi, iar ca mărturie, există *Maiul.*

— Oare nu se referă decât la femei? Dar vrăjitorii?

— Erau în număr incomparabil mai mic. Chiar titlul cărții: *Malleus maleficarum* o certifică.

Ghirin începu să citească în latină; cuvintele sonore, rostite clar și apăsat, cădeau ca niște lovituri de mai: *Malleus maleficarum: consequenter heresis decenda est non maleficorum sed maleficarum ut a potiori fiat denominatio* („Maiul răufăcătoarelor, întrucât nu este eresul răufăcătorilor, ci al răufăcătoarelor, de aceea a și fost numit astfel"). Ghirin întoarse câteva pagini și urmă, de astă dată traducând direct din latină: „Dacă n-ar fi existat perversitatea femeilor, lumea ar fi fost scutită de multe primejdii. Femeile îi întrec cu mult pe bărbați în ce privește superstițiile, răzbunarea, orgoliul, minciuna, patima și senzualitatea nesățioasă. Femeia, dat fiind nimicnicia ei lăuntrică, este întotdeauna mai slabă în credință decât bărbatul. De aceea se și leapădă cu mult mai ușor de credință, fapt pe care se sprijină întreaga sectă a vrăjitoarelor…" Apoi, jumătate din cuprinsul cărții se ocupă cu enumerarea abjecțiilor sexului feminin, luate de la vechii scriitori ai creștinătății de genul lui Ieronim, Lactantius, Ioan Gură de Aur și chiar de la unii romani și greci din antichitate, cum ar fi Socrate, bolnav de isterie. Cred că e de ajuns, nu-i așa?

— Dar mai departe ce urmează? exclamă Sima. Îmi închipui că oroarea acestei cărți nu se reduce numai la insulte stupide la adresă femeii?

— Desigur! Toate astea nu sunt, ca să zic așa, decât o pregătire, ca să îndârjească inimile judecătorilor-bărbați.

— Și?

— Mai departe urmează instrucțiuni directe. Iată, și Ghirin deschise cartea la o pagină deosebit de uzată: „Caracterul extraordinar și misterios al acestor fapte cu totul excepționale duce la ineficacitatea procedurii juridice obișnuite. Se consideră drept probe fie mărturisirile acuzatului, fie mărturiile complicilor.” Principiul *haereticus haereticum accusat* - „ereticul îl acuză pe eretic” - trebuie luat drept bază. Experiența arată că mărturisirile și numele complicilor se obțin cu prețul celor mai cumplite torturi: *singularitas istius casus exposuit tormenta singularia* - vezi, rândul acesta scris cu chinovar, de parcă ar fi sânge închegat - ceea ce înseamnă: „cazurile speciale necesită torturi speciale”. A se renunța la torturi, ar fi însemnat „stingerea și înmormântarea întregii cauze”, ceea ce ar fi fost pe placul diavolului, deoarece aici „are loc o întrecere a inchizitorilor nu cu omul, ci cu însuși diavolul, care-i stăpânește pe eretici”.

Restul cărții este consacrat descrierii torturilor, modului cum trebuie aplicate, și tehnicii interogatoriului, deoarece obținerea mărturisirii cu orice preț este unicul țel al acestor anchete. Cununi rupte din rai le erau făgăduite inchizitorilor de către biserica din Roma prin vestita bulă a papei Inocențiu al șaptelea, ca și prin multe alte documente anterioare. Eforturile diabolice ale acestor *domini canes,* adică ale „câinilor domnului”, nu duceau decât la răspândirea psihozelor isterice în rândul maselor. În timpul torturilor se adunau vrafuri de denunțuri și calomnii pe baza cărora era masacrată populația și

așa puțin numeroasă. Numai într-un singur orășel german, Osnabrück, în secolul al șaisprezecelea, au fost arse pe rug și torturate patru sute de vrăjitoare, numărul total al femeilor fiind de aproximativ șapte sute! Biserica, însă, nu lua de fel în seamă îmbolnăvirile psihice. Pricina credulității judecătorilor se datora profundei lor ignoranțe și stupidități; ei credeau în cele mai absurde elucubrații ale acelor oameni chinuiți, înspăimântați și torturați. Ce să mai vorbim de oamenii de rând, care zăceau într-o ignoranță de-a dreptul monstruoasă!

— Dar cum se poate ca oamenii să nu se fi ridicat în apărarea acestor nefericite femei? întrebă Sima, din ce în ce mai indignată.

— Nu numai că mu se ridicau, ci - mai rău - proferau blesteme și le hăituiau pe osândite.

— Și cum se explică asta?

— Prin aceea că puterea bisericească și stăpânirea profitau de condițiile proaste de trai ale mulțimii! O guvernare incompetentă, războaiele, birurile, exterminarea la care erau supuși oamenii, aduceau după sine instabilitatea economiei și în primul rând a agriculturii. Cele mai mici defecțiuni în munca pământului, ca și capriciile vremii, duceau inevitabil la înfometarea populației dinainte sărăcită și istovită. Nemulțumirea crescândă a poporului trebuia abătută cu orice preț în altă direcție - de bună seamă că părinții bisericii nu puteau să recunoască incapacitatea lui dumnezeu de a ușura soarta „fiilor” lui, așa cum nici puterea civilă nu-și putea recunoaște incapacitatea de a guverna.

Totul era cât se poate de simplu: recoltă proastă - opera vrăjitoarelor; vacile nu dau lapte - tot vrăjitoarele sunt vinovate; vița de vie e năpădită de dăunători - desigur tot din pricina vrăjitoarelor, într-un cuvânt, pentru toate nenorocirile de pe pământ erau năpăstuite aceste ființe. Și iată rezultatul: toate actele de anchetă, interogatoriile,

sunt pline de mărturisiri ale nenorocitelor femei, care recunosc că ele au provocat foametea, molima printre vite, bolile printre oameni. Înverșunarea poporului împotriva vrăjitoarelor crește în fiecare an proporțional cu înrăutățirea condițiilor economice din perioada medievală. Dar bisericii nu-i ajungea atât: vrăjitoarele erau învinuite de asemenea monstruozități, încât ți-e și silă să vorbești despre ele.

— Totuși?

— Erau acuzate, de pildă, că dezgropau cadavre, mai ales de prunci și că le devorau… dar ce să mai vorbim despre ticăloșiile pe care le poate născoci o minte neștiutoare, orientată spre abject, sau imaginația înfierbântată a unor trântori și a unor sadici? Îți amintești de un desen al lui Goya, *Nu-i nici o scăpare?* E de o neobișnuită expresivitate! O femeie tânără și chinuită, cu o tichie de măscărici în cap, pe care sunt zugrăviți niște draci; femeia e legată de un catâr, cu fața spre coadă - nenorocita e dusă, desigur, la execuție. Ochii larg deschiși ai „vrăjitoarei", implorând ajutor, privesc pe deasupra unei mase de chipuri înrăite și obtuze.

— Și nu s-a găsit nici un om întreg la minte, luminat, care să se ridice în ajutorul lor, nu cu sabia, ci cu pana?

— Ba da! Dacă ne-am referi numai la învățatul teolog Weyer - cunoscut adversar al inchiziției. El a demonstrat că toate aceste procese ale vrăjitoarelor nu sunt decât vicleniile diavolului însuși. Iată ce scria el - îmi amintesc aproape cuvânt cu cuvânt traducerea făcută de unul dintre cei mai buni cercetători ai istoriei vrăjitoarelor, Nikolai Speranski.

„Mulțimea stă și privește cum sunt transportate vrăjitoarele cu căruța jupuitorilor de vite, spre locul execuției. Adeseori toate membrele le sunt schilodite de cazne, sânii sfâșiați atârnă ca niște zdrențe; una are brațele rupte, alta are gambele zdrobite ca ale tâlharilor răstigniți. Nu se pot ține

pe picioare, nu pot face un pas, deoarece labele picioarelor le-au fost strivite de menghină. Acum călăii le leagă de niște stâlpi în jurul cărora sunt rânduite lemne. Femeile ba gem jalnic, ba urlă de durerea chinurilor. Una din ele îl cheamă în ajutor pe dumnezeu, cealaltă pe diavol, hulindu-l pe dumnezeu. Iar mulțimea - în rândul căreia se află și persoane de vază, și sărăcime, și tineri, și bătrâni - privește la toate aceste grozăvii adeseori batjocoritor, împroșcând cu ocări pe nefericitele osândite…”

Observând cât o impresionaseră pe Sima cuvintele lui, Ghirin se opri.

— Cred că e de ajuns. Am să adaug doar că nu poate fi învinuită numai biserica catolică de aceste groaznice fărădelegi. Protestanții, calviniștii și luteranii, le-au persecutat poate cu și mai multă cruzime pe aceste presupuse răufăcătoare, iar din punct de vedere al inventivității torturilor, monstruozitatea lor n-a fost mai prejos decât a catolicilor. Cartea care se află aici în fața dumitale nu este un început, ci un rezultat al experiențelor de veacuri din camerele de tortură, puse la cale în chiliile mănăstirilor.

— Groaznic! șopti Sima. Cât de puțin am știut din toate astea.

— Nu ești dumneata vinovată, ci noi care nu ne pricepem încă să predăm istoria. În cărțile de istorie antichitatea este prezentată într-o lumină foarte frumoasă, dar lipsită în mare măsură de adevăratul marxism economic; evul mediu e acoperit cu pudoare de către învățații cu mentalitate creștină, iar noi nu l-am demascat încă așa cum se cuvine. Abia de curând a început să se acorde atenție, în egală măsură, studiului istoriei țărilor din Occident și Orient; totuși, la ora actuală, chiar cele mai neînsemnate evenimente petrecute în Europa ne sunt mai bine cunoscute decât mările transformări istorice din Orient. Trebuie studiată viața reală, trebuie relevate atât progresele, cât și

scăderile omenirii care făurește această viață… și în nici un caz ignorate asemenea nelegiuiri, de felul celei pomenite mai sus. Nume obscure ca Sprengeri, Institoris, Bodin, Delrio, Karpțov, nu trebuie să slujească drept sperietori când vorbim de aceste îngrozitoare cruzimi, ci să devină subiecte de cercetare științifică. A sosit timpul să fie izgoniți din studierea istoriei evului mediu slujitorii bisericii sau credincioșii care caută să atenueze și să camufleze această înspăimântătoare rușine a bisericii, și să se facă apel la oameni de știință cu o concepție materialistă, competenți în psihologie și științe sociale.

— Este, oare, cu putință ca toate aceste femei bănuite să fi recunoscut calomniile infame care li se atribuiau? întrebă Sima.

— Ce puteau să facă? Judecând numai după uimitoarea uniformitate a mărturisirilor lor, se poate deduce că aici n-a fost lucru curat. Dar nu asta-i preocupa pe acei călăi fanatici. Și, totuși, nenumărate protocoale vorbesc despre eroismul magnific al unora dintre victime: unele, fete foarte tinere, altele femei bătrâne… Mă înclin în fața memoriei lor, deoarece nu există pe pământ dovezi de mai mare eroism decât acest stoicism al lor. Dârzenia acestor femei îi scotea din sărite și îi întărâta și mai strașnic pe inchizitori, care recurgeau la cele mai bestiale metode de torturare, socotite chiar de ei înșiși inumane. Acuzatele fie că se încăpățânau în a nu recunoaște învinuirile, fie că, doborâte de chinurile acelea groaznice, recunoșteau, pentru ca imediat să retracteze. Într-unul din protocoale stă scrisă cifra cincizeci și trei. De cincizeci și trei de ori a fost torturată o nefericită femeie! Eroinele acestea mureau în camera de tortură fără ca până la urmă să-și recunoască vina și fără să facă mărturisiri după bunul plac al judecătorilor. Nu de frica execuției (deoarece torturile erau cu mult mai înfricoșătoare decât moartea, „înzecit mai groaznice”, după

mărturia unuia dintre inchizitori, „părintele” iezuit Spe), ci datorită înaltei lor purități morale, care nu le îngăduia să năpăstuiască niște nevinovați, sortindu-i aceloraşi chinuri. Aceste femei, care, scârbite la culme, respingeau cu bărbăție mârșavele calomnii ale slujitorilor bisericii, ar putea sluji oricând drept exemplu. Iată depozițiile scrise sau, mai degrabă, strigătele unui suflet nevinovat și dârz, ce răsunau adesea în temnițele acelea blestemate: „Sunt nevinovată, doamne Isuse, nu mă lăsa, ajută-mă să îndur chinurile… Domnilor judecători, vă implor un singur lucru, să mă condamnați nevinovată. O, doamne, n-am făcut aceasta, iar dacă aș fi făcut-o, aș recunoaște-o. Condamnați-mă nevinovată! Voi muri astfel bucuroasă!…”

Ghirin traducea într-una fără să observe cum se întuneca și tresărea aproape la fiece cuvânt Sima.

— Mai departe scrie că așa a și murit nefericita. Tot astfel și-a dat duhul și o foarte frumoasă tânără, pe care „după ce au bătut-o strașnic, au așezat-o pe *șevalet*[22] și i-au zdrobit oasele…” La toate aceste torturi femeia n-a scos un scâncet.

— Dar cum e cu putință una ca asta?

— E un fenomen cunoscut în psihologie - așa-numita analgezie isterică, sau pierderea senzației de durere din pricina îmbolnăvirii de isterie gravă. Printre „vrăjitoare”, așa cum am spus, se aflau multe bolnave de nervi, iar tulburările psihice erau de la sine înțeles o consecință a torturilor îndurate. Însă în majoritatea cazurilor - și asta e cât se poate de firesc din punct de vedere fiziologic - din pricina foamei, a recluziunii, a fricii și a torturilor, psihicul omului e șubrezit, ceea ce îl transformă într-o făptură supusă în fața călăilor lui, gata să ia asupră-și orice acuzație, să recunoască orice, numai să scape de chinuri. Și, toți ajungeau pe rug. Ba nu toți - Calvin, spre deosebire de ceilalți „câini ai domnului”, zidea femeile de vii. Cu unele

excepții, extrem de rare, nici una din cele prinse nu scăpa: servitorii domnului nu puteau să se înșele…

— Destul! izbucni Sima.

— De acord…

— Nu-mi dau încă seama de legătura dintre nenorocirea Nadiei și *Maiul vrăjitoarelor.* E vorba probabil de acea ură față de femeie, cultivată de către biserică…

— Păi tocmai în asta rezidă fondul chestiunii! Aproximativ de șaptesprezece secole, biserica creștină se ocupă de educarea omului din Europa. Nu este deci de mirare că rămășițele acestei morale s-au păstrat sub niște forme tăinuite, uneori inconștiente, chiar și în țara noastră sovietică - țară care a rupt de mult cu religia. Tocmai în privința femeii ne-au mai rămas multe prejudecăți creștine, și ceea ce s-a întâmplat cu Nadia are o legătură directă cu astfel de rămășițe. Ți-am prezentat *Maiul vrăjitoarelor* ca să-ți dai seama cât de profundă a fost infamia și decăderea, până unde au putut ajunge obscurantismul și cruzimea bisericii creștine, de care aceasta nu va putea fi spălată în vecii vecilor; tot așa cultura europeană a secolului nostru va purta pururea rușinea fascismului și a lagărelor morții.

— Dar gelozia și castitatea femeii?

— Creștinătatea a împrumutat pe de-a ‘ntregul din religia iudaică - învățătura despre păcatul și vinovăția femeii. Iar de unde au luat-o iudeii - poporul cel mai vechi de pe planetă[23], care a supraviețuit tuturor contemporanilor săi, în afară poate de chinezi - nu e greu de stabilit dacă ne gândim la condițiile lor de viață; trăiau la marginea unui deșert, în permanență amenințați de atacurile vecinilor. Dar acum nu despre asta e vorba. Fapt e că aceste principii morale au intrat neștirbite în religia creștină, iar apoi au fost temeinic însușite de către biserică. Întemeietorul bisericii de la Roma, apostolul Petru, care, raportat la scara timpului nostru, a fost, fără nici o îndoială, un

paranoic cu halucinații permanente - a întărit și mai mult poziția antifeministă a bisericii.

Spre sfârșitul evului mediu aceasta s-a transformat într-o instituție importantă cu puteri nelimitate, și, potrivit legilor dezvoltării dialectice, grăunțele greșelii semănate la întemeierea ei s-au înmulțit într-atât, încât au ajuns la o contradicție inevitabilă cu însăși esența religiei creștine; persecutarea monstruoasă, de nedescris, a vrăjitoarelor și în același timp reprimarea oricărei manifestări de liberă cugetare a dat omenirea cu secole înapoi (mai exact civilizația noastră europeană), și a adus Europa la hotarul unui total faliment economic. Dacă n-ar fi început la timp jefuirea Asiei și Africii, e puțin probabil ca Europa să fi putut rezista acestui faliment al culturii și educației sale. S-a mers până acolo, încât în Germania, Spania și în alte țări, femeile frumoase ajunseseră o raritate.

Spania, țara în care inchiziția a făcut ravagii timp de aproape trei secole, și-a pierdut treptat, generație după generație, fiii ei cei mai talentați, mai viteji și mai instruiți, ceea ce a dus-o la pierzanie ca putere mondială, devenind o țară de mâna a treia care a încetat să-și mai exercite influența asupra economiei și culturii europene.

Și, fiindcă veni vorba, la noi în Rusia, pe vremea aceea, nu se întâmpla nimic din toate astea. Desigur că slujitorii bisericii mai condamnau câte o vrăjitoare sau câte un vrăjitor - s-ar părea că la noi au predominat vrăjitorii - dar ororile n-au luat proporțiile unei calamități sociale, mai ales dacă faci o comparație cu cele ce scria preotul Meifart despre Germania acelor timpuri, citez din memorie după Speranski: „Până și cel mai neînsemnat incident era remarcat, stârnind îndată bănuieli și denunțuri. Un om cinstit, cu nume bun, ar fi putut trăi cu mult mai liniștit și ferit de primejdii, printre turci sau tătari, decât printre creștinii germani.”

— Și cum putea poporul să suporte toate astea? întrebă Sima.

— Nici eu nu înțeleg cum. Am mai spus că în acest domeniu se impun cercetări serioase. Este interesant de reținut faptul că restabilirea condițiilor normale de existență, a umanismului și a respectului față de femeie, ne-a redat dragostea de frumos, determinând o mare renaștere a artei.

După cum scria vestitul cercetător Taylor: „Biserica n-a izbutit niciodată să obțină adeziunea unanimă a maselor la preceptele ei în ce privește raporturile dintre sexe. Totuși, au fost perioade când a reușit să sporească într-atât numărul de abstinenți sexuali, încât a provocat foarte multe cazuri de îmbolnăviri psihice. N-ar fi exagerat să spunem că Europa evului mediu începuse să semene cu un balamuc.”

— Dar cum a putut ajunge biserica până aici?

— După multe secole de funcționare, mașinăria bisericii a devenit din ce în ce mai bine organizată și extrem de puternică. Iar la conducerea ei se afla o mână de fanatici neînchipuit de primejdioși. De altfel, același lucru se poate spune și despre împărați și seniori; toți, de la mic la mare, erau contaminați de ideile barbare ale credinței, care, așa cum am mai spus, rânduise femeia, dragostea, frumusețea și trupul ei - acolo, în sferele înspăimântătoare ale infernului.

Până acum aceste date n-au fost popularizate; dar, la drept vorbind, cum ar fi putut un om evlavios să dezvăluie această rușine a bisericii? Cum ar fi putut ea însăși să recunoască asemenea fărădelegi? Ar fi însemnat să-i îndepărteze de biserică pe toți cei care erau cât de cât în stare să raționeze.

Biserica n-a putut duce la bun sfârșit rolul pe care și-l asumase, de educator al omenirii. Prin însuși sistemul ei de organizare biserica este fatală dezvoltării normale a culturii. Astăzi puterea ei a scăzut extrem de mult chiar și în Apus. Însă, atât

biserica din Roma cât și protestanții și luteranii în perioada medievală s-au manifestat la fel, fapt care confirmă o dată în plus că germenii nefești ai intoleranței, obscurantismului și tiraniei - adică ai fascismului - își află cuibul în însăși temelia bisericii creștine.

— Dumnezeule, cât sunt de ignorantă! clătină din cap, cu amărăciune, Sima.

— Crezi că ești singura? Mă și mir că în țara noastră, primul stat ateu din lume, nu există o serioasă literatură pe tema asta. Un asemenea aspect al evului mediu ne e puțin cunoscut, atât nouă, cât și celorlalți. Să fie, oare, faptul acesta întâmplător? Cred că nu-i întâmplător, și că noi îi urmăm pe oamenii bisericii din inconștiență. Ca să-ți dau un exemplu, până și dumneata, care te-ai născut nu cu mult înainte de aniversarea a douăzeci de ani de Putere sovietică, faci apel la dumnezeu - înțeleg, desigur, că e pur și simplu o exclamație care a intrat în uz, dar o rostești, totuși. Atunci, de ce te miri că rămășițele moralei bisericești încă mai dăinuie? Citește-i pe literații noștri sovietici și în fiecare a doua carte vei da de gelozie, de femei neprihănite, de altele cu o comportare reprobabilă, „decăzute”… Toate astea sunt scrise cu intenții bune, în numele consolidării familiei, dar lupta pentru întemeierea familiei pe principii noi nu trebuie dusă pe baza unei etici religioase perimate! Și femeile, așa-zise „decăzute”, încep până la urmă să creadă că sunt niște făpturi anormale, niște victime iresponsabile.

— Am înțeles, am înțeles tot! exclamă Sima. Potrivit moralei bisericești, noi, femeile, suntem creaturi inferioare; iubirea și pasiunile noastre sunt considerate păcătuiri; blestemul Evei se răsfrânge asupra tuturor urmașelor ei. Dar cum nici religia cea mai intolerantă nu poate interzice satisfacerea necesităților vitale ale oamenilor, a fost obligată să accepte dragostea fizică, fără de care, de altfel, cum ar fi putut exista lumea? Femeia însă nu poate

aparține decât alesului ei și de aceea trebuie să fie „curată”, adică neprihănită până la căsătorie. Dacă a mai iubit pe cineva, atunci se îngăduie a fi umilită, blestemată, torturată. Așa-i - sau nu?

— Așa-i! Socotind că s-a terminat definitiv cu biserica și că niciodată ea nu va mai exercita vreo influență asupra oamenilor sovietici, noi ne-am lăsat pe tânjală și n-am mai ținut seama de viabilitatea vechilor precepte morale, nu ne-am străduit să le dezrădăcinăm cu totul. Ba ici, ba colo, aceste rămășițe ale evului mediu, adânc pitulate în unele suflete, apar la suprafață. Așa se explică de ce aviatorului Nadiei i s-a părut că a fost frustrat în chip josnic, că a fost jignit. Aceasta este esența problemei, din care mai derivă multe consecințe.

Când sacerdoților unei morale obscurantiste li se dau puteri nelimitate, ca în cazul bisericii în evul mediu, rezultatul nu poate fi decât acesta. Și Ghirin făcu un gest spre înfiorătoarea carte care zăcea pe masă. Tocmai de aceea se impune o luptă conștientă și stăruitoare, în care știința să constituie arma principală. De aceea te afli și dumneata aici, înainte de a sta de vorbă cu Nadia.

Ghirin tăcu, iar fata îl privi lung, cu atenție. Obrazul îi era ușor îmbujorat. Sima făcu un pas, se ridică pe vârfuri, îi puse cu îndrăzneală brațele în jurul gâtului și-l sărută.

— Ivan Rodionovici, îți mulțumesc!

— Nu trebuie să-mi mulțumești, Sima! Și asta-i ceva perimat.

— Păi dacă e așa… poate mai dispui încă de un ceas, un ceas și jumătate?

— Astăzi - da.

— Totdeauna când sunt amărâtă, îmi găsesc refugiul în Grădina zoologică. Așa cum mă simt acum, după excursia noastră în trecut, mi-ar fi imposibil să mă întorc direct acasă. Mergem?

Ghirin era bucuros să simtă lângă el umărul voinic al fetei, să meargă în ritmul pasului ei ușor

și avântat.

O luară pe strada Vorovski, cu copaci pământii, peste care se așternea dantelăria mugurilor. În colțul străzii Sadovaia, Sima, care tăcuse tot timpul, se opri brusc.

— Mă bucur că ești medic, fiziolog și psihiatru - înseamnă că am să capăt un răspuns complet la o problemă importantă care mă preocupă. Ultima din ziua de azi. Dar asta trebuie s-o rezolvăm înainte de a intra în Grădina zoologică.

— Depinde de problemă. Nu mă lua totuși drept un înțelept al Orientului.

— O-o… începu fata emoționată. Iată despre ce-i vorba. Mă întreb dacă gelozia asta a bărbatului față de trecutul femeii, în afară de cele menționate de dumneata - adică pornirile primare la care se adaugă influența moralei religioase - mai are și o bază psihofiziologică, cum ai denumit-o. Ceva care izvorăște din psihic, dar determinat de realitatea zilelor noastre?

— Din păcate, așa e! Noțiunile depășite ale moralei nu mor, tocmai pentru că nimeresc pe un teren prielnic.

— Și care e acest teren?

— O slăbire din ce în ce mai gravă a rezistenței fizice și a energiei spirituale în condițiile vieții de oraș, din care lipsește munca și călirea fizică. Din pricina asta se exercită o considerabilă suprasolicitare nervoasă. Reiese de aici că toate simțurile și dorințele într-un fel vătuite, înăbușite, nu ne mai oferă acea plenitudine a trăirilor și a impresiilor, care sunt specifice psihicului sănătos. Asta generează un sentiment de inferioritate, care la rândul său, face ca însuși gândul la un rival să fie insuportabil și, în consecință, să ne simțim, în fața iubitei, tulburați de o eventuală comparație cu altcineva. Ah, cât de important este ca omul să se ocupe de educația sa fizică!

— Și asta mi-o spui mie! râse Sima. Iar eu ziceam, dimpotrivă, că am acordat prea multă

atenție culturii fizice în detrimentul evoluției mele spirituale.

— Ba nu, ripostă Ghirin cu un aer gânditor și pe un ton convins, cu cât te cunosc mai mult, cu atât îmi dau mai bine seama că în dumneata totul e foarte armonios, echilibrat. Adică tocmai ceea ce propovăduiesc eu tuturor, spre ce năzuiesc.

Sima, încă năpădită de gânduri, neputându-se desprinde de ele, rămase tăcută până ce ajunseră pe noul teritoriu al Grădinii zoologice. Era ora cea mai potrivită. Seria întâia de elevi se afla la școală, iar cei din seria a doua nu apăruseră încă, așa că lipsind principalii vizitatori, oamenii se plimbau tacticos printre plasele de sârmă. Sima era transfigurată. Îi salută cu porecle mângâietoare pe favoriții ei - urs-pisica cea gravă și fălcoasă, cu ochii oblici, care ședea în colțul cuștii cu o mutră de birocrat jignit; poneii îndărătnici și lățoși care își întindeau printre gratii boturile calde spre mâinile ei gingașe; lupul cel sârguincios care săpa de zor o groapă adâncă într-unul din sectoarele cuștii lui descoperite. Animalele își ciuleau urechile la auzul glasului fetei, de parcă ar fi înțeles-o și nu-și luau de la ea multă vreme ochii gravi și adânci.

Un cârd de bobocei de rață sălbatică, greoi și caraghioși, se cățărau cu încăpățânare pe lutul muiat de apă al malului, spre jgheabul lor cu mâncare. Sima îi îmbărbăta de zor iar rățuștele, legănându-se, poticnindu-se și căzând pe o parte, alunecau îndărăt, dar nu se lăsau și luau din nou vitejește malul cu asalt.

Ghirin admira această transformare a ei într-o ocrotitoare, a vieții - toată numai grijă și duioșie față de tot ce era mic, neajutorat, neștiutor. Se gândea că din totdeauna femeia a fost ocrotitoarea animalelor din jurul casei, ba chiar și a tuturor animalelor, deoarece în inima ei de mamă este loc din belșug și pentru alții, nu numai pentru propriii ei copii. De aceea, străvechii locuitori ai șesurilor

și dealurilor Irakului, cu fauna lor bogată - închipuitul rai al legendelor biblice - credeau într-o zeiță căreia i se supuneau toate fiarele. Ei au transmis această credință multor popoare. Milenii de-a rândul a dăinuit credința într-o putere deosebită pe care o au femeile asupra animalelor. Obscurantiștii au denaturat-o însă, răspândind legende cu vrăjitoare de care ascultă lupii, vârcolacii, urșii turbați sau câte o ceată mare de guzgani. Ghirin zâmbi în sinea lui închipuindu-și-o pe Margarita Nazarova cu tigrii ei, în antichitate. „În Orient ar fi fost proclamată zeiță, iar în Occident ar fi fost arsă pe rug. Tocmai aici e ascunsă cheia cu ajutorul căreia se clarifică deosebirea dintre cele două culturi și nu în favoarea noastră, a europenilor. Dar ia să-i lăsăm naibii pe fanaticii tuturor timpurilor și epocilor! Fata asta, cu duioșia ei nemărginită față de aceste animale care o înțeleg, e atât de minunată, încât am impresia că aceste clipe petrecute alături de ea sunt cele mai însemnate din câte mi-au fost și-mi vor mai fi date să trăiesc.”

— Spune-mi, nu ți se pare caraghioasă… comportarea mea față de animale? îl întrebă ea fără ocol, ca de obicei.

— Dimpotrivă, îmi place. Îmi pare rău că nu pot face la fel.

— Ba e mai bine așa. Bărbatul care iubește un animal sălbatic sau unul domestic până într-atât, încât să devină sentimental, e cu siguranță un om egoist, crud și cu conștiința încărcată! Ciudat, nu?

— De unde știi asta?

— N-aș putea să spun. Am constatat sau am citit undeva…

Trecuse destul de multă vreme de când Ghirin și Sima rătăceau de la o cușcă la alta, zăbovind în dreptul animalelor care-i interesau în mod deosebit.

— Privește, te rog, cât de uimitor de limpezi sunt ochii fiarelor, spuse ea cercetând cu atenție

capul mândru și expresia disprețuitoare a unui leopard, sau prinzând privirea unei leoaice, ațintită asupra ei. Ar fi bine ca natura să ne dea și nouă asemenea ochi.

Ghirin îi explică atunci că simțul vederii la fiare este, pentru întreaga lor specie, o chestiune de existență. E motivul pentru care ochii pasărilor de pradă și ai fiarelor sunt extraordinar de curați, având uneori pe deasupra și însușirea de a acumula lumină pentru vânătoarea din timpul serii sau al nopții.

— Observă, te rog, că ele privesc drept înainte - arătă el spre o leoaică mare - de aceea și seamănă privirea lor cu a noastră. E vorba de vederea binoculară, stereoscopică; ea se deosebește de vederea dispersată a erbivorelor prin aceea că e concentrată. În schimb, erbivorele au un câmp vizual cu mult mai vast; aproape în toate direcțiile din care s-ar putea ivi dușmanul. Lucrurile acestea sunt însă de mult cunoscute. În vremea din urmă s-a descoperit că ochii unora dintre animale au o structură extrem de complexă, care le permite să vadă la lumina polarizată sau a razelor infraroșii; astfel șerpii, bufnițele deslușesc pe un întuneric desăvârșit contururile unui trup cald, ba mai mult, pot chiar urmări prada după urma termică pe care o lasă, așa cum se urmărește o pradă după miros. Ochii crocodililor, de pildă, au o facultate mai mare de a-și schimba pigmentația retinei, drept care văd clar și ziua, și în amurg. S-ar putea vorbi fără sfârșit despre lumea minunată a animalelor, despre structura surprinzătoare a organelor lor, descoperirea cărora ne duce la un fel nou de a-l înțelege pe om.

— Totuși, mai spune-mi câte ceva, îl rugă Sima, simt că încep să devin crocodil, fiindcă văd și în amurg…

Și Ghirin, cucerit de interesul și atenția de care da dovadă însoțitoarea lui, îi vorbi despre girafele care pasc la umbra copacilor în savanele cotropite

de un soare puternic din care pricină ochii le sunt prevăzuți cu filtre polarizante așezate în cornee; despre o specie de feline străvechi din Tibet sau din munții Chinei, înzestrate cu o iuțeală fulgerătoare a mișcărilor; despre niște chițcani atât de mici, încât neputându-și păstra căldura trupului în timpul iernii, sunt nevoiți să circule încontinuu consumând în douăzeci și patru de ore o cantitate de hrană de trei ori mai mare decât propria lor greutate. Îi mai povesti și despre un animal minuscul din deșerturile Americii de Nord - șoarecele perognat, care nu cântărește decât șapte-opt grame și nu bea niciodată apă. Diametral opus chițcanului nostru, acest șoarece s-a adaptat în așa fel la mediu, încât poate să cadă în stare de hibernare în orice moment neprielnic: fie că vremea e prea caldă, fie prea friguroasă, fie că nu are hrană suficientă.

De la locația de ultrasunete a liliecilor, Ghirin trecu la radiolocația unor pești din Africa - mormiruși - care trăiesc în apa gurilor adânci, mâloase ale râurilor; apoi la dispozitivul de orientare prin sunete a delfinilor, construit ca sonarul de pe actualele vase de război. Îi povesti despre surprinzătorul număr de lilieci din America Centrală unde în peșteri, în timpul hibernării, se pot găsi „ciorchini” de lilieci de câte cinci metri diametru; despre vampirii veninoși - tot o specie de lilieci din Panama, care sug sânge…

— Ce scârboșenie groaznică, se cutremură Sima. Îmi pot închipui cum sug sânge tot soiul de insecte, căpușele sau țânțarii, dar liliacul-vampir?! Doar e un mamifer, înrudit într-o oarecare măsură cu primatele inferioare!

— Văd că știi destulă zoologie, se miră Ghirin. Dar ce-ai spune despre omul-vampir?

— Din poveștile de groază ale evului mediu, bineînțeles?

— Ba e vorba de realitatea cea mai verificată. Bunăoară în Africa există triburi oare se ocupă cu

creșterea vitelor - *vatussi* și *massai* - de altfel odinioară indivizi cât se poate de civilizați, chipeși și viteji - acum nu mai sunt la curent cu modul lor de viață. Aceștia se hrăneau îndeosebi cu lapte, amestecat cu sânge de vacă, sânge ce-l scurgeau din vâna ei jugulară. Oare nu-i un procedeu vampiric? din punctul de vedere al vacii, bineînțeles! Dar din punctul de vedere al omului… în loc să omori animalul, mai bine îi iei puțin sânge: dacă o faci cu cap, nu se întâmpla nici o nenorocire.

— Adevărat! La prima vedere pare îngrozitor, dar în fond e o faptă chiar umanitară!

— Ca toate, de altfel, în lumea noastră complexă, dialectică. Și nu se știe de ce asta o uităm aproape întotdeauna. Din copilărie ni se predă logica, dar o logică lineară, unilaterală, matematică. Ar fi timpul să ne gândim la o altă pedagogie. De exemplu, noi ne-am deprins din copilărie să considerăm peștele drept un animal cu sânge rece și mult inferior din punct de vedere fiziologic vertebratelor terestre. Există totuși și pești cu sânge cald, cu o carne care seamănă cu cea de vită, fiind tot atât de bogat irigată cu sânge. Este vorba de peștii din specia tonului: peștele-cu-spadă, peștele-cu-vele, care gonesc prin apele oceanului cu o viteză de douăzeci de kilometri pe oră. Această iuțeală vertiginoasă abia o ating navele noastre cele mai puternice; când acolo - o asemenea performanță o realizează un simplu pește! Un pește însă cu mușchi de oțel, irigați cu sânge din abundență, care rezistă la cele mai puternice șocuri și care funcționează la temperatura-limită pentru albumină, ca și mușchii celor mai evoluate animale. Și iată că s-a și ivit o contradicție: nivelul scăzut în ce privește alimentația cu oxigen prin branhii n-ar permite să se obțină energia necesară unei asemenea viteze, dacă nu i-ar veni în ajutor viteza însăși. În goana aceea turbată, prin orificiile larg deschise ale

branhiilor trece o mai mare cantitate de apă saturată cu oxigen, ceea ce înlocuiește respirația energică a vertebratelor superioare.

Există pești ce-și hrănesc puii cu un fel de lapte, secreția unor glande, dispuse chiar la suprafața pielii. E vorba de simfizodonii care trăiesc în râurile bazinului fluviului Amazon.

Iată infinitatea de aspecte pe care le prezintă raporturile dintre organism și natură - cele două laturi ale unui singur tot, strâns împletite întru rezolvarea contradicțiilor, în decursul a sute de milioane de ani de evoluție a vieții pe Pământ.

Abia acum am început să pătrundem cum anume ia ființă o formă animală, în strânsă și complexă interdependență cu mediul înconjurător - mister nedezlegat vreme îndelungată, constituind principalul cal de bătaie în concepția idealiștilor. De aici trecem la tipul uman, căutând să dezvăluim întreaga complexitate a fiziologiei și psihologiei sale, și vom avea astfel o temelie trainică pentru medicina contemporană, pentru etica și morala zilelor noastre.

— Mă înșel, sau mi se pare că deocamdată vorbești de deziderate și nu de starea de fapt a biologiei? întrebă Sima.

Ghirin surâse cu neprefăcută amărăciune.

— Ai dreptate. La noi a dăinuit vreme îndelungată o părere învechită asupra biologiei, mai cu seamă a zoologiei, anatomiei, morfologiei, sub cuvânt că ar fi științe de categoria a doua. Numai de puțin timp guvernul s-a sesizat de rămânerea în urmă a biologiei. Energetica organismelor vii, studiul autodirijării și a reglementării lor au dat naștere ciberneticii, bioenergeticii, bionicii. Și totuși, ici-colo, unii continuă să susțină inutilitatea anatomiei și morfologiei, a studiului formelor și corelațiilor lor cu natura, reduc subvențiile alocate unora dintre laboratoare. Noi am lăsat ca Occidentul să preia antropologia, genetica umană, psihologia și un șir

întreg de ramuri ale științei care se ocupă cu studiul omului. În perioada cultului personalității toate acestea erau interzise. Dar în comunism principalul este omul și, în consecință, tot ce se referă la el e important. Cât despre tehnică - ce înseamnă tehnica fără om? Un aparat cu comandă automată care zboară spre stele poate fi pilotat și de un om care în alte privințe e un barbar. Fiarele fasciste zburau doar cu cele mai complicate avioane și n-o făceau chiar atât de prost! Iartă-mă, se reculese Ghirin, mi-ai atins punctul vulnerabil și ți-am destăinuit gândurile mele tainice, împuindu-ți capul. Să mergem mai departe!

— Vorbeai despre ochi, spuse cu un aer gânditor Sima. Dar ai observat expresia lor la diferite animale? Privirea păsărilor de pradă, de pildă, exprimă ascuțime lipsită de suflet, de pasiune, pe când câinii sau lupii au cu totul altfel de ochi - gânditori, triști. Ochii erbivorelor sunt blânzi, tâmpi și indiferenți. Dar uită-te la hiena aceea. Sima arătă spre o hienă mare, cafenie-roșcată, originară din Africa de Sud, tolănită pe o platformă îngustă și joasă. Vezi ce ochi demenți are? Expresia lor e ca a unui nebun, sau a unui om beat mort. Și am observat că aceeași expresie de demență o au și cangurii, ba chiar și dihorii. Ce ar putea însemna asta, dacă nu indiciile unor procese de gândire deosebite? Când mă uit în ochii unei hiene, mă cuprinde frica…

— E foarte interesant ce spui, consimți Ghirin după câteva clipe de meditare. Într-adevăr, în procesele lor vitale, păsările sunt cele mai automatizate - sunt cu drept cuvânt niște roboți conduși mai ales de memoria generațiilor anterioare - de instincte. Hienele, dihorii și mai ales cangurii sunt mamifere inferioare din punct de vedere psihic. Ele sunt conduse de procese subconștiente reglementate de instincte străvechi, fără o influență activă a memoriei. La om, asta ar însemna demență. Dumneata mi-ai sugerat ideea

analizării comparative a proceselor psihice ale tuturor acestor animale. Îți mulțumesc. Dar ce ai putea spune despre lei sau despre tigri?

Arătă spre rândul de cuști în care se aflau aceste uriașe feline. Se apropiară din nou de ele, trecând pe lângă hienă.

Sima nu răspunse îndată, ci privi gânditoare spre leul care, dincolo de zăbrelele de fier ale cuștii, își înălțase capul adulmecând adierea umedă a vântului. În expresia lui lenește și mândră nimic nu-ți sugera automatismul lipsit de patimă al păsărilor sau riposta bătăioasă a ursului și nici docilitatea câinelui. Expresia ochilor de chihlimbar ai leului și ai leoaicei celei mari care se instalase alături de el nu amintea cu nimic nici de ermetismul trufaș al celorlalte feline mai mărunte.

— Sălășluiește într-înșii o forță calmă și necruțătoare, spuse în sfârșit Sima. Sunt stăpânii celorlalte fiare; cu drept de viață și de moarte asupra lor…

Fata se mai gândi puțin și încheie:

— Și totuși e păcat că nu ne tragem din animalele astea nobile, ci din infectele acelea de maimuțe.

— A! Prin urmare nici dumneata! Nici eu nu pot suferi aceste caricaturi ale omului, poate tocmai fiindcă ne seamănă atât de mult.

— Dar atunci de ce maimuțele au atâta succes?

Sima arătă spre mulțimea de oameni îngrămădiți în fața pereților înalți de sticlă ai cuștii maimuțelor, care urmăreau râzând hârjoana și strâmbăturile îndepărtaților lor ascendenți.

— Pentru că din păcate am moștenit ceva și din psihologia lor, râse Ghirin. Psihologii din Apus i-ar fi dat acestui fenomen numele de complex de inferioritate… O dată cu dezvoltarea creierului, maimuțele au căpătat însușirea de a compara și de a pizmui, dându-și seama de inferioritatea lor față de fiarele puternice sau de erbivorele uriașe. Așadar, cocoțate în copaci, la o înălțime care le

asigură securitatea, sunt gata, ca toți pizmașii, să insulte, să ia în batjocură sau în derâdere orice, compensându-și astfel nemulțumirea. Specimenele cele mai pizmașe și cu cel mai dezvoltat simț de proprietate sunt maimuțele, mai ales cele din specia pavianilor, după aparență, animale de turmă.

— De turmă, dar fără a avea o organizare de colectiv, interveni Sima.

Ghirin făcu din cap un semn de aprobare.

— Și, din păcate, a lua în derâdere ceea ce nu a înțeles, a-și bate puțin joc de cel slab sau bolnav, a-l umili pe străin, e o atitudine pe care o întâlnim adeseori și la *homo sapiens* - de bună seamă la cel situat pe o treaptă de cultură inferioară și prost educat pe deasupra. Însuși faptul de a râde pe socoteala maimuțelor este probabil o meteahnă care ni se trage tot de la ele; la fel și rădăcinile sadismului.

— Ce păcat, totuși, că natura a făcut să ne tragem din niște burtă-verde invidioși ai regnului animal și nu din leii imperiali sau din puternicii elefanți. I-aș accepta chiar și pe tauri.

Sima se apropie de drugii groși ai țarcului în spatele căruia își legăna capul masiv un bizon uriaș.

— Nu cred că ar fi fost bine; sunt animale cam obtuze, replică Ghirin cu seriozitate. Și nici cu leul sau tigrul. Natura nu dă nimic pe degeaba. Tributul pe care-l plătește leul pentru forța și energia lui nervoasă este scurta lui existență în care n-ai timp să acumulezi înțelepciune.

— E adevărat că un savant german a regenerat niște tauri sălbatici, numiți bouri - a căror specie a dispărut, și că acum există o cireadă întreagă de asemenea exemplare? întrebă Sima. Nu mai știu în ce ziar am citit o notiță despre experiența asta, dar mi s-a părut că e vorba de un adevărat miracol.

— Probabil că știința va izbuti, în viitor, să facă miracole și mai uluitoare. E adevărat că această

specie, crescută artificial, are toate caracteristicile bourilor. Totuși nu sunt decât niște copii ai celor de odinioară, care și-au irosit forța uriașă acumulată prin selecție naturală, în decursul miilor de secole de existență. Un zoolog englez a făcut o constatare interesantă și anume că numai indivizii cu deficiență mintală se lasă domesticiți. Observația asta a publicat-o. Eu aș spune cam același lucru, dar altfel. Speciile naturale ale animalelor reprezintă un standard la care s-a ajuns după perioade de milioane de ani, fiind vorba de aceeași măsură și mediană a utilității ca și frumusețea, în timp ce speciile obținute artificial constituie niște trucaje, niște abateri, care, fără ajutorul omului, ar dispărea nu peste mult de pe fața Pământului.

Ghirin își privi deodată ceasornicul.

— Ai întârziat?! se alarmă Sima. Atunci, fugi! Nu te îngriji de mine, cu am să mai rămân aici singură, simt nevoia să mai reflectez…

O puternică strângere de mână, o privire caldă care nu-i mai era străină, care înțelegea tot… și Ghirin ieși în zgomotoasa stradă Gruzinskaia, trezindu-se deodată împresurat de oameni grăbiți și asurzit de uruitul metalic al mașinilor.

Sima reveni pe poteca singuratică de lângă ocolul cerbilor și rămase acolo nemișcată, pierdută în gânduri, cu degetele pe sârma rece a împrejmuirii. În acorduri rare de ghitară și în hohote de râs, un grup de tineri se îndrepta spre ea. Cele două fete care o strigară erau de la Școala ei de gimnastică. Pe tinerii care le însoțeau îi cunoștea de asemenea - trei băieți veseli și cu vocație muzicală, artiști-amatori ai uzinei din apropiere, un trio unit care le aștepta adeseori pe fete după terminarea cursurilor.

— Serafima Iurievna, nici nu știți ce cântec hazliu ne-a cântat Volodea! Ia repetă-l pentru Serafima Iurievna! strigă o fată către un flăcău înalt și chipeș ca voinicii din poveste, cu părul auriu și ușor cârlionțat. Acesta o privi lung și

stăruitor, și Sima își aminti că privirea asta o urmărea ori de câte ori se întâlnea cu cei trei prieteni.

Flăcăul își îmbină sprâncenele a încăpățânare, apoi consimți brusc.

— Am să cânt altceva! spuse el și făcu strengărește cu ochiul către tovarășul său.

După care luă în fața Simei poziția teatrală a cântărețului de operă. Cu un glas plăcut și sonor începu o veche romanță despre niște ochi ca marea, ochi care nu-ți lasă nici un dram de speranță, căci în adâncul lor întunecat se zăresc umbre stranii:

În negru-adâncul lor,
Zac sfărâmatele carene
Și algele înstrună verzi poeme;

Tânărul cânta, iar privirea lui rugătoare părea că exprimă într-adevăr o dorință care nu se putea împlini. Cu cât Sima, surprinsă, își încorda atenția, cu atât cântărețul își dădea mai năvalnic drumul, gata să rupă strunele ghitarei. Flăcăii începură să zâmbească, iar fetele, intuind ce se petrece, tăcură mâlc.

Apoi, făcând pe măscăriciul, flăcăul căzu în genunchi în fața Simei, își desfăcu larg brațele și își dădu capul pe spate.

Acolo vreau să mor,
În taina verde-a ochilor.

răcni el aproape, apăsând pe cuvintele „vreau să mor”.

Sima se aplecă spre cântăreț și rosti încet:

— De ce toate astea, Volodea? Crezi că e bine să glumești așa, umilindu-te și pe tine și pe aceea căreia i te adresezi? Ești doar un om serios, cuminte, cu o profundă înțelegere a muzicii. Să nu mai încerci să-ți manifești sentimentele în acest mod - nu vei reuși să scapi de ele astfel, ci doar să… Sima tăcu.

— Să… ce, Serafima Iurievna? întrebă tot atât de încet tânărul, sărind în picioare și scuturându-și mașinal genunchii de praf.

— Să le depreciezi. Și în ochii dumitale, și ai altora. Ce poate fi mai urât decât să trăiești meschin?

— Ei, Volodka, ai încasat-o? chicoti una din fete, dar își înghiți vorba sub privirea dojenitoare a Simei.

— Cu bine, Volodea, și rămâi totdeauna așa cum ești, spuse Sima întinzându-i mâna, pe care acesta o strânse cu putere.

Sima îi zâmbi blând, își luă rămas bun de la elevele ei și plecă, simțind cum o petrec privirile stăruitoare a cinci perechi de ochi.

CAPITOLUL 7 „Ex Siberia semper novi”

— E timpul să mai facem o pauză, Ivan Rodionovici! nu se putu stăpâni să observe Vera, când primi dispoziția de a porni după o nouă serie de medicamente. Asta însemna că vor continua

experiențele la care lucrau de două săptămâni, fără a se fi înregistrat vreun succes deosebit.

„Au ieșit la iveală date interesante, își spunea Ghirin, totuși nu sunt cele așteptate… cele de care avem nevoie.” Și cu cât experiențele erau mai puțin promițătoare, cu atât sporea și râvna colaboratorilor săi. Ca să nu-l distragă nimic de la muncă, Ghirin nu părăsea institutul nici noaptea, dormind într-o cămăruță de lângă laborator. Serghei rămânea și el să lucreze până târziu. Vera era singura care se mai ducea în oraș cu treburi. Un vraf cât toate zilele de procese-verbale și stenograme ale celor povestite de către oamenii cu care se făceau experiențele ca și desenele ciudate executate de aceștia în momentul halucinațiilor datorate schizofreniei, provocate artificial, constituiau mărturia muncii efectuate. Și Serghei, și Ivan Rodionovici erau trași la față, palizi; inima de femeie a laborantei nu mai putea suporta nepăsarea de care dădeau dovadă cei doi față de ei înșiși.

— Degeaba te pierzi cu firea, Verocika. Vorbele lui Ghirin erau pline de blândețe. N-are să se întâmple nimic cu Serghei, cât despre mine, sunt călit. În general, prea ne ferim să punem la încercare puterea creierului. E o prostie - creieru-i capabil să asimileze infinit mai multe cunoștințe decât îi oferim noi. Trebuie numai să știm cum să-l facem să învețe. Trebuie să avem convingerea că se poate, ba chiar se cere să supunem întregul organism unor suprasolicitări intense, însă cu condiția de a ne asigura după aceea perioade lungi de odihnă. Așa suntem noi constituiți, așa ne-am format printr-un îndelungat proces de evoluție, și această realitate nu poate fi ignorată.

— Vezi, Vera, ce ți-am spus eu? izbucni triumfător studentul. Ai încasat-o? Ivan Rodionovici a demonstrat că, fiind oameni civilizați, avem prea puține sarcini și suntem prea puțin ocupați. Iar pentru a trăi din plin și a te

bucura de o sănătate de fier, e nevoie de o solicitare maximă în toate cele trei direcții: intelect, sentiment, organism. Pe când la noi? Ba e solicitat corpul, și capul e gol, ba e ocupat capul, și trupul trândăvește. Dacă adoptăm o atitudine de indiferență față de toate, atunci și simțurile noastre devin pasive, încetează de a mai stimula, de a da avânt sufletului și trupului. De pildă, tu, Verocika: de vreme ce nu te tulbură nici un sentiment față de mine, ești așa cum ești… rece, fără strălucire!

— Că tu ești tare strălucit! se înfurie laboranta și-i întoarse spatele. Nu, Ivan Rodionovici, cu toată autoritatea dumneavoastră, nu sunt de acord cu ceea ce susțineți. Câte boli nu sunt pricinuite de această suprasolicitare.

— Depinde numai de modul în care o facem. Dacă toate cele trei direcții ale suprasolicitării de care a vorbit Serioja sunt aduse la același numitor, rezultă un mare stimulent psihic, grație căruia întregul organism devine imun nu numai la oboseală, ci și la boală. Gândește-te la război - cât de rar se îmbolnăvesc oamenii pe front, trăind în condiții cât se poate de grele, în timp ce suprasolicitarea e fantastic de mare pe toate liniile. Toți învățații, constructorii, artiștii, atâta vreme cât sunt captivați de munca lor, nu se lasă doborâți de boală. Același lucru se întâmpla și cu mamele care îngrijesc de copiii lor bolnavi. Optzeci la sută din bolile de care suferim sunt psihice, adică apar ca urmare a slăbirii psihicului, care la rândul lui duce la slăbirea „axelor biochimice” principale ale organismului. Omul, spre deosebire de animale, a dobândit o puternică facultate de gândire și imaginație. Animalele sunt automatizate într-o măsură mult mai mare decât omul. De aceea, la ele, toate influențele psihice apar și dispar foarte repede, pe când omul le păstrează vreme îndelungată și acestea îi pot dăuna. Omul este înzestrat cu o mult mai mare forță psihică, iar aceasta atrage după sine o stabilitate și o rezistență

a organismului, care îl fac apt de a se împotrivi morții și bolilor grave, într-o măsură mult mai mare decât animalele cele mai puternice…

— Mi-e peste putere să vă contrazic, Ivan Rodionovici, se dădu bătută laborantă, și totuși…

— Și totuși, trebuie să te duci la direcția farmaceutică, iar eu îi voi telefona între timp următoarei noastre victime…

Ca un răspuns, parcă, la cuvintele lui Ghirin, sună telefonul.

— Ivan Rodionovici, sunteți chemat de urgență la direcție, anunță solemn Vera, care se și repezise la telefon. Se schimbă cumva programul?

— Nu. Du-te, îl chem eu pe voluntar. Cine urmează?

— O femeie. Soloviova, Tatiana Pavlovna, răspunse Serghei.

— Cred totuși că vom întrerupe lucrul vreo trei ceasuri. Fă o plimbare, Serioja, sau du-te până acasă. Ori însoțește-o pe Verocika. Vom lucra astă-seară până târziu.

Străbătând coridoarele înguste și ungherele întunecate care despărțeau laboratorul bine izolat de clădirea principală a institutului, Ghirin se simțea înciudat că schimnicia îi fusese brusc violată. Ciuda lui se transformă în neliniște de îndată ce puse piciorul pe scara largă, puternic scăldată în lumină. Avea sentimentul că ceva care-i aparținea numai lui, ceva intim, neprețuit, abia înfiripat și încă nevolnic va fi dezvăluit și expus unor priviri străine. Intră cu același sentiment de neliniște și în cabinetul directorului. Acesta, un om cu o înfățișare bolnăvicioasă, se săltă în silă pe scaun și-i dădu bună ziua. Alături de el ședea țanțoș un profesor scund și îndesat. Ghirin îl cunoștea ca pe unul din șefii de laborator ai institutului. Judecând după expresia celor doi, avea să urmeze o discuție dezagreabilă.

— Dumneata lucrezi la Wolfson? întrebă directorul. În calitate de cercetător?

— Da, la profesorul Wolfson.

— Și cu ce anume te ocupi?

— Nu sunt împuternicit de profesor să discut asupra lucrărilor noastre nici măcar cu conducerea institutului. În momentul de față profesorul lucrează acasă la întocmirea raportului și desigur că dânsul vă va da explicațiile necesare.

— Așadar, aveți secrete!

— Nici un fel de secrete. Subordonare elementară. Și etică în știință.

— După părerea dumitale noi suntem lipsiți de etică?

Ghirin dădu tăcut din umeri. Directorul își strânse buzele, ostil. Profesorul care ședea alături de el interveni:

— Nu ne-ați înțeles bine, tovarășe Ghirin. N-ați fost întrebat despre munca șefului, ci despre activitatea dumneavoastră personală.

— Iertați-mă, dar eu nu mă ocup deocamdată cu lucrări personale - nu îndeplinesc decât sarcinile pe care mi le încredințează profesorul Wolfson. În planul institutului nu figurează lucrări de ale mele.

— Așa-i, nu figurează! conveni directorul. Faci totuși nu știu ce muncă personală în laboratorul institutului, iar direcția habar n-are despre asta. Nu găsești că-i un abuz din partea dumitale?

— Nicidecum. Eu efectuez o serie de experiențe psihofiziologice în urma unei înțelegeri cu profesorul Wolfson. Experiențele lui, conform planului, sunt momentan întrerupte. Am socotit că profesorul v-a pus în cunoștință de cauză. Cu atât mai mult, cu cât această muncă nu are nimic comun cu planul, ci o fac pe cheltuiala mea, folosindu-mă numai de local și de munca voluntară a câtorva studenți - elevii mei,

— Ce fel de experiențe sunt astea de fapt?

— O încercare de a descoperi de unde provine informația excesivă la oamenii eidetici.

— M-da! O problemă cu totul străină de tematica noastră. Probabil că ar trebui să lucrați la

Kașcenko. Ei, și cum procedezi?

— Eideticul primește o doză de LSD-25. Este un produs extras din corn-de-secară, *dietilamid-tartrat de acid d-lisergic.* Acesta micșorează eliminarea fosforului din organism, diminuând acțiunea hormonului hipofizar. Astfel, principalul ax psihic pituitaro-adrenalinic din secreția internă a organismului este dezechilibrat, producându-se o psihoză artificială de tipul isteriei grave sau a schizofreniei, timp de trei-patru ore.

— Și pentru ce ai nevoie de asta?

— Pentru a disocia conștiința echilibrată normal, prin separarea procesului de gândire conștient de cel subconștient, și a descoperi astfel tezaurele de informații ancestrale, înăbușite de conștient. Eu presupun că în ele sunt ascunse înregistrările memoriei generațiilor anterioare care la om se dezvăluie numai în timpul activității nervoase coborâte la o treaptă inferioară și care sunt cu mult mai puternice la animale, având în vedere instinctele lor complexe și acțiunile lor inconștiente.

— Dar toate astea sunt prostii! Misticism!

— Rămâne de văzut. Experiențele vor aduce lumină în această privință. Și cibernetica a fost socotită cândva o prostie… Or, tocmai ea ne-a dat posibilitatea să creăm pentru prima oară o imagine științifică a funcționării creierului. Același lucru se va întâmpla și cu memoria.

— Nu intenționez să port cu dumneata o discuție în contradictoriu, cu toate că ai merita să fii pus la punct, cum se cuvine.

— „Discuție”! Prea abuzăm de acest cuvânt! „Trebuie discutat, afirmație discutabilă, piesă, carte discutabile.” Astea se aud la tot pasul. Toți uită însă că o discuție în contradictoriu doar verbală nu este altceva decât scolastică și nimic mai mult. Singura serioasă și reală este acea discuție care sc impune prin fapte, nu prin vorbe. O experiență este contestabilă - fă alta, o carte este

discutabilă - scrie alta, de pe altă poziție, o teorie este discutabilă - creează alta. Dar pe aceleași teme și obiecte, nu pe altele. Nici eu nu vreau să discut în contradictoriu - mă mulțumesc să muncesc.

— Munca dumitale e periculoasă, ripostă directorul.

Ghirin se holbă la el mirat.

— Da, da, periculoasă și lipsită de spirit de răspundere. Te-ai gândit oare ce se poate întâmpla cu vreunul din „cobaii" dumitale? Și că va trebui să răspundă institutul, recte eu?

— Dați-mi voie, nu vă înțeleg, izbucni Ghirin. Cine poate să-și dea mai bine seama dacă munca noastră e periculoasă sau nu, în afară de noi, cei care o facem? Și cine altul poartă răspunderea în primul rând, dacă nu eu, în calitate de medic? Și într-o măsură incomparabil mai mare decât dumneavoastră; iar cât privește responsabilitatea de care ați pomenit este mai mult inventată.

— Destul! Ai înțeles, sper, că am de gând să cercetez cazul. Cine ți-a permis să folosești laboratorul pentru experiențele dumitale? Îi mulțumesc profesorului Țibulski că m-a pus în curent - directorul făcu un semn spre cel ce ședea alături de el - altfel n-aș fi aflat nimic decât atunci când ar fi căzut trăsnetul asupra capului meu!

Ghirin era gata să riposteze, dar se mulțumi doar să dea din mână a lehamite.

— S-ar putea crede că sunteți un luptător total dezinteresat în slujba științei, vorbi cu răutate Țibulski. Dar atunci asta ce este?

Și agită în aer o foaie de hârtie pe care o înșfăcase de pe masa directorului.

— Da, da, te rugăm să ne explici și nouă, exclamă directorul. Practici medicina în particular?

— Nu sunt obligat să vă dau explicații, pentru că astfel de chestiuni nu intră în competența dumneavoastră; și să nu vă treacă cumva prin minte să-mi luați un interogatoriu. Dacă însă mă rugați să precizez, atunci situația se schimbă,

poftim: nu m-am ocupat niciodată cu practica asta din clipa în care mi-am primit diploma de medic. Dar desigur că atunci când sunt solicitat să dau un ajutor, nu obișnuiesc să refuz pe nimeni.

— Și după aceea pacienții dumneavoastră trimit scrisori entuziaste institutului nostru și afirmă că sunteți o somitate, rosti mușcător Țibulski.

— Nu înțeleg de unde ați mai scornit-o și pe asta! V-aș ruga, profesore, să încetați cu batjocura; asta nu face decât să vă scadă prestigiul.

— Ia te uită! În schimb crește prestigiul dumitale prin faptul că i-ai pus pe… Țibulski rosti numele geofizicianului - pe tatăl și pe mama băiatului, pe care, chipurile, i-ai salvat, să scrie aici despre faptele glorioase pe care le-ai săvârșit, dându-le în acest scop adresa institutului.

Înțelese totul într-o străfulgerare, și o expresie de profund dezgust se zugrăvi pe chipul său.

— Acuma-i clar. Într-adevăr, ce să vă mai spun… Ghirin șovăi o clipă, apoi urmă: curioasă psihologie trebuie să mai aibă cel care interpretează astfel recunoștința firească a unei mame și apreciază în felul acesta contribuția adusă de un medic la salvarea unei vieți omenești… Păcat că nu s-au inventat încă aparate care să purifice de gunoaie unele creiere, mai ales ale învățaților! Iertați-mă, tovarășe director, mai aveți să-mi spuneți ceva? Atunci permiteți-mi să mă retrag.

Și Ghirin, după ce-și părăsi șefii, coborî scara principală scăldată în soare.

— Ați văzut cum l-am pus cu botul pe labe? I-a pierit graiul, exclamă Țibulski, de îndată ce ușa se închise în urma lui Ghirin. Nu i-a mai rămas decât s-o ia la sănătoasa.

— Ba nu, ripostă cu aerul gânditor directorul, plecarea lui nu aduce a fugă. Așa pleacă numai oamenii care au dreptatea de partea lor, iar eu se vede treaba că am greșit. Puteți pleca, îl concedie

directorul pe Țibulski, care ieși încurcat de întorsătura neașteptată pe care o luaseră lucrurile.

Ghirin se îndrepta spre laborator, străbătând nesfârșitele ganguri ale subsolului, cugetând liniștit asupra celor întâmplate. Experiența lui de viață ca și cunoașterea psihologiei omenești îl învățaseră să nu se lase copleșit de amărăciune din pricina unor astfel de ciocniri cu rutina, cu ticăloșia sau neînțelegerea. „Oameni ca Țibulski există tocmai pentru a-l face pe omul de știință mai tare, mai aprig, mai convins” - așa parafrazase el o veche zicală. Va cere, desigur, ajutorul organizației de partid pentru a convinge direcția și a păstra laboratorul. Dar, spre marea lui mâhnire, nici el nu era convins că drumul pe care pornise, studierea eideticii, era cel bun. Nu izbutise încă să culeagă date, cât de cât convingătoare. Chiar dacă aceste prime experiențe se vor dovedi neizbutite, ele constituie totuși o parte infimă din cercetările vaste pe care le plănuia pentru anii următori!

Vera și Serghei, care se înapoiară după vreun ceas și jumătate, îl găsiră cufundat în gânduri, în fața unuia din desenele inginerului electrician: o floare albă conturată de o spirală albastră, pe un fond negru, uniform. Cei doi tineri simțiră că între timp intervenise ceva neplăcut pentru că toate materialele și aparatele erau strânse; până și mănunchiurile de fire electrice ale encefalografului erau bobinate cu grijă.

— S-a întâmplat ceva, Ivan Rodionovici? întrebă speriată Vera.

— Exact lucrul pentru care pledai dumneata cu atâta insistență - o scurtă întrerupere a activității.

— Știm noi, exclamă laboranta. Ei v-au făcut-o… se uitau strâmb mai de mult… Dumneavoastră, un om atât de învățat, dar figurând la ei ca simplu cercetător, v-ați încumetat să faceți asemenea experiențe. Îi cunosc eu!…

— Nu merită să te necăjești, Verocika, o întrerupse vesel Ghirin. Știi ce…

Dar laboranta nu-l lăsă să sfârșească:

— Ivan Rodionovici, dacă azi facem pauză, trebuie să vă spun ceva, am promis solemn!

— Ce anume și cui?

— Persoanei. A telefonat de îndată ce ați ieșit din laborator. M-a întrebat dacă sunteți foarte, foarte ocupat, iar eu știam că dacă ați fost chemat la director, veți fi împiedicat să mai lucrați azi… și atunci i-am spus că s-ar putea să nu fiți prea prins.

— Și?

— M-a rugat, dacă aflu că nu sunteți ocupat, să vă comunic că astăzi la nouă și cincisprezece se va produce la televiziune. Se transmite pe postul doi - gimnastică artistică.

— Foarte bine! Drept consolare am să privesc la televizor această demonstrație. Ei, cercetătorilor, ne împrăștiem care încotro - ce ziceți?

— Ivan Rodionovici, începu studentul, dacă doriți… poate veniți la mine acasă, avem un *Rekord* bun.

— Îți mulțumesc, Serioja. Vecinii mei au un *Rubin,* și nu va mai trebui să mă deplasez nicăieri. Pe mâine, credincioșii mei asistenți!

Rămași singuri, cei doi începură să facă ordine în laborator, când, deodată, Vera scoase un strigăt de deznădejde.

— Ce s-a întâmplat? și Serghei se repezi spre ea speriat.

— Sunt o proastă cum nu s-a mai văzut! Am uitat să-l întreb ceva pe Ivan Rodionovici. Acum totul e în zadar!

— Mare nenorocire! Îi telefonezi diseară și gata.

— Nu e ce crezi. Grozav aș fi vrut s-o văd în sfârșit pe aceea… și mă hotărâsem să mă duc la un televizor, orice s-ar întâmpla. Dar el a plecat așa de grăbit, încât am uitat să-l întreb cum o cheamă. Acolo se produc multe gimnaste și cum vrei s-o recunosc? Vai de mine, ce proastă sunt!

Serghei, calmat, izbucni în râs.

— Curioasa fiică a Evei e pedepsită precum merită. Însă domnia-ta nu prețuiește la justa lor valoare modestele mele însușiri. Îți garantez că am să ghicesc imediat care anume este ea, numai că va trebui să vii la televizor la mine. Uite, nici eu nu mai am răbdare; prea e interesant ca tip Ghirin ăsta al nostru și abia aștept să văd pe cine și-a ales…

— Nu te mai lăuda! Sunt convinsă că n-ai s-o recunoști. Cel mult, voi reuși eu, cu intuiția mea de femeie.

— Atunci n-ai încotro - trebuie să vii la mine. Ne plimbăm puțin, cinăm, și pe urmă pornim s-o descoperim pe misterioasa posesoare a acelui glas plăcut.

Ca la comandă, de cum țâșniră în stradă, Rita și Sima traseră cu nesaț în plămâni adierea proaspătă și îmbătătoare de primăvară.

Se opriră o clipă în loc, Rita tresări și, străbătută de un fior, se strânse mai aproape de prietena ei.

— Totdeauna tremur înainte de a mă produce, i se jelui ea, iar tu te ții tare, parcă ai fi de fier. Și mai susții că ai emoții!

— Bineînțeles că am emoții. Cum de altfel are orice sportivă. În ocazii de astea ai impresia că nimic pe lume nu-i mai important.

— Adevărat. Numai că azi, știi, mi-e mai frică decât de obicei, pentru că mă vor vedea și mama, și tata; or, tu nu știi ce critic aspru e tata!

— Cred că și Ivan Rodionovici mă va privi… Dar dacă aș ști că mă privește, mi-ar fi mai ușor. De cum se uită la tine, sufletul ți se înseninează și devii calm, stăpân pe tine.

Fetele se urcară în troleibuz și se așezară într-un colțișor. Rita se uita pe fereastră la nuanța albastră, primăvăratică, de seară, a asfaltului, iar Sima depăna în gând evenimentele din ultimele zile. Cum stătuse de vorbă cu Nadia, străduindu-se să-i transmită mânia aprigă, ca și convingerea în nevinovăția ei pe care o resimțise stând față în față

cu acel monstru al evului mediu, care zăcea uitat, necondamnat de omenire. Discuția n-o satisfăcuse pe deplin, deoarece tânăra femeie nu-i împărtășise pe de-a-ntregul sentimentele, sau poate că ea, Sima, nu știuse cum să procedeze. Oricum, Nadia se dezbărase de senzația aceea apăsătoare de vinovăție. Era mai liniștită și începea puțin câte puțin să-și revină. Prietenele ei, care-i poartă atât de grijă, vor săvârși fără îndoială și restul, dar traumatismul ei adânc sufletesc va persista încă multă vreme. Câtă dreptate are Ghirin când spune că nu e admisibil să dai drumul unui copil în lume fără a-l fi înarmat în prealabil cu o ideologie, fără a-i fi dat noțiunile de bază ale fiziologiei, eredității, psihologiei, dialecticii istorice. Numai prin însușirea temeinică a acestor științe se poate dezvolta o neclintită etică și o nestrămutată încredere în triumful dreptății; având această încredere, vei putea oricând ține piept loviturilor vieții.

Pentru asta îi putem trage la răspundere pe pedagogii noștri. În programele noastre școlare se remarcă o tot mai mare ruptură cu viața actuală, atât de complexă și de bogată în realizări științifice, când asistăm la o armonioasă împletire a intereselor individuale cu cele de stat. Apoi se consacră din ce în ce mai puțin timp educației și autoeducației - și cât de greu e să-ți găsești fără ele locul pe lume…

— Sima, unde ți-e gândul? Trebuie să coborâm!

La strigătul prietenei ei, fata sări în picioare, dar continuă, nestingherită, să-și depene firul gândurilor tot drumul, până ajunseră la bază sportivă. Îi stăruia în minte simțământul acela ciudat, amețitor, pe care îl încercase, când, aplecată asupra *Maiului vrăjitoarelor,* îl ascultase pe Ghirin zugrăvindu-i tabloul minunatei Elade, ivită ca prin farmec, doar o clipă, în fața ochilor lui, și dispărând în învolburarea norilor de fum dezlănțuiți de rugurile fanaticilor creștini. Și,

deodată, ca într-o revelație, Sima își dădu seama că dezvoltarea fizică desăvârșită fără instrucție, ca și morala fără cunoaștere, nu-i dau omului posibilitatea de a-și găsi locul pe lume, și atunci nu-i rămâne alt refugiu decât credința. Dar iată până unde poate duce credința religioasă! O îngrămădire de născociri monstruoase, de fărădelegi… Da, în clipa aceea, acolo, în bibliotecă, făptura ei fusese străbătută de o imensă revelație. Nu se risipise, ci stăruia în sufletul ei ca ceva temeinic, limpede, care te înarmează…

Pe fundalul ecranului, fete în tricouri negre apăreau perechi-perechi, în pas de defilare, se despărțeau și piereau apoi din câmpul vizual al spectatorilor. Serghei și Vera le sorbeau pur și simplu din ochi, în dorința de a o descoperi pe „ea”, pe misterioasa ființă care cucerise inima șefului lor.

— Mi se pare că e a doua din dreapta, șopti Serghei - blonda aceea înaltă, zveltă, și ce ținută are! Grozavă!

— Toate sunt grozave, declară Vera.

Și, răspunzând parcă dorinței studentului, blonda cea înaltă ieși în față.

— Maestra sportului Margarita Andreeva, anunță conducătoarea. Rita, poate vrei să spui câteva cuvinte spectatorilor despre dumneata?

Fata vorbi scurt și cu vioiciune despre învățătura ei, despre pasiunea ei pentru sport și despre munca ei susținută pentru a se perfecționa. Urmă apoi strălucitul ei program cu cercul, atât de grațios, de frumos conceput și cu mișcări atât de precise, încât cei doi colaboratori ai lui Ghirin, care de obicei se contraziceau într-una, nu mai rostiră nici o vorbă. Un ropot de aplauze străbătu sala, și Rita dispăru de pe ecran.

— Ce, n-am dreptate? strigă Serghei cu convingere. Ea e. Îl invidiez pe Ivan Rodionovici. Are un gust desăvârșit.

Vera clătină cu încăpățânare din cap.

— E bine fata, nu zic, dar nu e ea. Nu uita că am vorbit cu ea la telefon de două ori, iar tu numai o dată. Glasul nu e același. Pentru un om cu un gust atât de rafinat ca Ivan Rodionovici nu se potrivește, parcă-i lipsește ceva, nu știu cum să-ți explic - poate originalitatea.

— Lasă că originalitate are el cât doi. Nu crezi că așa e și firesc?

— Ba da, se întâmpla adeseori, și totuși…

Vera nu-și sfârși vorba. Rând pe rând gimnastele își dezvăluiau întreaga lor măiestrie; era greu de stabilit care din ele iese mai mult în evidență din punctul de vedere al execuției, ori al frumuseții corpului, sau care întrunea ambele însușiri.

— Da-a, făcu Serghei tărăgănat, parcă dinadins astăzi întregul efectiv e alcătuit numai din maestre sau executante de categoria întâi.

— Maestra spoitului Serafima Metalina își va executa noul său program liber ales, se auzi glasul crainicei.

O fată de statură mijlocie, cu părul negru și tenul oacheș, apăru alergând și se opri în mijlocul sălii; conducătoarea așează în fața ei un microfon. Chipul fetei domina acum întreg ecranul; ochii ei extraordinar de mari, pare-se negri, aruncară o privire deschisă spre spectatori. Bărbia micuță, dar fermă, era ridicată ștrengărește, iar zâmbetul lipsit de șiretenie o făcea foarte simpatică.

— Noi tot vorbim despre felul în care am devenit gimnaste și, fără să vrem, avem aerul unor făpturi deosebite, începu fata.

— Asta-i, asta-i! sări de la locul ei Vera.

— Stai, ușurel, lasă-mă să văd, o potoli Serghei. Eu nu sunt încă sigur.

— Oricare dintre dumneavoastră, dragi spectatoare, poate să devină la fel și să-și descopere vocația pentru gimnastică ritmică, pentru exerciții de forță, suplețe sau echilibru. Noi ne acordăm prea puțină atenție, iar dragii noștri

tovarăși de viață, bărbații, spun că trebuie să le înfrumusețăm existența. Înainte de toate însă trebuie să ne înfrumusețăm pe noi înșine, și asta se poate realiza numai printr-o educație fizică practicată timp îndelungat și cu perseverență. Prin gimnastică, dans sau patinaj, orice corp devine frumos, iar sănătatea, - suplețea, precizia și vioiciunea mișcărilor - o ținută demnă, frumoasă - dau femeii incomparabil mai mult farmec decât simpla frumusețe. Dezvoltarea fizică multilaterală este la fel de indispensabilă muncii cât și distracției; ea întregește viața. Nu mai puțin necesară este și pentru femeia-mamă. Gândiți-vă cât de fericiți sunt copiii care au o mamă robustă, capabilă să țină pasul cu ei la jocuri, alergări, înot, ba care îi mai și poate învăța toate acestea. Să le lăsăm pe femeile din Occident să țină tot soiul de diete pentru ca apoi să-și drapeze trupul slăbănog într-o rochie elegantă. Mie cel puțin, ca și colegelor mele, o rochie simplă, care mulează o siluetă corectă și viguroasă, mi se pare cu mult mai frumoasă. Ne putem dispensa de toate acele complicate rafinamente croitoricești, care le răpesc femeilor atât de mult timp. Un celebru croitor parizian a spus că, din punctul lui de vedere, siluetă feminină ideală este un băț care îi dă deplină libertate în arta drapajului…

Fata făcu un efort ca să-și stăpânească râsul, apoi continuă grăbită:

— Pretutindeni, în orice țară, unde a fost prețuită frumusețea femeii și nu veșmintele ei, au existat întotdeauna școli speciale în care fetele învățau să-și formeze o ținută frumoasă, să aibă suplețe în mișcări și să-și însușească arta dansului. Peste tot unde femeia a stârnit entuziasmul călătorilor noștri - în India, în Indonezia și în alte țări - femeile obișnuiesc să transporte ulcioarele cu apă pe cap. Această muncă a lor (din fragedă copilărie până-n amurgul vieții) le imprimă și le asigură o ținută mândră, maiestoasă, iar rochia

simplă - libertate în mișcări. Iată ce am dorit să vă spun. Îndeletniciți-vă din copilărie cu gimnastica și dansul, și veți fi frumoase - toate, fără excepție… Fata se opri, ușor emoționată și încheie: Va fi minunat!

Pe ecran apăru acum imaginea sălii de gimnastică. Departe, în fund, se zărea silueta statuară a maestrei sportului Serafima Metalina. Cu o mișcare sprintenă a capului fata își aruncă spre spate părul negru, tuns scurt. Se auziră primele acorduri ale adagio-ului din *Egle*.

Ajutoarele lui Ghirin priveau spre presupusa iubită a șefului lor și cu fiecare clipă li se întărea convingerea că ea este. Nu era vorba numai de măiestria desăvârșită cu care își dirija fiecare mușchi, de nobilă sobrietate și grație a mișcărilor ei - Serafima Metalina mai avea și altceva: poezie, o perfecțiune, se poate spune, muzicală a corpului, capacitatea de a-și doza și îmbina în așa fel mișcările, încât fiecare unduire de o clipă a trupului ei căpăta expresivitatea muncii unui chip, însuflețirea graiului.

— Ce să-ți spun, Ivan Rodionovici al nostru n-a dat greș! declară Serghei entuziasmat, când se încheie transmisiunea sportivă. Dintre toate, a ales-o pe cea mai… nu știu cum să-ți spun.

— Originală! îl completă Vera.

— Nu despre asta-i vorba! Originală - s-ar putea numi una care place unui număr restrâns de oameni, chiar unui singur individ, cum îmi placi tu mie, spre exemplu. Dar ea place tuturor!

— Lasă ironiile, Serghei, eu vorbesc serios. Are un corp, cum să-ți spun, foarte feminin. Nu-i mare de statură. O fată ca asta, cu rochie, la prima vedere nici n-o bagi în seamă. Bărbații de la institutul nostru se dau în vânt după blondele vopsite, cu rochii de culori aprinse.

— Fapt pentru care se și ard! enunță grav studentul, încercând s-o îmbrățișeze pe Vera. Dar

eu sunt un înțelept: tu nu ești nici blondă și nici nu porți asemenea rochii.

Și în casa Andreevilor televizorul era luminat. Se adunase o întreagă societate. Ekaterina Alexeevna, care se întorsese de la Leningrad, se așezase confortabil într-un fotoliu și își netezea alene nelipsita-i țigară.

— Iar fumezi, o dojeni soțul ei, oferindu-i în același timp un chibrit.

— Nu-i frumos să faci reproșuri unei mame emoționate, ripostă cu calm Ekaterina Alexeevna. Uită-te mai bine ce fete minunate! Nu-ți tresaltă, oare, inima-ți arzătoare, Lionea?

— De fel. Fetișcanele astea sunt într-adevăr prea frumușele, dar gândește-te ce stupid ar fi, la vârsta mea, să mă amorezez fie chiar de cea mai frumoasă dintre ele? Sau dacă s-ar amoreza, să zicem, preaînvățatul nostru Ghirin?

— De tine, ce-i drept, sunt sigură, dar Ghirin cred că ar fi în stare. Apropo, Ritka a făcut niște aluzii vagi în legătură cu el și cu prietena ei.

— Ce prostii, Katocek! Totdeauna îți trec prin minte fel de fel de năzbâtii. Slavă domnului, tu nu le faci, dar ai vrea să le facă prietenii tăi.

— Bine, bine. Dar să știi că negruța aceea care a luat cuvântul a spus lucruri foarte inteligente despre îmbrăcăminte.

— Și eu optez pentru o linie cât mai simplă a straielor, se auzi glasul unei doamne în vârstă cu o înfățișare respectabilă - o cunoscută arheologă. Când te gândești cu câte și mai câte se împopoțonau bunicile noastre, dar de ce am spus bunicile - chiar mamele noastre! Îmi pare rău însă că procesul acesta se desfășoară prea lent; mai sunt încă destui ipocriți la noi; nu toți știu să distingă, să prețuiască frumusețea unui corp.

— E firesc să se desfășoare lent acest proces, spuse Ekaterina Alexeevna, pufăind din țigară. Nu este însă de ajuns să înveți doar a distinge frumusețea. Se impune ca și corpul să înceteze a fi

impudic, ceea ce nu se va putea dobândi decât atunci când acesta se va deprinde a fi descoperit.

— Prea te exprimi ca un artist, Katia, protestă bătrâna doamnă. Cum s-ar putea exprima asta într-un limbaj mai simplu?

— Să luăm, de pildă, popoarele înapoiate din țările calde. Acolo este obiceiul ca oamenii să umble goi. Atitudinea lor față de trupul dezgolit e cu totul indiferentă - asta din pricina incapacității de a înțelege frumusețea corpului uman. Dimpotrivă, își atârnă pe trupurile lor superbe cele mai neverosimile podoabe. Își întortochează sârme, își găuresc nasul și buzele de care agață fel de fel de tinichele. Un călător de-al nostru, profesorul Puzanov, a observat încă prin anul 1912 fenomene foarte caracteristice în Sudan. Frumoasele sudaneze, care în general circulă mândre și nestingherite, când dau cu ochii de europeni, caută să se acopere - ceea ce înseamnă că privirea europeanului este excesiv de tulburată de goliciunea lor. Pentru a da lupta cu acel puternic curent asiatico-elen cu privire la modul în care trebuie percepută frumusețea corpului prin Eros, creștinii și musulmanii au făcut cale-întoarsă, adoptând o atitudine de teamă și de ură față de goliciune. După această perioadă de „educație", dacă-mi dați voie să mă exprim astfel, un trup gol a fost multă vreme privit ca o imagine interzisă, indecentă, dar totodată numai dintr-un unghi de vedere specific. Acum se afirmă, din fericire, o întoarcere a spiralei istoriei: am început din nou să privim și să înțelegem frumusețea corpului omenesc. Are oare vreun rost s-o luăm îndărăt ca racul cum ar dori-o unii ipocriți? În numele a ce? Înapoi spre obscurantism și spre păcat? La tot ce a dispărut, pune cruce și atât. Dar nu e posibilă nici întoarcerea la vechea Eladă printr-un singur salt, cum pretind s-o facem unii naturaliști și nudiști din Occident. Acum nu e epoca nudului, ci a trupului în parte descoperit, care nu-și ascunde frumusețea

liniilor, dar care n-a devenit încă atât de perfect și atât de obișnuit ochiului, încât să poată apărea gol. Vom trăi, sau mai bine zis vor trăi urmașii noștri în societatea comunistă și atunci se va vedea. Deocamdată socot că noi, femeile, trebuie să ne înclinăm adânc în fața curajului și a înaltei moralități a sportivelor noastre de prin treizeci, care au dat dovadă de mare îndrăzneală, când au apărut în costumele lor de baie în fața unei mulțimi de oameni, neobișnuită până atunci cu un asemenea spectacol.

— Bine ai spus, Katia, bine! exclamă doamna în vârstă.

— Îmi place foarte mult pictorița Tatiana Sișmareva, urmă Ekaterina Alexeevna. Înainte de război a pictat multe portrete de sportivi și tablouri cu aceeași temă. Posed reproducerea unui tablou al ei din treizeci și nouă - *Sportiva* - o fată tânără stând jos într-un costum negru de baie. Pentru că veni vorba, fata seamănă foarte bine cu negruța care s-a produs și a luat cuvântul…

— Katocek, nu crezi că ar fi timpul să hrănim poporul? întrebă stăpânul casei.

Musafirii se ridicară pentru a trece în sufragerie,

Țârâitul ușor al soneriei din vestibul nu atrase atenția nimănui, dar peste câteva clipe musafirii își ciuliră urechile la strigătul de bucurie al stăpânului casei. Ekaterina Alexeevna își pironi privirea spre cei care intrau - un bărbat de o înălțime colosală, teribil de voinic și o fată tânără cu cosițe blonde, groase, și obrajii îmbujorați de emoție.

— Faceți cunoștință, vă rog! strigă vesel, Andreev, Innokenti Efimîci Seleznev cu Irina, fiica sa. Vechiul meu prieten de pe râul Tunghir, vânător și voivodul întregului ținut!

Vechiul și nedespărțitul tovarăș al lui Andreev, geologul Turișcev, astăzi musafir, se grăbi să ajungă și el la Seleznev și se pomeni încătușat în brațele lui de urs, îmbrățișare care făcu să-i pârâie toate încheieturile. Zilele de mult trecute reînviară

într-o clipă în amintirea celor doi - Andreev și Turișcev, își amintiră timpurile expedițiilor geologice ale micilor lor detașamente, cu un echipament sărac, când totul depindea numai de sănătatea, priceperea și rezistența lor. Anevoie își croiau drum prin taiga, peste mlaștini de necuprins - turbării, peste nenumărați vulcani stinși, munți pleșuvi și grohotișuri, traversau pe jos vadul pâraielor cristaline de munte cu apa rece ca gheața, sau, cu bărci șubrede și luntre nesigure, treceau peste pragurile care vuiau nebunește. Drumuri lungi prin fumul pădurilor incendiate, peste trunchiuri carbonizate, riscând să-și rupă oasele, străbătând terenuri cu mușuroaie înalte sau văi inundate, pe arșița obositoare a verii, prin nori de insecte zumzăitoare, prin burnița umedă a toamnei sau pe frigul aprig al iernii, prin ceața înghețată - pe jos, călare, sau cu sănii șubrede, trase de reni…

Cei trei tovarăși schimbară doar o privire cu un zâmbet abia mijit în colțul gurii, dar zâmbetul acesta cuprindea totul - și dârzenia lor de neînfrânt, și trista resemnare față de neprevăzutele lor necazuri, și sentimentul de ușurare după trecerea pericolului, și adânca bucurie ce ți-o dă ducerea la bun sfârșit a celor propuse…

Cu prilejul uneia din expedițiile lor pe râul Tunghir, în Siberia răsăriteană, Andreev și Turișcev l-au întâlnit pe acest Innokenti - un om interesant - cu care apoi au întreprins multe expediții în cele mai inaccesibile locuri ale platoului Olekmo-Vitimsk.

Frații Seleznev - Illarion și Innokenti - își aveau gospodăria pe malul înalt al Tunghirului, la vreo trei sute de kilometri de cea mai apropiată așezare, iar singura cale de acces până la ei era acest râu șerpuitor și învolburat. Se îndeletniceau cu vânătoarea, cu pescuitul și, potrivit unor înțelegeri prealabile, aprovizionau minele de aur din ținut cu porumbe și leordă. Fratele cel mare, Illarion, era văduv, și avea două fete, Nastia și Mașa, iar

celălalt, Innokenti, încă neînsurat și de o vârstă cu Andreev, locuia și el în aceeași izbă mare și trainică. De gospodărie se ocupa sora lor, o tânără văduvă, care, de altfel le crescuse pe cele două nepoate.

Această familie, uimitor de unită, era atât de primitoare și de simpatică, încât Andreev nu-i ocolea niciodată și își orânduia în așa fel concediul, încât să poată trece și pe la Seleznevi.

Acești oameni, care nu cunoșteau altă viață decât pe cea din taiga și care-și petreceau cea mai mare parte a timpului în mijlocul naturii, erau de o robustețe și o sănătate rar întâlnite chiar și printre siberieni. Andreev mai cunoscuse astfel de familii printre *staroverii* din Altai, printre *pomoreni* [24] sau la cei din stepele de dincolo de Volga. Bărbații - morocănoși și blajini, de o statură uriașă, rezistenți, cu o putere de urs, iar femeile - trupețe, ca niște statui de bronz, de o putere aproape bărbătească, totdeauna vesele, sprintene și gata să râdă din te miri ce. Nastia în vârstă de șaptesprezece ani, împreună cu sora ei Mașa, cu un an mai mică, o porneau fără nici o teamă, în chipul cel mai firesc, la vânătoarea de elani, urși, râși, departe, în inima taigalei. Evdokia, sora celor doi, avea la activul ei șase urși doborâți, Nastia - doi, iar Mașa - unul, dar un mascul atât de uriaș, încât până și cei mai încercați vânători de asemenea fiare se uitau cu respect la blana lui transformată în covor.

Cu toate că trăiau atât de izolați, cei doi frați erau oameni luminați și dornici de cunoaștere. Își făcuseră cu timpul o bibliotecă bogată și le instruiseră și pe fete. Convorbirile molcome la ceas de seară cu acești oameni ascuțiți la minte, cu spirit de observație și cu un umor sănătos, erau prilej de adevărată desfătare. În fiecare an, noul schimb de colectori ai expedițiilor lui Andreev și Turișcev se îndrăgosteau lulea de fetele lui Seleznev și, până la sfârșitul expediției, geologii

erau însoțiți de figuri sumbre, *byroniene*. Și într-adevăr, sprințarele vânătorițe, cu cosițe lungi, puteau cuceri inima oricui, uluindu-i pe bieții orășeni cu îndrăzneala, cu priceperea lor de a face față celor mai variate însărcinări, ca și cu veselia lor nesecată și îndrăcită.

La una din expedițiile lui pe o rută colaterală, de-a lungul unor afluenți ai Tunghirului, Andreev luase și fetele; astfel avu prilejul să se convingă de măiestria lor la mers, la vâslit, la legatul plutelor, la pescuit și la aprinsul focurilor de tabără. Fiecare din fete propunea totdeauna admiratorului zilei să se ia la trântă cu ele, și doar o singură dată, din câte își aducea aminte Andreev, această luptă, bineînțeles amicală, se terminase cu înfrângerea Nastiei. În anul acela, printre colectorii lui era și studentul Proșko, pe jumătate cerchez, pe jumătate ucrainean, oacheș, posac și foarte puternic. Ca să se răzbune pe acest flăcău ursuz, fetele se sfătuiră, propunându-i să facă o baie în râu. Cel care știe că râurile Siberiei de răsărit curg pe un pământ veșnic înghețat și că sunt foarte reci, chiar și în toiul verii, poate să-și dea pe deplin seama de festa pusă la cale de șiretele fetișcane. Când era arșița mai cumplită, ele îl duseră pe curajosul Proșko spre o luntre trasă la mal, într-un loc unde apa era adâncă. După ce-l puseră să se întoarcă cu spatele și să aștepte semnalul, săriră în apă și începură să înoate, apoi îl strigară și pe tânăr. Acesta se dezbrăcă într-o clipă și sări direct din barcă. Un guițat strident ca de purcel trecu peste apa râului, și Proșko sări ca ars înapoi pe mal. După căldura de treizeci de grade din atmosferă, apa rece ca gheața fusese o răzbunare pe cinste. Chiar Proșko mărturisi mai târziu: „Parcă m-a izbit cineva cu un drug în moalele capului; am văzut negru în fața ochilor și, mai-mai să-mi pierd cunoștința”. Dar și mai mare-i fu necazul când văzu cum „blestematele de fetișcane înotau fără să le pese!”

Într-adevăr, pentru fetele astea călite, o asemenea schimbare de temperatură nu însemna nimic.

Totuși viteazul cherchez-ucrainean o ceru în căsătorie pe Nastia. Poate că fata ar fi acceptat, dar tatăl ei se împotrivi categoric, pretextând că e încă prea mică și că abia peste trei ani, după ce-o mai crește, să se gândească la măritiș.

Când Proșko îi spuse că-i dispus să aștepte, Seleznev cel mare clătină doar din cap: „Nici tu n-ai acum decât nouăsprezece, așa că, peste trei ani, tot cățelandru ai să fii, și tot nepotrivit pentru Nastia. Un adevărat logodnic trebuie să fie cu cel puțin șapte, sau chiar zece ani mai mare decât aleasa lui. Noi, siberienii, așa înțelegem lucrurile. La voi în Rusia se obișnuiește să însori cățelandri, dar de pe urma ăstora nu te alegi nici cu gospodărie, nici cu urmași ca lumea.” Probabil că Seleznev nici nu bănuia că enunța regulile, de căsătorie ale anticei Elade.

Profund jignit, Proșko nu-și mai reveni tot restul drumului. De altfel și Nastia își pierduse veselia. În anul următor însă, când Andreev se întâlni din nou cu Seleznev, care se întorcea de la minele Kalar, Nastia râdea cu aceeași veselie și tot atât de molipsitor ca înainte. La întrebarea pusă de Andreev, Seleznev cel mare zâmbi, sever și mulțumit: „Deocamdată caut să le scot gărgăunii din cap. Nu știu dacă pentru multă vreme, că prea-s de capul lor fetișcanele mele - crescute fără mamă - și suspină.”

— Dar Evdokia Efimovna? Nu le ține oare loc de mamă?

— Le poartă într-adevăr de grijă ca o mamă, dar bluzele le au toate la fel!

Andreev, nepricepând nimic, se uită la Evdokia care se fâstâci și o zbughi pe ușă, amenințându-și fratele cu pumnul.

Observând pe pieptul Evdokiei două petecuțe cusute cu grijă, Andreev pătrunse tâlcul cuvintelor lui Seleznev. Sânii tari ca piatra uzau repede bluzele, atât ale văduvei în vârstă de treizeci de ani, cât și ale celor două fetișcane, care plesneau de sănătate.

În timpul aceleiași vizite la Seleznevi, Andreev avu prilejul să asiste la încă o cerere în căsătorie. De data aceasta „își pierduse busola", cum se exprimase Innokenti, unul din generația celor mari.

Turișcev, credinciosul tovarăș al lui Andreev, se uita de mult cu ochi galeși la Dunia Selezneva. Andreev știa că prietenul lui are serioase neplăceri familiale, dar până în anul acela nimic nu se schimbase.

Evdokia tocmai se întorsese de la Ust-Tunghir, după ce străbătuse cu piciorul două sute de kilometri în trei zile. Performanța tinerei femei îl răpuse definitiv pe geolog. Explicația avu loc imediat și se soldă cu înfrângerea irevocabilă a lui Turișcev. De astă dată vechiul lui camarad era acela care arborase un aer *byronian.* Dar întrucât geologii nu merg, aidoma colectorilor, împreună, ci întotdeauna separat, spre a cerceta concomitent diversele sectoare ale unui raion, Andreev nu putuse fi martorul gravelor suferințe sentimentale ale colegului său.

Abia la sfârșitul expediției, când amândoi se desfătau la lumina orbitoare, în căldura și tot confortul vagonului de dormit al expresului transsiberian, deosebit de apreciat de ei după asprimea celor șapte-opt luni de campanie, Turișcev i-a povestit cum l-a respins Evdokia.

Ea răspunsese cu simplitate și înțelepciune la toate argumentele lui: „Tu ești un om învățat și n-

ai să poți duce întotdeauna traiul ăsta slobod, iar eu nu cunosc altă viață și nici nu vreau să cunosc. Cu noi doi n-are să iasă nimic: dacă cedez eu, am să rabd până m-o năpădi urâtul, iar dacă cedezi tu - cu tine va fi la fel. Un învățat tânjind după oraș, iar eu după taiga - asta nu s-ar mai numi viață."

La încercările lui înflăcărate de a o convinge, cum că e trist să-ți petreci viața singură, femeia a răspuns liniștită că, fie că îl va întâlni, fie că nu, pe omul ce-i este destinat, rostul ei este să rămână aici.

Și, aducându-și aminte de toate aceste evenimente petrecute cu aproape treizeci de ani în urmă, Andreev se uita la chipul emoționat al lui Turișcev și simțea că bătrânul lui coleg retrăiește tot ce se întâmplase atunci. Ei se văzuseră pentru ultima oară cu Seleznev în 1935. În câteva clipe aflară că Nastia se măritase și plecase, că Evdokia era și ea măritată și că se mutase la una din minele din Niukja. Innokenti făcuse tot războiul, a fost și în Manciuria, se căsătorise în 1939; are un fiu și o fiică, și e președintele unui mare artel de vânătoare. Locuiește acum în regiunea cu cele mai multe praguri a râului Olekma lângă Eniuka, unde s-a mutat și fratele lui cel mare, Illarion, cu Mașa și cu bărbatul acesteia. Fata lui Innokenti, Irina, absolvise școala la internatul din Kudu-Kiuel, ca și cursurile speciale de vânătoare, iar acum tatăl o luase cu dânsul ca să viziteze Moscova, unde, de fapt, și el venise tot pentru prima oară.

În timp ce stăteau de vorbă, Ekaterina Alexeevna avusese grijă să întindă masa, care-i aștepta acum cu belșug de bunătăți, după obiceiul Andreevilor.

Andreev îl așează pe Innokenti în fața lui și, potrivit vechiului lor obicei, îi umplu paharul cu votcă. Dar, lucru neașteptat, uriașul dădu cu hotărâre la o parte paharul cu licoare.

— De ce nu mă întrebi pentru ce am venit aici?

Aruncă spre geolog o privire pătrunzătoare și își netezi barba tunsă îngrijit, mult încărunțită.

— Aștept să mi-o spui chiar tu! răspunse Andreev. Probabil că ne-ai adus noutăți. Romanii din antichitate aveau o zicală: *„Ex Africa semper aliquid novi”,* adică „Din Africa întotdeauna câte ceva nou”. O putem și noi parafraza: *„Ex Siberia semper novi”* - „Din Siberia întotdeauna ceva nou”. Sau poate ai venit să ne vezi pe noi ca să te vedem și noi pe tine.

— De florile mărului, nu m-aș fi hotărât eu niciodată. Treburi până peste cap, cu neputință să te rupi de ele!

— Atunci, vorbește!

— Deocamdată, vezi tu, nu-mi vine la îndemână. Nu-i locul potrivit aci, la masă, de față cu lumea. După ce-om mânca, ai să afli de ce nu mai beau votcă, cu toate că nici înainte nu mă prea dădeam în vânt după ea.

Ekaterina Alexeevna le întrerupse convorbirea. Se luă hotărârea ca Seleznevii să se instaleze la ei, la Andreevi. Irina va intra sub oblăduirea Ritei care urma să se întoarcă dintr-o clipă într-alta de la demonstrația de gimnastică.

Turișcev, care de bucurie băuse un pahar mai mult, se lăsă furat de amintirile trecutelor expediții… Seleznev mânca tacticos, râzând uneori, alteori întristându-se de cele ce i le reamintea Turișcev.

În sfârșit, vânătorul își aprinse o țigară și, aplecându-se peste masă, îi spuse lui Andreev:

— Am auzit, măi Leonid, că n-o prea duci bine cu sănătatea. Te-ai îngrășat, iar la față începi să aduci a conțopist.

— Cam sufăr de inimă. Vezi tu, noi geologii avem o viață ori prea agitată, ori prea sedentară - iarna. După ce te dezobișnuiești, an de an, e mai greu să reintri în ritm. Cât timp eram tânăr, mergea, dar mai târziu am simțit că am cam luat-o

la vale. N-am înțeles dintru început că trebuie să te menții tot timpul strict în formă.

— Păi cum poți trăi fără drumeție, fără taiga, fără munți? Oare se poate?

— Închipuie-ți că se poate. Am crezut și eu la început că am pierdut tot și că asta nu mai e viață. Că nu mai e nimic de capul meu!

— Iar acum ți-ai găsit un alt drum?

— L-am găsit. Chiar lângă cel vechi. Toate gândurile, cunoștințele, observațiile și descoperirile pe care le-am adunat în patruzeci de ani de muncă, le-am pus la bătaie, dăruindu-le științei mele. Nu cu prilejul unor discuții sau filozofări în genul geotectonicii în care niște speculații spirituale ocupă deocamdată primul loc. Nu, ci spre a folosi experiența și cunoștințele mele, ca pe un ciocan sau ca pe o daltă în complexul rocilor.

Andreev se lansase, vorbea tare, fără să observe că toți tăcuseră, ascultându-l.

Citind o oarecare nedumerire în ochii lui Seleznev, geologul urmă, descriindu-i orizonturile de necuprins care se deschid în fața geologiei istorice contemporane, înarmată cu noile realizări în domeniul fizicii și al chimiei, îmbogățită cu observații asupra proceselor geologice actuale, fără a mai vorbi despre cunoștințele tot mai ample ale istoriei geologiei universale.

Andreev vorbi despre schimbarea direcției, forței și lungimii torentelor de apă care curg pe suprafața globului de sute de milioane de ani, despre restabilirea vânturilor care au suflat peste continente dispărute, despre determinarea temperaturii unor mări secate din timpuri imemoriale; despre radiațiile solare ce au încălzit cândva pustiuri și munți care prin degradare fizică s-au transformat în nisipuri purtate de ape și depuse pe fundul mărilor, unde cu timpul s-au transformat la rândul lor în complexe de roci sedimentare.

Toate stau însemnate în rocile munților și nu trebuie decât descifrat codul după care au fost făcute aceste însemne. Coduri asemănătoare există multe și, cu fiecare nouă treaptă a progresului științei, căpătăm posibilitatea de a descifra tot mai multe dintre ele. Reînvie cu mai multă vigoare în fața noastră istoria pământului și a vieții, care părea definitiv dispărută în negura vremurilor, dându-ne astfel cheia pentru înțelegerea viitorului.

— Acum am priceput, spuse siberianul, care până atunci tăcuse. De, e și ăsta un drum, un drum greu și care duce departe, cu nimic mai prejos decât cele pe care am umblat împreună în tinerețe. Nu-i totul să încaleci pe cal și să-i dai pinteni. Cred că întâmpini piedici nenumărate! E o viață care merită trăită. Tu să mă ierți, Leonid, că era cât p-aci să greșesc față de tine, mi s-a năzărit că tu…

— Că m-am îngrășat, că m-am prostit, că poate mi-am cumpărat și o vilă, izbucni în râs Andreev.

— Nu chiar așa, dar pe-aproape.

— Află că am treabă de nu-mi văd capul, cu toate că de dus, n-o mai duc mult nici eu. Dar hai în odaia mea ca să-mi povestești ce-i cu tine.

Andreev află despre uimitoarele vedenii care începuseră să-l viziteze pe vânător imediat ce se întorsese din război, când abia apucase să se întremeze după rana căpătată pe front. Aceste imagini, deși rupte unele de altele și încurcate, erau atât de vii, încât ar fi putut să le deseneze numai din memorie. Uneori se repetau, mereu aceleași, alteori se succedau, sumedenie, cu o viteză amețitoare. Omul se temuse că a înnebunit și încercase un tratament, cu băi de aburi și cu votcă, dar vedeniile deveniră de și mai lungă durată, mai tulburi și, într-un fel, mai înfricoșătoare. Seleznev a pornit atunci la o vânătoare lungă, apoi s-a repauzat la stațiunea balneară Darasun. Treptat, treptat, halucinațiile s-au potolit și vreme de câțiva ani el s-a simțit bine.

Acum un an, însă, după contractarea unei răceli puternice, au reapărut cu o și mai mare violență. Medicul din localitate, prieten cu Seleznev, se declară neputincios în fața unui asemenea caz. Vânătorul plecă la Cita unde fu sfătuit cu insistență să se interneze la clinica de boli nervoase, dar cu cât creșteau stăruințele în direcția asta, cu atât mai mult se alarma și bolnavul. Consiliul de familie hotărî atunci ca el să plece la Moscova. Iar cu acest prilej s-o ia și pe Irina, să viziteze împreună capitala.

— Vezi ce întorsătură au luat lucrurile? clătină amărât din cap siberianul. Poate-mi dai vreun sfat?

— Închipuiește-ți că ți-l și dau, chiar acum pe loc! Dacă ai fi venit aici anul trecut, poate că nu ți-aș fi putut fi de nici un folos. Acum, însă, s-a mutat la Moscova un vechi prieten al meu, doctorul Ivan Ghirin.

— Ia te uită ce nume vechi rusesc!

— Numele ca numele, fapt este că Ghirin se ocupă tocmai de cazuri d-astea ca al tău. Dacă am înțeles bine ce mi-ai spus, tu ești pentru dânsul un factor la fel de prețios, în aceeași măsură în care e și el pentru tine. Mâine-i telefonez. Uite că a venit și Rita. Cum o găsești?

Seleznev nu spuse nimic, ci privi doar spre sprintena fată a prietenului său.

— Iar eu, de cum mi-am aruncat ochii la Irina ta, mi-am amintit de versurile lui Pavel Vasilievici, *Stihuri dedicate Nataliei* - le mai știi?

Mugurii scot coarne
- pașii când i-aud,
De cântări se-mbată
prihorul zălud,
Își oprește norul,
goana, alb și nud…

— Dacă o s-o lăudați prea mult aici la oraș, o să-mi pierd cu totul autoritatea, mormăi Seleznev,

ascunzându-și un zâmbet de satisfacție.

PARTEA A DOUA Coroana neagră

CAPITOLUL 1 Țărmul Scheletelor

Ianuarie. Un frig neobișnuit de aspru stăruia deasupra orașului Napoli. Golful azuriu, rotunjit ca o seceră, se întunecase, nori subțiri acoperiseră cerul cu un giulgiu alburiu și trist. Orașul amorțise, învăluit în fumul albastru al căminelor și al sobelor.

Pictorul Cesare Pirelli stătea ghemuit într-un fotoliu, trăgând dintr-o țigară umedă. Părea deprimat, ceea ce îi îmbătrânea obrazul, iar pledul aruncat peste genunchi îl făcea să semene a om bolnav.

— Ajunge, Cesare, altfel n-am să mai cred că ai doar douăzeci și șase de ani, se auzi un glas plin de viață.

Maldărul de halate și de pături de pe divanul larg începu să se miște și de sub el țâșni până în mijlocul camerei o femeie tânără și ciufulită. Se ridică pe vârfuri, își arcui trupul mlădios, gata să cadă, execută câțiva pași repezi de dans, se înfășură într-un pled și, așezându-se în fața lui Cesare, îi ceru o țigară.

— Înainte erai cu totul altfel, constată ea, strângându-și pleoapele din pricina fumului, sau

mi s-a părut doar? De când te-ai înapoiat de la Roma… Înțeleg că n-ai izbutit să obții comanda aia mare. Ei, și? Până în primăvară ne-om descurca noi.

— Să zicem că ne-om descurca până în primăvară, dar pe urmă? Eu sunt ca meseriașul; când confecționez un lucru, mă gândesc cum să-l vând mai repede. Un artist însă nu se preocupă decât de lucrarea ce și-a propus s-o realizeze - or, lucrul acesta eu nu mi-l pot permite.

— Primăvara se întâmpla întotdeauna ceva, așa că o să găsim o ieșire și de data asta. Ia exemplu de la mine.

— Ce fel de exemplu? De frivolitate?

— *Caro mio,* a sosit timpul să-ți iei o slujbă. Aranjează-te eventual ca secretar pe lângă un profesor oarecare sau, și mai bine, pe lângă arheologul acela străin. E un lucru atât de simplu, mai ales dacă înveți să desenezi cioburi. Câștigul e mic, dar sigur. Peste zece ani ai să-ți cumperi două cămărute, un *Fiat-millecento* [25] și ai să te poți chiar și însura.

— Cu tine, crezi?

— Iubitule, eu am douăzeci și doi de ani și nu năzuiesc încă la o fericire tihnită. Am să mă întorc la tine peste cincisprezece-douăzeci de ani!

— Să desenez cioburi?! Lea, nu ești decât o fetișcană prostuță. Eu trebuie să realizez ceva serios, ceva măreț! Mă simt în stare! M-am săturat de pozele pe care le tot fac pentru reclame și de „nudurile” pentru care am ca model o frumoasă italiancă…

Lea sări ca arsă și, îndreptându-și spatele, luă o atitudine provocatoare:

— Dacă vreunul din noi e prost, apoi tu ești ăla, Cesare! Mă pricep și eu cât de cât în materie de artă. Vrei să creezi ceva serios, ceva măreț? Băiatul meu, unde ai să găsești tu un patron care să-ți comande o lucrare de acest gen? Ca să izbutești, va trebui întâi să robotești vreo treizeci

de ani la mofturile alea, cum le numești tu - iar apoi, să tragi pe dracu de coadă în toți anii aceia când vei crea ceva personal, cu adevărat valoros. Asta, în cazul în care, înainte de a izbuti, nu vei fi dus la spital sau la cimitir…

Pictorul o privi mirat. Strivi brusc țigara în scrumieră, dădu pledul la o parte și căzu la picioarele fetei.

Surprinsă, Lea scoase un țipăt, apoi râse și mângâie capul aplecat al lui Cesare:

— E mai bine așa, băiatul meu. Deocamdată desenează poze, iar când va fi cald - vedem noi, am eu niște planuri. Întâi de toate să mergem în Calabria pe țărmul Mării Ionice. Am petrecut acolo câteva luni minunate, când tu mă învățai să înot cu acvalangul[26]!

Lea se așeză iar în fotoliu și scoase o țigară dintr-un pachet mototolit. Vuietul vântului de afară era deprimant.

Cesare se așeză pe un braț al fotoliului și o cuprinse de umeri. Lea fuma tăcută, cu ochii ațintiți asupra ferestrei întunecate.

— Nu fi amărâtă, *carissima,* spuse încet pictorul, atingându-i cu buzele părul parfumat.

— Cesare, dragul meu, să nu-ți fie milă de mine, izbucni deodată în râs Lea. Nu sunt amărâtă de fel, mă gândesc doar. Știi, mi-a venit acum în minte ceva grozav!… Ai-ai-ai!

— Dacă ți-a venit ție în minte ceva, are să fie desigur „ai-ai-ai”! spuse înduioșat pictorul, ridicându-se. Vorbește, că eu vreau să fac puțină mișcare, e prea frig!

— Am fost deunăzi la mătușa ta…

Cesare pufni ironic.

— Stai, nu mă întrerupe, că și așa pot să mă încurc! continuă fata. Taci și aprinde-mi țigara!… Acolo venise și un marinar bătrân, o rudă de a ta, de departe.

— Aglauco Callegari, așa-i? Ce putea să-l aducă pe omul ăsta într-o familie care trăiește în frica lui

dumnezeu?

— Nici eu nu înțeleg. Se vedea bine că nu-i erau boii acasă. Până la urmă ne-am izolat amândoi în vestibul, am fumat, iar el mi-a povestit despre Țărmul Scheletelor. *Mamma mia,* ce pasionant!

— De ce nu mi-ai vorbit de asta până acum?

— N-am apucat! Mi-a înghețat și limba în gură.

— E ciudat…

— Taci odată și ascultă, că de nu, te iau de ciuf, copil rău ce ești! Țărmul Scheletelor, știi, e în Africa de Sud, într-o fostă colonie nemțească pe care a pus mâna Republica Sud-Africană. Numele ăsta i s-a dat pentru că în partea aceea au avut loc multe naufragii. Țărmul astfel numit reprezintă un mare pustiu, iar marea în această zonă e foarte periculoasă, pentru că de jur împrejur malul e deschis, iar valurile care se izbesc în permanență de stânci sunt formidabile. Nici apă potabilă nu există acolo - pe o distanță de cinci sute de mile dai numai de nisipuri - iar munții sunt foarte mici. Pe lângă toate astea, în ținutul acesta nu locuiește nimeni, s-a interzis colonizarea lui pentru că acolo se găsesc diamante, iar hrăpăreții monopoliști sud-africani nu permit ca ele să fie prelucrate, ca să nu scadă prețul monopolului lor. Cum, însă, într-un pustiu nu se poate organiza o pază permanentă, pe meleagurile acelea nu circulă decât patrule. Se găsesc totuși îndrăzneți care se încumetă să se vâre acolo, și în câteva zile reușesc să devină bogați, să-și asigure averea pe toată viața… Eu m-am gândit că…

— Să plecăm adică și noi acolo? Cât de mult îți seamănă propunerea asta! Dar unchiul Aglauco nu ți-a spus pe câți i-a băgat la zdup poliția?…

— Cesare, începi să mă plictisești! Nu ți-e bine, sau ce ai? De la cine ai învățat să fii așa prăpăstios, de la mătușa-ta?

— Haide, spune mai departe, surâse împăciuitor pictorul.

— Așadar, căpitanul Callegari s-a împrietenit în Angola cu un marinar portughez. Marinarul ăsta, acum nu știu câți ani, s-a angajat într-o expediție de cercetări marine care, de fapt, nu era altceva decât o asociație de căutători de diamante. Cutezătorii au debarcat pe Țărmul Scheletelor și au stat acolo o săptămână. A sosit însă și poliția. Un detașament întreg, călare pe cămile! Unul dintre exploratori, șeful, care fusese grav rănit, s-a aruncat în vâltoarea turbată a valurilor de coastă și a izbutit să treacă de ele, dar era cât p-aci să se înece. Marinarul portughez de care ți-am vorbit a sărit de pe iaht și l-a salvat. Adică, de fapt, nu l-a salvat cu totul, pentru că aventurierul a murit peste puțin timp din cauza rănilor. Însă înainte de a muri, i-a încredințat marinarului care-l salvase de la înec o taină: că dăduseră peste un loc cu diamante foarte mari și că izbutiseră să ascundă de poliție atât pietrele prețioase cât și locul în care le-au găsit. Muribundul a apucat chiar să-i schițeze o hartă cu planul acelui teren și i-a dat-o, iar matrozul l-a lăsat pe căpitanul Callegari să-și facă și el o copie după schiță - așa, pentru orice eventualitate, întrucât portughezul nu mai spera să ajungă până acolo.

— Dar ce te face să crezi că harta e cea adevărată? întrebă de astă dată cu interes Cesare. Astfel de planuri există cu sutele și în Angola, și în Africa de Sud - sunt făcute pentru naivi.

Lea surâse triumfătoare.

— Pentru că portughezul n-a căutat nici să i-l vândă și nici să-l convingă pe Callegari să plece într-acolo. I l-a dat așa, în semn de prietenie, fără să ceară nimic în schimb. Nu-i așa că asta aduce a adevăr? Sau, mai știi, poate că, totuși, povestea asta nu merită atenție!

— Iarăși faci pe misterioasa!

— Ba de loc! M-am gândit că ei ar fi trebuit să se ducă acolo cu acvalanguri, ca să înoate pe sub talazuri, să iasă la mal exact în dreptul locului știut

și s-o șteargă în mare în clipa când ar fi apărut în depărtare câinii polițiști ai nesățioșilor ălora.

— Ce spui tu nu e lipsit de logică! I-ai vorbit ceva despre asta căpitanului?

— Bineînțeles. Cum crezi că aș fi putut rezista? El a sărit în sus, a început să gesticuleze și a regretat grozav că nu cunoaște pe nimeni care s-ar încumeta să finanțeze o asemenea expediție.

— Toate sunt foarte interesante, dar nu pricep ce legătură ar putea avea povestea asta cu noi doi, cu tine și cu mine?

— Tu mi l-ai prezentat ieri pe celebrul tău amic cu care ai venit de la Roma. Ai uitat, oare, că ne-a invitat să facem o croazieră cu iahtul lui? De altfel, a rămas stabilit că mâine luăm masa cu el.

— Și tu crezi că… milioane de draci, totul e cu putință! Ivo mi s-a plâns tot drumul că s-a terminat cu cariera lui, că a ieșit din horă. Și într-adevăr, când nu are nici un angajament timp de un an de zile, pentru el e catastrofă! Încep să-l împresoare creditorii și atunci, adio iaht, adio vilă! Chiar intenționează să fugă de ei, pe mare.

— Am putea primi propunerea lui, apoi, la rândul nostru, să-l convingem să navigăm spre Țărmul Scheletelor… cu unchiul Callegari în calitate de căpitan voluntar.

— Fetița mea, dar ăsta e un plan de-a dreptul genial! M-ai învins! Cobor îndată să-i telefonez bătrânului Aglauco. Dacă ne primește astă-seară, va trebui să facem rost de un taxi și de o sticlă de vin bun. Dar nu-i nimic, masa de mâine o plătește Flaiano - mai e în măsură s-o facă!

A doua seară, Cesare și Lea ședeau împreună cu bătrânul căpitan Callegari la o măsuță într-un restaurant. Vremea era tot mohorâtă. Cei trei așteptau să sosească Ivo Flaiano care întârziase puțin și chiar în clipa aceea îl observară cum pășea grăbit spre ei. Era un bărbat înalt și chipeș, care stârnea atenția generală. Venea însoțit de o tânără

doamnă. Îmbrăcată într-o rochie de seară foarte decoltată. Din păru-i ondulat, valuri arămii cădeau peste umerii goi, înnegriți de soare - și ei aveau nuanța aramei. Ochii trași spre tâmple, sub niște sprâncene negre, avântate, iscau o privire pătrunzătoare și trufașă. Le zâmbi amabil celor doi bărbați de la masă, apoi o învălui pe prietena pictorului cu o uitătură cercetătoare și se lăsă încet pe scaunul ce i se oferise. Ivo se duse să trateze cu *maître d'hôtel*-ul - ca orice „stea de cinematograf", avea pretutindeni prieteni.

— Așadar, dumneata ești Lea, rosti pe un ton neglijent femeia - eu sunt Sandra. Am auzit de la Ivo multe cuvinte de laudă despre dumneata.

— Dar el m-a văzut pentru prima oară abia ieri!

— Înseamnă că i-a vorbit… Cesare al dumitale!

— Cesare nu mă laudă niciodată. Iubirea lui tainică și nemărginită e Zizi Jeanmaire.

— Ce ți-a venit? exclamă Cesare.

— N-am ce face, acum sunt la modă fetele nițeluș depravate, se prefăcu întristată Lea, am fost totdeauna prea virtuoasă și prea statornică pentru tine!

— Te ascult și mă gândesc că, nevăzându-te, cineva mi te-ar putea închipui că o zeiță maiestoasă - o ironiză Cesare, iar în realitate ești cât un nod! Desigur, așa stând lucrurile, nu poți fi luată drept un model la modă.

Lea se înfurie.

— Sunt uluită de fățărnicia bărbaților. Există la Londra o femeie de o rară frumusețe, e crainică la televiziune și actriță la teatrul Prințul de Wales - Sabrina. E pur și simplu un obiect al adorației, După cum scriu ziarele, e o minune, o splendoare! I s-a permis, chiar, ca la numărul automobilului ei să adauge „S-49", ceea ce înseamnă: „Sabrina 49 țoli" - atât are ea în jurul șoldurilor. Iar în poze nu vezi decât fetișcane subțiri și lungi ca niște prăjini!

Sandra izbucni într-un râs amical. Neutralitatea tactică a femeilor se preschimbă într-o simpatie

reciprocă. Aduseră vorba despre ultimele noutăți de la Roma. Căpitanul, impresionat de prezența a două doamne drăguțe și a unei celebrități de cinema, stătea fără a scoate o vorbă. Totuși, vinul excelent îl încălzi curând și pe bătrân. Pe masă apăru o bucată uzată de calc pânzat. Lea, surescitată, începu să trăncănească despre povestea nenorocoșilor căutători de diamante și despre proiectele ei. Sandra își aplecase corpul înainte, și privirea sa, mai adineauri visătoare și distrată, deveni aspră, gravă. Ivo își aprinse a treia țigară. În sfârșit, proprietarul iahtului se lăsă pe speteaza scaunului și începu discuția; vorbea rar, temându-se parcă să nu-i scape vreun cuvânt nepotrivit:

— Naiba știe, poate că ar merita să facem o încercare. Cu acvalangurile riscul nu-i chiar atât de mare. În Angola sunt lupte, și biroul lor de informații nu funcționează; dacă avem norocul să nu se ivească nici o patrulă, poate reușim să facem ceva. Păcat că expediția asta a fost făcută în patruzeci și șase. Din pietrele acelea desigur că n-a mai rămas nimic.

— Nici nu trebuie să contăm pe ele, se amestecă Lea. Noi doar cunoaștem locul cu pricina. E un avantaj enorm față de toți cei care caută pe bâjbâite. Ar trebui să aducem cât mai repede la îndeplinire acest plan. Acvalangiștii devin din ce în ce mai numeroși; s-ar mai putea deci găsi și alți isteți, în afară de noi. Iar dacă-i așa, viperele sud-africane vor ști să ia măsuri.

— În cazul când n-au și făcut-o, întări Flaiano; dar asta o s-o aflăm numai dacă facem încercarea, și numai atunci. Cum spune o veche zicală din sud, sărutul și îmbrățișarea nu lasă semne.

— În schimb automatele poliției - da, râse Cesare.

Lea se făcu foc. Temerile ei erau însă zadarnice, deoarece pe actorul de cinema îl și pasionase ideea aventurii, pornire care a dus la pierzanie milioane de oameni.

Ivo se aplecă spre Sandra:

— Acum, tu ai cuvântul! Noi aveam de gând să pornim spre New Orleans ca să fim acolo în ziua de șase martie la faimosul lor carnaval de lăsata secului - *mardi gras.* Când colo, reiese că trebuie să ne punem în mișcare imediat, cât timp e vară în emisfera de sud.

— În infernul *mardi gras*-ului, cum ar spune o americancă, răspunse Sandra cu vocea ei gravă, puțin răgușită de emoție. Să batem palma și să ne încercăm norocul.

Se ridică în picioare întinzând mâinile spre căpitan și spre Cesare:

— Să pornim mai repede, până nu ne-a troienit zăpada. Spre sud, spre mările tropicale!

Se ridicară toți în picioare, strângându-și mâinile. Ivo îl bătu ușor pe umăr pe căpitan și spuse:

— Dați-mi voie să vi-l prezint pe comandantul iahtului „Aquila”!

Bătrânul marinar, cu fața stacojie, făcu o plecăciune, iar ceilalți aplaudară.

Cesare îi luă de braț, pe Ivo și pe Lea, și rosti solemn:

— Iar eu vi-i prezint pe cei trei acvalangiști ai expediției. În treacăt fie zis, poate vor fi patru! Dumneata ce spui, Sandra?

— O, nu! Eu o să mă ocup de bucătărie. Nu însă și de spălatul vaselor: treaba asta rămâne s-o faceți voi cu rândul, că de nu - revoltă la bord!

Căpitanul Callegari își drese glasul și vorbi tacticos:

— Mai e ceva, domnilor. Cu siguranță că nu vă imaginați cât de puternic e dușmanul în mâinile căruia putem cădea. C.C.D. - Compania comercială a diamantelor, sub egida firmei „De Beers” se luptă crâncen pentru menținerea monopolului ei. Numai în treizeci de ani, ea a izbutit să scumpească de peste trei ori prețul diamantelor destinate bijuteriilor: de la șaptezeci,

la două sute treizeci de *pounzi* [27] englezi caratul. Între timp s-au descoperit atâtea noi zăcăminte, încât, dacă ar începe să fie exploatate, diamantul ar deveni doar o piatră semiprețioasă. În consecință, principalul nu constă numai în a împiedica exploatarea zăcămintelor, ci și extragerea lor pe cale ilegală - acapararea și contrabanda cu pietre prețioase. „De Beers" a organizat cu cinci ani în urmă o pază internațională a diamantelor în care, atrăgându-i cu câștiguri mari, i-a ademenit pe cei mai buni detectivi din Anglia. Aceștia i-au cumpărat pe confrații lor din poliția sud-africană și activează mână în mână cu Uniunea internațională de poliție. Au, într-adevăr, brațe foarte lungi, care pot ajunge în orice colțișor al Africii. Bărbații își dau ei singuri seama de realitate, dar cucoanele, vor fi ele oare în stare să-și țină gura până la plecare? Adică: nici o vorbă - nimănui. Și înainte vreme vorba făcea înconjurul lumii mai iute decât cea mai rapidă corabie, acum însă zboară de-a dreptul cu iuțeala fulgerului. Și atunci eșecul va fi sigur, chiar din clipa în care vom ridica ancora la Napoli.

— Nimănui, nicăieri, nicicând!

Chipurile, până atunci vesele și surescitate ale celor două femei, deveniră grave.

— Încă o chestiune, adăugă marinarul. Cunosc iahtul - dar din cine, mă rog, este alcătuit echipajul?

— Sunt toți oameni de-ai noștri. Mecanicii - un vechi prieten al meu, inginer, și șoferul meu; mateloți - doi flăcăi zdraveni și de încredere din Calabria. Timonierul e un locotenent al flotei noastre, de curând scos în rezervă.

— Îi luăm și pe ei parte la câștig?

— Nu știu. Ei călătoresc de plăcere. O să trecem prin Cape Town[28], Ceylon, Japonia…

— O, feriți-vă de Cape Town. Dacă află autoritățile de acolo că am navigat de-a lungul Țărmului Scheletelor, ne supun cât ai clipi unei

percheziții. Dar la toate astea o să ne gândim pe drum. Până ajungem la Gibraltar și apoi la Capul Verde, vom avea de furcă cu furtunile…

— Oh! se strâmbă, jucăuș, Sandra.

— Da, *signorina,* nu va fi o călătorie ușoară, o preveni cu seriozitate căpitanul.

Însă atât căpitanul Callegari, cât și ceilalți tineri entuziaști din echipă, erau departe de a-și închipui greutățile fantasticei expediții în care porneau, după planul Leei.

Țărmul Scheletelor - acesta era numele pe care marinarii îl dăduseră Kaolcoveldului - marginea Deșertului Namib din Africa de Sud-Vest, între Golful Balenelor (Walvis Bay) și Portul Alexandre din Angola. Kaokoveld, pe limba băștinașilor-nomazi *(herero)* înseamnă „țărmul singurătății", iar căutătorii de diamante l-au mai numit și „țărmul diamantelor și al morții". Pustiul ce se așterne pe o lungime de opt sute de kilometri și pe o lățime de două sute, spre adâncul continentului, de la Angola la Golful Balenelor, e aproape cu totul lipsit de apă și cu neputință de locuit. Această situație le convine de minune marilor afaceriști - politicienilor din Republica Sud-Africană, învestită cu puteri de mandatar asupra ținutului fostelor colonii germane - care se „îngrijește" cu atâta zel de acest teritoriu, încât a interzis cu desăvârșire accesul oricui, fără o autorizație specială, extrem de greu însă de obținut. Secretul acestei măsuri e simplu: în prelungirea sudică a Deșertului Namib, pe coasta Namalandului, se găsesc diamante în cantitate enormă. Toată această regiune a fost proclamată zonă interzisă, împrejmuită cu o rețea electrică de înaltă tensiune și păzită de o strajă permanentă. Cei care doresc să părăsească Namalandul sau mai precis zona lui interzisă, inclusiv polițiștii, sunt supuși unui minuțios control radioscopic și abia după aceea li se dă dreptul de liberă trecere. Toate aceste măsuri au fost luate pentru a se preîntâmpina

devalorizarea diamantelor care alcătuiau (sau mai bine zis alcătuiseră înainte de a se fi descoperit zăcămintele diamantifere din Siberia Sovietică) un monopol mondial, asigurând venituri uriașe posesorilor de exploatări din Kimberley. Diamantele din Kaokoveld nu se exploatează, dar guvernul Republicii Sud-Africane socotește - și nu fără temei - că ele există. De aceea se admite ca o țară asupra căreia ți s-a dat mandatul să fie condamnată a rămâne un pustiu inaccesibil, până și expedițiilor științifice, pentru ca diamantele să rămână pentru totdeauna îngropate în nisipurile Țărmului Scheletelor, ca niște comori inutile. Din punctul de vedere al moralei burgheze, „braconierii" care căutau să pătrundă în țara interzisă erau considerați criminali, dar orice om cu judecată sănătoasă va fi mai degrabă de partea lor decât de partea ticăloșilor, care prin abuz de putere împiedică omenirea de a valorifica această bogăție atât de importantă pentru tehnică și atât de splendidă ca diamantul. Minciunile ce se lansează, cum că ieftinirea diamantelor ar distruge jumătate din industria Africii de Sud pot, oare, constitui o justificare? La naiba cu o asemenea industrie pe care, pentru a o menține, ești silit s-o împrejmuiești cu rețele de înaltă tensiune și zone interzise.

Din fericire pentru căutătorii de diamante, Țărmul Scheletelor era prea întins și prea pustiu. Însă o asemenea fericire se întorcea împotriva lor, deoarece înfruntarea Țărmului Scheletelor poate fi adeseori fatală căutătorilor izolați, iar expedițiile organizate pretind o strictă păstrare a secretului, lucru extrem de greu de realizat atunci când ai de-a face cu niște oameni fără o pregătire specială în privința stilului de muncă absolut conspirativ.

Patrule, călărind zi și noapte pe cămile înalte de curse, automobile, avioane și vase de patrulare păzesc cu strășnicie aceste comori. Însă străjerul cel mai de nădejde rămâne oceanul, care aduce

până la Țărmul Scheletelor ecourile furtunilor antarctice sub forma unei hule neostoite și puternice care biciuiește necontenit coasta deschisă spre întinderea nesfârșită a Atlanticului de Sud. S-ar putea ca în aceste nisipuri, diamantele să fie mai puțin numeroase decât epavele corăbiilor și osemintele marinarilor de pe străvechile galere și de pe transatlanticele zilelor noastre. Primejdia pe care o prezintă Kaokoveldul nu se rezumă numai la faptul că e lipsit de golfuri cât de cât apărate de puternicele furtuni care nu arareori bântuie pe acolo, și nici la lipsa unor hărți exacte. Tehnica nouă a fotografierii aeriene a rezolvat această problemă care depășea odinioară posibilitățile amiralității britanice.

Țărmul Scheletelor este marginea străvechii încovoieri a scoarței pământului african, care de milioane de ani se ridică necontenit. Din această pricină, aici sunt spălate toate învelișurile superioare ale straturilor muntoase, până la rocile cele mai străvechi de la temelia scoarței terestre. Geologii au izbutit să precizeze foarte recent că aceste roci datează de cinci miliarde de ani, fiind, așadar, aproape de vârsta Galaxiei noastre. Aici, bulbucându-se, pământul își ivește măruntaiele, adânc ascunse sub o scoarță de granit, unde, din gabrouri și alte roci cu compoziție similară, în condiții de temperatură și presiune foarte ridicate, ia naștere o anumită varietate de granat - eclogitul. De acolo, răzbesc la suprafață prin fisuri, împinse de presiunea gigantică a șuvoaielor de gaze incandescente și comprimate la maximum, prețioasele diamante laolaltă eu eclogiții distruși. Străvechiul subsol sud-african e ciuruit de filoane diamantifere ca și străvechiul subsol din centrul Siberiei.

Uscatul se ridică, iar malul înaintează necontenit spre ocean, ca și cum ar vrea să respingă, să înfrunte oceanul. Adâncimea prezintă într-una variațiuni; din apă se înalță ici-colo neașteptate

recifuri, promontoriile, înaintând până departe în larg, iau, fără veste, forma unor creste de stânci submarine. Și nisipul Kaokoveldului, țărmul cel mai perfid din lume, se umple cu schelete de oameni.

Căutătorii de diamante, săpând cândva într-o movilă de nisip, la șaptesprezece kilometri de mal, au găsit acolo un galion străvechi portughez. Fâșiile de prundiș marin, care înaintează vreo zece kilometri spre interior, dovedesc că aici s-au zbătut cândva valurile Atlanticului.

Pe la mijlocul secolului trecut, la sud de Capul Frio, într-un mic golf, niște marinari au dat de un drum străvechi, pietruit, care ducea spre adâncul continentului. Astăzi însă el nu mai există.

În 1909, la nord de Kaokoveld, a naufragiat un transatlantic german de pasageri „Eduard Bohlen". Acum stă așezat orizontal pe chilă la un kilometru de mal, cu catargele și coșul neatinse, înconjurat de tufăriș. În mirajul fierbinte al deșertului, ai impresia că imensul vapor plutește maiestos pe acel desiș de tufe, ca pe întinderea mării. Nu departe se află o mină de aramă și nu arareori muncitorii ei organizează pe vapor întruniri și jocuri. Hublourile luminează atunci, în noapte, dând din nou viață navei moarte.

În 1942, transatlanticul englez „Dunedin-Star" a dat noaptea peste o stâncă ieșită de curând din apă și a eșuat pe Țărmul Scheletelor, cam la jumătatea distanței dintre Angola și Golful Balenelor, unde se află orășelul Walvis Bay. O parte dintre pasageri - cu precădere femei, copii și bolnavi - au reușit să treacă cu bărcile de salvare prin vâltoarea brizanților și au debarcat pe plaja de nisip. Această debarcare însă se dovedi a fi fost o greșeală, care amenința să ducă la pieire întregul grup de debarcați. Oamenii rămași pe nava fixată trainic între stânci au fost cu ușurință salvați a doua zi de vasele care au reușit să se apropie de ei, dar toate eforturile de a-i readuce pe cei debarcați pe vas au

fost zadarnice. Șalupele de salvare s-au spart de stânci, și cei șaizeci și trei de pasageri au rămas pe mal cu o rezervă infimă de apă și hrană. Încercările de a li se trimite prin vâltoarea brizanților plute cu apă și alimente n-au reușit. Un remorcher și un puitor de mine au sărit și ele în ajutor. Din orășelul cel mai apropiat, Windhoek, așezat pe linia ferată, au fost trimise imediat două coloane de camioane, cu ordinul de a înainta zi și noapte prin deșert. Camioanele conduse de voluntari și *boșimani*[29]-călăuze, trecând prin greutăți fantastice, au ajuns la locul naufragiului abia după două săptămâni, și nu în șapte zile, cum fusese plănuit. Din fericire, două avioane de bombardament pilotate de aviatori care au săvârșit minuni de eroism izbutiseră între timp să asigure tabăra neajutoraților pasageri cu alimente și cu un minimum de apă. După ce au aterizat pe o limbă de uscat mică și îngustă - singurul teren solid de pe care puteau decola, începură să încarce copiii și femeile. Pista de decolare a unui avion de bombardament trebuie să fie de aproximativ o mie de metri, iar lungimea crestei nu era nici de opt sute. După ce au aruncat peste bord tot ce se putea, aviatorii au fost nevoiți să repete de trei ori la rând operația decolării și aterizării. Unul dintre avioane s-a împotmolit în nisip și a fost cu chiu, cu vai salvat de coloană de mașini, ca până la urmă totuși să capoteze pe mal. Remorcherul care se apropiase prea mult de brizanți a naufragiat, iar echipajul lui s-a pomenit făcând parte din cei ce trebuiau salvați. Greșeala debarcării pripite a acelor oameni pe înfricoșătorul Țărm al Scheletelor a costat o sută de mii de *pounzi,* un remorcher, un avion și câteva camioane. Doi oameni și-au pierdut viața, fără să mai punem la socoteală dârzenia și curajul fără seamăn al celor câtorva sute de cutezători care au luat parte la operațiile de salvare. Și toate acestea pentru câteva zeci de pasageri care au trecut linia

fatală a brizanților, unica apărare naturală a Țărmului Scheletelor!

Câțiva pasageri ai unui transatlantic naufragiat, rătăcind pe mal în căutarea plutelor lor cu provizii, au dat peste carcasa unei corăbii de lemn, cu catargele intacte. După cum s-a lămurit ulterior, aceste catarge figurau de mai bine de o jumătate de veac pe hărțile marine, slujind navelor drept punct de orientare. În jurul carcasei se aflau împrăștiate butoiașe de lemn, parâme, cizme. Toate se prefăceau în pulbere la cea mai ușoară atingere. Ceva mai departe, îngropate în nisip la o jumătate de metru adâncime, au găsit douăsprezece perechi de schelete îmbrățișate, însă, lucru curios, fără cranii.

După ce operațiile de salvare a pasagerilor transatlanticului luară sfârșit, se făcură investigații pentru a se preciza apartenența corabiei. Un neamț bătrân-bătrân din Marienthal, care cutreierase acest țărm în 1883 împreună cu o călăuză-*herero* și patru măgari, era singurul care știa ceva despre această corabie. Unchiașul își aminti că, într-adevăr, dăduse cândva peste o corabie cu pânze, prinsă între recifurile din preajma malului. Echipajul, până la ultimul om, murise, iar cadavrele zăceau pe mal. Pe locul naufragiului se strânseseră mulțime de hiene și de șacali, ceea ce îl făcu s-o ia cât mai grabnic din loc înainte de căderea nopții. Corabia și cei care muriseră rămaseră însă neidentificați.

Tinerii italieni nu cunoșteau forța sinistră a Țărmului Scheletelor. Siguri de succes, erau posedați de visul lor de a deveni independenți, fără a se speti muncind ani lungi la niște patroni cusurgii și necruțători. Nu mai doreau altceva decât să ajungă la acel țărm cumplit, Țărmul Scheletelor, ca și cum acolo ar fi dat peste pământul făgăduinței. Dar marea în ianuarie nu se așternea în fața lor ca un drum neted și sigur. Zdruncinată de furtuni, vlăguită de răul de mare,

înecată de fumul motoarelor diesel, echipa căutătorilor de diamante făcu un popas pe una din insulele Capului Verde. Trebuiau revizuite motoarele și făcute unele reparații, dar trebuiau, mai ales, făcute pregătirile în vederea scufundărilor. Buletinele meteorologice prevedeau că va fi vreme bună o îndelungată perioadă. Cei trei acvalangiști, împreună cu Sandra și cu locotenentul - aceștia din urmă în calitate de ajutoare - începură să facă probele echipamentului. La sud-vest de portul Praia găsiră o plajă micuță și izolată în dreptul căreia marea era foarte adâncă. Aici, ca și de-a lungul întregii coaste apusene a Africii de Nord, apa era de o transparență ideală. Sub șalupa cu motor, apa era aidoma unui cristal albăstrui, lichid, dându-ți impresia că plutești undeva prin văzduh.

Prima care se echipase fu Lea. Stând în echilibru pe micuța platformă coborâtă peste bord, cu apa până la glezne, cu masca pe frunte, se întoarse cu jumătatea bustului spre tovarășii ei și le surâse. Ochii îi râdeau, părul bine strâns în coc era lucios ca și pielea brună care încă mai păstra culoarea de bronz în urma băilor târzii din toamnă și era în ton cu costumul ei de baie cafeniu-auriu. Cilindrii albi ai baloanelor de aer de pe spate o apăsau cu greutatea lor, dar Lea se ținea dârză, gătită cu colanul tuburilor de aer, gofrate, așezate pe umeri. Forma sânilor mici și tari era accentuată de curelele aparatului, iar labele lungi de cauciuc albăstrui îi lungeau exagerat de mult picioarele. Un cuțit mare, prins de brâu, îi dădea o înfățișare războinică.

— Lea, să fii atentă, spuse îngrijorat Cesare. Mă refer la rechini. Deși avem garanția că pe aici asemenea dihănii sunt rare, totuși e bine să fim cu ochii în patru!

Lea dădu afirmativ din cap și-i trimise o sărutare. Cu o mișcare dibace își coborî masca pe ochi, își vârî în gură mușțiucul de cauciuc al

tubului de aer și alunecă pe valul mare care venea spre ea umflându-se domol. Trupul fetei își pierdu conturul, topindu-se parcă în mișcătorul cristal lichid. Încă puțin și își reluă iar forma, căpătând nuanța ireală albăstruie a unui pește mare. Cesare și Ivo o urmară, nerăbdători să încerce senzația primei scufundări în ocean - poate cea mai mare desfătare a unui acvalangist. Într-o clipă, greutatea cilindrilor de pe spinare se pierde, ca și propria ta greutate. Omul devine pasăre. Poți plana sau te poți adânci fără cel mai mic efort și îți simți brațele aidoma unor aripi. Cu cât apa e mai limpede, cu atât e mai pregnantă senzația de zbor. Vezi până departe în fund, dar fără teama de a te prăbuși. Aici e o altă lume în care omul zboară. Înotătorul subacvatic e învăluit de o adâncă tăcere și nu aude decât fâsâitul aerului inspirat și susurul dulce al băsicuțelor de aer din dispozitivul de reglare al aparatului. Universul pământesc al sunetelor dispare, făcând ca strania împărăție a apelor să fie și mai solemnă.

În șalupa care se legăna ritmic rămaseră doar Sandra și locotenentul.

— Nu-i invidiezi? întrebă ofițerul de marină. Eu mă simt pur și simplu rușinat că nu prea mă pricep să…

— Și eu îi invidiez, dar nu mi-e rușine, aruncă disprețuitor Sandra, ridicându-și năsucul scurt. De înotat, nu înot mai prost decât ei!

— Japonezii spun că o fată căreia nu-i place să danseze și să înoate nu e bună nici de dragoste.

— Dar un bărbat este?

— Despre bărbați nu se spune nimic. Recunosc însă că e o rușine. Ce să-i faci - războiul, pe urmă am fost internat în Egipt într-un spital, pe urmă… dar ar fi prea multe de spus.

— În timpul războiului, dumneata trebuia să fi fost aproape un copil, spuse Sandra pe un ton mai blând.

— Chiar așa a și fost. Elev al Școlii militare navale, în vârstă de șaisprezece ani…

Se așezară pe scăriță, lăsându-și picioarele în apa care trecea plescăind peste platformă; fumară, stând molcom de vorbă, legănându-se în tact cu balansul șalupei. O adiere de vânt, pe care n-o întâlnești decât în mările tropicale, mărunți deodată albastrul scânteietor al apei, încrețind-o, argintând talazurile și purtând cu ea spre țărmurile îndepărtate ale Africii zăpușeala umedă a mării. În zare se arătă un vaporaș. Locotenentul așeză un par lung în cuibul metalic de la provă și înălță un pavilion alb-roșu care, conform codului internațional, anunța că prin preajmă se află scafandri, nelegați de vas.

Răcoarea bruscă o făcu pe Sandra să se înfioare puțin în micul ei *bikini* albastru-închis - costum de baie confecționat din două fâșii de nailon. Sări deodată în apă și se depărtă cu iuțeală și ușurință de șalupă, răsucindu-se și făcând tumbe întocmai ca un delfin.

Trecuse aproape o jumătate de oră și acvalangiștii ar fi trebuit să revină la suprafață după acest prim antrenament. Chiar în clipa aceea, în adâncul apei, se zări o umbră albastră, care începu să se ridice cu repeziciune. Lea, de nerecunoscut prin stratul de apă, din cauza părului, care stătea drept în sus ca o mătură, și a măștii, ajunse înot până la platformă, se prinse de margine și fu readusă în lumea „pământeană” de către marinarul care veni s-o ajute.

— Dar unde sunt băieții? întrebă Sandra.

— Apar și ei îndată. Ne-am întâlnit cu un rechin! Mai bine zis, cu un pește-ciocan.

„Băieții” tocmai ieșeau și ei din apă, lăudându-se că se întâlniseră nas în nas cu un rechin.

— Era măricel! strigă surescitat Cesare, ajutându-l pe Ivo să-și desfacă centura și curelele. Știi - era de vreo cinci metri!

— În apă, toate par o dată și jumătate mai mari, deci nu avea decât vreo trei metri, îl corectă Lea imperturbabilă, așa mai aduce a adevăr! Ivo, dumneata de ce taci?

Artistul nu răspunse nimic. Nu-și venise încă în fire în urmă întâlnirii cu rechinul. Lea n-avea dreptate. Ivo nu văzuse încă niciodată rechini atât de mari. Cenușiu-albastru, de culoarea apei din adânc, se mișca cu ușurința unei torpile puternice, cu viteză redusă. Capul neverosimil de lat nu semăna cu un ciocan, ci mai degrabă cu o bară turtită, fixată de-a curmezișul unui trup perfect fuzelat, de forma unei havane. Ochii și nările peștelui, așezați la capetele barei, erau aproape invizibili. Dedesubt se deschidea un bot dințat ca o crăpătură lată și neagră, foarte vizibilă pe fondul aproape alb al părții ventrale a corpului. Enormele aripi pectorale alcătuiau cu aripa înaltă și ascuțită dorsală o stea în trei colțuri. Nu departe de paletele asimetrice ale cozii sale uriașe, ieșeau triunghiurile aripilor de pe spinare și pântece, mai mici ca dimensiuni, dar conturate cu aceeași precizie geometrică. Datorită numărului mare de aripi și a formei lor corecte, trupul fuzelat al rechinului părea o mașină făurită dintr-un metal suplu, funcționând fără zgomot, ca o nălucă dirijată de un automat. Peștele-ciocan, după cum i se păruse lui Ivo, evolua cu autoritatea și siguranța de sine a unui stăpân, iar el se simțise un intrus neobrăzat care poate fi pedepsit în orice clipă. Ivo nu destăinui nimănui ce imensă ușurare simțise când Lea, care înota în fața lui, o luase brusc îndărăt. Acum, în șalupă, aflați în afară de orice primejdie, în strălucirea soarelui și a mării, i se părea extraordinar că acolo, sub ei, înoată acest măreț spectru albastru-cenușiu, pândindu-și prada. Da, rechinii sau „umbrele mării”, cum le spun scafandrii, erau autenticii stăpânitori ai oceanului, aceia care-i cuceriseră apele cu sute de milioane de ani în urmă, când pe pământ viața abia pâlpâia prin

mlaștinile din preajma țărmurilor. O perfecțiune în adevăratul înțeles al cuvântului - iată impresia ce o producea un rechin, oricât de dezgustătoare ar fi fost această făptură rapace, lipsită de creier și de milă, un automat făurit ca să ucidă și să devoreze.

— Doamne, ce minunat e! exclamă Cesare, mișcându-și alternativ umerii; picăturile de apă de mare sclipiră, alunecându-i pe piele. Hai să fumăm!

Sandra se ridică de pe bancă și-i întinse bricheta și o țigară. Pictorul o învălui cu o privire plină de admirație.

— Costumul ăsta îți dublează farmecul, și asta nu se întâmplă prea des! Ia să ne gândim cu cine semeni - cu Geea din „Altarul Lumii”.

— Complimentul e dubios - Geea cu gemenii! Îți mulțumesc!

— Dumneata cunoști „Altarul Lumii”? se miră pictorul.

— Dă-mi voie să mă mai prezint o dată - specialistă în cultura antică, Sandra Citti. Iar în lipsă de post - ghid pentru prezentarea antichităților romane; cunosc trei limbi. Două sute de lire bacșiș de la o turmă de turiști. Ciobanii sunt mai bine plătiți!

— Sărmană fetiță! Te înțeleg și sunt fericit la rândul meu că nu trebuie să mai înghit recomandațiile patronului meu american…

— Și, mă rog, ce te învață el?

— Cum să fac desene de femei pentru reclamă! Și asta - pe mine!…

— Iertați-mă, se amestecă locotenentul, aș vrea să spun că… în privința Geei nu sunt de acord. Sunteți cu mult mai frumoasă!

Cesare râse cu gura până la urechi și-i făcu Leei cu ochiul, iar Ivo îl înghionti amical pe locotenent.

— E știut că marinarii se pricep mai bine la femei decât pictorii. Sandra e o raritate! *Vitals*-ul ei este 38-22-38, după măsurătoarea în țoli a

americanilor, foarte „sexi”. Nici nu se poate compara cu o Geea oarecare!

— Niciodată n-am putut suferi jargonul Hollywoodului, se înfurie deodată Sandra, e un jargon penibil, grosolan, inuman! De la prima vorbă, orice regizor, fotograf, ca să nu mai vorbim de producător, se socotește în drept să te întrebe, între altele, ce *vitals* ai, adică măsurile corpului de importanță vitală, în jurul pieptului, al taliei și al șoldurilor.

Locotenentul o asculta cu plăcere. Educația ce o primise în internatul școlii de marină, iar apoi viața pe care a dus-o în marina militară îl făcuse să se deprindă cu ideea că orice fată foarte frumoasă caută neapărat să vâneze bărbați, că e un *gold-digger* [30]. Iar Sandra, cu suplețea ei de balerină, cu ținuta ei degajată, semăna într-adevăr cu „tigroaicele” de la Hollywood, unde, după cum erau convinși unii, fetele primesc un instructaj special, în materie de atracție dintre sexe, întru pierzania jumătății neamului omenesc de sex masculin.

— Cum te înțeleg, Sandra! exclamă Cesare. Martor mi-e dumnezeu că știu ce înseamnă frumusețea. Bătrân fiind, Rodin[31] a declarat într-o zi netam-nesam: „*Cred că niciodată nu vom ști exact, de ce un om sau un lucru e frumos”.* Asta și constituie punctul de sprijin al tuturor „iștilor”, ca și al afaceriștilor care fac pe originalii în ale fotografiei. Eu vreau să lucrez însă în așa fel, încât să-i ajut pe cei mulți să pătrundă legile frumosului și să ajungă la un adevărat discernământ artistic.

— Cesare, ce te-a apucat de ne ții predici? se ridică de lângă el Lea. Iată adevărata frumusețe!

Fata privi spre aria largă a mării de smarald; departe, în zare, acolo unde cerul se întretaie cu pământul, se deslușeau, încununate de un șirag prelung de nori albi, crestele împâclite ale unor munți.

— Și asta! exclamă pictorul așezându-și mâinile pe umerii celor două fete.

— Toate aceste discuții savante mi se par stupide, se amestecă Ivo, aruncându-și mucul de țigară peste bord. Eu sunt gata să interpretez orice rol: de *cowboy,* de vampir, de fascist sau de gangster care ucide și siluiește în stânga și în dreapta, numai să fiu bine plătit și să am o parteneră frumușică cu nume de afiș răsunător! Câte roluri nu mi-a fost dat să joc și, credeți-mă, asta n-a constituit niciodată pentru mine o problemă!

Cesare îi aruncă o uitătură piezișă, fără a pronunța vreun cuvânt. Sandra îi întoarse, pur și simplu, spatele, iar Lea rosti, cu glasul scăzut, printre dinți:

— Acum îmi dau seama de ce ți-ai ratat cariera.

— Ce-ai spus? se întoarse Ivo brusc spre ea…

— M-am gândit că a fi gata să faci orice, înseamnă să nu ai o concepție proprie asupra vieții, un țel și o linie a ta, în sfârșit… nu știu cum să spun. Cu cât te ploconești în fața stăpânilor, cu atât ești mai puțin prețuit și, inevitabil, într-o bună zi te pomenești aruncat în stradă…

Lea își înghiți vorba din pricina ghiontului pe care i-l dăduse Cesare.

— Grozavă teorie! izbucni Ivo într-un râs zgomotos, în timp ce ochii îi scăpărau de furie.

— Arăt eu a teoretician?

— Din nenumărații mei amici nu s-a găsit nici unul până azi să-mi spună una ca asta, repetă cu încăpățânare actorul de cinema, bosumflat ca un copil jignit.

Locotenentul se simți dator să risipească tensiunea ce se crease și le aminti că ar fi timpul să se înapoieze pe iaht pentru dejun.

Motorul porni, și șalupa zbură peste talazurile mari și domoale, ca de pe un munte pe altul.

— E interesant de știut dacă unchiul Callegari o fi făcut rost de fructe proaspete? gândi cu glas tare

Cesare. În cazul ăsta am putea porni curând.

— Ajungem noi și fără fructe! aruncă Sandra.

— Păi sunt pentru dumneavoastră, pentru adorabilele voastre siluete, spuse cu glas voit îndulcit Flaiano.

— Nu credem oare prea mult în puterea miraculoasă a vitaminelor? întrebă Lea.

— Ai perfectă dreptate, răspunse Sandra. În ce privește mâncarea, omul nostru civilizat a rămas cam la același stadiu cu strămoșul său din peșteri. Sumedenia de superstiții și teorii pseudoștiințifice, care circulă acum, au împuiat capetele oamenilor, cum că alimentația singură ar da și zvelțețe, și frumusețe, fără ca insul să contribuie cu nimic.

— Respectați dieta și veți fi zveltă, ha, ha! pufni Lea, gândiți-vă la mâțele alea slăbănoage cu gâturile încrețite și picioarele ca niște bețe!

— Ești prea crudă, protestă Cesare. Aș vrea să văd cum ai să-ntorci foaia când vei depăși treizeci și cinci de ani.

— Poate că, într-adevăr, sunt prea crudă, se învoi Lea. Acum însă o asemenea problemă nu mă preocupă. De obicei, ne gândim prea mult la bătrânețe, la ce va fi cu noi în amurgul vieții, și de aceea îmbătrânim de tineri!

— Terminați cu filozofia, iată și portul, spuse Flaiano. Acum să înfulecăm prânzul ca lupii. După scufundarea asta am o colosală poftă de mâncare!

CAPITOLUL 2 Comorile Africii

În careul micuț al „Aquilei” se adunaseră cei zece membri ai echipajului. Sandra și Lea aduseră o plăcintă uriașă. Sticlele de vin roșu, cu împletitură de rafie, le ajutau să-i vină de hac acestui fel de mâncare festiv. Iahtul se pregătea să părăsească portul Praia pentru a parcurge cele trei mii de mile - direcția sud - până la Țărmul Scheletelor. Bătrânul căpitan hotărâse să nu se mai facă nici o escală, iar încărcătura maximă cu combustibil să se facă aici. În felul acesta nu va putea afla nimeni secretul cursei; astfel - exprimându-se în termeni militari - „inamicul va fi luat prin surprindere”.

Cele două ventilatoare nu izbuteau să alunge fumul de tutun prin ușa și hublourile deschise, iar căpitanul pufăia necontenit din pipa sa barosană. Chipul lui masiv de ostaș roman semăna cu Cesare, cu un Cesare îmbătrânit.

— Prognoza ne e favorabilă pe o perioadă îndelungată, puse căpitanul, distanța o vom parcurge repede… Vremea bună favorizează orientarea, având în vedere că va trebui să găsim un singur punct pe un mal lung de cinci sute de mile, și să-l găsim, ca să zic așa, din zbor. Eu însă am ca întotdeauna noroc: locotenentul nostru e un excelent navigator, și de el depinde în multe privințe succesul întreprinderii.

— Locotenente, ești un cavaler, aidoma oricărui marinar, de altfel, și la această expediție am să-ți leg de gât eșarfa mea. Sau preferi poate *bikini*-ul Sandrei? îl tachină Lea, îndreptându-și fără greș săgeata, grație instinctului ei de femeie.

Locotenentul se fâstâci și îngână câteva vorbe de curtoazie. Dar căpitanul Aglauco nu avea intenția să-și încheie scurta-i cuvântare printr-o glumă și se încruntă:

— Sunteți tineri și foarte veseli, reluă marinarul, și e plăcut să navighezi cu oameni ca dumneavoastră. Plăcut și primejdios!

— Ce să înțelegem prin cuvintele astea? îl întrerupse Flaiano, pe un ton oarecum ostil.

— Am să vă explic imediat, *signor* Flaiano. Prin ce se deosebesc copiii de oamenii mari? Cei mici cred că lumea e făcută anume pentru ei și că așa va fi întotdeauna. Prin ce se deosebesc oamenii tineri de cei vârstnici și de cei bătrâni? Ei au apucat să cunoască viața, și totuși sunt convinși că pentru ei, pentru fiecare, va fi altfel. Regulile jocului vieții îi privesc pe ceilalți, și nu pe dânșii. Iar mulți dintre ei, aidoma copiilor, cred că totul va rămâne cum a fost și, deși își dau seama că viața nu e altceva decât o inevitabilă și continuă schimbare, chiar și atunci când ea se produce pe nesimțite, în sinea lor refuză, până la un moment dat, să creadă că așa se petrec lucrurile.

Lea îl înghionti pe Cesare, șoptindu-i: „Oho, nu știam că bătrânul nostru căpitan e și filozof!”

— Nu înțeleg la ce faci aluzie, unchiule Aglauco, se amestecă în discuție inginerul - un tip spilcuit, foarte încrezut, descendent al unei cunoscute familii romane.

— Ai răbdare! Ai răbdare! Noi, oamenii în vârstă, știm că o bucurie, fie ea cât de mare, poate să se transforme în orice clipă într-un necaz, iar necazul - într-o bucurie. De aceea, fără ca soarta să ne-o reamintească, ne îngrijim să avem întotdeauna asupra noastră un cuțit bine ascuțit sau ceva doctorii.

— Dar când se întâmplă ceva neprevăzut, asta înseamnă că nu-ți poți lua dinainte măsuri, ripostă prompt Ivo.

— Și da, și nu! În brice întâmplare există, aproape totdeauna, ceva pe care l-ai putea prevedea. Atunci, vei acționa sigur de tine, ca un om cu experiență, ca și când ți s-ar mai fi întâmplat ceva asemănător, și vei deveni pentru ceilalți un tovarăș neprețuit! Toți au aflat de experiența pe care a făcut-o doctorul Lindeman care a călătorit singur. Acest savant a navigat timp

de o sută nouăsprezece zile, într-o pirogă, din Africa Apuseană până în Haiti, și într-o barcă pneumatică, de la Insulele Canare până la Insulele Antile.

Lindeman afirmă că factorul moral nu joacă un rol mai puțin important decât condițiile fizice. Izvorul primejdiei, scrie el, se găsește în însuși omul, dacă acesta se lasă doborât sufletește și nu mai poate acționa cu sânge rece. Lindeman a studiat lucrările psihologului Schultz care recomandă autosugestia ca element foarte important pentru călirea voinței și a puterii de muncă. Autosugestia a fost aceea care l-a salvat și pe el în a cincizeci și șaptea zi a călătoriei, când barca s-a răsturnat și timp de opt ore a fost nevoit să stea agățat, în beznă, de un galoș minuscul și lunecos. Când ești balansat de talazuri de nouă metri înălțime, în voia rafalelor vântului care mugește ca turbat, e nevoie, cred, de ceva mai mult decât de simpla dorință de a trăi.

Într-adevăr, de ceva mai mult! Și aș adăuga că un bun exemplu îl poate constitui și incapacitatea unui om obișnuit de a trece pe o scândură suspendată la o mare înălțime, chiar dacă scândura e atât de lată, încât pe pământ oricine o poate trece ușor.

— Așadar, dumneata propui să ne gândim dinainte la toate greutățile și nenorocirile ce le-am putea întâmpina? întrebă Flaiano. Nimic de zis, găsesc că ăsta-i un lucru înțelept. Dar cum s-o facem?

— Foarte simplu: fiecare din noi să se gândească, de pildă, la locul ce trebuie să-l ocupe și la comportarea lui, dacă iahtul ar eșua pe recifele Țărmului Scheletelor, sau dacă tovarășii noștri ar fi prinși de o patrulă, ori opriți de un vas militar, percheziționați și aduși la Cape Town sau la Walvis Bay, ca și în cazul în care s-ar produce o avarie serioasă la mașini, sau… dar n-am de gând să înșir acum toate cazurile posibile…

— Și pe urmă? Ce folos am avea dacă, după ce vor fi puse toate la punct, fiecare va face ce-l va tăia capul?

— Păi tocmai asta nu trebuie să se întâmple. Să ne adunăm și să stăm de vorbă, chiar de mai multe ori; astfel vom plănui locul fiecăruia în luptă.

Tineretul aprobă în unanimitate propunerea căpitanului, numai inginerul observă sceptic:

— Nu-ți contest experiența de viață. Totuși, cea mai mare parte ai acumulat-o în cu totul alte condiții. Acum, în cea de a doua jumătate a secolului nostru, navele s-au perfecționat în așa măsură, încât orice băiețandru, afară de cazul când e cretin, poate deveni marinar. Cu zecile de mii de vase care, ca și al nostru, navighează pe mările îndepărtate, nu se întâmplă nimic. Poate doar o ciocnire pe întuneric (cum s-a întâmplat cu transatlanticul nostru „Andrea Doria"); în ziua de azi furtunile nu mai au putere asupra navelor.

— Dumneata ai dreptate când afirmi că munca fizică pe corabie a devenit efectiv mai ușoară, iar cursele mai rapide; aprob și faptul că buletinele meteorologice ușurează foarte mult activitatea marinarilor. Dar în privința furtunilor ești în necunoștință de cauză!

— Ce exemple cunoști?

— N-am mai citit comunicatele *Lloyd* [32]-ului de cinci ani, așa că nu cunosc ultimele știri. Dar, poftim câteva exemple: acum câtăva vreme - căpitanul făcu o pauză pentru a-și umple pipa, slobozi două rotocoale de fum și continuă - un transatlantic cu direcția Anglia-Australia, nu-mi mai amintesc numele lui, a dispărut fără urmă în apele spre care ne îndreptăm noi. Vasul era înzestrat cu acel utilaj tehnic modern de care ai vorbit dumneata, și totuși nu s-a înregistrat nici un apel prin radio, nu s-a găsit nici o așchie, n-au dat de nici unul dintre pasagerii navei sau membrii echipajului.

— Ce grozăvie! se cutremură Sandra. Când a fost asta?

— În o mie nouă sute cincizeci și cinci.

— Dar ce s-a întâmplat cu ei?

— Nu se știe. Tribunalul marinei militare a ghicit în cafea și a stabilit că vasul a fost frânt în două de o furtună mare și că s-a scufundat pe loc.

— Dar ăsta a fost un caz unic, observă mecanicul.

— Era bine să fi fost așa. Un an mai târziu un cargobot englez, „Steaua Polară”, de șapte mii de tone, a dispărut în Atlanticul de Nord. La 27 decembrie a trimis societății sale obișnuita radiogramă, cum că totul e în ordine. Și atât. E adevărat că peste puțin căpitanul vaporului „Queen Elisabeth” a comunicat că în zona unde a dispărut „Steaua” el a întâlnit valuri de șaptezeci, optzeci de picioare înălțime.

— Asta ar însemna că-i vorba de vreo douăzeci și cinci de metri? N-am auzit niciodată despre asemenea valuri în Oceanul Atlantic, exclamă locotenentul.

— Orice se poate întâmpla! îl asigură liniștit căpitanul, deșurubându-și pipa masivă. În Atlanticul ăsta de care vorbim, vasele nu dispar chiar atât de rar, nu vorbesc despre cele de pescari sau de coastă, ci despre vapoarele și motonavele puternice. Când se produce un singur uragan pier uneori dintr-o dată, departe de țărm, mai multe vapoare de nădejde. Nu, prieteni, marea nu-i lucru de șagă.

— Și atunci, dumneavoastră, marinarilor, cum de nu vă e frică de apă? întrebă cu naivitate Lea.

— N-ai voie să-ți fie frică - mai bine nu te îmbarci, răspunse căpitanul. În meseria noastră, ușurința și lipsa de răspundere sunt egale cu lașitatea.

Locotenentul își aprinse o țigară cu ochii pierduți spre ușa deschisă a cabinei, prin care se destrămau încet șuvițele de fum albăstrui.

— Nu știu de ce, dar mie mi-e teamă de corăbiile scufundate, spuse el îngândurat.

— Vi s-o părea poate straniu! strigă Lea. Dar corăbiile de pe fundul mării au exercitat întotdeauna asupra mea un fel de atracție. Problema asta mă pasionează; am impresia că acele corăbii scufundate tăinuiesc ceva deosebit, că vei găsi neapărat acolo ceva extraordinar!

— Nu, eu reacționez altfel. Adâncul mării îmi e neplăcut, deși iubesc marea din toată inima… dar - la suprafață. Cât despre corăbii - da, ele închid o taină, dar în același timp și toată grozăvia morții, grozăvia vieților curmate brusc, a nădejdilor și trudei zădărnicite…

Anul trecut niște aviatori de la marină ne-au luat cu helicopterele pe Insula Sphacteria. Zburam foarte jos deasupra Golfului Navarino[33], pe o zi calmă și luminoasă. În dreptul Peloponezului de Vest, marea e aproape întotdeauna tot atât de limpede ca aici, sau ca la noi, în sudul Italiei. Deodată, la o adâncime mare, am văzut cel puțin treizeci de năluci - străvechi corăbii scufundate. În pofida faptului că le vedeai bine, aveau acea nuanță de ireal pe care o dă chiar apa cea mai străvezie. I-am rugat să mai zăbovim acolo, și am rămas suspendați deasupra golfului, contemplând spectrele mohorâte ale unei bătălii navale; corăbii cu catargele rupte, zăcând care cum apucase: unele pe o parte, altele pe chilă dreaptă, altele claie peste grămadă sau cu fundul în sus… O corabie mare rămăsese cu catargele întregi, numai gabiile erau rupte, iar vergile de jos strâmbe; încă se mai împotriveau timpului și soartei. Priveam, și gândul îmi zbura la cei ale căror oseminte zac acolo pe puntea bateriei sau în cală, sub valurile scânteind în soare ale Mării Ionice, înconjurate de malurile stâncoase, albastre în arșiță, ale pământului Greciei, străvechi, și totuși veșnic tinere, pline ca și înainte vreme de viață și de năzuințe…

— Doamne, dar dumneata ești poet, locotenente, surâse Flaiano. Dragostea pentru femei și poezie e o combinație proastă, care n-o să-ți ajute să reușești în viață…

— Despre ce bătălie vorbeai? îl întrerupse Lea.

— Despre bătălia de la Navarino, când flota ruso-anglo- franceză a scufundat întreaga escadră turcă.

— Asta s-a întâmplat, așadar, cu vreo sută și ceva de ani în urmă, nu-mi amintesc exact, spuse Sandra. Dar cum de s-au păstrat atât de bine corăbiile?

— Între cele două promontorii ale Golfului Pylos, fundul mării e întotdeauna liniștit și valurile n-au distrus vasele. Iar dacă nu sunt valuri, corpurile din lemn de stejar putrezesc foarte încet.

— Suedezii au scos de curând la suprafață corabia lor „Vasa", un galion de o mie cinci sute de tone, care s-a scufundat în rada Stockholmului acum mai bine de trei sute de ani, se auzi glasul căpitanului Callegari.

— Și de ce au făcut asta? întrebă nedumerit Ivo.

— Așa, ca să-l țină ca pe o relicvă națională, ca pe o raritate arheologică. Măcar că lemnul de stejar din care a fost construit vasul s-a înnegrit cu totul, el s-a păstrat, totuși, în condiții bune. Corabia stă într-un doc, dar e încontinuu udată cu apă, altfel lemnul s-ar fărâmița. Trebuie să se usuce treptat-treptat, în timp foarte îndelungat; astfel lemnul de stejar își va recăpăta din nou tăria, devenind chiar mai rezistent decât înainte - acesta e un secret de mult cunoscut de tâmplarii de mobile.

— Și corabia s-a păstrat bine?

— Foarte bine, cu excepția stricăciunilor produse în timpul operației de ridicare la suprafață. Chiar și culoarea roșie cu care era vopsită puntea bateriei - fiind un vas de război - s-a păstrat pe alocuri.

— Ce idee năstrușnică să întrebuințezi o astfel de culoare în interiorul unei corăbii?!! se miră Sandra.

— Ba nu-i de loc năstrușnică, dacă te gândești la menirea vasului. Înainte vreme, ghiulelele și obuzele pricinuiau răni grozave. În timpul bătăliei sângele curgea șiroaie. Așadar, pentru ca oamenii să nu se demoralizeze în timpul luptelor, la vederea sângelui, acesta era camuflat de vopsea…

Pe Sandra o trecu un fior de groază și umerii îi tresăriră nervos.

— Ați început cu furtunile, ați trecut apoi la corăbiile scufundate și ați terminat cu vărsări de sânge. Încurajatoare discuție, înainte de a porni la o cursă lungă.

— Sandra are dreptate, râse căpitanul Callegari. Eu sunt acela care am început această discuție și tot eu propun s-o sfârșim. Să pornim, prieteni, cu îndrăzneală, pregătiți pentru orice și cu nădejdea că totul va fi cât se poate de bine!

Ultimele cuvinte ale căpitanului fură acoperite de strigătele de aprobare și de propunerea ca aceste urări de bine să fie cinstite cu un pahar de vin.

Peste câteva ceasuri „Aquila”, așternând în urma ei, deasupra apei liniștite, un noruleț de fum usturător, ieși în larg pentru a porni într-o cursă de cinci mii de kilometri, până la coasta Africii de Sud. Căpitanul își pilota vasul micuț, dar rapid, după toate regulile de navigație, de-a lungul unui mare arc de cerc, abătându-se mult spre apus față de coasta Africii. Nu intenționa să treacă pe la porturile Congoului sau ale Angolei, ca să evite complicațiile ce s-ar fi putut ivi în aceste țări zguduite de lupte interne.

La cincisprezece grade latitudine sudică, Callegari intenționa să îndrepte vasul direct spre răsărit, să se apropie de țărmurile Africii, cam la hotarul dintre Angola și Africa de Sud-Vest, în dreptul gurii râului Cunene, să se aprovizioneze cu apă, și, cu restul de combustibil, să ajungă la

Golful Balenelor, după ce vor fi săvârșit „operația *Guadagno*” (câștig), cum supranumise Lea expediția întreprinsă.

Oceanul, fierbinte și leneș, ca la tropice, își umfla domol talazurile ample și line, legănând iahtul copleșit de o lâncezeală somnoroasă și umedă, atât în zilele toride, cu soare orbitor, cât și în nopțile cu stele scânteietoare pe cer și vietăți fosforescente în apă. Toți participanții *Guadagno*-ului își petreceau cea mai mare parte a timpului într-un fel de toropeală, întinși pe covertă sub prelată, ridicându-se doar să-și ia din răcitor bere sau să-și toarne unul altuia căldări de apă din ocean, fără însă a reuși să-și răcorească trupurile lor încinse de căldură. Bătrânul căpitan și Sandra erau tovarăși la băut *mate* fierbinte - un ceai special din Paraguay. Încercatul marinar avea întotdeauna la el o serioasă provizie de *mate,* găsind că e cel mai bun mijloc de combatere a căldurii și a transpirației. Într-adevăr, cei doi „paraguaieni’’ erau mai vioi decât toți ceilalți, iar când se saturau să privească zărea, jucau ore întregi *ma-tzian* - un fel de domino chinezesc foarte complicat. Cine suporta mai greu arșița era Ivo, care fierbea și pufnea în stânga și-n dreapta, pornit parcă împotriva întregii lumi. Expediția pusă la cale de ceilalți i se părea acum un joc lipsit de haz și totodată periculos, iar tovarășii lui de drum - neinteresanți și insuficient de respectuoși față de el - proprietarul iahtului, care pe deasupra mai și suporta cheltuielile întregii călătorii. Când Cesare ieși din starea lui de apatie și-și exprimă dorința de a face portretul Sandrei, primi un refuz categoric, dar nu din partea acesteia, ci din partea lui Ivo. Locotenentul, care își juca mai departe rolul de cavaler medieval pe lângă Sandra, a încasat și el o observație destul de tăioasă din partea actorului de cinema, și numai disciplina militară, care-i intrase în sânge, a făcut ca cearta să nu ia proporții. Sandra începu să-l evite pe Ivo și

să se apropie de căpitanul Callegari, care o luase sub protecția lui plină de blândețe și duioșie.

În a cincea zi de navigare, trecură ecuatorul. Apoi se scurseră alte treizeci de ceasuri lungi de zăpușeală apăsătoare, cu duduit monoton de motoare într-o plictiseală abrutizantă. Deodată, ca prin farmec, întinderea apei își pierdu sclipirea metalică orbitoare, iar cerul - nuanța lui plumburie, amenințătoare, de miraj. Bolta cerească, pură și adâncă, își desfășură depărtările nesfârșite deasupra oceanului azuriu, iar dinspre sud porni să sufle vântul, întețindu-se cu fiecare ceas. Nu venise încă vremea cunoscutelor vânturi din sud-vest, caracteristice în regiunea Capului Bunei Speranțe, dar și vântul acesta era ecoul puternicei circulații atmosferice din jurul continentului Antarcticii.

După zăduful acela uniform și apăsător, vântul părea atât de răcoros, încât te înfiora, deși termometrele nu înregistrau mai puțin de plus douăzeci de grade. Vestele, puloverele și pantalonii luară locul veșmintelor cât se poate de sumare.

Valurile creșteau din ce în ce. Iahtul era acum aruncat încolo și încoace, ba înălțându-se deasupra orizontului încețoșat, ba dispărând în goluri întunecoase, în care vuiau apele.

Vântul se înteți continuând să sufle și seara cu aceeași înverșunare enervantă, atingând aproape forța unui uragan. Uriașe talazuri se prăvăleau peste iaht. Căpitanul coborî în sala mașinilor, întâmpinat de privirile alarmate ale celor doi dieseliști și dădu ordin să se meargă cu un singur motor; celălalt să fie însă și el pregătit pentru a fi pus în funcțiune în orice moment.

Callegari își roti privirea în juru-i. Așa cum i se întâmpla de câte ori dădea cu ochii de mașinile unei nave, simți renăscând într-însul puteri noi pentru bătălia ce urma s-o dea cu marea. Corpurile lungi și cenușii ale motoarelor diesel, închise ermetic în cuirasele lor, nu trădau cu nimic

galopada teribilă a pistoanelor și mișcarea de rotație a arborilor cotiți. Doar vuietul acela surd sub picioare le trăda - ca și trepidația întregului vas… ba și fumulețul albăstrui, înecăcios, care plutea deasupra mănunchiurilor de fire și de țevi. Tablourile cu cadranele tahometrelor, ale manometrelor de ulei și ale indicatoarelor de temperatură erau luminate cu becuri mate, a căror lumină gălbuie dădea o notă de intimitate, contrastând puternic cu vuietul turbat al vântului ce răzbătea prin ventilatoare și cu bubuitul înspăimântător al valurilor, dincolo de bordurile subțiri ale iahtului.

Callegari oftă și urcă pe o scară interioară spre coridorul cabinelor, cu pereții îmbrăcați în lemn de mahon lustruit, calcând ușor pe mocheta groasă. Lumina argintie a plafonierelor largi sublinia somptuozitatea cu care era rânduit interiorul, mai potrivită pentru un transatlantic gigantic decât pentru acest iaht micuț, care se lupta disperat cu oceanul. Luxul acesta îi păru bătrânului marinar de-a dreptul provocator, deșănțat.

Sandra și Lea ieșiseră în ușa cabinei lor, calme în aparență. Ochii lor însă dilatați și neliniștiți îl înduioșară pe căpitan. Toți bărbații, cu excepția lui Flaiano, erau la posturile lor, potrivit programului stabilit în caz de furtună.

— Ne dai voie să stăm cu dumneata, căpitane? întrebă cu sfiiciune Sandra.

— Să mergem în cabina de comandă! încuviință căpitanul, dar să vă țineți bine de mine, să vă țineți cu strășnicie, așa cum nu v-ați ținut până acum de nimic în viață!

Căpitanul le conduse pe suprastructura cabinelor, ocupată în față de puntea de comandă, alcătuită din țevi subțiri de metal. La auzul vuietului aprig al vântului și al clocotului asurzitor al mării li se muiară genunchii. Reflexele slabe, roșii și verzi ale felinarelor de bord alergau zănatice pe zidurile de apă neagră ce se ridicau în

jurul vasului. Coame lungi de spumă treceau în goană peste felinare, iar deasupra lor, lumina tulbure din vârful catargului se înălța spre cerul întunecat, implorând parcă ajutor, dar, neprimindu-l, luneca iarăși în jos vlăguită, renunțând la luptă. Puntea îți fugea de sub picioare într-un chip sinistru, prăvălindu-se sub următorul val gigantic, care se năpustea din față…

Pe grătarul de cauciuc al punții de comandă stătea locotenentul cu mâinile încleștate de balustradă. Căpitanul cuprinse cu brațele sale puternice ambele femei și le purtă aproape pe sus, până la balustradă, apoi își trase sufletul.

— Faceți-mi o pavăză, căpitane, strigă locotenentul.

Cei doi marinari se lipiră unul de celălalt și locotenentul izbuti să-și aprindă țigara sub poala mantalei de ploaie. Apoi, se aplecară amândoi deasupra habitaclului. În lumina slabă, Sandra și Lea le zăriră fețele calme, împietrite, cu ochii grei de gânduri ațintiți spre depărtarea neagră, urlătoare. Uneori se apropiau schimbând, abia auzit, câte o scurtă observație.

Deși tinere, cele două fete călătoriseră mult, însă abia acum își dădeau seama că profesia de marinar sau de aviator nu cere numai pricepere și antrenament, ci și acea pasiune, dăruire totală și stăpânire de sine de care dau dovadă acești doi oameni, de pildă, capabili să înfrunte forța colosală a oceanului, îndeplinindu-și cu un calm imperturbabil datoria. Același lucru se poate spune și despre pictorul, care, în pofida meschinăriei și ignoranței celor din jur, își continuă neabătut drumul creației sale; despre omul de știință care își duce până la capăt cercetările întru aflarea adevărului, războindu-se cu rutina; despre actorul care până în ultima clipă a vieții stăruie să ajungă la acea desăvârșire cu neputință de atins.

Locotenentul strigă ceva - nu se auzi decât un sunet slab, pierdut, abia început. Căpitanul întoarse

mânerul telegrafului și se aruncă spre Lea. Între timp brațul locotenentului o cuprinse pe Sandra ca un cerc de fier și o apăsă de balustradă. Ea simți cum i se răcește sângele în vine, convinsă că va pieri în clipa următoare; un val se înălțase atât de sus deasupra iahtului, încât fetei i se păru că ajunge la nivelul luminii din vârful catargului. Un șoc puternic repezi vasul îndărăt. Pe puntea de comandă se iscă un vârtej de apă, iar de sus se prăvăli peste ei o adevărată cascadă.

Orbită și asurzită, Sandra abia izbuti să tragă în piept o șuviță de aer, când o rafală de vânt îi tăie răsuflarea; o nouă și strașnică izbitură făcu vasul mai-mai să se scufunde, și o uriașă cascadă se rostogoli asupra capetelor oamenilor. Sandra se agăța disperată de barele metalice reci și ude ale balustradei în așteptarea morții iminente. Însă motorul începu să funcționeze din nou și „Aquila”" dănțuia iar pe valuri cu obișnuita-i ușurință.

— Vă ajunge, spuse căpitanul târându-le spre ușa cabinei de comandă. Acolo domnea liniștea, mirosea a tutun și a ulei de mașini. La cârmă stătea unul din mătăhăloșii marinari calabrezi.

Lea și Sandra se lăsară, sleite de puteri, pe bancheta tapisată cu piele, iar căpitanul Callegari, după ce-și scutură mantaua de ploaie, se apucă să-și aprindă pipa. Ușa se dădu de perete, și în cabină dădu buzna Ivo Flaiano, ocărând cât îl ținea gura.

— Tocmai vă așteptam, patroane. Căpitanul slobozi o dâră de fum aromat. Credeți că merită să ne ținem de același itinerar? N-ar fi mai bine să cotim spre țărmul Africii?

— În ce direcție anume?

— Spre Luanda. Oricum, dacă va trebui să ne croim drumul prin furtuni, nu vom avea destul combustibil. De altfel, riscăm să provocăm stricăciuni iahtului…

— Cum dracu s-o fi iscat acest uragan?! Mi-ai spus doar că vom apuca să ajungem înaintea furtunilor de toamnă! Vom consuma combustibilul

ăsta atât de prețios, fără a avea siguranța că ne vom putea aproviziona la Angola.

— Dumneavoastră credeți că ăsta-i uragan? E o furtună obișnuită. Vântul suflă continuu, fără rafale, deși-i foarte puternic. Ce să-i faci, pe mare totdeauna se poate întâmpla ceva neprevăzut. Nici stațiile meteorologice n-au putut să prevadă…

— Fir-ar ele blestemate, stațiile astea ale dumneavoastră! Iahtul pârâie din toate încheieturile, coridorul cabinelor e sub apă. Ia-o încotro vrei, chiar și spre America de Sud!

Căpitanul făcu câțiva pași, oprindu-se în colțul cabinei unde, pe o măsuță, era fixată o hartă, și o bucată de vreme măsură ceva. Deschise apoi tubul acustic și vorbi cu sala mașinilor. Peste puțin trepidațiile iahtului se accentuară - fusese pus în mișcare și cel de al doilea motor, la turație normală.

— Manevra nu-i lipsită de riscuri, îi spuse el încet lui Flaiano, valurile sunt prea zbuciumate. Eu trebuie să stau la post sus, iar cârma o va prelua locotenentul. Dacă se întâmpla ceva cu mine - îl numesc comandant al vasului pe locotenentul Andrea Montuori!

— De ce pe locotenent? protestă Flaiano. N-aș vrea ca…

— Pentru că așa am hotărât eu, răspunse aspru căpitanul. Când e primejdie - vasul are un singur stăpân - și acela sunt eu! Dacă eu dispar, comanda va fi preluată de locotenentul Montuori, și, potrivit legilor marinei, în caz de nesupunere, el îl poate da în judecată chiar pe proprietarul iahtului. Ați auzit?

Actorul pufni indignat.

Căpitanul se urcă la comandă de unde coborî locotenentul. Acesta, după ce trase grăbit câteva fumuri din țigară, luă timona din mâinile matelotului și, timp de vreo zece minute, se strădui să-și adapteze manevrele la oscilațiile vasului…

— Gata la cârmă? se auzi prin tubul acustic glasul lui Callegari.

— Gata, căpitane! răspunse cu o voce puternică locotenentul, și trupul lui vânjos se încordă de efort.

Iahtul se cutremură din pricina celor două diesele care funcționau din plin. Locotenentul întoarse cu grijă, puțin câte puțin, cârma. Asupra tribordului „Aquilei” se prăvăliră unul după altul trei talazuri uriașe. Căzând sub lovitura celui de al patrulea, iahtul se aplecă mult pe o parte. Geamul de cristal gros din peretele timoneriei fu proiectat spre interior ca o hârtie, iar apa înspumată năvăli în cabină o dată cu o pală asurzitoare de vânt.

Flaiano se repezi, urlând, la locotenent și-l împinse cu violență de la cârmă:

— Destul, întoarce îndărăt, suntem pierduți!

Locotenentul, plin de sânge, rănit de cioburi, îl repezi cât colo cu o smucitură din umăr.

Vasul descria o curbă mare, ajungând cu vântul la travers. Vuietul vântului din timonerie scădea, dar fiecare talaz apleca tot mai tare „Aquila” pe o parte și înclinările vasului depășiseră linia roșie a înclinometrului.

— Mai repede! Încă patru carturi! Măriți viteza! se auzeau comenzile răspicate dinspre puntea de comandă a iahtului al cărui tribord se cufunda tot mai mult în apă…

Și deodată, ca prin farmec, totul se schimbă. „Aquila” plutea dreaptă. Valurile încetară de a mai izbi și cufunda vasul: acum îl săltau ritmic, iar vârtejurile înspumate nu se mai preumblau pe punte… La timonerie se strecură mirosul înecăcios și atât de familiar al fumului de motoare.

— Ăsta e drumul! răsună glasul căpitanului. Ține drept așa!

Când căpitanul intră în timonerie, Sandra tocmai îl pansa pe locotenent. Actorul se făcuse nevăzut, rușinat de criza lui de isterie, iar „Aquila’’ naviga cu vântul dinapoia traversului, fără a mai avea de înfruntat valurile, și se apropia cu repeziciune de coasta Africii.

Furtuna asta îndărătnică mai hălădui pe ocean o zi și o noapte, dar la capătul celor două zile valurile își recăpătaseră legănarea domoală și ritmică, iar bolta cerească devenise din nou fumurie și dogoritoare. Un vas care răsărise de dincolo de linia orizontului și înainta perpendicular pe direcția „Aquilei" salută pe neașteptate iahtul, arborând pavilionul național italian. După ce se apropie, petrolierul italian întrebă dacă iahtul are nevoie de vreun ajutor. Căpitanul avu inspirația de a cere combustibil pentru motoare. De îndată ce echipajul petrolierului află că iahtul aparține actorului de film Flaiano, în rezervoare fură turnate pe loc opt tone de motorină de primă calitate, fără nici o plată. Marinarii îl rugară pe Ivo să le fie oaspete cât timp va dura pomparea combustibilului. Ivo se înapoie încântat de primirea ce-i fusese făcută. Moralul i se ridicase și devenise cât se poate de drăguț cu tovarășii lui de drum, cu toate că răsuflarea oceanului era dogoritoare, iar ceasurile de navigație se perindau lente și monotone.

La căderea nopții Lea, Sandra și Cesare, cărora li se alătura din când în când și locotenentul Andrea, se instalau pe punte și, sub cerul negru și catifelat al tropicelor, duceau interminabile discuții. O dată aproape că-i prinseră zorile tot discutând despre destinul femeii, despre căsătorie și despre viața de familie.

— Căsnicie, căsnicie… fredona ironic Lea. Fetele fac pe dracu în patru ca să-i determine pe bărbați să le ia în căsătorie, iar aceștia, la rândul lor, se străduiesc din răsputeri să evite însurătoarea. Și, colac peste pupăză, biserica catolică menține inviolabilitatea căsătoriei - lege învechită de cinci sute de ani. Ar fi mai înțelept din partea ei dacă s-ar gândi să găsească remedii împotriva delăsării vădite de oameni curând după căsnicie.

— Sunt cu totul de acord cu dumneata, Lea, glasul Sandrei vibrase de emoție. Bisericii și statului li se pare cel mai simplu lucru din lume să interzică divorțurile și o dată cu ele și mijloacele prin care e împiedicată sarcina. Sunteți săraci, nu-i nimic, fabricați plozi - e nevoie de rezerve de forță de muncă, e nevoie de soldați. Pe scurt, toate pe socoteala noastră, a femeilor…

— Dacă aș fi un geniu - Lea își duse la frunte degetele rășchirate - aș deveni un mare savant care ar inventa un remediu adevărat contra sarcinii. O pilulă de nimica toată, și atât! Jur pe toți sfinții că noi femeile, cât ai zice pește, am învăța minte statele să se mai războiască. Viața fiecărui om ar deveni de neprețuit. Ar fi grozav! Atunci, acela care ar născoci ceva pentru război, pentru a ucide, ar fi el însuși ucis, fulgerător și fără cruțare!

— Din păcate, dragă Lea, astfel de pilule există și se numesc „conovid”. Americanii le-au pus pe piață sub cuvânt că sunt sigure și inofensive. Și, totuși, ele n-au avut nici un efect!

— Oricum, nu se lăsă Lea, la noi ele sunt interzise de biserică și de guvern!

— Ce să ne mai facem iluzii deșarte, ripostă Sandra, în general problema căsătoriilor se complică din zi în zi. Eu nu cunosc măcar o singură căsnicie fericită. Cele mai bune dintre noi se mărită orbește, cu primul care le cade în cale, și asta pentru ca, chipurile, să se simtă apărate și să scape de singurătate. Nici tu dragoste, nici tu nimic. Și acele rare femei, care își pot parcurge drumul singure, sunt adevăratele femei ale viitorului, orice ar spune cărțile, piesele de teatru și filmele născocite de bărbați. Câte volume nu s-au scris despre căsătoria fericită și viața sexuală normală! Și nu se mai termină cu poveștele: fă asta, nu face ailaltă, altfel nu vei avea parte de succes, de o dragoste lungă, de copii frumoși. Povețe și atâta tot, fără ca omul și adevăratele lui năzuințe să fi fost înțelese. Iar în alte cărți nu se scrie decât

despre succesul material. Numai bani, numai elogii, numai decorații, ca și cum viața n-ar avea nici un alt preț!

— Eu susțin, însă, că vouă, femeilor, acum vă e mult mai ușor - interveni Cesare. Există o mulțime de profesii la care aveți astăzi acces. Și, în general, a devenit mai ușor să-ți schimbi profesia, mai exact locul de muncă. A crescut numărul de vagabonzi înfățișați de presă și în artă. Particularitățile naționale și tradițiile rafinate apărute în diferite țări se șterg tot mai mult. Cântat de mulți scriitori, vagabondajul planează deasupra plicticoasei existențe cotidiene. Eroul societății noastre este acum vagabondul și nu harnicul familist. Dar viața se sprijină pe pământ, pe stabilitate; de aici o contradicție care zădărnicește toate preceptele moralei noastre!

— Mai e o nenorocire, spuse Sandra. Voi, bărbații, ați început să puneți atâta preț pe frumusețea voastră, încât ați devenit practic niște asexuați. Atunci a început să vă fie frică de noi, femeile, de teama impotenței, mai ales a celei emoționale, întâlnită de altfel mult mai frecvent decât ne închipuim.

— Iar noi, femeile, am devenit răzbunătoare, adăugă pe un ton ironic Lea.

— Vechile civilizații ale Mediteranei ca și ale Indiei au știut să rezolve problema importanței sexului introducând dragostea sexuală în religie și filozofie, în literatură și poezie, fără a mai vorbi de arta plastică. Aici cultura lor a atins o culme incomparabilă, deoarece înțelegerea Erosului a cuprins masele populare, interveni Sandra în toiul discuției, sărind în picioare.

Cele două tinere ar fi stat de vorbă toată noaptea, dacă Cesare, sătul de atâta pălăvrăgeală, n-ar fi strigat, înciudat:

— Destul! M-am tâmpit tot ascultând raționamentele voastre. Parcă am fi la un club literar! Mania discuțiilor s-a răspândit azi în toată

lumea, exact ca în evul mediu. Vorbe și iar vorbe - și grija zilei de mâine. În numele ei și al generațiilor viitoare noi ridicăm radiația, spurcăm apele, distrugem pădurile și solurile, întrecându-ne în sporirea capacității de război și în efectivul lipsit de sens al armatelor, de parcă ar fi vorba de niște turme; otrăvim psihicul și morala cu minciună și cu informații greșite. Cei trei balauri pe care se sprijină viața noastră socială contemporană sunt: invidia, pălăvrăgeala, sub toate aspectele ei, și achiziționarea a nenumărate obiecte. Aș vrea să știu cum le vor aprecia toate astea urmașii noștri!

— Am citit undeva, interveni fără rost Sandra, că omul e prost pentru că năzuiește spre cerul înstelat, uitând că însuși pământul e o stea…

Țărmul continentului negru se întindea spre răsărit aidoma unei linii drepte albastre cât întregul orizont. Frumosul golf al Luandei, capitala Angolei, li se arată ca un dar neașteptat. Apele azurii ale golfului erau încadrate de splendidul semicerc al țărmului deluros cu mulțimea lui de case cu acoperișuri de olane roșii, semănând atât de bine cu orașele Mediteranei natale. Luanda, cu populația ei de două sute de mii de oameni de diferite naționalități, adunați aici cu adevărat din toate țările lumii, păstra încă aspectul unei capitale confortabile, cu multe hoteluri excelente și numeroase automobile. Surprinzător era numărul mare de automobile de curse. Călătorii noștri aflară mai târziu, că pasiunea curselor lua asemenea proporții, încât ele se organizau de-a dreptul pe străzi - amuzament care nu se termina fără catastrofe și picioare rupte.

Însă furtuna cumplită a luptei anticolonialiste, care cuprinsese întreaga Africă, nu ocolise nici Angola, cu toată populația ei relativ rară. Angola fusese numită pe timpuri „Muma neagră a sclaviei”. Acum însă, în toate colțurile țării, detașamente de rebeli luptau pentru libertate, alungându-i de pe pământul lor pe coloniștii albi.

Aceștia, amărâți și furioși, se adunau la Luanda în așteptarea unor măsuri hotărâtoare, însă slăbiciunea sistemului colonial devenea tot mai evidentă chiar și pentru cei mai înverșunați optimiști.

Angola, înainte vreme o țară de rai, datorită bogăției sale animaliere, fusese pustiită de europeni. După ce au masacrat fără cruțare elefanții, au pornit să extermine la fel de barbar zebrele. Erau ucise de acești măcelari albi, care le vindeau pielea pe prețuri de nimic. Apoi, după al doilea război mondial, lumea animală a fost și mai crâncen decimată, o dată cu apariția acelor automobile ușoare, cărora le era accesibil orice fel de teren - *Jeep*-urile - și cu care vânătorii cutreierau în lung și în lat savanele. Pe aceste întinderi nu mai găsești azi decât oase și cranii albite de soare, presărate ici, colo…

Portul Luanda, care înainte vreme era înțesat de vapoare, se golise considerabil. Iahtul frumos, acum mult încercat de furtună, aparținând celebrului actor de cinema, atrase pe dată atenția generală. Marinarii de pe „Aquila” se apucară de reparații, iar Ivo Flaiano, cu cele două însoțitoare, fură pe dată invitați de notabilitățile orașului. Gazdele ocoleau vădit orice discuții asupra situației interne a țării, și toate convorbirile aveau ca subiect mai ales sportul și vânătoarea. Oaspeții aflară că nu demult, acum vreo șase ani, un cunoscut vânător din Angola, ungur de origine, a ucis aici cel mai mare elefant din lume - un elefant de cinci metri înălțime, cântărind douăzeci de tone. Elefantul a fost împăiat și expus la Washington. Se mai întâlnesc adesea și hipopotami, lungi de patru metri.

Sandra și Lea ardeau acum de dorința de a vizita măcar în treacăt terenurile sălbatice ale Angolei și începură să flirteze de zor cu niște ofițeri care făceau parte din suită.

Fermecat de Sandra, un ofițer sus-pus făgădui să le pună la dispoziție un elicopter militar pentru a le oferi un mic raid spre interiorul țării și își ținu făgăduiala. Ivo, Cesare, Sandra și Lea deveniră pasagerii aparatului zumzăitor, care decolă pe nesimțite de pe aerodromul prăfuit, rămase câteva clipe suspendat deasupra frumosului oraș, apoi încet, în silă parcă, o luă spre sud-est. Zburau în direcția meleagurilor sălbatice și puțin locuite ale văii râului Cuneno, unde, potrivit ultimelor buletine de știri, era încă liniște. După trei ore de zbor, elicopterul pierdu din înălțime și zbură jos de tot, deasupra unei savane - un fel de stepă africană, împădurită, mai uscată și mai pietroasă aici decât în alte regiuni.

Jos, aproape sub picioarele lor, treceau plutind lin ostroave mici de copaci cu coroane turtite și tufișuri dese, iar ierburile înalte și uscate, poleite de soare, pe care nu le înlocuiseră încă firișoarele proaspete de toamnă, se plecau până la pământ, în bătaia vântului.

Locul fusese ales cu pricepere: sub ei treceau în goană mici cirezi de antilope, iar bivolii, gata de bătaie, se așezau în semicercuri. Trei girafe trecură țanțoșe, la o oarecare distanță, legănându-și gâturile lungi. Elicopterul ateriză pe o vastă câmpie, și europenii care nimeriseră pentru prima oară pe întinderile sălbatice ale Africii simțiră acel uimitor surplus de energie și acea ascuțire a simțurilor pe care o stârnește climatul regiunilor uscate ale Africii în oamenii tineri și sănătoși. Sandra mărturisi mai târziu că aerul de acolo i se păruse de-a dreptul electrizat. În prospețimea ciudată a vântului fierbinte și în mirosul de ars al savanei pârjolite de soare, ca și la spectaculoasa goană a inimoaselor animale, Sandra încercase o bucurie pătimașă de a trăi în libertate, o bucurie de mult uitată în existența ei citadină, civilizată. Și totuși aveai în față o lume cu desăvârșire străină, de neînțeles, care te făcea să-i întrevezi o viață

grea și primejdioasă, căreia îi puteau face față numai cei călițiți în lupte - oameni cu suflete tari și trupuri oțelite…

Se ridicară apoi din nou în văzduh și zburară deasupra așezării tribului *cuvale* unde se aflau acum doar femeile și bătrânii. Oamenii alergară spre piață cu ochii la mașina care zbura deasupra lor, atingând aproape cu roțile vârfurile conice ale colibelor. Sandra, cu spiritul ei de observație, remarcă până și scândurelele cu mărgele multicolore fixate pe spinările copilașilor goi, pe care îi purtau în spate mamele - asta ca să nu-și deformeze coloana vertebrală, cum le explicară însoțitorii lor inițiați. Și, într-adevăr, ținuta în mers a băștinașilor negri ai satului, era surprinzător de mândră și de frumoasă.

Elicopterul se apropie de punctul terminus al călătoriei - râul Cunene - și ateriză pe lunca nisipoasă. De aici trebuia să străbați câțiva kilometri ca să vezi uriașii hipopotami și crocodilii.

Dar cea mai puternică impresie din toată această excursie o produse asupra italienilor întâlnirea de pe malul râului Cunene. O mică procesiune de fete aproape goale din tribul *ngumbi,* care se duceau după apă, purtând pe cap vase făcute din dovleci uriași, veneau drept către europenii care se îndreptau spre elicopter. Istovite și cu hainele leoarcă de nădușeală, Sandra și Lea rămăseseră în urma călăuzei lor, târându-se ca vai de lume pe arșița aceea infernală, printr-un trestiiș rar și tufe de mărăcini cu tulpina subțire, înalte de trei metri. Fata care mergea în frunte se ciocni nas în nas cu italiencele, se opri și le dădu binețe, adresându-le un zâmbet care dezveli un șirag de dinți minunați, cu un mic orificiu triunghiular pilit între cei doi incisivi de sus. Frumusețea fetelor *ngumbi* ar fi putut satisface toate gusturile: linia perfectă a ovalului feței, ochii mari și nasul drept, dar cu nările mult mai largi decât ale europenelor. Părul

negru ca pana corbului îl purtau tăiat scurt și împodobit cu mărgele azurii care le încadrau frunțile înalte și pure. Unele dintre ele își încolăciseră în jurul gâtului robust șiraguri de mărgele de un galben-aprins, care contrasta puternic cu pielea lor închisă, cafenie, cu o nuanță de violet.

Minunate erau trupurile ușoare și zvelte ale acestor africane, cu umeri netezi și drepți, brațe cizelate și sâni frumoși și tari. Sandra, zgâriată toată și cu bluza sfâșiată în țepii mărăcinilor, urmărea aproape cu groază cum aceste făpturi negre și golașe alunecau printre spini, fără ca pielea lor surprinzător de netedă să aibă o zgârietură măcar. Fata din frunte se oprise chiar lângă Sandra care, înmărmurită, își pironise ochii la ramura încărcată cu spini mai lungi decât degetul mic și extrem de ascuțiți, care atingeau sânul stâng al fetei. Aceasta, pricepând nedumerirea din privirea Sandrei, se întoarse lin din umeri, iar mărăcinii alunecară fără a lăsa nici cea mai mică urmă pe pielea ei întinsă, de o elasticitate de neînchipuit pentru europeni. „Ah!”, îi scăpă încetișor Sandrei, care își duse mâna spre tânără africană, dar în aceeași clipă crengile trosniră, se auziră înjurături și pași grei, care vesteau apropierea unor bărbați. Fetele rămaseră o secundă nemișcate, apoi, ca la comandă, cotiră toate spre stânga și dispărură în mărăciniș. Cesare, Ivo și unul din piloții elicopterului se opriră încremeniți, privind în urma lor.

— Sfântă fecioară! exclamă pictorul. În soarele ăsta, pe fondul galben al ierburilor, parcă ar fi niște statuete sculptate din lemn de abanos!

— Iată adevăratele comori ale Africii, spuse Lea, dându-și pe spate părul ce i se lipise de obraz. Îți amintești, Cesare, de teoria mea cum că frumusețea este generată de condițiile grele de viață? N-a fost oare asta o confirmare?

Pictorul aprobă din cap, iar aviatorul spuse cu o nuanță de ironie blajină, în franțuzeasca lui stricată, că aceste *ngumbi* nu au nimic deosebit.

— Da, cea din față, suspină Flaiano, ar fi avut succes! *Vitals*-ul ei e ca al unei *dream-girl* [34] americane: 37-25-35, având înălțimea de 1,66…

— Oare noțiunea ta despre frumos a ajuns să se reducă doar la aceste cifre idioate? întrebă Sandra.

— Nicidecum. Cred că știi și tu că apreciez și multe alte însușiri, rânji cu insolență Flaiano.

Sandra își întoarse capul, mușcându-și buzele.

— Îmi făcusem o cu totul altă părere despre dumneata, *signor* Flaiano. În filmele dumitale mi se părea că ești un adevărat erou! interveni Lea.

— Și acum nu ți se mai pare?

Lea nu-i răspunse.

Când Ivo, Sandra, Lea și Cesare se înapoiară în oraș, punerea la punct a „Aquilei", care nu fusese prea complicată, era terminată. Marinarii se împrieteniseră cu meșterii din port, și cei ce se înapoiaseră din savană găsiră întreg grupul instalat într-o poziție pitorească pe punte, sub prelată, învățând, acompaniați de două ghitare, un cântec nostalgic portughez - *Fado* (dor de patrie).

Îndată ce se urcară pe iaht, Ivo se retrase în cabina lui, din care ieși abia pe seară, teribil de beat. Lea și Sandra se adăpostiră într-o cabină, iar căpitanul împreună cu pictorul și locotenentul începură o partidă de *ma-tzian* în cabina de comandă. În pofida obiceiurilor generației sale, lui Cesare nu-i plăcea alcoolul și, oricât ar părea de ciudat, cei doi marinari se dovediră a fi solidari cu dânsul. Căpitanul afirma că oamenii adevărați beau și ei din când în când zdravăn, dar numai când au un motiv serios. Să stai însă toată ziua, bună ziua cu paharul în mână, asta nu duce la bine…

Din fericire nu se întâmplă nimic rău, cu toate că Ivo căuta cearta cu lumânarea, când cu locotenentul Andrea, când cu pictorul.

Flaiano, venindu-și a treia zi în fire, și văzând conturile cu taxele portuare, scoase un urlet de indignare și dădu dispoziția să se iasă imediat în larg.

Șase sute de mile era distanța până la Foz-do-Cunene, o mică așezare și în același timp post de pază la gura râului Cunene; de acolo începea pământul interzis al Africii de Sud-Vest. Marinarii hotărâră să navigheze cât mai departe de mal. Începând chiar de la Luanda, storcând de la motoare tot randamentul pe care-l puteau da, ca apoi, la intersecția unui anumit punct, să cotească brusc spre țărm. De aceea, chiar dacă iscoadele ar fi anunțat patrulelor de coastă plecarea „Aquilei", paznicii nu s-ar fi așteptat s-o vadă apărând prea repede. Zgâlțâită de valuri, „Aquila" gonea spre sinistrul Țărm al Scheletelor. Căpitanul și locotenentul făceau nesfârșite calcule pentru stabilirea poziției vasului, verificând-o prin toate mijloacele posibile, deoarece de precizia locului de debarcare atârna tot, inclusiv securitatea celor care porniseră în căutarea norocului.

De la Foz-do-Cunene până la Golful Tigrilor (*Tigrish baydash*), iar de acolo până la Capul Stâncos (*Rocky Point*) nu erau decât optzeci și opt de mile. Mai la sud de Rocky Point până la Palegrave, pe o distanță de o sută de mile, se întindea în linie dreaptă un țărm monoton. Aci anume, la sud de Capul Frio, era indicat pe hartă un golf minuscul.

Așteptarea avea repercusiuni asupra nervilor întregului echipaj al „Aquilei", și în preajma apropiatei încercări fiecare reacționa în felul lui. Flaiano se plimba necontenit în lung și în lat pe covertă - acoperișul cabinelor, ba fredonând, ba încruntându-se, fără a scoate o vorbă. Cesare și Lea își pregăteau acvalangurile, deoarece era vădit că patronul lor nu e în formă și că rolul de scufundători-căutători vor trebui să-l îndeplinească numai ei doi. Sandra se străduia să-i hrănească pe

bărbați cât se poate de bine, iar când avea timp se așeza pe bancheta de piele, într-un colț al cabinei de comandă, și stătea de vorbă cu comandantul și cu Andrea.

Pe masa de navigație, cât era ea de lungă, se afla întinsă harta înfricoșătorului țărm. Pe ea se mai putea vedea și o urmă subțire de culoare verde - drumul parcurs de „Aquila”.

Sandra privea ca vrăjită spre punctul misterios marcat cu o liniuță roșie. Petele de un albastru mai închis care indicau adâncimile mai mari se apropiau mult de linia țărmului. În partea de jos a hărții se vedea cu precizie cum înaintează spre ocean un promontoriu bont, rotunjit.

— Ăsta o fi aproape de Cape Town? întrebă ea.

— O, nu! surâse locotenentul. Nu e decât Capul Cross, optzeci de mile la sud de Palegrave. De acolo mai sunt optzeci de mile până la Golful Balenelor: ăsta-i un orășel, port, singurul punct populat de aici… Și e construit pe stâlpi…

— De ce?

— Din cauza inundațiilor. Albiile secate de aici se umflă pe neașteptate, în urma ploilor, și se transformă în torente tumultuoase care se varsă în ocean.

— Dar de la Golful Balenelor până la Cape Town ce distanță e?

— Pesemne că ești nerăbdătoare să ajungi acolo? glumi căpitanul.

— Chiar așa, recunoscu Sandra cu toată seriozitatea.

— Păi dacă e așa - locotenentul scoase o hartă întocmită la scară mică și o desfășură pe masă - ia privește aici, vezi?

— Vai de mine, e atât de departe?

— Aproximativ șapte-opt sute de mile. Dacă vrei, am să-ți spun exact.

— La ce bun? Văd și așa - ar fi vreo trei zile de drum… Dar unde e zona cu totul interzisă. În care sunt diamantele?

— Privește: de aici, de la Golful Balenelor, până la Capul Conception, vreo cincizeci de mile, iar apoi mai departe, toată coasta, până la gurile râului Orange. Coasta trebuie să fie probabil bine păzită. În 1954, într-un golf de aici, au fost găsite două cuiburi de diamante. Dintr-unul au fost ridicate cincizeci și cinci de mii de carate, iar din celălalt - optzeci de mii. Nu e de mirare că în curând nu-i vor lăsa pe acvalangiști să se apropie nici la distanța unei salve de tun.

— Deci, câte mile în total?

— De la Conception până la Lüderitz - locotenentul apăsă cu unghia punctele de pe hartă - sunt o sută șaizeci de mile și de aici până la Orange aproape tot atât.

— Deci e o distanță de aproape șase sute de kilometri, care ar putea să îndestuleze cu diamante o lume întreagă! Și nimeni nu se preocupă de asta! Ce păzesc Națiunile Unite și toate comisiile acelea internaționale?

Locotenentul făcu un gest atât de disprețuitor, încât Sandra izbucni în râs.

— Oricât ne-am lăuda noi față de roșii, civilizația noastră se află într-un continuu declin: ceva scârțâie, ceva nu-i în regulă, spuse cu tristețe în glas Sandra. La noi predomină minciuna, fățărnicia.

— Moștenirea pe care ne-a lăsat-o secolul al nouăsprezecelea era încrederea în cuvântul dat, caracteristică firii noastre, a tuturor. Cândva, acest cuvânt dat era egal cu onoare, cu adevăr - pentru aristocrația feudală și pentru negustorime - era o chestiune de prestigiu; era elementul indispensabil al relațiilor reciproce. Acuma însă cuvântul nu mai prezintă garanții pentru nimeni - iar faptul acesta este expresia puternicei crize morale care amenință civilizația noastră. Începe să-ți fie scârbă să trăiești, se pierde țelul și rostul vieții.

— La drept vorbind, nici nu se prea vede la dumneavoastră ăștia tineri că aveți un țel, un rost

în viață, se amestecă în vorbă căpitanul.

— Tineretul e mereu denigrat, ripostă cu înflăcărare Sandra, asta-i la modă. Mai greu e, firește, să fie înțeles! Nimănui nu-i pasă că conștiința noastră oscilează între realitatea brutală a vieții, cu necruțătoarea ei cruzime, și existența aceea iluzorie - pe care măiestria cinematografului, a literaturii, a teatrului sau a propagandei politice te face s-o confunzi cu realitatea…

— Bine-ai vorbit, Sandra, se entuziasmă locotenentul.

— Bravo, Sandra! se auzi ca un ecou glasul Leei, care se ivise pe nesimțite. Ți-a zis-o, căpitane, ce părere ai?

— Da… trebuie să recunosc…

Callegari tuși și puse iute mâna pe pipa salvatoare.

— Trebuie să recunoaștem, urmă Sandra, că oamenii de vârsta dumitale, *signor* căpitane, au trecut prin viață, au văzut lumea, au iubit, au luptat și au de ce să-și aducă aminte. Pe când noi? Ce așteptăm noi de la viață, când trăim sub continua amenințare a unui război racheto-nuclear, atotdistrugător? Nu e, oare, o fățărnicie să-i faci imputări tineretului nostru că nu vrea să creeze nimic durabil și că se grăbește să ia de la viață cât se poate mai mult? Că noi europenii nu vrem să sădim copaci și să clădim palate minunate? Asigurați-ne întâi de toate un viitor la fel de lung ca al dumneavoastră, de o viață întreagă, și abia după aceea să vă rezervați dreptul de a ne pretinde și a ne face imputări. Iar dacă nu ni-l asigurați, atunci voi înșivă să vă faceți reproșuri, voi, vouă - și nu nouă, pentru că asta e lumea clădită de voi!

— De ce spui că am clădit-o noi? Căpitanul scoase o trâmbă de fum. Voi singuri trebuie să…

— Astea-s vorbe de clacă! Să nu se mai pălăvrăgească atunci în parlamente despre grija pentru viitoarele generații, cu care cei de acolo se

tot laudă. Puțin le pasă de noi, la ei se gândesc, își tem pielea, ăsta-i adevărul…

Ochii scăldați în lacrimi ai Sandrei scăpărau de mânie, iar obrajii-i ardeau ca para focului.

Lea se repezi la prietena ei, o îmbrățișă și o sărută.

— Nu te omorî cu firea, Sandra, draga mea! Eu înțeleg că toate astea ne tulbură grozav, dar acum nu e momentul să le dezbatem, mai ales în prezența unor băieți atât de simpatici ca marinarii noștri!

— *Signorina* - se adresă deodată locotenentul către Sandra - aveți perfectă dreptate. Și eu sunt de părerea dumneavoastră!

La auzul acestui cuvânt Sandra se îmbujoră. În sudul Italiei acest termen li se atribuie numai aristocratelor, doamnelor din înalta societate.

— Orice s-ar întâmpla, Sandra, exclamă Lea, ai de acum încolo un cavaler credincios!

— Ba chiar doi, se înclină cu respect în fața ei și bătrânul căpitan.

Sandra își duse palmele la gură și trimise amândurora câte o sărutare.

— Am visat din copilărie la cavalerii medievali, am plâns citind legendele despre regele Arthur, despre potirul sfântului *Graal* și iată că, în sfârșit, i-am întâlnit pe amândoi deodată.

Sandra își reluase tonul ei cald, obișnuit. Locotenentul suspină discret, vraja se destrăma din nou: în prag apăruse silueta înaltă a lui Flaiano.

— Totul e în regulă? întrebă el rotindu-și privirea bănuitoare asupra echipajului.

…Oceanul, cenușiu și mat ca tuciul, era cu desăvârșire liniștit, când în depărtare, dincolo de linia neagră a țărmului, începu să se deschidă evantaiul roz-gălbui al zorilor. Căpitanul, de sus de la comandă, îl urmărea pe locotenentul Andrea, care, aplecat peste prova, ținându-se de strai, se străduia să deslușească dacă nu cumva există pe

acolo vreun banc sau vreun recif, neindicat pe hartă. Evantaiul luminos, trandafiriu se tot deschidea ridicându-se dincolo de munții îndepărtați, iar„Aquila” se apropia tot mai mult de maluri, tiptil, cum se apropie de pradă o leoaică.

Nisipurile malului păreau cenușii în întuneric, iar dunga lată și albă a brizanților se desena limpede de tot, la hotarul oceanului cu uscatul. Toți, în afară de mecanicul de serviciu, erau pe punte. Ivo, în picioare, lângă căpitan, își fixase la ochi un binoclu mare, de marină. Cesare și Lea, în halate de baie, erau la posturile lor lângă balustradă, în preajma acvalangurilor gata pregătite. Așa cum prevăzuse Cesare, Ivo declară că nu va lua parte la prima recunoaștere.

Vuietul îndepărtat și grav al valurilor, care se spărgeau de stânci, se întețea din minut în minut, transformându-se într-un uruit puternic, și apoi într-un muget asurzitor. Nimic de spus - aici, în Africa de Sud, natura își ocrotea cu strășnicie comorile!

Sandra se încruntă mușcându-și buzele. Ea, care în mod obișnuit fuma cu măsură, aprindea acum țigară de la țigară.

— Cârma la dreapta, opt carturi!

Comanda căpitanului îi făcu pe toți să tresară. Iahtul se întoarse paralel cu malul și o luă spre sud. Din apele mării se ridica un soare orbitor, sub razele căruia hula își cânta cântecul ritmic, monoton și rău prevestitor. Se scurse astfel cu aproximație un ceas. De câteva ori Flaiano ridică în chip ostentativ din umeri dând drumul binoclului care-i atârna de gât.

Telegraful din sala mașinilor sună. Ivo, nervos, îl apucă de umăr pe căpitan, iar Lea cea cu ochi ageri se repezi spre balustradă cu strigătul: „Uitați-vă!…”

Iarăși se auzi telegraful. Motoarele amuțiră. Schimbând o privire cu locotenentul, căpitanul lăsă încet iahtul în derivă spre țărm. Bătrânul

marinar voia să se apropie cât mai mult de fâșia periculoasă a brizanților. Vremea era cum nu se poate de favorabilă acestei întreprinderi nebunești. Acum se putea vedea clar de tot o albie secată, despărțită la mijloc de o moviliță întunecată, iar în stânga, dâmbul de argilă albă stătea nevătămat exact ca acum cincisprezece ani. Câteva binocluri, ca și ochii celor care nu aveau de lucru, iscodeau febril malul spre a-și da seama după anumite indicii, dacă nu-i pe acolo vreo patrulă de poliție, însă, de cealaltă parte a clocotului alb și înspumat al brizanților, nu se vedeau decât dune de nisip, pante cu o vegetație rară și pipernicită, pustii, ca în prima zi a facerii lumii.

— Funda, ancora, se auzi comanda mult așteptată. Lanțul zornăi, iahtul se smuci, iar oamenii își pierdură o clipă echilibrul, din pricina zguduiturii.

Căpitanul coborî de pe puntea de comandă și se alătură grupului care-i înconjurase pe Cesare și pe Lea.

Cesare se aplecă peste bord, privind la vânzolirea turbată a brizanților. Munți întregi de apă se ridicau din oceanul care lua cu asalt malul, creșteau vertiginos, apoi se prăbușeau proiectați înainte, cutremurând marea și pământul. Ca de obicei, presiunea valurilor de coastă se deplasă puțin pieziș, la un unghi foarte ascuțit față de mal, dar avea un dublu ritm. Valul începea să se umfle încet la marginea exterioară a fâșiei brizanților, după care mișcarea talazului devenea mai lentă, spre a trece apoi într-o îmbulzeală de valuri ascuțite. Dincolo de această fâșie, mai spre mal, o a doua serie de valuri se cabră, lansându-se cu o violență înspăimântătoare în văzduh la o mare înălțime, împroșcând ca niște gigantice fântâni arteziene puzderie de stropi și de spumă. Apoi, cu aceeași iuțeală, valul se frângea și se prăbușea pe țărm, alăturându-și bubuitul mugetelor celorlalte valuri ale fâșiei exterioare.

În valurile astea furioase se simțea o forță înfiorătoare. Dacă pot frânge un vas ca pe o aschie, darmite un om? Nimeni nu-și lua ochii de la acvalangiști, care, îngrijorați, încruntați, dar fără a da semne de frică, studiau frământarea neostenită a brizanților. Se apropie și Ivo, fără a privi în ochii nimănui. Sandra întoarse „patronului" ei spatele cu un vădit dispreț:

— N-ar fi mai bine să vă puneți costumele speciale? întrebă cu prudență căpitanul. S-ar părea că ieșindul malului de care se sparg valurile are două praguri… oricum, nu v-ați juli atât de tare pielea de stânci!

Pictorul dădu negativ din cap.

— Trebuie să te gândești și la uscat, nu numai la mare. Principalul e să ai libertate în mișcări, să poți merge repede. Două praguri - e adevărat. Cred, că adâncimea primei trepte, cea dinspre mare, e considerabilă - de vreo cincisprezece-douăzeci metri, iar a celei de a doua…

— De vreo patru-cinci metri, nu cred să fie mai mare, spuse Lea, dar mie mi se pare că mai există și un al treilea prag, acolo unde se lovesc valurile - cam de doi metri. Acolo să vedem cum o scoatem la capăt!… și tăcu.

— Eu am să înot primul să cercetez măcar treapta a doua, propuse Cesare și făcu un pus spre acvalang.

Câteva perechi de mâini se întinseră spre el ca să-l ajute să-și pună curelele și să le fixeze. Lea îl opri cu un gest:

— Eu am să înot prima, iar tu să mă urmărești. Dacă mi se întâmpla ceva, să-mi vii în ajutor, știind despre ce-i vorba, ceea ce eu n-aș putea face pentru tine. Nu mai scutura din cap, gândește-te puțin că așa e mai bine, mai cuminte!

După ce urmări câteva clipe valurile, Cesare acceptă propunerea Leei.

Fata își fixă casca neagră, apoi își potrivi masca. Cesare îi puse cu grijă acvalangul ușor, apoi se

pregăti și el. Lea făcu un pas spre scara de bord, coborâtă peste babord, se întoarse și își ridică brațul salutându-i pe cei rămași. Sandra, pironită locului, uitase chiar s-o sărute pe buna ei prietenă. În clipele acelea obișnuita duioșie feminină nu și-ar fi avut locul.

Față de Lea, Sandra se considera o nulitate. Da, așa trebuie să fie adevărata camaradă a bărbatului, femeia modernă, care pornește cu îndrăzneală împreună cu omul ei la cele mai riscante aventuri și care, în afară de forță fizică, nu e cu nimic inferioară lui…

Lea, care devenise centrul atenției generale, se fâstâci și, ca să-și ascundă tulburarea, schiță câțiva pași de dans, apoi făcu o plecăciune și începu să coboare scărița.

— Lea, o strigă pictorul, ai grijă, draga mea, fără „figuri”!

Aceasta zâmbi și își trase masca peste ochi. Încă o secundă și alunecă în apa întunecată, dispărând în adânc. Dintr-un salt Cesare fu lângă balustradă și rămase încremenit, cu ochii ațintiți spre locul în care sărise Lea. În fulgerătoarea lui mișcare, Sandra deslușI o nemărginită îngrijorare.

Nimeni din cei de pe iaht nu scotea un cuvânt.

Ca și înainte, talazurile bubuiau, mugeau și oftau răgușit, iar soarele strălucea orbitor. Valurile ridicau și coborau lin iahtul. Prin zgomotul mării se auzea zăngănitul lanțului ancorei, care se freca de nară. Minutele se scurgeau greu, așteptarea devenea tot mai încordată.

— Aha! Iat-o pe împielițata de fată! urlă deodată atât de tare inginerul, încât Sandra tresări. În spuma clocotitoare se zări o clipă o siluetă micuță, neagră, care dispăru pe dată. Lea era însă dincolo de brizanți, pe un banc de nisip. Cesare își luă mâna de pe balustradă și începu să-și frece degetele amorțite. Căpitanul își scutură tutunul din pipa stinsă, iar Flaiano ceru un acvalang:

— Vom înota împreună.

Cesare nu-și lua ochii de la linia de dincolo de valuri. Lea înainta încet în apa care-i venea până la brâu. Iat-o ajunsă pe nisipul uscat; părea de departe atât de mică, încât ai fi zis că-i un spiriduș.

Fără a-și scoate acvalangul, Lea începu să-i semnaleze lui Cesare cu brațele. Întâi trase o linie orizontală - prima cale de acces spre brizanți, apoi schiță un salt larg urmat de o cotitură, un drum paralel cu țărmul, după care își avântă brațul brusc în sus, și iar schiță un salt. După aceea brațul fetei descrise repede câteva cercuri concentrice, ceea ce însemna că intrase într-un vârtej, dar, din fericire, mai sus de prăpastie.

— Nu-și scoate acvalangul, e gata să-i sară în ajutor, îi șopti bătrânul căpitan Sandrei, iar aceasta, îngrijorată, îl strânse de mână.

Flaiano era echipat, și Cesare se aruncă în apă, fără a-i acorda măcar o privire. Într-o clipă se așternu tăcerea. El se simți suspendat deasupra unui abis întunecat, care se pierdea undeva la o adâncime neștiută - apa părea aici atât de smolită datorită poate contrastului vădit cu fâșia scânteietoare a brizanților.

Un curent îl ducea fără doar și poate spre mal. Cesare se uită înapoi abia când indicatorul de adâncime de pe mână arătă paisprezece metri. Ivo înota voinicește în urma lui, ceva mai sus, foarte vizibil în lumina verzuie, difuză, a apei. Cesare îl chemă cu un gest, și câteva clipe înotară alături. Deodată pictorul simți că e furat de o forță impetuoasă. Se grăbi să se strecoare mai spre adânc. De înotat paralel cu valurile, așa cum îi arătase Lea, nu izbutea - apa îl împingea cu încăpățânare spre un zid vertical și negru pe care îl ghicea vag în fața lui. Cum orice împotrivire ar fi fost zadarnică, Cesare se supuse și se lăsă purtat cu viteză spre stâncile primului prag, nădăjduind să întâlnească în cale un curent. Chiar așa se și întâmplă. O izbitură puternică îl azvârli înapoi, răsturnându-l cu capul în jos. Acționând nebunește

cu brațele și picioarele, pictorul țâșni în sus și, o dată cu masa de apă, trecu cu bine peste prag. Acum era însă, mai rău. Aspectul fundului înclinat, pe care se rostogoleau bolovani cât toate zilele, îl umplu de groază. Apa, deși se ridica, îl apăsa totuși de pantă, și înotătorul înțelegea ce-l aștepta, dacă va nimeri în jgheabul adânc al celei de a doua trepte. Zgomotul bolovanilor care se ciocneau unii de alții, ca o grindină, i se repercuta dureros în timpane. Se uită spre Ivo fără a-i vedea figura îngrozită de sub mască și-i făcu semn cu mâna: în sus! în sus! Apa încetă de a-i mai târî după bunul ei plac, și cei doi putură să înoate de-a lungul coastei, apropiindu-se puțin câte puțin de mal, ridicându-se din când în când, cu prudență, la suprafață. Se apropia momentul hotărâtor al ultimului salt. Cesare se opri și se strădui să rămână câtăva vreme nemișcat în apa care se vânzolea haotic.

Valuri cât munții se ridicau în fața lor într-un muget cumplit. Trebuiau să prindă momentul când valul se înalță și o dată cu el să se lase proiectați spre mal.

O lumină, un vuiet surd și vibrant, un zbor de cinci metri înălțime, și Cesare se pomeni dat de mai multe ori de-a berbeleacul de un vârtej urlător, strângând în dinți cât putea de tare mușțiucul aparatului de respirat pe care apa căuta să i-l smulgă. Năucit, simți că e purtat înapoi cu o forță irezistibilă. Cesare ieși la suprafață, așteptându-și pieirea iminentă, de îndată ce valul contrar îl va fi smuls de pe treapta malului. Dar ritmul regulat al valurilor îi veni de astă dată în ajutor. Cel de al doilea talaz îl aruncă spre mal, apoi îl târî din nou îndărăt. De fiecare dată, însă, puterea apei slăbea, Cesare câștiga teren, apropiindu-se de plaja de nisip; înțelese curând că e în afară de pericol, începu să înoate în apa acum mică, afundându-se pe cât era cu putință în nisipul răscolit.

Făptura micuță dar robustă a Leei se grăbea în întâmpinarea lui, ca o figurină neagră în bătaia soarelui. Pășind încet, pe picioarele lui nesigure, cu spumă până la genunchi, Cesare se apropie de Lea, smulgându-și din mers masca și casca atât de pline de nisip, încât îi presau dureros capul. Cesare înșfăcă mâinile ce se întinseseră spre el și le sărută. În spatele lor se auzi oftatul de ușurare al lui Flaiano.

— *Santa Maria, sopra Minerva,* ce grozăvie! Dacă aș fi știut nu m-aș fi băgat pentru nimic în lume într-o chestie ca asta! O înghițitură de coniac? și desfăcu de la curea un bidonaș închis ermetic.

— Un coniac nu refuz, răspunse Cesare, n-am luat cu mine decât apă de băut și o lopățică…

După ce se odihniră puțin, o porniră pe plajă, care gemea sinistru sub izbiturile valurilor. Cesare și Lea mai întâlniseră acest ciudat fenomen pe Marea Adriatică, dar aici era cu totul altă ambianță. Conștiința faptului că s-au strecurat hoțește într-o regiune interzisă, că pe sute de mile în jur nu există decât un pustiu fără apă și fără viață, că pe aici nu trec aproape niciodată oameni, cu excepția patrulelor - toate la un loc le sporeau impresia de singurătate, dându-le senzația că sunt rupți de întreg universul, de iahtul care rămăsese dincolo de bariera înfricoșătoare a brizanților. Zgomotul valurilor se depărtase, devenind parcă mai înfundat, dar vuietul vântului puternic și neîntrerupt era cât se poate de demoralizant. Vântul acesta, numit de băștinași *huu-uup-ua,* suspina trist și misterios deasupra dunelor de nisip, luându-și apoi zborul spre deșert.

Argila dură de pe marginea albiei secate le ușură îndată mersul. Aventurierii se cățărară pe un dâmb scund și sterp cu șănțulețe negre ca smoala săpate de apă. Da, totul arată întocmai ca pe hartă, iar aici, lângă vârful dâmbului, în partea dinspre nord, trebuie să fie îngropată bocceluța cu diamante.

Pe suprafața dâmbului, netedă, lucioasă, parcă cimentuită, nu exista nici o gropiță, nici o cât de mică ridicătură. Doar brazde înguste și dese, săpate de ploi, se desfăceau în toate direcțiile ca meridianele pe un glob.

— Eu mă duc să caut de cealaltă parte a dâmbului, spuse Lea. Înainte de plecare, am citit toate cărțile de care am putut face rost despre modul cum trebuie căutate diamantele.

— Caut și eu cu tine, strigă Cesare, numai că avem o singură lopățică. Se uită spre Ivo.

Flaiano își deșurubă din teacă cuțitul lung de scufundător:

— Adevărat, e bine ca voi să căutați acolo, iar eu, aici.

Lea se apucă de lucru, de parcă toată viața nu s-ar fi îndeletnicit cu altceva decât cu căutarea diamantelor. Trase cu cuțitul pe nisip niște dâre lungi și, după ce își parcelă o bucată de teren, însemnă gropile.

Soarele care se ridicase sus de tot pe bolta cerului dogorea necruțător. Arșița era întrucâtva potolită de vântul care în anotimpul acesta de toamnă nu mai aducea cu el răsuflarea fierbinte a deșertului Kalahari. Totuși, sudoarea curgea șiroaie pe pielea bronzată a Leei când dădu, în sfârșit, de stratul brun-roșcat de argilă nisipoasă. Cesare se oferise de mai multe ori s-o ajute, dar ea îi dădu abia acum înapoi lopățica, pentru ca să sape și el dinspre capătul opus al fâșiei trasate. Lea scormonea cu cuțitul argila brună, cercetând cu atenție toate pietricelele întâlnite. După un timp oftă și trecu lângă Cesare. Acesta, culcat pe burtă, răscolea sârguincios cu cuțitul roca. Lea își aprinse o țigară și se uita la el cum lucrează. Minuțiozitatea cu care acesta cerceta fiecare pietricică o satisfăcu pe deplin și că puse din nou mâna pe lopată pentru a săpa cea de a treia groapă.

Cesare o începu pe a patra. Amândoi lucrară în tăcere, aproape fără odihnă și nu-l observară pe

Flaiano, care apăruse de după dâmb. Era lac de sudoare și respira anevoie. Se așeza lângă Cesare și își aprinse și el o țigară după ce o netezi cu degete tremurătoare,

— Cum merge? întrebă Cesare fărâmițând solul.

— Am săpat tot sectorul, am muncit ca un diavol și - nimic.

— Poate că ar fi bine să căutăm la poalele dâmbului? propuse Lea care venise lângă ei.

— Am cercetat și poalele.

— De ce te-ai grăbit așa?

— Mi se năzărea într-una că se apropie tiptil poliția. Că dintr-o clipă într-alta va răsuna un strigăt amenințător: „Stai, ticălosule!" Și ăsta să mi se strige mie, Ivo Flaiano!

— Cred că ai devenit peste măsură de nervos… începu Lea, dar strigătul lui Cesare o făcu să se repeadă spre groapă.

Cesare ridică sus de tot cu vârfurile degetelor o piatră scânteietoare.

Lea scoase la rândul ei un chiot triumfător. Diamantul era destul de mare, de o puritate perfectă, bătând poate ușor în albăstrui.

— Să săpăm în partea asta, decise Lea, să săpăm cât ne-or ține puterile. În fine, știu și eu cum arată, încheie ea, scuturându-și din geantă pietrele găsite înainte.

— Ce păcat că suntem prea puțini și că n-avem decât o singură lopată, se întunecă Flaiano. Ce ar fi să mai luăm doi oameni?

— Minunată idee! aprobă Cesare, dar nu cred că matrozii dumitale să fie oamenii potriviți. Nu garantez de ei după ce vor da de diamante…

— N-ai dreptate, îl întrerupse Ivo. Flăcăii ăștia sunt de nădejde.

Lea refuză să se înapoieze pe vas. Se simțea stăpânită de patima căutării. Cesare și Ivo o porniră împreună. Așa cum crezuse și pictorul, era mai ușor să răzbești mergând în întâmpinarea brizanților.

Diamantul găsit de Cesare stârni pe iaht o bucurie nemaipomenită. Totuși căpitanul se arătă extrem de amărât că nu fuseseră găsite comorile îngropate, pe care, nu știa nici el de ce, contase foarte mult.

Ivo dispăru în cabină și peste puțin apăru pe punte însoțit de unul din matrozii lui din Calabria, gata să pornească înot spre mal. Spre mirarea lui Cesare și a Sandrei, cel de al doilea care se declară dornic de a porni și el fu locotenentul Andrea.

Lipsa de experiență era compensată de curajul care îl însuflețea. Nu peste mult timp, cinci oameni cu lopeți și cu provizii de apă și alimente săpau de zor în spatele dâmbului. Rezultatele nu adeveriră, însă, nădejdile înflăcărate ale echipajului „Aquilei”; până seara nu reușiră să găsească decât trei diamante, cu mult mai mici decât primul, în sfârșit, frânți de oboseală, se așezară pe dâmb ca să mănânce, să fumeze și să stabilească ce le rămâne de făcut.

— Va trebui să ne întoarcem pe corabie, spuse Flaiano întinzându-și leneș mădularele; se face frig și până dimineață o să înțepenim de tot.

— Ei, dacă am putea face un foc, spuse trist Cesare.

— Nici vorbă de așa ceva! Nici vorbă! strigă îngrozit Ivo.

Locotenentul, care scormonea tăcut lutul alb, propuse deodată:

— Întoarceți-vă voi, cei trei înotători de forță. Vouă vă este mai ușor să treceți peste brizanți. Pietro și cu mine rămânem peste noapte aici să săpăm gropi. Iar mâine dimineață când vă înapoiați, ne aduceți apă și vă apucați să scormoniți argila; noi ne vom odihni în timpul ăsta, iar seara o vom lua *da capo*!

— Strașnică propunere! Ura! pentru locotenentul Montuori!

Lea sări în picioare și-l sărută zgomotos pe obraz. Chiar și Flaiano fu nevoit să recunoască

înțelepciunea acestui proiect.

— Bun, atunci să nu mai pierdem vremea.

Cesare se ridică, arătând spre soarele care se lăsase jos de tot deasupra oceanului. Luminat de razele lui, nisipul mohorât, de culoarea plumbului, de pe malul pustiu, deveni trandafiriu.

— Mai repede pe iaht. Lea-amazoană! spuse Flaiano. Acum Sandra nici nu-ți mai spune altfel!! Sandra dumitale e doar mare cunoscătoare în ale antichității…

Seara, culcată pe punte alături de prietena ei, o asculta pe Sandra care îi vorbi despre intenția de a serie o carte cu privire la amazoane.

I se întipărise pentru totdeauna în minte chipul Leei, care îi adresase un zâmbet de îmbărbătare, înainte de a se arunca fără frică în năprasnica vâltoare a valurilor turbate, clocotitoare. Era întruchiparea vie a amazoanelor legendare pe care Sandra le diviniza încă din copilărie. După ce își absolvise studiile de istorie, se convinsese că amazoanele, „care trăiau izolate de restul oamenilor”, nu constituie de fel niște mituri. Ele au apărut atunci când rămășițele matriarhatului din Creta, Asia Mică și al populațiilor *dravidiene* de cultură *protoindiană* au venit în conflict cu reorganizarea militară a lumii vechi care statornicise peste tot supremația bărbatului; amazoanele se iveau ba ici, ba colo, străduindu-se să apere vechea orânduire a societății. Nevrând să-și plece capul mândru, curajoase și dârze, nu putuseră birui noul și dispăruseră pentru totdeauna, lăsând în urma lor numai legende captivante, continuând să trăiască în visurile sexului asuprit.

— Acestui țel îi voi consacra restul vieții mele.

Auzind de „restul vieții” din gura unei femei frumoase de douăzeci și patru de ani, Lea izbucni fără să vrea în râs. Sandra se simți jignită.

— Dumneata, Lea, ești încă o fetiță, spuse ea, încruntându-și sprâncenele frumos arcuite, desigur că n-ai încercat până acum sentimentul stupidității

vieții. Eu, însă, da; avem o copilărie foarte lungă, care durează aproape douăzeci de ani; tot atât de lungă și pe deasupra plicticoasă va fi și bătrânețea, dacă ne gândim și la faptul că femeile trăiesc astăzi mai mult decât bărbații de aceeași vârstă cu ele. Pur și simplu ți se face silă…

— Deocamdată n-ai de ce să te plângi.

Lea îi aruncă o privire admirativă.

— Asta mi-a adus deocamdată mai multă nefericire decât fericire, observă trist Sandra.

— În ce privește copilăria, ai dreptate, se grăbi să spună Lea. Într-adevăr, noi la vârsta aceea ne asemănăm foarte mult cu animalele. Care vor fi fiind amintirile din copilărie ale altora, nu știu, dar mie, de pildă, mi-a rămas întipărit gustul unor mâncăruri grozave, al unor dulciuri - iată amintirile mele cele mai vii!

— Și ale mele-s la fel, numai că mi-au rămas în plus și unele senzații pur fizice - impresii tactile. De exemplu, nu știu de ce, îmi amintesc perfect, de pe vremea când eram copil și făceam băi la o clinică marină de hidroterapie; de senzația de răcoare a lespezilor ude de mozaic sub picioarele mele goale, ca și de mirosul de cetină și de mare din baia călduță, și încă mii de asemenea sclipiri ale memoriei simțurilor!

— Așa e, Sandra! Și eu am luat exact așa contact cu lumea înconjurătoare, și lucrurile nu s-au schimbat decât după prima mea mare decepție, după primele insuccese. Am simțit atunci viața nu ca pe un covor pestriț, așternut sub picioarele mele, ci ca pe o învălmășeală de sentimente contradictorii, ba mai mult…

— Ca pe o grea încercare?

— Da. Poate nu întocmai așa, dar pe aproape.

— Fetelor, ați filozofat destul! se auzi prin întuneric glasul lui Cesare. Mâine ne sculăm și pornim înainte de revărsatul zorilor - e ziua hotărâtoare. Avem noroc de vreme frumoasă - pe furtună n-am fi putut răzbi.

Lea se ridică:

— Să mergem la culcare. Mă simt istovită, de parcă m-ar fi snopit în bătaie un soț orbit de gelozie.

CAPITOLUL 3 Coroana neagră

A doua zi de dimineață, de cum ieșiră la mal, înotătorii îl și văzură pe Andrea cocoțat pe dâmb, făcându-le semne să se apropie cât mai repede.

Acvalangiștii porniră în pas alergător și peste câteva minute se și aflau în fața unei gropi din care locotenentul scoase patru diamante superbe. Timp de trei ore toți cinci aruncară de zor nisipul în lături, ca să lărgească groapa. În argila dură, plină de prundiș care umplea o mică brazdă din stratul de rocă tare, fu descoperit un conglomerat de diamante care-i făcu pe toți să uite de sete, de foame și de somn. Abia când se simțiră cu totul istoviți, oamenii se prăvăliră pe nisip și zăcură așa un timp în tăcere. După o scurtă odihnă, săpăturile reîncepură, însă cuibul găsit fusese secătuit și prada nu se îmbogăți decât cu două pietre mici. Marinarii, care săpaseră toată noaptea, se culcară ca să se odihnească, iar schimbul lor începu să scormonească prin lutul gropilor săpate de cei doi. Ici, colo, apăreau diamante destul de valoroase. Cum somnul nu se lipea de ei, locotenentul și matrozul reluară lucrul. Andrea săpa foarte concentrat, ca și cum ar fi presimțit că va da peste o pradă bogată. Deodată se îndreptă de șale, își

șterse sudoarea de pe frunte, își aprinse o țigară și rosti încet:

— *Signor* Flaiano!

Marinarul își întinse spre el palma cu un diamant foarte mare. Ivo, făcând ochii mari, scoase un țipăt de admirație, privind cu lăcomie la această raritate. Diamantul era într-adevăr cel mai mare din câte descoperiseră și valora probabil câteva mii de *pounzi.* Cristalul octoedric cu muchiile ușor rotunjite părea un cheag făurit din însăși razele orbitoare ale soarelui african. În tăcerea care se lăsase, nu se auzea decât respirația grea a unor oameni ai căror nervi erau încordați la maximum.

— O astfel de piatră vi se cuvine numai dumneavoastră, *signor* Flaiano, spuse zâmbind locotenentul, în calitate de șef al expediției și de proprietar al corăbiei!

Flaiano dădu drumul pietrei în punguța de piele pe care o purta atârnată veșnic de gât și în care își ținea cheile de la casa de fier.

— Iar ăsta e pentru Sandra, se auzi deodată din groapă glasul Leei. Fata găsise și ea un diamant minunat, puțin mai mic decât cel descoperit de Andrea, dar extrem de pur, ceea ce sporea luminiscența orbitoare a acestui cristal, de mărimea unei cireșe.

— Dă-l încoace! își întinse Flaiano mâna.

— Poate că vreau să i-l dau personal.

— Desigur, desigur, se învoi în silă Flaiano. Încă trei zile ca asta de azi și ajungem toți mari bogătași, toți, fără excepție!

O bubuitură de tun cu ecou prelung cutremură văzduhul deasupra mării. Toți săriră în picioare cu inima bătându-le nebunește. Locotenentul urcă în fugă dâmbul cu ochii țintă la iahtul de pe a cărui punte de comandă cineva semnaliza cu steguleț e.

— Cerul! strigă marinarul.

Vântul le aduse zumzetul îndepărtat al unui motor.

— După mine!

Locotenentul alergă spre o adâncitură a albiei secate, în care se așternuse umbra deasă o înserării. Zumzetul anemic al motorului se apropia. Era fără doar și poate un avion ușor de patrulare de mică viteză.

— Suntem pierduți, sfânta fecioară! șopti matrozul.

— Prostii! De aterizat nu poate ateriza, pe noi nu ne vede, și are toată atenția îndreptată spre iaht. Va începe îndată să se rotească în jurul lui, apoi va lansa o rachetă sau două, iar căpitanul nostru va fi nevoit să ridice pavilionul…

Totul se desfășură așa cum prevăzuse locotenentul. După ce mai făcu un ocol, avionul se depărtă spre sud.

— Să fugim cât mai repede! sări actorul din ascunzătoare.

— Trebuie să mai zăbovim puțin, *signor* Flaiano, ripostă locotenentul. Trebuie să netezim locul săpăturilor noastre în eventualitatea că ar trece pe aici o patrulă pe cămile.

— Eu m-aș înapoia pe iaht, vorbi Flaiano. E cazul să ne pregătim, să mă sfătuiesc cu căpitanul. Dumneavoastră rămâneți să neteziți gropile. Locotenentul are dreptate.

După două ore de muncă înverșunată, toate urmele săpăturilor fură șterse, iar lopețile scufundate. Cei patru acvalangiști, mai mult morți decât vii de oboseală, ajunseră în sfârșit pe vas.

Toți îi întâmpinară cu strigăte de nerăbdare. Căpitanul făcuse planul să ridice ancora și să se depărteze cu câteva mile mai spre nord. Avionul nu putea în nici un caz să comunice cu prea mare precizie coordonatele iahtului. În felul acesta nici patrula de coastă, cercetând locul în dreptul căruia era ancorat iahtul, n-ar putea descoperi absolut nimic și bănuiala cea mai gravă - cum că ei ar fi debarcat - cădea de la sine.

— De ce să nu plecăm de tot? întrebă Lea.

— Ne vor ajunge din urmă și asta abia va aduce a fugă.

Căpitanul ridică din umeri, subliniind parcă absurditatea unei asemenea întrebări.

— Deci, șapte mile vor fi de ajuns? îl întrebă pe căpitan locotenentul, care apucase să-și schimbe hainele și studia harta.

— De ajuns!

— Aici, la șapte mile spre nord, harta indică un banc submarin destul de lat.

— Perfect. Apropo, harta cu însemnările noastre trebuie s-o ascundeți într-un loc sigur, *signor* Flaiano. Iar dumneata, locotenente, să te duci la odihnă, că semeni mai curând a înecat decât a ofițer de marină!

— Dar cum vom motiva acest popas? întrebă Flaiano.

— Indiferent cum, să zicem că s-a defectat una din mașini. Vom demonta imediat unul din motoare!

Locotenentul, care se pregătea să iasă din cabina de comandă, se opri:

— N-am putea spune că suntem arheologi submarini amatori? Că ne ocupăm cu descoperirea navelor scufundate? Că în drum spre Cape Town ne-am oprit aici, pentru că pe locul ăsta s-au scufundat cinci galioane portugheze, ceea ce ne-au spus-o, chipurile, niște marinari din Luanda.

— Andrea, ești pur și simplu genial! Constat că nici furia brizanților n-a influențat cu nimic ascuțimea minții dumitale, exclamă Flaiano.

„Aquila” făcea temenele talazurilor și își zăngănea pașnic lanțul în bezna nopții, când un reflector puternic îl orbi pe marinarul de cart. Acesta îl chemă pe căpitan. Urmă o ceartă aprigă în limba engleză. Vasul de patrulare cerea să fie primită șalupa cu inspectori. Căpitanul răspunse că iahtul e ancorat prea aproape de zona brizanților și că nu răspunde de securitatea șalupei în timpul

nopții. Nu era nici o grabă, puteau să aștepte până dimineață, deoarece iahtul nu va pleca nicăieri.

Patrula răspunse la rândul ei că pretinde iahtului să iasă din zona brizanților și să se apropie. Callegari striga furios că până în zorii zilei nu se va mișca din loc, că n-are nici un rost să-și pună vasul în pericol. Poliția începu să amenințe că va deschide focul. Căpitanul răspunse că va face și el același lucru și că va emite și un SOS prin radio ca să se afle despre acest atac pirateresc asupra unui vas de agrement particular, ancorat aici în chip pașnic.

Cearta se termină cu victoria căpitanului Callegari. Vasul de patrulare se apropie și ancoră. Din timp în timp un reflector pipăia iahtul.

De îndată ce se lumină de ziuă, zeloșii polițiști se și aflau pe iaht. Flaiano, care nu închisese ochii toată noaptea, juca cu multă măiestrie rolul de magnat somnoros care habar n-are de nimic. Îl primi pe inspectorul-șef în cabina lui somptuoasă, îi explică cu lux de amănunte țelul acestui popas, arătându-se indignat că este bănuit de cine știe ce infamii. Inspectorul bău o cafea, fumă o țigară de foi de colecție și ceru să percheziționeze vasul. Flaiano izbucni în hohote de râs:

— Zău, inspectare, nu sunteți un diplomat prea iscusit! Oare eu nu știu că în timp ce dumneavoastră stați aici de vorbă despre drepturi și îndatoriri, cei cinci detectivi ai dumneavoastră se străduiesc din răsputeri să descopere ceva suspect pe iaht? De îndată ce vom ajunge la Cape Town, voi înainta un protest celor în drept! Ce legătură poate avea iahtul meu cu niște prăpădite de diamante? Încercați numai să ajungeți la mal prin hula asta afurisită și în acest caz am să recunosc și eu temeinicia bănuielilor dumneavoastră.

Dreptatea evidentă a proprietarului iahtului îl înfurie pe polițist.

— În ce privește malul, o să ne dumirim noi curând, mormăi el, iar cât despre detectarea corăbiilor scufundate, e nevoie de autorizație. Vă rog să mi-o arătați!

— Ce tot spuneți, inspectare! Cunosc și eu câte ceva despre legile internaționale! Fără autorizație nu ai voie să întreprinzi lucrări, dar să cercetezi fundul apelor nu e interzis în nici o țară civilizată.

— Oricum, vă aflați în interiorul zonei de trei mile, deci ați violat granița!

— După cum știți, în privința asta, iahturile particulare de excursie se bucură de anumite privilegii… asta în țările civilizate.

— Bine, vom vedea. Vă mulțumesc pentru cafea! Acum trebuie să mă urc pe punte.

Sus, răsunau chitarele. Mateloții calabrezi cântau cântece napolitane de port: unele de vitejie, altele cam deocheate. Cei doi matrozi înarmați de pe vasul de patrulare, care făceau de serviciu pe punte, surâdeau, veseli, fără a înțelege textul cântecelor.

Inspectorul-șef primi rapoartele ajutoarelor lui, mai controlă o dată jurnalul de bord și toate documentele iahtului și cercetă îndelung harta pe care căpitanul însemnase locul presupuselor galioane. Un sunet de sirenă dinspre vasul de patrulare îl chemă pe inspector pe puntea superioară.

— Patrula pe cămile se apropie, *sir,* strigă în megafon ofițerul de cart, s-a primit abia acum o radiogramă de la „HA-151”…

Pe punte apărură Cesare și Lea, refăcuți după un somn zdravăn, gata să-și joace rolurile. Acvalangurile fură controlate și cei doi scufundători începură să le îmbrace, înconjurați ca întotdeauna de ajutoare voluntare. Își făcură apoi apariția Flaiano și Sandra; tânăra femeie era orbitor de frumoasă în costumul ei de baie negru cu galben, cu pantofi cu tocuri „cui”, extrem de

înalte. Inspectorul își pierdu răsuflarea, totuși nu se putu abține a observa:

— Nu voi permite scufundarea, *sir,* fără o prealabilă percheziție individuală. Cum însă pe doamna nu are cine s-o percheziționeze, va trebui să rămână la bord.

Lea îl privi nedumerită pe inspectorul-șef: nu știa bine englezește. Locotenentul îi traduse dispoziția inspectorului. Fata se făcu roșie ca focul de mânie și, după ce își scoase acvalangul, îl zvârli la picioarele inspectorului.

— Tradu-i, te rog, că n-au decât să-l controleze copoii lui. După care îmi voi scoate costumul și i-l voi arunca în față, iar Sandra îmi va pune acvalangul și voi intra în apă, goală.

Fu rândul inspectorului să roșească:

— De ce să recurgem la măsuri extreme? Eu am să controlez numai acvalangul și centura. Să mă credeți, drăguță domnișoară, că mi-e foarte neplăcut, dar am datoria de a nu îngădui ridicarea nici unui obiect de pe iaht.

— N-ai decât să scotocești iahtul cu acoliții dumitale, dar pe mine să mă lași în pace! Și nu sunt de loc drăguța dumitale domnișoară! Guzgan de poliție ce ești!…

Locotenentul, om cuminte, nu traduse cuvintele fetei aruncate în furie, dar inspectorul prinse intonația lor disprețuitoare și cercetă cu o voită încetineală echipamentul ei de scufundător pe când două din ajutoarele sale îl percheziționară rapid și cu îndemânare pe pictor. Lea întoarse ostentativ spatele polițiștilor care urmăriră atenți cum i se puse acvalangul greu, cu o mare rezervă de aer, pentru o scufundare prelungită. Adâncimea în dreptul locului de ancorare, pe toată suprafața bancului de nisip, era între treizeci și cinci și cincizeci și cinci de metri…

Polițiștii și marinarii de pe vasul de patrulare urmăreau cu interes scufundarea acvalangiștilor.

În apa străpunsă de razele soarelui, cele două siluete putură fi urmărite multă vreme, dar până la urmă se mistuiră în adâncul din ce în ce mai întunecat al oceanului.

— Ce copii cutezători! clătină din cap trufașul inspector, care începuse să se moaie. Naiada asta mică e foarte rea.

— Nu e rea de loc, se auzi glasul Sandrei. Într-o engleză perfectă, e doar indignată de lipsa de maniere a polițiștilor.

Sandra aruncă spre polițist o privire disprețuitoare și se retrase în cabina sa. Inspectorul își adună oamenii, ținu sfat cu ei, apoi începu să se plimbe nerăbdător încolo și încoace pe punte. Percheziționarea unei nave este o treabă complicată și de durată, iar o cercetare superficială nu are nici un rost, și în afară de asta, pentru a reține un vas, trebuie să ai motive serioase, or, inspectorul nu le avea.

Echipajul iahtului se adună în careu pentru dejun. Polițiștii nu fură invitați la masă și rămăseseră morocănoși pe punte, aruncându-și din când în când ochii spre valurile domoale pe sub care, pe undeva, evolua perechea de scufundători. Matrozul de cart, care ședea lângă scara de bord, privea și el cu atenție spre mare, căutând să-l ignore pe inspector.

Cu pas legănat și cu burta împinsă înainte, căpitanul Callegari se urcă la comandă. Niciodată până acum nu-și luase atitudinea asta de snob, umflat în pene. Flaiano și locotenentul, care mergeau în urma lui, râdeau pe înfundate.

Sirena de pe vasul de pază sună din nou. Inspectorul alergă spre comandă. Pe dunele înalte de lângă mal, în mirajul aerului supraîncălzit, se zăreau vag siluetele cenușii ale unor oameni călări pe cămile. Doi dintre ei se desprinseră de ceilalți și coborâră pe plajă, apropiindu-se de apă.

— Ce semnalizează? îl întrebă Flaiano pe căpitan.

— Nu știu. E un cod al lor aparte. Probabil că totul e în ordine, uitați-vă la ofițerul nostru de poliție.

— Patrula de uscat a confirmat că n-a găsit urme de debarcare pe mal, rosti cu glas tare inspectorul, așa că iahtul nu va mai fi percheziționat. Totuși nu pot îngădui să poposiți aici fără o autorizație specială din partea autorităților. Cel mai bine este să vă continuați drumul spre Cape Town unde vă veți adresa guvernatorului teritoriului sub mandat.

Matrozul de la scara de bord strigă că i-a zărit pe scufundători. Contururile vagi, difuze, ale înotătorilor abia se deslușeau prin grosimea stratului de apă, cam la zece metri adâncime.

Pluteau la același nivel, înaintând din răstimp în răstimp spre prova iahtului și se prindeau de lanțul oblic al ancorei care se pierdea în adâncime. Cesare și Lea erau nevoiți să rămână un timp sub apă, pentru a se elimina excesul de azot acumulat în sânge la mare presiune, evitându-se astfel o chinuitoare afecțiune numită boala de cheson (sau boala scafandrilor).

— Priviți, au prea puțin aer.

Lea îi întinsese lui Cesare acvalangul ei, ca să respire.

— Dați-mi imediat două acvalanguri, porunci Flaiano.

Actorul sări în apă. Îi schimbă lui Cesare acvalangul și-l puse Leei pe al lui. Urmă apoi un schimb însuflețit de gesturi. Toți trei își apropiaseră capetele în timp ce labele lor lungi de cauciuc se mișcau ritmic și, din când în când, se apucau cu mâinile de lanț. În sfârșit, Ivo luă între dinți geanta de la centura lui Cesare, își atârnă cel de al doilea acvalang la încheietura cotului și înotă încet spre scara de bord. Matrozul de cart înșfăca aparatul, iar Flaiano se urcă pe punte, smulgându-și grăbit masca. Respira puțin mai greu, iar ochii îi străluceau de surescitare. Cu un gest de scamator

scoase din geanta lui Cesare un obiect negru de o formă ciudată și îl ridică în sus. Ar fi fost greu să ghicești pe dată, după șerpuirile metalului negru, că e vorba de o podoabă de cap - o diademă sau o coroană.

Pe un cerc îngust de metal negru, de grosimea unui deget, erau plantate ornamente în formă de frunzulițe duble, subțiri, negre, rotunjite și lățite la capete, curbate spre exterior. Trei dintre ele, puțin mai mari, indicând partea din față a coroanei, erau împodobite cu pietre strălucitoare, purpurii - probabil rubine. De la frunzulițe porneau în sus fâșii subțiri din același metal negru, curbate spre interior. În față, acolo unde erau rubinele, ele se terminau cu zimți ascuțiți, verticali. Lateral, în dreptul tâmplelor, de fiecare parte a fâșiuțelor erau fixate discuri de aur. În centrul fiecărui disc erau încrustate niște pietre ciudate de culoare cenușie, în formă de coloane scurte trunchiate, cu suprafața șlefuită. Aceste pietre străluceau atât de orbitor la soare, încât umbreau văpaia oarecum mohorâtă a rubinelor. Aceleași pietre, tot în formă de coloane trunchiate, erau încrustate și în fâșiile din spate, care se uneau formând două arcuri, în dreptul creștetului și al cefei.

Un ochi atent ar fi observat că strălucirea deosebită a cristalelor cenușii se datorează norișorilor de bobițe infime, pulverizate în interior, cu sclipiri metalice.

Inspectorul de poliție își pierduse cu desăvârșire calmul imperturbabil, de care dăduse dovadă până atunci.

— Jur pe Jupiter că e un obiect nemaivăzut! Probabil că-i o mare raritate.

— Posibil, căpitanul îi aruncă o privire bănuitoare, piezișă. Dar *signor* Flaiano nu ne-a explicat încă nimic…

— Ce pot să vă explic? Nu știu nici eu. Va trebui să-i așteptăm pe scufundătorii noștri. Nu

mai au mult de stat sub apă - vreo douăzeci de minute.

Lea și Cesare se urcară în sfârșit pe punte; aveau trupul acoperit, de o paloare albăstruie. După mișcările lor stângace, îți puteai da seama cât de tare înțepeniseră de frig în adâncimea rece. Foarte curând însă o înghițitură de vin, îmbrăcămintea uscată, ca și soarele dogoritor de amiază le-a redat obișnuita exuberanță italienească.

Cesare aduse o foaie de hârtie și începu să schițeze energic planul care-i ilustra povestirea. Chiar sub iaht, la o adâncime de o sută cinci picioare, după cum arătase batimetrul, aparatul de mână pentru măsurarea adâncimilor, fundul e neted, acoperit cu nisip. Mai la est, spre mal, fundul se ridică și e alcătuit din blocuri mari de piatră ușor șlefuite de apă. Spre ocean pornește o creastă mică și stâncoasă cam de optzeci de picioare. Mai încolo se deschide, spre apa întunecată, o falie marină de o adâncime necunoscută. Atât creasta, cât și fundul nisipos coboară treptat spre sud, iar spre nord, pe cât s-a putut vedea, se întinde o fâșie îngustă.

Primele corăbii găsite de Cesare și de Lea arătau ca o uriașă îngrămădire de epave acoperite de nisip și de un strat gros de mâl întărit. Se putea bănui că sunt vase numai după regularitatea formei care se desena sub stratul de nisip, contrastând puternic cu mediul înconjurător. Corăbiile acestea, mici și joase, or fi fost cândva bărci mari sau galere, de vreo cincisprezece metri lungime, poate și mai mult, fără urme de catarge sau suprastructuri. Ceva din aspectul general al epavelor îți sugera marea lor vechime. Lui Cesare îi veniră în minte corăbiile antice descoperite pe fundul Mării Mediterane. Aici însă, la marginea cea mai sudică a continentului african, nu aveau ce căuta corăbii grecești sau romane, și Cesare își spuse, în concluzie, că această comparație a lui e neîntemeiată.

Bancul de nisip era plin de corăbii - și sub iaht, și mai departe, spre sud; când ca niște îngrămădiri informe, când ca epave izolate, zvârlite ici-colo, la întâmplare. Cesare și Lea încercară să caute niscai obiecte și, lucru ciudat, dădură într-adevăr peste niște vase care semănau foarte mult cu amforele de lut ce se găsesc în Marea Mediterană. Amândurora li se mai întâmplase să dea peste astfel de vase străvechi în timpul scufundărilor lor prin Marea Adriatică și Tireniană.

Înotară astfel multă vreme deasupra acestui noian de epave, scormonind ici-colo nisipul și mâlul întărit cu cuțitele lor de scafandri, dar nu găsiră nimic care să fi trădat apartenența vaselor sau epoca în care s-au produs naufragiile. Bancul de nisip pe care zăceau corăbiile cobora foarte lin spre sud. Pasionați și entuziasmați de descoperirile lor, scafandrii nici nu băgară de seamă că se aflau la patruzeci și cinci de metri adâncime. Apa din jur nu era rece, dar părea lipsită de viață. Aici nu se vedeau nici corali, nici actinii și nici alge care să fi acoperit suprafața zgrunțuroasă a stâncilor. Cârduri de pești lungi, de o dezagreabilă culoare cadaverică se ridicau fulgerător, săgetând din când în când pe lângă ei. Sus, deasupra fundului, erau suspendate o mulțime de meduze, ale căror dimensiuni variau între cea a unei cești de ceai și a unei farfurii întinse. Rechinii mari n-aveau ce căuta aici, drept care, în aceste ape aproape lipsite de viață, primejdiile nu-i pândeau pe oameni.

Cu cât fundul oceanului cobora mai spre sud, cu atât întunericul devenea mai dens. Undeva în depărtare se ghicea confuz conturul unui alt grup de corăbii. Lea se hotărî să înoate până la primul vas, nădăjduind că va găsi acolo ceva interesant. Cesare o bătu pe umăr, arătându-i batimetrul. Lea își duse mâinile la piept, într-un gest de implorare. Pictorul cedă. După ce înotară vreo două sute de metri dădură peste un bloc de piatră în formă de cupolă de care pesemne se izbise această corabie

scufundată. Distanța dintre conturul pupei și cel al provei, acoperite de nisip și mâl, întrecea aproape de două ori lungimea celorlalte vase descoperite de ei aici. Lipsea toată partea din mijloc a navei, locul avariei, mâncată de vreme sau de curenți. Sperau să găsească obiecte căzute din vas și îngropate în stratul subțire de nisip de pe stâncă. Lea scormonea pasionată nisipul cu cuțitul ei, stârnind norișori tulburi, ceea ce stânjenea vizibilitatea și așa redusă. Respirația le devenea tot mai anevoioasă; presiunea din baloanele de aer scădea. Deodată Lea făcu o mișcare bruscă, se lipi de fund și începu să bată apa cu picioarele. Cesare o înșfăcă speriat, presupunând că are un acces de beție a adâncimilor, criză cu urinări fatale, când sângele supraîncărcat cu azot, la o prea mare presiune, intoxică creierul care încetează a mai raționa normal. Omul devine indiferent la toate - hohotind de râs își smulge masca și începe să zburde prin apă ca un delfin voios, și, dacă prin preajma lui nu se află un camarad puternic și cu experiență - moare. Dar mult mai grave sunt intoxicațiile cu oxigen, care provoacă convulsii.

Temerile lui Cesare se risipiră însă pe dată, când Lea îi arătă triumfătoare un obiect mare și rotund, îmbrăcat într-o pojghiță de mâl vâscos și de nisip. Pictorul luă obiectul din mâna Leei și amândoi o porniră grăbiți spre ancora „Aquilei”. Aici, la o adâncime de douăzeci și șapte de metri, se apucară să-l spele și să-l curețe. De îndată ce de sub pojghiță sclipiră pietrele viu colorate - nu le puteau încă determina exact culoarea - înțeleseră ca întâmplătoarea lor descoperire e de mare valoare. Pictorul continuă să curețe coroana cu mâl și cu pielea moale a genții lui de scafandru. Când sosi timpul să se ridice la suprafață, ciudata coroană neagră era complet curățată. Nimic nu atacase suprafața lucie a acestui metal negru, făcând, probabil, și el parte din grupul acelor metale nobile

care nu-și schimbă structura nici de-a lungul a câtorva secole.

— Descoperirea asta e mai importantă decât diamantele domnului inspector, se lăudă Cesare. Acum expediției noastre i se va duce vestea în lumea întreagă.

— Da, și fiindcă veni vorba, își aminti Flaiano, șalupa dumneavoastră a abordat de mult, domnule ofițer de pază. Sunteți așteptat… Iar în privința treburilor noastre, socot că s-a terminat, nu-i așa?

— Cu cele vechi desigur, cu cele noi însă abia acum începe. Inspectorul-șef ridică brațul. Sunt obligat să confisc obiectul găsit, deoarece are, incontestabil, o mare valoare și a fost descoperit, fără vreo autorizație, pe teritoriul Republicii Sud-Africane!

Câteva minute se așternu liniștea. Apoi Flaiano se dezmetici și păși spre inspector cu pumnii strânși.

— Asta e prea mult! Nici nu mă gândesc să vă dau coroana. Ștergeți-o imediat de aici!…

Căpitanul Callegari îl prinse ca într-un clește de umăr pe proprietarul iahtului, iar inspectorul făcu semn cu ochiul ajutoarelor sale. Doi polițiști - niște *buri* de o statură colosală - se postară în stânga și în dreapta artistului, iar cel de al treilea, un individ cu maxilarul greu și cu ochi albicioși, adânciți în orbite, smulse cât ai clipi coroana din mâinile lui Flaiano. Acesta rămase prostit, cu brațele atârnând în jos, palid de furie neputincioasă.

— Nu e nimic de făcut, spuse liniștit căpitanul Callegari, puterea e de partea lor. Dar noi vom înainta la Cape Town un protest contra unei asemenea comportări.

— Aici nu e vorba de forță, ci de lege, îl corectă inspectorul. Obiectul găsit de dumneavoastră va fi trimis de către mine autorităților, va fi evaluat de către experți și închis într-o casă de fier. Când veți căpăta autorizația de a efectua săpături pe locul descoperit de dumneavoastră, coroana vă va fi

restituită… după ce veți fi plătit o anumită parte din valoarea obiectului guvernului R.S.A. Se poate însă ca guvernul să găsească de cuviință a vă achita partea dumneavoastră și să păstreze coroana…

— V-am înțeles, v-am înțeles bine! strecură printre dinți Flaiano, abia stăpânindu-se. Acum însă, aveți oare de gând să ne lăsați în pace?

— Cu o condiție: să nu mai faceți scufundări și să ridicați imediat ancora. În acest caz, vă puteți îndrepta încotro doriți.

Inspectorul luă coroana de la agentul lui și se îndreptă spre scara de bord. Cesare îl opri, cu un gest al mâinii:

— Locotenente, te rog să-i traduci că… îl rog să-i îngăduie Leei să-și pună coroana pe cap o clipă, ca s-o fotografiez. La urma urmelor ea a găsit-o, punându-și viața în primejdie!

După o clipă de gândire, inspectorul consimți. Cesare aduse din cabină un „Nikon” cu film în culori - comoara lui cea mai de preț - și potrivi aparatul. Inspectorul dădu coroana Leei care se fâstâci, și-o așeză cu oarecare stângăcie pe cap, apoi, cât era de mică, luă o atitudine cât se poate de țanțoșă; Sandra o convinse să-și încalțe sandalele cu tocuri „cui”. Inspectorul începuse să dea semne de nerăbdare.

În sfârșit, totul fu pus la punct… Cesare făcu câteva fotografii, dar nefiind mulțumit de lumină, o duse pe Lea în plin soare, lângă bordul dinspre larg al iahtului. Lea își întoarse fața spre lumină și în clipa aceea pietrele cenușii încrustate în metalul negru se aprinseră aruncând scânteieri de o strălucire orbitoare. Aparatul țăcăni abia auzit - o dată, de două, de trei ori… Cesare schimba tocmai timpul de expunere, când fata se clătină pe picioare. Sandra scoase un strigăt de spaimă și se repezi spre prietena ei, dar Lea își duse mâinile la ochi, se clătină încă o dată, apoi căzu grămadă pe punte, lovindu-se cu capul de balustrada punții

superioare. Coroana neagră îi sări de pe cap și cât ai clipi, se făcu nevăzută, înghițită de valurile mișcătoare.

Urletul cumplit al inspectorului-șef sfâșie tăcerea înghețată. El se năpusti spre Cesare, dar acesta îl împinse cât colo cu toată forța și o ridică pe Lea căzută în nesimțire.

— La mine, răcnea polițistul, puneți mâna pe cei doi, au jucat o comedie! Îi arestez!

— Veniți-vă în fire, domnule ofițer! se auzi glasul limpede al Sandrei. Până acum ați reprezentat legea și noi ne-am supus. Acum, însă, procedați ca… la *Gestapo.* Nu vedeți că s-a întâmplat o nenorocire! Nu vă dați seama, e rușinos ce faceți!

Inspectorul parcă primise un duș rece.

— O să vedem, mormăi el morocănos, făcând semn acoliților săi să se depărteze. Ce s-a întâmplat cu ea?

— Cu *miss* Lea Mida, vreți să spuneți?

— Da, da, desigur!

— Poate un leșin, în urma acelei scufundări la prea mare adâncime… Poate un șoc termic - a ieșit în soare după ce a stat în apa rece. O vom ști mai târziu. Dar iat-o că-și revine…

Lea își deschise larg ochii plini de nedumerire, apoi își ridică mâinile ca să-și șteargă obrazul stropit cu apă. Cesare o duse în brațe la umbra cabinei de comandă, unde locotenentul așternuse o saltea cu o pernă. Lea se uită în jur, nerecunoscându-i pe cei prezenți. Deodată șopti:

— Cesare, dragul meu! Inima pictorului zvâcni. Lea îl recunoscuse. Cine sunt oamenii aceștia? De ce sunt aici? S-a întâmplat ceva cu mine?

— Nu s-a întâmplat nimic, draga mea! Stai liniștită, e din cauza prea îndelungatei noastre scufundări! Noi am descoperit niște corăbii…

— Ce fel de corăbii? Da, îmi amintesc de niște amfore la Crotone…

Cesare simți că-i îngheață sângele în vine și privi neajutorat spre camarazii săi strânși roată în jurul lor.

— Liniștește-te întâi dumneata, Cesare! S-o ducem pe Lea în cabină și să-i dăm un somnifer. Somnul îi va face bine. Ridicați-o! se adresă Sandra către locotenent și inginer. Aceștia, ascultători, o ridicară pe brațe.

— Cine sunt ei? De ce mă duc în brațe?! întrebă Lea cu un glas stins și subțirel ca de copil, care se repercută dureros în sufletul lui Cesare, sfâșiat de milă.

Inspectorul urmărea bănuitor procesiunea.

— Sunt departe de a fi convins că tot acest spectacol n-a fost decât un fals, începu el.

Căpitanul nu-l lăsă să sfârșească.

— Ajunge, *sir*! Noi ridicăm îndată ancora și ne îndreptăm spre Cape Town. E posibil să avem nevoie de medici iscusiți - aceste scufundări la mari adâncimi au uneori urmări grave. Din punct de vedere legal ce pretenții mai aveți de la noi? Considerați că această coroană n-a fost găsită. Noi am găsit-o și tot noi am pus-o la loc, iar guvernul dumneavoastră, dumnezeu să-l aibă în pază, dacă va socoti-o necesar, n-are decât s-o ia de acolo. Totul a rămas cum a fost înainte de plăcuta noastră întâlnire.

— Ironia dumneavoastră e de-a dreptul deplasată, *sir.* Mă simt prostit, tras pe sfoară ca un țânc!

— Nimeni n-a intenționat să vă păcălească! A fost o întâmplare, domnule inspector! Dar ascultați-mi sfatul sincer: descoperirea corăbiilor constituie un act senzațional, care va atrage atenția a sute de reporteri. Și dacă fiecăruia dintre ei i se vor comunica normele de comportare, nu chiar satisfăcătoare, ale inspectorului-șef, iertați-mă, *sir,* dar nu v-am reținut numele…

— Van Callen. Aș vrea să ne despărțim însă prietenește. Poate că vreunul dintre scafandri ar

încerca să coboare și să ridice coroana. Probabil că stă pe nisip în dreptul vasului, la vedere. Atunci totul va fi în regulă.

Între timp, în ușa dinspre cabină, apăru Cesare.

— Voi coborî eu! A fost greșeala mea și voi căuta s-o repar. În acvalangul ăsta mai este destul aer.

Locotenentul traduse cuvintele pictorului și chipul inspectorului se lumină.

— Unchiule dragă, se întoarse pictorul spre Callegari, adresându-i-se, nu se știe de ce, neoficial, îmi pare că mai ai o pietricică de aceea drăgălașă, știi, rotundă, de vreo două sute de kilograme… Pictorul vorbea în dialectul ușor sâsâit al Sudului.

— A mai rămas una.

— Arunc-o sirenelor, înainte ca eu să sar în apă. Leagă-i și un balonaș cât mai pestriț. Dar, bineînțeles, nu de la bordul de onoare.

Flăcăruia veselă a înțelegerii luci în ochii căpitanului, care se grăbi să dea dispoziții. Tot echipajul liber se apucă să scoată pietroiul din cală. Cesare, ajutat de Ivo, zăbovind cât mai mult, se îndeletnicea cu revizuirea acvalangului până ce un plescăit zgomotos îl înștiință că rugămintea îi fusese îndeplinită.

— Ce ați aruncat în apă și în ce scop? se alarmă inspectorul.

— Noi, căutătorii de corăbii scufundate, întrebuințăm astfel de semne, pe care nici cei mai puternici curenți nu le pot clinti din loc. Astfel, expediția următoare va găsi ușor locul epavelor, explică, binevoitor, căpitanul.

Cesare sări, scufundându-se tot mai adânc în apa întunecată. Îngrijorarea îi strângea chinuitor inima. Cu Lea se întâmplase ceva de neînțeles. Asta nu putea fi din pricina scufundării la prea mare adâncime, nici a ridicării prea rapide la suprafață - el respecta totdeauna cu strictețe aceste reguli, de teamă ca fata să nu pățească ceva. Nici înaintea

acestor clipe de adâncă tulburare și nici măcar atunci când fata se aruncase cea dintâi în vâltoarea brizanților, Cesare nu-și dăduse seama cât era de puternic sentimentul care îl lega de Lea. Teribil de îndrăzneață, aprigă și pătimașă, neobosită luptătoare întru dreptate, credincioasa lui prietenă devenise deodată vrednică de milă, neajutorată ca un copil, cu glăsciorul acela slab și privirea fixă, nedumerită…

Cesare simțea instinctiv că există o legătură tainică între coroana neagră pusă pe capul fetei și leșinul ei neașteptat, urmat de pierderea memoriei: da, Lea uitase fără doar și poate că se afla pe iahtul lui Flaiano și nu în Italia. Pictorul luă hotărârea nestrămutată de a găsi coroana, dar să n-o înapoieze inspectorului, ci s-o ascundă pe fund într-un loc sigur, pentru recunoașterea căruia avea nevoie de acel punct de orientare sub formă de pietroi, aruncat în ocean de căpitanul Callegari. Poate că pentru însănătoșirea Leei coroana va trebui studiată. Dacă ar fi sigur că obiectul va fi trimis la muzeu, mai treacă-meargă, dar putea foarte frumos fi vândută la licitație, și atunci? Nu, n-avea nici un rost să riști contând pe bunătate și spirit umanitarist. Te puteai mai degrabă aștepta la respectarea absurdă, inumană a legilor, orientate spre apărarea proprietății, oricum s-ar numi aceasta - de stat, națională sau particulară…

Bancul submarin, cu mulțimea lui de corăbii naufragiate, de un cenușiu-pal, mai deschis decât stratul gros de apă de deasupra, i se păru lui Cesare un loc blestemat. Avea impresia că soarta Leei este legată de naufragiul misterios al acestor corăbii necunoscute, în care și-au găsit moartea sute și sute de navigatori nefericiți. Da, din acest șes nisipos emana ceva sinistru și rău prevestitor.

Cesare înotă cu fața în sus căutând să repereze iahtul. Curentul îl deplasase spre nord, deci fu nevoit să înoate înapoi. Neclintită, coroana zăcea în nisip.

O ridică și porni spre mal, unde apa nu se limpezise încă de la căderea „semnului scufundabil”. Cablul intrase sub pietroi, dar geamandura pe care nu uitară s-o agațe se legăna la vreo trei metri deasupra lui.

Încordându-și toată atenția și apelând la bună lui memorie vizuală de pictor, Cesare se uita în jur, străduindu-se să-și fixeze în minte tot, căutând în același timp și o ascunzătoare.

Trecu destul de mult până când Cesare găsi o cavitate astupată cu mâl într-o stâncă rotunjită, care semăna cu o pălărie mexicană, așezată chiar la est de pietroi. Golul acesta de stâncă era chiar la hotarul dintre „calotă” și „borul” pălăriei. Cesare curăță golul cu cuțitul, băgă coroana înăuntru, apoi îl umplu cu mâlul vâscos de sub stâncă. După ce termină lucrul, se săltă ceva mai sus și pluti astfel câteva minute, întipărindu-și în minte priveliștea ca pe un plan, apoi începu să se ridice repede la suprafață.

Timpul pe care Cesare îl petrecu sub apă, cu scopul de a-și „repara greșeala”, li se păru celor de pe vas o veșnicie. Când se urcă însă pe punte, reieși că nu stătuse decât o jumătate de ceas.

Vestea că obiectul alunecase probabil de-a lungul faliei crestei de piatră, îndreptată spre larg, fu întâmpinată de o tăcere generală. Inspectorul fuma încruntat și, în sfârșit, ceru să se întocmească procesul-verbal. Flaiano acceptă cu plăcere; procesul-verbal certifică în același timp că iahtul fusese supus controlului poliției de pază a Țărmului Scheletelor. Apoi fu iscălit de inspector, de Flaiano și de căpitanul „Aquilei” care le mai ceru polițiștilor să consemneze în jurnalul de bord motivele reținerii vasului.

Musafirii nepoftiți își văzură de drum, iar iahtul ridică în grabă ancora.

Zguduiți de evenimentele ultimelor zile, nouă din cei zece aventurieri comentau la nesfârșit cele întâmplate, potolindu-și din când în când nervii

încordați cu tutun și băutură. Lea, care nu se mai simțea acum atât de slăbită, ședea tăcută, în cabină, pe un fotoliu. Chinuitoare gânduri îi sluțeau chipul tânăr, și inima lui Cesare era gata să se frângă de milă pentru iubita lui. Lea nu putea de loc pricepe cum de ajunsese pe un iaht, tocmai la țărmul Africii de Sud. Toate evenimentele vieții ei de până acum, inclusiv iarna petrecută la Napoli, îi rămăseseră intacte în memorie, însă întreaga epopee cu diamantele, cu toate că o pusese chiar ea la cale, i se șterse cu desăvârșire din minte. Speriată de propria-i stare inexplicabilă, Lea căzu într-o pronunțată depresiune sufletească.

Aceeași adiere învăluitoare de vânt stăruia peste întinderea oceanului. Trecu o zi și încă una. „Aquila" înainta acum cu viteza unui crucișător, lăsând Golful Balenelor la sute de mile în urmă. Trecură prin fața Lüderitzului, dar nu se apropiară de coastă care era deosebit de inospitalieră aici, în zona interzisă a Namalandului.

Flaiano și căpitanul luară hotărârea să facă un control amănunțit al diamantelor ascunse cu grijă, iar apoi să le împartă. Căpitanul evaluă diamantele găsite la treizeci de mii de *pounzi* - în felul acesta fiecăruia îi reveneau circa trei mii. Flaiano voia ca cei cinci scafandri, împreună cu dânsul, care riscaseră mai mult decât ceilalți, să primească o parte mai mare. Locotenentul și Cesare, în numele Leei, respinseră această propunere.

În calitate de proprietar al iahtului, care suportase cheltuielile întregii călătorii, el primea în plus diamantul găsit de locotenent.

Căpitanul socotea că piatra aceasta singură valora nu mai puțin de zece mii de *pounzi,* cu alte cuvinte, costul unui automobil de mare lux. Flaiano își manifestă îngrijorarea în privința diamantului găsit de Lea. Locotenentul Andrea îl scoase pe dată din buzunar, spunând că Lea i-l dăduse în păstrare. Când poliția căzuse pe capul lor, locotenentul dăduse drumul diamantului în

gaura unui furchet al șalupei de pe punte, și-i făcuse mare plăcere să vadă poliția învârtindu-se în loc, la lumina soarelui, în imediata apropiere a comorii.

— Cum ai putut risca în felul ăsta, se mânie Flaiano, ce copilărie!

— Ba de loc. Credeți-mă că nici dracul nu l-ar fi putut găsi acolo. Eu însumi m-am canonit două ore până l-am scos, blestemându-mă pentru ideea de a-l fi vârât în ascunzătoarea asta din cale-afară de tainică.

— Stai puțin, spuse încet Cesare, vreau s-o aduc aici. Andrea, dă-mi te rog piatra.

Luând diamantul, se apropie de Lea, care stătea într-un colț al careului, în fața pianului, atingând fără vlagă clapele, și o prinse de mână ducând piatra sclipitoare în fața unui lampadar.

— Vai, ce frumoasă e! se învioră Lea. Așa arată un diamant adevărat?

— Lea, strigă deznădăjduit Cesare, tu ești doar cea care ai găsit diamantul și ai vrut să-l dăruiești Sandrei!

Din nou cute adânci brăzdară fruntea fetei; expresie a unui chinuitor efort de gândire. Își strânse atât de tare mâinile încât oasele îi trosniră:

— Dacă așa spui tu, dragul meu, înseamnă că am vrut… Dar nu-mi amintesc, nu-mi amintesc nimic… Lacrimi mari se prelinseră pe obrajii ei arși de soare.

— Cesare, nu mai pot! se amestecă deodată Sandra. N-o mai chinui!

Cesare sărută fata pe frunte și se apropie de Sandra. Când îi întinse diamantul, mâinile îi tremurau:

— Ia-l. Lea a dorit-o atât de mult, își închipuia cât ai să te bucuri…

— Chiar că e o comoară Lea asta a dumitale! Când te gândești că asemenea fete există… Iar asta, Sandra puse cu indiferență diamantul pe

masă, în grămada comună, să crească partea fiecăruia cu câțiva *pounzi*…

— Nu cu câțiva *pounzi,* ci cu câteva sute…

Locotenentul se uită la Sandra cu vădită admirație.

— Oricum, eu am o parte egală cu ceilalți. Nu sunt decât bucătar, și nici ăla grozav!

— Sandra, faci o prostie, se supără Flaiano, tu ai nevoie de bani!

— Ca și voi toți.

— Vă sfătuiesc, ba nu - vă ordon următoarele, începu căpitanul. La Cape Town, nimeni n-are ce face cu diamantele! Ar trebui să știm mai întâi cui și unde să le dăm, căci altfel am fi imediat prinși și s-ar lămuri pe loc de unde provin diamantele membrilor echipajului „Aquilei”. Vânzarea diamantelor trebuie amânată până ajungem în Ceylon, la Colombo - următorul port mare al itinerarului nostru. Dar și mai bine ar fi să răbdăm până ajungem în Europa.

— Eu nu pot aștepta! spuse tulburat Cesare. Sunt gata să-mi cedez partea oricui, numai să primesc banii imediat. Trebuie s-o îngrijesc pe Lea. Poate că dumneata, se adresă el lui Flaiano, ai putea să-mi dai bani, având drept garanție diamantele mele?

— Pot să ți le cumpăr. Bineînțeles, ținând seama de faptul că evaluarea făcută de noi e, desigur, exagerată, plus riscurile vânzării… Pe scurt - vrei o mie de *pounzi,* ba nu, o mie cinci sute?

— Sunt de acord. Dă-mi banii, și ia partea mea.

— Așteptați! răcni la ei căpitanul Callegari. Nu te pripi, Cesare. Te împrumut eu cu tot ce am asupra mea - aproximativ patru sute de *pounzi.* În afară de asta, vă propun să contribuim cu toții, fiecare după posibilitățile lui, la plata tratamentului Leei, căreia de fapt îi suntem îndatorați cu toții.

După ce diamantele fură împărțite în grămăjoare, căpitanul dădu ordin ca motoarele să fie oprite, iar cârma imobilizată. Întregul echipaj

fu convocat spre a lua parte la tragerea la sorți a diamantelor. În acest fel, dacă cineva s-ar crede nedreptățit - vina nu putea fi decât a întâmplării. Callegari îi înmână lui Cesare cei patru sute de *pounzi* pe care îi poseda, refuzând categoric să ia drept garanție pietre în schimb. Afară de aceștia îi mai dădu pictorului și cei două sute de *pounzi* adunați. Cu toată împotrivirea lui Cesare, căpitanul nu luă banii înapoi. Ba îi mai propuse încăpățânatului să treacă personal pe la toți camarazii și să le înapoieze banii. Cesare nu putea aduce însă o asemenea jignire unor oameni care-l ajutaseră prietenește și sfârși prin a primi darul.

Iahtul se apropia de Capul Furtunilor și vremea se făcea tot mai frumoasă. Toamna abia începea - luna aprilie în emisfera sudică corespunde cu luna septembrie la noi. O briză mângâietoare adia pe punte, și echipajul „Aquilei", călit de lunga lui călătorie, începu din nou să-și lepede hainele, făcând ziua băi de soare în orele libere, iar noaptea băi de aer.

Lea se obișnuise într-un fel cu situația, făcuse din nou cunoștință cu vechii ei tovarăși de drum, care erau plini de atenție și duioșie față de dânsa.

Actorul de cinema prinsese vizibil curaj și devenise din nou acel Flaiano îndrăzneț, nepăsător și vesel.

Toate spaimele rămăseseră în urmă. Partea lui de câștig îi va da posibilitatea să facă acea călătorie mult dorită în Polinezia, să acopere o parte din datorii și să nu filmeze încă doi ani de zile, termen suficient pentru ca eșecurile din ultimele sale creații să fie uitate. În jurnale vor apărea din nou articole despre reîntoarcerea pe ecran a idolului spectatorilor, după romantica lui călătorie în jurul lumii.

Numai Sandra îi rănea în fiecare clipă orgoliul de bărbat răsfățat. Începuse chiar să-l evite. Nu demult răceala ei aparentă și mintea ei ascuțită îi impuneau grozav - mai ales când nu erau

îndreptate împotrivă-i. Societatea asta nouă o influențase în rău, mai cu seamă locotenentul, care n-o slăbea din ochi. S-a amorezat de amanta stăpânului - aproape soția lui - un mucos. Dacă nu i-ar fi impus-o categoric căpitanul, s-ar fi lipsit de mult de timonier. Trebuia neapărat să scape la Cape Town de acest prea distins marinar. Cât despre Sandra - da, și pe ea trebuie s-o facă să simtă că pentru un rol ca al ei nu e nevoie de fete prea savante și prea mândre… Desigur că ar fi păcat! Sandra e mai bine făcută decât Sophia Loren, știe să se poarte, cunoaște mai multe limbi…

Cugetând asupra acestor lucruri, proprietarul iahtului se plimba pe punte, urmărindu-i cu o privire plină de gelozie pe Sandra și pe Andrea. Ședeau alături, pe șezlonguri, contemplând tăcuți luminoasa lună.

— Vraja lunii… mereu cântată și comentată, descrisă în literatură și zugrăvită de pictori, și nimeni nu știe ce este de fapt vraja lunii, spuse încet Sandra.

— Japonezii, de pildă, sunt convinși că luna își schimbă influența după anotimpurile anului. Pe cât îmi aduc aminte, luna cea mai favorabilă meditației și dragostei este, după ei, luna august, răspunse locotenentul.

— Ce ciudat - dragoste și meditație. S-ar părea că se exclud reciproc…

— Mie, dimpotrivă, mi se pare că dragostea și meditația formează un tot, că dragostea este o continuare firească a meditației, o contrazise Andrea.

Sandra surâse ironic. Marinarul își aprinse o țigară și spuse:

— Probabil că cei care sunt mai aproape de natură cunosc mai multe decât știm noi despre puterea ei.

Sandra rămase atât de multă vreme tăcută, încât locotenentul se aplecă și o privi de jos în obraz. Cu

o mișcare domoală, ea puse mâna pe umărul lui și o apăsă cu putere.

— Am citit undeva că bărbații, în pofida, forței și a aptitudinilor lor, nu ajung niciodată la o completă maturitate. Iar menirea femeii este de a-i ocroti și îndruma, a-i face să nu dispere și a-i feri de acțiuni necugetate.

— O, câtă nevoie aș avea de o mână ocrotitoare, tocmai în acele atât de frecvente clipe când mă încearcă deznădejdea!

Andrea își întoarse capul, dar Sandra surprinsese pe chipul lui o expresie de aprigă speranță.

— Din păcate, nu mă pricep să ocrotesc, pentru că eu însămi sunt încă răscolită de gândul așteptării a ceva ce nu se va împlini niciodată.

— Poate totuși se va împlini!

— Dragă Andrea, am studiat antichitatea nu pentru o diplomă inutilă, ci din vocație. Și asta m-a făcut să înțeleg multe din câte se întâmplă acum. Studiul acesta mi-a dat chiar o oarecare forță. E bine să privești viața în lumina timpurilor îndepărtate, sprijinindu-te pe bărbăția strămoșilor, pe năzuințele lor către frumos și pe setea după o existență bogată în evenimente. Pe de altă parte, descoperi mai lesne minciuna și erorile din mediul înconjurător. Fără a cunoaște trecutul, nu le vei putea înțelege.

— Și ce anume ai înțeles?

— Că ideea acelui paradis primitiv, care străbate toate visurile noastre, religia și chiar unele căutări științifice mai serioase… ea, această idee, este tocmai eroarea inițială pe care a comis-o omul cândva, în credința, în filozofia lui și de care continuă să se agațe cu încăpățânare. Au trecut cinci mii de ani de când noi europenii sorbim din legendele religioase basmul cu raiul, care i-a fost dat omului de către dumnezeu, dat așa, fără nimic în schimb, gratuit… și luat înapoi din pricina căderii în păcat a femeii - mama tuturor relelor de

pe pământ! Asta a intrat temeinic în creștinism, în concepțiile lui Rousseau, în filozofia idealistă germană…

— Dar în realitate?

— N-a existat niciodată nici un fel de rai - ci o luptă continuă grea și crâncenă în care cei slabi mureau, și rămâneau în viață numai cei puternici, pentru că pe lume nu se capătă niciodată nimic pe degeaba. La fel se întâmplă și în natură. Numai un poet sau un preot nebun a putut născoci acea legendă despre un timp și un loc anumit, în care totul era pus la dispoziția omului de la bun început, fără efort, fără jertfe și fără luptă din partea acestuia, fără nici o obligație din parte-i!

— Sandra, aici nu sunt de acord cu dumneata! Au existat întotdeauna acele pământuri de dincolo de mare, cum ar fi Polinezia. Cât am visat la ea! Acolo popoarele duceau un trai primitiv care i-a atras întotdeauna pe europenii ajunși pe acele meleaguri. Columb, Magellan, Cook - toți aceștia…

— Toți aceștia, când se vedeau scăpați de Europa aceea înăbușitoare feudalo-religioasă, cu populația înghesuită, cu toată mizeria și bolile ei, erau în culmea entuziasmului ajungând în insulele tropicelor, unde pământul dădea singur hrană omului, unde nu erau ierni cumplite, și unde li se părea că marea cea caldă a luat cu ea pentru totdeauna suferințele omenești. Ei, venind din țări nordice și trăind ca oaspeți, în scrisorile și jurnalele lor nu mai conteneau cu laudele, iar visătorii filozofi europeni se făceau luntre și punte ca să ne convingă de farmecul insulelor paradiziace.

— Și?

— Mai târziu călătorii au început să observe, ca și Columb de altfel, că drăgălașele lor gazde primitive își țin închise femeile în niște case speciale; nenorocitele captive aveau menirea să zămislească prunci care erau apoi îngrășați și

mâncați - o adevărată turmă, dar de ființe omenești! În multe din insulele Oceanului Pacific era în floare un canibalism înveterat și în plus cât se poate de rafinat - sălbaticii lor locuitori puneau mâna pe câte o fetișcană, cum ar fi Lea, îi zdrobeau oasele, apoi o legau zdravăn și o țineau, vie, la muiat timp de trei zile în apa înghețată a unui pârâu, pentru ca astfel carnea ei căpăta un gust deosebit.

— Dar în Polinezia, nu-i așa că nu s-a practicat canibalismul?! Vorbesc despre grupele mari de insule, de exemplu acolo unde s-a filmat *Ultimul Paradis*.

— Acolo, într-adevăr, nu se mai mănâncă oamenii. Dar cu o sută de ani în urmă - da. Cunoști dumneata obiceiul pruncuciderii, răspândit în multe dintre aceste insule? De altfel era și firesc să fie așa; peticele infime de pământ nu puteau asigura hrana decât unui număr restrâns de oameni, iar surplusul de populație trebuia mâncat sau exterminat într-un alt chip.

— Sandra, vrei să-mi spulberi visul! Nu pot concepe una ca asta… Reiese că, înainte vreme, exista pretutindeni un fel de fascism primitiv!

— Chiar așa. Dar nu peste tot. În țările unde omenirea atingea un grad superior de dezvoltare, în trecerea de la o formă socială la alta, asta nu se întâmpla. Acolo nu se ducea decât o luptă permanentă între nomad și cultivatorul de pământ. Iar colțișoarele paradiziace nu sunt decât refugiile a ceva străvechi, nedistrus de popoarele tinere și puternice; acel ceva a supraviețuit datorită izolării sale într-un climat prielnic, nu însă fără a plăti pentru asta.

— Australienii, în schimb, nu sunt canibali, cu toate că au o istorie străveche și au trăit izolat…

— Pe un continent întreg! Și fiindcă ai adus vorba, află un lucru: băștinașii australieni au niște ritualuri atât de complicate când e vorba de pubertate sau căsătorie, vânătoare sau

îngropăciune, manifestă atâta spaimă față de fenomenele naturii și au niște superstiții atât de stranii, încât apare destul de evident că nu sunt sălbatici primitivi, așa cum căutau s-o demonstreze înainte vreme unii savanți. Ei reprezintă probabil vestigiile a ceva neînchipuit de arhaic, ale unei culturi pe deplin formate încă din ei epoca de piatră - cultură care s-a păstrat pe un continent inaccesibil unde, ca să se salveze, au ajuns nu se știe pe ce cale. Asemenea grupări străvechi de oameni mai există și în Africa - *boșimanii* și alte triburi mărunte trăind în păduri. Greșit îi considerăm noi sălbatici, și încercăm să reconstituim traiul primitiv, după datinile și credințele lor actuale. Și astfel a ieșit o totală încurcătură. Omul - biruitorul naturii - ni s-a înfățișat drept o făptură întunecată, vrednică de milă, speriată de forțele ei, nevrednică de raiul în care trăiește. De aici au pornit diferitele căi de a urmări instinctele primitive din sufletul omului de azi, psihanaliza lui Freud și multe altele. De fapt însă, așa-zisa primitivitate nu e altceva decât birul pentru acea viață de paradis într-un refugiu izolat!

— Jur că nu mi-aș fi închipuit că ești atât de învățată! Probabil că te plictisești cu noi - știm cu toții atât de puțin…

— Ce prostie! Eu m-am gândit mult și m-am documentat anume în problema asta, de aceea știu ceva mai multe. Asta încă de pe când nădăjduiam să devin un mare arheolog și eram o fetișcană lungă cât o prăjină, urâtă și cu o claie de păr ciufulit în cap.

Andrea izbucni în râs:

— Dumneata urâtă? Asta n-o pot crede nici să mă tai!

Dinspre puntea de comandă se auzi glasul lui Flaiano:

— Locotenente, peste cinci minute intri de cart, iar dumneata stai și pălăvrăgești cu o cucoană frumoasă. Apar tot mai multe vapoare și trebuie să

fim foarte atenți! În dimineața asta ajungem la Cape Town!

În Africa de Sud, toamna timpurie dăruiește uneori zile tot atât de cristaline ca și pe Mediterană. Dimineața de aprilie silise ceața ușoară să se retragă spre munți, și un văl subțire liliachiu acoperea acum cărămida uriașă a Muntelui Mesei și ascuțitul Pisc al Diavolului. Din nou, ca și în Luanda, se înfigea în continent un golf larg în formă de semilună, pe țărmul căruia se întindea un uriaș port.

Căpitanul intră sigur de el în port, refuză ajutorul pilotului local și, după o scurtă convorbire, căpătă un mic sector de acostare chiar la capătul celui de al doilea debarcader de pasageri. Câteva minute de manevre, un marșarier, stop - și sarturile subțiri ale „Aquilei" se fixară solid de babalele de câte o jumătate de tonă, destinate giganților oceanelor.

Nici nu apucase să termine cu obișnuitele formalități - controlul medical, vamal, controlul pașapoartelor ca și vaccinările împotriva frigurilor - când pe iaht se sui un bărbat înalt, blond, al cărui costum civil nu-l camufla pe militar.

— Aș dori să stau de vorbă cu proprietarul vasului și cu căpitanul, înainte de a vi se fi eliberat autorizația de coborâre pe mal, declară el, prezentându-se drept un împuternicit al guvernului.

Flaiano și căpitanul îl conduseră pe oaspetele nepoftit în cabină. Acesta îi rugă să-i facă o descriere cât se poate de amănunțită a împrejurărilor în care fuseseră descoperite epavele și coroana neagră.

— Vă mulțumesc, spuse el după ce ascultă relatarea scurtă și precisă a căpitanului, completată cu exclamațiile expansivului actor de film; acum sunt perfect lămurit. Vedeți dumneavoastră, noi am primit un raport din partea ofițerului Van Callen,

dar n-am hotărât încă dacă această descoperire trebuie să rămână secretă, sau dată publicității. Nu știu prin ce împrejurări zvonurile despre extraordinara descoperire a unor scafandri de pe un iaht italian au ajuns la urechile presei și reporterii vă pândesc. Acesta este motivul care m-a făcut să vă văd înaintea lor. Cred că vom primi acum o serie întreagă de cereri de licențe pentru săpături submarine și trebuie să știm din vreme ce atitudine să adoptăm. Apropo, nu doriți și dumneavoastră o astfel de licență?

— Nu, vă foarte mulțumesc, răspunse morocănos Flaiano. Mi-a fost de ajuns o singură întâlnire cu poliția dumneavoastră…

— N-aș crede că vă puteți plânge, surâse discret funcționarul. Ați avut norocul să dați peste un ofițer cu tact, care a găsit posibilitatea să precizeze că n-ați luat legătura cu uscatul și deci n-a scotocit tot iahtul de la chilă până în vârful catargelor!

Flaiano se ridică brusc, dându-i astfel a înțelege că discuția a luat sfârșit.

Polițistul de pază de lângă scara de bord împreună cu ceilalți funcționari nici nu apucară să-și vină în fire când pe iaht dădură buzna patru reporteri, fiecare cu fotograful lui. Cel mai informat și insistent se dovedi a fi reprezentantul *Cape Argus*-ului, care justifică pe deplin titlul ziarului său. Fură fotografiați toți, fără excepție, mai cu seamă Lea și Cesare, și desigur Sandra cu Flaiano.

— Destul, exclamă în sfârșit Ivo executând salturi furibunde pe puntea care abia se golise, pentru numele lui dumnezeu, puneți-i pe Pietro și pe Giulio lângă scară, ca să nu mai lase pe nimeni să urce. N-o să apucăm nici măcar să ne schimbăm pentru o plimbare prin oraș! Cesare, pleci? Te pregătești să ne părăsești? se informă Flaiano cu prefăcută compătimire.

— Trebuie să lămuresc odată ce este cu Lea! Dar dacă va dura mai mult, n-ai să ne poți aștepta,

spuse pictorul convins de sentimentele de prietenie ale amicului său.

— Din păcate așa-i. Taxele portuare sunt mari și nu intenționez să rămân aici mai mult de trei-patru zile.

— Merg cu dumneata, Cesare. Locotenentul ieși din umbra cabinei de comandă. Ți-am promis de mult să-ți fiu tălmaci.

— O, locotenente, o clipă. Flaiano, încruntat, vorbi grăbit și tăios. Am auzit că ți-ai exprimat dorința să părăsești iahtul la Cape Town…

— *Signor* Flaiano, e o neînțelegere!

— Așadar, nu te pot reține. Noi prețuim foarte mult serviciile pe care ni le-ai adus; fără dumneata călătoria poate n-ar fi fost atât de norocoasă. Acum însă, până în Ceylon și mai departe nu se prevede nimic deosebit și sunt convins că bravul nostru căpitan Callegari va putea să facă față singur.

Bătrânul căpitan deveni stacojiu de mânie.

— Domnule, eu nu pot rămâne la bord fără timonier și fără ofițer secund. Peste puțin vor începe furtunile de toamnă…

— Ofițer secund voi fi eu, ajutat de Pietro. Dar dacă vă e greu, veți putea părăsi „Aquila” la Colombo. Am de gând să petrec acolo aproximativ o lună și am să cer în scris un înlocuitor! Aici, însă nu aveți dreptul să părăsiți iahtul.

Flaiano se răsuci pe călcâie și dispăru în coridorul cabinelor. Căpitanul, mut de indignare, se uită în urma lui, înmărmurit. Locotenentul îl luă de braț.

— Nu te necăji, căpitane Callegari. La urma urmei, *signor* Flaiano e proprietarul iahtului, și în privința banilor își are socotelile lui. Ce putem spune? Totdeauna am să-mi amintesc de această călătorie cu dumneavoastră. M-aș bucura dacă v-ați declara de acord să nu uităm unul de altul nici în patrie.

— Dar nu pleci chiar acum? se auzi glasul Sandrei.

— Nu, desigur. Voi rămâne o zi-două la bord, până ce mă voi rostui pe uscat.

— Și pe urmă?

— Voi aștepta transferul pe care îl cer chiar azi, telegrafic. Îmi voi comanda un bilet de avion Johannesburg-Cairo. Am să stau puțin la Cairo, de plăcere, iar de acolo - acasă. Iată că nici de astă dată nu mi s-a împlinit visul cu insulele paradiziace. De altfel dumneata mi l-ai distrus cu desăvârșire; cu toate astea îți sunt chiar recunoscător! Iartă-mă, Cesare, că te-am reținut.

CAPITOLUL 4 Flota lui Alexandru

A doua zi, toate ziarele din Cape Town inserară note de diferite dimensiuni, mai mult sau mai puțin senzaționale, despre sosirea în port a iahtului celebrului actor de cinema și despre formidabila descoperire făcută lângă coasta sud- africană. Cel mai zelos fusese *Cape Argus*.

„Coroana neagră a unor împărați necunoscuți cade de pe capul frumoasei fete-scafandru înapoi în ocean, comunicau rândurile culese cu litere grase, *soțul ei se aruncă din nou în apă la o adâncime extraordinară, dar nu găsește nimic… așa declară el inspectorului de poliție care asistă la toate acestea. Să fie oare adevărat*? *Nu cumva coroana a fost ascunsă în adâncurile oceanului, într-un loc sigur și numai un singur om - pictorul italian - cunoaște secretul?…*

În cel de al doilea interviu, Cesare Pirelli neagă categoric versiunea noastră și emite presupunerea că această coroană este într-un fel oarecare otrăvită, deoarece a provocat îmbolnăvirea inexplicabilă a curajoasei sale soții. El ar scoate fără doar și poate coroana, cu toate că, după cum a mărturisit cinstit pictorul, i-ar fi neplăcut s-o restituie poliției nepoliticoase a țării noastre. Din sursă autorizată se știe că guvernul are de gând să organizeze el însuși o expediție specială pentru cercetarea navelor scufundate, dar nu va acorda licențe persoanelor particulare…”

Cesare aruncă ziarul pe masă și începu să râdă.

— Eram sigur. De altfel, tu, Flaiano, în cazul când ar mai fi descoperite și alte valori, poți să ai pretenții la o treime.

— Hm! Cum de nu? Asta la sfântul așteaptă! făcu sceptic Flaiano.

— Urmărește și tu lucrările arheologilor. Peste câțiva ani - până le-or dezgropa, cerceta, tipări…

Sandra tăcu fără să-și termine fraza.

Din cabina căpitanului apărură braț la braț Callegari și locotenentul.

În dreptul schelei de debarcare cei doi se îmbrățișară, apoi Andrea își ridică cu ușurință geamantanul cenușiu de campanie.

— Vă spun încă o dată adio, domnilor.

Andrea se înclină ceremonios, oprindu-și îndelung privirea plină de tristețe asupra Sandrei.

Aceasta îi întinse amândouă mâinile, pe care el i le sărută pe rând.

— Ne vedem în oraș? întrebă Cesare.

— Bineînțeles. Rămân aici o săptămână încheiată. Mi-am reținut până una-alta o cameră la Grand Hôtel… e cam scump! Telefonați la camera șase sute cincisprezece. Dar voi?

— Lea și cu mine ne mutăm pe seară, după ce se va fi eliberat o cameră micuță într-un hotel de pe Victoria Street. N-ar fi bine să-ți găsim și dumitale o cameră acolo?

— Ba ar fi minunat. Nu sunt de felul meu pretențios. Și apoi, unde m-aș putea simți mai bine decât aproape de dumneata și de Lea?

Marinarul porni cu pași avântați pe lespezile mari ale cheiului.

După plecarea lui, pe punte se așternu o tăcere apăsătoare, de parcă cei rămași i-ar fi prins, unul pe celălalt, cu o faptă urâtă. În realitate așa și era…

Sandra nu căuta să-și ascundă amărăciunea; stătea îngândurată, cu privirea îndreptată spre mare. Flaiano o urmărea printre pleoape.

— Ar trebui să te odihnești, îi spuse el autoritar, astă-seară suntem invitați la un bal organizat în scop filantropic, sus în parc.

Sandra nu răspunse.

Cesare și Lea părăsiră vasul.

În camera cam joasă, dar spațioasă, a unui hotel străvechi, Lea oftă ușurată:

— Aici te simți în sfârșit ca într-o casă de om. Nu știu de ce, dar în ultima vreme cabina aceea strâmtă mă apăsa. Mi-era dor să simt iar pământul sub picioare, să mă duc unde vreau, să mă gândesc la flori, și la muzică. Să nu mă mai chinuiesc tot căutând să-mi amintesc ceva. Visam niște abisuri negre, iar în adâncul lor uriașe flori cuprinse de flăcări…

Cesare o apropie de el cu duioșie:

— Acum toate vor trece. Mâine ne ducem la doctorul Sanders, care ne va înlesni o consultație

la profesoral Van Henen. Și în curând vom pleca acasă!

— N-am de fel chef să mă întorc acasă, într-un loc unde totul mi-e cunoscut, iar prăpastia neagră să rămână! spuse Lea, apoi i se adresă întrucâtva jenată: Să stăm aici, sau poate-i mai bine să plecăm încă undeva?!

— Bine. Vom vedea mai întâi ce spun medicii. Și atunci, sau rămânem pe loc, sau plecăm unde vei voi tu: fie spre marea rezervație a fiarelor Africii, fie în India…

— În India! În India! Deodată o expresie de cumplită îngrijorare îi întunecă chipul. Dar bagă de seamă, Cesare, indiferent de ce vor spune medicii - să nu mă dai pe mâna lor. Nu pot să sufăr spitalul. Tu mă cunoști doar. M-aș prăpădi!

— Ți-o jur!

— Dar Sandra? Ea va călători mai departe? Ne vom despărți de ea? Și de căpitanul Aglauco?

— Da, draga mea. Ei vor să plece poimâine. Ne vom revedea cu toții la Roma, peste șase luni. N-ai grijă că nu pleacă ei fără să ne vadă. Hai să despachetăm repede. Tu te pricepi ca nimeni altul să creezi într-o clipă o ambianță plăcută, intimă.

Sandra stătea întinsă pe cușeta lată, despărțită prin draperii grele de restul cabinei. Zidul cheiului apăra iahtul de vânt. Cu toate că hublourile erau deschise și un ventilator mare se rotea încet sub tavan, în pereții întunecați de lemn lustruit și în covoarele groase ale cabinei se aduna tot mai multă zăpușeală. După balul acela strălucit, plin de tineret, iahtul tăcut și întunecos îi făcuse impresia unei închisori. Nici bunii ei prieteni - Cesare și Lea - nu mai erau aici, și nici bravul locotenent cu ochii adânci și limpezi. Căpitanul dormea dus în mica lui cabină lipită de timonerie. De veghe nu se afla decât marinarul de cart, morocănosul Pietro. Cheiul pustiu se liniștise, de parcă dormita și el; doar de undeva, de departe, răzbătea vuietul surd

al activității de noapte din port. Abia acum își dădea fata seama de puternica înrâurire pe care această lungă călătorie o avusese asupra ei - călătorie bogată în impresii, cu toate peripețiile, spaimele, schimburile de idei, cu prilejul molcomelor convorbiri ce aveau de obicei loc noaptea pe punte - pe scurt, tot ce o apropiase de tinerii ei tovarăși de drum, atât de plini de viață și de năzuințe.

Speranțele și visurile de independență ale Sandrei fuseseră până acum de două ori zădărnicite - prima oară când încercase și nu izbutise să rămână la universitate într-un post de cercetător, iar a doua - să devină stea de cinematograf. Aceste experiențe amare imprimaseră caracterului ei o considerabilă doză de cinism. Totuși romantismul ei înnăscut, ca al oricărei naturi sănătoase, trupește și sufletește, biruia totdeauna redându-i optimismul, credința că în viața ei va surveni ceva nou, nu amăgitor, ci real. Tot timpul călătoriei fusese stăpânită de acest sentiment, și iată că acum firul se rupsese.

Întreg grupul acesta de oameni simpatici și apropiați sufletește se risipise. De acum încolo călătoria în tovărășia lui Flaiano nu mai prezenta pentru ea nici un interes. Dar ceea ce punea vârf la toate, era faptul că Ivo, simțindu-i înstrăinarea și ros de gelozie, devenea din zi în zi mai insuportabil. Sandra înțelegea foarte bine dorința iubitului ei de a-și afirma cu orice preț drepturile de bărbat, de a marca faptul că ea îi aparținea în exclusivitate lui, căruia, de altfel, îi mai aparțineau atâtea alte lucruri minunate.

Și azi, imediat după întoarcerea de la bal, cu instinctul său de proprietar, Flaiano ghicise de ce era Sandra atât de tristă. Urmase o scenă violentă cu amenințări și imputări.

Sandra zăcea nemișcată, chinuită de rușine și tristețe, disprețuindu-se pentru felul ei de a tergiversa, de a nu lua o hotărâre fermă sau poate,

pur și simplu, pentru că nu știa să lupte în viață. Dacă Lea cea înflăcărată și voluntară ar fi fost în locul ei, n-ar fi pregetat să-și schimbe, totalmente rostul, pe când ea…

Pe iaht nu se bat jumătățile de oră, dar ea le aude dinspre vasul vecin. E ora două noaptea și somnul nu vine; nervii îi sunt încordați ca în preajma unei grele încercări…

Flaiano se apropie călcând, neauzit, pe covor, dădu la o parte draperiile, căutând să vadă în lumina slabă trandafirie a lămpii de noapte dacă ea doarme. Sandra încremeni într-o totală nemișcare. Nu-i tresăriră nici genele. Ivo trase draperia la loc, deschise ușa spre coridor și strecură un șuierat înăbușit, aidoma unui pungaș.

În cabină intră Pietro. Sandra auzi pocnind zăvorul ușii, apoi șușotitul repezit al lui Flaiano.

— Acum se poate! Scoate-le, și adu-mi-le, numai să nu te vadă nimeni. Pândește momentul…

— Păi pot chiar acum!… Așa cum le-am ascuns, le scot ușor - le-am înșirat de-a lungul izolației cablului din postamentul timonei. Nici dracu n-ar…

— S-st! Atunci adu-le imediat.

— Într-un minut. Dar *signora…* doarme?

— Desigur, nătărăule.

Zăvorul pocni din nou, de astă dată încet de tot. Sandra, care crezuse că e vorba de partea lui de diamante, la auzul ultimelor sale cuvinte se făcu numai urechi.

Ușa se deschise cu precauție. Amândoi începură a șușoti:

— Controlați-le, patroane…

— Lasă fleacurile, Pietro. Câte au fost, îți amintești?

— O sută cincizeci și opt de bucăți. Numărați, că le-am adus grămadă, fără să le mai număr. Legăturica era destul de mare…

— Bun, nu vorbi prea mult, că s-ar putea trezi.

— Dar dacă află *signora* Sandra, stăpâne? Și e sigur că are să afle, dacă nu acum, atunci mai târziu.

— Am eu ac de cojocul acestei fetișcane. O potolim noi!

Străbătută de un fior, Sandra simți cum i se zbârlește părul de pe ceafă. Se ridică de pe pat cu deosebită precauție și, prin crăpătura dintre draperie și perete, privi spre cabina luminată: Ivo ședea în fața mesei lui de scris, acoperind în parte cu corpul puzderia de diamante risipite pe masă, și număra una câte una pietrele prețioase, de cele mai variate dimensiuni. Sandra se dădu tiptil îndărăt și se culcă la loc, continuând să tragă cu urechea.

Auzi scăpărând un chibrit, apoi zăngănitul încuietorii de la casa de fier.

— Dar dacă vin să percheziționeze, stăpâne? întrebă cam speriat Pietro.

— Nu vor veni - plecăm poimâine. Iar dacă totuși vin, - important e ca tu să nu pleci nicăieri atâta timp cât sunt și eu aici - într-o clipită schimbăm ascunzătoarea.

…Flaiano se deșteptă târziu și își întinse brațele spre Sandra, culcată alături de el, cu mâinile sub cap. Răceala din privirea ei nu-l descurajă de fel, dar ea sări brusc în picioare, trase draperia în lături, se așeză pe marginea mesei de scris și spuse cu respirația întretăiată de emoție:

— A sosit momentul să avem o explicație, Ivo. Azi-noapte am auzit tot. Ți-ai prădat tovarășii!

Dintr-un singur salt Flaiano fu în fața ei, cu dinții rânjiți, măsurând-o din cap până-n picioare, cu o privire necruțătoare și bănuitoare de gangster:

— Ai auzit tot, poate m-ai și pândit! Ai să afli în cazul ăsta ce-am pregătit pentru de-alde astea ca tine. Să taci, să uiți și totul va fi ca înainte. Altfel… am să te sechestrez, și… se apropie încet-încet de ea.

— Prea târziu! Noaptea am și vorbit cu căpitanul…

În culmea furiei, Flaiano scoase un urlet strident. Făcând un efort nemaipomenit de voință, Sandra își aprinse cu gesturi calme o țigară:

— În timp ce tu dormeai, căpitanul a și vorbit cu întregul echipaj, și toți prietenii tăi, în afară de cei de care te-ai grăbit să te descotorosești, știu despre cele o sută cincizeci și opt de diamante furate de tine. Asta, ca nu cumva să-ți treacă prin minte să faci cine știe ce cu mine… sau s-o iei la sănătoasa. Calmează-te și ascultă. Dacă peste un ceas nu-i vei convoca pe toți în cabina ta și nu vei împărți diamantele, mă duc la poliție și spun tot. Absolut tot, orice s-ar întâmpla cu mine, în calitate de complice. Să fii complicele unuia care se strecoară pe-ascuns și culege diamante - treacă-meargă, dar complicele unui bandit n-am fost și nu voi fi.

Sandra porni spre ușă. Ivo o ajunse, gata s-o lovească. Ea se feri și o zbughi pe coridor.

Nu trecu nici un sfert de ceas, că Flaiano își și adunase întregul echipaj care, prevenit de căpitan, aștepta într-o atitudine severă justificările patronului, Ivo Flaiano era transfigurat. Surâzând cu blândețe, istorisi cum găsise legătura cu diamante și cum își pusese în gând să le facă o surpriză, după ce primejdia va fi trecut definitiv. Cum a doua zi urmau să plece, se apucase noaptea să pregătească surpriza, însă Sandra, care nu pricepuse nimic, stricase totul cu criza ei de isterie. Acum el îi roagă pe toți să se adune în cabină, să tragă storurile și să facă împărțeala pietrelor descoperite de el…

Flaiano ținu să adauge, fără rușine, că se așteaptă să primească o parte mai mare, pentru că el fusese cel care găsise comoara, și mai era și proprietarul iahtului.

Oamenii nu făceau altceva decât să se uite unii la alții, când încrezători, când bănuitori. Scena începu să aducă a adevăr, când Flaiano, după ce închise cu grijă ușa, scoase din casa de fier o simplă legăturică de pânză din care se rostogoliră

pe masă peste o sută cincizeci de boabe mări strălucitoare - diamantele. Șaptesprezece dintre ele, foarte mari, constituiau o uriașă comoară adunată odinioară cu prețul unei munci și al unui risc infernal, dar care în ultima clipă scăpase din mâinile oamenilor care o descoperiseră, pentru ca apoi să zacă încă cincisprezece ani, ascunsă într-un dâmb alb, pe Țărmul Scheletelor. Cu ochii la diamante, Sandrei îi zbură gândul spre acei îndrăzneți și necunoscuți căutători ale căror nădejdi nu se împliniseră, își închipui încăierarea cu poliția, împușcăturile, morții și anii de temniță ai celor prinși. Își aminti cu dezgust de șușotitul plin de aviditate al lui Ivo în timp ce-și număra pietrele furate și luă hotărârea să nu mai poarte niciodată podoabe cu briliante.

Cu toată strădania actorului de a prezenta cele întâmplate ca pe o simplă neînțelegere, neîncrederea și teama semănate de acest incident încolțiseră trainic în inimile membrilor echipajului, care din acea clipă încetă de a mai fi vechea echipă unită și tânără plecată în marea aventură. Neprețuitele impresii culese de-a lungul îndelungatei lor curse fură întunecate de acea meschină sete de îmbogățire, de invidie și de neîncredere; nu le va fi oare răpită partea lor de pradă, nu vor fi oare înșelați sau denunțați de cei care se socoteau nedreptățiți?…

Căpitanul luă la el partea locotenentului, cea a lui Cesare și a Leei și se grăbi să se retragă. Flaiano și Sandra rămaseră în cabină, singuri. Fata își pregăti în grabă geamantanul. După ce deschise larg ușile garderobului, scoase două rochii ușoare, o bluză de lână și o fustă multicoloră. Își mai luă mantaua de ploaie și niște pantofi de seară. Ivo urmărea fascinat, ca în transă, mișcările iuți și precise ale mâinilor Sandrei, pașii ei ușori și sprinteni.

Asemeni unei fiare încolțite, căreia îi scapă din gheare prada, actorul spumega de mânie. În afară

de faptul că pierdea o amantă fermecătoare, gândul că ea va mai iubi pe cineva, probabil pe blestematul acela de locotenent, îi deveni insuportabil. Fața schimonosită de furie i se acoperise de o roșeață întunecată, respira des și întretăiat. Pumnii i se încleștaseră. Sandra îl urmărea la rândul ei cu atenție prin oglinda cu trei fețe.

— Fără scene, Flaiano! Rostise aceste cuvinte pe un ton îngrozitor de străin și de rece. Fii și tu mărinimos măcar la urmă, ca în filmele tale neverosimile. A, să nu uit; am rugat pe căpitan și pe inginer să rămână puțin pe coridor - până mă îmbrac și ies.

— Pleci definitiv?

— Definitiv, Ivo. Mă voi strădui să iau și acasă măsuri pentru ca speranțele tale să nu se împlinească. În romanele polițiste victima nu izbutește să prevadă și să preîntâmpine intențiile gangsterului. Asta se întâmplă și în viață, dar în cazul de față, nu; prietenii mei vor fi informați despre tot și dacă voi dispărea subit - ei vor ști din ce pricină…

Sandra continuă pe un ton mai liniștit:

— Nu mi-am luat decât ce era al meu; cele cumpărate de tine au rămas aici. Îți vor prinde bine. Brățara și ceasul sunt în sertărașul toaletei. Despre diamantele care mi se cuvin, după prima împărțeală, nici nu mai vorbesc - ai fi, oare, în stare să mi le dai?…

Rânjetul răutăcios al lui Ivo îi confirmă pe dată că nu se înșelase.

— Să-ți rămână drept despăgubire pentru cheltuielile de călătorie de până acum. Consideră că eu am închiriat iahtul, cu tine cu tot… până la Cape Town. Cred că e cel mai avantajos contract pe care l-ai făcut în toată cariera ta. Adio!

Flaiano făcu o mișcare bruscă spre ușă.

— Căpitane, rosti cu glas tare Sandra.

Ușa se și dădu în lături și Callegari împreună cu inginerul înșfăcară geamantanul și poșeta Sandrei. Zăvorul pocni, iar Flaiano rămase prostit, cu ochii holbați, pironiți în lemnul lustruit al ușii, apoi sări ca ars, apucă de clanță, dar îi dădu în aceeași clipă drumul și începu să umble ca un nebun prin cabină, bolborosind cele mai abjecte injurii la adresa Sandrei. Năduşit, se trânti pe fotoliu, conectă ventilatorul și își șterse fața cu batista. Bâzâitul molcom și adierea răcoroasă îl liniștiră treptat-treptat, iar cele două țigări fumate una după alta plus un păhărel de coniac îi restabiliră echilibrul.

Flaiano își deschise biroul, scoase un plic și o foaie de hârtie galbenă, groasă, se gândi puțin și scrise:

„*Către șeful poliției orașului Cape Town…*

Mă simt dator să vă previn că pe bordul iahtului meu s-au aflat, printre alți pasageri, fosta actriță de cinema Sandra Citti și fostul locotenent al flotei militare italiene, Andrea Montuori. Am aflat că persoanele sus-menționate, îndată după sosirea lor la Cape Town, s-au ocupat cu cumpărarea clandestină a unor diamante furate, punându-se în legătură cu o bandă de hoți și contrabandiști din port. Le-am determinat pe susmenționatele persoane să părăsească iahtul meu, negăsind cu putință a mai continua călătoria împreună. Totuși, din lipsă de probe, nu am socotit posibil de a vă pune imediat în cunoștință de cauză, ceea ce regret. Prezenta scrisoare constituie încercarea mea de a-mi repara greșeala și de a-mi liniști conștiința de cetățean. Presupun

că o percheziție minuțioasă a lucrurilor doamnei Citti și ale domnului Montuori va da la iveală diamantele, care vor constitui probele contrabandei, și că cei doi criminali își vor primi pedeapsa meritată…”

Flaiano închise denunțul în casa de fier și ieși pe punte, fluierând vesel. Sufletul îi clocotea de o bucurie răutăcioasă, triumfătoare. Când își închipuia cum Sandra și Andrea vor fi înșfăcați de poliția sud-africană, cunoscută pentru tenacitatea ei, începea să râdă cu hohote. Frumoasă lună de miere vor mai avea cei doi… la pușcărie!

Căpitanul Callegari îi telefonă lui Andrea și o conduse în oraș pe Sandra. Nici nu apucaseră să traverseze Edderly Street, că Andrea, radios, le și făcea semne de pe trotuarul de vizavi. O porniră toți trei spre Victoria Street, la Cesare și Lea, dar trebuiră să-i aștepte vreo jumătate de oră în holul hotelului, până se întoarseră de la medic. Între timp Andrea fu pus la curent cu povestea diamantelor tăinuite, care nu produse asupra lui efectul așteptat - nu-l mai interesa nimic în afară de Sandra, de la care nu-și putea lua ochii, ba chiar tresări când Callegari, întâmpinându-i pe Cesare și pe Lea, le strigă, cu glas voios:

— Ei, cum merge cu doctorașii?

— Deocamdată merge, răspunse Cesare, de altfel, azi n-a fost decât o vizită preliminară, la asistent. Consultația cea mare e poimâine, joi, la profesor…

— Să-mi trimiteți neapărat o cablogramă la Colombo, pe bordul „Aquilei”, despre felul cum decurg lucrurile. Îmi făgăduiți? Azi e ultima noastră întâlnire. Diseară ne aprovizionăm cu apă și combustibil. În zorii zilei ridicăm ancora.

Cesare îi jură că va face întocmai. Când căpitanul începu să le repete și lor povestea cu

Flaiano, prudentul Cesare propuse să meargă la ei în cameră. Controlă mai întâi cu grijă ferestrele și draperiile, încuie ușa, apoi îi făcu semn căpitanului, care, indignat la culme, le povesti întâmplarea.

— Dumnezeule mare! Cine ar fi putut crede că Flaiano… îl cunosc de mult, încă dinainte de formidabilul lui succes… Cum a putut să decadă moralmente până-ntr-atât?

— Mie mi se pare că succesul prea mare duce inevitabil la degradare. Numai oamenii extrem de tari sufletește și bine orientați spre un țel nu se lasă influențați - fiind prea pasionați de ceea ce fac, nu-și mai cocoloșesc succesul - cum o face un om de nimic, spuse liniștită Sandra care asistase la decăderea iubitului ei. De altfel acesta pregătise de mult terenul favorabil unei rupturi.

— Nu mai teoretizați, spuse Andrea care abia acum ajunsese să pătrundă adevăratul sens al celor petrecute, nu văd în ăsta nimic altceva decât o porcărie. Spune-mi, mai bine, Sandra, ce ai de gând să faci de acum încolo?

— Am să-mi vând cele două inele ale mele și colierul care are un smarald frumos. Banii obținuți îmi vor ajunge pentru biletul de avion până la Roma.

— Și pe urmă?

— Există un celebru fotograf suedez, Rune Hassner, președintele Uniunii fotografilor „Tio”. Acum doi ani, la Roma, mi-a propus să…

— Ce nevoie ai s-o faci acum, Sandra, o întrerupse locotenentul, pietrele dumitale îți vor da posibilitatea să trăiești și să călătorești zece ani de zile!

— Adevărat? Uitasem cu totul! Zece, nu cred, dar cinci, da - prima parte din pradă care mi se cuvenea a rămas la el…

— O să-ți dăm fiecare o treime dintr-a noastră, din cea pe care ne-ai adus-o acum. Fără dumneata, n-am fi avut niciodată parte de ea. Acum mă simt

de-a dreptul milionar și toată lumea e a mea! exclamă voios Cesare.

— Tocmai asta dovedește că n-ai să fii niciodată milionar și că habar n-ai de adevărata bogăție. Primesc cu bucurie un ajutor prietenesc, dar să trăiesc pe socoteala unor prieteni - asta n-o pot admite! Educație de modă veche, n-am ce-i face! Dacă cineva înfruntă pentru mine o primejdie, mă scoate dintr-un impas, fie că m-am îmbolnăvit, fie că sunt atacată - atunci e altceva, dar să primesc bani, răpindu-i acelui om posibilitatea de a-și realiza, să zicem, jumătate din planurile sale, sau a-și asigura o viață tihnită - nu, asta nu pot admite! Fiecare își urmează destinul până în clipa când și-l alătură de cineva drag - așa cum e cazul cu dumneata și cu Lea… În sfârșit, ai și dumneata o situație ideală pentru un pictor - când artistul se poate consacra creației și-i poate dărui câțiva ani fără să se gândească la nimic altceva… decât la Lea…

— Cesare, Cesare! Lea se atârnă de gâtul lui. Sandra spune oare adevărul? S-a împlinit ce visam în Napoli, orașul nostru înghețat?

— S-a împlinit… dar nu chiar așa. În viață toate se întâmpla altfel decât visăm. Mereu ne apasă noi griji, ne pândesc nenorociri neașteptate.

Locotenentul dădu să spună ceva, dar se abținu.

Pregătindu-se să se ridice din fotoliu, căpitanul le spuse:

— Ei, bine că vă văd împreună - nu-i rea societatea. Eu trebuie să plec. Blestemat să fiu dacă nu mi se rupe inima că mă despart de voi toți. O să-mi lipsiți…

În clipa următoare Lea și Sandra se și cocoțară fiecare pe câte un braț al fotoliului în care ședea Callegari și își trecură mâinile pe după gâtul căpitanului.

— Pe cuvânt de onoare că îți dau lacrimile privind această scenă! își îngustă ironic ochii Cesare. Eu în locul dumitale l-aș lăsa baltă pe

patron, de vreme ce și-a dat arama pe față. Ce-ai vrea mai mult decât atât?!

— N-am încotro! Nu-l pot părăsi nici pe Flaiano și nici „Aquila”. Ia, dați-mi o clipă drumul, fetelor, că brațele voastre catifelate îmi tulbură mințile…

Râzând, Sandra și Lea se întoarseră pe divan.

Căpitanul își aprinse pipa:

— M-am uitat adineaori la voi și m-am îngrozit gândindu-mă la Flaiano. Să știți că e chiar greu să-ți închipui ce poate să născocească un cap ca ăsta - în mintea lui ideile iau alt curs decât cel normal. Pe lângă toate Flaiano mai suferă și de gelozie. De mult am observat cum îi urmărea pe Sandra și pe Andrea. Lăsați, nu tăgăduiți, că avem și noi ochi… Ce faceți dacă îi dă prin gând să comunice poliției că aveți diamante asupra voastră? S-ar putea să fiți percheziționați chiar și în avion și atunci, gata acuzația de contrabandă și închisoarea, spre deplina satisfacție a lui Flaiano.

— Dar făcând acest denunț nu dă și el de bănuit? Iar la proces îl vom da și noi în vileag, ripostă locotenentul.

— N-aveți decât să-l dați în vileag cât poftiți, când va fi la zece mile de aici, în altă țară. Timpul va trece, diamantele vor fi vândute, iar scumpul nostru patron o să-și facă de cap în Polinezia, ferit de orice pericol.

— *Mamma mia,* cum spune Lea! Ești un om înțelept, căpitane! Dar ce trebuie să facem?

Sandra se uită neputincioasă în jur.

— Să trimitem diamantele prin poștă - nu se poate, să le ascundem - n-avem unde: pe Cesare și pe Lea îi amenință același pericol!

— Asta așa-i. Eu tocmai voiam să-i încredințez locotenentului pietrele mele, pentru că mă cam tem de Flaiano și de credincioșii lui acoliți - Pietro și Giulio - dar acum văd că nu se poate. Dimpotrivă - dați-mi-le voi pe ale voastre, pe toate, și am să le ascund pe iaht. Nu va ști de ele nici un suflet, iar la Colombo sunt liber. Acolo piața de desfacere a

pietrelor prețioase e mare. Sau, poate că merită să continui călătoria până în India, pentru a scăpa complet de pericol. Dacă aveți încredere în mine - pot să le iau asupra mea să vi le păstrez, sau chiar să le vând. Socot că m-aș pricepe s-o fac mai bine decât voi.

— Doamne, ce plan minunat! Sandra îl sărută, mulțumindu-i din toată inima. Numai să nu constituie asta un pericol pentru dumneata…

— Am să fiu foarte prudent. Acum, știind cu cine am de-a face, voi ști și cum să mă apăr. Desigur, dacă se întâmplă ceva cu iahtul - marea-i tot mare…

— Ei, așa ceva nu poți nici să prevezi, nici să preîntâmpini, răspunse cu sânge rece Cesare. Vom rămâne atunci cei ce am fost și înainte de călătorie - nici mai mult, nici mai puțin. Ba nu, mai puțin, dacă te pierdem pe dumneata.

— Ba mai mult, pentru că ne-am împrietenit și am învățat multe în călătoria asta, adăugă Sandra.

Căpitanul se ridică, repartiză cu grijă pachețelele cu pietre în buzunarele tunicii sale largi și plecă de-a dreptul pe iaht. Cei patru tineri rămaseră să discute asupra evenimentelor senzaționale pe care le trăiseră. După ce luară masa într-un restaurant ieftin, Lea se întoarse acasă, iar Sandra, Cesare și locotenentul se duseră să vândă smaraldul și inelele. Numai pentru colier, Sandra căpătă de două ori mai mult decât se așteptase să primească pentru toate bijuteriile ei. Probabil că adevărata valoare a smaraldului era foarte ridicată. Fata n-avea de unde să știe că după secătuirea zăcămintelor din Ural, smaraldele atât de curate și de un verde atât de specific, ca al ei, deveniseră o mare raritate.

Sandra rămase să doarmă în camera celor doi, iar a doua zi de dimineață se mută într-o cămăruță de la ultimul etaj al hotelului, cu vedere spre Grădina Botanică și cartierul de parcuri al orașului,

de pe panta matahalei cubice și întunecate a Muntelui Mesei.

Locotenentul Andrea se instală și el la ultimul etaj în dimineața în care „Aquila” ieși din golf.

Profesorul Van Henen crezu necesar să ceară pentru Lea un consult suplimentar. Cesare n-o lăsa nici o clipă singură, așa că Sandra și locotenentul aveau posibilitatea să rămână tot timpul împreună - de capul lor. Hoinăriră neobosiți prin frumosul oraș, făcură câteva mici excursii prin împrejurimi și o ascensiune pe Muntele Mesei.

Aleile străjuite de stejari seculari erau încă neatinse de toamnă, doar frunzele căpătaseră nuanțe de aramă. Sute de veverițe se zbenguiau prin crengile lor, făcând provizii de ghindă. Aceste mici făpturi nu se temeau de loc de oameni și sporovăiau de mama focului pe limba lor, luându-se la harță cu porumbeii.

Cei doi tineri se duseseră și la teatrul Bantu unde văzuseră un balet și o operetă ruritană, cu artiști „de culoare”. Naturalețe, glasuri minunate, grave și melodioase; îndrăcite dansuri în care superbele corpuri ale artiștilor dezvăluiau o viață arzătoare, aparte, necunoscută europenilor. Sandra era de-a dreptul cucerită.

— Cum se poate una ca asta? repetă ea arătând spre tăblițele agățate de vagoanele tramvaielor din afara orașului, cu inscripțiile în limbile *afrikaans*[35] (olandeză) și engleză: „*Ni blankes”* - „Nu pentru albi”! Aceleași inscripții le găseai și la ușa toaletelor, pe când restaurantele și magazinele mai răsărite anunțau dimpotrivă că sunt „numai pentru europeni”.

— Și asta în plin secol douăzeci, după ce fascismul a fost nimicit!

— Cine ți-a spus, Andrea, că a fost nimicit? Au fost nimicite trei state fasciste, dar se nasc altele, sub altă întruchipare, sub altă lozincă politică. Peste tot, însă, e același lucru - clase, grupe, pături dominante - oricum le-ai numi - care și-au luat

dreptul de a înăbuși părerile și dorințele tuturor celorlalți, de a le impune, sub formă de legi și programe politice, un nivel inferior de trai… care fac totul după bunul lor plac… și dacă vrei, un fascist tipic e chiar Flaiano al nostru. Câți dintr-ăștia n-am întâlnit aici la balul acela monden? Susceptibilitatea și trufia cucoanelor de aici manifestată față de oamenii de culoare sunt, într-adevăr, de neconceput. Orice nulitate din Europa, care la ea în țară nu face nici doi bani, e aici cu atât mai pretențioasă, mai neobrăzată și mai intolerantă, cu cât se simte mai prejos decât reprezentanții cu adevărat înzestrați ai celorlalte rase neprivilegiate. De altfel nici nu e nevoie să apelăm la deosebirile de rasă - același fenomen se întâmplă și în Europa, între păturile privilegiate și cele de jos, bineînțeles, întrucâtva mascat, pentru că acum nu mai e la modă; aici însă - totul se face pe față și în plus cu o insolență detestabilă.

— Visurile mele nu se refereau numai la Polinezia, ci și la Cape Town - un oraș minunat, în drumul spre Orient - mărturisi locotenentul. Și, nimic de zis, orașul e frumos. Dar îmi e dezagreabil din pricina tensiunii excesive care se simte aici: unii, pentru că se așteaptă într-una să fie pedepsiți, iar ceilalți pentru că vor trebui să ceară pedepse și să pedepsească.

Andrea cuprinse cu un gest al brațului întregul gigantic amfiteatru al Cape Town-ului.

— Acolo, mai sus decât toate locuințele, sunt palatele bogătașilor, cu parcuri, cu grădini întinse. Ceva mai jos - vile mici cu grădinițe - ale slujbașilor și profesioniștilor prosperi. Iar și mai jos - case mari cu apartamente de închiriat, pentru masa mijlocie a populației albe și în mică măsură a celei de culoare. Treapta următoare - străduțe înguste și pline de praf cu case micuțe în jurul geamiilor - acolo trăiesc indonezienii, indienii și ceilalți presupuși „de culoare”. Iar jos de tot, pe nisipurile țărmului, unde vântul neîntrerupt

învârtejește praful și gunoaiele, sunt așezările africanilor - „drojdia”. Sunt convins că dacă s-ar face numărătoarea - sus de tot ar fi de o mie de ori mai puțină populație decât jos - iată cum arată în realitate tabloul organizării societății. Cred că marile orașe ale Europei sunt cu mult mai democratice, măcar ca aspect.

— O nu, nu! ripostă cu patimă Sandra. Pe străzile noastre domnește acea infernală goană de automobile, care, după cum mi se pare mie, se înecă de ură împotriva pietonilor, iar aceștia - împotriva automobilelor. Mulțimea, fără nume și fără chip, forfotește grăbită, blocurile mari sunt înțesate de oameni, îngrămădiți în încăperi scunde și sufocante, încovoiați deasupra unor mese sau strunguri, făcând o muncă monotonă și plictisitoare. Iar seara - goana după distracții: vacarmul muzicii ritmate cu urlete și pocnete, mirajul cinematografului, ecranele albăstrui ale televizoarelor care filtrează insinuanta lor otravă. Apoi, sute de mii de oameni se înfundă în cârciumi, vărsându-și amarul în alcool; alcoolul potolește spasmul nervos al nerăbdării și stârnește speranțele; speranțele însă nu se-mplinesc și nu se vor împlini niciodată. Pe nesimțite traiul devine tot mai greu și mai mizer, iar omul, care năzuiește spre ceva, constată că i-au fost înșelate năzuințele. Apartamentul pe care l-a așteptat câțiva ani de zile nu e decât o cutiuță ieftină; câștigul, ca și înainte, nu-i asigură îndeplinirea nici a celor mai modeste dorințe; copiii au devenit o povară și o grijă, nu o bucurie și un sprijin. Și atunci, se ridică în fața omului un uriaș semn de întrebare: pentru ce?

— Și dumneata, și eu trăim în astfel de orașe enorme!

— Și știi de ce?

— Nu!

— Ceva din însăși atmosfera orașului ne stimulează și nu ne îngăduie să lenevim; asta se datorează - cine știe? - posibilităților ascunse în

comorile de cultură ale lumii noastre, concentrate, firește, în orașele mari.

— Probabil că dumneata ai dreptate, dar pe mine, ca militar, mă îngrozesc orașele gigantice. În cazul unui război nuclear ele ar deveni niște monstruoase curse de șoareci, și n-ar strica de loc că guvernele să reflecteze asupra acestei chestiuni. Nu mă refer la catastrofa iminentă ce s-ar produce în cazul unui război racheto-nuclear. S-ar părea că această mulțime, acest furnicar de oameni au fost anume adunați la un loc pentru a fi seceraţi de o moarte cumplită și fulgerătoare. Nu! Asta să nu se-ntâmple niciodată! Și totuși fiecare metropolă, cum ar fi Parisul, Tokio, New Yorkul sau Londra sunt aidoma unor vâltori care înghit un volum uriaș de apă - în speță vreau să zic alimente și combustibil în cantități pe care noi nici nu ni le putem închipui. Și dacă survine cumva o cât de scurtă întrerupere în transporturi, în buna funcționare a comunicațiilor, a complexelor de deservire, orașul se preschimbă într-o imensă capcană a morții. Foamea, setea (mai cumplită decât în deșert) pot duce la pierzanie nenumărate vieți.

— Vâltoare e o imagine foarte plastică. I-am mai putea spune coșul unei mori care preschimbă tot ce a înghițit într-un produs uman inferior - specimene degenerate care se depărtează tot mai mult de acel ideal al omului din vechime, așa cum ne-am obișnuit să-l vedem în operele de artă, în operele gândirii veacurilor trecute. Nu, adevăratele orașe ale viitorului trebuie să fie alcătuite din case mici ca astea, înconjurate de grădini, oricât de mult spațiu ar ocupa ele. Și dacă nu rezolvăm problema orașelor și a transporturilor, toată civilizația noastră se va duce pe apa sâmbetei; de la o generație la alta se vor naște oameni tot mai neputincioși, inapți pentru o muncă serioasă, oricare ar fi ea.

— Dumneata, Sandra, ar trebui neapărat să scrii, constată, impresionat, locotenentul. Ai deveni un bun publicist.

— Nu știu. Azi sunt pur și simplu în vervă. Poate că o datorez celor patru zile de totală libertate petrecute aici la Cape Town. Meseria de bucătar pe iaht m-a cam obosit.

De când fugise de pe iaht, Sandra se schimbase mult. Așa cum arăta acum, cu rochia ei de culoarea teracotei deschise, cu o broderie de fulgere aurii colțurate, cu fustă largă, părea o tânără studentă care își luase pentru prima oară zborul din cuibul părintesc, într-o călătorie îndepărtată.

Părul ei bogat, arămiu, adus spre spate, îi lăsa descoperită urechea dreaptă, căzând în șuvițe rebele peste sprânceana stângă - nu era pieptănat după ultima modă, ceea ce ilustra afirmația Sandrei, cum că o femeie cu bun-gust nu se lasă niciodată dominată de tiraniile modei, și nu poartă decât ce-i stă bine.

Colțurile gurii ei roșii cătau în sus, ascunzând parcă zâmbetul ironic al unei fetițe cuminți, care nu catadicsește, în fața celor mari, să-și dea în vileag simțămintele. Pe claviculele ei drepte, ușor proeminente, aluneca un șirag de mărgele africane, ieftine; ele accentuau linia frumoasă a gâtului prelung, cu nimic mai prejos de al fermecătoarelor negrese, care aruncau priviri aprobatoare spre tânără fată albă.

Chiar și înainte, când toți patru se plimbaseră, seara, pe străzile Cape Town-ului, locotenentul observase că partenerele lor nu atrăgeau numai atenția bărbaților, ci și a cucoanelor, cu mult mai puțin binevoitoare, care cercetau rochiile simple ale celor două italience - rochii croite după gustul infailibil al urmașelor lumii vechi.

Locotenentul și Sandra ajunseră pe jos la hotel, apoi se despărțiră, luând-o fiecare spre camera sa. Câteva minute mai târziu, Andrea ridică receptorul. Sandra îl ruga să vină imediat la ea.

— La mine s-a făcut percheziție! îl întâmpină Sandra tulburată.

Locotenentul își roti privirea prin cameră.

— O, a fost minuțios făcută, îi ghicise ea gândul. De pildă, biletele din despărțitura asta a genții le-am găsit împăturite puțin altfel, sau capacul pudrierei, în care îmi pun cerceii, l-am găsit răsucit altfel de cum l-am închis ultima oară. Sau… Ce mai, au scotocit peste tot, au umblat și la lustră - spre nenorocul lor camerista noastră o șterge rar de praf și, vezi, aici e o „pată de curățenie" la marginea sticlei.

— Jur pe madona că ar trebui să lucrezi la serviciul secret!

— Lasă gluma, Andrea, e vorba de ceva serios!

— Nicidecum. Înțeleptul nenea Callegari ne-a scăpat de niște groaznice neplăceri. Vino, te rog, la mine și împrumută-mi și mic puțin din spiritul dumitale de observație.

Presupunerile locotenentului se adeveriră. Carnețelul cu însemnări lăsat de el în fundul sertarului mesei era deplasat mai în față, iar sertarul nu era împins până la refuz - greșeală de neiertat pentru un marinar.

— Am impresia că la un moment dat s-au speriat de ceva, clătină din cap locotenentul; poate că ne-am întors noi puțin prea devreme. Am aici câteva însemnări referitoare la drumul parcurs, lista de cheltuieli - pesemne că se pregătiseră s-o copieze sau s-o fotografieze. În fond, n-au decât să-și facă meseria, să ia cunoștință de bugetul meu personal, care nu cred să le fie de vreun ajutor.

— Dar Cesare și Lea? își aminti Sandra. Să mergem la ei, cred că s-au întors. Dacă ne-au percheziționat numai pe noi, înseamnă că dumneata și căpitanul ați avut dreptate - e mâna lui Flaiano!

Îl găsiră pe Cesare așezat într-un fotoliu. Din baie se auzea plescăitul apei și glasul Leei care cântă. Somnolența și lipsa de chef a pictorului se

risipiră ca prin farmec când acesta află despre percheziție. Sări în sus ca împins de un resort și, timp de câteva minute, controlă geamantanele, masa, dulapul și cele mai ascunse unghere ale camerei.

— Alarmă falsă, spuse el începând să se liniștească. Nu cred că memoria mea vizuală să fie mai prejos decât a Sandrei, dar eu nu văd nici cel mai mic indiciu. Nu, Flaiano v-a făcut acest serviciu numai vouă…

— Prietene Cesare, ia dă-mi, te rog, foaia cu coordonatele semnului scufundabil. Acum sunt curat în ochii poliției și n-au să mă mai plictisească, pe când vouă, poate că nu v-a venit încă rândul.

— Nu cred. Ei își dau seama că, percheziționându-vă pe voi, s-au demascat și ne-au făcut atenți și pe noi. Percheziția trebuia făcută concomitent la toți. Sau își închipuie că au de-a face cu niște proști?!

— Desigur că dumneata ai dreptate: victimele bănuielii nu suntem decât Sandra și cu mine. Totuși, dă-mi foaia. Eu am s-o port la mine și am s-o duc de aici pentru că noi o să plecăm înaintea voastră, nu-i așa?

— Cine știe? Chipul pictorului se aspri, vădind îngrijorare. Cu medicii ăștia de aici nu se prea văd rezultate… Ei nu sunt în stare… eu văd că…

Cesare își curmă vorba. Lea ieșise din baie înfășurată într-un halat galben. Nimic din făptura ei - întruchipare a sănătății - nu trăda boala. Numai o privire atentă ar fi observat o expresie ciudată în fundul ochilor ei - ceva obscur, fie teamă, fie încordare - o dovadă abia perceptibilă a tulburării minunatei armonii care trebuie să existe între un corp sănătos și un psihic normal. În rețeaua neînchipuit de complexă a activității conștiinței și memoriei intervenise ceva. Boala asta era oare vindecabilă? Va putea oare fi restabilit acel echilibru care, din fericire, pentru omul sănătos nu

constituie o problemă? Oare Lea cea aprigă și neînfricată a dispărut pentru totdeauna, va fi oare sortită să-și trăiască viața obsedată de această întunecare a minții, despre care vorbea cu atâta spaimă?

— Cesare, dă-mi o țigară, ceru Lea, după ce o sărută pe Sandra. Mă conformez obiceiului de aici: aici toți se sărută, fie că își dau binețe când se întâlnesc, fie că se despart, pe stradă, la teatru - așa fac chiar și femeile cu bărbații. Numai așa, ca o politețe! explică ea, surprinzând surâsul viclean al lui Cesare. Voi abia acum ați venit? Mâncăm împreună?

— Nu, noi am și luat masa, dar ieșim din nou, răspunse Sandra.

Printr-o înțelegere mută, hotărâseră să nu-i spună nimic despre incursiunea agenților poliției.

Cesare, care răsfoia ziarele de seară, scoase deodată o exclamație de mirare.

— Iarăși corăbiile noastre! Uitați-vă pe pagină a doua. Profesorul Botsma, de la Universitatea din Stellenbosch, istoric de vază, cunoscător al antichității, afirmă că epavele corăbiilor descoperite de scafandrii italieni, în preajma coastei Africii de Sud-Vest, nu reprezintă altceva decât flota naufragiată a lui Alexandru Macedon!

— Ce scorneală o mai fi și asta?

— Ba nu, observația e serioasă și trebuie să adaug că profesorul, oricine ar fi el, nu aruncă vorbe în vânt. Ia ascultați:

> „*Istoricii au stabilit de mult, că Alexandru Macedon, cu puțin înaintea morții, a ordonat construirea unei flote gigantice de opt sute de corăbii. Câteva zeci de mii de bărbați și femei, toți tineri - meseriași și cultivatori de pământ - urmau să întemeieze o colonie grecească pe pământurile noi cucerite în India. Flota era comandată de diadohul*

Nearh[36] *- unul dintre cei mai apropiaţi tovarăşi de arme ai lui Alexandru - care* o *şi pornise cu flota spre destinaţie. Între timp, Alexandru îşi curmase brusc expediţia norocoasă în India (trecuse Indul) şi se întorsese în noua sa capitală, Babilonul, unde a zăcut bolnav o vreme şi apoi a murit. La împărţirea pământurilor între diadohi, Nearh a primit flota împreună cu toţi oamenii şi trupele respective, cu scopul ca pământurile cucerite de ei să alcătuiască o împărăţie a lui, aparte.*

În privinţa soartei pe care a avut-o flota lui Alexandru Macedon, părerile savanţilor sunt împărţite. Unii, cu mare autoritate în materie, susţin că flota a fost concentrată la ţărmul Levantului şi că după ce Nearh a părăsit-o pentru a fi prezent atât la căpătâiul comandantului său bolnav, cât şi la împărţire, flota s-a împrăştiat prin Marea Mediterană. Alţii, cărora mă alătur şi eu, sunt de părere că flota destinată supunerii Indiei n-a putut fi construită în Marea Mediterană, ci că a fost făurită în Golful Arabiei din Marea Roşie şi că cifrele de opt sute de corăbii cu o sută cincizeci de mii de oameni au fost mult exagerate în naraţiunile ulterioare. Eu apreciez numărul de vase la aproximativ trei sute şi presupun că flota de sub comanda lui Nearh străbătuse Marea Roşie şi intrase în Golful Persic în momentul când comandantul flotei a primit vestea despre boala grea a lui Alexandru. După împărţeală, Nearh şi-a îndreptat armada nu spre India, ci a hotărât să înconjoare Libia (Africa) şi să intre în Marea Mediterană dinspre apus, după ce va fi

supus bogatele pământuri aflate la sud-vest de Coloanele lui Hercule, descoperite de navigatorul Hannon.

Istoriograful Harold Gledwin socotește că Nearh a plecat în India, apoi în Indonezia și a ajuns la țărmurile Americii de Sud, iar că oamenii destinați să colonizeze pământurile noi au pus temeliile culturii popoarelor inca *și* maya. *O astfel de presupunere este cu totul inadmisibilă. Nu mai precizăm că elementele de cultură amintite n-au nimic comun cu cea elenistică, lăsată de Alexandru pretutindeni în Asia, iar din simplul calcul al termenelor de navigare, rezultă că niște corăbii de lemn n-ar fi putut rezista un timp atât de îndelungat în mările tropicale în care lemnul, neprotejat de nimic, este repede distrus de cari. Cu mult mai verosimil este că Nearh, încercând să ocolească Africa, a pierit fără urmă lângă coasta de sud-vest a continentului; asta de altfel și explică totala lipsă de informații istorice asupra soartei flotei și a lui Nearh însuși. Micuțele corăbii eline se salvau de obicei de furtuni, apropiindu-se de maluri, dar în dreptul Țărmului deschis al Scheletelor n-au putut găsi un refugiu, și toată flota a pierit, până la ultimul vas, iar oamenii care au izbutit să se salveze și-au găsit moartea în pustiul lipsit de apă al acestui țărm neprimitor."*

Cesare citi articolul până la sfârșit, ascultat cu toată atenția de prietenii lui.

— E un om cu vaste cunoștințe! încheie aprobator pictorul. Nu degeaba m-am mirat că aceste vase mi se păreau, nu știu de ce, cunoscute. Apoi și amforele…

— Ce tot spui tu, Cesare, se miră Lea. Vorbești de parcă tu ai fi descoperit corăbiile acelea! Dar - n-are importanță - problema e foarte interesantă și așa!

— Mai e un articol, își aminti Cesare. Un alt specialist, de astă dată geologul Kane de la Universitatea Witwatersrand din Johannesburg îl susține pe acest istoric. El combate obiecția principală - cum de au putut să se păstreze timp de două mii și mai bine de ani niște corăbii într-o zonă de brizanți. Geologul susține că aceste corăbii s-au scufundat la o adâncime cu mult mai mare, inaccesibilă valurilor, însă ridicarea totală a malului Deșertului Namib a readus regiunea flotei scufundate la o adâncime accesibilă scafandrilor și că acest fenomen s-a produs foarte recent. De-a lungul întregii coaste s-a înregistrat apariția a numeroase recife, altădată aflate la mari adâncimi.

— Chiar așa este! nu se putu stăpâni Andrea. Îți amintești, Cesare, că ne-ai și vorbit despre acea stranie lipsă de viață a stâncilor submarine, acolo unde se aflau corăbiile - ba aceeași impresie ne-o dădea toată zona.

— Ce ciudat, parcă ați fi niște conspiratori, se bosumflă Lea. Parcă ați fi fost acolo și mie nu vreți să-mi spuneți! Nu știu de ce, dar Cesare îmi tot ascunde ziarele, am observat eu. E vorba de un secret sau de o surpriză?

— De o surpriză, scumpa mea! Dar toate astea nu sunt decât glume stupide. Mă duc să mă spăl și pe urmă cinăm. Sandra și Andrea trebuie să se ducă la un concert.

CAPITOLUL 5 Trenurile care plâng

Concertul ales de Sandra avea loc într-o mică grădină, cu vederea spre mare. Noaptea de toamnă, surprinzător de caldă, fără lună, fără vânt, crea o atmosferă de liniște oarecum în dezacord cu ciudatul program al concertului, alcătuit din bucăți tragice, anume parcă pentru auditoriul african. Și, într-adevăr, africanii care alcătuiau în majoritate publicul, atât de muzical din fire, ascultau nemișcați, ca și cum vraja muzicii i-ar fi preschimbat în statui de marmoră neagră, de bronz întunecat sau de aramă.

Orchestra, nu prea mare, cânta cu extremă precizie și cât se poate de armonios, supunându-se celui mai mic gest al dirijorului, un francez brun, plin de temperament.

Peste capetele plecate ale ascultătorilor „de culoare” se revărsă într-o cascadă de sunete o simfonie la fel de impetuoasă, năprasnică, plină de dramatism ca însăși existența lor. În vremea asta orașul își trăia viața lui nocturnă în strălucirea reclamelor și a vitrinelor, în zgomotul străzilor, ca și cum vraja muzicii l-ar fi transformat într-un decor al realității. Simfonia îi era cu totul necunoscută Sandrei.

După o scurtă pauză, în partea a doua a programului fură executate dansurile simfonice ale lui Rahmaninov. Chemări neliniștite, alternând cu murmure sumbre și ritmate. O galopadă turbată prin stepele nocturne, un vârtej nebunesc, povara prizonieratului, tristețe și neputință în strigăte și cântec. O ultimă luptă, și apăsătoarea resemnare.

Spre apus, dincolo de arcul luminat al golfului și al cheiurilor portului se zărea oceanul întunecat îmbinându-se cu cerul în depărtarea fără de sfârșit. Numai luminițele navelor și ale unor constelații

necunoscute se luptau cu întunericul ce cobora peste oraș.

Andrea își arunca mereu privirea spre Sandra, luminată de reflexele sărace ale rampei. Stătea dreaptă, ușor încordată, toată numai auz, cu buzele întredeschise. Trăsăturile feței pe care i le cunoștea până în cele mai mici amănunte i se păreau chinuitor de frumoase. Poate n-a sosit încă timpul să-i vorbească despre dragostea lui. Dar Sandra - și fără de asta - o știa. Își spuse că, dacă i-ar mărturisi dragostea - ar obliga-o la un răspuns. Îi venea însă foarte greu să se stăpânească. Îi luă încetișor mâna stângă pe care și-o ținea pe genunchi și o duse la buze. Pe neașteptate Sandra îi răspunse strângându-i ușor degetele.

O atrase atunci spre el galeș, dar cu putere. Ea își apăsă o clipă obrazul de umărul lui, apoi se retrase hotărâtă pe locul ei. Andrea îi apucă din nou mâna, și nu-i mai dădu drumul până la sfârșitul concertului, mângâind-o cu duioșie, sărutându-i pe furiș degetele lungi și subțiri, cu pielea acum asprie.

De îndată ce se stinseră ultimele sunete ale viorilor, Sandra se ridică și, fără un cuvânt, se îndreptă spre ieșire. Oarecum descurajat, Andrea o urmă, nu fără a observa privirile stăruitoare cu care o petreceau bărbații.

O luară încet, alături, cotind pe prima stradă întâlnită ca să se piardă de mulțimea „de culoare” întotdeauna atât de veselă și zgomotoasă.

— N-am voie să ascult astfel de bucăți, spuse Sandra după o lungă tăcere. Urmărită de muzica lor, am impresia că merg pe marginea unei prăpăstii, gata-gata să mă prăbușesc în gol. Nu, să mă înțelegi bine, nu mă gândesc la moarte, ci că aș putea comite vreo faptă necugetată pentru care va trebui să plătesc, așa cum a exprimat-o muzica…

— Și eu care credeam că voi, actrițele, aveți darul de a vă metamorfoza, punând astfel stavilă loviturilor vieții, spuse marinarul, dându-și pentru

prima oară seama de puterea dragostei lui pentru Sandra. În timpul concertului erai una, iar acum ești alta…

Oprindu-se din mers, Sandra se uită țintă în ochii lui. Apoi privirea i se mai îmblânzi, și, cu toate că lumina rarelor felinare de pe stradă era slabă, Andrea citi în ochii ei o duioasă ironie.

— Dragă Andrea, încetează de a-ți mai închipui că sunt o mare actriță! Nu sunt decât un model bun, care juca destul de mediocru, așa cum ar putea-o face orice femeie, dacă nu e un monument de dizgrație și prostie. De fapt eu n-am nimic comun cu cariera actoricească - a fost un pas greșit. M-a costat scump, dar m-am învățat minte.

Andrea surâse neîncrezător. Sandra îl luă de braț și se lipi ușor de umărul lui, căutând să-și potrivească pasul dansant cu mersul lui apăsat de marinar.

— Dragul meu, poate că într-o zi ai să binecuvântezi soarta că n-am devenit artistă.

— Asta în ce caz?

— Dacă… în sfârșit…

Sandra se fâstâci o clipă, apoi reluă, vorbind repezit:

— Dacă nu ești înzestrat cu un talent formidabil, ieșit din comun, care apare poate o dată la o generație, drumul spre culmile artei e greu și necruțător. Așa-i la noi și, probabil, la fel e pretutindeni. Iar o femeie, fie ea chiar foarte talentată - ca să ajungă o mare actriță - va trebui pe parcursul anilor să piardă atât de mult din firescul ei, încât va înceta de a mai fi femeie și va rămâne numai actriță. Nu-i departe de adevăr zicala că oamenii talentați n-au inimă.

Locotenentul se opri brusc, și, șoptindu-i numele, prinse în încleștarea brațelor sale puternice trapul Sandrei. Cu respirația întretăiată, tânăra femeie îi cuprinse gâtul, genele-i lungi îi ascunseseră ochii. Se treziră la realitate abia când

un grup de oameni veseli apăru la capătul opus al străzii.

— Doamne, ce nerușinați suntem! îngăimă Sandra netezindu-și părul și potrivindu-și rochia. Într-un oraș străin! Acum vom fi duși la închisoare, pe motiv că unul dintre noi doi e o bestie „de culoare” care încearcă să ademenească un îngeraș „alb”.

— Dar văd că te-a băgat în sperieți poliția de-aici! Nu-ți fie teamă, doar ești cu mine! rosti grav Andrea, căutându-i privirea.

De prea multă iubire își simțea inima zvâcnind în piept, greu, dureros. Sandra se depărtă de el și clătină din cap:

— Nu trebuie, dragul meu. Așteaptă și am să-ți explic tot. A sosit timpul să stăm serios de vorbă.

Cei doi tineri o luară pe o alee întunecoasă, între două șiruri de căsuțe adormite. Undeva spre dreapta și în față se auzea zgomotul trenurilor electrice de pe linia „Cape Town-Simonstown”, sfâșiind noaptea cu ciudatele lor sirene plângărețe, asemeni unor gemete omenești.

— N-o să-ți fie rușine cu mine dacă am să… merg desculță? M-am obișnuit să umblu astfel pe puntea vasului „Aquila”, în timp ce călătoream pe mare… Aș vrea să merg acum până departe-departe, așa desculță. Aici e întuneric și n-o să se vadă că te fac de râs.

Sandra își smulse pantofii din picioare. Pașii ei pe strada prăfuită îi părură lui Andrea nemaipomenit de ușori, de parcă fata ar fi plutit în aer. Neputându-se stăpâni, o îmbrățișă, dar ea se eliberă din nou, de astă dată mai energic.

— Am înțeles, rosti înfundat marinarul, îl iubești încă!

— Pe cine, pe Flaiano? O-o, nu! Dar înțelege-mă, Andrea, nu pot așa. Trebuie să stau o vreme singură, să mă descotorosesc de tot ce s-a prins de mine, să devin o altă Sandra, așa cum mi-am dorit

- și nu cum am devenit prin forța împrejurărilor. Înțelege asta, Andrea!

— Atunci de ce să respingi sprijinul și… dragostea mea?

— Le resping? Nu! Te-aș ruga însă mult să-mi lași puțin răgaz, să nu mă zorești.

— Să nu te zoresc să accepți dragostea unui simplu marinar, care n-a săvârșit în viața lui nimic deosebit?

— Mă doare când te aud vorbind astfel, atât de puțin corespunde ce spui cu imaginea ce mi-am făcut-o despre dumneata, Andrea. De cum încep discuțiile despre „simpli" marinari, funcționari, mecanici, îmi vine să cred că…

— Ce anume?

— Nimic, n-are nici o importanță! Îmi vine să cred că în omul acela există o incertitudine interioară, o lipsă a integrității, că el încearcă să se agațe de ceva și să arunce vina pe umerii altuia.

— Și ce ai vrea?

— Să vină acela care va accepta femeia așa cum i s-a înfățișat, așa cum a modelat-o viața și cum s-a modelat ea însăși și nu o făptură pe care dumnezeu a livrat-o după o comandă specială. Și dacă ar vrea s-o vadă altfel, mai feminină sau mai băiețoasă, atunci să fie el în stare s-o transforme!

— Și mulți te-au… transformat după placul lor? întrebă Andrea cu glasul sugrumat, neplăcut auzului.

Sandra se întoarse spre el cu o mișcare atât de fulgerătoare, încât își pierdu o clipă echilibrul. Privindu-l țintă în ochi, nici nu-și dădea seama că își apasă mâna pe inimă aidoma unui om rănit. Ce se întâmplase cu sensibilul și bravul ei cavaler? De unde această grosolănie gratuită și neașteptată? Sau este inevitabil ca toate să meargă bine numai până la limita dincolo de care bărbatul dispare ca individualitate și devine doar întruchiparea impersonală a sexului său? Chiar și bunul Andrea?

Locotenentul își dădu desigur seama că Sandra se simte amarnic jignită, dar nu mai era în stare, așa cum făcuse acum câteva minute, s-o ia de mână și să-i ceară iertare. Părea că toată gelozia acumulată în timpul navigării pe „Aquila", care-l chinuise de multe ori, a explodat în această clipă. Simțind cum se rup unul câte unul firele care aparent îi apropiaseră pentru totdeauna, Andrea murmură cu încăpățânare:

— Nu vreau să știu decât adevărul.

— Adevărul e în funcție de modul cum caută să-l înțeleagă fiecare din noi. Pentru cel care iubește, e unul, pentru cel care urăște, care e bănuitor - altul!

— Până acum am știut că adevărul nu poate fi decât unul.

— Dragul meu marinar, nu ești decât un copil! De îndată ce am devenit *„Miss Roma"* m-am pomenit înconjurată de tot felul de crai experimentați: regizori de filme, ziariști, fotografi sau oameni care nu făceau nimic și care se consacraseră carierei de cuceritori ai fetișcanelor de felul meu - fetișcane care abia înfloriseră căpătând ceva din frumusețea diavolului.

— Ce fel de expresie cinematografică o mai fi și asta?

— N-are nici o legătură cu cinematograful. Francezii spun de cineva că are *„la beauté du diable"* atunci când o fată e în plină înflorire, proaspătă și plină de viață. Asta se întâmplă de obicei la optsprezece ani. Acest gen de frumusețe produce un efect copleșitor asupra bărbaților, mai ales asupra celor vârstnici. Și probabil că această figură de stil a apărut în evul mediu. Acum șase ani m-am înscris la seminarul de pe lângă catedra de istorie antică, am căpătat „frumusețea diavolului" și o dată cu ea și titlul de *„Miss Roma"*. N-am fost niciodată nici *flashy*[37] nici *easy lay*[38], cum se exprimă americanii, dar desigur că n-am putut rezista unor atacuri deosebit de iscusite.

Totul s-a desfășurat potrivit programului obișnuit. Un regizor, începutul carierei cinematografice, eșecul, munca de ghid cu turiștii străini, apoi Flaiano…

Sandra tăcu. În noapte se auzi din nou vuietul jalnic al trenului electric.

— Desigur că ar fi mai bine dacă fetele ar învăța din copilărie școala vieții și a iubirii, reluă Sandra. Am face alegeri mai juste, ne-am da mai bine seama de realitate. Astăzi mi se par de-a dreptul ridicole obișnuitele procedee ale cuceritorilor de inimi. Pălăvrăgeala despre singurătate, despre sufletul neînțeles, pretenția de a apare învăluit în mister, debitarea unor minciuni despre niște aventuri extraordinare. Poveștile despre iubirile înflăcărate au fost născocite încă din vremea vechiului Egipt și repetate pe diferite tonuri în toate limbile globului. Și lucrul principal îl constituie specularea celei mai sensibile strune a sufletului feminin - mila. Compasiunea stârnită cu tact și la momentul potrivit a dus la pierzanie mai multe femei decât toate celelalte șiretlicuri masculine.

— Ți-e mai puțin milă de mine decât, de pildă, de Flaiano?

Sandra rămase ca trăsnită.

— Cum de nu ți-e rușine să vorbești așa? Oare…

— Dacă dragostea mea te stinghерește, mă pot retrage!

— Andrea!

În glasul Sandrei răsună un accent de deznădejde ce nu-i era proprie.

Andrea, bosumflat, tăcu tot timpul până când ieșiră pe șoseaua largă, străjuită de două șiruri de stejari și platani. Plânsetul trenurilor se auzea acum mai sfâșietor, scoțând-o pe Sandra din sărite.

Se opri ca să-i explice încă o dată cât e de obosită de veșnicele insistențe ale bărbaților, de manifestările primare - curente în lumea filmului,

la Roma - cât e de sătulă de tot ce a văzut în acești ultimi patru ani de viață. Să-i destăinuie cât se gândise la strânsa lor prietenie, spunându-și că apropierea lor nu va începe cu obișnuitele sărutări, ci că vor porni de-a dreptul, umăr la umăr, spre o viață mai liberă și mai luminoasă… Însă Andrea era atent la o mașină care gonea pe șosea și-i făcu șoferului semn să oprească. Sandrei i se păru că marinarul era fericit de ivirea acestei mașini.

— Oare pasiunea te-a orbit în așa măsură, Andrea, încât nu-ți dai seama de nimic, vorbi din nou Sandra în timp ce se aflau în taxi, zău că pe mare erai cu mult mai atent și mai sensibil, un adevărat cavaler medieval.

Locotenentul o opri cu un gest al mâinii, oferindu-i o țigară. Sandra fuma, căutând să vadă fața tânărului, dar el se ferea de ochii ei atenți și alarmați. Tăceau am îndoi, încordați la maximum, înstrăinați. Mașina gonea acum pe străzile din centru, scăldate în lumină, dar în fața Sandrei stăruia ca și înainte șoseaua întunecată și pustie și în minte îi răsunau, obsedant, sirenele tânguitoare ale trenurilor.

Taxiul se opri în fața hotelului. Sandra sări jos din mașină, lăsându-l pe locotenent să plătească, puse iute mâna pe cheia ce i-o întinsese portarul de serviciu și intră, alergând, în lift. O dată ajunsă în camera ei, se aruncă pe pat, amarnic scuturată de un tremur nervos. Zăgazul lacrimilor se rupse abia mai târziu. Stătea culcată, trăgând fără să vrea cu urechea la cel mai mic zgomot. Dar nici un ciocănit în ușă, nici un zbârnâit de telefon nu auzi până dimineața, când, după ce plânse pe săturate, se pierdu într-un somn adânc.

Soarele o trezi, făgăduindu-i parcă o nouă bucurie, dar își aminti de evenimentele din ajun și totul se întunecă. Făcu în grabă un duș, se îmbrăcă și-i telefona lui Andrea. Nu răspunse nimeni. Ceru atunci legătura cu camera lui Cesare și așteptă, neliniștită, cu receptorul în mână, până ce auzi

glasul telefonistei: „Nu răspunde, doamnă!” Cum nu se simțea în stare să mai rămână așa, fără nici o veste, se gândi că, până la înapoierea prietenilor ei, să meargă la Grădina Botanică. Coborî. Portarul îi întinse un plic fără timbre. Recunoscând scrisul, simți că-i vine rău. Se aștepta la una ca asta. Rupse plicul, bănuind dinainte conținutul scrisorii. Chiar așa și era. Andrea se frământase toată noaptea, dimineața își luase rămas bun de la Lea și plecase la Johannesburg de unde urma să plece mai departe cu primul avion.

Sandra surprinse privirile mirate ale portarului și ale unui englez în vârstă care aștepta acolo, într-un colț al holului. Abia atunci simți prelingându-se pe obrajii ei șiroaie de lacrimi, și se repezi înapoi spre ascensor.

Aplecat asupra băii, Cesare, adânc îngândurat, urmărea cum se golea apa și nu reacționă la apariția năvalnică a Leei.

— Ia uită-te puțin, ai observat cum se scurge apa? Se învârtește ca și când ar închipui un mic vârtej, în sens contrar acelor ceasornicului!

— Cum de nu ți-e rușine să filozofezi cu ochii la apă murdară, acum când s-a întâmplat o nenorocire?!

— Ce s-a mai întâmplat?

— Andrea și Sandra s-au certat. Azi-dimineață, pe când tu lipseai, nefericitul nostru locotenent a venit să-și ia rămas bun. Eu am luat drept glumă despărțirea asta duioasă, când colo el a fugit la Johannesburg.

— Dar cu Sandra ce-i?

— Vin de la ea. S-a încuiat în cameră, nu vrea să mănânce nimic, are ochii roșii. Eu o înțeleg. Andrea n-a mai avut răbdare. Nu și-a dat seama că trebuie să-i lase timp fetei să-și revină… Și totul s-a terminat.

— Ba nu s-a terminat, răspunse liniștit Cesare, lasă c-o s-o dreagă el. O să înțeleagă că nu-i

jucărie să iubești o femeie frumoasă. Trebuie să rabde și să se perpelească nițel. Așa cum am pătimit și eu cu veșnicele tale capricii și năbădăi!

— Ești un mincinos! Dar să știi că întâmplarea asta m-a decepționat. Locotenentul nu s-a dovedit a fi un adevărat cavaler… Ce rău îmi pare pentru Sandra!

— Liniștește-te, amazoano! Bine ți-a zis Sandra. Stai jos și să ne gândim puțin. În primul rând să n-o lăsăm în voia soartei. Cred că se simte foarte însingurată în orașul ăsta străin.

— Cât ești de bun, Cesare! Plănuisem să ne ducem astăzi la Rezervația naturii. Convinge-o și pe ea să vină…

De la poalele dealului Winberg, drumul o lua printre vii spre poienile întinse, străjuite de stejari, pe povârnișul dinspre miazăzi al Piscului Diavolului. În lumina puternică a soarelui, ciorchinii grei aveau acea luminozitate caldă, blândă și străvezie, pe care, dintre toate roadele pământului, o au numai strugurii. Italienilor nu le veni să creadă, când aflară că erau ultimele soiuri târzii și că adevăratul cules se terminase în februarie, tocmai în timpul când pe Mediterana iarna-i în toi și bântuie vânturile aducătoare de zăpadă. Tristețea nemăsuratei lor îndepărtări de patrie îi năpădi pe toți trei, în ceasul acesta molcom din preajma asfințitului. Sprintenele gazele roșcate și gnu-ii cei posomorâți, de o urâțenie grotescă, se apropiau până în marginea drumului, fără să se sperie de automobile. Pavianii scoteau scurte schelălăituri ascuțite și furioase, cocoțați sus pe colțuri de stâncă.

Sandra se apropie de gard, își întinse mâna chemând spre ea antilopele. „E o ființă rară, gândi Cesare, frumoasă ca o venețiană, ascuțită la minte ca o florentină, înțeleaptă… Și de ce oare te apucă întotdeauna teama pentru oamenii multilateral înzestrați? Zeilor nu le place perfecțiunea omenească - maxima aceasta era cunoscută încă

din cele mai străvechi timpuri și se referea nu numai la oameni, ci și la obiectele de artă. Majoritatea celor mai minunate opere de artă au pierit. Când chinezii, maeștri în porțelan, făureau un vas de o deosebită frumusețe, îl răceau printr-un procedeu intenționat greșit, pentru ca glazura de pe el să se acopere cu un păienjeniș de crăpături mărunte. Obiectul nu se mai prezenta ca o realizare perfectă și astfel nu mai era amenințat să piară din pricina invidiei zeilor… Tot așa e și cu oamenii…”

Lea îl trase pe Cesare de mânecă, spunându-i încetișor:

— Știi, mă gândeam acum că omului îi e aproape neîngăduit să fie și foarte frumos, și foarte fericit.

— Mi-ai citit gândurile, răspunse uimit Cesare: chiar în clipa asta am ajuns la concluzia că imperfectă trebuie să mai fie viața noastră, dacă *kalokagatia,* adică îmbinarea frumuseții fizice cu cea spirituală - ideal spre care au năzuit atât de fierbinte cei din vechea Eladă - le e fatală oamenilor care o posedă. Și în același timp, unilateralitatea flagrantă, aș spune chiar cea mai fantastică îngustime de spirit a paranoicilor, îi mână spre succes și spre culmi în societate sau în politică. Sandra are dreptate când spune că chiar la temelia civilizației noastre europene există ceva bolnăvicios și revoltător de nedrept! Ce planuri ai de-acum încolo, Sandra? o întrebă Cesare, în timp ce se înapoiau la hotel.

Atitudinea liniștită și zâmbetul ei trist îl făcuseră pe pictor să ajungă la concluzia că întrebarea pusă n-o va indispune.

— Nu știu. Aș vrea să plec cât mai repede de aici, dar nu la Cairo. Poate iau vaporul, cu toate că m-am plictisit să tot navighez. Într-un cuvânt, nu m-am hotărât încă. Deocamdată am să aștept, să văd ce va spune profesorul vostru. Mâine Lea merge la consultație? Sper că e ultima!

— Nu-mi prea vine a crede. De câte ori nu m-au amânat!

— Rămâi cu noi! propuse Lea. Mă tem, însă, că pentru tine nu e firesc să…

— Crede-mă că acum n-am nevoie de nimic. Poate că m-a obosit atmosfera în care sunt neapărat evaluate calitățile fizice, atmosfera de invidie, trădare, înșelăciune, de întrecere în toalete, m-a obosit, poate, viața aceea de lux fals, strălucirea ispititoare a acelor baloane de săpun care înconjoară arta filmului și care te fură. De mult timp mi s-a urât cu toate, poate datorită faptului că creierul meu are nevoie de ceva în plus. Nu e de loc boema aceea ușoară pe care și-o închipuie lumea, ci o sclavie, insuportabilă și prin aceea că denotă un nivel mult inferior. Pe scurt, mă simt foarte bine cu voi și dacă nu vă stingheresc…

— Lasă, Sandra, nu mai face fasoane, e inutil! Doar…

Lea o îmbrățișa cu putere și o sărută.

În holul hotelului, portarul îi întinse lui Cesare o foaie de hârtie. Pictorul citi nedumerit în josul paginii un nume necunoscut, neînțelegând nimic din scurta explicație în englezește a portarului. Sandra interveni:

— Ți-a telefonat un profesor. Vrea să te vadă neapărat, chiar astă-seară. E foarte urgent. Va telefona la ora șapte. Profesorul Wilfried Deragazi, citi Sandra. O fi neamț?

— Mai curând turc, cu nume nemțesc, își dădu cu părerea Lea, intrigată. Fă bine și ne lămurește, Cesare, pentru că suntem flămânde și fioroase și ai putea avea de suferit.

— Jur pe cele o mie de biserici din Roma că n-am auzit niciodată de acest domn!

La ora opt fix se auzi o bătaie în ușă. Un bărbat destul de înalt și zvelt, într-un costum impecabil de seară, își făcu apariția. În câteva secunde cercetă asistența cu o privire ageră, se înclină respectuos

în fața doamnelor și i se adresă lui Cesare în italiană:

— Wilfried Deragazi, profesor arheolog la Institutul de arheologie din Ankara. Dumneavoastră sunteți pictorul Cesare Pirelli?

Cesare se înclină la rândul lui și-l prezentă pe profesor doamnelor, studiindu-și pe furiș musafirul. Un obraz uscat, cu pomeți și maxilare proeminente, cu nasul mare și bărbia pătrată, masivă, cu părul închis și sprâncenele stufoase, ochii imobili și pătrunzători ca ai unui pictor. În jurul gurii mari se reliefau mușchii orbiculari ai buzelor subțiri și strânse, vădind o fire foarte voluntară. Din privirea acestui om, care ca vârstă nu părea a avea mai mult de treizeci și ceva de ani, emana o putere dușmănoasă, ieșită din comun. Tânărul profesor aruncă o ochire fugară spre Lea, zăbovi o clipă asupra Sandrei, căreia i se păru că privirea întunecată a bărbatului necunoscut o țintuise ca ceva fizicește palpabil. Dar numai o clipă. Profesorul surâse apoi, lăsând să-i sclipească un dinte de aur.

— Aș dori să am cu dumneavoastră o convorbire exclusiv de afaceri. Vă rog să-mi faceți un serviciu. Mă interesează într-atât amănuntele tehnice ale descoperirii dumneavoastră, încât, în urma comunicatelor agenției Reuter, am venit aici cu avionul tocmai de la Ankara.

— Nu cred să vă pot împărtăși altceva în afară de cele apărute în ziare, începu pictorul.

— Nu, nu, vă rog să nu mă refuzați. Uneori un amănunt neînsemnat…

Cesare privi înapoi îngrijorat. Chinuită, Lea își încrețea fruntea, și fața ei, care până atunci exprimase doar veselie și curiozitate, era iarăși schimonosită de neliniște. Profesorul observă șovăiala lui Cesare.

— Poate că pe doamne nu le interesează convorbirea noastră? Să mă ierte, dar am să vă răpesc pentru o jumătate de oră…

— N-am auzit ca numele dumneavoastră să facă parte din colectivul didactic al Institutului din Ankara, spuse fără veste Sandra.

— Se poate, răspunse pe un ton protector oaspetele. Am fost detașat acolo de curând. Dar dumneavoastră pe cine cunoașteți?

Ironia întrebării era atât de iscusit camuflată de tonul lui blajin, încât numai Sandra, cu perspicacitatea, cu finețea ei o simți și roși ușor:

— În primul rând pe directorul institutului, pe Seton Lloyd, fost arhitect, proiectantul New Delhi-ului…

Profesorul nici nu clipi, dar Sandrei i se păru că înlăuntrul lui se ghemuise ca o pisică gata să sară.

— Nu credeam că am să întâlnesc un coleg sub înfățișarea unei doamne atât de fermecătoare.

Amabilitatea arheologului era glacială.

Sandra se pregăti să răspundă, dar interceptă privirea rugătoare a lui Cesare. Pictorul îi făcuse semn din ochi spre Lea. Sandra înțelese și născoci un motiv oarecare pentru a o lua la ea.

Profesorul Deragazi se instală confortabil pe canapea și-i întinse lui Cesare o cutie pestriță plină cu un fel de țigări albăstrii, neobișnuit de lungi. Cesare observă pe degetul musafirului un inel de platină cu o piatră în care părea încrustată o cruce întunecată.

— Despre țigările din Alexandria am auzit numai, dar n-am avut prilejul să le fumez, spuse pictorul luând tacticos o țigară înmiresmată.

— Nu sunt din Alexandria. E o marcă nouă, turcească, pe bază de tutunuri chihlimbarii „Kara Daniz”.

— Văd că sunteți un cunoscător în materie de tutun?

— Fumatul e slăbiciunea mea. Alcoolul mă lasă cu totul indiferent. Dar nu vreau să-mi prelungesc vizita și așa târzie și să abuzez de amabilitatea dumneavoastră…

Profesorul îi puse câteva întrebări, făcând scurte însemnări stenografice într-un carnețel legat în scoarțe de marochin. Arheologul se dovedi a fi mai informat decât crezuse Cesare. Pesemne că în ziare fuseseră publicate și interviurile cu echipa de polițiști sau cu marinarii de pe vasul de patrulare. Profesorul știa de existența pietroiului - semnul de reper scufundabil - dar când Cesare scoase fotografia Leei cu coroana pe cap, pe care, conform sfatului medicilor, o ținea ascunsă de prietena lui, arheologul își pierdu calmul.

— Îmi dați voie să fac o copie? întrebă Deragazi scoțând un aparat de fotografiat minuscul, cât o brichetă.

Cesare îi întinse fotografia, iar savantul nu mai știu cum să-i mulțumească.

După ce puse la loc aparatul, profesorul își aprinse o nouă țigară. Se petrecuse într-însul o schimbare bruscă. Cu corpul aplecat înainte îl țintuise pe Cesare cu privirea lui pătrunzătoare. „Parcă ar fi un psihiatru sau un hipnotizator”, îi trecu lui Cesare prin minte.

— Domnule Pirelli, vreau să-ți fac o propunere strict confidențială. Te poți bizui pe o discreție absolută din partea noastră!

— Nu văd necesitatea păstrării secretului!

— Vedeți, eu sunt convins că această coroană n-a alunecat în abis, așa cum ați declarat-o funcționarilor de la poliție și gazetarilor. Cele spuse de dumneavoastră cum că nici n-ați fi restituit această raritate poliției hrăpărețe, o, asta o înțeleg cât se poate de bine!… Aceste cuvinte sunt mărturia unor oarecare posibilități…

Profesorul făcu o pauză, în așteptare.

Cesare tăcea.

— Dacă posibilitatea asta este într-adevăr reală, eu… noi suntem gata să facem orice sacrificii în interesul științei. Sunt împuternicit să vă plătesc pentru coroană zece mii de *pounzi,* adică treizeci de mii de dolari. Stați, nici nu va trebui să vă

scufundați personal. Scafandri se vor găsi, iar noi vă vom pune la dispoziție un vas. Nu veți face altceva decât să urmăriți și să dați îndrumări. Cecul - chiar acolo la bord, după scoaterea la suprafață a coroanei… Și… discreție absolută!

Cesare era tulburat. Probabil că descoperirea Leei prezintă o mare valoare pentru știință, de vreme ce pentru ea se oferă o asemenea sumă. Și, poate că acesta este ultimul prilej de a scoate din neființă straniul giuvaer. Iar în acest caz, poate că s-ar stabili pricina îmbolnăvirii Leei? Era cu totul descumpănit.

O îndoială inexplicabilă îl făcu, totuși, să nu accepte propunerea. Asta numai pentru că ciudatul profesor nu corespundea cu imaginea ce și-o făcuse Cesare cu privire la savanți. Duritatea de piatră a figurii și asprimea lui lăuntrică nu se sincronizau cu politețea sa degajată și prietenoasă de om binecrescut. Poate prea binecrescut pentru un învățat de profesie, care, de obicei, pasionat de munca lui, mai neglijează manierele mondene! Dar dacă acest arheolog e un agent provocator al poliției? Sau un aventurier, capabil să-i făgăduiască și o sută de mii, ca, pe urmă, după ce coroana va fi fost scoasă, să-i dea un cec fals, sau, pur și simplu, să-i facă vânt peste bord, noaptea? Trebuie să fii un pungaș cu experiență ca să te ocupi cu astfel de treburi, iar omul de rând nu are decât o armă - prudența!

Arheologul surprinse șovăiala pictorului.

— Noi am putea oferi și cincizeci de mii… de dolari, rosti el cu convingere în glas.

Cesare clătină din cap.

— Aș oferi coroana asta științei pentru o sumă cu mult mai mică… dacă aș putea-o scoate. Dar asta mi-e cu neputință.

Ochii profesorului Deragazi scăpărară de o aprigă mânie. O imperceptibilă convulsie îi deformă buzele subțiri, pentru că peste o clipă să arboreze iarăși un surâs blajin.

— Văd că nu aveți încredere în mine. E dreptul dumneavoastră, nefiind arheolog, nu aveți de unde să mă cunoașteți. Dar eu aș putea prezenta garanții, în sfârșit, suma stabilită să fie dată unei a treia persoane…

— De ce să nu căutați obiectul chiar dumneavoastră, adică, mă refer la institut, spuse Cesare, alegându-și cu grijă cuvintele. Chiar și în schimbul a cinci mii de dolari numai, puteți cotrobăi prin toate corăbiile din adânc și puteți coborî de-a lungul faliei în care a alunecat coroana.

Arheologul se sculă cu ușurința unui sportiv, închise încet cutia cu țigări, apoi, bătând cu inelul pătrat în capac, rosti;

— *Signor* Pirelli, dacă n-aș fi convins că ați izbutit să ascundeți coroana, n-aș fi aici, ci la locul descoperirii.

Cesare dădu din umeri.

— Nădăjduiesc că vă veți gândi temeinic la propunerea noastră. Voi mai rămâne aici câteva zile.

Își scoase cartea de vizită pe care scrise numele celui mai elegant hotel și numărul lui de telefon.

— Și, bineînțeles, *vă rog,* ca totul să rămână strict confidențial. Aici nimeni nu trebuie să știe despre propunerea mea. E mai bine ca nici soția, nici prietena dumneavoastră să nu afle nimic!

Tonul poruncitor al profesorului îl indignă pe Cesare:

— Permiteți-mi să hotărăsc singur în această privință!

— O, desigur, desigur! Era doar un sfat. Dar eu trebuie să am oarecare garanții… De aceea, dați-mi voie să vă previn că dacă cele ce am vorbit noi doi vor apărea în presă, atunci ca răspuns voi da publicității o serie de date cât se poate de neplăcute pentru dumneavoastră. Vă asigur că posed mari posibilități în această direcție…

Cesare îi arătă ușa. Neobrăzatul se înclină netulburat, își puse cartea de vizită pe masă și ieși fără a întoarce capul.

Sandra și Lea îl găsiră pe Cesare plimbându-se furios prin cameră.

— Ce tutun minunat! Miroase a toate aromele Orientului, exclamă Lea.

— Musafirul însă nu mi-a mirosit a bine, mormăi Cesare.

— Mie mi-a displăcut de cum l-am văzut, spuse Sandra, nu seamănă a arheolog. Dacă ar fi să ne luăm fie și numai după favoriții ăia pretențioși de spaniol! Și apoi era prea bine îmbrăcat!

— Nu înțeleg, Cesare, de ce ai devenit biroul de informații al unor corăbii scufundate?

— Am să-ți explic, draga mea, ce încurcătură s-a produs. Ziarele au scris despre un alt iaht italian, iar cum noi am sosit tocmai atunci la Cape Town, corespondenții ne-au confundat…

— Încurcătură, încurcătură, cânta Lea apropiindu-se de radio.

— Ceva în legătură cu coroana? îl întrebă Sandra în șoaptă.

Cesare dădu afirmativ din cap și începu să-i povestească despre această vizită neobișnuită, trăgând cu ochiul spre Lea.

— Ce secrete aveți voi? întrebă fata. Am prins un cântecel de aici despre Alabama, dar e în limba asta *afrikaans* neinteligibilă. Hai să dansăm! Și ce secrete spuneați că aveți, mă rog?

— Nici un fel de secrete. Sandra s-a interesat de oaspetele meu - i-a făcut impresie.

— Și mie. Vorbește splendid italienește - dar cu un accent aspru, exact ca spaniolii.

— Mi-a aruncat o privire care m-a cutremurat, spuse Sandra. Noi, femeile, trebuie să biruim în sfârșit mileniile de supunere în fața bărbatului, obișnuința de a vedea într-însul pe stăpânitorul lumii…

— Haideți la cinema. La doi pași de aici rulează filmul *Amanții din Teruel* cu vedeta rusă Liudmila Tcherina. Să uite odată de Zizi Jeanmaire a lui. Tcherina interpretează rolul unei odalisce, am văzut-o pe afișe, îl ironiză Lea, iar Cesare era gata să meargă oriunde, numai s-o vadă bine dispusă și să-i distragă gândurile de la ciudata vizită a arheologului turc.

În pofida obiceiului său, profesorul Van Henen nu-i mai chemă pe cei doi asistenți ai săi și nu mai propuse o nouă examinare. Acest *bur* de o statură uriașă, cu barbișon ascuțit, cu mișcări lente și precise, era astăzi extraordinar de amabil. După ce o așeză cu blândețe pe Lea într-un fotoliu, în fundul cabinetului, îi oferi lui Cesare o țigară de foi, mică și iute. „Primirea aceasta nu prevestește nimic bun", își spuse pictorul și nu se înșelă.

— Soția dumitale prezintă un caz dificil, începu profesorul; mă zbat de o săptămână întreagă să-mi dau seama de pricina acestei ciudate amnezii. Ca să mă exprim în mod plastic, parcă i s-ar fi extirpat un mic sector al creierului, perfect sănătos, ceea ce nu i-a tulburat nimic altceva din organism. Am studiat toate cazurile de afecțiuni psihice pe care le provoacă beția adâncurilor, cunoscute în literatura medicală - n-am găsit nimic asemănător. S-ar putea presupune că o bășicuță de gaz a produs embolia unui vas capilar, undeva în sectorul occipital al emisferelor mari, dar celelalte simptome dovedesc contrariul, de altfel, o astfel de embolie ar fi trebuit să se fi resorbit până acum. Însă nu se observă la dânsa nici cel mai mic semn de restabilire a funcțiunilor psihice, ci o stagnare uimitoare. În concluzie, nu pot determina natura îmbolnăvirii și, în consecință, declar că sunt incapabil de a o vindeca.

Una dintre surorile medicale, care-l ajutase pe profesor în timpul consultației Leei, traduse cuvânt cu cuvânt spusele sale.

Pictorul puse deoparte țigara infectă de foi și întrebă:

— Poate că profesorul ne-ar putea recomanda pe cineva din Europa?

— Desigur, câțiva colegi de ai mei… profesorul rosti câteva nume, le voi trece pentru dumneavoastră pe o hârtie. Nu vă sfătuiesc însă să vă puneți prea mari speranțe nici în ei. Plecând de la nivelul general al științei actuale, vă pot spune că nu se cunoaște natura acestui gen de afecțiuni și, cu atât mai puțin terapeutica lor. Dacă acest caz ar fi studiat dintr-un alt unghi, folosindu-se cibernetica… Sau dacă v-ați orienta către o direcție cu totul diferită, de pildă, către știința psihologică indiană - *yoga*... Iertați-mă, înțeleg că nu vă arde de glumă. O nu, chestiunea onorariului cade de la sine. Mă simt foarte vinovat! Îi doresc micuței și încântătoarei dumneavoastră soții să se facă bine… fără noi, medicii.

Lea coborî țopăind scara de marmoră a institutului. La fiecare platformă se oprea și-l săruta pe Cesare.

— Ce-i bucuria asta pe tine? Nu-ți dai seama că doctorii ne-au alungat…

— Slavă sfintei fecioare! Ascultă Cesare, ce-ar fi dacă am pleca în India? Să mă îngrijească într-adevăr *yoghinii* și medicii tibetani. Cu toate că nu o dată ți-am spus că nu sunt bolnavă, ci că, pur și simplu, am uitat ceva…

— Până în India-i cale lungă și costă scump al naibii.

— O să-i trimitem o cablogramă căpitanului Callegari, să vină și el în India. Diamantele noastre sunt la el…

— S-st! Taci! Pictorul privi înapoi speriat. Să discutăm despre asta la hotel, să consultăm niște ghiduri.

— Cesare, știam că ai să fii de acord. Lea i se atârnă de gât spre vădita indignare a unei surori medicale, scrobite, care tocmai urca scara. Cesare

nici nu apucă să deschidă gura, că Lea o și zbughise în jos pe scări spre Sandra, care-i aștepta în hol.

— Profesorul ne-a gonit, ura! Plecăm în India.

Sandra privi zăpăcită spre Cesare care cobora pe scări.

Acesta își desfăcu mâinile a neputință, zâmbind.

— Merge și Sandra cu noi! nu se mai potolea Lea. Chiar mâine! Iute la poștă, să-i trimitem o cablogramă lui Callegari.

— Explică-mi dumneata măcar, se supără Sandra, Lea - o știm - așa e ea…

— Nebună, completă Lea, profesorul a confirmat-o și acum pot să fac tot ce vreau. Și n-o să pățesc nimic. Dacă vreau, îl trag de nas pe domnul acela bosumflat…

„Domnul bosumflat" care aștepta pe cineva în hol, se uita cu plăcere la ștrengărița de Lea, îmbujorată, și la frumoasa Sandra.

— Vino cu noi, îi propuse Cesare la rându-i, și, cu o timiditate care, obișnuit, nu ținea de firea sa, adăugă: ne-am atașat de dumneata ca de o soră, cât despre Lea - îți dai și singură seama. Dar ce să mai vorbim, te iubim tare mult amândoi… Ia o țigară, gândește-te puțin și acceptă. Trebuie să-mi aprind și eu una! După otrava teribilă a țigării de foi cu care m-a tratat profesorul parcă am în gură o fabrică de catran. Cu totul altceva decât țigările albastre ale arheologului care m-a vizitat ieri.

Emoționată, Sandra își aprinse țigara, apoi o strivi și o aruncă:

— M-am hotărât. Merg cu voi. Îți mulțumesc!

Lea se repezi la prietena ei, o acoperi cu sărutări, o ciufuli…

Aceasta, la rândul ei, strânse cu putere mâna pictorului.

Se întoarseră la hotel abia spre seară. Sandra era sub duș când cineva bătu puternic în ușă. Era Cesare, care o rugă să-l lase o clipă înăuntru. Înfășurată într-un halat, cu părul ud, tânăra femeie

ieși valvârtej din baie. Cesare încuie ușa, apoi, trăgând-o de mână, o duse la fereastră cu storurile lăsate.

— A fost percheziție și la noi! îi comunică el alarmat. E de neînțeles, de ce au făcut-o abia acum?

— V-a dispărut ceva?

— Da, ne-a dispărut! Pelicula cu fotografiile și toate copiile. Nu ne-a mai rămas nici o urmă a descoperirii noastre. Numai în amintire.

— Știi ceva, Cesare, am impresia că aici e mâna noului dumitale cunoscut.

— Profesorul din Turcia? La ce-i trebuia pelicula de vreme ce i-am dat o fotografie bună să-și facă el copii cât o vrea?

— O avea nevoie de fotografii mărite? E greu de ghicit care sunt intențiile adevărate ale cuiva, când nu cunoști cauza care le-a provocat. Ai spus singur că a plecat, amenințându-te. Nu se știe încă cine e el de fapt. Căpitanul Callegari mi-a povestit că la Tanger - centrul internațional al pungașilor - un pașaport britanic costă numai cincizeci de *pounzi,* iar unul american, o nimica toată - douăzeci.

— S-o lăsăm așa, n-ai ce-i face. E clar că trebuie s-o ștergem de aici cât suntem încă teferi. Diamante, o coroană, un necunoscut misterios. Gata. Trebuie să părăsim scena la timp… Vino la noi cât mai repede!

— Numai să mă îmbrac.

— …Există o linie permanentă cu vapoare bune: Cape Town-Bombay - opt mii cinci sute de kilometri. Se poate ajunge și prin Aden - mai există o linie, îi spuse Sandra, după ce răsfoi niște prospecte pitorești și un ghid gros. O dată la două săptămâni. O, ce ghinion! chiar alaltăieri a plecat o motonavă spre Bombay. Iată aici și o notiță cum că toamna, linia spre Aden are un orar special. Va trebui oare să mai rămânem aici două săptămâni?

— Dar nu putem pleca direct cu avionul?

— Cu avioanele e complicat. Trebuie să zbori la Johannesburg, de acolo sau la Cairo, sau la Aden și Karaci. Va costa o sumă enormă…

Sandra își întoarse capul când Lea o atinse cu mâna.

— Ce-ar fi să ne încercăm norocul? Norocul meu? Hai să telefonăm la port.

Lea ridică receptorul și-l întinse Sandrei.

Fata ceru numărul și așteptă destul de mult răspunsul. Deodată sprâncenele i se ridicară a mirare și repetă întrebarea: Mâine? Mâine? apoi puse la loc receptorul.

— Ei, ce este? nu mai putu răbda Lea.

— În port e o motonavă franceză care se îndreaptă spre Bombay. Pleacă în zori. Există locuri ieftine, pentru turiști. Sandra se uită la ceas. Mai sunt zece ore până la plecare. Ce facem?

Lea sări în sus:

— Plecăm imediat!

Motonava „Shalimar”, vopsită în negru și alb, avea un tonaj de douăzeci de mii de tone. Pasagerii dormeau adânc, în clipa în care vasul părăsi Cape Town-ul.

Sandra, Lea și Cesare stăteau lângă balustradă zgribuliți, în bătaia vântului rece dinaintea ivirii zorilor și nu-și mai luau ochii de la amfiteatrul orașului, în care, într-un timp extrem de scurt, trecuseră prin atâtea.

— Nu regreți că te-am convins să mergi cu noi spre necunoscut? o întrebă Cesare pe Sandra, care părea tristă și gânditoare.

— O, nu. Dimpotrivă, vă sunt recunoscătoare. Și nu regret nimic, crede-mă. Mă simt bine cu voi. Ai astfel în permanență sentimentul că se află în preajma ta cineva gata să-ți sară oricând în ajutor. Am cugetat mult în timpul lungii noastre călătorii. Acum știu cât suntem de singuri în viață, toți. Oamenii trebuie să fie prieteni, să simtă întotdeauna în jurul lor o înțelegere prietenească, să aibă certitudinea că vor fi ajutați la nevoie și că

există între ei o legătură spirituală permanentă, posibilitatea unui sprijin efectiv, chiar dacă uneori ar dori să se izoleze. Abia atunci omul capătă o mare forță sufletească, îndrăzneala, conștiința comuniunii lui cu oamenii de omenie.

Te întrebi, totuși, de ce nu se creează uniuni prietenești de întrajutorare, permanente, oneste, care să aibă un caracter filantropic? Ceva în genul străvechiului cavalerism, nu știu cum să-i spun… ar fi mult mai ușor de trăit. Atunci bestiilor fasciste de tot soiul, care otrăvesc viața, li s-ar veni de hac.

— Ce idee frumoasă, Sandra! Deocamdată să creăm noi trei acest ordin al cavalerilor.

— Să-l includem și pe unchiul Callegari, propuse Lea.

— Și pe locotenentul Andrea, când se va întoarce! spuse Cesare.

Cape Town-ul dispăru după promontoriul țărmului. Vântul aduse până la punte vuietul tânguitor al trenului electric, și Sandra tresări, străbătută de un fior.

— E timpul să mergem în cabină, vântul ăsta nu mai seamănă de loc cu cel care sufla când am intrat aici cu „Aquila”, exclamă Lea.

— Nici noi nu mai suntem aceiași, răspunse Sandra. După toate câte le-am trăit am devenit mai serioși, mai severi, și… poate mai buni.

PARTEA A TREIA Triumful Tigrului

CAPITOLUL 1 Darul Altaiului

— Ai o telegramă! îl anunță pe fiul ei, care tocmai intrase, Evghenia Sergheevna, o femeie impunătoare, cu părul argintiu.

Acesta se aplecă spre ea sărutând-o cu duioșie, îi luă petecul de hârtie albăstruie din mână și, desfăcându-l, exclamă bucuros:

— Mamă, mâine sosește Leonid Kirillovici! Am să mă duc să-l întâmpin. Poate că îl conving să tragă la noi.

— Data trecută n-ai reușit.

— A pretextat că la el vine întotdeauna multă lume și că nu vrea să te stinghereasc㠀.

— Ce vorbă-i asta, să mă stinghereasc㠀? Oamenii din generația mea se pricep să nu stinghereasc㠀 pe nimeni, nu ca voi ăștia, tinerii…

— Știu, mamă, și o recunosc. Dar recunoaște și tu, că asta depinde într-o măsură oarecare și de dumneavoastră - că noul doar nu crește pe un loc viran?

— Știi, Mstislav, mă tot gândesc la asta, acum când… Sunt puțin îngrijorată pentru tine.

— Aha, înțeleg! Nu mi-am găsit tovarășa de viață, sunt singur, și așa mai departe!

— Slava, eu vorbesc serios. M-am gândit chiar să plec pentru un timp… La Simferopol, la niște vechi prieteni ai mei. O să rămâi singur, să faci bine și să te căpătuiești și tu. Toți cei de vârsta ta sunt de mult căsătoriți, au copii.

— Dar câți din ei n-au și divorțat, fiindcă s-au pripit, s-au însurat orbește?

— Nu zic ba, dar geologii sunt în majoritatea cazurilor însurați cu colectoarele lor. Părerea ta e că au divorțat chiar toți? Cei pe care-i cunosc eu trăiesc destul de bine și se împacă. Cum se face că tu n-ai întâlnit nici o fată bună?

— Nu, nu pot spune asta! Erau fete, însă, obișnuite. Iar eu vreau una deosebită.

Mai în glumă, mai în serios, Mstislav tot încerca să prindă mâna maică-si ca să i-o sărute.

— Când ai să încetezi oare să mai fii copil? Ești la fel cu taică-tău… Mângâie părul blond și mătăsos al fiului ei, pieptănat ca pe vremuri, cu cărare într-o parte. Îl imita în toate pe răposatul său părinte. Hai, du-te de te spală și vino să mănânci. Îndepărtându-l ușor, femeia plecă spre bucătăria care ținea loc și de sufragerie, în micul apartament ce-l ocupau într-o clădire veche, de curând reconstruită.

— Mamă, azi l-am văzut pe Gleb, îi povesti feciorul în timp ce-și bea ceaiul, iar i s-a întâmplat ceva extraordinar.

— Lui Sugorin ăsta al tău i se întâmplă mereu ceva extraordinar. Asta e soarta mineralogilor, sau e vorba de un privilegiu special, rezervat muzeului Institutului de mine?

— Poate că da, dat fiind că ei colecționează descoperiri, din toate colțurile lumii.

— Hai, spune, ce e cu Sugorin?

— Împreună cu alți specialiști, a fost și el invitat la Ermitaj. Motivul? Iată-l: în anul patruzeci și doi a căzut o bombă pe fosta vilă a prințului Witgenstein. Explozia a dărâmat un zid, scoțând la iveală o casă de fier secretă, cu bijuterii. Atunci fetișcanele de la MPVO[39]… Stai, mamă, nu te încrunta - fetele au strâns bijuteriile și le-au dus la comandament, iar de acolo au fost predate Ermitajului, ca obiecte străvechi. La Ermitaj li s-a făcut evaluarea, apoi au fost expediate mai departe. Câteva podoabe vechi au fost însă lăsate acolo. Printre ele erau și niște ciudate pietre cenușii, cu scânteieri de metal, într-o montură fină de platină. Cum nimeni nu fusese în măsură să spună ce fel de pietre erau și în consecință nici a le evalua, lucrurile au rămas așa, dar acum cei de la Ermitaj și-au adus aminte. Au fost deci convocați

mineralogii și s-a constatat că e vorba de un mineral necunoscut în știință. Urmează ca mineralul să fie adus la muzeu și supus razelor Roentgen ca să i se stabilească rețeaua cristalină. Nu găsești că e interesant? Minerale noi în giuvaeruri, ba încă într-o casă de fier secretă, scoasă la iveală întâmplător de o bombă - o casă de fier care putea să rămână sute de ani nedescoperită! Ca în romanele despre comorile maharajahilor!

— Desigur, ca în iubita ta Indie. Fachiri, dansatoare, subterane și tigri - tacâmul exotic complet al veacului trecut. Curând au să te trimită acolo, și fantezia ta copilărească o să se spulbere… Păcat, totuși. Și bineînțeles că o să-mi fie dor de tine - nu e vorba doar de un sezon, ci de un an sau doi…

— Nu te-ai mai obișnuit cu asta, ca soție de geolog, ca mamă de geolog?

— Prostuțule, o inimă iubitoare nu se obișnuiește niciodată! Învață numai să rabde și să aștepte.

Mstislav Ivernev veni din vreme la gara Moscova, ca să-și întâmpine dascălul, profesorul Andreev. Acesta însă nu sosise. Tânărul mai bătu o vreme lespezile peronului, cercetându-i pe toți cei care coborau din vagoane și observă o fată zveltă, ca un geamantan în mână, care privea descumpănită în juru-i. Trenul se golise. Până și cei mai mocăiți pasageri coborâseră și se târau alene de-a lungul peronului. Dând amărât din umeri, Ivernev se îndreptă spre clădirea gării. Fata cu geamantanul stătea lângă unul din stâlpii de fontă care sprijineau acoperișul platformei. Întreaga ei făptură, armonioasă, vădea atâta neajutorare, încât Ivernev se întrebă dacă nu s-ar cuveni să-i ofere ajutor. Deodată fata i se adresă sfioasă, puțin îmbujorată, bâlbâindu-se un pic:

— Spuneți-mi, vă rog, nu există aici încă un loc unde ar mai putea aștepta cei care vin să-i întâmpine pe călători?

— Nu. Alt loc nu există decât peronul și treptele astea de după grilaj. Am mai putea să ne uităm prin gară, cu toate că n-are sens să aștepți acolo. Totuși, să ne uităm, dați-mi geamantanul.

— Nu-i greu! Poftim.

Cu cât se uita mai mult la necunoscută, cu atât îi creștea în suflet bucuria ce ți-o dă presentimentul că se va întâmpla ceva neobișnuit. Lui Ivernev îi plăceau brunele; fata asta însă avea părul blond-auriu, tuns scurt, des, la fel ca al unei brunete și pieptănat cu un breton oblic peste fruntea înaltă și netedă. Sprâncenele mai închise erau avântate spre tâmple, deasupra unor ochi luminoși, căprui, iar buzele-cărnoase, fardate cu un ruj deschis, roz, la modă. Obrajii ușor supți și ovalul ce se îngusta spre bărbie îi dădeau o notă ușor ascetică, poate din cauza oboselii..

Fata își ținea impermeabilul italienesc de un gri-liliachiu, nu pe braț, ci peste umăr.

— Și dumneata așteptai pe cineva? îl întrebă când intrară sub acoperișul înalt și boltit al gării.

— Da, îl așteptam pe profesorul meu. Nu pot să înțeleg ce a putut să i se întâmple?

— Iar eu am venit să-mi petrec vacanța la o mătușă. Vin la Leningrad pentru prima oară. Și uite că mătușa mea, după cum se vede, n-a venit să mă întâmpine. Dar nu-i nimic, am să mă descurc și singură.

— Aveți adresa ei?

— Prospectul[40]. Șciors.

— E în cartierul Petrograd. Să mergem, am să vă conduc până acolo. Eu o iau spre Vasilievski Ostrov, e în drumul meu.

— Dacă e în drumul dumitale, îți mulțumesc. Îmi convine grozav.

Zâmbi și deodată se schimbă cu totul. Își pierdu aerul acela practic și independent, și în fața

tânărului apăru o fată visătoare, blândă și tristă, aducând cu figurile de pe pânzele lui Borisov-Musatov.

Ivernev, împreună cu tovarășa lui de drum, o luară la dreapta spre stația de taxiuri.

— De ce ai spus că-ți convine grozav? întrebă el după ce se urcă în mașină și trânti portiera.

Fata nu roși, ci se îmbujoră ușor, intimidată:

— Pentru că n-aș fi avut poate destui bani pentru taxi.

— Ești studentă?

— Da.

— Dacă așa a fost să fie, să facem cunoștință! Ivernev, Mstislav Maximilianovici, geolog din tată în fiu și leningrădean tot din tată în fiu. Poți să-mi spui simplu Mstislav, că am un nume de-ți stâlcești limba rostindu-l.

— Cernîh, Natalia Pavlovna…

— Siberiană, de bună seamă?

— Din Altai.

Amândoi tăcură, aruncându-și din când în când câte o privire pe furiș, puțin intimidați.

De pe Prospectul Bolșoi, mașina coti pe o străduță îngustă și ieși imediat în Prospectul Șciors.

O casă de culoarea granitului cenușiu cu un basorelief enorm în mijlocul fațadei atrase atenția lui Ivernev. Ornamentul înfățișa o femeie pe jumătate goală, ținând în brațele ei desfăcute o ghirlandă. Obrazul grav și trupul minunat erau desigur opera unui sculptor iscusit. „Ciudat, n-am observat până acum basorelieful ăsta”, se gândi Ivernev și hotărî în cazul că fata ar intra tocmai în casa asta veche și frumoasă, atunci…

— E aici. Mătușa mi-a dat un indiciu lesne de aflat! exclamă fata și cuvintele ei sunară ca o promisiune. Locuința mătușii e la etajul doi. Deci acum sunt acasă. Îți mulțumesc mult de tot!

După ce sări sprintenă din mașină, îi zâmbi cu recunoștință și cu o nuanță de tristețe în privire.

— Stai puțin, Natalia Pavlovna! Dar dacă mătușa dumitale nu e acasă sau a plecat undeva? De ce n-a venit la gară? Ce ai să faci cu geamantanul ăsta?… Urcă deocamdată așa, fără bagaj, iar eu am să te aștept în mașină!

— Zău, că ar fi prea de tot să n-o găsesc! Totuși, ca să nu mai pierdem vremea discutând, am să mă reped…

Tocurile pantofilor ei ciocăniră mărunt pe trotuar și fata dispăru pe întunecata ușă de la intrarea principală. Ivernev o petrecu din ochi gândindu-se că nu se poate despărți de ea în felul ăsta. O va invita la el și i-o va prezenta mamei. Ea a venit aici să-și petreacă vacanța, iar el mai avea destulă vreme până să plece în expediție. Îi va arăta Leningradul, atât de familiar și totuși veșnic nou, rezervând totdeauna o bucurie neașteptată prin arhitectura și arta ce-o posedă sau pur și simplu datorită intensei adieri ce venea dinspre Neva cea puternică și răcoroasă!

Își aprinse o țigară și-i oferi una șoferului.

Fata apăru cu capul în pământ. Două pete roșii îi ardeau pe obraji. Aruncând o privire vinovată spre Ivernev, spuse încurcată:

— Iartă-mă că te-am reținut. Ce întâmplare neplăcută: s-a îmbolnăvit careva din rudele mătușii mele de la Pskov - eu nu le cunosc. Și a plecat acolo. Vecinii spun că mi-a trimis o telegramă și că era convinsă că n-am să mai vin. S-ar putea ca telegrama să se fi rătăcit - la cămin asta se întâmplă…

— Și ce ai de gând să faci? Mai ai pe cineva la Leningrad?

— Pe nimeni. Am să mă duc la căminul Institutului pedagogic de aci. Studenții te scot totdeauna din impas. Stau noaptea asta, mă împrumut de la cineva de bani, și mâine plec înapoi la Moscova. Va trebui să amân cunoștința mea cu Leningradul pentru anul viitor.

— Dar mătușa dumitale se va întoarce odată și odată, nu?

— Odată, desigur! Dar nu se știe când - peste o săptămână, o lună… Îți mulțumesc tare mult, dă-mi te rog impermeabilul și geamantanul!

Deodată Ivernev se emoționă; obrajii prinseră să-i ardă ca para, și el coborî din mașină:

— Ascultă, Natalia Pavlovna, de ce să nu vii la mine? Stai puțin, ce oameni sunteți și voi, femeile!… Imediat vă închipuiți cine știe ce… Eu stau ca mama într-un apartament de două camere. Se va găsi loc - mama o să le rânduiască pe toate cum e mai bine. Și între timp o să se înapoieze și mătușa dumitale! S-a hotărât? Deschise larg portiera.

Privindu-l pe sub sprâncene, fata îi studia figura. Apoi trase adânc aerul în piept, de parcă s-ar fi pregătit să sară în apă, și-i întinse brusc mâna:

— Cu o singură condiție. Consideră că n-am hotărât încă nimic. S-o cunosc întâi pe mama dumitale și după aceea… te rog, nu căuta să mă convingi - am să mă duc la cămin, bineînțeles că am să rămân puțin la dumneavoastră, din politețe…

— Cine știe ce poate să ți se pară… începu Ivernev.

— Ce o să mi se pară și ce nu - mă privește, ripostă energic fata. Primești?

— Ce-mi rămâne altceva de făcut? și Ivernev își desfăcu mâinile cu un surâs atât de spontan și de copilăresc, încât amândoi izbucniră în râs.

Mașina zbură pe Prospectul Bolșoi și ieși pe pod.

— Iată Vasilievski Ostrov - sălașul de totdeauna al studenților, savanților, pictorilor și marinarilor, explică Ivernev, iar eu stau pe Linia a Șaisprezecea. Nu e o stradă, ci mai curând o parte a străzii.

— E și mai interesant. Într-adevăr, uite a Zecea, a Unsprezecea, și doar e aceeași stradă…

Evghenia Sergheevna fu sincer uimită când își văzu feciorul intrând în vestibul cu o fată frumoasă și necunoscută. La explicațiile lui, oarecum încurcate, spuse, fără să-l mai asculte:

— Totul e limpede. E nevoie de un adăpost. Se oferă trei variante. Prima - musafira noastră, iartă-mă, cum te cheamă? Lui Slava nu i-a dat încă prin gând să te prezinte…

— Natalia, mai simplu Tatia.

— Tatia se instalează cu mine. A doua variantă - sus la vecini, la Monastîrevi, acum e liberă o cameră și putem s-o plasăm pe Tatia acolo. A treia variantă - tu te muți la Monastîrevi, iar Tatia ocupă camera ta. Eu cred - urmă ea - că cea mai bună e varianta a treia.

Tatia oftă și, îngustându-și ochii, îi surâse lui Ivernev - el câștigase.

În fiecare dimineață, când cobora la el, Ivernev își simțea sufletul învăluit de o bucurie nemărginită; și-o închipuia pe Tatia, îngrijit pieptănată și îmbrăcată, trebăluind de zor la bucătărie sau stând de vorbă cu maică-sa. Rareori rămânea acum peste programul de lucru și aștepta cu nerăbdare duminica… O mică excursie în afara orașului cu ea împreună, sau o plimbare lungă de o zi prin Leningrad, deveniseră pentru el tot atât de indispensabile ca și zilnicele lor convorbiri, seara, pe cheiul Nevei. Tatia se dovedi a fi un fotograf pasionat și posesoare a unui aparat excepțional, „Start”, pe care, după mărturisirile ei, i-l oferise ca premiu revista *Sovetskoe Foto* la un concurs de fotografii de gen. Își rostuiră amândoi un laborator fotografic într-un dulap din perete. Ziua, Tatia o ajuta pe Evghenia Sergheevna la gospodărie, izbutind să coasă, să spele rufe și să deretice în așa fel, încât toată casa sclipea de curățenie.

După o săptămână, Tatia se duse la locuința mătușii Marusia și află acolo că rubedenia ei va mai întârzia la Pskov nu mai puțin de o lună. Seara

fata anunță că trebuie să plece. Fiul și mama începură s-o convingă într-un glas să rămână.

— Mama s-a atașat de dumneata, spunea Ivernev. Știi cum îți spune când suntem singuri? Darul Altaiului!

— Mstislav, cum de nu ți-e rușine, limbutule! îl dojeni maică-sa.

— O, nu! Cât aș dori să fiu într-adevăr și eu un dar pentru cineva, pentru ceva.

Buzele Tatiei începură să tremure, și ochii ei strălucitori se umplură de lacrimi.

— Sunt cu drept cuvânt o ghinionistă!

— Ce vorbe sunt astea, fetița mea! Abia îți începi viața, și pe parcurs mai ai de întâmpinat multe succese și insuccese. Câți ani ai, Tatia? Și despre ce ghinioane e vorba?

— Douăzeci și cinci. Iar ghinioanele s-au ținut de mine lanț. L-am pierdut pe tata când eram mică, am vrut să mă fac artistă, dar n-am avut destul talent sau destulă perseverență. La institut am intrat destul de târziu, însă nici pentru pedagogie, după câte văd, n-am aplicație.

— Ce prostii spui! Mstislav al meu are treizeci și doi de ani și încă e ferm convins că va înfăptui o mulțime de lucruri și că va face o groază de descoperiri. Am spus că ai mâini de aur și, ia aminte, sunt un om de plămadă veche, care nu aruncă vorbe în vânt.

Evghenia Sergheevna o mângâie pe cap și pe obraz. Tatia îi prinse mâna și-o duse la buze, apoi, cu o mișcare iute, șterse cu batista urma de ruj pe care o lăsase.

— Of, că tare mofturoase mai sunteți voi, fetele din ziua de azi, se prefăcu ea supărată; nu se poate omul apropia de voi întocmai ca de o vatră proaspăt spoită. Dar tot uit să te întreb: ce a fost tatăl dumitale, Tatia? Când ai spus că te cheamă Tatia, m-am mirat, pentru că aici la Leningrad numele ăsta-i foarte răspândit, la fel și Tusia. În

provincie și la Moscova se spune Natașa, Talka, Alka, iar în sud Nata…

Tatia oftă și își ațintì privirea asupra portretului lui Ivernev-tatăl. Ședeau amândouă pe canapea, în cameră micuță, cu mobilă ușoară, cu un covor cenușiu cu lalele negre, așternut pe jos. Mstislav se instalase în fața lor, de-a dreptul pe covor, cu un picior sub el.

— Trebuie să recunosc că v-am ascuns un fapt. Tatăl meu, brigadier silvic al pădurilor din preajma Ciulîșmanului, Pavel Iakovlevici Cernîh, a lucrat împreună cu Maximilian Feodorovici, i-a slujit ca ghid și ca grăjdar.

— De ce ai tăcut până acum?! strigară în cor, cu imputare, mama și fiul.

— Mi s-a părut că dacă v-aș fi spus asta imediat, era ca și cum aș fi vrut să profit de memoria tatei și a lui Maximilian Feodorovici, neavând de fapt nici un drept să mă bucur de vreo favoare. Tatăl meu a murit când aveam patru ani și doar din povestirile mamei știu câte ceva despre inginerul acela minunat, cu care tata, flăcău fiind, prin anii douăzeci, a cutreierat Altaiul, Mongolia și Ektag-Altaiul[41]. Mama spunea că tata, când își amintea de Maximilian Feodorovici, declara că n-a întâlnit un om mai bun și că visul său era să mai cutreiere taigaua și stepa în tovărășia lui.

— În ultimii ani, soțul meu nu mai pleca în deplasare, ci dădea doar consultații. A murit în timpul blocadei, în patruzeci și doi, când Mstislav avea doisprezece ani. Ne-au dus în Urali mai mult morți decât vii.

— Povestirile mamei mă pasionaseră atât de mult încă din copilărie, încât inginerul Ivernev devenise pentru mine un personaj aproape legendar… Toate trăsăturile frumoase pe care le întâlneam la oameni i le atribuiam lui. Visam să scriu o piesă despre Maximilian Ivernev, iar apoi - să joc într-însa, să creez figura soției sale…

Mișcați, mama și fiul schimbară câte o privire.

Evghenia Sergheevna întrebă:

— Dar de ce ai ținut atât de strict secretul ăsta?

— Închipuiți-vă ce-am simțit, când Mstislav și-a rostit numele. Cât pe-aci să strig: nu se poate! Asemenea coincidențe nu se întâmpla decât în romane!

— Te asigur că în viață te întâlnești mai des cu neprevăzutul decât în romane, o contrazise Ivernev. Scriitorilor le e teamă ca nu cumva să fie acuzați de născociri grosolane! Nu mai e la modă plăsmuirea - se cere adevărul din viață, și acest adevăr apare uneori incomplet prezentat, pentru că viața nu cunoaște prudența!

— Și ai părăsit ideea de a scrie piesa? întrebă Mstislav.

— În primul rând încă nu știu să scriu piese, și în al doilea rând cunosc prea puține despre tatăl dumitale. Poate că dumneavoastră, Evghenia Sergheevna, ați păstrat fotografii, însemnări?

— Bineînțeles că le-am păstrat. Toate astea îi aparțin lui Mstislav și sunt în păstrare la el. Mi-e cam rușine pentru fiul meu, dar mi se pare că s-a uitat prin arhiva lui taică-său doar o singură dată!

— Nu e adevărat, mamă! Am citit ultimele sale impresii de călătorie; cât despre însemnările și hârtiile lui de când era tânăr, înainte de revoluție, mi s-a părut că nici nu se cuvine să le citesc. M-am sfiit să cotrobăiesc în cele ce-mi păreau sfinte încă din copilărie, aveam impresia că sunt prea tânăr pentru asta!

— Rău ai făcut, în 1916, când tatăl tău s-a însurat, avea treizeci și doi de ani, cât ai tu acum…

— Vorbiți despre jurnalele de călătorie? întrebă Tatia. Dar aceste jurnale sunt, oare, proprietate particulară? Mie mi se pare… am auzit că sunt păstrate undeva în arhive.

— E adevărat! Toate însemnările zilnice ale tatii, cu caracter științific, toată documentația cercetărilor efectuate de el, se păstrează la Fondul geologic. La noi în familie n-au rămas decât ceea

ce putem numi jurnale și însemnări personale - relatarea unor întâlniri - impresii lirice, corespondența cu prietenii…

— Acum înțeleg. E tocmai materialul cel mai important pentru a pătrunde personalitatea unui cercetător. Ai să mi le arăți cândva, Mstislav? Firește, numai ceea ce vei crede dumneata de cuviință!

— Bucuros! Dar, înainte de orice, trebuie să sărbătorim această coincidență extraordinară! Și chiar de două ori. Întâi, printr-o plăcintă cu carne - specialitatea casei - nimeni nu face plăcintă cu carne mai bine ca mama. Apoi o să mergem cu Tatia undeva să dansăm și să bem vin. La „Astoria", de pildă, sau la „Europa". Mama, ca *staroverii,* nu suportă nici un fel de băutură la ea în casă.

— Nici mie nu-mi place, spuse Tatia. Poate uneori când sunt în societate. Însă am și eu un păcat - când trec prin emoții îmi permit să fumez puțin…

— Nu mi-ai dat răspunsul la proiectul meu.

— Sunt de acord, dar abia peste câteva zile. Trebuie să-mi primesc bursa și încă niște bani pentru fotografiile acceptate de reviste. Atunci am să mă pot îmbrăca mai ca lumea pentru localurile acelea grozave la care ai de gând să mă duci.

Profitând de lipsa musafirului, mama și fiul vorbeau cu sinceritatea pe care Mstislav o adoptase față de ea încă din fragedă copilărie.

— Și atunci, tu ce spui, mamă? întrebă Mstislav care ședea în poziția lui favorită - pe covor.

— Ce alta să-ți spun decât că mă bucur! Mă bucur foarte mult, Mstislav, numai că…

— Numai că?

— Vezi tu… Eu n-am întâlnit încă o fată care să aibă atâta spor la lucru, care să gătească atât de gustos, să fie atât de chibzuită la cumpărături, să se priceapă la cusut și să știe atâtea lucruri. Iar tu mi-ai povestit după excursia voastră la Istmul

Karelski, că înoată și aleargă foarte bine și se pare că știe să conducă și mașina… Luând în considerație toate aceste calități, precum și fizicul ei de loc comun, mă întreb, de ce, în pofida atâtor calități frumoase, Tatia e atât de modestă și de stăpânită? Mă gândesc dacă nu cumva o macină pe fata asta o suferință ascunsă, o decepție în dragoste. O asemenea fată n-a putut rămâne în afara câmpului vizual al întreprinzătorului vostru sex. Dacă am cumva dreptate, întreabă-te din timp cum ai să reacționezi singur, înainte de a avea cu ea o explicație!

— M-am și gândit la asta, înțeleapta mea mamă! Și intenționez s-o fac chiar astăzi. A plecat după rochia ei de seară, nu știu ce a cumpărat, nu știu ce și-a transformat. Să vedem cum arată gătită.

— Asta o doresc și eu de mult. Sărăcuța n-are decât o fustă, o bluză și o singură rochiță - se vede că nu duce o viață prea ușoară. De câte ori nu m-am gândit să-i dăruiesc ceva, dar mi-a fost teamă să n-o jignesc. Și așa caută întotdeauna să ne răsplătească, pentru că am adăpostit-o la noi…

Auzind că se deschide ușa, mama și fiul ieșiră în antreu.

Tatia, cu un pachet voluminos în brațe, cu nelipsitul ei impermeabil, puțin stropit de ploaie, izbucni în râs, obișnuitul ei râset, molcom și reținut.

— Totul e gata!

Zăbovi destul de mult în camera ei, apoi ieși cu ochii în pământ. Mstislav și Evghenia Sergheevna scoaseră în aceeași clipă un strigăt de admirație. Tatia cea drăgălașă se transformase: era o frumusețe! Tot ce avea mai atrăgător era subliniat, pus în valoare. Ca toate femeile cu gust, inteligente și de o eleganță sobră, Tatia nu era roaba modei și nu arăta niciodată cât de cât ridicolă, așa cum se întâmplă cu o femeie, fie ea cât de frumoasă, când își pune o toaletă ultramodernă. Mstislav remarcă aceasta cu o imensă satisfacție, amintindu-și de

decepția încercată cu doi ani în urmă, la Moscova, unde venise întâmplător în timpul festivalului cinematografic, și o văzuse pe Gina Lollobrigida pocindu-și celebra-i frumusețe cu o pieptănătură fistichie și o rochie ce o făcea de-a dreptul dizgrațioasă.

Pieptănătura Tatiei era cea obișnuită, dar aranjată cu mult gust și mai înfoiată. Rochia de tafta, lucioasă, de o culoare foarte pură - un mov bătând în roz - se mula pe trupul ei zvelt, fermecător. Umerii goi schimbaseră înfățișarea de toate zilele a feței, iar expresia îi devenise serioasă și inspirată, aproape severă. Unica podoabă prinsă deasupra pieptului, care tulbura puritatea culorii și liniile armonioase ale rochiei, era un dragon chinezesc brodat cu fir de aur, cu o gură larg deschisă și care, lipit de pielea fetei, aducea o notă discordantă. Și încă ceva - inelul de platină cu piatra lui lipsită de strălucire, pe care Tatia nu-l scotea niciodată de pe deget.

— Sentința, onorată instanță!

— Sunt uluit! N-am cuvinte. Drăgălașa studentă a plecat, și în locul ei a apărut o regină, mândră și poate cam răutăcioasă. Nu eram pregătit și de aceea sunt doborât. Implor cruțare la picioarele preafrumoasei doamne, și imediat încep să recit din Blok.

Tatia roși ușor și își mută privirea spre Evghenia Sergheevna.

— Potoliți-l pe Mstislav, Evghenia Sergheevna! Vreau să cunosc adevărul.

— Ce ți-a spus e cât se poate de adevărat. Mstislav e încântat. De altfel, trebuie să recunosc și eu că sunt de-a dreptul uluită. Unde, la ce consignație ai izbutit să găsești această minunată broderie? Ești splendidă, Tatia, într-atât încât încep să mă întreb dacă un simplu geolog este vrednic să însoțească o asemenea doamnă?

— Vai, izbucni fata în râs, ce tot spuneți, Evghenia Sergheevna!

— Fii atent, Mstislav, acum știi ce te așteaptă, glumi mama, dar tânărului nu-i scăpă tâlcul acestor cuvinte, care erau de fapt o completare a convorbirii lor.

…Ședeau la o măsuță, departe de orchestră. Tatia, trandafirie din pricina vinului și a dansului, își puse mâna pe degetele lui Mstislav care se mișcau încet, în ritmul sincopat al muzicii.

— Te simți bine, Mstislav?

— Foarte! Mă consideram și eu un dansator destul de bun, dar dumneata… Spune-mi, există și lucruri pe care să le faci prost?

— De ce mă idealizezi, Mstislav, întocmai ca mama dumitale? Asta-mi creează obligații pe care n-am să le pot îndeplini!…

— De ce vorbești de obligații? Nu mai fi așa de serioasă, Tatia dragă… Rostind ultimul cuvânt, Ivernev ezită o clipă, se fâstâci și spuse: De mult vreau să te întreb: de ce porți inelul ăsta? Îi ridică puțin mâna și i-o întoarse spre lumină. Piatră mică și plată, șlefuită în formă de pătrat cu colțurile rotunjite, sclipi, iar în fund apăru o cruce oblică, întunecată. Tatia tresări și-și retrase mâna.

— N-am văzut niciodată asemenea pietre montate în inele, reluă geologul, ridicând din umeri.

— Dar dumneata știi ce fel de piatră este?

— Desigur. Orice mineralog îți va spune că e un chiastolit[42], tăiat de-a curmezișul axului optic principal. Numai el are scânteieri atât de ciudate la lumină - cercuri concentrice și o cruce. Să știi că nu-ți vine bine, nu se potrivește cu aspectul dumitale, în ansamblu, de aceea te-am și întrebat.

— E un dar și am promis să-l port întotdeauna, răspunse Tatia cu glasul scăzut.

Geologul simți o înțepătură în inimă.

— Dacă găsești de cuviință să nu-mi vorbești despre unele lucruri, nu insist.

— O, nu vreau să-ți ascund nimic. Poate pare caraghios, dar e vorba de o mare prietenie din

școală, sau, dacă vrei, o dragoste între doi copii. Familia lui era din Sverdlovsk, iar inelul are o legătură cu istoria familiei și trebuie purtat în permanență. Ne-am jurat atunci credință veșnică; dar el a avut un accident mortal de motocicletă, imediat după examenul de maturitate. Jurământul a rămas însă jurământ, și eu port acest inel întunecat… Dar dacă îți displace atât de mult…

Și-l scoase din deget cu o sforțare și îi dădu drumul în poșetă, apoi privi spre el supusă, cu tandrețe.

— Poate că am stat destul aici, Tatia? făcu el semn spre sala zgomotoasă.

— Tocmai mă pregăteam să te rog… să facem câțiva pași…

Înaintea lor, Neva își etala feerica întindere sclipitoare cu răsfrângeri oțelii. Tinerii poposiră pe mal, în mijlocul unui întreg alai de perechi de îndrăgostiți. Ivernev o duse apoi pe Tatia peste Podul Schmidt, prin fața sfincșilor egipteni, spre Cheiul Universității. Jos, pe treptele de piatră, apa plescăia încetișor. Tatia se așeză pe bariera de granit, în lumina stranie a nopții albe, rochia ei liliachie părea neagră, iar ochii, întunecați, plini de taine. Din nou se înfiripă basmul trăit de milioanele de îndrăgostiți de pe cheiurile Nevei, în nopțile albe ale Leningradului. Fetele și femeile se prefăceau în prințese sau fermecătoare zâne, făcându-i pe bărbați să se plece în fața lor.

Ivernev consideră că-i cu totul indiferent dacă era primul sau al o sută milioanelea dintre ostatecii nopților albe. Pentru a doua oară în acea zi, ființa pe care o îndrăgise se metamorfoză încântător, întocmai ca în basme.

— Tatia…

Cu o mișcare năvalnică fata se întoarse spre el…

Un mic grup de prieteni se întrunise spre a sărbători logodna lui Ivernev cu Tatia Cernîh.

Cu toate insistențele lui Mstislav, Tatia refuză să-și pună rochia „de regină”, explicându-i că o gazdă nu trebuie să fie din cale-afară de elegantă când primește vizite: ce te faci dacă musafirii vin îmbrăcați mai modest? Avusese dreptate - nevestele străvechilor lui prieteni, Sugorin și Soltamurad Behoev, purtau rochii ușoare, înflorate.

— Nu ne așteptam la una ca asta, nu ne așteptam! exclamă din când în când Soltamurad, ridicând din sprâncenele lui negre ca smoala. Ia te uită de ce a fost în stare mironositul ăsta de burlac al nostru. Și ce fată, ai, ai! Se aprobă, nu-i așa, Gleb?

— De Gleb n-avea grijă, că aprobă el, mai bine întreabă-ne pe noi, se amestecă în vorbă soția lui Sugorin, o femeie tânără și veselă cu trăsături de mongolă.

— Poftim, aveți cuvântul! strigă Behoev.

— O să i-o spunem în secret Tatiei; de ce să vă răsfățăm pe voi? Dar tu de ce taci, Gleb? Te pomenești că te-ai amorezat? Nu permit! Pleacă mai repede pe teren, acolo sunt eu cu ochii pe tine.

— Auziți-o! râse Gleb, ridicând paharul. Pentru Darul Altaiului!

— Cine ți-a dezvăluit această taină? întrebă Tatia.

— Tocmai în asta constă taina! răspunse mineralogul.

După cină, gazdele și oaspeții strânseră într-o clipă vesela și se instalară lângă fereastra larg deschisă. Pe Evghenia Sergheevna o așezară mai la o parte, cu toate că afirma că-i place uneori să stea într-o încăpere în care se fumează.

— Asta îmi amintește de tinerețe, spuse ea. Ei, ce faceți? Aștept! Ori, având în vedere festivitatea de azi, ne abatem de la vechiul nostru obicei? La noi, explică ea Tatiei care stătea alături, se obișnuiește ca atunci când ne adunăm, să ne împărtășim toate noutățile științifice. Toți sunt

niște învățați, deși în domenii diferite… adăugă apoi pe un ton de ușoară scuză.

— Vai de mine, sigur, Evghenia Sergheevna, trebuie să mă inițiez și eu. Ar fi bine însă ca discuția să decurgă într-un limbaj accesibil!

— Nu te îngriji de asta. Eu sunt cea mai ignorantă de aici, dar înțeleg aproape tot, o asigură soția lui Soltamurad, la fel de oacheșă și cu obrazul îngust ca bărbatul ei.

— Din păcate, începu Sugorin, în ce mă privește, n-am nimic de spus care să fie la înălțimea acestei seri memorabile. E adevărat că ne-au sosit la muzeu două-trei minerale interesante, de pildă, un opal superb din Zabaikalie. Cu nimic mai prejos decât opalele cele mai frumoase din India și America de Sud. Așa de mare: închise între degete un cerc, de dimensiunea unui ou de porumbel.

— Ia stai puțin, Gleb! spuse Ivernev, îți aduci aminte că acum vreo două luni mi-ai vorbit de niște pietre cenușii, găsite în casa de fier a unui prinț?

— A, da! Adevărat. N-a ieșit nimic! Pietrele au fost furate!

— Cum, când, unde? strigară în cor cei prezenți.

— Chiar din muzeu. Din laborator. A fost o chestie foarte neplăcută. Cui și la ce dracu, să mă ierte Evghenia Sergheevna, i-or fi trebuit pietrele acelea? Probabil că ticălosul a încercat să le plaseze pe la diferiți achizitori, ca până la urmă cine știe pe mâna cui s-ajungă. Nici nu vă închipuiți ce pierdere e asta pentru știință! De două sute cincizeci de ani există Institutul de mine, dar e prima oară când se comite un asemenea furt. Și e evident că hoțul era un ageamiu, pentru că la un loc cu pietrele acelea erau lucruri de o valoare cu mult mai mare…

— Poate că au fost șterpelite pentru că se aflau în laborator și nu în muzeu, deci mai ușor de furat? întrebă Ivernev.

— Mineralogul nostru nu face azi nici două parale, începu Behoev, n-are de spus nimic interesant; iar ce-a fost interesant s-a furat. Geologii ăștia nu prea împing știința înainte. Nu-s ca noi, cei de la umanistică!

Tatia se uita cu ochii mari la Sugorin, încremenită. Gândurile o duseseră atât de departe, încât tresări, când Evghenia Sergheevna îi puse mâna pe umăr spunându-i:

— Ia să ascultăm cum se laudă umaniștii!

— Profesorul meu, Pavel Arhilievici - tânărul *cecen* se referea la renumitul indiolog Muraviov - mi-a dat sarcina să triez niște documente din arhiva sa personală - un depozit uriaș, aflat chiar în apartamentul său, care ocupă două camere - numai dulapuri, din tavan până jos. Iar tavanul e, nici mai mult, nici mai puțin, la o înălțime de cinci metri…

— Lasă tavanele în pace, îl zori Sugorin. Treci la dulapuri, Soltamurade. Intră în fondul chestiunii!

— Taci puțin, te rog! Și de ce credeți că mi-a dat profesorul Muraviov sarcina să cotrobăiesc prin arhiva lui? Pentru că a citit ceva în ziare - la început scurte însemnări în gazetele sosite din Europa, iar mai târziu le-a primit pe cele din Africa de Sud, unde totul era descris cu lux de amănunte. Niște actori de cinema italieni, care călătoreau cu iahtul lor „Aquila” de-a lungul coastei Africii de Sud, au descoperit sub apă o flotă întreagă de corăbii de tip antic, naufragiate din timpuri imemoriale. Învățații și-au exprimat părerea, fiecare în felul său, dar când bătrânul meu a dat peste declarația unui istoriograf din Johannesburg, care susținea că toate alea nu sunt altceva decât rămășițele flotei lui Alexandru Macedon, dispărută fără urmă, a înnebunit de-a binelea…

— Oho! Asta e într-adevăr interesant! izbucni Ivernev.

— Credeți că ăsta e lucrul cel mai interesant? Mai interesant este că italienii au descoperit în

adânc pe cea mai mare dintre corăbii, o coroană neagră împodobită cu pietre prețioase. Întâmplător sau nu, coroana a căzut din nou în ocean și a dispărut pentru totdeauna. Italienii au fost chiar acuzați că au lăsat-o să cadă dinadins, pentru că poliția voia să le-o confiște.

— Extraordinar! Cu siguranță că toată povestea e o minciună de-a ziarelor! exclamă nervoasă Tatia.

— S-ar putea să fie într-adevăr o minciună! încuviință Behoev, însă fondul chestiunii, cum îi place să spună pedantului nostru Gleb, nu e acesta! Profesorul Muraviov și-a adus aminte că foarte de demult, încă înainte de revoluție, a cercetat colecția particulară de manuscrise indiene ale unui savant german, Keyserling parcă. Nu-mi amintesc precis și nu garantez pentru exactitatea numelui…

— Ce importanță are numele?! Zi-i mai departe, îl grăbi Sugorin pe prietenul său.

— Aha, ești nerăbdător, suflete de piatră! Stai să vezi mai departe. În această colecție se afla și un manuscris în sanscrită, de pe la începutul erei noastre, cu o legendă despre Alexandru Macedon. După cum știi, legende despre Alexandru sunt multe - a existat și o culegere a lor sub forma unui roman elenistic - primul roman de aventuri din istorie, care nu s-a păstrat în întregime. Legenda indiană nu era nici o reluare și nici o variantă a unor povestiri cunoscute. Ea descria un anume moment al vieții lui Alexandru, care nu avea nici o legătură cu legendele din antichitate. Cât se poate de interesat, Pavel Arhilievici a copiat manuscrisul și l-a luat în Rusia pentru a traduce și publica legenda când va avea timp. Primul război mondial, la care a luat și el parte ca voluntar, apoi revoluția, războiul civil, munca uriașă pentru reactivarea științei - pe scurt, profesorul a uitat de intențiile lui, și copia manuscrisului a rămas, cum se zice, înmormântată în uriașa sa arhivă. Și într-adevăr, am verificat până acum patru dulapuri și am găsit-

o abia ieri. Acum bătrânul, ca să-și aducă la îndeplinire vechiul lui deziderat, vrea să traducă și să publice legenda, și să trimită apoi un articol ziarului din Cape Town. Asta pentru că și în legendă e vorba de o coroană neagră! strigă triumfător Soltamurad, apoi făcu o pauză, privind roată la cei prezenți.

— De ce ne fierbi fără apă? îl dojeni Evghenia Sergheevna.

— Nu știu mai mult decât ceea ce a povestit profesorul. Manuscrisul nu e încă tradus. Așadar, după cum se știe, Alexandru a invadat India, a câștigat două bătălii mari, a pierdut una, dar întreaga Indie se afla, putem spune, la picioarele lui. Și totuși a făcut calea întoarsă și a plecat în noua lui capitală, Babilonul, unde a murit peste puțin timp. Istoricii explică aceasta aducând ca argument oboseala armatei de sub comanda lui, care era la un pas de revoltă; rana căpătată la cap în timpul asaltului unei cetăți în cursul expediției întreprinse în Asia Mijlocie ca și alte motive. Legendele dau o versiune mai poetică, descriind dorul lui de mare - se pare că acest cuceritor visase întotdeauna la o insulă „așezată pe o mare întinsă și zbuciumată cu brizanți tunători", cum spune Homer despre Insula Faros[43]. Acolo visa Alexandru să-și sfârșească zilele și nu în șesurile dogoritoare ale Mesopotamiei sau în valea Indului, unde e o și mai dogoritoare arșiță… Legenda indiană spune însă că, după ce a trecut Indul, Alexandru, care se hotărâse să ajungă până în inima Indiei - Deccanul - a dat peste ruinele unui oraș străvechi. E interesant că această parte a legendei corespunde cu prezența în valea Indului a unor rămășițe de civilizație *protoindiană,* înrudită cu cea cretană și care se situează prin al doilea sau al treilea mileniu, înainte de era noastră.

— Doamne, o vechime aproape de neconceput! nu se putu stăpâni să observe Evghenia Sergheevna.

Behoev surâse, încântat de interesul ce-l stârnise.

— Printre ruinele orașului se păstrase ca prin minune un templu din timpuri imemoriale. În mijlocul pustiului, în care hălăduiau numai leii, locuiau o mână de preoți care păzeau cu strășnicie o relicvă sacră a trecutului - coroana neagră a împăraților unui popor dispărut. Era pe timpul când oamenii se credeau conduși de zei sau de eroii care se trăgeau din unirea unei femei muritoare cu vreun locuitor al cerului. Pe atunci oamenii credeau că dacă un ins de origine divină va pune pe cap această coroană și va ieși la lumina zilei, mintea i se va ascuți ca prin farmec, iar el, cunoscând prezentul și amintindu-și și trecutul, va căpăta o putere egală cu a zeilor. Dacă însă o va pune un muritor de rând - vai lui! Își va pierde memoria și va deveni aidoma unui prunc, o jucărie în mâinile oamenilor și a destinului. Alexandru, auzind această legendă, le ceru preoților coroana. Aceștia, la început refuzară, dar cuceritorul porunci ca templul să fie dărâmat piatră cu piatră - pentru a scoate la iveală coroana. Preoții îl preveniră pe împărat, că numai unei odrasle de origine divină îi este îngăduit să-și așeze pe cap coroana neagră, dar Alexandru izbucni în râs. Versiunea despre originea lui divină rezultată din unirea mamei sale, Olimpiada[44], cu Dionysos, născocită chiar de aceasta, care nu-l putea suferi pe tatăl lui Alexandru, șchiopul Filip, căpătase cu trecerea anilor un caracter de realitate în care, fără îndoială, ajunsese să creadă și Alexandru însuși… Cuceritorul intră, așadar, fără șovăială în sanctuarul templului, unde preoții îl tămâiară cu fum de lemn sfânt și îl încununară cu coroana neagră. Apoi ieși pe treptele scăldate în soare ale templului și, uitându-se mândru în jur, așteptă pogorârea puterii divine. Deodată, marele cuceritor se clătină pe picioare, fața lui arsă de soare păli, și el căzu grămadă pe trepte, rostogolindu-se apoi în

nisip. De îndată ce tovarășii lui de arme îl ridicară, Alexandru se dezmetici, dar se constată pe dată că uitase toate la câte se gândise înainte, ca și de viața lui din ultima vreme. Legenda spune că împăratul s-a lecuit și de dorul de Elada și de iubirea lui pentru Tais - vestita hetairă ce îl însoțea în toate expedițiile. Ostașii furioși la culme, învinuindu-i pe preoți că l-ar fi adus la pieire pe conducătorul lor, i-au nimicit pe toți, iar coroana a ajuns în tezaurul personal al lui Alexandru. Principalul este că împăratul uitase scopul pentru care venise în India, uitase și de planurile lui de viitor și își întoarse oștile înapoi. O dată înapoiat la Babilon, se îmbolnăvi de friguri și peste puțin muri. Asta este legenda.

— Foarte amuzantă, vorbi Sugorin. Dar ce legătură există între legendă și descoperirea făcută de italieni lângă coasta Africii de Sud? Nu prea înțeleg.

— Desigur, dragă, e și firesc, trebuie să cunoști istoria. Aceasta spune că în timp ce Alexandru se afla pe patul de moarte, înconjurat de prietenii lui, de diadohii: Ptolemeu, Seleucos, Nearh și alții - reținеți Nearh I - aceștia au procedat la împărțirea imperiului. Nearh, unul dintre cei de o vârstă cu Alexandru, născut în Munții Cretei, un ostaș tăcut și neîntrecut înotător, a moștenit flota - flota aceea uriașă, cu mii de oameni, pregătită de Alexandru în vederea colonizării pământurilor Indiei. Flota a dispărut, plecată nu se știe unde și, o dată cu ea, a dispărut și Nearh. Acum, puneți, vă rog, o singură ipoteză - că Nearh a fost acela care a luat coroana neagră din tezaurul lui Alexandru, și atunci?

— Oho! exclamă Ivernev.

— Desigur că aici ar putea fi două ipoteze, ceea ce e și mai rău, nu se lăsă bătut Sugorin. Că flota descoperită lângă țărmul Africii de Sud este flota lui Nearh și că el anume a luat coroana.

— Chiar așa și este! Dar oare nu vă sugerează nimic faptul că această coroană a fost găsită pe

nava-amiral? Ba mai mult - legenda asta nu e cunoscută aproape de nimeni; noi însă constatăm că această coroană neagră există și deci, încă un mit devine realitate. De altfel noi nu ne mai mirăm că cele socotite drept basme în secolele trecute devin realități datorită cercetărilor precise ale secolului nostru… Dar asta nu e încă tot. Ziarele din Cape Town, mai cu seamă *Cape Argus,* au comunicat că tânăra italiană de pe iaht, care a găsit coroana și și-a așezat-o pe cap, a fost lovită de o boală psihică inexplicabilă, pe care medicii au atribuit-o unei prelungite scufundări cu acvalangul!

Ascultătorii, inclusiv Sugorin, aplaudară cu frenezie.

— Ne-ai cam răsfățat azi, dragă Soltamurad! Evghenia Sergheevna își făcu vânt cu batista. Mi s-a făcut chiar cald. E cea mai frumoasă istorie din câte ne-ai povestit.

— De-ar fi măcar pe jumătate adevărată, strecură printre dinți Sugorin.

— Oricum, dragă, spune cinstit: crezi că osteneala pe care mi-am dat-o, scotocind atâta în arhivă, a fost răsplătită?

— Fără doar și poate! recunoscu mineralogul.

— Ei, dacă recunoști, drept pedeapsă, du-te să iei ceva bun.

Gleb ceru o plasă și ieși cât se poate de supus. Ceilalți rămaseră cu gândul la povestirea indiologului. Zbârnâitul telefonului le rupse firul gândurilor.

— Interurbanul, spuse Evghenia Sergheevna, Mstislav, ridică receptorul! E desigur pentru tine - Moscova.

Mstislav auzi glasul puternic al profesorului Andreev. Felicitări, care fură de altfel auzite de întreaga asistență.

— Ți se cuvine un dar de nuntă, îi întrerupse energic profesorul mulțumirile, și mă grăbesc să ți-l ofer! Ieri s-a discutat despre candidaturile celor

care urmează să plece în India. Consultații asupra cercetării rocilor cristaline ale străvechiului scut… Leonid Kirillovici făcu o mică pauză. Plecarea dumitale a fost hotărâtă în unanimitate! Vei fi în curând chemat pentru a-ți face formele. Logodnica să nu fie amărâtă, că va veni și ea mai târziu, după ce îi vei scoate pașaportul. Deocamdată, dumneata figurezi la noi în calitate de burlac. Ei, sunt foarte bucuros! Foarte! Ia dă-mi-o pe neprețuita mea Evghenia Sergheevna, vreau s-o descos un pic asupra alesei tale… Îți strâng mâna, Mstislav!

— O clipă, Leonid Kirillovici! vorbi grăbit Ivernev. Știți că întâlnirea mea cu Tatia, cea mai minunată fată din lume, vi se datorează dumneavoastră?… Foarte simplu. Vă amintiți că acum vreo două luni ați intenționat să veniți la Leningrad și mi-ați trimis și o telegramă, dar pe urmă se vede că v-ați răzgândit? Eu v-am așteptat la gară și acolo am cunoscut-o întâmplător pe Tatia! Drept care vom închina acum în sănătatea dumneavoastră în calitate de naș și de geniu bun…

— Ia stai, tinere, aici e ceva de neînțeles! Ești amorezat și te-ai zăpăcit de tot! N-am trimis nici o telegramă și nici n-am avut de gând să vin la Leningrad!

— Nu înțeleg nimic, Leonid Kirillovici! Telegrama îmi era adresată mie și semnată de dumneavoastră, însă cu titlul de profesor și nu simplu, așa cum obișnuiți…

— Ai păstrat-o?

— Mă tem că nu!

— Păcat. O fi vreo glumă proastă a vreunuia dintre tinerii de aici de la noi. Cam stupidă glumă, nimic de zis! Am să încerc să elucidez chestia asta și am să-i sucesc gâtul… Hai, dă-mi-o pe mama!

Tulburat, Ivernev trecu mamei lui receptorul și se grăbi să le comunice și celor prezenți noutatea. Abia atunci observă cât de palidă se făcuse Tatia. Crezu că o indispusese ideea apropiatei lor despărțiri. Se grăbi s-o consoleze, asigurând-o că

se vor despărți pentru un timp mai scurt decât dacă ar fi plecat într-o expediție obișnuită. Urma în schimb călătoria lor în India, de astă dată împreună… La ce te puteai aștepta mai frumos, chiar din primul an de căsătorie?

Tatia asculta cu mâna încleștată de brațul lui, fără a-și lua de la el privirea întunecată, întrucâtva tragică.

Ivernev rămăsese în picioare în mijlocul camerei lui de la hotelul „Turist", cu mantaua de ploaie udă pe el, cu ochii ațintiți în gol. Telegrama pe care o strângea în neștire între degete era de la mama lui: „*Mstislav, o nenorocire, Tatia plecată, nu înțeleg nimic, vino".* Ivernev scutură din cap, apoi își trecu mâna pe frunte. Bău apă. „Înregistrarea căsătoriei noastre fusese stabilită pentru sâmbătă… Nu, nu se poate! Cu Tatia s-a întâmplat ceva… Dar mama scrie chiar așa - a plecat! Dacă ar fi scris - dispărut! Nu se poate, e o nălucire…"

Se străduí să se liniștească și-i telefonă lui Andreev. Cerându-și iertare, îl anunță că acasă s-a întâmplat ceva, că el pleacă imediat cu avionul la Leningrad și-l roagă să telefoneze mâine la minister, cu rugămintea ca audiența lui să fie amânată pentru altă zi…

Peste câteva minute gonea într-un taxi spre Șeremetievo…

Evghenia Sergheevna alergă în întâmpinarea lui. I se păru deodată mai mică, neajutorată, îmbătrânită. Era pentru prima oară când o vedea pe înțeleapta și liniștita lui mamă atât de deprimată. Un sentiment de milă chinuitoare îl gâtui. Nu putu rosti nici un cuvânt și rămase în picioare tăcut, privind-o întrebător.

— Tatia… a plecat marți și ți-am trimis telegrama de îndată ce am găsit biletul. Evghenia Sergheevna îi întinse o foaie de hârtie ruptă dintr-un blocnotes, cu scrisul avântat și îngrijit al Tatiei.

„Iertați-mă, iertați-mă! Evghenia Sergheevna dragă, nesfârșit de bună și amabilă, explicați-i lui Mstislav că sunt o ființă rea, că procedez într-un chip nedemn, dar altfel nu pot. Nu mă căutați - peste câteva ceasuri voi fi departe și nu mă voi mai întoarce niciodată aici, unde mi-a fost dat să cunosc doi oameni minunați - pe dumneavoastră și pe Mstislav. Amândoi m-ați primit omenește, din prima clipă și din toată inima, iar eu… eu vă aduc o asemenea jignire și vă pricinuiesc probabil suferință. Gândul acesta mă chinuiește groaznic, nu-mi dă pace. Dacă o puteți face, iertați-mă și dați-mi voie ca la despărțire să vă sărut mâna, mâna dumneavoastră atât de blândă și… aici era ceva șters cu grijă, iar apoi, cu litere scrise cu o caligrafie mai nervoasă: *și sărutați-l, vă rog, pe Mstislav în locul meu.*

Adio!

Tatia.”

Ivernev citi de câteva ori biletul care-i spulberă într-o clipită fericirea și toate planurile lui de viitor.

— Aici nu-i lucru curat, spuse el cu vocea răgușită.

— Dar ce a determinat-o să fugă ca o hoață, fără a avea curajul unei explicații sincere, fățișe?

— Lasă, mamă! N-avem deocamdată dreptul s-o judecăm! Trebuie să cunoaștem mai întâi împrejurările!

— Nu există împrejurări care să te facă să ascunzi adevărul de cei pe care-i iubești!

— Cum rămâne atunci cu sfânta minciună maternă? Legenda despre vălul alb? Cum să judeci

pe cineva dintr-o singură latură, cea dinspre tine, când toate câte sunt pe lume au două?

— Cât o iubești, Mstislav!

— O iubesc, dar nu cred că-i pot da dreptate numai din cauza asta. Eu o găsesc vinovată, dar nu îmi pronunț încă sentința definitivă, care, sau va aduce iertarea, sau va șterge din amintire tot ce a fost…

— N-o vei pronunța niciodată! N-ai s-o mai vezi și nici n-ai să mai afli nimic…

— Rar se întâmplă ca o faptă să rămână nedescoperită. Mai devreme sau mai târziu… Să plecăm mâine la Moscova. Are să-ți fie greu singură aici.

Zbârnâitul telefonului îi făcu pe amândoi să tresară. O licărire de speranță le lumină o clipă fața, dar se stinse pe dată.

Era Soltamurad:

— Vești proaste, Evghenia Sergheevna, stăm prost!

— Ce s-a întâmplat, băiatule? Să știi că și la noi s-a întâmplat ceva rău!

— Vreo nenorocire cu Mstislav?

— Nu, a sosit acasă, e aici. Îl chem imediat.

— Stați puțin, ce s-a întâmplat?

— Soltamurad, Tatia ne-a părăsit!

— Nu se poate! Cum asta?… Ai, ai!… Am să vă chem mai târziu, nu-i urgent!

Mstislav îi și luase receptorul din mână:

— Ba nu, vorbește, Soltamurad!

— A, tu ești, dragă? Ce am auzit?… Știi ce-am pățit noi? Un incendiu în casa lui Muraviov! Focul a izbucnit în cabinetul lui, se pare din cauză că instalația electrică este veche…

— Pagubele sunt mari?

— Foarte! O parte din manuscrise a ars, cealaltă a fost inundată de apă. A luat foc și masa lui de lucru și a ars copia legendei pe care începusem s-o traducem. A dispărut tot. N-a mai rămas nici o foaie. Bătrânul e la spital - de supărare a făcut un

infarct. Am fost la el în fiecare zi, dar trebuie să plec la Moscova. Ne întâlnim acolo.

— Plec și eu mâine, împreună cu mama. Caută-ne la Andreevi.

— Ne-am înțeles, dragă. Deocamdată, la revedere!

CAPITOLUL 2 Inelul cu chiastolit

— Așadar, Mstislav, când ai să pleci în sudul Indiei să nu uiți de cearnochite. Dacă avem noroc, știința noastră va putea face un dar considerabil prietenilor noștri indieni. Vom demonstra că masivele cearnochitice ale scutului Gondvana din India sunt identice cu cele din Africa de Sud, ceea ce va duce, eventual, la descoperirea unor zone diamantifere. Mie mi se pare că eroziunea generală a celor mai vechi straturi din India a fost mai puțin adâncă decât în Africa - asta e una. Mai departe - zonele cu filoane diamantifere ale scoarței sunt ascunse acolo ori în regiuni cu vegetație bogată, ori acoperite cu pături groase de bazalt în raioanele seci ale Podișului Deccan. Tu să faci pronosticuri, să-ți pui mintea la contribuție și, în afară de asta, să dai ajutor în toate. Ca absolvent al Institutului de mine din Leningrad, ai o înaltă pregătire în mineralogie, iar asta constituie baza întregii tale practici…

Ivernev asculta, luând din când în când notițe în caietul lui, legat în scoarțe de pânză groasă,

cenușie. După ce isprăvi cu poveștele, profesorul Andreev se lăsă pe spătarul fotoliului și căzu pe gânduri. Ivernev își aprinse o țigară, privind ornamentele unui covor chinezesc, mare cât peretele, apoi întrebă:

— De ce ați căzut pe gânduri, Leonid Kirillovici?

— M-a năpădit tristețea. Pe vremuri, când eram de vârsta ta, căutam să-mi închipui cum va fi dacă, după ani și ani, nu voi mai putea întreprinde asemenea expediții…

— Și n-ați putea merge?

— Ba da, dar niciodată n-am plecat fără să muncesc din plin. Ajutoarele mele, de la geologul-șef până la ultima călăuză, spuneau întotdeauna: cu dumneavoastră sunt în stare să merg și până la capătul pământului, ba chiar și în iad… Și de ce?! Gura nu-mi era unsă cu miere, să mă rog de cineva și să lingușesc nu eram meșter, eram exigent… După mine, un adevărat șef nu-i cel care posedă doar o mare capacitate de gândire - asta-i prea puțin. Șef e acela care, în momentele grele, nu numai că ia parte egală cu ceilalți, ci se situează în fruntea tuturor. Primul umăr care împinge mașina împotmolită, trebuie să fie al șefului, primul care sare în apa rece ca gheața trebuie să fie el, prima barcă ce trece peste un prag trebuie să fie a lui; de aia îi zice șef, pentru că mintea, curajul, forța și sănătatea îi îngăduie să fie totdeauna în frunte. Iar dacă însușirile nu i-o îngăduie - mai bine să renunțe la șefie.

— Nu pot fi de acord cu dumneavoastră, Leonid Kirillovici! Dacă colectivul e bun și pasionat de muncă…

— Crezi că mult îl ține pasiunea asta, dacă nu-l conduce nimeni? Nu, dacă inima începe să-și facă mendrele, nu mai poți trage după tine calul de dârlog peste o râpă, nici să mâni o plută sau să tai un copac… Și toate astea, eu nu le mai pot face! Pe vremuri eram convins că într-o zi am să mă

prăbușesc și am să mor, fie pe un ghețar, fie în taiga, fie într-un pustiu. Am murit - și cu asta - basta! *Kaput*! Nu știu de ce preferam pustiul. Doream ca tovarășii mei să-mi facă deasupra gropii o moviliță de pietre, care să slujească drept reper pentru de-alde ăștia ca mine, cercetători ai pământului. Cunoști poezia Marinei Țvetaevei despre calul arab? O legendă în care se spune că dacă un astfel de cal nu mai poate alerga, își taie singur cu dinții o venă și moare lăsând să i se scurgă tot sângele din trup…

— Dar ce-i cu dumneavoastră, dragă Leonid Kirillovici?

— Nu vezi și tu? Mă perpelesc! Ard de dorința să plec în India, dar știu că n-am să pot suporta căldura de acolo și că am să fiu adus acasă ca un balot inutil.

— Frumoasă terminologie mai folosiți! Balot… Nu pot… *Kaput*!… și Ivernev izbucni în râs.

Leonid Kirillovici își privi aproape cu indignare elevul, apoi se gândi puțin și zâmbi:

— Așa-i de când lumea. Așa eram și eu în tinerețe: nu-mi venea să cred că s-ar putea să mor. N-am crezut că voi regreta amarnic posibilitățile pierdute, dându-mi seama că ele nu se vor mai ivi. Iar dacă se vor ivi, totuși, că nu voi mai avea puterea să le fac față.

— N-am regretat încă niciodată ceea ce am pierdut…

— Cred și eu. Pentru că ai în fața ta un drum nesfârșit! Asta și înseamnă tinerețe. Dar când va veni vremea și ai să înțelegi că mine, că nimic altceva nu mai e cu putință…

— Într-adevăr, mi-e greu s-o înțeleg.

— Și nici n-ai s-o înțelegi încă multă vreme. Dar să lăsăm acum această problemă care deocamdată îți este străină. Avem în schimb alte treburi, urgente!… Și, fiindcă veni vorba, nu cumva există în hârtiile personale ale tatălui tău

însemnări privitoare la străvechile mine din Asia Mijlocie sau Centrală?

— Cum, și dumneavoastră!?

— Ce-i cu tine? Nu stai bine cu nervii? Ai trecut prin comisie?… Vezi să nu te faci de râs în misiune, că e treabă de răspundere… Îmi amintesc că ai cam încurcat-o și cu sosirea mea la Leningrad și ai imaginat nu știu ce inepții…

— Ce legătură are asta cu nervii? Fapt este că sunteți a doua persoană care se interesează de arhiva tatei.

Acum fu rândul profesorului să-și încordeze atenția.

— De fapt nu pe mine mă interesează - ce naiba să caut eu în niște mine străvechi? Asta e treaba cercetătorilor de mine și încă a arheologilor. A apărut de câteva zile aici, în trecere, un arheolog - neamț sau turc - de la Institutul de arheologie din Ankara. Printre altele a fost și pe la mine, aflând nu știu de unde că am fost elevul lui Maximilian Feodorovici. Îmi amintesc că taică-tău a descris niște mine vechi de trei mii de ani, aflate undeva la hotarul Afganistanului cu Iranul. Așadar, profesorul ăsta, Wilfried Deragazi…

— Cum, cum ați spus?

— Wilfried Deragazi. E un nume care sună frumos și se ține minte ușor. Mi-a vorbit despre cultura *dravidienilor*[45], care s-a răspândit cu patru mii de ani în urmă, pornind din India spre China Apuseană și Asia noastră Mijlocie. Există, spune el, o cultură *Anau,* numită astfel după numele unui *kișlac,* adică sat, de pe lângă Așhabad, cu totul și cu totul deosebită, dar pentru descoperirea căreia noi n-am făcut suficiente săpături, mi s-a plâns profesorul turc. Această cultură constituie puntea de legătură dintre India și Creta. La rândul ei Creta are legătură cu Africa de Nord. Caracteristicile ei au fost descoperite în Deșertul Sahara - statuete, desene, ceramică - de o surprinzătoare frumusețe. Institutul dorește să aplice metodele științei

contemporane pentru a urmări, prin analize spectroscopico-izotopice, îndepărtatele legături și căile de răspândire ale metalelor și mineralelor existente în podoabe și în alte obiecte. Nu e nevoie decât de un gram din fiecare. Profesorul se ocupă tocmai cu strângerea acestor materiale de prin locurile pe unde se presupune că au existat acele străvechi legături. E o treabă interesantă și serioasă!

— De interesantă, e interesantă, observă Ivernev, aprinzându-și cu un gest energic țigara, dar nu știu de ce, Tatia… logodnica mea, care m-a părăsit de curând, s-a interesat foarte mult de arhiva tatălui meu.

— Ce vorbești? În ce scop? Dar, ia spune-mi, cine e ea, de fapt?

— Fiica unuia dintre însoțitorii tatei prin taiga, un oarecare Pavel Cernîh.

— E sigur?

— Nu știu. Nu mi-a trecut prin cap să verific. Nici nu știu cum s-ar putea face?

— O să încercăm. Cu toate că… la urma urmei, de ce n-ar fi așa?

— Vreți să spuneți că pe Tatia… poate nici n-o cheamă Cernîh?

— Cum aș putea eu presupune una ca asta? Tu ești acela care trebuie să descoperi despre ce e vorba. Și, mă rog, ce-o interesa anume pe Tatia?

— Numai personalitatea lui Maximilian Feodorovici, itinerare, diferite amănunte din care să reiasă personalitatea tatălui meu și a tatălui ei.

— Hm-m… Și… hm-m… a plecat de mult?

— De câteva zile. Eram tocmai la Moscova când mi-a telegrafiat mama.

— Cine știe, poate că nu e decât o coincidență? Mai degrabă asta e. Hai să mergem să bem ceai, o aud pe Ekaterina Sergheevna așezând ceștile.

Ivernev nu se mișcă. Mintea îi lucra febril. Andreev se ridică și îi puse mâna pe umăr.

— Haide!

Tânărul se sculă, apoi îl opri pe profesor cu un gest:

— Și cum arăta arheologul ăsta străin?

— Un tip bine zidit, destul de tânăr, viguros și de o frumusețe diabolică, aidoma unui personaj de film. Pe scurt, un om ieșit din comun. A cinat la noi și i-a cucerit pe toți. Ritka l-a dus la *Bolșoi Teatr,* la un balet, și a fost entuziasmată de cavalerul ei. Spune că toate fetele rămăseseră cu ochii căscați la acest Deragazi…

— În ce limbă vorbește?

— Cu noi, în oricare din limbile noastre curente - în engleză, franceză, germană. Știe și puțin rusește. Spune că mai cunoaște câteva limbi!

— Ferice de el!

— Lasă că și tu cunoști două, și cu mult mai bine decât mine. Sunt un incapabil…

Profesorul se gândi puțin și adăugă:

— Și cum mai e îmbrăcat turcul acesta! Mi-a sărit în ochi inelul lui, cu o piatră interesantă. Cred că numai un geolog poate aprecia un asemenea giuvaer. Închipuie-ți, un cristal de chiastolit tăiat de-a curmezișul axului optic principal, așa încât, la lumină se vede…

— O cruce cenușie!

— Bineînțeles. Doamne, dar ești alb ca varul! Ce-i cu tine? Stai jos!

Ivernev bătu nerăbdător din picior:

— Leonid Kirillovici, ce înseamnă asta? Tatia… și ea… purta un inel la fel pe care nu-l scotea niciodată!

— Ho-ho!…

Andreev deveni deodată aspru, ba chiar luă o țigară din portțigaretul lui Ivernev. O aprinse, se gândi puțin, apoi căută ceva în carnetul lui și ridică receptorul:

— Coincidență sau ba, trebuie s-o lămurim. Cine știe… La telefon profesorul Andreev, geolog, trebuie să mă sfătuiesc cu dumneavoastră într-o chestiune urgentă, continuă el în receptor. Nu, așa

nu merge, să vină cineva de la dumneavoastră la mine, acasă sau la institut… Dar eu îți spun dumitale că așa e mai bine, doar am și eu capul pe umeri!… Bine, dă-mi legătura cu cineva dintre superiori… Bagă de seamă, că răspunzi! Da, da! Perfect!

Ivernev asculta vorbirea tăioasă a profesorului, iar în minte i se învârteau gânduri care-i strângeau dureros inima: „Tatia, Tatia, e cu putință?… Darul Altaiului… Pentru ce…”

— Tovarășe locotenent-colonel, urmă Leonid Kirillovici și-i vorbi, pe scurt, despre Deragazi și Tatia. Da, e încă aici, a venit într-o misiune științifică și s-ar putea să fie numai o simplă coincidență. Leonid Kirillovici râse încet, ușurat. Elevul meu? Da, e aici… Chiar acum, la mine… Peste un ceas?… Foarte bine, chiar la ceai.

Profesorul puse receptorul în furcă și își privi lung elevul, drept în ochi:

— Știi, Mstislav, trebuie să ne gândim bine: pentru ce și ce fel de informații se cer despre tatăl tău? Altfel cine să înțeleagă? Ce frumos se petrec toate în cărțile de spionaj: înțeleptul detectiv stă și se gândește și prinde firul. Dar forța inamicului constă tocmai în faptul că el știe totul limpede de la început, iar noi habar n-avem de nimic. Asta presupunând că inamicul există și nu e o născocire de la *a* la z, construită pe o coincidență întâmplătoare.

— De fapt, sunt două coincidențe și nu una, ripostă Ivernev, vorbind încet și crispându-se ca apucat de o durere fizică.

— Cum așa?

— Prima: doi oameni - pe amândoi îi interesează niște date, însă din cele nepublicate, nu din jurnalul expedițiilor, ci din cele intime ale tatălui meu. A doua: amândoi poartă inele identice, cum n-am văzut înainte la nimeni…

— Ia te uită! Într-adevăr! Așadar, te-ai gândit că Tatia…

— Nu m-am gândit la nimic și nici nu vreau să mă gândesc! exclamă pe un ton tăios Ivernev.

— Totuși, va trebui să ne gândim, răspunse Andreev cu un oftat. Tare neplăcute îmi sunt astfel de lucruri. Îți dai deodată seama că în afară de scoarța pământului, de deșerturi, păduri și munți, mai există tot soiul de scârnavii perfide, care lucrează din umbră. Ai senzația că mergi pe o dușumea, dar dușumeaua asta stă pe un smârc în care mișună ceva.

— Cred că exagerați, Leonid Kirillovici.

Cute amare trădau zbuciumul lăuntric al lui Ivernev.

— Uite-o și pe Katocek! își întâmpină Andreev soția, exagerat de zgomotos.

— Iar ai fumat? întrebă ea bănuitoare. Unde-ți sunt jurămintele și hotărârile nestrămutate?

— Să vezi, Katocek, sunt tulburat din cauza Indiei. Mstislav pleacă acolo.

Făcu un semn din cap spre Ivernev.

— Ei, și? Mstislav, în India, Finoghenov, în Africa, mâine careva dintre elevii tăi o să plece în Afganistan sau în Irak. Și atunci n-ai să mai scoți țigara din gură…

— Nu, nu, am păcătuit o dată și nu mai fac! Ce-i cu ceaiul? O să vină acum un geolog din Orientul îndepărtat.

— Cine?

— Nu-l cunoști. E un geolog de la exploatări.

— Da, pe ăștia nu-i cunosc de loc. Mi se pare că sunt cam plicticoși.

— Se întâmplă, se întâmplă. Dar Ritka unde e?

— A zburat la teatru cu turcul tău. A invitat-o el ca să se revanșeze. Asta nu-mi place; văd că a început să-i dea târcoale. Și, o știi pe Rita, e o fetișcană iute, cam zvăpăiată, leită taică-său!

— Vă mulțumesc! Andreev făcu o adâncă plecăciune. Dar, în general… desigur că…

— Poate-mi explici ceva mai clar?

— Mai târziu. Mai am de vorbit cu Mstislav și am să te rog să mai întârziem cu ceaiul. Oaspetele va fi aici dintr-un moment într-altul.

După plecarea „geologului din Orientul îndepărtat”, Ivernev și Andreev au mai rămas în birou ca să se mai sfătuiască, dar n-au ajuns să ia vreo hotărâre.

— Rămâi să dormi aici! se ridică în picioare bătrânul geolog. Aerisește bine, că ai fumat mult. Să mergem să aducem patul.

— N-am să pot dormi, Leonid Kirillovici!

— Ba să te străduiești să dormi! Sau, fă cum crezi. Cât despre mine, eu trebuie să dorm zdravăn, că am mâine un consiliu important. Prin urmare, ne-am înțeles. Am să-l invit pe Deragazi cât mai ești încă aici, iar „geologul” o să ia informații. Dar bagă de seamă, ca nu cumva să te dai de gol când ai să vezi inelul. Ar fi pentru el un semnal de alarmă. Iar pe Ritka o s-o punem să se învârtească pe lângă dânsul, poate o să înceapă cu ea o conversație pe această temă.

— Și nu vă e teamă pentru Rita?

— E o fată foarte dezghețată. Am să stau eu de vorbă cu ea, că de maică-sa ascultă mai puțin decât de mine! N-avem încotro, va trebui să mergem la risc.

„Ciudat lucru - până și scara asta de fier parcă îmi prevestește o bucurie, se gândea Ghirin urcând la Sima, iar seara asta îmi pare cea mai frumoasă, cea mai luminoasă.”

Fata îl întâmpină îmbrăcată cu un pulover negru și cu o fustă largă, cenușie. Ghirin îi puse câteva întrebări cu privire la munca ei, la unele probleme de sport. Dar Sima, într-un acces de sinceritate, îi destăinui tot despre „califul Harun al-Rașid” și „marele lui vizir”. Din povestirea plină de candoare a fetei, Ghirin desprinse pornirea ei frumoasă și naivă de a lupta pentru dreptate prin propriile-i puteri. Ședea înaintea lui, puțin intimidată, cu spatele drept, cu mâinile încleștate pe genunchi, iar ochii ei cenușii, enormi, larg deschiși, îl priveau în față încrezători, cerându-i parcă aprobarea. Un sentiment de nemărginită duioșie îi tăie respirația.

— Când te ascult, Sima, simt în mine dorința de a deveni credinciosul apărător al califului, spuse el fără veste.

Sima roși brusc, sări în picioare și străbătu camera.

— Nu te-am văzut niciodată cu pantaloni lungi, spuse Ghirin ca să schimbe vorba. Nu obișnuiești să porți pantaloni?

— În genere, nu.

— De ce?

— Nu se potrivesc cu corpul meu, nici puloverul de altfel.

Sima se îmbujoră și mai tare.

— Datoria unei gazde este să pregătească ceaiul, spuse ea pe obișnuitul ei ton, semi interogativ, semi afirmativ - și ieși.

Ghirin se așeză la pian și atinse ușor clapele. Răcoarea lor îi era familiară, așternându-i pe chip o umbră de întristare, ca amintirea a ceva îndepărtat și pierdut. Așa cum cad de pe frunzele mestecenilor boabele de rouă, primăvara, începură să picure unul după altul sunetele unuia din cântecele preferate ale lui Ghirin, care-l însoțise de-a lungul vieții. Sima intră năvalnic în cameră și se așeză pe brațul unui fotoliu lângă pian.

— Ivan Rodionovici, șopti ea, te rog, încă o dată… Îmi place atât de mult bucata asta…

Ghirin se supuse. Sima rămase câteva clipe nemișcată, ca o statuie; amintindu-și de ceai, se repezi la bucătărie.

Cântecul japonez *Povestea unei nopți de toamnă,* pe care el nu-l auzise decât de două ori la radio, îi rămăsese pentru totdeauna adânc întipărit în minte. Apăsă pe amândouă pedalele, străduindu-se să scoată sunete care să semene cu cele zăngănitoare și prelungi ale *koto* [46]-ului și ale *samisen* [47]-ului. Notele se înălțau ca niște păsări triste, zburau înfiorate peste întinderea întunecată a unor lacuri tăcute, pierzându-se în noaptea cea fără de hotar. Acesta era tabloul pe care i-l sugerase cântecul și acompaniamentul lui grav și lent. Fredonând încetișor melodia, Ghirin nu observase că Sima se întorsese.

— Am senzația că-l cunosc și că-mi place de mult cântecul ăsta, spuse ea gânditoare. Poate

pentru că exprimă tristețea noastră, specific feminină.

— De ce neapărat feminină? Poate că și a noastră, a bărbaților…

— Ba nu, e feminină, obiectă Sima cu convingere, pentru că femeile sunt acelea care suferă mai mult. Nu, nu mă refer la suferința obișnuită - durerile facerii. Din punct de vedere psihologic noi purtăm de-a lungul vieții într-o mult mai mare măsură responsabilitatea existenței decât bărbații, și ea nu scade, ci sporește laolaltă cu dragostea și devine însutită o dată cu nașterea copilului… Nu, eu nu sunt cu totul…

— Ba cu totul! Așadar, gândești la fel cu mine care nu de puțini ani…

Ca o adevărată vijelie, în cameră năvăli Rita, roșie de surescitare, de nu i se mai cunoșteau nici pistruii. Cu zâmbetul ei strengăresc, fata era atât de atrăgătoare, încât, fără să vrea, Ghirin o privi admirativ, iar Rita, observându-l, se fâstâci:

— Sima, scumpa mea, marele meu calif, salvează-l pe vizirul tău! E pierdut!

— Ce s-a întâmplat? se alarmă prietena ei.

Rita se uită nehotărâtă spre Ghirin, apoi cu o mișcare energică din cap rosti:

— Fie ce o fi! Ivan Rodionovici e de-al nostru, o să priceapă tot, iar de când voi…

Rita se roși și mai tare și izbucni brusc:

— Sima, sunt îndrăgostită!…

— De ce acest ton tragic? Nu pot decât să te sărut și să spun - în sfârșit!

— Vai, calife, totul e cât se poate de prost! E străin și, de fapt, nu-mi place!

— Vino-ți în fire, Mărgărita! Ce îndrugi acolo - zici că ești îndrăgostită, și în același timp pretinzi că nu-ți place?… Când s-a întâmplat asta?

— Zilele trecute, și de atunci parcă port în suflet o povară. Când suntem împreună, e de ajuns să-mi arunce o privire ca să-mi pierd cu desăvârșire cumpătul… Am impresia că dacă mi-ar porunci-o,

aș merge în patru labe ca o pisică și m-aș freca de picioarele lui. E groaznic, așa ceva nu mi s-a întâmplat niciodată. Și, lucrul cel mai curios e că nu știu încă de îl iubesc sau nu, dar inima mi-e pustie. Abia acum am înțeles ce înseamnă să te copleșească un sentiment. Sunt gata să uit tot și mă tem de el, mă tem să nu comit vreo gafă, vreun gest nelalocul lui, să nu spun vreun cuvânt nepotrivit. El surâde blând, dar din lăuntrul lui mă privesc parcă niște ochi răi care mă urmăresc, mă spionează…

— Parcă nu-mi place ce-mi spui, fetița mea. Nu înțeleg, cine e?

— Nu spun! Capul mi se învârtește. Uite așa!

Rita începu să se învârtească nebunește în fața oglinzii, se opri, se potoli și se așeză pe scaunul turnant din fața pianului, Sima și Ghirin o urmăreau tăcuți. Fata atinse încet clapele și începu deodată să cânte o melodie frumoasă și tulburătoare, pe care Ghirin n-o mai auzise până atunci. Acesta privi întrebător spre Sima.

Rita cânta:

Tot deapănă, deapănă fir depărtarea,
Și roțile-aleargă voioase spre zări;
De ce atunci zarea de scrum îmi apare?
De ce atunci inima-i grea de-ntristări?…

— E cântecul șoferului dintr-un film brazilian, șopti Sima.

Rita își continua cântecul despre călătoria în care parcă mergeau alături pe drumul acela șerpuitor, nespus de lung, fără sfârșit. Tăcu, își lăsă capul în jos, și lui Ghirin i se păru că ochii ei, care

până mai adineauri străluceau strengărește, se umeziră de lacrimi.

— Bine, noi am înțeles tot, acum povestește. Cine-i?

Faptul că Sima spusese spontan „noi” și nu „eu” strecură o rază de bucurie în sufletul lui Ghirin.

— E profesor de arheologie la Ankara, îl cheamă Wilfried Deragazi.

— Ia stai puțin! La Ankara - asta e capitala Turciei. Dar aici ce face? E în misiune științifică?

— Da, da! A fost pe la tata. Am făcut cunoștință cu el, am fost la teatru, de două ori… După aceea ne-am plimbat pe jos, prin Moscova, apoi cu mașina; el a vrut să mergem la restaurant, dar eu am refuzat; pe urmă a fost invitat la noi la cină…

— Și asta-i tot?

— Ce vrei să mai fie?

— Ei, ți-a spus ceva? Ți-a oferit mâna și inima lui? V-ați sărutat?

— Mi-a spus ce se spune în ocazii d-astea; că-i plac foarte mult, că, de altfel, totdeauna i-au plăcut rusoaicele, dar că eu sunt cea mai bine și că sunt așa de veselă și de sportivă - chiar așa a spus - sportivă - și a mai spus: ferice de călătorul său de cercetătorul pe care îl vei întovărăși… Și pe urmă m-a sărutat, o dată… și încă o dată… și încă o dată…

Rita își acoperi cu palmele obrajii aprinși.

— V-ați sărutat de câteva ori, numai așa, o chestionă cu seriozitate Sima, v-ați plimbat și ați stat de vorbă, dar în ce limbă, aș vrea să știu?

— În franceză.

Rita aruncă spre prietena ei o privire rugătoare și o întâlni pe a lui Ghirin, adâncă și concentrată, pe care o asemui cu o rază subțire, materială, de gândire încordată. Se întoarse brusc pe scaunul turnant și i se adresă:

— Mai uitați-vă o dată așa la mine, îl rugă Rita, nu știu de ce, parcă mă simt mai liniștită…

— Mi se pare că încep să înțeleg despre ce e vorba, declară Ghirin.

— Despre ce? exclamară într-un glas amândouă.

— Deocamdată nu pot să vă spun nimic, pentru că ceea ce v-aș spune ar putea avea urmări neplăcute. Gândește-te, n-ai putea cumva să-mi faci cunoștința cu arheologul dumitale?

Rita dădu aprobator din cap.

— E vorba să mergem împreună la Casa Prieteniei unde mi-a făgăduit să-mi arate o expoziție de fotografii ale unui amic de-al lui.

— Ăsta e cel mai bun prilej. Să ne dai de veste când, și atunci Sima și cu mine vă vom întâlni acolo, ca din întâmplare. Dar să nu-i spui despre mine nici un cuvânt, mai cu seamă că sunt psiholog. Și să vă străduiți să nu-l priviți în ochi când vă vorbește. Să-i fixați, să zicem, umărul. Să v-o impuneți. Dacă se supără sau ridică tonul, vă faceți că nu băgați de seamă.

Wilfried Deragazi ședea cât se poate de degajat în fotoliul confortabil al unuia din saloanele Casei Prieteniei. Ca orice om cu o educație perfectă nu-și îngădui să-i privească pe interlocutori decât în treacăt, tăinuind în ochii săi adânci și întunecați o scânteiere de ironie.

Rita stătea ca pe ace, când roșie, când palidă. Deragazi aproape că nu-l băga în seamă pe Ghirin, urmărind-o prin fumul albastru al țigării lui egiptene pe Sima, care, din clipa întâlnirii lor premeditate, îi captivase întreaga atenție.

Cu glasul stins, Sima îi punea întrebări, una după alta, în engleza ei domoală. Ghirin, care urmărea cu atenție întreaga scenă, observă că și Sima, deși înzestrată cu o fire mult mai tare decât a Ritei, era puțin câte puțin subjugată de fascinanta personalitate a arheologului.

„A sosit timpul!” se hotărî el, adunându-și toată forța nervoasă pentru duelul ce urma să aibă loc.

Știa acum cu cine are de-a face, ceea ce nu-i ușura de loc misiunea.

— Spuneți-mi, stimate profesore - i se adresă Ghirin lui Deragazi, alegând un moment când arheologul, după ce-i răspunsese Simei la o întrebare, își pironise privirea asupra genunchilor fetei care stătea picior peste picior - oare de când se obișnuiește la Institutul de arheologie… Ghirin făcu aici intenționat o pauză, apoi cu privirea indiferentă ațintită asupra tavanului modelat în ipsos, sfârși fraza: să se predea metodele actuale de sugestie? Sau asta este în funcție de darul ce-l are fiecare?

Sima și Rita, mirate de întrebarea lui Ghirin, constatară efectul ei surprinzător.

Deragazi se îndreptă de spate, își lăsă jos țigara și își pierdu pe loc atitudinea de nepăsătoare eleganță. Maxilarele i se strânseră, nările i se umflară, iar trunchiul făcu involuntar o mișcare înainte. Ghirin îi înfruntă privirea, fără a clipi. Simei i se răci sângele în vine la vederea acestui om nou, necunoscut ei, autoritar, poruncitor, triumfător aproape.

— Nu mi-ați răspuns la întrebare! rosti el aspru și răspicat.

— Poftim? Nu vă înțeleg! declară pe un ton tăios Deragazi.

— Ba ați înțeles perfect! Pentru ce toate astea? Ca să cuceriți femeile? Numai pentru atât?

Vorbele lui tăioase, rostite în englezește, cădeau ca niște plesnituri de bici.

— Nu! Nu! Nu! făcu el, într-o limbă pe care Ghirin n-o cunoștea, dar îl înțelese.

— Scopul?! întrebă el și mai tăios. Vorbiți!

Deragazi se făcu palid ca un mort. Îl privea țintă pe Ghirin, inspirând încet și adânc aerul pe nas, umflându-și nările. Adversarul arheologului era calm, dar mușchii împietriți ai cefei și umerii săi încordați, ca și cum s-ar fi pregătit să ridice o povară, trădau expresia unui efort uriaș.

Lupta surdă, ce se dădea între cei doi, fetele o resimțeau cu fiecare moleculă a ființei lor. Erau ca paralizate, lucru neobișnuit la ele, de parcă s-ar fi desfășurat în fața lor o scenă de groază. Sima observă speriată că fruntea brăzdată de cute adânci a lui Ghirin se acoperise de minuscule broboane de năduşeală. Simțea că prietenul ei se apropiase de o anumită limită, dar nu-și putea explica despre ce limită anume era vorba. O cuprinse deodată dorința nebunească de a țipa și, în același timp, o forță neînțeleasă o țintuia locului. Rita închisese ochii lăsându-și din ce în ce mai jos capul.

Un scâncet de furie se strecură printre fălcile încleștate ale lui Deragazi. Puțin câte puțin începu să-și recapete culoarea, respirația redeveni normală. Genele de catifea se lăsară în jos, iar trupul se destinse. Arheologul se sprijini de speteaza fotoliului, însă Ghirin rămase la fel de împietrit.

— Scopul? repetă el.

Un surâs amabil și totodată cinic descleștă buzele frumos conturate ale lui Deragazi:

— Puterea! Bucuria de a simți puterea asupra omului… asupra femeii, care altfel nu s-ar supune. S-o simți ca pe un lujer mlădios, iar tu să fii vântul - liber și puternic. Doar să vrei - și s-o vezi întinsă la picioarele tale; doar să vrei - și s-o poți alunga cât colo cu vârful pantofului, sau s-o faci să vină târâș, pe burtă, să-ți sărute mâinile…

Obrazul lui Ghirin se contractă o clipă a dezgust. Dar numai o clipă. Fără a-l slăbi din ochi, își adâncea din ce în ce privirea ca pe o baionetă, în trupul, de astă dată relaxat, al adversarului său.

— Și încă? Știința, o știu! Femeile - știu și asta! Dar de unde vă vin - ceea ce în lumea dumneavoastră e lucrul cel mai important - banii? De unde? Vorbiți! Dar sincer! Stați cât mai nestingherit, fumați, sunteți în prezența unui om de încredere, a unui om de nădejde…

Wilfried Deragazi zâmbi, părând că își recâștigase vechiul lui aer de superioritate. Scoase dintr-un portțigaret plat și lucios ca o oglindă o altă țigară albăstruie, fără să mai ofere țigări nimănui dintre cei prezenți. Începu apoi să vorbească cu acea sinceritate puțin insolentă, cu care discută în cercul lor intim oamenii de afaceri, cărora le merge bine, socotindu-i pe ceilalți mai puțin capabili și mai puțin norocoși decât ei:

— După război lumea s-a schimbat foarte mult. Majoritatea oamenilor, însă, n-a înțeles-o. Ei nu-și dau seama că viața a luat-o razna și galopează năvalnic, ca un cal care nu știe ce e hamul. De aceea și cred în jucării ca religia, morala, datoria, așteaptă minuni și se închină la fetișuri de orice natură. Caraghioșii cred cu naivitate că statele lor se vor îngriji eficient de ei în ceasul de grea cumpănă, și sfârșesc în mizerie și singurătate…

— Iertați-mă, îl întrerupse Ghirin, pe un ton de exagerată politețe, nu prea înțeleg această introducere.

— Imediat se va lămuri tot. Succesele științei arată că ea a devenit unica forță reală în destinul omenirii. Totuși, învățații sunt neorganizați și naivi. Puterea e în mâinile politicienilor care habar n-au cum să guverneze; din această cauză comit sumedenie de greșeli și fapte nesăbuite. Viața lumii întregi, care se complică din zi în zi, cere cu insistență ca absolut toate verigile, fără excepție, să fie trainice; or, în această privință, politicienii sunt neputincioși. Ca urmare, urzeala organizării obștești se rupe într-una. Oamenii devin victimele lipsite de apărare ale unei conduceri politice incapabile și depășite. În năzuința lor de a asigura stabilitatea puterii, politicienii organizează o ierarhie succesivă de privilegii, foarte apropiată de ierarhia bandelor de tâlhari, îngustându-și tot mai mult cercurile cu privilegii din ce în ce mai mari pentru vârfurile oligarhiei. Ca model avem Reich-ul lui Hitler - tiranie tipică de bandiți politici,

foarte trainică și care a subjugat întregul popor german cu ajutorul rețelei de oțel a terorii, a torturilor și a morții. Însă bandiții s-au lansat într-o politică de mare anvergură, și din ignoranță n-au putut născoci altceva decât putere militară și masacre cu duiumul. Desigur că au pierit mai repede decât dacă ar fi acționat cu cap.

— Nu văd încă legătura dintre dumneavoastră și această declarație care nu conține nimic nou, tipică felului de gândire al individualistului înveterat.

— Excelentă caracterizare - individualist înveterat. Chiar despre ei se va vorbi acum. Ce-i rămâne de făcut unui om inteligent care nu crede în nimic în afară de rațiune și care vede că oricare dintre politici e învechită, și că o guvernare științifică e mai îndepărtată decât planeta Marte? Primii care veți ajunge pe Marte veți fi probabil dumneavoastră, rușii, dar omului cu adevărat rațional puțin îi pasă - cine… O dată cu creșterea populației, omul își pierde din ce în ce valoarea individuală. Îi vine tot mai greu să răzbată, să se ridice prin barierele și filtrele ierarhiilor succesive, oricum s-ar manifesta acestea. Dreptatea există numai pe o potecă foarte îngustă, pe care se cuvine să meargă omul de rând. De jur împrejur domnește fărădelegea, și orice criminal se simte mai sigur de el și mai puternic… Mi-ați prins ideea?

— Întocmai! Continuați, vă rog.

— Așadar, ce să facă un om care are destulă minte și suficiente calități ca să fie sus, dar care e nevoit să rămână pentru totdeauna sub călcâiul oligarhiei? Un singur lucru - să-și organizeze o bandă a lui, în afara politicii, a fetișismului, a credinței neroade.

— Adică numai pentru a dobândi cât mai mulți bani?

— Foarte exact! Însă a dobândi bani, calcând legile care ocrotesc proprietatea, constituie o acțiune periculoasă. Afacerea dă adeseori greș, deoarece greșelile tehnice sunt inevitabile.

— Și atunci?

— E indispensabil ca banii aceștia să-ți fie *plătiți* pentru anumite servicii - Deragazi ținu să sublinieze în mod deosebit cuvântul „plătiți”. Aceste servicii pot fi de orice fel, mergând până la crimă. Crima va fi nemotivată și în consecință practic imposibil de descoperit. Da, exact asta vreau să spun: nemotivată. Gangsterii de tipul nostru nu sunt mânați de motive politice, nu îndeplinesc misiuni stupide de spionaj, care costă scump și dau în general rezultate infime, ceea ce politicienii nu vor să înțeleagă, pentru că sunt stupizi. În locul serviciului de informații din America, cel care cheltuiește miliarde de dolari pentru a afla secretele științei și tehnicii dumneavoastră, eu aș da aceste miliarde savanților americani, și sunt sigur că aș obține rezultate cu mult mai bune. Dar asta nu e decât o povață pentru dumneavoastră - colegul meu cu mai puțină experiență…

Sima surprinse din nou ușoara crispare a obrazului drept al lui Ghirin.

— Am să continui, spuse Deragazi cu aerul cel mai firesc și își aprinse iar o țigară. Rețeaua bandelor de gangsteri, strâns legate între ele, pătrunde prin toate fisurile sistemului social. Cineva ține morțiș ca omul care-l stingherește să fie înlăturat? Perfect. Se varsă o sumă de bani, se dă comanda, și o lovitură fulgerătoare în tâmplă, o înțepătură cu o așchie cu curara, sau pur și simplu un brânci sub roțile unei mașini care tocmai trece - și gata! Asta o execută un om care nici habar nu are despre ce e vorba… Trebuie să furi ceva? Undeva? Poftim! Asta o face nu un pungaș, ci un om pe care toată lumea îl consideră cinstit. Are cineva nevoie de o femeie frumoasă - oricare ar fi ea, afară de vedetele celebre, bineînțeles, ca să nu se iște cine știe ce scandal - femeia e răpită, instruită „special” într-o casă de *rendez-vous* secretă, aflată peste nouă mări și nouă țări, și este

predată doritorului, blândă ca un mielușel. Totul depinde de preț! Și se plătește, vă asigur, gras! Lucru firesc, de altfel; de ce să fie meschini cei care sau primesc milioane, sau le posedă, dată fiind poziția lor „superioară”?! Oamenii sunt gata să facă orice pentru o sumă oarecare în valută forte, și nici nu vă puteți închipui câți inși de felul acesta există pe lume - milioane. Și aceste milioane constituie o forță uriașă, dacă știi s-o mânuiești cu pricepere și prudență! Astfel, organizarea unor oameni inteligenți și activi în bandă este unica posibilitate serioasă de a-ți asigura o existență suportabilă în lumea noastră, care merge spre o decădere generală. Sunteți de acord cu mine?

Ghirin întrebă:

— Și, fără îndoială, sunteți unul dintre șefi?

— O, nu! Sunt pur și simplu un agent bine plătit pentru capacitățile și cunoștințele sale. Altfel aș fi pierdut posibilitatea de a mă ocupa de știință, iar, fără asta, viața nu m-ar mai interesa, chiar și la un nivel foarte înalt. E mai bine să te situezi pe o treaptă intermediară, dar să ai în schimb mai multă libertate, nu-i așa?

— Și cu ce fel de misiune ați venit aici?

Deragazi tresări, se făcu palid și își aruncă țigara. Încet, ca în somn, își îndreptă spinarea și își aplecă trunchiul înainte.

— Nu știți, oare, că niciodată… nimeni nu poate… pentru întrebare - moartea!

— Nonsens! izbucni Ghirin. Vorbiți!

Fața atrăgătoare a arheologului se schimonosi groaznic. Din gâtlej îi ieși un oftat răgușit, sau poate un geamăt.

— Sunt aici pentru niște fleacuri, să aflu… să iau… pietre… mina… un geolog al dumneavoastră a găsit… demult…

— Și ați reușit?

— Numai cu pietrele. Nimic altceva.

— Pentru ce pietre? Ce fel de pietre?

— Nu știu! De unde să știu eu? Ei știu de ce au nevoie de pietrele alea!

— Care ei?

— Cei care plătesc! De unde să știu eu?

Din pieptul lui răbufni un urlet disperat și în aceeași clipă închise ochii și căzu jos grămadă, pierzându-și cunoștința.

Sima și Rita săriră speriate în picioare, privindu-l, neajutorate, pe Ghirin. Acesta se lăsase pe spătarul divanului, cu brațele atârnând în jos. Peste câteva secunde însă se ridică, mișcându-se *au ralenti,* ca în film, îl ridică pe arheolog și-l instală din nou în fotoliu. Străinul ședea cuminte, cu ochii închiși, fără să reacționeze la schimbarea lui de poziție.

— Acum ai să-i cunoști adevăratele sentimente pe care le are pentru dumneata, Rita! Urmărește-i figura.

— Vai, nu vreau, Ivan Rodionovici, mi-e frică!

— Trebuie, Rita, spuse blând, dar ferm doctorul, așa ai să te poți elibera…

Și se întoarse spre Deragazi.

— Mă auzi, profesore Deragazi? răsună tot atât de răspicat și metalic întrebarea.

— Vă aud, răspunse arheologul, fără a-și ridica pleoapele.

— Dumneata te gândești acum la Rita. Rita, o fată simpatică, însoțitoarea și ghidul dumitale prin Moscova. Ba chiar mai mult decât o însoțitoare…

Ochii arheologului se deschiseră încet, niște ochi care nu vedeau, ci priveau undeva, dincolo de oameni și de lucruri. Deodată Deragazi făcu mișelește cu ochiul, rânji senzual, plescăi din limbă și izbucni într-un râs neobrăzat și zgomotos, nechezând aidoma unui armăsar:

— Însoțitoare! Ha-ha-ha!… Eu pe însoțitoarea asta aș fi… să nu fi fost prudența asta forțată în periculoasa voastră țară…

— Tăcere! porunci amenințător Ghirin. Destul! Acum îți vei lua pardesiul, îți vei băga

portțigaretul în buzunar și vei ieși de aici. De la intrare o vei lua la stânga și te vei trezi după zece pași pe trotuar, uitând tot ce s-a întâmplat aici. Mă auzi, vei uita tot ce s-a întâmplat! N-ai fost aici și nu-ți amintești de nimic.

— Aud! răspunse supus Deragazi. N-am fost aici și nu-mi amintesc de nimic.

— Scoală-te, porunci Ghirin. Referitor la Rita și la Sima - ține minte! - ele nu te interesează de loc. Nici un interes, nici un fel de patimă.

— Nici un interes, nici un fel de patimă, repetă ca un automat Deragazi.

— Acum pleacă!

Profesorul se ridică, își băgă în buzunar portțigaretul, își aruncă pardesiul pe braț și, fără un cuvânt, ieși. Ușa salonului se trânti. În încăpere nu stăruia decât un miros străin de parfum puternic și de tutun dulceag.

— Acum, Sima, aș bea o ceașcă din ceaiul dumitale, spuse cu o voce joasă Ghirin.

Sima văzu pentru prima oară cum mâna asta mare pe care o știa atât de calmă și de sigură tremura, sau mai degrabă tresărea nervos.

— Stați jos, totul s-a terminat… pentru totdeauna… rosti el încet, ostenit de efortul făcut. Acum vreți, desigur, și o explicație?

— O, da, altfel simt că înnebunesc! îl imploră Rita, tremurând din tot trupul.

— Noi acordăm prea puțină importanță însușirii pe care o au unii oameni de a sugera. Unii posedă această însușire din naștere, chiar dacă e slabă, dar pe care și-o dezvoltă prin diferite procedee cu scopul de a impune altora voința lor. Am cunoscut o femeie învățată, șefa unui laborator, atrăgătoare și perversă, care folosea metoda sugestiei pentru atingerea celor mai variate scopuri. Există bărbați care s-au specializat în cucerirea femeilor, tot cu ajutorul sugestiei. De obicei se folosește procedeul așa-zis al citirii gândurilor, pentru ca astfel să-și

aleagă subiectul care cedează cel mai lesne sugestiei.

— Și cum se face această așa-zisă citire a gândurilor? sări Rita. Vă întreb, pentru că într-o seară Deragazi ne-a demonstrat citirea gândurilor cu niște cărți de joc.

— Vă punea să atingeți una din cărți și pe urmă ghicea ce carte a fost? întrebă Ghirin.

— Chiar așa. Omul era legat la ochi cu o batistă și stătea cu spatele la noi.

— Întreba, însă, totdeauna cine a atins cartea și uneori dădea greș?

— Chiar așa - parcă ați fi fost acolo!

— Să știi că totul e foarte simplu. Deragazi vă sugera care carte anume trebuie atinsă, să zicem asul de pică, apoi numea cartea. Aceeași scamatorie se face și cu creioane colorate, cu flori, sau cu orice alt obiect. Îmi amintesc că la o serată, Wolf Messing a cerut ca cineva din asistență să atingă unul din pătratele numerotate ale tablei de șah; imediat ce respectivul voluntar l-a atins, Messing a propus ca tabla de șah să fie întoarsă pe dos. Pe spatele ei se afla cifra șaizeci și patru, exact pătrățelul care fusese atins. Este o experiență foarte instructivă.

— Și există mulți oameni de felul ăsta?

— Cei foarte înzestrați sunt extrem de rari. Dar, în general, v-ați întrebat vreodată ce înțelegem printr-o personalitate puternică? Este un om care știe să-și concentreze forțele spirituale spre a exercita o influență asupra celorlalți. Chiar și un timid, într-un moment de furie, producându-se o bruscă creștere a forțelor sale psihice, îi poate sili pe ceilalți să-l asculte! Un om curajos îi antrenează pe cei fricoși - un fenomen din aceeași categorie, exprimat uneori mai slab, alteori mai violent. Tot din această pricină și magia neagră are, de fapt, o bază reală. Nu e vorba aici decât de personalitatea puternică a unui ins rău, care, dacă mai are și darul hipnozei, devine cu drept cuvânt o întruchipare a

diavolului, mai cu seamă în epocile de ignoranță și de credință în superstiții. Păcat că n-a fost studiată personalitatea lui Rasputin. E inadmisibil ca acest om incult să fi putut cuceri întreaga curte imperială, fără a fi posedat o putere de sugestie ieșită din comun. Am aflat, de altfel, că Rasputin a frecventat o școală de hipnotizatori din Moscova - a existat una pe vremuri.

— Pot să-i povestesc toate astea tatei? întrebă sfioasă Rita.

— Neapărat! Am să vorbesc și eu cu el… Mai târziu. Acum toți trebuie să ne odihnim. Eu - mai ales. Dați-mi voie să nu vă mai conduc!

— Dar ceaiul?

— Mai bine să-l lăsăm pe altă dată. Vreau să ajung mai repede acasă.

Sima și Rita se apropiară de stația de metro Arbat.

— Dacă ai ști ce bine și ce ușoară mă simt! exclamă Rita. Parcă mi-am revenit dintr-un coșmar. Aș cânta… și începu să se învârtească întinzându-și brațele, aidoma unor aripi. *Dacă eu te-am inventat*, *fii așa precum vreau eu!* cânta ea cu glas răsunător, cu capul dat pe spate, imitând-o pe Edith Pieha[48].

— Vino-ți în fire, Rita! spuse cu fireasca-i seriozitate Sima.

— Tocmai că mi-am venit, în sfârșit, în fire. Ce minunat e! Rita își îmbrățișă prietena și o sărută cu foc pe amândoi obrajii. Ți-a spus cineva că ai obrajii catifelați, că ai unui nou-născut? Nimeni? O știam. Sunt niște blegi clăpăugi. Mă conving de asta cu fiecare zi ce trece!

— De cine vorbești?

— De bărbați, de flăcăi, de băieți - în general de întreg sexul tare și oarecum sălbăticit. Numai să n-aud de flăcăiași - nu pot să sufăr cuvântul ăsta, și ca într-adins îi întâlnesc peste tot, în versuri, în cărți, în ziare. Flăcăiaș are în el ceva pejorativ, se rostește cu o oarecare îngăduință, îmi imaginez

imediat un tânăr mic de statură cu o mutră stupidă, copilărească.

— Sunt de acord. Păcat că scriitorii confundă duioșia cu îngăduința. Mi se pare că în momentul cel mai intim nu i-aș putea spune alesului meu „flăcăiaș”. El trebuie să fie un luptător, un cavaler viteaz, când colo…

În stația de metro Rita își luă rămas bun de la prietena ei.

— Vii la noi săptămâna viitoare? își aminti ea chiar la intrare.

— Ce ți-a venit așa, deodată?!! se miră Sima.

— Sâmbăta viitoare Ivan Rodionovici termină seria de experiențe cu musafirul nostru. Irina Selezneva m-a implorat să te aduc cu orice preț… și… ce mai… de data asta ai să vii, nu scapi, n-o să-ți meargă. Bagă de seamă, dacă spui *nu,* am să-l rog pe Ivan Rodionovici să te adoarmă ca pe Deragazi.

Și Rita se strecură pe ușă cu o asemenea iuțeală, încât tânărul care căuta să se urce înaintea ei se dădu înapoi, speriat.

Sima o luă încet spre casă pe jos, cugetând numai și numai la întâmplarea extraordinară care se petrecuse adineauri sub ochii ei.

De când îl cunoscuse pe Ghirin, începuse să creadă în puterile neobișnuite ale oamenilor. Începuse să observe, să fie atentă la multe lucruri pe lângă care, înainte vreme, trecea total indiferentă. Bătălia ascunsă ce se dăduse azi sub ochii ei o zguduise. Sima înțelegea că atât Ghirin, cât și acest Deragazi sunt oameni deosebiți, înzestrați cu un dar de la natură, amplificat și perfecționat printr-o asiduă exersare. Și cine știe oare câți asemeni acestora n-or mai fi pe lumea asta, fără însă a-și da seama că au această capacitate, fără a-și putea explica influența pe care o exercită asupra celorlalți? Babele de la țară săvârșesc uneori reale însănătoșiri prin metoda sugestiei. Sau sectanții, care, spre surprinderea

tuturor, se pricep să îmbrobodească și să captiveze oameni care par inteligenți - oameni cu o minte sănătoasă. Mediumii[49] șmecheri ai spiritiștilor…

Sima își aminti de fața calmă, ușor ironică a lui Ghirin care rostise cândva următoarea frază: „Și totuși nu-i poți atribui acestuia (adică darului sugestiei) o prea mare importanță, deoarece capacitatea de a hipnotiza se întâlnește rar. Asemenea fenomene, conștiente sau inconștiente, nu pot avea caracter de masă. Altfel, mii de oameni ar încerca să-și decline responsabilitatea infracțiunii, dând vina pe sugestia care, chipurile, i-ar fi mânat…”

„Așa este, îi răspunse în gând Sima lui Ghirin, și totuși nu se poate trece cu vederea nici măcar o singură viață schilodită de cineva. Un lanț nevăzut stă întins între mulți oameni, legându-le acțiunile și destinele, și fiecare caz izolat poate avea consecințe la care nici nu te-aștepți.”

— Doamne, doamne. Obrazul Evgheniei Sergheevna se crispă ca de o durere cumplită. Nu mi-aș fi putut imagina niciodată una ca asta. La ce, oare, le-om fi trebuit tocmai noi patronilor ei? Adică ei își închipuie că noi am putea ține ascuns ceva, rămas necunoscut științei? Tatăl tău nu s-a ocupat în viața lui cu nici un fel de afaceri secrete, nici înainte, în timpurile țariste, și cu atât mai puțin în vremea noastră, când muncea pentru Puterea sovietică… Și, în afară de asta, ce mare lucru ar fi putut descoperi Maximilian pentru ca apoi să-l ia cu el în mormânt? Au trecut douăzeci de ani de la moartea lui, se împlinesc în curând patruzeci de când a călătorit în Asia… Între timp o mulțime de geologi au mai parcurs aceleași drumuri, făcând noi descoperiri…

— Ai întru totul dreptate, mamă! Și mie mi se pare că cineva caută cu orice preț să umbrească memoria tatei.

— Te-ai sfătuit cu Leonid Kirillovici?

— Ne-am bătut amândoi capul până n-am mai putut. Am luat filă cu filă toate materialele întocmite de tata. Iar într-un fel sau altul, alarma a fost dată și ei au înțeles.

— Ce te face să crezi asta?

— Deragazi nu s-a oprit la Leningrad decât trei ore și, în timp ce-l căutam, a luat avionul spre Stockholm. Firul s-a rupt când așteptam să aud chiar din gura lui ce anume vrea să afle de la noi și să-i ofer ajutorul meu în schimbul unor informații despre Tatia, după cum am fost sfătuit.

— Ce ai vrea să mai știi, băiatul meu? Mie mi-ar veni cu mult mai ușor să aflu că fata s-a îndrăgostit de altcineva și că modul în care s-a comportat din prima și până în ultima clipă, atâta timp cât a stat la noi, nu era al unei ființe prefăcute.

— Eu nu sunt încă sigur că așa a fost!

— Totuna e! Ba poate-i chiar mai dureros să te gândești la farmecul, la calitățile ei incontestabile, la priceperea ei în toate domeniile și să-ți dai seama că toate nu sunt decât rezultatul antrenamentului de înaltă clasă al unui agent trimis aici cu o misiune mârșavă. Și când te gândești că am primit-o, am omenit-o în casa asta… așa mică și neîndestulată cum e, dar în schimb îi curată… S-a strecurat ca o viperă… Vai, vai!

— Știi, mamă, m-am gândit… Acolo, la Moscova, există un medic psiholog extraordinar. El a fost acela care a stabilit că Deragazi e un hipnotizator și că era cât pe aci s-o ademenească și pe fata Andreevilor, pe Rita, nu știu în ce scopuri. Pe astfel de oameni cu două fețe îi bănuiești totdeauna de cine știe ce intenții, chiar când nu le au.

— Și, tu crezi că Tatia?… tresări Iverneva.

— Nu știu, nu știu… dar la Moscova mi s-au povestit multe despre metodele cu care îl poți sili pe un om să-și vândă sufletul diavolului. Mai ales pe o fată, pe o femeie tânără - există o serie

întreagă de metode de a o dezonora, de a o umili, de a o teroriza, determinând-o astfel să săvârșească lucruri josnice. Și cu cât trece vremea, rețeaua se încâlcește mai anapoda și victima pare a nu mai avea nici o ieșire!

— După câte cunosc, legile sunt azi cu mult mai înțelepte decât odinioară când exista mania de a vedea peste tot trădători, indivizi vânduți sau gata oricând să se vândă dușmanului! Atunci de ce să ne temem?

— Ei au un sistem complicat și bine gândit.

— Spune-mi, ți-ai făcut vreun plan cum s-o găsești pe Tatia?

— Unul singur. Vreau să public în *Pravda* sau în *Vecernii Leningrad*[50] o nuvelă cu titlul *Darul Altaiului.* Tatia va fi descrisă în așa fel, încât să-și dea seama că eu… mai precis… că noi doi n-o socotim pierdută și că nu intenționăm să ne răzbunăm, ci dimpotrivă, că o așteptăm și că o vom ajuta să se reîntoarcă la viață, fără să-i fie teamă că a săvârșit o crimă. Și dacă ea e așa cum mi se pare mie, dacă i-am citit bine în suflet, nu poate fi o răufăcătoare înveterată. Va înțelege și va veni, iar noi… o vom apăra, ajutați de prietenii noștri. Numai dacă mai e aici. Ea citește foarte mult.

— Îmi place planul tău, însă…

— Te îndoiești că am să fiu în stare să scriu o nuvelă care să fie primită de presă? O, ai o părere prea proastă, mamă, despre fiul tău! Nu sunt nici eu atât de ignorant ca să cred că de azi pe mâine poți să devii scriitor. Că e de ajuns să pui mâna pe un condei. Nu, am să mă adresez unui scriitor mare, cu fantezie bogată și am să-i povestesc tot… am să-l conving să facă asta pentru mine. Și dacă e un om de inimă - iar cum un scriitor mare nu poate să nu fie și un om bun, mă va lua coautor. Pentru ca Tatia să înțeleagă că povestirea este un fel de declarație, o chemare adresată ei, e nevoie să figureze și numele meu sub titlu.

— Eu, una, îți dau binecuvântarea. Încearcă! Numai că tu pleci pentru un an de zile și ce se va întâmpla dacă Tatia?… Cu toate că nu pot crede să mai fie aici!

— Păi tu rămâi aici, mamă. Și mai e și Soltamurad, mai e și Gleb.

— Da, mai e ceva. Mâine urmează să vezi fondurile la VSEGEI[51]. Dar prin documentele tatei te-ai uitat? Tu - fiul lui, tot geolog, cel care poate îi va aduce la îndeplinire speranțele, visurile.

Ivernev se roși și își lăsă capul în jos fără a-i răspunde. Maică-sa strânse cu condescendență din umeri:

— Ce să-i faci, poate că așa și trebuie. Tineretul găsește că orice încercare de a-i înțelege pe cei vârstnici e îngrozitor de plicticoasă, și nu se pricepe să surprindă în frânturile de viață ale „strămoșilor” - cum ne numiți voi când nu mai suntem - gândurile, năzuințele, așteptările și bucuriile lor cele mai de seamă. Abia după grele zguduiri vă apropiați cu mai multă sensibilitate, mai conștienți de cele ce am lăsat în urma noastră. Abia atunci îi descoperiți pe tatăl sau pe mama voastră ca oameni cu totul noi, și vă dați seama că nu i-ați cunoscut de loc. Dacă au fost oameni de treabă, cele trăite de ei, într-un trecut îndepărtat, vă pot sluji drept sprijin de nădejde… Tatăl tău, Mstislav, a fost un om bun…

Ceasul târziu de noapte îl găsi pe Mstislav la masa de scris, aplecat asupra vechilor carnete și caiete de însemnări ale lui Maximilian Feodorovici Ivernev.

Caiete de pichetaj încă dinaintea revoluției, cu scoarțe uzate îmbrăcate în pânză groasă și litere gravate pe ele, caiete de campanie de culoare neagră, lipite unul de altul, legate în mușamaua de proastă calitate de prin treizeci. Ghiduri care căpătaseră cu vremea o nuanță brună-roșiatică și care păstrau încă pulberea fină a pădurilor pe la

îndoiturile paginilor, de pe vremea călătoriilor în Asia Mijlocie. Pagini aproape șterse, cu însemnări făcute în grabă, cu picături de năduşeală şi urme decolorate de sânge de la câte o gânganie strivită pe loc - mărturii ale unor expediții grele prin taigaua aburindă și dogoritoare a Orientului Îndepărtat, prin nori de țânțari și musculițe…

Nu era numai acea documentație de lucru a cercetărilor pe care orice geolog e obligat s-o predea transcrisă pe curat, ca apoi să fie depusă la arhivă unde-i exclus a se pierde. Erau și unele ciorne, dar mai cu seamă scurte însemnări făcute de călător pentru sine însuși.

Se refereau în special la calcule, socoteli, planuri de itinerare, la repartizarea timpului și a proviziilor, a încărcăturii și a transportului.

Mai erau notate convorbiri cu călăuzele, cu oamenii informați de prin partea locului, impresii mai deosebite, cântece sau legende auzite. Uneori, câte un rând trist despre un insucces, despre grija că nu va putea îndeplini cele proiectate, sau despre dorul de cei dragi… și toate - în fraze scurte, trunchiate, neterminate, scrise în grabă, greu de descifrat.

Ivernev se străduia să găsească printre hârtii ceva neobișnuit, câteva cuvinte despre o descoperire extraordinară, care, după atâta amar de vreme, să fi putut stârni într-o asemenea măsură interesul unor străini, aflați atât de departe de granițele țării noastre, încât aceștia să nu pregete a face cheltuieli considerabile pentru aflarea ei.

Peste puțin însă uită de toate, captivat de munca geologului care se contura din ce în ce mai limpede în fața lui și pe care o putea pătrunde în toată profunzimea ei numai pentru că era el însuși geolog. Fotografii - fotocopii de contact îngălbenite de vreme - erau foarte puține. Nici cea mai bogată imaginație nu i-ar fi putut sugera tânărului geolog cu cât amar de trudă se făcuse fiecare din aceste fotografii, cât de greu apăsa

acest aparat, cu o duzină de casete de rezervă și plăci de sticlă, pe umerii și așa peste măsură împovărați cu echipament al cercetătorului. Cât de greu era de mânuit aparatul pe gerul cumplit din Siberia! De câtă energie și pricepere trebuia să dai dovadă pentru obține o imagine clară, zburând cu mare viteză într-o barcă, pe o vreme mohorâtă, când sensibilitatea plăcilor fotografice este foarte redusă. Ivernev deduse că pe vremea aceea fotografia nu căpătase o întrebuințare mai largă și că exploratorii se bizuiau mai mult pe schițe și pe excelenta lor memorie vizuală.

Totuși aceste fotografii trezeau într-însul amintirea unor locuri asemănătoare cu cele prin care umblase și el, și atunci greutățile și zbuciumul tatălui îi deveneau mult mai apropiate. Câte lucruri îi erau necunoscute unui geolog din a doua jumătate a secolului! Nu-și putea imagina nici cârligele de rezervă cu lanțuri pentru samarele de artilerie, nici pericolul trecerilor peste praguri cu bărci șubrede, nici calitățile *ulimagdei* - o barcă a *nanai* [52]-lor, excelentă pentru întinderile largi și vântoase ale Amurului, metodele de reparație rapidă a *omorocelor* - un fel de canoe construite din coajă de mesteacăn; nici mânuirea pedometrelor și a podometrelor. Sau cum trebuie potcoviți caii pentru a putea răzbi prin deșert ori mlaștini; cum trebuie căptușite cu pâsle groase tălpile cămilelor crăpate de arșița infernală… da, multe deveniseră inutile azi când există aerofotogrammetria, elicoptere, bărci pneumatice, bărci cu motor, stațiile de radioemisiune și radiorecepție, automobilele…

Totuși, lucru ciudat - cu toate imperfecțiunile și încetineala deplasărilor, geologul de prin anii douăzeci-treizeci depindea într-o mult mai mică măsură de jocul întâmplării decât urmașii lui din șaizeci. Dialectica vieții îl educa în așa fel, încât îl obliga să aibă grijă de a lua cu el, pentru nesfârșitele luni de drumeție, absolut tot ce-i poate

fi necesar. Deplasându-se cu o caravană de câte treizeci-patruzeci de cai sau cu barcazuri mari și grele, geologul vremurilor vechi devenea adevăratul stăpân al taigalei sau al pustiului, croindu-și drumul cu greu, e adevărat, dar și cu o dârzenie de neînchipuit, prin „petele albe” ale hărților inaccesibile și neexplorate. Nici incendiile, nici inundațiile, nimic nu putea opri acea mână de oameni înfrățiți și căliți, care aveau față de greutăți atitudinea unor adevărați fii ai naturii, pătrunși de un profund sentiment al datoriei.

Iar ritmul desigur lent al deplasărilor era compensat cu prisosință de seriozitatea observațiilor ce le prilejuia un itinerar de durată. Încetul cu încetul, studiind cu răbdare, geologul reușea să cunoască în cele din urmă ca-n palmă întinderea de pământ care i se deschidea în față.

Ivernev putea urmări filă după filă cum se succedau raționamentele, cum se năștea diferitele variante ale unei ipoteze, verificate și eventual respinse pe loc, până când se cristaliza un eșafodaj, atât de cuprinzător, de bine conceput și de limpede, încât chiar și în zilele noastre geologii tineri, când străbat aceleași locuri, sunt uluiți de exactitatea hărților și de vastitatea gândirii geologice de acum o jumătate de veac.

Ivernev își dădu pe deplin seama de bărbăția, de modestia celor care porneau la zeci de kilometri distanță în locuri greu accesibile, fără un medic, fără radio, fără să se aștepte la vreun ajutor în cazul unor nenorociri, al unei boli sau al unui traumatism grav. Pentru prima oară Mstislav pătrundea cu adevărat imensa responsabilitate a șefilor de expediție din trecut, obligați să prevadă tot, să găsească ieșire din orice situație, pentru că numai și numai pe umerii lor se sprijineau viețile oamenilor ce le erau încredințați și care adeseori nu-și închipuiau câte primejdii comportă o expediție. Iar lucrul cel mai surprinzător era numărul infim de accidente tragice… Înțelepți și

încercați au mai fost căpitanii corăbiilor geologice de cursă lungă! Ivernev asemui expedițiile geologice care, în anii aceia îndepărtați, cutreieraseră taigaua și munții pustii, cu fregatele din veacul pânzelor.

Trecând peste metodele învechite, peste imperfecțiunea aparatelor și peste ritmul lent al muncii de odinioară, tatăl și fiul erau legați prin același avânt și prin aceeași năzuință de a cerceta și dezlega tainele firii printr-o muncă asiduă și atât de grea. O muncă grea, e adevărat, dar nu apăsătoare, nici tragică și nici extenuantă, cum se obișnuiește să fie înfățișată activitatea geologilor în cărțile, în filmele și în picturile actuale, ci o muncă pasionantă, cu bucuria izbânzilor și cu setea de a cunoaște potolită. De bună seamă că toate acestea, așa cum se întâmpla în viață, se împleteau cu dezamăgiri, cu triști și neliniști, mai ales când câte o creastă de munte, greu accesibilă, se dovedea până la urmă a fi neinteresantă, nepromițătoare. Dar toate aceste zile plicticoase, toate aceste eforturi și piedici, nu puteau nici să stingă dorința de cunoaștere, nici să strecoare în suflet îndoiala că drumul ales nu este cel bun. Care este atunci explicația forței noastre? Numai pasiunea de a cerceta, sau mai e și altceva?

Ivernev se adânci în gânduri, apoi își spuse cu fermitate: „Da, mai există și altceva”. Acest ceva este existența bilaterală a geologului. O jumătate a anului - lupta lui aspră, punerea la încercare a forțelor, a voinței și a ingeniozității sale - o viață plină până la refuz de senzația integrării în natură, alternând cu odihna și liniștea, momentele reconfortării binemeritate după biruirea greutăților. Totuși prea puțin intensă pentru a-l satisface din punct de vedere intelectual și emoțional, prea simplă pentru a ocupa în suficientă măsură un creier energic însetat de cunoașterea cât mai amplă a tuturor aspectelor universului. Dar iată că vine și cealaltă jumătate a anului, la oraș, unde tot ce era

important pe meleagurile cutreierate cade, și geologul începe să absoarbă noul din viață, din știință și artă, ajutat de prospețimea tinerească a spiritului său, aerisit și purificat în timpul petrecut în condițiile vieții lipsite de confort a cercetătorului. Probabil că o astfel de existență bilaterală constituie tocmai acea schimbare de activitate indispensabilă omului, care îl obligă în repetate rânduri să se reîntoarcă de la munca grea și primejdioasă a expedițiilor la viața potolită de orășean. A trece de la un fel de viață la altul fără a fugi de nimic, având permanent în față perspectiva schimbării, este marele avantaj al călătorului-cercetător - avantaj de care adeseori nu-și dă nici el seama…

Ivernev închise cu grijă caietul, aprinse o țigară și își ridică ochii spre portretul tatălui său agățat în perete. Chipul ostenit și plin de bunătate îndrepta spre fecior o privire dârză și senină. Asemenea ochi nu-i poate avea decât un om care a străbătut un drum nemăsurat în viață. Și asta nu înseamnă mii de kilometri. Era drumul încercărilor, al năzuințelor către perfecțiune ale unui om care se temea de un singur lucru - să nu săvârșească vreo faptă care să dăuneze semenilor săi.

„Te-am înțeles, tată! gândi Mstislav, dar ce vor ei de la tine? Iartă-mă, ar fi trebuit să-ți cunosc mai bine cercetările, mai cu seamă cele pe care tu n-ai apucat să le duci la bun sfârșit.”

Mstislav își privi ceasornicul. Nu mai avea când să se culce.

Trecu încetișor în bucătărie ca să-și facă o cafea.

„Cursa două sute nouă - Leningrad-Moscova… pasagerii sunt rugați să treacă pe terenul de decolare.” Aceste cuvinte indiferente trăgeau o linie între tot ce-i era familiar lui Ivernev și noul îndepărtat, care-l aștepta în India.

Privea la chipul mamei lui - se făcuse palidă. Evghenia Sergheevna căuta ca întotdeauna să

îndulcească printr-un surâs tristețea despărțirii. Ivernev prinse într-ale lui mâinile ei reci, iar ea își așeză o clipă capul pe umărul feciorului.

— Mstislav! Mstislav! se auzi un glas strident gutural și în fața lui Ivernev răsări gâfâind, năduşit, Soltamurad. Cât p-aci să n-ajung la timp! Noroc că am dat peste un adevărat șofer de taxi!

— Ce s-a întâmplat? întrebă alarmat geologul. Doar ne-am luat rămas bun acasă…

— Sigur! Dar înțelegi, am venit acasă, și nevastă-mea îmi spune, înțelegi, ce chestie…

De emoție și gâfâială, *cecenul* abia putea articula cuvintele.

— Nu înțeleg nimic, vorbește odată! strigă nerăbdător Mstislav.

— Nevastă-mea a întâlnit-o pe Tatia… Ea mergea pe chei și, aruncându-și privirea spre una din scări, a zărit pe treapta de jos o femeie. Era cu spatele, e drept, dar semăna teribil cu Tatia. Nevastă-mea e sigură că femeia nu-i altă decât Tatia și a venit într-un suflet acasă să mi-o spună.

— Și n-a strigat-o?

— Îți închipui, prostuța, n-a strigat-o!

Ivernev privi neajutorat în jur. Iverneva îl luă liniștită de mână.

— Nuvela ta o să apară în ziar?

— Da, scriitorul mi-a promis categoric.

— Păi atunci, dacă Tatia vine la mine, n-o mai las să plece. Ia-ți zborul, du-te și-ți fă datoria liniștit, fiule!

„Pasagerul liniei două sute nouă, tovarășul Ivernev, să intre neîntârziat în avion! Tovarășe Ivernev, intrați în avion!” răzbătu un glas poruncitor din megafon.

La Moscova, Ivernev nu izbuti nici măcar să-i telefoneze lui Andreev: transbordarea în avionul de Delhi se făcu într-o jumătate de oră. Iar peste alte cinci ore, Ivernev admira de la înălțime panoramă grandioasă a Munților Himalaia. Zbura deasupra nenumăratelor culmi uriașe, care se rânduiau

aidoma unor coloane de nouri, acoperind o parte a scoarței terestre, între două mari state. Ivernev se străduia să-și închipuie viața, acolo jos, în mijlocul acestor giganți înzăpeziți.

CAPITOLUL 3 Fortăreața Tibetului

Din adâncul defileului se ridică încet tunetul prelung și îndepărtat al unei surpări. Huruitului greoi al pietroaielor rostogolite îi răspunse, cu un scurt ecou, răpăitul tobelor de rugăciune.

Terasa mănăstirii, pietruită cu lespezi mari de gresie brută, era pustie și rece. Cozi negre de iac, aninate de pari înalți, se legănau în bătaia vântului.

Mănăstirea Chorten-Dzon ancorase în piscul muntelui, întocmai ca un cuib de pasăre din basme. Acest munte însă, care se înălța trufaș și inaccesibil, umbrind adâncul umed și întunecat al văii, nu era decât o neînsemnată moviliță, rătăcită printre adevărații coloși ai Karakorumului, care înlănțuiau într-un cerc gigantic valea râului Nubra dinspre nord-vest, ca un șirag de ieșinduri de piatră, închizând cerul. Deasupra lor, se înălța gigantul Karakorumului, înalt de nu mai puțin de douăzeci și cinci de mii de picioare. Nici salba lui de ghețari, nici cununa de zăpadă nu se vedeau de aici - prea era scund acest munte strâns lipit de adevăratul împărat al Munților Himalaia. Spre apus, în schimb, se ridica în toată splendoarea lui, chiar în fața mănăstirii, despărțit de o prăpastie

adâncă, în care se pierdea uriașa lui bază, Hatha-Bhoti.

În văzduhul străveziu al marilor înălțimi se putea deslușI orice ieșind al povârnișului dezgolit, de culoarea întunecată a fontei. Povârnișul acesta se pierdea în depărtările de azur ale cerului, dar mai sus încă, mai departe, străluceau zăpezile de pe culmea lui teșită. Reflectând razele soarelui ridicat în tării și radiindu-i puterea luminoasă asupra peisajului înconjurător, uriașa oaste a culmilor muntoase plutea parcă în nesfârșite spații, scăldate într-o aureolă pură și scânteietoare. Zarea orbitor de albă a zăpezilor veșnice se îngâna cu cerul, ceea ce făcea ca repezișurile cenușii și trecătorile întunecoase de la poalele muntelui să pară și mai dezolante.

Sculptorul Daiaram Ramamurti, slăbit și înnegurat, își coborî privirea, înfășurându-se mai strâns în halatul lui de pâslă aspră, grosolană.

Departe, jos în vale, se vedea înaintând o caravană cu poveri. Caii, cât niște gângănii, se înșirau în lanț șerpuitor, însoțiți de o mână de omuleți minusculi. Animalele mergeau clătinându-se abia perceptibil sub greutatea poverilor, poticnindu-se și căzând uneori pe povârnișurile fărâmicioase unde stratul șistos în dezagregare aluneca la vale sub formă de torente largi de pietre. Pe aici caravanele erau foarte rare. Smuciturile deznădăjduite ale cailor pe grohotișuri, neliniștea și agitația celor care îi mânau - frământările și grijile de fiecare zi ale omului păreau, de aici, de sus, mărunte și zadarnice…

Mica mănăstire, clădită pe acest loc de foarte multă vreme, se afla chiar la hotarul acestei pustietăți inaccesibile de piatră și gheață - cea mai impresionantă grupare de fantastice piscuri de pe glob. La numai o sută de metri, în linie dreaptă, spre nord-vest, se înălțau cele patru uriașe turnuri ale Hașerbrum-ului; tot acolo se afla chiar Chogori, care ar fi putut ceda numai în fața

Everestului - *Chomolungma* pe limba localnicilor, dar neasemuit de maiestos, mai singuratic și mai inaccesibil, înconjurat de zeci de „piscuri de opt mii” și de cei mai mari ghețari din lume, ca Baltoro… Spre apus și spre miazăzi, dincolo de coama masivului Ladakh, munții coborau treptat-treptat spre văile înfloritoare ale Kashmirului. Acolo, sub pantele crângurilor de *deodari,* se așterneau nesfârșite livezi de pomi fructiferi și lacuri cristaline cu răsfrângeri verzui, tivite cu câmpuri mâloase, semănate cu pătlăgele-roșii sângerii.

Cu fața ridicată spre cer, Ramamurti asculta acum țipetele ascuțite ale păsărilor de pradă, care se roteau deasupra văii. Vântul îl pătrunsese până la oase. Artistul se răsuci cu băgare de seamă din trunchi, zgribulindu-se. Durerea obișnuită pe care i-o pricinuiau coastele rupte îl făcu pentru un timp să piardă contactul cu măreția mediului înconjurător. Trecutul apropiat îl năpădi și-l purtă spre șesurile fierbinți ale Indiei. Nesfârșita putere a aducerii-aminte nimici într-o clipă zidurile zimțate, stâncoase și înzăpezite care-i stăvileau drumul spre sud…

Sosise la mănăstire abia de două săptămâni, supunându-se dorinței bătrânului său învățător, profesor de istorie a artelor frumoase. O dată la patru ani, profesorul își îngăduia un concediu prelungit și se izola aici, în Micul Tibet, pentru a-și recăpăta echilibrul sufletesc și a se consacra unor profunde meditații. Aici era cunoscut de toți sub numele de Vitarkananda și considerat drept un *yoghi.* Da, probabil că într-adevăr și era, în măsura în care arta este și ea una din ramurile sistemului filozofic *yoga,* iar slujirea îndelungată a unei științe face din om un *yoghi!*

Vitarkananda îl găsise pe tânărul artist la spitalul de chirurgie de la Allahabad, unde fusese transportat de poliția locală care dăduse peste el, bătut măr și, ceea ce era și mai rău, distrus

sufletește, departe de rudele și prietenii săi. Profesorul îi propuse să petreacă un timp împreună la o mănăstire izolată din Ladakh, și Ramamurti se agăță bucuros de sprijinul sufletesc - sprijin de nădejde pe care-l simțea întotdeauna în preajma bătrânului său învățător. Între ei se stabiliseră acele relații consfințite din străvechi timpuri, de la *guru* - mentorul, la *cela* - discipolul acestuia.

Obișnuit cu arșița din țara lui, Ramamurti suferea îngrozitor de frig în timpul nopților vântoase ale Himalaiei, aerul rarefiat îi stânjenea răsuflarea, torentele turbate care goneau peste blocurile uriașe de stâncă îl îngrozeau, iar bubuitul necontenitelor surpări ale muntelui îl făceau să se cutremure.

După prietenosul Srinagar, cu minunatele lui lacuri și canale, cu templele lui micuțe durate în crânguri umbroase, cu căsuțele de lemn sculptat înconjurate de grădini spațioase, rămase încă de pe vremea marilor moguli[53], până și primele defileuri ale Himalaiei Mari îi păruseră nespus de severe. Peste întinderea fiecărei văi goneau slobode apele tulburi ale pâraielor de munte, spălând la bază conurile de dejecție rezultate din surpăturile malurilor abrupte, în care apa a săpat adânci brazde. Mult mai sus, repezișurile întunecate, veșnic umbrite, culminau cu o învălmășeală de zimți ascuțiți, conuri, colți și piramide - aglomerare fantastică de elemente pe care nu ar fi putut-o născoci nici cea mai bolnavă imaginație. Piatra crestelor era ciopârțită cu o furie de nedescris.

Pe platouri înguste întâlneai cătune minuscule împrejmuite de sălcii, ghemuite la pământ spre a se adăposti parcă de furia vântului. Jalnice grădini de caiși pitici și lanuri de *grim* - o specie de mei din Tibet - alternau cu întinderi uscate și pietroase, punctate cu tufe de iarbă aspră, care foșnea în bătaia vântului, însoțind țipetele stridente ale condorilor gata a se năpusti asupra mortăciunilor

ce s-ar fi putut ivi pe drumul caravanelor, mai ales pe la trecători. Acolo cădeau adesea caii, sleiți de efortul urcușului. Numai *dzo*-ul, sau în mongolă *hai-nîki* - o corcitură obținută din încrucișarea iacului cu vaca - animal negru, cu o înfățișare fioroasă, numai el se simțea de minune pe aceste meleaguri, datorită lânii sale lungi și plămânilor săi extrem de voluminoși.

Viața la o asemenea altitudine cerea din partea omului serioase eforturi, drept care iscusința țăranilor de prin părțile acestea putea stârni chiar și invidia inginerilor de la Bombay. Cu ajutorul unor unelte rudimentare, băștinașii aruncau peste râurile învolburate poduri făcute din coajă de sălcie, funii de cânepă, lespezi de piatră și trunchiuri strâmbe de copaci. De câtă trudă și inventivitate trebuiau ei să dea dovadă, pentru a împrejmui o livadă sau a înconjura satul cu un dig trainic spre a ține în loc stratul subțire de sol de pe povârnișurile abrupte, sau pentru a înjgheba o moară pe lângă casă, deoarece transporturile necesitau aici eforturi colosale…

Austeritatea rece a munților nu-i îngăduia omului să se lase pe tânjală. El nu se limita la construcțiile de care avea strictă nevoie pentru trai și, lansând parcă o provocare pustietății de piatră, dura peste tot mănăstiri și temple cu idoli, numite *chorten,* înfigea catarge cu steaguri și cozi de iac, sau cu simple fâșii de pânză, care fluturau tot atât de mândre în bătaia vântului, sau îngrămădea movile de pietre: cele de formă rotundă - *obo,* iar cele lunguiețe - *ma-ni-vale,* și asta la fiecare trecătoare și lângă fiecare casă.

De-a lungul potecilor mai umblate ale caravanelor, movilele lunguiețe aveau așezate în jur bucăți de granit sau de gresie pe care, litere săpate cu grijă în tibetană repetau aceeași formulă sacră: „*Om mani padme hum”* („Un smarald în floarea de lotus”). Sute de astfel de pietre, cu literele adeseori colorate în culorile lor

convenționale - alb, albastru, roșu, galben - alcătuiau un tablou de neuitat, și, la vederea lor, artistul simțea cum i se umple inima de mândrie și admirație față de om, care caută să se manifeste cu orice prilej prin intermediul artei.

Tot soiul de pietre - mari și mărunte, cenușii, cafenii, roșii, se oglindeau în apa curată ca lacrima a unor lacuri micuțe și reci. Câte o îngrămădeală haotică de stânci roase de vremi zăgăzuia albiile pâraielor, care, înghețând peste noapte, își reluau cursul abia către miezul zilei, gonind ca mânate de forța destinului în jos spre Ind, iar de acolo spre ocean, care, aidoma nirvanei, punea capăt zbuciumului și împovărării lor.

Puțin câte puțin însă, Ramamurti s-a aclimatizat cu altitudinea Karakorumului și a început să fie pătruns de splendoarea Himalaiei - împărăția zăpezilor veșnice - care îți înalță sufletul și te desprinde de cele lumești. Avea senzația că inima i se umpluse cu un lichid rece, devenind străvezie și dură, ca o cupă de cristal. Între viața lui dinainte, bogată în culori și impresii, pe care le îndrăgise cum numai un artist le poate îndrăgi, și această lume de o seninătate desăvârșită nu mai exista nici o legătură!

Culmile inaccesibile și scânteietoare din jur erau dominate de o liniște în care mocnea parcă o amenințare.

Artistul devenea treptat-treptat o părticică din gigantica lume a zăpezilor veșnice. Ceea ce trăia acum, căpătase limpezime și dimensiuni cosmice. Frământările tainice și tulburi ale sufletului își pierdeau sensul; deveneau simple jocuri de lumini și umbre, de culori și nuanțe, reflectate doar și respinse, fără a pătrunde într-însul, asemenea razelor solare, pe cununile albe ale munților. Lumea din care venise - împărăția șesurilor înfloritoare și dogoritoare, mustind de umezeală, copleșită de înflorirea și descompunerea unei

vegetației luxuriante, era cu mult mai variată, dar în același timp mai neînsemnată.

Cu toate acestea, nesfârșita mulțime de oameni cu inepuizabila ei diversitate de chipuri și năzuințe, continua să-l atragă pe Daiaram cu o nestăvilită forță, spre vale, acolo unde, biruind nenumărate piedici, se strecurau neabătute - până la șesurile Indiei - șuvoaiele de munte.

Ramamurti simțea instinctiv că încântarea cerească a Himalaiei îl depășește și ca om, și ca artist. Acel văl, care desparte lumea înconjurătoare de generalizările artei, era aici nebănuit de străveziu. De îndată, însă, ce-l străbăteai cu privirea, erai purtat spre atât de mari depărtări, încât acestea nu puteau fi accesibile decât unui înțelept - *vidvattapurana* - și nicidecum lui. Marele prieten al Indiei, pictorul rus Nikolai Rörich - acesta fusese într-adevăr în stare întâi să biruie, să cuprindă în el, iar apoi să redea avântarea spre cer a maselor greoaie ale însăși *Terrei*-mume, întâmpinând torentele de soare - ziua, sau luminile stelelor îndepărtate - noaptea.

Visurile și bucuriile, Ramamurti și le trăgea numai din ceea ce era viu, din frumusețea schimbării formelor din natură.

Străvechiul geniu creator al poporului indian, care a adus o faimă nepieritoare țării sale, pe parcursul a mai bine de două mii de ani, supraviețuind culturii Cretei și Eladei, își trăsese vlaga de-a lungul veacurilor din nesecata bogăție a simțămintelor omenești, ce se găseau în strânsă legătură și comuniune cu natura. Din pământ și soare, asemeni vegetației luxuriante a tropicelor, oamenii își primeau forțele creatoare care cereau imperios să se manifeste prin artă.

Sculptura și arhitectura Indiei antice n-au fost întrecute nici până azi de vreo țară din lume. Pictura însă a fost în repetate rânduri distrusă fără cruțare de către cuceritorii musulmani. Privind frescele milenare de la Ajantā, care ca și înainte

vreme farmecă întreaga lume, îți poți închipui ce comori de pictură s-au pierdut de-a lungul drumului anevoios al istoriei Indiei.

Lucru ciudat însă, în perioada de înflorire a culturii naționale, care a început după eliberarea Indiei de sub dominația engleză, locul întâi a fost ocupat tocmai de pictură, în timp ce sculptura a alunecat spre imitația servilă, fie a antichității, fie a negării hidoase a artei, generată de țările apusene, sălbăticite în goana lor după perfecționarea tehnicii și crearea unui șir nesfârșit de produse care au înrobit mintea și conștiința omului.

Daiaram Ramamurti îmbrățișase cariera de sculptor și din altă pricină: încă din anii adolescenței fusese uluit de neobrăzata defăimare a ideilor și operelor culturii indiene de către unii „cercetători" din Apus. Aceștia considerau sculptura Indiei antice drept o artă respingătoare, pornografică, și adoptaseră această poziție, pentru că erau incapabili să pătrundă ideile filozofice ascunse în acele lungi succesiuni de chipuri și forme. Dar și acestea au fost caracterizate de englezul Sitwell în cartea *Salvarea e cu mine* drept idei vicioase și deformante ale idealului uman - se înțelege, nu indian, ci european, creștin. Asemenea aprecieri erau în concordanță cu tendințele religioase ale „civilizatorilor" albi, incapabili să-și dea seama de nimicnicia lor față de uriașa experiență a unui mileniu de cunoaștere.

Jawaharlal Nehru[54], pomenind despre savanții englezi care defăimează arta indiană, despre ostilitatea lor față de această țară, a observat pe un ton liniștit citindu-l pe Dostoevski: „Oamenii nu-i iubesc, ci, dimpotrivă, îi urăsc pe cei pe care i-au obijduit".

Ramamurti nu putea să adopte o atitudine de filozof față de un fenomen pe care îl socotea o provocare. În el se aprinse dorința aprigă de a făuri în sculptură chipul minunatei femei a poporului său, să dezvăluie taina *Anupamsundartei* -

„Neasemuita frumusețe”, îmbinată cu idealul *Șri* și *Rati* - iubire și patimă, *Lakșmi* și *Nandi* - frumusețe și farmec - care să fie pe înțelesul tuturor ca și operele antichității, dar mai apropiată, mai dragă semenilor săi, fiind o reflectare a unui personaj real, contemporan cu ei, și nu de legendă, cum sunt eroii *Mahābhāratei* și *Rāmāyanei.*

De ce tocmai chipul unei femei și al frumuseții feminine? Această întrebare o puneau de obicei europenii la expozițiile de artă indiană, uimiți de locul pe care-l ocupă tema femeii în pictură: iubită minunată, fată mândră, mamă grijulie adâncită în gânduri de viitor…

Pentru un indian aceasta nu constituie o problemă! Femeia Indiei este temelia familiei; numai grație răbdării și eforturilor eroice ale femeii sunt biruite greutățile vieții, iar oamenii sunt educați să fie blânzi, omenoși și cinstiți. Datorită legilor nemiloase ale sistemului de castă, datorită influenței musulmane și a jugului religiei, femeia-mamă este coborâtă la situația de slujnică lipsită de drepturi, închisă în interiorul universului minuscul al familiei.

Europenii n-au înțeles până acum că la temelia culturii spirituale a adepților hinduismului se află concepția despre femeie, concepție care a supraviețuit mileniilor, de pe vremea matriarhatului, și din care reiese că femeia reprezintă elementul activ al naturii, în opoziție cu bărbatul, elementul pasiv. Iată de ce în toate sculpturile Indiei antice, începând din timpul domniei lui Așoka și până la artiștii din Orissa de la începutul secolului trecut, femeia era reprezentată ca o ființă plină de energie creatoare și de forță vitală, apropiată de tumultuoasa înflorire a naturii, o făptură care construiește și distruge, cuceritoare și plină de inițiativă.

„Asta corespunde întru totul realității, gândea Ramamurti. Femeia e mai apropiată de forțele și tainele firii decât noi, bărbații. Dar așa după cum

nu e cu putință să redai propriul tău chip fără oglindă, tot așa și chipul femeii nu poate să-și găsească oglindirea decât prin ochii bărbatului. Atunci, de ce n-aș deveni chiar eu urmașul marilor meșteri de la Mathurā, Ellorā, Kārli, Khajurāho și Konāraka…?”

Amintindu-și de cutezătoarele sale visuri, artistul zâmbi batjocoritor.

Care era rezultatul acelor câțiva ani de căutări, năzuințe, nopți nedormite pline de frământări, și a miilor de crochiuri, desene și eboșe? Are treizeci de ani împliniți, și iată-l aici, scos de pe făgașul vieții, insultat grav și fizicește înjosit… E adevărat că și-a căpătat liniștea și a început să-și refacă forțele. Dar vremea nu stă-n loc, ci e-ntr-o continuă și inevitabilă scurgere; vremea lâncedă a străvechii Asii, demult convinsă de zădărnicia oricăror încercări ale omului de a înfrânge ce-i este scris; așa cuvânta cartea lui Alah - musulmanului, așa prezice *Karma* - hindusului.

Pași iuți și ușori răsunară pe lespezile terasei. Apăru silueta familiară a profesorului, cu o pălărie rotundă de pâslă pe cap și cu o mantie aruncată pe umeri. Barba lui căruntă, de obicei tăiată scurt, crescuse și-i cădea pe piept în șuvițe unduitoare.

În spatele lui, la o oarecare distanță, pășeau șase lama cu halate roșii, cu tichiile și glugile de asemeni roșii ale sectei *Sa-skya-pa* - a „Bătrânilor”, care aici, în Micul Tibet, constituiau majoritatea.

Ramamurti se sculă în picioare și, cu fruntea plecată, se apropie de ei. Cel proaspăt sosit își întoarse capul spre tânărul din fața sa, și privirea lui - în aparență aspră și pătrunzătoare, de sub linia frântă și trufașă a sprâncenelor negre - radie o neașteptată căldură.

— Mă bucur să te văd, Daiaram, spuse el în *hindi,* apoi continuă în limba tibetană, cu sonorități dure. Astăzi este *lung-ta* - ofranda cailor norocului, un ritual frumos al adepților lui Buddha. Dacă

mult stimatele noastre gazde ne-o vor îngădui, aș vrea să iau și eu parte împreună cu tine la oficierea acestei ceremonii.

Cel mai vârstnic dintre lama murmură o invitație politicoasă.

Peste puțin timp, mica procesiune se îndreptă, pe o potecă, spre o ieșitură îndepărtată a muntelui, suspendată deasupra văii.

Aici povârnișurile abrupte și stâncoase, care păreau că se înfruntă, aveau o culoare închisă, aproape neagră. Crăpături late, piezișe, brăzdau blocurile de piatră. Doar ieșindul acesta al muntelui rămăsese intact de-a lungul anilor. Vântul, care cobora de pe pantele piscului Hatha-Bhoti, sufla uniform și puternic, gonind spre trecătoare, iar de acolo mai departe în jos, în zarea albastră, spre țara cea caldă din vale. Călugării lama îi oferiră profesorului cinstea de a oficia el cel dintâi ritualul. Indianul însă refuză. Atunci, starețul mănăstirii în persoană, înalt și voinic, cu un obraz întunecat și energic de războinic, păși înainte.

Ajunse fără teamă până în buza prăpastiei. Vântul îi smucea halatul roșu încins cu o simplă funie. Făcu câte o plecăciune spre cele cinci părți ale lumii, potrivit religiei budiste. După ce recită cu glas scăzut textele ritualului, își duse înainte brațele, ținând degetele mâinilor alăturate.

— O, voi puternici și neasemuiți *Buddha* și *Bodhisatva* [55]! Voi care priviți cu ochi plini de bunăvoință spre căile anevoioase ale pământului! Fiți milostivi cu toți călăreții, cu toți drumeții, cu cei ce caută, cu cei ce tânjesc după o bucurie…

Faceți ca acești cai purtați de cele patru vânturi ale munților sacri să zboare departe spre dealuri și câmpii. Prin puterea voastră, o, zeități sacre ale cerului, ei se vor preface în adevărații cai ai norocului, pentru toți călătorii neștiuți… *Cia-so-so! Cial-cial-lo!...*

Starețul își avântă mâneca largă, și o mână de figurine decupate din hârtie groasă în formă de cai, fură luate de vântul care sufla cu putere, ridicate în văzduh și duse departe spre sud, dispărând repede din ochii celor de față.

Unul după altul, toți călugării aruncară de pe stâncă figurinele albe. Profesorul dădu și el drumul la câțiva căluți…

Ramamurti stătea deoparte, urmărind cu o neașteptată tristețe zborul căluților albi de hârtie - solii unor urări de bine. Deodată, Vitarkananda îi întinse ultimul său căluț. Daiaram îl luă și se apropie supus de marginea râpei, își întinse mâna, dar nu-și desfăcu degetele. Pe ieșindul din stânga, deasupra prăpastiei, se legăna o mică tufă de flori roșii timpurii care ardeau pe negrul pietrei ca niște stele de purpură. Inima i se strânse - florile roșii, în pletele negre ca pana corbului ale Tillottamei, ardeau și mai aprinse, cu văpaia farmecului pe care îl dă viața. Ramamurti privi spre creasta dințată care-i acoperea depărtările orizontului spre sud, suspină și își desfăcu degetele.

— Pentru tine, Amrita, pentru tine Tillottama! șopti el.

Calul lui singuratic se avântă voinicește în sus, apoi făcu o piruetă și dispăru în amurgul din ce în ce mai dens al văii.

În Himalaia soarele asfințește cu repeziciune. Nici nu se sfârșise bine ritualul când în defileuri se și lăsase întunericul. Cununile de zăpadă păstrau aceeași strălucire, devenind din ce în ce mai trandafirii în razele asfințitului. Clinurile negre și ascuțite ale umbrelor se așterneau cu repeziciune peste vâlcelele și șanțurile râpelor stâncoase.

Ceața albăstruie de la poalele muntelui se făcea tot mai deasă, ridicându-se din ce în ce mai sus, ca aburii unei misterioase fierturi, pregătite în măruntaiele pământului. În urma ei se târa ceața neagră care până acum izbutise să și inunde cele mai adânci trecători.

Vântul se potoli pe nesimțite, iar văzduhul fu străbătut de o ciudată aureolă de amurg, schimbând toate culorile. Ardeziile roșii se făcură negre, pantele cenușii ale munților - albăstrii-argintii, iar veșmintele galbene ale călugărilor lama căpătară o nuanță verde de malahit. Peisajul se schimbă, cufundându-se în liniște. Apoi aureola din văzduh se stinse, culorile se șterseră, și cenușiul de fontă, fără umbre și nuanțe, acoperi întreg pământul. Numai bolta cerească, roșie-liliachie, se înverzea, întunecându-se din ce în ce, stelele se aprindeau una câte una, apoi zidurile negre ale nopții se închiseră deasupra capetelor drumeților.

Călugării lama o luară înainte, iar Vitarkananda și Daiaram mergeau în urma lor, calcând încet peste pietrișul potecii, care se rostogolea sub picioarele lor. Pe locul unde, cotind-o spre mănăstire, cărarea ajungea la un ieșind în formă de masă, profesorul se opri și arătă spre Hatha-Bhoti.

Piscul înzăpezit părea desprins de baza lui înnegrită. Scăldat într-o lumină roșie-aurie, izvorâtă nu se știe de unde, se depărtase și mai mult de lumea întunecată a defileurilor, potecilor și locuințelor omenești. Un munte neasemuit de frumos și de neîndurător, scânteietor, neașteptat de abrupt înfipt în adâncul cerului.

— Iată pentru ce îmi petrec din timp în timp concediul în munții Himalaia, spuse încet Vitarkananda.

— Așa este fără îndoială și *Șambala,* minunată țară *Rigden-Djapo*, exclamă Daiaram, visul tuturor budiștilor! Sau poate că tocmai aceasta și este!

Profesorul surâse:

— Cum călugării nu mai sunt cu noi, nu risc să jignesc pe nimeni. Să știi că prin cuvântul *Șambala* nu se subînțelege, realmente, nici o țară. *Șamba* sau *Shamba* - este una din întruchipările lui *Buddha,* iar *la* înseamnă pisc. Este deci vorba de o închipuire - piscul *Buddha,* cu alte cuvinte -

înălțare, desăvârșire. Atât de înalt, încât cel care îl atinge nu se mai întoarce în vârtejul nașterii și al morții, nu mai coboară în lumea de jos. Așadar, *Șambala*, este o noțiune pur filozofică și care pentru lumea noastră nici nu există. Iar miile de ani de căutări spre a o găsi au fost zadarnice.

— Dar pentru cei care sunt înțelepți, ea ține, *guru,* există *Șambala?*

— Există, însă pretutindeni! Legenda despre binecuvântata țară a Himalaiei a fost generată de această frumusețe, de această neasemuită puritate a cerului și a munților înzăpeziți. Oricărui om, indiferent de nație sau castă, i se va părea că dacă există o asemenea țară, că nu poate fi decât aici.

Daiaram rămase câteva clipe nemișcat, cu ochii în pământ, apoi căzu brusc în genunchi în fața mentorului său:

— *Paramahamsa!* rosti el.

Vitarkananda făcu un gest de protest:

— Nu-mi mai spune lebăda cerului - nu-mi face plăcere. Și asta nu numai pentru că n-aș merita un titlu atât de înalt. Cei care se opresc în drumul lor se simt satisfăcuți de cele ce au dobândit. Atunci, se naște inevitabil într-înșii credința că sunt superiori celorlalți, iar asta duce la setea de adulație. Cel care merge trebuie întotdeauna să se vadă pe sine cu alți ochi, să cântărească și să-și dea seama de nimicnicia celor dobândite, ca și de vastitatea de necuprins a universului și a vremurilor trecute. Asta îi imprimă nu o sfiiciune copilărească, ci, în chipul cel mai firesc, o atitudine plină de modestie.

Daiaram încercă să spună ceva, dar profesorul urmă:

— Tu nu trebuie să mă preamărești pe mine și din altă pricină: preamărirea unuia aduce după sine înjosirea celuilalt. Iar înjosirea, mai ales cea făcută de bunăvoie, este și mai primejdioasă, pentru că-ți formează deprinderea de a fi condus de altul, anihilează simțul de răspundere față de propriile-ți

fapte, față de propriul tău drum. Iar ca o consecință a acestei vieți ușurate, încetează și educația spiritului, desăvârșirea lui. Drumul pe care omul e dator să-l urmeze rămâne drum, și nimeni nu-l poate evita, dacă nu vrea să stea pe loc. Numai că acest drum poate fi lungit sau scurtat…

— Cel scurt este - cred eu - mai greu decât escaladarea înălțimilor, observă cu glas scăzut artistul.

— Asta ai înțeles-o just. E ciudat cât de puțini oameni știu că în orice, peste tot și întotdeauna, există două aspecte, că acolo unde e forță e și slăbiciune, unde e slăbiciune e și forță, că bucuria include amărăciune, ușurința - greutate, și așa, la nesfârșit! Cu atât mai mult ar trebui să ne fie rușine nouă, indienilor, pentru că filozofii noștri au dezvăluit aceste legi imanente și atot-pătrunzătoare ale universului aproximativ cu o mie cinci sute de ani înaintea celorlalte popoare!

— Toate sunt atât de adânc ascunse în complexitatea ritualurilor religioase și a formulărilor nebuloase, încât această înțelepciune a devenit accesibilă numai unui număr restrâns de oameni! constată Ramamurti.

Vitarkananda ridică din umeri și porni înainte cu pasul lui ușor, fără a clinti din loc pietrele potecii. Daiaram îl urmă, poticnindu-se, bâjbâind, pipăind cu grijă prin beznă drumul cu vârful piciorului.

Secera subțire a lunii se ascunsese de mult în spatele munților. Întunericul nopții de aici nu avea catifelarea neagră a nopților din sud. Puzderia de stele strălucitoare și joase făcea ca cerul să pară de un verde-opalescent. Sus pe boltă se așternuse *Akașganga* - Calea Lactee - și lumina stelară, izvorând parcă din adâncuri negre-verzui, îți îngăduia să deslușești stâncile și cotloanele. Zidurile înalte ale mănăstirii păreau de fier. Nici o luminiță nu se strecura prin zidurile acestei fortărețe, purtată parcă prin văzduh și așezată pe vârful muntelui.

Vitarkananda își încetini mersul.

— N-o poți uita, nu-i așa, Daiaram? întrebă el fără veste, și sculptorul tresări.

— Nu pot, *guru,* și n-am s-o uit niciodată. Că m-am înamorat, asta nu e încă totul. Ea mai constituie și întruchiparea tuturor gândurilor, a visurilor mele și a concepției mele despre frumos.

— Atunci întoarce-te și găsește-o. Părerea mea este că te-ai vindecat, cel puțin trupește! Rănile sufletești nu s-au închis încă, desigur, și nici nu se pot tămădui atât de repede.

Daiaram se simți învăluit de înțelegerea și atenția lui plină de duioșie.

— Să nu-mi iei în nume de rău, *guru,* dacă vorbele mele vor fi multe, iar gândurile încâlcite. Am treizeci de ani. De unsprezece ani caut nu numai frumosul ideal, ci și explicația frumosului. În ce anume rezidă fascinanta frumusețe a femeii? Eu această frumusețe trebuie s-o fac cunoscută oamenilor. Numai frumusețea ne poate susține în viață, ne poate mângâia când ne-a doborât oboseala sau repetate eșecuri, numai ea ne poate alina suferințele, ne poate ușura înaintarea pe drumul extrem de anevoios ce duce spre culmile cunoașterii și ale izbânzii. Iată de ce consider că-mi voi sluji poporul și că voi înfăptui ceva cu drept cuvânt măreț, făurind pentru el chipul *Anupamsundartei.* Deocamdată nu m-am învrednicit să duc până la capăt nici inspirația și nici să-mi încordez în suficientă măsură resursele sufletești necesare acestei opere. Ca un nevolnic și încrezut cioplitor în piatră ce sunt, n-am izbutit să mă alătur adevăraților făuritori ai frumosului - artiștii din antichitate. Am îndeplinit vechile ritualuri ale concentrării plastice, ca și ceremonialele purificării, pentru a străbate întreaga cale prescrisă unui artist. Am meditat asupra neantului - *Sūnyata,* pentru ca, închipuindu-mi prăpastia cea neagră, să distrug toate cele cinci miraje ale conștiinței. Dar nici după *dhyāna-*

mantrā - implorarea întru apariția chipului - în fața mea n-a apărut modelul „Neasemuitei Frumuseți”. Am urmat toate cele șase canoane ale *Vātsyāyanei,* acordând o atenție specială pătrunderii *Lavaniei Iodjanam* - cel de al patrulea canon „înzestrarea cu frumusețe și farmec”. Trei nopți în șir am zăcut prosternat, în templul lui *Vişvanath* din Benares unde marele gong, care a răsunat de cu seară, îmi aducea sunetul de la începutul veacurilor, care înlesnește contopirea celui ce caută cu țelul său… Daiaram își curmă vorba. Cuvântul „*Vişvanath”* trezise în el amintirea unui alt templu al aceleiași zeități. Întâlnirea din acest templu fusese pricina inițială a decăderii lui actuale.

— Misiunea ta nu e ușoară, Daiaram, răspunse Vitarkananda, nu e de loc ușoară, pentru că sculptura este axul principal al artei în India pe o întindere de mii de ani, iar tema femeii este temă principală a artei țării noastre. Să te iei la întrecere cu niște culmi care au și fost atinse, este aproape cu neputință; ceea ce a fost trăit cu multe veacuri în urmă, nu se poate repeta - rezultatul nu va fi decât o copie. Dar dacă nu te vei încăpățâna în a atinge o culme de mult atinsă, ci te vei strădui să descoperi alta, unde n-a călcat picior de om, vei avea cu adevărat sorți de izbândă și nu va fi nici o nenorocire dacă această culme care ți-a revenit ție nu va fi tot atât de grandioasă ca giganticele realizări din trecut. Viața nu-i decât o succesiune neîntreruptă de schimbări, Daiaram! Din antichitate până în evul mediu, sculptorul și-a schimbat mereu numele: *sadhak*, *mantrā, yoghi,* ceea ce în traducere din sanscrită înseamnă: făuritor, vrăjitor și clarvăzător. Primii făuritori de figuri artistice erau, așadar, socotiți drept creatori, în toată accepțiunea cuvântului. Pe niște căi fermecate, inaccesibile celor care nu erau artiști, ei au început să transforme obișnuitul în frumos. Mult mai târziu, oamenii au înțeles că aceștia nu făuresc și nu transformă nimic, ci că, pur și simplu,

văd. Amintește-ți de pasajul din *Mahābhārata* unde se vorbește despre „*Urvaşi* făurită din bărbăție” - aici se reflectă ca într-o oglindă cum era înțeles țelul și rostul picturii în antichitate.

— Nu-mi amintesc.

— Ar fi trebuit s-o știi. Ți-o redau pe scurt: *Nārāyan* (Ființa Supremă) era cufundat într-o profundă autocontemplare, când dănțuitoarele din cer - *apsarele,* nestăvilit de vesele și provocatoare, se străduiau să-l distragă, cochetând și adulându-l. Atunci el a născocit un mijloc pentru a le lecui de deșertăciunea lor. Cu suc de *mangotier,* pe care l-a folosit drept culoare, a pictat portretul unei nimfe închipuite, gingașă, cu ochii mari, cu sâni învolți și șolduri largi, cu un trup atât de grațios, încât nici o zeiță și nici o femeie din cele trei lumi nu i s-ar fi putut asemui. Văzând-o pe *Urvaşi, apsarele* se rușinară și se îndepărtară încetișor, iar tabloul, în care arta divină a turnat suflul de aur al vieții, a devenit idealul viu al frumuseții feminine. Asta se referă la vremurile când oamenii nu-și dăduseră încă seama de propria lor frumusețe și nu învățaseră încă s-o vadă. Tot așa și acum, la unele popoare care se găsesc pe o treaptă inferioară de dezvoltare a culturii, ca în Africa sau în America de Sud, oamenii, care s-au deprins să umble aproape goi, își pocesc trupurile minunate cu tatuaje stupide, își atârnă de gât coliere monstruoase sau, pur și simplu, își urâțesc obrazul, pilindu-și dinții sau întinzându-și buzele și urechile…

— Chiar și la noi, în India, unele femei își găuresc câte o nară și își strică gingașele trăsături ale feței cu o rozetă grosolană sau cu un cercel care le atârnă de nas.

— Vezi, chiar și la noi! Cu toate că sunt înclinat să cred că e un obicei adoptat mai de curând și nu o rămășiță din vremuri străvechi. Acolo unde cultura indiană s-a păstrat sub forma ei pură, așa ceva nu există - m-am referit la insulele

îndepărtate ale Indoneziei. Acolo, în Insula Bali, s-a dezvoltat cultura noastră și nu cea musulmană. Acolo, și acum, prin sate, oamenii umblă goi până la brâu, adăugând frumuseții pure a trupurilor lor numai cerceii. India noastră, însă, s-a înfășurat toată, după cucerirea ei de către musulmani, și astfel au apărut și *Sati*-urile, a apărut și recluziunea femeilor. Musulmanii au distrus nenumărate portrete, ne-au lipsit de mii de temple și de aproape întreaga pictură a vremurilor vechi.

— Dar *Sati*-ul este, oare, un obicei musulman? N-am bănuit-o niciodată!

— Nu e un obicei, ci o urmare a cuceririi musulmanilor. Dar noi ne abatem de la scopul convorbirii noastre, ne rătăcim de subiect. Dacă meșterii vechi, închipuindu-și un ideal, au făurit ceea ce nu văzuseră, iar cei din evul mediu, negăsind idealul, au desăvârșit ceea ce vedeau, artiștii de mai târziu au văzut, dar n-au mai fost în stare să creeze.

— De ce, *guru?*

— Făuritorii de chipuri de pe vremuri căutau să creeze un chip generalizat, ridicând frumusețea la rangul unui principiu, visând la o întruchipare a tot ce e mai minunat pe lume. Astfel, frescele din Ajantā, asemeni *Urvaşiei,* au devenit pentru vreme îndelungată un ideal. Crezi, oare, că modelele pictorilor budiști erau de o perfecțiune ideală? Senzuale și drăgăstoase, răsfățate și trufașe, femeile de la curți au fost transformate, grație puterii *mantrā* din timpul acela, în zeități, însă nu ca individualități izolate.

În epoca de scădere generală a măiestriei artistice, ca o consecință a multor războaie, sculptorii noștri au dat înapoi. Nefiind în stare să creeze o frumusețe puternică și care să corespundă spiritului vremii, s-au apucat să imite trecutul, iar lipsa puterii lor de creație au înlocuit-o prin podoabe. Sub acoperământul unor diademe cât mai ciudat decupate, al unor colane, cingători,

brelocuri și pieptănături bizare, frumusețea sobră și pură a corpului, adusă la o înaltă perfecțiune în sculpturile secolului al șaselea, dispare… De fapt, sculptorul se comportă asemeni unui barbar care își împodobește trupul cu sârme lucitoare.

— Și acum?

— Acum noi suferim de pe urma dominației engleze. Această dominație ne-a adus știința și tehnica occidentală, dar în același timp a răspândit și ideile occidentale cu privire la viață și artă, idei pe care eu le socotesc nocive. Să știi să vezi, dar fără a încerca să alcătuiești un întreg din cele văzute, care să devină o realitate, făcând ca prin forța muncii depuse și a talentului să se creadă în ea. Dimpotrivă, ei caută să fărâmițeze întregul. Este ca și cum ai sparge o vază pentru a admira forma bizară a unui ciob. Să alegi din jocul viu de umbră și lumină al unei imagini două-trei trăsături, câteva pete de culoare, iar apoi să-i dai numele de întreg, înlocuind astfel înțelepciunea culegătorului de frumusețe cu simpla îndemânare a unui Anatomist! Acesta este inevitabilul tribut pe care îl plătim pentru că ne-am rupt de natură, de varietatea formelor ei. Nu vreau să învinuiesc pe nimeni - ce drept aș avea s-o fac? - dar stăruitoarea pornire de a sparge, de a rupe, de a descompune cu orice preț întregul, îmi sugerează curiozitatea naivă a maimuței, curiozitate pe care, de altfel, o avem toți în fragedă copilărie!

— Acum înțeleg de ce sculptura noastră actuală, care merge pe urmele celei din Occident, e lipsită de viață. Sculptorii noștri, imitând Occidentul, se străduiesc, nu să reprezinte esența universală a frumuseții, ci să fie originali, în așa fel, încât opera lor să se deosebească neapărat de cele create înainte!

— Întocmai! aprobă *guru.* Creația cu majusculă este numai pe măsura giganților artei, pe când meșterii noștri noi pocesc trupul omenesc căutând ca prin exagerare, disproporție și deformări

absurde să ajungă să exprime prin formă măcar un singur sentiment. Unul singur - acolo unde ar trebui să fie sute, și pe deasupra exprimate prin mii de nuanțe și gradații. Nu este oare evident că drumul parcurs pentru a reda niște trăsături izolate, individuale, întâmplătoare, trebuie să ducă în mod inevitabil la acea deformare monstruoasă a realității, exprimată în sculptura abstracționistă a Occidentului și a adepților acesteia la noi?!

Profesorul tăcu. Ajunseseră la porțile înalte ale mănăstirii. Dinspre pârâu răzbătea până la ei clinchetul micilor mori de rugăciune. După fiecare învârtitură de roată, răsuna acel clinchet care vestea că rugăciunea scrisă acolo a fost rostită.

Dinspre templul de sus se auziră sunetele joase și prelungi ale *radongelor* - instrumente de suflat extrem de lungi. Tobele mari și mici îi răspunseră în același ritm încetinit și melancolic. Bubuitul lor neliniștit alterna cu sunetele înalte și ascuțite ale suflătorilor și cu rare lovituri zăngănitoare de timpane. La început, lui Daiaram această muzică i se păruse brutală și lipsită de armonie; încetul cu încetul însă urechea i se deprinse, și el reușea chiar să recunoască tema principală a acestei muzici, cântată de ciudata orchestră - o temă caldă și liniștitoare ca o stavilă în drumul grijilor și amărăciunilor omenești…

Slujba de noapte începuse.

Vitarkananda și Daiaram se ridicară pe cea de a treia terasă pe care se aflau rânduite chiliile călugărilor. Tot aici locuia și artistul, iar profesorul ocupa încăperea superioară, luminoasă, a unui mic templu al idolilor, situată pe terasa următoare.

Daiaram o porni de-a lungul zidului și intră într-un coridor unde se înșirau, de-o parte și de alta, o mulțime de cămăruțe. Deși în mănăstire dăinuia o mare înghesuială, preceptele credincioșilor budiști erau respectate cu strictețe: dacă omul nu se poate izola, este exclus să se poată perfecționa. Locul unde fiecare doarme și meditează trebuie protejat

cu sfințenie; fiecare să aibă asigurată liniștea unei încăperi separate.

Deasupra terasei se legăna un singur felinar. În lumina lui slabă se vedeau trecând în zbor bobițe de măzăriche.

Artistul întoarse capul. Vitarkananda pusese piciorul pe prima treaptă a scării, care ocolea intrarea, ca o gură neagră, căscată, a templului, de unde venea un iz pătrunzător de buruieni aromate, de tămâie și de brânză sfințită.

— Așadar, *guru,* crezi că am fost prea trufaș? După părerea ta eu n-am să fiu în stare să creez o adevărată operă de artă, pe *Anupamsundarta Pārāmrati*?

— N-am spus asta, fiule! Am vorbit doar despre enormele greutăți ce stau în calea unei astfel de misiuni, în cazul când vrei să surprinzi și să redai un chip al epocii noastre la nivelul meșterilor din antichitate.

— Dar nici ei n-au fost altceva decât oameni! Și nici măcar n-au văzut prea multe! Noi avem acum la dispoziție comorile artistice ale lumii întregi, nu numai ale Indiei. Și câte n-au reînviat din neființă, readuse la lumină prin truda arheologilor.

— Cei vechi aveau în schimb altceva, ceva foarte important pe drumul artei - *Timpul!* Timpul, Daiaram! Adâncul incomensurabil al multor ani de gândire, după ce au fost studiate toate cele șaizeci și patru de arte, și s-a ajuns la iscusința de a despica un fir de păr în treizeci și două, după cum spune un vechi proverb. Și nu sunt vorbe goale - tu știi doar, ce înseamnă muzica și dansul pentru orice indian. Numai *mudrā* - mișcările mâinilor - sunt în număr de vreo șase sute… Noi am știut să îmbogățim ritmul sunetelor de tobă cu o sută de nuanțe, nuanțe dedublate ca și notele noastre, ca de altfel tot ce există în natură.

În sculptură și arhitectură au fost elaborate canoane de o asemenea finețe, încât par ornamente țesute din raze de lună, cu toate nuanțele spectrului

solar, irizate în spumă ce se leagănă pe crestele valurilor, la ceasul amiezii. Bogăția agonisită ne împovăra însă prea mult. Suntem copleșiți de cuvinte, mai cu seamă în filozofie, iar definițiile a ceea ce nu reprezintă decât un șir de necontenite treceri ne sufocă. Executarea prea fină a detaliilor ia forma unei slăbiciuni, ridicându-se ca o barieră pe drumul înțelegerii, mai ales în zilele noastre, când timpul se scurge năvalnic, iar schimbările în viața individuală se succed cu repeziciune. Tu să mă ierți însă că m-am lăsat furat de discuție. Teamă mi-e că timpul nu-ți va îngădui să atingi nivelul la care cugetau și își concepeau opera vechii meșteri. Ai nevoie deci de ajutor. Acest ajutor ți-l va da modelul tău - dacă îl vei găsi!

Ramamurti se repezi spre *guru:*

— Învățătorule, l-am și găsit! Dar eu…

— Te-ai îndrăgostit de ea? Asta ar fi putut fi și o fericire; nu vorbesc de o bucurie pământeană, ci de căutarea în comun a *Anupamsundartei*, adică de fericirea ce-o poate simți un artist… Știu că ți s-a întâmplat o nenorocire - ducându-și mâna înainte, Vitarkananda nu-l lăsă pe Daiaram să vorbească - acum e prea târziu, dar socot că mâine ar trebui să-mi povestești tot. Am să mă gândesc cum să te ajut, și vorbind în termenii bunelor noastre gazde, te-aș povățui pe urmele cărui car al destinului să-ți îndrepți pașii.

— Îți mulțumesc, *guru!*

Profesorul dispăru după cotitura scării, iar Ramamurti ajunse pe bâjbâite la chilioara lui, care păstra mirosul de unt rânced îmbibat de veacuri în zidurile de piatră și în lutul de pe jos.

Dincolo de ochiul minuscul al ferestrei, fără ramă, șuiera vântul rece. Daiaram știa că în colțul din stânga, pe o măsuță scundă i-a fost pregătită obișnuita cină înfășurată într-o cârpă - un pumn de făină de orz prăjit - *tsampa,* și un ceainic în care era un amestec de ceai verde, lapte, unt și sare, o băutură care i se păruse dezgustătoare la început,

dar cu care se deprinsese atât de bine cu timpul, încât nu-și închipuia cum de putuse trăi până azi fără ea. Orzul numit *grim,* crescut la mare înălțime, era foarte hrănitor și gustos, deosebindu-se de cel de la șes prin aceea că boabele lui creșteau fără înveliș.

Ramamurti nu știa că tocmai aceasta era însușirea tuturor speciilor de orz cultivate pe munte, la mari înălțimi - însușire necercetată încă de știință. De pildă, orzul care crește pe înălțimile Anzilor este folosit acum în special în alimentația sportivilor, în preajma celor mai grele competiții.

Artistul desfăcu cârpa și văzu că bătrânul și grijuliul lama adăugase la această cină și un pumn de caise uscate - socotite aici drept delicatese, iar în cele mai sărace sate din Kashmir, drept hrana cea mai ieftină. Nu-i era foame. Cuprins de un tremur nervos, se trânti pe pat - o ramă de lemn cu fâșii de piele întinse transversal - și se înfășură cât mai strâns cu halatul. În bezna de nepătruns a chiliei se simțea o adiere rece, iar afară vântul șuiera obsedant, nepăsător.

Daiaram se întoarse cu gândul la convorbirea lui cu *guru,* cugetând asupra celor spuse de înțeleptul bătrân.

În prodigioasa memorie vizuală a artistului sunt temeinic întipărite cele mai neînsemnate trăsături, culori, mișcări și forme. Amintiri, din ce în ce mai precise și mai legate, prinseră a se înfiripa în noapte, perindându-se prin fața lui. Chipuri și copleșitoare trăiri, care te ard mai cumplit decât sucul otrăvit al aliorului[56], mai chinuitoare decât setea în pustiu, mai înverșunate decât soarele podișurilor negre ale Deccanului…

După ce primise pentru a treia oară o bursă din partea Academiei de arte, Daiaram era tocmai pe punctul de a-și încheia cea de a treia călătorie în scopul de a vizita muzeele și templele Indiei, de a studia tezaurul sculptural al antichității.

De data aceasta interesul îi fusese stârnit de școala Kalinga care a apărut în India Răsăriteană de mai bine de o mie de ani - la Orissa - și care apoi și-a exercitat influența asupra artei din întreaga țară. Ramamurti vizitase templul *Sūrya* - al Soarelui - din Konāraka, rămas neterminat din secolul al XIII-lea - cel mai grandios monument de arhitectură și sculptură construit vreodată în India. Așezat pe o fundație înaltă, cu cele douăsprezece perechi de roți sculptate ale Carului Soarelui, de câte trei metri diametru, înconjurat de gigantice sculpturi reprezentând elefanți și cai, templul își trimitea spre cerul orbitor și fierbinte cubul masiv, culminând cu un acoperiș înalt, piramidal. Sculpturile care înfățișau fenomene din natură și ființe omenești surprinzător de vii și de o mare frumusețe, având ca temă dragostea fizică, formau un singur tot cu zidurile, de parcă ar fi fost turnate odată cu edificiul. La templele din sudul Indiei - Madurā, Tanjore, Madras - pilonii gigantici ai porților sunt acoperiți cu mii de sculpturi. Această uimitoare îmbinare a unei munci titanice cu o concepție nu mai puțin genială este tot atât de impresionantă ca și templele cioplite în peșterile de la Ellorā. Totuși sculpturile templelor din sudul Indiei nu se pot compara cu cele de la Orissa - în măreția templului *Sūrya* de la Konāraka, fantezia artiștilor și marea măiestrie a execuției se contopesc cu o nespusă armonie într-un singur tot, în pofida faptului că templul n-a fost terminat.

Și totuși, dorința lui Daiaram era să ajungă la Vindhya- Pradesh, la Khajurāho, unde stilul caracteristic al Orissei, apărut cu trei veacuri mai devreme decât la Konāraka, evoluase dând sculpturi și construcții deosebit de pure, de elegante, de frumoase și de cizelate.

În sătucul Sānci, aproape de Bhilva, cândva capitala Mālvei de Răsărit, se păstrase un templu budist semisferic - *stūpa* - vechi de două mii de ani. Templul celor șaizeci și patru de *yoghine,* de la

Bheraghat, Bharhut, Ghiaraspur, la sud-vest de Khajurāho - toate acestea Daiaram le vizitase înainte de a se apropia cu o mașină rablagită de șesul întins, colbuit și năpădit de mărăciniș, pe care se înălțau cele treizeci de temple de la Khajurāho.

O emoție inexplicabilă îl cuprinsese la vederea atâtor *șikhare* - turlele de deasupra sanctuarelor, grupate ici, colo pe fundalul munților albaștri în formă de mese, prin mirajul văzduhului fierbinte și încărcat de praf, care plutea deasupra câmpiei cenușii. Templele feluritelor credințe - *șivaism, vișnuism, jainism* - durate pe platforme înalte de cărămidă, fie alăturate, fie despărțite de boschete sau de copaci scunzi. Uimitorul templu al lui Kandliarya Mahādeva pornea spre cer ca o rachetă, părând nemaipomenit de înalt grație formei lui piramidale, deși cununa *șikharei* - turlei sale crestate - nu atingea nici patruzeci de metri.

Gresia solară, galben-deschisă, din care fusese clădit templul, rămăsese intactă în intrânduri și firide, iar tot ce ieșea în afară era înnegrit de veacuri. Diferența de culoare a pietrei nu dăuna, ci, dimpotrivă, sublinia frumusețea sculpturală a edificiului. Între balcoane, de-o parte și de alta a fațadei, se vedeau trei brâie pe care se reliefau câte cinci coloane, dintre care două înguste, toate sculptate cu figuri cam de un metru înălțime. Fiecare brâu era prevăzut în partea de sus cu un fel de cornișă care ferea piatra de intemperii.

Fiecare basorelief era o minunată operă de artă - eroi din legende religioase, războinici, figuri mitologice…

Daiaram trecu fără grabă pe la toate templele, luând notițe, alcătuind planul viitoarelor sale schițe și a îndelungilor sale contemplații și meditații. Soarele tocmai scăpăta dincolo de șesul colbuit, când artistul se apropie de templul Vișvanath, care avea să joace un rol atât de mare în viața lui.

Înălțat în anul 1002 al erei noastre, templul Vișvanath se deosebea printr-un finisaj de un deosebit rafinament. *Şikhara* lui, simbolizând-o pe *Amrita* cu potirul, se ridica, după cum glăsuia succintul lui ghid, la o înălțime de treizeci și nouă de metri. Tăiată parcă din fâșii prelungi, în muchie, turla se îndrepta năvalnic spre cerul fierbinte și albastru. Balcoanele erau mai reliefate, mai colțuroase decât cele ale templelor Mahādeva și Kali, iar pe capitelurile coloanelor groase se zăreau ieșind capetele și umerii unor viteji atlanți, culcați. Pilaștrii dintre balcoane, fiind așezați pe colț, figurile erau sculptate pe două fețe și nu pe semirotunduri ca pe coloanele de la Kandharya Mahādeva.

Ca o compensație a ornamentației colțuroase a clădirii, sculpturile templului Vișvanath fuseseră executate în cele mai unduitoare și rotunjite atitudini, concepute cu minuțiozitate. Artiștii duceau mai departe linia clasică a artei indiene, interpretând femeia ca pe o eroină, care însă nu pretinde să stea pe aceeași treaptă cu bărbatul, nici ca vitejie, nici ca merite; or, tocmai asta constituie eroarea obișnuită în maniera de a sculpta a Occidentului. Nu, aceste sculpturi reprezentau femei eroice, dar în cadrul vieții lor obișnuite. Demnitatea îmbinată cu mândria, duioșia cu condescendența, patima înflăcărată și dăruirea totală, ca și dârzenia temerară, se contopeau armonios în aceste statui a căror chemare era să înfățișeze poporului idealul de femeie indiană, să-i ajute pe cei de azi și pe cei de mâine să-și dea seama de tot farmecul și țelul vieții lor…

Vreme de zece veacuri aceste statui ca rupte din soare au stat în fața multor generații și vor mai uimi ani îndelungați pe cei ce vor urma după noi, emoționându-i și înălțându-i spiritual, grație minunatei frumuseți a omului!

Una dintre *surasundari*[57], aflată în galeria interioară a sanctuarului, produse o zguduitoare

impresie asupra tânărului. Era o dansatoare celestă - sculptată pe pilastrul îngust care despărțea două firide pline de sculpturi de *sarduli.* Astfel de sculpturi împodobeau de jur împrejur sanctuarul, semiobscur și misterios, dar această *apsară* era de o perfecțiune incomparabilă cu toate celelalte.

Sardulii - animale mitologice, care seamănă cu niște lei încornorați, ocupau toate firidele templului Vișvanath, pe porțiunea brâului de basoreliefuri ce ocolea templul atât în interior, cât și în exterior. *Sardulii* erau socotiți drept simbolul lui *Șakti* - forța activă a naturii. Unele basoreliefuri, zugrăvind chipuri umane sub labele *sardulilor,* cu mâinile înfipte în cozile acestora, simbolizau lupta oamenilor împotriva stihiilor. Altele, reprezentând figuri omenești, mai mici, călărind pe spinările fiarelor, simbolizau putința omului de a birui stihiile.

Ca o mângâiere, ca făgăduința unei bucurii, în mijlocul acestei lupte aspre, plutea printre monștri, împodobită cu o cingătoare îngustă, o brățară și un colan, o *surasundari* goală. Cu capul aplecat pe o parte, *apsara*[58] se uita peste umăr, în aceeași atitudine ca a fiarei din dreapta ei, dar răsucindu-și într-un chip inimaginabil trunchiul extins. Sculptura era deteriorată - picioarele mai jos de genunchi lipseau, și totuși Daiaram nu putea să-și ia privirea de la această statuie, făurită parcă nu de dalta unui sculptor, ci de însăși natura-mamă.

Lumina de zi, și așa săracă, în sanctuarul întunecos, se stingea cu repeziciune. Până la urmă, Ramamurti se hotărî să plece. În chip de bun rămas mai lumină o dată dinspre dreapta statuia cu lanterna lui de buzunar. Frumoasa ruptă din soare îl privi peste umăr, de parcă ar fi fost vie, îmbietoare și sigură de ea, iar lumina lanternei din mâna lui care tremura de emoție, printr-un fascinant joc de umbre și lumini, imprimase trupului ei strălucitor o stranie însuflețire. Artistul rămase pe loc, dus cu gândul la *apsarele*

legendare, cu sânge de soare, care deveneau uneori iubitele muritorilor de rând - semn al celei mai înalte distincții, pentru faptele lor vitejești. Chipul unei asemenea *apsare,* dăltuit în piatră, se afla acum în fața lui, după ce petrecuse o mie de ani în clarobscurul templului. Nu mai avea rost să caute - tot ce era mai frumos, din câte crease arta antică a țării sale, era aici, la o lungime de braț de el.

Sufletul lui Daiaram fu pătruns de o cucernică teamă, ca și cum visând și propunându-și ca țel să făurească un chip de femeie din țara sa, chip ieșit din comun, ar fi săvârșit un sacrilegiu față de meșterii care fuseseră în stare să execute cu amar de ani în urmă o statuie atât de desăvârșită. Așa fiind, năzuințele lui nu puteau stârni decât milă!

Dar sentimentul acesta de rușine și stinghereală se risipi repede.

Cel mai măreț țel și vis al artei - reflectarea forței naturale a omului în deplina frumusețe și putere a trupului și sufletului său - a propulsat în chip nestrămutat atât năzuințele artiștilor Greciei, cât și ai Indiei antice. India există și mai e și azi plină de forță - la milenii după dispariția Greciei - așadar, cine altul decât ea are datoria să poarte făclia mai departe? Ce fericire că majoritatea pictorilor Indiei se află pe calea cea dreaptă! Dar sculptorii… ce să-i faci? cineva va trebui s-o ia de la început. Nu-i nimic, dacă această operă se va realiza în umbra moștenirii gigantice a artei trecutului. Nu-i nimic! *Cearaiveti* - înainte, călătorule!

Ramamurti își împreună mâinile și făcu o plecăciune în fața statuii *apsarei,* șoptind: *anadi cearuta* (frumusețe veșnică)! Un sunet ciudat, asemeni unui suspin, se auzi dinspre trecerea îngustă dintre pereții dubli ai sanctuarului. Artistul privi înapoi, dar întunericul care se lăsase era de nepătruns. I se păru deodată că simte o ușoară vibrație aeriană în direcția platformei centrale a *mandapei* - galeriei - și o atribui vântului de

asfințit. Se îndreptă spre ieșire, coborî treptele și o luă spre sat. Trăsese acolo și nu într-un hotel în care forfotesc fără întrerupere turiștii zgomotoși. Prefera să viziteze templele singur, adâncit în gânduri, dimineața, devreme, sau seara târziu, când nu dădeai nici peste turiști, nici peste credincioși. Pentru populația locală, numărul templelor destinate odinioară capitalei împărăției Djahoti era peste măsură de mare.

De aceea și erau totdeauna pustii platformele înalte ale templelor, treptele lor năpădite de ierburi ce creșteau în smocuri aspre în toate crăpăturile, iar singurul însoțitor al artistului în peregrinările sale prin aceste mărețe edificii era tăcerea fierbinte și solemnă.

Lui Daiaram îi era prielnică această pustietate, doar arareori tulburată de câte un grup de turiști care vizitau în fugă templele, grăbiți să se înapoieze în răcoarea hotelului și a băuturilor lor reci ca gheața.

El, care se străduia din răsputeri să pătrundă înțelesul și graiul străvechilor sculpturi, avea impresia că liniștea templelor le desprindea de lumea înconjurătoare și de timp; atunci se simțea cufundat în trecut, pătruns de spiritul marilor meșteri necunoscuți, primind, cu toată făptura lui, cele făurite de ei.

Aruncând în treacăt o privire spre intrarea hotelului, ascunsă de copaci scunzi, Daiaram întâlni câteva automobile și se bucură o dată mai mult de hotărârea luată - cea de a locui în sat. Cei șase kilometri, pe care avea să-i parcurgă zilnic, erau floare la ureche pentru un om iute de picior ca el.

CAPITOLUL 4 Triumful tigrului

Ramamurti azvârli de pe el pătura, ca și cum în chilia sa înghețată ar fi năvălit dogoarea zăpușitoare a colinelor Vindhyei. Aducerile-aminte continuau să-l chinuiască, nelăsându-l să doarmă. Deschizătura întunecată a ferestruicii lui căpătase un contur mai precis, vestind apropiata ivire a zorilor.

Ziua aceea, petrecută la Khajurāho, se anunțase caldă. Dis-de-dimineață soarele bătea în platformele de piatră; razele lui jucau pe zidurile de un galben-deschis ale *mandapei* Kandharya Mahādeva. Daiaram coborî pe îngusta scară laterală spre un pavilion micuț situat între templele Mahādeva și Kali. Șapte trepte duceau spre porticul sau pavilionul deschis din trei părți, susținut de două coloane. În pavilion se afla o sculptură stranie - un leu uriaș cu laba dreaptă dinainte ridicată deasupra unei femei ghemuite în fața lui. Femeia era într-o atitudine de implorare sau de deznădejde, cu ochii ațintiți și cu brațele înălțate spre capul monstrului aplecat asupra ei. Leul, statuie executată în tradiția evului mediu, își arcuise puternic partea anterioară a corpului și grumazul, încordându-și labele dindărăt, gata să sară asupra victimei. Maxilarul inferior al botului căscat al fiarei fusese spart și în locul acestuia se deschidea o gaură mare și neagră. Părea că leul râde cu hohote de această femeie.

Cerul se acoperise de o pâclă rară, iar soarele dogorea necruțător, răsfrânt de dalele netede de piatră, scăldând în lumină întregul portic. Daiaram înainta în răcoarea galeriei strângându-și pleoapele și nu observă pe dată că, sub portic, chiar în fața leului, era îngenuncheată o femeie. Stătea nemișcată ca o statuie, cu fața îndreptată în sus, iar

cosița cât brațul, împletită din părul ei negru, se încolăcise în semicerc pe lespedea soclului sculpturii. Auzind pași, femeia sări în picioare, acoperindu-și instinctiv obrazul cu un capăt al vălului ei străveziu. Ramamurti se apropie și se înclină; necunoscuta se îndreptă de spate, sprijinindu-se de laba stânga a leului. Sculptorul îi văzu întâi ochii nemăsurat de mari, a căror luminoasă adâncime îl făcură să încremenească. Uluit, căută să adune laolaltă trăsăturile chipului femeii pe care le fură din câte o privire: sprâncene înguste cu un contur perfect, nasul drept, nici mare, nici mic, rotunjit la vârf, buze răsfrânte… până în clipa când realiză că tot acest obraz e desenat în linii cum nu se poate mai regulate, mai precise și mai cizelate, turnate parcă în metal sau cioplite dintr-un lemn de esență tare.

Forma ochilor, linia pleoapelor, conturul buzelor, ovalul feței - niciunde mâna naturii-mume nu șovăise! Și totuși necunoscuta nu era o așa-zisă frumusețe statuară în toată accepțiunea cuvântului - o zeiță cu trăsături pronunțate ale feței, ca cele ce sunt de obicei alese ca dansatoare sacre sau interprete ale rolurilor principale din filmele istorice. Era cu totul altfel, însă atât de frumoasă, încât Daiaram, cu sensibilitatea lui de artist, simți un fel de șoc electric. Niciodată până atunci nu-l șocase o feminitate atât de aprigă, de înflăcărată și de tulburătoare. Rușinat, izbuti să se domine.

Un *sari*[59] negru ca noaptea îi înfășura strâns trupul, vrednic de a fi pus alături de cele mai frumoase statui din Khajurāho.

Surprinzând o fluturare de zâmbet pe chipul necunoscutei, Ramamurti găsi în sfârșit cuvintele de salut. O fată… nu, o femeie… nu, numai o fată putea să privească și să surâdă cu un aer strengăresc atât de neprefăcut. Era totuși cu neputință să nu fie conștientă de efectul pe care îl produce frumusețea ei năucitoare… Nestânjenită și veselă, cum poate s-o facă numai o *maharani*

instruită din copilărie cum trebuie să se poarte la recepții, sau o artistă, făcu și ea o plecăciune. Într-adevăr, semăna foarte mult cu Pranoty Ghosh - după părerea lui cea mai frumoasă actriță de cinema din India, dar mai oacheșă și mult mai voinică decât gingașa bengaleză.

— Mă cheamă Amrita Vidiadevi, sau cum mi se spune în mod obișnuit - Tillottama.

— *Apsara* din *Mahābhārata* - exclamă Ramamurti, cuprins, fără veste de bucurie - „*frumoasa cât un bob de mei!”* Una din cele mai minunate legende din marele poem. Și… pot depune mărturie că această nouă întruchipare… Se fâstâci, învăluind-o cu privirea.

— Nu e mai mare decât cea veche, sfârși ea în locul lui. Și e trist, pentru că mi-am dorit toată viața să fiu înaltă, ca toate frumusețile celebre.

— Cine v-a vorbit de frumusețile celebre?!! exclamă el aproape indignat. Eu sunt sculptor și am consacrat mulți ani studiului canoanelor din antichitate - cu un gest cuprinse templele cu minunatele lor statui, încremenite și parcă toropite de arșiță - peste tot unde sunt sculpturi în mărime naturală, de la Mathurā la Konāraka, am constatat că cei din vechime prețuiau mai mult statura de un metru șaizeci, aproximativ înălțimea dumneavoastră!

— Puteți să jurați c-așa e?

— Da, jur! Și mai jur că n-am avut intenția, constatând acest lucru, să vă măgulesc. De altminteri toate acestea le știți și singură prea bine.

— Dar ceea ce spuneați acum, o aud pentru prima oară! Și am mai aflat că sunteți un artist care v-ați consacrat mulți ani… și mai departe? Dar să trecem la umbră, vă e cald.

După atmosfera răcoroasă a templului, acum, în bătaia soarelui, Daiaram nădușise de-a binelea. Fata, însă, deși purta un *sari* negru și avea chipul ca de bronz, împodobit de acel păr bogat negru

cum e pana corbului, rămăsese la fel de proaspătă, ca după baia de dimineață.

La sunetul glasurilor lor, un bărbat înalt, morocănos și bărbos, care fuma la umbra platformei, se grăbi spre pavilion cu ochii la Tillottama. Aceasta schiță un gest imperceptibil, și omul se întoarse la locul lui.

„Probabil că e fiică de maharajah, gândi Daiaram, iar individul e păzitorul ei…”

Se așezară la umbră pe soclul pavilionului. Tillottama îndreptă conversația asupra sculpturilor templului. Ramamurti, însuflețit atât de frumusețea femeii, cât și de seriozitatea și interesul cu care-l asculta, începu să vorbească, tot mai înflăcărat, istorisindu-i călătoriile sale, împărtășindu-i căutările și visurile lui de a făuri o statuie a *Anupamsundartei.* Din ce în ce mai inspirat, vorbi despre renașterea vechii contopiri a omului cu natura și despre frumusețea care se naște din armonizarea forței spirituale conștiente cu cea trupească.

Îi vorbi despre idealul de frumusețe feminină, zămislit din timpuri străvechi de către India - țară răsfățată de dogoarea binefăcătoare a soarelui și de răsuflarea jilavă a puternicelor vânturi ale mării. Pământul umed și rodnic revărsase în torente năvalnice viața care tinde irezistibil spre soare și cer, înflorind și dezvoltându-se cu repeziciune. Natura tropicală, care zămislea belșugul de plante și animale, le ucidea tot atât de necruțător, în succesiunea rapidă a generațiilor și în vârtejul precipitat al nașterilor și al morților. De aceea se și deosebește chipul *Pārāmratiei* de cel contemporan, când viața de la oraș l-a îndepărtat pe om de infailibilul simț al frumosului, care se naște din unitatea lui cu natura.

În India antică însă sculptorii și pictorii erau înfrățiți în năzuințele lor. Aceasta se simte în frescele roșii ale templelor cioplite în peșterile Ajantei cu femeile lor cu păr negru și cu ochi

migdalați, în frescele de la Tanjore, sculpturile de la Mathurā, Sānci, Khajurāho și Konāraka. Sculptura unei ființe mitologice - *iaksa* din *stūpa* de la *Sānci,* un tors de femeie deteriorat de fanatici, dăltuit în secolul unu înaintea erei noastre - a fost furată din țară în timpul dominației engleze și vândută în America muzeului din Boston. Tot în America a ajuns și un bust de amazoană - una din cele șaizeci și patru de *yoghine* din Madhya-Pradesh.

Ramamurti descrise atât de plastic această statuie, care, cu brațele larg desfăcute, cu capul ridicat cu mândrie și cu sâni înalți, rotunzi și tari, dădea impresia că e gata să-și ia zborul, încât Tillottama parcă-i vedea aievea fața rotundă cu ochi migdalați, gura mică și cărnoasă și semnul flăcării între sprâncenele parcă trase cu penelul.

Daiaram îi povesti despre minunata *Vrikṣaka* - nimfa arborilor, despre perechea de *gandharvi* de o extraordinară gingășie, din muzeul din Gwalior, despre statuia femeii cu potirul de la muzeul din Benares - aparținând școlii de la Matliurā - semănând foarte mult cu participantele la serbările religioase din Elada, despre străvechile statui de *iakșe* de la muzeul din Mathurā.

Surprinzând-o pe Tillottama că se uită pe furiș la ceasul ei de aur micuț și plat, Daiaram spuse:

— Știu că vă rețin, dar aș vrea să vă împărtășesc impresiile mele despre un tablou din zilele noastre, care are mari contingențe cu chipurile din trecut. Creatorul lui este pictorul Metharam Dharmani. E vorba de *Toaleta Pārvatiei.* Artistul înfățișează clipa în care zeița e îmbrăcată de slujnice; ea se află în fața unui templu micuț, în văzduhul străveziu al dimineții; dincolo de templu se văd coamele unor dealuri cenușii-albăstrii, ca cele de aici. Daiaram arătă spre măgurile munților Vindhya estompați de pâcla arșiței. În tablou, se disting în depărtare culmi înzăpezite, iar în văile înguste, lângă templu - chiparoși în formă de

piramide. Aceeași bucurie se revarsă și asupra naturii și asupra trupurilor mlădioase, pe jumătate dezgolite, trupuri de o rară frumusețe ale *Pārvatiei* și ale slujnicelor ei. Întregul tablou, în gama lui de culori deschise, e ca un cântec de mângâiere.

— O, aproape că îl și văd! exclamă Tillottama.

— Femeile acelea seamănă foarte mult… cu dumneavoastră. Mai ales fata cea oacheșă din dreapta, care ține în mână o tavă.

— N-am văzut tabloul și nu pot să mă pronunț, Tillottama schiță o strâmbătură de nemulțumire.

— Și nu numai în acel tablou. Aici, aproape de tot, există sculptura unei fete care v-ar putea fi… soră.

— Surorile pot fi și foarte deosebite.

Tillottama îi aruncă o privire piezișă.

— Nu mă credeți? Daiaram simți o ușoară amețeală. Iată-l, e în templul acesta, de alături.

Tillottama se uită îngrijorată la ceas, apoi se întoarse pe loc hotărâtă:

— Să mergem, dar cât se poate de repede!

Se apropie de marginea platformei și spuse câteva cuvinte în *urdu* [60] însoțitorului ei. Acesta mormăi ceva și porni, alene, la o oarecare distanță, în urma celor doi tineri.

Peste câteva minute se aflau în galeria sanctuarului lui Vișvanath, în fața statuii *surasundarei.* Din pieptul tinerei fete izbucni un strigăt de admirație.

— Dacă am înțeles bine tot ce mi-ai spus, începu ea după o tăcere destul de lungă, această *apsară* e altfel decât femeile din Kārli.

— Asta înseamnă că m-ați înțeles perfect. Cu două mii de ani în urmă, sculptorii, dorind ca ideile lor să fie pe înțelesul tuturor și străduindu-se în această direcție, subliniau cu tot dinadinsul ceea ce considerau ei că e minunat. Capacitatea lor de a fermeca rezidă în faptul că operele realizate nu și-au pierdut frumusețea și par pline de viață, iar asta nu e cu putință decât la un înalt nivel de măiestrie

și prin înțelegerea justă a esenței umane. Priviți, sora dumneavoastră trăiește! O, zei, cât de minunate sunteți amândouă!…

Și, supunându-se unei porniri spontane, artistul se înclină până la pământ în fața Tillottamei, care se dădu înapoi uimită.

— E timpul să plec. Sunt așteptată! Îți sunt foarte recunoscătoare, *murticarule*[61]. Cu dumneata templele vechi prind din nou viață, și trecutul se contopește cu prezentul.

— Noi nici nu ne dăm încă seama ce comori de frumusețe împodobesc templele țării noastre! Pot spune că abia am început să le studiez. Ah, de-ar fi aici învățătorul meu, profesorul Vitarkananda!

— Ce nume ciudat, sună întocmai ca pseudonimul unui *yoghi!*

— E chiar pseudonimul cu care semnează lucrările literare.

Tillottama își aruncă din nou ochii spre ceas:

— Nu-ți cunosc profesorul și nu am habar nici de adânca sa erudiție, cunoștințele dumitale însă îmi sunt de ajuns. Îmi par nemărginite.

— Atunci, dați-mi voie…

În loc de răspuns, Tillottama își ridică mâinile cu palmele înainte, prinzându-și unul de altul degetele arătătoare, apoi își îndoi degetele mâinii drepte, lăsându-l pe cel mare întins… Erau obișnuitele *mudrā* - mișcări ale mâinilor în dans, și Daiaram le descifra ușor.

— Așadar, refuzați? întrebă el amărât.

— Gestul acesta nu înseamnă numai un refuz.

Degetele ei subțiri fluturară grăbite - două în jos, trei încrucișate…

Sculptorul încetă de a le mai pricepe tâlcul. Tillottama izbucni în râs cu capul lăsat pe-un umăr, în timp ce ochii ei de vrăjitoare străluceau:

— O, învățatul meu prieten, există deci și lucruri pe care nu le cunoști. Acestea nu sunt decât semnele celor ce se iubesc, după străvechiul nostru canon al dragostei - *Kamasūtram!* Eu ți-am dat a

înțelege că deși îmi va fi greu, voi fi aici în *șikhara* mâine după ce soarele va fi la sud-vest. Nu sunt vinovată dacă cei din trecut nu aveau ore precise, dar pentru că noi trăim în secolul douăzeci, voi adăuga - la ora cinci. E bine așa?

Ramamurti aprobă cu entuziasm și, ieșind în balconul galeriei, urmări silueta mlădioasă drapată în *sariul* negru, coborând în fugă scara laterală și dispărând după arbuști împreună cu posacul ei însoțitor.

Curiozitatea și dorința de a o cunoaște mai de aproape pe Amrita-Tillottama nu-i mai dădură pace și, în așteptarea zilei următoare, răbdarea îi fu pusă la grea încercare. Precum se înțelesesem, Amrita-Tillottama veni; purta același *sari* negru, iar brățările „populare" ieftine, lucrate din bucățele de oglindă, scânteiau orbitor în soare, dând brațelor ei netede de bronz frumusețea strașnică a unei divinități împodobite cu stele. Mergea repede, aproape alergând și gâfâind ușor, fără a mai fi supravegheată de acel antipatic slujitor.

O admirară iarăși, tăcuți, pe *suramndari.* Pe furiș, Daiaram arunca Amritei câte o privire. Frumusețea Tillottamei producea asupra lui o impresie aproape dureroasă, care-i tăia răsuflarea. Astăzi era cu totul alta: veselia, ba chiar îndrăzneala care izbucneau cu o zi înainte când și când din vorbele și gesturile ei pieriseră.

Simțind că întreținerea lor nu ia direcția dorită de el, artistul începu să-i istorisească din nou despre temple și misterele lor.

Vorbi despre extraordinarele statui ale *gandharvilor* - muzicanți celești, sculptați în poziție de zbor sus de tot pe zidul templului Kailasanath de la Ellorā și redați atât de veridic, încât par într-adevăr a pluti în văzduh; despre un disc cu un centaur călărit de o femeie goală - o sculptură în stil pur elin, care împodobea în chip cu totul inexplicabil balustrada balconului vestitei *stupe* din Sānci. Îi vorbi apoi despre o amazoană

călare pe un cal cu trompă de elefant și labe de leu, sculptură ce decora fațada dinspre apus a templului Mukteșvara de lângă elești sacru Bhuvaneșvar de la Orissa, unde, după cum spune legenda, au existat șapte mii de temple din care nu s-au păstrat decât o sută.

Îi vorbi și despre surprinzătoarele fețe ale femeilor din frescele templelor *dravidiene* de la Bādāmi, în apropierea faimosului sat Aihole - cândva capitala dinastiei Cialuchia - fețe rotunde, cu ochi albaștri prelungi și cu gâturi foarte înalte. Însușirea aceasta din urmă era socotită după canoanele Indiei antice drept semn de nestatornicie, iar ochii albaștri - drept ochi păcătoși - „ochi de felină". Interpretarea *Pārvatei* însă într-un asemenea stil nu o puteau face decât niște eretici sau niște străini. Dar de unde oare au apărut aceștia aici, în inima Deccanului?

— V-am împărtășit acele puține mistere pe care le-am întâlnit personal, încheie Ramamurti, dar câte asemenea ecouri uitate ale trecutului mai există încă! Grație lor vom înțelege simțul cu care strămoșii noștri pătrundeau viața.

— E foarte bine spus - este tocmai simțul cu care ei pătrundeau viața - fu de acord Tillottama. Nu cum facem noi în mod obișnuit, acordând atenție numai exteriorului, unei forme, al cărei conținut a murit demult, și… nu ne alegem decât cu o tristețe deșartă. Da nu te mai mira atât, adăugă Amrita surâzând, oare numai bărbații au dreptul să-l citească pe Aurobindo Ghosh?

— O, nu m-am gândit la asta… m-am mirat numai.

— De ce? Oare n-ai spus rândul trecut că reprezentarea femeii și a frumuseții ei este tema principală a întregii arte a Indiei? Că milioanele de statui constituie mărturia faptului că nu numai adepții cultului *Șakti,* ci întregul nostru popor se închină în fața femeii? Dacă înțelegi acest lucru, atunci de ce…

— N-am fost deprins - începu Daiaram, dar se corectă - nu, să nu credeți, eu socot că femeia noastră e steaua Indiei, sprijinul și salvarea poporului nostru!

— Cuvinte pompoase și, ca tot ce e pompos, mincinoase!

Tillottama râse răutăcios și disprețuitor.

— Destul! Am auzit multe despre felul în care e iubită femeia la noi. Dumneata, cu sentimentala dumitale stea a Indiei, cu tema femeii în artă - ce știi despre viață, *murticarule* cu suflet nobil?

Tăcu, înălțându-și fruntea.

Ramamurti o privi fâstâcit, negăsindu-și cuvintele.

Vorbele ei îl loviseră cât se poate de dureros, deoarece oricărui artist adevărat, discrepanța brutală dintre viața înconjurătoare și idealul lui îi produce în suflet o rană ascunsă ce nu se închide niciodată…

— Da, e un adevăr amar! rosti el în cele din urmă.

Tillottama se muie brusc și-i mângâie cu blândețe umărul cu mâna ei ca turnată în bronz, lăsând să-i alunece brățările până la cot.

Daiaram tresări surprins.

— Când am citit pe fața dumitale atâta amărăciune, mi-am amintit că bărbații nu ajung niciodată să fie pe deplin maturi. Poate că asta explică… Dar să nu ne adâncim în subiecte neplăcute - avem prea puțin timp. Vorbește-mi despre dumneata, ești un om atât de interesant…

Daiaram îi vorbi pe scurt despre tatăl lui care murise în război ca *subadar*[62] al armatei anglo-indiene, despre mama lui - profesoară, care îl crescuse pe el și pe cele două surori ale lui.

— Ești deci din Rādjasthān.

— Desigur, nu-i greu de ghicit. Dar dumneata?… cred că ești din India de Sud. Din Mysore.

— Nu, n-ai ghicit. Sunt din Travailcore-Cochin! *Naiară…*

— Stăpânitorul Siva! Așadar de aici ți se trage aerul acesta de firească independență! Și eu care credeam că ești fiică de *maharajah*!

— Prea le știi pe toate și în același timp nu știi nimic.

— Ba știu, se încăpățână Daiaram. Chiar și că dumneavoastră, *naiarii,* erați socotiți drept casta a patra, iar dumneata ești *kșatrya,* cu toate că nu porți șnurul sacru.

— Mă predau, spuse Tillottama, trecând de la tonul trist la cel strengăresc, zeflemitor, provocant. Ba nu, nu mă predau. *Naiarii* sunt pomeniți încă în *Mahābhārata.* Unde?

Artistul își ridică amândouă mâinile deasupra capului, cerând în glumă cruțare.

— În povestea prințului Sahadeva care s-a întâlnit, în sud, cu împăratul Albastru-Negru. În împărăția lui femeile erau deosebit de frumoase și se bucurau de o nemaipomenită libertate morală, rosti cu gravitate Tillottama.

— Că sunt și acum deosebit de frumoase, nu există nici o îndoială, spuse Daiaram în limba malayālala[63] - limba țărmului de sud al Malabarului.

De uimire, Tillottama se dădu cu un pas înapoi.

— În timpul războiului am locuit la soțul surorii mele celei mari, la Trivandrum, o lămuri sculptorul în aceeași limbă.

— Iar eu m-am născut lângă Nagercoil; părinții mei s-au mutat însă demult la Madras. Acolo am învățat la școala de dans, apoi mama s-a îmbolnăvit grav, iar mătușa mea m-a luat cu dânsa în Bengal… dar asta nu mai e interesant!

— Nu îndrăznesc să stărui, deși tot ce te privește pe dumneata mă interesează.

— Povestea asta e lungă și tristă.

— Spune-mi, cel puțin, unde trăiești acum?

— La Lahore.

— Cum asta, la Lahore? Ești pakistaneză?!! exclamă sculptorul.

— Acum, da!

— Și ești măritată acolo? Atunci cum se face că… ești singură aici?

— Acolo nu sunt măritată, iar aici nu sunt singură, răspunse ea pe un ton tăios, aruncând o privire spre micul ei ceas, privire de care artistul se temea cel mai mult.

— Bine, văd că te-am obosit cu întrebările. Dă-mi puțin palma dumitale - sigur, văd aici semnul *anka* - cangea cu care se mână elefanții - semn al originii regești. Și nu mă îndoiesc că pe talpa stângă ai cerculețul care înseamnă că ești născută a fi regină, glumi Ramamurti străduindu-se să risipească atmosfera de înstrăinare care se ivise între ei.

— Nu sunt născută regină, ci sclavă - glasul ei avusese o rezonanță dureroasă, dar își schimbă deodată intonația - ca toate femeile indiene… însă trebuie să plec chiar acum, se întunecă. Îți mulțumesc încă o dată, învățatul meu prieten.

Și iarăși se înclină în fața lui.

— Îmi vei îngădui, oare, să mă consider prietenul dumitale?

— Nu știu, în curând va trebui să plec de aici.

— Ne vom mai vedea, nu-i așa?

— Da! Dar nu mâine. Poate peste două zile, poate peste trei. Te rog, nu face mutra asta nenorocită, pentru că oricum îmi va fi imposibil să rămân. Bine, atunci peste două zile la ora cinci, lângă leu. Iar dacă nu voi veni, atunci… atunci vei găsi un bilet în gura leului. Știi să citești în *malayālala? So long* [64] cum spun englezii…

Ramamurti nu apucase să-și vină în fire, când se trezi singur în templul pustiu. După această a doua întâlnire cu Tillottama, rămase cu un sentiment confuz de tristețe, cu totul diferit de năvalnica bucurie ce-l cuprinsese după prima lor întâlnire. I se păruse că tânăra aceasta poartă în suflet o mare

nefericire, ascunsă de vioiciunea și vitalitatea specifice tinereții. Dar ce anume? Ce putuse întuneca viața unei fete atât de frumoase - a unei mândre *naiare?*

Și, în drum spre casă, Ramamurti se străduia să-și amintească tot ce știa despre *naiari.*

Acești locuitori de pe malul Malabarului constituiau una din cele mai cultivate și instruite naționalități ale Indiei, în care ca formă de orânduire socială s-a păstrat străvechiul matriarhat. Rămășițe ale matriarhatului nu se mai întâlnesc pe glob decât la unele mici triburi din India, ale așa-zișilor locuitori ai dealurilor, și la *tuaregii* din Sahara.

Nicăieri pe lume însă egalitatea dintre femeie și bărbat nu se manifestă într-o formă atât de desăvârșită și de pură ca la *naiari,* atât la sate, cât și în familiile de vază. La *naiari*, căsătoria nu era considerată drept acel jug sacru care o leagă pe femeie de orice pas al bărbatului, cu îndatorirea de a-l sluji până la moarte. Femeia măritată nu-și părăsește casa părintească și nici bărbatul pe a lui. Copiii cresc cu mama și rudele acesteia pe linie femeiască, cu unchii și mătușile care alcătuiesc baza economică a familiei..

Bărbatul cel mai vârstnic este capul întregii familii, dar în administrarea averii nu are drepturi speciale, nu poate dispune, fără consimțământul celorlalți membri. Nu se cuvine ca un soț *naiar* să-și aducă în casă soția și copiii mai mult decât pentru câteva zile. O femeie care se respectă trebuie să refuze darurile venite din partea bărbatului. După părerea *naiarilor,* daruri nu primesc decât curtezanele. În felul acesta *naiarii* sunt singurii oameni de pe glob la care legăturile dintre sexe nu sunt legate de factori economici. La ei divorțul se obține cu multă ușurință, și, lucru de mirare, tocmai acolo divorțurile sunt extrem de rare, poate pentru că nu sunt atinse nici un fel de probleme privitoare la proprietate.

Situația femeilor la *naiari* prezintă în mod vădit un șir de avantaje față de principiile patriarhale de viață, din toate celelalte regiuni ale Indiei. O femeie *naiară* nu va fi nicicând umilită, ca surorile ei din Pakistan. Ea străbate drumul vieții cu capul sus, egală cu bărbatul, deoarece libertatea nu e cu putință fără o deplină responsabilitate față de propria-ți soartă. Lucrul acesta îi surprindea întotdeauna pe cei ce călătoreau prin Malabar, când constatau pentru întâia oară că îmbinarea penibilă, dar aparent inevitabilă, a vieții sexuale cu cea economică, este desființată, ușor și simplu.

De ce, atunci, în toate celelalte regiuni ale Indiei, dragostea și respectul față de femeie, care străbătuseră mileniile istoriei poporului indian, mergeau invariabil mână în mână cu umilirea, suspiciunea și miile de precauțiuni, generate de neîncrederea în femeie, de teama că fără aceste măsuri ea ar ajunge obligatoriu o decăzută, o ființă vrednică de dispreț?…

A doua zi Tillottama-Amrita n-a mai apărut. Artistul rătăci prin toate templele, nefiind în stare să se concentreze asupra lucrului. Gol până la cingătoare, se cățăra vitejește pe cornișele templului Kandharya Mahādeva la o înălțime de zece metri, studiind brâul lui de sculpturi. Solitudinea îi fu tulburată de uruitul unor mașini, de strigăte și de zgomot de motoare. Întinzând șerpii negri ai cablurilor și așezând reflectoare puternice, operatorii de film îl readuseră din evul mediu la realitate. Pesemne că sosise aici o echipă de cineaști.

Daiaram se înapoie devreme în sat, dormi până seara și ieși să mai stea la taifas cu stăpânul casei care tocmai se întorsese de la lucru. El, care fuma arareori, primi de data aceasta țigara oferită de gazdă și-i urmărea distrat fumulețul albăstrui ce se destrăma încet în aerul înăbușitor. Gazda îl întrebă cum îi merge cu studierea templelor și-l sfătui să se ducă o dată să le vadă și într-o noapte cu lună.

— Noaptea, la lumina lunii, cică-i strașnic de frumos, reînvie zeii și eroii. De văzut, n-am văzut, dar am auzit asta, îi declară el cu convingere.

— Păi atunci, dumneata, care locuiești aici, de ce nu te-ai dus niciodată?

Omul râse, încurcat:

— Știți, noi suntem altfel decât cei care locuiesc: într-un oraș mare. Se spune că unui om de rând nu-i este îngăduit să vadă cum trăiesc divinitățile pe locul ăsta străvechi. Eu, desigur, nu cred, dar știți, tuturor ălora de s-au dus acolo li s-a întâmplat câte o nenorocire. Acum, de m-aș duce eu, de pildă, nevastă-mea și-ar ieși din minți.

— Și cam ce fel de nenorociri li s-au întâmplat?

— Nu știu, lumea vorbește multe. Cică dacă năpasta nu dă peste om îndată, apoi dă mai târziu. Dumneavoastră sunteți un om învățat și o să râdeți. Nici eu nu cred, dar de dus, nu mă duc. Aveți o putere pe care eu n-o am!

— Ce fel de putere?

— Învățătura dumneavoastră! răspunse cu seriozitate omul. Dacă vi se năzare cumva ceva, nu vă speriați, pe când alde noi, ne pierdem mințile.

„Câtă dreptate are”, gândea artistul, dând a încuviințare din cap și luând pe loc hotărârea de a pleca chiar în seara aceea spre temple. Cerul senin făgăduia o noapte cu lună. Luna în descreștere răsărea târziu și el nu avea de ce să se grăbească. Ultima luminiță din sat se stinse înainte ca sculptorul s-o pornească în plimbarea lui nocturnă. Se strecură pe o potecă, prin fața templului Kali, și peste puțin Vișvanath suspendă deasupra lui înalta sa *șikhară*, scăldată în lumina lunii. O tăcere neobișnuită și apăsătoare venea dinspre zidurile din care mai emana dogoarea soarelui, adunată peste zi.

Iritat de zgomotul sandalelor, Ramamurti le lepădă pe scară și urcă pe platformă, desculț. Minunata și cunoscuta *apsară,* care dănțuia ținând în mână o creangă de *Așoka* - copacul dragostei -

încadrată de un medalion ogival, în stânga porticului, se contura cu atâta claritate pe fundalul umbrei albastre din firidă, încât Daiaram rămase ca împietrit la vederea sculpturii într-o înfățișare cu totul nouă. În contrastul puternic al umbrelor proiectate de lună care-și urma drumul ei domol, imperceptibil, pe bolta cerească, *apsara* înviase, schimbându-se ca prin farmec cu fiece clipă. Părea că tremurul unei încordate așteptări înfiora trupul celestei dănțuitoare. Abia ținându-și răsuflarea, în extaz, Ramamurti alergă spre grupul de statui de pe peretele de după colț. Iată, așadar, taina pe care o mai păstrau statuile marilor sculptori din trecut! Nu numai la lumina lunii, ci și la flăcările torțelor sau la pâlpâirea opaițelor, în nopțile de veghe ale credincioșilor, aceste divine sculpturi căpătau o însuflețire supranaturală.

Războinicii își îndreptau amenințător umerii puternici, zeițele ba surâdeau enigmatic, ba te priveau drept în față, scrutător, cu dispreț. *Apsarele* își unduiau provocator șoldurile rotunde, șerpuindu-și parcă voluptos trupurile mistuite de dorință, iar perechile îmbrățișate tresăreau, respirând tulburate!

Trecutul îndepărtat, bogat în bucurii, plin de o nestrămutată încredere în viață al strămoșilor gata oricând de dragoste și de luptă, se reîntorcea de peste veacuri. Tânărului artist i se păru că în tot trupul i se revarsă un flux de vitejie și de dorințe înflăcărate, că pieptul, dilatându-se, capătă duritatea unei lespezi menită a-i fi scut invulnerabil, că picioarele lui sunt coloane indestructibile, pe care nici greutatea uriașă a bolții de piatră nu le-ar putea sili să se îndoaie. Daiaram regretă că în incinta sanctuarului întunecos nu o va putea vedea pe mult iubita lui *sarasundari.* Totuși, din balcoanele aflate la capetele galeriei sanctuarului se puteau vedea de foarte aproape șirurile de sus ale statuilor exterioare, luminate din belșug de lună.

Artistul intră cu băgare de seamă, străduindu-se să nu tulbure cu nimic liniștea vrăjită care contopea trecutul cu prezentul. După ce urcă încet treptele largi, trecu de portic, străbătu galeria acoperită - *mandapa* - cu platforma ei centrală, mărginită de patru piloni. Lumina lunii, așternută peste lespezi în pete scânteietoare, alterna cu dârele întunecate de umbră, care păreau niște șanțuri. Daiaram pipăia involuntar piatra cu piciorul înainte de a păși.

Sanctuarul - *vimāna* sau *rādhā,* în chip de car triumfal - situat la un nivel mai înalt în fundul templului - era pe de-a-ntregul cufundat în beznă. Numai capetele galeriei, descoperite de-o parte și de alta, străluceau argintiu în contrast cu restul.

Ramamurti o luase spre dreapta, sprijinindu-se cu mâna de zid, ca să nu se poticnească de vreo treaptă, când, printr-un interstițiu al zidului, sclipi brusc o luminiță, dar atât de slabă, încât era vizibilă numai datorită faptului că în jur domnea o beznă de nepătruns. Prinzând deodată cu urechea un târșâit ușor de picioare goale și o respirație întretăiată, Daiaram încremeni pe loc. Peste măsură de mirat, ocoli fără zgomot zidul.

Cele două opaițe străvechi nu puteau risipi bezna deasă care copleșea limbușele înguste ale flăcărilor pâlpâitoare. O beznă și o liniște care te hipnotizau și-ți paralizau gândurile… Aidoma unei flăcărui pâlpâitoare, un trup viu omenesc intră în cercul abia luminat. Goală ca o *devadāsi*[65] din antichitate, Tillottama executa de mult uitatul dans sacru - *arati* - care odinioară avusese semnificația celei mai înalte trepte de apropiere cu divinitatea. Începea ca *Alarippu* - primul dans din *Bharath Natia* - dar apoi trecea la o înșiruire de atitudini statice, care se succedau brusc, trecând dintr-una într-alta, cu neputință de reținut pe o lumină atât de nesigură, nici chiar de un artist.

Unele atitudini îi aminteau cât se poate de viu *apsarele* de pe frescele din încăperea a șaptea din

sanctuarul templului lui Brihadisvar de la Tanjore, create în aceeași perioadă cu sculpturile de la Khajurāho. Umerii drepți, brațele lipite de trunchi și îndoite din coate, se deschideau în lături într-o continuă legănare. Ușoarele răsuciri ale trunchiului alternau cu mișcări de brațe, care semănau cu bătăile de aripi ale unei păsări de mare. Dar din dansul Tillottamei lipseau acele lăsări pe vine obligatorii, care în *Bharath Natia* simbolizează atracția vieții pământești.

Ea se apropia și se depărta, îndreptându-se brusc din șale și, cu fiecare pas de dans, se desprindea tot mai mult de cele lumești, devenind tot mai inaccesibilă. Fără nici o podoabă, fără cabotinaj, fără gesturile convenționale ale dansului, fata asta goală era autentică și sinceră, singură cu ea însăși și cu stăpânitorul universului - *Djagganath.*

Necutezând să facă nici cea mai mică mișcare, sculptorul o privea pe Tillottama fără măcar a-i trece prin gând că săvârșește o faptă urâtă.

Dansatoarea era mai presus de toate acestea, ca o divinitate antică, o adevărată *apsară.* Trupul ei era mai minunat chiar decât și-l închipuise. Nici cea mai mică ezitare sau mustrare de conștiință nu-i tulbură sufletul. Era pierdut în contemplație și extaziat de neverosimilul celor ce se întâmplau sub ochii săi. Fără îndoială că nu era decât un vis - îndată se va trezi și totul va dispărea. Din străfundurile memoriei lui se ridică parcă o vagă amintire… O, zei măreți! Tillottama executa dansul, întocmai cum fusese descris în cartea cunoscutului cercetător al artei indiene Adjita Mukerdji, apărută numai cu șase ani în urmă. Da, desigur!

„Pas cu pas devenea simbolul renunțării la dorinți - își amintea artistul - o verigă între trecut și prezent, între cele, văzute și nevăzute… Distrugând toate urmele personalității sale, ea își găsea «oul» în imagini, create și destinate creației, ba chiar ceva mai măreț, la care lumea realității

incontestabile nu a putut ajunge niciodată.” Ce descriere genială a dansului *arati* și iată acum și executarea lui! Daiaram era convins că Tillottama îl citise pe Mukerdji și-i urma fidel indicațiile. De ce?

Dansatoarea se opri și privi în juru-i. Ramamurti nu izbutise încă să-și vină în fire, când, cu o suflare ușoară a buzelor, fata stinse opaițele. În aceeași clipă totul pieri într-o beznă de nepătruns. El se retrase după un ieșind al zidului și se vârî într-o firidă. Pașii ei ușori abia se auziră. Neîndrăznind să facă vreo mișcare, artistul rămase multă vreme încremenit în întuneric, apoi ieși în portic și se uită cu băgare de seamă în jur. Luna se ridicase sus de tot, triumfătoare, iar statuile de pe ziduri păreau acum și mai reliefate în firidele lor, dar artistul nu mai era în stare să le admire. Asistase la misterul frumuseții vii, de o sută de ori mai captivantă decât toate statuile din Khajurāho și se împărtășise din ritualul de o vechime imemorială. „Ea își găsea propria-i personalitate în imagini… create sau destinate creației…” răsunară iarăși într-însul cuvintele lui Mukerdji. „Destinate creației…” Cum de n-a înțeles el până acum că înșiși zeii i-au trimis modelul pentru crearea *Anupamsundartei Pārāmrati!* Numai ea, Amrita-Tillottama îl va inspira pe el, un simplu artist, și-i va da putere să realizeze opera atât de grea pe care și-a propus-o și pe care singur nu se simte în stare s-o înfăptuiască.

Conștiința propriei sale forțe, ce încolțise în el în noaptea asta, era acum reală, o senzație complexă de bravură și de încredere în sine. Daiaram se prăbuși la pământ, lipindu-și pieptul de lespezile dinspre miazănoapte ale templului; răcoarea lor plăcută îi învioră trupul înfierbântat; apoi se întoarse pe spate, pornind cu privirea spre adâncimea bolții cerești, unde razele lunii se războiau cu stelele abia licărind în tării.

Se luminase de ziuă când Ramamurti se întoarse în sat. Dar în pofida perdelelor trase, artistul nu izbuti să adoarmă. Luând înfățișarea unei *apsara-surasundari,* care a prins deodată viață, Tillottama îl obseda - aceeași flacără vie ca în întunericul *vimānei* lui Vișvanath, Nici țigara nu-i răcori capul înfierbântat. Artistul sări în picioare și începu să se îmbrace. Vai, s-a făcut ora două! Dar dacă în biletul pe care i-l va fi pus astăzi Tillottama, îi va fi fixat întâlnirea pentru o oră mai timpurie. Cu toate că arșița era în toi, Daiaram mâncă în grabă și plecă.

Obișnuita dogoare grea șiroia tremurătoare pe ieșiturile negre și pe lespezile galbene ale templului Kandharya-Mahādeva. Nu întâlni nicăieri țipenie de om. Cineaștii își sfârșiseră munca. Materialul de filmare se afla încărcat pe o platformă acoperită remorcată de automobilul cu stația electrică. După ce aruncă instinctiv o privire în jur, Daiaram intră în pavilion și își vârî mâna în golul fălcii rupte a leului.

Biletul scris în *malayāla,* cu litere citețe, deși neglijente, îi vestea că astăzi nu se vor putea întâlni. „Mâine la zece seara pe balconul cel mic al templului Vișvanath, sub copaci. Trebuie să-ți vorbesc!”

„Draga de ea! Era pentru prima oară când îi spunea așa în gând Tillottamei. Dar eu, câte aș mai avea să-ți spun!”

Micul balcon aflat dincolo de *garbha-griha.* În colțul cel mai îndepărtat al templului în care nu se putea pătrunde decât printr-o galerie îngustă, era locul cel mai retras cu putință. O balustradă înaltă de piatră îl îngrădea din trei părți, iar de sus atârnau crengile unor copăcei. La nevoie se putea sări pe ieșindul platformei, iar de acolo pe pământ, făcându-se nevăzut în tufișuri.

Era evident că Tillottama dorea ca întâlnirea lor să rămână neobservată. Un loc mai potrivit nici că s-ar fi putut găsi!

Amărăciunea că n-o va vedea în aceeași zi se preschimbă într-o ușoară înciudare, dar și aceasta se risipi de îndată ce-i trecu prin minte că amânarea este poate pricinuită de faptul că-și va repeta și astăzi straniul ei dans. Până la unu noaptea mai era nespus de multă vreme. Ramamurti se apucă de lucru, dar din pricina căldurii și a celor două nopți fără somn, ochii lui refuzau să vadă cu agerimea necesară. Daiaram se hotărî să intre în templul Vișvanath și rămase acolo până se făcu noapte. Descoperise mai înainte scara interioară care ducea de la *garbha-griha* la temelia ieșindului din față, unul din cele patru ieșinduri principale ale *șikharei* adânc despicate în două. Acolo se afla acel balcon tăinuit, suspendat deasupra părții de sus a acoperișului piramidal al *mandapei.* Daiaram se strecură repede în locul acela retras și răsuflă ușurat. Adierea, care jos nici nu legăna frunzele tufișurilor, aici se simțea mai tare. Ostenit de atâtea emoții, tânărul se lungi cu voluptate pe micuța platformă încadrată de o bordură, scundă de pietre, punându-și sub coaste mapa cu desenele, iar sub cap geanta cu instrumente, și adormi buștean.

Când se trezi, stelele își risipeau deasupra lui lumina difuză, tremurătoare, printr-un văl ușor de pâclă. De pe dealurile dinspre nord vântul sufla alene, răspândind în aerul cald, înăbușitor, miresmele ierburilor de munte.

Departe, dincolo de zidurile templului, tropicala noapte fierbinte răsuna de chemări pe diferite glasuri. Dâre de arome dulcege și pătrunzătoare, iritante și tulburătoare, pluteau purtate de curenții ușori de aer, se amestecau, dispăreau, apoi se făceau iarăși simțite. Prin văzduh săgetau liliecii și roiau gâzele de noapte. Daiaram sări în sus și se uită la ceas. O, fleacuri - abia nouă. Luna târzie nu răsărise încă.

Undeva se auzi un claxon, luminile unor faruri trecură în goană pe drumul de la poalele dealurilor.

O pasăre de noapte țiui înfiorat.

Deodată, de undeva do jos, parcă din fundul *mandapei,* ajunse la urechile lui tânguitul dulce al strunelor unei *vine* [66]. Daiaram ascultă atent. Sunetelor *vinei* li se alăturaseră sunete de *sarangi*[67], însoțite de ritmul precis și mărunt al unor tobe. Artistul se apropie de marginea ieșindului și se aplecă cu băgare de seamă căutând să vadă dincolo de porticul templului. Marginea acoperișului povârnit al *mandapei* se pierdea în întunericul nopții, iar relieful lui mărunt în formă de trepte părea ea netezit de beznă. Neizbutind să vadă nimic, Ramamurti coborî în *garbha-griho.* Muzica molcomă se auzi mai tare - fără îndoială că venea din interiorul templului.

A doua seară cu minuni! Simțind instinctiv că e ceva fără doar și poate în legătură cu Tillottama, Ramamurti o zbughi iute spre galeria interioară și văzu lumină. Galbenă și tremurătoare, lumina era totuși mai puternică decât aceea din seara precedentă. Acum însă opaițele nu ardeau în încăperea tainică a sanctuarului, ci în sala înaltă dintre sanctuar și *mandapa,* unde se terminau zidurile interioare ale galeriei.

Apropiindu-se tiptil, artistul se ascunse în bezna de nepătruns, din spatele unei jumătăți de coloană ieșită în afară. Spațiul din mijlocul sălii era luminat de câteva opaițe așezate simetric pe piedestale înalte de bronz. În interiorul acestui pătrat slab luminat, dansa Tillottama, goală ca și ieri, dar purtând risipă de podoabe. O cingătoare subțire alcătuită din cinci rânduri de mărgele de aur îi cuprindea șoldurile, iar mijlocul îi era strâns de un șirag de pietre mari scânteietoare. Aceleași pietre, fără îndoială artificiale, scânteiau și la cele două colane de la gât, la brățările pe trei rânduri ce-i acopereau încheieturile mâinilor ca și la inelele clopoțeilor de la glezne. Părul pieptănat în stilul tradițional *devadāsi* era împodobit la tâmple cu două rozete de mărgăritare - simbolizând luna și

soarele. Artistul se uită repede în jur, căutând orchestra ascunsă undeva în gangul întunecos al galeriei din stânga, dar nu văzu pe nimeni.

„E un magnetofon”, gândi el.

De îndată ce-și reveni din amețeala ce i-o pricinuia frumusețea Tillottamei, înțelese deosebirea de caracter a dansului ei de acum, față de cel din ajun. Unele dintre mișcări îi părură totuși cunoscute. Iat-o executând o fandare pe piciorul drept, stângul e perfect întins, iar torsul desenează o superbă arcuire spre spate; brațele grațios aruncate în lături, capul răsucit îndărăt - e *adava-djethi…* desigur, iar degetele larg desfăcute și răsfrânte - *alapadma.* Acum palmele i s-au alăturat deasupra capului - *andjali* - una din atitudinile cele mai frumoase ale dansului…

„Di-di-thai, di-di-thai - un glas din întuneric, de după coloane, începu să fredoneze pe notele de sus - thai-tath, thai-hi…”

Tobele își revărsau neliniștite bătăile surde cu ecouri prelungi, care se repercutau sinistru printre ziduri și coloane. Sunetele *sarangelor* semănau cu niște țipete, în timp ce strunele *vinelor* dădeau glas unor tânguiri prelungi și tremurate, ce se curmau brusc. Tobele își întețeau bătăile într-un tempo năvalnic, întretăindu-se la sferturi sau jumătăți de măsură. Daiaram privea vrăjit trupul de bronz care răspundea cu fiecare mușchi desenului complicat al ritmului. Acest dans ciudat nu semăna de fel cu cele pe care le cunoștea artistul. Era poate o improvizație în care se contopise India cu Occidentul. Ceva îi aminti de litaniile *tantrice* ale căror desene le văzuse în lucrările privitoare la studiul dansurilor Indiei nord-estice; acesta însă avea fără îndoială la bază arta coregrafică musulmană.

Mirosea violent a batoane aromate al căror fum albicios ba se așternea pe lespezi, ba se încolăcea în spirale în jurul șoldurilor Tillottamei, furat de învârtiturile avântate ale dansatoarei. Aroma

aceasta se contopea cu mireasma unui parfum deosebit. Daiaram îl simțise încă la prima lor întâlnire, numai că acuma era mult mai tare.

Sentimentul de cucernică admirație, pe care îl încercase în seara precedentă și care-l stăpânise toată ziua, dispăruse. Se uita la spinarea tinerei fete, mlădiindu-se cu mișcări iuți, la legănarea precipitată a șoldurilor, la jocul pântecului ei supt, cu totul străin de dansurile indiene. Un vârtej impetuos de piruete, apoi o bruscă oprire, în care trupul rămâne împietrit ca o statuie întunecată, străbătut deodată de lente înfiorări. Alternările de încordare și relaxare a mușchilor ei elastici se succed cu repeziciune, se simte o incandescență crescândă, o acumulare de forță, prevestitoare a unui salt înfricoșător. Într-adevăr, dansatoarea este acum pur și simplu înspăimântătoare. Din mișcările Tillottamei emana o forță hipnotică amenințătoare, de nebiruit, întocmai ca unduirile unui șarpe care-și ademenește victima. Fata ilustra parcă puterea dominatoare a întunericului de veacuri asupra tainițelor de nepătruns ale sufletului omenesc. Tobele, în bătaia lor obsedantă, păreau a rosti într-una: „Tillo-ttama-tillo- ttama… Til-lo-t-ta-ma… Ti-i-i-lo-o-t-ta-ta-ta-ta-a…!”

Fără a o pierde o clipă din ochi, Daiaram se pomeni legănându-se în neștire în tactul muzicii. Fata își curmă deodată dansul. Pe buze îi juca un surâs nerușinat, provocator. Sfârcurile machiate cu carmin ale sânilor tari, ridicați, păreau negre, accentuând acea forță amenințătoare pe care o emana dănțuitoarea. Își îndreptă ochii mult machiați exact în direcția lui Daiaram, căruia i se opri inima în loc, ca și cum Tillottama l-ar fi putut vedea. El își feri privirea, trecându-și limba peste buzele uscate, neîndrăznind să facă nici o mișcare.

— Destul! O să meargă așa! tună în *urdu* un glas neomenesc, rostogolindu-se prin toate ungherele templului.

Artistul se dădu îndărăt speriat, lovindu-se atât de tare cu capul de o cornișă, încât i se făcu negru înaintea ochilor.

Lumina albăstruie orbitoare a unor reflectoare țâșni spre el. Glasul de sus continua să tune, repercutându-se prin templu, care răsuna acum și de gălăgia altor glasuri.

— Pregătiți-vă de filmare! Atenție! Liniște!

Daiaram sări afară din firidă și o luă, orbecăind prin întuneric, „pe galerie", în loc să se ascundă în sanctuar.

— Începem! urlă cel nevăzut, dar își curmă comanda, pentru că Ramamurti se încurcase în cablurile întinse de-a curmezișul galeriei și căzuse cât era de lung, trăgând după el trepiedurile cu reflectoare.

— Ce se întâmplă acolo, mârlanilor? Luminați galeria!

— Un huligan s-a strecurat în templu, Hazrud-*mahașai*!

— Prindeți năpârca, loviți cu ce vă vine la mână! urlă megafonul - Ahmed, și tu, Alibeg!

Daiaram sări în picioare, scăpă printr-o fentă de omul cu turban albastru care sărise asupra lui și dispăru în întuneric. Cunoscând însă bine templul, reuși doar în câteva clipe să se ascundă în același balcon înalt, unde dormise cu o jumătate de ceas înainte. Tremura ca varga.

Vuietul de după zid se auzea și mai deslușit acum. Din galerie și de pe balcoane țâșneau puternice fascicule de lumină. Tobele se repercutau surd în tavanul conic al sanctuarului, iar Tillottama, scăldată în lumina reflectoarelor, își executa dansul *tantric*. Executa - acesta e cuvântul! Iată secretul acestei fete: e actriță de cinema!

Așadar, dansul ei inspirat și singuratic de ieri nu fusese altceva decât pregătirea stării ei de spirit pentru rolul de *devadāsi!* O, zei! Dar, propriu-zis, la ce se așteptase din partea ei? Să fi fost cu

adevărat slujitoarea unor divinități necunoscute, preoteasă a unor ritualuri demult perimate? Cum ar fi fost cu putință una ca asta? Doar în închipuirea exaltată până la paroxism a unui artist…

Un simțământ înveninat, de gelozie, ardea inima lui Daiaram.

Sosi cu o întârziere de o jumătate de ceas în limitele regulilor de politețe indiană. Probabil însă că la ea simțul timpului se europenizase, deoarece începu pe dată să se justifice:

— Mi s-a întâmplat ceva neprevăzut și am fost nevoită să întârzii.

— Știu! Acest element neprevăzut sunt eu. Eu m-am încurcat în cabluri și v-am răsturnat reflectoarele, mărturisi morocănos sculptorul, părăsind gândul inițial de a-i ascunde că fusese și el acolo.

Cu un gest scurt, Tillottama se sprijini de marginea balconului, făcu un pas înapoi, se îndreptă de spate, rămase tăcută o vreme, apoi întrebă încet-încet:

— Ai văzut tot?

— Da!

Trecură câteva minute până ce fata vorbi iar:

— N-aveam de gând să-ți ascund nimic. Doream să afli tot numai când ai fi… când eu… când ne-am fi cunoscut mai bine…

Își trecu mâna peste față, apoi șopti:

— Daiaram! Numele artistului, pe care-l rostise abia auzit, îi dădu parcă puțin curaj. Reluă, vorbind repezit, cu hotărâre: Nu mă crezi! Nu mă vezi încă…

— Ba te văd! Te-am văzut încă atunci, aplecată asupra statuii femeii cu leul! Când mă ascultai vorbind despre artiștii din vechime, când ai rămas cu răsuflarea tăiată în fața *surasundarii.* Mai mult decât atât - ieri, când te străduiai să pătrunzi esența vieții prin dansul sacru *arati,* singură, noaptea târziu.

Fata își înăbuși strigătul de uimire, și se dădu înapoi, atât cât permitea parapetul balconului.

Ramamurti făcu un pas spre Tillottama care rămăsese țintuită locului, înmărmurită:

— Ieri… și artistul revărsă un potop de vorbe fără șir, străduindu-se să exprime profunzimea celor trăite de el, la vederea întruchipării, de astă dată vii, a visărilor lui de ani îndelungați, la *Anupamsundarta.* Îi vorbi despre fluxul de energie eroică ce se revărsase în el, despre chemarea imperioasă de a înfăptui o operă măreață care-l însufleția, despre îndemnul irezistibil de a cădea în genunchi în fața ei, spre a o implora să-i slujească drept model al intangibilei și celestei *apsare.*

Copleșit de apriga-i dorință, Daiaram căzu într-adevăr în genunchi, apoi își ridică privirea spre ochii imenși ai Tillottamei pe care paloarea obrazului îi făcea să pară și mai mari.

— S-a întâmplat vreodată ca modelul care pozează unui artist să nu-i devină amantă? S-a întâmplat? Răspunde-mi! întrebă dansatoarea.

Daiaram tăcea, străduindu-se cu orice preț să-și amintească.

— Vezi! Până și *apsarele,* coborând din ceruri, se dăruiau înțelepților și eroilor. Faptul acesta are - cred eu - o pricină adâncă: simțul frumosului se împletește strâns cu acela al dragostei și al patimii…

— Așa este, dar jur că…

Cu vârful degetelor Tillottama îi apăsă ușor buzele:

— Să nu mai susții lucruri imposibile. Și, te rog, ridică-te. Nu sunt nici divinitate, nici *apsară,* nici fiică de *maharajah,* cum ai crezut dumneata. Nu sunt decât o dansatoare care se produce în filme proaste despre India, pentru Occident. Ascultă, așadar, povestea mea.

Tillottama își amintea vag de orășelul situat pe pragul stâncos al unuia din grupurile Munților

Kardamon, de palmierii înșirați pe țărmul oceanului, ca și de trestiișul crescut de-a lungul lagunelor, când, la vârsta de cinci ani, a fost luată într-o călătorie, pe o apă liniștită, într-o barcă mare cu prelată. Până atunci crescuse în casa mamei, care o ducea acum la Madras, unde trăia cel mai vârstnic dintre unchii ei, un om posac și întotdeauna ocupat. Micuța Amrita petrecu doi ani, ca internă, într-o școală de dans, undeva la periferia nordică a marelui oraș, și învăță limba *tamilă*[68].

— *Malayāla, tamila, hindi*, *urdu*, constituie un bagaj considerabil pentru o actriță, surâse Daiaram. Ești ca steaua noastră din Sud, Revati, care vorbește și interpretează roluri în cinci limbi - *malayāla*, *kannadă*[69], *tamilă, telugu*[70] și *singhaleză*[71].

— Mai adaugă la mine engleza și vor fi tot cinci, spuse calmă Tillottama.

…Amrita împlinise șapte ani când mama ei se îmbolnăvi grav. Tocmai în timpul acela, în casa unchiului ei se petrecu ceva neobișnuit, dar ce anume, fetița nu putu pricepe. Atunci, o rudă (căreia maică-sa îi spunea soră, dar care nu semăna de fel cu o *naiară*) - o femeie tânără de tot, stabilită cu bărbatul ei undeva în Bengal, veni s-o ia. Cei doi voiau s-o țină la dânșii un an sau doi. Destinul însă le zădărnici cu brutalitate planurile. Fetița nu și-a dat seama de cele petrecute atunci, decât mult mai târziu. Amândouă, ea și cu „sora” mamei sale, fuseseră prinse în vâltoarea monstruoaselor dezordini - omoruri, jafuri și acte de fanatism - care copleșiseră India în perioada ciocnirilor dintre musulmani și indieni în anul 1947.

Până și azi îi stăruie în minte imaginea gării cuprinsă de flăcări și aude strigătele pasagerilor indieni asasinați, precum și răcnetele furioase ale musulmanilor. Retrăiește fuga lor, în panică, la adăpostul nopții, drumul parcurs a doua zi, pe

arșiță, în duhoarea grea a cadavrelor în descompunere, spectacolul oferit de oamenii întâlniți în cale, care alergau bezmetici, să și-i răzbune pe cei dragi.

— Ce scurtă ne e memoria, constată cu amărăciune Tillottama. S-a săvârșit o nelegiuire fără seamăn. Doar una ca asta nu se întâmplă în chip spontan. Atunci, cine e vinovatul? E de necrezut că până acum nimeni n-a întreprins în această direcție o anchetă serioasă. Cineva are interes ca urmările întâmplărilor de atunci să fie uitate.

— Ai fost și dumneata o victimă a acestor întâmplări?

Și artistul îi mângâie cu duioșie mâna așezată pe un ieșind al pietrei. Tillottama tresări, ca și cum în noaptea caldă de primăvară s-ar fi strecurat în văzduh o suflare înghețată, de iarnă.

— N-am „fost”, ei „sunt”. Nu știi încă în ce fel. Atunci ascultă!

Și fata își continuă povestirea.

Pe Sakila, „sora” mamei, evenimentele o zăpăciseră cu desăvârșire. Aiurită își amintește că fuseseră urcate într-un tren care gonea ca turbat spre vest, în direcția opusă celeia spre care porniseră. Aci trenul avu din nou o oprire de lungă durată, după care fură nevoite să fugă iar, până ce găsiră adăpost într-o casă de oameni înstăriți, unde rămaseră câteva zile. Casa aceea a fost însă jefuită de o bandă de nelegiuiți. Aceștia luară cu ei, drept pradă, femeile care le plăcuseră mai mult. Până la urmă Sakila și Amrita se pomeniră în Pakistan, laolaltă cu alte sute de femei tinere și frumoase, răpite și ele și vândute de bandiți unor case de toleranță.

— Și în ziua de azi se mai duc tratative, dintr-o parte și din cealaltă, pentru răscumpărarea fetelor, încheie Tillottama. Știu că până acum au fost înapoiate Indiei vreo patruzeci de femei…

— Sunt mai multe?

— Cu mult mai multe! Dar multe din ele tac - dacă s-ar întoarce, cum și-ar mai putea relua viața?

— Dar Sakila?

— S-a otrăvit în cincizeci și doi. Pe mine m-au dat unei foste *devadāsi,* ca să-mi facă educația. Făcea parte din așa zisele *Lakşmi*[72] *Kāli yuga,* care aveau numele *Venkatesmra* pus pe șold. Nu era o femeie rea și știa multe. M-a învățat diferite dansuri, arta de a cuceri și cea a gătelii. Îmi recita pe dinafară pagini întregi din *Mahābhārata.* Ei, bineînțeles că m-a învățat tot ce culesese din *Kamasūtram, Rati Rahasia*, și *Anangi Ranga…*

— Adică din cele mai de seamă lucrări despre arta amorului… Și pe urmă? o zori nerăbdător artistul.

— Pe urmă am mai crescut și am fost dată la învățătură alteia - o musulmană de undeva din Africa de Nord. Dansuri m-a învățat și ea, dar altele…

— Și pe urmă?

— M-am întors la fosta mea stăpână.

— În… casa aceea?

— Da, dar în urma instrucției primite devenisem un element prea prețios. N-au trecut nici două luni și stăpâna m-a vândut unui bogătaș, care a plătit pentru mine bani grei!

— Câți ani aveai?

— Șaptesprezece. După datina celor din India de Sud, îmi terminasem creșterea. La Lahore se credea că sunt mai în vârstă.

— Cum ai ajuns să faci film?

— Stăpânul meu era un om bătrân și a socotit că e mai avantajos pentru el să mă facă dansatoare într-un bar. Acolo m-a văzut regizorul Hazrud și l-a adus și pe „producător”. Acesta a fost de părere că sunt foarte potrivită pentru filme „speciale”, i-a plătit stăpânului o sumă cu mult mai mare decât cea pe care o primise patroana mea și - iată-mă aici vedetă de filme „speciale”, fără nume și libertate, la drept vorbind - o sclavă…

— Filme speciale - asta înseamnă, iartă-mă, filme pornografice?

— Ăsta-i adevărul!

— O, zei, o, zei! Cum e cu putință! În zilele noastre! Daiaram era agitat și în același timp deznădăjduit. Dar de ce n-ai… puteai să fugi, să te întorci acasă?

— Asta după ce vreme de cincisprezece ani am trăit cum se știe unde? Ba mai rău - se știe unde, fără acte, fără rude? O fetiță de șapte ani care nu cunoștea nimic în afară de numele ei… Unde să fugi? Și cum să fugi? Societatea de filme care m-a cumpărat nu e mai bună decât o bandă de gangsteri. Peste tot are oamenii ei, peste tot șperțari; supraveghetorii nu mă lasă o clipă singură, pe unul din ei l-ai văzut. Asta aici, iar într-un oraș mare nu sunt lăsată singură absolut nicăieri…

— Dar dumneata cunoști mai multe limbi, chiar și engleza. Cum?

— Producătorul, șeful firmei, e un american de proveniență portugheză. El mi-a angajat profesori… Voia să facă din mine o stea de mărimea întâi.

— De filme din astea?

— Eram gata să joc orice, numai să nu ajung acolo unde a murit Sakila! Ei au metodele lor, foarte sigure, pentru a mă împiedica să plec.

— Ce fel de metode?

— E mai bine să nu vorbim despre asta!

Luna care răsărise îi lumină obrazul ridicat spre ei. Ochii ei plini de lacrimi aveau o privire adâncă și nemișcată. Ai fi zis că vrea să-și verse sufletul în sufletul lui.

Ramamurti îi luă amândouă mâinile:

— Tama, sunt gata să fac orice pentru dumneata. Vino cu mine. Nu sunt un bogătaș, n-am rude influente, sunt doar un intelectual indian, sărac. Tot ce pot face este să te scot de aici ca să-ți

regăsești patria și condiția de om… Să fugim cât mai repede!

Tillottama răsuflă de câteva ori din adânc, căutând să-și stăpânească tremurul nervos al trupului și clătină din cap:

— Nu acum, Daiaram! Trebuie să găsim momentul prielnic, altfel riști o mare primejdie, iar eu voi fi dusă de aici, și nu ne vom mai putea întâlni niciodată.

— Când, atunci?

— Peste două zile filmările se termină. După care urmează să plecăm la *maharajahul* Rewahului - domeniile lui nu sunt departe de aici. Poimâine-noapte ar fi momentul prielnic, numai să poți face rost de un automobil bun. Trebuie să dispărem în așa fel, încât ei să nu ne dea de urmă imediat, iar noi să apucăm să ne ascundem undeva în inima Indiei.

— La Travancore.

— O-o!

Și iarăși trupul ei fu străbătut de un fior de nerăbdare.

— Așadar, poimâine-noapte, la ora unu, aici.

— Nu, mai bine în ruinele sanctuarului, chiar în spatele hotelului. Alături de clădire e un drum.

— Ne-am înțeles! Dacă se schimbă ceva - cutia noastră poștală se află în gura leului.

— O, zei! Mi-e și frică să mă gândesc! Acum, însă, e timpul să plec.

Daiaram sări peste parapetul balconului, apoi o primi în brațe, cu toată grijă, pe Tillottama, care sărise în urma lui. Învăluită într-un *sari* subțire, fata adăstă o clipă la pieptul său; dogoarea trupului ei tânăr, înfiorat, îl îmbătă. Tillottama făcu un pas îndărăt, privind alarmată în juru-i.

— Nu trebuie, nu mă conduce!

— Numai până la gard, prin desiș!

Artistul o însoți până la drumul care ducea la hotel. Tillottama își întoarse capul, împreunându-și mâinile într-un gest de salut, și Daiaram surprinse

privirea ochilor ei imenși, care căutau parcă să pătrundă până în străfundurile sufletului său. Acum, însă, privirea îi era luminată de speranță. Cine oare i-ar putea-o zădărnici? În nici un caz el - orice s-ar întâmpla!

Ramamurti se grăbi să ajungă acasă, își făcu socoteala bunilor pe care îi avea asupra lui, ca și a datoriilor ce trebuiau achitate neîntârziat, și, după ce se mai liniști, adormi atât de adânc, încât se deșteptă cu un ceas mai târziu decât de obicei. Fără a-și mai pierde vremea cu gustarea de dimineață, o și porni spre stația de autobuz ca să ajungă la orășelul cel mai apropiat. Mergea iute, furat de gânduri și nu observă că un tânăr zvelt, cu brațele larg deschise, cu un turban înalt pe cap, îi barase drumul.

Ramamurti se ciocni de un piept tare ca o stâncă, făcu un salt înapoi, își pierdu echilibrul și ar fi căzut, dacă cele două brațe, pregătite să-l întâmpine, nu l-ar fi cuprins.

— Anarendra! De unde ai răsărit? strigă el plin de bucurie, recunoscându-și prietenul cu care învățase împreună și cu care cutreierase cândva prin India.

— Am venit la chemarea profesorului meu. El a fost invitat să ia parte la realizarea unui film istoric, și m-a rugat să-l ajut. Dar ia spune-mi, ești tot în căutarea *Anupamsundartei,* ca și înainte vreme?

— Am și găsit-o, răspunse cu seriozitate Daiaram, dar prietenul lui o luă drept glumă și îl mângâie aprobator pe umăr:

— Ai să-mi arăți Khajurāho? Am sosit abia acum un ceas!

— Dacă vrei - mai pe seară. Acum mă grăbesc la autobuz!

— De ce la autobuz? Îi putem cere profesorului automobilul, și te duc chiar eu.

— O, zei! E *Lakşmi*[73] care mi-a venit în ajutor! Spune-mi, ai putea să faci treaba asta nu astăzi, ci

poimâine? Însă foarte devreme?

— Desigur! Dar de ce acest ton solemn? Ce-i cu tine? Văd că ești nervos ca niciodată!

— Ai să înțelegi mai târziu.

— Fie, sunt de acord și cu asta.

O luară spre temple.

Anarendra Kinkar era pictor-decorator, însă nu consacra profesiunii decât jumătate din timpul său, ocupându-se în rest cât se poate de serios cu *hatha-yoga,* adică cu practicarea unui complex de exerciții care trebuiau executate sârguitor și care cereau o neobișnuită tărie de caracter și o viață extrem de sobră, printr-o autoeducare fizică, confundată adeseori, din ignoranță, cu meșteșugul scamatorilor orientali. Gradul de dezvoltare corporală a lui Anarendra îl punea adeseori pe Daiaram în încurcătură, iar entuziasmul lui se îmbina adesea cu o doză serioasă de groază, ba uneori și de dezgust. Prietenul lui putea lua poziții de neconceput de către un ins normal, putea de asemeni să-și încetinească bătăile inimii, ceea ce îi permitea să stea sub apă cu mult mai mult timp decât oricare altul.

— Veți fi filmați în chip de *yoghi?* întrebă Daiaram.

— Da, în roluri de fachiri. Orice altă utilizare a educației noastre corporale depășește puterea de înțelegere a Apusului.

— Și, bineînțeles, totul într-o atmosferă ieftină de misticism, nu?

— Altfel cum? Vom săvârși „minuni” pe un fundal de temple, cu tigri și cu frumoase dănțuitoare… Tacâmul complet al faimosului nostru exotism!

Daiaram tresări:

— Dar cum de a putut profesorul tău să accepte o asemenea profanare?

— El socotește că are sens să arătăm Apusului și sub forma asta căile gândirii noastre. Timpul a alăturat mult cultura indiană de a lor, dar pentru ca

acestea să se sudeze, e nevoie de înțelegere și de realizarea unui țel comun. Iar cinematograful posedă două forțe foarte importante - fotografia, ca document, și milioanele de spectatori. Acestea sunt cuvintele lui.

— E înțelept, acest *guru* al tău. De multă vreme vreau să-l cunosc. Ia spune-mi, el este acela care a consimțit să facă o demonstrație în fața unor înalți oaspeți din Rusia? S-a culcat sub niște scânduri peste care a trecut un camion de pasageri! Și încă ceva…

— Da, a făcut-o din același impuls. Aș fi foarte bucuros dacă ai veni și tu.

CAPITOLUL 5 Cărarea întunericului

După ce se mai domoli arșița. Ramamurti își strânse schițele de sculpturi din Kliajurāho și se îndreptă spre așezarea din preajma templelor - la Anarendra și la profesorul acestuia. Îl găsi pe celebrul *guru* lungit pe covorul camerei lui de hotel, cu storurile trase.

Profesorul de *hatha-yoga,* Șarangupta Djanah, semăna mai degrabă cu un bivol blând decât cu un înțelept. Înfățișarea lui îl dezamăgi întrucâtva pe sculptor. Capul rotund, complet ras, și mușchii colosali ai gâtului care porneau chiar din dreptul urechilor spre umeri nu-i dădeau câtuși de puțin un aer de intelectual. Mușchi nu mai puțin puternici se conturau sub țesătura subțire de in a cămășii lui

moderne. Șarangupta era destul de înalt, dar masivitatea trunchiului îl făcea să pară scund. Abia după ce întâlni ochii strălucitori și puri, ca de copil, ai acestui bărbat care nu părea a avea mai mult de patruzeci și cinci de ani, descoperi într-înșii o inteligență ageră, umor și spirit de observație, ascunse la prima vedere de impresia de sănătate și de forța fizică, excesive, pe care o făcea.

Șarangupta îi oferi lui Daiaram cele necesare, ca să-și spele picioarele în micul bazin de după perdea, îl ospătă apoi cu fructe și cu apă proaspătă. Convorbirea lor se îndreptă curând spre obiectul cercetărilor lui Daiaram, și simpaticul *yoghi* se arătă extrem de interesat de părerile pe care le avea interlocutorul său despre idealul fizic din antichitate. Șarangupta era convins că sculpturile de la Kārli, Mathurā și Sānci fuseseră executate inițial ca portrete ale unor modele vii și nu erau rodul închipuirii vechilor sculptori. Spunea că în acele îndepărtate timpuri, educația fizică era cât se poate de completă și de severă datorită condițiilor grele de trai care pretindeau omului, pentru a reuși în viață, o sănătate și o rezistență ieșite din comun. De aceea, multe dintre metodele *hatha-yoga* erau pe atunci folosite pe scară generală, și numai după cucerirea Indiei de către musulmani, și mai ales după instaurarea dominației engleze, au devenit bunul celor puțini, care, pe lângă altele, au învăluit și această știință, atât de pământească, cu un văl de mister și de misticism. Șarangupta îi arătă lui Daiaram care anume dintre exerciții ajută la dezvoltarea „frumuseții forței”, cum se exprimase el vorbind despre canonul din evul mediu, și artistul înțelese că civilizația contemporană aproape că exclude dezvoltarea și propagarea lui.

Daiaram se uită la ceas abia după două ore și se îngrozi de lipsa lui de politețe. Ieși însoțit de Anarendra, care îl pofti să intre o clipă în camera sa, pentru a se înțelege asupra programului zilei

următoare. Nici nu apucă să-i povestească prietenului său despre întâlnirea lui cu Amrita-Tillottama și despre planurile lor, când cineva bătu la ușă. În odaie intră un bărbat spătos, care se comporta cu dezinvoltura unui *maharajah,* străin de bună seamă, dar care vorbea bine în *urdu.*

— Am trecut să vă spun bună ziua, domnule Kinkar, și să mă conving personal că sunteți instalat cum se cuvine. Am sosit chiar acum de la Bombay. Ah, iertați-mă, nu sunteți singur!

Anarendra îl prezentă pe sculptor, „patronului" său - *producerul* filmului - Steven Traysish, americano-portughez.

— Ca întotdeauna am avut noroc, declară noul venit. Tocmai îmi lipsea un artist cunoscător al templelor. O, numai pentru o scurtă consultație; vreau să am certitudinea că fundalul cadrelor a fost bine ales. Iată ce este, domnilor, nouă, oamenilor de afaceri, ne place să avem raporturi mai neoficiale cu oamenii cam de aceeași vârstă cu noi. Să mergem deci la mine să bem ceva, să stăm de vorbă… Ah, uitasem că așa ceva nu se obișnuiește la dumneavoastră, dar vă pot oferi un ceai și o limonadă, excelente. Amândoi sunteți artiști și e bine să facem această consultație cât mai curând. Apropo, mâine seară începem filmarea secvențelor dumneavoastră. Vă convine?

Daiaram, cam năucit de acest torent precipitat de cuvinte, își privi nedumerit prietenul. Surâzând cu amabilitate, Anarendra refuză invitația sub pretextul că are un colocviu cu profesorul. Atunci americanul se întoarse spre musafir, îmboldit de irezistibilă curiozitate de a-l cunoaște mai de aproape pe patronul Tillottamei, Daiaram acceptă invitația.

Aflând că artistul nu locuiește la hotel, ci în sat, Traysish îl și luă la el, aproape fără a-i lăsa răgazul să se înțeleagă cu Anarendra asupra întâlnirii lor de a doua zi dimineața.

Producătorul ocupa un apartament de două camere, împodobite cu covoare și măsuțe joase în „stil mongol”, care le creează străinilor iluzia de Orient. În camera amenajată ca salon era zăpușeală. Aripile de lemn ale celor două ventilatoare nu reușeau să primenească aerul cald îmbibat de miros de tutun, alcool și un parfum tare. În întâmpinarea lor se ridică un om cu capul mare, de tip afgan, cu un fes roșu-închis și o față brăzdată de cute.

— Vă așteptam, *sir.* Glasul lui răgușit și puternic îl transportă deodată pe Daiaram în ambianța acelui moment de groază din templul lui Vișvanath. Planul de mâine va suferi vreo schimbare?

— De ce? Totul merge bine. Faceți cunoștință, rosti neglijent *producerul,* domnul Ramamurti, artist, și cunoscutul regizor Hazrud.

— Din Pakistan? se informă exagerat de amabil Daiaram.

Hazrud, care citise ceva pe chipul artistului, îl privi oarecum bănuitor.

— Probabil că v-am văzut tablourile pe la expoziții, cred că-mi amintesc de ele.

— Nu căutați să vă amintiți de ceva care nu există. Eu sunt sculptor, îi explică Daiaram, mirat și el că nu rezistase dorinței de a-l jigni pe pakistanez.

— A-a, făcu prelung regizorul, vădind astfel totala lui indiferență față de toți sculptorii din lume.

Traysish se grăbi să pună capăt atmosferei penibile care se crease, instalându-și oaspeții în două fotolii europene moderne.

— Îl vom ruga pe domnul Ramamurti să ne dea câteva îndrumări în privința expunerilor și a celor mai interesante cadre din punct de vedere artistic și istoric.

— Pentru asta trebuie să cunosc atât scopul, cât și subiectul filmului dumneavoastră. Dar să știți

că, acum câțiva ani, Kliajurāho a fost filmat de către Studioul cinematografic de stat al Indiei și a fost distins cu premiul întâi, la un festival internațional, cred că la Manilla.

— Asta e într-adevăr o convorbire de afaceri, și văd că n-am greșit alegându-te pe dumneata, exclamă mulțumit americanul, bătându-l pe Daiaram pe genunchi. Desigur că noi cunoaștem filmul lui Vadhvani și tocmai succesul lui a stârnit în noi dorința de a alege Khajurāho. O țigară? O limonadă?

Ramamurti refuză prima și o acceptă pe a doua. Traysish reluă:

— Noi nu producem filme pentru India, ci pentru Occident și… pentru Pakistan. Eu socot că cele mai interesante filme sunt cele romantice - filmele de aventuri. Desfacere sigură și cerere mare. Acum însă spectatorul a devenit mai deștept și mai exigent - nu-l poți păcăli cu decoruri ieftine gen Tarzan sau King Kong. Nu, noi vrem să redăm o Indie autentică cu templele, junglele și ruinele ei…

— La ce vă referiți când vorbiți despre romantism?

— Ei, doamne, la ce visează spectatorul obișnuit, obsedat de pericolul războiului, sătul de politică, chinuit de grija pentru ziua de mâine? El trebuie transportat într-o lume cu totul deosebită, unde i se vor arăta țări nemaivăzute, subterane misterioase, fachiri care fac minimi, fete minunate și prinți viteji. Acum însă, în secolul călătoriilor, al avioanelor cu reacție, al televiziunii și sputnicilor e cam greu să-l faci pe spectator să creadă că asemenea imagini extravagante mai există undeva pe mica noastră planetă. Așadar, filmul trebuie să fie sau istoric, sau să te poarte în cosmos, pe planete îndepărtate. Pe mine cosmosul nu mă interesează, filmele istorice însă sunt un *business* real, care dă frâu liber fanteziei celei mai extravagante, celor mai formidabile aventuri.

Filmul ăsta al nostru va fi un film istoric, de mare succes. Aventurile unei dansatoare de templu - *devadāsi,* răpită dintr-un templu distrus în timpul cuceririi Indiei de către musulmani, vândută unui harem și salvată de acolo de un prinț indian.

Nu ne vom zgârci cu filmările de temple și de subterane, ne vom duce la Ellorā și la Ajantā, dar înainte de asta vom petrece o lună la *maharajahul* din Rewah. Acolo se găsesc niște tigri albi uriași. Din cei câțiva capturați, *maharajahul* a înjghebat o crescătorie, într-unul din palatele lui părăsite de la Govindarh. Ce noroc pentru noi - să vedem niște tigri chiar în palat. Avem și fachiri - l-ai întâlnit doar pe prietenul dumitale.

Daiaram surâse - prea era flagrantă deosebirea dintre aspectul prietenului său, atât de fin și de instruit, și un fachir vagabond, care nu-i decât un iluzionist abil… *Producerul* surprinse zâmbetul artistului și-i făcu amuzat cu ochiul.

— Nu sunt desigur atât de naiv și înțeleg că prietenul dumitale, ca și profesorul lui, sunt oameni instruiți, care au acceptat să joace aceste roluri într-un anumit scop. Ce importanță are - atât ei, cât și eu suntem în câștig, și în plus pentru osteneala lor primesc și o remunerație serioasă… Am impresia că dumneavoastră, indienii, nu puneți atâta preț pe timp ca noi, europenii, și mai cu seamă ca americanii.

— Asta nu-i întru totul exact. Noi prețuim pur și simplu altfel diferitele evenimente ale vieții, și multe din cele cărora dumneavoastră le acordați o mare importanță pe noi nu ne interesează.

— Dar banii? Toți au nevoie de bani!

Ramamurti ridică din umeri. I se păru că nu are nici un sens să polemizeze cu un *businessman.* Începu să le precizeze punctele interesante de filmat, arătându-le schițele, fotografiile și planurile unora din temple pe care le desenase. Regizorul la început ascultase cam sceptic, dar acum bătea din când în când aprobator cu degetul în masă, dând

din cap pufăind fără întrerupere din țigară. Patronul turna mereu în paharul său și al regizorului o băutură tare. Acesta nota grăbit câte ceva în planul de filmări ori în alte foi.

— Ai, e bine *acci!* exclamă Hazrud, când Daiaram sfârși. Bine ați făcut, *bara-sahib*[74], că l-ați adus aici pe acest *murticar* inteligent. Dar eu, cu voia dumneavoastră, mă duc. *Salam!*

Daiaram se ridică și el. Traysish protestă cu energie:

— Nu ne-am socotit încă!

— N-am nici o pretenție! Pentru mine asta n-a constituit nici o greutate, cât despre timp, noi indienii nu prea îl prețuim, spuse el cu un zâmbet deschis.

— Îngăduie-mi cel puțin să-ți ofer un ceai! Nu mă refuza, că pur și simplu mă jignești. Eu unul mi-am permis doar să profit de ajutorul pe care mi l-ai dat!

Traysish agită un clopoțel și șopti ceva servitorului care intrase.

— Îndată vei face cunoștință cu vedeta noastră, care va interpreta rolul de *devadāsi.* O cheamă Tillottama - nu e desigur decât un pseudonim, dar sună bine… Ce-i cu dumneata, nu ți-e bine? Sau ți-e teamă de femei?

Daiaram redeveni stăpân pe sine.

— Fleacuri, am uneori dureri de inimă. Dar trec repede!

— Îți garantez că ai să simți acum în inimă o durere care nu-ți va trece repede, râse zgomotos patronul, ușor amețit de băutură.

Artistul, cumplit de tulburat, ceru o țigară. Traysish dădu să-i întindă portțigaretul, dar își retrase mâna și se ridică grăbit.

— Am să ți le ofer pe cele mai bune.

Americanul scoase din sertarul mesei o cutie japoneză lăcuită, plină de țigări învelite într-o hârtie roșie-aurie. Daiaram trase adânc în piept

fumul parfumat, mai iute parcă decât tutunul obișnuit.

Tillottama, care intrase cu pași grăbiți în cameră, se opri în loc, împietrită de uimire. Patronul i-l prezentă pe musafir, iar Daiaram făcu o plecăciune stângace, fără a-și lua ochii de la fată. Traysish îi privi pe amândoi cu atenție și izbucni într-un râs zgomotos:

— E pentru prima oară când o văd pe fetița mea obraznică, zăpăcindu-se în așa hal! Nu mă mir că artistul a sucombat de la prima privire - e cât se poate de firesc. Dar tu, Tillottama?!!

Tillottama își reveni și începu să vorbească repede în *malayāla,* aruncându-i sculptorului priviri mânioase:

— De ce ești aici? Nu cumva să te încrezi în el! E un om foarte periculos, s-o ții minte asta, Daiaram!

Artistul surâse a încuviințare. *Producerul* o cuprinse de talie atrăgând-o spre el cu un gest de stăpân absolut, în timp ce Ramamurti clocotea de indignare.

— Dacă n-aș ști că asta-i cu neputință, aș crede, zău, că sunteți vechi prieteni. Și apoi, cum de îndrăznești să vorbești în prezența mea în limba asta câinească? Ce fel de secrete aveți? Dar hai să bem ceaiul, așa cum i-am făgăduit domnului Ramamurti acum o jumătate de ceas. Așezați-vă odată!

Tillottama refuză categoric.

Traysish ridică din umeri cu nepăsare:

— Speram că ai să ne ții companie. Ar fi fost mai plăcut. Acum du-te!

Tillottama se înclină și, din prag, mai aruncă spre artist o privire adâncă și alarmată:

— Daiaram, oamenii ăștia sunt cu totul altfel, decât dumneata și cu mine. Să n-ai încredere în ei!

Cu o mișcare bruscă a capului Tillottama își scutură cerceii albaștri de țigancă, în formă de inele, și dispăru după ușă.

— Cum o găsești? întrebă americanul de origine portugheză și, dispensându-se de serviciile *boy*-ului, se și apucă să toarne ceaiul.

— Doriți neapărat să-mi știți părerea?

— Nu mă refer la calitățile ei de femeie, răspunse Traysish rece, pe acestea le pot aprecia și singur. E potrivită pentru rolul de *devadāsi*? Cum crezi?

— Nu veți găsi în toată India o interpretă mai potrivită, răspunse cu sinceritate artistul. Ea este întruchiparea *citriniei* - femeia-strălucirii, cea mai minunată fizicește din cele patru categorii în care împarte femeile vechea noastră literatură. După câte îmi pot da seama, cea mai potrivită pentru cinematograf este *citrini.* Nu degeaba a fost dintotdeauna socotită prietena artiștilor și muzicienilor.

Traysish scoase un „hm” de satisfacție:

— Așa e! Adevărat că nu m-a costat ieftin - cam prețul unui iaht bun. De cum am văzut-o într-un local de noapte, am înțeles că fata asta e o adevărată comoară… dacă-mi dai voie, eu la ceaiul meu am să adaug un *whisky* dublu.

Își trase mai aproape păhărelul larg la gură.

Ramamurti simțea o ciudată surescitare. *Producerul* se lăsă pe spate, cu pieptul scos înainte, privindu-l pe Daiaram fix printre gene cu ochii lui întunecați. Toată figura sa cu maxilare puternice, cu nasul mare ușor coroiat, cu gura de asemenea mare și cu fruntea înaltă și netedă, îi dădeau un aer de nesfârșită încredere în sine, vecină cu aroganța. Ramamurti luă o a doua țigară.

— Nu prea înțeleg termenii „nu m-a costat ieftin” și „prețul unui iaht” - începu el, căutând să pară indiferent. Oare în timpul nostru mai există sclave? Oare legea nu pedepsește traficul de carne vie?

— Tânărul meu prieten, ești naiv! Chiar și în America se practică acest gen de comerț. Să răpești o fetișcană frumoasă din cine știe ce sat

pierdut și s-o vinzi unei case de toleranță, cât mai departe! Ce să mai vorbim de țările voastre barbare! Aici, mai ales, s-au înfruptat unii, în timpul măcelului din patruzeci și șapte… Bineînțeles că am glumit! Noi, americanii, suntem oameni cu mult umor și asta trebuie s-o înțelegeți! adăugă Traysish, observând în ochii oaspetelui său o flăcăruie rău prevestitoare. Lucrurile stau tocmai invers! Datorită mie a scăpat de casele de toleranță și de barurile de noapte; am făcut din ea o actriță de cinema…

— De filme pornografice?

— Ei, văd că știi mai mult decât îmi închipuiam! Oamenii isteți sunt periculoși, ha, ha, ha! Dar asta, numai din punctul de vedere al cenzurii voastre, și, după cât știu, și a celei din Rusia. Președintele cenzurii cinematografice de aici din India, din țara dumitale, a scris în ziar că pentru un hindus nu numai goliciunea femeii constituie o indecență, ci și sărutul în fața publicului. Pentru noi, apusenii, însă, un film fără sex, fără prezența unei fetișcane frumoase dezbrăcate, ar fi ca un film de al vostru, fără cântece și dansuri! De altfel schimbarea asta s-a petrecut la voi abia după cuceririle musulmanilor. Dar înainte de asta - cine din întreaga lume era mai îndrăzneț în problemele sexuale decât indianul? E destul să te uiți pe fereastră la templele din Khajurāho! Dar despre ce vorbeam? A, da. În ziua de azi însă, dacă apare într-un film o fetișcană un pic mai despuiată, imediat ți-l taxează drept film pornografic! Dă-o dracului! În schimb, ce formidabilă cerere pentru proiecțiile în cerc închis! Dumneata nu știi că numărul comenzilor particulare pentru aceste filme e aproape tot atât de mare ca pentru filmele destinate marelui public. Iar prețul lor e considerabil - o afacere rentabilă!

— Dar dumneavoastră, mai întâi de toate, sunteți om de artă, replică Daiaram. Se cere să aveți conștiință, bun-gust și simțul măsurii. Să

cunoașteți limita celor permise. Poți înfățișa o femeie cu desăvârșire goală și, în același timp, pură ca un cristal și de o nobilă frumusețe. Poți prezenta pasiunea în așa fel, încât să nu aibă nimic amoral. Uitați-vă numai la sculpturile din Khajurāho. Sau dumneavoastră, europenii, le vedeți cu alți ochi?

Traysish își mai turnă *whisky,* iar artistului - ceai.

— În ce privește Khajurāho, ai dreptate. Trebuie să ai o imaginație sexuală aprinsă sau să fii un puști de zece ani, ca să socoți amorale acele sculpturi. Dar, dragul meu, tocmai asta-i problema. Toți fotografii de modele frumoase știu că nudul ca atare nu are, cum să-ți explic, nu are *sex-appeal,* cum îi spunem noi - nu deșteaptă porniri sexuale. Ca să-l obții, trebuie să dezbraci femeia pe jumătate, cu iscusință, pentru că fără asta fotografia nu va avea căutare, deci nici succes. Tot așa și în film. Pe noi nu ne interesează de loc nici nuditatea, nici frumusețea, ci exclusiv *sex-appeal*-ul. Chiar dacă imaginea e urâtă! Pentru toate există legi și, crede-mă, noi le-am studiat.

— Vă cred bucuros, exclamă Daiaram strângându-și pumnii de indignare, le-ați studiat, dar n-ați înțeles că săvârșiți o crimă? Sau o faceți în mod conștient?

— Exagerezi, dragul meu! Ce legătură are asta cu crima?

— Crima dumneavoastră și a celor de teapa dumneavoastră constă în specularea lucrului celui mai minunat din viață - frumusețea, care ne înnobilează și ne înalță pe noi oamenii, ne ornamentează viața, care e departe de a fi veselă. Iar dumneavoastră, în loc să-i obișnuiți pe oameni s-o înțeleagă și s-o prețuiască, îi învățați cum s-o afunde în noroi, cum să întrezărească dincolo de ea numai senzațiile animalice iscate între mascul și femelă. O, zei sublimi! Frumusețea este dăruită omului spre a se înălța și a se depărta de animal,

frumusețea este un țel către care omul să năzuiască în viață… Pe câtă vreme dumneavoastră vă slujiți de ea, după niște legi pe care le-ați studiat, dar nu înălțându-i, ci coborându-i și demoralizându-i pe oameni. Sunteți mai răi decât politicienii! Aceia mint și înșală folosindu-se de cuvinte, răstălmăcind toate noțiunile despre datorie, cinste, libertăți și drepturi în avantajul grupării lor, în așa fel, încât un om obișnuit se zăpăcește complet. O dată convins de deșertăciunea vorbelor, ei încetează de a-i mai crede. Dumneavoastră însă subminați credința lor în frumos, iar asta constituie o imensă nenorocire pentru vremurile viitoare, pentru cei care vor porni în viață gata otrăviți din tinerețe de aceste producții pline de cinism!

Traysish îl asculta fumând, cu ochii din ce în ce mai îngustați. Când artistul se opri ca să-și tragă sufletul, americanul îi puse mâna pe genunchi și-i spuse prietenește, pe un ton confidențial:

— Minunată predică! Dar să știi că n-am priceput nimic. Constat însă că dumneata ești un artist care s-a născut cu cultul frumosului, cu simțul și cu vocația frumosului. Dar ce pretenție poți avea de la un om care nu posedă asemenea însușiri, în afară de atracția sănătoasă bărbătească, pe care o simte față de o femeie frumoasă? El atât știe - atât simte - și nimic altceva.

— Acel om trebuie - și e cu putință - să fie educat pentru a putea înțelege frumosul. Ați spus chiar dumneavoastră: atracție față de o femeie frumoasă. Deci orice om își dă seama dacă o femeie e frumoasă. Deci are calitatea de a înțelege frumosul, însă aceasta e insuficient dezvoltată.

— Asta așa-i, fir-ar al dracului, orice culi o știe, dar blestemat să fiu dacă pricep cum se face că o știe. Probabil instinctul…

— Chiar așa fiind, nu-i oare același lucru? Dacă fiecare e înzestrat cu un astfel de instinct, atunci de ce să-l lăsăm să rămână copleșit de tot ce-i mai

murdar în viață? De ce să încurajați dumneavoastră acest lucruri?

— Drace, ești tare în argumente, mai-mai să mă convingi. Să zicem că ai dreptate, numai că pentru a-l educa, trebuie să-l silești pe om să învețe, dar el e leneș din fire. Sexul însă îl înșfacă de gâtlej, îl face să roșească și să tremure, să uite de tot și de toate. Iată în ce constă forța filmelor noastre și tocmai ea constituie argumentul nostru hotărâtor. Ceea ce de altfel se poate dovedi și prin faptul că sunt atât de căutate…

— Și documentarul despre Khajurāho a avut o căutare colosală.

— Nu accept comparația. El a rulat pentru masele largi, îngăduie ca oricare din filmele mele să ruleze fără a trece pe la cenzură și mă angajez să las în umbră orice alt film, realizând un venit de o sută de ori mai mare.

Daiaram schiță un gest de dispreț.

— Până acum eram și eu indignat de îngustimea de vederi a cenzurii noastre de filme, dar după ce am stat de vorbă cu dumneavoastră, văd că altfel nu se poate. Nu poate fi lăsată nici o fisură prin care să nu vă strecurați imediat mâna murdară. Sexualitatea normală și sănătoasă nu poate fi lăsată să se manifeste liber pentru că o veți răstălmăci pe loc, întorcând-o spre favorizarea instinctelor animalice. Și asta - cât ai clipi! Abia acum am înțeles că dumneavoastră împreună cu cei de aceeași teapă ați determinat apariția cenzurii și ați împiedicat formarea unei atitudini normale față de frumusețea corpului omenesc și a moralei sexuale.

— Ia ascultă! se înfurie brusc *producerul.* Vorbești despre toate astea și te pui într-o lumină favorabilă, numai pentru că în minunata dumitale țară n-ai văzut niciodată un asemenea film. Acum am să-ți arăt unul din filmele mele, *Bond de noapte,* și dacă nu te va lăsa indiferent, dacă nu te va dezgusta, ci, dimpotrivă,- te va distra, te rog s-o recunoști! Acest film mi-e drag, și, oriunde m-aș

duce, am o copie cu mine. Adeseori filmul ăsta îmi prinde bine în convorbirile mele de afaceri. Nu, nu refuza, asta nu-i o atitudine sportivă. Dumneata ești cel care m-ai provocat și eu accept provocarea.

— Am văzut *Barul de noapte* acum câțiva ani - o prostie! se apără printr-un gest artistul, conștient că e prea violent, fără a fi însă capabil să se stăpânească.

Veni și rândul americanului să râdă disprețuitor:

— Știu la ce te gândești. La dulcegăria aia indiană produsă de studioul *Varma* din Bombay. În sfârșit, s-a hotărât și Kamini, steaua dumneavoastră, să-și arate picioarele, ce răsturnare din temelii a tradiției! E drept că picioarele ei nu sunt urâte, dar cu asta, basta! Sunt de acord - e o prostie!

Un servitor aduse un geamantan cu un aparat de proiecție portativ, apoi altul, în care se aflau cutiile de film. Înalt și morocănos, cu bărbuță scurtă, individul acesta i-l aminti artistului pe însoțitorul Tillottamei.

Traysish se scuză că va proiecta filmul fără sunet din cauza unei defecțiuni a aparatului, pe care era prea târziu s-o repare. Îi va da explicații în timpul proiecției, dacă va fi nevoie.

Se auzi un zumzăit dulce, lumina se stinse, iar pe un mic ecran prinseră a licări valuri albastre și nisipuri trandafirii.

Daiaram, care își aduna desenele, scăpă din mână două foi. În timp ce le căuta sub masă, ca să le așeze în mapă, genericul fusese de acum proiectat. Aplecându-se, simți o slăbiciune, neobișnuită la el, dată fiind sănătatea de care se bucură. Urechile îi țiuiau, cel mai mic zgomot se amplifica fantastic. Zumzetul dulce al aparatului îl asurzea ca uruitul puternic al unui automobil. Își simțea capul ciudat de ușor, iar gama de culori a peliculei îi provoca dureri de ochi, atât îi păreau de aprinse. Daiaram se așeză cât mai drept în fotoliu, străduindu-se să-și biruie slăbiciunea; văzu venind

spre el de pe țărmul mării o femeie. Avea ceva familiar lui și simți o vagă bucurie când o văzu, singură, cu părul negru bogat fluturând în vânt ca un stindard al feminității victorioase. Ah, dar asta e Tillottama! Purta un ilic de catifea neagră cusut cu fir de argint care îi mula torsul, și niște șalvari azurii, de voal străveziu.

Daiaram ședea ca împietrit în fotoliu, încercând aceeași slăbiciune și închise ochii.

Abia când zgomotul aparatului încetă și se aprinse lumina, artistul se întoarse spre *producer* și schiță un zâmbet forțat, voind să pară liniștit.

— Ei, ce spui? întrebă acesta bobinând pelicula.

— Fleacuri! răspunse artistul pe un ton cât se poate de indiferent.

— Auzi, fleacuri! urlă indignat americanul. Păi aici joacă Tillottama.

— Am băgat de seamă, continuă ironic Daiaram.

Producerul își desfăcu mâinile a neputință.

— Să vezi atunci una din scenele cele mai reușite: după ce părăsește mica tavernă din port, fata nimerește într-unul din barurile cele mai luxoase ale orașului. Acolo îl prinde în mrejele ei pe un milionar! Uită-te, iar eu am să mă așez lângă dumneata ca să-ți explic despre ce e vorba. Mi se pare că n-ai sesizat…

De data aceasta trucul cu ochii închiși nu-i reuși, deoarece Traysish se apleca într-una spre el dându-i pe șoptite explicații. Daiaram își întorcea atât de des capul ca să-l asculte, încât la un moment dat producătorul tăcu. Artistul mai recurse la un vicleșug, îndreptându-și ochii în direcția opusă celei în care ședea *producerul.* Dar chiar în această atitudine fu silit să înregistreze o parte din secvențele filmului.

Daiaram văzu niște săli somptuoase, joase și spațioase, despărțite prin boschete de interior, care dădeau într-un parc cu un eleșteu mare. Eroul, un tânăr frumos de tip arab, îmbrăcat într-un costum negru de seară, străbătu grăbit sălile, însoțit de un grăsun care tot zâmbea și i se înclina servil. În sala tapisată cu mătăsuri de un roșu-închis, se înșiraseră ca pentru paradă niște fete fermecătoare, îmbrăcate în costume la fel, dar fiecare de altă culoare - dacă se puteau numi costume bucățelele de țesătură care le înfășurau strâns, abia acoperindu-le pântecul și

șoldurile, legate la spate cu trei funde mari. În fata care stătea deoparte, cu un costumaș roșu-auriu cu funde negre, Ramamurti o recunoscu imediat pe Tillottama.

— Uite-o cum iese în evidență chiar și în mijlocul acestui rond de flori! constată vesel *producerul* - iar *sex-appeal*-ul ei e foarte puternic, nu-i așa? „Sex-bombele" noastre de la Hollywood sunt niște spălăcite față de ea! Bătrânul care a răscumpărat-o și mi-a cedat-o mie a fost un bun pedagog. Îți garantez că ea e singură dansatoare din tot Pakistanul care cunoaște, cred, toate pozițiile ritualului *Rati,* în număr de cinci sute, sau și mai multe? Desigur că e o prostie să faci dintr-o asemenea comoară o prostituată. Se spune că o prostituată de clasă, instruită și cu aptitudini, aduce un venit tot atât de mare ca un mie hotel, sau un garaj cu o capacitate de două sute de camioane. Însă steaua filmelor noastre… o, mi-e și teamă să-ți dezvălui cifra veniturilor pe care le aduce - ca să nu-ți stârnesc invidia.

„Dacă nu tace imediat, îl lovesc", gândi artistul căutând prin întuneric un obiect destul de greu cu care l-ar putea izbi. Americanul tăcuse și se pregătea să-și aprindă o țigară. Pe ecran, Tillottama și eroul se retrăseseră într-un salonaș octogonal, cu divane late așezate de-a lungul pereților împodobiți cu oglinzi mari în rame de argint.

— De ce te-ai ridicat? întrebă Traysish. Conectez îndată magnetofonul cu banda sonoră înregistrată la fața locului.

— Ești un nemernic!! Cel mai mare ticălos pe care mi-a fost dat să-l întâlnesc vreodată!

Daiaram nu se mai putea stăpâni. Ținându-se de tăblia mesei ca să-și biruie amețeala, trase ca un turbat de cablul aparatului de proiecție. Traysish făcu lumină, își aprinse țigara și răspunse cu sânge rece:

— Nu voi îngădui să fiu insultat! Afară de aici, jigodie! Nu vezi că ești beat? Afară cât mai ești încă întreg! Și eu oare socoteam că am în față un bărbat și nu un avorton, un impotent!

Starea de inexplicabilă surescitare a artistului îl salvă pe Traysish de o mare neplăcere. *Producerul* nu știa că Daiaram, uscățiv la vedere, poseda o mare forță fizică și se antrena regulat pentru diferite probe sportive combinate, în clipa aceea însă, abia se ținea pe picioare și, pierzându-și firea, începu să urle, regretând pe loc nesăbuitele lui cuvinte:

— Acum știu tot despre dumneata, traficantule de carne vio, corupătorule, speculantule! Sunt convins că guvernul țării mele nu va mai tolera aici, în inima Indiei, haita voastră infamă. Voi avea eu grijă de asta! Dacă azi nu mai există *thugi*-sugrumători, au apărut în schimb colonizatorii - sugrumătorii libertății, și mai vin târâș și alte spurcăciuni - tot sugrumători, dar ai frumosului. Te urăsc!

Daiaram se răsuci pe călcâie și o porni spre ușă clătinându-se. Traysish dădu să se repeadă la el cu pumnii strânși, dar se răzgândi, și se trânti în fotoliu cu un râs neobrăzat:

— Ieși, jigodie de culoare! N-ai putut rezista, ai fumat hașiș pe săturate! Așa sunteți voi toți, intelectuali cu suflete nobile…

Producerul mai lansă în urma lui câteva injurii, pe care Daiaram nu le mai auzi; ieșise valvârtej pe ușă cu dorința de a ajunge cât mai departe de acest loc abject. Așadar, asta era explicația surescitării sale - ticălosul l-a tratat cu țigări narcotizante! În ce scop? Ca să-și bată joc de el? La început păruse sincer… O, zei, cât e de greu să urmezi drumul cel drept! Nu, el nu putea da ochii cu Anarendra în halul ăsta! Artistul porni cu chiu, cu vai, spre sat împleticindu-se. Drumul până la zidul de incintă al templelor i se păru că durează o veșnicie. Ajuns în dreptul unor tufișuri, se trânti la pământ,

strângându-și capul în palme. Avea senzația că e gata să-i sară în bucăți din pricina monstruoasei amplificări a sunetelor și a îmbulzelii de figuri grotești, ciudate și deformate, ba apărând, ba dispărând, luând înfățișarea Tillottamei, a lui Anarendra și a lui Traysish sau a templelor din Khajurāho…

Între timp, Traysish convocă de urgență la sfat pe cele două ajutoare ale lui - *patanul*[75] Ahmed, nelipsitul însoțitor al Tillottamei și *baltistanul* cu ochi galbeni și căciulă de astrahan, pe o sprânceană.

— Eu am văzut-o pe *rani*[76] a dumneavoastră cu acest *murticar* încă acum patru zile, *bara-sahib!* declară *patanul.*

— Ei, drace! Acum am priceput. Am făcut o prostie și mi-a scăpat din gură ce nu trebuia, murmură în engleză *producerul,* făcând pași mari prin cameră - credeam că am în fața mea un prostănac de indian obișnuit.

— Poți să pleci, Ahmed, iar tu, Halib, rămâi, spuse americanul în *urdu.*

De îndată ce însoțitorul Tillottamei ieși, Traysish își scoase portofelul și-i înmână lui Halib un teanc de bancnote de câte zece *rupii.* Acesta își privea stăpânul, în așteptare, cu un aer devotat.

— Să-i fac de petrecanie *murticamlui, bahadur?*

— Nu, nu! În nici un caz, mă auzi? Trebuie acționat altfel, dar fără a se pierde nici un moment, înainte ca prostănacul ăsta amețit să ajungă acasă.

— O să meargă până s-o lumina de ziuă, *bahadur.* Țigările de Pamir nu-s pe măsura lui.

Producerul deschise dulapul și-i întinse lui Halib un flacon plat cu *whisky.* Amândoi se aplecară deasupra mesei vorbind în șoaptă, ca niște complotiști, semănând atât de mult în clipele acelea unul cu altul, de ai fi jurat că-s frați. Cu nasuri coroiate, cu câte o mustăcioară îngustă deasupra buzelor subțiri și cu niște ochi la fel de cruzi…

— Uite cheia automobilului meu. Dar ține minte - un omor va aduce după sine o anchetă, pe câtă vreme de un bețivan bătut nu-i pasă nimănui…

Daiaram, care ședea sub un copac așteptând ca organismul lui să biruie otrava și lumea să înceteze a se mai învârti, observă vag, grație sensibilității lui amplificate, o mașină cu farurile stinse care trecu pe drumul ce ducea spre sat și care peste puțin se înapoie în târgușor. Apoi auzi iarăși un zgomot de mașină și glasuri înăbușite… „Uite-l, aici e!" se repercuta dureros în timpanele lui suprasensibilizate. «Ce comic: ăștia doi, care se furișează și se uită în jur, par niște ștrengari care se joacă de-a tâlharii, ha-ha! Daiaram râdea în hohote nestăvilite, și lacrimile i se prelingeau pe obraji. Arătă cu degetul spre oamenii care se apropiau de el - ce caraghioși…»

Fu înșfăcat de guler, ridicat, zgâlțâit cu brutalitate și târât spre mașină. Merseră multă vreme cu viteză mare.

Semnalele nenumăratelor mașini care veneau din direcție opusă, ca și șocurile repetatelor frânari, îi dădură a înțelege că se apropiau de un oraș mare. Câteva cotituri bruște, și farurile se stinseră, iar mașina, după ce mai rulă puțin, se opri. Omul care ședea pe spinarea lui Daiaram sări jos și ieși din automobil, dezmorțindu-și picioarele. Artistul încercă să se ridice. O izbitură puternică în tâmplă, apoi, ceva ca o mare roșie, înecă întregul univers… Daiaram n-a mai simțit cum a fost bătut, bestial, lovit peste față și călcat în picioare.

Apoi, pe când se afla încă în stare de inconștiență, îi descleștară cu forța maxilarele și începură să-i toarne pe gât *whisky.* Artistul se trezi înecat de tuse, făcu un efort ca să-și țină capul întors, dar strânsoarea era solidă, și cei doi îl forțară să înghită tot conținutul sticlei. Gemând, încercă să se ridice, dar nu izbuti. Între timp,

mașina făcu o întoarcere și pieri, înghițită de întuneric.

Daiaram nu-și reveni în simțiri decât în camera de gardă a spitalului din Allahabad. Avea rupte o coastă și un braț. Obrazul lui tumefiat și plin de echimoze era în așa hal desfigurat, încât, când i se aduse o oglindă, o puse imediat la o parte, amarnic dezgustat. „Vagabondul" beat nu fu interogat decât a treia zi de un polițist care îl ascultă impacientat, fără bunăvoință, cerându-i apoi numele celor din bandă. Ce putea să-i răspundă oare Daiaram?

După ce i se puse ghipsul, se simți mai bine și ceru în repetate rânduri să fie lăsat să iasă din spital, însă cum medicii refuzară, sculptorul începu să insiste să i se dea posibilitatea de a vorbi cu directorul secției. Zilele trecură una după alta, iar Daiaram, cumplit de neliniștit, își tot făcea socoteli asupra termenului posibil de rămânere a bandei de cineaști pe domeniile Rewahului. Daiaram strigă, imploră și urlă până ce fu scos pe un pat de pe sală, unde, în sfârșit, directorul îi făcu hatârul să-l viziteze, dar care, fără măcar să-l asculte ca lumea, îi declară că va rămâne aici exact două săptămâni, și că după aceea va fi pus la dispoziția poliției care va dispune de el cum va crede ea de cuviință. Ramamurti răcni ca un turbat că orice s-ar întâmpla, el va fugi noaptea din acest infern. Directorul dădu atunci cu glas ostenit un ordin și, pe loc, niște vlăjgani de sanitari îl mutară într-un pat cu tăblii laterale trainice, acoperit cu o rețea de oțel. Ramamurti înțelese că soarta e împotriva lui și se resemnă.

Aici, pe coridor, era chiar mai ușor de zăcut decât în salonul înăbușitor. Urmele loviturilor dispăruseră și omul își recăpătase iarăși obrazul frumos, bărbătesc, atrăgându-și astfel simpatia celor din jur. Sanitarul însuși consimți să expedieze o telegramă pe propria lui socoteală. Daiaram își dădu însă imediat seama că telegrama pe care proiectase să i- o trimită lui Anarendra, pe

adresa echipei de filmare, va nimeri mai degrabă în mâinile lui Traysish. De anunțat rudele - nici vorbă! Acum, primăvara, era foarte posibil ca prietenii lui să fie plecați, și nu-și putea îngădui să piardă această șansă, unică pentru el. În ultimă instanță se hotărî să telegrafieze la Universitatea din Agra, unde învățătorul lui, profesorul, urma să-și țină cursurile facultative de primăvară despre arta de la Mathurā. Vitarkananda sosi fără întârziere, acoperind în numai cinci ore distanța de la Agra la Allahabad, cu trenul Orient-Expres. Din momentul acela totul se schimbă, ca la atingerea unei baghete magice. Unul dintre elevii bogați ai profesorului îi împrumută automobilul și, cu toată interdicția medicilor, artistul, însoțit de un sergent al poliției federale, goni spre Rewah. Echipa de filmare însă plecase.

Daiaram trecu și pe la Khajurāho ca să-și ia lucrurile și, mai ales, să afle ceva despre Tillottama. Gazdele lui din sat își închipuiseră că fusese nevoit să plece grabnic undeva și-i păstraseră toate bagajele. Nu-i lipsea decât mapa cu desene, uitată pe masa *producerului.* Ce putea face altceva, decât să se înapoieze la Allahabad unde îl aștepta profesorul Vitarkananda, îngrijorat de soarta lui, aidoma unui părinte. Mâinile lui Daiaram, încă nevindecate, începură să se inflameze, pentru că nu stătuse locului, și profesorul, după ce-l internă într-un spital bun, plecă cu avionul la Agra ca să-și continue cursul, iar după un timp îl luă pe sculptor cu el la o mănăstire budistă din Micul Tibet.

Ramamurti se ridică și se așeză în capul oaselor, clănțănind din dinți de frig. Răsfrânte de zăpadă, zorile pătrunseseră și în chilia lui. Afară, vântul șuiera și se tânguia trist. Artistul se înfășură în halat, trăgându-l peste cap, ca să se mai încălzească. Urletele stridente ale *radongelor* și uruitul tobelor mari de rugăciune vestiră

deșteptarea celuilalt grup de călugări, care-i schimbau pe cei ce se rugaseră noaptea. O sută de glasuri profunde de bași intonară un amplu coral. Nici zi, nici noapte nu contenea cântarea nenumăratelor rugăciuni, care semănau mai mult a litanii, deoarece sensul lor era necunoscut majorității-călugărilor lama… Un bubuit cu ecou prelung pluti deasupra munților - fusese lovită toba cea mare, de zece picioare diametru.

Învățătorul și discipolul se izolară în turnul cel mai înalt al mănăstirii în dosul unui parapet de lespezi mari. După răsăritul soarelui vântul se potolise, și Daiaram avea impresia că întreaga întindere scânteietoare a zăpezilor veșnice ascultă vorbirea molcomă a profesorului.

— M-am gândit mult la tine, Daiaram, începu Vitarkananda. Nu pot să te numesc *cela*, nu pentru că ai fi trecut de vârsta adolescenței, ci pentru că n-ai putea fi, chiar dacă ai vrea… La gestul de protest al tânărului, profesorul răspunse printr-un zâmbet. Tu poți fi elevul meu în înțelesul occidental al cuvântului, dar nu mai mult. Ești un om curat, în concepția căruia munca în folosul semenilor constituie un țel, un om care cunoaște măsura năzuințelor sale. Din măsură și țel se naște sensul și ordinea în viață…

În turn apăru un copil-slujitor, cu veșminte călduroase, dar murdare și rupte. Băiatul făcu în fața lui Vitarkananda o plecăciune.

— Să aduci aici mangalul, un urcior și o strachină pentru orez, îl rugă *guru* și tăcu, în așteptare.

— Învățătorule, în momentul de față lipsesc din viața mea și țelul, și ordinea. Nu sunt același dinainte: nu sunt decât un biet ciob pe care tu l-ai ridicat de jos, acolo, pe malul Jamnei. Ți-am mai vorbit despre o tânără fată care e întruchiparea *Pārāmartiei*, așa cum am purtat-o în mine, așa cum am conceput-o în neostenitele mele căutări. Și, ca tot ce este viu, e de o mie de ori mai

minunată. Este oare de mirare că am iubit-o din prima clipă? Apoi a început să se depene ghemul impur al pânzei de păianjen care o înfășurase pe *Pārāmarti* a mea, iar eu… o, nu, nenorocirea stupidă care mi s-a întâmplat n-a schimbat nimic. Mai e și altceva, dorul meu de Tillottama, pe care am pierdut-o, se împletește, pe fiecare zi ce trece, cu simțământul nu mai puțin chinuitor al geloziei. Niciodată n-am crezut că am să încerc o asemenea stare sufletească și că ea ar putea avea vreodată o cât de mică însemnătate… mai mult, eu înțeleg că frumusețea desăvârșită a unei femei nu poate fi decât rezultatul unei iubiri fizice puternice și trainice. Dar nu pot face nimic cu mine. Când îmi amintesc de ea, gândul că cineva, care a posedat-o ani și ani, continuă s-o posede, îmi devine insuportabil, iartă-mă, *guru!* Din străfundurile sufletului meu se ridică o surdă mâhnire, împotriva căreia sunt neputincios; glasul lui avusese o tresărire dureroasă. Poate că m-aș fi vindecat mai repede și aș fi găsit în mine destule forțe pentru a porni în căutarea ei, chiar și în Pakistan, dacă nu s-ar fi trezit în mine acel sentiment josnic, de nebiruit. Cum aș mai putea veni la ea, cum s-o pot lua cu mine dându-i tot ce e frumos și luminos, precum o merită? O, blestematul acela de Traysish - parcă a știut cu ce anume să mă otrăvească! În comparație cu asta, hașișul e fleac!

Ramamurti tăcu tulburat, cu răsuflarea grea. Tăcea și învățătorul. Deodată, Daiaram se lăsă la picioarele lui Vitarkananda și își ridică privirea naivă și rugătoare spre fața plină de bunătate a acestuia:

— Învățătorule, eu știu că tu poți multe, despre care nu-mi vorbești niciodată. Am văzut cu ochii mei cum, fără o vorbă, l-ai silit pe omul acela pe jumătate nebun de la Srinagar să uite de pierderea mamei lui, pe care o adora. Am văzut cum la porunca ochilor tăi un hoț s-a căit chiar acolo, pe drum, și s-a târât pe brânci mărturisindu-și în gura

mare nelegiuirile făptuite. Aici mi s-a povestit că…

— Dar tu ce anume vrei? îl întrerupse Vitarkananda.

— *Șastri,* silește-mă s-o uit, să uit tot, să redevin același sculptor simplu și vesel, cum eram când am venit cândva la tine. Sunt gata să rămân pentru totdeauna aici, la poalele împărăției luminii, departe de lume și de viață!

Artistul citi un răspuns neînduplecat în ochii buni și triști ai învățătorului său.

— Nu vrei? strigă el.

— Aș face-o poate pentru un plugar de rând din satul de jos… ba nu, nici pentru el - nu!

— Învățătorule! De ce?

— Ai uitat, oare, că tu ești cel care îți clădești *Karma* înălțându-te încet și dârz pe treptele fără de sfârșit ale desăvârșirii? Numai și numai sufletul poartă toată răspunderea pe acest drum de care nu e absolvit nici măcar un singur atom din univers… O, drum măreț al desăvârșirii! Știi tu, oare, ce drum lung și chinuitor a străbătut materia ca, după incalculabilele generații de monștri hidoși, care înfulecau nămol și mortăciuni, de rumegătoare tâmpe și fiare veșnic flămânde, să ajungă să-și îmbogățească spiritul, să dobândească atâtea cunoștințe și atâta putere asupra forțelor oarbe ale naturii - *Șakii?* În acest torent, și eu, și tu, ca tot ce există, suntem aidoma unor picături în apele Gangelui.

Vitarkananda își ridică brațele spre munți și făcu un gest de amplă îmbrățișare, prin care voia parcă să-i strângă într-un singur tot.

— În univers mai există extrem de multă materie inertă, moartă. Și, așa cum pretutindeni, pe pământ sau pe îndepărtatele planete, curg infime izvoare și pâraie, se deapănă și *Karma* fiecăruia. Toate aceste mărunte picături de gândire, de voință și de năzuință spre desăvârșire nu sunt altceva decât pârâiașe ale spiritului care se îndreaptă,

toate, către necuprinsul ocean al spiritului universal. Nivelul lui crește într-una, și o dată cu el crește și adâncimea, iar crestele înspumate ale talazurilor acestui ocean vor ajunge până la cei mai îndepărtați aștri! Pe ochii sufletului tău, Daiaram, mai stăruie trainic legătura *Maya,* dar tu vezi doar că prin puterea ei *Karma* ți-a îngăduit să duci o viață curată și cinstită, cu toate mrejele *Maya.* Oare se poate scoate ceva din sufletul tău cu sila? Oare ceea ce rămâne vei fi tot tu, iar schimbarea va aduce purificarea ta? Atunci, de ce vrei asta, fiule?

Vitarkananda mângâie capul plecat al tânărului sculptor, și adevărul sfâșietor al vorbelor sale parcă-și mai pierdu din gravitate.

Se apropie copilul-slujitor.

Vitarkananda luă din mâna acestuia un urcior înalt de aramă, și așeză pe el strachina plată, în care puse jăraticul din mangal.

— Edificiul sufletului omenesc este de mult cunoscut înțelepților Indiei și este exprimat prin formula *Om mani padme hum* - un mărgăritar într-o floare de lotus: iată lotusul - cupa cu focul neprețuit al sufletului. Cu vârful degetelor *guru* presără pe cărbuni câteva grăunțe, de el știute. Din cupă se înalță o jerbă de fum înmiresmat, care se destramă în văzduh. În felul acesta, reluă învățătorul, se nasc, se aprind și se înalță, dispărând apoi, intențiile mărețe, năzuințele nobile, stârnite de focul sufletului. Iar jos, sub lotus, urciorul de aramă are o bază adâncă și întunecată pe care o vezi cum se lățește și cât de puternic e ancorată în pământ. Tot așa este și sufletul - al tău și al oricui. Vezi cât de puțin adâncă e cupa lotusului și cât de adânc e urciorul? De la baza asta veche cât lumea pornesc toate gândurile tulburi, instinctele și reacțiile inconștiente care s-au format în decursul milioanelor de ani în care spiritul animalic se desăvârșea orbește. Cu cât focul din cupă e mai viu, cu atât mai repede purifică și

topește aceste ancestrale adâncuri. Dar toate câte sunt pe lume au două aspecte - un foc puternic sălășluiește într-un trup puternic, în care sunt puternicele și străvechile chemări ale spiritului. Și, în cazul când *Karma* n-a adâncit atât cât trebuie cupa lotusului - Vitarkananda își așează mâinile cu muchia pe marginea străchinii - atunci din fundul urciorului se poate ridica ceva atât de neașteptat și de violent, încât focul să nu-l poată mistui, ba poate chiar să se stingă. Tu, Daiaram, ești puternic, și în cupa ta de lotus arde un foc fierbinte, însă prea trainic legat de ancestralele temelii ale vieții. Ești strâns înfășurat de vesmântul *Maya* și de aceea îi simți cu atâta ascuțime toate cutele și toate culorile. Zmeul *Kundalini* - concentrarea unei senzualități puternice - la început a fost sub controlul căutărilor tale, însă *Karma* s-a dovedit a nu fi desăvârșită. Răsplata a venit pe calea aleasă de tine - făurirea frumuseții trupești, întruchiparea întregii forțe a *Mayei* în chipul unei femei. În aceasta s-a concretizat victoria ta asupra lui *Kundalini*, deosebirea între admirație și dorința ca atare, pe care o poate stârni femeia. Dar tot aici îți afli și slăbiciunea! Creația a devenit iubire, iar iubirea - patimă. Zmeul *Kundalini* s-a desfășurat în toată puterea lui, și atunci patima, în loc să-ți dăruiască fericirea dragostei, te-a otrăvit cu o groaznică gelozie.

Vitarkananda își curmă vorba. Cu răsuflarea tăiată, Daiaram se străduia să rețină fiecare cuvânt al lui. I se părea că bătrânul dascăl îi zugrăvește în câteva simple trăsături de penel imaginea sufletului, cu o pătrundere aproape de neconceput.

— Mi-ai vorbit despre chipul *Pārāmratiei* tale, urmă profesorul, și am înțeles limpede că ești pe de-a-ntregul stăpânit de *Maya.* Frumusețea și gelozia - amândouă fac parte din străvechiul spirit de aici - *guru* ciocăni cu degetul în urciorul care scoase un sunet surd, metalic - însă frumusețea favorizează ascensiunea, iar gelozia te trage în jos.

Fiecare trăsătură și fiecare linie a idealului tău se adevereşte a fi fost conturată dinainte, cu menirea ei strictă, întrevăzută fără greș de străvechiul instinct - *iaunvritti.* În vremurile trecute puterea lui *Rati,* și *Kama,* respectiv *Astarte* [77] și *Eros* [78] la europeni, era cu mult mai mare. Există o lege, astăzi uitată: cu cât e mai aprigă patima părinților, cu atât copiii se nasc mai frumoși și mai sănătoși. Din cei doi care se unesc, cel a cărui patimă este mai puternică va determina sexul copilului.

De aceea străvechiul ideal de femeie cuprinde și puterea dragostei fizice îmbinată cu o maternitate ideală, cu o rezistență, o mobilitate și o forță ideale. Trei meniri deosebite s-au contopit, s-au proporționat și s-au echilibrat armonios în chipul minunatei prietene a bărbatului - meniri care constituie temeiul prețuirii, visul și idealul. Iată de ce veneticii din Occident sunt surprinși și adeseori indignați de idealurile voioasei și sănătoasei noastre senzualități, exprimate în frescele templelor străvechi ale Indiei.

Vitarkananda se ridică și se aplecă peste parapetul turnului că să contemple valea în adâncul căreia se zărea șerpuind râul Nubra. Daiaram rămase nemișcat.

— Cu cât dragostea ta va fi mai mare, cu atât zmeul *Kundalini* se va încolăci mai vârtos în jurul sufletului tău, sporindu-ți gelozia: cu asta nu poți lupta decât tu. Să retopești prin îndelungate sforțări tot ce e vechi în sufletul tău, ajungând la disciplina de fier *raja-yoga,* asta poate… *Guru* rămase o clipă pe gânduri. Nu, pentru tine ca artist, să renunți la *Maya,* ar însemna să renunți la viața ta însăși și asta ar fi o crimă. Rămâne numai să ridici ancestralele chemări până la acel eroism al slujirii, până la extazul creației.

Vitarkananda tăcu. Părea că, uitând de toate, se cufundase în contemplarea piscurilor îndepărtate ale crestei Ladakh.

Daiaram îl privea, dându-și abia acum seama de uriașa putere de gândire a acestui om. E oare cu putință, ca el, *guru,* să nu fie în stare să-l scoată pe cărarea înțelepciunii, e oare cu putință să-l lase să se zvârcolească în captivitatea insuportabilă a patimilor ce zac în „urciorul de aramă”? Artistul își aminti de povestirile auzite și citite în copilărie, cum aici, în lumea pură și rece a munților Tibetului, în refugiul mănăstirilor, cocoțate pe culmi de stânci amenințătoare, tinzând către cer și către comuniunea cu eternitatea aici în sufletele oamenilor se petrec uluitoare schimbări. O aprigă dorință de liniște și pace cuprinse întreaga lui făptura chinuită și slăbită. De și-ar afla liniștea și înțelepciunea, de s-ar descotorosi odată de chinuitorul delir al dorințelor lui neîmplinite, de-ar pune odată capăt aleanului, de s-ar sfârși odată cu regretul după cele pierdute! Va îndura toate încercările pentru a ajunge la acea bunătate, la acea liniște sufletească a învățătorului său… Să semene măcar pe departe cu el!

— Învățătorule, i se adresă Daiaram, am auzit despre o anumită probă practicată aici - încercarea întunericului, care transformă repede și sigur sufletul omului, îl aduce pe calea cea bună, dându-i o dârzenie și o bărbăție supraomenească. Ajută-mă să trec prin această încercare ca să lepăd, ca pe niște zdrențe inutile, tot ce m-a copleșit, părându-mi-se cândva minunat. Se spune că aici există subterane tăiate în stâncă în care își petrec anii cei mai zeloși asceți ai credinței budiste. Nu sunt nici budist, nici credincios fanatic, după cum știi, dar trecând prin această încercare aș putea și eu poate să-mi recapăt liniștea…

Vitarkananda se întoarse spre artist cu o bruschețe care nu-i era proprie:

— Numai un ignorant poate spune una ca asta, unul care habar n-are ce înseamnă antrenamentul spiritual! I se potrivește, oare, unui om din zilele noastre, instruit, înzestrat cu o inteligență și cu o

imaginație rafinată, cu nervii slăbiți și necălit, să treacă prin încercarea care era destinată în trecut unor fii ai munților, perfect sănătoși și cam obtuzi? E vorba de o presiune grozavă asupra psihicului, care provoacă dezagregarea unei minți sănătoase… Vedenii, groază, și până la urmă o stare de beatitudine, care dă aparența unei concentrări superioare, după ce toate legăturile normale ale sufletului au fost distruse - iată ce este proba întunericului.

Vitarkananda tăcu, rămânând puțin încruntat, și dojenindu-se parcă pentru acest discurs al său excesiv de emoțional.

Daiaram își plecă fruntea.

De când lumea, începând cu perioada focurilor aprinse de locuitorii din peșteri, și sfârșind cu cea a flăcării duzelor unei nave-rachete, în fiecare om e tăinuită credința în miracol, în puterea unui leac sau a unui loc cu puteri miraculoase. Credința în ceva din afară care va veni și va șterge oboseala, deznădejdea și dezamăgirea din suflet sau boala din trup.

Vitarkananda îl urmărea atent pe artist, citindu-i gândurile, apoi își ridică mâna mare și latăși-și netezi barba unduioasă.

— De, poate că ai mai multă dreptate decât mine! Dreptate în sensul că încercarea îți va indica drumul pe care tu nu-l vezi, deși eu mă străduiesc să ți-l arăt. Ochii sufletului tău sunt însă închiși și credința copilărească într-un miracol, într-o salvare imediată te împiedică să-i deschizi. Dar fie și așa! Totuși trebuie să te previn - ia privește în sus, spre Hatha-Bhoti. El nu are acea minunată cunună de zăpezi ca ceilalți vecini ai lui. Povârnișurile sale stâncoase sunt prea repezi. Râpa aceea acoperită de gheață, lipsită de orice vietate, care nu scânteiază răsfrângând lumina, ci-și arată doar fața posomorâtă din pricina stâncii ei cenușii și brăzdate, e neînchipuit de greu s-o urci - iată ce te așteaptă. Te hotărăști?

Daiaram simți că tonul învățătorului era de o gravitate care aducea a amenințare, și inima începu să-i bată mai tare. Își umezi buzele uscate și își coborî cu încăpățânare fruntea. *Guru* își trecu poala mantiei peste umăr și începu să coboare din turn, fără a mai rosti un cuvânt.

Călugărul-curier, trimis la o mare mănăstire vecină, se înapoie în aceeași zi, iar în dimineața următoare, *guru,* Daiaram și trei însoțitori o porniră la drum. Merseră două zile, coborând pe poteci suspendate deasupra unor prăpăstii și ape urlătoare, până ajunseră la râul Shyok, un afluent mare al Indului. Primăvara tibetană, în general schimbătoare, suferise și acum, în mai, o simțitoare răcire. Către asfințit, ploaia măruntă, care cernuse de pe la amiezi, se preschimbă întâi în lapoviță, apoi într-o ninsoare aspră, care îți înțepa obrajii. Daiaram înghețase în chip atât de cumplit, încât nici nu și-a dai seama când și cum au ajuns în sătucul unde se mai încălziră puțin, bând ceai cu unt și lapte gras de iac. Până la destinație - o mănăstire a sectei *Sa-skya-pa* - nu mai erau decât câteva ceasuri de mers, dar *guru* se trezi de cum se lumină de ziuă. După gerul din timpul nopții, o ceață deasă năpădise defileul. La cotituri, prin pâcla albicioasă, jos, iar sus trandafirie, se ridicau fără veste în fața lor ziduri înalte, cenușii, aproape negre. Artistului i se părea că fusese adus într-o țară de basm ascunsă sub un gigantic acoperământ.

Daiaram nu se putea despovăra de sentimentul că e smuls din lume și din viață și îndepărtat pentru totdeauna, și că în afară de acest frig cumplit, de ceață și de urletul torentului turbat, pentru el nu va mai exista nimic…

Voind parcă să-i confirme acest simțământ, râul își întețise goana și clocotul asurzitor. Apa lui albă, înspumată și învolburată se lovea cu o uriașă forță de bolovanii enormi, îngrămădiți în albie, proiectând la o înălțime de câțiva metri stâlpi de

argint care în cădere se răsfirau în albe penaje de stropi. O pojghiță subțire de gheață învelea pietrele netede ale potecii, și, la cea mai mică imprudență, călătorul risca să se prăbușească în prăpastie. În pofida frigului, pe Ramamurti îl treceau șapte rânduri de sudori, străduindu-se din răsputeri să țină pasul cu tovarășii săi de drum, să nu rămână în urma acelor munteni sprinteni și nici a prietenului său, profesorul.

Când ieșiră la un loc mai larg al defileului, Vitarkananda hotărî să se facă un popas. Pe terenul acela nu mai erau bolovani, iar râul nu mai urla și nu se mai învârtejea, ci își purta povara apelor repezi într-o neîntreruptă legănare. Soarele se ridicase acum deasupra munților, și o cascadă luminoasă de un galben-palid cobora din tării, silind zidul de ceață să se retragă. Razele soarelui prinseră a se juca în nenumăratele bășicuțe ale spumei, care aluneca la suprafața apei. Vitarkananda arătă spre ele, îngândurat, făcându-l atent pe Daiaram:

— De câte ori, stând pe malul râurilor de munte, nu mi-a fost dat să cuget asupra asemănării acestor torente cu viața oamenilor. Privește - bășicuțele astea sunt ca și viețile noastre: una e mai mare, pe alta cade mai mult soare și va părea mai strălucitoare, scânteind cu toate culorile curcubeului. Asta, de pildă, vezi, a izbutit să plutească până la mijlocul fâșiei luminate, în vreme ce alte mii de bășicuțe au plesnit și au dispărut pentru totdeauna… Același lucru se întâmpla și cu noi - unii izbutesc să se mențină la suprafață mai multă vreme, să strălucească mai tare, și, fiecare, în scurtul său drum, e unic. De cum se schimbă curentul, unghiul razelor sau reflexele stâncilor, totul capătă altă înfățișare. Niște bășicuțe de spumă, care trăiesc doar câteva clipe, gonind pe apă de la un perete de ceață până la celălalt, suntem și noi, în viața noastră individuală. Ți se umple inima de tristețe când

urmărești aceste bășicuțe dinainte condamnate. Uiți că ele sunt o părticică dintr-un torent puternic care răzbește prin munte și aleargă pe distanțe de mii de mile spre întinderile de necuprins ale oceanului. Pierind, bășicuțele nu dispar, ci se alătură torentului comun. Să înveți a te simți întotdeauna ca o părticică a unui torent, deși ca individ ești unic - iată condiția obligatorie a înțelepciunii! Și încă ceva - cu cât apa se luptă mai aprig răzbind prin piedici, cu atât mai iute îi e fuga, cu atât se nasc mai multe bășicuțe și cu atât le e mai scurtă existența. Jos, însă, pe suprafața mai liniștită a apei, bășicuțele sunt mai rare și trăiesc mai mult.

— În schimb, apa curgând mai încet, ele parcurg toate aceeași distanță, observă Daiaram care-l asculta cu atenție pe profesor.

— Tu ai prefera, desigur, să fii o bășicuță dintr-un torent năvalnic, nu? surâse *guru.* Așa și trebuie - ești tânăr. Dar e timpul s-o pornim la drum!

Prin zgomotul râului se auzeau din când în când chemările stridente ale *radongelor* și ale uriașelor scoici de mare. Un vânt înghețat irupse dinspre vale, străpungându-l pe Daiaram ca un cuțit. Deodată, artistul se opri încremenit de uimire: pe o limbă triunghiulară de piatră, acoperită de zăpadă proaspătă, care înainta în râu, stăteau în picioare patru oameni cu desăvârșire goi. Stropiți de apă și biciuiți de zăpadă, cei patru stăteau așa, absolut imobili. Să nu fi fost aburul răsuflării lor, risipit de vânt, ai fi putut crede că sunt statui de piatră galbenă… dar nu, iată că unul din ei s-a aplecat, a udat o bucată de pânză albă cu care și-a acoperit spinarea expusă vântului înghețat. Necrezându-și ochilor, artistul rămase pe loc, până când, luându-l de mână, Vitarkananda îl trase după el pe poteca ce o lua spre stânga.

— N-ai auzit niciodată de *respi?* îl întrebă el mirat, ca și cum ar fi fost vorba de un fenomen cunoscut de toată lumea. La răspunsul negativ al

lui Daiaram, Vitarkananda îi povesti despre obiceiul practicat din timpuri străvechi în Tibet, de a se alege oamenii cei mai călițiși stoici pentru a face din ei sfinți insensibili la frig. Atunci își aduse și Daiaram aminte că văzuse cândva niște fotografii de lama, înfățișând oameni care stăteau goi în mijlocul zăpezilor muntelui sacru Kailas.

Potrivit învățăturii misticilor tibetani, la astfel de oameni lua naștere din propria lor sămânță o energie numită *tumo,* care se răspândea prin nenumăratele canale ale corpului, încălzindu-l. Actualmente, acest sistem de minuscule canale a fost din nou descoperit de niște biologi coreeni și a căpătat denumirea de *Kenrak.*

Neofiții, aleși cu multă grijă, se pregătesc pentru această încercare încet și metodic, făcând diferite exerciții speciale și o gimnastică de respirație, pe ger, la început cu o îmbrăcăminte ușoară de bumbac, apoi complet dezbrăcați. Pentru a primi titlul de *respa* trebuia să treci anumite probe. Pe o noapte geroasă și vântoasă, cu lună, candidații se așezau jos pe pământ, lângă un lac sau lângă un râu, înfășurându-și în jurul corpului niște cearșafuri mici ude, pe care trebuia să le usuce cu căldura corpului lor. Înainte vreme erau obligați să usuce cel puțin trei cearșafuri. *Respii* pot sta în ger, de la douăsprezece până la douăzeci și patru de ore. Uneori le este atât de cald, încât le apar pe corp broboane de nădușeală! Un *respa* refuză îmbrăcămintea călduroasă ca și căldura focului, iar unii dintre ei, cei mai fanatici, își petrec iernile în peșteri în mijlocul munților înzăpeziți, purtând numai o ușoară îmbrăcăminte de bumbac.

— Cum de se poate? întrebă uluit Daiaram, înfiorându-se numai la gândul celor patru statui de pe malul înghețat al râului.

— Oamenii nu prea-și cunosc posibilitățile și au prea puțină încredere în forțele lor, zâmbi *guru…* Dacă te gândești bine, rezistența la frig a *rispilor,* care pare a fi de domeniul miracolului, n-are nimic

inexplicabil. Nu se cuvine să uiți faptul că aceștia sunt tibetani care s-au născut și au crescut pe podișuri veșnic reci, viețuind în pielea goală în niște iurte ca de gheață, unde nu puteau umbla decât târându-se pe brânci, încălzindu-se la o vatră în care focul abia pâlpâia. Nu uita că aerul de munte, fiind destul de lipsit de umezeală, face ca gerul să fie mai ușor de suportat. Adu-ți aminte de practica *hatha-yoga* care spune: dacă nu mai poți de căldură, evocă în închipuirea ta râuri de munte și zăpezi din Himalaia, care să-ți sugereze răcoarea. *Respii* procedează invers - ei recurg la aceeași autohipnoză, dar își sugerează senzația ce ți-o dă focul sau evocă arșița unei văi între stânci încinse de soare. Până și savanții din Occident au început să ajungă la rezultate asemănătoare. Am citit despre experiențele medicului englez Headfield. Iar un medic francez, dintr-un lagăr al morții fascist, condamnat să fie ținut douăzeci și patru de ore afară în ger și udat cu apă, a scăpat de la moarte, punând în practică același fenomen de sugestie. Arzând de dorința de a trăi și de a se răzbuna pe ticăloși, medicul și-a sugestionat că se află pe Riviera și că stă culcat pe o plajă. Spre propria lui surprindere, nu peste mult timp a simțit că i se face cald, și astfel a trecut prin această tortură fără a suferi vreo leziune… Dar iată că am și ajuns!

Pe o terasă largă a muntelui, adăpostite de peretele vertical al coamei muntoase, se înșirau clădirile mănăstirii scăldate în soare. Un zid înalt o împrejmuia spre sud, lăsând fără apărare, suspendat deasupra văii, un deal care culmina cu clădirea principală a mănăstirii și a trezoreriei. Atât zidurile, cât și clădirile mănăstirii erau colorate cu dungi verticale, roșii și albe, care contrastau puternic între ele, indicând că mănăstirea aparține sectei *Sa-sktja-pa* - lama cu glugi roșii din Micul Tibet.

— Privește: aici sălășluiește arta străveche. Vitarkananda arătă spre zidurile masive și spre clădirile cubice care dădeau o inexplicabilă impresie de aerian, tocmai ceea ce lipsește arhitecturii zilelor noastre cu volumele ei în formă de cutii. Observă că aici zidurile converg pe nesimțite în partea de sus, iar suprafețele, precise din punct de vedere geometric, sunt ușor concave, dar realizate cu atâta sobrietate, în pofida materialului lor brut, încât se obține o formă plină de noblețe.

Daiaram cunoștea acum aranjamentul obișnuit al *dzonelor* tibetane. Dincolo de ziduri, pe treapta de jos a mănăstirii, se aflau acareturile - atelierele - de țesătorie, artizanat și tâmplărie, infirmeria și farmacia. În spate, pe o terasă plată a muntelui - școala, biblioteca și capelele pentru slujbele de pomenire. În incinta acestei mănăstiri se înălța o stâncă cu vârful retezat care constituia temelia a trei temple. Călătorii noștri se îndreptară către templul din centru, cel mai înalt.

În interiorul mănăstirii urlau niște trâmbițe, scoicile scoteau strigăte stridente, iar tobele bubuiau surd și înfundat - se desfășura o slujbă solemnă. Călugării, aplecați asupra unor teancuri de micuțe foi volante, împestrițate cu litere tibetane, rosteau pe un ton tărăgănat rugăciuni, cu glasuri voit joase, iar cei mai sârguincioși răcneau atât de tare, încât răgușeau înainte de a se auzi clopotul, prin care starețul-lama vestea o pauză. Panouri mari de pânză, pe care erau pictate scene religioase - *burhana* - atârnau de grinzile afumate ale tavanului, fiind legănate de rafalele unui curent rece care nu părea a stingheri pe nimeni.

În curtea pătrată dintre primul și al doilea templu se adunase o imensă mulțime de călugări - pesemne întreaga populație a mănăstirii. Oameni tineri, băiețandri și moșnegi, se amestecaseră laolaltă, înghesuindu-se și înghiontindu-se. Categoria superioară de călugări se deosebea de

celelalte prin niște glugi cuvioase și înalte cu câte o creastă mițoasă în vârf.

Toți îi priveau cu o nestingherită curiozitate pe cei patru noi veniți, care urcau încet galeria acoperită spre etajul superior al templului. Erau așteptați de cei mai de vază lama - de starețul mănăstirii, de astrologi, de vraci și de înalți inițiați. Daiaram se uita pe furiș în jos la mulțimea aceea deasă care mirosea a unt rânced și a trupuri nespălate: „Câtă risipă de forță umană! cugetă el. Să închizi aici, în liniște și inactivitate, atâția bărbați zdraveni! Și asta, într-o țară în care e atâta nevoie de mâini pricepute de agricultori și crescători de vite, unde populația-i rară și iernile aspre… Poate că, închizând atâția bărbați în mănăstiri, condamnându-i să rămână celibatari, strămoșii organizatori ai societății au așezat din instinct o stavilă în drumul înmulțirii, într-o țară a cărei sărăcie nu putea asigura hrana decât unei populații restrânse? Dar chiar așa fiind, era cu atât mai stupid să hrănești toată grămada asta de slujitori inactivi. Ce păcat că e cu desăvârșire neajutorat în problemele de economie… Câte lucruri interesante și importante ar fi putut ști, spre a reflecta asupra problemelor vieții…”

Ramamurti se trezi deodată la realitate, uimit de nepotrivirea dintre gândurile lui și cele ce-l așteptau aici…

Starețul ieși prietenos în întâmpinarea lui Vitarkananda - cea mai mare cinste ce se poate acorda unui muritor de rând. Lui Daiaram îi adresă un surâs aprobator. Fața tipic indiană a artistului, cu ochii arzători de așteptare și de neliniște, cu sprâncene îmbinate și cu o gură perfect conturată, îi plăcu bătrânului lama. Starețul se întoarse spre cei mai bătrâni ai mănăstirii și vorbi în tibetană, știind că artistul nu înțelege această limbă:

— Preacinstitul nostru oaspete, *pandit* și *svami* Vitarkananda, ne roagă să-l supunem pe elevul său, artistul Ramamurti, la încercarea singurătății.

Artistul ne-a adresat aceeași rugăminte, printr-o scrisoare pe care am primit-o acum patru zile. Noi n-am găsit de cuviință să-i refuzăm.

După ce tăcu, cei prezenți dădură din cap, în semn de încuviințare și înțelegere: așa să fie!

— Conduceți-l pe onoratul nostru oaspete și pe elevul lui în chilie și împărtășiți-i acestuia taina ritualului. Între timp noi vom pregăti totul jos…

Când Daiaram, fără alte veșminte decât o mantie largă care-l acoperea din cap până în picioare, apăru pe galerie, călugării, așezați în rânduri, într-o desăvârșită ordine, îl întâmpinară cântând monoton și trist.

Loviturile de timpane și tobe se succedau într-un ritm încetinit; rânduri-rânduri, oameni, în aceleași veșminte roșii, se legănau în tact, iar glasurile lor tărăgănate se contopeau, înălțându-se și coborând, într-o tălăzuire ritmată de sunete. Cu toată încordarea lui nervoasă, Daiaram se lăsă în voia influenței hipnotice a masei de oameni care se legănau și cântau. Ascuțimea simțurilor lui se stingea treptat-treptat, anihilând în el facultatea de a observa ceea ce se petrece în juru-i. Legăturile cu lumea exterioară se rupeau una câte una, și sculptorul se cufunda, din ce în ce mai adânc, într-o stranie senzație de ireal. Încercatele metode de autohipnoză în masă au venit întotdeauna în ajutorul religiei, a spiritismului și a tuturor celorlalte demonstrații ale așa-ziselor puteri supranaturale.

Rândurile de călugări se legănau tot mai încet, iar cântecul se stingea treptat. Lui Daiaram îi fu acoperită fața cu mantia, apoi fu luat de mâini și condus jos. Alaiul solemn coborî în templul subteran, tăiat în stâncă.

Tremurătoarele pete de lumină ale torțelor prinseră a alerga pe pereții pe care erau zugrăvite, cât se poate de pitoresc, imagini ce reprezentau spiritele dezlănțuite ale iadului. Templul era plin de jertfelnice, de statui cu multe brațe și polițe pe

care se aflau statuete reprezentându-l pe *Bodhisatva.* Pe coloane atârnau măști înspăimântătoare, cununi alcătuite din cranii și imitații de piei jupuite de pe trupurile păcătoșilor.

În continuarea templului propriu-zis, subteranul dădea într-o galerie largă și scurtă, care se termina cu un zid orb de piatră.

Procesiunea se opri. Toți cei care-l însoțeau pe Daiaram se grupară în tăcere în fundătură, înălțându-și torțele deasupra capului. Când îi descoperiră fața, artistul privi în jurul său și inima i se strânse. În stânga și în dreapta se zăreau două deschizături negre, tăiate în piatră, dar atât de strâmte, încât un om n-ar fi putut trece prin ele decât târâș, pe o parte. Aceste crăpături înguste duceau spre celulele subterane. Cei supuși acestei încercări erau zidiți în interior ani de zile, și, astfel izolați, atingeau cel mai înalt grad de perfecțiune. Amândouă temnițele erau goale - trecuseră ani, de când aici, la mănăstire, nimeni nu-și mai manifestase dorința de a se autoînălța pe o cale atât de înfricoșătoare.

Daiaram se cutremură când văzu alături de crăpătura neagră o lespede bine șlefuită, exact de dimensiunea deschizăturii.

Lespedea urma să fie lipită cu lut și împinsă pe o coastă, în locul de trecere, rămânând în partea de sus un mic spațiu, prin care abia îți puteai strecura mâna. Marginea de sus a lespezii forma un fel de poliță pe care era așezată zilnic porția respectivă de mâncare și apa de băut. Întemnițatul putea să-și ia hrana cu mâna, însă acest orificiu era prevăzut spre interior cu o treaptă, formând un cot în unghi drept, și astfel, nici cea mai mică lumină care ar fi putut eventual ajunge în fundătura subteranului, în cazul când cineva ar fi intrat în templul de jos cu o făclie, nu putea pătrunde până în celula întemnițatului…

Starețul se apropie de Daiaram și-i dădu jos vesmântul care-l acoperea. Artistul rămase cu

desăvârșire gol. Tot părul de pe trup îi fusese ras. I se făcuse de asemeni și abluțiunea - spălarea corpului pentru purificare. Măcar că în subteran nu era prea rece, Daiaram tremura ca scuturat de friguri. Cu capul plecat, trecu, rând pe rând, pe lângă toți cei care îl însoțiseră. Fiecare lama recita în șoaptă câte o rugăciune, și când termină, îl împingea ușor pe cel supus încercării spre temniță. Ultimul dintre ei fu starețul. El îl stropi pe Daiaram cu apa din lacul sacru, Manasārovar, apoi, deodată, începu să strige tare, întorcându-și fața de la el și făcând cu amândouă mâinile gestul care anunța momentul culminant al ritualului, izolarea. Artistul, prevenit, căzu în genunchi - sosise clipa cea cumplită. Se uită neliniștit în jur până când întâlni ochii învățătorului său. Forța de încurajare care emana dintr-înșii îi insuflă lui Daiaram tăria de care avea nevoie.

Călugării-lama intonară un imn cu glasurile joase și disonante, și își întinseră toți deodată mâinile spre el. *Guru* îi făcu un semn cât se poate de discret. Copleșit de tristețe și teamă, Daiaram se prosternă la pământ, apoi se întoarse pe o parte și se vârî în deschizătura îngustă. Pieptul lui bombat, cu mușchii bine dezvoltați, nu trecea prin deschizătură. Fu nevoit atunci să expire aerul din plămâni și să-și strângă umerii. În timp ce se strecura spre bezna celulei, greutatea apăsătoare a stâncii de deasupra îi dădu impresia că pătrunde într-o capcană înfiorătoare. Daiaram își întoarse capul, și dreptunghiul luminos al deschizăturii i se păru neverosimil de îngust, încât nici nu putea fi vorba să-l mai treacă vreodată îndărăt. O spaimă oarbă, animalică, îi întunecă mintea. Voi să strige, dar, ca într-un coșmar, din gâtlejul lui sugrumat nu ieși decât un urlet nearticulat.

Daiaram sc culcă pe o parte ca să iasă înapoi la lumină, să renunțe pentru totdeauna la încercarea asta nebunească. Cum putea el, un om slab de înger, vrednic de milă, să se compare cu acei

giganți ai spiritului, care petrecuseră aici ani îndelungați? Și apoi, astfel de oameni au existat, oare, aievea? Poate că nu sunt decât legende?

Se pomeni într-o beznă absolută. Daiaram începu să caute pe pipăite marginea trecerii, când simți o ușoară izbitură în creștet. Era lespedea grea care fusese împinsă înăuntru, tăindu-i astfel orice cale de înapoiere. Artistul începu să izbească lespedea, dar aceasta nu se deosebea cu nimic de restul pereților netezi ai temniței - piatra nici nu se clinti. Spaima de nedescris a omului îngropat de viu îl făcu să se cutremure din creștet până în tălpi. Apoi, aidoma unui pumnal, îl străpunse gândul: „*Guru* n-a spus nimic despre durata încercării. Cum va ști el, cu toată înțelepciunea lui extraordinară, când va trebui să fiu eliberat? Va trebui să petrec în capcana asta ani în șir și să mor fără să mai văd lumina zilei.” Gândul acesta îl făcu să-și iasă din fire; căută să prindă spasmodic cu gura cât mai mult aer simțind că se înăbușă în mormântul lui de piatră. În sfârșit, căzu mort de oboseală și se pierdu într-un somn asemeni unui leșin.

După ce își veni în fire, mai zăcu încă multă vreme amorțit. Apoi se apucă să-și cerceteze temnița cu mâinile.

Îi trebui un timp îndelungat ca să-și dea seama de forma celulei - un ou culcat cu pereții extrem de netezi. În centrul dușumelei concave era o scurgere - un puț îngust. În partea de sus a oului exista probabil un canal de aerisire, deoarece aerul din celulă era destul de proaspăt. Artistul găsi pe jos o rogojină și se târî multă vreme pe brânci ca să afle un loc pe care să se poată întinde, fără a aluneca spre centru. Mirosul de lut îl ajută să descopere gaura prin care urma să-și vâre mâna după hrană. În timp ce strecură mâna prin deschizătură să apuce strachina și ceainicul mic de aramă, vărsă aproape toată apa de băut și o bună parte din păsatul moale de *tsampa.* Înainte de a pune vasele

îndărăt pe poliță, repetă de câteva ori mișcarea, până învățâ să le treacă fără să le încline.

Daiaram era chinuit de accese de frică animalică și de halucinații auditive. Adeseori, zăcând în stare de semi- conștiență, sărea ca ars pentru că „auzea" niște glasuri. Uneori i se părea că îl strigă oameni care făcuseră parte din trecutul lui, dar mai adesea i se năzărea că aude îndepărtate gemete și strigăte după ajutor, care răzbăteau până la el prin grosimea zidurilor de piatră. Își ciulea urechile, gândindu-se cu groază că mănăstirea luase foc și că el va rămâne pe veci înmormântat sub cenușa sinistrului. Apoi începu, să-l chinuiască muzica. Auzea parcă depănarea înceată a strunelor unei *vine* sau melodia unui cântec molcom venind dinspre ungherul cel mai îndepărtat al temniței. Puțin câte puțin însă muzica se întețea, și sub bolta subteranului începea să răsune o orchestră întreagă, fără a-i da o clipă de răgaz. Începuse oare să audă sunetele care umplu spațiile cerești, pe care oamenii obișnuiți nu le percep? Pentru a face ca muzica să înceteze, striga, vorbea sau se apuca și el să cânte. Pe măsură ce timpul își continua în neștire scurgerea, în bezna și în desăvârșita liniște de aici, sunetul propriului său glas devenea tot mai straniu. Încetă atunci de a mai vorbi singur, și halucinațiile auditive se curmară pe nesimțite. Artistul începu să pătrundă sensul acestei crâncene izolări. Omul pe de-a-ntregul legat de mediul înconjurător trebuia rupt de toate senzațiile care-i umpleau mintea. La un moment dat el pierdea chiar și noțiunea timpului: secundele, minutele, orele, zilele, nopțile nu se mai deosebeau cu nimic de ceea ce fusese înainte, topindu-se într-o beznă informă. Timpul s-a oprit! Și întemnițatului i se părea aici că e chiar la hotarul dintre ființă și neființă, putând să tragă cu ochiul dincolo de perdeaua cu înfloriturii ciudate, țesută de *Maya* din mirajul vieții și a tuturor simțămintelor omului în comuniunea lui cu natura… După concepția

vechilor asceți, prizonierul trebuia să se purifice de tot ce-l împiedica să se desprindă de viața lui plină de deșertăciune. Asta pentru că sufletul său, șlefuit ca o oglindă, să poată reflecta întreaga adâncime a cosmosului.

Dar, vai, nu era decât o iluzie! Omul și lumea care-l înconjoară formează un singur tot! Ruptura provocată între ei artificial, nu crea nici o măreție, și nici nu-i dăruia forțe supranaturale, deoarece părțile nu pot fi niciodată mai mari decât întregul, și un ciob, oricât de dur ar fi, nu va întrece niciodată în rezistență cristalul întreg. Etapele de început ale izolării erau probabil o bună școală a disciplinei, a cugetărilor aprofundate… Dar se pune întrebarea, cât poate dura această etapă de început pentru a nu aduce reale prejudicii psihicului?

Artistul nu cunoștea nimic despre descoperirile cele mai noi ale științei din Occident, care, după ce ignorase vreme îndelungată psihofiziologia, se apucase cu toată seriozitatea s-o studieze în ultima perioadă. Studenți voluntari își puneau măști de scafandri cu tuburi de aer și se cufundau în bazine cu apă la temperatura corpului omenesc. Izolați de obișnuitele legături senzoriale cu lumea exterioară, peste puțin timp acești oameni nu mai erau în stare să deosebească părțile propriului lor corp - partea de jos de cea de sus, să-și dea seama dacă sus le e capul, sau picioarele. Omul nu mai simțea nimic și se afunda într-o mare liniște, iar apoi în somn. Deșteptându-se, descoperea că gândurile lui se repetă la nesfârșit, deoarece nici un fel de senzații din afară nu le schimbaseră orientarea. Apoi gândurile deveneau dezordonate, realitatea și halucinația se contopeau, orice simț de orientare dispărea. În general, starea lor psihică semăna cu schizofrenia, cu incapacitatea de a se concentra, de a rezolva cea mai simplă problemă, situație care mai dura câteva zile, chiar după terminarea experienței.

Încercarea întunericului aici, în Tibet, nu anihila senzațiile naturale ale corpului - greutate, putința de orientare, efortul muscular și nici simțurile, drept care Daiaram avea posibilitatea de a se concentra, ba chiar de a-și ascuți imaginația la limită.

Pe măsură ce spaimele, halucinațiile auditive și senzațiile fizice i se potoleau, vederea lăuntrică îi devenea mai acută și, o dată eu ea, în sufletul artistului renășteau și vechile lui neliniști și nădejdi. Locul cel mai însemnat al vedeniilor îl ocupa Tillottama.

Atentă și încordată ca o căprioară în pădure, îi apărea strânsă în *sariul* ei negru, lângă Pavilionul leului scăldat în soare. Îi răspundea doar din priviri în care el citea tristețe față de trecut și bucuria revederii.

Sau apărea sub forma divinității desprinse de ea însăși, *apsara,* din semiîntunericul sanctuarului, sub coloanele ce să pierdeau în înălțimea întunecată, exprimând prin dans enigma vieții. Mișcarea precisă a brațelor mlădioase simboliza chemarea și implorarea adevărului. Cosița neagră care se încolăcea pe pământ ca un șarpe, în timp ce trupul i se mlădia înfiorat de dorință, sub pielea de bronz, și ochii imenși, pierduți în necunoscut…

„Dănțuiește și plânge adevărul vieții!" îi spusese Tillottama, și, cu drept cuvânt, în fiece gest atât de cizelat al dansului ei era tăinuit un simț adânc al tuturor nuanțelor vieții.

O amară tristețe îl copleșea atunci. Se străduia să alunge gândurile obsedante, dar bogata lui imaginație de artist îi zugrăvea servil tablouri din viața Tillottamei - sclava cumpărată de cel puțin doi stăpâni - musulmanul și americanul. Secvența de film văzută în acea seară se desfășura luând proporții de epopee, chinuindu-l cumplit. Atunci începea s-o urască pe femeia care-i pricinuise atâta suferință. Era gata să blesteme ceasul acela fierbinte de amiază, când o întâlnise la Khajurāho.

De fapt, ce voia el? Avusese norocul de a o fi întâlnit pe pământ, iar ea îi răspunsese cu nădejde și încredere! Intervenise apoi ceva îngrozitor. Nici el și nici ea nu sunt zei atotputernici - nimeni nu are putere asupra trecutului. Dar ce-i pasă lui de ceea ce a dispărut și va mai dispare în trecut, de vreme ce are alături de el o mare fericire? De ce, de îndată ce își întinde plin de dragoste brațele spre ea, un demon îngrozitor îi otrăvește sângele, pricinuindu-i o durere atât de cumplită, încât e gata să fugă încotro vede cu ochii, numai să uite? Tocmai dorința aprigă de a uita îl adusese aici, în celula asta de piatră!

Daiaram nu știa când i se aduce hrana - ziua, seară sau noaptea. Nu reușise să urmărească la ce intervale de timp, și de aceea nu avea nici cea mai vagă noțiune a numărului zilelor și nopților petrecute în beznă și tăcere absolută. Poate că va rămâne aici pentru totdeauna și nu va mai vedea niciodată culorile și luminile lumii, nu va mai auzi glasurile vieții și nu va mai încerca bucuriile luptei și ale creației. Dar Tillottama?

Deodată simți în el o schimbare. Era pentru întâia oară când Daiaram se gândea la ea, nu prin prisma dragostei și a geloziei lui, ci ca și cum s-ar fi aflat chiar el în locul Tillottamei. Aceste gânduri noi nu dispăreau, ci se întețeau, urmărindu-l necontenit, și atunci înțelese că sentimentele și gândurile sale se așezaseră pe făgașul care ducea la victoria asupra lui însuși.

Până acum o privise ca pe o viitoare proprietate a sa, pe care trebuie s-o smulgă din mâinile fostului ei posesor, s-o smulgă în așa chip, încât să devină el posesorul absolut al iubitei, stăpân pe trecutul, prezentul și viitorul ei. În consecință, furia proprietarului, care nu avea nici o putere asupra trecutului, ajungea la paroxism. Tillottama însă nu este un obiect, ea își urmează propria ei cale. S-o ajute, s-o ferească de suferința și umilințele pe care le întrevedea de-a lungul

neobișnuitului ei destin… Dacă el nu va izbuti să-și biruie sufletul josnic, nu va mai fi iubit de ea și nu va dobândi decât ceea ce merită! Însă nici forțele cerului, nici ale iadului nu-l mai puteau împiedica de a o iubi cu acea patimă cu care e în stare să iubească numai un artist.

Daiaram sări în picioare. Pentru prima oară în tot acest răstimp, cumplita deznădejde care-l apăsa îi căzu de pe umeri ca povara de pe spinarea unui călător ce urcă din greu un povârniș abrupt. Gol și neajutorat, zidit de viu în acest subteran, stătea în picioare, învăluit în beznă, privind plin de nădejde înainte, cu ochi care nu vedeau. Și, încet-încet, neghiobia fără seamăn a faptelor lui i se dezvălui cu o umilitoare limpezime.

Fugise, se ascunsese în puritatea și libertatea munților ca un țângău, lăsând-o pe tânăra fată la cheremul unor afaceriști brutali și cupizi, pentru care ea nu era decât o unealtă, o sursă de venituri, folosită pe deasupra și pentru desfătările lor senzuale.

O, nevrednic rob al unor josnice patimi! Era de mirare că înțeleptul Vitarkananda descoperise într-însul ceva care făcuse să-i consacre atâta vreme, pentru a-l învăța ceea ce el ar fi trebuit să înțeleagă din primul ceas al însănătoșirii.

Simțea născându-se într-însul o forță nouă. O amarnică rușine îl năpădi când își aduse aminte câtă vreme nu se preocupase decât de el, de ceea ce se petrecea în sinea lui. Neliniștea sa pentru soarta Tillottamei creștea cu fiecare clipă. Ce se întâmpla cu ea? Ce gândește oare despre el Cine e el? Un lamentabil laș care făgăduise atât de multe și nu realizase nimic, care fugise ca un ticălos?… El, care în lumina vrăjită a lunii de la Khajurāho cutezase să se asemene cu eroii trecutului!

Amrita-Tillottama furată din patria ei… Daiaram își aminti de lagunele ca oglinda ale satelor, din Travancore, de palmierii viguroși care se înclinau deasupra întinderii azurii, a oceanului,

de stâncile albastre ale Munților Kardamon, de vântul vesel și hoinar al mării și de cântecele bărbătești și triste ale pescarilor din Malabar, de veșmintele albe și ușoare ale femeilor și de chipurile lor voioase și deschise.

Iar Tillottama e la Lahore! Nu prea îi venea să creadă că firma aceasta cinematografică a gangsterilor să se afle pe vastul prospect Mel. S-a aciuat mai degrabă pe la Anarkali sau s-a ascuns și mai departe pe undeva, dincolo de Zid. Străzi înguste și întunecoase, duhnind a bucătărie, a fructe putrede și a necurățenii, milioane de muște, zăpușeală și gălăgie. Femei înfășurate într-un lung veșmânt de pânză, care le acoperă din cap până în picioare, cutreieră străzile și li se face loc să treacă, de parcă ar fi leproase, asta pentru că nici un dreptcredincios nu-și îngăduie măcar întâmplător să se atingă de o femeie necunoscută. Undeva, în mijlocul acestor sute de mii de oameni necunoscuți, trăiește ca o prizonieră, singuratică, cea mai minunată fată din India. Se apropie vara, care în Lahore e insuportabilă din pricina zăpușelii ei istovitoare, iar Tillottama trebuie să se întoarcă acolo. Daiaram jură că nu va mai aștepta nici o clipă. De îndată ce i se va da drumul, va alerga în căutarea ei, și sărbătoarea de toamnă, *Onam,* din luna septembrie a acestui an, Tillottama o va sărbători pe pământul natal, pe țărmul Malabarului!

Dacă i se va da drumul… Dar dacă nu i se va da? Sau dacă îl vor elibera peste câțiva ani? Ce pornire lipsită de orice noimă îl împinsese aici, în bezna asta mai cumplită decât haosul inițial, ca în însuși *thamas* - abisul inerției, opusă principiilor active ale firii - *Prakrti*? Da, vreme de lungi veacuri, individualismul profund al căutărilor spirituale, ritualurile și aflarea căilor vieții au constituit un dezastru pentru India. Iar el, un bărbat instruit, în vârstă de treizeci de ani - un cetățean al Indiei contemporane - o luase pe același drum

arhaic… În timp ce acolo, în viața adevărată, existau prieteni adevărați, tovarăși. Nu singur, ci înconjurat de prieteni - așa ar fi trebuit el s-o elibereze pe Tillottama. Numai Anarendra face cât trei, și mai e Seșaghirirao - inginer-chimist și mecanicul-auto Arvind - prietenii lui cei mai buni. Da, la ei va face apel în primul rând. Vor elabora nu plan, cu toții împreună… O, zei, în această clipă e mai departe de ei decât dacă s-ar fi aflat în îndepărtata Americă!

Daiaram se gândea cu o neliniște crescândă la Tillottama, ființă cu totul lipsită de apărare. Însușirile ei care păreau a constitui o amenințare pentru un bărbat sensibil la frumusețe și care l-ar fi putut înrobi, devenindu-i fatale, în cazul Tillottamei se întorceau împotriva ei, făcând-o teribil de vulnerabilă. Era ca un firicel de iarbă crescut la marginea unei grădini fără gard, mereu strivit sub pașii trecătorilor. Dorința de a scăpa de aici se aprinse în el cu o și mai aprigă forță. Rupându-și unghiile, Daiaram împingea din răsputeri, încercând să clintească din loc lespedea. Simțea că nu e departe clipa când își va pierde mințile. Prosternat pe dușumeaua concavă de piatră își concentra pentru a mia oară întreaga putere de voință spre a-i transmite lui Vitarkananda dorința lui nebună de a părăsi temnița. Respirând rar și adânc, Daiaram punea în fiecare bătaie a inimii sale o chemare către *guru.* Din pricina concentrării prea mari a voinței și a repetării continue a aceluiași gând, începu să-l cuprindă amețeala și o ciudată amorțeală prinse a se ridica încet de la picioare în sus. Apoi nu mai știu nimic. Bezna înconjurătoare se risipi. Zăcea acum într-o lumină cenușie de amurg, în timp ce în urechi îi răsuna un zăngănit din ce în ce mai ascuțit și mai puternic. Daiaram înțelese că i se apropie sfârșitul. Chipul surâzător al Tillottamei se aplecă deasupra lui, dar în ochii ei triști citi o nesfârșită compătimire.

CAPITOLUL 6 Grădinile Kashmirului

Stă culcat pe un pat confortabil, neobișnuit de moale, cu o legătură peste ochi. Își duce mâna la frunte cercând a smulge legătura, dar cineva îl oprește cu blândețe:

— Mai așteaptă, Daiaram, curând se va înnopta și atunci vei avea voie să vezi. Deocamdată - mănâncă ceva.

I se dă o ceașcă de frișca. E nespus de gustoasă. În preajma sa aude aievea glasul învățătorului. Se simte în culmea fericirii! Totuși, îndoiala nu-i dă pace.

— Învățătorule, cum de n-am auzit și n-am simțit nimic când am fost eliberat? Sau - cuprins de o neliniște înfiorătoare, Daiaram se așază în capul oaselor - poate dorm și visez?

— Acum nu dormi, dar după ce temnița a fost deschisă, eu te-am cufundat într-un somn adânc. Altfel, șocul ar fi fost prea puternic!

— Spune-mi, *guru,* câte zile am stat în subteran?

— Douăzeci și opt de zile.

— Numai? Eram încredințat că am stat în întuneric cel puțin un an! Tu mi-ai auzit chemarea, învățătorule! șoptește Daiaram, și-n glasul lui tremură lacrimile recunoștinței.

— Termenul pe care-l stabilisem era de o lună, așa că mai rămăsese foarte puțin. Dar tu ai știut să-

mi transmiți sentimentele tale, căpătând, după cum vezi, o mare putere. E adevărat că ai făcut-o dintr-o uriașă pornire de iubire. De aceea izbânda ta a fost numai de o clipă, pierzându-se apoi definitiv. Dar asta să nu te neliniștească. Tu trebuie să petreci încă două zile în chilie, ca să te deprinzi din nou cu lumea.

— Două zile! strigă Daiaram ridicându-se pe pat.

Nu poate vedea cum Vitarkananda s-a încruntat, dar după tăcerea lui prelungită, însoțită de o respirație regulată, înțelege că *gurii* cugetă.

— Învățătorule, începe el sfios, dar acesta îi apasă pieptul cu mâna, poruncindu-i să stea culcat. Apoi se ridică și iese…

Daiaram zăcu astfel un timp nesfârșit de lung, dar asta nu însemna nimic pe lângă acea stare deznădăjduită în care zăcuse la hotarul neființei, învăluit într-o beznă de nepătruns.

Vitarkananda intră pe nesimțite în chilie, apropie o ceșcuță de buzele tânărului, îi ordonă să bea și să stea culcat fără să se miște și fără să vorbească. Lichidul astringent, gros dulceag, îi provoca o senzație chinuitoare de febră, urmată de înțepături și de o inexplicabilă jenă care, plecând din regiunea coastelor, i se răspândi prin tot corpul. Un geamăt involuntar îi scăpă printre fălcile încleștate.

— Așa e bine, constată mulțumit *guru.* Acuma ia și asta.

Una după alta, îi fură introduse în gură două pilule, pe care le înghiți cu puțin lapte. Stingherea dogoritoare dispăru, făcând loc unei energii extraordinare, care i se răspândi prin tot trupul, iar capul și-l simți deodată ușor și rece. *Guru* îi puse mâna pe inimă, îi porunci să-și strângă bine pleoapele, și-i smulse legătura de pe ochi. Un șuvoi de raze îl izbi peste pleoapele închise.

— Acum ridică-te și deschide ochii! se auzi glasul profesorului. Cu o mișcare bruscă Daiaram se ridică pe pat. O lumină insuportabilă îl străpunse până în creier. Apucă să vadă barba profesorului și peretele încăperii, apoi căzu cu fața în jos, cuprins de o puternică amețeală. Vitarkananda ședea la căpătâiul lui, netezindu-și barba lungă și mătăsoasă. Daiaram se așeză iar pe pat, sorbind cu toată făptura lui penumbra blândă minunată a încăperii. Vedea aievea! Nu mai avea nici o îndoială că s-a întors în lumea lucrurilor vizibile.

Profesorul îl urmărea cu un aer binevoitor și calm.

— Acum ai văzut și tu că subteranul e destinat spiritelor cam obtuze și apatice, pentru a le face mai sensibile și mai ascuțite. Dar să-i lipsești pe cei ca ține de sentimentul frumuseții lumii - înseamnă să le golești sufletul. Rămânerea prelungită în beznă ți-ar fi omorât „eul”. Treaptă spre auto-desăvârșire ar fi fost prea neînsemnată și obținută cu un preț mult prea mare. Acum știi că drumul tău duce spre lumea oamenilor, minunată și chinuită, luminoasă și întunecată, bogată-n bucurii și nefericiri. Slujește-o cu puterea talentului tău, dezinteresat și fără să-ți precupețești eforturile, fără să te lași stăpânit de răutate, invidie și lăcomie, dar nu uita că bunătatea oarbă poate pricinui și ea destule rele. Să știi întotdeauna cui și de ce îi faci binele!

Artistul își ascultă învățătorul cu capul plecat, ca un erou din antichitate, care, făcând pregătirile de luptă, urmărește cu toată atenția inițierea ce i se face. Vitarkananda îi ghici gândul.

— În artă, măreția adevărată a faptei se concretizează prin smulgerea frumosului din viața care e adesea dușmănoasă, posomorâtă și urâtă, prin săvârșirea unei munci titanice întru făurirea unei frumuseți veritabile, incontestabile, pe înțelesul tuturor, și care să contribuie la

ascensiunea spirituală a fiecăruia. Și nu numai atât - va trebui să te războiești cu influența din ce în ce mai mare a trântorilor care cred că printr-un truc abil, printr-o scamatorie care îi uimește pe proști, pot înlocui arta cea adevărată. Ei îți vor respinge căutările, își vor bate joc de idealul tău. Incapabili de a depune munca eroică a adevăratului artist, vor declara drept descoperire a lor orice procedeu nou, orice îmbinare a două culori, orice trăsătură de penel sau efect reușit de umbră și lumină, proclamându-le drept elemente universal valabile, neînțelegând că în felul cum percepem noi natura și viața nu e nimic simplu, că peste tot și în toate există extrem de complexele înfloriturii ale țesăturii *Maya,* că simțul nostru pentru frumos se pierde în adâncul mileniilor trecute, de-a lungul cărora s-a format sufletul omenesc! Numai o artă adevărată poate reflecta printr-o muncă neobosită o asemenea complexitate. Acum trebuie să pornești în viață, nu numai ca om de creație, ci și ca luptător… Dar despre asta am să-ți mai vorbesc când o fi să pornești la drum. Acum, stai culcat, cugetă, reîntoarce-te la viață.

Vitarkananda se depărtă și trase la o parte perdeaua. Deschizătura ferestrei din zidul gros dădea spre panorama povârnișurilor trecătorii. Umbrele asfințitului le transformaseră în uriașe ziduri albastre ca azurul, cu muchiile de aur și purpură ale stâncilor. Piscuri azurii, ascuțite ca niște colți, se înfigeau în cerul gălbui-deschis, strălucitor.

Daiaram coborî din pat, făcu ocolul chiliei - o încăpere spațioasă cu două banchete moi, cu o perdea, o masă joasă pe care se îngrămădeau teancuri de foi scrise de mână, legate cu șnururi de mătase galbenă, așezate între scândurile înnegrite de vreme. Vitarkananda îl instalase în propria lui locuință… Pașii ușori ai bătrânului *guru,* îi tulburară firul gândurilor.

— Curând se va înnopta și ne vom urca amândoi în vârful turnului unde ai să faci exerciții de respirație.

— Le-aș putea face și acum. Mă simt în putere, golul din stomac mi-a trecut și nu mai am amețeli, răspunse cu vioiciune Daiaram.

— Până nu se întunecă, nu se poate. Eliberarea ta timpurie subminează credința în puterea acestei străvechi încercări. Le-am făgăduit gazdelor noastre că nimeni de aici de la mănăstire nu le va vedea. În zorii zilei, doi cai iuți și o călăuză te vor aștepta mai la vale, pe malul râului, acolo unde i-am văzut pe *respi.* Ai să ajungi acolo singur, apoi veți trece peste coama Ladakhului în valea Indului. Călăuza știe cum se poate ieși pe drumul Srinagarului, la apus de Leh… acolo și-a instalat tabăra o expediție geologică. Cercetătorii au și un elicopter. Pentru o sumă serioasă de bani, lucrul zburător te va transporta dacă nu la Srinagar, cel puțin până la autostradă… Vrei să spui că…?

— Da, *guru*!

Daiaram își lăsă ochii în jos.

— Știu ce vrei să-mi spui, dar s-o lăsăm pe mai târziu, fiindcă de data asta ne vom despărți pentru multă vreme, trebuie să-ți împărtășesc ce anume îți va fi de ajutor atât în munca ta, cât și în drumul către ea, către Tillottama. Să nu te temi de suferință. Tu ai un suflet tare și tocmai de aceea suferi mai violent decât ceilalți, deși ai vrea s-o eviți prin toate mijloacele. Suferința duce însă spre culmi, și grație acestui fapt întreaga omenire devine mai bună. Numai că, așa cum sunt toate în viață, suferința trebuie să aibă și ea o limită - altfel se va întoarce împotriva sufletului tău și va deveni un izvor al răului. Acum, din nefericire, suferința omenirii nu are limită. Vitarkananda arătă spre coama ce ascundea valea Indului și își alătură mâinile în formă de cupă: Dacă aș putea scoate cu mâinile mele, așa cum scoți apa, simțămintele celor care trăiesc în valea aceea, aș ridica la cer o

cupă plină de suferință omenească. Dacă ai putea ține seama și aduna laolaltă amărăciunile și bucuriile întregii omeniri, ar ieși un bilanț atât de dezastruos, încât ție, om tânăr și puternic, nu ți-ar veni a crede în ruptul capului. Femeile au suferit întotdeauna mai mult decât bărbații. Au suferit începând cu vremurile în care statele cu conducere militară au obținut victoria asupra tuturor celorlalte forme de guvernământ ale societății, când femeia era proslăvită din fățărnicie, dar în realitate era hăituită, disprețuită și asuprită, datorită faptului că e mai bună, mai duioasă, mai receptivă în fața naturii decât bărbatul. Noi ne indignăm de rușinoasa perioadă a evului mediu creștin din Europa, când femeile erau supuse unor groaznice torturi și arse pe rug, acuzate fiind de vrăjitorie; dar în decursul propriei noastre istorii, n-a existat oare obiceiul înfiorător de a îneca în Gange pruncii de sex feminin? Da, așa a fost, Daiaram, nu te îngrozi! Ai ajuns și tu la convingerea că trecutul este ireparabil. El poate fi doar uitat sau înțeles, dar cuvântul iertare nu e în cazul acesta decât un sunet gol, lipsit de sens, deoarece asupra *Karmei* nu au putere nici zeitățile și ceea ce a intrat în angrenajul soartei și al pedepsei sau recompensei nu mai poate fi înlăturat. Cu ce sunt mai prejos rugurile europenilor față de indienele *Sati*? În legendele noastre se cântă dragostea femeilor care s-au jertfit pe rugul soților lor, puține la număr, ce-i drept, dar atât de curajoase, fanatice sau înnebunite de durere, încât au preferat să piară de această moarte groaznică, lăsând în urma lor copii și rude, decât să poarte într-însele de-a lungul vieții memoria celui drag. Aceste cazuri conveneau indivizilor roși de gelozie, care nu, se împăcau de loc cu gândul că frumoasele care le-au aparținut lor să rămână în viață după ei și să iubească pe altcineva. Asta e realitatea, Daiaram, și nicidecum alta!

Iar în timpul cuceririi Indiei de către musulmani, după ce mii de eroine și-au pus capăt zilelor, aruncându-se în flăcările orașelor incendiate, asediate, pentru a nu cădea în mâinile învingătorilor, *Sati* a intrat în obicei. La început a fost o modă, stabilită de prinții de sânge, de *maharajahi,* apoi s-a răspândit ca o dovadă de „bonton" și în rândul celorlalte caste și pături ale populației, de la brahmani la *shudra.* Și, ca întotdeauna și pretutindeni, pentru ca acest monstruos obicei să fie justificat și să i se dovedească originea străveche din *Cartea Vedelor*[79], s-au găsit niște „savanți" care s-au pretat să falsifice istoria. Un ticălos necunoscut n-a schimbat decât două litere ale unui cuvânt din sanscrită și a condamnat la moarte prin foc un număr incalculabil de femei nevinovate. Acolo unde în *Cartea Vedelor* era scris că la moartea soților soția trebuie să meargă în fruntea - *arga* - procesiunii, el a schimbat cuvântul în *agni,* care înseamnă foc! Uneori mi se pare că omenirea a uitat, chiar de atunci, de când a dispărut matriarhatul și cultul femeii-mame, că ea nu este numai iubită, numai mamă care aduce pe lume copilul! Ea este educatoarea omului - atât a copilului, cât și a bărbatului. Gândește-te la adâncimea „urciorului de aramă" și ai să înțelegi limpede că educarea omului constituie problema cea mai importantă pentru întreg viitorul globului, mai importantă decât dobândirea prosperității materiale. Și în această problemă frumosul e una din forțele principale, cu condiția ca oamenii să învețe să-l înțeleagă și să-l prețuiască la justa lui valoare și tot în acest fel să-l folosească. Iată de ce vreau să te ajut prin toate mijloacele: la început te vei război cu cei care defăimează și minimalizează frumosul, iar apoi îl vei făuri tu, pentru toți cei prezenți și pentru viitor.

Își puse amândouă mâinile pe umerii lui Daiaram:

— De aceea trebuie să accepți ajutorul meu, să nu-l refuzi dintr-un exces de mândrie sau de rușine. Tu pornești acum spre lumea de jos, unde numai tăria sufletească, oricât ar fi ea de mare, nu-ți va fi de ajuns!

Rostind aceste cuvinte, Vitarkananda aduse dintr-un colț al încăperii un sipet de lemn, îl deschise și scoase de acolo un teanc gros de bancnote:

— Poftim…

— *Guru!*

— E un dar din partea unor oameni care îți sunt binevoitori ție și cauzei tale. Primește-l! Iarăși te-ai gândit numai la tine, îl dojeni Vitarkananda, înmânându-i banii. Dacă destinul ei atârnă de primirea sau neprimirea acestui pumn de hârtii? Fără această femeie drumul ți-e închis. Nu uita niciodată noțiunea numită dedublare a unicului, atotputernică în lumea asta, amintește-ți de vălmășagul de simțăminte care rătăcesc între trupul animalic și sufletul omenesc! Tu și Tillottama - deoarece toți cei care iubesc cu adevărat tind să se unească într-un singur tot - veți fi inevitabil cele două laturi ale acestei unități. Cu cât vă veți contopi mai strâns, cu atât mai violente vor fi și contradicțiile ce se vor manifesta în voi. Asta să nu te mire și nici să nu te sperie - nu te lăsa copleșit de astfel de porniri care vor părea că vă dezbină. Fata te va iubi. Inevitabil și firesc va voi să fie a ta cu toată forța sufletului ei deschis și fierbinte. Ce vei face tu atunci, dacă demonii vor reînvia cu o reîmprospătată violență? Tillottama nu te va putea ajuta cu nimic. Cu cât va fi mai puternică dorința ei de a-ți aparține, cu atât ți se va părea că fata nu face altceva decât să-și amintească de propriu-i trecut.

— Așa este, învățătorule, strigă deznădăjduit artistul, ce să fac? Ajută-mă!

În ochii adânci ai lui *guru* pâlpâi o tristețe care nu aparținea firii sale.

— Magia neagră nu e doar o poveste, ea există într-adevăr. Nu e desigur vorba de descântece oculte și de filtre din buruieni, ci de altceva, cum ar fi puterea unui suflet rău și spurcat, care le supune pe cele mai slabe. Contraponderea ei este magia albă a gândurilor bune, a dorințelor curate, a întrajutorării și dragostei. Dacă omul e într-adevăr tare în însușirea acestora, ceilalți i se supun și în jurul lui se creează o atmosferă de liniște salutară care respinge și zădărnicește forțele nefaste ale răufăcătorilor. Cândva toți o vor înțelege și vor începe fără superstiții lupta cu „magia neagră" - manifestare a forțelor întunecate ale psihicului omenesc! Iar eu te sfătuiesc s-o faci chiar acum și să birui în primul rând ceea ce se ivește în tine însuți. Ți-am mai spus: va trebui să urmezi calea *Tantrelor.* Dar hai să urcăm în turn, mai aproape de stele.

Pentru ultima oară, sub cerul verde al nopților Micului Tibet, Ramamurti sorbi cu nesaț, făcând mișcări de respirație, inspirând și expirând foarte încet, cu pieptul desfăcut, aerul de o neprihănită puritate al marilor înălțimi. Când se simți reîmprospătat de un nou flux de energie, se așeză la picioarele lui *guru,* care îi vorbi despre obârșia *Tantrelor* în semnificația lor inițială, nedenaturată de ceremonialurile magiei și pseudo-ritualurile desfrâului și beției.

Apărut în primele secole ale erei noastre, adică acum vreo două mii de ani, din cultul *Devi* - zeița-mamă - învățătura *Tantrelor* glăsuia că *Vedele* fuseseră create din timpuri imemoriale, când oamenii erau cu totul altfel, mai buni și mai stoici. În vremea de azi, numită *Kāli-yuga,* epoca răului sau a demonului *Kāli,* oamenii sunt altfel, situați la un nivel inferior față de strămoșii lor. Ei tind spre rău și resping binele, vădind o sete neostoită pentru desfătări.

Rezultatul este că, în mod inevitabil, răul din lume crește, națiuni pun la cale războaie împotriva

altor națiuni, prietenia se transformă în exploatare reciprocă, iar senzualitatea rămâne singura legătură între bărbați și femei.

Tantrele spun că această situație a lumii i-a fost predestinată de soartă. Oamenii au decăzut într-atât, încât nici nu-și mai dau seama de decăderea lor, nu sunt în stare să vadă drumul salvării lor. De aceea, misiunea *Tantrelor* este de a crea un cult religios atrăgător pentru oameni prin cinci elemente (*tattve*), așa-numitul „Cinci M". După cum o otravă, care ucide, se preschimbă în mâna doctorului într-un leac, tot astfel și omul, după ce se dedă tuturor plăcerilor trupești, se lecuiește de ele sub îndrumarea pricepută a unui *guru.* Dar așa cum cea mai mică greșeală în folosirea otrăvii poate duce la moarte, tot astfel pot evolua lucrurile și urmând calea *Tantrelor.*

Acestea sunt pozițiile de bază ale *Tantrelor,* care au constituit în decursul mileniilor obiectul diferitelor ceremonialuri, ritualuri magice și uneori chiar al unor tăinuite beții și orgii mascate de un sumbru văl mistic. Și aici exagerarea stupidă a adumbrit judecata sănătoasă, rămânând numai o formă care justifică cele mai primitive vicii și destrăbălări, fapt care a determinat pe mulți indieni, care au încercat să și afle în ele revelația, să respingă, până la urmă, *Tantrele.*

Vitarkananda făcu o lungă pauză. Îmbinându-și sprâncenele și mângâindu-și barba, privea cu tristețe înaintea lui ca și cum degenerarea inevitabilă a înțelepciunii și denaturarea lirelor culturi religioase l-ar fi mâhnit adânc.

— Și totuși învățăturile *tantrice* au adus multe foloase, vorbi din nou *guru,* ele fiind cele mai înverșunate adversare pentru *Sati.* Pricinuirea unui neajuns de un fel sau altul unei femei era privită ca fapta cea mai reprobabilă.

Tantrele încurajau recăsătorirea văduvelor, insistau asupra dreptului femeilor de a divorța de

bărbații impotenți, și interziceau ca femeia să fie privită numai ca un obiect de desfătare.

Pentru cunoașterea omului însuși, *Tantrele* au făcut un imens pas înainte recunoscând existența în corpul acestuia a unor enorme forțe ațipite, proprii omului și nu dăruite de o zeitate. Cea mai de seamă din aceste forțe, pe care o putem asemui cu forțele sexului, se numește *Kundalini,* care dormitează în trupul omului sub forma unui balaur încolăcit. Este însă și *Șakti* - energia naturii și trezirea ei - care generează în om apariția unor forțe și aptitudini uriașe. Din acest punct de vedere învățăturile *Tantrismului* fac una cu *hatha-yoga* oare și obârșește din ele. Vreau să-ți atrag atenția asupra unui pasaj din *Rudraiamala-Tantra* care glăsuiește așa: „Acolo unde există desfătare lumească, nu există eliberare. Însă pentru minunații adepți ai acelei forme ale lui Șakti, care se numește *Șri-Sundari* (frumusețea sacră), atât desfătarea, cât și eliberarea se află între palmele lor împreunate…”

— Cât e de minunat, învățătorule! nu se putu stăpâni să exclame Daiaram.

— Iată de ce ți-am vorbit despre *Tantrism* - numai pentru această singură *Tantră!* Are tot ce-ți trebuie ție ca artist, pentru care frumusețea constituie sensul și desfătarea vieții. Dar să nu-ți închipui greșit că drumul tău va fi ușor și simplu. Ca orice drum drept, va fi greu și primejdios.

— Primejdios? De ce, învățătorule?

— Pentru că, lăsându-te pradă simțurilor, dezvoltându-le și rafinându-le până la extrem, ești totuși dator să le domini. Altfel, te așteaptă nebunia, descompunerea și prăbușirea sufletească. E ca și cum ai trece pe tăișul unei săbii, peste o prăpastie plină de spectre înfiorătoare.

— Oare voi fi în stare să răzbesc, învățătorule? Nu sunt decât un om obișnuit cu un destin obișnuit!

— Eu simt că ai să fii. Sufletul tău e susținut de doi pivoți - iubirea și năzuința spre frumos. Și, cum iubirea asta a ta mai înseamnă și întruchiparea frumuseții în toată măreția ei, socot că ești bine înarmat. Ai auzit vreodată despre *Șorași-Pudja* - cultul femeii?

Artistul, neajutorat, nu putu decât să zâmbească, iar *guru* îi împărtăși esența ritualului *tantric* - purificarea prin frumusețe și dragoste.

— Și să ții minte, încheie Vitarkananda, că *Șorași-Pudja* poate fi repetat de mai multe ori. Însă, dacă în timpul îndeplinirii ritualului vei cădea de pe tăiș, vei fi sfâșiat de simțămintele josnice. Destăinuiește-i tot, fără să ascunzi nimic, în felul acesta ea îți va fi un ajutor credincios. Nu uita asta!

Apoi, după câteva clipe de tăcere, Vitarkananda se ridică.

— E timpul! Să dormi bine. Atinse cu vârful degetelor fruntea lui Daiaram, ridicată spre el. Am să le explic ospitalierelor noastre gazde că plecarea ta, fără a le fi mulțumit, a fost o necesitate vitală și nu o încălcare a regulilor de respect și recunoștință. Noi doi ne luăm acum rămas bun pentru multă vreme și îmi pare rău. Mare e puterea cu care un suflet se leagă de alt suflet…

— Învățătorule! șopti cu amărăciune Daiaram, simțind cum i se strânge inima.

Abia acum înțelese cât de mare era dragostea și admirația lui față de omul acesta nespus de bun, de înțelept și de modest. Niciodată nu-l pusese în inferioritate cu superioritatea lui. Din omul acesta, mai înțelept decât toți cei pe care îi cunoștea în India, nu emana nimic altceva decât dragoste și o bunăvoință absolut dezinteresată.

— Nu mai fi amărât, așa e bine și pentru tine și pentru mine. Uneori, poate, voi fi cu tine, voi veghea asupra ta din depărtare, te voi ajuta cu un gând bun. Ține minte, fiule, că gândurile bune și rele, murdare și curate, își au viața și menirea lor

proprie. O dată născute, se varsă în torentul comun al acțiunilor care determină *Karma* - pe a ta, pe a altora, chiar și pe a întregului popor. De aceea ține-le strâns, nu îngădui gândurilor nedemne de tine să înflorească. Adio!

Artistul văzu pentru ultima oară, sub sprâncenele stufoase, ochii aproape rotunzi ai Iui Vitarkananda, nasul lui lat și coroiat, barba lungă și căruntă, pomeții puternic reliefați pe obrajii lui supți. Daiaram coborî în chilia de la baza turnului, ce-i fusese indicată, și se prăbuși pe pat. Părea că nu trecuse decât o secundă, când simți că un călugăr necunoscut îl și zgâlțâie de umăr. Daiaram coborî în trezitoare, și când își întoarse capul ca să arunce o privire de bun rămas mănăstirii, fu prea târziu - aceasta dispăruse în dosul peretelui de stâncă.

Ramamurti și călăuza începură urcușul peste creastă însoțiți de croncănitul unor păsări de pradă. Apăsătoarele zile ale greșelii lui fatale - aceea de a se fi rupt de lume - trecuseră. Întoarcerea sa în chiar miezul grijilor și neliniștilor omenești, pline de așteptări și planuri, îl silea să acționeze rapid și fără șovăire. Mirat de el însuși, artistul se simțea plin de energie și forță. Escaladară prima creastă, apoi a doua, ajungând pe seară, cu caii vlăguiți, pe un podiș imens, năpădit de pelin înmiresmat, încadrat de râpe galbene. Călătorii se cățărară pe un dâmb pe care erau înfipte blocuri ascuțite de piatră.

Întregul platou scăldat în razele soarelui care scăpata se transformă într-un nemărginit luminiș auriu. Spre miazăzi, podișul era străjuit de zidul roșu-violet al unor repezișuri, dincolo de care se înălțau munți înveșmântați într-o ușoară pâclă albăstruie. Dealurile din apropiere se coloraseră în ultramarin, iar cele din depărtare păreau liliachii. Mai departe, spre sud, creastă cu creastă, culoarea devenea mai aprinsă. Albastrul lor devenea din ce în ce mai vesel, mai pur. Culmile dulci, rotunjite,

aminteau de faldurile unei țesături vaporoase. Lanțurile acestea de munți se aflau aproape de patrie. Țara albastră te îmbia cu blândețe, și Daiaram simți cum îi coboară în suflet bucuria. Nu bucuria aceea rece și tonifiantă pe care o simțise contemplând splendorile de gheață ale Himalaiei, ci alta, cu o nuanță de tristețe care, ivindu-se în timpul contemplării a ceva viu și minunat, oglindește în subconștient simțământul unei inevitabile pierderi.

Oare ceea ce vede nu este însuși acoperământul *Maya*? Întunecat și de nepătruns jos, iar mai departe și mai sus, țesătura se face tot mai albastră, mai străvezie și mai ușoară, până ce se confundă cu cerul nemărginit…

„E bine! gândi sau simți Daiaram. Totul va fi bine!”

A doua zi parcurseră aproape douăzeci de mile, coborând spre Ind. Văzduhul devenea mai cald, mai prietenoase deveneau și văile acoperite cu vegetație, mai slab, vântul.

Șeful echipei de geologi fu foarte mirat de apariția tânărului indian în veșminte tibetane, care, la salutul lui în *ladakhă*: „*Djah-le!”,* îi răspunse într-o *hindi* perfectă. Spre norocul lui Daiaram, șeful fusese chemat de urgență la Srinagar și cum elicopterul pleca aproape gol, artistul nu mai fu nevoit să-și întărească cererea cu bani. După ce dădu drumul însoțitorului său care luă cu el caii, Daiaram își petrecu noaptea în tabără, iar dimineața, ciudata mașină insectiformă, învârtindu-și palele elicei, rămase suspendată deasupra Indului, apoi porni tacticos printr-o trecătoare largă spre sud-vest. Prin partea din față, transparentă, a cabinei, Ramamurti privea ca într-un vis torentele înspumate, blocurile de piatră și țancurile stâncilor, codrii de *deodari* - cedrii Himalaiei - care se depărtau plutind, în defileurile adânci, aparatul era împresurat de pereți amenințători și surpături de repezișuri, iar rafalele

de vânt legănau elicopterul, gata-gata să-l izbească de stânci. Poate că priveliștea roților sale, care se învârteau neputincioase în înălțime, era cea mai neplăcută…

Aparatul ateriză pe un aeroport, de la poalele coamei muntoase Pir-Pandjal, la șase mile de oraș. Prima victorie! Două zile în loc de două săptămâni! Deocamdată însă această biruință nu constituia meritul său - totul se datora sprijinului pe care i l-a dat *guru.* De aci încolo va acționa independent…

Întâi de toate - un magazin de confecții, o baie bună după abstinența fortuită din Tibet. Și - repede la poștă - sosise oare în sfârșit răspunsul lui Anarendra?

Răspunsul sosise - o scrisoare voluminoasă, expediată *par avion,* zăcea acolo de aproape o lună. Deci, scrisoarea era pe drum încă de când izbutise a-l convinge pe *guru* să-l supună cumplitei încercări… Ce neghiob, ce stupid încăpățânat fusese! Daiaram desfăcu plicul și, la gândul ce-i fulgeră prin minte, rămase împietrit… Dar dacă… În clipa următoare toate visurile lui vor fi spulberate…

— Cât pe-aci să nu te recunosc în hainele astea europene, auzi el un glas cunoscut. Șeful geologilor era la câțiva pași de el împreună cu un tânăr european cu păr blond și ochi albaștri, îmbrăcat cu un costum dintr-un material subțire - „prea ușor pentru Kashmir”, îi trecu prin gând lui Ramamurti, care, cu toate că era călit după stagiul din Tibet, se îngrijise de haine mai călduroase.

Încă din zilele pe care Daiaram le petrecuse în tabăra geologilor, șeful expediției îl simpatizase pe tânărul artist, iar entuziasmul ce-l manifestaseră amândoi în fața frumuseții naturii Kashmirului, în timpul zborului îi apropiase și mai mult. Inginerul observă însă imediat scrisoarea deschisă din mâna lui Daiaram, ca și expresia lui de îngrijorare:

— Iartă-mă, văd că te-am stingherit! Dar noi ne vom mai vedea - drumurile călătorilor se încrucișează întotdeauna. Să mergem, domnule…

Daiaram nu desluși bine numele neobișnuit, străin, pe care îl rostise celălalt.

Scrisoarea începea cu un reproș. Anarendra era de părere că dacă Daiaram i-ar fi explicat totul de la început, amândoi ar fi eliberat-o pe Tillottama chiar în prima seară. Îi descria cu lux de amănunte cum s-au desfășurat filmările pe domeniile de la Rewah. Vechiul palat de la Gowindarh, unde *maharajahul* își cocolea tigrii albi, prinși de el, devenise locul de desfășurare a celei de a două părți a filmului. Răpită din templu (Khajurāho), *devadāsi* (Tillottama) este adusă de către „prinț” în vechiul lui palat păzit de tigri. *Devadāsi* face o încercare de evadare și e la un pas de pieire, dar „fachirul” (Anarendra) o salvează. Anarendra îi scria că Tillottama îl uimise chiar și pe el, un neînfricat *yoghi,* cu extraordinarul ei curaj, până în momentul când a priceput că se petrece ceva neobișnuit cu ea. Tocmai se desfășura acea secvență a filmului când, (potrivit acțiunii, *devadāsi* trebuia să alerge pe zidul care îngrădește curtea interioară în care se aflau tigrii. Ea s-a oprit la un moment dat sus pe zid și s-a clătinat puțin ca și cum și-ar fi pierdut echilibrul, speriată. Aparatul de filmat începuse să bâzâie cu înverșunare. Anarendra, care mergea pe zid în întâmpinarea Tillottamei, văzu că fata nu-și mai reia fuga, ci rămâne pe loc, pierdută în gânduri, total absentă la indicațiile furibunde ale regizorului. Un tigru uriaș, alb ca zăpada, cu striațiunile lui transversale de un negru-intens, se apropie de zid, se ridică sus de tot pe picioarele-i dindărăt, chiar în dreptul Tillottamei, cu gâtul întins spre ea. Ochii fiarei de un albastru-puternic o urmăreau neîncetat, când deodată fata se aplecă, întinzând mâna spre tigru. Regizorul amuți speriat, iar operatorul continuă să filmeze neașteptata desfășurare a scenei. Fiara își

căscă botul dezvelindu-și colții mari, își culcă urechile și se lăsă pe picioarele dindărăt. Privit de sus, capul i se păru lui Anarendra turtit și lătăreț ca de șarpe, iar ochii ațintiți asupra actriței, cu o clipă în urmă disprețuitori, poate curioși, începură să se întunece, din ce în ce mai injectați, plini de răutate… Tillottama se clătină din nou și Anarendra înțelese că dacă mai trece o secundă, tigrul va face un salt atât de mare, încât o va ajunge, sau că ea va sări de pe zid drept în ghearele fiarei. Iute ca fulgerul, Anarendra porni spre ea, o înșfacă, străbătu, alergând, zidul, coborî cele câteva trepte ale scării și o aduse la umbra unui smochin care creștea într-un colț al curții.

Cum scena fusese splendid prinsă, regizorul refuză s-o mai filmeze o dată, dându-i niște lungi explicații producătorului, care venise aici împreună cu echipa. De îndată ce „fachirii" își jucară rolurile, el le achită suma datorată, le mulțumi în termenii cei mai călduroși și… le oferi automobilul până la Allahabad.

Anarendra nu bănuia că tocmai în timpul acesta, Daiaram zăcea stâlcit în bătaie, pe un pat de spital, în același oraș.

Întorcându-se acasă și primind scrisoarea lui Daiaram, Anarendra culese de îndată informații prin intermediul băncii care servea interesele companiei „Orfeu", cum se numea dubioasa firmă a *producerului.* Domnul Traysish pornise cu întreaga echipă de filmare la Ajantā și Ellorā, iar de acolo la Bombay. Acum se odihnește la Lonauli - o stațiune balneară nu departe de Bombay, unde a închiriat o vilă pe timp de două luni. Anarendra îi și însărcinase pe prietenii lui din Bombay să-l urmărească pe american.

El, de fapt, nu aștepta decât o telegramă din partea lui Daiaram ca să plece la Bombay sau oriunde va hotărî acesta. Telegrama își luă, așadar, zborul spre New-Delhi, înștiințându-l pe Anarendra că Ramamurti va sosi cu primul avion

de la Srinagar, că trebuie să comande două locuri pentru Bombay, că are și bani, contrar așteptărilor. Imediat după expedierea telegramei, artistul ieși grăbit de la poștă și o luă la goană cât îl țineau picioarele spre agenția de transporturi aeriene. Avu norocul să pună mâna pe un bilet la care tocmai renunțase un militar, dar avionul nu pleca decât a treia zi dimineață. Mai mult de douăzeci și patru de ore de așteptare! Dacă Tillottama într-adevăr nu mai vrea să trăiască?…Dacă fusese ultima oară când crezuse în libertate, bunătate și cavalerism? Și dacă acum se credea amăgită, deoarece nu avusese de unde să afle ce se întâmplase cu el? O, zei, la ce bun să te lamentezi - trebuie să aștepți și să acționezi! Totuși, felul nedemn în care abandonase lupta îl va mai face să simtă multă vreme arsura rușinii.

— Am spus eu că drumeții se întâlnesc întotdeauna, spuse râzând vesel geologul din Ladakh, intrând în biroul agenției, însoțit de același tânăr. Ai venit să-ți iei un bilet sau l-ai și luat? Pentru New-Delhi, desigur?

— L-am și luat. Pentru cursa de poimâine.

— Uite și un tovarăș de drum - domnul Ivernev. Faceți cunoștință, domnilor - sculptorul Ramamurti, abia întors din Micul Tibet, și noul nostru mare prieten, geologul rus Ivernev. Iartă-mă, dar îmi vine foarte greu să pronunț corect și celălalt nume al dumitale.

Ramamurti îl cercetă cu interes pe omul uscățiv, de aceeași vârstă cu el, și prea ușor îmbrăcat.

— Ai petrecut multă vreme la Ladakh? îl întrebă, într-o engleză corectă, geologul rus, împreunându-și palmele cu degete prelungi, în loc să-i strângă mâna după obiceiul european.

— O, numai o lună și jumătate… într-una din mănăstirile din Tibet.

— Tare mult aș vrea să ajung și eu acolo! se însufleți rusul. Știi, pentru noi, oamenii cu o structură romantică, Tibetul cu mănăstirile lui

rămâne un pământ misterios, bogat în cunoștințe cu totul deosebite…

— E clar că ai citit romane de aventuri apărute în Apus! se amestecă șeful geologilor din Ladakh.

— Bineînțeles! recunoscu vesel rusul. Noțiunile formate în copilărie sunt greu de șters.

— Ai fi găsit acolo un loc minunat ca să te refugiezi de viață, spuse Daiaram. Aș fi de acord cu mănăstirile din Tibet ca locuri de odihnă sau de psihoterapie. Odată și odată așa vor și deveni!

— Interesantă idee pentru un indian!

— Faci aluzie la religiozitatea poporului meu? Dar eu abia vin de acolo!

— Pe dumneavoastră nu v-am auzit făcând o asemenea apreciere, se adresă rusul șefului expediției geologice, și spuneți că ați petrecut acolo două anotimpuri. Bineînțeles, nu la o mănăstire… De altfel, am glumit. Dar mi-ați făgăduit o masă drept răsplată pentru definirea unui mineral interesant din cele descoperite de dumneavoastră - vă rog să vă îndepliniți făgăduința. Ceea ce am descoperit noi, merită într-adevăr o masă bună. De altfel, îngăduiți-mi mai bine să vă invit eu pe dumneavoastră, ca descoperitor - o meritați într-o măsură mult mai mare decât mine. Și îl vom pofti și pe noul nostru cunoscut…

— Domnul Ivernev se află aici într-un scurt concediu de odihnă, explică șeful, și ne-a împărtășit prietenește multe din vastele sale cunoștințe în mineralogie. Acesta a fost motivul pentru care am venit aici și te-am putut aduce și pe dumneata. Expediția în care prietenul nostru rus lucrează în calitate de consultant își are acum sediul în sudul Indiei…

— Atunci îți sunt recunoscător și dumitale, se înclină Daiaram, fără dumneata m-aș fi aflat și acum cel puțin la vreo două sute de mile de Srinagar.

— E întotdeauna plăcut să-ți oferi spontan ajutorul, vorbi Ivernev cu surâsul lui întrucâtva malițios, întrucâtva trist; când procedezi așa, te simți într-adevăr bogat

— La drept vorbind, chiar ești - știi atât de multe! spuse geologul din Ladakh.

— Nu sunt decât un inginer ca toți inginerii, doar că am învățat la un institut unde inginerul de mine e dator să-și însușească perfect cele trei materii de bază necesare muncii practice a unui geolog - mineralogia, arta minieră și chimia.

— E vorba de Institutul de mine din Leningrad?

— Întocmai. La noi cunoașterea mineralogiei, priceperea de a determina repede și cu precizie mineralele e asemănată cu cunoașterea simptomelor unei afecțiuni de către un modic. Și într-un caz, și într-altul se obține cu mijloace simple un diagnostic just, ceea ce, departe de laborator, e indispensabil… Dar nu cred că aceste amănunte să-l intereseze pe un artist, adică pe domnul Ramamurti. Cu dumneavoastră vom mai sta de vorbă seara, după lucru. Iar mâine, dați-mi voie să vă invit pe amândoi la o excursie prin Srinagar și împrejurimi. E ultima mea zi liberă și am și comandat un automobil…

Daiaram acceptă bucuros invitația - ziua chinuitor de lungă va trece astfel mai repede…

Geologul rus veni să-l ia de la hotel exact la ora stabilită. La volan ședea un *sikh*[80] morocănos, cu barba crescută până-n albul ochilor, iar geologul din Ladakh lipsea. La privirea întrebătoare a lui Daiaram, rusul răspunse că *mister* Șenoi fusese reținut din cauza unor probleme urgente, dar dacă el, *mister* Ramamurti nu se va plictisi în compania lui, dat fiind că nu cunoaște de loc Srinagarul…

— Uneori e mai bine să nu cunoști nimic și să mergi cu ochii larg deschiși, neinfluențat de cunoștințele și de gustul altuia.

Rusul îl privi o clipă drept în ochi, dar nu spuse nimic.

Nici artistul nu avusese prilejul de a face cunoștință cu capitala Kashmirului în drumul său spre Ladakh. I se întipări în minte,pentru toată viața această zi în care rătăciseră împreună, „încotro vedeau cu ochii”, prin acest oraș necunoscut pe care Thomas Moore în poemul său liric compus în secolul al XIX-lea l-a numit „raiul pe pământ”. Poeții Indiei, musulmani și hinduși, au cântat și ei, folosind epitetele cele mai subtile și pompoase, valea Kashmirului. Este adevărat că în mare parte versurile aparțin poeților curteni din diferite epoci, care au făcut din simțămintele și vorbele omenești arme de nerușinată lingușire. Totuși, nici cuvintele lingușitorilor nu au putut denatura adevărata frumusețe a Kashmirului și a capitalei lui. „Suntem săraci - spun locuitorii Kashmirului - dar avem cele trei bunuri care ușurează inima, după cum sună un vechi proverb: apa curată, iarba verde și femei de o rară frumusețe.”

Trecură peste râul cu ape repezi și răcoroase, Djelam, nu departe de moscheea Șah-i-Hamad, clădită în formă cubică; moscheea, culminând cu o săgeată ascuțită pornită din centrul ei, a fost construită din lemn, fără un singur cui. Mașina ocoli pe o șosea impecabilă muntele „Tronul lui Solomon” - un dublu con, ca un baraj la marginea sudică a lacului Dal. Ivernev și Daiaram ocoliră pe șosea acest lac de cinci mile, mergând de la est spre vest, pentru a arunca o privire și asupra curioaselor parcuri Nisat și Șalimar ale unor împărați moguli. Faima și-o câștigase Șalimarul, creat la porunca unuia dintre stăpânitorii moguli de vază - Djalianghir, în care se îmbinau însușiri de crâncen suveran și de ins sentimental, iubitor de flori, de liniște și de femei. Legenda spune, că, zăcând pe patul de moarte, când a fost întrebat de curteni ce și-ar dori mai mult, el a răspuns doar atât: „Kashmirul!”

Șalimarul, cu poienile lui verzi și copacii umbroși, cu bazine și cascade în trepte pe fondul munților albaștri împăduriți, îl dezamăgi pe Daiaram. Poate pentru că auzise și citise prea multe despre frumusețea lui incomparabilă, imaginându-și-l într-un chip cu totul extraordinar. Șalimarul însă, cu tot farmecul său, nu era cu nimic mai presus de alte grădini celebre ale patriei sale.

După ce ocoliră lacul Dal, se adânciră din nou în oraș, mergând pe șosea, între două lacuri, lăsând în urmă la nord dealul cu cetatea Hari-Parbat, trecură din nou peste Djelam și se îndreptară, tot pe șosea, spre apus. La vreo șase mile de oraș, șoferul se opri lângă cel de-al treilea lac, unde șoseaua se bifurca, își întoarse capul și se uită întrebător la Ivernev. Geologul îi făcu doar semn spre drumul din stânga, *sikhul* dădu satisfăcut din cap, și mașina o porni sprintenă pe o pantă lină, de-a lungul unui râuleț vijelios, cu apa ca smaraldul.

Daiaram înțelese că au luat-o de-a dreptul spre poalele Muntelui Pir-Pandjal și chiar în clipa în care voi să întrebe încotro anume pornesc, rusul îi explică zâmbind, puțin sfios, aidoma unui pușțan, că nu putuse renunța la dorința de a vizita Hulmargul. Așezat chiar la picioarele muntelui Afarvat, Hulmargul fusese construit de englezi, care, suferind teribil din pricina căldurii din șesurile Indiei, îl foloseau drept loc de odihnă în timpul concediilor. O dată cu plecarea englezilor, orășelul rămăsese pustiu. Hotelurile confortabile de câte trei etaje ca și vilele erau goale, iar vitele oamenilor de la munte pășteau în voie prin poienițele curățate de pietre și destinate plimbărilor.

— Îmi plac nespus locurile de munte, dar nu cele sălbatice, ci cele rânduite pentru oameni, spuse Ivernev, deoarece în regiunile părăsite numai vremelnic, și nu abandonate, găsesc un anumit farmec melancolic. Îmi place grozav să hoinăresc

toamna - e perioada când la noi, în Rusia, natura amorțește înainte de gerurile iernii - prin cartierele de vile ale Istmului Karelski, o zonă întinsă, destinată odihnei, chiar lângă Leningrad, orașul meu natal. Când istmul se golește toamna, sanatoriile și vilele frumoase devin cu desăvârșire pustii, ceea ce creează o atmosferă de liniște deosebită. Ea emană din toate: din ploaia potolită și rece, din zborul lin al frunzelor purpurii, din vuietul vântului venind dinspre mare, din legănarea domoală a crengilor de pin. Dar nici o clipă nu-ți lasă impresia de pustiu: sub tălpi simți aleile asfaltate, pe șosea gonesc mașini, și într-o oră te poți întoarce într-un oraș enorm, plin de oameni… Nu cred însă că te interesează aceste impresii personale ale mele, și îți cer iertare că nu te-am prevenit că vom face această mică abatere din drum. Ai fi preferat, poate, orașul? O să ne întoarcem acolo repede!

— Te înșeli amarnic. Mă interesează foarte mult atât călătoria, cât și conversația noastră, protestă Daiaram și, după o clipă de ezitare, întrebă: Dumneata ai suferit de curând o pierdere grea?

— Cum de ți-a venit asta în gând? se întoarse, nedumerit, rusul.

— Crede-mă, nu știu cum să-ți explic… Poate ceva în expresia ochilor dumitale, câte un cuvânt aruncat din când în când, iar acum - dorința asta melancolică de singurătate. Un indian ar fi procedat la fel, totuși mi se părea că un european ar căuta mai degrabă să-și verse năduful la un pahar, înconjurat de lume, în vacarmul unei orchestre. Sau, poate, mi-am făcut o idee greșită despre europeni?

— Eu cred că există și europeni, și indieni deosebiți. Și cu dumneata s-a întâmplat ceva de te-ai refugiat într-o mănăstire tibetană…

— Da, a început cu răni fizice, boală și slăbiciune, iar apoi am încercat să fug de mine însumi.

— Și n-ai izbutit?

— Bineînțeles că nu. Dar acum sunt altul!

— Așadar, nu socoți singurătatea tristă drept slăbiciune?

— Nu, atâta vreme cât îți aduni gândurile și forțele, atâta timp cât îți faci planul cum să procedezi mai departe… după cele ce s-au întâmplat. Dacă, însă, ești convins că e pentru totdeauna, înseamnă că ți-ai pierdut tăria. Am început să înțeleg asta după încercarea întunericului la care am fost supus.

— Încercarea întunericului? Ce-i asta?

Rusul deschise o cutie masivă cu niște țigări lungi, neobișnuite. Pe capac se afla desenat o mândrețe de cal negru ca pana corbului. El întinse cutia lui Ramamurti și șoferului. Daiaram refuză, iar șoferul luă cu băgare de seamă una și, după ce o aprinse, zâmbi pentru prima oară, cucerit de atenția prietenească, aproape duioasă, a geologului din depărtata țară nordică.

Artistul se simți deodată pătruns de atâta încredere în Ivernev, încât începu să-i istorisească trista lui poveste. Drumul era din ce în ce mai prost; ploile desfundaseră șoseaua - mașina era zdruncinată și se tot lăsa pe-o parte, când șoferul ocolea gropile. Neluând în seamă neplăcerile iscate de acest drum, rusul îl asculta cu mare atenție, reaprinzându-și din când în când țigara care se stingea mereu.

— Îți doresc succes! Din toată inima! spuse geologul și, punându-și mâna peste degetele lui Daiaram, i le strânse cu putere, și îți mulțumesc. Povestea dumitale e atât de extraordinară, încât mi se părea că nici nu era vorba de dumneata, ci de un om cu totul aparte… erou de film sau, mai curând, eroul unei legende străvechi! Aș vrea să fiu în locul dumitale…

Ivernev tăcu și își aprinse altă țigară.

— În locul meu? întrebă, sincer mirat, artistul.

— Desigur! Ai un țel precis, ai luat o hotărâre fermă, vei da o luptă fățișă. Poți să te bați pentru iubita dumitale pierdută, știi unde s-o găsești, unde s-o duci…

— Dumneata, nu?

— Eu nu pot, nu știu nimic și nici n-am posibilitatea să aflu!

— O posibilitate oarecare, cât de mică, există întotdeauna. Numai să iei acea hotărâre și să te ții de ea cu dârzenie…

Trecură de Tangmarg și se aflau la altitudinea de șapte mii cinci sute de picioare. Drumul era din ce în ce mai desfundat și, după un sfert de oră de luptă aprigă cu hârtoapele, șoferul opri mașina, făcând un gest larg, prin care îi invită pe pasageri să-și continue drumul pe jos, ca să parcurgă restul de două mile, având de străbătut încă patru sute de metri în sus pe povârniș.

Daiaram și rusul o apucară pe urcușul lin, folosind cărarea cailor, așternută chiar lângă drumul care se transformase într-un jgheab presărat cu pietroaie. Reușiseră să ajungă cu mașina la nivelul primelor măguri acoperite cu păduri ale regiunii premuntoase. Brazii argintii, gigantici, ai Himalaiei, de câte șaptezeci de metri înălțime, drepți ca niște lumânări, se ridicau în văzduhul străveziu - singuri sub bolta albastră a cerului. Puternici, încât îmbrățișarea a trei oameni abia le-ar fi putut cuprinde trunchiul, acești copaci ridicau până în tării un număr incalculabil de crengi suprapuse, foarte scurte, cu ace dese și întunecate. Stând la picioarele acestor giganți, oamenii păreau aidoma unor pitici. Lui Ivernev, obișnuit cu copacii nu prea înalți, din patria lui nordică, cadrul acesta îi făcu impresia de a fi fost transplantat aici din erele îndepărtate, când pământul era locuit de animale uriașe. Îi împărtăși această impresie și lui Daiaram. Indianul oftă cu tristețe:

— Sunt într-adevăr codri foarte bătrâni din vremurile trecute, care au scăpat, au rămas teferi. Fratele cel mare al mamei e pădurar, și știu de la el că după tăiere, asemenea codri nu se mai refac. În orice caz, asemenea giganți nu vor mai crește nicicând. Se pierde ceva din ambianța înconjurătoare, la fel stau lucrurile și cu *secvoia*[81] din America.

— Sau cu cedrii din Siberia. Și fiindcă veni vorba, acele lor de culoare închisă îmi amintesc grozav de cedrii noștri. Ca zveltețe, brazii din Himalaia seamănă cu ai noștri din Tianșan, dar acele lor sunt mai deschise, iar ca înălțime sunt de două ori mai mici! Dar ce minunăție e aici! Parcă te simți mult mai bun, spuse gânditor geologul, trăgând cu nesaț în piept aerul minunat de munte. Pe noi, nordicii, căldura din India ne dă gata. Mâine vom fi la Delhi, unde totul e altfel, dar eu trebuie să ajung și mai departe, în Sud.

— În Sud? Dacă nu sunt indiscret, te-aș întreba: unde anume?

— La Madras, pentru că acolo se află baza expediției cu care lucrez eu.

— La Madras? Dar și eu voi fi acolo peste câteva zile. E absolut necesar să găsesc acolo niște rude de-ale Tillottamei și să fac demersuri pentru ca ea să-și recapete cetățenia. Trebuie să încep cu Madrasul - e singura cheie a problemei.

— Înțeleg. Poate că ai să-mi dai și mie de știre cum s-a încheiat cutezătorul dumitale plan, pe care eu îl doresc încununat de succes. Și, crede-mă, că nu din curiozitate.

— Unde poți fi găsit la Madras?

Rusul scoase din portofel o carte de vizită.

— Aici găsești tot - și telefonul și adresa mea. Roiapetta nu e departe de Mount-road.

— Îți mulțumesc. Ai să ai curând vești de la mine. Sau, dacă nu le vei avea, vei înțelege că am suferit un eșec.

— Nu știu de ce, dar am sentimentul că vei izbândi. Poate din cauză că în dumneata există acea fermitate de fier, care e însăși chezășia succesului.

În poiana verde a Hulmargului, înconjurată de dealuri acoperite cu păduri dese de cetină întunecată, sufla un vânt destul de rece care cobora de pe repezișurile stâncoase din jur. Mai sus de terasa albastră a muntelui se ridicau încă două trepte, acoperite cu zăpadă, până la creasta ascuțită de gheață a coamei Pir-Pandjalului.

Case de lemn, hoteluri și magazine se înșirau de-a lungul străzii pe care nu întâlniră nici țipenie de om, întocmai ca într-un castel fermecat. Obloanele și ușile uitate întredeschise scârțâiau și se trânteau pocnind, bătute de vânt, sporind impresia de părăsire și de singurătate.

Odată întorși de la Hulmag, luară masa, apoi se plimbară cu *șkiara* - ambarcație „taxi” - pe canalele lacului Dal pe care se înșirau hoteluri plutitoare și bacuri-vile ce se închiriau. Se despărțiră seara târziu.

Daiaram, obosit de atâtea impresii, adormi cu greu, retrăind și depănând în minte ziua petrecută în tovărășia noului său cunoscut, atât de străin în aparență, și totuși atât de prietenos, mai apropiat decât se întâmpla adeseori să-ți fie o rudă.

Artistul stătea, ca de obicei, culcat, cu ochii închiși, și imaginile i se perindau în minte, ca o peliculă de film, proiectată cu încetinitorul.

Vesele îngrămădiri de căsuțe, ghemuite una în alta, constituiau așezări la poalele munților, printre dealuri cu pini. Orașul însuși, cu râul, canalele și lacurile lui liniștite, cu casele de piatră a câte două caturi în care nu găsești două ferestre la același nivel, cu acoperișuri de lut întărit pe care crește iarba și adesea și tufișuri, păstra același aspect. Vedea pereții înalți ai canalelor, grosolan pietruiți, cu ieșindurile caselor suspendate deasupra lor, proptite cu bârne atât de strâmbe și de nesigure,

încât, privindu-le, te lua groaza. Ștrengarii veseli înotau în Canalul Mar printre bărci și gunoaiele aruncate din case. Apoi, prin fața lui se perindară grădini împrejmuite cu ziduri care înaintau până în râu, grădinile de zarzavat, plutitoare pe lacuri, grădini aflate pe niște plute de trestie, pământ și alge, ancorate de pari înfipți în adânc; bazarurile pestrițe cu mulțimea lor de târgoveți, stând impasibili în fața mărfii pe care o expuneau și cu mulțimea trecătorilor care nu cumpărau nimic. Peste tot locul, ca oriunde în India - cerșetori infirmi, băiețandri obraznici, țigăncușe murdare cu fețișoare frumoase, cu trăsături regulate și ochi imenși.

Forfotă și mizerie, alături de simplitate și măreție. Zăpezi scânteietoare, lacuri reci și pure și ulicioare înguste, murdare și puturoase. Aici, în această vale minunată, înconjurată de întreaga splendoare a lanțurilor muntoase, a luncilor și a codrilor, obișnuitele contraste ale patriei sale păreau a ieși mai puternic în evidență ca oriunde. Sau poate el devenise mai receptiv…

Pe canale și pe lacuri pluteau nenumăratele bărci ale negustorilor, în care sub prelate de pânză groasă tronau oameni cu un aer grav sau, dimpotrivă, servili, fumând tacticos *huki* - una din narghilelele Orientului. Vindeau de toate: de la căciuli și broderii, la fioroase pumnale și pistoale. Superbe erau bărcile pline vârf cu flori. Buchete înfoiate și proaspete - de un roșu-aprins, galbene sau albastre, acopereau ambarcațiile înguste, în toată lungimea lor, cu mormane compacte și înmiresmate.

Prietenul său cel nou îl uimise. Era obișnuit să-i vadă pe europeni colindând febril bazarurile și magazinele, cumpărând cât mai multe obiecte și de tot felul. Ivernev privea cu interes minunatele broderii, covoarele și urcioarele cizelate, sau obiectele de lemn sculptat care fac faima Srinagarului, dar acest interes nu-l depășea pe cel

care îl manifesta el față de celelalte particularități ale orașului. Geologul nu-și cumpărase nimic, deși, după cum observase Daiaram, nu se uita la bani dacă era vorba de o deplasare cu automobilul său cu barca-taxi. O singură dată, când un negustor înfipt le abordase barca și întinsese în fața rusului o superbă blană de leopard, Ivernev vădise fie o șovăială, fie un regret, pentru că, după plecarea negustorului pe care îl concediase, rămăsese îngândurat multă vreme…

Succesiunea imaginilor ce se perindau în mintea artistului se topi pe nesimțite într-o somnolență. Se trezi cu un minut doar înainte de a fi intrat în cameră *boy*-ul hotelului.

În timp ce taxiul gonea pe drumul colbuit spre aeroport, Ramamurti întorcea mereu capul, încercând zadarnic să zărească mașina geologului rus. La aeroport, însă, află de ce n-a văzut mașina geologului: zborul se amânase cu două ore din pricina unei furtuni iscate în regiunea Amritsar. Probabil că Ivernev aflase despre furtună din timp. Daiaram ieși din clădire și se așeză pe o bancă sub un șopron, admirând țancurile albe ale Pir-Pandjalului, înfășurate ici-colo cu văluri de nori străvezii. Întârzierea - o nimica toată - două ceasuri și încă două de zbor… Se va despărți pentru multă vreme de aerul pur al platoului cu giganții înzăpeziți înfipți în azurul neasemuit de intens al cerului. De pe această ultimă treaptă, înaltă de cinci mii și jumătate de picioare, va coborî în șesuri dogoritoare, pârjolite de un soare necruțător, înecate în pulberea și în mirajul adierii fierbinți sub un cer plumburiu, care apasă capetele oamenilor întocmai ca metalul acesta moale și greu.

Apoi, căldura umedă a Bombayului. Bombayul unde se chinuiește Tillottama!

Aeroportul se umplea de pasageri. Artistul îl zări de departe pe noul său prieten rus, înconjurat de un grup numeros de oameni între care, singurul lui

cunoscut, era șeful echipei de geologi de la Ladakh. Sfiindu-se să se apropie, Daiaram îi salută pe cei doi de la distanță, și se grăbi să se urce în avionul supraîncălzit de soare. Abia după ce decolară, se așezară alături pe bancheta liberă din coada avionului și convorbirea lor avu ca subiect schimbarea intervenită în viața oamenilor, o dată cu posibilitatea lor de a se deplasa cu repeziciune la distanțe uriașe. După cum schimbările în lumea înconjurătoare se petreceau literalmente într-un răstimp de ore, tot astfel și viața suferea întorsături fulgerătoare, impunând oamenilor rapide schimbări în acțiunile, hotărârile sau deprinderile lor. Nu era deci de mirare că aceste întorsături intervenite în viața omului, dezorganizându-i traiul obișnuit, supuneau sistemul lui nervos unor puternice tensiuni, care pretind existența unui psihic bine echilibrat. Dar cum condițiile de viață civilizată slăbesc organismul, rezultă o discrepanță între cerințele noului și starea de fapt a omului.

Avionul fu puternic zgâlțâit și legănat în zona în care aerul rece al Himalaiei se ciocnea cu frontul de aer fierbinte al văii Indo-Gangelui. Jos, se așternuse o pâclă galbenă, uniformă. Încă puțin și avionul rula lin peste dalele uriașului aerodrom al New-Delhi-ului. Zăduful îi și luă în primire pe cei care coborau din avion. Daiaram își luă rămas bun de la rus și se grăbi spre Anarendra și spre grăsunul și veselul inginer Seșaghirirao, care-i făceau semne.

— Tibetul ți-a priit! exclamă inginerul. Ai devenit irezistibil. Tocmai ce-ți trebuie ca să pornești la cucerirea frumoaselor!

— Da, dacă nu ținem seama că-s tuns chilug. Nu mi-a crescut încă părul, răspunse Daiaram.

— Sub turban nu se vede! Acum înțeleg eu de ce ești îmbrăcat ca un *maharajah.*

Anarendra îl privi dojenitor pe prietenul său: cum se poate glumi când e vorba de probleme atât de serioase? și spuse:

— Dacă nu ești prea obosit, am putea pleca mai departe cu avionul chiar astăzi. Am și reținut două locuri.

— Cum adică, tu, Seșaghirirao, nu vii cu noi?

— Nu. Anarendra mi-a spus că sunteți destui și fără mine. E chiar mai bine așa - acum mi-ar fi fost greu să-mi iau liber. Totuși, dacă va fi nevoie…

— Hotărât nu, spuse ferm Anarendra, să mergem să prânzim. Mai avem un ceas și jumătate. Duceți-vă și ocupați o masă, iar eu văd de bilete…

Într-un colț al restaurantului se aflau multe mese libere. După ce luară loc, inginerul își întoarse puțin capul, apoi își apăsă palma peste mâna lui Daiaram:

— Făgăduiește-mi că-mi dai de veste dacă ai să ai nevoie de ajutorul meu. Iar acum nu mă refuza!

Și Seșaghirirao își scoase portofelul. Daiaram îl opri:

— Crede-mă că de bani nu am nevoie! Privește, am asupra mea o sumă importantă, ca un afacerist…

Artistul îi arătă portofelul doldora de bancnote.

— O, zei! Față de așa comoară, cele cinci sute de *rupii* ale mele sunt ridicole. Dar mai rămâne ceva. Întinde mâna pe sub masă!

Daiaram simți în mână un obiect voluminos, metalic.

— Ce-i asta? exclamă el când dădu cu ochii de un ditamai pistol automat cu țeava scurtă și cu un trăgaci neobișnuit de mare. Oțelul armei masive avea luciri sumbre.

— La ce bun? strigă el înapoindu-i arma, cu repulsia instinctivă a indianului față de crimă. Noi nu putem proceda la fel cu gangsterii.

Seșaghirirao izbucni într-un râs vesel, schițând un gest de nepăsare:

— Cunosc la fel de bine ca și tine stupiditatea legilor datorită cărora omul cumsecade umblă întotdeauna neînarmat, iar orice bandit și hoț, căruia puțin îi pasă de legi, face din el ce poftește.

Așadar, pentru a evita o asemenea eventualitate am născocit această armă. Nici un tribunal de pe glob n-o va putea considera drept armă de foc. Privește!

Inginerul deschise o clapă și scoase din mânerul pistolului un flacon turtit, cu un lichid opalescent.

— Iată ce are arma în loc de încărcător și cartușe. Ăsta e pistonul care presează de jos în sus, aici e clapa care deschide țeava o dată cu apăsarea pe trăgaci și mai are încă un piston prevăzut cu un pulverizator. Agresorul primește astfel drept în bot o porție de materie chimică usturătoare, dar inofensivă - secretul meu. Nici vorbă de omor - în schimb victorie deplină asupra oricărui inamic! Un flacon la douăzeci de „împușcături" de astea. Și poftim încă două. Găsești că e rău? Ia-l că are să-ți prindă bine!

Daiaram își aminti de vorbele lui guru: „Acum tu pășești în lumea de jos, și numai tăria de spirit nu-ți va fi îndeajuns!" - și, zâmbindu-i cu recunoștință, vârî pistolul greu în buzunar.

Sosi și Anarendra cu biletele. Cei trei prieteni au stat la masă, până când au fost chemați la avion. Și, abia după ce se ridicară în aer, Daiaram se hotărî să-i pună întrebarea care-l chinuia de atâta vreme: „Cum nădăjduiesc prietenii lui de la Bombay s-o găsească pe Tillottama?"

— A și fost găsită! răspunse cu sânge rece Anarendra.

CAPITOLUL 7 Focul stelar

Pe terasa acoperită care dădea în grădină, Tillottama stătea în picioare, sprijinită cu umărul de unul din stâlpii îmbrăcați în verdeață. Povârnișul dealului pe care se afla vila fusese îngrădit cu un zid de piatră, dincolo de care se înșirau vile asemănătoare, iar mai departe se vedeau alte dealuri cu copaci rari și se zărea lucind vag șoseaua netedă care duce spre Bombay și spre ocean. *Producerul* Traysish o adusese aici, la marginea localității balneare Lonauli, după ce luările de vederi ale filmului fuseseră terminate. Incidentul de pe zidul de la Gowindarh, când fata, supunându-se unui impuls momentan fusese pe punctul de a sări în ghearele tigrului, îl pusese pe gânduri pe american. Se hotărâse, așadar, s-o lase pe „steaua" lui să se odihnească și să-și mai acorde și lui ceva distracții, punându-și totodată la punct unele afaceri la Bombay. Nu putea să nu-și dea seama că după șederea lor la Khajurāho, Tillottama se schimbase, era mai tristă, mai dură și că fiecare zi ce trecea o înstrăina și de vechile-i obiceiuri, și de dânsul, fără ca ea să manifeste însă o rezistență fățișă. Această pasivitate disprețuitoare îl făcea să turbeze.

Și acum, de pildă, Traysish ieșise pe terasă în papuci moi, urmărindu-și pe furiș „steaua", pierdută în gânduri, cu desăvârșire absentă la tot ce se petrecea în jur.

Părul ei negru cu reflexe albăstrii nu era împletit în cozi, ci ridicat după moda europeană, încolăcit pe creștet într-o torsadă mare care părea mult prea grea pentru gingașul ei gât dezgolit.

Traysish o privi, comparând-o cu noua lui cunoștință, italianca Sandra, și o întrebă, iritat:

— Ce-i cu tine? Ești bolnavă? La ce te gândești într-una?

Tillottama tresări surprinsă. I se păruse că în întrebările lui Traysish vibrase o nuanță de compasiune,

Cu palmele împreunate a implorare și cu capul plecat, Tillottama se lăsă pe genunchi:

— Dă-mi drumul, stăpâne! Tu singur ai spus că ți-am adus mult mai mulți bani decât i-ai plătit bătrânului Sohrab. Nu mai pot, tânjesc. Atâta timp cât sunt pe pământul țării mele, am putința de a-mi regăsi pământul natal pierdut, și poate și rudele. La ce-ți trebuie o simplă dansatoare neagră? Văd cum te uiți la italianca aceea minunată - asta e o femeie pentru tine. Lasă-mă să-mi urmez calea și am să-mi amintesc cu recunoștință de tine toată viața…

Traysish tăcea.

Ea își înălță fruntea și citi ironia mută din ochii lui, mult mai elocventă decât vorbele. Tillottama se ridică. Traysish aprinse o țigară:

— Și care e, mă rog, calea asta a ta? O casă de toleranță? Nu, ești prea scumpă pentru așa ceva! râse el cu răutate.

De după zid se auzi un fluierat vesel.

— Iată-i pe prietenii tăi, italienii! Fugi la ei, fetițo, și nu te mai gândi la proștii. Zău că nu-ți doresc răul! Roagă-i să mă scuze, dar trebuie să plec chiar acum; rămân peste noapte la Bombay.

— Tama, Tama! o chema un glas sonor,

— Ți-am mai spus, Lea, să nu-i mai zici Tama. Cică *tama* înseamnă „dorință”. E ceva prea intim!

— Nu mai bombăni, Cesare. Nu-ți prieste căldura! Fata asta e personificarea, dorinței, și nici un bărbat adevărat n-ar putea contesta asta!

— De contestat - nu, dar așa ceva nu se strigă pe stradă!

— O stradă în care nu e nimeni și nimic, în afară de niște vile goale…

— Hai, nu vă mai certați, copii, interveni Sandra, serioasă, uite-o pe Tillottama. Imediat o să-l vedem pe Cesare contorsionându-se ca un scamator și trăgând focuri din colțul ochiului stâng. Ce comici sunt bărbații în fața femeilor frumoase!

— Și mai ales când nici nu-și dau seama de asta, adăugă Lea.

— Destul cu calomniile, sunt la limita răbdării!

Și Cesare o salută pe Tillottama într-o engleză înfiorătoare. Ca întotdeauna, Sandra îi veni în ajutor:

— Azi rulează un film nou - unguresc, care a ajuns aici în chip inexplicabil. Ne-a atras faptul că artista seamănă cu Lea. Hai să mergem s-o vedem pe Lea la cinema!

Tillottama acceptă, și toți patru o porniră spre centrul orășelului, pe strada năpădită de o iarbă aspră. Traysish nu se mai temea că vedetă lui va fugi de aici, și cum avea încredere în italieni, o lăsa uneori să iasă singură cu ei. Ea era însă convinsă că de după arbuști sau din umbra caselor o urmărește o iscoadă - și nu greșea…

— Să știi însă că nu admit să te săruți în film cu altul! declară Cesare.

— Interesant, și ce ai să poți face?

— Am să trag în ecran!

— Cu un tubuleț cu vopsea?

Italienii izbucniră în râs. Sandra traduse convorbirea, și Tillottama surâse cu tristețe.

— Apropo de tubul cu vopsea, spuse Cesare. Când mergem data viitoare la Bombay am să cumpăr un *colt* adevărat. Am rămas cu un sentiment dezagreabil după aventurile noastre din Africa de Sud. Am impresia că de jur împrejur mișună ceva spurcat care nu așteaptă decât să faci un pas greșit…

Sandra se adresă pictorului:

— Știi, Cesare, eu am senzația că parcă am fi toată vremea urmăriți. Nici în orășelul ăsta liniștit nu mă simt bine.

— Ce sensibili sunteți amândoi, râse Lea. Cesare a devenit capitalist și îi e frică să nu fie prădat. Zău că era cu mult mai bine când n-aveam bani. Nu m-am așteptat să primim o asemenea

sumă de la Callegari, și închipuiți-vă că e încă departe de a fi tot!

— Bine, să zicem că eu mă tem de bandiți, dar Sandra? se încruntă Cesare.

— Sandrei îi e frică de americani, de patronul Tillottamei. Se simte, în general, vulnerabilă în fața bărbaților demoniaci. Amintiți-vă de profesorul turc de la Cape Town! Cât despre Traysish, de cum îi aruncă o privire, ea își și găsește de lucru cu o țigară, sau se grăbește să se așeze jos.

— Ai o limbă imposibilă, Lea, râse Sandra. Dar vă rog, nu mă distrageți de la convorbirea mea cu Tillottama. Nu știu de ce e veșnic tristă. Am impresia că tot timpul o urmărește din spate o umbră amenințătoare, cum de altfel ne urmărea și pe noi în Africa. Sau asta mi se pare pentru că e atât de frumoasă, cum nu se mai poate!

— Asta-i conform teoriei tale despre pieirea frumuseții în înfruntarea ei cu viața, interveni Lea. Dar să știi că ea este mai prejos decât tine; tu ești prea modestă, Sandra. Sunt convinsă că Tillottama îmbrăcată europenește n-ar face cine știe ce impresie. Ce părere ai, Cesare?

— 39-22-43 la o înălțime de 162, după socoteala noastră europeană, sau cinci picioare, cinci țoli după cea americană, declară sigur de el Cesare.

— Vezi că e prea mică?

— Iar dumneata, Cesare, îl dojeni Sandra, vorbești ca un angajat al unei agenții de reclamă; m-ai readus în atmosfera vremurilor trecute și a spiritului lui Flaiano!

— Ești bolnăvicios de susceptibilă față de tot ce e legat de fotografia de reclamă, Sandra, observă Lea, nu-i nimic, are să-ți treacă. Dar oare, nu vi se pare, prieteni, că nu se cade a vorbi de cineva prezent într-o limbă pe care n-o înțelege?

— Ca întotdeauna ai dreptate, Lea!

Și Sandra se străduí toată seara s-o distreze pe Tillottama.

Filmul rula cu subtitluri în indiană, și italienii nu pricepură mare lucru în afară de subiectul lui relativ simplu ca psihologic și de jocul bun al unor actori simpatici. Sandra privea furiș spre Tillottama. Filmul o tulburase grozav. Nu văzuse prea multe filme europene și dintre acestea, cele mai multe de aventuri, cu gangsteri și cu polițiști viteji, sau superfilme istorice, despre trecutul Occidentului, prea puțin cunoscut de ea. Văzuse și câteva filme în care fie un milionar care călătorește incognito, fie fiul unui bogătaș, se îndrăgostește de o fată simplă, o salvează de diferite primejdii sau o scoate din sărăcie și face din ea o doamnă din lumea mare, o mare actriță sau o femeie răsfățată.

Peste tot eroinele erau urmărite de un noroc uimitor: indiferent dacă se aflau în ghearele unor gangsteri, în haremurile Orientului, în captivități la inamici sau în puterea unor ticăloși, izbuteau să rămână neprihănite, virtuoase și curate, pentru eroul filmului. Era o înșelăciune vădită - Tillottama cunoștea doar prea bine viața reală.

Acest film unguresc însă înfățișa soarta obișnuită a unei tinere perechi. Aici oamenii nu se bizuiau decât pe ei înșiși, nu considerau drept nenorocire munca de fiecare zi, știau să aprecieze plăcerile simple ale vieții și se bucurau de dragostea multor prieteni. Asta era tocmai viața la care visase întotdeauna Tillottama, iar după ce-l întâlnise pe sculptorul Ramamurti, visurile ei confuze începuseră să capete realitate. Soarta însă o obliga să-și continue rolul minor de obiect frumos, cumpărat pentru desfătare și expus vederii, pentru bani. Chiar dacă nu direct, ca la barul de noapte, ci în realitatea fantomatică a peliculei de film, într-un fel sau altul, ea slujea acestui scop.

Când sosise la Khajurāho, chiar din prima zi, dăduse cu ochii de Daiaram.

Sculptorul se afla cocoțat pe o cornișă, într-o poziție atât de nesigură, încât inima fetei bătuse, fără să vrea, cu toată puterea, de grijă pentru acest necunoscut. Artistul nu purta decât o legătură în jurul șoldurilor și ea îi admirase, fără voie, picioarele frumos formate, umerii largi și ținuta dreaptă de sportiv. În aceeași seară, rătăcindu-se prin galeriile templului Vișvanath, Tillottama îl surprinse în fața statuii *Surasundari.* Avea aerul că se închină frumuseții ei - și cum s-ar fi putut interpreta altfel acel elan neprecupețit de extaz. Atunci fugise rușinată, înțelegând că fusese martoră unui spectacol foarte intim. A doua zi, când îl întâlni pe Ramamurti lângă sculptura cu leul, citi în privirea lui același extaz, adresat de astă dată ei. În ceasul de neuitat al primei lor întâlniri, își văzuse, pentru prima oară în viață, frumusețea chipului oglindită în adâncul ochilor lui. Ea este, așadar, în stare să-l inspire pe un bărbat, să-l facă să creeze o mare operă de artă - așa a înțeles ea că stau lucrurile atunci, și asta i-a confirmat-o însuși Daiaram mărturisindu-i iubirea, nu prin vorbe, ci prin puterea sentimentului care se vădea dincolo de cuvinte. Ea ar putea sluji drept model pentru sculpturi și tablouri de aceeași valoare ca acele străvechi opere de artă, din care emana puterea frumuseții și a iubirii, exprimând marea capacitate de creație a făuritorilor lor, aducând în același timp mângâiere oamenilor pe anevoiosul lor drum prin viață…

Tillottama urmărea filmul cu nespusă tristețe. Eroina cea veselă, veșnic gata să râdă, venise să se scalde împreună cu iubitul. Fata, în costumul de baie roșu cu buline albe, care se armoniza perfect cu părul deschis și cu pielea ei bronzată, aurie, de nordică, îl tot tachina pe drăguțul ei până ce se pomeni înșfăcată de două brațe puternice și ridicată în aer. Amândoi râdeau nepăsători, uitând de tot și de toate. „Cât de liberă e femeia europeană în comparație cu noi! gândi Tillottama,

cu ochii la adorabila ștrengăriță care semăna într-adevăr cu mica italiancă Lea. Ea își poate îngădui să rămână nepăsătoare ca un copil și în asta nu e nimic extraordinar. Își pune un costum care, dacă l-aș purta eu, oamenii ar arunca în mine cu pietre, și acceptă cu toată demnitatea omagiile bărbaților. Dar și aceste omagii se manifestă altfel decât la noi, pentru că europenii sunt obișnuiți cu trupul neacoperit al femeilor și au învățat să vadă în el frumusețe, nu să cântărească anumite detalii care stârnesc poftele. Pe câtă vreme eu, în filmele mele, trebuie să mă las fotografiată goală ca cele din «casta a cincea», intangibilele care nu aveau dreptul să-și acopere trupul cu veșminte, spre a nu fi la fel cu oamenii din castele superioare. Să mă descopăr în fața privirilor murdare, infame ale unor trândavi cărora nu le place nimic și care nu cred în nimic…”

În clipa aceea dorința de a-l vedea pe Daiaram fu atât de puternică, încât simți în inimă o durere fizică. I-ar fi spus că acum, după ce se simțise învăluită de suflul entuziast al sentimentelor lui, ea nu mai poate trăi astfel. Daiaram dispăruse - pesemne că Traysish îi istorisise tot ce știa despre ea - mijlocul cel mai sigur de a-l îndepărta pe un bărbat. Și el dispăruse pentru totdeauna!

Tillottama nici nu prinse de veste când și cum se terminase filmul și abia apucă să-și ascundă fața pentru ca nimeni să nu-i observe lacrimile. Mergea spre casă, silindu-se să răspundă la glumele italienilor. Aceștia, mergând alături, vorbeau încet între ei. În fața vilei, se desprinse de lângă zid silueta înaltă și întunecată a lui Ahmed. Acesta se duse să descuie poarta, iar Tillottama își luă în pripă rămas bun de la italieni.

Tăcută și însingurată, Tillottama ședea pe marginea unei otomane joase, sub trofeele pline de praf, care împodobeau „colțul de vânătoare” al holului. Alături, într-un rastel din lemn de mahon, se aflau arme și puști, dar nu de butaforie, ci

adevărate, aparținând lui Traysish, amator de arme de foc, și de arme albe. Cândva el îi dăduse lecții de tir pentru filmul *Suverana thugilor.*

Tillottama întinse încet mâna, scoase din cuibul rastelului o pușcă grea cu țeava scurtă, încastrată în lemn. Capătul brunat, cu o cătare în formă de inel, era pironit asupra ei ca privirea fixă a unui șarpe veninos. Și, ca și atunci la Gowindarh, îi fulgeră prin minte același gând, provocându-i aceeași amețeală.

Inima Tillottamei se strânse de mâhnire, o mâhnire atât de adâncă, încât toate se depărtară și-i deveniră indiferente, în afară de gura neagră a țevii. „Probabil că va fi dureros…" se gândi ea cu un pic de teamă. Dar în clipa următoare se învioră, curajoasă - va dura foarte puțin. Și atunci nefericita ei viață se va curma pentru totdeauna, o dată cu toate greșelile, decăderea, rușinea și dorul după cele ce nu se împliniseră și nu se vor mai putea împlini… Tillottama își puse arma pe genunchi și întoarse închizătorul cu arc dur. Acesta se deschise, țăcăni încetișor și se retrase îndărăt. Dedesubt, ca un dinte de cobră, se arătă căpșorul ascuțit al glontelui. Fără grabă, ca în somn, băgă cartușul în țeavă. Închizătorul țăcăni din nou scurt, ascultător.

Dar deodată în fața ochilor ei apăru Daiaram, cu surâsul lui sfios și extaziat. Ciudata amorțeală și tristețea care o copleșise ca un narcotic se curmară brusc, și inima începu să-i bată fierbinte, precipitat.

„Tu exiști și ai să vii! își spuse ea. Iar dacă nu, voi porni eu să te caut! Și dacă ucigașii îmi vor curma viața, nu-i nimic… Voi muri pe drum spre tine, cu vântul libertății în plete, cu picioarele umede de roua zorilor. Dar nu aici ca într-o cușcă, ferecată ca o fiară!" Tillottama se îndreptă de spate și își înălță capul privind în beznă spre tavanul înalt. Se liniștise, de parcă artistul dispărut i-ar fi făgăduit într-adevăr că va veni.

Un strigăt înăbușit o făcu să-și întoarcă privirea spre ușă. În dreapta, la intrarea în coridorul de jos apăruse Asan - un omuleț scund și gros, ale cărui atribuții îi erau necunoscute și de neînțeles. Un fel de secretar și om de încredere al lui Traysish… Asan strigă după ajutor, iar în pragul holului se ivi Ahmed.

Tillottama ridică arma. Ahmed se aruncă spre ea cu dinții rânjiți. Ea nu voia decât să-i tragă o sperietură, dar nu avea habar de piedică. Aproape că nu atinse trăgaciul și împușcătura izbucni. Ahmed căzu jos, iar Asan începu să urle ca un turbat, acoperindu-și fața cu mâinile. Surprinsă, Tillottama azvârli cât colo arma, pe care Ahmed, viu și nevătămat, o și înșfăcă, mormăind pe înfundate blesteme printre care ea desluși *bherini!* ceea ce înseamnă în indiană „lupoaică”.

— *Hat djao!* Afară! strigă ea autoritar, sărind în picioare.

Cele două siluete albe se retraseră amenințând-o că se vor plânge patronului. Tillottama izbucni în hohote de râs și continuă să hohotească până înțelese că nu se va putea opri. Vârându-și în gură un colț al vălului, fugi sus la ea, se aruncă pe pat râzând și plângând, simțind astfel în suflet o mare ușurare după ceasul de grea cumpănă prin care trecuse.

— Nu crezi că ar fi timpul s-o luăm din loc? Lea se tolănise lenește într-un fotoliu al terasei, care cam aducea cu cea din vila lui Traysish. Ei nu mai pot face nimic pentru mine!

— Tot e bine că ședințele astea de sugestie te-au mai liniștit și că Sandra și cu mine ți-am putut povesti tot, fără ca tu să te sperii.

— Și prăpastia neagră s-a umplut, aprobă din cap Lea, dar numai așa, ca dintr-o carte. Parcă aș fi citit toate astea și apoi mi le-am închipuit. O explicație însă tot nu există!

— S-o lăsăm în plata domnului! Numai tu să fii cea dinainte, draga mea!

Duioșia profundă care vibrase în glasul lui Cesare o mișcă.

Toți trei se aflau în India de aproape trei luni… Se duseseră întâi la Institutul de parapsihologie din Ganganagar, unde se cercetau tot soiul de fenomene psihice inexplicabile. Cum însă directorul, profesorul Banerji, lipsea, fiind plecat în Rusia, la Moscova, în institut - un mic colectiv de entuziaști - nu rămăseseră decât doi colaboratori. Ceilalți cinci erau plecați care încotro, în vacanță, o dată cu sosirea *garmi*-ului, perioada de călduri a anului. Italienii se întorseseră la Bombay și veniseră aici, la Lonauli, la un institut *yoga*, întemeiat de cunoscutul *svami* Kuvaliananda. Nici aici nu a putut fi descoperită enigma îmbolnăvirii Leei, dar ședințele de sugestie, liniștitoare, o ajutaseră să-și recapete echilibrul sufletesc. Cesare era mai convins ca oricând că întreaga vină o purta coroana neagră; totuși presupunerile pe care și le exprimase cu prudență, nu găsiseră o confirmare nici la parapsihologi, nici la savanții din Lonauli. Cesare înțelese că încercările de a face ca psihologia umană să se dezvăluie „din ea însăși”, fără observații asupra naturii, lipsiseră aceste investigații speculative de baza aceea solidă, a comparației și a experimentării, pe care o posedă știința europeană, care deocamdată înainta foarte încet în domeniul psihologiei. Artistul începu să viseze la o întrevedere cu un erudit savant european de tipul enciclopediștilor, care devin an cu an mai rari pe acest pământ.

— Eu știu la ce te gândești acuma, Cesare! exclamă Lea. Ți-ai adus aminte de Gauganagar. Așa-i?

Cesare dădu afirmativ din cap,

— Un orășel ciudat, cu vânt și praf, la marginea unui deșert, spuse Sandra. Insuportabil de cald

chiar din luna mai.

— De ce ciudat? surâse Cesare.

— Pentru că are farmecul lui. Lume puțină, vecinătatea cu pustiul, vântul care vuiește fără încetare fac ca acest Gangtoagar să dea impresia… ah, cum aș putea să mă exprim?

— Că timpul s-a oprit în loc! rosti cu hotărâre Lea.

— Da… mai curând că a rămas în afara timpului.

Apoi Sandra adăugă:

— În astfel de orășele trăiau protoindienii și supușii lui Alexandru Macedon. Cu siguranță că adânca lui ancorare în vremurile trecute constituie tocmai ciudățenia orășelului. Și la noi în Calabria sau în Apulia există asemenea locuri. Pe câte un promontoriu sau un platou dai de ruinele unui templu din antichitate - doar șase-șapte coloane, cu câte o frântură de fronton; o iarbă aspră și uscată care foșnește trist, bătută de vânt, la fel ca acum o mie de ani. Singur cu marea nemărginită, cu norii, cu lumina fierbinte a soarelui, ai sentimentul că toate astea îți sunt familiare, apropiate, că îți aparțin. Te simți făcând parte din infinitul trecutului și al viitorului care s-au întâlnit pe o linie de hotar subțire de tot și că acest hotar ești tu. Nu știu cum să vă explic mai bine. Apoi faci câțiva pași și dai peste o șosea pe care gonesc nebunește mașinile. Undeva, pe sus, uruie un avion mare. Atunci te uiți câteva minute la toate astea, din afară, de parcă ai fi venit dintr-o altă lume, și totul ți se întipărește în minte cu atâta claritate, cu atâta prospețime…

— Sandra, eu am încercat acest sentiment, spuse Lea, îți aduci aminte, când am trecut de Suratgarh, de gospodăria aceea de stat pe pământul unui pustiu irigat. Tractoare ca niște elefanți de luptă, jeturi de apă țâșnind din acele aparate de stropit rotative, miros de vegetație proaspătă! Și nu sunt

decât cinci ani de când rușii i-au ajutat să înjghebeze gospodăria asta!

— Da, au retezat o bucată de pustiu. Și pământul a devenit o grădină!

— Bine, impresii din călătoria asta am cules noi pe toată viața, dar parcă era vorba să hotărâm ce facem mai departe?

— Tutorele și patronul nostru cel cu picioarele pe pământ, *sahib* Pirelli, nu ne îngăduie să fim romantici, spuse râzând Lea, să vorbim deci serios. Eu sunt sănătoasă ca un… ca un tigru…

— Aș zice mai bine - ca o tigroaică!

— Admit, comparația nu-i rea!

Făcând o săritură, Lea se cocoță pe balustradă terasei.

— Lea, nebunatico, se sperie Sandra, ți-ai și închipuit că ești o tigroaică. Ai grijă să nu aterizezi drept în grădină!

— N-are să se întâmple nimic. Treceam drept o persoană cu reflexe rapide și coordonare bună în mișcări. Cesare are dreptate - sunt o pisică sălbatică!

— Niciodată n-am spus asta!

— Fie și așa! Principalul este că sunt sănătoasă și că nu mai are nici un rost să fiu târâtă toată ziua bună ziua pe la psihiatri, fie ei și indieni. Sigur! E timpul s-o ștergem de aici, din stațiunea asta plicticoasă.

— Sunt de acord să plecăm. Sandra și cu mine nu ne-am pierdut vremea. Sandra mai ales - a devenit o adevărată expertă în arta antică indiană.

— Obișnuita înclinație a artiștilor spre exagerare, se întoarse Sandra cu o mișcare lenește spre Cesare. Este adevărat că am văzut multe lucruri interesante, atât de multe, încât mi-am dat seama cât de limitată e instrucția noastră istorică. Fără Asia nu putem pretinde că înțelegem istoria omenirii și nici a artei.

— Ai un geamantan plin doldora cu caiete de notițe, zâmbi Cesare, și tot nu-ți ajunge. Au fost

date uitării până și amazoanele; cineva a jurat să scrie o carte despre ele…

— Lasă că și tu ai un teanc de albume greu cât toate zilele, cu aceleași temple și muzee ca și caietele Sandrei, o apără Lea, voi mă lăsați frumușel pradă vracilor lecuitori, și între timp…

— Nu te plânge, draga mea, nu ți-au scăpat chiar atât de multe. Dar încotro să ne îndreptăm acum? Ce-ar fi să mergem la Madras, centrul culturii Indiei de Sud?

— Foarte bine! bătu Lea din palme, bucuroasă. Iar de acolo să mergem la Șantiniketan - Universitatea de artă Tagore, unde se învață la umbra copacilor, ca în antichitate. Singurul lucru prost e că o să fie cald.

— Dacă ne simțim obosiți, plecăm spre nord, n-am fost prin părțile alea - măcar la Delhi.

— Nu mai am ce adăuga - planul e gata. Să vedem numai ce spune și doctoral nostru în arte, Sandra! Poate că are o altă idee? De ce taci, doctore?

Tolănită într-un jilț de răchită, Sandra privea gânditoare spre întinsul pustiu și spre strada scăldată în arșiță. Cuvintele lui Cesare despre amazoanele uitate o făcuseră să depene în gând impresiile culese în timpul ședерii în India. Desigur, avusese noroc. Dacă te gândești să te apuci de un studiu istoric serios asupra dispariției supremației feminine - a matriarhatului - nu te poți lipsi de India antică.

O trăsătură importantă a filozofiei ei este că socoate femeia ca element de bază activ al naturii, iar bărbatul, ca element pasiv. *Șakti,* cuvânt care înseamnă, ad-literam, *energie,* este principiul feminin și lui i se închinau oamenii, el fiind întruchipat de către Devi, mama divină, de *Kurnari* - fecioară, sau de *Kali* - distrugătoarea răului. Sandra o văzuse în multe temple pe *Kali* reprezentată călare pe un monstru semănând cu un leu, repezindu-se să lupte cu demonii. Și

întotdeauna în urma ei goneau credincioasele sale însoțitoare, cu ghioagele avântate, *yoghinele* - amazoanele Indiei. Nici că s-ar fi putut găsi o mai bună confirmare a presupunerilor Sandrei.

Darvidienii au dat dovadă de mare înțelepciune, asemănând femeia cu focul vieții care trezește, îndrumă și formează forțele naturii și, ca mamă - ocrotitoare, educatoare și îndrumătoare a căii către ceea ce este frumos și folositor. O astfel de reprezentare a femeii nu o va respinge astăzi nici un om cult din Orient sau Occident.

De mai bine de trei mii de ani oamenii au ajuns la maturitate în privința înțelegerii frumuseții corporale. Idealul creat de ei din antichitate, reprezentat printr-un trup puternic, este răspândit de la Marea Mediterană până în valea Indului: cultura Cretei, Feniciei, Mohenjo Daro[82]-ului și Anau-ului. În fâșia aceasta de pământ existau cele mai bune condiții de viață. Aici, înaintea celorlalte țări, apar așezările sau orașele cu casele cele mai confortabile, cu canalizare, cu căzi de baie și cu băi de aburi. Nu temple gigantice, piramide sau palate, ci așezări obștești. Pe acea vreme, în ultimul mileniu înaintea erei noastre, civilizația a marcat un înalt nivel în ce privește ocrotirea sănătății omului, aici, în India, și care s-a menținut și în primele zece veacuri ale erei contemporane.

Sandra evocă în memoria ei multe din sculpturile create de popoarele Indiei.

Impresia cea mai puternică i-o făcuse templul budist de la Kārli, cioplit în stâncă, nu departe de Poona. Chiar intrarea în *șaitya* - sanctuar - adânc săpată în chiar povârnișul muntelui de bazalt, te transpunea în ambianța vremurilor demult apuse, când oamenii erau în stare să realizeze, cu uneltele cele mai rudimentare, fără a utiliza cărți, fotografii și îndreptare, lucrări gigantice, având ca țel numai crearea frumosului. O imensă arcadă săpată în adâncime cu muchii în relief se înălța vertiginos deasupra deschizăturii dreptunghiulare a intrării.

La dreapta, în râpa cioplită vertical, era un rând de elefanți-femele, mici, de piatră, cu trompele lăsate până la pământ. La dreapta și la stânga intrării, pe două panouri late, erau sculptate figuri omenești - patru perechi - *dampati,* care se armonizau de minune, contopindu-se într-o perfectă unitate cu concepția de ansamblu a intrării templului. Figurile aflate pe partea stângă nu se păstrează chiar atât de bine, pe când piatra întunecată a sculpturilor din dreapta - bazalt dur - se reliefa conturându-se cu precizie pe fundalul firidei, cândva colorată.

O femeie de statură potrivită, într-o mișcare lină de dans, îl ținea de mijloc pe bărbatul de lângă ea. Piciorul drept era petrecut peste cel stâng, îndoit din genunchi. Brațul drept, distrus de vreme, fusese cândva întins înainte. Brățările groase de la glezne, cingătoarea îngustă, împletită, alunecând peste șolduri și cele două inele mari, cerceii, alcătuiau toată găteala acestei femei. Obrazul ei rotund, deteriorat de vreme sau de barbaria oamenilor, reda totuși o frumusețe veselă cu prisos de bucurie, caracteristice sculpturilor acelor timpuri, hotar între cele două ere. Forma capului aducea cu cea a femeilor *dravidiene* din India. Fruntea era îngustă, dar prelungă, nasul mic și rotunjit, iar buzele cărnoase, răsfrânte ca petalele unei flori. Umerii drepți erau înguști, picioarele, mici, cu glezne subțiri. Sânii apropiați și proeminenți ca niște emisfere, lucru obișnuit la statuile indiene. Mijlocul îi era foarte subțire, contrastând violent cu șoldurile conturate ca două arcuri, mult rotunjite, pe care prelungindu-le am fi obținut un cerc cu un diametru mai mare decât linia umerilor. După cum se convinsese Sandra, acest cerc, care în partea de sus trecea prin locul cel mai îngust al taliei, iar în partea de jos cobora până la ultima treime a șoldului, era caracteristic, fără excepție, sculpturilor de pe la sfârșitul erei trecute și începutul erei noastre. Ce voiseră să

exprime prin acest stil al artei lor meșterii antichității? Oglindirea exagerată și accentuată a idealului existent în realitate?

Sandra intră în sala subterană a *șaityei,* în care lumina abia se strecura prin fantele bolții în formă de potcoavă alungită, care se ridica până la o înălțime de cincisprezece metri, enormă pentru o sală-peșteră, și ornamentată cu muchii arcuite. Două câte două, capetele retezate ale acestor muchii rămâneau suspendate deasupra unor coloane hexagonale cu capitelul în formă de lotus simbolic, încununat de câte o lespede pătrată cu figuri de călăreți pe elefanți culcați. Toate acestea semănau foarte mult cu sălile subpământene ale sanctuarelor din Ajantā, numai că erau mai mari, mai simple, fără ca artiștii-sculptori să fi insistat prea mult asupra detaliilor, când au cioplit piatra.

Sanctuarul, în forma unei *stūpe* simple, semisferice, aflat la capătul sălii, era la fel de sobru ca și întregul lăcaș de treizeci de metri lungime pe opt lățime, pentru construirea căruia fusese nevoie să se taie nu mai puțin de zece mii de tone de bazalt.

Sculpturile de sus, c-a și *dampati* de la intrare, erau făurite de aceiași mari artiști. O rază slabă de lumină, care căzuse asupra uneia din coloane, îi îngăduise Sandrei să cerceteze sculptura în toate amănuntele. Femeia care ședea chiar pe grumazul elefantului și cea de la intrare semănau ca două picături de apă. Picioarele ei cuprindeau gâtul animalului și erau ascunse de urechile acestuia. Femeia se lăsase pe spate, cuprinzând cu mâna dreaptă gâtul bărbatului care ședea în spatele ei, iar stânga și-o dusese după cap. Un surâs galeș îi flutura pe obrazul ridicat a nepăsare în sus, iar niște cute mici subliniau răsucirea puternică a trunchiului - toate aceste amănunte precise dădeau viață statuii. Acum Sandra nu se mai îndoia că sculptorilor antichității le serviseră drept modele femei adevărate. Altminteri nu era cu putință să

redai atât de veridic expresia iubirii și a lascivității…

— Trezește-te, prietenă! Unde ți-au zburat gândurile?! o mai strigă o dată Lea.

— Nu chiar atât de departe - nu mai departe decât la Kārli. Vezi tu, Cesare nu are dreptate - am început să cred cu adevărat că voi scrie despre amazoane numai aici, în India. Străvechea ei artă este plină de ecourile acelei perioade extraordinare din istoria omenirii pe care vreau s-o transpun în cartea mea. Să știți că am început să-mi închipui viața și aspirațiile oamenilor de pe vremea aceea așa cum au fost în realitate.

— Și din cauza asta vrei să rămâi aici?

— O, doamne, nici prin gând nu-mi trece una ca asta. Dar unde vreți să plecați, iertați-mă, n-am fost atentă?

— La Madras. Să facem cunoștință cu cultura din sudul Indiei. Pe urmă la Șantiniketan.

— S-a făcut! Ce bine că dumneata și Lea v-ați încheiat socotelile cu parapsihologii sau cum le-o li zicând. Vom fi liberi să mergem unde vrem.

— Tu chiar de la început n-ai prea avut încredere în *yoga.*

— După ce mi s-a înfățișat, probabil, adunătura aceea de oameni despuiați, murdari de praf și cu părul nemăsurat de lung! Nu pot să cred în înțelepciunea unor oameni de teapa ăstora. Ei nu au viitor. Dar te ai uitat vreodată, Lea, la copiii indieni? La ochii lor enormi, care ard de atâta curiozitate și inteligență, încât m-am rușinat că m-am consacrat prea puțin învățăturii? O țară cu asemenea copii trebuie, fără doar și poate, să ajungă departe. Noi n-am avut prilejul să discutăm cu oameni de aici într-adevăr instruiți, și probabil că nici nu-l vom avea.

— Ai dreptate, până acum n-am prea avut noroc de cunoștințe, afară de Tillottama. N-am venit de loc în contact cu pătura adevăraților intelectuali din India. Am nimerit într-un cerc de trântori și

businessmeni bogați, veniți la odihnă cu *Buick*-urile lor.

— Am reușit să-i detest! spuse Sandra cu aprindere. Sunt niște snobi înveterați, care nu-i prea au la inimă pe europeni.

— Da, ei pretind că până și pielea albilor pare a fi aidoma pielii morților.

— Poate că în afirmația asta a lor este și un pic de adevăr. Aici, în India, pielea albă pare ofilită și lipsită de viață.

— D-aia te plângeai că nu mai poți umbla pe plajă în costumul tău de baie sub privirile înfocate ale indienilor, pentru că ai impresia că umbli goală?

— Da, e o senzație penibilă! Când mă gândesc, de cât curaj trebuie să dea dovadă drăguțele de sportive indiene!

— Dar să știi că cele mai obișnuite *sari*-uri transparente nu sunt mai prejos decât costumul tău de baie, ripostă Lea.

— Ba da, pentru că sunt obișnuite. În asta stă tot, iar dacă o femeie ține morțiș să-și arate corpul, va reuși tot atât de bine cu *sariul* ca și cu un *bikini.*

— Da, să știi că *sariul* mă face să recunosc superioritatea femeilor indiene față de ale noastre. Gândește-te numai, câte eforturi, câtă inventivitate și câte parale irosim noi cu fiecare schimbare a modei, pe când ele recurg de milenii la o simplă bucată de material care e cu mult mai elegantă decât rochiile noastre.

— Ba eu pretind că nu-i așa. Există un model nu mai puțin nemuritor decât *sariul* - o fustă largă și scurtă, un corsaj care mulează torsul și descoperă umerii. E mai practic decât *sariul,* pentru că dă o mare libertate de mișcare picioarelor. Și zău că nu știu de ce noi, europenele, nu adoptăm exclusiv acest model, în diferite variante, ca și *sariul.* N-are nici un rost să tot inventezi modele peste modele stupide, să-ți irosești pentru ele jumătate din viață și să cheltuiești jumătate din ce câștigi. Și unde

mai pui că strădania e zadarnică. Tot mai mulți bărbați, nu știu de ce, mai ales americanii, le bănuiesc pe femei că poartă „falsuri”.

— Asta ce mai e? N-am mai auzit!

— Mulțumește-i lui dumnezeu! Sunt fel de fel de șiretlicuri care completează diferite lipsuri, care ar trebui să fie lăsate așa cum sunt: sutiene cu resorturi și gume, burleuri pentru șolduri…

— Ia ascultați, femeiuștilor! se supără deodată Cesare. Mult o să mai trăncăniți despre cârpe? În felul ăsta n-o să hotărâm în veci nimic!

— Ce să mai hotărâm?!! se miră Lea. N-am spus că plecăm la Madras? Dă-mi o țigară și hai să telefonăm la hotel! Îi expediem o telegramă și lui nenea Callegari ca să vină și el la Madras.

— Să mergem cu toții, se ridică Sandra, iar la întoarcere să-i facem o vizită Tillottamei, ca să ne luăm rămas bun. Ce fată minunată! Nu-ți mai vine să-ți iei ochii de la ea!

— Și, profund nefericită, asta e convingerea mea, adăugă Lea. Am simțit-o deosebit de limpede ieri-seară. Am impresia că e veșnic încuiată în casă, și că, de îndată ce face un pas, apare în urma ei mutra aia feroce cu turban albastru și nasul teșit, ca din topor.

Cu toate că Cesare ciocănise cât se poate de energic, poarta vilei lui Traysish nu se deschise decât atunci când pe terasă se ivi Tillottama care îi porunci lui Ahmed să-i lase pe oaspeți să intre.

Îi conduse într-un salonaș de la etaj, apoi se scuză și ieși, întorcându-se peste puțin timp cu o tavă cu dulciuri.

— I-am dat drumul slujnicei să iasă în oraș, spuse fata în engleză, cu accentul ei dulce, așezând cu mișcări îndemânatice farfurioarele pe masă.

Sandra îi urmărea mișcările căutând să-și dea seama în ce consta surprinzătoarea ei distincție. În precizia, în armonia mișcărilor sau, dimpotrivă, în iuțeală, poate chiar bruschețe? De ce pare întreaga

ei făptură atât de maiestuoasă, atât de aeriană? Îmbrăcată cu o rochie modernă, ar arăta ca o statuie înfășurată într-o pânză…

Mișcările Tillottamei erau însoțite de clinchetul acela ușor, ca o șoaptă, care e indiciul că se apropie o femeie indiană, așa cum parfumul și fâșâitul rochiei o vestește pe o europeană. De altfel și Tillottama mirosea a parfum, o mireasmă foarte slabă, proaspătă și ușor amăruie - „Mitsuko”-ul lui Guerlain.

Lea o urmărea și ea pe amfitrioană, gândindu-se la cu totul altceva. Are un trup superb, un păr negru și des ca o noapte tropicală, ovalul feței gingaș și perfect conturat și niște ochi de asemenea dimensiuni, încât într-o altă țară, și nu aici unde ochii mari constituiau un atribut obișnuit, ar fi părut cu totul nefirești. Tillottama era de o frumusețe prea expresivă, ieșită din comun, plină de un mister romantic, o frumusețe tulburătoare, senzuală, chinuitoare chiar.

Cesare văzuse jos în hol o ghitară europeană. Se rugă să-i fie adusă sus, și începu să fredoneze împreună cu Lea *Cantare, volare,* în timp ce Sandra stătea de vorbă cu Tillottama. Puțin câte puțin conversația lor devenea mai intimă. Sandra îi povesti câte ceva din viața ei. Întâmplările nefericite prin care trecuse această femeie europeană, care părea atât de independentă și de inaccesibilă, o uimiră și o tulburară pe Tillottama. Fără a prinde de veste, se pomeni că-i vorbește Sandrei, cu toată sinceritatea. Italianca o asculta fascinată. Spre sfârșit, lacrimi mari i se rostogoliră fără voie pe obraji.

— Doamne, Sandra, ce-i cu dumneata? sări în picioare Cesare, lăsând ghitara din mână.

— Nimic…

Sandra își scutură înciudată pletele; scoase o batistă din poșetă.

— Dă-mi repede o țigară! Trebuie să le spun și lor ce mi-ai povestit. Să știi că sunt cei mai buni

prieteni ai mei, îmi dai voie? i se adresă ea Tillottamei.

Fata schiță cu amândouă mâinile un gest care putea însemna și permisiune, și protest. Cu obrajii aprinși și tremurând de indignare, Sandra le împărtăși pe scurt și celorlalți doi povestea Tillottamei.

— Să-i transmiți, spuse pictorul, că o vom lua cu noi, iar apoi îl vom găsi și pe artistul ei. Eu voi sta de vorbă cu el cum se stă de vorbă între confrați întru artă… Pe scurt, mâine plecăm la Bombay, și ea va veni cu noi!

Sandra traduse, adăugând și din partea ei câteva cuvinte convingătoare. Tillottama clătină cu tristețe din cap:

— Gangsterii lui Traysish ne-ar ajunge din urmă, fără doar și poate. Nu pot admite ca voi să vă riscați viața. Dar vă sunt recunoscătoare tuturor din toată inima!

— Atunci, ce-ai să faci?

— Am să fug de îndată ce se va ivi prilejul. Și dacă voi fi ucisă - să n-aibă nimeni de tras ponoasele în urma mea.

— Dar dacă ar veni sculptorul dumitale, tot așa i-ai respinge ajutorul? intră în vorbă Lea.

După ce auzi traducerea Sandrei, Tillottama zâmbi:

— Dar asta ar fi cu totul altceva!

— Are dreptate, ar fi într-adevăr altceva, spuse Sandra.

Se auzi claxonul puternic al unui automobil, și Tillottama tresări ușor.

— El e! Vă rog nici un cuvânt! Și vă mai rog să faceți tot posibilul să nu se observe ce părere aveți despre el. O schimbare de atitudine i-ar da de bănuit.

— O, cred și eu! făcu Sandra cu un zâmbet răutăcios.

Peste puțin timp în salon intră și Traysish. Purta pantaloni scurți, albi ca neaua și o cămașă de un

albastru viu. După privirea ce i-o aruncă pe furiș, Tillottama își dădu pe dată seama că fusese informat asupra incidentului cu arma.

Traysish îi salută cât se poate de amabil pe cei prezenți și se lăsă într-un fotoliu, întinzându-și picioarele înainte.

— Poate cântați ceva și pentru călătorul obosit? spuse el văzând ghitara. Îmi plac atât de mult cânțonetele voastre!

Cesare și Lea încercară să refuze, dar Sandra le spuse pe un ton poruncitor:

— *Fado*!

De mirare, *producerul* își lăsă în jos mâna în care ținea bricheta.

Sandra înainta câțiva pași și, cu o mină severă, își așeză brațul pe speteaza unui fotoliu. Lea nu-și mai recunoscu prietena. Tânăra fată, veșnic gânditoare și interiorizată, dispăruse, și-i luase locul o femeie țanțoșă, încordată ca o strună, autoritară, vădind o exagerată siguranță de sine. Fiecare din mișcările ei, fiecare unduire a trupului era calculată spre a stârni o desfătare senzuală, dar cu o regească indiferență față de tot și de toate. Ochii ei îngustați, prelungi și oblici, aruncară spre portughez o privire atât de expertă, de promițătoare și disprețuitoare, încât, ca bărbat, lui Cesare i se făcu milă de ticălos.

Se auzi un murmur de strune. Sandra începu un cântec învățat la Angola. Cesare mai repetă o dată refrenul. Tulburat, Traysish își maltrata țigara, dovedind că dorul de patrie îi poate emoționa chiar și pe cei care nu sunt legați de ea decât prin strămoși. Tillottama își privea, nedumerită, patronul care se muiase cu totul. Privi și spre seducătoarea italiancă - incontestabil o bună actriță. Dacă ar putea și ea face la fel! Dar, de fapt, ar fi preferat să fie ca Lea, care stătea în picioare, nestingherită, în fața lui Traysish, în șortul ei cu dungi galbene și albe și cu jacheta-i mică, tot

galbenă, care contrasta atât de frumos cu culoarea aurie a pielii ei bronzate…

Producerul sună, porunci să se aducă băuturi și o dojeni pe Tillottama că nu se gândise la asta mai devreme, deoarece europenilor le plac băuturile alcoolice. Totuși, oaspeții refuzară categoric să bea și se ridicară să plece. Sandra se frământa cum să găsească mijlocul de a-i transmite Tillottamei că trebuie să se bizuie pe ajutorul lor și să le scrie la Madras, dacă va avea nevoie de ei. Nu bănuia că, la rândul lui, *producerul* căuta febril să găsească mijlocul de a continua relațiile cu ei. Când află că italienii pleacă la Bombay nu-și mai putu ascunde bucuria.

— Iar după aceea, încotro? întrebă el grăbit.

— La New-Delhi, de acolo, la Kashmir, răspunse tot atât de grăbit Cesare, care, pentru orice eventualitate, se gândise să nu-i destăinuie direcția călătoriei lor.

— Vă rog insistent, se înclină Traysish în fața Sandrei, pe dumneavoastră și pe încântătorii dumneavoastră prieteni, să fiți oaspeții mei la Bombay. Am închiriat o vilă în cel mai elegant cartier al orașului - pe dealul Malabar. Veche, ce e drept, dar cu o grădină minunată…

Sandra, în numele tuturor, refuză în mod prietenos invitația, pretextând că au și reținut camere la hotel.

— Dacă nu vreți să fiți oaspeții mei, îngăduiți-mi cel puțin să vă ofer bilete la concursul de schi pe apă. Au venit sportivi americani, egipteni, iugoslavi și germani; merită să fie văzuți acest spectacol excepțional.

— Și, într-adevăr, merită! fu de acord Sandra. Tillottama, la aceste competiții ne vom întâlni, nu-i așa?

— Da… desigur, răspunse în locul ei *producerul* după o pauză. Deci așa a rămas hotărât. Poimâine vin să vă iau de la hotel și vă duc pe plajă. Păcat totuși că n-ați vrut să beți nimic!

— Iar eu aș spune că e imprudent să consumați alcool pe căldura asta… la vârsta dumneavoastră, nu se putu stăpâni Lea.

— Scumpă *signora,* vârsta mea nu e chiar atât de îndepărtată de a dumitale, ripostă americanul.

— Cu atât mai rău - bătrânețe timpurie!

Traysish își mușcă buza, iar obrajii i se îmbujorară ușor. După ce-l salută, Cesare se grăbi s-o scoată pe Lea din casă.

De la volanul *Thunderbirdului* său, Traysish le făcu semn italienilor, care coborau în fugă treptele scării hotelului. Privirea și-o ațintì asupra Sandrei; un rânjet de satisfacție, îi dezveli dinții mari și foarte albi, sub firul de mustață neagră.

Sandra se opri brusc în loc.

— Dar Tillottama unde-i?

— Nu vă speriați! Trecem acum s-o luăm, și cu ocazia asta veți vedea unde m-am instalat. Am să vă rog ca mâine seară să fiți invitații mei - la o mică petrecere cu ocazia inaugurării locuinței mele.

Din strada Mahatma Gandhi, trecând prin fața muzeului și a universității, ieșiseră la havuzul Florei.

— Ce înseamnă *Thunderbird?* o întrebă Lea pe Sandra, pe care Traysish o așezase lângă el.

— „Pasărea trăsnetului” - unul din noile modele ale lui Ford.

— Îți place? întrebă americanul fără a întoarce capul.

— Nu! E ieftină și trage prost, răspunse fata cu o nemaipomenită impertinență.

Cesare sări în sus și se holbă la ea uluit.

— Mașina asta? întrebă cu condescendență Traysish. Dar crezi că te-ai putea descurca cu o astfel de mașină?

— Cred că da, făcu Lea modestă.

Automobilul coti într-un pasaj larg, tăiat de câteva ulicioare. Traysish frână în dreptul porții

unei vile mici, împrejmuită de un gard viu alcătuit din tufe dese de arbuști țepoși tunse cu grijă. Nu intră cu mașina în curte, ci începu să claxoneze nerăbdător. Pe treptele scării mici de la intrare se ivi Tillottama. Radiind de bucurie că-și revede prietenii, veni în fugă să-i întâmpine. Italienii o priveau cu ochii mari pe dansatoare, care abia își trăgea răsuflarea, - neștiind că Traysish îi poruncise să se gătească întocmai ca o prințesă.

Vedeau în fața lor o femeie coborâtă de-a dreptul din poveștile *Mahābhāratei* sau ale *Rāmāyanei. Sariul* de un roșu-aprins, brodat cu stele de aur și cu aur pe poale, era strâns de o cingătoare lată tot de aur, cu o pafta masivă, pătrată, bătută în pietre roșii. O panglică grea, țesută din fir de aur, prinsă de pafta, îi atârna până la pământ. Două șiraguri de mărgele strălucitoare, cu capetele lăsate libere, se încrucișau pe șolduri. *Cioli* - bluzulița care se îmbracă sub *sari* - era dintr-o mătase neagră ca noaptea, cu dungulițe înguste, aurii. Mânecile, scurte, erau prinse de brățări vechi, late, bătute cu rubine și peruzele. Brățări mai masive îi prindeau încheieturile subțiri ale mâinilor. Două șiruri de perle, o semilună de aur pe piept, două sfere mici de aur pe lănțișoare lungi la urechi și o diademă dantelată, contrastând puternic cu părul ei negru - toate aceste podoabe, chiar și pentru ochiul profan al italienilor, purtau pecetea antichității. Sandra bănui că Tillottama își pusese costumul pregătit pentru film. Tillottama se fâstâci sub toate aceste priviri ațintite asupra ei și, cu obișnuitul gest plin de farmec al femeilor indiene, își acoperi fața cu un colț al vălului ei lung, roz-liliachiu, prins pe cap, care-i cădea până jos.

— Doamne, dar asta e *Șakuntalā* sau *Sitā!* exclamă Sandra.

— Mai degrabă *Draupadi,* interveni cu ironie în glas Traysish, iar Tillottama se înroși coborându-și genele peste ochii foarte machiați,

— I-ai spus ceva urât? sări de la locul ei Lea. De ce o tachinezi întotdeauna pe Tillottama?

Traysish îi spuse înclinându-se:

— Draga mea, dacă binevoiești, pot să-ți ofer locul!

Lea îi făcu un semn de încurajare lui Cesare care se uita la ea speriat, și se așeză sigură de sine la volan.

„Pasărea trăsnetului" demară lin, luând viteză. La o încrucișare, Lea acceleră și, întorcând puțin câte puțin volanul, luă virajul la câțiva centimetri de bordură. Înmărmurit de teamă, Cesare nu-și mai lua ochii de la dânsa.

Traysish fuma strâmbându-și gura, dar până la urmă fu nevoit a recunoaște că Lea e un șofer excelent cu reacții excepțional de prompte. Sandra îi adresa de mult fetei bezele prin oglinda retrovizoare.

— Încotro acum? întrebă repezit Lea, ieșind în Marine-Drive.

— La dreapta, spre poarta aceea de lemn, cu steaguri.

Își croiră drum prin mulțimea deasă spre tribunele de lemn înjghebate la repezeală, pentru publicul ales. Erau multe femei frumoase, majoritatea în *sari,* iar altele îmbrăcate europenește. Sandra remarcă două tipuri caracteristice de femei - înalte, maiestuoase și calme, cu trăsături mari „orientale" și cu pielea deschisă - femei din provinciile nordice și din cele centrale, iar celălalt tip - oacheșe, cu ochi imenși și chipuri rotunde, mai mici de statură, în genul țigăncilor, la fel de înfocate, de o veselie contagioasă, care întruchipau frumusețea *dravidiană* a Indiei de Sud, aceeași pe care o ilustra atât de expresiv Tillottama.

Întrecerea începu. Miile de spectatori îi urmăreau cu respirația tăiată pe neînfricații sportivi.

Bărci rapide cu motor goneau peste valuri, trăgând după ele cu cabluri subțiri de nailon câte unul sau doi concurenți. O dată cu creșterea vitezei, începeau salturi ametitoare, răsuciri în aer și sărituri lungi peste platforme înalte de trei metri. O fată tânără și voinică, într-un costum de baie verde, execută o săritură, descriind în aer un cerc ușor înclinat, de vreo treizeci de metri lungime, Apoi, după ce își lepădă un schi, își vârî piciorul drept în ochiul unui trapez fixat de cablul de remorcare și își continuă goana executând pe un singur picior ample șerpuiri, ca o balerină pe gheață. Dar nici asta nu i se păru destul. Deodată, în plină viteză, fata se întoarse cu spatele spre cablu și, balansându-și cu grație brațele date în lături, adresă publicului uluit, care ovaționa frenetic, sărutări aeriene.

— E ceva de neconceput! exclamă Lea minunându-se.

— După câte știu, au legături rotative, îi explică Cesare.

Un bărbat înalt și mușchiulos, ca o statuie de războinic elen, gonea cu o viteză ametitoare peste oglinda apei. Părea că zboară prin aer abia atingând suprafața înspumată a mării. Priveliștea aceasta era atât de surprinzătoare, încât întreaga asistență de pe plajă izbucni într-o furtună de aclamații.

Un cuter larg cu două motoare, gonind cu patruzeci de mile pe oră, ducea după el un sportiv înalt și bronzat până la refuz. Purta pe umăr o femeie micuță în costum vișiniu de gimnastică. În acompaniamentul motoarelor cei doi începură să execute exerciții de gimnastică, poate nu prea complicate pentru o arenă de circ, dar uimitoare pentru aceste schiuri pe apă, care lăsau în urma lor o dâră de spumă ce despica albastrul mării ca o potecă de un alb orbitor.

Numărul următor fu executat de cinci tinere fete cu corpuri minunate, în costume de baie

multicolore, care se armonizau perfect cu înfățișarea lor. Într-o aliniere desăvârșită sau descriind zigzaguri complicate, executau figuri spectaculoase de balet, alunecând pe câte un singur schi. Una din ele, brună, cu un corp deosebit de frumos, prezentă o întreagă suită de dansuri la o viteză de treizeci de mile pe oră.

Cuterul descrise un amplu arc de cerc și cele cinci balerine fură proiectate pe mal. Fetele își desfăcură cu dibăcie schiurile în chiar ultima clipă și continuară să alerge în apa mică, răspunzând drăgălaș furtunoaselor ovații ale publicului.

— Vai, ce frumoasă e *rusalka* asta jucăușă! exclamă Lea.

— Poate că e Nancy Gant, campioana Americii? răspunse Sandra, mai informată în chestiunile sportive.

Țopăind și zumzăind ca o viespe furioasă, țâșni în larg un cuter de mare viteză, trăgând după el un zmeu galben pentagonal. Nu departe de tribună, zmeul se smuci ridicându-se la vreo treizeci de metri în văzduh. Sub el, pe un cadru ușor din tuburi de aluminiu, sta atârnat un gimnast, cu brațele îndoite. Schiurile lui atingeau aproape vârfurile uriașilor cocotieri aplecați deasupra apei.

— Posibilitățile omului sunt pur și simplu nelimitate! exclamă Cesare.

Lea sărise în picioare, cu obrajii roșii ca focul. Cei din spate începură să sâsâie. Sandra o trase de mână, și Lea se așeză la locul ei, dar, aruncând întâmplător o privire spre Tillottama, tresări și începu să vorbească repezit în italiană:

— Sandra, ia te uită, ce-i cu ea?

Tillottama își dusese la obraz un capăt al vălului, căutând să-și ascundă paloarea ca de cenușă. Sandra se aplecă spre ea, dar Lea, fără să mai stea pe gânduri, îi puse lui Traysish o întrebare „tehnică”.

În șoaptă, abia auzit, Tillottama îi spuse Sandrei:

— Jos pe plajă trec acum doi inși… unul, cel cu turban… Vezi, acolo? E… Ramamurti. Te implor, să-l ajungi din urmă și să-i povestești tot…

Sandrei nu-i trebui mai mult de o clipă:

— Cesare, acolo jos e un vânzător de bomboane. Ai putea să-l ajungi din urmă înainte ca el să se piardă în mulțime?

Și, drept răspuns la privirea lui mirată, îi explică repede în italiană ce trebuie să facă. Pictorul, ca un adevărat sprinter, o și zbughi din tribună.

— Ce mai cavaler! făcu Traysish, ironic, în urma lui. Dar ce secrete aveți, mă rog, cu Tillottama?

— Bărbații bănuiesc veșnic că avem tot soiul de secrete… Nu vezi, oare, că steaua dumitale nu se simte bine?

Traysish o privi scrutător pe Tillottama.

— Ar fi poate mai indicat să te duc acasă, spuse el morocănos, dând drumul mâinii Tillottamei, care tremura nervos, apoi aruncă o privire spre Sandra.

— De noi să nu duci nici o grijă, spuse italianca. Vom face o plimbare pe Marine-Drive, iar de acolo o să luăm un taxi. Aici, oricum, cursele vor mai dura. Îți mulțumesc mult pentru acest rarisim spectacol pe care ni l-ai oferit!

— Așadar, nu uita - mâine, neapărat!

Traysish se aplecă spre mâna Sandrei. Între timp Lea își învârti degetul deasupra creștetului cu un vag început de chelie al *producerului*.

Sandra o dojeni discret din ochi.

Italiencele abia avură răbdare să-i vadă ajungând la ieșire.

— Acum repede jos! I-am poruncit să-i ia cu el pe indieni și să-i ducă mai-încolo pe plajă, spre palmieri, dar nu cred ca iubitul nostru Cesare să reușească să le explice în englezește tot ce trebuie.

Și, cu drept cuvânt, engleza lui era cât pe-aci să-i joace festă. Când îi ajunse din urmă pe cei doi prieteni, gâfâind și nădușit de atâta goană și

emoție, constată că uitase toate cuvintele necesare și nu putu să îngâne decât „wait, wait, there, there…” arătând spre grupul de palmieri din depărtare. Ramamurti strânse din umeri și se pregăti să-și vadă de drum când lui Cesare îi veni ideea salvatoare:

— Tillottama, Tillottama, *wait!*

Efectul fu zguduitor. Ramamurti își înfipse degetele ca de fier în carnea lui Cesare și slobozi asupra lui un torent de vorbe englezești, din care acesta nu pricepu o iotă, dar continuă să arate spre palmieri. De astă dată cei doi indieni se îndreptară într-acolo fără a crâcni.

— Zeii și milostiva *Karma* v-au trimis la mine, o, prietenii mei neprețuiți! se înclină adânc Ramamurti în fața celor trei italieni.

— Prostii. Eu cred însă că te vom putea ajuta și de aci încolo. Mâine suntem invitați cu toții la Traysish. De ce să nu profiți de această serată ca să pătrunzi în casă? spuse Cesare. Noi vom căuta să-i distragem atenția *producerului,* iar în timpul acesta dumneata o vei răpi pe Tillottama.

Sandra traducea dând aprobator din cap.

— Prietenul italian are perfectă dreptate, observă liniștit Anarendra. Trebuie să pregătim totul pentru mâine și să ne înțelegem și cu Arvind. Chiar și profesorul meu mi-a dat ordin să-l anunț ca să fie și el prin apropiere…

— Șarangupta în persoană? se miră Daiaram.

— El va acoperi retragerea, dacă va fi nevoie… Tu nu-l cunoști încă pe acest neobosit luptător împotriva răului și a fricii.

— Bine, atunci să veniți la noi la hotel mâine după-masă. Dar fără Daiaram, pentru că, dacă americanului îi vine cumva în gând să ne viziteze, să nu bănuiască ceva, spuse Sandra. În felul ăsta o să stabilim totul așa cum se cuvine.

Indienii își luară rămas bun, iar italienii plecară încet în urma mulțimii care părăsea plaja,

discutând cu aprindere despre nouă aventură în care îi aruncase bună-credința lor.

Sandra, Cesare și Lea dădură drumul taxiului în dreptul pasajului în care se afla vila lui Traysish și priviră în jurul lor. Puținele felinare, mult umbrite de copaci, îi împiedicară să-l vadă pe Daiaram, care le făcea semn să se apropie. Cei patru indieni se ascunseseră sub crengile joase ale unui platan mare. Italienii îi fură prezentați lui Arvind, un om subțiratic și lui Șarangupta a cărui statură voinicească n-o putea camufla nici semiîntunericul. Mecanicul-auto stătea sprijinit de mașină într-o atitudine de indiferență. Radiatorul ei strălucitor se vedea ieșind din umbra deasă. Cele patru faruri mari, câte două de fiecare parte, erau îngropate într-un grătar masiv argintiu, farurile mici erau mult apropiate de pământ, mai jos de bara de șoc, ascunsă și ea după un scut special, care intra sub mașină ca falca unui degenerat. Aripile erau prevăzute cu niște muchii lungi verticale; deasupra capotei plate, o creastă, iar pe grătar niște litere mari de metal: *Oldsmobile.* Întregul aspect al enormei mașini avea acea ostentație de prost-gust prin care micul burghez - om de nimic, își atribuia o închipuită superioritate. Tot în acest scop el își construiește o vilă somptuoasă în mijlocul unor cocioabe mizere și își plimbă nevasta, proastă ca noaptea, încărcată de bijuterii, prin mulțimea de oameni trudiți, sărăcăcios îmbrăcați.

— *Mamma mia,* de unde așa mașină? șopti Lea.

Arvind o lămuri că o dată îl scosese dintr-un mare impas pe un *play-boy* - un petrecăreț. Acum, la rugămintea lui, acesta îi împrumutase mașina asta nouă, primită abia de două luni din America.

— Mi-am luat un concediu de cinci zile, urmă mecanicul auto, vă conduc până la Madras și apoi mă întorc pe la Delhi. În felul ăsta n-o să vă poată nimeni da de urmă nici pe calea ferată, nici prin

aeroporturi. Și, în afară de asta, poliția nu va îndrăzni să oprească o asemenea mașină pe magistrală…

— Planul nostru e următorul, vorbi Anarendra, care părea a-și fi luat asupra-i rolul de comandant al „operației”: Arvind rămâne la mașină, Daiaram și cu mine pătrundem în casă, profesorul se plimbă pentru orice eventualitate pe lângă intrare. Sandra și Cesare s-au oferit să-l țină de vorbă pe patron, iar dumneata, Lea, în cazul când se încinge o bătaie, va trebui s-o aduci pe Tillottama la mașină!

— Așadar, vor merge Arvind, Anarendra, Tillottama, Daiaram și Lea - cinci inși?

— Vom încăpea și cinci la nevoie, De fapt are patru locuri, răspunse mecanicul.

— Numai atâtea, un asemenea monstru?! se miră Lea.

— E o mașină decapotabilă, cu câte o singură portieră de fiecare parte. Acum i-am ridicat capota, explică Arvind.

— Oricum ar fi, interveni Sandra, tot nu putem pleca toți - am da de bănuit. Cesare și cu mine rămânem, ne vom exprima regretele față de amfitrion și vom veni apoi cu avionul. Vom justifica dispariția Leei spunând că i s-a făcut rău și a fost nevoită să se înapoieze acasă…

Ferestrele vilei lui Traysish erau luminate cât se poate de îmbietor. Pe treptele care duceau în hol, amfitrionul, îmbrăcat în haine negre, îi întâmpina vesel pe oaspeți.

Doi vlăjgani de slujitori gătiți în fracuri albe erau postați la ușa scării dinspre grădină.

— Ați venit pe jos? N-am auzit mașina, întrebă Traysish aplecându-se spre mâna Sandrei.

— Am greșit strada și abia după ce-am dat drumul taxiului am realizat acest lucru. Dar nu s-a întâmplat nimic

— O plimbare de cinci minute - atâta tot.

— Cu asemenea pantofi? Traysish se uită la tocurile „cui” de trei țoli ale Sandrei și la

sandaletele decoltate ale Leei.

— În Italia suntem obișnuite cu plimbările seara, pe malul mării. Aici, ce-i drept, căldura te cam moaie, dar noi ne-am păstrat vechiul obicei.

Casa închiriată de *producer* se dovedi a fi spațioasă, având la parter câteva saloane și o terasă acoperită, care dădea într-o minunată grădină.

Spre mirarea italienilor, se adunaseră oaspeți puțini. Numai două femei, amândouă îmbrăcate europenește, care le întâmpinară pe italience cu priviri neprietenoase, și șase bărbați, toți, pesemne, indivizi înstăriți și siguri de ei. Un domn gras și mustăcios, cu nasul coroiat și cu ochii bulbucați începu imediat să fie de o teribilă amabilitate cu micuța Lea și, convingându-se că fata nu știe bine englezește, trecu la limba franceză. Grăsunul se declară mare amator de pietre prețioase și bijuterii și între ei se legă o conversație cât se poate de însuflețită. Lea îl dădu gata pe noul ei cunoscut, spunându-i: „Perlele se aleg dimineața în dreptul unei ferestre care dă spre nord”, recomandație aflată de la pictorul japonez Minoru Terada, care studiase în Italia. Terada era fiul unui cunoscut comerciant de perle. Iar când îi mai dezvălui încă un secret al lui Terada, spunându-i că pentru ca perlele să-și păstreze luciul, trebuie spălate de două ori pe an cu apă călduță săpunită și că de șapte ori pe an ele trebuie înșirate din nou, dar numai pe un fir de mătase naturală, niciodată pe fir de nailon, grăsunul își scoase carnețelul.

Sandra o căută din ochi pe Tillottama și, nevăzând-o, îl întrebă pe amfitrion unde e. Încruntat și nemulțumit, acesta o încunoștință că încă din ajun ea nu se simțise bine și, deci, nu va coborî să ia parte la serată. Atunci Sandra ceru s-o vadă. Traysish spuse câteva vorbe unui servitor, apoi o conduse printr-un salon lateral pe terasa care dădea în grădină. Tillottama purta *sariul* ei negru. Sandra o vedea pentru prima oară astfel

îmbrăcată și se minună din nou de frumusețea ei inspirată.

— Te las câteva minute, dar te rog nu întârzia. Ne vom așeza îndată la masă…

Sandra se grăbi să-i transmită tot ce aflase de la Ramamurti. Tillottama se transfigură sub ochii ei. Își înălțase mândra capul și un surâs ironic, cutezător și plin de nerăbdare îi descoperi dinții albi de sub buza de sus plinuță și răsfrânta. Se auziră pașii lui Traysish.

— Am să le trimit vorbă să fie jos în dreptul terasei cam peste un ceas, îi șopti Sandra grăbită, iar aici va veni Lea. Adio, ne vedem la Madras!

Tillottama o îmbrățișă atât de tare pe italiancă, încât aceasta își pierdu răsuflarea, o sărută întocmai ca o europeană și dispăru după o draperie. Sandra își aprinse iute o țigară, se aplecă peste balustradă căutând să vadă dacă e cineva prin grădină.

Stăpânul casei ieși pe terasă.

— Ce faci aici în singurătatea asta? Traysish o luă de braț.

Sandra râse ademenitor, și, supusă, se lăsă a fi condusă la masă.

Cu greu izbuti ea să se apropie pe neobservate de Lea și de Cesare spre a-i preveni. În toiul cinei, pictorul își exprimă dorința de a schița portretul vecinei sale - o femeie cu o față mică și răutăcioasă și cu un gât lung ca de șarpe, dar, constatând că își uitase creionul de aur în salon, se scuză și ieși. Băuturile tari încălziseră și înviorașeră societatea, altfel lipsită de vlagă. Discuțiile deveneau tot mai gălăgioase, Traysish golea pahar după pahar îmbiind-o mereu și pe Sandra. Jocul cu *producerul* care îi acorda o atenție din ce în ce mai stăruitoare, ca și așteptarea deznodământului celor puse la cale îi încordaseră nervii, iar băutura o amețise, și Sandra se simțea în stare să comită cine știe ce trăsnaie. Numai teama

de a nu zădărnici planurile prietenilor ei o determinau să se stăpânească.

Cesare se întoarse și-i făcu discret cu ochiul Leei care se ridică și ieși.

— Azi o să dansăm? întrebă Sandra cu glas tare; în aceeași clipă Traysish sări cu stângăcie în picioare.

— ”Coctailuri și râsete, sărutări - și apoi…” cânta Sandra un cântec american. Și apoi ce?… făcu câțiva pași în tactul cântecului, aruncând spre american o căutătură piezișă, aprigă și chemătoare.

Oaspeții aplaudară. Traysish, și mai roșu la față, se apropie de Sandra:

— Vino, te rog, o clipă în salon. Vreau să-ți arăt ceva!

O asemenea invitație nu se potrivea de fel cu planurile lor; fata prinse cu coada ochiului privirea alarmată a lui Cesare. Traysish însă o și apucase de mână și o trăgea cu încăpățânare spre salonul lateral. Ridicând din umeri, Sandra se supuse. Acesta închise bine ușa în urma lui și o conduse spre dulăpiorul din fața oglinzii, sculptat în stil baroc.

— Pur și simplu în semn de prietenie… și mai mult decât prietenie! spuse el, scoțând din dulăpior o cutiuță îmbrăcată în mătase aurie.

Sandra îi dădu mâna la o parte, totuși el deschise cutia, înăuntru se afla un flacon de cristal împodobit cu aur, în formă de fragă.

„Parfumul «Fraise», ghici Sandra. Cel mai scump din câte cunosc…”

— Îți mulțumesc, dar nu pot să sufăr mirosul de fragi; nici măcar sub forma asta înnobilată. În ultima vreme folosesc parfumul franțuzesc *Ma griffe.* O, desigur, numai în ocazii speciale, cum ar fi cea de azi. Iar pentru fiecare zi prefer *C’est lui* - acesta e parfumul meu. Așa că dăruiește mai bine acest parfum Tillottamei.

Traysish puse, cu un aer indiferent, cutia la loc și surâse stingherit:

— Ce legătură are asta cu Tillottama? Acum eu am nevoie de dumneata - tot atât de fermecătoare ca și iubirea mea - în absență - Celo Alonzo. Știi că semeni neverosimil de mult cu ea. Deodată amuți, trăgând cu urechea.

Înainte ca Sandra să-l fi putut reține, se și afla pe terasă. Tillottama și Lea stăteau lângă balustradă.

— Ce cauți aici? Am poruncit să stai sus! Ca să tragi cu urechea, să mă spionezi?!

O înșfăcă de mână și o trase spre el.

Lea, care nu înțelesese nici un cuvânt (Traysish vorbise în *urdu*), se aruncă în apărarea ei, dar *producerul* o dădu brutal la o parte:

— Te rog să nu te amesteci! Tillottama, imediat sus!

— Ține-ți mâinile murdare acasă, ticălosule! strigă Lea într-o engleză corectă.

Traysish o înșfăcă pe Tillottama de mijloc și o târî spre cealaltă ușă. Înfuriată, fata îl plesni cu toată puterea peste obraz, se smulse din brațele lui și se repezi spre balustradă; Traysish o înșfacă din nou, dar primi o palmă și mai zdravănă. În culmea furiei, americanul se năpusti ca turbat asupra ei și o trânti jos. Nemaiputându-se stăpâni, Lea îl pocni pe *producer* atât de tare, încât acesta scoase un strigăt de durere. Îmbrâncind-o nebunește pe italiancă, Traysish se aplecă spre Tillottama, căzută la pământ. În clipa aceea Daiaram sări peste balustrada terasei. Fără a mai sta pe gânduri, îi trase *producerului* una zdravănă peste șezutul strâns în pantalonii strâmți. Individul zbură spre colțul opus al terasei, aterizând cât era de lung, pe pardoseala de ciment. Ramamurti o ridică în brațe pe Tillottama și făcu un pas spre balustradă. Traysish sărise însă în picioare, ducându-și mâna la spate, ca să-și scoată revolverul din buzunar.

„Totul e pierdut!” se gândi Lea.

Cu o mișcare mai iute decât a americanului băut și zăpăcit de lovitură, Daiaram scoase din buzunar

darul inginerului Seșaghirirao, îndreptă țeava spre acest obraz atât de odios și apăsă pe trăgaci. Nările umflate, ochii ieșiți din orbite și gura deschisă a lui Traysish primiră din plin jetul de lichid usturător. Își pierdu răsuflarea, lăsă să-i cadă pistolul și își duse mâinile la obraz, apoi se prăbuși la pământ, tușind, strănutând și sughițând. Ahmed și încă un servitor se iviră, cât ai clipi pe terasă. Cu un râs care nu prevestea nimic bun, Daiaram îi culcă alături de stăpânul lor. Substanța toxică pulverizată făcu atât pe Lea, cât și pe Tillottama să strănute. Amândouă săriră peste balustradă în brațele lui Anarendra, care izbutise să ajungă la timp. Toți patru o luară la fugă pe aleea grădinii.

Dar grădina, pe cât se vede, era păzită, deoarece la fluieratul puternic care se auzi de după tufișuri, apărură cinci sau șase vlăjgani cu mutre fioroase de munteni din Pakistan. Îi ajunseră pe fugari în poartă.

— Fugi, Daiaram! strigă Anarendra. Am să te ajung din urmă!

Adeptul disciplinei *hatha-yoga* scăpă printr-o fentă fulgerătoare de lovitura unei vine de bou cu plumb la capăt, îl înșfăcă pe adversar întocmai ca pe un sac și chiar cu povara asta îl culcă la pământ pe cel de al doilea agresor. Apoi se rostogoli la pământ, evitând astfel o lovitură de cuțit în spinare, dar se ridică iute și, cu o zvâcnitură de picior, făcu să zboare cuțitul din mâna vlăjganului. Chiar în clipa aceea auzi glasul liniștit al învățătorului său:

— Fugi, e timpul, nu mai zăbovi!

Supus ca de obicei, Anarendra o zbughi afară pe poartă. Cu o mișcare imperceptibilă a piciorului, profesorul îl făcu să cadă pe cel care se aruncase în urma lui Anarendra și se pregăti să-i întâmpine pe ceilalți. Stând în fața agresorilor, tăcut ca un bloc de piatră, îi intimidă cu calmul lui imperturbabil. Unul din ei, pesemne cel mai îndrăzneț, sări într-o parte, scoase un cuțit lung și începu să-i dea ocol

pe la spate. Tot ce a urmat s-a desfășurat într-o clipă, așa încât oamenii, pe care Traysish i-a interogat ulterior, n-au fost în stare să explice cum s-au petrecut lucrurile. Șarangupta sărise și el în direcția omului cu cuțitul, îi strivise mâna și dăduse cu el de-a azvârlita în ceilalți care căzură grămadă unii peste alții ca secerați. După ce examină liniștit maldărul de trupuri, Șarangupta o porni spre poartă. Zăbovi o clipă lângă *Thunderbirdul* lui Traysish care staționa singuratic în fața intrării - oaspeții, fie că veniseră cu taxiuri, fie că dăduseră drumul mașinilor lor. Cu un oftat de părere de rău, Șarangupta deschise portiera și puse mâna pe volan. Mușchii lui dorsali formidabili se umflară, apoi se auzi un geamăt și un scrâșnet de metal. *Hatha-yoga* aruncă volanul rupt în tufișuri și, cu același pas tacticos, ieși pe poartă, topindu-se în beznă. Singurul martor al acestei fapte eroice fusese Cesare care alergase spre logia vilei, îngrijorat de soarta Leei și a prietenilor lui indieni. Tot el zărise și lumina îndepărtată a unor faruri sclipind pe panta dealului Malabar. Cu un suspin de ușurare italianul își aprinse o țigară și o porni în căutarea Sandrei. O găsi în centrul atenției generale a musafirilor, care nu bănuiau nimic și o ascultau istorisind întâmplări cu substrat anecdotic din viața vedetelor italiene de cinema.

— Cesare, dă-mi o țigară!

Sandra îl privi întrebător.

Întinzându-i portțigaretul, acesta ridică în sus degetul mare. Sandrei îi scânteiară ochii de bucurie.

— Dar unde este scumpul nostru amfitrion?

Traysish dădu buzna în sufragerie cu un pistol în mână, cu fața tumefiată și murdară. În urma lui, alergau cu armele în mână Ahmed, șoferul și fiorosul pakistanez care îndeplinea funcția de grădinar. Musafirii săriră în sus îngroziți, răsturnând scaunele și cupele cu băuturi.

— Am fost jefuit! urlă americanul. Mai repede, fricoșilor, porcilor, maimuțoilor! Mișcați-vă! N-au putut ajunge departe… Iertați-mă, domnilor! În casa mea au năvălit niște bandiți. Au fugit, dar eu trebuie să… Oaspeții nu mai auziră sfârșitul frazei, peste o secundă însă răzbătu de afară un răget fioros. Traysish descoperise lipsa volanului de la mașina lui. Urmă o serie de invective auzite de toți prin ferestrele deschise, însoțite de justificările pe diferite glasuri ale oamenilor care păzeau grădina, apoi un tropăit de picioare, după care se așternu liniștea.

— Eu cred, Cesare dragă, că e timpul să plecăm acasă, îi spuse liniștită Sandra în engleză. Stăpânului casei nu-i arde de noi!

Musafirii începură să-și cheme prin telefon mașinile și taxiurile.

Traysish se întoarse gâfâind din greu și se apropie de telefon.

— Dar spune odată ce s-a întâmplat? îl întrebă Sandra. Ai țâșnit de lângă mine din salon ca scos din minți și ai dispărut. Ai fost atacat? De cine?

Traysish se uită prin cameră și râse cu răutate:

— Dar unde e prietena dumitale?

— A intrat aici în fugă și mi-a spus că ai jignit-o, începu Cesare apropiindu-se de el. Nici n-am apucat s-o opresc, că a și ieșit pe poartă și s-a urcat într-un taxi care tocmai trecea. Cer o explicație!

Cu un rânjet rău prevestitor, Traysish schiță un gest de nepăsare și întinse mâna spre telefon. Cesare însă era cu mâna pe aparat:

— *Sir,* ați jignit-o pe soția mea! Vă oblig să-mi dați o explicație!

— Ești beat, *signor* Pirelli! Lasă-mă în pace!

— Ba dumneata ești beat, *mister* Traysish! E revoltător! Ne inviți la dumneata în casă, te îmbeți, te legi de soția mea, dai buzna în salon cu un revolver încărcat în mână! Ce înseamnă toate astea?

Sugrumat de un acces de furie oarbă, Traysish nu putu articula câtva timp măcar un singur cuvânt. Pentru el, ar fi fost un fleac să-i dea o lecție acestui aventurier italian, dar… asta l-ar fi dezavantajat.

Până la urmă, storcând un zâmbet strâmt, spuse:

— Vă cer scuze și dumitale și soției dumitale. Se afla lângă mine tocmai în momentul unei scene… hm… familiale și, fără să fi priceput despre ce e vorba, a intervenit. Am fost nevoit s-o dau la o parte, ceea ce regret! Iar acum, iertați-mă, trebuie să telefonez la poliție.

Oaspeții începură să plece.

— Cred că totul a decurs cât se poate de bine, îi spuse pictorul Sandrei pe când goneau cu o mașină spre hotel.

Sandra întrebă:

— Acum - la Madras?

— Da, potrivit planului. Biletele sunt reținute. Eu am să mă duc să le iau, iar tu să pregătești bagajele. Avionul pleacă la ora două noaptea și noi trebuie să ne evaporăm înainte că drăguțul nostru de amfitrion să înceapă iar a te sâcâi ca să-ți obțină asentimentul la ceea ce râvnește. Totul merge strună, Sandra dragă! Ce plăcut e să te crezi un vrăjitor bun!

Siguranța lui plină de voioșie ar fi scăzut considerabil, dacă ar fi auzit convorbirea celor doi indivizi, postați nu departe de casa de bilete. În timp ce Cesare achita biletele reținute, conversația lor decurgea cam astfel:

— Ai avut dreptate, spuse cel cu ochelari fumurii, el e, blestematul acela de italian care a fugit de la patron la Cape Town. O să punem laba pe un *grand* (o mie de dolari)!

— Nu înțeleg de ce își bate patronul capul cu el? L-am achita și am face-o uitată. Când colo, câtă tărăgăneală.

— Asta, frățioare, nu-i treaba noastră! E clar că, deocamdată, n-avem voie să-i facem de petrecanie.

Trebuie, pesemne, mai întâi să se stoarcă de la el ceva. Dar la urma urmei, ce ne pasă nouă, bani să iasă…

Anarendra îi ajunse pe Tillottama, pe Lea și pe Daiaram chiar lângă platanul sub care staționa automobilul. Arvind aștepta cu portierele deschise, schimbându-se, nerăbdător, de pe un picior pe altul. Uriașa mașină se urni din loc, fără a face nici cel mai mic zgomot. Arvind nu aprinse farurile, și automobilul se strecură tiptil de-a lungul străzii întunecoase. Numai farurile mici ca niște ochișori aproape orbi, îndreptați în jos, luminau pământul. Pe străzile acestui cartier nobil, aproape că nu întâlneai trecători. Arvind conducea repede, dar prudent: cel mai neînsemnat incident de stradă putea compromite strălucita operație a „răpirii *devadāsi*-ei", cum o numise Anarendra, după titlul filmului la realizarea căruia colaborase nu demult cu Tillottama.

Cele două femei se instalaseră pe un singur loc, strâns lipite una de alta pe marochinul moale ca pielea de mănuși, matlasată mărunt, transversal.

Mașina trecu de cartierele fabricilor Parei și Dadar și ieși cu viteză în șoseaua principală, dar fu nevoită să zăbovească la digul Șaion, unde un puhoi compact de mașini și căruțe se mișcau neîntrerupt în ambele direcții, cu toate că era ora zece și jumătate noaptea. În sfârșit, automobilul ieși în șoseaua liberă și îndată cubulețul verzui luminos al indicatorului de viteză alunecă încet pe liniuța prelungă a vitezometrului. Se auzi vuietul surd al aerului, care se freca de capotă. Lea apucă să zărească, în dreapta, stâlpul indicator, la cotitură drumului spre Lonauli.

Legănându-se și tresăltând, mașina gonea prin întunericul uniform pe magistrala largă, lăsând în urmă vehiculele care mergeau în aceeași direcție. Farurile puternice sfâșiau întunericul pe o distanță

de două sute de metri înainte și se stingeau automat când întâlneau luminile altor mașini.

Tremurând din creștet până în tălpi, după toate prin câte trecuse, Tillottama se lipea cât mai strâns de Lea, aruncând din timp în timp, pe ascuns, câte o privire spre Daiaram, care ședea lângă dânsa. Mașina asta, care gonea nebunește, ducând-o departe de lunga și umilitoarea ei captivitate, i se părea un vis, un basm, caleașca fermecată din vechile legende, zburând prin beznă, tot mai departe în necunoscut, spre neprevăzut, dar, fără îndoială, spre ceva minunat. Iar chezaș e Ramamurti - brațele lui puternice…

Din ce în ce mai destins, în goana rapidă a mașinii, Daiaram se simți pătruns de o fierbinte recunoștință față de puterea tehnicii. Nu-i venea a crede că eliberarea Tillottamei fusese atât de simplă, că ceruse atât de puțin timp, și că o realizase numai cu ajutorul a trei prieteni de nădejde, un automobil și un pistol cu chimicale… nimic mai mult. Simți nevoia să-i împărtășească acest gând și lui Anarendra. De răspuns, însă, îi răspunse Arvind, aprinzându-și o țigară:

— Putea să se întâmple exact contrariul - pistolul să fi tras în dumneata, iar automobilul să te fi dus departe de Tillottama, așa cum ți s-a și întâmplat de altfel. Nu, realizările tehnicii, dacă nu sunt dirijate rațional și în scopuri bune, nu numai că nu fac nici două, parale, dar sunt mai primejdioase decât toporul în epoca de piatră!

Lea pufni fără veste în râs.

— Ce față, ba nu, ce mutră a mai făcut Traysish!

Ramamurti începu să râdă cu hohote. Râse și Tillottama.

Acele de pe cadranul negru, pătrat, cu linii subțiri, concentrice, fosforescente, din centrul tabloului de bord, arătau ora unu noaptea, când, după un urcuș lung, apărură luminile orașului Poona. Cele trei poduri de peste împletitura șerpuitoare a trei râuri și cele două bariere de cale

ferată nu-i întârziară pe călătorii noștri. Spre sud, în depărtare, se înălțau masivele Munților Ghați. Acum intraseră într-o regiune a țării pe care n-o cunoșteau. Mașina străbătu străzile drepte și triste ale fostului orășel militar al englezilor. Încă un pasaj de nivel și iarăși noaptea străpunsă de lumina farurilor, pe șoseaua pustie.

Anarendra se întoarse spre Lea care bombănea că în felul ăsta poți străbate întreaga Indie, fără a avea ce povesti acasă.

— Aici nu sunt locuri care să ți se întipărească în minte - nici ca arhitectură, nici ca monumente ale antichității. Poate doar un zid de cetate din centrul orașului - Șanvar Peth, monument al stăpânirii *Marāthi.* Se mai păstrează și azi cuiele de fier de câte un sfert de metru lungime, cu care strămoșii asigurau porțile cetăților ca să nu le poată clinti elefanții de luptă. Iar în partea asta - Anarendra arătă spre sud-est - în munți, este vestita Singarh - „Cetatea Leului", care ziua se poate vedea și de aici.

Tăcu. Vuietul vântului și scrâșnetul cauciucurilor pe șosea creșteau într-una împiedicându-te să vorbești.

Matahala de *Oldsmobile* gonea cu iuțeala fulgerului. Cubulețul vitezometrului aluneca mereu spre dreapta. Când oscila între cifrele 110 și 120, la stânga sus, pe tabloul de bord se aprinse o luminiță roșie.

În aceeași clipă răsună un semnal prelung și asurzitor, ea al unui apel telefonic de vapor.

— Ce-i asta? se aplecă Lea spre Anarendra, neîndrăznind să-l stingherească pe Arvind.

— E un semnal de alarmă. Viteza maximă e de o sută douăzeci de mile! spuse repezit Arvind.

Cei din mașină se simțiră împinși înainte ca de o labă moale și grea. Mugetul asurzitor al claxonului sfâșie tăcerea nopții și se rostogoli spre dealurile îndepărtate.

Departe, în fața lor, la limita de vizibilitate a farurilor se zări, ca o nălucire cenușie, un car cu o pereche de boi, care întorcea pe mijlocul șoselei. În pofida faptului că Arvind micșorase viteza, ocolind carul, goana mașinii era atât de turbată, încât numai după geamătul strident și sinistru al anvelopelor, pasagerii își dădură, în sfârșit, seama cu ce repeziciune rulau.

— Poate că ar fi mai bine să vă puneți centurile! strigă șoferul.

Toți se încinseră cu niște benzi late, ca în avion.

Surescitarea nervoasă începu să slăbească. Apăreau semne de somnolență, de oboseală.

— Cum de nu-i e frică să conducă așa? se gândi Lea cu glas tare.

— De ce să se teamă? se întoarse spre ea Anarendra. Dacă la o asemenea viteză se întâmpla ceva, totul se sfârșește pe loc, fără suferință și spaimă. Proprietarul mașinii nu va fi prea amărât, pentru că e asigurată.

— Consolator avantaj al mașinilor de mare viteză, încuviință Lea.

Se lăsă pe spate, se lipi strâns de umărul Tillottamei și peste puțin timp adormi cu buzele întredeschise. Tillottama se întoarse spre Daiaram și-i întinse mâna stângă. Brațul fierbinte și puternic al sculptorului o găsi de îndată pe întuneric. Degetele lor se împletiră. Fericirea o copleși pe Tillottama. Avea impresia că inima i se dilatase într-atât, încât nu mai era în stare să bată. Daiaram, aplecat înainte, îi săruta rând pe rând degetele și palma. În mașina care zbura ca vântul, timpul se oprise în loc. Îndrăgostiții nu observau nici luminițele caselor care săgetau pe lângă ei, nici mașinile întâlnite, nici micile târguri prin care trecea magistrala - Satara, Kolhapur, Belgaum…

Spre răsărit cerul prinse a se lumina. Înainte de a o lua pe drumul în pantă, Arvind opri mașina pe marginea lată a șoselei. Tăcerea păru deodată uimitoare. Tuturora le țiuiau urechile, iar mișcările

le erau nesigure ca după un șoc nervos. Își desfăcură curelele și coborâră. Arvind apăsă pe un buton. Capota lată ca un capac de pian sari în sus. Mecanicul cercetă motorul, apoi dădu ocol mașinii și se uită și sub botul ei. După ce-i făcu un control general, deschise cutia de bagaje și scoase canistrele cu combustibil pe care Daiaram și Anarendra îl turnară în rezervorul aproape gol.

— A trebuit să iau rezerva completă. Nu înghite decât combustibil de primă calitate, *premium,* și din ăsta nu găsim până la Bangalore, îi explică el Leei care tocmai se apropiase.

— Și mai e mult până acolo?

— Până la Bangalore? Vreo trei sute cincizeci de mile.

— Iar de acolo?

— Încă vreo două sute de mile până la Madras.

— Și atât?

— Atât!

— Atunci de ce această goană fantastică? Vezi, bagă de seamă - Lea atinse cu duioșie obrazul supt al mecanicului - te distrugi!

— Fleacuri! Noi trebuie să ne depărtăm la o distanță de neconceput pentru viteza unei mașini, ca să ieșim din raza lor de urmărire. Vor cerceta aeroportul, gările, și șoseaua bineînțeles, fără însă ca ei să poată prevedea viteza cu care merge *Star-fire*-ul nostru.

— Cum ai spus? *Star-fire?* - foc stelar, ce frumos sună! exclamă Lea.

— E ultimul model de *Oldsmobile.* Trei sute cincizeci de cai putere!

— O! N-aș fi crezut niciodată, Lea arătă spre motorul relativ mic acoperit cu un lac roșu, cu discul mare al aspiratorului de praf, dintr-un aluminiu scânteietor.

— Presiunea e foarte mare, motorul are patru viteze, patru mii opt sute de turații…

Lea se retrase în marginea drumului. La tropice răsăriturile au o durată scurtă. Acum putea vedea

cum se prezintă în întregime giganticul *Star-fire.* Caroseria lucioasă a mașinii de culoarea oțelului albastru era plină de praf, ca și roțile albastre cu steaua lor strălucitoare în trei colțuri pe discurile concave și hașurate.

Lea spuse:

— Animalul ăsta uriaș e frumos, dar nu e elegant. E prea lat, prea lung, prea cutie - într-un cuvânt un mastodont de lux.

— Urcați-vă în mașină! Plecăm! comandă Anarendra. Știu că vă chiorăie mațele de foame, dar n-avem ce face. Nu ne putem opri nici la Dharwar, nici la Hubli; o să mâncăm abia la Bangalore…

Repetă același lucru în engleză și pentru Lea.

— Poate că ar fi bine să-l înlocuiesc pe Arvind, iar el să se mai odihnească? propuse ea.

Fața vioaie a lui Anarendra se împietri ca să-și ascundă zâmbetul, dar Tillottama interveni, povestindu-i despre măiestria de șofer a Leei.

— Acum, locul lui Arvind îl voi lua eu, spuse el, după aceea te vom ruga și pe dumneata. Dacă ne schimbăm des la volan, vom putea goni cu toată viteza.

Star-fire-ul se smuci înainte. Anarendra avea reflexe precise și rapide și nu conducea mai prost decât Arvind, însă șoseaua era din ce în ce mai circulată de mașini și căruțe. Încordându-se din răsputeri, Anarendra izbuti să mențină o viteză de aproximativ șaizeci de mile pe oră. Peisajul se schimbase mult față de cel din ajun. Copaci rari, mărăcinișuri întinse, case de pietre cioplite, cu acoperișuri turtite. Sate ca niște mici ostroave verzi pline de tamarini și grădini de *mango* sau de portocali cu câte o fântână cu cumpănă în mijloc. Femei subțiri și înalte înveșmântate în *sari* de culoare cafenie, ponosite, prinse între glezne, ca șalvarii turcoaicelor. Un zăduf uscat și apăsător, peste platourile roșietice.

Înainte de a intra în Bangalore, Arvind îl schimbă pe Anarendra la volan. Călătorii făcură apoi un popas de o oră, instalându-se, din prudență, într-un crâng, pe o colină, în partea nord-estică a orașului, apoi se urcară din nou în răcoarea *Star-fire*-ului. Cum prima porțiune a șoselei, până la Kottur, nu era prea circulată, volanul îl prelua Lea. Arvind stătea alături de ea picotind. Fata întrebă de rostul cadranului de jos de sub tabloul de bord, fixat pe fața înclinată a cutiei de viteze, care despărțea cele două locuri din față. Cadranul misterios nu era decât un tahometru. Lea se familiariză destul de repede cu sumedenia de butoane de pe tabloul de comandă. Arvind urmărea cu atenție toate manevrele ei. Nu trecu nici un sfert de ceas și văzduhul începu să vuiască în jurul mașinii, doar ceva mai slab decât atunci când condusese Arvind. Lea stăpânea cu multă siguranță fioroasa mașină. Șoferul o mai urmări o vreme; apoi își stinse țigara, se sprijini de peretele moale al portierei și închise ochii. Lea se desfăta de puterea *Star-fire*-ului. Volanul maniabil reacționa la cea mai ușoară mișcare. Claxonul puternic, pe trei tonuri, făcea ca tot ce era viu să țâșnească spre marginea drumului, speriind până și placidele vaci. Banchetele puteau fi așezate, automat, în orice poziție, după voia ta, lucru care-i plăcu cel mai mult micuței Lea. Optzeci de mile pe oră - nu era rău pentru o șosea șerpuitoare, cu cotituri și umblată de țărani căruțași cam grei de cap. Lea aproape că-și făcuse somnul în timpul nopții și acum, după ce ieșiseră din Bangalore, gonea de-a dreptul spre răsărit, așa după cum cotise magistrala bine reparată.

Goana lor dura de șaisprezece ceasuri. Și Arvind, și Anarendra moțăiau, iar în spate dormea dusă Tillottama, cu capul sprijinit de umărul sculptorului. Daiaram veghea, ținând cu gingășie în mâna lui mâna Tillottamei.

La Kolar, Lea se cam încurcă și abia reuși să se strecoare cu *Star-fireul,* din cale afară de lat, prin ulicioarele înguste. Arvind continua să moțăie, surâzând cuiva în somn, fericit.

Peisajul se schimbă pentru a treia oară. Blocuri de stâncă de forme ciudate alternau cu niște salcâmi țepoși, iar în depărtare se vedeau povârnișuri brune acoperite de niște plantații de pomișori necunoscuți cu frunziș mărunt, de un verde-închis. Se mai scurse o oră și jumătate și Lea trecu de Kottur remarcând doar acoperișurile povârnite, de olane, ale caselor. Șoseaua cobora spre valea largă a unui râu, cotind brusc spre dreapta. Zăriră de departe, spre sud, linia de cale ferată care, ieșind din Bangalore, se distanța de șosea. Arvind se îndreptă din spate, privi în jur, își aprinse o țigară și o rugă pe Lea să oprească mașina.

— Dezmorțirea! Ultima! Peste două ore - Madras!

Tillottama schiță câțiva pași de dans pe șosea. Cu fiecare ceas de călătorie, tăcuta ei tristețe se risipea.

După popas, Lea fu declarată demnă de a ocupa locul de cinste de lângă șofer. Arvind nu mai goni cu viteza turbată de la început, și cubulețul vitezometrului oscilă în preajma cifrei 70.

— Cum îți place mașina asta? o întrebă el.

— E bună, răspunse ea nu prea convinsă.

Numai patru locuri tapisate cu marochin la trei sutei cincizeci de cai putere - o disproporție inadmisibilă, nerușinată și absolut inutilă. Ba mai mult - dăunătoare pentru imensa majoritate a oamenilor; dacă unul izbutește să-și procure o asemenea mașină, răpește altora posibilitatea de a și-o cumpăra vreodată.

„E în genul acelei statistici care spune că dacă fiecărui individ îi revine câte un biftec, și unul din ei a mâncat trei, înseamnă că doi au rămas flămânzi”, îi trecu Leei prin cap.

— Eu cam știu la ce te gândești, își îngustă Arvind ochii: îți zici că e o mașină pentru netrebnici și că dacă ai fi în locul guvernului, ai interzice să se mai fabrice vehicule de acest tip.

— Ai ghicit! Cu toate că sunt foarte recunoscătoare „focului nostru stelar” - Lea mângâie tabloul de bord al mașinii - dar așa este! Și, totuși, oare am fi putut efectua acest raid nebunesc pe un drum nu chiar așa de bun, într-o ambianță de confort și răcoare, dacă n-am fi avut o asemenea mașină?

— Bineînțeles că nu! Și cu atât mai mult sunt și eu de părere că ar fi mai nimerit să posede asemenea mașini cercetătorii, învățații care au nevoie să călătorească, nu niște trântori, care fac risipă de combustibil prețios, de dragul îndoielnicei bețiii a vitezei. Unde e limita? Cu o jumătate de veac în urmă bogătașii posedau automobile de patruzeci de cai putere, care fugeau cu viteza „ametitoare” de treizeci de mile, pătrunși de aceeași superioritate ieftină față de ceilalți, pe care o încearcă și *play-boy*-ul zilelor noastre care gonește cu o sută de mile mai repede!

— Toate astea au ca scop să le dea de înțeles tuturor celorlalți, indiferent pe ce cale, cât sunt ei de superiori și de buni. Nici nu e neapărat necesar automobilul. Să-l vedeți pe bogătanul nostru de la țară care se umflă în pene când iese călare pe armăsarul lui puternic și bine hrănit! Totul în el țipă: oricum vă întrec, uitați-vă ce mai cal! Invidiați-mă! Pesemne că sentimentul ăsta din om e cu neputință de distrus…

— Dar trebuie distrus! spuse cu hotărâre mecanicul. Altfel n-are să iasă nimic!

— N-are să iasă nimic cu cine?

— Cu omenirea! Cu socialismul!

— Dumneata crezi în socialism?

— Păi cum altfel? Omenirea nu are altă cale - se impune ca societatea să fie organizată cum trebuie.

Bineînțeles, un socialism fără înșelăciune, unul adevărat.

— Ah, cum aș dori să stau de vorbă mai pendelete cu dumneata, dar nu mă pricep. Însă când o să vină Sandra cu avionul… Cât timp rămâi la Madras?

Arvind își aruncă privirea spre ceas:

— Vom sosi la ora cinci. Ne odihnim douăzeci și patru de ore, iar mâine spre seară o pornim înapoi. Dar nu pe același drum, ci pe malul mării până la Gudivada, de acolo la Hyderābād, apoi prin Sholapur la Poona. De astă dată o să călătorim fără grabă și a treia zi vom fi la Bombay…

— Zău, îmi pare rău că ne despărțim așa. Dă-mi adresa dumitale de la Bombay, îl rugă Lea. Și eu, și Sandra doream grozav să cunoaștem intelectualitatea muncitoare indiană! N-am avut parte decât de comercianți, de artiști, și mai cu seamă de oameni care nu fac nimic!

— Nici nu te poți aștepta să dai peste de-alde ăștia ca noi prin hotelurile de lux! Dumneata plutești prin pătura superioară, ca flotorul în carburator, cu toate că nu semeni de loc cu o memsahib, cum le spunem noi englezoaicelor sau americanelor și pe care nu prea le avem la inimă…

— În pătura superioară? se indignă Lea. Dar eu acum două luni eram săracă lipită pământului, ca un șoarece de biserică, ducând grija zilei de mâine.

— Aha, o moștenire, așadar?

— Poți s-o numești cum vrei, rosti încet Lea, gândindu-se că era într-adevăr moștenitoarea acelor necunoscuți căutători de diamante, care le lăsaseră o hartă și o bocceluță cu pietre, pe care Flaiano fusese cât pe-aci să și le însușească.

Arvind o privi cu oarecare îndoială, dar nu spuse nimic.

Madrasul se așternea pe un șes, în preajma țărmului. Străzile largi erau mărginite de câte două-trei rânduri de copaci, ale căror frunzare ascundeau vederilor vitrinele magazinelor ce se înșiruiau la o distanță apreciabilă de partea carosabilă a străzilor. Însă, ca și în toate celelalte orașe ale Indiei pe care le văzuse Lea, alături de fiece cartier confortabil ți se înfățișa o monstruoasă îngrămădire de case. Cintadripet i se păru o speluncă, încercuită într-un cot al canalului fetid, cu apă stătută.

Intrară în oraș prin Poonamalay-road, trecură de două ori peste linia de cale ferată și peste brațele râului, cotiră brusc de la fortul Saint-George pe frumoasa Mount-road, în care se afla hotelul - locul lor de întâlnire, stabilit dinainte. Mașina nici nu apucă să se apropie de treptele largi ale intrării când de sub colonadă ieșiră alergând în întâmpinarea lor Sandra și Cesare.

Arvind apăsă pe un buton și capota începu să se retragă încet, împăturindu-se în încăpătorul spațiu gol din spatele banchetei. Zăduful năvăli în mașina decapotată ca un șuvoi fierbinte într-o cadă. Sandra își îmbrățișă cu duioșie prietena.

— Pentru toți sunt reținute camere. Pe Tillottama o iau la mine. Să nu vă mirați dacă găsiți la voi niște valize nou-nouțe care nu conțin decât câteva cărți. Le-am cumpărat împreună cu Cesare pentru ca Daiaram și Tillottama să treacă în

ochii tuturor drept niște călători respectabili. Anarendra și Arvind cu automobilul lor fantastic par magnați în toată legea, așa că „geamantanele lor” pot rămâne în cutia de bagaje.

Arvind își dădu jos pasagerii și făgădui că se va întoarce după ce automobilul va fi spălat, revizuit și uns. Toți rămaseră uimiți de gestul Tillottamei care, făcând o adâncă plecăciune în fața lui Arvind și a mașinii, șterse cu vălul ei praful gros de pe o bucățică a caroseriei și își apăsă buzele de suprafața strălucitoare, albăstruie a oțelului, rostind ceva care sună ca un recitativ cât se poate de melodios.

— Spune - traduse grav Daiaram - că încă din copilărie păstrează în memorie un basm cu o caleașcă, o caleașcă albastră, care duce oamenii departe de spaime și suferințe, într-o lume vastă și luminoasă. Basmul a devenit realitate - iată caleașca și, oare, e albastră numai așa… întâmplător?

CAPITOLUL 8 Apsara Tillottama

Pictorul Cesare a fost cu totul pe neașteptate victima unui atac banditesc. Într-o seară, chiar pe ulicioara de lângă hotel, patru indivizi se năpustiră asupra lui, îi legară mâinile și începură să-l târască într-o direcție necunoscută. Opunându-le o rezistență disperată, Cesare porni să strige cât îl ținea gura după ajutor. O lovitură zdravănă în cap

îl făcu să-și piardă cunoștința. În urma comoției cerebrale suferite, zăcu în spital timp de trei săptămâni. Întâmplarea nu părea a avea vreo legătură cu Traysish presupunând că acesta ar fi încercat să se răzbune, pentru că indivizii aceia intenționaseră să-l ducă undeva.

Italienii bănuiau, și nu fără temei, că atacul era în legătură cu coroana neagră. Ei își închinară o vilă separată unde peste puțin sosi și căpitanul Callegari. Grupul de prieteni era acum complet, cu excepția locotenentului Andrea.

Madrasul li se păru prietenos, iar cu căldura se obișnuiseră. Sandrei și Leei le plăcea obiceiul femeilor de aici să umble desculțe, îmbrăcate numai în *sari,* le plăceau fețele oacheșe, cizelate ale *tamililor* și ale celorlalți reprezentanți ai popoarelor din sudul Indiei. Chiar și orașul era mai curat decât celelalte pe care le cunoșteau; până și petele roșii de betel pe care localnicii îl mestecau și-l scuipau murdărind dezgustător străzile, lucru cu care nu se puteau de fel obișnui călătorii noștri, erau aici mai rare.

Totuși, după atacul săvârșit asupra lui Coșare, sentimentul de securitate și liniște îi părăsise. Viața lor încântătoare dinainte, în calitate de turiști curioși și nepăsători, fără nici un fel de obligații, aidoma unor făpturi dintr-o altă lume, fusese distrusă. Lea își cumpără un pistol automat, învăță repede să tragă și-l purta în permanență armat în poșetă. Căpitanul Callegari căuta zadarnic s-o convingă că o armă nu poate fi de mare folos, dacă nu știi când și de cine să te ferești, pentru că cel care lovește primul are întotdeauna șansele de partea lui și că în asta constă puterea oricărei bestii.

După părerea căpitanului, era timpul să plece definitiv, dacă nu din India, măcar din Madras. Sandra și Lea erau de aceeași părere, dar nu se putea face nimic înainte ca Cesare să fie complet restabilit.

În ajunul ieșirii lui Cesare din spital, italienii fură vizitați de Daiaram, care le aduse vestea îmbucurătoare că el și Tillottama reușiseră în sfârșit să obțină toate documentele și mărturiile necesare. După planul întocmit de Tillottama, cei doi colindaseră întreg orașul, stradă cu stradă, casă cu casă, și în cele din urmă izbutiră să dea de unchiul ei - unica ei rudă din Madras care se mai afla în viață. Locuia în aceeași mică vilă din Triplicane ca și în anul acela funest - 1947.

Zilele acestea urma să aibă loc ședința tribunalului pentru restabilirea drepturilor cetățenești ale Tillottamei, după care se vor putea căsători.

— Și plecăm de aici! strigă bucuroasă Lea.

— Încă nu. Am început să lucrez - modelez o statuie cu Tama ca model.

— Vai, ce bine! O să venim s-o vedem.

— E încă prea devreme. Dar vreau să vă invit, în orice caz, pentru că zilele astea sosește de la Salem un prieten de-al meu rus, geolog. Vă amintiți poate de întâlnirea mea de la Kashmir? Până atunci se va înzdrăveni și *mister* Cesare.

— O să venim neapărat, promise Lea, chiar doresc să fac cunoștință cu un învățat rus. Dar… avu o ezitare, să modelezi o statuie, așa cum ai vrut-o dumneata, cere foarte mult timp. Or, noi vom pleca. O să rămâneți aici amândoi cu Tama, în ditamai orașul. Cine știe, s-ar putea ca Traysish să vă găsească. Mie mi se pare, poate influențată de nenorocirea care s-a abătut asupra lui Cesare, că e primejdios să rămâneți.

Ramamurti surâse cu condescendență și o contrazise cu o încăpățânare care nu era în firea lui. Se vedea că lucrul îl pasiona din cale-afară și că nu voia, sau mai degrabă nu putea să se gândească la nimic altceva.

Lea se supără și revărsă asupra lui un torent năvalnic de vorbe, profitând de faptul că își perfecționase simțitor engleza.

La acest atac atât de temperamental, Daiaram își pierdu o clipă cumpătul și își desfăcu mâinile a neputință.

— Dumneata crezi deci că în singurătatea prizonieratului ei, Tillottama ar fi iubit pe orice venetic care i-ar fi apărut în față?

— Nici vorbă! Ești prea modest și ai face bine să te uiți mai des în oglindă, ripostă aproape supărată Lea. Dar, cum să-ți spun, mie frumusețea Tillottamei mi se pare extraordinară, cum ar fi, să zicem, automobilul colosal cu care am fugit de la Bombay. Așa cum un *Star-fire* nu poate aparține decât unui om foarte bogat, tot astfel se întâmpla și în viață; nu e de loc simplu să trăiești cu o femeie de o frumusețe atât de neobișnuită, atât de rară. Trebuie să fii ori foarte puternic, ori de nu - s-o ții încuiată. Privind-o pe Tillottama, îi înțeleg pe musulmani.

— Și eu în ochii dumitale…

— Da, nu-mi pari destul de influent, de puternic, de impunător, de crunt, ca s-o păzești neîncetat pe frumoasa dumitale în viața asta obișnuită, cu oameni obișnuiți, ca și noi, care nu sunt nici prinți de sânge, nici arhimilionari. Mă tem pentru dumneata și pentru Tillottama, te rog să nu mă înțelegi greșit, Daiaram. Ce însemnăm noi, care nu ne putem bizui nici pe influență, nici pe forță? Simplu ca bună ziua dumneata poți fi omorât, iar Tillottama, legată burduf, poate fi dusă de aici, cât ai clipi, așa cum era, de altfel, s-o pățească Cesare. După Cape Town plutește asupra noastră o veșnică amenințare. Nu înțelegem despre ce anume ar putea fi vorba și deci nu știm cum să ne apărăm. Grea e soarta Neasemuitei Frumuseți” în lumea noastră crudă; în același timp e cu neputință să fugi și să te ascunzi într-una, pentru că la un moment dat ți se face silă să mai trăiești! Simt cum totul în mine se revoltă de cum încep să mă gândesc. Tama trebuie să devină o mare artistă

de cinematograf… și să aparțină poporului Indiei, ba chiar lumii întregi!

Lui Daiaram îi năvăli tot sângele în obraz. Câteva clipe o privi pe Lea fără a rosti vreun cuvânt. Aceasta, simțindu-se stânjenită, se grăbi să-și aprindă o țigară.

— M-am gândit și eu mult la asta, reluă el încet, și am hotărât că cei ce mă vor ajuta s-o păzesc pe Tillottama, după ce vom ajunge la Delhi, vor fi prietenii mei. Noi, indienii, transpunem sarcina răspunderii noastre asupra destinului și ne-am obișnuit să acceptăm tot ce ni se întâmpla, fără a ne face din asta o culpă, în afară de cazul când am ascunde adevărul față de noi înșine.

Lea își întoarse descurajată capul:

— Nu-l mai recunosc pe Daiaram al nostru. Parcă a băut mătrăgună. Sau așa sunt toți artiștii când îi mistuie focul creației?

— Destul, Lea, lasă-l în pace pe *mister* Ramamurti! interveni deodată căpitanul. Ce rost are să te amesteci în treburile altora și încă într-o țară străină. Aventura de la Bombay vă ajunge! Așa nu mai merge!

— Chiar dacă te amesteci cu intenții bune?! nu se lăsă Lea.

— Nu e ușor să hotărăști ce e bine și ce e rău în mijlocul unor oameni și ale unor obiceiuri străine…

— Ba mie mi se pare că dacă privești treburile altora ca pe ale tale proprii, totul se clarifică, interveni Sandra. Se poate ca și într-o țară îndepărtată să te simți ca la tine acasă, după cum poți fi aidoma unui străin față de rudele tale de sânge. Scumpul nostru căpitan raționează de pe o poziție marinărească și pentru el orice țărm este îndepărtat.

Callegari nu catadicsi să mai răspundă; își trase tacticos pipa din buzunar și începu să fumeze. Lea se repezi s-o sărute pe Sandra - așa obișnuia ea să-și exprime entuziasmul.

Daiaram Ramamurti se întoarse acasă pe seară, după ce rătăci multă vreme prin suburbia de sud a Madrasului, unde el și Tillottama închiriaseră un *bungalow* nou-nouț chiar la marginea mării.

Odaia lui Daiaram, care îi servea și de dormitor, și de atelier, avea o fereastră joasă și foarte lată care dădea drept spre ocean. Artistul deschise larg fereastra. În cameră năvăli briza umedă a oceanului, zgomotul valurilor, foșnetul palmierilor de pe țărm și glasurile de seară ale păsărilor. Șevaletul cu crochiuri în cretă și cărbune și două socluri cu eboșe în lut erau așezate lângă fereastră. Pe o măsuță scundă zăceau mape cu foi de hârtie groasă, pe care erau întipărite nesfârșitele căutări ale liniilor feței și trupului Tillottamei. La perete, în fața celeilalte ferestre, se înălța o statuie neterminată în mărime naturală, înfășurată cu grijă într-o pânză umedă.

Daiaram se așeză la fereastră și își aprinse o țigară. Prea multe evenimente se petrecuseră în ultima vreme, și viața îi pusese prea multe probleme mari care cereau rezolvări prompte. Poate că el, cu firea lui contemplativă, nici nu e potrivit pentru un asemenea rol? Dar, oare, *guru* nu i-a spus că sufletul fiecăruia se poate ridica și desăvârși numai prin el însuși?

Iar el, Daiaram Ramamurti, trăiește azi pe socoteala învățătorului său, și singurul mijloc de a răsplăti marea datorie, ce o are atât față de *guru,* cât și față de toți ceilalți care în ceasul de grea cumpănă fuseseră alături de el, era să creeze ceva de o reală valoare și frumusețe.

Da, sarcina lui nu era ușoară.

Lucra ca un posedat, cuprins de un elan de inspirație, recunoștință și iubire. Primise în dar de la soartă un model de o perfecțiune aproape supranaturală. La ce putea cuteza să mai năzuiască?

Uneori toată inspirația lui se spulbera brusc, ca și cum s-ar fi lovit de un zid orb, lunecos, rigid. El nu se poate înălța până la treapta superioară a inspirației, să contopească într-un singur tot trăsăturile schimbătoare, de o clipă, care se fracționau în mii de aspecte, ale Tillottamei, să le oprească, să le redea cu aceeași viață, în lut, iar mai apoi, în piatră sau în bronz. Uneori se credea un sculptor incapabil, care se zbate cu o sarcină ce îi depășește puterile.

Ramamurti își aducea, rușinat, aminte de cele întâmplate în perioada începuturilor sale. Făcuse multe schițe cu capul Tillottamei, prinzând cele mai variate unghiuri și expresii, apoi începuse să-i schițeze corpul, îmbrăcat, neîndrăznind să-i ceară mai mult. Ceea ce ar fi putut spune, ușor și simplu, fie chiar și unei presupuse fiice de *maharajah,* acolo, la Khajurāho, acum, după ce aflase povestea ei, i se părea de neconceput.

Ghicindu-i liniile trupului sub *sariul* subțire, o desena învesmântată. Tillottama îl urmărea atentă, uitându-se din când în când peste umăr la desene. Și o dată, în timp ce Daiaram se chinuia, căutând să redea linia inimitabilă a umerilor ei, Tillottama îl rugă să se întoarcă cu spatele. Un fâșâit ușor îi trădă intențiile. Ea își lepădă *sariul* subțire și apăru în fața lui, dreaptă, în toată splendoarea goliciunii ei, puțin mai palidă și foarte gravă.

Daiaram desena febril pe hârtie schiță după schiță, rugând-o numai, din când în când, să-și schimbe poziția.

Artistul desenă astfel până ce observă că Tillottama e gata să cadă din picioare de oboseală, se trezi la realitate și încetă lucrul.

— Stai și tu jos, dragul meu!

Tillottama întrebuința arareori aceste cuvinte care pe buzele ei căpătau o deosebită duioșie.

— Spune-mi adevărul, numai adevărul despre tine și despre mine. Ce se petrece aici? Îi puse palma pe piept, în dreptul inimii. Văd că suferi, că

nu mai ești sigur de tine, că ești mâhnit. Parcă te-ar părăsi puterile. Și îmi dau seama că nu eu sunt pricina. Noi doi ne-am apropiat foarte mult. Am înțeles acum ce înseamnă o dragoste adevărată, mare, pentru toată viața - asta-i când o aștepți pe *amritmaya,* încântarea de fiecare clipă. Și aceasta pogoară asupra noastră, creată de noi amândoi. Tu crezi în mine, iar eu - în tine, și dorința devine nesecată, pentru că nuanțele simțămintelor sunt nenumărate și devin tot mai aprinse datorită dragostei. Oare asta nu te înaripează?

— Cum să nu te înaripeze cea mai mare fericire cu putință, dăruită de zei?

— Atunci ce anume te stinghерește și te împiedică să creezi?

— Tu trebuie să mă înțelegi, Tama! Fericirea de a te fi întâlnit e ca tăișul unui pumnal - grozav de ascuțit și foarte îngust. Iar alături, și în stânga, și în dreapta, două abisuri întunecate… Unul - ecoul tristeții comune tuturor oamenilor și tragedia întâlnirii cu frumosul: noi ne dăm seama cât este de insesizabil și cum ne scapă tot ce am văzut, învățat și creat în zborul iute al timpului, asupra căruia nu avem nici o putere. Clipele minunate zboară ca vântul, frumosul de care ne e dat să ne bucurăm atât de puțin în viață trece pe lângă noi. Toți oamenii care se întâlnesc cu frumosul simt o tristețe, dar e o tristețe plăcută! Ea dă forță, stârnește dorința de luptă, îl cheamă pe artist la fapte mari, și atunci artistul poate opri timpul în loc și reține frumosul în creațiile lui.

— Dar celălalt abis? întrebă neliniștită fata.

— O, să nu vorbim de el - l-am biruit încă acolo, în Tibet. Vina mea este că m-am dovedit mai slab decât am crezut și n-am putut deocamdată trece pe tăișul pumnalului. Dar tu exiști, eu te văd, te aud, te simt, și nu se află putere pe lume care să te ascundă vederii mele, să te ia din viața mea! De fiecare dată iarăși și iarăși pricep asta, și puterea și încrederea în mine ca artist cresc. Numai prin artă

voi fi pe de-a-ntregul al tău, pentru totdeauna, dacă până atunci mă vei socoti vrednic…

— De ce prin artă? Oare nu-i mai bun drumul drept? Iată-mă în fața ta, așa cum sunt!

— Făurindu-te din nou în lut sau piatră, voi birui tot ce e întunecat, care se ivește în mine însumi și poate și în tine. Dacă mă voi putea înălța până la un asemenea nivel al creației, voi păși și peste toate celelalte și voi urma drumul nostru comun, cel al *Tantrei!*

— Poate că ar fi mai bine să mă îndepărtez… să te las?

Ultimele cuvinte Tillottama le rostise abia auzit.

— Nu se poate! Tu nu poți fi smulsă din inima mea, pentru că asta ar însemna să mi se ia și sufletul. Dar dacă crezi că e mai bine pentru tine, e altceva!

În loc de răspuns, ea îi întinse amândouă mâinile. Daiaram i le luă într-o pornire de dragoste și extaz și o atrase spre el. Tillottama, fără pic de sânge în obraz, își întredeschise buzele, iar răsuflarea i se opri.

O ridică în brațe. Un geamăt ușor îi scăpă Tillottamei printre buze când îi cuprinse cu toată puterea ei umerii puternici.

În clipa aceea Daiaram se trezi. Cuvintele sacre „adu-ți aminte” îi răsunară în auz, lăuntric. „Altceva, altceva, și totul va fi altfel…” repeta el ducând-o pe Tillottama în atelier. O lăsă cu nesfârșită duioșie pe lada care-i slujea drept postament pentru pozat. Cu ochii larg deschiși de uimire, Tillottama surprinse pe fața lui o expresie de concentrare cu o nuanță de tristețe, aproape de disperare.

— A sosit timpul, steaua mea, spuse el, îți va fi greu! Tu crezi în mine?

Ochii ei imenși străluciră:

— Dragul meu, aștept de mult! Stăpânește-mă și voi fi ca argila care ascultă supusă de degetele tale!…

Casa de la țărmul mării se transformă în refugiul a doi schimnici. Daiaram și Tillottama petreceau în atelier zile, iar adeseori și nopți întregi. Era casa tăcută a muncii și creației, unde stăpân atotputernic era artistul, exigent, interiorizat, nerăbdător.

Puțin câte puțin devenea tot mai limpede ce anume trebuia exprimat în statuia *Anupamsundartei* și dificultatea supraomenească a misiunii lui se ridica în toată măreția ei. Iată chipul unei femei, pătruns de ancestrala forță a patimii, a sănătății și a maternității, de o uluitoare suplețe, de o vioiciune în mișcări aproape animalică și în același timp încununată de cea mai înaltă spiritualitate umană. Câtă dreptate avusese *guru,* vorbind de marea contradicție între trupul animalic și sufletul omenesc!

Urma să cizeleze până la extrema limită perfecțiunea animalică, insuflându-i focul luminos și puternic al gândirii, voinței, iubirii, răbdării, atenției, bunătății și grijii - tot complexul din care se adapă spiritul omului - sufletul femeii…

O asemenea performanță nu era mai ușoară decât mersul deasupra unei prăpăstii pe tăișul unui pumnal. Nu-i era îngăduit să irosească nimic, nici măcar o picătură, din neprețuita perfecțiune a creației milioanelor de veacuri de dezvoltare animală și în aceeași măsură nici să-i adauge măcar o picătură! Aici nu se putea aplica metoda îngroșării liniilor care îl salvează întotdeauna pe artist printr-o accentuare artificială a formei, menită a-i exprima forța. El va izbândi numai în măsura aceea strict severă în care va reda cealaltă latură a omului - cea spirituală. Va trebui să îmbine aceste două elemente contradictorii în limbajul formelor și al liniilor care se exprimă într-un mod cu totul deosebit unele față de celelalte.

Dacă va predomina latura animalică - va fi un eșec! Fiecare va interpreta în chipul *Pārāmratiei* lui o chemare către acel ceva viu, frumos, dar fără

valoare, care-l trage pe om în jos, spre abisul dorințelor întunecate.

Dacă vor interpreta statuia lui drept o biruință a rațiunii asupra naturii, va fi un eșec tot atât de mare, deoarece în realizarea figurii *Anupamsundartei* trebuie să se păstreze însușirile unui suflet minunat, întreaga finalitate superioară, armonioasă și desăvârșită a naturii.

O, zei, cum să înfăptuiesc o asemenea operă?

Daiaram nici nu bănuia că-și propusese același țel ca și artiștii anticei Elade - *Kalokagathia* - unitatea frumuseții sufletului și a trupului. Acest țel se născuse nu o dată în clipe de mare inspirație creatoare în diferite țări, în decursul istoriei omenirii, peste tot unde oamenii realizau înțelegerea forței și a frumuseții naturii lor animalice, luminată de setea de cunoaștere.

Atitudinea statuii artistul o concepuse demult. O văzuse o dată pe Tillottama îngenuncheată la malul mării, căutând scoici. Unul din genunchii ei atingea pământul, celălalt picior se sprijinea pe vârful degetelor. Cu mâna stânga ridicată spre ceafă își ținea părul fluturat de vânt, iar cea dreaptă, întinsă cu degetele desfăcute, era vârâtă în nisip. El a strigat-o, iar fata și-a întors fața spre el, cu ochii larg deschiși, încă pierdută în gânduri, dar peste o clipă chipul Tillottamei se lumină de zâmbetul ei deosebit, plin de gingășie. Se ridică în vârful degetelor, îndreptându-și, sprintenă, trupul mlădiu. În clipa aceea, artistul o văzu pe *Pārāmrati-Tillottama* cu torsul ușor îndoit spre spate, cu umerii dați înapoi, susținându-și pletele grele căzute pe ceafă. Mâna dreaptă întinsă se dădu într-o parte voind parcă să înlăture ceva; picioarele strâns alăturate se încordară îndreptându-se din genunchi. Momentul unduirii avântate și sprintene a trupului coincise cu însuflețirea obrazului gânditor, aproape trist, luminat deodată de bucurie. Această secundă unică, de tranziție, dintre trup și suflet, artistul

știuse s-o surprindă și să și-o întipărească în minte. O atitudine mai potrivită pentru statuia lui nici nu mai trebuia să caute!

Forma aceasta exterioară se îmbina de minune cu ideea principală a concepției lui Daiaram, de a înfățișa trezirea sufletului care năzuiește spre stele, o dată cu efortul tuturor forțelor și al simțurilor izvorâte dintr-un trup tânăr.

Ramamurti izbuti să execute foarte repede schița provizorie a statuii.

Însă, între reușita planului general al sculpturii și terminarea ei se deschidea o prăpastie uriașă. În calea lui Daiaram se interpuneau acum mii de detalii, mărunte, dar importante, mii de nedumeriri și enigme. Tillottama îl ajuta adeseori, sugerându-i soluții de o mare subtilitate cu o intuiție surprinzătoare, vorbindu-i prin graiul trupului și al sufletului ei, depășindu-l uneori chiar pe artist. Era la fel de pasionată de proiectul făuririi statuii ca și el, și nu arar, după ore întregi de muncă neîntreruptă, adormea chiar acolo, în atelier. Nu o dată, când Daiaram, mâhnit de câte un insucces, lăsa lucrul devreme, Tillottama îl deștepta, pentru că își dădea deodată seama în ce anume constase dificultatea. Alteori, dimpotrivă, se întâmpla ca artistul să intre el ca un vifor în odaia ei, unde o găsea dormind, senină, ghemuită, cu mâna sub obraz, aidoma unui copil, și atunci o trezea, zorind-o, ca să nu se destrame cine știe ce idee salvatoare, care de abia îi mijise în minte.

Vremea trecea și, cu cât se apropia momentul în care statuia urma să fie terminată, cu atât creștea și neliniștea lui Daiaram. Încrederea în izbânda, de care fusese stăpânit la începutul lucrului, se topea cu fiecare zi. Teama punea din ce în ce mai vârtos stăpânire pe artist…

Capul Tillottamei se ivi în dreptunghiul ferestrei. Se ducea să se scalde în mare. Văzându-l fumând la geam, îl chemă cu gestul indienilor - ținea palma înainte mișcând grațios degetele.

Daiaram sări pe fereastră, și amândoi coborâră panta acoperită de iarbă. Luna răsărise, argintind oceanul și perdeaua subțire a aburilor, care se ridicau din pământul umed și cald. Malul era pustiu, și plescăitul valurilor nu tulbura acea liniște imensă, ca în spațiile siderale. Nu mai există pe lume nimeni, în afară de Tillottama, de el și de ocean. Ramamurti o ridică în brațe, intră cu ea în apă, iar când valul se apropie, o lăsă jos. Tillottama începu să înoate. Înota și el alături de ea, simțind cum i se risipesc toate îndoielile, de parcă acestea s-ar fi diluat în ocean. Prea multe raționamente instabile, confuze. Trebuie să lucrezi, adunându-ți toate forțele, toată voința. Așa procedau vechii meșteri care știau că cel mai însemnat secret al izbânzii este dorința nesățioasă și neînduplecată de a crea!

Dar Tillottama? El va modela cu mâinile lui chipul *Anupamsundartei* ca să-l dăruie oamenilor, iar frumusețea Tillottamei va dăinui veșnic, zugrăvită pe pânza pictorilor sau a ecranelor - nu-i oare totuna? Cândva îi va fi dat și lui s-o ajute, așa cum îl ajută și ea acum. Vor fi împreună, amândoi, atâta vreme cât există și va exista dragostea; lăsând în urmă umbrele trecutului, se vor avânta în întâmpinarea viitorului, în întâmpinarea bucuriilor, amărăciunilor sau primejdiilor vieții lor viitoare!

Ieșiră la mal. Ceața ascunse depărtările, transformând plaja într-un palat fantomatic cu un labirint de pereți străvezii de argint. Tillottama cea de bronz, în această lume difuză și impalpabilă, era singură realitate vie, cizelată cu o precizie uluitoare. Când îi văzu ochii, i se tăie răsuflarea: străluceau ca stelele! Întocmai ca stelele, și abia acum înțelese sensul comparației care i se părea banală, pentru că strălucirea lor răzbătea din adâncuri, așa cum răzbate lumina stelelor din abisurile fără sfârșit ale spațiilor.

Tillottama îl privea pe Daiaram; era așa cum îl văzuse pentru prima oară în templul Kandharya

Mahādeva.

— Tama!… Căzu în genunchi în fața ei.

Tillottama voi să spună ceva, dar nu izbuti. După lunga ei nostalgie, după gelozia lui Daiaram, după deznădejdea iscată de năzuințele ei neîmplinite, bucuria dorinței o cutremură până în străfundurile ființei. Scurte hohote de plâns înăbușit îi izbucniră din gâtlej.

Rareori, în timpul dansului, în momentele de maximă inspirație, mai simțise Tillottama o bucurie a trupului și a sufletului atât de pură. Obișnuită cu privirile lui străine, cercetătoare, din timpul lucrului, cu răceala ermetică pe care i-o arăta în clipele în care încerca să se apropie de el, se simțea acum transportată în lumea visurilor împlinite. Nu crezuse niciodată că patima poate fi atât de frumoasă, că atât sufletul, cât și trupul vor cânta cu totul deosebit în brațele iubitului, înflăcărându-se și înălțându-se grație adorației lui.

Apsam-Tillotlama și Tillottama lui cea vie deveniră pentru Daiaram una și aceeași întruchipare reală a bucuriei și a forței, pe care oamenii o numesc frumusețe.

Pletele negre ale Tillottamei se răsfiraseră pe nisip, obrajii rotunzi ardeau ca focul, buzele cărnoase șopteau cuvinte de dragoste și recunoștință. Opreliștea care îi despărțise atâta vreme și care păruse mai trainică decât o barieră de fier se destrămase ca fumul de îndată ce se aprinsese flacăra adevăratei iubiri.

„Aceasta și este *Șoraşi-Pudja* noastră”, își spuse Tillottama, aducându-și mâinile sub ceafă.

„Oare ne-am abătut de la calea noastră tantrică*?”* se întreba Daiaram, admirând-o.

Ceața se risipi; o dată cu primele licăriri ale zorilor, marea se făcu albastră-cenușie, iar nisipul - trandafiriu. Pe acest fundal, trupul Tillottamei părea întunecat, ca de tuci, cioplit din cine știe ce materie, datând de la facerea lumii; ochii - fântâni tainice! șiragul dinților frumoși ce se zăreau

printre buzele întredeschise - mărgăritare strălucitoare! Liniile negre ale sprâncenelor contrastau cu albastrul din jurul pleoapelor, brațele suple se încrucișaseră sub ceafă, pieptul se înălțase, iar dunga care brăzda în lung pântecul se adâncise. Toate liniile corpului deveniseră mai pure, mai cizelate de pornirea patimii. Această frumusețe nouă era fizicește palpabilă și pentru ea, căreia îi trecu fulgerător prin minte că statuia ei ar îi trebuit sculptată tocmai acum.

Daiaram ședea cuprinzându-și genunchii cu brațele.

Așadar, pornind pe calea *Tantrei,* ei n-au urmat oare ritualurile *Șorași-Pudja* prin care oamenii își dezvăluie trupurile, dar nu se apropie cu adevărat? Dar apropierea lor s-a săvârșit pe drumul creației comune, umăr la umăr, sub semnul dragostei și al patimii stăpânite.

Acum nu mai le era teamă de torturile sufletului „inferior" - apropierea lor nu se făcea prin bezna originară, ci pe tăișul luminos al pumnalului, deasupra tuturor abisurilor inimii, se înălța ca o floare triumfătoare a iubirii, deasupra firii, întunecate și puternice a Pământului.

Artistul se simți ca învăluit de răsuflarea nemărginitului ocean al veșniciei. Aidoma unui orb ce și-a recăpătat vederea, înțelese că în această nemărginire nu există decât dragoste și cunoaștere, bucurie și bunătate, puritate și lumină.

Toate câte sunt în afară de acestea nu merg înainte, continuându-se în veșnicie, ci se depun în străfundurile tulburi ale vieții, ca putreziciunile în străfundurile golfurilor întunecoase și tainice.

Vreme de milioane de ani, picătură cu picătură, oceanul orb al vieții lipsite de sens clipocește pe fața Pământului și cine știe a câtor alte lumi. Clocotul mut al patimilor și al gândurilor sumbre, fără întoarcere, fără înălțare, a dominat sute de mii de ani existența unor făpturi, jumătate oameni, jumătate animale. Și așa s-au perindat aceste

făpturi - fără legătură cu trecutul, fără a se gândi la viitor, dispărând ca o frunză smulsă de vânt. Dar întunericul din suflet trebuia biruit, trebuia să răzbești prin el, așa cum îi fusese de altfel și lui dat s-o facă, în această nouă epocă de putere a omului, încă prizonierul vechii sale răutăți.

Pentru Daiaram, calea *Tantrei* se adeveri a fi aidoma drumului creației lui întru făurirea *Anupamsundartei.* Așa și trebuia să fie! Întocmai așa e și Tama! Înțelege și intuiește tot, i-o ia adeseori înainte, grație mai strânsei ei apropieri de natura-mumă și a fineței ei de străveche *dravidiană,* înțeleaptă și pătrunzătoare, în care mai arde focul întunecat al forțelor primare…”O, zei, cât de mult o iubesc!”

Pe nesimțite, soarele ieși la suprafața oceanului, voios, așternându-și razele peste crestele mici ale valurilor line. Tillottama și Daiaram se pomeniră în văzul întregii lumi, sub bolta mută și azurie a cerului. Dar ei n-aveau ce ascunde, nici lor, nici celorlalți - n-aveau să ascundă acel ceva nou care pusese pe de-a-ntregul stăpânire pe ei. Se întoarseră acasă fără grabă.

Lucrau ziua și noaptea, abia lăsându-și timp pentru somn și mâncare. Tillottama își privea copia cu înțelegere și bucurie. Era și nu era ea. Cu o intuiție de mare artist, Daiaram știuse să îmbine în operă lui desăvârșirea trupească și un spirit înaripat.

Zilele treceau. Daiaram aproape nu mânca, nu dormea, mistuit de focul creației, alunecând uneori în mod primejdios spre extaz, asemenea celui pe care-l atinge un *yoghi* sau un *sadhu…*

Purtându-i de grijă lui Daiaram, Tillottama uitase de sine, de oboseala ei. Îl imploră să mai lase lucrul, să se odihnească măcar câteva zile, dar sfătuindu-l astfel, nu făcea decât să-l îndârjească.

Artistul simțea că dăduse tot ce putea dărui cu mintea, inima, iubirea și mâinile sale…

În Tillottama se născu un simțământ ciudat. Statuia nu era așa cum și-o imaginase ea, când visa clipa în care va sta în fața chipului terminat al *Anupamsundartei.* Clipa aceasta sosise. Statuia era splendidă, dar privind-o, fata nu încerca un simțământ de bucurie. Ea nu era încă în stare să înțeleagă că, de vreme ce luase parte la făurirea celor mai gingașe detalii, pierduse putința de a vedea opera în totalitatea ei.

Nici Daiaram nu era mulțumit. Ceasuri întregi retușa câte un amănunt, imperceptibil pentru un ochi străin. Era neliniștit și, în mod inconștient, amâna mereu finisarea statuii, ca și cum s-ar fi temut de un eșec, sau de a recunoaște că nu se poate da mai mult. Și totuși, această clipă sosi.

Artistul cercetă fiece cută cât de neînsemnată a lutului crud. Tillottama îl urmărea cu respirația tăiată, fără a îndrăzni să facă nici cea mai mică mișcare. Chipul lui exprima o crâncenă neliniște. Făcu un pas înapoi, suspină și spuse:

— *Hatam!* (Gata!) Văd multe imperfecțiuni, dar nu mai sunt în stare de nimic. N-a ieșit așa cum am visat-o, cum am conceput-o… Dar n-are a face… Cu aceste cuvinte păși spre lada pe care ședea Tillottama, își întinse brațele spre dânsa și se prăvăli la picioarele ei leșinat. Fata sări îngrozită și încercă să-i ridice trupul greu. Dar, deodată în fața ochilor săi totul fu acoperit de o perdea de flăcări roșii și *apsara* cea vie căzu și ea la picioarele sculpturii triumfătoare de frumusețe, forță și viață.

Tăcerea din atelier atrase atenția slujnicei lor care alergă țipând la doctorul din apropiere și, din fericire, la această oră matinală, îl găsi acasă.

— Cum se poate una ca asta, îl dojeni cu asprime bătrânul medic. Puternici, dumneata ca un tigru, dumneaei ca o tigroaică, și să ajungeți în halul ăsta! Puțin vin, supraalimentație și trei zile la pat, dar separat, separat! Să luați și somniferul ăsta!

O scânteie de ironie se aprinse în privirea artistului ațintită asupra Tillottamei. Pricepând cărui fapt îi atribuie medicul starea lor de slăbiciune, ea se făcu roșie ca focul și își ascunse fața în mâini, scuturată de râsul pe care căuta să și-l reprime. După ce mai bombăni nițel și o privi dojenitor, medicul plecă. Daiaram sări în picioare și se apucă să înfășoare statuia cu cârpe ude. De cum termină, fu nevoit să se culce iar, din cauza unui nou acces de slăbiciune.

Rusul Ivernev, care bănuise că tăcerea lui Daiaram nu prevestea nimic bun, îi găsi pe amândoi palizi și slăbiți.

Amintindu-și de călătoria lor cu avionul spre necunoscut, de plimbarea cu mașina și de discuția lor atât de sinceră, artistul se bucură nespus, privind obrazul fin, arămiu, rumen, ars de soare, al geologului, ascultându-i engleza domoală în care înghițea sfârșitul cuvintelor și-l accentua teribil pe „r”. Vântul ce năvălise pe fereastră îi răvășea părul ca inul, moale, decolorat de soare, și spulbera cenușa țigării lui lungi, rusești. Un zâmbet de bucurie îi lumina fața. Artistul credea că un astfel de surâs, deschis și luminos nu-l poate avea decât un om cu ochi albaștri, din nordul cel îndepărtat. În surâsul fiilor Sudului, rămânea întotdeauna ceva tăinuit. Sau poate că era numai o impresie din cauza culorii închise, de nepătruns, a ochilor?

Ivernev se ridică, străbătu emoționat camera, apoi surâse din nou:

— Ei, acum arată-mi-o și mie pe fata cea răpită. Se poate?

Daiaram o chemă pe Tillottama, care își pusese *sariul* negru și brățările de sticlă, ca țărăncile indiene. Geologul rămase încremenit câteva clipe, își trecu apoi mâna peste ochi și prinse a râde încetișor. La privirea întrebătoare a artistului. spuse reținut:

— Oare *apsarele* au avut vreodată nevoie de complimente? Iar dumneavoastră, doamnă Vidiadevi, sunteți desigur o *apsară!* Tillottama, pot oare și eu să vă spun astfel?

Tillottama, care-și descoperise ca europenele fața privirii entuziasmate a oaspetelui, se înclină sfioasă, împreunându-și mâinile ca indienele…

— Iată unde s-au ascuns! se auzi glasul sonor al Leei.

Bucuroasă, Tillottama ieși în fugă s-o întâmpine. Alături de Lea o zări pe Sandra, iar în spatele lor venea Cesare, slab, cu ochii adânciți în orbite, însoțit de un bărbat-cărunt și roșu la față, în uniformă de marinar.

— Ne întrebam dacă n-ați fost cumva atacați de acoliții lui Traysish! spuse Cesare. Eram neliniștiți și ne-am hotărât să vă vizităm. Unde ați dispărut?

— Am lucrat tot timpul, surâse cu vinovăție Ramamurti, apoi îl prezentă pe geologul rus.

Lea se instală imediat lângă sculptor, cu intenția de a da frâu liber curiozității ei nesățioase.

— Ia spune-mi, ce ai tot lucrat? întrebă Cesare privind statuia înfășurată. Trebuie să ne-o arăți. Deși nu-s decât un pictor de reclame, suntem totuși, colegi de breaslă…

Daiaram se ridică brusc, păli, și, cu mâini tremurătoare, dădu jos pânza. Se lăsă tăcerea. Lea înmărmuri cu gura întredeschisă, și artistul își dădu seama cu o nesfârșită ușurare, că făcuse o operă de artă ieșită din comun.

Trase la o parte perdeaua, și razele soarelui prinseră a juca pe lutul umed, ca pe pielea vie a Tillottamei. Era ca și cum *valakhilii* - spiridușii soarelui - coborâseră din tării și alergau pe statuie, strălucind, chicotind și hârjonindu-se.

Sub focul lor jucăuș, finețea vrăjită a lucrării artistului făcuse ca liniile trupului celestei prietene a muritorilor - ai *apsarei* - să prindă viață.

Tânăra femeie se unduia într-un avânt cutezător, susținându-și la ceafă podoaba grea a părului,

desprinzându-se parcă de pământ cu un gest al mâinii. Picioarele întinse și încordate înălțau amfora șoldurilor frumos rotunjite. Mai sus de acest punct de concentrare a forței feminine, torsul ei subțire se lăsase spre spate oferind cerului și soarelui emisferele sânilor ei împliniți. Încă o treaptă a năzuinței spre înălțimi o constituia gâtul prelung, surprins într-o pornire avântată și viguroasă, purtându-și cu semeție capul. Fața, luminată de iubire și rațiune, tăinuia, undeva în conturul pleoapelor, al sprâncenelor și al buzelor, melancolia visătoare a meditației.

Tillottama privea statuia, de parcă ar fi văzut-o pentru întâia oară.

Cesare se uita aproape înspăimântat la confratele lui indian.

— Fir-aș de zece mii de ori blestemat! Și focosul italian îl luă în brațe pe hindus.

Toți începură a vorbi deodată. Atelierul răsuna de vorbărie în italiană și engleză, Tillottama fugi din cameră, aruncând pe furiș o privire spre rus. Acesta stătea degajat, cu cotul sprijinit pe o măsuță și privirea ațintită spre statuie.

— Ce ai de gând să faci mai departe, Daiaram? S-o torni în bronz sau s-o cioplești în piatră?

— Nu știu, mărturisi artistul. Aș dori s-o cioplesc dintr-un bazalt de Deccan, același din care au fost create sculpturile antice de la Kārli și Ellorā, însă mă tem că nu voi avea pentru asta nici destulă forță și nici destul timp. Din nefericire, furat de o pornire, am sculptat statuia aici și nu acolo unde am de gând să mă stabilesc, adică la Delhi. Că să câștig timp s-ar putea să fie lucrată în piatră cu o mașină de copiat și abia pe urmă s-o duc acolo, dar căutarea materialului ia timp și… necesită fonduri. Din aceleași motive nu pot executa nici cea de a doua variantă - s-o torn într-un aliaj special din bronz în care se adaugă argint și cadmiu, descoperit de meșterii antichității. Nu se contractă de loc la răcire, reproduce exact forma, e

rezistentă și are culoarea pielii… Tillottamei. Poate totuși am să găsesc bani cu împrumut pentru un bronz obișnuit…

Fumul țigărilor plutea spre fereastră, și toți se uitau la indianul întristat, care nu-și mai lua ochii de la opera lui. Geologul rus rupse primul tăcerea:

— Daiaram, ascultă-mă cu atenție! Eu primesc aici de la guvernul vostru bani frumoși. Dumneata știi că nu sunt un mare amator de a achiziționa lucruri și că sunt singur… Așteaptă! Tonul rusului devenise autoritar. În consecință, posibilitatea de a vărsa o sumă oarecare pentru statuia dumitale îmi va da prilejul să fac cu plăcere un dar acestei țări, care mi-a devenit foarte dragă. Îți voi completa pe loc un cec pentru suma de două mii de dolari. Nu, nu ai dreptul să refuzi! E vorba de soarta unei opere care de acum încolo nu-ți mai aparține. Înțeleg că poți găsi bani și aici, dar… timpul! Nu ți-e îngăduit să riști! Primește, așadar, această sumă de la un rus, ca semn al năzuințelor și sentimentelor noastre comune…

— Ba nu, dă-mi voie, dumneata gândești mai repede decât noi! se amestecă Cesare. Te rog, crede-mă că și eu aveam de gând să-i fac aceeași propunere. Până mai ieri eram un pictor în mizerie. Cine altul te poate mai lesne înțelege decât mine, Daiaram?! Printr-o fericită întâmplare am ajuns posesorul unei considerabile sume de bani. Și nu numai eu, ci și Lea, și Sandra, iar asta grație iubitului nostru căpitan.

Cesare arătă spre căpitanul Callegari.

— Trebuie să primești această sumă de la noi!

Pe fața lui Daiaram se zugrăvi o dureroasă șovăială.

— Păi e foarte bine! spuse împăciuitor rusul. Participăm cu toții, în semn de prietenie și comuniune pentru triumful adevăratei arte în lume. Vă rog să credeți că dacă domnul Ramamurti ar fi creat nu „Neasemuita Frumusețe”, ci cine știe ce

capodoperă abstractă, n-aș fi dat nici o copeică, cu toată simpatia mea pentru Tillottama și Daiaram.

Cesare aruncă o privire pătrunzătoare spre geolog, dar acesta se și aplecase asupra carnetului de cecuri.

— Deci, câte două mii fiecare, și *apsara* Tillottama să fie turnată din acel aliaj de pe vremea antichității pe care l-au creat metalurgiștii din Vijayanagar! E prea mult? Poftim, dacă mai rămâne ceva, ai să ni-i restitui, mie și domnului Pirelli. Dar gândește-te și la transport! Iată cecul!

— Dumneata, după câte văd, cunoști aliajul de la Vijayanagar! exclamă Ramamurti.

— Aș fi un prost geolog dacă n-aș fi studiat istoria tehnicii unei țări în care am fost invitat să lucrez! Vechii indieni au fost în general mari meșteri în domeniul metalelor.

— Și cunoști toate aliajele? se interesă Cesare.

— Ei, chiar pe toate nu, surâse rusul, crezi că sunt puține în lumea asta!

— Nu, eu mă refer la metalele care se întrebuințau în antichitate.

— În general le știu. Dar în fiecare an geologii descoperă ceva nou. S-a constatat că metalurgiștii din antichitate amestecau în aliaje fel de fel de materii, ceea ce noi numim adaos. Poate chiar unele pe care nici nu le cunoaștem. Pentru a găsi și a dibui un secret sau altul al antichității, trebuie să ajungi tu însuți la același nivel al cunoașterii, ba poate să-l și depășești.

— Oare noi n-am depășit până azi antichitatea? întrebă Sandra.

— Depinde! Căile antichității nu sunt la fel cu ale noastre, și la multe lucruri ei au ajuns, ca să zicem așa, pe o cale ocolită. Cu prilejul săpăturilor de la Micene, spre exemplu, au fost descoperite niște brice, meșterite cu trei mii de ani în urmă, din „bronz negru” - un aliaj special de metale rare care au tăria oțelului de wolfram. Tot așa, într-o corabie

scufundată, a fost găsită o sabie dintr-un aliaj de vanadiu, mangan…

— Doamne, ce interesant! Nu știam asta! exclamă Sandra. De pildă, descoperirile subacvatice… Își curmă vorba, avertizată de privirea căpitanului.

Cesare simțea însă că poate avea deplină încredere în rus. Cineva care își dă fără nici un interes banii pentru opera de artă a unei țări străine nu poate să nu fie un om de treabă. Nu era o poză: ce profit putea avea el de pe urma unor italieni întâlniți întâmplător sau a unui artist indian, fără influență, și fără avere.

— Spuneți-mi, ce compoziție ar putea avea un aliaj negru, care a stat în mare mii de ani, intact, fără a fi suferit vreun fel de modificări? întrebă pe un ton stăruitor Cesare.

— Știu eu?! Depinde la ce a fost întrebuințat, ce s-a făcut din el. Luați de pildă cunoscută coloană neagră de la Delhi, înălțată cu o mie cinci sute de ani în urmă, în timpul domniei lui Kumaragupta, construită din fier negru care nu ruginește niciodată. Dimensiunile ei - înălțimea de opt metri și greutatea de șase tone - sunt prin ele însele mărturia unei mari măiestrii, fără a mai vorbi de metal… Poate că metalul la care te referi e pur și simplu un fier asemănător?

Cesare nu mai stătu pe gânduri și-i povesti lui Ivernev toate amănuntele despre coroana neagră.

— Va să zică, chiar dumneavoastră sunteți italienii aceia, strigă el, de îndată ce artistul se opri pentru a-și trage sufletul. Ce extraordinare coincidențe! Păi atunci am și eu ceva interesant pentru dumneavoastră!

Asaltat de întrebările italienilor, Ivernev abia putu povesti până la sfârșit pățania din memorabila seară a logodnei lui din îndepărtatul Leningrad. Agitația care se stârnise fu până la urmă curmată de Sandra.

— Va să zică, a existat o legendă cunoscută numai de istorici și arheologi. Atunci devine lesne de înțeles ce anume voia profesorul Deragazi!…

Ivernev sări ca ars, pierzându-și cu totul calmul obișnuit:

— Iartă-mă, te rog, *miss* Citti, ai spus - Deragazi? Unde l-ați întâlnit?

— La Cape Town, răspunse Cesare. Acest ciudat profesor ne-a oferit o sumă enormă pentru coroană. Îl cunoști și dumneata?

Fără să răspundă, Ivernev se ridică și începu să se plimbe încolo și încoace prin cameră.

— Coroana neagră cu pietre cenușii, murmură el, pietre cenușii, unde am mai auzit eu despre pietrele cenușii?! Aha! strigă el cu însuflețire. Un prieten al meu, mineralog din Leningrad, mi-a vorbit despre niște pietre cenușii. Niște pietre furate de la Muzeu… furate! Trebuie să-i scriu neapărat… Și socotești că tocmai coroana asta a fost pricina îmbolnăvirii inexplicabile a soției dumitale*?* se opri el în dreptul fotoliului pe care ședea Cesare.

— Eu nu știu nimic, numai că altă pricină nu poate fi. Nimeni nu mi-a confirmat presupunerile… Visul meu este să stau de vorbă cu un mare savant, nu cu un specialist - m-am săturat de ei - ci cu un enciclopedist.

— Am să-i scriu profesorului meu, Vitarkananda, interveni Daiaram. E un mare cunoscător al artei antice și e de o mare erudiție. Poate că el ar putea să vă ajute să elucidați proveniența acestei coroane.

— Dacă aveți dreptate și dacă în coroană stă dezlegarea misterului, atunci poate că acesta și este motivul pentru care unii se căznesc din răsputeri să pună mâna pe ea.

Geologul își aprinse iar o țigară, acceptă ceaiul oferit de Tillottama și reluă:

— Cunosc și eu un savant - enciclopedist, medic și biolog - doctorul Ghirin. Dacă va veni la

Congresul psihofiziologilor de la Delhi, poate că l-ați putea întâlni și încerca să rezolvați problema. Cât timp mai aveți de gând să stați aici?

— La Madras sau în India?

— La Madras, pentru ca eu să am timp să primesc, un răspuns de la prietenul meu mineralogul, și în India, dacă aveți de gând să treceți și pe la Delhi.

Italienii schimbară priviri între ei:

— Avem de gând să mai stăm aici vreo două săptămâni, până la mijlocul lui octombrie, răspunse pentru toți căpitanul Callegari, iar pe urmă să plecăm la Calcutta și la Orissa.

— Dar am putea-o lua imediat și spre Delhi! interveni Lea făcându-i cu ochiul lui Cesare. Iar la Calcutta - după aceea.

— Văd că totul se rânduiește cât se poate de bine, spuse Ivernev. Lăsați-mi adresa, iar mie să-mi scrieți aici, pe adresa asta, și le dădu cartea lui de vizită.

— Cum îți place Madrasul? întrebă Lea.

— Mult de tot. Îmi amintește de Nankin - fosta capitală a Chinei în timpul Gomindanului[{83}]. E tot atât de răsfirat, și tot așa întâlnești la orice pas lanuri de semănături, chiar în raza orașului, iar transportul, dată fiind aria lui foarte mare, e la fel de defectuos.

— Dar aici, cu ce te-ai ocupat? De altfel, iartă-mă. Poate că e un secret profesional,

— Geologia are într-adevăr secretele ei pe care suntem obligați să le păstrăm în interesele țării care ne invită. Dar nu în cazul de față. Am fost la Salem, la sud-vest de aici, am studiat diferite feluri de roci, așa-zisele gnaisuri cearno- chitice.

— Și sunt interesante?

— O, extrem de interesante! E vorba de o formație de roci care alcătuiesc, am putea spune, temelia continentelor emisferei sudice - a Africii de Sud, a Australiei și chiar a Antarctidei. Faptul că ele se întâlnesc la temelia Indiei, pledează

pentru originea lor comună. Cu miliarde de ani în urmă India și Africa alcătuiau un singur tot, iar acum…

— Poți găsi în ele minerale asemănătoare?

Ivernev o privi, mirat, pe Lea:

— Ai o minte ageră, doamnă Pirelli!

— Spune-mi simplu - Lea… eu și „doamnă”… Asta înseamnă oare că în India s-ar putea găsi zăcăminte diamantifere tot atât de bogate ca și în Africa de Sud, că ar trebui căutate?

— Dumneata ar fi bine să iei parte la consfătuirile geologilor din această țară!

— Nu te eschiva de la răspuns. Ar fi posibil? Trebuie căutate?

— Este posibil! Și trebuie! Dar într-un viitor îndepărtat. India are multe lacune în privința exploatării celor mai importante zăcăminte care stau la baza dezvoltării tehnice a oricărui stat mare. Dar o să mai vorbim despre asta când ne vom întâlni; acum însă, trebuie să plec. Mi-e teamă că i-am obosit pe amfitrionii noștri. Eu unul abuzez de mult de răbdarea lor. Prietene Daiaram, aștept o veste despre turnarea statuii. O vei turna aici, nu-i așa?

Ivernev făcu în fața tuturor o plecăciune, aidoma unui indian, se opri o secundă în fața statuii *apsarei,* rosti repede câteva vorbe, apoi ieși.

— Ce-a spus? întrebă Tillottama care se uita în urma oaspetelui lor din țara cea rece și îndepărtată - Rusia.

— A spus „o floare în zorii zilei”, răspunse Sandra. Eu i-aș spune altfel: „Zorii zilei într-o floare”.

— O, se potrivește și una, și alta, exclamă Tillottama, trupul *apsarei* este într-adevăr o floare în zori, iar sufletul - zorile într-o floare. Asta înseamnă că amândoi aveți dreptate.

Cesare aplaudă.

Pe o scară foarte largă dintr-o piatră de culoare deschisă, Tillottama și Daiaram intrau tocmai în localul expoziției de artă organizată în aripa stângă a muzeului, construit ca un palat în stil modern.

Săli enorme, cu belșug de lumină și aer, dușumele și scări colorate în albastru-deschis, armătura și balustrada, din aluminiu argintiu. Ferestre mari cât pereții, străvezii ca cristalul, sau de o gingașă opalescență…

„Iată într-adevăr o construcție a viitorului, deschisă și senină, se gândi Daiaram amintindu-și de templele întunecoase, înțesate de coloane, îmbâcsite de miile de obiecte inutile ale ritualurilor, prăfuite și vetuste, afumate de veacuri de tămâiere… Oare în clădirile acestea atât de vesele ale vremurilor de azi oamenii vor deveni și ei mai buni? Mai buni, în aceeași măsură în care s-au înfrumusețat și construcțiile noi? Sau clădirile au devenit mai frumoase, iar oamenii mai răi? Ce atitudine vor lua ei oare când vor veni în contact cu visul meu despre «Neasemuita Frumusețe»?…”

În expoziție nu era multă lume. Acolo însă unde se termina unul din pasajele laterale, se aflau întotdeauna mulți vizitatori. Aici stăruia acel murmur înăbușit în care se putea deslușI atât entuziasmul, cât și observațiile critice prin care publicul își exprimă întotdeauna părerea când e vorba de o operă de artă adevărată.

Metalul cafeniu-roșietic cu nuanțe liliachii al sculpturii scotea minunat în relief toate liniile corpului. O modestă inscripție: *D. Ramamurti - Apsara*, pânza de în cenușie care învelea soclul, un colț de perete gălbui-cenușiu, și atâta tot. Visuri, ani de frământări, suferințe, o muncă necruțătoare… ajutorul Tillottamei, sprijinul prietenilor care se adunaseră întâmplător laolaltă din țări atât de îndepărtate și atât de deosebite!

Tillottama, emoționată și tulburată, se ascundea după o draperie care dădea pe scara de serviciu de unde vedea și auzea tot ce se petrece în preajma

statuii. Ea se vedea ca printr-o perdea de ceață, despuiată și neajutorată, expusă judecății mulțimii. Observațiile critice care îi parveneau la ureche le considera drept jigniri aduse iubitului ei, drept profanări ale visului lor sacru, al amândurora.

Cel mai mult îi șfichiuiau nervii glasurile unora, stridente și pline de importanță. Erau probabil ale așa-zișilor apreciatori consacrați ai frumosului. Aceștia stăteau chiar lângă statuie, privind-o și vorbind despre ea ca niște negustători de sclavi despre o sclavă, insultând-o cu fiecare gest, cu fiecare vorbă.

— Corpul e urât! aruncă în silă o femeie slabă, îmbrăcată europenește. Ia uitați-vă ce șolduri, la o talie neverosimil de subțire! Un fel de *Nitambini* din *Kāmasūtram!*

— *Vasnottedjak,* interpretarea erotică a femeii, se auzi un glas răsunător, reîntoarcerea la primitivismul din antichitate.

— Nu se înțelege prea bine ce a vrut să exprime artistul cu toate că are incontestabil ceva dinamic, poate…

— Nicidecum, e doar o stilizare după vechile canoane.

— Are prea multă forță animalică. Pur și simplu, se topește de dorință!

Tillottama făcu un pas înapoi, astupându-și urechile. Ar fi vrut să alerge spre statuie, s-o acopere cu trupul ei și să strige: „Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! Oare nu vedeți?!”

Mâna lui Daiaram, puternică și drăgăstoasă, o strânse pe neașteptate de braț; auzise și el:

— Tama, nu te potrivi! *Guru* m-a învățat că dacă omul nu are sădit în el frumosul care să-i aprindă flacăra inimii, care să-l răscolească, să nu-i dea tihnă, zadarnic vei încerca să-i vorbești… Din nimic nu se poate naște nimic. Toate vorbele și explicațiile cad în gol, în abisul acelui suflet care nu se va schimba în vecii vecilor. Trebuie să stai de vorbă cu cei în care zace o bogăție care nu s-a

trezit încă - atunci va veni și ecoul. Gândește-te numai - au trecut milenii, iar ei, aceștia, n-au adăugat nimic la vechea înțelegere a frumuseții și patimii, n-au luminat aceste tainice străfunduri cu flacăra adevăratei cunoașteri. Iar arta pe care o propovăduiesc redă nuanțe de simțăminte mărunte care se nasc din stări minore și dispar într-o neînțelegere grosolană a legilor dragostei și frumuseții. Nu-i asculta, oricine ar fi ei. Închipuita lor erudiție nu e de fapt decât o rușinoasă orbire în fața trecutului, născut între zidurile unei vieți mărginite, sufocante, care se pleacă înrobită în fața primejdiilor și dificultăților cunoașterii!

Ramamurti o luă de mână, și amândoi coborâră scara.

Spectatorii recunoscură într-o clipită în Tillottama modelul statuii, iar pe Daiaram, drept făuritorul ei. Îmbujorându-se, Tillottama își acoperi fața cu vălul. Ramamurti însă nu se pierdu cu firea. Vesel și nestingherit, făcu o plecăciune celor care doreau în mod sincer să-și manifeste entuziasmul în fața *apsarei* - creația lui - și în fața Tillottamei care nu peste mult timp va purta numele de Steaua Indiei în operele de artă pe care le va mai inspira.

Tillottama își birui sfiiciunea și privi în juru-i. Chipurile morocănoase și nemulțumite aparțineau doar celor câțiva inși care se aflau foarte aproape de sculptură. Zeci de oameni însă, bărbați și femei, care se găseau ceva mai departe de lucrare, nu-și mai luau ochii plini de admirație de la *apsară.*

— Sunt zorile în care mai dăinuie mult întuneric - rosti ca pentru sine un bărbat cu ochelari mari cu ramă de aur și înfățișare de savant - dar, fără doar și poate, zori!

„Câtă dreptate are, gândi Daiaram. Mai dăinuie mult întuneric și în Tillottama, și în mine însumi. Imaginea frumuseții antice se contopește în mod inevitabil cu întunericul existent în natură, cu felul în care s-a realizat întruchiparea ei feminină. Iar

acest lucru nu poate fi depășit altfel decât străbătând prin el, așa cum eu însumi am străbătut prin bezna tăcerii în subteranul de piatră…

Dacă datorită rațiunii, omul a știut să transforme simpla atracție animalică în flacăra sacră a iubirii, va veni de la sine și cealaltă treaptă a ascensiunii. Patima tulbure și chinuitoare a trupului va deveni o desfătare conștientă, supremă, întru adorarea frumuseții. Chipul iubitei, cu mlădierile trupului, cu fluturarea genelor, cu strălucirea ochilor, cu noianul ei de fermecătoare întruchipări, îți va împlini ceasurile și zilele. Și patima însăși, izvorâtă din frumos, va deveni un admirabil dar al naturii care ascute simțurile și înalță sufletele…”

PARTEA A PATRA Tăișul briciului

CAPITOLUL 1 Pietrele de la șes

Seleznev îl vedea acum pe Ghirin pentru a doua oară. De data aceasta, îmbrăcat în halat alb, îi păru schimbat, străin și sever. De față erau, bineînțeles, și nelipsitele ajutoare ale acestui doctor ciudat: Serghei, un băiat iute și inimos și Verocika, o fată subțirică și vrednică - „devotații mei ostași pe câmpul de bătălie”, cum obișnuia să spună în

glumă Ghirin. Cei doi ostași arboraseră niște mutre solemne, ca la o trecere în revistă. În fundul laboratorului zăpușitor din subsol, abia luminat de câteva lămpi, care atârnau din tavan, aproape până jos, ședeau la o masă foarte lungă câteva persoane, tinere și bătrâne. Toți îl ascultau pe Ghirin, care vorbea făcând energic naveta de la un capăt la celălalt al mesei.

— Innokenti Efimovici Seleznev a venit din Siberia Răsăriteană spre a afla explicația ciudatelor halucinații de care a început să sufere în urma unei răni primite pe front și care s-au agravat foarte mult după o intoxicație puternică cu ciuperci. Aceste halucinații îl chinuie, îl alarmează. Simțurile devin ascuțite, pacientul are impresia că-l pândește o primejdie de moarte. I se nălucesc fel de fel de animale pe care dumnealui nu le cunoaște decât din ilustrații - elefanți, rinoceri, feline gigantice; apar și dispar, când izolate, când învălmășite. Suntem întemeiați să credem că avem de a face aici cu un caz extrem de rar de afirmare a memoriei ancestrale *memory of generations,* cum a denumit-o un savant englez, adică a „informației ereditare", cum ar spune învățații contemporani în termeni cibernetici. Această memorie, inimaginabil de vastă, gigantică am putea spune, este codificată de organism pentru a acționa în zona adâncă a subconștientului. Numai în cazuri anumite și probabil numai la om, ea irupe în conștient, și poate fi descifrată astfel în unele imagini supuse gândirii.

— Doriți să întrebați ceva? se adresă el unui bărbat în vârstă, care îl privea sceptic de după ochelarii lui cu ramă subțire, de metal.

— Vreau o lămurire. Dumneavoastră călcați, așadar, pe urmele lui Freud, împărțind activitatea nervoasă superioară a omului în conștientă și subconștientă?

— Aici nu e vorba de Freud, ci de realitatea obiectivă a naturii. Eroarea comisă de el și de

adepții săi constă tocmai în faptul că și-au imaginat psihicul nostru disociat în conștient și subconștient. În fond este vorba de o unitate dialectică, de cele două laturi ale unui proces unic, care se numește gândire. Cum ar fi două curente paralele care exercită în permanență o acțiune de influențare reciprocă și care se controlează și se induc reciproc… M-am exprimat clar?

— Clar, clar, continuați, Ivan Rodionovici! se auzi un glas plin de nerăbdare. A trecut vremea când unii pseudosavanți despărțeau psihicul de fiziologie, iar ceilalți, dimpotrivă, căutau să explice totul cu ajutorul reflexelor, drept care s-a ajuns la un impas. Noi am ieșit din acest impas numai cu ajutorul ciberneticii. Și când te gândești că Pavlov însuși visa la o „căsătorie legitimă a fiziologiei cu psihologia”. Dar să terminăm odată cu preambulurile!

— Nu fiți atât de categorici, prieteni! Adeseori o premisă eronată duce la o experiență reușită, iar o teorie falsă prilejuiește descoperirea unui adevăr, care altfel ar fi rămas pe veci îngropat sub un maldăr de observații și date, aparent inutile. În știință și în artă trebuie să muncești, nu glumă! Să mergi înainte, chiar dacă te poticnești din când în când. Dar, așa cum se spune în Asia Mijlocie, drumul nu-l biruie decât cel care înaintează… Să ne biruim și noi drumul… După o tăcere, reluă: memoria ereditară care zace în organismul uman, este rezultatul experienței de viață a nenumărate generații, începând cu vertebratele - peștii - și sfârșind cu omul, de la paleozoic până în zilele noastre. Această memorie instinctivă a celulelor în parte și a organismului în ansamblu este tocmai autopilotul, cel care ne conduce automat prin toate formele de manifestare ale vieții, luptând cu bolile, punând în funcțiune cele mai complexe sisteme de reglare, nervoase, chimice, electrice, sau mai știu eu care altele. Cu cât cunoaștem mai bine biologia omului, cu atât descoperim în ea sisteme mai

complexe. Toate duc la țelul principal - independența organismului față de influența nemijlocită a mediului înconjurător, cu alte cuvinte, la echilibrul și independența procesului de gândire, pe calea creării unei permanente stabilități a umorilor din mediul intern al omului - ceea ce poartă numele de homeostază. Afară de asta, pentru asigurarea supraviețuirii, este nevoie de formarea discernământului, iar acesta determină în mod subconștient orientarea spre frumos, îl face să evite un loc primejdios sau un aliment dăunător. Pe scurt, impune acele reacții care în trecut erau atribuite inspirației divine, atunci când se manifestau mai puternic. Bagajul de experiență individuală din subconștient îi îndrumă adeseori pe savanți la descoperiri neașteptate, intuitive - ceea ce de fapt nu constituie decât rezultatul unui proces de triere, subconștient și foarte îndelungat, al unor fapte și concluzii. Uneori, anumite senzații din bagajul memoriei experienței trecute duc la apariția halucinațiilor, deși, ca regulă generală, aceste halucinații nu apar decât în cazul unei disocieri bolnăvicioase a activității cerebrale normale. Eu nu am în vedere decât halucinațiile reversibile, provocate în conștiință de niște particule iscate din adâncul insondabil al memoriei. Ele ne mână spre posibilitatea de-a dreptul amețitoare - de a privi chiar prin om în abisul milioanelor de veacuri care s-au scurs de-a lungul istoriei umane, trezind la viață zăcământul de amintiri codificat din conștiința lui. Noi vom putea nu numai să disociem conștientul de subconștient, ci să și dezvăluim memoria subconștientă pe care, reflectând-o în conștient, să obținem descifrarea ei.

Aceasta este deocamdată singura cale de urmat, deoarece descifrarea propriului său cod nu o poate efectua decât creierul însuși. Bănuind că halucinațiile lui Innokenti Efimovici sunt reversibile, i-am propus să accepte a fi supus unei

experiențe inofensive, deși dificile, și el a primit, aducând astfel un real folos științei.

— În felul ăsta oi ajunge și eu să pricep despre ce e vorba, interveni Seleznev care îl ascultase pe Ghirin cu toată atenția.

— Iată despre ce e vorba: Un om normal se numește acela la care - exprimându-mă la figurat - acul indicator al psihicului palpită în dreptul lui zero - la limita insesizabilă dintre conștient și subconștient, care se influențează reciproc și fuzionează de-a lungul axului psihic, fin ca… tăișul de brici. Această stare este asigurată de un sistem extrem de complex de procese chimice, de acțiunea reciprocă a hormonilor, enzimelor, chiar și a unor substanțe simple opuse ca polaritate, și care, la rândul lor, oscilează pe axe tot atât de înguste. Una dintre axele chimice principale ale psihicului este axa hormonilor hipofizei și a glandelor suprarenale, cu alte cuvinte axa pituitară - adrenalinică - cea care reglementează circulația fosforului în creier și în întregul organism. Reținerea fosforului o dată cu urina și dezechilibrarea acestei axe o poate provoca un anumit preparat, cum ar fi LSD-25. Noi i-l vom administra lui Innokenti Efimovici și-i vom disocia conștientul de subconștient. Vom vedea ulterior ce anume vom folosi pentru excitarea stării de depresiune, pentru a-l sensibiliza la maximum față de semnalele din subconștientul lui disociat. Am de gând că la început să folosesc bufotenin. Va fi poate necesar să mărim conținutul de serotonin din creier, sau să-i dăm, de probă, să fumeze semințe de Cohaba - plantă din America de Sud. În afară de acestea trebuie intensificat procesul de gândire. Asta e tot.

— Cum se obține oare, intensificarea procesului de gândire? întrebă Serghei.

— Prin tulburarea echilibrului dintre colinesterază și acetilcolină, tot atât de antagoniste, ca și celelalte sisteme. Prima substanță stimulează

activitatea cerebrală intensificând procesul de gândire, iar cealaltă - îl reduce. Este interesant de observat că pe măsură ce vom coborî pe scara animală, efectul abrutizant al acetilcolinei se va mări. Am găsit mijlocul introducerii inofensive a colinesterazei în creier prin lacunele sanguine…

— Pe ici, pe colo, n-am înțeles, spuse Seleznev, dar ceea ce mă interesează este rezultatul. Și chiar foarte mult. De la o vreme încoace nu-mi mai e capul așa cum trebuie și mi-e teamă să nu pățesc ceva… dacă totul, așa cum ați spus, e pe o muchie de cuțit.

— Toate pe lume sunt astfel și totuși dăinuiesc de milioane de ani. Tocmai în asta stă miracolul vieții și mai cu seamă al gândirii. Iată cum vom proceda: Acum am să vă dau o porție de LSD-25 și veți cădea într-o stare de euforie - vă veți simți vesel și liberat de orice griji, supărări și temeri, de tot ce e urât în viață. Va fi o stare de euforie cum o încercăm uneori într-un vis frumos. O să vă simțiți deci foarte bine, dar nu peste mult timp vă va fi rău, foarte rău! Veți intra într-o stare de nostalgie, apoi într-una de adâncă amărăciune pentru fericirea spulberată, iar adânca amărăciune va culmina cu o stare greu de redat - ceva comparabil cu un abis cosmic în care sunteți gata-gata să cădeți. Și veți cădea, implorând ajutor. Ghirin se întoarse spre ascultătorii lui și observă: La bolnavii de schizofrenie, năzăririle infernului și torturilor infernale, întotdeauna legate de un abis fără ieșire, sunt incontestabil generate de acest stadiu de disociere a psihicului.

Când aceste senzații violente se vor atenua, nu veți mai simți decât indiferență și apatie față de toate câte s-ar mai putea întâmpla. Poate că vi se va năzări un drum îngust mărginit de două prăpăstii, dar asta nu vă va mai înfricoșa. Până și soarele se va întuneca și vă veți adânci într-un hău rec și rupt de lumea întreagă. Acesta este ultimul stadiu. După ce într-un răstimp de aproximativ

patru ore veți trece prin cele trei faze, vă veți reîntoarce la starea dinainte. Mai gândiți-vă - puteți încă renunța. Nu vă silește nimeni!

— Ba să mă ierți, doctore! Nu m-am temut de nimic în viață și n-am să mă sperii nici de acele prăpăstii despre care ați vorbit. Dați-mi tabletele - ce s-o mai lungim!

— O clipă! Totul trebuie făcut după anumite reguli. Ghirin deschise ușa groasă a camerei encefalografului și-l așeză pe Seleznev într-un fotoliu mare, adânc. O să vă încuiem aici, izolat de întregul univers. Vom comunica prin telefon. Ne veți ține în curent cu toate impresiile și senzațiile pe care le veți încerca, iar noi vom face notațiile corespunzătoare. De asemeni puteți nota tot ce doriți; poftim aici, sub această mică lampă de birou, albastră, un caiet, un creion și un ceas. Căutați, dacă puteți, să notați și timpul. Ei, acum totul e într-adevăr gata!

Ghirin îi strânse mâna și ieși. Serghei închise pe dată ușa cu două zăvoare masive…

Seleznev trecu prin toate fazele prevăzute de Ghirin.

A fost nevoie de o săptămână de experiențe, înainte de a se fi reușit dozarea justă a combinației de substanțe necesare, care, asemeni bisturiului chirurgical, să permită deschiderea ivărelor și zăgazurilor memoriei subconștiente în sectoarele unde Seleznev le avea întâmplător slăbite. Ceva din lanțul extrem de lung al transmiterii mecanismelor ereditare, de la strămoși la urmași, rămăsese în el intact, păstrându-și prospețimea primitivă, întocmai cum evenimente petrecute cu milenii în urmă s-au păstrat transmise din gură în gură, prin mituri și legende. Desigur că la Seleznev nu era vorba de un glas care să vorbească din bezna mileniilor. Au trebuit biruite dificultăți considerabile, înainte ca acest vânător, fin observator și neîntrecut povestitor, să poată înfățișa prin viu grai crâmpeie de culori și de

senzații, și, în sfârșit, frânturi de imagini vizuale disparate, care ieșiseră la suprafață din străfundurile „eului” său.

Când lanțul memoriei îl legă cu trecutul și cu eroii acestuia, al căror urmaș devenise, de fapt, potrivit amintirilor, Seleznev fu cuprins de un simțământ inexprimabil de măreție, ba chiar de nemurire. Cu firea lui, înclinată spre meditațiile filozofice, își dădu seama de formidabila putere a Pământului. I se părea că privește lumea din vârful unei coloane gigantice îndreptată spre cer alcătuite din nenumăratele transformări la care a fost supus tot ce e viu, coloană care îl înalță tot mai sus, spre depărtări ale timpului și cosmosului, de-a dreptul inimaginabile.

În urma consultărilor sale cu paleontologii, Ghirin a stabilit că între acel crâmpei din istoria omenirii, care a pâlpâit scurt timp în conștiința lui Seleznev, și anul 1961, trecuseră aproape patruzeci de mii de ani. El a declarat ulterior că aceasta este o realizare modestă și că, în viitor, știința va atinge negreșit profunzimi și mai mari în domeniul amintirii trecutului.

Cine ar mai fi putut găsi acum pe glob locul acela cu lanțul lui de munți stâncoși, a căror coamă cobora până în șes? Pâlcuri de cedri gigantici, crescuți la întâmplare pe povârnișurile abrupte, cenușii și roșii, despicau piatra cu rădăcinile lor șerpuitoare. Șiruri de măguri coborau domol spre câmpie, apoi se curmau brusc, sugerându-ți o labă enormă cu ghearele adânc înfipte în scoarța pământului.

În peșterile acestui lanț muntos trăia tribul din care făcea el parte - oameni voinici și veseli, iscusiți vânători de fiare mari; ei îi disprețuiau pe pescarii de pe malul râului, mâncători de broaște țestoase. Aceștia din urmă cunoșteau toate curiozitățile stihiei apelor și nu se temeau de spurcăciuni - crocodili și șerpi veninoși, în schimb nu se încumetau să intre în luptă fățișă cu regii

fiarelor - leii, tigrii și leoparzii, sau cu teribilele feline cu colții ca niște săbii, *machairozii* - vestigii ale trecutului - care uneori își mai alăturau urletul răgușit răgetului asurzitor al leilor și răcnetului tigrilor.

Seleznev știa că frații lui de trib nu se temeau de lupta fățișă cu felinele uriașe. Marea lor descoperire, în afară de foc, care i-a asigurat strămoșului nostru posibilitatea de a deveni om, era sulița. Trainică, lungă și ascuțită, poate ține la distanță o forță mult superioară, cu gheare și dinți aducători de moarte, neîngăduindu-i să se apropie de locul lui vulnerabil - pântecul. Fiind înarmat cu o suliță, omul poate înfrunta incomparabil mai lesne fiara - se cere însă putere, inteligență și iuțeală în luptă. De îndată ce a ajuns să stăpânească această armă, omul a început să se deosebească de celelalte viețuitoare - maimuțele, permanent înfricoșate și deci veșnic înrăite, gata de tot soiul de ticăloșii. Omul umblă pe stânci cu o agilitate cu neputință de atins de către majoritatea animalelor, în schimb el nu se poate cocoța fulgerător pe copaci, pentru a-și salva viața în cazul când e atacat fără veste, sau să sară din copac în copac, migrând la mari depărtări în căutare de hrană.

Omul e dator să primească lupta!

În inima stâncilor, străjuit din spate de tovarășii lui, luptători tot atât de îndrăzneți ca și el, e capabil să-și apere copiii și femeia, chiar și noaptea, când stăpâne sunt fiarele. Ochii lor, are văd pe întuneric mai bine decât ai omului, le dau acestora un imens avantaj; dacă asta se petrece în preajma stâncilor în care își au peșterile, nu-i o nenorocire! Însă în câmp deschis, când pornești după hrană, atât de săracă în munți, e vai și amar de cei mai voinici vânători, dacă în drum îi surprinde noaptea.

Fiecare tufiș, vâlcea, dâmb devine o ascunzătoare de unde în orice clipă poate țâșni răcnind o felină uriașă. Dar și mai înfiorător e

atunci când, pe neașteptate, aproape fără nici un zgomot, fără ca nimic să-l fi prevenit, asupra drumețului se năpustește o matahală de fiară, neagră, strivindu-l sub greutatea ei. Un trosnet de vertebre, un icnet de mânie și groază stins pe buze, și jivina sângeroasă s-a făcut nevăzută în tufăriș, în gheare cu prada ucisă - tovarășul de lângă tine. E zadarnic să-l mai cauți pe întuneric, chiar dacă te iei după mirosul de sânge proaspăt!

Celelalte pericole, în comparație cu acesta sunt întâmplătoare, și omul care nu și-a pierdut cumpătul poate scăpa cu viață chiar dacă e atacat de un rinocer întărâtat sau de un taur furios.

Dar nu e nimic de făcut - trebuie să umbli după vânat și să-l aduci acasă, ba mai trebuie să și bei, iar apa o găsești anevoie, și adăpătoarele sunt primejdioase… or, se știe că omul care umblă și aleargă mult are nevoie de o cantitate mare de apă…

Trebuie să avem mereu prezentă în minte luptă grea care s-a dat cu natura - familiarizarea cu lumea vegetală, căutarea de noi locuri, dobândirea hranei, perfecționarea și născocirea adăposturilor, a uneltelor, a căruțelor, crearea tehnicii, a artei, a medicinii, a religiei, ca și acumularea giganticei experiențe a vorbirii și scrierii. Oare toate acestea s-au dobândit cu una cu două? Zecile de milenii care s-au scurs până azi sunt rezultatul a nenumărate vieți scurte, dar bogate, când oamenii puneau la bătaie toate forțele minții și ale trupului, pentru a putea viețui și crește o generație nouă. Imensele capacități omenești fizice și intelectuale corespund pe deplin acestei aprige lupte pentru viață, cu toate că unii dintre nerecunoscătorii urmași ai oamenilor de atunci, stând confortabil la căldurică în cochiliile lor de piatră, încearcă să prezinte viața strămoșilor drept incoloră, stupidă, sub semnul unor veșnice temeri.

De toate acestea Seleznev își dădea instinctiv seama cu toată ființa lui, urmărind formidabilul

belșug de animale din șesul nemărginit. Această imensă mulțime de erbivore făgăduia o viață îndestulată, prisos de măduvă de oase pentru copiii mici, sânge pentru femeile care își alăptau pruncii, carne și seu pentru dezvoltarea mușchilor puternici și neobosiți ai bărbaților vânători. Însă, pentru a pune mâna pe o asemenea pradă, cu toată acea bogăție de animale pe care astăzi planeta noastră a pierdut-o, trebuie să te depărtezi de adăpostul stâncilor, să te aventurezi până departe în câmp deschis, devenind astfel o jucărie a întâmplării. Proporțional cu miile de capete pe care le numărau cirezile, tributul pe care și-l luau fiarele nu era mare și nu făcea decât să mai stăvilească înmulțirea vitelor, care, devenind prea numeroase, ar fi murit de foame după ce ar fi păscut ierburile și frunzișul din împrejurimi.

Altfel se pune însă problema fiind vorba de oamenii din trecut. Aceștia sunt puțini și fiecare din ei e păzit cu grijă de cei din trib: cât de anevoios este, cu toate vicisitudinile vieții, să crești un copil până să ajungă bărbat-luptător, sau femeie voinică pentru perpetuarea neamului! Odraslele omului cresc într-un timp extrem de lung până să ajungă niște membri de valoare ai tribului, instruiți și educați. De aceea, fiecare individ omorât sau schilodit în încăierările cu fiarele constituie o pierdere mare, iar moartea câtorva vânători sau a câtorva femei poate aduce întregul trib în pragul dispariției… Ca valoare superioară individuală, omul se aseamănă cu elefantul care și el se dezvoltă foarte încet, fiind păzit de ceilalți cu vigilență și apărat prin luptă.

Cu mult înainte, niște minți agere născociseră adăposturi săpate de-a lungul potecilor celor mai umblate. Erau vizuini subpământene unde se putea ascunde vânătorul atacat de o fiară, sau femeia plecată după apă. Dar aceste vizuini nu puteau salva decât unul, sau cel mult doi inși. Ce se făcea atunci un grup mai mare de vânători, pe deasupra

încărcați cu o pradă grea? Afară de asta, în aceste mici vizuini nu puteau fi păstrate rezervele de alimente și mai ales apa. Nu, pentru omul care pătrundea în câmpie, vizuinile nu erau de prea mare ajutor.

Seleznev înțelese toate acestea, când se văzu în câmp deschis departe de familiarele lui grohotișuri de stâncă și bolovani. De obicei, vânătorii care porneau după pradă se străduiau să rămână prin preajma stâncilor salvatoare, pentru a se adăposti în caz de pericol, fugind cu iuțeala unui sprinter, atingând o viteză aproape egală cu cea a unui trăpaș.

Seleznev pricepu abia acum de ce stâncile și ruinele, blocurile singuratice de piatră, ca și repezișurile, îi atrag pe oameni și azi, după zeci de milenii, părându-le prietenoase, trezindu-le vagi amintiri, slujindu-le drept prototipuri în construcțiile arhitecturale.

Apoi în fața lui se desfășură ca pe un ecran cinematografic o serie de priveliști din câmpie, pe jumătate ireale, succedându-se cu mult mai rapid decât dacă ar fi mers sau chiar dacă ar fi alergat.

Presimțirea nedeslușită a morții apropiate, cu care se familiarizase încă de când începuseră să-l chinuie halucinațiile, se transformă de astă dată în certitudine, pentru că vedea gonind spre el un animal ciudat, tot atât de întărâtat și atotnimicitor ca un rinocer. Dar nu, nu era rinocer, ci un elefant, un elefant însă cu totul neobișnuit. Era poate mai mare chiar decât uriașul elefant indian Skango, pe care-l văzuse în Grădina zoologică din Moscova. Elefantul era negru, cu o trompă mică și picioare scurte, dar care îi purtau cu repeziciune trupul prelung. Monstrul avea o frunte foarte ieșită, ceea ce îi dădea un aer tâmp și feroce. Impresia aceasta o accentua și mai mult gâtul lui exagerat de gros, pe care se reliefau niște mușchi formidabili. Surprinzători erau și fildeșii săi groși nemaipomenit de lungi - trunchiuri, nu alta, de câte

patru metri fiecare, de o nuanță verzuie și nu albi, cum sunt de obicei colții elefanților. Matahala gonea spre Seleznev! Tropotul picioarelor i se repercuta pe pământ cu un sunet surd… Apoi arătarea dispăru brusc, și Seleznev nu află în ce fel scăpase de acest elefant neghiob, în care, după descrierea lui, paleontologii recunoscură mastodontul din Auvergne, sau *anancus,* care putea fi întâlnit în număr mare de-a lungul râurilor de șes ale Europei și Kazahstanului.

După mirosul de nuferi și de reveneală proaspătă, vânătorul își dădu seama că se află în apropierea unui râu de șes… Solul, oarecum umed și moale, era năpădit de tufe mărunte, crescute în mănunchiuri care se desfăceau aidoma unor evantaie, împrăștiate ici-colo ca într-o grădină. Printre tufe rătăcea un animal care semăna de departe cu un taur; avea picioarele ca niște stâlpi și o coamă verticală de păr. Pe botul lătăreț, cu nările umflate, căta în sus, ca un topor, un fel de creastă în spatele căreia, pe o frunte bombată ca o cupolă, se ridica un corn drept și lucios, ca la rinoceri. Ochii, mari și răi, erau pe jumătate ascunși sub arcade.

Inorogul se propti cu botul în pământ, și, opintindu-se din răsputeri, prinse a despica șesul în două. Mușchi de un metru grosime se bulbucară pe grumazi ca niște valuri. Ară o brazdă adâncă din care se răsuciră rădăcini groase, și începu apoi să le înfulece, făcând să scârțâie pământul între măselele lui puternice ca niște pietre de moară.

Amintirea unui buldozer cu un motor de o sută de cai putere, care spinteca pământul, acoperi viziunea inorogului, însă paleontologii determinară cu ușurință că era vorba de un *elasmoteriu* - un animal curios care viețuise prin stepele Ucrainei, Siberiei, și aproape în toată Asia, inclusiv China.

În memoria lui Seleznev se succedară multe alte animale care rămaseră neidentificate, fie pentru că nu s-au păstrat până azi urmele lor, fie că s-au

păstrat atât de prost, încât savanții n-au mai putut să le reconstituie înfățișarea inițială.

Plăsmuirile prindeau viață, înghesuindu-se și suprapunându-se la nesfârșit, și a fost nevoie de un timp considerabil, pentru ca Seleznev să încerce acea înspăimântătoare senzație de scufundare în hău. Se pomeni fără veste în adâncul unei prăpăstii strâmte și întunecoase, cu pereții verticali, care se apropiau vertiginos în partea de sus, închipuind o boltă neagră de o grosime inimaginabilă. Această boltă părea a-l fi rupt definitiv de restul lumii. Deodată, văzu din nou lumina orbitoare a soarelui, răsfrântă de niște stânci mai deschise. O luă pe binecunoscuta potecă ce ducea la un izvor. În fața lui, aruncând înapoi priviri speriate, alerga o femeie, ducând pe umăr pielea încolăcită a unui uriaș șarpe boa care îi servea drept burduf pentru căratul apei. Seleznev se uita cu plăcere la picioarele ei robuste care-i purtau sprintene trupul voinic, la umerii rotunjiți, peste care flutura podoaba părului în inele, des și încâlcit. Îi plăceau pomeții depărtați și dinții mari strălucitori, ochii prelungi și înguști care-l priveau vesel, ștrengărește. Florile albastre de saxifraga prinse deasupra urechii stângi îi dădeau un aer de cochetărie. Deodată, îi sări în ochi luciul gras al unei bucăți de piatră de pe povârniș, desprinsă pesemne din stâncă. Putea fi o bucată din neprețuitul nefrit - un excelent material pentru topoare, de o trăinicie extraordinară, sau o bucată de obsidian cu aspect vitros, care se despică ușor și servește la confecționarea cuțitelor tăioase sau a vârfurilor de sulițe. Dintr-un singur salt, Seleznev se și cocoțase pe povârniș. Examină piatra și sări înapoi pe potecă.

Femeia mergea repede și, după un ieșind al stâncii, la vreo trei sute de pași înaintea lui, dispăru. Vânătorul o luă în pas alergător în urmă ei, ocolind ieșindul și încremeni în loc, împiedicându-se aproape de ea. Femeia se

ghemuise la pământ cu mâinile cruce pe piept și capul plecat.

Părul îi cădea pe față ca o perdea deasă. La douăzeci de pași, acolo unde poteca intra în spațiul dintre râpele albe, văzu stând la pândă un *machairod.* Nemișcat, proptit pe labele dinainte, ținându-și semeț capul masiv ca cioplit în piatră cenușie, își măsura de sus, pe îndelete, victima dinainte condamnată. Din botul larg căscat, cum nu-l pot căsca decât *machairozii,* ieșeau cei doi colți ai lui, curbați și turtiți ca niște hangere, lungi de o jumătate de cot.

Cu mirosul său fin, Seleznev simți de la distanță duhoarea răsuflării fiarei. Din gura larg căscată, prelingându-se de-a lungul fălcii de jos, bale vâscoase picurau în pulberea albă încinsă a potecii.

Machairodul îl văzuse și el pe Seleznev. Blana cu păr scurt de pe șira spinării și-o ridicase, iar perii aspri și negri din jurul botului i se zbârliseră, făcându-l să pară mai mare și mai fioros.

Cum *machairozii* vânează de obicei numai noaptea, apariția acestuia ziua în amiaza mare, ba încă în preajma unor stânci locuite, vădea că mai avusese de a face cu oamenii…

Animalul se făcu una cu pământul, strângându-se apoi ghem.

O zvâcnitură fulgerătoare și uriașa felină își va proiecta trupul în aer și se va prăvăli cu toată greutatea asupra fragilei și temerarei făpturi care cuteza să-l înfrunte, și pe care, odată doborâtă, o va sfâșia cu ascuțișurile strașnicelor ei gheare, scoase amenințător.

Seleznev slobozi atunci un țipăt strident, care descumpăni fiara, ținând-o astfel în loc încă o secundă… Dar în această secundă de zăbavă vânătorul avu timp să smulgă femeia de la pământ, înșfăcând-o cu palma lui mare de claia ei de păr și s-o arunce peste umăr poruncindu-i fără cuvinte: „Fugi!” Aceasta o luă spre peșterile salvatoare cu o

iuțeală pe care n-o puteau atinge decât strămoșii noștri îndepărtați.

Seleznev însă nu mai avu când s-o vadă, deoarece fiara se și năpustise asupră-i. Cu o nemaipomenită viteză de reacție, în timp ce cădea strivit de greutatea matahalei, vânătorul nu făcu altceva decât să-și lase mâinile să alunece în jos pe lemnul suliței bine proptite în pământ.

Șocul fu atât de puternic, încât i se tăie o clipă răsuflarea, și o ceață roșie îi acoperi vederea. Vânătorul însă nu se mai temea de nimic și nu simțea durere. Intrase în acel extaz războinic pe care îl încearcă orice luptător neînfricat. Această stare de extaz le dă dreptul la existență în neînchipuit de cruda istorie a evoluției vieții pe Pământ. *Massai* și *vanderobo*... iscusiții vânători de lei din Africa - iată ecourile contemporane ale acelei lupte vitejești a omului cu fiarele, luptă care în paleolitic se dezlănțuia cu o furie nebunească.

Trupul lui Seleznev devenise un monolit de mușchi ascultători, duri ca piatra, supuși ordinelor unui creier care nu știe ce-i frica. Mai târziu, când vânătorul i-a descris acestea, doctorul Ghirin i-a explicat mecanismul psihic al luptei și al fugii, când din glandele suprarenale se revarsă în sânge o cantitate enormă de adrenalină, mărind brusc energia, forța și iuțeala mișcărilor.

Cu burta spintecată de suliță, *machairodul* se arcui și se întoarse pe spate, căutând să ajungă cu dinții și cu ghearele la arma adânc înfiptă în măruntaiele sale. Această clipă îi fu de ajuns lui Seleznev ca să se restabilească pe picioare și să sară sus pe povârniș. Cu degetele lui puternice ca niște cângi, se agăță vârtos de proeminențele abia vizibile ale stâncii, alunecă, se redresă ajutându-se cu piciorul, apoi se trase în mâini, ridicându-se numai cu o palmă mai sus de locul unde ghearele fiarei apucaseră să zgârie piatra, lăsând dâre adânci și paralele.

Răcnete bestiale, de răutate, durere și dezamăgire îl însoțeau pe Seleznev în ascensiunea lui pe repezișul râpei, inaccesibilă fiarei prea masive. Stăpânită de o furie nemărginită, aceasta se lipise cu burta de râpă, străduindu-se din răsputeri să-l ajungă pe Seleznev.

Machairodul izbuti chiar să se ridice mai sus cu un cot. Vânătorul însă fu silit să-și întrerupă ascensiunea. Povârnișul absolut neted, ușor suspendat deasupra capului său, nu-i mai permitea să înainteze. Simțind cum îi îngheață sângele în vine, se proptea de piatră cu fiecare părticică a corpului, știind că a te opri însemna a cădea. Nu reușea să se mențină pe perete decât schimbându-și necontenit punctul de sprijin. Câteva clipe încă și totul va lua sfârșit. Fără să vrea, vânătorul își înălță privirea spre cerul care strălucea nepăsător și văzu decupându-se cu precizie pe albastrul lui o siluetă voinicească. Era un vânător din același trib cu el care, opintindu-se, ridică de jos un bolovan enorm și-l zvârli cu toată puterea. Fiara lățită pe stânca nu putu evita lovitura care țintise drept în botul ei. Fără a scoate un sunet, gigantica felină cenușie se rostogoli pe potecă. În aceeași clipă se prăbuși și Seleznev căzu pe picioare, lăsându-se pe vine alături de fiară năucită și, fără o clipă de zăbavă, o luă la fugă în direcția opusă. Strigătul de victorie a mai multor glasuri izbucni o dată cu o grindină de pietre, ce se prăvăliră asupra *machairodului* care prinse a se dezmetici. De astă dată biruise omul, sau, mai exact, înfrățirea în luptă a oamenilor…

Toate acestea Seleznev le notase în urma unei halucinații repetate, adăugând noi amănunte. Imaginile ce-i reveneau mai des în memorie erau cele legate de niște pietre mari. Oamenii care trăiau printre stânci învățaseră din timpuri imemorabile să mânuiască pietrele, rostuindu-și peșterile, apărându-și intrările și căile de acces spre ele. Toți membrii tribului, bărbați și femei,

mutau din loc în loc, cu ajutorul pârghiilor și sprijinindu-le de bolovani, blocuri mari de piatră. Unul din geniile necunoscute, căruia omenirea îi datorează întregul ei viitor, a avut ideea de a muta spre șes blocuri enorme pe care nici un mastodont din Auvergne nu le-ar fi putut urni din loc. Mai multe lespezi grele, de piatră cenușie, trainic înfipte în solul dur, alcătuiau o cetate în care se puteau adăposti la un ceas de grea cumpănă mai mulți războinici surprinși de întuneric la întoarcerea dintr-o expediție îndepărtată. Apoi alte câteva blocuri erau transportate și așezate la o depărtare atât de mare, încât abia se puteau zări, dar pe care un alergător bun o putea acoperi gonind cu viteza lui maximă. Încet, încet, generație după generație, oamenii durau în șesuri fortărețe de piatră. Un trib puțin numeros nu putea deplasa prea departe pietrele. Totuși, aceste întărituri împinse spre șes asigurau tribului putința de a hrăni un număr mai mare de oameni. Creșterea numărului membrilor tribului a permis ca pietrele să fie împinse din ce în ce mai departe, în locuri cu o faună mai bogată, în vecinătatea râurilor. Și, în sfârșit, sus pe dealuri - de unde un ochi ager vedea o mare de ierburi legănate de vânt, mărăcinișuri și rare pâlcuri de copaci, care adăposteau mari turme de animale - prinseră a se înălța semețe inele de lespezi ascuțite, cu o îngrăditură suplimentară de blocuri verticale acoperite în partea de sus cu bucăți prelungi de piatră paralelipipedică, așezate transversal.

Din interiorul acestei îngrădiri de nepătruns, peste care nu putea sări nici cel mai vânjos animal de pradă, vânătorii puteau respinge atacul mai multor lei, al *machairozilor* sau al leoparzilor. Aici era destul loc pentru tăierea prăzii, pentru odihnă după vânătoare și chiar pentru uscarea la vânt a cărnii, care, preschimbată în pastramă, nu se mai strica în timpul drumului lung până la peșteri.

Sub ochii oamenilor se săvârșea o minune, și minunea asta o realizau chiar ei. Blocuri de stânci, ce nu puteau fi urnite nici de stăpânitorii atotputernici ai șesurilor - elefanții - cedau în fața eforturilor înfrățite ale oamenilor. Această superioritate îi însuflețea și mai mult, le dădea imbold în luptă. Încrâncenându-se și încordându-și mușchii puternici, oamenii începură să vâre pârghii sub blocuri, pricepând repede cum trebuie să-și sincronizeze mișcările într-un efort unanim. Alăturarea rațională a unor forțe acționa cât zece mastodonți. Pas cu pas, blocurile se târau încet spre șes, transformându-se acolo în adăposturi de nădejde, care aveau să dăinuiască veșnic, ocrotind pe cei viteji și rămânând în același timp obiecte de sfioasă admirație din partea descendenților lor mai slabi fizicește pentru a putea face față soartei schimbătoare a triburilor străvechi.

Mișcarea cetăților de piatră spre șes îi amintea ceva lui Seleznev. După ce își revenea la starea normală, îl obseda dorința de a descoperi ce anume îi sugera această imagine, până când îi veni în minte o comparație. Urmașii de astăzi ai locuitorilor peșterilor, infinit mai numeroși și superiori în ce privește cunoștințele și potențialul lor tehnic, își alătură tot astfel eforturile, pentru a ieși în necuprinsele spații ale cosmosului.

Compatrioții lui Seleznev nu târau blocuri de piatră pe pământ, ci trimiteau spre înaltul cerului uriașe corăbii. Nu peste mult, refugii de metal - sputnicii - vor trebui să înconjoare ca o centură Pământul, la hotarul spațiului cosmic, pentru a sluji drept rampă de lansare în cutezătoarele zboruri spre alte planete…

Seleznev nu va putea uita niciodată una din scenele cele mai pregnante pe care o trăise acum și care-l umplea de trufie.

Se găsea în incinta unei împrejmuiri rotunde de piatră, ridicată pe un deal nu departe de râu, împreună cu un grup de vânători și de femei tinere,

care nu avuseseră copii, și vânau cot la cot cu bărbații, fiind în același timp foarte iscusite în pregătirea cărnii pentru păstrare. Era noapte, o noapte fără lună. Nenumăratele luminițe ale stelelor scăpărau în bezna fără fund a bolții cerești, ca ochii unor fiare necunoscute și îndepărtate, pândindu-și parcă prada, plutind deasupra munților, pădurilor, câmpiilor și apelor… Și pe pământ se aprinseseră ochii fiarelor care dădeau târcoale cetății oamenilor, adulmecând izul cărnurilor puse la uscat și mirosul de om. Inelul de piatră era însă inaccesibil, și nu numai atât - ascundea o primejdie de moarte. Oamenii, invulnerabili, apărați de stânci, respingeau cu sulițele lor orice atac. Bâtele și topoarele desăvârșeau treaba, drept care, peste piatra rece a peșterilor se așterneau alte piei moi de uriașe feline, piei atât de folositoare când ai copii mici.

În noaptea aceea, instinctul prevestitor al omului, neelucidat încă de urmași, fie din pricină că îl socoteau supranatural și incognoscibil, fie că îl renegau pur și simplu, neîncrezători în marile posibilități ale organismului omenesc - acest instinct, deci, îi avertiză de apropierea unei primejdii. Ce fel de primejdie putea fi, n-o știa încă nimeni. Se strânseră toți în preajma trecerilor înguste păzite de străji. Nici unul din ei, bărbat sau femeie, n-a închis o clipă ochii întreaga noapte; au stat de veghe, sfredelind cu privirea întunericul de nepătruns, tainic, amenințător.

Fiarele care le dădeau târcoale, simțind și ele primejdia, se făcură nevăzute. Trecu destul de multă vreme. Stelele străluceau netulburate, și în tăcerea nopții nu se simțea nici cea mai ușoară adiere a vântului, care arareori se potolea pe aceste întinderi.

Deodată, cel mai tânăr dintre vânători trase cu putere aer în piept - semnal de alarmă. Își lipi urechea de blocul vertical de stâncă, și ceilalți îl imitară. Prin grosimea stratului de pământ și prin

corpul răcoros al pietrei, se transmise vibrația îndepărtată a solului din ce în ce mai ritmică și mai deasă, ca o călcătură. Era într-adevăr călcătura unei uriașe turme de elefanți, care venea chiar în direcția împrejmuirii de piatră. Oricât ar fi de mare, turma elefanților nu se abate din drumul ei și mătură tot ce întâlnește în cale pe nesfârșitele întinderi ale unui șes. Pornind la un drum lung, ea nu se desfășoară, închipuind un front larg, ci caută să meargă cât mai înghesuit.

Spre a nu stârni curiozitatea giganților, oamenii stinseră pe dată focurile. Tropăitul greoi creștea cu fiecare clipă. De altfel, turma de elefanți nu se mișca fără zgomot, în câmp deschis, așa cum o făcea în pădure. În afară de aceasta, după toate probabilitățile, turma mergea sau la trap, sau extrem de repede, mutându-se în cine știe ce locuri îndepărtate - și vai de cei care n-au avut timp să dispară din calea ei.

În zgomotul iscat de turma care se apropia, se deslușea un ritm aparte. Părea că undeva pe sub pământ se aude bătaia acelor tobe uriașe care au însușirea să-i farmece pe oameni, îmbiindu-i să facă mișcări voioase de dans… tu-tum, tum, tu-tum, tum, tu-tum, tum…

Vânătorii simțiră cum le trece un fior pe șira spinării, dar nu stârnit de frică, ci de un puternic presentiment al primejdiei plină de făgăduința unor minunate trăiri, la hotarul morții evitate, neapărat evitate - altfel n-ar mai fi putut exista nici un fel de trăiri…

Stelele mari, care licăreau la orizont deasupra ierburilor înalte, se întunecaseră. Acolo se conturau elefanții ca niște stânci abrupte negre ce se mișcau cu repeziciune - era avangarda turmei alcătuită din masculii cei mai mari, care croiau drumul pentru ceilalți. Elefanți la fel de aleși și de înțelepți încheiau undeva în depărtare turma înșirată pe o lungime de câteva mii de pași.

Înălțimea neobișnuită a pahidermelor ce se apropiau -atrase atenția lui Seleznev. Stăpânitorii șesurilor aparțineau unei anumite specii de elefanți, dispărute, căreia învățații, urmași ai vânătorilor din peșteri, surprinși de înfățișarea ei măreață, i-au dat numele de *archidiskodon meridionalis* sau „elefantul meridional”.

Seleznev știa că elefanții africani de astăzi - *loxodonta africana* - au picioarele mai lungi și trompele mai scurte decât elefanții de pădure din India, care se hrănesc cu iarbă. *Archidiskodonii* erau mai înalți decât cei africani. Capetele lor cu fildeși foarte groși și frunți teșite se legănau la o înălțime de șase metri. E drept că aceștia erau căpeteniile cele mai puternice, totuși și mulțimea care îi urmă grăbită se înălța în beznă aidoma unui zid abrupt și negru amintind mai degrabă de turnurile de asediu ale evului mediu decât de niște ființe vii.

Archidiskodonii goneau drept spre cercul de piatră. Niciodată până acum cetățile de șes nu avuseseră prilejul de a ține piept unei turme atât de numeroase. Căpetenia vânătorilor, un uriaș, cu o coamă deasă de păr și o barbă binișor încărunțite, nu stătu multă vreme pe gânduri. De altfel nu mai avea la dispoziție decât câteva secunde.

La un semnal pe care îl dădu mutește, toți vânătorii se retraseră spre centru și se ghemuiră în spatele celui de al doilea șir de pietre, îngrămădite între blocurile principale. Se preschimbaseră în stane de piatră, ca toate sălbăticiunile în așteptarea unei clipe hotărâtoare.

Elefanții urcară dealul și simțind miros de om, se preschimbară la rândul lor în niște umbre negre care înaintau tiptil, fără a face nici cel mai mic zgomot. *Archidiskodonii* erau atât de colosali încât acoperiseră aproape tot orizontul. Jumătate din inelul de piatră deveni deodată un zid orb, fără nici un interstițiu. Asta însemna că în fața fiecărei treceri înguste dintre blocuri, se postase câte un

elefant. Giganții erau atât de înalți, încât capetele lor depășeau nivelul îngrădirii de piatră; totuși nu puteau ajunge până la oameni cu trompele pe care le trecuseră peste îngrăditură, trăgând zgomotos aerul.

Seleznev privea necontenit la ochișorii minusculi ai elefantului ce se înălța deasupra lui și în care jucau parcă flăcărui roșietice. *Archidiskodonii* rămăseseră la fel de încremeniți ca și vânătorii, care nu-și trădau neliniștea nici prin cel mai ușor oftat.

Lui Seleznev i se păru că ochii elefantului nu exprimau nici ostilitate, nici mirare, ci doar o oarecare curiozitate, atenuată de o sclipire de umor. *Archidiskodonul* din stânga se dădu deodată cu un pas înapoi, își lăsă capul în jos și împinse cu fruntea și fildeșii lespedea verticală a îngrădirii exterioare. Îndată, imitându-l, alți trei elefanți își aplecară capetele și se lăsară cu toată greutatea trupurilor lor enorme ca niște munți asupra celorlalte pietre. Seleznev nu știa la ce adâncime fuseseră îngropate blocurile principale, deoarece cercul de piatră îl construiseră locuitorii din peșteri ale unor generații anterioare. Acum totul depindea de trăinicia muncii înaintașilor. Dacă un singur bloc va ceda la eforturile elefanților, aceștia vor dărâma împrejmuirea și atunci nu va mai avea nimeni putință de scăpare… Gigantul din stânga trâmbița asurzitor și, adunându-se din nou într-un ghem formidabil, împinse blocul. Toți cei care stăteau în fața îngrădirii îi răspunseră în același timp. Elefantul ce privea țintă la Seleznev îl învălui cu răsuflarea lui cu iz de copac frunzos din șes.

Tropotul turmei amuți. În închipuirea lui, Seleznev vedea cum în fața dealului se îngrămădiseră sute de elefanți opriți de obstacol.

Strămoșii dispăruți în negura vremii îi cunoșteau însă pe elefanți și prevăzuseră că le-ar putea da de furcă odată și odată. Viteji vânători și constructori

conștiincioși, ei nu-și precupețiseră truda, coborând baza blocurilor în gropi adânci, și bătucind cu strășnicie pământul în jur. Nici unul din blocurile-piloni nu se clinti măcar. Clipele treceau și Seleznev simți cum pune stăpânire pe el o bucurie trufașă, crescândă. Nu era încă sigur că *archidiskodonii* nu vor născoci un mijloc, cum ar fi, de pildă, să împingă în bloc câte trei sau patru deodată. Dar fie că șeful turmei nu era prea ager la minte, ori poate o fi socotit că nu merita să stăruie, fiind mai simplu să ocolească piedica - oricum o fi fost - fapt e că giganții se depărtară puțin de blocul de piatră, rămânând totuși un răstimp nehotărâți. Deodată liniștea fu sfâșiată de un sunet ascuțit de trâmbiță - semnal dat de elefantul cu care Seleznev se privise ochi în ochi. În aceeași clipă, grupul din față, alcătuit cam din douăzeci de masculi, se despică în două, ocolind cercul de piatră prin dreapta și prin stânga. În două se despică și turma care se pusese în mișcare, prelingându-se pe lângă cetatea înălțată de om, aidoma unui râu ce ocolește stânca întâlnită în cale. Uneori câte unul sau doi elefanți se ridicau în fața trecerilor, ca niște ziduri negre. Întinzându-și trompele, trăgeau cu zgomot aerul în plămâni. Trâmbițele răgușite mai răsunară o dată. Era detașamentul masculilor păzitori care încheiau procesiunea. De undeva din depărtare, în spatele vânătorilor, le răspunseră cei din frunte. Pesemne că *archidiskodonii* își comunicau reciproc că inelul de piatră nu ascunde nici o primejdie și ariergarda îl ocoli prin dreapta iuțind pasul. Prudenți, vânătorii așteptară până ce nu se mai auzi călcătura greoaie a elefanților. De-abia atunci izbucniră din pieptul lor strigăte de triumf, care răsunară până hăt-departe și se ridicară spre cerul înstelat întru slăvirea înțelepciunii omului și a trudei strămoșilor…

Aceste ciudate trăiri, ca și efortul depus pentru a reconstitui scene întregi din vedenii izolate, care, fie că repetau sâcâitor aceleași amănunte lipsite de

importanță, fie că se perindau cu repeziciune aidoma unui sobor de chipuri, pierzându-se din pricina neputinței lui de a le interpreta - toate acestea, luate împreună, îl obosiseră până la ultima limită pe Seleznev, și vigurosul lui sistem nervos începuse să cedeze.

Ghirin hotărî să înceteze experiențele, socotind că, de vreme ce Seleznev a înțeles fenomenul halucinațiilor lui eidetice, a scăpat pentru totdeauna de ele. Savantului îi părea rău că trebuie să închidă această fereastră tainică, deschisă miraculos spre trecut, dar grija pentru sănătatea psihică a unui om nu-i permitea să mai stăruie.

Seleznev îl imploră să continue, visând să trăiască încă o dată asemenea aventuri nemaiauzite, ce se petreceau dincolo de perdeaua vremurilor apuse.

Doctorul rămase însă neînduplecat. Și totuși, Seleznev mai avu o dată prilejul să viziteze lumea fantomatică a trecutului.

Fie din neglijența lui Serghei, fie subtilizat cu bună știință de către unii din cei care asistau la experiențe, fapt este că dispăruse procesul-verbal al probei noului preparat cu *8-azaguanin,* care, potrivit propunerii lui Ghirin, stimula pe cale biochimică centrele memoriei informației ereditare. Tocmai după experimentarea preparatului, vedeniile lui Seleznev, până atunci alcătuite doar din crâmpeie de imagini, care se succedau prea repede, începuseră să fie de mai lungă durată, având și o continuitate, ceea ce îi permitea să reconstituie câte un eveniment în întregime.

Ivan Rodionovici era peste măsură de mâniat. Seleznev vedea pentru prima oară cum ochii lui întotdeauna calzi și prevenitori luaseră o expresie aspră, străină de propria-i fire. Ghirin nu suporta munca lipsită de sens, la care te supune neglijența sau uitarea.

— Avem și așa în viață prea multe îndatoriri și treburi pe care nu le putem evita și care ne împiedică să ne îmbogățim cunoștințele, să ne dăruim pe deplin creației. Dacă nu vom fi exigenți și le vom spori numărul, tot refăcând și cârpăcind, nu cred că în scurta noastră viață să ajungem departe…

Serghei jura cu atâta convingere că procesul-verbal a fost șterpelit de dușmani, încât, până la urmă, Ghirin clătină din cap:

— Ia spune, ce fel de educație ai primit dumneata? Auzi, n-a trăit nici un sfert de veac și i se năzare dușmani pretutindeni.

Cu tot respectul ce-l nutrea față de învățătorul lui, Serghei nu se putu stăpâni de a face o ironie:

— Și dumneavoastră credeți că n-aveți dușmani?

— Sunt convins și pot s-o dovedesc.

— Vă rog să mi-o dovediți.

— Poftim. Un dușman lipsit de motive constituie un caz patologic, o manifestare de sadism, ușor de depistat, mai ales de către noi psihologii, și e un fenomen rar întâlnit. Așadar, trebuie să ținem seama numai de dușmanii fățiși sau ascunși, care au un motiv să te dușmănească. Principala cauză a dușmăniei între oameni, care n-au legături directe unii cu alții și cu atât mai mult când le au, este invidia. Din păcate, invidia, în forma ei primitivă, mic-burgheză, burgheză - cum vrei să-i spui - va rămâne calamitatea cea mai gravă a relațiilor dintre oameni. Întâmplător am venit pe lume cu sentimentul invidiei foarte slab dezvoltat, redus la zero prin educație - nu e meritul meu, cum nu e meritul meu că am o memorie care vi se pare prodigioasă. În consecință, eu unul nu sunt dușmanul nimănui.

— Dar adversarii din lumea oamenilor de știință? Dar cei ce vă invidiază calitățile?

— Ei, aceștia au fost și vor fi întotdeauna, dar sfera lor de acțiune e limitată. Eu mă ocup cu niște

cercetări într-un domeniu care încă n-a fost îndeajuns explorat - domeniu care nu atrage aproape pe nimeni și nu lasă să se întrevadă nici carieră, nici succese. Pentru ca cineva să-mi pună piedici, trebuie mai întâi să înțeleagă ce anume fac, iar asta n-o pot înțelege decât adevărații învățați - or aceștia, fiindcă veni vorba, sunt incapabili de a invidia. Pe de altă parte, pentru afaceriști, eu nu prezint nici un interes: nu mă ocup nici de disertația mea, nu cer un local special; laboratorul mi l-am înjghebat într-o pivniță - nu râvnește nimeni la el, iar ajutoarele mele sunt voluntari, netrecuți pe state de salarii. De unde să răsară atunci acești așa-ziși dușmani de care pomenești?

— Oricum, vă invidiază că sunteți atât de… liber. Că nu alergați după onoruri. Oare un asemenea om nu-i de invidiat?

— Ești tare în argumente, Serghei! Ar fi trebuit s-o știu, se înveseli Ghirin. Ce să-i faci, hai acum să dregem ce am stricat. Să ne luăm riscul de a-l mai deranja o dată pe Innokenti Efimovici!

Instalându-se în fotoliul confortabil din cămăruța întunecoasă, Seleznev era mai emoționat ca oricând. Poate fiindcă era ultima lui călătorie în lumea extraordinarelor vedenii pentru care doctorul Ghirin găsise mijlocul de a le scoate la iveală, developându-le ca pe niște clișee și făcându-l astfel să trăiască episoade pe care nimeni altul nu le-ar fi putut trăi.

De acum încolo nu va mai fi nimic - o știa bine, deoarece pierduse facultatea de a mai avea halucinații între experiențe. Acum, putința de a vedea ceva era în funcție de diferite preparate - un praf gălbui într-un flaconaș lătăreț, un lichid albăstrui din niște fiole lungi și subțiri închise ermetic… apoi un extract de cactuși, altul de ciuperci și cine mai știe ce medicamente cu o putere magică mult mai grozavă decât filtrele vrăjitorilor.

În această ultimă seară de reîntâlnire cu trecutul, veniseră la laborator prietenii lui Seleznev, geologii Andreev și Turișcev. Fata vânătorului, Irina, se dusese cu Rita la o lecție de gimnastică artistică.

Andreev se interesase de la bun început de aceste experiențe, socotind că și el, și Ghirin merg pe drumuri alăturate - căutarea urmelor trecutului, unul în scoarța terestră, celălalt în om.

Prietenii fură nevoiți să plece la casele lor înainte de terminarea experienței - de data aceasta efectul preparatului se dovedise a fi extrem de prelungit, și halucinațiile vânătorului durară fără întrerupere câteva ore. După Ghirin, acest fenomen era efectul preparatelor luate de pacient anterior, ceea ce de altfel era și un semnal de alarmă; trebuia să se înceteze cu experiențele.

Vera isprăvi de stenografiat primele impresii ale lui Seleznev abia pe la ceasurile două noaptea. Pentru a-i calma surescitarea psihică, Ghirin îi administră siberianului o doză de clorpromazin, îl conduse personal acasă cu un taxi, îi dădu un somnifer și, obosit și el, se duse să se culce. Seleznev îi făgădui să vină a doua zi la laborator pentru a-i povesti totul cât se poate de amănunțit.

Savantul era nespus de mâhnit. Astăzi își luase pentru totdeauna rămas bun de la prima posibilitate reală de a face cercetări în domeniul memoriei ancestrale. Poate că niciodată în viață nu-i va mai fi dat să întâlnească o asemenea eventualitate fericită. Sau dacă o va întâlni, s-ar putea ca experiențele să nu reușească, dacă posesorul memoriei eidetice se va dovedi un om slab dezvoltat intelectualicește, care să nu fie în stare să reproducă cu aceeași precizie și claritate halucinațiile lui, ca Seleznev. Da, e mai mult ca sigur că fereastra care s-a deschis pentru o clipă spre trecut, nu se va mai deschide niciodată în fața lui, a lui Ghirin! Ce să-i faci! Se va mulțumi cu publicarea rezultatelor acestor experiențe, atrăgând

astfel asupra lor atenția altor cercetători, a unora mai tineri. Cazurile de manifestare a memoriei ancestrale vor fi minuțios studiate… Colective de cercetători își vor consacra activitatea acestui domeniu. În urma studierii temeinice a unui mare număr de cazuri, care nu vor mai fi pierdute din ignoranță, vor deschide acest nou drum și vor face accesibilă omului posibilitatea de a privi în oglinda vremurilor trecute, tăinuită în propriul său organism…

„Nu este oare aceasta cea mai bună recompensă a cercetătorului? Nu, nu e cea mai bună, își răspunse tot el. Cea mai bună, ar fi prezența a cinci-zece Seleznevi! Deoarece durata maturității omului este infinit de scurtă, nu numai când ne referim la vastitatea de necuprins a cunoașterii, ci și la căutările neobosite ale savantului. Dacă simte că a ostenit pe parcurs, înseamnă că a început agonia spirituală a cercetătorului, oricât de mari i-ar fi fost realizările și meritele din trecut. Da, ce frumos a spus matematicianul francez Poincaré: «*O idee este doar un fulger în această noapte nesfârșită, dar fulgerul acesta înseamnă totul!*» Frumos, trist și adevărat pentru vremea lui. Dar pentru noi acum e limpede, că în viitor vor scăpăra milioane și miliarde de fulgere ce vor alunga noaptea nesfârșită a ignoranței, și contopindu-se laolaltă, vor da puterea nemuririi unui șir întreg de generații care cercetează universul.”

Lui Ghirin îi cam plăcea să se autoconsoleze. Adormi și de data aceasta, bucurându-se în conștiința lui, că făcuse o treabă bună.

Cu toate că luase somniferul, Seleznev nu putea să adoarmă. Halucinațiile, în ultima lor fază, fuseseră foarte limpezi. Pentru întâiași dată nu mai era vorba de fiare, ci de oameni văzuți cu o mare claritate - văzuți de aproape și nu șterși și incerți, ca niște umbre trecătoare.

Erau cu totul deosebiți de acei îndepărtați strămoși din imaginația lui sau înfățișați în cărțile

savanților idealiști, mai bine zis ale pseudosavanților, care din fundul cabinetelor lor, incapabili fiind de a-și face cercetările în chip obiectiv și sub toate aspectele, atribuiau cu naivitate obiectului lor de studiu, adică strămoșilor noștri, propria lor slăbiciune și lipsa de curaj. Ei n-au izbutit să-și dea seama că studierea triburilor sălbatice existente astăzi nu duce practic la nimic.

Așezate de istorie în afara drumului principal al omenirii, alungate în cele mai aride colțuri ale planetei, aceste triburi, în rândul cărora foamea, bolile și superstițiile fac ravagii, sunt departe de a-i putea reprezenta pe adevărații noștri strămoși - pe aceia care au mers pe calea rațiunii și a ajutorului reciproc, evoluând de la animalul inteligent la omul-creator, transformator al lumii înconjurătoare - progresând de la turmă - la societate.

Dacă cei cărora le place să-i zugrăvească pe oamenii din vechime ca pe niște făpturi terorizate, veșnic flămânde, murdare și pline de paraziți, s-ar gândi câtuși de puțin la faptul că un copil se dezvoltă foarte încet și că pentru a crește un om de valoare, sănătos, inteligent și puternic e nevoie de atâta timp și de atâta grijă, și-ar da seama că în ambianța traiului primitiv părinții lui nu pot fi altceva decât niște eroi, niște adevărați voinici cu o deosebită capacitate de adaptare la mediu și perfecți fizicește. Abia peste zeci de milenii, când s-a înmulțit nemaipomenit de mult, neamul omenesc și-a putut permite odiosul „lux” al mortalității infantile în masă, rămânând în viață un număr mic de indivizi sănătoși, compensându-se parcă astfel automat incapacitatea părinților de a crea odraslelor lor condiții normale de dezvoltare și educare. Așa se petreceau lucrurile în epoca evului mediu, mai ales în prima perioadă de dezvoltare a capitalismului, sau chiar în vremurile noastre - în colonii. Cu trei sute de veacuri în urmă, cu toate că moartea stătea peste tot la pândă, sau poate tocmai din cauza asta, fiece viață de om

era o floare rară, ocrotită cu grijă de toți membrii tribului, locuitorii dealurilor stâncoase. Ei erau prea puțin numeroși și obștea avea prea multă nevoie de minți agere, de bravură, îndemânare sau forță din partea fiecărui bărbat, din partea fiecărei femei.

Încă de la primele halucinații, Seleznev avusese impresia că acele făpturi erau înzestrate cu un surplus de forță și spirit întreprinzător. „Brav în orice împrejurare", cum spuneau despre ei înșiși eroii lui Homer. Și totuși i se păru surprinzător belșugul de ingenioase meșteșugiri, care ușurează viața din peșteri: prești, paravane și despărțituri înjghebate din bețe, piei sau rogojini împletite din ierburi; colțuri prietenoase pentru copii; îl surprinse curățenia din peșteri respectată cu strictețe, plăcerea cu care oamenii se scăldau, priceperea cu care își scurtau părul și barba. În ei există o evidentă năzuință către frumos, oglindită nu numai în felul în care își împodobeau vasele și armele, nu numai în desenele care împestrițau suprafețele cât de cât netede ale pereților și stâncilor, ci și în îmbrăcăminte. Își îmbinau cu iscusință blănurile și pieile după culori, ca și mărgelele din coji de ou de struț, dinți de animale, cristale moi de mică, ghips sau calcit din care își făceau podoabe. Femeile vârstnice purtau tunici scurte de blană de culoare închisă, cu părul scurt, mamele tinere și chipeșe făceau pe elegantele cu fustițe în dungi, lucrate din blănuri divers colorate, iar fetele tinere, mlădii ca niște trestii, preferau pestrițele blănuri de leopard. În zilele călduroase femeile foșneau cu fustele lor din fire lungi de iarbă pe care izbuteau să le combine din mănunchiuri multicolore. Bărbaților le plăcea mai mult blana de râs, de lup, de urs, cu părul mai lung, care le dădea o înfățișare mai războinică și mai voinicească, iar plozii alergau goi-goluți, chiar când vremea era foarte rece.

Locuitorii peșterilor își făceau mult de lucru cu armele și uneori, stârniți de chipurile de pe pereți, începeau să se antreneze aruncând cu sulița în fiarele desenate spre a-și menține în formă brațul și ochiul, gata în orice moment de a înfrunta jivinele, sau a-și ținti fără greș vânatul.

Seleznev se miră la început de numărul mic de bătrâni, dar mai târziu găsi explicația, văzând râvna cu care oamenii se aruncau în luptă la vânătoare, preferând să moară în timpul încăierării cu fiarele, decât să poarte povara adâncilor bătrâneți. Tribul era nevoit să ocrotească femeile și bărbații bătrâni pentru ca aceștia să se ocupe cu minuțiozitate de educația atât de îndelungată a copiilor, deoarece, pentru a deveni un membru de valoare al tribului, locuitorul peșterii, fie bărbat, fie femeie, trebuia să stăpânească la perfecție, în egală măsură, dar, bineînțeles, în direcții diferite, o serie de iscusințe. Natura l-a înzestrat pe om cu o mare tărie și cu o nebănuită capacitate de rezistență. În stadiul de sălbăticie, ca individ matur, viețuia doar câțiva ani, cheltuindu-și în acest răstimp toate forțele. Acea aspirație a omului de a trăi intens, de a simți din plin viața, așa cum, în treacăt fie zis, o găsim exprimată în romane, în filme, și pe care o trăiește cu adevărat omul de știință și ostașul, oglindește de fapt modul în care s-au adaptat la mediu strămunii noștri.

Traiul lor plin de încordare nu amorțea o dată cu încheierea anotimpului marilor vânători, când de-a lungul lanțului întăritorilor de piatră, oamenii cărau din șes rezerve de carne, de rădăcini comestibile și poame, strângându-și hrană pentru perioada migrațiunii animalelor, sau a celei secetoase, timp în care trăiau sub permanentă amenințare a incendiilor. Sătui și osteniți, își refăceau forțele printr-o odihnă prelungită, îndeletnicindu-se cu treburi casnice sau ascultând cu desfătare inepuizabile povestiri. În trib erau mulți povestitori de talent în jurul cărora se adunau

întotdeauna grupuri de ascultători; în sclipirea ochilor, în surâsul care dezvelea șiragul strălucitor al dinților, în zgomotoasele lor exclamații deslușeai entuziasmul, interesul pe care le stârneau povestirile. Viața cerea istețime și perspicacitate, iar oamenii erau la înălțimea acestor cerințe, totdeauna atenți, lucizi și calmi în fața nenumăratelor primejdii ale existenței lor, călîți, dârzi și puternici. În afară de asta, pe locuitorii peșterilor îi caracteriza interesul și curiozitatea față de tot ce e pe lume. Ei prețuiau frumosul, fiind înzestrați cu un gust infailibil în privința ornamentării obiectelor care-i însoțeau pretutindeni. Seleznev nu remarcase nici un fel de tatuaje, perforări ale nașului său buzelor.

Viguroși, cu fruntea lată, cu maxilare puternice și nasuri drepte, ușor lățite, bărbații își împodobeau capul cu pene, iar coamele negre ca pana corbului ale femeilor se armonizau de minune cu florile roșii, galbene, albastre și albe, întotdeauna proaspete, care la rândul lor se îmbinau fericit cu puritatea de cristal a ochilor lor luminoși, de cele mai multe ori cenușii…

Seleznev ieși din peșteră și se opri pe pragul de stâncă, orbit de lumina puternică a razelor soarelui ce scălda nesfârșita întindere pierdută undeva departe, dincolo de orizont. Pragul, care se prelungea cât vedeai cu ochii de-a lungul coamei muntelui, era aproape suspendat deasupra grohotișului de la poale. Ici-colo, pe prag, se vedeau oameni din tribul lui, îndeletnicindu-se cu diferite treburi. Într-o adâncitură a prăpastiei câțiva copii cam de zece ani ascultau instrucțiunile a doi bărbați cu părul și bărbile încărunțite. Mușchi tari ca piatra zvâcneau la fiece mișcare pe trupul celor doi bătrâni.

Învățătorul îl atrase spre el pe un băiețel gol pușcă, cu o pană de bufniță după ureche, și-l întoarse cu profilul spre auditoriu, explicând caracteristicile corpului omenesc, în comparație cu

al animalelor. Seleznev îi urmărea cu interes gesturile și desenele pe care le schița pe nisip cu vârful unei sulițe ușoare. Bătrânul vânător explica marele dezavantaj al poziției verticale a omului în timpul luptei cu fiarele. Animalul are în partea de sus o spinare dură, alcătuită din oase și mușchi, iar în față, un bot plin de colți. Locul cel mai vulnerabil al omului e pântecul - aflat la același nivel cu colții fiarei. E destul ca o singură gheară veninoasă să intre în măruntaiele lui, pentru ca omul să dispară pentru totdeauna în neștiutele spații albastre, de unde nimeni nu se mai întoarce. În luptă omul se apleacă, dar poziția aplecată nu-i asigură stabilitatea, și poate cădea mult mai ușor decât un patruped. Iată de ce, pentru a deveni un adevărat vânător, trebuie să înveți a mânui la perfecție arma, deoarece avantajul omului stă în armă, fie el oricât de puternic. Însă nu poți mânui bine o armă fără a fi pe deplin stăpân pe propriul tău trup - iată de ce e nevoie de nesfârșite exerciții și întreceri de îndemânare, rezistență și perseverență…

Seleznev trecu pe lângă puștii care-l ascultau cu nesaț pe dascăl și-o luă încet de-a lungul terasei, îndreptându-se spre un mic ostrov cu o pădurice deasă, care se deslușea albăstrind departe în zare. O presimțire tulburătoare îl făcu să-și iuțească pasul și așa destul de iute, și să fugă chiar pe unde terenul era mai bun.

Pe o proeminență a coamei muntoase așezate în curmeziș, Seleznev văzu un bărbat, nemișcat ca o stană de piatră, cu privirea pierdută în depărtarea câmpiei. Mai aproape de potecă, într-o firidă care slujise drept cuib unui condor, ședea, de asemenea încremenită, o copilă care scruta zările cu ochii larg deschiși. Seleznev știa că locuitorii peșterilor se izolau adesea pentru a medita și a retrăi trecute emoții. Aceasta se numea „a întreba cerul și pământul”. Se știa că în astfel de clipe, omul nu trebuie stingherit. Vânătorul își încetini mersul,

urmându-și drumul cu pași neauziți, însă fata se întoarse brusc spre el. Un zâmbet deschis și încrezător dădea obrazului ei o expresie copilărească - șireată și blândă - ultimul tablou pe care-l văzu Seleznev înainte de a fi cotit spre o mică vâlcea. Surâsul acesta a fost într-adevăr ultimul salut al străvechiului popor care a locuit în munții aceia necunoscuți, cu trei sau patru sute de veacuri în urmă… Aici nălucirea își pierdu coeziunea. Vânătorul se văzu deodată foarte departe de locul unde locuia tribul său, la marginea unei păduri dese, tropicale, care se întindea până sub poalele crestei muntoase. Povârnișurile albe erau spintecate de scurte trecători, în pereții cărora se zăreau niște goluri negre, probabil peșteri. Din adâncul trecătorilor, unde se înghesuiau copaci cu frunze late, se ridica mirosul de putregai al hățișului umed. Peșterenii se fereau de aceste locuri, extrem de periculoase pentru vânătorul singuratic. Seleznev se opri, trăgând pe nări aerul cald. Adierea de vânt, care abia aluneca peste vârfurile scunde ale tufișurilor, nu aduse cu ea nici un iz deosebit, nu-l făcu să simtă câtuși de puțin duhoarea vreunei fiare. Vânătorul o luă de-a lungul poalelor făcând iscusite volte printre blocurile de calcar.

După ce ocoli două sau trei ieșinduri, se opri brusc în loc. Dinspre panta domoală ca o semilună încrustată în povârniș și înconjurată de străji triunghiulare de piatră, rezultat al eroziunilor râpei, Seleznev adulmecă prin văzduhul care se învârtejise deodată un iz cu totul necunoscut, care nu-i amintea cu nimic nici mirosul de fiară, nici cel de erbivor.

Se auzi un scrâșnet de pietre mărunte strivite de o călcătură greoaie și nestingherită. De după o stâncă triunghiulară se ivi o făptură nemaivăzută - nici om, nici fiară, ci o gigantică maimuță care aducea cu omul după portul drept al capului, după umerii lați și drepți. Răschirându-și degetele

groase cât lemnul suliței, colosul și le propti în piatră și luă poziția verticală, vădindu-se a fi de înălțimea unui elefant matur, de două ori și ceva mai înalt decât Seleznev. Uimirea, nu teama, uimirea cu drept cuvânt, îl țintui în loc pe vânător. Trupul voinic cu un piept mai voluminos decât al unui rinocer era acoperit cu o blană cu păr scurt, de un cenușiu deschis. Brațele îi erau foarte groase, dar nu prea lungi. „Explicația e simplă - își spuse Seleznev - o asemenea namilă nu se poate cățăra în copaci." Picioarele uriașului erau ascunse de pietre, dar dacă ar fi fost la fel de lungi ca ale omului, nu i-ar fi putut suporta greutatea trupului. Dihania se legăna dintr-o parte în alta ca un elefant, trăgând în piept aerul cu un zgomot amenințător, care aducea a răget surd.

Ținându-și răsuflarea, Seleznev se uită țintă la monstru. Nu-i era frică. Cunoștea drumul, ceea ce îi dădea posibilitatea s-o ia lesne la fugă. Era neîndoielnic însă că gigantica maimuță l-ar fi ajuns dintr-un singur salt.

Vânătorul cerceta liniștit animalul, care a fost apoi determinat de paleontologi drept reprezentant al maimuțelor antropoide gigantice - *gigantopiteci* sau *megantropi.* Acum ele sunt cunoscute mai ales în China de Sud după neînsemnate rămășițe de oase; un enorm maxilar inferior și măsele de opt ori mai mari decât ale gorilei.

Ochii micuți, îngropați sub arcadele frunții, îl cercetau la rândul lor pe om cu atenție, dar fără a da semne de furie. Capul greoi, care se legăna ceva mai sus de Seleznev, semăna cu un bloc de granit șlefuit grosolan - atât de masive erau proeminențele oaselor sub pielea zbârcită bătând în cenușiu a botului său spân. Burta maimuței ghiorăi zgomotos, și vânătorul râse în sinea lui, amintindu-și de recenta lecție a bătrânului. Da, dacă crești până la asemenea dimensiuni, într-adevăr n-ai nevoie să-ți ferești burta în luptă: mușchii groși ca niște lespezi de granit vor face să ricoșeze ca o

minge chiar și un bivol care s-ar izbi de ei; de altfel, cine s-ar încumeta să-și măsoare puterile cu *gigantopitecul,* când brațele lui cât niște trunchiuri de copac pot frânge cât ai clipi trupul oricărui adversar, poate cu excepția *archidiskoclonului* sau a *anancusului,* care cu fildeșii lor nemaipomenit de lungi ar ajunge maimuța de la distanță… dar nu erau multe șanse ca drumurile elefanților să se încrucișeze cu această specie de făpturi, asemănătoare cu omul, cărora condițiile de viață și hrană deosebit de favorabile le-au permis să se dezvolte până la dimensiuni gigantice. Acestea, alegându-și parcă forța în detrimentul inteligenței, au dăinuit o perioadă de timp mai scurtă decât alți antropoizi și, pesemne că niciodată n-au fost prea numeroase.

Și totuși, stând în fața unui gigant de aproape patru metri înălțime, Seleznev nu putea să nu admire forța uriașă și vigoarea de luptător, tăinuite în acest fioros maimuțoi. Fără arme și fără prea multă inteligență, câțiva *gigantopiteci* erau în stare să nimicească orice animal de pradă. Fiecare din ei putea frânge ca unui pui de dropie gâtul unui *machairod.* O asemenea forță n-avea cum să nu fie îmbietoare. Vânătorul îi făcu prietenește cu ochiul îndepărtatului său confrate, care, ridicat în toată uriașa lui înălțime, aducea și mai mult a om. Abia peste câteva ceasuri, în patul confortabil al unui apartament din Moscova, Seleznev pricepu că marele dezavantaj al acestor dimensiuni enorme consta în faptul că *gigantopitecul,* fiind vegetarian, nu putea viețui decât acolo unde găsea; roade hrănitoare din belșug, și ca atare era numai vremelnic legat de locurile pe unde poposea.

Omul, potrivit staturii și forței sale, se situa pe la mijloc, între animalele mărunte și cele mari, mulțumindu-se cu hrană de orice fel, putând chiar să rabde de foame multă vreme. Pe de altă parte, posedând arma și bucurându-se de solidaritatea existentă între el și ceilalți, era în stare să țină piept

celor mai crânceni dușmani sau stihiilor… Toate acestea însă îi trecură prin gând mai târziu, căci în timpul nălucirilor Seleznev uitase de orice, admirând matahala de neînvins care bătea pasul pe loc pe povârnișul acela cu pante line. Îmboldit de o pornire de simpatie față de *gigantopitecul,* care nu i se păruse a fi o făptură răutăcioasă, vânătorul îi adresă un discurs, căutând să-l convingă de sentimentele sale de prietenie, lăudându-l pentru măreția lui. Maimuța își înclină capul, se propti în pântecul de stâncă și, fără a-și lua privirea de la Seleznev, păru că se străduiește să-l înțeleagă. Pe neașteptate însă, ochii i se injectară. Seleznev tăcu. Gigantul scoase un urlet asurzitor, își dezveli colții bonți, apoi se lăsă încet pe labele dinainte, pierzându-și pe dată asemănarea cu omul. Dintr-o smucitură surprinzător de rapidă, antropoidul colosal se năpusti asupra lui Seleznev.

Acesta nu se sperie de fel și sări într-o parte, simțind cum un val de aer cald îi atinge pielea sensibilă, apoi o luă la sănătoasa peste povârnișul pietros, ținându-se pe lângă tufișuri. Îi era ciudă că animalul nu l-a înțeles. Omul și giganticul antropoid ar fi putut conviețui de minune, ajutându-se unul pe altul, îmbinând o minte ascuțită cu o forță formidabilă. Pesemne însă că alianța dintre forță și inteligență era imposibilă; niște instincte ciudate și întunecate înfuriaseră animalul. Dându-și seama că nu e în stare să pună laba pe om, uriașa maimuță se opri scoțând un scâncet ascuțit, care îți tăia auzul. Seleznev surâse și trecu de la fugă la marș forțat, triumfând de victoria lui facilă asupra acestei namile mușchiuloase. Dar triumful fusese prematur. O buturugă uriașă, zvârlită de o mână dibace, țiui deasupra capului vânătorului care, de astă dată conștient de primejdie, simți cum îi îngheață sângele în vine. O secundă mai târziu Seleznev gonea în zigzaguri, iar *gigantopitecul* azvârlea în el cu pietre și cioate, însoțindu-și fiecare eșec cu

câte un urlet de furie. Alegându-și cu grijă drumul, vânătorul alerga cât îl țineau picioarele, făcând salturi disperate, până ce socoti, în sfârșit, că se depărtase la o distanță care-l scotea din raza primejdioasă. Abia atunci se uită înapoi. *Gigantopitecul* stătea iarăși în picioare, sprijinit de rădăcina unei buturugi smulse din pământ, conturându-se precis pe fondul povârnișului de culoare deschisă. Și din nou asemănarea lui cu omul îl făcu pe vânător să uite de spaima prin care trecuse, copleșit de năzuințe nedeslușite, irealizabile.

Acum însă un alt adevăr incontestabil își făcea loc, pe o cale lăturalnică parcă, în conștiința lui Seleznev. Se gândea că nu întâmplător în toate basmele și legendele din trecut, transmise oral, în decursul a sute de secole, de la o generație la alta, uriașii nu apar niciodată buni, înțelepți, ci răi și proști ca noaptea. Într-adevăr, de la o minte primitivă, întunecată nu te poți aștepta la nimic bun.

Silueta antropoidului își pierdu claritatea, dispărând o dată cu întregul peisaj muntos ce se profila în spatele său. În locul lor se iviră din întuneric, sclipind, contururile albăstrii ale instrumentelor lustruite.

Dispăru și acea încordare a trupului său, care cu o clipă înainte gonea în zigzag pe grohotișul unor munți necunoscuți; duritatea fotoliului de metal în care era așezat, devenită acum familiară lui Seleznev, se transmitea corpului. Omul închise din nou ochii așteptând urmarea celor trăite, dar totul luase, definitiv, sfârșit. Vânătorul mai rămase un timp așa, ca să-și vină în fire, apoi aprinse lampa cu abajur albastru și se apucă să descrie în grabă totul. Abia după aceea sună, și ușa groasă se deschise încetișor…

A doua zi, Seleznev veni pentru ultima oară în laboratorul în care trăise atâtea lucruri extraordinare și povesti auditoriului său restrâns,

dar cum nu se poate mai atent, despre *gigantopitec*. Vera, care notă totul cu atenție, umpluse un teanc apreciabil de foi, iar magnetofonul își învârtea înainte rolele albe, discret și sârguincios.

— Asta-i grozav! nu se putu stăpâni Serghei, tulburând tăcerea care se lăsase după terminarea povestirii. Ce n-aș da să pot vedea și eu o maimuță de asta, de patru metri!

— Nici nu-i exclus s-o vezi, dacă vei apuca vremea când știința va ajunge să dezvăluie străfundurile memoriei ancestrale care zace în fiecare individ.

— Și toate astea zac într-adevăr în fiecare din noi? întrebă pentru a suta oară Vera, cu sfiiciune.

— Nu întocmai. În fiecare sunt ascunse alte lucruri, poate chiar mai interesante - explică Ghirin. În orice individ - altceva. Vorba ceea: „la fel bat inimile noastre, dar nici una nu simte la fel”.

— Aș da totul ca să mai fiu o dată acolo… spuse vânătorul privindu-l țintă în ochi pe Ghirin. Dă-o dracului de sănătate. Când te gândești numai că dintre toți oamenii, deocamdată doar eu sunt unicul - ce zici, Ivan Rodionovici? Mi se pare că noi doi nu avem dreptul să încetăm experiențele?

Punctul acela dur din ochiul doctorului, pe care acum îl cunoștea, îi sugeră lui Seleznev că e zadarnic să stăruie. Acest Ghirin blând și conciliant în aparență când era vorba de lucruri fără însemnătate, devenea intransigent când era vorba de ceva ce socotea el a fi important. Asta siberianul o înțelesese bine.

— Dumneata nu ești desigur unicul, răspunse aspru Ghirin. Oameni ca dumneata sunt probabil destui pe lume, dar până acum nu au fost depistați. Iar dacă ești unicul, cu atât mai mult trebuie să-ți purtăm de grijă, ca unui cosmonaut. Ești cu drept cuvânt un călător - în timp - un călător în trecut. Și degeaba crezi că însușirea asta o ai pentru

totdeauna. Ai observat doar că halucinațiile dumitale au devenit din ce în ce mai scurte și mai greu de provocat? Incursiunea pe care am făcut-o în subconștientul dumitale s-a terminat și e mai cuminte să-i mulțumești pentru asta soartei…

— Da, așa este! Am priceput. N-am ce-i face, trebuie să mă întorc acasă. Bun rămas, laborator!

Vânătorul își roti privirea prin încăperea joasă și întunecată și făcu spontan o adâncă plecăciune în fața celor prezenți.

— Îți mulțumesc din suflet, Ivan Rodionovici, ca și elevilor dumitale. Să nu-l supărați pe siberian și să poftiți să-l vedeți și acasă la el - veți fi primiți ca niște rude apropiate. O să vă răsfăț cu vânătoarea, cu pescuitul, cu poame de pădure, o să vă scăldați în râul nostru de cristal, la baia de aburi o să vă aburesc cu cvas făcut din ierburi aromitoare. O să mâncați ce n-ați mâncat niciodată - stroganină adevărată din cir[84] congelat de viu, prăjituri crocante din alune de cedru, chifteluțe din ieruncă, prăjite în seu de urs…

— Încetează, Innokenti Efimovici, la toți ne e foame și ascultându-te, putem da în ulcer, râse vesel Ghirin. E greu să reziști unei asemenea invitații… poate că o să ne luăm un concediu și o să dăm o raită pe la dumneata, toți trei - Vera, Serghei și cu mine!

— Vai, ce minunat ar fi, Ivan Rodionovici! bătu din palme Vera.

— Păi atunci, care ar fi piedica? stărui Seleznev.

— Anul ăsta nu se poate face nimic, clătină din cap Ghirin. La toamnă plec în India, invitat de savanții de acolo. Și iarna nu e totuna cu vara.

— De ce? Și iarna-i bine! O să facem plimbări cu schiurile și cu sănii trase de reni. Nu uitați că atunci pe meleagurile noastre e vremea colțunașilor cu carne, și apoi mai e și frișca înghețată…

— Destul, destul, îl imploră Ghirin, parcă ai fi sirena lui Cehov. Dumitale ți s-ar potrivi de

minune postul de administrator al unei cantine dietetice la un spital mare.

Răspunsul fu o cascadă de râs. În prag apăruse Irina îmbujorată, ținându-și mâna pe creștet, peste părul cârlionțat și ciufulit.

— Tata, și administrator de cantină! Că bine le mai potriviți, Ivan Rodionovici! Păi acolo o să-i tragă pe toți în proțap… ca pe niște pești…

— Dar tu de ce te ții cu mâna de cap? întrebă tatăl, fără prea multă duioșie.

— Cred că mi l-am găurit. Ca să pătrunzi aici, în templul ăsta al științei, trebuie să mergi în patru labe. N-am fost atentă și m-am izbit de o țeavă, de am văzut stele verzi!

— Atunci când ne mai vedem, Ivan Rodionovici? întrebă Seleznev, îmbrăcându-și impermeabilul bleumarin.

— Îți voi telefona poimâine. Până atunci prelucrăm toate datele și ne consultăm cu paleontologii…

Seleznev clătină din cap și zâmbi:

— Am mereu în fața ochilor maimuța aceea. Mare meșteră mai era la aruncări. Când eram țânc, și eu azvârleam cu pietre, dar ceva mai prost decât ea.

— Treaba asta știu s-o facă și azi toate antropoidele mari: gorila, urangutanul, cimpanzeul. Cred că maimuțele mari au învățat să azvârle cu bețe și cu pietre tocmai pentru că nu puteau să alerge repede, și - asta e poate chiar mai important - pentru că, fiind prea greoaie, nu se puteau cățăra prin copaci după fructe, pe crengi prea subțiri. Erau deci nevoite să le dea jos. Omul este de asemenea prea greu ca să ajungă până la roadele copacilor atât de înalți. Aceasta l-a determinat să descopere însușirile bâtei, cu care, ținând-o de un capăt, dădea de-a azvârlita. Mai târziu sulița - armă de mânuit și nu de aruncat, i-a îngăduit să-și poată măsura puterea cu fiarele,

răpunându-le, și câștigându-și astfel superioritatea de om.

— Numai sulița?

— Desigur că nu! Istoria evoluției omului este cu mult mai complexă și nu rareori încercăm s-o simplificăm prostește, eliminând dintr-însa o sumedenie de etape.

— De pildă, împrejurările de ordin psihologic, sări Serghei. și se roși.

— Desigur, și cele psihologice. Să luăm cazul cel mai simplu: faptul de a poseda o suliță l-a făcut pe om să aibă mult mai multă încredere în sine în orice împrejurare, înzestrându-l cu o bărbăție conștientă și nu cu furia bătăioasă a fiarei. Așadar, strămoșii noștri au parcurs un drum care le cerea o colosală bărbăție, fapt de care v-ați convins singuri și chiar ne-ați confirmat-o personal. S-au găsit vârfuri de suliță înfipte în oase de rinoceri și mastodonți, în oase de mamut, iar în India a fost descoperit un desen pe stânca unui deal din Vindhya, care reprezintă lupta unui rinocer cu oamenii - toate acestea sunt mărturii ce ne poartă în neantul mileniilor. Gândiți-vă la locuința construită în întregime din oase de mamut, dezgropată nu demult în Ucraina - țestele, fildeșii, oasele picioarelor și ale bazinului fuseseră așezate unele lângă altele, alcătuind o împrejmuire de țăruși, consolidată cu coaste! O asemenea colibă în câmp deschis trebuie să fi fost un lucru extraordinar!

— Reiese că noi, în comparație cu strămoșii noștri, suntem niște pigmei?

— Nicidecum. Ceea ce pare surprinzător la ei, va înceta să-ți mai pară astfel, dacă îți vei aminti că… ei s-au adaptat la mediul înconjurător, la traiul lor primitiv de vânători, în decurs de milenii. Noi îi întrecem în alte privințe în aceeași măsură în care ei ne-ar fi întrecut la vânătoare, spre exemplu. În orice fel de condiții, și oricât de diferite ar fi ele, omul își dezvăluie uriașele sale posibilități.

— Am înțeles, Ivan Rodionovici. Hai să mergem, fetițo, râsul meu siberian!

— Tată! exclamă dojenitor Irina.

Serghei o însoți pe tânăra siberiană cu o privire atât de stăruitoare și de melancolică, încât Vera pufni în râs.

— Ce-ai găsit de râs? se răsti la ea studentul.

— Am găsit, pentru că am auzit că râșii sunt niște jivine foarte periculoase. Sar din copac drept în capul omului…

— Câte îți mai trec prin cap, spuse supărat Serghei, uitându-se în altă parte. Ce părere aveți, Ivan Rodionovici, sunteți mulțumit?

— Nu mă pot împăca cu gândul că fereastra asta s-a închis, dar, în general, rezultatele mi-au întrecut toate așteptările. Memoria ancestrală s-a dovedit bogată în imagini, așa cum am și presupus. De data asta legea lui Finnegan n-a acționat.

— Care lege?

— Profesorul meu, academicianul Berg, geograf și biolog, a născocit cu mulți ani în urmă o definiție aplicabilă aparentei concentrări a coincidențelor nefericite și a numit-o legea coincidenței nefericite sau, cum s-ar zice în popor: unde-i ața subțire, acolo se rupe. Fapt este că dacă scapi un inel pe dușumea, e aproape sigur că se va rostogoli între două scânduri, cu toate că, făcând suma îmbinărilor, obții o suprafață incomparabil mai mică decât suprafața scândurilor. Un sandviș care cade de pe masă nimerește neapărat cu untul pe dușumea, și așa mai departe. Nu demult am aflat că această lege este binecunoscută de savanții englezi, mai cu seamă de experimentatori aerodinamiști sau hidrauliști. Ei au supranumit-o legea lui Finnegan - un nume irlandez. Notați că englezii îi socotesc pe irlandezi capabili de tot soiul de absurdități. *To talk Irish* - „a vorbi irlandeza”, cu alte cuvinte, „a spune inepții”. Formularea legii lui Finnegan este următoarea: „Dacă o experiență o poate lua strâmb, și nu așa

cum ar trebui, atunci o va lua strâmb fără doar și poate.”

— A noastră n-a luat-o strâmb. Ura! pentru Ivan Rodionovici. Ura! pentru Verocika!

Cuprins de entuziasm, Serghei o sărută zgomotos pe Vera, se feri de pedeapsă și țopăi într-un picior până în fundul laboratorului, ca să deconecteze firele camerei obscure.

După ce mai făcu una, alta, Serghei rămase tăcut și abia când Ghirin se îndreptă definitiv spre ușă, studentul se adresă șefului său:

— M-am gândit la cele spuse de dumneavoastră, Ivan Rodionovici! Și am ajuns la concluzia că legea lui Finnegan, dacă există, nu poate fi aplicată decât în viața de toate zilele. Casă, facultate, laborator, stadion, ring de dans…

— Ai uitat să pomenești de restaurant, bibliotecă și atelier, chicoti Vera.

— Lasă, Verocika, eu vorbesc foarte serios, se încruntă Serghei. Am descoperit că legea lui Finnegan nu se poate aplica în toate cazurile, asta după ce mi-am amintit de cărțile despre călătorii pe mare, despre corăbii și corăbieri. Când se săvârșește ceva foarte îndrăzneț, când oamenii pornesc la o acțiune eroică, atunci când se aruncă nebunește în acțiune, împrejurările par a ceda în fața lor. Dacă ar fi fost altfel, mult mai multe din aceste corăbii ar fi naufragiat. Mă refer și la alpiniști, la piloții de încercare, la geologi, la scafandri. Bărbăția și voința înfrâng această lege a dumneavoastră.

— Legea nu-i a mea, dar raționamentele dumitale îmi par interesante. Într-adevăr, înțelepciunea poporului a remarcat același lucru, de unde și proverbul: „Pe îndrăzneț glonțul îl ocolește”. Ideea asta are un substrat foarte important care merită aprofundat, conveni Ghirin. Un bătrân filozof francez a spus că toate vastele generalizări sunt eronate, inclusiv și afirmația lui. E aici un sâmbure de adevăr, dar un sâmbure

asemănător am găsit și în ultima nuvelă a fantezistului american Mac Intosh, în care se spune că omul are tendința să cunoască într-o măsură din ce în ce mai mare lucruri din ce în ce mai mici. Echilibrând aceste două antiteze, vom găsi soluția justă.

CAPITOLUL 2 Torpilorul *Bezuprecinîi*[85]

Fără a da vreo importanță faptului că îl durea degetul, Ghirin se plimba cu pași mari în sus și în jos de-a lungul gardului școlii, așteptând-o pe Sima. Cu două zile înainte îi intrase o așchie sub unghie. Ca orice om sănătos, însă, convins că la el rănile se închid „ca la câine", nu luase nici un fel de măsuri, dar își primise pedeapsa făcând un abces de toată „frumusețea". Era nevoie de o mică intervenție chirurgicală, pe care singur îi venea greu să și-o facă, operând cu mâna stângă; așa că hotărî să se ducă la o policlinică, după obișnuita lui plimbare cu Sima.

— N-ai de gând să vii la Andreevi? o întrebă el. În seara asta are loc la ei o petrecere în cinstea Seleznevilor, care pleacă în curând.

— N-am fost niciodată la ei.

— De ce? Doar ești de mult prietenă cu Rita.

— De patru ani. E o fată foarte bună și știu că părinții ei sunt oameni minunați. Și totuși… cum să-ți explic?

— Ba chiar te rog să-mi explici.

Văzându-l că se uită la ceas. Sima se neliniști.

— Probabil că te grăbești?

— Ba de loc! Azi sunt liber toată ziua. După o intensă activitate, am încheiat seria de experiențe, iar ajutoarele mele mi-au cerut o permisie și au plecat. Știi ceva? Întâi ar trebui să trec să-mi fac o incizie, iar pe urmă ți-aș propune să vii la mine. De mult vreau să-ți arăt portretul dumitale - *Balerina* - pictat de Serebreakova.

— Cum adică să-ți faci o incizie?

— Trebuie să mă tai la un deget - și Ghirin își scoase din buzunar mâna dreaptă bandajată - cu alte cuvinte să-mi deschid un abces.

— O, te-ai infectat? Și poți să stai așa?

Înduioșată, Sima îl mângâie pe mână.

— M-am învățat să-mi reprim durerile, mai ales pe cele fără însemnătate, ca asta.

— Și cum faci?

— Prin autosugestie. În India, asta se practică de vreo trei mii de ani. De altfel și strămoșii noștri cunoșteau astfel de „secrete”, secrete, numai pentru că ele depind de gradul de autoeducare a omului. Fără îndoială că vrăjitorii și vracii vechilor slavi se pricepeau să curme durerea, cum o fac și hipnotizatorii, folosind aceleași mijloace.

— Atunci să mergem la policlinica dumitale. Am să te aștept și apoi te conduc acasă.

Descrierile literare în care eroul e cuprins de amețeală când privește în ochii iubitei i se păruseră totdeauna lui Ghirin cât se poate de banale. De astă dată însă, privind în ochii imenși ai Simei, ușor întunecați, simți cum în gândurile lui se produce un fel de schimbare de ritm, de parcă peste ele s-ar fi lăsat un zăgaz, învolburându-le cursul regulat și lin, preschimbându-le într-o galopadă incoerentă, haotică, rămânându-i doar sentimentul că se află în apropierea Simei. Psihicul lui disciplinat izbuti să pună capăt neorânduielii dintr-însul, dar regretul după ceea ce dispăruse îi pricinui o durere acută.

„…Acum, când mai am puțin până împlinesc o jumătate de veac, iar viața mea e fără căpătâi, ca și înainte vreme, numai muncă neîntreruptă și fără sfârșit, ce pot să-i ofer eu ei, care a sorbit, fără doar și poate, din vinul roșu al durerii și din vinul alb al nădejdii, cum spun chinezii? Nu, s-o pierd cu bună știință, nu pot! N-am întâlnit nimic mai de preț în toată viața mea. Deci va fi așa cum va hotărî ea!”

— Îți pare iau că n-ai elevi, sau mai bine zis că ai atât de puțini? îl întrebă Sima cu compasiune.

— Cum de-ai ghicit? se miră Ghirin. E adevărat ce spui, dar nu la asta mă gândeam acum.

— Știu! Atunci când ai spus că azi ești liber, am surprins în glasul dumitale o inflexiune abia perceptibilă. Cu toate că atunci, în Parcul Nikitin, am dat greș, pot fi și eu o vrăjitoare din acelea pentru care ai închinat în gând o cupă de vin, când ai luat întâiași dată ceaiul la mine. Și eu m-am gândit că dumneata, care te dăruiești pe de-a-ntregul muncii și care posezi cunoștințe atât de bogate, ar fi trebuit să ai un colectiv numeros de colaboratori, de elevi, să ții conferințe, și nu așa, din când în când, întâmplător, ci să creezi un curs special al dumitale de psihofiziologie sau de biologie psihică. Îmi închipui cât de mulți auditori ai avea!

— Într-adevăr, împrejurările nu mi-au fost favorabile. Până nu demult am fost nevoit să tac și să practic medicina, în loc să mă ocup de cercetări științifice. Astăzi, însă, e cu mult mai ușor. În presă au început să fie comentate chiar și probleme de telepatie. Totuși inerția este încă mare și probabil că n-am să pot face altceva decât să pregătesc terenul pentru cei ce mă vor urma. Ce să-i faci, treaba de plugar e totuși o treabă bună, și nu sunt mâhnit de fel. În știință nu-și mai aduc acum aportul doar indivizi izolați, ci colective uriașe de cercetători și de aceea știința progresează atât de repede. Să vezi asta, dându-ți în același timp

seama că unele ramuri ale biologiei umane le duc în spinare indivizi izolați… este, desigur, destul de trist!

Și din nou Sima mângâie ușor cu vârful degetelor mâna lui Ghirin, punând în această atingere de o clipă o mare duioșie.

În Piața Vosstanie, vântul flutura mantaua subțire de ploaie a Simei, răvășindu-i părul scurt și des. Trei tineri îi depășiră și, ca la comandă, întoarseră capul după ea.

— Uită-te - leită Barbara Kwiatkowska, numai că are corpul mult mai frumos! Eh! oftă dinadins zgomotos unul din ei.

Cel de al doilea îi răspunse printr-o zicală:

— Frumușică-i Maricica, dar e-a altuia fetica.

— Iată în zicalele populare un bun exemplu de filistinism, spuse liniștită Sima. Dacă mi-ar sta în puteri, aș scoate din uz toate zicalele astea vulgare.

— Mă ierți, dar nu i-am prins înțelesul.

— Înțelesul zicalei este că Maricica nu-i aparține celui ce vorbește și că pentru el fata e ca și când n-ar exista. Asta-i morala unui egoist notoriu!

— Foarte bine. Într-adevăr, cu câtă finețe și minuțiozitate trebuie să urmărim noi fiecare mișcare sufletească, dacă vrem să ne numim oameni ai celei mai evoluate societăți. Să depistăm și să stârpim din noi maimuța egoistă, stăpânul, proprietarul. Cei ce cred în viitor, să procedeze astfel.

— Ivan Rodionovici, începu Sima pe un ton rugător, poate că totuși noi nu suntem înrudiți cu animalele astea infecte?

— Ba dimpotrivă, suntem, și nu încape nici o îndoială! Drept e că nu chiar rude și nici descendenți direcți. Cu milioane de ani în urmă a existat un grup deosebit de antropoizi din care ne tragem noi. Vezi, picioarele noastre sunt adaptate pentru escaladarea stâncilor și nu pentru a ne cățăra în copaci, așa că noi suntem de când lumea

niște locuitori ai stâncilor. Pavianii sunt și ei locuitori ai stâncilor.

— Dezgustători mai sunt pavianii ăștia ai dumitale! Noi suntem, totuși, altfel.

— O, ca activitate axială hormonală, se aseamănă cu noi. Vezi dumneata, există un mecanism cu hormonul glandelor suprarenale - adrenalina. În momentul unei mari încordări sufletești - spaimă, luptă sau furie, adrenalina se revarsă din belșug în sânge, sporind brusc activitatea musculară. Dacă sperii deodată un erbivor - o antilopă, un cerb - în aceeași clipă în sângele animalului va fi pompată o doză de adrenalină, și el va face un salt uriaș, îndepărtându-se automat de primejdie. Tigrul, când se sperie, se ghemuiește pentru salt, iar omul înmărmurește pe loc. De ce reflexul de bază al apărării acționează la om în felul acesta? E puțin spus că nu-i un animal de pradă! Trăind prin locuri stâncoase sau în copaci, orice salt făcut în mod inconștient, într-o direcție sau alta, îi poate fi imediat fatal. El trebuie, neapărat, să rămână nemișcat, stană de piatră, cu mușchii încordați, spre a nu aluneca de la înălțime și să piară. În asta noi ne asemănăm cu rubedeniile noastre, maimuțele. Nu suntem nici tigri, nici cerbi, nici cai cel puțin. Și e păcat!

— Da, e păcat, consimți Sima.

O dată ajunși la policlinică, Sima îl petrecu până la ușa cabinetului de chirurgie, și, înainte ca el să intre, îi atinse ușor umărul.

Chirurgul care îl primi era o femeie zveltă, cu bucle oxigenate și cu cercei lungi în urechi. De îndată ce-și aruncă privirea spre degetul lui Ghirin, întrebă:

— Facem o incizie?

— Da, răspunse acesta liniștit.

Doctorița făcu ochii mici și dădu câteva dispoziții surorii medicale. Când totul fu gata, îi

palpă fără menajamente degetul că să vadă până unde se întinsese infecția. Ghirin se crispă.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, fii bărbat și rabdă!

Se apucă de lucru, însă cu atâta cruzime, încât oricine, afară de Ghirin, ar fi început să urle de durere. Cu toate acestea, doctorița nu putea fi acuzată de incompetență: incizia fusese făcută cu pricepere și nu mai adâncă decât era necesar. După ce puroiul și sângele fură înlăturate, ea continuă să scormonească rana, ba chiar o râcâi cu chiureta. Roșie în obraji, arunca din când în când câte o privire spre pacient.

— Știu că doare, dar trebuie să suporți… trebuie să suporți! repetă ea.

La un moment dat Ghirin își pierdu răbdarea. Înțelesese că avea de-a face cu un doctor sadic. Unui chirurg, o anumită doză de cruzime nu-i strică, ba dimpotrivă, îi este necesară. Uneori însă se întâmplă ca un asemenea medic să fie atât de crud cu pacienții, încât e vai și amar de bieții oameni ce-i încap pe mână!

— Destul, spuse el tăios, tot ce era de făcut a fost făcut. Puneți un tampon și pansați-mă. Dumneavoastră sunteți măcelar, nu chirurg!

Blonda păli de indignare.

— Ce știi dumneata? Ești un răsfățat ca majoritatea bărbaților. Dacă ți-a fost teamă c-o să te doară, de ce ai mai venit? Și pe deasupra îl mai și insulți pe medicul care te îngrijește. Soră, pansează-l!

— Vă aduc la cunoștință că și eu sunt chirurg, și încă militar. Și să știți că în decursul practicii mele am avut prilejul să descalific un medic care lucra în genul dumneavoastră.

— Nu înțeleg despre ce vorbiți - femeia avusese o tresărire în glas. Acum, după ce veți fi pansat, vă rog să plecați. Mai așteaptă și alți bolnavi.

— În anticameră nu e nimeni. Înainte de a face o sesizare în scris, arătând că sunteți un pericol social, trebuie să știu…

— Plecați! strigă ea cu glas pițigăiat, dar își înghiți brusc vorba sub privirea sfredelitoare a lui Ghirin.

Simți că i se taie picioarele și se sprijini de marginea mesei de operație.

— Când ați început să simțiți plăcere făcându-i pe alții să sufere? întrebă Ghirin autoritar. Știți ce vreau să spun. E vorba de simțământul acela tainic, ascuns, pe care nu vi-l mărturisiți nici dumneavoastră înșivă.

— Eu… eu nu știu.

— De când?!

Întrebarea plesni ca un bici.

— La început nu, dar mai târziu am băgat și eu de seamă…

Și, deodată, spre stupoarea surorii, femeia asta îngâmfată începu să plângă amarnic.

Ghirin oftă ușurat și se ridică.

— Să țineți minte întâmplarea asta! Să vă rămână bine întipărită în minte, pe toată viața! Supravegheați-vă! Dacă veți lupta cum trebuie, meteahna va trece repede. Vă voi vizita peste un an ca să mă conving. Veți opera în prezența mea. Iată numărul meu de telefon, îmi puteți telefona.

— Voi face întocmai, întocmai…

În sala de așteptare îl întâmpină Sima. Ghirin se scuză că zăbovise atât de mult, explicându-i că avusese ceva de vorbit cu chirurgul.

— Am constatat la ea un dezechilibru psihic. Asta se întâmplă uneori, dar pentru un medic e foarte periculos, deoarece tocmai el este chemat să vindece suferințele omenești. Un asemenea caz trebuie neapărat reprimat.

— Și dumneata ai reușit?

— Ceva, ceva, am reușit eu. Nu recurg la sugestie decât arareori, dar n-aș fi izbutit în alt chip să sparg carapacea de insolență și minciună cu care se îmbracă asemenea indivizi.

— Vai, Ivan Rodionovici, dumneata ai fi omul nimerit care să treacă din când în când și pe la

unele instituții publice! Nu știu de ce, sadicii ascunși se află tocmai acolo unde oamenii își aduc nădejdile, doleanțele și suferințele. Intri și constați că ești refuzat cu voluptate, cu grosolănie, că ești înadins umilit și insultat. De ce oare dai peste specimene de astea tocmai la spațiul locativ, în tramvaie, autobuze, sau în spitale, așa cum ai pățit dumneata astăzi?

— Păi unde altundeva? În uzină trebuie să creezi obiecte, pe câmp să semeni grâne, și ai de-a face cu mașini, iar acestea la un tratament prost răspund printr-un randament prost. Lupta împotriva elementelor sadice este o treabă foarte serioasă și totodată foarte delicată. În cazurile cele mai frecvente, mic-burghezul lezat în aspirațiile lui egoiste caută să se răzbune împotriva tuturor celor care cad sub dependența lui, fie și vremelnic. Un egoist sadea, o canalie, făcând rău tuturora cărora le-o poate face, încearcă în felul acesta să devină egalul oamenilor mai harnici și mai capabili decât el. Dorința de răzbunare nemotivată merge pe aceeași linie cu tendința de a refuza, de a repezi, de a jigni, și așa mai departe. Va fi bine atunci când se va purcede la urmărirea celor care au de-a face cu cetățenii, să se procedeze cam în felul următor: care este proporția dintre solicitările refuzate oamenilor și cele satisfăcute pe timp de un an. Și dacă rezultatul va fi defavorabil, elementul în cauză să fie destituit pe loc din funcția pe care o ocupă în „domeniul deservirii populației”.

Am început în sfârșit să ne debarasăm de dezgustătorul obicei de a scrie denunțuri. A trecut vremea când indivizi cam de aceeași teapă făceau rău pentru a-și chinui victimele și a triumfa în chipul cel mai josnic, născocind scrisori de-a dreptul calomnioase, sau exagerând cine știe ce greșeli mărunte. Acum acestor lucruri li se acordă cu mult mai puțină importanță, drept care oamenii suferă infinit mai puțin, totuși, necunoscându-se destulă psihologie, ponegrirea nu este îndeajuns

pedepsită. Ghinioniștii înrăiți sau pur și simplu invidioșii mărunți se agață de cine știe ce greșeală sau de vreo neconcordanță a punctelor de vedere emise de un învățat, de un scriitor sau de un pictor, fac din țânțar armăsar și se adresează unor instanțe superioare, cerând ca omul să fie destituit, hăituit, pedepsit.

— S-ar cuveni ca asemenea manifestări să fie urmărite încă din copilărie, adăugă Sima. Cât de frecvent se întâmplă ca la început să ai în față doar un copil obidit, iar după câțiva ani…

— Un huligan înrăit?

— Nu chiar atât de grav. Dar în orice caz te pomenești cu un om egoist, total indiferent față de cei din jur, un individ incapabil de a-și înțelege semenii. Unul ca ăsta își pune radioul cu transistori drept pe fereastră, îi trezește pe toți ceilalți cu claxonul automobilului sau cu zgomotul asurzitor al motorului, își garează vehiculul chiar în ușa blocului sau în mijlocul trotuarului, barând trecerea celorlalți, le îngăduie copiilor lui să urle și să țipe sub ferestrele vecinilor. Și, ca răspuns la protestele vecinilor, face și mai rău, în ciudă. Ce blestemată expresie e și aceasta: „în ciudă” și cât ne strică în viață! exclamă Sima cu aprindere. Și cât de greu e să deosebești unde sfârșește ștrengăria și începe răutatea. Păcătuiesc și eu adeseori în jocul ăsta - simt în mine un drăcușor care mă îmboldește să comit câte o ștrengărie.

— Și totuși trebuie neapărat să știm să facem diferența între ele - interveni Ghirin - pentru a da copiilor o educație cât mai corectă. Să ne dăm seama dacă acțiunile au fost făcute din răutate, invidie, dintr-un sentiment ascuns de inferioritate sau dintr-un exces de vitalitate. Să știm să separăm cu grijă unele de celelalte.

Sima râse încetișor.

— Am citit într-o carte despre Africa un episod hazliu. Era vorba de o zebră care zvârlea din copite, stârnind praful chiar sub nasul unui leu care

mergea agale la adăpat, zădărându-l. Asta zic și eu ștrengărie! Când un puști se balansează sus pe o stinghie, e o ștrengărie, iar când bate o fetiță plăpândă, e o grosolănie, o manifestare de sadism.

— Nu-mi mai rămâne altceva decât să-ți dau dreptate, consimți Ghirin.

— Dar ia spune-mi, ce este noblețea, din punct de vedere psihologic?

— Un echilibru între excitație și inhibiție, adică un psihic normal care alege calea justă în diferitele împrejurări ale vieții. Iată de ce un om normal e bun prin însăși natura lui, și nu rău, cum caută s-o demonstreze unii filozofi. Dacă inhibiția va fi mai puternică decât excitația, va genera un egoism placid pe care nimic nu-l va abate de la satisfacerea dorințelor și instinctelor primitive.

Dacă excitația va fi mai puternică decât inhibiția, va rezulta tipul criminalului, al senzualului, al gurmandului. Dar în același timp poate să se nască și un creator - un artist, sau un politician fanatic. Eu cred că e destul! Să luăm un taxi, desigur că ești obosită.

Casa în care locuia Ghirin arăta cu totul altfel decât aceea unde stătea Sima. Era o casă nouă, cu apartamente mici, înaltă, curată și luminoasă. Urcară la etajul opt. Ghirin o salută amabil pe vecina lui de apartament - o femeie îngrijită, cu bluză albă, care se armoniza cu părul ei argintiu - apoi o conduse pe Sima într-o cameră pătrată, cu o mobilă cât se poate de modestă.

Venise și rândul Simei să examineze ambianța în care trăia el.

Aproape același mobilier ca și al ei, dar ceva mai nou. O masă de birou pe care se aflau maldăre de manuscrise. Cărți - nu atât de multe pe cât se așteptase; ea își închipuise camera lui îmbrăcată toată în covoare și rafturi cu cărți.

Deasupra mesei și a divanului, câteva tablouri mari - reproduceri - îi atraseră atenția. Un elefant uriaș din Africa pășea țanțoș, agitându-și codița

subțire. Un alt elefant, și mai mare, clăpăug, fluturând din urechile lui cât toate zilele, gonea drept spre ea, cu fildeșii ridicați amenințător. Animalul speriat fugea de incendiul care cotropise savana; în spatele lui pălălăiau trâmbe de flăcări. Un bivol negru, într-un peisaj de stufăriș răvășit, adulmeca ceva, singuratic și posomorât. O pereche de lei își rânjeau colții, cutremurând probabil cu răgetele lor valea la buza căreia își pândeau prada. Aceste animale, înfățișate nespus de expresiv, o interesară atât de mult pe Sima, încât nu observă imediat portretul unei balerine.

— Cine-i pictorul? întrebă fata, lăsându-se într-un fotoliu modern, incomod, în care nu-ți puteai sprijini capul.

— Wilhelm Kunert. Văd că nu-l cunoști - trecătoare este gloria făuritorilor de artă care și-au ales ca temă natura, și nu omul.

— Vinovată sunt eu, cu ignoranța mea, și nu acei făuritori.

— Nu ești nici prima, nici ultima! Kunert a fost un celebru explorator al Africii. Și ca vânător, și ca pictor, e primul care a creat minunate tablouri zugrăvind animalele Africii, ele au intrat apoi în toate manualele.

— Aha, parcă-mi amintesc.

— Acum toate eforturile lui au devenit inutile. Minunile fotografiei și ale cinematografiei au făcut posibilă executarea unor cadre cu animale, cum nici el n-a visat. Și n-au trecut decât cincizeci de ani de atunci! Ultimele sale tablouri Kunert le-a pictat la începutul secolului nostru, înainte de a se fi împușcat.

— S-a sinucis?

— Când s-a convins că nu mai poate călători prin Africa și nici iubi pe tânăra lui soție, grozav de frumoasă, și-a tras un glonte în tâmplă cu pușca lui de vânătoare care-l slujise cu credință prin junglele și savanele Africii de Răsărit. A mers la sigur!

— Îmi închipui… să-ți faci țeasta țăndări la… câți ani avea?

— Șaptezeci. O vârstă la care ai dreptul să te simți obosit după o viață grea și încordată. Dar am vorbit destul despre Kunert - iată portretul dumitale,

Sima cerceta cu atenție reproducerea după tabloul Serebreakovei și, pe măsură ce-l privea, îi plăcea mai mult. Era o tânără balerină șezând sprijinită într-un cot și jucându-se cu o pană de struț, gata parcă să se ridice, să-și ia zborul, atitudine care o caracteriza și pe Sima. Purta o rochie înfoiată, după moda secolului al optsprezecelea, bine strânsă într-un corsaj, cu o garnitură albă spumoasă pe margine, care-i descoperea mult umerii cizelați, pieptul sculptural și brațele. De sub turbanul împodobit cu un șirag de mărgăritare coborau două bucle negre, dese și lungi, încadrându-i obrazul aplecat spre umărul stâng, ca și gâtul gingaș. Dar ce avea mai atrăgător erau ochii mari cu o privire în același timp fixă, gânditoare și neliniștită, în dezacord cu desenul cald al gurii mici și cu figura ei ca din alte timpuri; conturul obrazului și nasul drept, ușor prelung, constituiau atribute ale stilului Serebrpakovei. Cât de bine izbutise pictorița să redea spiritualitatea luminoasă a întregii făpturi a tinerei balerine, rezultatul multor ani de viață ordonată, de renunțări, de antrenament și muncă asiduă. Asemănarea nu se vădea din prima clipă, măcar datorită faptului că gimnasta Sima, ca turnată în metal, era mult mai voinică decât balerina.

— Cât e de frumoasă! oftă întretăiat Sima. Dar în ce constă asemănarea și cine-i balerină?

— Eu mă refer la asemănarea lăuntrică. Uită-te la ea cu mai multă atenție. E o balerină din Leningrad, Lidia Ivanova, cea mai frumoasă și mai talentată dintre toate prin anii douăzeci, care a murit foarte tânără de o moarte tragică.

— Mă mir că n-am auzit de ea, deși am citit câte ceva din istoria baletului nostru.

— A murit în împrejurări misterioase - probabil asasinată, răspunse Ghirin, șovăitor, devenind pe loc neliniștit și făcând legătura între balerina dispărută și Sima. Acum, însă, am să-ți arăt încă un portret, dar care de astă dată are cu dumneata o asemănare fizică și nu lăuntrică.

Sima căzu pe gânduri. Ghirin rămase tăcut, iar ea reluă:

— Curios, fiecare mă vede în alt fel. Prietenele îmi spun că semăn ca două picături de apă cu statuia acelei fete cu brațele pe după ceafă, sculptată în lemn de Konenkov, și care se află expusă la Galeriile Tretiakov. Spun că am același corp, numai că în talie sunt ceva mai subțire, iar picioarele nu…

— Adevărat, semeni foarte mult cu ea!

— Alții mă compară cu fata de la marginea iazului, a lui Borisov-Musatov - dacă i-ai văzut reproducerea când ai venit la mine - un dar din partea fostului meu bărbat, adăugă Sima pe un ton indiferent.

Ghirin își amintea perfect de remarcabila acuarelă în care marea măiestrie a artistului îmbinase într-un singur acord desișul luxuriant al pădurii din spatele oglinzii de apă cristalină și chipul femeii de pe malul cu risipă de ierburi. Indiferența din glasul Simei nu fusese prefăcută, și totuși un simțământ întunecat și astringent, ca un vin amar și aspru, tulbură seninătatea sentimentelor lui duioase față de ea. Ghirin se alarmă: după atâția ani de viață?! Să-și fi pierdut oare capul din cauza Simei? Îi va fi oare dat să rătăcească iar pe respingătoarele cărări ale geloziei zgândărite? „Nu, n-am să mi-o îngădui!” își porunci lăuntric și lepădă din minte obsedantele, meschinele gânduri legate de acel capitol din viața Simei.

„Bine am ajuns”, se mustră în sinea lui și spuse cu glas tare:

— Felul în care îți formezi o părere despre un om, depinde de moment. Una e când te vede omul în plin elan de forță, bucurie și sănătate, alta, când ești obosit, trist sau dezamăgit: impresia poate varia chiar de la ceas la ceas…

— Asta e adevărat. Deci dumneata m-ai cunoscut într-o perioadă de tristețe calmă - poate că e una din cele mai bune stări ale omului. Dar, ia spune-mi, cum de ți-am plăcut atunci când m-am produs la televiziune?…

— Pentru că și acolo erai dumneata, alta și totuși aceeași!

— Alta și totuși aceeași, repetă, gânditoare, Sima. E bine spus. Ar merita să mi-o notez… dacă în genere aș fi capabilă să scriu! Uneori mă apucă o dorință teribilă să scriu - versuri mai ales. Dar n-am talent. N-am nici cine știe ce aptitudini, și n-am avut parte nici de cine știe ce succese!

— Ba dimpotrivă, ești plină de talente!

— Depinde cum interpretezi! Eu socot că talentul este o însușire care-ți permite să faci ceea ce nu poate realiza omul mijlociu. Pe câtă vreme eu - judecă și dumneata: la patinaj artistic - locul șase, la gimnastică artistică - locul cinci, la gimnastică - locul opt, la înot și sărituri de la trambulină, tot opt. Și nu la cine știe ce concursuri unionale sau internaționale, ci în cadrul Federației…

— Într-un cuvânt, nu poți săvârși nimic care să iasă din comun, în schimb faci bine multe lucruri, și tocmai asta se cheamă a ieși din comun - ceva cu mult mai dificil decât a te specializa într-o singură ramură. Așa mi-ai apărut în primul moment - desăvârșita linie de mijloc, care îmi este foarte apropiată, pentru că și eu fac parte din același tip de oameni: fără capacități remarcabile într-o anumită ramură a științei, lipsit de geniu,

cum ar spune savanții. Iată o mărturisire care spulberă aureola eroului dumitale.

— Nu prea îți seamănă. Crezi că n-am surprins lăudăroșenia dumitale copilărească? „Uite ce grozav sunt eu!”

Ghirin izbucni într-un râs atât de molipsitor, încât prinse și Sima a râde, apoi întrebă:

— Ce găsești caraghios în ce am spus?

— Iartă-mă! Și ca să-mi ispășesc vina, am să-ți arăt încă un portret al dumitale.

— Dar câte ai?!

— Numai două. Asta-i balerina Natașa Truhanova, reprezentată de Bakst în rolul lui Peri, răspunse Ghirin la întrebarea mută a Simei. O adeptă a Isadorei Duncan. A repurtat mari succese la Paris, prin nouă sute zece. Ulterior s-a căsătorit cu generalul Ignatiev și a revenit în patrie. S-a stins din viață nu demult la Moscova.

— Până la urmă cred că ai dreptate! recunoscu Sima. Dar unde și cum găsești asemenea lucruri?

— Întâmplător. Iar când te-am întâlnit pe dumneata, mi-am amintit îndată de Truhanova în rolul lui Peri. Atunci am și pus-o pe perete.

— Dar pe pictorița aceea - Sima se întoarse spre portretul balerinei - cum ai spus că o cheamă?

— Zinaida Serebreakova? Poate că ai văzut tabloul ei, *La oglindă* de la Galeriile Tretiakov. Îți amintești, o fată în cămașă albă în fața oglinzii…

— Iar împrejur, flacoane albastre-argintii. O lucrare minunată, dar parcă n-am mai văzut-o de mult.

— Să fi fost scoasă? De altfel și acest portret de balerină e pus la secția de rezervă a Muzeului Rus din Leningrad. Acolo trebuie să fie mai multe tablouri ale acestei minunate pictorițe ruse, unul din cei mai remarcabili maeștri, pe nedrept uitați. Multă vreme tineretul nostru aproape că n-a știut de Rörich - unul dintre marii pictori ai omenirii - mă refer la Rörich-tatăl. Au dispărut din expoziții și Bilibin și Kustodiev, fără să mai vorbim de

Golovin, de Bakst, de Lanceré, de toți acei care au fost puși în una și aceeași oală, denumiți *miriskusniki*[86] și acuzați de păcate de neiertat. Și pe dumneata te-a indignat acea desconsiderare din perioada antebelică a tot ce era vechi rusesc, a stilului rus în artă. Și cât de grabnic a trebuit ca totul să fie adus la normal din momentul în care pe cerul Patriei s-a așternut umbra războiului.

— Mai cunoști cumva și alte lucrări de ale Serebreakovei? Și unde se găsesc anume?

— Da, mai cunosc. După mine, cel mai valoros este portretul soției lui Lansere pictat cu o forță uriașă - o femeie cu cosițe negre. Dar uite-o chiar pe Serebreakova - un autoportret.

Ghirin puse în fața Simei o carte poștală veche.

— Cam golașă pentru un autoportret, surâse Sima, uitându-se la femeia care se scălda printre trestii. Acum îmi dau seama că în tabloul de la Galeriile Tretiakov tot dânsa era. Un chip foarte interesant, are o expresie cam vicleană.

— Printre lucrările ei, întâlnești adeseori acest tip de femeie. Serebreakova e de fel din Sumî[87], la hotarul dintre Kursk și Ucraina, unde femeile sunt deosebit de frumoase, o frumusețe de odinioară, elevată și atrăgătoare. Au cei din partea locului un „sânge” străvechi, deosebit. De câte ori am întâlnit oameni cu fruntea lată, cu tăietura ochilor prelungă, cu bărbia îngustă, și i-am întrebat de unde sunt, mi s-a răspuns aproape întotdeauna același lucru - din Sumî.

— Ce a devenit acum Serebreakova?

— E în Franța, cu o mulțime de tablouri ale ei, care nu au nici un succes. A vrut chiar să se întoarcă în patrie, dar e prea bătrână. Are peste optzeci de ani. Eu, dacă aș fi în locul celor care dispun de soarta artei noastre, aș recupera această moștenire. Altfel va fi vândută pe prețuri de nimic. Trebuie s-avem în vedere că e vorba de un artist mare, rus de al nostru, de o valoare incontestabilă, a cărui operă face parte integrantă din patrimoniul

culturii noastre… Cândva, înainte de război, am refuzat desenele ce ni le lăsase moștenire Alexandr Iakovlev, pictorul-călător. Ar merita ca și această moștenire să fie recuperată. Acolo se vinde pe nimica toată, dar e vorba de un artist de al nostru, un rus veritabil - o parte inalienabilă a culturii noastre naționale…

Ghirin se ridică și declară că o va servi pe Sima cu ceai, ca să se decidă odată, al cui ceai e mai bun.

O aromă de iasomie pluti prin cameră de îndată ce Ghirin aduse ceainicul de ceramică roșie. La întrebarea pe un ton mirat a musafirei, el îi spuse că e un ceai chinezesc din florile *liui-cea,* pe care i-l adusese un pacient. Sima luă ceașca, privi cu rezerve infuzia palidă, de un galben-verzui. Totuși ceaiul se dovedi a fi surprinzător de bun la gust - fără zahăr, *liui-cea* îți potolea setea și te înviora mai bine decât cafeaua.

— Seamănă puțin cu *coc-ceaiul* din Asia Centrală; dar e infinit mai bun, recunoscu Sima. Mă dau bătută. N-am gustat niciodată un asemenea ceai și nici prin magazine nu l-am văzut.

— Nu există în comerț. Am să-ți dăruiesc cutiuța asta - ca unei adevărate cunoscătoare și amatoare de ceai. Te rog să nu mă refuzi.

Sima îi mulțumi și luă cu băgare de seamă cutiuța pestriță. Privirea îi căzu asupra teancului de note de pe poliță.

— După câte văd, îți place să cânți. Dar ai oare un cântec preferat, unul trist și în același timp mângâietor, pentru clipele grele din viață?

— Da, ce-i mângâietor, e totdeauna trist. Asta uneori oamenii n-o înțeleg și se străduiesc să-l distreze pe cel trist și ostenit prin țipete voioase, printr-o ritmică deșănțată, printr-un cântec vesel. Un om veșnic vesel, fie întâlnit în viață, în filme, fie în cărți sau în cântece, îți face totdeauna, nu știu de ce, impresia că e un prostănac. Mai e ceva care nu-i pe placul nimănui, și anume: cântecele

pseudo muncitorești, cu exprimarea acelor sentimente mărunte, proprii, chipurile, clasei muncitoare. Și cu drept cuvânt, nu se bucură de succes. Mă întreb de ce trebuie să-și limiteze omul simțămintele doar la viața de producție și la aspirațiile minore în afara ei: și-a scos salopeta, a luat-o pe ulicioară spre niște fete, a cântat, a băut nițeluș și tunde-o la meci! Zău că vechea Rusie analfabetă, când își crea minunatele ei cântece lirice, simțea și visa cu mult mai frumos decât clasa celor instruiți. De altfel așa și era în realitate. Pe câtă vreme, aceste caraghioslâcuri îi displac și-l irită pe cel care le ascultă. Un cântec trist însă, acordat la unison cu starea lui sufletească, va atenua iritarea sau durerea, îi va spori mâhnirea și-l va face pe om să se îndrepte din nou spre lumină și bucurie. Minunate și absolut juste psihologicește sunt cuvintele:

Senin port al meu dor,
Că tu mi-aprinzi în suflet dorul.

— Și care-i atunci cântecul dumitale trist-mângâietor?

Ghirin se fâstâci deodată, ca un băiețandru:

— Al meu e un cântec de luptă… Da, el îmi vine întotdeauna în ajutor când viața mă supune la grele încercări. N-ai decât să râzi, dar cântecul meu preferat e *Variag.* Nu acela în care „se ridică ancorele”, cel de îmbărbătare, ci acela în care „se sparg reci talazuri de punte”. Iată:

Căzut-a catargul cel mare
Cuirasa e spartă-ntr-un loc.
Se luptă-nvrăjbit, marinarul,

Cu marea, cu dușman, cu foc!…

Glasul de bariton al lui Ghirin bubui cutremurând odaia, făcând-o pe Sima să tresară.

— Ce curios… șopti ea devenind dintr-o dată serioasă, ba chiar ușor întunecată.

Ghirin o privi și își curmă cântecul:

— Desigur, poate părea curios că, deși există atâtea mii de bucăți minunate, mie mi-e drag tocmai cântecul ăsta marinăresc, legat de un război din vremi trecute. Cândva, în copilărie, mi-a căzut în mână o colecție a unei interesante reviste, *Niva,* în care se vorbea de războiul ruso-japonez. Noi nu ne dăm încă bine seama cât de mare poate fi înrâurirea pe care o exercită asupra noastră prima carte serioasă. Interesul față de acțiunile flotei noastre în războiul cu japonezii trăiește în mine și azi, iar exemplele de uimitor eroism al oamenilor noștri în luptele acelea, fără sorți de izbândă, mă susțin psihologicește în clipele de grea cumpănă.

— Am spus că e ciudat, pentru că și eu… Bunicul meu a participat la războiul ruso-japonez; era locotenent pe torpilorul *Bezuprecinîi.*

— Cum? Torpilorul care a pierit cu întregul lui echipaj în bătălia de la Țușima, sau mai bine zis, după bătălie?

Tăcută, Sima încuviință din cap, iar în fața lui Ghirin apăru tabloul evocat de propria lui fantezie și de acea succintă comunicare oficială japoneză, „Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37-38 Meidji” - singură în care se pomenește de soarta torpilorului, după bătălia de la Țușima. Ordinul irevocabil al amiralului Rojestvenski, care zăcea neputincios în cabina torpilorului „Bedovîi”: „A se naviga spre Vladivostok, direcția nord-est 23”, continuă să rămână în vigoare. Rămășițele escadrei învinse se strecurau cutezător spre nord, urmărite de crucișătoarele și torpiloarele japoneze. Atunci s-a manifestat voința de a învinge, bărbăția

neprecupețită și stoicismul marinarilor militari ruși, care au uimit întreaga omenire. Bătălia bătrânului crucișător „Dmitri Donskoi”, avariat și arhiplin cu oameni salvați de pe torpilorul „Osliabia”, cu cinci crucișătoare inamice, s-a pecetluit pentru totdeauna în memoria lui Ghirin. Nespus de tragică, plină de demnitate este clipa în care, întâlnind crucișătorul „Vladimir Monomah”, cuirasatul „Sisoi Velikii” a semnalizat: „Mă scufund! Rog a primi echipajul la bord!” Marinarii care își puseseră toată nădejdea în crucișător, citiră, următoarea semnalizare înălțată pe catargele lui: „Și eu mă scufund!” Laconismul și stoicismul acesta marinăresc îl mișcase până în străfundul sufletului pe Ghirin, un om îndeobște lipsit de orice sentimentalism. Iată de ce i se și fixaseră, de pe atunci în minte multe din amănuntele cuprinse în rapoartele oficiale și în dosarele tribunalului militar-naval, iată de ce ținea și azi minte acel scurt extras din „Descrierea operațiunilor maritime de război”. Extrasul spunea că crucișătorul „Citose” - unul dintre cele mai bune ale flotei japoneze, care se evidențiase în multe acțiuni, a întâlnit un torpilor singuratic rusesc care naviga încet spre nord, și care avea probabil mașinile avariate, deoarece nu-și putea mări viteza. Crucișătorul „Citose” se apropie de torpilor și stabili că este *Bezuprecinîi.* Semnalizând cu fanioane și o salvă de tun, „Citose” ordonă torpilorului să se predea. Acesta însă își urmă drumul. „Citose” deschise focul (desigur de la o asemenea distanță, încât nici tunurile, nici torpedourile torpilorului nu puteau atinge nava japoneză) și, după ce-l nimeri de câteva ori, *Bezuprecinîi* se scufundă. Crucișătorul japonez nu izbuti să salveze nici măcar un singur om.

Niște marinari bine informați îi spuseseră lui Ghirin că cele comunicate de „Citose” nu erau pe de-a-ntregul exacte. Sunt două variante posibile: fie că crucișătorul inamic nici n-a încercat să-i

salveze pe marinarii noștri, fie că torpilorul a rezistat atacului vreme mai îndelungată decât susține raportul oficial, interval în care au fost avariate mijloacele de salvare, și întreg echipajul de pe bordul torpilorului *Bezuprecinîi* a fost distrus până la ultimul om. Torpilorul cu un deplasament de 350 de tone, înarmat cu șase tunuri de câte 120 milimetri, stând pe loc, nu avea nici o șansă de a scăpa de urmărirea unui crucișător cu un deplasament de cinci mii de tone, cu două tunuri de câte opt țoli și un arsenal întreg de arme de calibru mai mic. Și totuși *Bezuprecinîi* nu s-a predat.

Cât despre Sima, aceasta vedea un torpilor singuratic sub focul inamicului și un locotenent frumos și tânăr sprijinit cu mâinile de copastia punții de comandă. Mama ei, fiica acestui locotenent, fusese o femeie de o rară frumusețe; probabil că și bunicul a fost frumos. Torpilorul înaintează dârz prin foc, preferând să se scufunde decât să cadă în mâna dușmanului… Sima nu-și închipuia prea deslușit cum se desfășoară o bătălie navală, dar mândria resimțită față de acest bunic al ei, pentru faptul că făcuse parte din eroicul echipaj al acestei corăbii, trăia din totdeauna în inima ei, ajutând-o să-și biruie necazurile. Așa dorea și ea să-și trăiască viața. Îi povesti lui Ghirin despre visurile ei din copilărie și remarcă o ușoară rumeneală pe obrajii lui puțin supți.

— Într-adevăr, mă așteptam să aud asemenea cuvinte din gura dumitale. Închipuie-ți că și eu am visat să fiu *ireproșabil.* În tinerețe am săvârșit, totuși, unele abateri de care, deși nu erau prea grave, mă rușinam. În ce te privește, eu gândesc că ți-a fost mai ușor să-ți traduci intenția în fapt, pentru că de la naștere asta ți-e firea.

— Îmi vine greu să mă pronunț în această privință, răspunse Sima. Nimeni nu știe cum mă comportam când eram mică.

Și își acoperi buza de sus cu cea de jos, cum fac copiii bosumflați.

După câtva timp de tăcere, urmă:

— Am rămas singură la vârsta de patru ani, și m-a luat la ea o vecină, profesoară de limbi străine. Ea a devenit mama mea adoptivă. Ei îi datorez interesul față de muzică, de cărți, aspirația de a mă iniția în artă, de a cunoaște limbi, acestei femei care a fost a doua mea mamă și profesoara mea în accepțiunea largă a cuvântului. Ea m-a crescut în așa fel, încât viața să mi se pară interesantă, iar munca să nu-mi fie nicicând grea, de nesuportat. Vorbesc rar despre ea - memoria mamei Liza mi-e prea scumpă… Și mi se pare ciudat când unii se miră că o profesoară de educație fizică, o sportivă, citește mult și are preocupări variate. Ca și cum sportul merge neapărat mâna în mână cu ignoranța, justificând-o totodată! Pe urmă, în timpul războiului, am răbdat de foame într-o Moscovă rece și pustie, iar apoi am trăit într-o sărăcie „luxoasă”. Așa numea mama mea adoptivă felul nostru de trai, pentru că posedăm ceea ce socotea ea a fi lucrurile cele mai de seamă pentru intelectuali - o încăpere rostuită ca un apartament separat, un instrument muzical și multe-multe cărți - astea nu constituiau, oare, un adevărat lux?

După aceea, Sima a intrat la Institutul de educație fizică, unde profesorii au remarcat-o încă din primii ani, iar acum chiar ea este aceea care predă de șase ani, altora.

— Nu-ți amintești de loc de părinții dumitale?

— De tata, de loc. Iar de mama - e ciudat - nu-mi amintesc cum arăta, dar parcă o simt și acum. Mi-a rămas senzația aceea de căldură maternă și dulce, care probabil că e absorbită de orice copil, cu toată ființa lui. Tata era inginer-mecanic, mi se pare, iar mama cunoștea la perfecție câteva limbi străine pe care le preda ca și mătușa Liza - iată de unde se cunoșteau ele. Bunica mea, nu din partea tatii, ci a mamei - soția locotenentului de pe

Bezuprecinîi - a călătorit mult, grație pensiei primite de pe urma dispariției bunicului. Mama - pe atunci o fetiță - a fost cu ea în Anglia, Franța, Italia, Grecia și nu mai știu unde încă. Se spune că era deosebit de dotată pentru învățarea limbilor străine. Afară de asta, era poetă și redacta cărți - vezi, despre mama știu destul de multe, pentru că mătușa Liza o cunoscuse. Cât despre tata, a rămas pentru mine un om cu totul necunoscut. Și nici alte rude n-am.

— Dar știi că la Leningrad există o biserică în care, pe niște plăci de marmură fixate în zid, sunt înscrise numele vaselor, cu listele membrilor echipajelor care au pierit? întrebă cu prudență Ghirin.

— A existat. Se numea biserica Cristos Mântuitorul și se afla pe unul din canalele Nevei; a fost construită în memoria marinarilor care au murit în războiul cu Japonia. M-am și dus în mod special la Leningrad ca s-o vizitez, dar ea și fusese dărâmată.

— Cine ce avea cu bisericuța asta?! se miră Ghirin. Avea o valoare istorică, deși nu era prea veche!

— S-a întâmplat probabil în perioada despre care ai pomenit adineauri.

— Și ești sigură că părinții dumitale nu mai sunt în viață?

— Mi s-a comunicat că „au murit absolut nevinovați”.

— Nu-i așa că ăsta-i motivul pentru care n-ai fost încă niciodată la Rita?

— Ai ghicit. Mi se părea că oamenii mă tratează sau cu milă, sau cu suspiciune. Nu pot să spun că m-am sălbăticit, dar prefer să stau retrasă în cochilia mea.

Cu grijă și duioșie, Ghirin îi luă mâna, de parcă ar fi fost de cristal, și o duse la buze. Fata nu și-o retrase, dar privind drept în ochii doctorului, spuse:

— Dorești, desigur, să știi ce a urmat? O, în zadar protestezi, sunt hotărâtă, să-ți povestesc tot așa cum a fost. Mai bine mai devreme decât mai târziu…

Fraza începută îi muri pe buze, dar nu-și coborî privirea.

— La nouăsprezece ani m-am măritat cu un student de la institutul nostru; tânărul mi s-a părut a fi întruchiparea bărbăției. Povestea e banală - ceea ce-i lipsea, era tocmai bărbăția. Un suflet de băiețandru stricat, într-un trup mușchiulos. Nu trecuse decât un an de la moartea mătușii Liza și aveam atâta nevoie de un sprijin! Rămăsesem singură pe lume. Conviețuirea noastră a pornit-o prost de la bun început. Când a aflat că originea mea îi poate dăuna în privința călătoriilor sale în străinătate s-a speriat așa de rău, că mi-a spus-o în față. Am plecat de la el fără să mai stau pe gânduri și, în același timp, mi-am văzut spulberate iluziile pe care mi le formasem în copilărie, prin lecturi, despre eroismul, cinstea și cavalerismul bărbaților…

— Dintr-o statistică psihologică, interveni Ghirin, a reieșit clar, că, în condiții grele de viață, bărbații se împart în două categorii distincte. La unii se înregistrează o creștere a dârzeniei și a curajului, iar la ceilalți - o creștere a iresponsabilității, tendința de a fugi de orice povară psihică și de griji, trecându-le pe umerii femeii sau căutându-și uitarea în alcool.

— Mie însă mi se pare că sexul masculin e pur și simplu răsfățat de numărul de femei rămase fără bărbați în urma războiului. Iar dacă-i vorba de tineri, care n-au văzut frontul, aceștia îi imită pe cei vârstnici, ripostă Sima.

— Dar ce altceva este răsfățul, decât lipsă de dârzenie și refuzul de a face față oricărei responsabilități? surâse Ghirin.

— Adevărat, nu m-am gândit la asta! Dar n-am spus încă tot. Sima își eliberă mâna din degetele

calde ale lui Ghirin. Apoi am mai avut două… pasiuni… care păreau a fi serioase.

— Și?…

— După cum vezi! Sunt de mult și în chip absolut singură! Să-ți explic de ce, e complicat și prea intim. Iar acum…

— Aștepți să-ți povestesc și eu viața mea, nu? S-a făcut!

Și Ghirin îi vorbi Simei despre copilăria, învățătura și munca lui de medic, ca și despre primele lui încercări de a-și afla drumul propriu în știință. Despre război și cum a izbutit să se specializeze în chirurgie, într-un timp record. Despre lunga perioadă de după război în care nu-și putuse canaliza eforturile în acel domeniu al științei spre care se simțea atras. Despre căsătoria lui nereușită, fără copii, care se încheiase cu câțiva ani în urmă, când el și soția lui se despărțiseră, negăsind că mai are vreun rost să-și continue viața în comun. Deosebirile dintre ei care, la început, îi încântaseră pe amândoi, se dovediseră a fi ireconciliabile.

— Cam asta-i tot, în linii generale, își încheie el povestirea - iar acum - Moscova. Am fost solicitat să vin să lucrez aici, pentru a fi folosit, fără s-o știu, desigur, ca pion în întrecerea carieristă a unor afaceriști ai științei, necunoscuți mie. Mi-am dat seama de asta la timp, am refuzat și am fost lăsat în voia celor patru vânturi. Lucrez acum la un institut care are prea puțin de-a face cu profilul cercetărilor de care am eu nevoie. Studiind fiziologia halucinațiilor vizuale, am la dispoziție un laborator, aparate complexe și posibilitatea de a merge pe calea mea - în timpul pe care mi-l lasă liber tematica. Aceasta este una din cauzele faimoasei mele lipse de timp…

— Să știi că n-am să te mai ironizez, iartă-mă, șopti Sima cu un aer de vinovăție.

— Fleacuri!

— O întrebare. Am înțeles oare bine, că ai acumulat într-una cunoștințe, fără să te risipești în treburi secundare, și că în asta te-a ajutat tocmai ceea ce la prima vedere pare un șir de ghinioane?

— Pe legea mea, Sima, mă surprinzi prin felul dumitale plastic de a-ți imagina lucrurile complicate. Cred că așa este. A trebuit să fiu un izolat în știință, ca dumneata în viață.

Sima ședea ca de obicei pe marginea canapelei „gata să-și ia zborul", privindu-l tăcută.

— Aș putea să te întreb ceva, Sima?

— Tot ce vrei. Simt și văd…

— Că n-am să te întreb nimic indiscret? Asta n-o garantez. Uneori opreliștile noastre lăuntrice sunt stranii. Ești fericită, Sima?

— Nu știu. Acest cuvânt e prea des folosit fără temei și sensul i se pierde, transformându-se într-un sunet gol. Ce întâlnim mai adesea în romane sau piese? Unul aleargă după fericire, dar se află mereu la un pas de ea, altul se mulțumește cu o fericire iluzorie, pentru care tremură toată viața. Mie una mi se pare că fericirea adevărată constă în schimbare, chiar și într-una nefavorabilă, dar cu care să ai puterea să lupți și până la urmă să învingi.

— În orice fericire există inevitabil și un revers, așa cum există succese și insuccese, rânduială și neorânduială. Iar noi evaluăm adesea fericirea din punctul de vedere al vieții obișnuite, mic-burgheze, fără a bănui cât de multilaterală și schimbătoare e fericirea. Dar care e fericirea dumitale concretă acum?

— Elevele mele, care din stângace, urâte, sfioase și aduse de spate, devin din zi în zi mai frumoase, mai sigure de ele! Dacă ai vedea cum conștiința că trupul lor e minunat, ascultător și ușor, le dă putere de viață, le schimbă psihologia! Iată de ce am ales eu munca asta și n-aș schimba-o pentru nimic în lume, în ciuda tuturor eșecurilor, amărăciunilor și, în sfârșit, a manifestărilor de

ignoranță și grosolănie - doar ai de-a face cu tot soiul de oameni. În sensul acesta deci sunt fericită, cu toate că nu încetez de a visa la o întâlnire miraculoasă. Îmi doresc uneori cu atâta disperare ceva măreț, ceva deosebit, care să mă poarte până la hotarul dintre viață și moarte printr-o trăire extraordinară, printr-un avânt grandios de sentimente. Să iubesc sau să slujesc o cauză atât de pasionantă, încât să nu-mi fie frică de moarte, ci dimpotrivă, să-mi dau cu drag viața pentru triumful ei, deși în fiecare fibră a corpului meu sălășluiește o nesecată dorință de a trăi… Nu știu cum să spun!

Ghirin se ridică, palid de emoție. Se aplecă spre Sima, întinzându-i mâna cu palma în sus, când deodată se auzi o bătaie în ușă. Sima tresări.

— Ivan Rodionovici, sunteți chemat la telefon, spuse un glas de femeie, probabil al doamnei cărunte pe care o întâlniseră când au intrat în casă.

Ghirin se încruntă, stătu câteva clipe pe gânduri, apoi, din nou stăpân pe sine, se scuză și ieși.

Se înapoie peste câteva minute, găsind-o pe Sima contemplând portretul balerinei. Fata se întoarse spre el:

— Trebuie să plec!

— Dar la bolnavul meu mă duc abia peste două ore.

— Am venit la dumneata la trei, și acum e șase și jumătate. Mătușa Liza spunea că maximum de timp care unui musafir civilizat îi este îngăduit să-l petreacă într-o casă este de trei ceasuri. Eu însă am depășit limitele bunei-cuviințe și nu vreau să fiu nepoliticoasă. Sper însă că ai să-mi îngădui să vin din când în când să admir portretul balerinei?

— Am să ți-l dăruiesc… Ba nu, mai bine să rămână aici, că așa ai să vii mai des pe la mine! exclamă Ghirin și, prinzând-o de mână, îi sărută degetul mic.

— Mâinile doamnelor se sărută aici! arătă ea dosul palmei, și izbucnind deodată în râs, străbătu

în fugă vestibulul trântind ușa în urma ei.

Încruntându-se și surâzând, Ghirin se lăsă pe canapea, mai degrabă alarmat decât bucuros de sentimentul ce-l cuprinsese și a cărui intensitate răsturnase toate opreliștile psihologice pe care el și le ridicase de-a lungul anilor. Toate astea se datorau faptului că nu întâlnise mai devreme o fată ca Sima, o fată care să corespundă visurilor sale; că între ei nu se ridica nimic care ar fi putut sluji drept temei pentru un refuz. Vârsta? Era sigur că, în timpul întrevederilor lor, nici măcar o singură dată nu se făcuse simțită, nu răsunase nici o notă falsă care să pară că vrea să camufleze diferența lor de vârstă.

Și-o închipui limpede, mergând pe stradă, aparent fără a se grăbi, dar în realitate iuțind pasul, depărtându-se din ce în ce de casa lui. Privirile trecătorilor întâi alunecă indiferente asupra ei, pentru ca în clipa următoare să rămână intrigate de frumusețea ei ciudată, discretă și fermecătoare. Entuziasmul, invidia, senzualitatea sau pornirile urâte din aceste priviri fugare, se stingeau însă brusc în fața seninătății ei binevoitoare, atât de deosebite de voita inaccesibilitate sau de aerul provocator al unora dintre femeile frumoase. Ce fel de armă posedă oare Sima, împotriva inevitabilei asprimi a vieții, ea care reacționează cu prea multă violență la nedreptate? Ghirin intuia că punctul oarecum vulnerabil al Simei se află tocmai în această trăsătură a caracterului ei, pe care n-o puteau schimba nici loviturile primite, nici autoeducata, nici semeția ei lăuntrică. Ea e aidoma acelui trandafir din adorabila poveste a lui Saint-Exupéry, care avea ca armă împotriva tuturor primejdiilor din viață doar patru spini. Neliniștea lui Ghirin constituia mărturia puterii dragostei sale crescânde. La urma urmei, nu era nici el decât un biet suflet de om, nehotărât, stăpânit de dorințe contradictorii. Dar dacă după atâția ani de la singura și adevărata lui iubire, pasiunea de acum

se va dovedi a nu fi fost decât trecătoare, sporită de ceea ce era neobișnuit în această ființă? Atunci, în loc să devină sprijinul și tovarășul ei de drum, se va alătura și el, fără voie, forțelor dușmănoase ale lumii împotriva cărora fata nu are decât patru spini… pe câtă vreme, dacă n-ar fi nutrit pentru ea nici un sentiment, ar fi putut deveni prieteni. Nu, cu Sima nu e cu putință, e prea feminină și aprigă, și apoi, îi place atât de mult. Dacă el ar fi avut vreo șaizeci-șaptezeci de ani… ba nu, și atunci ar fi iubit-o… Cu dragostea lipsită de drepturi a unor speranțe apuse și a unui trup care se stinge…

În timpul acesta, mergând pe o străduță aproape pustie, Sima văzu venind spre ea doi bărbați beți criță cu mantale de ploaie șleampăte și pălării cafenii. Cei doi îi barară dinadins drumul. Sima dădu să-i ocolească, dar bețivul care mergea pe partea dreaptă, făcu un pas, i se postă în față și întinse brațele, gata-gata să pună mâna pe ea: Sima făcu o promptă eschivă în partea opusă, dar acolo o aștepta cu brațele deschise cel de al doilea huligan. Fata se opri în loc. Primul, bolborosind ceva, încercă s-o înșface. Ea îl apucă de mână, îl smuci spre ea, și se dădu brusc la o parte, pornind liniștită înainte. Întărâtat, voinicul începu să alerge după ea, înjurând trivial și amenințând-o cu pumnul. Sima se opri în loc, așteptă să se apropie și, cu îndemânare, îl apucă de cot, îi trânti una peste ceafă și, îmbrâncindu-l, îi puse o piedică zdravănă. Flăcăul se prăbuși ca suflat de vânt cu nasul în asfalt, iar Sima o luă cu pași repezi din loc. După ce se ridică, greoi, individul se uită în jur și o porni glonț după neobrăzată, strângând în pumn o bucată de cărămidă, dar se lovi piept în piept cu un bărbat în vârstă care-i închise drumul. Încercă să-l ocolească, acesta însă nu cedă, iar pe tovarășul lui, care tocmai sosea și el, îl respinse un tânăr bine îmbrăcat. După un scurt schimb de cuvinte, cei doi pierde-vară se potoliră și o porniră

frumușel braț la braț, fără să se mai agațe de femeile întâlnite în cale…

Printr-un efort de voință, Ghirin își impuse să nu se mai gândească la ea. Era din nou chemat ca de obicei în cazurile disperate să vină în ajutorul unui bolnav necunoscut, căruia, conform unui diagnostic categoric îi fusese semnată sentința. Telefonul îl primise de la un aviator vârstnic, astăzi pensionat, pe care Ghirin îl îngrijise cândva cu succes și care de atunci credea în el orbește. Îl imploră să vină să-l vadă pe un camarad de-al lui, la care fusese de curând diagnosticat un cancer pulmonar; boala evolua cu repeziciune. Se impunea o neîntârziată intervenție chirurgicală, dar bolnavul nu voia să se supună nici unei operații, socotind, și nu fără temei, că, în cazul lui, metastazele izolate vor fi foarte greu de depistat. Dacă îi este sortit să moară curând, vrea să plece din viață întreg, nu ciopârțit. Aviatorul îl convinsese pe Ghirin să se deplaseze până la prietenul lui și să-l convingă că este absolut necesar să accepte a fi dus la tăiere, cum îi spunea acesta intervenției chirurgicale. Ghirin nu-l refuzase, desigur, dar… aviatorul urma să vină să-l ia pe la opt, și el încă nu se pregătise; mai bine zis nu era convins că are rost să-l facă pe omul acela să-și schimbe hotărârea. Dacă concluzia medicilor care i se transmisese prin telefon era justă, și nu avea nici un motiv să se îndoiască de ea, operația nu va avea ca rezultat decât o scurtă amânare a inevitabilului. Din fericire, bolnavul nu avea dureri atât de mari, încât să accepte orice, numai să se liniștească. Dar cine poate afirma că totul se va desfășura neapărat așa și că destinul n-a lăsat o portiță de scăpare pentru măiestria chirurgului și radiațiile puternice ale tunului de cobalt? Ghirin se ridică, se duse la bucătărie și scoase din frigider o sticlă cu *riajenka* lui preferată. El nu mânca după ora șase decât dacă urma să lucreze seara.

Fostul aviator își conducea *Volga* tăcut, cu mâna sigură. Furat de gânduri, Ghirin abia își dădu seama că ajunseseră undeva pe șoseaua Leningradului. De cum intrară în casă însă, ochiului ager al doctorului nu-i scăpă nimic: nici mersul țeapăn al femeii care le deschise ușa, nici ochii speriați ai unui băiețandru lung și deșirat pe care îl zări pe coridor, nici felul cum, printr-un efort de voință, de pe obrazul amicului său dispăru mâhnirea. Aviatorul intră deci în cameră, exclamând voios: „Poftim, Nikolai, ți l-am adus pe făcătorul meu de minuni!”

Bărbatul, culcat pe o canapea extensibilă, își înălță curios capul, și Ghirin înțelese cât ai clipi, că omul acesta nu are nevoie de nici o consolare și că, dimpotrivă, el e cel care ar putea consola pe oricine… Profesiunea modelează chipul oamenilor. Nu o dată întâlnise Ghirin astfel de fețe ca turnate în metal, modelate de intensele lor trăiri și răspunderi, cum ar fi chipurile energice ale aviatorilor încercați sau ale șoferilor care avuseseră prilejul să fie pionierii unor trasee noi și primejdioase, sau cele ale căpitanilor de nave…

Ochii albaștri ca azurul ai bolnavului îl cercetară pe Ghirin cu calm și cu o ușoară nuanță de ironie. Cu un gest larg și firesc îi pofti pe noii veniți să șadă.

„Cât de puțin îi cunosc oamenii chiar și pe cei mai apropiați prieteni ai lor!” își spuse Ghirin, gândindu-se la aviatorul care îl adusese acolo. De ce să recurgi la metoda standard de încurajare, eficace poate la un copil, sau chiar la un om matur, dar prostănac, nu însă la monolitul acesta sufletesc.

Refuză țigara oferită, se așeză la picioarele bolnavului și începu să vorbească fără nici o afectare profesională, așa, de parcă el, Ghirin, ar fi fost un vechi și apropiat prieten al acestui om - renumit pilot de încercare. Fără a se pripi, fără a face uz de falsa autoritate cu care unii medici își

ascund deseori slăbiciunile și greșelile față de bolnavi, el îi împărtășește toate raționamentele pe care și le făcuse anterior. Îi vorbi despre eșecul posibil, îi vorbi cu convingere și despre posibilitatea unei „portițe de salvare” la care n-are nici un sens să renunțe cu atâta ușurință și încăpățânare. Ironia care mijise în privirea bolnavului, dispăruse. Nu-și mai lua ochii de la doctorul necunoscut. Probabil că tot astfel își urmărise și instrumentele de bord în clipele de primejdie. Abia când Ghirin tăcu, omul oftă zgomotos și își aprinse o nouă țigară:

— M-ai pus pe gânduri - și eu care nu voiam să mai ascult de sfatul nimănui! Care va să zică, astfel stau lucrurile… ca într-un zbor de încercare - nici la stânga, nici la dreapta; mergi ca pe o sfoară întinsă. Iar sfoara-i subțire-subțire, și numai ce te pomenești că odată plesnește…

Bolnavul privi cu coada ochiului la Ghirin. Acesta nici nu-i zâmbi încurajator, nici nu-l descumpăni. Ciudatul doctor ședea calm, cu ochii ațintiți spre colțul îndepărtat al încăperii, unde se afla o pianină.

— Cântați la pian? întrebă deodată bolnavul cu o lacomă curiozitate și, la semnul de aprobare al lui Ghirin, urmă: Mă prăpădesc după muzică, mai ales după cea cântată la pian, dar de cântat - n-are cine. Personal n-am avut timp să învăț, iar pe feciorul meu îl tot pun să exerseze, dar el, în loc să-i facă lui taică-său o bucurie, fuge de pian ca dracul de tămâie!

— Nu i-ați găsit un profesor bun, asta-i. Muzica e un lucru gingaș care cere o pregătire treptată în funcție de capacitatea și gustul elevului, iar părinții și profesorii uneori habar n-au de asta. Și astfel, neștiind cum să-l ia, copilul nu rămâne decât cu un fel de oroare față de una din bucuriile vieții.

— Va să zică, asta e! N-am știut-o și nici n-aveam de unde s-o știu. Ar fi bine ca dumneavoastră, doctorii, sau muzicienii, mă rog, n-are importanță cine, să scrieți despre asta. Chiar

așa cum ați spus-o! Dracul știe, oare toți s-au lăsat pe tânjala? Afli la bătrânețe lucruri care ar fi trebuit să le știi din pruncie. Păcat!…

Bolnavul tăcu un timp, își mai aprinse o țigară și spuse:

— Ce-ar fi, doctore, dacă v-aș ruga să-mi cântați ceva, dar să fie neapărat ceva trist? Însoțindu-te cu muzica, gândești mai bine, mai adânc, mai limpede…

Ghirin nu-l putu refuza și se așeză la pian. Studia bucata asta de două luni. *Morarul și pârâul* de Schubert-Liszt, cu muzica ei cristalină, tristă ca o despărțire, îl vrăji pe bolnav, care asculta atent, sprijinit într-un cot.

Ghirin gândea și el mai bine în sunetele muzicii și, cu cât trecea vremea, cu atât creștea în el dorința de a-l salva pe acest om. Gândurile i se răsuceau ca spirala unui resort bine strâns, apoi se desfășurau rapid, licărind unul câte unul. Concentrându-se la maximum, ceea ce se numește în general flux de inspirație, își amintea de vechile lui raționamente în legătură cu posibilitățile tratării afecțiunilor canceroase. Tumorile canceroase apar în general în urma unei tulburări a programului molecular complex al metabolismului și al înmulțirii celulelor. Celulele capătă atunci însușiri noi și se dezvoltă potrivit unui program propriu, independent de structură generală a organismului.

În consecință, organismul își pierde posibilitatea reglării acestor formații celulare.

Totuși, în decursul a milioane de ani de existență a organismelor superioare complexe, fără îndoială că trebuie să se fi creat niște metode de luptă împotriva tulburărilor de acest fel.

Este aproape sigur că în procesele de metabolism ar trebui să se petreacă o anumită schimbare care ar putea exercita o influență asupra celulelor canceroase, schimbându-le structura genetică, întrerupând procesul lor de înmulțire independentă față de organism.

Ghirin termină de cântat. În tăcerea care se lăsase, auzi oftatul zgomotos al bolnavului:

— Ah, cum aș mai vrea să trăiesc - din an în an totul e mai interesant. O să aflăm ce se petrece pe Venus, apoi pe Marte, apoi vom aseleniza, cu om la bord. Universul se tot lărgește, și tu să fii obligat să pleci!… Mi-e ciudă de nu mai pot!

— Acum am să-ți cânt *Balada a patra* de Chopin, se întoarse spre el Ghirin.

În sunetele severe ale binecunoscutei melodii, gândurile i se așezau ordonat, legându-se unul de altul precum cărămizile unei clădiri.

„Judecând apriori, un organism viabil trebuie să posede necesarmente astfel de dispozitive de apărare, pentru că este posibil ca o tulburare a complexului program molecular al organismului să fi intervenit nu o dată în decursul vieții individului și, în consecință, de cvadrilioane de ori în istoria dezvoltării vertebratelor superioare. Drept confirmare certă a celor spuse, slujesc ultimele observații ale marelui endocrinolog contemporan Lipschitz, originar din Rusia, care lucrează în America de Sud făcând studii asupra hormonilor steroizi. Elevii lui au observat niște simptome care indică prezența unei substanțe celulare ce oprește dezvoltarea celulelor canceroase. Vagi indicii asupra existenței unor celule, care reglează înmulțirea celulelor numite convențional *promin* și *reținu,* au și fost obținute cu prilejul unor recente cercetări în domeniul biologiei moleculare. *Prominul* provoacă înmulțirea celulelor, iar *retinul* o frânează. *Retinul* este probabil mai puțin stabil decât *prominul* și, o dată cu vârsta, cantitatea de *retin* scade. Toate acestea nu reprezintă decât studiile incipiente ale unor cercetări și ipoteze teoretice, și totuși…

Desigur că, cu ajutorul sistemului de reglare neurohormonal, adică neurobiochimic al metabolismului, se poate exercita o influență asupra celulelor acestor tumori. Probabil că în

anumite cazuri organismul o poate face singur, dar, ca regulă, trebuie ajutat… Cu ce să-l ajutăm însă, deocamdată nu știm. De aceea este mai lesne să-l otrăvim, decât să-i aducem un folos real.

Să luăm experiențele recente cu anticoagulante - substanțe care nu permit sângelui să se închege. Cum coagularea bruscă a sângelui prezintă un pericol de moarte, organismul e prevăzut cu o puternică armă de apărare. Introducându-se un coagulant, care face ca sângele să se închege, în el crește brusc conținutul de anticoagulanți, fibrinolizina și heparina. Reacția este aproape fulgerătoare, acționând prin creier (subconștient) și salvând în felul acesta organismul. Și iată că s-a adeverit cum creșterea conținutului de anticoagulante se poate provoca pe calea sugestiei.

Ceva asemănător trebuie să aibă loc și în procesul de distrugere a celulelor canceroase - substanțe care să influențeze mecanismul genetic trebuie să existe și în organism. Și dacă-i așa, ar trebui să se încerce să i se provoace organismului această stare, tot prin creier, prin sugestie, ca și în cazul fibrinolizinei…”

Aplecându-se spre pian, Ghirin surâse, prevăzând scepticismul și ironia cu care ar fi privită încercarea sa de a pune în mod public bazele unei asemenea metode; ba mai mult, ar fi acuzat că face apel la leacuri băbești.

Ripostând închipuiților săi adversari, adică celor mai înverșunați adepți ai teoriei virotice a cancerului, Ghirin gândi:

„Admițând că e un virus, totuși cauza inițială constă în tulburarea metabolismului și a reglării neurochimice.

Ei caută să găsească diferite virusuri, crezând că, descoperindu-le, vor înlătura cauza îmbolnăvirii. Asta e ca și când în cazul unui accident pe vas, marinarii ar începe să calculeze pierderile pricinuite de năvălirea apei, în loc de a căuta spărtura și a o închide. Un virus nu pătrunde

în organism decât atunci când un sistem de apărare slăbit îl lasă să pătrundă, când se formează o breșă în regulatorul neurohormonal. În primul rând, trebuie căutată breșa - cum ar căuta marinarii spărtura vasului - și anume în activitatea superioară nervoasă a centrilor care se ocupă cu elaborarea anticorpilor ce vor forma scutul de apărare împotriva afecțiunilor respective.

În orice caz, nimeni nu riscă nimic - își reluă el raționamentele, punând în finalul «crescendo» al baladei accente mai viguroase - și am convingerea că există o șansă, fie și infimă, pentru salvarea acestui om. Trebuie în prealabil bine gândită desfășurarea ședințelor de sugestie; trebuie să-l fac pe bolnav să creadă; numai încordarea maximă a psihicului său îmi poate fi de ajutor. Va fi nevoie, desigur, de câteva ședințe de hipnoză - cu una singură n-am făcut nimic…”

Ghirin încetă să cânte, coborî fără zgomot capacul pianului și se ridică:

— Acum am să vă rog pe toți să ieșiți și să închideți bine ușa. Trebuie să rămân singur cu colonelul.

Fostul aviator, cunoscutul lui Ghirin, și soția bolnavului, care ședea mâhnită într-un colț cu ochii țintă la bărbatul ei, se uitară mirați la doctor, dar privirea acestuia și tonul său autoritar îi făcură pe amândoi să se supună. Ghirin se așeză lângă bolnav și îi împărtăși toate la câte se gândise, cerându-i în același timp să păstreze secretul.

— La ce altceva te puteai aștepta de la mine, decât la un consimțământ total?! se miră bolnavul. Încă pe când cântai, am hotărât tot, în mod irevocabil…

— Ai hotărât să refuzi operația? întrebă plin de înțelegere Ghirin.

— Da! Sau viața în adevărata accepțiune a cuvântului - sau nimic. Punct!

— Cu atât mai bine. Așa nu vom pierde nici timp. Dar să știi că în ce privește propunerea mea,

trebuie să fii la fel de hotărât.

— Te-am înțeles! Dar, ia spune-mi, doctore, te pricepi la așa ceva? Ai învățat metoda, sau e un dar al dumitale înnăscut?

— Și una, și alta, îi zâmbi prietenește Ghirin.

— Înseamnă că am noroc!

— La Moscova sunt specialiști mai mari decât mine în domeniul sugestiei, dar de cazul dumitale vreau să mă ocup personal, pentru că știu ce anume trebuie. Altul n-ar înțelege, sau ar vădi neîncredere.

Colonelul îi întinse mâna lui slăbită, dar încă puternică:

— Aș fi vrut să-ți mai spun una, alta, dar văd că nu e nevoie. Rareori s-a întâmplat probabil ca în ochii albaștri ca azurul și cam severi ai acestui luptător călit în focul atâtor întâmplări neprevăzute să pâlpâie o asemenea flacără. Va să zică, pornim amândoi într-un zbor orb, dumneata ținând locul aparatelor de bord?

— E o comparație interesantă, dar nu și justă. Eu trebuie să-ți deconectez conștiința, ca să acționez asupra sectorului subconștient al psihicului. În același timp și dumneata trebuie să dai dovadă de voință și tenacitate în a mă urma. La așa ceva trebuie să te pricepi!

— M-oi pricepe, dacă vei izbuti să mă lămurești, declară cu convingere colonelul, și Ghirin, bucuros, izbucni în râs simțindu-se dintr-o dată încrezător în succesul acestui proiect ce părea lipsit de sorți de izbândă.

Furios, proferând blesteme la adresa țevilor de pe coridoare, neîndrăznind încă să-și îndrepte spinarea, fostul aviator, prieten cu Ghirin, dădu buzna în laborator cerând să vorbească neîntârziat cu medicul. Serghei, indignat de modul incalificabil în care fusese încălcată ordinea stabilită, se mulțumi să arate fără o vorbă spre ușa cămăruței în care Ghirin se izolase cu un pacient,

pentru experiențe. Aviatorul se așeză încăpățânat pe un scaun scârțâitor și, oftând zgomotos, declară că e hotărât să-l aștepte pe doctor chiar până la miezul nopții. În cele din urmă, Vera se dădu bătută și-l puse în legătură cu Ghirin, prin telefonul interior.

— Ivan Rodionovici, trebuie să mergem la Demin. Am primit un telefon de acolo și mi s-a spus să te aduc neîntârziat. S-a întâmplat ceva!

Lui Ghirin îi îngheță inima.

— Dar ce anume s-a întâmplat, nu ți s-a spus?

— Nu. Nevastă-sa m-a chemat și mi-a spus că el vrea să te vadă imediat.

— Bine! Du-te la mașină și așteaptă-mă.

În vestibul îl întâmpină chiar colonelul, îl îmbrățișă lăsându-și câteva clipe capul pe umărul lui.

— Azi-dimineață a avut loc consultul medical. Toți m-au felicitat: diagnosticul fusese greșit. O anumită formă de inflamare a ganglionilor, nimic altceva; și colonelul îi adresă un surâs larg, luminos, făcându-i cu ochiul. Acum e momentul să faci un mare tărăboi! Sunt gata să-ți servesc de cobai!

— N-o să fie nici un tărăboi! Ghirin îi făcu și el la rândul său cu ochiul.

— Cum vine asta?! Vrei adică să rămână o taină, ceva la care năzuiesc mii de învățați și visează milioane de oameni? Atunci chiar eu am să…

— Ba n-ai să faci nimic. Ți-am mai spus că există întotdeauna posibilitatea unui diagnostic greșit. Pentru a dovedi că a fost just, ar trebui să te deschidă, dar dumneata ai de gând să mai trăiești mult.

— Nu glumi, doctore, e vorba de ceva foarte serios!

— E naiv să mă convingi de importanța vindecării cancerului. Se vede, colonele, că nu știi nimic despre valul uriaș și tulbure al pseudoștiinței

care a cuprins toate țările. Câte nu s-au mai născocit: și anumite metode de alimentare, și o gimnastică a ochilor pentru a nu avea nevoie de ochelari la bătrânețe; și nu mai știu ce unde magnetice *dianetice* - educația psihologică a omului de când e în pântecele mamei; *pseudoyogismul, chiropractica* - un anumit masaj prin care se așază la loc niște elemente inexistente ale scheletului - poți oare să le enumeri pe toate? Despre sumedenia de medicamente nici nu mai vorbesc. Acum însă în multe țări a fost instituit un control de stat, care va fi și mai vigilent în urma incidentului cu *talidomida* - un tranchilizant german care a schilodit o mulțime de copii în pântecele mamei; sau medicamentul american, nu-mi mai amintesc cum îi spune, care dizolvă excesul de colesterol în cazurile de scleroză, și care provoacă o cataractă prematură - tulburarea cristalinului.

Să nu-ți închipui cumva că astea sunt doar pasiuni izolate, trecătoare, cum apar și dispar la noi. Nu, în Apus sunt institute întregi pseudoștiințifice, cu milioane de adepți, și care dispun de mijloace serioase. America deține locul întâi, dar nici alte țări nu s-au lăsat mai prejos…

— Vrei să spui că întâi trebuie să măsori de o sută de ori?

— Absolut just. Și fără gălăgie, dacă nu chiar în taină, pentru a nu stârni speranțele credulilor sau ale condamnaților, care se agață și de un pai. Știința adevărată procedează astfel pentru a nu trezi în oameni nădejdi zadarnice. De aceea și dumneata ai să taci, iar eu, cu atât mai mult. Știința cuprinde an de an mase mai largi, apoi se bucură de mult respect și nu e prost plătită; dar nu și-a format încă o metodă prin care să fie depistați trântorii, cârpacii și farsorii care se travestesc în savanți. Iată de ce tocmai în vremurile noastre, învățații trebuie să fie deosebit de atenți și să nu tulbure apa limpede a căutărilor științifice.

CAPITOLUL 3 Verigile lanțului

În sufrageria încăpătoare a Andreevilor nu mai era loc de musafirii veniți să-și ia rămas bun de la siberienii care câștigaseră simpatia tuturor. Irina tot schimba priviri cu Rita, așteptând pe cineva. În sfârșit, Rita, care o zbughise pentru a nu știu câta oară de lângă ea, auzind soneria, se înapoie și îi făcu semn Irinei să se apropie, șoptindu-i: „Ea e!”

„Ea” fu întâmpinată cu exclamația răsunătoare a amfitrionului însuși:

— Aha! A sosit, în sfârșit, această misterioasă Sima, alias Harun al-Rașid… Să vină încoace!

Profesorul puse stăpânire pe amândouă mâinile fetei care se fâstâcise de tot și o cercetă cu simpatie. Ekaterina Alexeevna însă îi sări în ajutor.

Clătinând dojenitor din cap, o luă cu ea, ca să i-l prezinte pe Seleznev. Siberianul o pofti imediat să vină la ei ca să le „muștruluiască și pe fetele de la noi, întru pierzania bărbaților”.

— Mă uit la Irina mea cum s-a făcut, urmă vânătorul, avea un mers legănat, ca o rață, iar acum - ba plutește precum lebăda, ba țopăie aidoma unei iepșoare sirepe…

— Tată! îi strigă, indignată, Irina, aflată în spatele lui. Nu-l asculta, Serafima Iurievna. Așa-i la noi în taiga obiceiul, să ne tachinăm într-una. Nici nu poți să-ți închipui câte trebuie să îndur…

Irina o conduse pe Sima în colțul camerei unde se afla tineretul. Rita dispăru după pian cotrobăind preocupată într-un teanc de note.

— Vrei să-ți cântăm *Geologii*? se adresă ea tatălui ei.

— Nu-i nevoie! Melodia-i frumoasă, dar cuvintele sunt stupide. Ea îi tot jură fidelitate și-l tot convinge că nu-l va înșela. Foarte demodat! E frumos tot ce e în pas cu vremea, chiar dacă noi, bătrânii, nu-l pricepem uneori. Se mai întâmpla însă că și o piesă „modernă" să sune fals. Nu arareori vi s-a întâmplat chiar vouă ca, aflându-vă în fața unei lucrări compuse într-o manieră de mult depășită, să exclamați: „Asta nu-i tipică pentru vremurile noastre!"

— Spre exemplu? întrebă Rita.

— Ei, uite, de pildă, noi: pentru generația noastră, idealul de om, eroul, era un bărbat dârz, scump la vorbă, stăpânit. Astăzi însă în Apus, ba chiar și la noi, eroul cărților și al filmelor este de o sensibilitate gingașă, sau de-a dreptul un isteric, un vorbăreț spiritual, zgomotos, repezit și cu capul în nori. După părerea mea, e un fel de întoarcere la evul mediu, la feudalism. Și atunci era, și acum este un orășean învetorat. Aici e buba.

— Și ce nu-ți place?

— Nu-mi place acest ideal. Îl socot o întoarcere la o ediție veche și mai puțin reușită a omului. E dezgustător cât sunt de supărăcioși și de sentimentali asemenea tineri. Iar când omul e supărăcios, dovedește lipsă de integritate a caracterului, iar când e prea sentimental, dovedește cruzime…

— Oho, Leonid Kirillovici, spuse Ghirin, nu mă așteptam ca dumneata să ai un astfel de punct de vedere - clasic pentru un psiholog! În general, însă, îți împărtășesc părerea!

— Un moment!… se auziră câteva glasuri deodată, dar soneria stridentă din vestibul întrerupse convorbirea.

— Cine ar putea fi? se întrebă, intrigată, Ekaterina Alexeevna. Rita, deschide!

În sufragerie intră un bărbat cu mișcări iuți, uscățiv și oacheș.

— A, Soltamurad! exclamă cu glas prietenos profesorul. Mă bucur foarte mult, te rog, poftește. Tovarăși, acesta este Soltamurad Behoev, colegul elevului meu Ivernev, care se află acum în India. Soltamurad - cunoscător al limbilor indiene!

— Vai de capul meu! strâmbă el din nas. Nu sunt copt încă. Iertați-mă, nu știam că aveți musafiri. Evghenia Sergheevna este aceea care mi-a poruncit să trec pe la dumneavoastră când vin la Moscova, să vă întreb ce mai e nou?

— Deocamdată, nimic. Totuși va trebui să mai rămâi cu noi. Stai jos. Pari cam tulburat, așa-i?

— Nu. Știți… să vă spun ce mi s-a întâmplat. Am vrut să vă telefonez de la un telefon public, dar aparatul era defect, iar geamurile cabinei sparte. Altul tot defect și cu geamul spart. Mai departe - o firmă spartă. O iau după colț, fac câțiva pași, când deodată - poc! - cineva a tras în mine cu o praștie. Cum sunt iute de felul meu, îl și ochisem pe strengar și am alergat după el până l-am prins.

Pramatia a început să urle ca din gură de șarpe, de parcă l-aș fi tăiat de viu. Cât ai clipi au și răsărit niște oameni în toată firea care au început să strige la mine: „De ce bați copilul? Șterge-o cât ești încă teafăr!” Eu încerc să le spun că nu e vorba de un copil, ci de un huligan, de un fricos, de o scârnăvie care te pândește de după colț, iar ei, nu se lasă: „Ba huligan ești tu, întinde-o și spune bogdaproste că nu te-am dat pe mâna miliției, că au văzut oamenii cum ai stâlcit copilul în bătaie.” Am scuipat și mi-am văzut de drum. Sunt foarte necăjit - cum e posibil să fie educați astfel copiii? Ce o să iasă din ei - din mișelul ăsta, de pildă?! Face o ticăloșie și se ascunde - așa sunt ei învățați să trăiască? Unul ca ăsta să intre în comunism! Raionul dumneavoastră e frumos, nou, nimic de

zis, dar oamenii de aici nu sunt încă buni gospodari! Oare un adevărat gospodar se apucă să strice ce-i al lui, ba să-i și jignească pe cei care-i ocrotesc avutul? Halal de așa gospodari!

— Lasă, Soltamurad, stai jos. Crede-mă că nu toți cei de aici îs la fel.

— Urâte-mi mai sunt aceste scârnăvii care pândesc de după colțuri, cum prea bine le-ai spus, interveni tulburată Sima, niște mișei care jignesc și chinuiesc întâi fetițele, pe urmă fetele tinere, iar mai târziu își maltratează nevestele. Câtă bestialitate zace în acei nemernici care se strecoară noaptea prin parcuri, ca să mutileze o statuie minunată, să zgârie cu un cui, pe marmura curată ceva trivial, să spargă o cabină telefonică sau să pilească scândurile unui scrânciob de copii. Spune-mi, Ivan Rodionovici, dacă ăștia pot îi numiți oameni normali?

— Criteriul normalului constituie în Occident obiectul unor serioase discuții. Unde se află hotarul dintre un om normal și unul anormal? Mie mi se pare că răspunsul e simplu și nu pretinde publicarea a tomuri de rapoarte. Cel mai convingător criteriu al normalului este comportarea omului în societate. Orice abatere de la disciplină liber-consimțită, care deformează sau afectează bunele relații tovărășești, se datorează probabil unor defecte psihice care merită a fi cercetate. Nu vorbesc, desigur, de unele abateri întâmplătoare în comportare, ci de încălcarea sistematică a regulilor normale de conduită.

— Destul despre psihopați, interveni Ekaterina Alexeevna, așezați-vă la masă!

— Te rog să mă ierți, surâse Ghirin vinovat, sunt atât de obișnuit să-mi predic știința, încât am căpătat o deformație psihică - sunt gata întotdeauna și oriunde să țin conferințe.

La masă, Ghirin nimeri lângă Behoev.

— Nu cumva ești rudă cu celebrul Zelim-han, îl întrebă doctorul pe *cecen,* supranumit Abrek Zaur?

— Cum, îl cunoașteți pe Zelim-han?

— Întâmplător. A apărut pe vremuri o carte a scriitorului *osetin* Gatuev. Prin anul douăzeci, după cartea aceasta s-a realizat filmul *Abrek Zaur.* Eram încă puștan pe atunci și m-a pasionat teribil. N-ar strica să ruleze din nou. Conține mai mult romantism decât cel mai actual film de aventuri. După câte îmi amintesc, tatăl lui Zelim-han și al lui Soltamurad era Gușmazuko, fiul lui Beho - cum se obișnuia să se scrie numele celor din munți în vremurile țariste - Behoev. Iar Zelim-han purta numele de Gușmazukaev.

— Totul e chiar așa, exclamă plin de entuziasm *cecenul.* Soltamurad Gușmazukaev a fost bunicul meu! Am devenit cu toții Behoev în timpul Puterii Sovietice.

— Dar cine e acest Zelim-han? întrebă Andreev.

— Un erou izolat, un vajnic luptător împotriva jandarmeriei și a funcționărimii țariste, pentru triumful dreptății. De altfel, așa se și cuvenea să facă un *abrek* - adică un răzbunător izolat - să lupte împotriva încălcării libertății și onoarei, răspunse Ghirin, însoțit de gesturile de aprobare ale lui Soltamurad.

— Cam în genul dumitale? râse înfundat Andreev.

— Ba nu, în cazul acesta analogia nu-și are locul, răspunse cu seriozitate Ghirin. Dacă ai ști câte „teorii" pseudo- științifice și ipoteze false născocite de șarlatani și paranoici, înzestrați uneori cu însușiri strălucite, există în biologie, n-ai mai ironiza pe oamenii care încearcă să pună stavilă în calea pătrunderii acestor teorii în biologie și medicină. În Apus sunt publicate mii de tomuri cu teorii demențiale, care au câștigat printre ignoranți milioane de adepți, de fanatici - mi-e greu să le spun altfel. Chiar atunci când știința distruge câte o școală pseudoștiințifică, adepții ei se țin de ea încă mulți ani de zile. Toate acestea sunt probleme foarte complexe - oamenii sunt prea dornici de

miracole, de dorința de a adera la ideile unui profet oarecare. Acum, când toată lumea s-a convins de marea putere a științei, pe terenul ei au început să apară asemenea profeți și nu pe acela al religiei, cum se întâmpla pe vremuri.

— Și dumneata nu vrei să devii un astfel de profet?

— De bună seamă că nu. Ar însemna falimentul întregii mele vieți!

— Da, în parte ai dreptate! recunoscu Andreev. Noi nu știm încă să dirijăm știința ca lumea. Ea se înalță ca un val uriaș, dar mai conține și multe gunoaie. De altfel și înlăuntrul științei adevărate s-au strecurat tot soiul de mincinoși.

— Cum pot fi compatibile știința și minciuna? Asta înseamnă că nu e știință! protestă un aspirant-cristalograf.

— Ba da, e știință, dar… cum să-i spun, aflată pe o treaptă inferioară, luată drept superioară. La noi în geologie, de pildă, au fost multe lucrări de genul acesta. Câte un cercetător, tânăr și ambițios, începător, ajungând la câte un sector nou, face niște observații care contrazic, să zicem, concluziile mele. Fără zăbavă, i se și publică articolul său în care susține că, de vreme ce observațiile lui le contrazic pe ale mele, toate concluziile pe care le-am tras eu, Andreev, sunt eronate. Observațiile sunt adoptate, citate, și nimănui dintre acei pripiți nu-i dă prin gând că deducțiile lui Andreev au fost făcute pe baza unui material incomparabil mai vast. Dacă vrei să mă combați, atunci fă-o în momentul în care tu însuți ai adunat un material cel puțin la fel de bogat. De la asemenea indivizi care sunt puși pe negații, știința are puțin de câștigat. Mult mai mult folos ar fi adus științei dacă tipărea mica sa observație, arătând cinstit că, deocamdată, e vorba de unicul caz care contrazice schema lui Andreev, și că mai are nevoie încă de multe date pentru a ajunge la concluzii definitive.

— Omul e grăbit să ajungă un mare savant, ripostă ironic aspirantul. După părerea mea e și mai rău când născocești mai întâi o schemă și abia după aceea te apuci să-i adaptezi faptele, denaturând, înșelând și exagerând. Aceștia îi defăimează cum vor pe adversarii lor științifici, îi împroașcă cu noroi, îi învinuiesc de neghiobii și falsuri.

— Dar știu, oare, cetățenii, tineri și mai vârstnici, se ridică deodată de la locul ei Rita, că astăzi, mult stimata noastră maestră a sportului la pentatlon, Sima Metalina, împlinește… sprezece ani și că, în consecință, e ziua ei de naștere?

— Oho! Câți, câți? se auziră exclamații vesele.

— V-am spus doar… sprezece. Ca toate tinerele ce trec de nouă… sprezece ani. Sima, dragă, știu că am s-o pățesc cu tine, dar n-am putut rezista tentației de a-ți face un dar. E o surpriză pe care noi ți-o pregătisem de mult.

— Și cine sunt acești „noi”, mă rog? întrebă Andreev.

— Ei, elevele Simei împreună cu băieții lor, să zicem, pentru că nu te poți lipsi de tehnica masculină.

Într-o încăpere lungă și îngustă, incomodă, se și puseseră pe lucru doi tineri din „detașamentul” Ritei. Unul potrivea un mic aparat de proiecție, iar celălalt, în poziție de sentinelă, stătea lângă un magnetofon deschis, gata conectat.

— O fi poate o surpriză, dar nu văd unde-i darul! exclamă Andreev.

— Darul e aici! spuse Rita, atingând cu mâna aparatul de proiecție. Liniștește-te, tată, acum totul se va clarifica. Vă rog să vă ocupați locurile. Stingeți lumina! Ghennadi, hai, dă-i drumul!

În zumzetul ușor produs de aparat, începură să se proiecteze pe peretele din fund al camerei secvențe din programele de gimnastică executate de Sima și filmate de amatori sau obținute prin cine știe ce minune de la jurnalul de actualități cinematografice. După programul de gimnastică artistică urmă o demonstrație de patinaj artistic; Sima execută un splendid dans pe gheață, în ritmul unei vesele melodii orientale, *Abdulla.* Furată de armonia și cadența cântecului, asistența bătea din picioare, de răsuna încăperea. Imaginea patinoarului ce scânteia sub lumina reflectoarelor fu subit înlocuită cu alta: albăstrind sub razele strălucitoare ale soarelui, se legăna acum la picioarele unei trambuline albe o întindere de apă. Sima, într-un costum negru de baie, păși până la capătul scândurii elastice suspendată sus de tot deasupra apei, făcu o săritură pregătitoare, apoi zbură în jos, făcând un dublu salt și dispăru în apă, aproape fără a stârni stropi.

Plafonierele imensei săli de gimnastică se aprinseră din nou. Sima fusese filmată lucrând la un aparat special - paralele cu barele mai apropiate decât de obicei. Se culcă cu pieptul peste bare și în timp ce-și arcuia spinarea își ridică picioarele în sus și-și aduse capul spre ele, apoi, tot atât de încet, fără vreun efort vizibil, își depărtă picioarele în „șpagat”. Piciorul stâng atinse cu vârful degetelor capătul unei bare, iar dreptul se întinse înainte deasupra capului ei. Încovoindu-se și mai mult, Sima își ridică mâinile de pe paralele și cuprinse cu ele glezna piciorului drept, formând aproape un inel. Spectatorii nu se putură abține să nu aplaude; speriindu-se parcă de zgomotul aplauzelor, ecranul se stinse - scurt-metrajul de amatori luase sfârșit.

De cum se reaprinse lumina, ochii tuturor se îndreptară, în chip firesc spre Sima; obrajii fetei ardeau ca focul.

— E, oare, mulțumit califul meu de darul vizirului său? și Rita făcu în fața ei o bufonerie.

— Mi-ar fi fost foarte plăcut dacă reprezentația asta ar fi avut loc la mine acasă. Nu e, oare, o necuviință publicitatea asta pe nepusă masă? Reclama unei prietene făcută ostentativ!…

— Crede-mă, Serafima Iurievna, că dumneata nu ai nevoie de reclamă, se amestecă Andreev, iar filmul este foarte interesant. Așadar, te asigur că tuturor ne-a făcut mare plăcere, drept care îți aducem mulțumirile noastre, dumitale ca și Ritkăi.

— Adevărat, îți mulțumesc din inimă! Seleznev se strecurase până la Sima și-i scutură cu putere mâna. Nu mi-am închipuit niciodată că o siluetă feminină mă poate mișca într-atât! Cât de frumoase pot fi muieruștele… hm… hm… femeile, fetele. Asta am priceput-o și eu de când s-a metamorfozat Irina mea, și n-a trecut decât o lună de când învață meșteșugul ăsta la dumneata.

— Ei, Irina e înzestrată de la natură.

— Se jură pe viață că va veni din nou la Moscova după ce va câștiga destule parale pentru un concediu mai lung.

— E adevărat, tată! Irina se apropie cu o mișcare grațioasă de Sima și o cuprinse de talie.

Cu toate că gimnasta era voinică și avea tocuri «cui» de șapte centimetri, ea păru scundă în comparație cu siberiana, înaltă și maiestoasă ca o regină.

— Acum e rândul lui Ivan Rodionovici! declară Rita în timp ce musafirii se așezau în jurul mesei și își treceau unul altuia cești le cu ceai.

— Io-te-te, Ghirin hai de povestește, Sima hai de dovedește, se întoarse profesorul, prefăcându-se invidios. Gata! ați și uitat de aventurile lui Andreev? V-ați săturat de ele? De altfel și tu, Innokenti Efimovici, ai avea ce să istorisești!

— Nu vorbi așa, Kirillîci, ripostă cu seriozitate vânătorul, noi doi, cum să spun - noi doi știm ce știm și suntem cum suntem. Pe câtă vreme Ivan Rodionovici ne explică de ce suntem așa și nu altfel și cum am putea deveni mai buni. Am trăit atâta amar de ani și nici n-am bănuit că poate să existe o asemenea știință și că se cunosc atâtea lucruri despre om… Cum să nu fie interesant?

Ghirin se ridică, și, făcând câțiva pași de-a lungul peretelui, se opri locului:

— ”Acum ascultați asta!” spuse el. Așa începea pe vremuri explicația unei situații de luptă în flota engleză. Noi ne-am obișnuit cu continua dezvoltare și perfecționare a tehnicii, ba chiar ne-am plictisi, dacă n-am fi la curent cu noile descoperiri științifice care azi depășesc până și imaginația.

Numărul din ce în ce mai mare al descoperirilor, creșterea ritmului de dezvoltare a științei, iar după ea și a tehnicii, se desfășoară, cum ar spune un inginer, în curbă exponențială. Eu, ca om cu un sistem de gândire în imagini și nu abstract, îmi închipui dezvoltarea civilizației tehnico-științifice ca pe un val uriaș care se ridică deasupra capetelor noastre la o înălțime gigantică, aproape amenințătoare. Poate exagerez, spunând amenințătoare, dar situația asta te face să te și temi că psihicul omului nu-i pregătit pentru asemenea ritm, iar noi am făcut prea puțin ca să-l pregătim.

Concepțiile noastre asupra omului viitorului decurg din categoriile care au apărut și s-au dezvoltat în trecut, dar oamenii prezentului - fie că o vrem, fie că nu - sunt cu totul altfel. Avântul științei cere tot mai mari eforturi, tot mai multe forțe.

Și va fi nevoie de mult mai multe, pentru îndeplinirea măreței misiuni de transformare a oamenilor și de refacerea economiei în vederea făuririi societății comuniste. Dar oare aceste forțe cresc și se educă proporțional cu ritmul cerut? Ce

s-a realizat în vederea înțelegerii generale a legilor vieții psihice umane? Mă tem că n-am reflectat încă serios asupra acestei probleme! Există o discrepanță între pregătirea noastră și imperioasele cerințe ale epocii, ale vieții, ale rolului nostru de avangardă a umanității.

Priviți adevărul în față: creșterea inevitabilă a densității populației din marile orașe, mai ales în țările capitaliste, dăunează sănătății individuale și vigorii fizice, măcar că progresele medicinii oferă condițiile unei longevități mai mari și o apreciabilă scădere a mortalității când se ivesc unele epidemii. Rezistența fizică redusă și prea marea încordare nervoasă slăbesc echilibrul psihic al omului.

De aci rezultă o serie de manifestări de dezechilibrare psihică, în majoritatea lor neînsemnate și inofensive, dar câteodată cu consecințe neașteptat de dăunătoare pentru societate. Este interesant de reținut faptul că aceste manifestări sunt îndeobște mai accentuate în țările care au un standard de viață ridicat. În primul rând constatăm existența alcoolismului și a narcomaniei - încercări de a oferi un repaus sistemului nervos suprasolicitat, de a se refugia de tensiunea cotidianului, de a reduce contactul cu lumea înconjurătoare, ajungând astfel la un pas de îndobitocire. După care urmează acele sălbatice explozii de huliganism, consecință a slăbirii centrilor de frânare ai creierului și mai ales a autodisciplinei. În sfârșit, mai înregistrăm existența a ceea ce în Occident e numit *escapism* - dorința de a te refugia indiferent unde, spre a scăpa de vacarmul infernal, insuportabil al metropolelor. Refugiul unora se concretizează prin mania de a colecționa fel de fel de fleacuri, cum ar fi timbre, cutii de chibrituri, invitații, sau discuri cu muzică de jaz care îi îmbată cu ritmul ei infernal. Acestea din urmă își află întrucâtva explicația: se știe, din timpuri imemoriale, că până și niște simple bătăi de tobă pot literalmente fascina un om.

Un aspect mai rafinat al *escapismului* îl constituie aspirația de a pătrunde în alte lumi, în care prințese minunate îi așteaptă, în grădini de o neasemuită frumusețe, pe vitejii de aici, de pe pământ. Așa se explică uriașul succes al literaturii științifico-fantastice cu privire la cosmos…

— Cum, dumneata ești împotriva pătrunderii omului în cosmos? izbucni Rita și se ascunse în spatele Irinei.

— Care intelectual poate fi împotriva acestui superb vis al omenirii? ripostă pe un ton liniștit Ghirin. Dar visul acesta nu trebuie în nici un caz să degenereze în dorința de a evada de pe Pământ, unde, chipurile, omul nu e în stare să-și găsească un rost în viață și tinde spre aflarea altor lumi mai frumoase, a unor civilizații superioare, cu intenția de a jefui și a se întoarce din piraterie pe Pământ, putred de bogat, așa cum de altfel și sunt prezentate lucrurile adesea în literatura științifico-fantastică americană. Există o singură cale adevărată care duce spre Cosmos - cea generată de un surplus de forțe, de pe o planetă organizată, în căutarea unor frați întru intelect și cultură. Iar ca să îndeplinească o asemenea acțiune, omul trebuie să se simtă cum nu se poate mai mult legat de acest Pământ, pe care îl transformă printr-o muncă avântată, devenind el însuși tot mai bogat și mai tare din punct de vedere spiritual, pentru a face față eforturilor titanice ce i se vor cere întru adevărata supunere a spațiilor interstelare. Toate acestea nu sunt posibile decât în condiții de organizare superioară a societății - socialism și comunism. Însă formele sociale superioare nu pot fi create decât de oameni educați, disciplinați și cu o înaltă conștiință - aceasta este inevitabila interdependență dialectică subliniată neobosit de Lenin și atât de clar formulată de către Congresul al XXII-lea al Partidului.

Vremea trece, și omul, ca parte integrantă a societății, devine atât de prețios pentru ziua de

mâine - pentru acel mâine comunist - încât de pe acum educația, cultura și pregătirea psihică a lui nu mai trebuie socotite ca până acum drept elemente de suprastructură, ci ca elemente de bază ale forțelor de producție. Și într-adevăr, legătura reciprocă a acțiunilor colective ale oamenilor din societate se dezvoltă, devine tot mai complexă, căpătând o tot mai mare importanță. Rezultă de aici un lanț lung ale cărui verigi, luate în parte, dacă se vor dovedi slabe, de proastă calitate, vor provoca necontenit rupturi ale lanțului zădărnicind astfel eforturile elementelor trainice. Se impune o deosebită atenție și un mare simț de răspundere în mânuirea unor mașini complexe și primejdioase, în fabricarea unor medicamente și preparate chimice neobișnuite, în conducerea unor operații de mare delicatețe cu regimuri și toleranțe de o extremă precizie și, în sfârșit, în dirijarea unor utilaje cu caracter ucigător - absolut peste tot e nevoie de mare atenție și simț de răspundere, bazate pe un psihic sănătos și pe o deosebită rezistență fizică. Spre deosebire însă de corpul omenesc, psihicul care n-a fost educat din copilărie se lasă lesne supus intemperiilor existenței sau unor influențe nefaste, deoarece conștiința se formează în raport cu condițiile de mediu, nu mai puțin importante decât ereditatea; de aceea tocmai psihicul se dovedește a fi mai gingaș.

O educație greșită traumatizează grav psihicul - părinți brutali și despotici, un mediu, dubios generează oameni cu înclinații paranoice: bănuitori, agresivi și cruzi.

Gingaș lucru mai e și psihicul! Poți lucra cot la cot cu un om timp de zece ani de zile fără a bănui că ai de-a face cu un schizofrenic sau cu un paranoic, când, la un moment dat, un simplu șoc, pe care un ins absolut sănătos îl suportă ușor, îl transformă pe cel dintâi într-un maniac sau într-un ucigaș, cu atât mai periculos, cu cât, necunoscându-i-se meteahna, i s-ar putea

încredința, fără rezerve, o muncă de răspundere. Iată de ce dezvoltarea psihologiei și psihiatriei, observația și studiul psihofiziologiei constituie una dintre cele mai importante preocupări de viitor și n-am să obosesc de-ar fi să repet asta până în ultima clipă a vieții. E timpul ca științelor menționate să li se dea atenția cuvenită. E timpul ca de pildă în școli, copiii cu deficiențe psihice sau cu un psihic dezechilibrat în urma unei educații greșite să fie separați cu mai multă scrupulozitate de copiii absolut sănătoși și normali. În unele profesii… Dar n-am de gând să enumăr sumedenia de măsuri indispensabile care ar fi trebuit de mult luate.

Ghirin se plimbă de câteva ori de la un capăt la celălalt al mesei.

— Din spusele mele, rogu-vă, să nu trageți concluzia că lumea e pe cale să alunece spre abisul demenței. O asemenea interpretare ar fi pe de-a-ntregul greșită. Toate predicile - despre răul congenital și despre creșterea anormalității, a perversității și a sadismului - proprii, chipurile, omului - izvorăsc atât de frecvent în arta contemporană apuseană, dintr-o profundă lipsă de înțelegere a legilor biologiei, dintr-o ignoranță care nu se deosebește prea mult de cea a fanaticilor religioși ai evului mediu. Într-adevăr, dacă veți fi vreodată martorii unei manifestări de furie inexplicabilă sau ai dorinței sadice a cuiva de a chinui, umili și a face rău, e aproape sigur că aveți în fața dumneavoastră un caz de deficiență psihică și că omul acesta trebuie transferat de urgență într-un domeniu de activitate în care să nu mai aibă prilejul de a-și manifesta violența.

Dar asta să nu vă neliniștească. Prin însăși forța lucrurilor, omul este bun și omenos, pentru că aceste calități îi sunt adânc săditе încă din pruncie de către părinți, fiind expresia grijii acestora față de urmași. Numai imperioasa nevoie de a face bine, de a compătimi și a ajuta - numai aceste

simțăminte au determinat schimbarea psihicului fiarei obtuze, silind-o să-și ocrotească puiul ani în șir, întâmpinând nenumăratele greutăți și primejdii ce se iveau până ce acesta ajungea un membru de valoare al turmei, nemaivorbind de perioada când turma a evoluat spre societate. Același rol salutar l-au jucat și ancestralele instincte sociale: altruismul, întrajutorarea, prietenia și grijile vitale. Ca rezultat al procesului de selecție naturală au supraviețuit inițial cele mai unite familii, apoi cele mai unite ginți, iar mai târziu - triburi.

Cunoscutul popularizator al biologiei, Jean Rostand, în ultima lui carte, *Esența omului,* în care își expune teoria sa consacrată geneticii, și-a exprimat părerea asupra structurii morale a psihicului omenesc în următorul fel: „Răul este dominant, iar binele - recesiv”. Cu alte cuvinte, în ereditatea omului apar întâi sentimentele rele, iar cele bune vin pe planul al doilea cu tendința de a dispărea în general. E lesne de constatat că în cazul de față nu poate fi vorba de genetică, ci de transferarea acelorași idei freudiene asupra unei născocite scheme a genelor biologice. Într-adevăr, motivele de bază ale autoconservării, ca egoismul, cruzimea și lăcomia, ar fi predominat în om și probabil că ar fi distrus omenirea cu totul, dacă n-ar fi trecut acele sute de milenii, când făpturile pe jumătate oameni mai trăiau în colective unite: toți pentru unul, unul pentru toți. În acest răstimp în ereditatea psihică s-au infiltrat adânc elementele de ajutorare reciprocă, de dragoste părintească, de compasiune și putere de sacrificiu.

Tot așa, în decursul a milioane de veacuri s-au format și mecanismele ereditare ale omului, care, luate, în ansamblu, alcătuiesc o nesecată rezervă de sănătate și forță. Iată de ce, atunci când se îmbunătățesc condițiile generale de trai și constituția oamenilor se modifică, ei devin aidoma unor voinici, înalți și chipeși, iar bunătatea,

aspirația spre frumos și dreptate, își croiesc drum prin mileniile de asuprire, cruzime și minciună…

— Bravo, strașnic mai ești! tună pe neașteptate Andreev.

— De ce? Eu nu vă împărtășesc decât niște lucruri simple, dar care au fost uitate, intenționat sau întâmplător - asta s-o stabilească viitorii cercetători. Mă tem să nu abuzez de atenția dumneavoastră, totuși țin să vă mai spun ceva. Îngăduiți-mi numai câteva minute.

Îndoiala asupra însușirilor pozitive ale omului a generat neîncredere în privința capacității și forței sale creatoare - ceea ce a dus la pesimism, la teama că omul nu va putea suporta ritmul turbat al civilizației și că va cădea în abis. Și iarăși este vorba în esență de necunoașterea biologiei și a psihofiziologiei, de ignoranță în ce privește istoria evoluției animalelor și a statornicirii ființei cugetătoare. Cu cât vom cunoaște mai bine imensa complexitate a organismului uman, cu atât ne vom da mai limpede seama de uriașele rezerve și de neașteptatele posibilități ascunse într-însul. Chiar dacă n-am fi ajuns la progresele actuale ale biologiei, această certitudine ar fi putut fi elucidată numai din istorie, din observațiile asupra lumii contemporane. Nu trebuia decât să renunțăm la acea stupidă prejudecată, mai primejdioasă decât superstiția, considerată nejust drept scepticism științific, dar care nu e de fapt decât ignoranță.

Pe măsură ce condițiile vieții și ale societății devin mai complexe, țelurile simple și clare din trecut, ale omului izolat, se tot îndepărtează și se pierd în această complexitate. Iată de ce oamenilor de azi le este de-a dreptul neîngăduit să rămână inculți, căci astfel se pierde legătura dintre fenomene și acțiunile indispensabile omului ca membru al societății.

Noi am negat pur și simplu unele însușiri cunoscute ale fachirilor indieni, de teama că nu cumva să fie socotite drept supranaturale. În acest

fel noi am renunțat la explicația lor științifică, lăsând că ele să fie tălmăcite de idealiști, care cred în minuni. În realitate, omul posedă efectiv posibilitatea de a-și încetini într-atât bătăile inimii, de pildă, încât el să poată rămâne un timp îndelungat îngropat în pământ, reducându-și la maximum respirația. Un camarad al meu de arme, ofițer al Armatei Sovietice, poseda această însușire din naștere. De față cu mine își încetinea bătăile inimii până la douăzeci-treizeci pe minut, spunând că și-ar putea opri inima de tot, dar că îi e frică să nu-și piardă cunoștința și să moară. I-am spus și eu atunci că unii dintre prizonierii din lagărele de concentrare nemțești, aduși la disperare de pe urma torturilor la care erau supuși, au învățat această artă, rărindu-și într-atât bătăile inimii, încât își provocau astfel o moarte rapidă și fără durere.

Se știe că o sectă de călugări din Tibet pot sta goi în nopțile geroase, ba se mai și udă cu apă. *Yoghinii* indieni, dimpotrivă, ca să scape de căldură, se sugestionează, închipuindu-și că se află în preajma unor râuri răcoroase de munte sau pe culmile înzăpezite ale Himalaiei.

Se știe de asemenea că oamenii din epocile micenianâ și cretană umblau în veșminte foarte ușoare, iar femeile lor își meritaseră porecla de *baticolpos* (piept adânc) pentru că purtau o îmbrăcăminte atât de decoltată în față, încât amândoi sânii le rămâneau descoperiți. Spartanilor, în general, le era interzis până la bătrânețe să poarte veșminte călduroase, ci exclusiv din pânză de in și iarna, și vara. Femeile și fetele umblau în tunici necusute în părți, drept care erau numite de atenieni *himnomeros* - cu șoldurile descoperite. A umbla cu șoldurile goale în timpul iernilor nu prea dulci ale Greciei, însemna o călire atât de serioasă, încât spartanele n-aveau a se teme de loc de frig, iar părul lor extrem de des a devenit proverbial. Există multe exemple cu privire la influențele binefăcătoare ale călirii în condiții aspre a

organismului, însă în timpul din urmă au cam fost uitate, la fel ca și faptul că omul posedă o mult mai mare forță și rezistență fizică decât cea pe care ne-am deprins a o socoti drept normă.

Dervişii din secta *Rifa-i* din Cairo, adepții „sfântului" *Sandi,* organizează uneori spectacole numite *dosch.*

Căpetenia acestei secte trece cu o caleașca peste trupurile prosternate ale *dervişilor* lui, fără a le pricinui vreun rău. Este absolut sigur că aici nu e vorba de nici o minune. O anumită gimnastică și anumite exerciții de respirație dezvoltă în așa măsură mușchii intercostali ai acestor oameni, ca și plămânii și presa lor abdominală, încât ei pot suporta fără nici un risc o greutate de neconceput pentru un european mai puțin, rezistent, în condițiile de viață civilizată din orașe. Eu, de exemplu, mi-am dezvoltat în mod special mușchii abdominali după sistemul lui Müller și… Ghirin își roti privirea prin încăpere - cred că aici nu există nici un obiect pe care să nu-l pot susține pe pântece, chiar dacă i-ați da drumul din tavan. Iar tinerii aceia greci care au slujit de modele pentru celebrele statui ale lui Lisip și Policlet, *Apoxiomenul* și *Doriforul*, s-ar putea culca fără grijă sub un camion de trei tone, dacă nu de cinci…

Când mușchii sunt bine dezvoltați, iar pielea e rezistentă și întinsă, grație practicării exercițiilor fizice în aer liber și a înotului, omul e capabil și de alte „minuni", cum ar fi aceea de a sta culcat pe cuie sau cuțite. Omul se poate da de-a rostogolul pe cioburi de sticlă așa încât acestea să trosnească și să se spargă, iar pielea lui să rămână nevătămată.

Rezistența normală a dinților omului poate părea acum o scornitură, dar am văzut cu ochii mei la țară oameni turtind între dinți monede groase de aramă sau ridicând în dinți, mașini de cusut, apucându-le de axul acela vertical mic și neted pe care se pune mosorul. Mai e nevoie, oare, să

pomenim de faptul că nu orice cal se poate compara, din punct de vedere al rezistenței, cu omul? De pildă, Leonid Kirillovici - e aici de față - în anii tinereții, ca să-i facă de rușine pe colectorii lui văităreți, a făcut pe jos o sută douăzeci de verste prin stepă în numai douăzeci și patru de ore. Am întâlnit oameni, pentru care, ca și pentru dumneavoastră, geologii, a parcurge nouăzeci de kilometri într-o zi, nu constituia nimic extraordinar, cu toate că drumurile treceau prin potecile muntoase ale taigalei. Se știe de asemeni de mult, că ostașii *zulușilor* din Africa se întreceau la fugă pe distanțe mari cu caii lor cei mai iuți.

Într-una din insulele Japoniei - nu-mi mai amintesc în care anume - samuraii practicau din timpuri străvechi o anumită tehnică a luptei fără arme. Cu muchia palmei, ei pot rupe în două o scândură groasă sau coloana vertebrală a unui om, ba chiar îi pot reteza capul.

Nu mai vorbesc despre „minunile” cunoscute de toți, pentru că ne-am deprins cu ele și nu ne mai par câtuși de puțin supranaturale.

Dar, oare, artiștii de circ nu ne prezintă surprinzătoare exemple de echilibru, de calcul, de precizie și de o fenomenală coordonare musculară? Oare ceea ce a executat adineauri în fața noastră pe ecran Serafima Iurievna nu constituie aceeași minune care nu-i minune, grație admirabilei perfecțiuni a trupului omenesc?

Îmi amintesc că prin anul treizeci am fost cu toții surprinși de lupta eroică a zoologului american Beebe care a coborât într-o batisferă la o adâncime de o jumătate de milă. Te lua groază când citeai amănuntele coborârii în abisul negru al oceanului, descrierea acelei lumi înfricoșătoare a străfundurilor, inaccesibilă omului; cablul de oțel trosnea și scârțâia sinistru sub greutatea acelei sfere masive; cea mai mică defecțiune a etanșeității ferestruicilor de cuarț îi putea fi fatală.

Pe câtă vreme azi, omul coboară fără batisferă, ba chiar fără costum de scafandru, la aceeași adâncime, iar cu un acvalang se poate scufunda mai în adânc! Totul se rezolvă doar prin găsirea combinației corespunzătoare de gaze care să poată înlocui azotul din aer. Iar cu cât trece vremea, se realizează alte performanțe - și mai și. Copiilor și tinerilor din ziua de azi le apare un așa-zis al șaselea simț - putința de a deosebi culorile și de a citi cu degetele chiar fără ca suprafața celor scrise sau desenate să fie atinsă. Vedeți, așadar, cum se lărgesc din ce în ce capacitățile omului, în măsura în care el se cunoaște mai bine pe sine însuși!

Știți, oare, că tigrul sau leul, ducând în bot o pradă mare, dezvoltă în momentul saltului peste un obstacol înalt o forță care poate atinge cincizeci de cai putere? Or, aceste feline nu au cine știe ce musculatură. Secretul acestei forțe formidabile stă în sistemul lor de reglare neurohormonală, care le permite să primească din partea mușchilor un randament complet. Omul este de asemenea înzestrat cu un sistem nervos foarte puternic, și el poate primi din partea trupului său un randament nebănuit de mare, dar asta va dobândi numai în urma unui îndelungat antrenament. Noi, orășenii, ne temem de o potaie, în timp ce strămoșul nostru primitiv răpunea singur o haită de dulăi. Printre vânătorii din Africa sunt frecvente cazurile când un om se ia la trântă cu un leopard. Vajnicii noștri străbuni, asemeni lui *Mțîri,* răpuneau feline și mai mari, cu mâna goală. Charles Cotter, unul dintre celebrii vânători ai Africii de Răsărit, a scos-o la capăt cu doi leoparzi care-l atacaseră simultan. I-a sugrumat frumușel pe amândoi, și, după ce și-a legat rănile, și-a văzut mai departe de vânătoare. Iar în India, leopardul antropofag îi nimicea pe semenii noștri cu sutele, răspândind groază în regiuni întregi, dat fiind că populația nu cuteza să înfrunte fiara.

Posibilitățile omului, atât fizice, cât și psihice, sunt neînchipuit de mari și nu există nici un motiv să ne facem griji, să punem la îndoială perspectivele lui de viitor, în cazul când vom ști să păstrăm și să dezvoltăm echilibrul dintre psihic și forța noastră fizică!

Ghirin tăcu, se lăsă pe un scaun și își întinse paharul spre Rita care tocmai turna ceaiul.

— Ivan Rodionovici, vorbi Sima cea dintâi, am avut prilejul să asist la prelegerea dumitale în fața artiștilor, când ai demonstrat cu atâta limpezime că simțul și nevoia de frumos sălășluiesc în noi și că ne sunt indispensabile. Apoi, cu ajutorul lui Innokenti Efimovici, i-ai convins și pe alții de noianul de amintiri care și ele zac tăinuite în străfundurile psihicului nostru…

— Mai degrabă în cele ale fiziologiei noastre, o corectă el, pentru că aceasta face parte din trecut, pe câtă vreme psihicul apare ca un rezultat al influenței reciproce dintre fiziologie și mediul existent.

— Îți cunosc meticulozitatea de savant, surâse Sima, dar trebuie să-mi ierți imprecizia în exprimare. Reiau deci. Azi ne-ai vorbit despre însemnătatea psihologiei… a psihofiziologiei, pentru viitor. Dar dacă ai sintetiza toate acestea? Fă-o pentru noi, ca să înțelegem mai bine.

— Da, bine. Am să încerc! Din tot ce am spus mai înainte, ați dedus desigur că perfecțiunea fizică, sănătatea și forța constituie însăși frumusețea. Orice dezvoltare în această direcție, dacă e practicată nu unilateral, ci multilateral, duce în mod firesc la înfrumusețarea omului. Nu trebuie să ne ferim de condițiile grele de viață - dacă nu sunt exagerat de grele, dacă mediul e prielnic și hrană suficientă, ele vor contribui la făurirea unui om frumos și zdravăn.

Nu întâmplător în ultima vreme s-au înmulțit „descoperirile” în materie de oameni de o uimitoare frumusețe, care viețuiesc în condițiile

aspre ale munților și junglei, și trebuie avut în vedere că acolo frumusețea nu e un fenomen izolat, ci un fenomen de masă. Așa, de pildă, surprinzător de frumoși sunt *daiacii*[88] din Indonezia. În acest sens s-a mai făcut recent următoarea descoperire: niște geologi francezi, călătorind prin Tailanda, au dat în Munții Ceantaburi peste un trib vechi, care trăia izolat în junglele de munte. După cum comunică ziarele, oricare dintre femeile acestui trib ar putea ocupa locul întâi la un concurs de frumusețe.

Se poate spune că perfecțiunea fizică se realizează la hotarul dintre condițiile de trai aspre și cele favorabile.

Tot astfel și desăvârșirea psihică se situează la hotarul dintre acțiuni și porniri contradictorii, fiind expresia echilibrului psihic.

Un psihic normal, „nobil", va simți și alege indiscutabil calea justă, firească în cea mai evoluată societate - societatea comunistă - care, structural, nu poate fi formată nici din fanatici, nici din filistini. Să muncești, dar în așa fel, încât să nu uiți de toate celelalte obligații ale tale de cetățean, educator al copiilor tăi, și al tău personal. Societatea este un organism foarte complex, iar în comunism va fi alcătuită din oameni dezvoltați multilateral, cu multiple preocupări: deci cum e și firesc, și cu un psihic multilateral dezvoltat.

Dacă omul nu are preocupări variate, devine în scurt timp un indiferent, un egoist. Această groaznică indiferență cunoscută încă în Roma antică sub denumirea grecească de *acedia,* - se răspândește astăzi în diferite țări și este extrem de dăunătoare oricărei societăți - nemaivorbind de a noastră!

Amfitrionul surâse:

— Așadar, disciplină și iarăși disciplină?

— Nicidecum! Nici nu-i posibil ca omul să fie pe de-a-ntregul adaptat la condițiile înconjurătoare, deoarece acestea sunt într-o continuă schimbare.

„Omul care își înăbușă pornirile, fără a cunoaște pricina, comite un rău tot atât de mare ca atunci când s-ar deda cu bună știință relelor” - spune o maximă indiană. Voi observa în treacăt că aceasta este în deplină concordanță cu legile psihofiziologiei.

„Dorințele neîmplinite te macină pe dinăuntru” - iată încă o vorbă din bătrâni.

Conformism înseamnă în esență frânarea sau sistarea dezvoltării. Lupta lăuntrică dialectică este baza oricărei organizări în viață, a oricărui proces și a oricărei structuri complexe. Fără această bază nu se realizează decât o creștere cantitativă, asemeni unei tumori canceroase din celulele omogene, fără influență reciprocă; în locul unei societăți organizate - am avea de-a face cu o mulțime eterogenă.

E mult mai ușor să guvernezi o mulțime, dar evoluția e un fenomen continuu, iar mulțimea rămâne pe loc ca o formațiune obștească stagnantă, și ruptura ei de membrii de frunte ai societății și de cerințele progresului se adâncește tot mai mult. Iată unde duce o disciplină exagerată. Pentru introducerea ei se cere multă înțelepciune și prudență. Trebuie evitat prin orice mijloace să se exercite o presiune permanentă asupra psihicului și omul trebuie neapărat lăsat să-și „revină”, așa cum își revine oțelul, pentru a nu se face prea fragil. Era cât pe aci să uit să vă spun cum trebuie lăsate să-și „revină” femeile pe care le apasă în permanență fel și fel de griji, ducându-le la crize de isterie de-a dreptul penibile.

— Iar aveți ceva contra femeilor, se indignă Rita. Nu mă așteptam la una ca asta din partea dumneavoastră, Ivan Rodionovici!

— Ești prostuță, fata mea! răspunse liniștită Ekaterina Alexeevna. Tot ce a spus e just. Femeia-i veșnic legată de casă, ea e și „croitoreasă, și grădinăreasa”, și nu are niciodată răgaz să se destindă.

— Bine, mamă, dar astăzi suntem tot atât de instruite ca și bărbații, izbucni Rita.

— Da, și, din păcate, needucate. Nenorocirea asta cu educația a început din secolul al nouăsprezecelea, o dată cu dezvoltarea capitalismului. Educația bărbaților a fost înlocuită cu instrucția, situându-i pe ei pe o treaptă mult superioară în viață. Apoi educația a dispărut, rămânând doar ca o tradiție în familiile aristocratice. Femeilor, în schimb, li se făcea pretutindeni mai mult educație decât instrucție. Ăsta le-a slăbit puterile în lupta cu viața, dar în același timp a salvat neamul omenesc de la o totală sălbăticire.

Și Ekaterina Alexeevna se uită, triumfătoare, în jur.

— Într-un fel aveți dreptate, aprobă Ghirin. Oamenii sunt din zi în zi mai puțin aserviți muncii, acelei munci nesfârșite și monotone, dar în același timp nu și-au pus problema cum să-și folosească clipele de răgaz. Eșecul psihologic al civilizației contemporane se concretizează printr-o trândăvie lipsită de sens, necompensată cu nimic. Or, compensarea trebuie făcută prin educarea copiilor și prin autoeducare. Marea problemă a vieții este să menții omul în stare alertă, să fie concentrat fizicește și spiritualicește. Pentru asta el are nevoie să aspire la un țel măreț.

— Sunt țeluri și țeluri, râse Sima, dându-și ca de obicei capul pe spate. După mine, tineretul nostru de sex masculin suferă de un *escapism,* după cum spui dumneata, Ivan Rodionovici - un *escapism* aparte, aș zice eu, orientat spre grosolănie, ignoranță și spre un limbaj voit trivial.

— Oare nu-i o consecință a faptului că vreme de mulți ani omului muncitor i s-au trecut cu vederea anumite lipsuri de educație - o moștenire a trecutului - care se resimțeau în comportamentul său? bubui glasul lui Andreev. Iar sus-pomeniții tineri se inspiră din acest trecut.

— Eu cred că aici e vorba pur și simplu de delăsare, ripostă Ghirin. Noi ne-am pierdut obișnuința de a educa. Am înlocuit diversitatea învățăturii, stând ore în șir la școală și făcându-ne lecțiile. Procedând așa, credem că totul e în ordine. Nu, tovarăși, pentru a educa un om, trebuie să-l pui să muncească paisprezece ore din douăzeci și patru, și, bineînțeles, în domenii diferite. Învățătura primită la școală să alterneze cu patinajul, dansul, automobilismul, ciclismul, gimnastica și muzica. Prins în cleștele muncii și al antrenamentului - numai așa va ieși un produs veritabil și nu un rebut! Trebuie neapărat variație! E timpul să ne dăm seama de imensa greșeală pe care o comit toți părinții, făcând sacrificii, zbătându-se din răsputeri, spre a asigura copiilor lor un viitor tihnit, fără griji de ordin material. Și procedând așa, copiii în loc să fie călițI, învățând ce-i viața, nu iau act de ea.

Oamenii cu judecată înțeleg că nici vilele, nici mobilele, nici automobilele și nici banii nu au nici o valoare, dacă omul nu există ca atare, dacă nu e educat ca un cetățean activ, stoic, însetat de cunoaștere, dornic de dragoste și de știință, dacă nu pășește prin viață singur, dacă nu și-o făurește cu mâinile lui, evitând să trăiască pe socoteala altora.

— A sosit timpul să se instituie o responsabilitate juridică a părinților pentru rebuturi în educație! strigă un tânăr cu o bogată podoabă de păr.

— Poate că n-ar fi cazul să se procedeze chiar atât de sever, surâse Ghirin. Fii dialectician și învață că nu poți pretinde de la viață împlinirea în chip absolut a idealului și a țelului râvnit. Totul e relativ, și iată de ce nu ne e de loc indiferent prețul, ca să zicem așa, cu care ne realizăm aspirațiile. Dacă pentru a ne atinge scopul vom recurge la orice mijloace, vom săvârși o monstruozitate. Viața va întoarce inevitabil foaia și idealul se va

schimba. Este atât de greu să faci o lege dreaptă pe un tăiș de brici, încât pentru a o realiza e nevoie de uriașele eforturi comune ale celor mai luminate minți. Iar toate astea sunt așa, pentru că pe măsură ce trece timpul, răul se transformă adeseori în bine, iar binele, în rău. Este dialectica vieții, acel proces în fața căruia religia s-a dovedit neputincioasă, cu toate strădaniile de a impune oamenilor veșnicele ei dogme și canoane.

— Ne-am cam obișnuit să ne învinuim unii pe alții, să-i căutăm pe vinovați cu lumânarea, să amenințăm, rosti îngândurată Sima. Noi nu facem altceva decât să condamnăm. După mine, e cu mult mai interesant să cauți să înțelegi, nu să condamni… să înțelegi că fiecare om își are slăbiciunile lui, dar și laturile lui pozitive…

Ekaterina Alexeevna îi cuprinse, în tăcere, umerii și o mângâie pe cap.

— Eu am să mă exprim ostășește, interveni Seleznev, ostașul din prima linie nu are unde să se ducă atâta vreme cât luptă. Sau mormântul - sau spitalul. Un om adevărat nu are altă soluție în viață decât să stea în linia întâi.

— Bravo, tată! exclamă entuziasmată Irina.

Însă Ghirin clătină din cap a îndoială.

— De când lumea, cei ce pășesc în frunte, luptătorii curajoși și tari, beneficiază pentru aportul lor deosebit în cadrul societății, și de glorie, și de cinstire, și de o retribuție materială excedentară - Ghirin rosti mai apăsat ultimele cuvinte. Comuniștii însă trebuie să renunțe în mod conștient, din convingere, la acel surplus. Dar cu asta n-am ajuns decât la jumătatea drumului spre comunism. Cealaltă jumătate mai anevoioasă este rezolvarea problemei legate de asigurarea mijloacelor de existență a celor slabi. Aceștia, la rândul lor, sunt și ei datori să-și aducă aportul pe măsura posibilităților, desigur, dar nu cu mai puțină râvnă și dăruire decât cei tari. Aici e al

doilea element de sprijin al echilibrului dialectic în societatea comunistă.

Și am să mai adaug ceva - anume pentru dumneavoastră, fetele și femeile tinere. Să înțeleagă fiecare femeie-mamă că ea și copilul ei nu sunt scântei izolate care gonesc spre întuneric și se sting fără urmă, ci sunt verigile unui lanț fără sfârșit, întins din trecut spre viitor. Trăinicia lanțului depinde de fiecare verigă. Iar veriga asta are nevoie de ocrotirea psihicului încă din pruncie. Iată tot ce vă pot spune în concluzie și scuzați-mă că v-am reținut atât de mult atenția.

Tăcerea care se lăsase fu întreruptă de aspirantul-cristalograf.

— S-a făcut târziu, și Rita îmi face semne. Ar vrea să danseze, ca și mine de altfel. Dați-mi, totuși, voie, să vă pun o întrebare foarte importantă: oare am înțeles eu bine că oamenii dumneavoastră cu psihic „nobil" sunt oameni de mijloc, nici obtuzi, nici geniali? Cum rămâne atunci cu geniile din domeniul științei și al artei? Oare indivizii aceștia, psihicește echilibrați și perfecți din punct de vedere fizic, nu reprezintă cumva mulțimea anodină?

— În nici un caz! Dacă s-ar aduna laolaltă oameni multilateral dezvoltați și cu o înaltă conștiință socială, dintr-o asemenea mulțime aș vrea să fac și eu parte! În ce privește geniile, dacă sub acest cuvânt se subînțeleg oameni care îi depășesc cu mult pe semenii lor de condiție mijlocie, prin posibilitățile lor, aceștia sunt de două tipuri. Unii indivizi, datorită unei rezerve excepționale de forțe fizice și psihice sunt înzestrați cu o putere de muncă ieșită din comun și reușesc să realizeze cu mult mai mult decât ceilalți oameni de mijloc, tot atât de bine echilibrați psihic. Aceștia și sunt adevărații oameni ai viitorului. Dar mai există genii de alt tip în care este dezvoltată o singură însușire, în detrimentul celorlalte. Ca o consecință a unei anumite puteri de

concentrare a efortului, aducând a fanatici, aceștia o iau cu mult înaintea omului de mijloc, însă psihicul lor nu se poate numi echilibrat, ci adeseori paranoic. Astfel de genii sunt, pe de o parte, membri folositori ai societății, iar pe de alta, dificili de suportat de către comunitate și adeseori chiar primejdioși. Dar destul despre asta, intrăm într-un alt domeniu. Ce just s-a exprimat Spencer: „Cunoștințele noastre se aseamănă cu o sferă - cu cât devine mai mare, cu atât se înmulțesc și punctele de contact cu necunoscutul”. Orice discuție asupra unui subiect de asemenea: cu cât o chestiune e studiată mai detailat, cu atât mai numeroase devin și problemele colaterale ce se ivesc. Drept care, merită, oare, să ne lăsăm antrenați în discuții, în detrimentul plăcerii, de a putea dansa cu dansatoare atât de minunate ca Margarita Leonidovna și Serafima Iurievna? Sau cu mica noastră regină din Siberia?

Seleznevii au plecat, așadar, duminică, iar luni, Andreev s-a întors acasă mai devreme decât de obicei. De cum intră, trecu în biroul său și se trânti pe canapea.

În clipa când Ekaterina Alexeevna auzi recitindu-se cu glas tare poezia *Patru* a celebrului geolog Dravert pe care Andreev o pusese personal pe muzică, înțelese că bărbatul ei primise din nou un „bobârnac al soartei”, cum numea el necazurile serioase.

Suspină undeva un pârâu şi plouase cu floare de fragă,
Când prin cedri, în lumina de ceruri târzii,
Îmi ieşi pe potecă icoana cea dragă,

Și fără să-mi spună
vreo taină ochii căprii,
Am știut că-i cea de
pe urmă și iubirea
dintâi.

Ea recurse pe loc la încercatele leacuri femeiești - îi pregăti preferatele lui cotlete „*à la Kiev”,* scoase de la păstrare niște brânză fermentată și o sticlă de coniac moldovenesc. Profesorul bău, se așeză pe divan, își aprinse cu nerușinare o țigară, chiar în fața nevesti-si.

— Ia spune-mi ce s-a întâmplat, Leonid? întrebă ea,

— Nimic deosebit. Traversam în diagonală curtea din apropierea institutului nostru, unde e acum un șantier de construcție. Văd un camion vechi „ZIS” de trei tone, la fel cu cele cu care ne croiam drumul prin Deșertul Mongoliei sau ne strecuram prin pădurile taigalei. Stătea părăsit, cu cabina bătută în placaj, cu radiatorul proptit într-un gard. Ultimul lui potou, după ce și-a făcut pe deplin, datoria.

— Bine, și pe urmă?

— Nu e, oare, limpede că în curând am să mă proptesc și eu tot așa, cu fruntea într-un gard?…

Ekaterina Alexeevna îl privi atentă printre gene și se așeză lângă el.

— Haide, Leonid, dă-i drumul!

Și Andreev îi povesti soției că fusese la K.G.B. {89} Sosise, pe numele lui, din Germania Occidentală, o carte groasă, din partea unui expeditor cu desăvârșire necunoscut. În scoarțele puțin dezlipite ale volumului fusese găsit un cod cifrat, adresa unui loc de întâlnire și o scrisoare prin care era anunțat că „potrivit înțelegerii, reprezentantul nostru vă va aduce cei cincisprezece mii de dolari, în schimbul informației promise de dumneavoastră”.

Anchetatorul cercetase volumul, documentele „acuzatoare” și spusese:

— Liniștiți-vă și aveți încredere în experiența mea. Cei care pot plăti asemenea sume pentru o informație, știu să ascundă mai bine mesajele cifrate. În consecință, nu poate fi vorba de altceva decât de o provocare. Dumneavoastră sunteți acela care ați mai apelat la noi cu prilejul recentei vizite a unui arheolog din Ankara, un anume Deragazi?

— Da. Ce probă de ticălos!…

— Se vede că ăsta e numai începutul. Atenție, să nu vă pomeniți cu ceva și mai și! Noi, desigur, ne vom strădui să vă ocrotim, în cazul în care ne veți da permisiunea să controlăm tot ce vine pe numele dumneavoastră. Dar s-ar putea să ne și scape ceva, inofensiv la prima vedere.

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin „și mai și”?

— De pildă, o carte sau o scrisoare care să conțină otravă sau microbii vreunei boli molipsitoare, sau un manuscris în așa fel rânduit, încât să vă înțepați când îi desfaceți foile. Probe de pietre sau cristale în care este introdusă o puternică substanță radioactivă, sau o otravă care se volatilizează în contact cu aerul… Dar câte nu poate născoci o minte diavolească, și mintea lor e pe drept cuvânt diavolească - vă rog să mă credeți! De aceea vă recomand să fiți foarte prudent! Să n-aveți încredere nici dacă primiți ceva de la vechii dumneavoastră colegi - adresele lor pot fi folosite de către provocatori fără nici o dificultate.

— Înțeleg și vă mulțumesc foarte mult… Dar… mai este un om care de asemenea trebuie prevenit…

— Vă referiți la doctorul Ghirin? Nu trebuie să fie prevenit, ci bătut! Cu acea experiență prostească a lui l-a speriat pe Deragazi și ne-a lipsit de posibilitatea de a-l demasca.

— Poate că altfel Deragazi nici nu v-ar fi oferit această posibilitate?

— Nu vă contrazic, s-ar putea să aveți dreptate. Dar Ghirin al dumneavoastră ce-a obținut? Nimic! Câte parale credeți că face declarația filozofică pe care a stors-o de la arheolog? Fiecare n-are decât să gândească așa cum îi place. Și s-a întâmplat așa, fiindcă metodele noastre sunt privite cu neîncredere!

— Totuși, cum rămâne cu Ghirin?

— N-aveți nici o grijă! Doctorul dumneavoastră, atât de sigur de persoana sa, a spus că nu se teme de nimic, pentru că, chipurile, i-a poruncit individului să uite de el! E caraghios să credem că Deragazi îl va asculta!

Când își luară rămas bun, anchetatorul îi aminti lui Andreev că ei așteaptă cu nerăbdare din partea lui și a lui Ivernev comunicări cu privire la acele date pe care le conțin materialele lui Ivernev-senior, date care au stârnit interesul bandei lui Deragazi.

După ce-i împărtăși totul soției, Andreev o luă iar de la început:

— Îți dai seama ce porcărie! Cincisprezece mii! Ce scârnăvie! Și suma a ales-o mai rotunjoară, pentru ca totul să pară mai plauzibil: adicătele s-a prins bătrânul idiot, n-a putut rezista… Abia acum înțeleg cum trebuie să se fi simțit oamenii ponegriți pe nedrept.

— Ba nu, nu înțelegi, îl contrazise soția. Nu s-a făcut decât o încercare neizbutită de a ți se pune ceva în cârcă. Domnilor de acolo li se pare că la noi mai există maniaci, care își închipuie că e destul să-i dai drumul peste granița oricărui savant sovietic, ca acesta, de cum coboară din tren sau de pe vapor, să alerge la serviciul de informații al englezilor sau al americanilor și să spună: Iată-mă, dați-mi atâtea lire!

Profesorul pufni de indignare, întocmai ca Rita, dădu din mână a lehamite și apoi, încet-încet, începu să-și mai vină în fire. Un păhărel de coniac

și o țigară îi redară liniștea. Câteva minute încă și Andreev cânta cu glas tare o romanță țigănească.

Deodată își curmă cântecul și căzu pe gânduri.

„Am să scotocesc din nou peste tot! Am să mă duc la Leningrad la buna mea prietenă, Evghenia Sergheevna, ca să-mi arate arhiva personală a lui Maximilian Feodorovici. Cred totuși că sunt mai puțin greu de cap decât Mstislav…”

CAPITOLUL 4 Milostivirea zeilor

Soarele revărsa asupra orașului risipă de raze. Moscoviții, în nesfârșit șuvoi, se îndreptau spre locurile de agrement din împrejurimi. Nici Sima cu Ghirin n-au rămas de căruță. Serghei plecase, pentru sfârșitul lui iunie și întreg iulie, la niște lucrări de construcție. Înainte de a pleca îi încredințase iubitului său dascăl comoara lui neprețuită - motocicleta. La banii obținuți din vânzarea frigiderului câștigat la loterie, adăugase economiile surorii sale și o sumă oferită de Ghirin și-și cumpărase această mult visata motocicletă.

Ghirin, care fusese motociclist în tinerețe, își aminti de trecut. Este adevărat că circulația din zilele noastre nu-ți permite excese de bravură, dar îți dă posibilitatea să te deplasezi repede la locuri de scăldat, unde nu dai peste îngrămădeala obișnuită de trupuri dornice de soare și apă.

Ei se duceau de preferință la un cot al râului Moscova, unde apa era acumulată de un mic

zăgaz, și datorită faptului că șoseaua nu trecea prin apropiere - mai întotdeauna locul era pustiu. Ghirin o apuca pe poteca știută, făcând adevărate acrobații printre buturugile albăstrii ale brazilor, apoi cobora pe o pantă nisipoasă direct spre o poiană, toată numai flori galbene, îngrădită de un răchitiș des. Sima se întindea de obicei pe un ponton vechi, împins, nu se știe de ce, până departe în râu și se cufunda în gânduri, urmărind nuferii albi ușor legănați de curentul apei. Strânsă între maluri abrupte, oglindind cerul metalic, dogoritor, apa cu răsfrângerile ei plumburii părea din ce în ce mai întunecată, mai tainică și mai de nepătruns spre adânc.

Ghirin se așeza la celălalt capăt al pontonului, aproape de parii vechi înfipți sub mal, muindu-și picioarele în apa răcoroasă și curată. Sima, arsă de soare, într-un costum de baie violet, cu o mutră cercetătoare, savantă, pescuia cu îndemânare lujerii verzi și groase ale florilor. Încercând o ciudată neliniște în suflet, Ghirin nu-și putea lua ochii de la ea. O iubire mare implică întotdeauna un profund sentiment de răspundere și grijă, de ocrotire și teamă, pentru cea mai scumpă ființă pe care o ai pe lume. Dorești cu toată făptura să-i rostuiești, să-i ușurezi viața.

Ascundeau motocicleta și hainele în tufișuri și o luau înot pe firul apei; râzând în hohote, se lăsau să alunece cu burta pe pietrele îmbrăcate în mușchi, care propteau marginea desfundată a micului stăvilar. Mai jos apa se făcea foarte mică: abia le ajungea până la brâu. Sima și Ghirin reușeau totuși să înoate de-a lungul curentului în „șir indian” cu capul în apă, ridicându-l doar din când în când, ca să tragă aer. Apoi, uzi și puțin înfrigurați, o luau pe poteca umedă a malului, se zbenguiau ca niște strengari prin băltoacele călduțe și străvezii. Lutul depus pe fund, gros ca smântâna, se strecura plăcut printre degetele picioarelor desculțe, iar vântul uscat, străbătut de soare, le

zbicea repede pielea cu suflarea lui caldă, mângâietoare.

În dimineața aceea, pe la mijlocul lui august, ziua începu senină, dar după ora douăsprezece se produse o bruscă schimbare.

Nori grei se târau dinspre sud-vest, și cei doi înotători nu se mai putură bucura de soare. Ghirin găsi un adăpost sub râpă, adună niște vreascuri și aprinse un mic foc.

— Mă tem că s-a terminat cu vremea frumoasă, spuse el amărât… Se termină și concediul dumitale…

— Până atunci mai e încă mult de tot, spuse Sima. Mă întreb dacă face să-mi consum tot concediul acum. Mai cu seamă că n-ai să mai fii cu mine.

— Da. Plec în curând în India.

— Mi-ai mai pomenit într-o zi de asta. Sincer vorbind, te invidiez. Odată și odată am să ajung și eu în țara asta extraordinară. Corespondez cu niște profesoare de gimnastică indiene. După părerea lor, gimnastica noastră artistică are multe elemente de dans care le-ar interesa, îndeosebi pentru a le aplica în școala indiană.

— Păi atunci de ce n-ai pleca acolo chiar acum?

— Asta nu-i este dat unui muritor de rând ca mine, care n-a fost invitat de vreo organizație și n-are bani pentru un voiaj turistic; unde mai pui că la noi un asemenea voiaj costă deocamdată exagerat de scump…

— Sima, de ce n-ai veni cu mine? În ce mă privește, toate cheltuielile mele sunt suportate de un institut indian… Să știi că nu glumesc de fel, adăugă el ca răspuns la privirea neîncrezătoare și ironică a fetei. Știi doar că nu sunt prea spiritual de felul meu și acum e vorba de tot ce poate fi mai important pentru viața mea…

— Nu înțeleg…

— Având în vedere faptul că și mie, ca și lui d'Artagnan, nu mi-au fost hărăzite grade mari, nu

poți veni cu mine decât într-o singură calitate - cea de soție!

Sima tresări, făcu un pas înapoi și oftă scurt. În ochii ei larg deschiși, Ghirin citi spaimă, bucurie, și încă ceva care aducea a ciudă sau a dezamăgire.

— Te-a tulburat propunerea mea, se grăbi el să spună, dar toate mergeau în direcția asta, și eu…

Sima se apropie de el cu una din mișcările ei insesizabile și îi puse vârful degetelor pe buze.

Începu să vorbească cu ochii în pământ. Obrajii îi ardeau ca focul.

— Vezi dumneata, poate că eu nu sunt așa… cum ți se pare. Poate nu sunt o fată serioasă.

— Ce sunt enormitățile astea pe care le spui! strigă indignat Ghirin.

— O, nu! Uite că nu știi. Când îmi vorbești, cuvintele dumitale îmi dau, în prima clipă, o bucurie imensă, iar în cea următoare simt o amărăciune. De ce?

— Cum vine asta?!

— Hai, caută să mă înțelegi!

— Aha, am înțeles.

Ghirin izbucni în râs încercând un sentiment de nespusă ușurare, apoi se aplecă și o luă în brațe. Continuând să râdă, o săltă brusc în aer, apoi o prinse și o strânse la piept cu putere.

Sima îl îmbrățișă pe după gât. Și, ca atunci, în Parcul Nikitin, se încordă ca o strună în brațele lui, sărutându-l. Trecu multă vreme până ce el o lăsă din brațe.

— E bine, acum totul e bine! exclamă ea, lipindu-se și mai strâns de el.

Ghirin o ridică din nou în brațe ca să nu-și mai desprindă privirea de ochii ei imenși și nesfârșit de adânci, ca acele faimoase vâltori fatale, la care visează de când lumea orice voinic.

— Vezi acum că nu sunt decât o proastă, vezi, șoptea ea strângându-și pleoapele. Ar fi trebuit să-mi dau seama încă atunci în parc - când colo, n-am priceput nimic, nici după ce am asistat la lupta

aceea cu Deragazi. Ți-era teamă de… puterea dumitale de sugestie, așa-i? Am dreptate? Așa-i, oare, Ivan, dragul meu? Mi-ești drag, tare drag, repetă ea ascultându-și propriile cuvinte.

— Așa a fost! răspunse Ghirin, îngropându-și fața în părul ei ciufulit și o sărută din nou cu atâta pasiune, încât trupul Simei căpătă iar duritatea sculpturii lui Konenkov.

Câteva picături de ploaie îi căzură pe obraz.

— O pornim! Ghirin făcu un pas spre motocicletă. Altfel bidiviul nostru n-o să ne mai poată scoate din lutul ăsta desfundat… și deocamdată e cald. Ne facem ciuciulete?!

— Ne facem! consimți cu entuziasm Sima, dându-și capul pe spate, ca să-și înlăture de pe obraz șuvițele negre răvășite de vânt.

Abia apucară să iasă la șosea, și deasupra lor apărură nori negri. Ghirin goni, luându-se la întrecere cu vântul, atâta timp cât șoseaua rămase uscată; nu izbutiră totuși să scape de ploaie. Chiar la intrarea în Moscova o aversă zgomotoasă, furibundă și caldă se prăvăli asupra lor udându-i până la piele. Oricât își strângea pleoapele ca să poată deslușì drumul prin perdeaua deasă a ploii, Ghirin fu nevoit să cotească spre marginea șoselei și să încetinească viteza, iar Sima, udă leoarcă, cu obrazul lipit de spinarea lui, cânta veselă, parcă în ciuda intemperiei:

Pe timp rece sau călduț
Satu-acela nou-nouț
Din ce pricini nu se știe
Trăia fără veselie.
Dar într-o duminică
Iat-o fată frumușică
Nu se știe când și cum
Se ivi cu apa-n drum

Scăldând, iaca dintr-o dată
Ziua-n veselie toată.

Biciuirea ploii, stropii care țâșneau de sub roți ofereau textului un acompaniament firesc.

Plescăind se varsă apă
Râde înveselită fata.
Iar voinicul vrând, nevrând
Simte inima-i bătând.

Ghirin traversă cu prudență o încrucișare de străzi, apoi ieși pe Podul Borodino.

— Să mergem de-a dreptul la mine, să ne uscăm și să bem ceaiul acela verde miraculos!

— Știi bine că nu pot să rezist dacă mă ispitești cu *liu-ceai.*

…Sima ațipise pe canapea, înfofolită într-o pijama a lui Ghirin. Acesta intră în cameră, aducând ceainicul. Cu Sima ghemuită pe canapea, odaia lui era acum cu totul alta. Fata asta avea darul de a crea în jurul ei o anumită ambianță, de a răspândi un farmec cu totul deosebit. Un râușor neînsemnat căpăta pentru Ghirin măreția unui fluviu plin de taine, însorit și prietenos, când pe mal, alături de el, se afla Sima.

În picioare, lângă masă, cu ceainicul în mână, Ghirin se gândea privind-o: „Aspirațiile omului spre tot ce e tainic și enigmatic, proprii tuturor romanticilor - fie că e vorba de un loc, de o locuință și mai cu seamă de un om - sunt generate de sentimentul de așteptare a ceva profund, extraordinar, veșnic nou. Dacă după prima impresie se dezvăluie un suflet lipsit de adâncime, plat ca o farfurie, se produce o reacție instantanee numită decepție, adică o frânare stabilă, de o

intensitate egală cu intensitatea așteptării. Sima însă este veșnic învăluită de ceva nou, de ceva adânc, plin de sens. Sentimentele acestea izvorăsc oare din deosebita ei putere de stăpânire sau nu sunt decât mirajul creat de ochii mei de îndrăgostit? Abia acum îmi explic de ce vechii slavi credeau în existența unor încântătoare zâne ale pădurilor și câmpiilor numite „fecioarele vieții” - *rusalcele* de mai târziu care aveau puterea să transmită omului bucuria și forța vie a naturii.

Plivirea întrebătoare a fetei îi rupse firul cugetărilor.

— Mă gândeam la bucurie și forță, o lămuri el, care sunt considerate drept un dar deosebit pe care ți-l hărăzește soarta, ca o milostivire a zeilor. Or, tocmai astea constituie fondul unui suflet de om sănătos, se zămislesc în însuși omul și, în consecință, el este cel care și le dăruiește sieși.

— Dar cum le poți realiza?

— Nu e vorba de a putea cu tot dinadinsul. Condiția este ca omul să fie în stare de uriașe elanuri sufletești. Și poate nu depinde nici de asta, ci de un anume concurs de împrejurări care să dezlănțuie brusc forțe psihice până atunci zăgăzuite.

— Tu ai trecut prin asemenea clipe?

— Da.

— Și ce ai simțit?

— În astfel de clipe ți se pare că ești la hotarul unui țărm necunoscut, de parcă ai fi pășit dincolo de linia vieții obișnuite, cunoscute. Toate forțele fizice și sufletești sunt încordate la maximum și îndreptate spre un singur țel, tot restul rămânând estompat, în afară, și totuși, perceput cu o extremă acuitate și finețe. Ești indiferent fața de toate, exceptând acest țel unic. Sau, mai bine zis, nu indiferent, ci cuprins de un fel de cutezanță miraculoasă în fața unei forțe a vieții, care-l încătușează pe om, determinându-i acțiunile.

Te simți din ce în ce mai ireal, imponderabil parcă și, în sfârșit, ai sentimentul că moartea-i pe-aproape. Un tărâm fermecat, ori moartea. Un singur pas te desparte de acel tărâm fermecat sau de moarte și nu mai știi dacă nu cumva e vorba de unul și același lucru. Ți se pare că în oricare din clipele următoare ai putea să mori, dar gândul ăsta nu te înfricoșează de fel, ci, dimpotrivă, parcă te îmbie.

Multora li s-o părea stranie o astfel de senzație, dar dacă și-or aminti de prima lor iubire, de clipele ei de început, de primele senzații amețitoare ale celor dintâi atingeri nevinovate de îndrăgostiți…

— Și nu numai în iubire! exclamă Sima. Când ți se întâmplă ceva extraordinar de plăcut, ți se pare că ai putea muri pe loc. Și chiar așa de-ar fi, nu te-nspăimânți de fel!

— Aha, o știi, așadar, și tu! Sentimentul acesta al apropierii morții apare în clipele de maxim elan sufletesc. Subconștientul nostru ne vestește că am atins o limită, și struna prea întinsă a vieții e gata-gata să plesnească. E interesant că teama de moarte dispare cu desăvârșire. În loc de teamă, te cuprinde un sentiment de comuniune cu întregul univers, te simți pur și clarvăzător. Ai citit minunata carte a geologului austriac Tihi *Cho Oyu, milostivirea zeilor?*

— Nu, și, după tonul tău, văd că, necitind-o, am pierdut mult.

— Mult. Tihi a scris o poveste adevărată despre ascensiunea lui cu prilejul unei expediții, cu oameni puțini și echipament foarte ușor, pe unul dintre giganții Himalaiei, *Cho Oyu* (Zeița peruzelei), înalt de opt mii două sute de metri. Curajoșii austrieci și cei câțiva localnici din neamul *șerpa*[90] care-i însoțeau, au atins într-adevăr această culme, dar numai dintr-o pornire disperată și o imensă încordare a voinței. Tihi își dădea seama de tot riscul expediției, și faptul că a încheiat-o cu o victorie l-a interpretat drept un dar

al soartei, o „milostivire a zeilor”. Dar iată ce scrie el despre ziua când au atins culmea.

Ghirin luă imediat de pe poliță o carte micuță pe care era desenat un *șerpa* alpinist pe fondul unor culmi înzăpezite și începu a citi:

— ”Celelalte vârfuri coborau tot mai jos, tot mai larg se deschidea cerul albastru-intens al Tibetului… Am ajuns la «zona morții» - altitudine de opt mii de metri. Această denumire n-a fost născocită de jurnaliștii dornici de senzațional, ci de medicii care au stabilit că dacă la această altitudine în organismul omului nu se produce schimbul de oxigen, poate stagna metabolismul și, în consecință, survine moartea. Acest proces este ireversibil…

Înaintau fără oxigen, observă Ghirin, ridicându-și ochii de pe carte. Simei nu-i scăpă strălucirea neobișnuită a privirii sale, care-i trăda emoția. „Oricât ne-ar fi fost de greu să facem fiecare pas, acolo sus, oricât ne-am fi sufocat, simțeam că trecem prin cea mai extraordinară și mai minunată aventură. Poate că pricina acestui simțământ să se fi datorat apropierii pur fizice de cer, conștiinței că am atins granițele ce ne despărțeau de lumea noastră. Probabil insuficiența oxigenului a făcut ca circumvoluțiunile noastre cerebrale să funcționeze altfel…

Mă simțeam în același timp și un zeu, și un neînsemnat fir de praf. Cerul, gheața, stâncile și eu - deveniserăm un tot indivizibil. Mi se părea că păsisem dincolo de limitele lumii reale și că am atins o lume condusă după alte legi. Îmi amintesc de cuvintele lui William Blake: «Dacă s-ar deschide porțile perceperii absolute, omului i s-ar părea totul - așa cum este - infinit». Aici porțile acestea se deschiseseră larg, și mă simțeam copleșit de o fericire de nedescris, supranaturală. Nu se schimbase nimic în urma faptului că atunci când puteam raționa normal, ajungeam la convingerea că trebuie să mor în aceeași zi.

Urcasem târziu, știam sigur că nu ne vom putea întoarce în tabără, și că vom muri înghețați. Gândul acesta nu-mi tulbura de fel buna dispoziție. Nu conținea nimic amenințător, nici eroic, și nu-mi clădea ghes să mă grăbesc. Bucuria viitorului nostru succes - eu fiind acum convins că vom atinge culmea - nu mai juca nici un rol. Culmea aceea, ca atare, avea absolut aceeași valoare ca tot ce ne înconjura, inclusiv persoana mea - culmea nu era decât o părticică a întregului.

În pofida convingerii că ziua aceea se va încheia cu moartea noastră, nu mai încercam nici o răspundere față de viața prietenilor mei din echipă. Noțiunile căpătară un nou înțeles; nu făcuseră loc nepăsării, ci unei schimbări a valorilor…

Deodată ascensiunea se curmă («mergeau fără odihnă de opt ore!» observă entuziasmat Ghirin), și deasupra noastră nu se vedea decât o nesfârșită boltă, aidoma unui uriaș clopot albastru care cobora asupra noastră, învăluindu-ne. Cucerirea unei culmi constituie desigur o mare bucurie, dar apropierea de cer îți dă un mai mare sentiment de maiestate. Puțini oameni înaintea noastră au fost atât de aproape de el…” Fără nici un fel de mașini, doar pe jos! spuse Ghirin, și, închizând cartea, i-o întinse Simei. Ți-am citit un pasaj mai mare, pentru că Tihi redă aici cu multă precizie acea stare de maximă încordare a tuturor forțelor fizice și spirituale, ca și incomensurabila bucurie în pragul morții.

— Nu înțeleg de ce se întâmplă așa, rosti îngândurată Sima.

— Nici eu nu știu. O explicație convingătoare nu există. Cu toate acestea, din punctul de vedere al psihofiziologiei, baza fenomenului este explicabilă. Omul, ca organism, este o mașină biologică în așa fel calculată încât să poată fi din timp în timp supusă unei uriașe încordări din partea tuturor forțelor sale. Pe asta se bazează și psihicul, și de aceea asemenea clipe se îmbină cu

un simțământ de bucurie care nu poate fi asemuit cu nimic. Este inevitabil ca ele să fie rare, pentru că nu pot fi prelungite, dar și împrejurările care le provoacă sunt întotdeauna excepționale, și în multe cazuri se încheie cu moartea. Îți amintești de minunata povestire a lui Wells *Poarta verde* - nu ți-e îngăduit să-i treci prea des pragul, pentru că s-ar putea să nu te mai întorci!

Extrema încordare a tuturor forțelor a dus întotdeauna la realizări atât de remarcabile, indiferent în ce domeniu, încât erau socotite ca o milostivire trimisă de zei, din sfere superioare. În realitate aceste daruri au fost un drept dobândit de omul care a știut să se dăruiască pe sine pe de-a-ntregul unui lucru. Nu este, oare, minunat ca un lucru realizat de om să pară divin; și forțele ascunse într-însul - atât de mari încât să fie socotite drept un dar al zeilor?

— Mi se pare că în cursul bătăliilor treci prin astfel de momente când nu mai simți frică nici pentru tine, nici pentru tovarășii tăi de luptă, ci numai extazul bătăliei, spuse emoționată Sima.

— Bineînțeles! Oare ascensiunea pe *Cho Oyu* nu a fost tot o bătălie? Mai adaug că nu dispare numai frică de moarte, ci și senzația de durere. Vestiții *massai* din Africa de Răsărit, „viteji între viteji”, care vânează lei, voinici înarmați numai cu un scut și o lance, sunt cuprinși la un moment dat de un asemenea extaz războinic, încât nici nu-și simt rănile. Totuși, ghearele și dinții leului îi rănesc grav. Se întâmplă adeseori ca vânătorii europeni să le coasă rănile pe loc, iar băștinașii, cu trupurile împietrite, aflați încă în transa bătăliei, nici să nu bage de seamă că sunt operați. Extraordinar este faptul că în timpul unor astfel de stări psihice, vindecarea se produce și ea foarte rapid. Abia acum începem să apreciem importanța influenței psihice asupra proceselor de vindecare și în general asupra rezistenței organismului la boli, ceea ce nu prea demult era socotit drept o prostie,

în timp ce în Birmania, de exemplu, până și elefanților li se aplică psihoterapia.

— Nu cumva să le spui una ca asta colegilor tăi, au să te facă cu ou și cu oțet.

— Au să mă facă!

— Mie însă poți să-mi spui - sunt convinsă că ai dreptate, cu toate că nu sunt competentă în știința asta complicată.

— Cunoscătorii vieții elefanților afirmă că în privința caracterului, a schimbărilor ce survin cu vârsta, ca și a reacțiilor lui față de boală, animalul acesta seamănă foarte mult cu omul, fiind poate ceva mai curajos în unele împrejurări și mai slab în altele. Se întâmplă ca un elefant să se îmbolnăvească de o boală necunoscută, care să nu cedeze la metodele de tratament obișnuite, dar care nici să nu necesite o operație. Sosește o zi când elefantul, ostenit de a mai lupta cu boala, oftează din greu, trage un geamăt și se culcă la pământ. Dacă nu e imediat ridicat în picioare, nu se va mai ridica niciodată. Atunci medicii elefanților din Birmania se hotărăsc să recurgă la metoda extremă: chiuind din răsputeri, aruncă în ochii animalului niște piper grozav de iute. Usturimea insuportabilă îl înfurie, animalul se ridică și… se face bine.

Sima nu putu rezista și izbucni în râs.

— Mi te-am închipuit, mărturisi ea pe un ton de vinovăție, cum te apropii de un bolnav și după ce-l examinezi, îi arunci niște piper în ochi. Grozav!

— Piper poate nu, mormăi el, dar nici omul nu e elefant, se pot găsi alte metode.

— De pildă, un revolver și niște înjurături înfiorătoare! își îngustă Sima ochii.

Ghirin îi aruncă o privire pătrunzătoare:

— Lasă figurile astea, Sima. Spune-mi mai bine ce ai pe suflet, ce te apasă?

— Nimic, absolut nimic… dar… eu nu plec cu dumneata, și, la drept vorbind, ce nevoie ai avea de mine?

— Cum poți glumi astfel! se indignă el.

— Nu glumesc de loc. Oare tu… dumneata nu-ți dai seama de asta? Ai avut de la viață tot, ești copleșit de munca dumitale până peste cap - ce-ți mai trebuie?

Ghirin încremeni nedumerit ca un cal brusc oprit din săritură, apoi scutură din cap ca și când ar fi vrut să înlăture un gând.

— Multe și în primul rând - tu îmi trebuiești!

Ultimul cuvânt răsunase tăios, ca o izbitură a cărei violență Sima o resimți fizicește.

— Greșești dacă îți închipui că sunt același Vanea Ghirin care gonea într-o barcă cu vâsle pe Neva. Nu mai sunt nici acela care își făcea conștiincios practica într-un spital din nord. Și nici acela care conducea un spital ca chirurg-șef, și nici acela care a venit la Moscova acum doi ani. Pe toți ne schimbă, ne cioplesc din nou timpul și experiența, lăsându-ne numai ceea ce avem la bază, și, în plus, eforturile pe care suntem în stare să le depunem și din care rezultă sau decădere, sau perfecționare. Și acest nou Ivan Ghirin are nevoie, ca de aer, de Serafima Iurievna Metalina - așa cum este ea acum, în clipa asta!

— Dar pentru tine știința e mai presus de orice!

— Acela care pune știința mai presus de orice - e un posedat fanatic, ceea ce eu nu am fost și nu voi fi niciodată! Dar nu vreau să te conving că numai tu ești rațiunea mea de a fi. Nu, oricât te-aș iubi, mai am nevoie de multe în afară de tine, cum ai și tu, în afară de mine. Ce altceva ar fi decât un univers cât o cameră? Și tot ce s-ar afla în această cameră, ar lua proporții exagerate în chip monstruos, ca într-un coșmar! Așa-i?

— Da! șopti Sima, apropiindu-și, din nou ochii ei primejdioși de obrazul lui Ghirin.

De data aceasta, lumina pe care o proiecta asupra trecutului, a prezentului și a viitorului aparținea Simei. Și niciodată Ghirin nu încercase o

bucurie atât de luminoasă și nu întâlnise o atât de deplină concordanță de sentimente cu cineva.

În sfârșit, fata se eliberă din îmbrățișare, sări în picioare și-i porunci lui Ghirin să admire tabloul cu elefantul. Când el întoarse capul, Sima se și schimbase și privindu-se în geamul întredeschis ca într-o oglindă, își netezea rochia care se uscase.

— Păi cum rămâne cu fierul de călcat?

— N-am nevoie de el! E timpul să plec, le-am promis fetelor mele că azi mă ocup de ele.

— Dar, mai târziu, seara, ne vedem?

— Aș vrea să rămân puțin singură! Și nu trebuie să mă privești așa… de scrutător, Ivan, bunul meu… șopti Sima, roșindu-se până-n albul ochilor. Asta nu înseamnă nimic altceva decât că, pur și simplu, vreau să rămân puțin singură.

Ridicându-se pe vârfuri și întinzându-și gâtul, îl sărută apăsat pe buze.

Ghirin îl găsi pe profesorul Andreev aplecat asupra unui maldăr de prospecte, cu o țigară fumegândă între dinți - fenomen extraordinar.

— Fii mărinimos și iartă-mă că te-am stingherit, dar Mstislav se adresează direct luminăției-dumitale!

Cei care-l cunoșteau bine pe Andreev se lămureau îndată după verbul lui pompos că profesorul e în preajma unor evenimente importante.

— Iată, citește, mi-a fost adusă azi-dimineață de la Ministerul de Externe. Andreev îi înmână un imprimat mare, albăstrui.

> „*Rog stăruitor controlați materialele tatii menționarea noului mineral cristale transparente cenușii stop Întrebați Ghirin dacă se cunoaşte influența asupra creierului a radiațiilor toxice ale gazelor incluse în cristale minerale provocând pierderea memoriei stop*

Elucidați urgent Sugorin descrierea pietrelor furate primăvara trecută Muzeu mineralogic stop Telegrafiați New Delhi ambasada stop Ivernev.”

Profesorul îl urmărea cu atenție pe Ghirin, sperând că va citi ceva pe fața lui. Neconstatând nici un fel de reacție, oftă nemulțumit.

— Toate astea nu-ți sugerează nimic? exclamă întrebător, cu o nuanță de dispreț geologul.

— Nimic, Leonid Kirillovici! mărturisi Ghirin. Desigur că am să mă mai gândesc, am să mă sfătuiesc cu niște cunoscători în materie - biofizicieni, biochimiști, dar mă tem că…

— Te-am supraestimat!

— Dar dumneata n-ai nici o idee?

— Păi nu vezi că e vorba de ceva cu totul nou?!

— De ce nu vrei să admiți că poate exista ceva cu totul nou și necunoscut și în domeniul nostru? O altă specialitate decât a dumitale ar trebui neapărat să fie mai înțeleaptă? E o concepție cam studențească, te rog să mă ierți.

— N-am vrut să spun nimic, mormăi împăciuitor Andreev, slavă domnului, te cunosc de atâta amar de vreme. Admiratorii dumitale mi-au împuiat capul că ești atotștiutor. Așadar, ai să încerci să lămurești lucrurile? Dar cât mai repede cu putință.

— Sigur! Totuși, am nevoie de două-trei zile.

— Perfect. Azi plec la Leningrad să citesc acele însemnări și totodată să aflu de la mama lui Mstislav unde se află Sugorin, ca apoi să iau legătura cu el. Și eu am nevoie de cel puțin trei zile. Rămâi să cinezi cu noi?

— Nu, nu pot.

— Fă cum crezi. Eu însă trebuie să ajung pe la șapte la Șeremetievo.

Peste câteva ceasuri, Andreev stătea liniștit de vorbă cu mama lui Ivernev.

— Mi se pare că suntem cam de o seamă, Leonid Kirillovici?

— Dacă ești născută în nouă sute doi.

— Atunci dumneata ești un pic mai în vârstă; eu sunt din nouă sute cinci. Dar oricum, nu-i o diferență prea mare. Ai înțeles deci că n-am cum să știu ce s-a petrecut în treisprezece-cincisprezece. Va trebui să cauți singur. Instalează-te în camera lui Mstislav. Eu n-am să te pot ajuta decât la partea tehnică - la descifrarea scrisului lui Maximilian Feodorovici. E rău desigur să fii nevasta a doua intrând târziu în viața, unui bărbat - Maximilian Feodorovici s-a însurat cu mine în douăzeci și opt, când eu nu aveam decât douăzeci și trei de ani, iar el împlinise patruzeci și patru. Prima lui soție a murit în douăzeci și cinci…

— De ce ai spus că e rău, nu înțeleg?

— Pentru că nu străbați împreună cu bărbatul tău drumul până la sfârșit și rămâi doar un străjer însingurat al memoriei lui.

— Dar feciorul?

— El va ajunge probabil să-l înțeleagă pe tatăl lui după ce eu nu voi mai fi. Vorbesc de acel sentiment mare și adânc, de acel sentiment care are o înrâurire asupra întregii vieți; nu vreau nicidecum să-i reproșez lui Mstislav lipsa de respect, ca fiu.

— M-m-m…

— Abia în urma întrebărilor dumitale mi-am dat seama ce lungă perioadă de viață a petrecut-o bărbatul meu înainte de mine și fără mine. Nu știu nimic despre el - nu mă refer la întâmplările prin care a trecut - astea toate mi le-a povestit - dar nu-i cunosc sufletul. Aș fi putut, cred, să intuiesc ce anume căutați, dar constat că nu sunt în stare, nu simt unde ar putea fi tăinuit, în ce cuvinte anume.

— Nu-i nimic, nu se poate să nu-i dăm de rost când ne-om pune pe treabă amândoi, spuse cu convingere Andreev, lăsându-se în fotoliul din fața bătrânei mese de scris care îi aparținuse cândva lui

Ivernev-tatăl și pe care astăzi se îngrămădeau rezultatele cercetărilor lui Ivernev-fiul.

Abia a doua zi, Evghenia Sergheevna îi atrase atenția lui Andreev asupra unei fraze subliniate apăsat și energic, din carnetul de însemnări al geologului, din 1916: „*Să nu uit să vorbesc cu D.U. în privința pietrelor mele cenușii - pentru Anert".* Sărind peste următoarele două pagini pline de cifre - socoteli, calculele cheltuielilor apropiatei sale nunți, jos de tot dădură peste o frază aproape indescifrabilă: „*Ieri am fost la Alexei Kozmici la locuința lui (strada Gogol 19) - a vândut pietrele mele. Ed. Ed. va fi supărat, dar nici eu n-aș mai putea acum…"* Mai departe creionul alunecase pe marginea paginii și textul se întrerupea.

— Iată acele pietre cenușii care tăinuiesc, desigur, cheia celor întâmplate, spuse Andreev, aprinzându-și o țigară, țigară care nu-i mai făcea plăcere. Trebuie să cercetăm mai departe.

Mai departe însă, deși răsfoiră amândoi pagină cu pagină carnetul care se păstrase în bună stare și scrisul era citeț, nu mai descoperiră nimic și firul conducător care abia mijise se pierdu.

CAPITOLUL 5 Cristalul cenușiu

Uraganul zgâlțâia pereții subțiri ai construcției tropicale. Ivernev, slab ca un copil, își reaminti de puternicele vânturi de pe Munții Himalaia. I se perindau în minte succesiuni de imagini ale

minunatului Kashmir, legănate, tremurătoare ca într-un miraj, ce dispăreau apoi, risipindu-se întocmai ca fumul pe pereții încăperii tapisate cu o țesătură deschisă. Una dintre priveliști, care, pesemne, i se întipărise trainic în minte, stăruia mai îndelung și adeseori se repeta.

În munți, la mare înălțime, dincolo de marginea pădurilor, era o vale uscată și pietroasă, împresurată de niște creste gigantice. De la această vale o lua pieziș o depresiune colosală cu pereții abrupți de forma unei pâlnii, adânc încrustată în stânca înzăpezită a acelui lanț muntos. Chiar la gura ei se afla un cătun - cinci case numai și un singur copăcel, ocrotit cu mare grijă. Ivernev privea de sus, de pe creasta muntelui, căsuțele din vale; nu păreau mai mari decât sfărâmăturile de stâncă, împrăștiate din belșug pe buza văii, în stânga. Sus, la o înălțime incomensurabilă, se învârtejea furtuna stârnind un nor strălucitor de pulbere de zăpadă care se prelingea în jos ca un văl aproape străveziu. Un soare strălucitor și un cer albastru se oglindeau în limbile gigantice de zăpadă care coborau prin haosul negru al stâncilor dințate până aproape de gura pâlniei laterale. Văile însă, atât spre dreapta, cât și spre stânga, cât vedeai cu ochii, erau de un cenușiu uniform, cum nu poate fi decât piatra omogenă izbucnită din măruntaiele pământului. Această vastitate de necuprins a mării de piatră, aproape înfricoșătoare cu giganticii ei pereți de stâncă și cu orbitoarele ei zăpezi azurii, înconjura niște mizerabile locuințe omenești atât de fragile, încât ți se făcea milă de ele ca de niște ființe vii, oropsite.

În aceste case însă, locuiau oameni mândri, puternici și siguri de ei, zămisliți parcă de acești munți amenințători. Când Ivernev, în starea lui de toropeală amestecată cu delir, se gândea la acești oameni, îl cuprindea o veselie febrilă și un sentiment de nespusă fericire că ei trăiesc acolo și că sunt așa cum sunt…

Boala era pe punctul de a-l părăsi, dar, slăbit încă, mai trebuia să stea câteva zile la pat. Avusese o formă gravă de febră paratifoidă, pe care o contractase bând apă nefiartă dintr-un puț de o vechime milenară. Cedase unei slăbiciuni de moment și setei insuportabile care-l chinuise în ziua aceea.

Noii lui prieteni nu-l internaseră în spital, ci îi organizaseră o excelentă îngrijire la domiciliu, angajând două tinere și teribil de severe surori medicale, întotdeauna însoțite de un „frate de caritate", hazliu și mucalit. Medicul lui Ivernev - gras, scund și întotdeauna asudat - îl vizita pe geolog, zilnic. Sosea cu vechiul său automobil care scotea trâmbe de fum puturos și pe care îl conducea cu o îndemânare demnă de un automobilist de curse.

Totul mergea bine, dar Ivernev era nervos, furios pe el și pe soartă din pricina acestei boli stupide. Ar fi trebuit să ajungă de mult la Delhi, unde îl așteptau telegrame și scrisori de la Andreev și Sugorin, și probabil și de la Ghirin. Poate că dezlegarea misterului în legătură cu tatăl său, cu persoanele cu inele și cu coroana neagră, se afla acolo, în acele răspunsuri la telegrama lui, care pentru alții nu prezentau nici un interes…

Și ce oameni surprinzător de buni a avut în juru-i! Italienii, sculptorul indian Ramamurti și minunata lui soție îșI amânaseră plecarea la Delhi, până ce el se va fi însănătoșit. Cesare aștepta și el, mort de nerăbdare, răspunsul din Rusia. Și nu era, desigur, numai vorba de curiozitate, ci de speranța că dacă s-ar lămuri într-un fel sau altul misterul coroanei negre, ar ști ce trebuie să facă mai departe, ar afla care pot fi urmările straniei îmbolnăviri a Leei. Recentul atac banditesc al acelor indivizi, tocmiți anume spre a-l răpi, constituia o mărturie elocventă a faptului că umbra care apăruse în spatele italienilor la Cape Town îi urmărea și aici în acest mare oraș indian. Cuminte

ar îi fost să plece cu toții cât mai curând din țara asta. Ei însă zăboveau. Poate că vinovată de aceasta era Sandra, care nutrea o profundă simpatie pentru geologul rus.

O dată, într-un acces de melancolie, consecință a oboselii și totalei lipse de vești privitoare la Tatia - maică-sa îi scria despre toate în afară de ceea ce era mai important pentru el - îi mărturisi Sandrei pricina tristeții sale, iar Sandra găsi în spusele geologului rus puncte comune cu propria ei soartă. Nici ea nu mai primise de mult scrisori de la Andrea și i se părea că acesta dispăruse fără urmă, întocmai ca Tatia. În compania celor două perechi fericite din preajma ei, Sandra se gândea mereu la Andrea și dorul de viteazul ei cavaler o chinuia nespus.

Italianca îl luă, așadar, pe Ivernev sub protecția ei și poate că însănătoșirea lui destul de rapidă i-o datora acestei fete, care îl vizita zilnic pe prietenul ei rus, ca să-l binedispună.

Astăzi Sandra îi aducea o telegramă de la Delhi, prin care i se anunța sosirea doctorului Ghirin. Ca să n-o neliniștească pe mama lui, Ivernev nu-i scrisese nimic de boală, și Ghirin îl invită la o întrevedere. Geologul îi dictă imediat Sandrei următoarea telegramă: „*Zac bolnav Madras mare nevoie să te văd stop ia cu dumneata poșta ambasadă drumul avion plătit stop*” Era puțin probabil ca Madrasul să facă parte din planurile lui Ghirin - se pare că urma să viziteze numai orașele Bombay și Calcutta.

Ivernev se înșela însă - după conferința de la Delhi, Ghirin a fost adus tocmai la Madras.

Era prima zi când Ivernev putea să șadă pe pat și acest eveniment coincidea cu sosirea lui Ghirin. Doctorul intră; părea și mai masiv în costumul lui alb de o croială bogată, ținând în mână o pălărie care-l stingherea vizibil; era însoțit de o tânără femeie nu prea înaltă, bronzată, cu ochii mari și părul negru, care se adeveri a fi soția lui.

Ghirin își apropie cu voluptate obrazul de ventilator.

Deși purta o rochie strâmtă, Sima părea că nu se sinchisește de zăduf și pielea ei netedă nu era de fel jilavă. Aceeași însușire de a suporta bine căldura îl mirase pe Ivernev și la Tillottama. De altfel, tânăra femeie avea ceva comun cu Tillottama, bineînțeles nu ca înfățișare.

Cum era și firesc, începură întrebările despre Moscova, despre rude și prieteni, despre toate, întrebări ce par lipsite de interes pentru un străin, fiind însă atât de importante pentru compatrioții care se întâlnesc departe de patrie, întocmai ca și cuvintele obișnuite, în aparență, dar pline de un adânc substrat lăuntric pe care le schimbă ei între ei niște îndrăgostiți. Deodată, Ivernev păru că-și amintește de ceva și tăcu, iar Ghirin, făcându-i semn din cap că l-a înțeles, scoase din buzunar un plic oficial. Geologul îl rupse nerăbdător și începu să citească. Discret, Ghirin se ridică și se îndreptă spre verandă împreună cu soția lui.

— Iertați-mă! de rușine și slăbiciune, obrazul i se îmbrobonase de sudoare, Ivan Rodionovici și… Serafima Iurievna. Aștept de atâta vreme veștile astea, că am uitat de regulile bunei-cuviințe.

— Fleacuri. Cu atât mai mult cu cât scrisoarea conține într-adevăr lucruri interesante. După ce-o citești, am să-ți mai spun și eu câte ceva… Ți-am îndeplinit rugămintea, e drept, cu rezultate infime.

Ghirin închise după el ușa subțire și coborî împreună cu Sima cele câteva trepte de piatră care dădeau într-o grădină neînchipuit de mică.

— În partea asta e umbră și adie briza mării. Prea e cald pe aici pentru de-alde noi, nordicii. Și când te gândești că am suportat întotdeauna bine căldura. Tu, cum de nu suferi de loc? Pe de o parte mă mândresc cu tine, iar pe de alta, te invidiez. Asta se numește adevărata termoreglare.

— Prea mult te-ai ocupat ultimul an de… termoreglarea asta, îl dojeni Sima, dar numai

teoretic.

— O recunosc.

Sima îl sărută, ridicându-se pe vârfuri și cuprinzându-i cu brațele gâtul.

— Pentru ce mă răsplătești? întrebă Ghirin, dându-i părul pe spate și mângâindu-i ușor urechile micuțe care-i plăceau atât de mult.

— Când, oare, vor înceta bărbații să pună această întrebare? A fost străbătut drumul de la peșteri până la zborurile interstelare, dar ca și înainte…

— Tradiția asta nu-i rea! râse în hohote Ghirin.

Un scrâșnet sonor de roți pe pietriș, și un automobil verde, lat și scund, frână în fața porții.

— Fără îndoială că sunt niște musafiri care au venit la Ivernev, spuse Sima în șoaptă, ca și cum aici cineva ar fi putut pricepe rusește.

— D-da! se cam strâmbă Ghirin. Vai de capul meu, dacă vreunul din ei nu știe englezește!

— Din nou o căință târzie.

— Am preferat în mod conștient să fac un pas înainte în știință decât să mă perfecționez în limbi! Și, în general, nu s-a întâmplat nimic teribil. Merită. Tot n-am de gând să călătoresc mult și pentru astfel de deplasări, engleza e suficientă.

Din mașină coborâră o groază de oameni. Trei femei - două europene cât se poate de bronzate de soare și o fiică a Indiei foarte oacheșă a cărei piele părea și mai închisă din pricina *sariului* ei negru, apoi patru bărbați - doi indieni, doi europeni, fiecare pereche fiind alcătuită dintr-un bătrân și un tânăr.

— Ia te uită - însănătoșirea geologului nostru este sărbătorită azi de o întreagă delegație, surise Ghirin. Se vede că Ivernev se bucură de succes pe aici.

Stăpânul casei și noii veniți se cunoșteau de mult, dar de astă dată, felul lor liber de a se comporta unii față de alții era întrucâtva stingherit de prezența lui Ghirin, a Simei și a acelui bătrân

subțiratic cu barbă deasă cum poartă *sikhii,* personaj cât se poate de impunător, cu turbanul lui alb și înalt. Sculptorul Ramamurti le împărtăși că acesta este *guru* - profesorul său de Istoria artelor, Vitarkananda. Ivernev era oarecum la curent cu rolul pe care învățatul îl jucase în viața lui Daiaram și se ridică puțin pe pat ca să-l salute cât mai respectuos. Bătrânul însă, cu o grijă de-a dreptul paternă, îl convinse să rămână culcat și își trecu de câteva ori degetele peste fruntea și tâmplele bolnavului. Ivernev fu pe dată cuprins de o foarte plăcută senzație de liniște și încredere și închise pentru o clipă ochii.

— Nu e bine să-l obosim! se încruntă Sandra, care o entuziasmase de la prima vedere pe Sima prin falnica ei frumusețe.

Totuși, după ce soția artistului indian își dădu pe spate vălul subțire, făcu o adâncă plecăciune în fața bolnavului, și-i întinse, cu un gest pur european, amândouă mâinile, lăsându-și brațele descoperite până la umeri, Sima nu mai avu ochi decât pentru ea. Tot așa și cei doi artiști, Daiaram și Cesare, o cercetau de partea lor pe una din reprezentanțele sexului frumos din îndepărtata Rusie, care se abat atât de rar prin India.

Nimeni dintre ei, în afară de Ivernev, nu observă cum cei doi învățați se priveau drept în ochi, cu acea franchețe, posibilă numai între doi mari prieteni, sau doi dușmani de moarte.

În clipa în care Vitarkananda, după ce-l liniștise pe geolog, se întorsese spre cei prezenți, întâlnise privirea cercetătoare a medicului rus. Ridicându-și ușor sprâncenele frânte, negre ca smoala, de deasupra ochilor adânci și întunecați, indianul își îndreptă privirea întrebătoare asupra ochilor de un albastru palid, ca zăpezile Himalaiei în zori, ai rusului. Acest neobservat duel, sau, mai bine zis, această înfruntare a două forțe, se prelungi timp de câteva minute, până când Vitarkananda îl întrebă pe Ghirin cu jumătate de glas:

— Ești din cei inițiați?

— Dacă sub cuvântul inițiat, vă referiți la știință - da, dacă vă referiți la *yoghi* - nu.

Profesorul își ascunse zâmbetul sub mustața-i deasă:

— Fiecare învățat, dacă e un învățat adevărat, este un neînfricat și consecvent căutător de adevăr, și este deci un *jnani-yoga,* cu o disciplină a gândirii și a voinței.

— E greu să hotărăști tu însuți dacă ești sau nu un adevărat învățat, dar eu mă străduiesc să slujesc știința din toate puterile și dezinteresat.

— Îmi dau seama, tot așa cum îmi dau seama că tânăra doamnă - Vitarkananda își trecu privirea asupra Simei - a urcat până acum nu puține trepte spre *Ghenanda-Samhit* (profesorul folosise denumirea *tantrică* a *hatha-yogii).*

— Sunt convins că soția mea nu s-a gândit la asta, surâse Ghirin.

— La dumneavoastră în Rusia și în general în Occident nu sunt puțini aceia care, fără a bănui măcar că sunt *yoghi,* ating aceleași culmi ale perfecțiunii și ale înțelegerii ca și *yoghii.*

Exclamația zgomotoasă a Leei le întrerupse discuția molcomă, iar Sandra traduse torentul năvalnic al vorbelor ei:

— Lea spune cu visează de mult să vadă mai de aproape una din uimitoarele gimnaste ruse!

— Deși sunt într-adevăr o gimnastă rusă, nu pot fi pusă alături de fetele noastre care au învins la Roma, ci pur și simplu sunt una din miile de maestre ale sportului de la noi. Și e purul adevăr, n-o spun din modestie.

— Oricum, dumneata îmi placi! exclamă Lea, luând-o de braț. Ia uită-te, Cesare, și ea e mică, tot ca mine, poate un pic mai înaltă.

— Nu cu mult - cu vreo cinci centimetri!

— Cesare, m-am obișnuit cu lipsa de considerație a bărbaților, suspină Lea, dar crede-mă că e indecent să-ți holbezi ochii așa cum o faci

tu. Întâi cu Tama; acum cu rusoaica. Și chiar de la prima întâlnire! Crezi că dacă ești pictor, ți-e îngăduit orice? Aș vrea să știu ce o să mai urmeze?

— Uite ce o să urmeze: Cesare se ridică. L-am obosit pe Tislav, așa pronunța italianul numele acesta greu pentru el. E timpul să mergem. Le-aș propune prietenilor noștri ruși să vină cu noi. Pe aici pe aproape e o vilă luxoasă ai cărei proprietari sunt plecați în călătorie, iar noi le-am închiriat bazinul de înot - adânc și cu o trambulină. Asta ne-a făcut suportabilă șederea la Madras, unde e așa de cald!

Sima se uită întrebător la Ghirin, iar acesta la Ivernev. Geologul dădu a încuviințare din cap.

— Bazinul e îmbrăcat într-o faianță albastră de culoarea cerului, iar apa e un amestec de apă călduță cu cea de izvor! O adevărată răcoare azurie! îi ispiti Cesare. Îl luăm și pe profesor cu noi.

Daiaram și Tillottama își holbară ochii de groază, dar Vitarkananda nu se simți de fel jignit și, cu multă blândețe, le răspunse că face parte din generația veche pentru care sunt incompatibile asemenea distracții. Cesare se grăbi să-i ceară scuze, dar învățatul nici nu voi să audă.

— Aș dori să mai stăm de vorbă, i se adresă el lui Ghirin, după ce vă veți fi odihnit după drum și veți fi terminat cu conferința…

— Nu sunt obosit, dar ședințele noastre încep chiar de mâine, răspunse acesta. Poate că v-ar conveni să ne vedem sâmbătă, după încheierea conferințelor?

— Foarte bine. Vă rog, așadar, să veniți la mine, să-mi faceți această cinste. Îmi îngăduiți să mai invit câțiva prieteni de-ai mei? Nu vor fi decât bărbați… Daiaram va veni să vă ia. Prietenii mei vor fi foarte bucuroși să participe la această întâlnire cu un medic-psiholog rus. Noi am mai auzit câte ceva despre cele expuse de dumneavoastră la conferința de la Delhi.

— Vă sunt foarte recunoscător, spuse încet Ghirin, nu sunt un bun orator și nici nu știu la perfecție limba engleză. Totuși mă interesează extrem de mult să discut cu prietenii dumneavoastră. Păcat că timpul pe care îl voi petrece aici e foarte limitat.

— În cazul acesta, de ce nu l-ați prelungi?

— Vă făgăduiesc că am să încerc!

— Vă mulțumesc! Și încă o întrebare: Știu că Daiaram se interesează de o veche legendă în legătură cu o coroană neagră și cu expediția lui Iskander[91] în India. Oare la rugămintea dumneavoastră?

— Este o rugăminte a prietenului meu, geologul Ivernev. De altfel, și eu sunt cât se poate de interesat în găsirea manuscrisului legendei.

— Bine. Vă vom ajuta și noi. Trebuie să vă spun că vechile legende despre Iskander le culege și le studiază un profesor japonez venit acum patru ani în India. Am auzit despre el doar în treacăt. Dar pot să aflu lucruri mai precise și să vă pun în legătură cu dânsul.

— Mai bine nu.

Vitarkananda îl privi din dungă cu ochii lui atotștiutori:

— Înțeleg. Vă feriți să atrageți atenția celor… care-l urmăresc pe pictorul italian. Lucru firesc. Dar e timpul să plec.

Vitarkananda se ridică, adresă o plecăciune tuturor și ieși însoțit de Daiaram.

Ghirin o convinse pe Sima să meargă la bazin cu italienii și rămase cu Ivernev. Sima înțelese că au nevoie să rămână singuri și plecă sub protecția Leei și a italianului în vârstă. Croiala tunicii sale ușoare, obrazul cu pielea tăbăcită, ca și privirea-i fermă îl trădau pe marinarul de profesie. Veselul grup nu apucase să iasă din casă, când geologul îl rugă pe Ghirin să-l ajute să se ridice în capul oaselor. Scuturând în aer foile cu binecunoscutul

scris al lui Andreev, geologul exclamă de astă dată cu un glas mai plin:

— Gândiți-vă numai ce ciudată coincidență! Leonid Kirillovici a dat în însemnările tatii peste un pasaj extrem de scurt unde acesta scrie că a găsit niște cristale cenușii transparente în haldele unei mine foarte vechi, în timpul expediției pamiro-afgane. Eu mi-am aruncat ochii pe notița asta, dar nu i-am dat nici o importanță. Ce probă de tâmpit mai sunt!

— Cum a fost posibil una ca asta?

— Însemnarea părea făcută, așa, în treacăt. Nici tata și nici altcineva n-au descris acest nou mineral.

— Probabil că înainte de revoluție n-a apucat s-o facă, și nici după aceea; de altfel, a fost un timp când lucrările științifice se tipăreau greu.

— Și totuși, se publicau. Tata ar fi putut s-o facă mai târziu.

— Asta înseamnă că după revoluție aceste pietre nu mai erau la el. Se vede că s-au pierdut într-un fel oarecare. Mineralogia nu era, după câte știu, specialitatea tatălui dumitale?

— O, nu. Era un geolog obișnuit, având ca preocupare locul de origine al minelor, ca toți prospectorii și topografii.

— Poate că nu era sigur că mineralul găsit de el este într-adevăr interesant și, având de lucru până peste cap, nu s-a mai consultat cu mineralogii, conveni Ghirin.

— Este o presupunere verosimilă. Dar iată ce a mai descoperit Leonid Kirillovici; el transcrie însemnarea integral, și regret că mi-a scăpat când am revăzut arhiva personală a tatii: „Ieri am fost la Alexei Kozmici, la locuința lui (strada Gogol 19), a vândut pietrele mele…” Vedeți, cuvintele acestea profesorul Andreev le-a subliniat. Acest „Alexei Kozmici” era probabil, bijutier. În același carnet mai este o frază: „*De vorbit cu D.U. despre pietrele mele cenușii”.*

Totuși lucrurile nu stau chiar așa de prost cum vi se pare. Un coleg al meu, mineralogul Sugorin, mi-a descris din memorie aspectul unor astfel de pietre furate de la Muzeu, înainte ca ele să fi fost determinate - un pandantiv montat în platină, găsit în casa de fier a unei locuințe bombardate. Pietre străvezii, de nuanță cenușie, cu o puzderie de infime paiete metalice, răspândite în masa mineralului. Judecând după felul cum sunt așezate muchiile, se poate presupune că aceste cristale, în stare brută, erau în formă de coloane, scurte prismatice.

Glasul lui Ivernev tremura de emoție și slăbiciune. Ghirin se apropie de el și-l ajută să se culce din nou.

— Stați puțin, că vreau să vă mai spun ceva. Vorba e că această descriere repetă întocmai descrierea pietrelor cenușii din coroana neagră găsită de perechea de italieni pe care i-ați cunoscut acum. Numai că cele din coroană erau mai mari!

Ghirin, care se aplecase deasupra bolnavului, se îndreptă de spate, surprins.

— Acel Wilfried Deragazi pe care-l cunoști, i-a oferit italianului pentru coroană o sumă enormă, apoi a venit în Rusia, ca să lămurească personal, cum s-ar spune, de unde anume a luat taică-meu aceste pietre cenușii. Iar Tatia… a primit misiunea de a-l ajuta, răsfoind manuscrisele tatălui meu.

— Ee! - atât putu scoate Ghirin.

— Dați-mi o țigară de acolo, din dulăpior!

— O să te apuce amețeala.

— Dați-mi-o! insistă el.

După ce trase un fum, îl apucă tusea, își șterse nădușeala cu mânecile cămășii lui de pânză ușoară și urmă:

— De aici putem trage o concluzie de o extremă importanță: în primul rând că locul de origine al cristalelor cenușii nu-l cunoștea decât tatăl meu, și în al doilea - că pietricelele astea au o proprietate cu totul excepțională. Cei care o cunosc, cutreieră

lumea întreagă de dragul lor, fără să se uite la bani. Și mai știu ceva în legătură cu asta. Și Ivernev îi istorisi povestea faimoasei coroane și a subitei îmbolnăviri a Leei. Iar când îți amintești de istoria lui Alexandru Macedon, mai precis de legenda despre plecarea lui precipitată din India, pe care ne-a povestit-o Soltamurad Behoev…

— Pe Soltamurad îl cunosc! Iartă-mă, ce ți-a povestit?

— Legenda spune că Alexandru, după ce și-a pus pe cap străvechea coroană fermecată, a uitat cu ce scop venise în India. Același lucru i s-a întâmplat și Leei! De cum și-a pus coroana pe cap, a căpătat o amnezie parțială. Recunoașteți că această coincidență este dovada faptului că flota scufundată este chiar flota lui Alexandru Macedon; după împărțeala între diadohi flota i-a revenit lui Nearh. Iar potrivit legendei, Nearh a căpătat și coroana fermecată… Sunteți mulțumit? O mașină electronică ar fi spus de mult - da!

— Ce-i pasă mașinii? Ea nu poate fi acuzată de nebunie. S-ar spune cel mult că a avut un scurtcircuit, și atât. Dar schemei dumitale nu i se poate găsi nici un cusur. Se întâmplă fel de fel de lucruri din astea neașteptate, cum ar fi descoperirea unor excelente lentile optice în vechea Troie. Mă voi limita la următoarea ipoteză: rolul cristalelor în electronica cuantică a fost înțeles de știință abia acum, și nici asta pe de-a-ntregul. Dar ai auzit despre niște generatori cuantici - maserul și laserul? Sunt cristale de rubin sau ale altor minerale care produc o formidabilă intensificare a luminii. Sunt cristale care luminează Luna și a căror lumină ajunge cu mult mai departe de limitele sistemului solar pe calea acumulării și redării în cascadă a masei de electroni. Despre acțiunea biologică a laserului nu știm aproape nimic. Pe de altă parte însă, ne sunt cunoscute din antichitate diferite influențe biologice atribuite unor pietre prețioase, în

majoritatea cazurilor fiind vorba tot de cristale. S-ar putea ca superstițiile străvechi să conțină o doză de judecată sănătoasă și rezultate ale unor precise observații. Da, ne rămâne să admitem că aceste cristale cenușii, expuse în anumite condiții luminii solare, emit raze care acționează asupra celulelor nervoase ale creierului. Iar în coroană ele sunt dispuse și orientate în așa fel încât radiațiile lor pătrund în regiunea jumătăților occipitale a emisferelor mari, unde se găsesc centrele memoriei.

— Într-adevăr, Lea a stat cu coroana pe cap în lumina unui soare orbitor!… își aminti Ivernev. Dar cum a putut fi făcută o astfel de descoperire în timpuri atât de vechi?

— Prin metoda experimentală și pe dibuite, oamenii realizau multe. O parte din acele realizări au fost mai târziu uitate, pierdute din pricina necontenitelor războaie care distrugeau total civilizații întregi, atâta vreme cât populația era încă puțin numeroasă. Probabil că din numărul acestor descoperiri pierdute fac parte și proprietățile cristalului cenușiu, redescoperite apoi de cineva, din întâmplare. În privința naturii acestor însușiri, n-au decât să-și bată capul mineralogii, cristalografii, fizicienii.

— Este absolut necesar să facem rost de o probă. Altfel nu ne rămâne decât să dăm cu bobii, ca să aflăm dacă secretul stă în cristal, sau în acele particule argintii din interior. Prezența unor gaze și a unor lichide incluse în cristale se află de mult în atenția științei. Unul dintre primii care le-a analizat a fost Humphrey Davy. Soluții de apă sărată într-o blendă de zinc - sfalerit sau topaz, prezența unei substanțe asemănătoare țițeiului în fluorit, gaze la mare presiune în cristalul de munte - toate acestea, o dată cu elaborarea celor mai subtile metode de analiză, devin o neprețuită mărturie a condițiilor de presiune, de temperatură, de compoziție a soluțiilor, care au existat în momentul formării

cristalelor, cu milioane și miliarde de ani în urmă…

— Sau poate că nici nu e vorba de incluziuni, ci de compoziția cristalului în general? se întrebă Ghirin.

— Totul e posibil. Nimeni nu te oprește să dai frâu liber fanteziei, emițând și ipoteza prezenței unor materii străine, a unor elemente cu totul deosebite, „perimate", de pe suprafața pământului, în genul *tehnețiului*[92] sau *franțiului*[93]. Se poate chiar admite că în compoziția cristalului cenușiu a intrat o substanță provenită din adâncimi atât de colosale ale scoarței terestre, încât toate elementele familiare nouă să se fi transformat în altele, înzestrate cu proprietăți cu totul deosebite, așa după cum carbonul brut, scos la suprafață de la adâncimi de o sută-o sută douăzeci de kilometri, ajunge la noi sub forma materiei celei mai dure din lume - diamantul.

— Și că, laolaltă cu altele, a răbufnit din măruntaiele pământului acea răutate primară, cosmică, îndreptată împotriva vieții, răutate proprie oricărui proces inițial al mișcării materiei.

— Foarte just, ba chiar poetic! Dar cum să transplantăm această poezie pe solul științei reale? surâse ironic Ivernev.

— Nu există decât un singur mijloc: prietenul dumitale Cesare să scoată coroana, dacă este într-adevăr ascunsă după cum ți-a dat a înțelege, și s-o predea în mâinile învățaților. În felul acesta va scăpa de primejdia care altminteri îl va amenința fără încetare, prin grija „prietenului" nostru comun, Deragazi.

— Într-adevăr, ar fi cea mai simplă ieșire din impas. Și cea mai justă. Credeți, așadar, că-i pot împărtăși tot?

— Desigur. Capătul firului e în mâna lui - ăsta pe de o parte, iar pe de alta, nu mi-a făcut impresia unui om care ar fi în stare de orice pentru bani. Ca om inteligent, nu poate să nu-și dea seama că,

atunci când într-o afacere se amestecă o putere organizată, omul izolat trebuie să se dea la o parte și să încredințeze chestiunea unei alte organizații nu mai puțin puternice. Iar dumneavoastră, geologii, trebuie să luați cele mai urgente măsuri de ocrotire a acestei mine străvechi, în ipoteza că ea, potrivit însemnărilor tatălui dumitale, ar putea fi găsită.

— Dragă Ivan Rodionovici, după câte am înțeles, mina asta se află tocmai în Afganistan!

— Ce să-i faci, oricum ar fi, vom întocmi o notiță-raport, iar eu chiar astăzi… ba nu, așa nu merge. N-ai putea trimite pe cineva dintre colegii dumitale la Delhi, cu avionul?

— Nu l-aș putea ruga decât pe geofizicianul Volodea Tulîmov. Afară de el și de mine, aici la Madras, alt geolog sovietic nu există. Să zboare, că n-o să moară!

— Foarte bine. Să-mi dai un bilețel pentru el. Acum însă te rog frumos să stai liniștit un sfert de ceas și - la lucru. N-are rost să scrii mult - nici cei de acolo nu-s proști. Trebuie o copie și pentru Leonid Kirillovici, să-și bată și el capul.

După ce îl culcă pe Ivernev, Ghirin ieși pe terasă și își reluă firul gândurilor.

„Cristalele - formă stabilă a existenței unei materii - necesită, pentru a se forma, o energie suplimentară, spre deosebire de materiile amorfe. Această energie suplimentară le dă posibilitatea de a se împotrivi influențelor exterioare prin rețeaua lor organizată, prin colțurile lor dure și suprafețele lor lustruite. Prin distrugerea unui cristal se degajă necondiționat un volum oarecare de energie. Tot astfel și psihicul omului, înzestrat cu o imensă energie, dă dovadă de o mare stabilitate, atât în ce privește excitațiile din afară, cât și conflictele sale lăuntrice. Iar omul cu un psihic insuficient de puternic se lasă ușor influențat de presiunea din afară, de panică, de psihozele sociale și este în general puțin stabil din punct de vedere moral. Cam diluat… ar spune Sima…”

Sima - numele ei cald îi risipi grijile acestei zile grele. Peste un ceas cel mult îi va vedea ochii imenși, adânci, adânci - pricina înșelătoarei lor tristeți.

CAPITOLUL 6 A căzut o stea

Intrară cu toții în bazin, afară de Tillottama. De când devenise soția lui Daiaram, nu-și putea permite să încalce vechile obiceiuri, cu toate că îi plăcea foarte mult să se scalde în mare împreună cu Daiaram sau cu italiencele, dar nu în prezența altor bărbați. Dansatoarea se instală în umbră sub cort, iar ceilalți șase, cu niște mutre satisfăcute, se cufundară în apa cu adevărat divină - dacă ne referim la culoarea și răcoarea ei. Sima nu putu rezista tentației de a sări de pe trambulină și începu să facă salturi, sau ca „rândunica", sau răsucindu-se în tot felul în aer însoțită de strigătele de entuziasm ale celorlalți cinci înotători, mai puțin iscusiți decât dânsa. Dintre toți numai Lea se încumetă să se ia la întrecere cu gimnasta rusă și se aruncă de pe platforma cea mai înaltă a trambulinei, executându-și într-adevăr perfect săritura.

Sima se urcă la rândul ei în vârful trambulinei și stând la capătul scândurii elastice, se gândi la un truc. Toți ceilalți se așezară în așteptare, pe marginea opusă a bazinului. Cesare nu-și mai lua ochii de la ea, urmărind-o cum se balansează încet în lumina aceea puternică, aidoma unei statuete cioplite din lemn negru și bronz auriu. Lea îl înghionti ușor pe pictor.

— Încântătoare! șopti Cesare, și totuși liniile corpului ei îmi par oarecum barbare.

— Nu-i adevărat! șopti furioasă Lea.

— Stai, poate nu m-am exprimat bine. Nu barbare, ci surprinzătoare, și de aceea, și mai frumoase. Chiar așa! O curbură neobișnuită ici, o gropiță dincolo…

— Cesare al nostru a uitat chiar și de celebrul lui *vitals,* observă Sandra.

— Vezi să nu! L-am și stabilit de mult: 34-24-40 la înălțimea de o sută șaizeci. E original!

Făcând o săritură pregătitoare, Sima își luă avântul și, răsturnându-se în aer pe spate, descrise o spirală lină, dispărând în apă adâncă. Sandra îi

făcu cu ochiul lui Cesare, iar Lea își duse mâna la buze și trimise un sărut spre Sima care se apropia înot. Cesare, aplecat spre urechea lui Daiaram, îi șoptea ceva, gesticulând cu temperamentul lui de meridional.

— Ce-or fi complotând cei doi? întrebă în glumă Sima, urcându-se pe bordura de piatră galbenă, încălzită la soare, care încadra bazinul.

— Nimic, răspunse Sandra, cred că își disputã dreptul de a-ți modela statuia. Privește numai ce mutre lacome au! Artiștii-sculptori au văzut o pradă!

— Cesare nu e sculptor, râse Lea, dar e un excelent desenator.

— Spuneți-le că statuia mea este de pe-acum expusă la cea mai mare galerie de tablouri din Moscova - Tretiakov… Sima făcu o pauză și, văzând mirarea pătrunsă de respect care se oglindea pe fetele expresive ale italiencelor, adăugă:… făcută cu douăzeci de ani înainte ca eu să mă fi născut. Italiencele izbucniră în râs, iar Sima reluă pe același ton serios: Toți sunt de părere că eu aș fi copia ei. Și nu singura. Făpturi ca mine pot fi întâlnite adesea.

— În cazul ăsta nu putem decât să invidiem Rusia! exclamă Sandra. Dar să știi că trebuie neapărat să vezi statuia Tillottamei, modelată de bărbatul ei.

— Poate că frumoasele noastre doamne s-au răcorit și au ciripit pe săturate? se auzi glasul lui Cesare. Să mergem la masă. *Signora* Ghirin, hai să-l luăm pe soțul dumitale. Sperăm că veți rămâne cu noi, nu-i așa?

Sima refuză invitația, pentru că după terminarea pauzei de prânz trebuia să viziteze o școală de dans, vestită în toată India.

Ghirin o aștepta pe Sima la locul stabilit în Marin-Drive, lângă monumentul pescarilor.

— Dragul meu, să mergem să ne scăldăm în ocean!

— Aoleu! Acolo sunt rechini mari cât toate zilele! Oribil!

— Să-i luăm ca însoțitori pe îndrăzneții ăștia de italieni - Cesare și Lea. Ei au cuțite și acvalanguri. Dar trebuie să te anunț că am repurtat și eu o mică victorie: am demonstrat sistemul nostru de gimnastică la școala de dans și am fost solicitată de către televiziune să mă produc.

Ghirin o ridică în brațe.

— Ivan, nu-i frumos! Toată lumea se uită la noi!

— Nici pomeneală, în jur nu-i țipenie de om.

— Nu e cavalerește ce faci! Să profiți de forța asta mare și să mă arunci în aer! E o umilire a femeii libere! Te simți foarte mică… Tu râzi de mine, ia uită-te nițel în ochii mei! Tu mai ai ceva, ceva cu care vrei să te fălești un pic.

— Ai ghicit… Îți aduci aminte de prelegerea mea ținută în fața artiștilor? De considerațiile mele asupra frumuseții? A reieșit că ele răspund înțelepciunii străvechi a Indiei. Ascultă ce-i spune un tată feciorului său:

„- Ia adu-mi de acolo un fruct de *niagrodh.*

— Poftim, domnule.

— Rupe-l în două.

— L-am rupt, domnule.

— Ce vezi acolo?

— Semințe, atât de mici, că aproape nu se văd.

— Rupe una din ele,

— Am rupt-o, domnule.

— Ce vezi înăuntru?

— Nimic, domnule!”

Și atunci tatăl i-a spus: „Fiule, părticica asta minusculă, pe care tu nici nu o poți percepe, este esența giganticului copac *niagrodh.* Crede-mă, fiule, aici zace tot ce va alcătui copacul, toată frumusețea și măreția lui…” Asta s-a scris, rândunico, încă înaintea erei noastre, în *Ciandog Upanișade.* Dacă aș fi știut asta mai devreme, aș fi utilizat neapărat istorioara în prelegerea mea, ca să arăt unde stă ascuns în om simțul frumosului…

La propunerea lui Ivernev, perechea Ghirin se instalase și ea în mica lui vilă. De la ambasadă sosise dispoziția ca Ivernev să plece la Delhi, de îndată ce va fi în stare să suporte călătoria cu avionul.

După ședințe, Ghirin se ducea la biblioteca spațioasă a societății pentru studiul *Vedantei.*

Serile, la Ivernev veneau italienii și Ramamurti cu soția. Cesare o convinsese pe Sima să-i pozeze pentru un portret. Peste două zile, Ramamurti își aduse și el mapa. Cei doi se întreceau în iuțeala și precizia crochiurilor. Lea și Sandra, puțin geloase pe succesul Simei, stăteau de vorbă cu Ivernev și Ghirin, punându-le nenumărate întrebări despre Țara Sovietelor. Căpitanul Callegari mai mult asculta, pufăind din lulea și, din timp în timp, dădea câte o replică tare, spre a stârni între tineri înflăcărate discuții contradictorii.

Abia peste cinci zile Ghirin și Sima izbutiră să-și facă timp pentru a vizita expoziția în care se afla *Apsara* lui Ramamurti.

Restul zilei Ghirin fu atât de tăcut, încât Sima se alarmă. Abia când fu nevoit să răspundă la întrebările ei, își dădu și el seama de starea ciudată în care se afla. Ghirin își amintise de o statuie așezată pe un soclu la fel de simplu, acolo unde se întâlnise prima dată cu Sima, și, cu o neliniște surdă în suflet, se adânci în gânduri asupra minunaților oameni pe care îi întâlnise de-a lungul vieții și a atitudinii lor față de societate. Anna - și soarta ei tragică în acel sat bătrânesc. Lidia Ivanova - o balerină excelentă și un om de calitate. Sandra - și viața ei nefericită. Și, în sfârșit - Tillottama. Cu toate că izbutise să scape din cloaca aceea de gangsteri, asupra ei parcă planează o nenorocire. Poate că Lea avea dreptate. Nu e bine că Daiaram este atât de sigur de el. Ar fi timpul să înțeleagă că el singur constituie o prea slabă apărare. Ar trebui să renunțe la izolarea lui și să-și

ducă viața la Delhi înconjurat de prieteni. Ideea de fatalitate, care gravitează în jurul oamenilor multilateral desăvârșiți, își are o foarte veche origine. În vechea Eladă oamenii își dădeau bine seama că bunătatea și frumusețea, o minte imparțială și strădania de a afla adevărul, în cazul când omul nu le păstrează doar pentru el, când încearcă să trăiască altfel decât cei care se lasă îngenunchеați sau înșelați, toate acestea îi otrăvesc viața, împingându-l spre o iminentă și timpurie pieire. La polii opuși ai *oikumenei* - pământ locuit - atât la hinduși, cât și la greci - se credea că zeii sunt cei cărora desăvârșirea nu le este pe plac, când de fapt, oamenii erau cei incapabili de a sesiza un adevăr simplu: dezacordul dintre o societate prost organizată și rarele ei elemente valoroase - precursori ai omenirii viitoare.

Încă de pe vremea legendelor despre regele Arthur cel drept, în Europa creștină dăinuia credința că pe cavalerii viteji, cum ar fi, de pildă, Galahad[94], dumnezeu îi lua la el. Așa se explică tristețea pe care o resimt toți oamenii, când vin în contact cu frumusețea, și acesta este motivul pentru care artiștii tuturor generațiilor și raselor se străduiesc din răsputeri să imortalizeze frumosul, făurindu-l din materiale care să dăinuiască veșnic.

Această faptă măreață Daiaram o și săvârșise. *Apsara* lui, tânăra nimfă cerească, va intra în patrimoniul artei universale. Iar Tillottama cea vie îi va mai inspira și pe alți artiști să făurească noi opere de artă.

Această femeie, însă, este cu totul lipsită de apărare. Legea nu pedepsește de bună seamă decât după ce faptul a fost consumat. Altfel nu este posibil, e adevărat, și o atare organizare a lumii este în avantajul celui care atacă, întocmai cum avantajat este tigrul care pândește un erbivor.

Nici dragostea unui întreg popor, o dragoste cum nu s-a pomenit în întreaga istorie a omenirii, dragostea unui popor cu miile lui de ochi vigilenți,

nu l-a putut păstra pe marele nostru Lenin. Nici poporul Indiei nu l-a știut apăra pe conducătorul ei, Mahatma Ghandi… poate și pentru că celor care iubesc cu adevărat nici nu le trece prin minte de ce poate fi în stare un nelegiuit. Pe când niște fanatici, cărora le lipsește o doagă, sub influența unor oameni versați și pricepuți psihologi, îndrăznesc!

A ridica mâna asupra unei fete a cărei unică apărare este frumusețea, găsind pentru asta un călău, e un fapt care nu prezintă nici o dificultate.

În privința Simei, de pildă, era liniștit. Sima asta, modestă și în aparență ștearsă, rivalizează în realitate cu Tillottama, lucru de care își dăduseră seama amândoi artiștii - atât indianul cât și italianul. Cum se face că sunt liniștit? Fiindcă în țara noastră au fost înlăturate înseși posibilitățile atacurilor mișelești ale ticăloșilor care stau la pândă ca lupii. Mai există desigur și oameni de nimic, dar acestora le e mult mai greu să acționeze, pentru că a fost înlăturată puterea banului. Și asta o înțelegi cu adevărat abia atunci când petreci câtăva vreme într-un mediu atât de diferit de al nostru.

În ajunul plecării sale, Ivernev îi invită pe Ghirin și pe Cesare la el, pentru a discuta despre coroana neagră.

Cei trei bărbați se izolară în camera de lucru a lui Ivernev.

Acesta îi povesti lui Cesare, de astă dată cu toate amănuntele, tot ce se întâmplase la Leningrad și la Moscova, înainte și după vizita lui Deragazi, fără a-i ascunde tragedia lui personală. Cuvintele sobre ale geologului îl mișcară pe pictorul italian care trăgea furios din țigară.

Apoi Ghirin expuse presupunerile lui cu privire la cristalele cenușii, stăruind asupra faptului că, după furtul pietrelor din Leningrad, cele încrustate în coroană rămăseseră singurele care ar putea fi puse în slujba științei.

— Să admitem că presupunerile dumneavoastră sunt juste, spuse italianul îngustându-și ochii din pricina fumului, și că într-adevăr cristalele cenușii ar avea o influență asupra memoriei. Cum se explică atunci faptul că ele sunt atât de căutate în lumea întreagă, cheltuindu-se în acest scop uriașe sume de bani? Ce poate fi atât de extraordinar de important în faptul că un om, căruia i se pune pe cap un asemenea cristal, își pierde memoria?

— Ai atins punctul nevralgic, răspunse Ghirin calm. Tocmai aici e cheia. Și, bineînțeles, o cheie folosită în scopuri josnice, iată de ce acționează ei pe ascuns. Josnicia are întotdeauna un caracter secret. Iată în ce constă, cred eu, fondul chestiunii. Crearea unor roboți pentru luptă și muncă ar fi un lucru foarte costisitor. Dar ei au la îndemână mecanisme ieftine, aproape gratuite și minunate din punct de vedere biologic - oamenii. Însă omul nu este un robot…

— Am înțeles, am înțeles! exclamă Cesare, sărind în sus. Omul care și-a pierdut memoria poate deveni un robot.

— Cel care și-o pierde total, nu mai e bun de nimic, pentru că, o dată cu memoria, își pierde și întreaga capacitate de adaptare la viață. Însă dacă pierderea este parțială…

— Da, da, da! Exact cum s-a întâmplat cu Lea! Doamne, dar e limpede ca lumina zilei. Pictorul își avântă în sus amândouă brațele. Iată de ce vânează ei coroana. Ea le poate aduce câștiguri fantastice.

— Coroana ți-ar putea aduce și dumitale sume considerabile dacă te-ai hotărî s-o vinzi „doritorilor”, rosti cu răceală Ghirin, cu toate că, sincer vorbind, sunt convins că banda lui Deragazi va găsi mijlocul de a scăpa de dumneata de îndată ce le vei arăta comoara. Nu vreau să te conving de nimic, dar îți atrag atenția că pe omul ăsta l-am văzut de aproape!

Cesare dădu de câteva ori din cap, dar înainte de a fi apucat să deschidă gura, Lea răsări de după

draperiile trase ale ușii:

— Dragii mei, a sosit perechea Ramamurti! Tillottama o să ne danseze! Ea vine de la televiziune unde s-a produs și e îmbrăcată cu costumul ei de dansatoare; au adus și magnetofonul. Veniți mai repede!

— Să mergem, surâse Ghirin, *signor* Pirelli să nu se grăbească cu răspunsul. Pentru el problema comportă o mare răspundere și aș vrea să-l aflu numai în forma lui definitivă…

Sima se repezi înaintea lui Ghirin.

— Ivan, o să vedem acum dansurile Tillottamei! Ce bine-mi pare! Îl luă de braț și se lipi strâns de umărul lui.

Pe Tillottama n-o sperie de fel micimea odăii. Dimpotrivă, mișcările ei oarecum comprimate în spațiul restrâns căpătară o plasticitate, o forță și o iuțeală cum nu-i mai fusese dat nici unuia să vadă până atunci. Magnetofonul revărsa o jerbă de ritmuri duble, greu de prins de către un european, întrerupte uneori de notele prelungi și tremurătoare ale unor instrumente de coarde.

Emoționată și cu respirația tăiată, Sima urmărea această reîncarnare a *apsarei,* neștiind că Tillottama își execută o improvizație proprie, după muzica lui Ravi Dasom, un compozitor *tamil,* scrisă recent și intitulată *Lacrimile lotusului.* Păstrând întreaga gamă a mișcărilor de brațe, care uimeau în dansurile clasice indiene, Tillottama renunțase la unele atitudini, în genere respectate cu sfințenie de către păstrătorii vechilor tradiții, cum ar fi cele cu picioarele pe jumătate îndoite și mult depărtate, care simbolizau nimicnicia omului, puternica lui legătură cu pământul și înceată lui ascensiune spre cer; de ce să le execute, de vreme ce aceste mișcări par inestetice, chiar dacă sunt interpretate de o mare dansatoare sau un mare dansator. Tillottama urma tradiția dansului Europei sau a Orientului arab care se formase cam în aceeași perioadă cu cea a înfloririi Eladei și Cretei,

și era cât se poate de pretențioasă în ce privește estetica atitudinilor și a mișcării picioarelor, exprimate cu cel mai mare rafinament în baletul clasic rus.

Pentru o artistă indiană acest stil al dansului constituia o inovație foarte îndrăzneață, pe care spectatorii ei europeni n-o putuseră aprecia la justa valoare. Totuși, ei nu rămaseră indiferenți fața de noblețea cizelată a mișcărilor. Acest dans le plăcu mult mai mult decât coregrafia tradițională indiană, care, aici la Madras, ajunsese la înalta perfecțiune a *devadāsilor* din străvechile lor temple.

Numai Daiaram, care își urmărea într-un extaz aproape religios iubita, își dădea pe deplin seama de însemnătatea creației dansatoarei, întrezărind în ea viitoarea artă a Indiei. Un dans nou, după care va urma un al doilea, un al treilea… Ea va crea un nou curent, contribuind astfel la înlăturarea a tot ce a viciat arta veche a Indiei. Eventualele reproșuri vor aluneca fără a o atinge, ca semințele de muștar pe vârful săgeții, cum se spune în *Dhammapada* - codexul înțelepciunii Indiei de Sud…

Noaptea tropicală timpurie fu deodată luminată de lună. Daiaram stinse lumina, apoi deschise larg fereastra, și Tillottama își continuă dânsul la lumina atât de puternică a lunii, încât nu estompa, ci dimpotrivă, scotea și mai bine în relief cele mai delicate mișcări ale dansatoarei, ale brațelor ei, care păreau aproape negre, ca și trăsăturile fine ale feței, cioplite parcă din lemn de abanos.

Glasul dulce, aproape copilăresc, din magnetofon, începu *Cântecul dragostei* și într-o surprinzătoare armonizare cu el, trupul Tillottamei se preschimbase într-o șuviță de apă tremurătoare, cu jocul ei de tainice simțiri, înfiorându-se apoi încremenind o clipă, neliniștită. Cântecul încetă și în liniștea care se lăsase se auzi pocnetul supărător al magnetofonului, căruia i se tăiase contactul. Lea se aruncă spre Tillottama, sărutând-o, fără să-și

ascundă lacrimile de entuziasm care străluceau în ochii ei luminați de lună. Sima, mai reținută, o atrase spre ca pe dansatoare și își lipi obrazul de obrazul ei, așa cum făcea în îndepărtata Rusie când își felicita prietenele sau elevele care înregistrau o victorie sportivă sau realizau o demonstrație reușită. Simți la ea aceeași duritate a trupului încă încordat și desprins de realitate, când simțurile nu percep încă lumea palpabilă din jur.

— Să-ți ocrotești comoara, îi spuse Ghirin lui Ramamurti.

— Desigur, răspunse Daiaram cu un surâs atât de mândru și de fericit, încât camera parcă se lumină.

Ramamurti își luă rămas bun de la cei prezenți. Se ridicară și cei trei italieni care se oferiră să-i conducă acasă cu mașina pe prietenii lor indieni. Ivernev, care nu era încă pe deplin restabilit, ieși pe verandă, iar Sima și Ghirin coborâră în grădină, ca să-i petreacă pe oaspeții lor până la poartă. Mașina italienilor era trasă puțin mai la o parte, în cercul de lumină al unui felinar puternic, înconjurat ca de obicei de o puzderie de gângănii nocturne. În dreptul celui de-al doilea felinar, câteva persoane ședeau pe o bancă sub copaci.

Sima schiță către cei ce plecau un gest de sărut și se îndreptă spre casă pe potecă îngustă. În urma ei pășea Ghirin, cufundat în gânduri și răspunzând monosilabic la potopul de laude pe care Sima le adresă Tillottamei. Deodată ea se întoarse și își privi bărbatul pieziș, de jos în sus. Privirea asta îl fascina totdeauna pe Ghirin.

— Tu ai observat cât de negru îi e părul? Părul ei e ca noaptea însăși, și tot atât de des. Astăzi, văzând-o pe Tillottama în lumina lunii, am înțeles că numai așa și nu altfel arată adevărata regină a nopții.

— Așa e - și eu asociez părul ei cu vălul nopții.

— Asta pentru că părul ei n-are absolut nici o nuanță roșcată. Bate în albastru de negru ce e, ca la

țiganii noștri. Și eu aș fi vrut să am un păr ea al ei, când colo, al meu e plin de reflexe roșietice, arămii - cum e al Sandrei.

— Depinde de gust, se însufleți în sfârșit Ghirin. După părerea mea, în culoarea care se numește negru ca pana corbului e prea mult întuneric. Îmi place că în părul tău răzbat prin negru luciri roșietice, ca niște flăcărui…

— Ești drăguț, Ivan.

— Iar în ce-i privește pe țigani, și ei sunt indieni de origine, sau mai precis *dravidieni.* Mi se pare verosimilă ideea că părul negru care bate în albăstrui - de altfel caracteristic multor popoare străvechi de origine mongolă și *dravidiană* - este mărturia unor vestigii din vremuri străvechi. Este mărturia unei intensificări a radiațiilor de undă scurtă ale soarelui, emanate cândva, sau poate ale exploziei vreunei supernova, care au provocat o pigmentație deosebită a părului și a pielii.

Deodată din stradă se auzi o pocnitură înăbușită, ca atunci când se desfundă o sticlă de șampanie, apoi a doua, urmată de strigătul de spaimă, de furie și de durere al unui glas bărbătesc. Câteva secunde mai târziu se auzi detunătura cu ecou prelung a unui pistol automat, însoțită de țipete urmate de alte câteva împușcături care se succedară cu repeziciune. Ghirin și Sima se repeziră spre poartă, iar Ivernev, încă slăbit de boală, o luă alergând pe scară, în jos, căzu și se rostogoli pe potecă, zdrelindu-și fața și mâinile. Pe stradă se auzeau țipete, lipăit și tropăit de picioare, desculțe și încălțate: Nu trecuseră nici trei minute de când oaspeții își luaseră rămas bun de la prietenii lor.

În timp ce Sima și Ghirin ieșeau pe poartă, cei cinci mai erau cu fața spre ei, făcându-le semne eu mâna. Prima care s-a întors a fost Tillottama. În grupul de oameni înghesuiți lângă banca de sub copac recunoscu deodată profilul individului cu nasul mare, teșit la vârf.

„E Ahmed!” - tresări ea, cuprinsă de acea ură aproape uitată. Dar chipul acesta al trecutului dispăru în spatele a doi tineri cu bluze multicolore.

Tillottama îl strânse pe Daiaram de mână. Acesta se aplecă spre ea alarmat, privindu-i nedumerit obrazul devenit deodată foarte palid.

— Să plecăm cât mai repede! îl rugă încetișor Tillottama.

Lea intră în mașină, răsuci cheia de contact și deschise portiera, făcându-i Tillottamei semn să urce.

Între timp, grupul de oameni se depărtase de bancă, apropiindu-se de felinarul sub care era trasă mașina. Înainte ca vreunul să fi înțeles ce se petrece, unul dintre tineri scoase de sub cămașă un pistol lung. Ceva se izbi de caroseria mașinii, atingând șoldul Tillottamei. Sandra făcu o mișcare bruscă înainte pentru a o feri pe Tillottama, ducându-și brațele spre spate, cum face o cloșcă cu aripile apărându-și puii. Bubui o nouă împușcătură. Glontele trecu prin brațul Sandrei și de astă dată o nimeri din plin pe Tillottama. Cele două femei căzură la pământ ca secerate. Cu o secundă înainte, urlând ca o fiară, Daiaram sărise spre cel care trăgea. Unul din însoțitorii ucigașului îi puse piedică. Daiaram căzu lat pe asfalt, la picioarele individului cu pistolul. Totuși, apucă să-l prindă de picioare pe ucigaș, să-l smucească spre el și să-l strivească sub greutatea trupului său, căutând să-i smulgă arma. Cesare, care încerca să ridice femeile rănite, plin de sus până jos de sânge, îl lovi cumplit pe cel de-al doilea bandit și-l trânti la pământ. Se aplecă apoi asupra lui Daiaram, fără a băga de seamă că un al treilea individ, mai în vârstă și pe care nu-l observase din pricina hainelor lui de culoare închisă, ridicase asupra lui un pumnal îngust și nemaipomenit de ascuțit. O clipă doar, și pumnalul ucigașului i-ar fi pătruns sub omoplat, străpungându-i inima. Dar Lea îi și sărise în ajutor. Ținând în mână pistolul greu pe

care, din ziua atacului săvârșit împotriva lui Cesare, îl purta totdeauna cu dânsa, trase fără pic de șovăială direct în mutra individului cu mustața neagră. Banditul se prăvăli la pământ, lovindu-se atât de tare cu capul de stâlpul de piatră al felinarului, încât se auzi o bufnitură. Ceilalți bandiți se dădură brusc îndărăt, iar individul care trăsese se smulse cu un efort disperat din mâinile puternice ale lui Daiaram și-i dădu o lovitură crâncenă în ceafă cu pistolul. Desfăcându-și în neștire brațele și cu degetele mâinilor rășchirate, Ramamurti căzu cu nasul în asfalt. Ucigașul se trase de sub el aidoma unui șarpe și ridică din nou arma. Lea mai trase o dată, dar mâna îi tremurase și criminalul își primi glontele în pântece. Individul se îndoi din șale urlând de durere, cu gura lui neagră, căscată cât era de mare. Pierzându-și aproape cunoștința de groază și dezgust, Lea mai trase o dată. Urletul se curmă brusc, iar individul se prăvăli în fața italiencei, care-și zvârli cât colo pistolul și-și acoperi fața cu mâinile, simțind cum i se întoarce stomacul pe dos de greață.

Cesare continua să se lupte cu unul din bandiții în bluză multicoloră, își dădea seama că ar trebui să alerge în ajutorul Tillottamei și al Sandrei, dar nu putea să-l lase din mână pe bandit. Din toate părțile năvăleau oameni. Mulțimea, cu răsuflarea ei grea, alcătui un zid viu în jurul masacrului unde Cesare și banditul se zvârcoleau încă în praf.

— Ajutați-mă, puneți mâna pe el! țipa Cesare folosind puținele cuvinte indiene pe care le învățase.

Mutra uscată și feroce a individului cu nasul teșit răsări din mulțime:

— Ce stați? Dați în englezii ăștia blestemați! urlă necunoscutul în *urdu, tamilă* și *hindi.* N-ați văzut cum memsahib i-a omorât ca o fiară pe doi dintre ai noștri?!

Acela care i se păruse Tillottamei a fi Ahmed (și el era) își făcuse o socoteală justă. Mulțimea începu să vocifereze și făcu o mișcare spre Lea încremenită și spre Cesare care se lupta mai departe cu banditul. Chiar în clipa aceea Ghirin ieși în pas alergător din grădină. Cu experiența lui de medic militar, cântări cu iuțeală situația și se aruncă spre cele două femei care zăceau la pământ, una peste alta, liniștite ca doi copii pe care i-a doborât somnul, și această liniște nefirească prevestea tot ce putea fi mai înfiorător. Întorcându-și capul, Ghirin îi strigă din fugă Simei, în rusește:

— Fugi la Mstislav, telefonează la poliție cât mai repede!

După ce o ridică ușor pe Sandra și se convinse dintr-o privire că glontele care îi rănise brațul și alunecase pe lângă coaste nu-i pricinuise decât un șoc, o culcă pe bancheta automobilului, apoi se așeză în genunchi în fața Tillottamei. Buzele minunatei dansatoare, atât de roșii cu trei minute înainte, erau acum cenușii, iar pielea ei de bronz întunecat luase o nuanță albăstrie, punându-și parcă pe ea pecetea morții. Din gura întredeschisă copilărește, se prelingea șiroi de sânge, aproape negru, inundând asfaltul.

Marea experiență dobândită în război îl făcu pe Ghirin să-și dea imediat seama că rana era mortală. O singură săritură, și Ghirin ajunse tocmai la timp ca să oprească cu un gest autoritar furia mulțimii. Înșfăcându-l pe banditul cel tânăr de mână, Ghirin îl desprinse de pictor și-l puse pe picioare. Banditul se muie deodată, pironindu-și ochii bulbucați asupra lui. Cesare se ridică răsuflând greu, se apropie de Lea și o scutură cu putere, strigându-i ceva pe italienește.

Ahmed făcu un pas înainte arătând mulțimii spre Ghirin și spre Lea. Apoi începu să strige ca scos din minți, rânjindu-și dinții și dându-și ochii peste cap. Își ținea mâna în sus strângând un pumnal cu lama recurbată. În pumnii întunecați ai

câtorva bărbați din mulțime, apărură cât ai clipi și alte cuțite.

Ghirin își pironi privirea grea ca plumbul în ochii lui Ahmed. Pakistanezul tăcu, își lăsă mâna în jos, apoi își coborî ochii în pământ. Trupul i se muie brusc, iar pumnalul căzu zăngănind pe asfalt.

Presupunând că servitorul americanului știe englezește, îi porunci cu glas puternic și autoritar:

— Apropie-te, ucigașule!

Ahmed păși supus înainte, desprinzându-se de mulțime și, în aceeași clipă, cei care se îmbulziseră în spatele lui, crezând că el era șeful, se dădură înapoi.

— În genunchi!

Ahmed se prăbuși atât de brusc în genunchi, încât se auzi cum i se lovesc rotulele de asfalt.

Fără să piardă nici o secundă, Ghirin se întoarse la Tillottama. Stăpânit de nespusa amărăciune ce i-o dădea certitudinea, palpă cu mâna lui sigură de chirurg minuscula perforare lăsată de glonțul care intrase pieziș din stânga, pe sub braț, luând-o apoi puțin în sus. Acum Ghirin își dădea seama de tot ce se întâmplase. Străbătând aorta, foarte aproape de bronhia stângă, glonțul sfâșiase și bronhia. Tot sângele Tillottamei, propulsat de inima ei puternică, se scursese pe gură în câteva secunde.

Chiar dacă atunci, pe loc, i s-ar fi putut face o operație în condițiile cele mai perfecte, „Neasemuita Frumusețe” a lui Daiaram tot n-ar fi avut șanse de scăpare. Totul se terminase. Viitoarea stea a Indiei apusese pentru totdeauna.

Mulțimea încremenise îngrozită. Unii căzuseră în genunchi, strigând: „*Sanniasi! Sanniasi!”* (E un sfânt, e un sfânt!) Banditul cel tânăr se prosternă cu fața în jos, alături de căpetenia lui, care stătea încremenit în genunchi, cu dinții rânjiți, ca un câine turbat, în lumina puternică a felinarului. Așa îl găsi mașina poliției care irupse prin mulțime ca un vifor.

O liniște apăsătoare se lăsase peste casa primitoare a lui Ivernev, unde cu trei ceasuri în urmă răsunase duiosul cântec al *Lacrimilor lotusului.*

Ghirin, adânc îndurerat, se plimba de la un colț la altul prin salon. Sandra, iscusit pansată, stătea în capul oaselor într-un fotoliu, îmbrăcată într-o rochie a Simei, prea scurtă pentru ea. Lea fumă țigară după țigară, aruncând din când în când câte o privire spre Cesare, care ședea cu capul în palme, legănându-se în neștire. În camera sa de lucru, Ivernev scria ceva la mașină. Urmând să plece, trebuia să lase poliției o declarație asupra celor întâmplate.

— Doctore Ghirin, i se adresă Sandra, ai examinat și dumneata rana lui Daiaram?

— Am examinat-o. Osul e neatins. Are însă o puternică comoție cerebrală.

— Dar când își va reveni?

— Ar fi trebuit să-și revină de mult, însă când a fost ridicat de Salvare, i-am rugat pe doctori să-i dea o doză puternică de somnifer. Cu cât se va trezi mai târziu, cu atât va fi mai bine pentru el! Își va mai reface forțele.

— Era mai bine să-l fi omorât și pe el o dată cu ea, murmură Cesare ridicându-și capul.

— S-ar putea să ai dreptate! După câte cunosc din obiceiurile indienilor, înmormântarea sau mai bine zis ritualul arderii soției trebuie să-l facă neapărat soțul. Va trebui deci să amânăm internarea lui Daiaram în spital. I-am telefonat profesorului Vitarkananda și parcă m-am mai liniștit în privința sărmanului băiat.

— Doamne, dumnezeule, Tillottama noastră e moartă! Lea, care tot timpul se ținuse tare, izbucni în nestăvilite hohote de plâns. Mie… mi se părea tot timpul că e nemuritoare - atât era de frumoasă! Ce ață subțire mai e și viața omenească!…

Cesare o atrase spre dânsul. Lea se lipi de el plângând și suspinând amarnic. Descărcarea

nervoasă care se produsese în sfârșit îi era salutară.

Ghirin își băgă mâinile în buzunare și ieși pe verandă. Rămase acolo nemișcat, cu ochii la stele.

Sima intră în salon, împingând în fața ei o măsuță pe rotile, încărcată cu cești și ceainice. După ce își roti privirea prin încăpere, ieși și ea pe verandă. Spinarea voinicească a lui Ghirin acoperea lumina felinarului din stradă. Fredona abia auzit sau murmura ceva, și Sima știa că așa se consola el în clipele grele din viață. Se apropie de el cu pași ușori, înțelegând că nu e îngăduit să-l tulbure pe bărbatul ei în asemenea clipe. Recunoscu romanța *Nici un ecou, nici un cuvânt și nici un semn* și rămase uimită de sensul adânc al cântecului al cărui înțeles i se dezvălui abia acum în tristețea amară a acestei nopți. Ghirin își ridică privirea spre constelațiile din înaltul cerului, apoi își lăsă brusc capul în jos. Glasul îi tresări și se frânse o dată cu ultimele cuvinte - „ca steaua care cade în neagra beznă-a nopții”. Sima nu se mai putu stăpâni și, înecând-o plânsul, se aruncă la pieptul bărbatului ei, cu fața scăldată în lacrimi.

— Așa a căzut în bezna veșniciei și „Steaua Indiei”, murmură ea. Oare într-adevăr nu putea fi salvată, Ivan, dragul meu?

— Nu se putea, rândunico, orice altă rană, da, dar nu o rană ca asta! Nu plânge. Ea a plecat fără veste, în plină înflorire a frumuseții și puterii ei. Pentru ea e bine! Pentru Daiaram e cu mult mai rău!…

— Nu pot… nu pot să mă împac cu ideea asta, scâncea încetișor Sima. Ce cruzime monstruoasă, ce mârșăvie! Spune-mi, de ce s-a întâmplat așa, Ivan?

Ghirin îi mângâia tăcut părul des și răvășit.

— Să mergem, e mai bine să fim cu ceilalți împreună! zise el în sfârșit, conducând-o spre salon.

Cesare se ridică și se apropie de Ghirin cu un aer oficial.

— Doctore Ghirin, trebuie să vă comunic că m-am gândit bine la cele ce mi-ați propus dumneavoastră și Tislav. Am să scot coroana și am să v-o dau dumneavoastră! De îndată ce în Sud se termină furtunile de iarnă, căpitanul Callegari și cu mine vom tocmi o corabie și vom scoate coroana. Numai eu o pot găsi. Asta o s-o facem cât mai curând cu putință! Că vorba ceea: cine poate ști zilele omului?! Cine poate ști ce-oi mai avea de pătimit!

Ghirin se gândi câteva clipe și-i răspunse:

— După părerea mea n-ar fi just ca această coroană să ne fie dată nouă. Este o relicvă străveche a pământului indian și aparține poporului ei. Ea trebuie predată guvernului Indiei. Așa socot eu că este just. Iar nouă, adică nu nouă, ci guvernului Rusiei Sovietice, s-ar cădea să ni se dea numai unul din cristalele cenușii ale coroanei, pentru că tatăl lui Mstislav a fost primul care a descoperit aceste pietre, pentru că ele ne-au fost furate și, numai prin intermediul nostru a putut fi înțeleasă menirea lor. Și pentru încă un motiv: numai noi putem populariza cercetările făcute asupra lor, în pofida uneltirilor tainice puse la cale de persoanele cu inele, căutătorii de pietre cenușii. Asta e părerea mea. Dumneata vorbește cu Mstislav și întreabă-l și pe el ce crede. Cu siguranță că-ți va spune cam același lucru.

Cesare strânse cu putere mâna ce i se întinsese. Ghirin îl întrebă:

— Dumneata ai mai vrea să afli ceva de la mine, dar nu îndrăznești? Ia să-ți iei curajul și să întrebi. Eu n-am nici un fel de complexe și de aceea poți să mă întrebi tot ce vrei.

— Da, aveți dreptate. Iată: eu am văzut cum… am văzut ce puteți face dintr-un om, chiar dintr-un șarpe atât de primejdios ca Ahmed…

— Cu alte cuvinte, de ce nu ți-am poruncit pur și simplu să dai coroana?

— Exact!

— Ei, fără să mai vorbim despre etică și morală, hipnoza nu face parte dintre minuni, și posibilitățile ei sunt foarte limitate. Interesant e că hipnoza poate fi cu mult mai ușor folosită când e vorba de o faptă bună decât de una rea. De unde și vechea credință că darul înnăscut al sugestiei dispare dacă e folosit în dauna oamenilor.

Cesare își luă cu greu rămas bun de la rușii care păreau să fi intrat temeinic în viața lui.

Biletul pe care îl primise Ivernev era pentru cursa de noapte a avionului „Air India" și geologul era foarte amărât că nu va putea vedea pentru ultima oară splendoarea zăpezilor Himalaiei.

În clarobscurul avionului, în vuietul uniform al motoarelor, cu ochii pe jumătate închiși, Ivernev încerca să-și închipuie întâlnirea cu maică-sa, care-i trimisese o scrisoare la Delhi. Despături pentru a zecea oară foaia de hârtie subțiată pe la îndoituri. Cutremurându-se din când în când, giganticul avion îl purta spre casă, spre toate câte făceau parte din viața lui pe care nu și-o putea închipui altfel. Fără Tatia însă, și asta pentru totdeauna! Cuvântul acesta te face să te înfiori! Abia acum sesiza pe deplin înțelesul profund și tragic, de iremediabil, al acestui cuvânt.

> „*Dragul meu,* îi scria Evghenia Sergheevna, *a trebuit să mai trec printr-o încercare. Tatia a venit la mine după ce a citit* Darul Altaiului. *Știa că ești departe, și numai asta a determinat-o să vină. Chiar așa a și spus, și asta mă face să mă simt mai puțin vinovată că n-am izbutit s-o conving să rămână până vii tu. Uneori mi se pare că ea are dreptate, alteori - că tu, cu acea nestrămutată credință a ta în puterea iubirii.*
>
> *Talia mi-a mărturisit tot. Pătrunzând în casa noastră ca un inamic, mai*

curând ca un hoț, s-a pomenit că iubește. Pe tine și pe mine; cu toată forța imensului contrast între cele ce le-a găsit în casa noastră și crudul ei trecut și viitor, într-o ambianță caldă și trainică în care găsise un nou sprijin în viață, noi interese și prieteni și în plus fericirea de a iubi și de a fi iubită. Și totul sporit de disperarea că în situația ei nu are nici o ieșire, fiind în imposibilitate de a-și salva dragostea, fără a expune unui pericol de moarte nu numai persoana ei, dar și pe noi.

Mi-a spus toate acestea plângând ca o fetiță mică și mi-am dat seama că nu mințea.

Ea s-a smuls din ghearele criminale care o încătușaseră și nu se va mai întoarce niciodată la viața dusă în trecut. Asta e cu adevărat opera dragostei tale și, poate, și a mele. Tatia va dispare pentru totdeauna în depărtările de necuprins ale țării noastre. Și asta nu numai pentru a scăpa de răzbunarea acelei bande de nelegiuiți. În răstimpul acelor puține săptămâni cât a stat la noi, iubită, frumoasă și pură, iubind la rândul ei, a înțeles pentru prima oară că o femeie, trăind o fericire curată, se simte ca o adevărată regină; în răstimp a uitat de tot și de toate, în afară de tine.

Scurta fericire a acestei nenorocite fete nu poate renaște. Ea nu se simte în stare să se întoarcă în casa noastră, la tine, la mine, ca un hoț iertat, pentru că imaginea asta ar stărui în veci între ea și noi. Și singurul lucru demn ce-l putea face, era să fi plecat pentru totdeauna. Și Tatia a plecat, fiul meu!"

Ivernev își dădea seama că mama lui are dreptate și că a pierdut-o definitiv pe Tatia. Nu simțea încă nici durere, nici dorul acela chinuitor - rană ce ți-o pricinuiește pierderea unei mari speranțe abia începea să-și arate semnele.

Toate câte le văzuse, întorsătura prin care trecuse în anul acela greu, îl făcuseră mai matur cu câțiva ani. Încercase fericirea și durerea unei mari iubiri, văzuse o țară imensă cu o cultură milenară și întreaga bogăție de aspecte ce le oferă un popor de patru sute de milioane. Întâlnise oameni înțelepți ca acest Ghirin care se afla acum în preajma lui, oameni minunați ca Tillottama sau ca Sima, oameni frământați de căutări ca Daiaram sau chiar ca Cesare, se ciocnise de forțele întunecate ale unor gangsteri internaționali…

Ivernev își dăduse pentru prima oară seama cât de asemănătoare sunt aspirațiile oamenilor spre frumos, spre o viață împlinită, însuflețită de dorința de a crea și de a aduce un folos altora, atât în țări, cât și în epoci diferite. Aspirații rămase neîndeplinite, din timpuri imemoriale, până ce a început lupta pentru organizarea unei noi societăți în țara lui, o societate în care, „cântărind ce e în dreapta, cântărind ce e în stânga", cum sună un vechi proverb indian, oamenii își vor pretinde lor înșiși de a purta o permanentă răspundere pentru fiecare acțiune, pentru fiecare cuvânt sau gând al lor, întrebându-se: oare este de folos semenilor mei?

— Nu trebuie să iei *ad literam* expresia mea despre drumul pe tăișul unui brici, îi spusese Ghirin la despărțire. E mai degrabă vorba de un discernământ de o subtilitate superioară în hotărâri, cercetări, legi și morală, și, desigur, în alegerea direcției de urmat.

Și Ivernev, care acum învățase multe, se va întoarce la Leningrad înarmat cu această înțelepciune simplă: fericirea nu se caută ca aurul,

și nu e o roată a norocului. Fericirea și-o făurește cu mâna lui acela care dispune într-însul de suficientă forță, pricepere și dragoste.

CAPITOLUL 7 Puntea aşvinilor

Daiaram nu-și părăsise încă patul de spital când sosi și bunul lui prieten Anarendra, chemat de Vitarkananda. Bătrânul învățat știuse să înăbușe în Daiaram prima pornire de crâncenă deznădejde, dar artistul era într-o stare atât de groaznică încât avea nevoie de o îngrijire permanentă. Totuși, găsise în el forța de a asista la înmormântarea „Neasemuitei Frumuseți", sprijinit de un braț și de altul de Anarendra și de Cesare.

Valul de indignare unanimă stârnit de mârșăvia comisă se rostogolise de la Madras la Bombay, dar principalul autor al asasinării Tillottamei izbutise cu chiu, cu vai, să se facă nevăzut, dându-și complicii pe mâna legii.

Ghirin nu-și mai putea amâna plecarea, și Vitarkananda își adună prietenii cu o zi înainte ca medicul rus să ia avionul.

Când Ghirin luă loc în mașină lângă Anarendra, care avea o atitudine cât se poate de serioasă și de respectuoasă, se înnoptase de-a binelea. Mașina părăsi în goană străzile din centru, scăldate în lumini, trecu apoi prin cartierele slab luminate ale vilelor mici și prin cele întunecate ale suburbiilor, și se îndreptă spre luminițele rare, presărate ici,

colo pe îndepărtatele dealuri dinspre sud-vest. Ghirin, care în drum spre Madras consultase ghidul turistic, presupunea că au luat-o pe lângă Muntele Sfântului Toma, cu faimoasele ruine ale unei străvechi biserici nestoriene. Drumul era destul de lung și Anarendra gonea cu o viteză de șaizeci de mile pe oră. În sfârșit, sigur pe volan, coti pe un drum îngust, străjuit de copaci, care abia se deslușea pe întuneric. Razele farurilor se proptiră în zăbrelele de fier ale unei porți masive care se deschise singură ca într-un basm. Drumul, ce urcase pieptiș dealul, continua și dincolo de poartă. Casa de pe culme, care lui Ghirin i se păru foarte mare, era abia luminată, și de aceea în bezna deasă tropicală, la început, n-o băgase de seamă.

De după cele două uriașe vase de lut, cu plante ornamentale, așezate în dreapta și în stânga monumentalei intrări, țâșniră spre a-l primi, doi bărbați - desigur slujitori.

Ghirin se feri cu toată energia de nenumăratele lor manifestări de respect și urcă în fugă scară până la arcada intrării, unde îl aștepta Vitarkananda. Profesorul își conduse oaspetele într-un imens salon. Din toate cele patru colțuri ale încăperii, urcau în curbe elegante patru scări de piatră albă, care, cotind într-un chip de neînțeles la prima vedere, convergeau toate în dreptul unui balcon suspendat deasupra sălii.

Rusul cercetă cu interes bizara arhitectură a clădirii.

— Să nu credeți că asta e casa mea, spuse profesorul cu zâmbetul lui spontan și totodată aspru, care nu se potrivea cu fața lui plină de bunătate. Unul dintre elevii mei, din străvechiul neam al unor *rajahi* din India de Sud, a vrut să mă onoreze, punându-mi la dispoziție un adăpost care nu corespunde nici cu meritele, nici cu gusturile mele. Dar să urcăm - prietenii mei ne așteaptă. Trebuie să vă previn că au foarte rar de-a face cu europenii. E un cerc intim care v-a deschis porțile

în urma comunicărilor dumneavoastră de la Delhi. De aceea vă rog să nu le luați în nume de rău faptul că ei nu cunosc manierele europene.

Urcară până în balcon, apoi străbătură o cameră mare, pe jumătate descoperită spre cerul înstelat, luminată slab și așternută cu covoare. Aici, pe divane late și joase, ședeau vreo zece bărbați înveșmântați în alb, cu turbane de asemenea albe, ca și Vitarkananda. Bărbile - cărunte sau negre ca smoala, late sau înguste, păreau a fi unicele semne distinctive ale acestor oameni. Toți, cu excepția unuia, cel mai bătrân, se ridicară în picioare, salutându-i pe noii veniți cu o plecăciune tăcută. Sub tavanul jos foșneau abia auzit largi evantaie mecanice.

Vitarkananda îl așeză pe Ghirin în așa fel încât se găsiră amândoi în fața celui mai vârstnic dintre cei prezenți - un bărbat cu barba scurtă și o agrafă de aur prinsă în turban. Câțiva servitori care se mișcau fără a face cel mai mic zgomot așezară în fața lui Ghirin o măsuță cu băuturi și o cutie cu fel și fel de țigări. Ghirin le refuză pe toate și ceru doar un pahar cu apă. Măsuța dispăru pe dată. Pe chipurile impenetrabile ale indienilor nu se putea citi nimic. Numai în privirea întunecată a bărbatului cu barbă neagră din stânga lui, Ghirin surprinse parcă o nuanță de aprobare.

Tăcerea se prelungi timp de câteva minute, în decursul cărora oaspetele simți aproape palpabil privirea concentrată a celor adunați aici îndreptată asupra lui și se străduia să-și adune gândurile, înțelegând că nu dintr-o simplă curiozitate voiseră să-l cunoască acești oameni serioși și tăcuți.

— Am fost cu toții bucuroși să aflăm, vorbi, în sfârșit, Vitarkananda, că la congresul de la Delhi a luat parte un erudit psihofiziolog din țara aceea imensă, prietenă și profund simpatică nouă, în care, până în ultimii zece ani, acestei științe nu i s-a acordat atenție. În trecut, asta ne-a pus în mod serios pe gânduri, deoarece țara dumneavoastră,

pentru prima oară în toată istoria omenirii, era cea care pornea la gigantica operă de construire a unei lumi noi. Dar cum poate exista o lume nouă fără oameni noi, fără o cunoaștere temeinică a naturii umane și a legilor ei?

Timp de milenii cele mai luminate minți ale Indiei s-au preocupat de cunoașterea omului, a sufletului și a trupului său, dobândind remarcabile succese în acest domeniu extrem de dificil. Din păcate, Occidentul, fără să-i punem la socoteală pe cei izolați, cu o gândire mare și vastă, n-a dat importanță descoperirilor filozofice ale Indiei. Absorbiți de grija de a produce o sumedenie de lucruri, mergând pe calea dezvoltării tehnicii în dauna grijii pentru desăvârșirea omului, europenii socoteau drept naive cercetările noastre în domeniul psihologiei. Dar, în același timp, cei din Occident se lasă ademeniți cu naivitate de minunile pe care, chipurile, le săvârșesc scamatorii noștri, de acele succese obținute prin dezvoltarea fizică - prima treaptă a autoperfecționării - *hatha-yoga,* și care europenilor li se par acte supranaturale. Așa-zisele minuni au acoperit cu totul în ochii lor autenticele realizări ale gândirii umane din filozofia indiană. Nu mă îndoiesc că superstițiile, îngrămădite în jurul faimoșilor fachiri indieni, că poveștile despre *yoghi* și acea negură, acel mister, acea închipuită atotputernicie de care sunt pline lucrările teozofilor, ale antropozofilor și ale altora, asemeni lor, chemați, chipurile, să dezvăluie în fața Occidentului tainele științei indiene, pentru a-i atrage pe cei însetați de minuni, repet, nu mă îndoiesc, că toate acestea i-au împiedicat pe savanții Rusiei Sovietice să facă mai temeinic cunoștință cu aportul Indiei la tezaurul comun al omenirii. Ne pare însă ciudat că, deși reneagă ideologia Occidentului pe care o numesc burgheză, învățații și militanții dumneavoastră pe tărâmul culturii au luat-o pe urmele acelor savanți cunoscuți ca lipsiți de obiectivitate, din America și

Anglia, care ne caracterizează arta în primul rând drept pornografică, morala drept primitivă, iar filozofia drept naiv-religioasă și - în măsura în care nu este creștină - chiar dăunătoare.

Ne surprinde cum de n-ați sesizat fermitatea practică a dialecticii care străbate întreaga noastră filozofie, finețea, prudența și înțelepciunea cu care s-au dezvoltat normele de comportare și cele ale moralei sociale, descoperirile în domeniul psihofiziologiei care în multe privințe au depășit gândirea științifică europeană, ca și unele probleme ale filozofiei, cum ar fi de pildă problema trecerii de la particular la general și de la general la particular, elucidate de noi în chip desăvârșit. Profesorul Vitarkananda făcu o pauză de câteva clipe, apoi încheie: Oare faptul că majoritatea acestor descoperiri sunt îmbrăcate într-o formă de exprimare religioasă vă împiedică să luați cunoștință de adevărata lor esență? Iată de ce am ținut să avem o întrevedere cu dumneavoastră. Un savant care studiază psihofiziologia nu poate trece nepăsător pe lângă toate aceste probleme și nu este admisibil să nu cunoască temeinic știința indiană, indiferent de părerea lui despre ea. Noi vrem să auzim de la dumneavoastră - un savant al unei țări care construiește comunismul, care, cu alte cuvinte, luptă pentru cea mai înaltă și înțeleaptă orânduire socială de pe glob - vrem să vă auzim, așadar, părerea asupra posibilității îmbinării realizărilor cercetătorilor Indiei și ale celor din Țara Sovietică.

Vitarkananda tăcu și se lăsă jos pe canapea, luând o atitudine de liniștită așteptare. Nimeni nu mai rosti nici un cuvânt. Cu un efort de voință, Ghirin își stăpâni emoția. Se ridică încet de pe pernele moi ale divanului, se propti bine pe picioare și căpătă pe dată liniștea de care avea nevoie.

„Precizie, nu uita de precizia în exprimare, nu te lăsa antrenat, că nu vorbești în limba ta”, își spuse

el în gând, inspiră adânc și începu:

— Cea mai măreață realizare a gândirii religioase-filozofice a Indiei, în mod inexplicabil nesesizată de către Occident și de care poate că nu și-au dat bine seama nici indienii, a fost aceea că, încă din vremuri imemoriale l-ați pus pe om alături de divinitate. În formula că nici dumnezeu și nici omul nu au putere asupra *Karmei,* asupra legilor generale ale Universului, eu întrevăd imensa cutezanță a gândirii dumneavoastră străvechi. Atât omul cât și dumnezeu sunt părți ale spiritului universal, cu alte cuvinte nu există o voință a lui dumnezeu, ci doar o desfășurare în comun a proceselor sistemului universal, care, pentru a fi biruite, trebuie neapărat cunoscute și de care trebuie să se țină seama. Cât de puternică este această concepție în comparație cu acea închinare servilă în fața puterii amenințătoare a lui dumnezeu, care hotărăște întregul destin al omului, pedepsindu-l, persecutându-l și blestemându-l, ceea ce alcătuiește temelia religiei străvechi iudaice și a celor ce se trag din ea - cea creștină și cea a islamului - care cuprind toate bazele filozofiei și moralei religioase a Occidentului - lucrul acesta cred că nu mai are nevoie de nici o explicație.

Ghirin se opri, îl auzi pe Vitarkananda tușind ușor și se întoarse spre profesor.

— I-ar fi oare greu oaspetelui nostru să facă pauze după terminarea fiecărei formulări? întrebă cu prudență profesorul.

— Ba dimpotrivă! răspunse el prietenos și puțin vinovat. Are să-mi fie chiar mai ușor să-mi adun gândurile - eu nu posed atât de bine engleza ca dumneavoastră.

Mulțumit, Vitarkananda făcu o plecăciune și începu să traducă cele spuse de Ghirin, într-o limbă melodioasă, cu totul necunoscută oaspetelui. Cei prezenți încuviințară din cap, iar câțiva dintre ei schimbară câte o privire.

— Multe din tezele filozofiei indiene, acum, după ce știința europeană a făcut un pas gigantic înainte, apar într-o lumină nouă, urmă Ghirin. *Hunele* - trei la număr - sunt, conform gândirii indiene, însușirile de bază ale lumii materiale, ale naturii în veșnică transformare. Hinduismul include aici și psihicul, socotindu-l, așadar, ca ceva material și în veșnică schimbare. Felul acesta de a înțelege dezvoltarea universului psihic al omului a fost demult preluată de către gândirea filozofică indiană. Dacă luăm, bunăoară, învățătura despre metempsihoză - în limbaj comun migrațiunea sufletelor sau reîncarnarea dintr-un trup într-altul, noi, materialiștii, putem accepta ideea că din punct de vedere al eredității, are într-adevăr loc o perpetuă transmisiune a mecanismelor acestei eredități. Aceste mecanisme aflate în produsele sexuale constituie tocmai adevărata imortalitate a speciei, transmiterea ștafetei vieții de la un individ la altul și în sensul acesta noi toți suntem frați îndepărtați care de multe ori am renăscut și am murit, sub forma verigilor lanțului nesfârșit al speciei, ducând cu noi memoria generațiilor, adică instinctele lor de adaptare. În ceea ce privește repetarea la nesfârșit a unuia și aceluiași fenomen, dați-i orice nume doriți, suflet, corp astral, sau cheagul cine știe cărei substanțe - asta noi nu o putem accepta. Dacă pe lume nu există doi atomi identici, cum s-ar putea oare repeta un organism atât de complex, o organizație nervoasă atât de subtilă ca a omului? Fiecare viață luată în parte este unică în felul ei și totodată veșnică sau, în orice caz, de o durată lungă, este ca un lanț întins spre viitor, alcătuit din indivizi care se înlocuiesc unul pe celălalt într-o continuă succesiune, ca rândurile de valuri ale aceleiași ape care vin alergând spre mal, se ridică și apoi cad.

Din nou, cei trei indieni care ședeau alcătuind un grup în marginea din stânga a divanului, de îndată ce profesorul le traduse spusele lui Ghirin,

schimbară câte o privire. Un surâs oarecum întunecat și neîncrezător flutură chiar și pe buzele bătrânului cu agrafă de aur.

— Și mai există o concepție pe care vechea filozofie indiană a anticipat-o, și anume noțiunea de *Karma,* adică mecanismul care pedepsește sau răsplătește greșelile sau meritele omului din existențele sale anterioare. Noi știm acum că mecanismele eredității pe care le poartă celulele sexuale sunt influențate - deși nu dintr-o dată și nici nemijlocit (și fiindcă veni vorba, tot astfel funcționează și *Karma* dumneavoastră, iar asta nu e o coincidență, ci pura oglindire a realității) - de viața strămoșilor, de înfăptuirile și tarele lor. Exercitându-și influența asupra eredității, viața dusă de strămoși determină nu numai esența fizică, ci și cea psihică a descendenților. Este firesc că o viață sobră aduce după sine sănătate și vigoare sufletească și trupească, deci, o viață mai fericită și mai plină. În felul acesta atât *Karma* cât și metempsihoza se realizează ca o ștafetă, ca o făclie olimpică - în ce privește acumularea memoriei instinctive și a sănătății, adică a frumuseții și a bucuriei, sau dimpotrivă - a bolilor, a slăbiciunii și a nefericirii. În acest sens s-ar putea accepta și dezvoltarea ulterioară a studiului despre *Karma* - *Karma* unor popoare întregi. Dar noi nu o vom accepta și vom socoti drept profund greșită inevitabilitatea acelei *Karme* care depășește și puterea lui dumnezeu, și a omului. Cunoașterea legilor eredității, făurirea unei vieți sănătoase, educarea însușirilor înalte, sufletești și trupești - toate laolaltă sunt în puterea omului, dar nu a individului izolat, ce e drept, ci a societății umane. Și de aceea, pentru viitoarele generații, *Karma* poate fi corectată și preîntâmpinată în mod conștient.

— *Karma* și-o corectează în avantajul său înțeleptul care a pătruns legile unei vieți drepte,

ripostă Vitarkananda, după ce termină de tradus cele spuse de Ghirin.

— Dar el nu poate corecta ceea ce s-a acumulat între timp, ceea ce atârnă deasupra capului său și nu numai al său, ci și al întregului popor, sub forma unor răfuieli amenințătoare - după cum reiese din învățătura dumneavoastră. Noi însă credem că tot ceea ce se transmite din trecut, poate și trebuie să fie corectat, cu condiția să învățăm cum s-o facem. Iar că acest lucru este posibil - nu cred că o veți contesta!

Indienii schimbară iarăși priviri între ei. Cineva rosti cu jumătate de glas câteva vorbe pe care Ghirin nu le înțelese. Medicul reluă analizarea tezelor principale ale filozofiei indiene, înfățișându-le fondul dialectic și curățind-o de învelișul ei mistic.

— Dumneavoastră, indienii, ați fost de fapt mai norocoși decât creștinii europeni, încheie Ghirin. Înțelepții dumneavoastră se izolau pentru a medita în păduri răcoroase și mai ales în lumea minunată a Munților Himalaia. Acolo, contemplând scânteierea rece a zăpezilor de cea mai mare puritate, ca și piscurile gigantice înălțate spre tării, în țara aceea cu stânci golașe și cu un cer adânc și limpede, desprinsă de frământările omenești, înțelepții dumneavoastră supuneau lumea unei analize profunde și lipsite de orice patimă. Iată ce v-a îngăduit să descoperiți că la baza existenței ar sta două substanțe, să-l așezați pe om pe un tron, la același nivel cu dumnezeirea, să creați religia cea mai rece, și dacă mă pot exprima astfel - cea mai lipsită de dumnezeu pe care abia mai târziu ați îmbrăcat-o cu masca ritualurilor și a chipurilor. Asta pentru că - fără îndoială *Advaita* și *Vedānta*[95], în forma lor pură, sunt prea depărtate de inima omului de rând, iar o religie fără inimă este poate posibilă numai în schimnicia munților înzăpeziți…

Pe câtă vreme creștinii întemeietori ai bisericii și ai filozofiei religioase creștine se depărtau spre

deșerturile Arabiei și ale Africii de Nord. Aici - sub dogoarea necruțătoare a soarelui, în mirajul aerului incandescent, unde până și stelele bolții eterne li se păreau că se leagănă ca într-un delir - erau supuși unor groaznice halucinații. Creierul lor, aprins de soarele crâncen, care le sporea și mai mult dorințele trupești refulate, a generat acea concepție nebunească despre dumnezeul pedepsitor și despre iad, despre elementul diavolesc din femeie, despre zguduitoarele scene ale judecății de apoi și ale sfârșitului lumii, despre groaznicele uneltiri ale satanei. E caracteristic faptul că toate acestea pornesc încă de la proorocii evreilor din antichitate, care se izolau de asemenea în pustiuri dogoritoare, iar asceții creștini au continuat a dezvolta aceeași linie filozofică. Acumularea unei experiențe negative de viață, supusă unei permanente tensiuni psihice de teama pedepsei date de dumnezeu și de teama păcatului, a generat multe psihoze paranoidale, luate drept revelații divine. Noi, europenii, am dus în spate până în evul mediu această povară cu totul potrivnică aspirațiilor firești ale omului către frumusețe și către cunoașterea acestei lumi de necuprins. Dumneavoastră, indienii, n-ați fost siliți să cărați această povară nici în artă, nici în literatură și nici în filozofie, dar n-ați fost nici scutiți de plată în altă privință - pentru nepriceperea de a vă menține pe acea foarte subțire linie de hotar necesară în urmărirea unui drum drept, situată între fanatismul exagerat și o înstrăinare lipsită de patimă.

— Și care este plata aceea? întrebă Vitarkananda, după ce traduse și acest fragment al cuvântării lui Ghirin.

— Dumneavoastră, indienii, ați deschis cu milenii în urmă drumul spre desăvârșirea omului pe calea unei minuțioase dezvoltări și sporiri a forțelor lui fizice și psihice. Ați învățat să dirijați acei mușchi și nervi care în mod normal nu se supun voinței unui european, ați aflat multe despre

hipnoză și despre cultura fizică superioară a trupului. Dar ați folosit, oare, această cunoaștere pentru sporirea fericirii și a frumosului? Perfecționarea individuală, fără o menire de ordin obștesc, este în primul rând incompletă, iar în al doilea lipsită de țel. Ca și cum ai făuri o mașină puternică și ai încuia-o în magazie. A activa în cuprinsul societății umane - nu a te izola de ea - acesta-i țelul! Să nu luați spusele mele drept o învinuire - nu sunt în măsură nici să condamn și nici să critic pe nimeni. Sunt doar un om de știință, căutător al adevărului științific, care știe că aflarea acestui adevăr e condiționată de împrejurări și timp.

V-ați ascuns de lume, probabil pentru că ați pătruns de foarte mult timp resursele psihofiziologice ale omului, într-o vreme când nimeni nu se gândea încă la posibilitatea justificată științificește a realizării unei formațiuni sociale mai perfecționate decât împărățiile feudale sau despotismul sclavagist, când, în afară de casta militară și cea preoțească, adică de grupările cele mai inutile ale societății, toți ceilalți - adevărații făuritori ai valorilor materiale și spirituale - erau puși pe o treaptă mult inferioară.

Sistemul de caste, născocit în scopul, ca să zic așa, de a crește rase de oameni cu diferite meniri obștești, nu și-a găsit justificarea nici cu mii de ani mai târziu, iar în ce privește țelul lui direct - perfecționarea oamenilor - a eșuat total. Cei din casta *paria* de aici din India sau *rodia* din Ceylon sunt adeseori specimene mai frumoase și mai inteligente decât indivizii aparținând castelor superioare. Ei o datorează condițiilor grele de trai, în timp ce brahmanii s-au prostit în multe privințe. Închistați în obiceiuri vechi, India n-a ținut seama de dialectica vieții și și-a primit pedeapsa.

Dumneavoastră n-ați folosit cunoștințele căpătate, temându-vă că ele ar putea dăuna oamenilor. Același lucru de altfel, se petrece astăzi

și cu puternica noastră știință europeană. Ați socotit că însușiri necesare pentru o cunoaștere profundă nu sunt date decât unui număr infim de aleși.

Așa s-a întâmplat că descoperirile făcute de mințile cele mai luminate ale Indiei au fost îngropate sub un morman de superstiții religioase și de ritualuri inutile, folositoare uneori, unor escroci de ocazie. În ceasurile de grea cumpănă prin care a trecut patria dumneavoastră - și nu au fost puține în viața greu încercaților indieni - aceste cunoștințe au fost de folos doar unui neînsemnat mănunchi de oameni - dar nu Indiei.

De îndată ce profesorul traduse aceste cuvinte, trei indieni se ridicară de la locurile lor și începură să-i vorbească repezit lui Vitarkananda.

— Prietenii mei spun că e o afirmație neîntemeiată. Înțelepții Indiei, *yoghii* și *svamii,* au luptat pentru libertate și au pierit în rând cu ceilalți și în fruntea multora.

— Nu la asta m-am referit. Cunosc prea puține lucruri ca să arunc o asemenea învinuire indienilor - popor pentru care nutresc o profundă stimă. Căutați să mă înțelegeți. Eu mă refer la faptul că ceea ce au dobândit *yoghii* și *svamii* în psihologie, n-au sporit nici în trecut și nici în prezent forțele poporului indian în drumul său spre o viață mai bună. Cu excepționala dumneavoastră putere de concentrare asupra oricărui obiect, ar fi trebuit să-i fi lăsat de mult în urmă pe savanții europeni, acum când vă dați fără îndoială seama că fără știința despre natură, despre lumea materială, poporul Indiei nu va putea merge în rând cu celelalte popoare. Și tocmai acum constatăm că revelațiile *yoghilor* n-au adus foloase acestei științe. Forțele lor nu s-au îndreptat spre înlăturarea efectivă a ceea ce e dăunător și rău pe lume, ci spre alte obiective - închipuite piedici care ar sta în calea poporului.

De astă dată se ridicară în picioare toți prietenii profesorului cu excepția bătrânului lipsit de puteri care își pironise doar ochii mirați asupra acestui ciudat savant din Rusia Sovietică. El își ridică doar mâna, îndemnându-i pe ceilalți să se liniștească și, cu glas slab, îi spuse ceva lui Vitarkananda.

— *Svami* Paramatmananda vrea să cunoască pricina pentru care, după părerea mult stimatului nostru oaspete, noi n-am progresat în domeniul descoperirilor lumii materiale care în ochii savanților din Occident par atât de importante.

— Pricina rămânerii dumneavoastră în urmă, după părerea mea, constă în aceea că ați abandonat străvechile tradiții ale căutărilor și luptei, acele tradiții care au dus India la realizări atât de înalte în știința și arta vremurilor străvechi. Forțele spirituale și trupești descoperite prin căutări de milenii le-ați canalizat numai spre dumneavoastră pentru obținerea acelei beatitudini individuale; din cauza asta ați fost pedepsiți de către natură însăși, întrucât cercetările ulterioare s-au curmat. Într-adevăr, dacă un om poate atinge extazul - *samādhi* - și chiar treapta lui superioară - *nirvikālpāsamādhi* - pe care o denumiți contopirea cu oceanul sufletului universal și cu divinitatea, dincolo de viață și de moarte, de ce să mergi mai departe? În realitate, însă, senzații analoge cu *samādhi* pot fi provocate și la oameni neinițiați în disciplina *yoga,* prin reducerea bioxidului de carbon din sânge cu ajutorul intensificării respirației și a autohipnozei - așa-numita *hipocapnie.* Este o stare anumită a organismului, și nu o legătură mai presus de simțuri cu lumea exterioară. Noi, învățații din Apus, putem obține așa-zisa afundare în infinit cu ajutorul anumitor medicamente, în felul acesta, toată pregătirea minunată și prelungită a puternicei mașini cugetătoare - dacă țelul final îl constituie o închipuită contopire cu dumnezeirea - capătă o anumită analogie cu beatitudinea oamenilor cu

totul nepregătiți din tratatul *Paradisuri artificiale* de Baudelaire. Atunci această pregătire nu duce de fapt la nici un fel de revelații și culmi ale cunoașterii. Și nu-i greu de înțeles de ce în ultima vreme *yoghii* și *svamii* n-au putut antrena după ei mulți adepți și nici descoperi nimic care să întreacă posibilitățile savanților care s-au ocupat îndelung de obiectul lor de studiu.

Părerea mea este că mișcarea dumneavoastră s-a oprit, și că nepăsarea a luat locul spiritului cândva iscoditor, însetat de cunoștințe al marilor învățați și filozofi indieni, care au creat încă în antichitate filozofia materialistă *Carvaka,* au măsurat atmosfera Pământului, au descoperit circulația sanguină cu sute de ani înaintea europenilor și au prevăzut aproape exact dimensiunile atomului de hidrogen cu două mii de ani înaintea științei noastre.

În *raja-yoga,* regina tuturor *yogelor,* una din treptele cele mai înalte - a cincea, dacă nu mă înșel - numită *titikșa,* este starea de totală nepăsare față de tot ce ar putea surveni - bucurie sau suferință. Starea asta dumneavoastră o numiți eliberare, dar din punctul nostru de vedere este o mare nefericire. În epocile de grea cumpănă ale omenirii, în sânul diferitelor popoare apărea *acedia* - o stare de o ucigătoare impasibilitate față de tot și de toate, inclusiv propria ta persoană. Această rupere a contactului cu lupta pentru viață e cauzată de lezarea mecanismelor ereditare și a unei deficiențe a psihicului, iar dumneavoastră vă provocați aceste deficiențe în mod deliberat. Procedați, oare, în acest fel de teama suferinței? Din prudență, deoarece bucuria fiind legată dialectic de suferință, pentru a o evita pe aceasta din urmă, renunțați la amândouă?

— Așadar, socotiți că drumul *yoga* este inutil? întrebă cu asprime Vitarkananda.

— Cum puteți interpreta astfel vorbele mele? clătină Ghirin din cap dojenitor. Forțele fizice și

posibilitățile psihice ale omului sunt uriașe, și priceperea de a le dirija este deosebit de necesară tocmai acum în epoca noastră, când ciocnirea dintre vechi și nou amenință lumea cu nemaipomenite calamități. Chiar dumneavoastră ați dat epocii noastre numele de „veacul de fier" - *Kāli-yuga,* epoca *Agni* - a focului cosmic; prevedeți răspândirea unor boli necunoscute până azi, faceți apel la „pregătirea medicilor". Și în același timp întregul ideal al unui *yoghi* sălășluiește în „salvarea" lui personală, plecând și lăsând lumea să-și urmeze calea ei. Oare poate fi acesta un țel în sine? Câteva zeci de oameni, să presupunem, vor ajunge la o mare dezvoltare a propriilor lor forțe, amăgindu-se cu închipuita lor „salvare", feriți de vâltoarea nașterilor și a morților. Dar ce folos vor avea din aceasta frații dumneavoastră - oamenii? Chiar dacă ar fi un creator a tot ce există, o faceți pentru el? Torentul alcătuit din miliarde de vieți gonește năvalnic spre viitor umflându-și și înspumându-și apele, iar dumneavoastră nu vreți decât să săriți în afara lui, pe mal? Sună mândru numele de *Tirthakara* - cel care așterne deasupra torentului existențelor o punte chemându-i și pe alții să-l urmeze. Dar ca rezultat final o astfel de activitate duce teoretic la curmarea morților și a nașterilor, adică la sfârșitul lumii. Și asta după toate câte le-a îndurat în viață pe drumul anevoios al înțelepciunii și al voinței? Așa, oare, au procedat *bodhisatvii* care au renunțat la nirvana? Nu este, oare, de o mie de ori mai nobil un alt țel, acela pe care și l-a pus un popor întreg - poporul meu - și care înaintează spre el în ciuda unor mari greutăți? Țelul acesta este de a-i face pe toți instruiți, curați, eliberați de sentimentul fricii, egali în fața legii și a societății, de a le face accesibilă tuturor inepuizabila frumusețe a omului și a naturii. Cu cât vor fi mai desăvârșiți cei ce năzuiesc și luptă pentru atingerea acestui țel, cu atât mai repede se va sfârși drumul cel lung și

anevoios. Câtă nevoie ar avea poporul indian, care acum s-a eliberat, de oameni ca dumneavoastră.

Ghirin se stăpâni, dându-și seama că mersese prea departe și încheie, de astă dată pe un ton liniștit:

— *Yoga* dumneavoastră, adică perfecționarea psihofiziologică, așa cum ar spune un învățat din Apus, mi-o închipui ca ceva care înșurubează trainic conștientul de subconștient, susținând cu un ax de fier tăria sufletului și a trupului și care, printr-o puternică încărcătură de energie, îi dă puteri să-și ia zborul spre înălțimi, să ducă o luptă grea și să capete o dârzenie de neînvins… Dar la ce toate acestea, dacă nu slujesc oamenilor, dacă nu le mobilizează forțele pentru a contribui la sporirea frumuseții și fericirii pe pământ? Oare nu vorbește *Buddha,* ca de un merit extraordinar, despre aportul, măcar de mărimea unui bob, pe care trebuie să-l aducă fiecare întru fericirea oamenilor?

Omul care își cunoaște istoria din paleontologie, care cunoaște anevoioasa lui ridicare până la treapta de făptură cugetătoare, după miliarde de ani de suferință lipsită de sens, e dator să se simtă pătruns de o imensă responsabilitate față de propria-i soartă. Ce drept are el să-și riște ființa, să vorbească despre propria lui distrugere sau să refuze viața și moartea cum o fac *yoghii*? Oare numai pentru ascensiunea lui individuală? Ce fel de înțelepciune este aceasta și unde e celălalt taler al balanței pe care sunt așezate toate suferințele trupului viu în drumul pe care l-a parcurs de-a lungul istoriei, de la amibă la om? Prin ce se deosebește - judecând după rezultate - o asemenea filozofie de delirul nebunesc al focului purificator al bombei infernale chemată să distrugă omenirea plină de rele”? Cum se explică faptul că până în ziua de azi ați rămas în afara adevăratei dumneavoastră chemări?

Ghirin tăcu, se înclină stângaci în fața celor prezenți și își reluă locul, ștergându-și fața nădușită de încordare și emoție. Tăcerea fu întreruptă de Vitarkananda:

— Eu îl numesc brahman pe acela care rostește o cuvântare plină de adevăruri, instructivă, fără a fi tăioasă și fără intenția de a jigni, începu el în limba *tamilă*, repetându-și fratele și în engleză, pentru Ghirin. Știința a devenit religia Apusului, dar mai există multe probleme referitoare la om pe care nu le cunoaște și, ca atare, nu poate răspunde la toate exigențele lui sufletești. Vai și amar de ea, dacă știința nu va îndreptăți giganticele nădejdi care s-au pus într-însa, deoarece atunci gândirea europeană va suferi, moralmente, un total eșec…

Profesorul Vitarkananda își înclină capul într-o parte ca o pasăre care se uită țintă la ceva și urmă:

— Deocamdată, cu toate că viața dumneavoastră, a europenilor, e mai organizată, mai asigurată și mai înzestrată tehnicește decât a noastră, nu se prea observă că ați fi dobândit mai multă fericire. E drept, eu nu cunosc Rusia, dar cred că dumneavoastră, fiind așezați între Occident și Orient și care ați pornit să vă reorganizați viața într-un chip nou, sunteți altfel. Însă propria statistică a americanilor și confirmată de cercetări științifice vorbește despre creșterea necontenită a narcomaniei, alcoolismului și, în aceeași măsură și a îmbolnăvirilor psihice. S-a constatat că din optzeci de milioane de americani douăzeci și opt de milioane sunt într-o măsură oarecare deficienți din punctul de vedere al sănătății lor psihice sau fizice. Numărul celor înapoiați mintal din Statele Unite, potrivit calculelor instituțiilor medicale, întrece totalul bolnavilor de cancer, scleroză, tuberculoză, poliomielită și alte calamități sociale, luate împreună. Și asta, în țara cea mai îndestulată și cea mai înaintată din punctul de vedere al civilizației tehnice. Unde sunt, așadar, avantajele științei occidentale?

Profesorul se ridică și se apropie de balustrada care încadra partea descoperită a încăperii. Ghirin se uită în jos și abia acum își dădu seama că se aflau pe terasa unui turn scund și pătrat, cea mai înaltă parte a clădirii. Vegetația deasă a parcului se ghicea doar, neagră în întuneric, coborând de pe deal spre șesul din preajma țărmului mării… Luminițele rare, galbene, nu se puteau lua la întrecere cu puzderia de stele suspendate deasupra infinitului ocean întunecat.

— Și acolo, și acolo - Vitarkananda arătă spre ocean, apoi spre dealurile care se îngrămădeau în spatele casei - e o lume în care țările sunt ca niște tigri gata să atace cu monstruoasele rachete, care pot șterge de pe fața pământului orașele cele mai mari, transformându-le într-o pulbere otrăvită. Oameni cuprinși de demența înarmării, și care nu cred decât în forță, se fălesc în fața lumii întregi cu puterea aducătoare de moarte a armelor lor. Gigantice submarine plutesc pe apele oceanelor; sunt înarmate și ele cu rachete, gata să țâșnească din adâncul apelor. Îmi amintesc de o reclamă dintr-o revistă americană - un câmp neted, semănat cu iarbă deasă, iar sub suprafața lui pașnică, în puțuri adânci, zac bine ascunse corpurile ca de rechini ale rachetelor care vor sparge la momentul potrivit capacul subțire și stratul de pământ cu iarbă, și vor țâșni la suprafață pentru a-și slobozi odioasa lor încărcătură asupra țării condamnate.

Acolo râurile seacă și ogoarele sărăcesc, pentru că pădurile dispar, transformându-se în hârtia destinată nenumăratelor gazete care împroașcă peste lume, fără nici o sfială, noianul lor de minciuni. Asemeni crinilor din cartea sfântă a creștinilor, gazetele se întorc mereu chiar la propriile lor născociri, lansând în rândul maselor o temă uitată, o minciună sau o nerozie, umflată până la dimensiuni cosmice. Acum, a mai apărut încă o invenție a științei apusene, de astă dată nu de vorbe, ci de imagini, umplând timpul liber al

oamenilor cu născociri himerice și dăunătoare, ținându-i lipiți de ecranele care-i hipnotizează - și asta în interiorul unor clădiri înăbușitoare și strâmte - timp liber care ar putea fi consacrat perfecționării utile și frumosului autentic. Chiar ceea ce împrumută Occidentul de la noi suferă o monstruoasă degradare. *Pseudo-yoghii* promit în schimbul banilor înălțare și putere grabnică, înșelându-i de bună seamă pe credulii însetați de minuni, incapabili de uriașul efort al adevăratei discipline *yoga.*

În America s-a răspândit așa-zisul „budism" al sectei japoneze Zen*,* transformat de trântori, chipurile, confesori ai *Dharmei,* într-o răstălmăcire barbară a celor mai nedemne ritualuri ale *lamaismului* inferior. Inactivi, obtuzi și leneși, acești închipuiți „budiști" se dedau la desfătări bestiale.

Cei din Apus au început să înțeleagă și ei că desprinderea de natură împinge civilizația lor spre o mare primejdie. Tot mai des se ridică voci care afirmă că omul, fiind și el o parte a naturii, „o distruge sistematic, dezgolind în jurul lui așezările în care locuiește, creând ideale condiții de îmbolnăvire".

Alții spun că omul „a distrus în jurul său frumosul într-o măsură mult mai mare decât ceea ce a adunat în muzeele și galeriile lui de pictură. Însă ticăloșia cea mai mare este că el caută să supună legilor vremelnice ale pieței legile de bază ale biologiei."

Am luat acestea din două cărți americane apărute recent, *Primăvara tăcută* și *Arma noastră sintetică,* ai căror autori se străduiesc să-și dea seama de viitorul destin al omului în condițiile civilizației apusene. Și acest destin le apare în culori cam sumbre…

La dumneavoastră se văd tot mai mulți oameni cu ochelari de culoare închisă care ascund ceea ce are omul mai minunat - ochii, temându-se deci să-

și arate deschis privirea, care le oglindește adevăratele simțăminte… Iată ce este civilizația apuseană, care se răspândește în toată lumea ca o epidemie. Ce poate face împotriva ei un *yoghi* înarmat doar cu forțele propriului său suflet?

Profesorul tăcu, încurajat de semnele de înțelegere ale turbanelor înalte. Ghirin găsi de cuviință să-i răspundă și trase adânc aerul în piept.

— Încă nici o religie de pe pământ n-a îndreptățit nădejdile pe care și le-au pus în ea oamenii, în vederea unei organizări drepte a vieții. Oricât i-a amenințat iadul creștin, budist, musulman sau evreiesc cu cele mai grozave pedepse, sau *hinduismul* cu reîncarnarea în dezgustătoare vietăți, n-a fost posibilă reorganizarea vieții în concordanță cu principiile religioase. Știința poate dobândi cu mult mai mult, dar numai cu condiția de a se ocupa de om în toată complexitatea lui. Mărturisesc însă cinstit că în știința europeană și, din păcate, și în cea sovietică, această tendință nu se observă încă. La noi există, însă, altceva - în lupta diferitelor ideologii se lărgește tot mai mult răspândirea ideilor comuniste și victoria finală a acestei ideologii este inevitabilă.

„De ce?" - mă veți întreba, desigur, dumneavoastră. Iar eu vă voi răspunde: pentru că nici o religie și nici o altă ideologic nu promite un trai egal pe pământ fiecărui om - puternic sau slab, genial sau cu posibilități reduse, frumos său urât. Egală pentru toți în folosirea tuturor bunurilor și frumuseților vieții, imediat, nu într-o existență imaginară viitoare, nu într-o lume de apoi. Iar cum omenirea e alcătuită, în genere, din oameni de mijloc, comunismul îi convine majorității covârșitoare a omenirii. Dușmanii noștri spun că o viață egală - pentru cei slabi și pentru cei tari - ar nedreptăți pe cei din urmă; cei slabi ar trăi pe socoteala celor, tari! Or, tocmai în asta constă esența dreptății comunismului, la fel ca și a culmilor *hinduismului,* sau a filozofiei budismului

pur. Tocmai în acest scop oamenii trebuie să devină puternici, pentru a-i ajuta pe toți semenii lor să se ridice la un nivel înalt de viață și de cunoaștere. Vedeți, oare, în asta ceva care să contrazică faimosul principiu *yoga* - „ocrotește-l pe aproapele tău ca și pe cel ce-ți este străin și ajută-i să se înalțe”?

Pentru mine nu e un secret faptul că în Apus, ba poate și aici în Răsărit, mulți oameni, chiar și din cei cu o vastă cultură - ei înșiși fiind necredincioși - îl socotesc pe ateul declarat drept un om amoral. Explicația e simplă - principiile morale ale acestei lumi sunt formulate de religie și inoculate prin intermediul ei. În consecință, își spun ei, ateul va renega necesarmente, o dată cu religia, și toate regulile de morală și etică. Aș fi fericit dacă dincolo de formulările mele imperfecte ați vedea că din materialism, la care se adaugă o adâncă cunoaștere a naturii, se naște și o nouă morală, o nouă etică și estetică, mai perfectă, pentru că principiile ei se bazează pe studiul științific al legilor de dezvoltare a omului și a societății, pe cercetarea inevitabilelor schimbări istorice ale vieții și psihicului, pe cunoașterea necesităților imperioase ale datoriilor sociale. Aș dori să acceptați că materialistul e și el înzestrat cu un suflet profetic și cu o inimă zbuciumată, după cum se exprimă un mare poet al nostru. Neliniște nu numai pentru el, ci și pentru întreaga lume înconjurătoare de care e inseparabil legat orice om, pentru că soarta omenirii este și soarta lui.

Dar ideologia comunistă mai conține ceva care condiționează inevitabilitatea răspândirii ei în lumea întreagă. Nici un alt sistem social nu umple cu un sens mai mare și mai înalt viața omului de mijloc, pentru că viața închinată altora în vederea atingerii unui țel mai măreț e luminoasă și mai interesantă decât țelul pe care vrei să-l atingi numai pentru binele tău; o astfel de viață este cu drept cuvânt meschină…

Ghirin se apropie și el de balustradă - apoi se întoarse cu fața spre indieni.

— Pe acest pământ să trăiască omul, exclamă el întinzându-și mâna spre spațiul ce se deschidea în fața balconului, deoarece alt pământ nu i-a fost dat. El nu a ajuns încă să răzbată până la alte planete prin haosul materiei neorganizate a cosmosului. Și deocamdată noi știm în mod cert că în sectorul Galaxiei noastre, numai aici, pe Pământ, materia s-a ridicat până la gândirea și până la posibilitatea reorganizării lumii după legile frumosului și binelui. Desăvârșirea organismului nostru, înțeleasă din străvechi timpuri în India, n-a fost o milostivire a zeilor. Este cucerită, câștigată prin suferințele și sângele a miliarde și miliarde de victime pe drumul dezvoltării istorice a lumii animale a planetei noastre. Cum să renegăm, așadar, viața pământească, să-i lăsăm pe ignoranți și pe ticăloși să distrugă și să jefuiască minunata natură, osândind generațiile viitoare la mizerie din toate punctele de vedere?

Ghirin tăcu și începu să cerceteze iscusitele împletituri cioplite pe stâlpii balustradei de marmoră. Era zadarnic să tragă cu urechea la discuție, deoarece tot nu pricepea nici un cuvânt.

Indienii vorbeau încet, pe rând, cu jumătate de glas, fără să se întrerupă unul pe altul și fără să ridice tonul. Servitorii aduseră o băutură rece și acrișoară, ca limonada, în pocale înalte așezate pe tăvi. Ghirin își bău cu plăcere paharul. Ba unul, ba altul din cei prezenți îl examinau cu atenție pe medicul rus. Acesta, la rândul său, se întreba dacă a reușit să-i facă să priceapă necesitatea înțelegerii reciproce ce se impunea acum între moștenitorii puternicei gândiri a Indiei și știința contemporană materialistă. Poate că nu vorbise tocmai așa cum ar fi trebuit. Ar fi fost mai bine poate să-și noteze în prealabil în englezește ideile principale, dar cine putea ști…

Reflecțiile acestea le întrerupse moșneagul Paramatmananda. Sprijinit de cei doi vecini ai săi, se ridică în picioare și se înclină în fața lui Ghirin, rostind câteva fraze.

— Prietenii mei îi mulțumesc învățatului rus pentru înțeleapta sa cuvântare, traduse profesorul. Ei au auzit expunerea precisă a poziției unui materialist în legătură cu gândirea filozofică și cu unele particularități ale științei speculative indiene. Poziția diametral opusă a vederilor sale nu i-a speriat - noi cunoaștem de mult dialectica vieții. Mai mult, acest contrast oferă speranțe pentru o profundă înțelegere și cercetarea în comun a unor probleme - dumneavoastră de pe poziția dumneavoastră, noi - de pe a noastră…

Prietenii mei, urmă Vitarkananda după o pauză, nădăjduiesc că veți veni din nou printre noi și vă oferă colaborarea lor în toate câte doriți să le aflați în timpul ședерii dumneavoastră aici, sau în alte orașe ale Indiei. Dacă socotiți necesar să mai stați de vorbă cu noi, ne vom aduna bucuroși din nou. Acum însă prietenii mei sunt nevoiți să ne părăsească.

Ghirin își luă rămas bun de la fiecare în parte, în maniera indiană, făcând câte un *namaste*[96], adică aplecându-și capul deasupra palmelor împreunate. Amfitrionul se duse să-și petreacă oaspeții, rugându-l pe Ghirin să mai rămână cu el câteva minute. Acesta începu să se plimbe, mângâiat de ușoara adiere de seară, relaxându-se astfel după încordarea lui nervoasă.

Vitarkananda se întoarse cu un pachet nu prea mare în brațe și i se alătură.

— Trebuie să vă spun, începu Vitarkananda, că nici unul din prietenii mei europeni n-a avut parte de o asemenea considerație și n-a fost ascultat cu atâta atenție. În drumul lor, prietenii mei au cunoscut multe și căutările dumneavoastră le-au inspirat respect și le-au stârnit un interes prietenesc.

Noi cunoaștem mai multe drumuri. *Hatha-yoga* - omul care îl posedă, este stăpân pe respirație, ceea ce nu e decât o treaptă inferioară, care dă trupului vigoare. Dar mai este *laia-yoga,* sau drumul voinței cu subîmpărțirile lui în care intră *șakti-yoga,* sau stăpânirea energiei, care excită forțele naturii, *iantra-yoga* sau drumul stăpânirii formei, *mantrā-yoga* - stăpânirea sunetului, forței și vibrației sonore, *dhyāna- yoga* sau drumul cugetării care dă putere asupra procesului de gândire.

Mie mi se pare că dumneavoastră sunteți cel mai aproape de *raja-tjoga,* sau de *yoga* de metodă și de analiză și mai ales de subîmpărțirea ei numită *jnani-yoga,* sau drumul cunoașterii, stăpânirea forțelor intelectului. De asemenea nu vă este străin nici drumul *karma-yoga* sau *yoga* acțiunii, a disciplinei obștești și înțelegerii interdependenței fenomenelor din viață. Voi greși, oare, spunând că obligațiile pe care i le impune omului acel regim social spre care tindeți în Rusia are multe, multe puncte comune cu *karma-yoga*? Sunteți însă foarte departe de acele subîmpărțiri ale *raja-yogei,* cum sunt *kundalini-yoga* și *samādhi-yoga* - drumuri ale stăpânirii forțelor neuropsihice și ale forțelor extazului, ale revelației și contopirii cu oceanul sufletului universal.

Oricât ar fi de deosebite metodele noastre, acel țel măreț pe care și-l pune omul - cunoașterea naturii și a lui însuși - ne însuflețește deopotrivă, pe noi ca și pe dumneavoastră.

Nu se poate să nu-ți pleci cu respect fruntea în fața eforturilor titanice ale științei naturii. De aceea ne și interesează atât de mult ideile cu privire la activitatea spirituală a omului pe care le-ați exprimat dumneavoastră, un materialist din Rusia Sovietică, precum și punctele de contact ale cunoștințelor, atinse în cuvântarea dumneavoastră.

Lipsiți de falsă trufie, prietenii mei n-au luat drept reproș acele cuvinte aspre pe care le-ați

rostit, cum că filozofii Indiei au dat înapoi în fața datoriei lor față de țară și popor. Va trebui să cugetăm asupra celor auzite, și la viitoarea noastră întâlnire să vă relatăm împrejurările și forțele lăuntrice care au condiționat situația actuală. Iar la despărțire trebuie să vă povestesc o istorioară.

Acum treizeci de ani, unul din pictorii noștri a pictat un tablou, care, din motive lesne de înțeles atunci, nu și-a primit recunoașterea. El l-a numit *Puntea Aşvinilor,* adică în traducere directă din sanscrită - puntea călăreților. Sub numele acesta tradiția *Mahābhāratei* subînțelege gemenii - zei și tămăduitori, ca alte cuvinte, zorile dimineții și amurgul de seară.

— Așa! exclamă interesat Ghirin. Tradiția noastră rusească veche, din basme, își închipuie tot astfel zorile și amurgul, adăugând însă încă doi călăreți - ai nopții și ai zilei.

— Îmi voi îngădui să vă dăruiesc tabloul *Puntea Aşvinilor,* reluă Vitarkananda despachetând obiectul adus, învelit într-o bucată de pânză scrobită.

Într-o gamă monotonă și sumbră de nuanțe cenușii și violete, se așternea un ocean zbuciumat, zbătându-se între maluri stâncoase și colțuroase, învăluite în negură. Pe malul din stânga, pe dealuri care se înălțau aidoma unor trepte spre interiorul țării, se vedeau clădiri impunătoare și coșuri fumegânde, iar pe cel din dreapta - munți înzăpeziți. La poalele lor - locuințe strâmte, orientale și temple durate în diferite stiluri arhitecturale: indiene, tibetane și chineze.

Deasupra apelor oceanului, reunind cele două maluri, își înălța uriașa arcadă o punte împletită parcă din săgeți luminoase. Pe această punte înaintau unul spre celălalt, pe cai negri, doi călăreți, neînarmați, dar îmbrăcați în armuri. Cel din stânga - în albastru-cenușiu, cel din dreapta - în portocaliu-cafeniu. Cu un gest larg și generos, ca o

chemare la prietenie, fiecare întindea spre celălalt mâna lui dreaptă.

Ghirin privi cu recunoștință spre bătrânul indian.

— Înțeleg tot, fără să mai am nevoie de explicații, tot, în afară de săgeți.

— Simbolul e simplu, surâse Vitarkananda. Săgețile sunt gândurile și cunoștințele care împletesc o punte între factorii care, în realitate, nu se pot alătura. Semnificația mai profundă a acestui tablou îi poate scăpa cu ușurință unui om din nord, pentru că lui îi este dat să vadă cum se împreună în timpul verii asfințitul cu zorile. Pentru un locuitor al tropicelor însă aceasta este cu neputință, deoarece ziua fiind egală cu noaptea, asfințitul și zorii nu se întâlnesc niciodată.

Drept răspuns la privirea adâncă și pătrunzătoare a lui Vitarkananda, Ghirin întinse mâna către bătrânul învățat cu un gest aidoma cu cel al călărețului de pe punte.

Epilog

Vântul rece stârnise pe suprafața apei valuri mărunte care sărutau nisipul plajei, susurând încetișor. Pinii foșneau la unison cu marea, și zgomotul acesta ritmic și monoton îți amorțea conștiința, eliberând-o totodată, purtându-ți gândurile undeva spre depărtarea nemărginită a timpului, trezind fugare ecouri în memoria simțurilor.

Ghirin observă că Simei i se făcuse frig și se ridică pentru a o lua de aici, din pustietatea Săgeții.

— Să o luăm pe la insule, propuse el.

Pinii viguroși și scunzi se împotriveau cu mlădieri vântului care împrăștia în cascade

frunzele mestecenilor, aurii. Departe, în față, se zăreau brazi puternici și negri ca niște portaluri. Dincolo de ei se așternea o poiană învăpăiată de un foc rece, de aur și purpură. Frunzișul verde-argintiu al sălciilor cu trunchiuri întunecate se apleca deasupra unei ape cafenii și curate, iar arțarii și frasinii ce-și pierdeau frunza acopereau cetina deasă a brazilor albaștri cu o puzderie de frunze portocalii.

Frumusețea peisajului de toamnă cu cer întunecat, vânt și nori ce se târau jos de tot, trezea în sufletele oamenilor încântare și melancolice ecouri.

Ghirin și Sima trecură podul Trei de peste Elaga, și se treziră pe prospectul Primorsk în fața unui fost templu budist.

Sima se opri în extaz. Un gard masiv de piatră brută împrejmuia o mică grădină cu zade galbene și stejari desfrunziți. Clădirea era masivă, în stil tibetan, din granit cenușiu zgrunțuros cu ferestrele și ușile încadrate într-un chenar de labradorit[127] negru. Pe cornișa frontonului, dungi din plăci de teracotă, roșii, albe, verzi și albastre alternau cu șiraguri de cerculețe din faianță. Cele câteva clopote aurite, o roată și două antilope de asemeni poleite cu aur, de pe acoperiș, făceau o ciudată notă discordantă cu sobra eleganță de forme și culori a ansamblului.

— Ia te uită, Ivan, spuse Sima, clădirea asta e pustie. Ar trebui să ți se dea pentru laboratorul tău.

— Nu se poate. Ar fi un început prea luxos. Asemenea pretenții anihilează până și cele mai nobile intenții. Ar fi bine dacă s-ar organiza un institut cu un colectiv numeros. Dar și pentru asta ar trebui un termen destul de lung. Unii oameni de știință cred că dacă oferi un local și în plus cât mai multe locuri disponibile - adică posturi pe o schemă, prelucrarea uneia sau a alteia dintre probleme se va face cât ai clipi. În realitate e nevoie de oameni cu o pregătire prealabilă de

câțiva ani în direcția respectivă! Eu am însă o idee pe care o voi publica în presă.

— Ce idee?

— Una cu totul nouă! Să se creeze un institut în care să se facă schimburi de idei extravagante, cum spun fizicienii. Tot ce se poate prevedea în limita posibilului, fantezii științifice, ipoteze etc. Și astfel să poată lua contact, făcând cu lăcomie schimb de inspirații din cele mai diferite ramuri ale științei - scriitori, popularizatori, fantezişti. Și, de bună seamă, tineretul! Dar nicidecum amatorii de senzaționale polemici și discuții sterpe, ahtiați de tot ce e la modă. Să nu iasă din asta un circ întreg în numele științei! Sprijin tovărășesc și critică inteligentă… pe scurt, nu dueluri între adversarii întru știință, ci căutări inspirate în comun. Pentru un asemenea institut, club, centru - numește-l cum vrei - al cărui țel este limpede, cu condiția să nu fie amestecat cu nimic altceva, ar fi într-adevăr potrivită această clădire minunată. Și voi lupta pentru crearea unui astfel de institut, la fel cum lupt și pentru psihofiziologie.

— Tu ești în stare! Tu ai învins până acum multe greutăți; chiar și pe idealiștii indieni i-ai învins, dar față de mine ai ținut asta în secret. Nu-i cinstit!

— De unde știi, cine ți-a spus-o?

— Mstislav, când am fost ieri la ei.

— Îmi face un foarte prost serviciu. Să strigi victorie înainte ca ea să fi avut loc, înseamnă să pierzi bătălia următoare, subapreciind forțele inamicului. Eu aș socoti că am obținut o victorie dacă aș fi izbutit să-i fac să înțeleagă că un materialist contemporan nu e un admirator al materiei moarte cum se credea despre noi la începutul secolului, ci un om care caută să pătrundă, fără a o simplifica, imensa complexitate a universului. Transformările materiei au devenit atât de multiple, încât înșiși idealiștii noștri din Apus s-au dovedit a fi niște simplificatori înapoiați și care nu-i mai atrag pe cei într-adevăr însetați de

cunoaștere. Dialecticienii indieni m-au înțeles, iar înțelegerea este drumul cel mai de seamă în relațiile dintre oameni. Mai cu seamă acum, când s-a copt ideea necesității imperioase de a uni popoarele întregii planete, făcând să dispară în străfundurile oceanelor rămășițele mocninde ale vechilor ideologii, dogmatismul fanatic și trufia națională - toate acestea o dată cu rezervele otrăvite ale armelor nucleare.

Sima își ridică spre el ochii, de astă dată înveseliți.

— Acum când sunt cu tine, cred că nu se mai poate întâmpla nimic rău. Uneori, însă, când îți amintești de fascism, sau citești câte ceva despre dârzenia și furia reacționarilor din lumea întreagă, te apucă groaza.

— Nu-ți fie teamă, draga mea. Eu cred în bunul-simț și în judecata sănătoasă, deoarece cunosc istoria și învăț să cunosc psihologia oamenilor. Desigur, e anevoios acel unic drum just spre societatea comunistă, drum care se poate asemui cu un tăiș de brici. Pe acest drum se cere într-adevăr din partea tuturor o temeinică autoeducație spirituală. Simpla redeșteptare a puternicelor principii sociale care fac parte din psihicul uman, deșteptarea sentimentelor de fraternitate și ajutorare care au existat odată în trecut, dar au fost reprimate de secole de asuprire, de invidie, dezbinări religioase și naționale din societățile sclavagiste, feudale și capitaliste, va da oamenilor o asemenea forță, încât cele mai crâncene asupriri, cele mai crunte regimuri se vor prăbuși ca niște case de cărți de joc. Așa s-a năruit la noi autocrația, așa s-au dărâmat imperiile coloniale și diferitele dictaturi din America Centrală.

— Mă simt admirabil când privesc lumea cu ochii tăi. Mă îngrijorează viitorul, ca aproape pe orice femeie. E nevoie să avem sentimentul că viitorul ne va fi senin, și dacă nu-l avem, survine îngrijorarea, urmată de tristețe. Eu am uneori,

vorbind în limbajul tău medical, accese de tristețe. Îmi amintesc că un an după moartea mamei Liza, când am mai avut și alte necazuri și mă lăsasem pradă melancoliei, am plecat vara într-un sat de lângă Moscova. Tristețea mă copleșea o dată cu apropierea nopții. Mă duceam pe câmp, afară din sat, și hoinăream cu ochii la stelele care sclipeau deasupra zidului negru al pădurii de brazi, fredonând un cântec vechi. De după brazi se ridica secera lunii, iar pietrele albicioase care se zăreau în iarba luncilor înrourate semănau cu niște oase. Păsările săgetau tăcute pe lângă mine, zburând jos de tot, scoțând din când în când câte un țipăt ascuțit, iar în stânga mea se stingea molcom văpaia întârziată a asfințitului. Îmi venea să plâng gândindu-mă la speranțele mele mari și aprige care nu se împliniseră decât într-o atât de mică măsură - cu atâta zgârcenie. Mă refer la sentimente, la întâlnirile cu frumusețile vieții. Și în sufletul meu neliniștea pentru viitor creștea.

Mă așezam pe o piatră, călduță încă de peste zi, și trăgeam adânc în piept mireasma ierbii colbuite, umezite de rouă.

Și deodată, simțeam ca într-o revelație, că toate astea sunt ale mele, iar eu a lor, de întotdeauna. Că tot așa, ca și mine, au stat pe câte o piatră, căutând să întrezărească viitorul, tânjind după trecut, și alte fete de ale noastre, poate ieri, poate cu cinci sute de ani în urmă.

Nu pot să-ți explic cum anume, dar starea mea sufletească se schimba, aveam presentimentul unei mângâieri. Drumul care fugea spre depărtare și codrul de nepătruns deveneau pragul unei minunate taine care mă aștepta. Ar fi fost de ajuns s-o pornesc într-acolo, și să merg mult, mult de tot, la dreapta asfințitului, la stânga lunii…

De atunci multe s-au schimbat, atmosfera de basm s-a risipit, dar a rămas așteptarea, dezvăluirea unei taine ivite între zidurile vieții cotidiene, care se întredeschid încetișor. Deși nu

știu ce anume mi se va dezvălui și unde mă va duce viitorul. Iar de când ai apărut tu, așteptarea s-a transformat în certitudine. Zidurile se deschid într-adevăr și eu zăresc dincolo de ele o lume bogată, vastă, minunată. Nu știu dacă voi ajunge, nu știu dacă vom ajunge împreună, dar știu că înaintăm. Și te iubesc atât de mult, Ivan!

Ghirin îi strânse mâna într-a lui. Antrenați de discuție, cotiră o dată cu șoseaua, și se opriră în fața întinderii Lahtei ce se așternuse fără veste în fața lor. Amurgul albăstrui se lăsa peste un șes mlăștinos, pe întinsul căruia străluceau, ca niște oglinzi trandafirii, minuscule lacuri iar deasupra vârfurilor pinilor scunzi se aprinseră pe cer, printre nori, primele stele. O suflare de vânt foșni peste vasta întindere și, cu aripa ei slobodă, aplecă iarba întunecată, răvăși părul Simei, mângâie ușor obrazul lui Ghirin. Și amândoi porniră grăbiți spre oraș, contopindu-și pașii în același ritm.

{1} Петроград, 1914-1924 - și în perioada sovietică sub numele de Leningrad - Ленинград, 1924-1991.

{2} Zinnwaldit - KLiFeAl [$(F, OH)_2$ | $AlSi_3$ O_{10}]

{3} „*Aici trebuie să fie o femeie la mijloc!*"- Se folosește de cele mai mult ori în limba franceză și aparține romanului scris de Alexandre Dumas-tatăl „*Mohicanii Parisului*".

{4} *Vitrinele Rosta* - postere politice agitatorice desenate sau pirogravate, folosite în perioada 1919-1922 de către un grup de oameni de artă (M.M. Cercomnîh, V.V. Maiakovski și alții), care activau în cadrul Rosta (Agenția Telegrafică Rusă).

{5} *Ekhnaton* - faraon cunoscut și sub numele de *Amenhotep al IV-lea.*

{6} Zădărî, zădărăsc, vb. IV. Tranz. 1. A întărâta, a provoca pe cineva; a sâcâi, a necăji, a hărțui. A răscoli, a tulbura. 2. A aţâța focul.

{7} *Rabkrin* (Controlul muncitoresc țărănesc) - organ al Controlului de Stat în perioada 1920-1934.

{8} Aluzie la celebra carte a lui Arkadi Gaidar (1904-1941), *Timur și băieții lui*.

{9} *Acidul lisergic* - substanță halucinantă, descoperită de elveţianul A. Hoffmann în anul 1953.

{10} Mecanismul Antikythera.

{11} *Sigmund Freud* (n. 6 mai 1856, Freiberg, astăzi Příbor/Republica Cehă - d. 23 septembrie 1939, Londra) a fost un medic neuropsihiatru evreu austriac, fondator al școlii psihologice de psihanaliză. Freud este considerat a fi părintele psihanalizei iar lucrările sale introduc noțiuni precum inconștient, mecanisme de apărare, acte ratate și simbolistica viselor. Contribuția esențială a lui Sigmund Freud constă în punerea în evidență a existenței și acțiunii inconștientului în viața psihică și în explicarea pe această bază a personalității umane. În plus, a dezvoltat o nouă teorie (teoria psihanalitică), precum și o metodologie terapeutică aferentă, care - în forma inițială sau modificată - urmărește ameliorarea funcționării psihice, uneori cu aplicații în patologiile mentale.

{12} Aprecierile asupra lui Freud sunt evident influențate de ideologia acelor vremuri…

{13} *Helmholtz, Herman von* (1821-1894) - filozof, fizician și fiziolog german, a adus contribuții importante în mai multe domenii științifice. În fiziologie și psihologie fiziologică, este cunoscut pentru matematica ochiului, cercetările și teoria despre vederea cromatică, ideile privind percepția spațiului și senzația tonalității, percepția sunetului, și empirism. În fizică, este cunoscut pentru teoriile lui privind conservarea energiei, lucrările din electrodinamică, termodinamică chimică, și asupra unei baze mecanice a termodinamicii. Ca filozof, este cunoscut pentru filozofia științei, ideile privind relația dintre legile percepției și legile naturii, știința esteticii, și ideile privind puterea civilizatoare a științei. [Aprecierile privind concepțiile filozofice ale lui *Helmholtz* sunt tributare ideologiei marxist-leniniste din perioada în care este scris romanul.]

{14} Edvard Munch (/mʊŋk/, n. 12 decembrie 1863, Løten, Norvegia, d. 23 ianuarie 1944, Ekely, Oslo) a fost un pictor norvegian, unul dintre pionerii artei moderne, considerat precursor al expresionismului, mai cu seamă un reprezentant al tradiției artistice europene decât a celei norvegiene.

{15} *Herluf Bidstrup* (n. 1912 - d. 1988) - caricaturist danez.

{16} *Cro-Magnon* - localitate în Franța, unde au fost descoperite în 1868 fosile ale rasei umane. Omul de tip Cromagnon, care a trăit în paleoliticul superior (cca 40.000-14.000 î.e.n.), prezintă în general toate caracterele omului actual.

{17} Specie largă de „pisici” *machairodontine* dotate cu dinți-sabie care au trăit în Europa, Asia, Africa și America de Nord între Miocen și Pleistocen, adică cca. 11,5 milioane de ani.

{18} Apoxyomenos.

{19} Purtătorul de lance.

{20} Serghei Vasilievici Rahmaninov (n. 1 aprilie 1873, Novgorod, Rusia, d. 28 martie 1943, Beverly Hills, SUA) a fost un compozitor și pianist rus.

{21} Arborele pagodelor (lat. *Ginkgo biloba*), este o specie de arbore dioic, care în Jurasic era răspândită în toată emisfera nordică, dar în prezent arealul său natural este redus la o mică regiune din sud-estul Chinei.

{22} *Șevalet* - instrument de tortură, folosit de inchiziție. După ce victima era răstignită pe șevalet, brațele și picioarele îi erau trase în lături, smulse din încheieturi, apoi zdrobite.

{23} Evident, aici autorul exagerează…

{24} *Pomoreni* - locuitori ai regiunilor maritime ruse de nord.

{25} *Fiat Millecento* - Fiat-1100.

{26} aparat de oxigen pentru înotul subacvatic.

{27} *Pound* - monedă echivalentă cu o liră sterlină.

{28} Cape Town (afrikaans: Kaapstad, xhosa: iKapa) este al doilea oraș din Africa de Sud ca populație, și cel mai întins ca suprafață, fiind capitala provinciei Western Cape, la fel și cea legislativă a țării.

{29} *Boșimani* - populație băștinașă din sudul Africii (cca 60.000 locuitori), organizată în triburi. Ocupația principală a *boșimanilor* este vânătoarea și culesul fructelor.

{30} *Gold-digger* - aventurieră (engl.).

{31} *Rodin, Auguste* (1840-1917) - celebru sculptor francez.

{32} *Loyd* - este vorba de societatea de navigație maritimă și fluvială cu sediul în cartierul cu același nume din Londra.

{33} *Golful Navarino* - actuala denumire a Golfului Pylos.

{34} *Dream girl* - o fată ca în vis (engl.).

{35} *Afrikaans* - varietate a limbii olandeze, vorbită de *buri.* Din 1925 este, alături de engleză, limba oficială în Republica Sud-Africană.

{36} Nearchos - (Greek: Νέαρχος, Nearchos; c. 360 - 300 î.H.) general și amiral macedonean.

{37} *Flashy* - superficială (engl.).

{38} *Easy lay* - ușor accesibilă (engl.).

{39} *M.P.V.O.* - Apărarea locală antiaeriană.

{40} Bulevardul.

{41} *Ektag Altai* - Altaii Mongoliei, lanț muntos în Mongolia.

{42} Varietate de andaluzit; Formula - Al_2SiO_5 cu incluziuni de carbon; Culoarea - cenușiu, brun, verde-măslină, gri, maroniu-roșu, iar pe suprafață se disting central desene sub formă de cruce.; Structura și vibrațiile elementelor componente Al, Si, O, C conferă chiastolitului proprietăți caracteristice și efecte specifice asupra utilizatorului. Numită și *Piatra Crucii*.

{43} Pare a fi vorba de insula pe care s-a construit farul din Alexandria, una din cele șapte minuni ale lumii antice.

{44} Traducerea pare a fi incorectă întrucât este vorba de *Olimpia*, mama lui Alexandru cel Mare, născută Grecia, în Epir. Olimpia era o prințesă epirotă, autoritară, vijelioasă, ambițioasă și orgolioasă, al cărei suflet fusese mult răscolit de practica unor culte mistice, orfice și dionisiace. De la mama sa, Alexandru va moșteni o violență a pasiunilor, dragostea pentru literatură și ambiția fără margini de a depăși mereu culmile gloriei.

{45} Persoană (de rasă intermediară între negri și albi) care locuiește în unele regiuni din India, Sri Lanka și Pakistan sau este originară de acolo.

{46} Koto - instrument muzical japonez cu coarde ciupite, asemănătoare cu harpa.

{47} Șamisen - instrument muzical popular japonez cu coarde, asemănător cu chitara, cu sunet ascuțit și metalic..

{48} Эдита Станиславовна Пьеха (Edita Stanislavovna Pieha) - actriță și cântăreață rusă/sovietică care a folosit cu precădere moștenirea culturală franceză și poloneză.

{49} Persoană care poate fi trecută în stare de hipnoză, de transă și despre care, în practicile oculte, se crede că poate comunica cu spiritele și poate servi ca intermediar între ele și cei vii.

{50} *Vecernii Leningrad (Вечерний Ленинград)* - Leningradul de seară.

{51} *V.S.E.G.E.I.* - Institutul unional de cercetări geologice.

{52} *Nanai* - populație răspândită în regiunea cursului inferior al Amurului și în nord-estul Chinei.

{53} Mogul - membru al dinastiei mongole de origine timuridă, care a domnit în India.

{54} Jawaharlal Nehru (n.14 noiembrie 1889; d. 27 mai 1964) a fost om de stat indian și prim-ministru al țării în perioada 15 august 1947 - 27 mai 1964. A fost primul premier al Indiei de când aceasta a devenit stat independent. A fost unul dintre principalii fondatori ai Mișcării de Nealiniere și a devenit o personalitate marcantă pe plan internațional.

{55} *Bodhisatva* - divinitate, care, după dogmele religioase budiste, ar avea puterea de a se reîncarna într-un nou-născut.

{56} Aliór -i m. 1) Familie de plante erbacee care conțin un suc lăptos, caustic și otrăvitor (reprezentanți: laptele-cucului, laptele-câinelui etc.). 2) Plantă din această familie. /<lat. *aureolus*

{57} Femeie minunată.

{58} Spiritul feminin al norilor și al apelor în mitologia hindusă și budistă.

{59} *Sari* - îmbrăcăminte pentru femei, compusă dintr-o pânză drapată pe corp.

{60} Limba *urdu* este o limbă indo-europeană din ramura de limbi indo-iraniene; limba oficială a Pakistanului.

{61} *Murticar* - sculptor.

{62} *Subadar* - ofițer superior *hindus* în armata colonială engleză.

{63} *Malayālala* - limbă *dravidiană* vorbită de *maluyāli,* locuitorii provinciei Kerala.

{64} La revedere (engl.).

{65} Servitoare a unei divinități.

{66} *Vină* - vechi instrument muzical cu corzi.

{67} *Sarangi* - instrument muzical de coarde asemănător cu vioara.

{68} Tamila este o limbă dravidiană vorbită în Sudul Asiei, de către poporul tamil. Este limba oficială în statul *Tamil Nadu*, component al Indiei, în Sri Lanka (alături de singaleză) și în Singapore (alături de engleză, chineză și malaeză).

{69} *Kannanda* sau *kannara* - limbă *darvidiană* vorbită de *karmanzi,* locuitori din provinciile Mysore, Madras, Bombay, una din cele mai vechi populații indiene.

{70} *Telugii* sau *andhra* - limba populației cu același nume, de origină *darvidiană,* care trăiește în statele Andhra-Pradesh și Madras.

{71} Limbă indo-europeană înrudită cu *pali*, pe care o vorbesc s. din Sri Lanka. Este alături de engleză limba oficială în Sri Lanka.

{72} În religia hindusă Lakshmi sau Laxmi (sanscrită lakṣmī) este zeița bogăției, luminii, înțelepciunii și destinului, dar uneori și a norocului, frumuseții și fertilității. Reprezentări ale zeiței Lakshmi se află atât în templele hinduse, cât și în cele budiste și jainiste.

{73} *Lacşmi* sau *Şri* - în mitologia indiană, zeița frumuseții.

{74} *Bara-sahib* - șef, conducător.

{75} *Patan* - denumire indiană a unor triburi africane stabilite în nordul Pakistanului.

{76} *Rani* - prințesă.

{77} *Astarte* - zeiță feniciană, protectoare a fertilității pământului, a maternității și a dragostei.

{78} *Eros* - zeul dragostei în mitologia greacă, fiul Afroditei.

{79} *Vedele* - vechi monumente de literatură (devenite mai târziu cărți sfinte), principalul izvor pentru studierea istoriei Indiei de Nord de la mijlocul mileniului al II-lea, până la mijlocul mileniului I, î.e.n. Cuvântul *veda* înseamnă „știință”, în sens de știință sacră. Cele mai valoroase sunt următoarele patru culegeri: *Rgveda, - Veda* imnurilor; *Samaveda - Veda* cântecelor; *Yapirveda - Veda* rugăciunilor și a formulelor sacrificiale; *Atharveda - Veda* descântecelor.

{80} *Sikh* - membru al unei secte religioase indiene; locuitor al Punjabului.

{81} Sequoia sau „Arborele Mamut” este un conifer din familia „Cupressaceae” care are genurile Sequoiadendron, Metasequoia și Sequoia. Ei sunt arbori uriași care pot atinge vârsta de 5000 de ani, ce pot avea o înălțime de peste 100 de m, un diametru al trunchiului de 13 m, o greutate de 2400 tone, situați la liziera pădurilor din munții Sierra Nevada din SUA.

{82} A fost un oraș antic aparținând civilizației Văii Indusului, situat la cca. 80 km sud-vest de actualul oraș pakistanez Sukkur, Sindth. Numele său înseamnă „colina celor morți”. Mohenjo-daro, a fost construit cca. în anul 2.600 î.Hr… abandonat cam în anul 1.700 î.Hr. și descoperit de arheologi în anul 1924 în timpul construirii unei căi ferate, când lucrătorii au început să sape chiar lângă acea colină. Se remarcă construcția orașului care are formă de rețea și drumuri paralele. Locuințele aveau fiecare propria toaletă.

{83} Este vorba de perioada 1927-1949. *Kuomintang* (Gomindan), Partidul Naționalist Chinez din Taiwan.

{84} *Cir* (*coregonus nasus*) - specie de pește.

{85} *Bezuprecinîi* în limba rusă înseamnă ireproșabil.

{86} *Miriskusniki* - de la *Mir iskusstva* (Lumea artei «Мир иску´сства»,), grupare de artă care a luat ființă la sfârșitul secolului trecut, pe baza unui program rafinat estetizant; în practică, activitatea grupării a rupt barierele estetismului van, dăruind nume de seamă artei realiste. Și-a încetat activitatea în anul 1924.

{87} În ucraineană Сумська область, (Sumska oblast) este o regiune în Ucraina de nord-est. Centrul administrativ este orașul Sumî.

{88} *Daiaci* - triburi indoneziene care populează raioanele și centrele muntoase și pădurile tropicale ale Insulei Borneo.

{89} *K.G.B.* - Comitetul pentru Securitatea Statului, de pe lângă Consiliul de Miniștri.

{90} *șerpa* - populație din Munții Himalaiei, trăind în Nepal și India.

{91} Iskandar sau Eskandar - Versiunea persană a numelui lui Alexandru cel Mare.

{92} Este elementul chimic cu numărul atomic 43 și simbolul Tc. Este un metal de tranziție radioactiv, cel mai ușor element fără izotopi stabili. Pe Pământ se găsește în cantități extrem de mici, în zăcămintele de uraniu sau molibden; pentru aplicații medicale și științifice technețiul este produs pe cale artificială. Proprietățile technețiului sunt intermediare între cele ale manganului și reniului, și au fost prezise în bună măsură de Dmitri Mendeleev înainte de descoperire. Technețiul a fost descoperit de Carlo Perrier și Emilio Segrè în 1936, în filme de molibden care deveniseră radioactive după utilizarea ca piese într-un ciclotron. A fost primul element chimic produs artificial, motiv pentru care în 1947 i-a fost dat numele technețiu (în greacă τεχνητός înseamnă „artificial”). Majoritatea technețiului produs pe pământ este un rezultat al fisiunii uraniului-235 în reactoarele nucleare.

{93} *Franciu* (AFI: /ˈfranʧiu/) este un element chimic cu simbolul Fr și numărul atomic 87. Este un metal alcalin radioactiv care se găsește în proporție foarte mică în minereurile de uraniu și de toriu. Este de asemenea elementul cu cea mai mică energie de ionizare și electronegativitate. Este unul dintre cele mai rare elemente chimice din natură, mai rar decât acesta fiind astatinul. Se găsește foarte rar în minereurile de uraniu și toriu. Se estimează că în natură ar fi în jur de 340 g până la 550 g. Acest element, numit în onoarea Franței, a fost descoperit în anul 1939 de către Marguerite Perey la Institutul Curie din Paris.

{94} *Galahad* - figură eroică din legendele Graalului.

{95} Advaita Vedānta este o doctrină idealist-obiectivă din filozofia indiană, formulată la începutul secolului al IX-lea de Adi Shankara. Acesta susține că singura realitate și unica temelie a lumii este spiritul universal (*brahman*), considerând lumea senzorială drept o simplă aparență, o iluzie (*maya*).

{96} namaste - salutul valabil pentru orice moment al zilei, se însoțește de împreunarea mâinilor înspre înainte, lipind opozit palmele, cu vârfurile degetelor orientate în sus, în principiu, la nivelul gâtului. O ușoară înclinare a corpului spre

înainte și o privire în ochii celui pe care îl saluți, întregesc acest, să spunem, ritual al unui salut vechi de mii de ani, care își regăsește o puternică forță spirituală.

{97} Varietate de feldspat din aceeași clasa cu Piatra Lunii (Moon Stone) care mai este denumită și Spectrolit. Formula chimică: (Ca, Na), Al (Si, Al)$_3$O$_8$. Este o piatră misterioasă care amintește de luminile nordului. Labradoritul de cea mai bună calitate se găsește in Finlanda.

Table of Contents

La Hotarul Oicumenei
- Prolog
- Capitolul I UCENICUL SCULPTORULUI
- Capitolul II ȚARA DE SPUMĂ
- Capitolul III ROB LA FARAON
- Capitolul IV LUPTA PENTRU LIBERTATE
- Capitolul V SAVANA DE AUR
- Capitolul VI DRUMURI ÎNTUNECATE
- Capitolul VII PUTEREA PĂDURILOR
- Capitolul VIII FIII VÂNTULUI

Nebuloasa Din Andromeda
- CUVÂNTUL AUTORULUI
  - Capitolul I STEAUA DE FIER
  - Capitolul II EPSILON-TUCAN
  - Capitolul III PRIZONIERI AI ÎNTUNERICULUI
  - Capitolul IV FLUVIUL TIMPULUI
  - Capitolul V CALUL DE PE FUNDUL MĂRII
  - Capitolul VI LEGENDA SORILOR ALBAȘTRI
  - Capitolul VII SIMFONIA ÎN FA MINOR, DE TONALITATE CROMATICĂ 4,750 MU.
  - Capitolul VIII UNDELE ROȘII
  - Capitolul IX O ȘCOALĂ DE CICLUL III
  - Capitolul X EXPERIENȚA DIN TIBET
  - Capitolul XI INSULA UITĂRII
  - Capitolul XII CONSILIUL ASTRONAUTIC
  - Capitolul XIII ÎNGERII CERULUI
  - Capitolul XIV UȘA DE OȚEL

Capitolul XV NEBULOASA DIN ANDROMEDA
Coroana Neagra
Prolog
PARTEA ÎNTÂI Rădăcinile mâniei
CAPITOLUL 1 Anna
CAPITOLUL 2 Firida
CAPITOLUL 3 Ziduri întunecate
CAPITOLUL 4 Regina șerpilor de casă
CAPITOLUL 5 Două trepte spre frumos
CAPITOLUL 6 Umbrele fanaticilor
CAPITOLUL 7 „Ex Siberia semper novi”
PARTEA A DOUA Coroana neagră
CAPITOLUL 1 Țărmul Scheletelor
CAPITOLUL 2 Comorile Africii
CAPITOLUL 3 Coroana neagră
CAPITOLUL 4 Flota lui Alexandru
CAPITOLUL 5 Trenurile care plâng
PARTEA A TREIA Triumful Tigrului
CAPITOLUL 1 Darul Altaiului
CAPITOLUL 2 Inelul cu chiastolit
CAPITOLUL 3 Fortăreața Tibetului
CAPITOLUL 4 Triumful tigrului
CAPITOLUL 5 Cărarea întunericului
CAPITOLUL 6 Grădinile Kashmirului
CAPITOLUL 7 Focul stelar
CAPITOLUL 8 Apsara Tillottama
PARTEA A PATRA Tăișul briciului
CAPITOLUL 1 Pietrele de la șes
CAPITOLUL 2 Torpilorul Bezuprecinîi{85}
CAPITOLUL 3 Verigile lanțului
CAPITOLUL 4 Milostivirea zeilor
CAPITOLUL 5 Cristalul cenușiu

CAPITOLUL 6 A căzut o stea
CAPITOLUL 7 Puntea așvinilor
Epilog

Table of Contents

La Hotarul Oicumenei 1
Prolog 1
Capitolul I UCENICUL SCULPTORULUI 8
Capitolul II ȚARA DE SPUMĂ 37
Capitolul III ROB LA FARAON 68
Capitolul IV LUPTA PENTRU LIBERTATE 98
Capitolul V SAVANA DE AUR 146
Capitolul VI DRUMURI ÎNTUNECATE 186
Capitolul VII PUTEREA PĂDURILOR 223
Capitolul VIII FIII VÂNTULUI 262
Nebuloasa Din Andromeda 321
CUVÂNTUL AUTORULUI 321
Capitolul I STEAUA DE FIER 322
Capitolul II EPSILON-TUCAN 357
Capitolul III PRIZONIERI AI ÎNTUNERICULUI 392
Capitolul IV FLUVIUL TIMPULUI 434
Capitolul V CALUL DE PE FUNDUL MĂRII 456
Capitolul VI LEGENDA SORILOR ALBAȘTRI 480
Capitolul VII SIMFONIA ÎN FA MINOR, DE TONALITATE CROMATICĂ 4,750 MU. 507
Capitolul VIII UNDELE ROȘII 538
Capitolul IX O ȘCOALĂ DE CICLUL III 561
Capitolul X EXPERIENȚA DIN TIBET 575
Capitolul XI INSULA UITĂRII 601
Capitolul XII CONSILIUL ASTRONAUTIC 625
Capitolul XIII ÎNGERII CERULUI 652
Capitolul XIV UȘA DE OȚEL 682
Capitolul XV NEBULOASA DIN ANDROMEDA 697
Coroana Neagra 727
Prolog 727
PARTEA ÎNTÂI Rădăcinile mâniei 737

CAPITOLUL 1 Anna 737
CAPITOLUL 2 Firida 777
CAPITOLUL 3 Ziduri întunecate 799
CAPITOLUL 4 Regina șerpilor de casă 831
CAPITOLUL 5 Două trepte spre frumos 851
CAPITOLUL 6 Umbrele fanaticilor 901
CAPITOLUL 7 „Ex Siberia semper novi” 929
PARTEA A DOUA Coroana neagră 958
CAPITOLUL 1 Țărmul Scheletelor 958
CAPITOLUL 2 Comorile Africii 981
CAPITOLUL 3 Coroana neagră 1023
CAPITOLUL 4 Flota lui Alexandru 1055
CAPITOLUL 5 Trenurile care plâng 1082
PARTEA A TREIA Triumful Tigrului 1105
CAPITOLUL 1 Darul Altaiului 1106
CAPITOLUL 2 Inelul cu chiastolit 1134
CAPITOLUL 3 Fortăreața Tibetului 1170
CAPITOLUL 4 Triumful tigrului 1200
CAPITOLUL 5 Cărarea întunericului 1234
CAPITOLUL 6 Grădinile Kashmirului 1282
CAPITOLUL 7 Focul stelar 1313
CAPITOLUL 8 Apsara Tillottama 1365
PARTEA A PATRA Tăișul briciului 1394
CAPITOLUL 1 Pietrele de la șes 1394
CAPITOLUL 2 Torpilorul Bezuprecinîi{85} 1439
CAPITOLUL 3 Verigile lanțului 1478
CAPITOLUL 4 Milostivirea zeilor 1509
CAPITOLUL 5 Cristalul cenușiu 1525
CAPITOLUL 6 A căzut o stea 1541
CAPITOLUL 7 Puntea așvinilor 1563
Epilog 1588